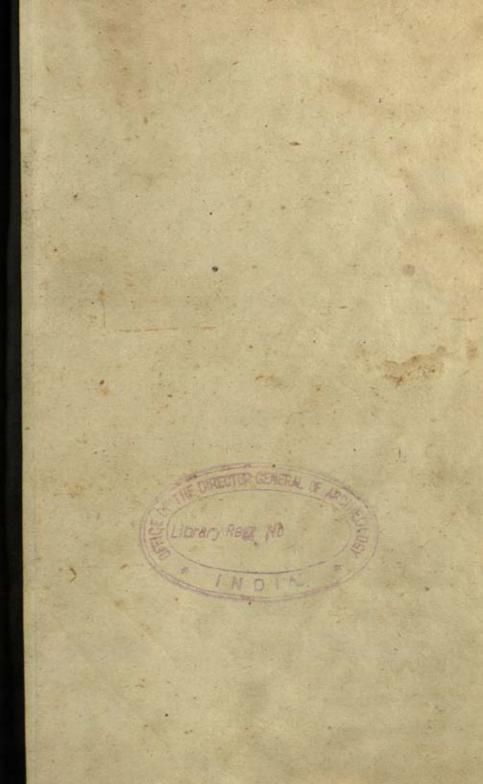
GOVERNMENT OF INDIA

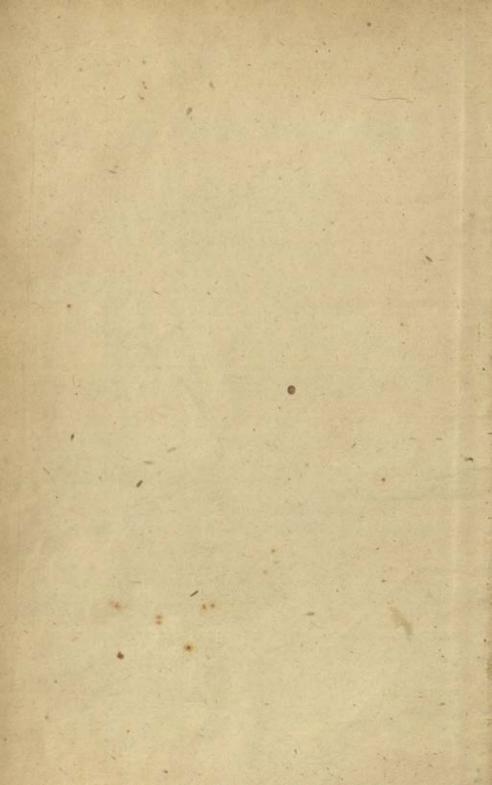
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY

CENTRAL ARCHÆOLOGICAL LIBRARY

CALL No. 891.05 | A.K.D.M. ACC. No. 32015

D.G.A. 79. GIPN—S4—2D. G. Arch. N. D./57.—25-9-58—1,00,000.

Wortverzeichniss

zu den

Hausregeln von Âçvalâyana, Pâraskara, Çânkhâyana und Gobhila.

Abhandlungen

für die

Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 1.

Wortverzeichniss

zu den

Hausregeln von Âçvalâyana, Pâraskara, Çânkhâyana und Gobhila.

Adolf Friedrich Stenzler.

Leipzig 1886

in Commission von F. A. Brockhaus.

CENTRAL ARCHAEOLOGIGAN
LIBRARY, NEW DELHI.
Acc. No. 32015
Date. 17.7:57
Call No. 291.05 / A.K.D.M.

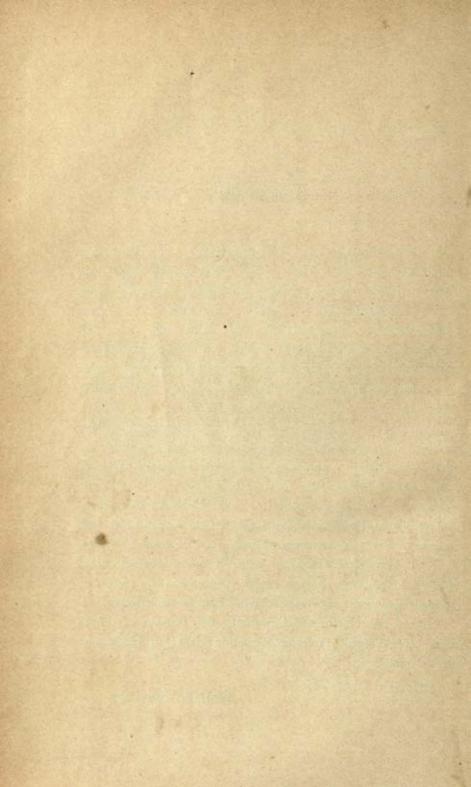
Vorrede.

Die erste Anlage des Wortverzeichnisses zu den Hausregeln von Açvalâyana (A), Pâraskara (P), Çânkhâyana (Ç) und Gobhila (G), welches ich hiermit vorlege, stammt aus einer Zeit, in der ich beabsichtigte, diese vier Bücher, zu welchen ich das nöthige kritische Material gesammelt hatte, der Reihe nach in Text und Uebersetzung herauszugeben. Nachdem nun die Herausgabe der zwei letzten dieser Bücher durch andere Hände ausgeführt worden war und sich die Aussicht eröffnet hatte, dass noch andere Werke desselben Kreises der Litteratur an das Tageslicht treten würden, legte ich mein Verzeichniss bei Seite um es entweder erst dann wieder selbst vorzunehmen, wenn es mir möglich sein würde, es durch Einfügung von neuen Werken dieser Klasse zu ergänzen, oder Anstalt zu treffen, dass es von einem jüngeren Arbeiter durch die neuen Erscheinungen ergänzt in die Oeffentlichkeit treten könnte. Da ich mir aber nicht verhehlen kann, dass diese beiden Fälle auf sehr unsicheren Voraussetzungen beruhen, so habe ich den dringenden Aufforderungen nachgegeben, welche von verschiedenen Seiten an mich herantraten und lasse mein Verzeichniss in seinem ursprünglichen, wenn auch beschränkteren Umfange hinausgehen.

Durch die sorgfältige Ueberwachung des Druckes hat mich mein lieber Freund, Professor Pischel in Halle, zu herzlichem Danke verpflichtet.

Breslau August 1886.

Adolf Fr. Stenzler.

Wortverzeichniss zu den Hausregeln.

amça Ç. III 9, 1. ащен Р. І 14, 4. — С. І 20, 3. amsa A. I 15, 3. 20, 10. - P. I 8, 8. 11, 9. II 2, 16. — C. II 3, 3. 4, 4. VI 6, 6. - G. I 2, 2, 3, 20, II 1, 24, 6, 3, 10, 28. 31. akatuka G. IV 7, 4. akantaka G. IV 7, 4. akarmaçrânta A. III 7, 2. akâma Ç. IV 7, 52. akamya G. I 6, 2. akāra P. I 17, 3. akârya A. I 23, 20. akaryakarin Ç. IV 11, 4. akilina G. IV 7, 8. akurvant Ç. II 12, 6. akusthiprsat A. IV 8, 4. akṛta Ç. V 4, 1. 7, 1. 2. — G. I 3, 6, 7, 9, 7, akṛtargha P. I 3, 31. — Ç. II 15, 10. akṛṣṭa P. II 13, 6. akta s. añj. akrimiparisrpta G. II 6, 6. aklinna (klid) A. III 2, 2. akşa A. II 6, 2. 7. — P. I 10, 1. — Ç. I 15, 3. — G. II 4, 3. akşa (= akşi) Ç. IV 9, 3. - G. IV 5, 6. 8. akṣata A. II 1, 2. 3. IV 4, 13. — P. I 9, 2. II 10, 11, 15, 13, 2. 14, 3. III 5, 2. — Ç. I 6, 5. 22, 13. H 8, 1. HI 10, 2. IV 4, 10. 5, 3. 15, 1. 3. 19. — G. III 3, 6. 7, 22. 9, 4. IV 5, 28. 31. 8, 1. 5. 9, 12.

aksayya C. IV 2, 5, 4, 12. akṣara A. I 15, 4, 5, 6, - P. I 17, 2. 3. — Q. I 24, 4. aksaralavanaçin, aksaralavanaçin A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16. — P. I 8, 21. II 5, 10. — G. II 3, 15. 10, 47. akşi A. I 10, 16. III 6, 7. IV 6, 11. — P. I 3, 25. II 6, 12. 19. 27. — C. I 21, 3. — G. I 2, 8. III 3, 34. aksita A. II 10, 6. aksiti C. I 22, 7. VI 6, 16. akşîrin G. IV 7, 4. aksodhuka G. I 6, 3. aksyâmaya G. IV 7, 23. akhâdant P. II 10, 15. agada A. IV 1, 3. 4. agandha G. III 5, 15. agamaniya A. III 6, 8. agastya Ç. I 28, 8. agâdha Ç. I 15, 20. agâra A. I 7, 21. 13, 5. II 9, 9. III 7, 7. IV 4, 13. - P. I 8, 10. — Ç. III 2, 1. — G. I 1, 16. aguruprayukta G. III 1, 33. ago P. III 11, 1. agorudha A. I 1, 4. agni A. I 1, 2, 4, 3, 1, 8, 4, 4. 7, 3, 6, 13, 8, 5, 9, 9, 5, 10, 13, 23. 11, 2. 10. 11. 12, 7. 14, 3. 17, 2. 12. 20, 2. 6. 11. 21, 1. 2. 4. 23, 8. 16. 24. 25. II 1, 4. 6. 2, 4. 5. 3, 5. 7. 4, 9. 14. 5, 2. III 1, 3. 3, 4. 5, 6. 7. 11.

6, 8. 9, 1. 2. 11, 1. IV 1, 1. 2.

2, 1. 3, 20. 25. 26. 4, 1. 4. 13. 6, 2. 5. 8. 10. 14. 7, 18. 20. 22. 8, 25. 27. — P. I 1, 2. 2, 3. 8. 11. 4, 3, 16. 5, 1, 2, 10, 11. 6, 2. 7, 1. 3. 8, 3. 9, 3. 10, 1. 11, 1, 2, 12, 3, 15, 4, 16, 6, 23. II 1, 5. 2, 6. 20. 3, 1, 3. 4, 2, 3, 8, 5, 9, 11, 6, 10, 10, 4, 11, 2, 13, 5, 14, 22, 17, 8, III 1, 3. 4. 2, 6. 7. 8. 4, 5. 8. 14. 7, 3. 8, 6. 10. 12. 9, 4. 10, 11, 12, 24, 11, 1, 12, 10, 14, 6. 15, 21. — C. I 1, 2. 8. 3, 14. 4, 2. 5, 3. 7, 9. 11. 8, 17. 9, 5, 6, 9, 15, 11, 4, 12, 11, 13, 13. 16, 3. 17, 8. 9. 18, 3. 20, 5. 21, 2. 22, 2. 25, 4. 6. 11. 26, 1. 14. 27, 7. 8. 28, 5. II 1, 28. 3, 1. 4, 6. 5, 8. 6, 4. 7, 2. 8, 1. 10, 3. 4. 6. 8. 12, 2, 4, 13, 5, 14, 3, 4, 16, 3, III 1, 8. 4, 1. 2. 7, 3. 8, 1. 11, 3. IV 1, 6. 5, 7. 8. 9, 3. 15, 3, 5, V 1, 1, 7, 8, 9, 2, 4, 3, 1. 4, 2. 8, 6. VI 1, 12. 6, 10. — G. I 1, 11. 14. 15. 21. 23. 27. 2, 5. 3, 1. 4. 6. 9. 12. 13. 15, 4, 3, 13, 25, 5, 13, 6, 13, 16. 7, 1. 9. 26. 8, 4. 9. 14. 9, 13. II 1, 13. 15. 20. 24. 2, 6, 8, 11, 15, 3, 2, 3, 20, 4, 3, 5, 2, 3, 6, 2, 10, 11, 7, 3, 14, 8, 9, 9, 2, 8, 25, 10, 15, 16, 17. 35. 46. III 2, 39. 40. 4, 14. 6, 4. 11. 7, 3. 7. 8. 16. 17. 19. 21. 8, 5, 23. 9, 4, 11, 12, 10, 19. 33. IV 1, 6. 13. 2, 8. 9. 14. 18, 38, 39, 3, 32, 4, 5, 7, 9, 5, 3, 6, 14, 7, 23, 27, 8, 2, 9, 3.

agniketu P. III 3, 5.
agnigarbha Ç. I 19, 5.
agnidagdha Ç. II 14, 18.
agnibhaya G. IV 7, 23.
agnimukha Å. IV 7, 22.
agnivelå Å. IV 6, 5.
agniştha Ç. I 20, 3.

agnihotra A. I 2, 2. 9, 4. - C. 1 1, 12. 3, 9. 10, 7. II 12, 6. 16, 4. 5. 17, 1. agnihotrahavanî A. IV 3, 4. agnindrau G. II 8, 19. agnîsomiya G. I 8, 23. agnîsomau A. I 2, 2. agnaukarana Ç. IV 1, 13. 2, 5. agnyâgâra G. III 9, 4. agnyâdheya P. I 2, 7, 9. agra A. I 3, 3. 17, 8. 11. 24, 8. II 8, 15. — P. II 6, 9. 9, 11. III 14, 6. — Ç. I 3, 2. 8, 4. 14.16. 9,13.14. 13,1. 27,29. III 4, 3. IV 15, 5. — G. I 4, 25. 7, 12. 14. 8, 27. II 9, 14. III 4, 9, 10, 9, 13, IV 2, 24, 3, 2, agratas A. I 8, 5. 11, 12. — P. I 7, 2. — G. I 4, 25. agre A. I 5, 1. 4. 12, 7. 22, 6. 24, 11. III 8, 11. — P. I 7, 3. - Ç. I 9, 3. 28, 15. II 7, 7. - G. II 10, 43. III 6, 5. agrena A. I 11, 10. - P. III 11, 1. — G. I 6, 13. II 1, 13. III 10, 30. agrya P. II 13, 6. agha A. I 13, 7. II 1, 6. IV 6, 18. — P. I 5, 11. III 10, 19. - Ç. IV 7, 6. 17, 5. aghâyu A. II 8, 16. — Ç. 3, 1. aghora P. I 4, 16. - C. I 16, 5. anka P. I 16, 24. II 1, 5. III 14, 6. — Ç. III 10, 1. ankura P. III 15, 21. ankuça Ç. III 1, 11. anga A. I 11, 12, 15, 9, 23, 1. II 6, 5, 7, IV 3, 25, — P. I 3, 25. 18, 2. II 6, 6. III 9, 6. 11, 9. 16, 1. — C. I 5, 7. 21, 3. 22, 15. III 11, 11. — G. II 8, 21. III 1, 4. 4, 31. 8, 21.

angara G. IV 8, 14, angiras A. III 3, 1, 2, 3, angula G. IV 2, 17.

IV 1, 3.

anguli(i) A. I 7, 4. 21, 7. — C. II 3, 5. — G. I 2, 16. 6, 14. 7, 25, H 6, 11, 7, 19, angustha A. I 3, 3. 7, 3. 5. 20, 4. 24, 15, IV 5, 5, 6, 11, 7, 13. — P. I 3, 19. 6, 3. — C. I 8, 21. 13,2. — G. I 6,14. 7,25. · II 2, 16, 6, 11, 7, 19, 10, 26, V ac akta G. I 3, 1 (codd. akna) II 10, 36, c. â âcya A. I 21, 4. IV 3, 26. C. I 8, 10. II 10, 3. acarisyant G. III 1, 13. acitvâ A. IV 2, 22. aeyuta A. II 1, 4. 8, 15. - P. III 4, 3. achidra A. I 3, 3. — Ç. I 8, 21. - G. I 7, 25. achinna Ç. II 13, 5. V aj c. pra P. III 14, 7. aja P. II 15, 2. — C. I 26, 24. II 15, 1. - G. III 1, 9. IV 7, 28. ajanâgriya Ç. VI 2,6. ajapant G. II 1, 21. ajapaçu Ç. III 14, 3. ajara P. I 5, 11. III 1, 3, 3, 5. 4, 7. — Ç. II 6, 1. 13, 5. ajasra A. I 8, 5. aja A. IV 2, 6. ajátalomní P. II 7, 9. — G. III 5, 3. ajávi Ç. III 3, 1, 7, 2. ajina A. I 19, 10. IV 2, 15. P. II 5, 17. — Ç. II 1, 2.30. 13, 8. — G. II 10, 9. ajîta A. I 13, 5. - P. III 1, 2. 3. 2. 2. ajîti P. III 1, 2.

ajirna P. III 3, 5. ajyani P. III 1, 2.

Vañj A. I 8, 9. II 1, 3. 7. IV 6,

12. 7, 15. 18. — P. II 6, 27.

10, 13. 14, 8.17. - Ç. V 10, 2.

akta A. IV 7, 18. - P. II 10, 13. 14, 8. III 7, 3. — C. III 2, 5. - G. I 8, 27. c. abhi Ç. I 28, 9, 10. III 3, 10. — G. II 4, 3. 5, 6. c. a A. III 8, 9. IV 6, 11. — Ç. IV 15, 11. c. prati G. I 8, 8, 13. c. sam A. I 8, 9. 21, 2. 3. — P. I 4, 14. — Ç. I 9, 13. 12, 5. — G. II 2, 15. anjana P. II 14, 17. III 3, 11. - G. III 1, 19. IV 2, 30. 4, 12. añjali A. I 7, 8, 13, 20, 4, 24, 13. 15. II 1, 7. 2, 3. III 5, 11. IV 4, 10. — P. I 6. 1. II 2, 14. 16, 3. III 2, 8, 10, 21. — Ç. I 13, 15. 16, 10. II 2, 4. 10. IV 14, 2. — G. I 3, 1. 11. II 1, 15, 2, 2, 5, 6, 16, 4, 3, 10, 18. 26. III 4, 14. IV 8, 2. añjalikrta G. II 8, 1. 6. 10, 17. IV 3, 21. anjas C. I 6, 5. anuças G. IV 2, 12. anda P. III 8, 4. ataddhita G. II 8, 15. atandrita P. II 17, 9. atas A. I 8, 10. 19, 8. 22, 15. 19. II 3, 11. 7, 1. III 1, 1. 5, 1. 10, 6. IV 2, 10. 7, 1. — P. I 1, 1, 11, 10. II 5, 39. 9, 1. 10, 1. 14, 1. III 4, 1. 5, 1. 6, 1. 12, 1. 13, 1. 14, 1. 15, 1. 16, 1. — Ç. I 1, 1. 11, 8. 19, 1. II 1, 9. 13, 1. IV 1, 5. 2, 1. 4, 1. 18, 13. V 2, 9. VI 1, 1. — G. I 1, 1. 23. 2, 30. 3, 13. 9, 24. H 5, 1. 7, 23. 8, 6. 9, 1. 10, 5. III 1, 1, 3, 29, 5, 1, 7, 1. IV 3, 1. 4, 27, 5, 1. ati A. I 1, 4. — P. III 1, 2. 3, 5. atikrama P. II 5, 41. — Ç. V atithi P. II 9, 12. 15. — Ç. II 16, 3. 4. IV 11, 12. — G. I 4, 2. IV 10, 24.

atipranaya G. IV 4,6. atipranîta G. III 7, 11. 16. atirâtra C. III 14, 2. ativâta C. IV 7, 28. — G. III 3, 28, atîkâca A. III 9, 1. atirtha G. I 2, 17. atyanta C. VI 2, 2. atvava C. I 3, 8. atra A. I 10, 22. II 3, 4. IV 1, 18. 8, 27. 28. — P. II 1, 8. 4, 1. 5, 1. III 10, 7. 28. — Ç. I 16, 8. 19, 6. П 12, 7, 17. 16, 1. IV 2, 5. — G. II 3, 16.

8. 11. 13. 24. 4, 10. atri A. III 4, 2. — Ç. IV 10, 3. — G. IV 9, 19,

III 4, 30. 6, 14. IV 2, 35, 3, 6.

atha A. I 1, 3. 2, 1. 3. 3, 1. 7, 1. 16. 19. 8, 14. 10, 1. 7. 11, 1. 13, 5, 14, 3, 4, 22, 24, 23, 3, 24, 13, 28. II 4, 7, 14. 7, 1. 8, 1, 16, 9, 5, 6, III 1, 1, 2, 1, 3, 1. 4, 2. 6. 5, 1. 5. 6, 1. 3. 8, 1. 11, 2. 12, 12. 13. IV 2, 1. 14. 3, 1. 5, 10. 6, 4. 8. 14. 16. 7, 1, 20, 8, 1, 28, — P. I 1, 1. 3, 28. 4, 12. 13. 14. 16. 6, 3. 7, 1. 2, 3. 8, 1. 7. 8. 9. 11, 5. 9. 14, 1. 15, 1.7. 16, 2.5.18. 19. 20. 18, 3. 19, 5. II 1, 8. 15. 16. 2, 7. 14. 15. 16. 17. 19. 21. 3, 2. 3. 6, 21. 24. 9, 1. 10, 1. 11, 12. 14, 1. 17, 1. 14. 15. 16. III 1, 4. 6. 4, 1. 15. 16. 17. 5, 1. 6, 1. 7, 3. 9, 1. 10, 1. 46. 12, 1. 9. 10. 13, 1. 3. 6. 14, 1. 15, 1, 3, 23, 24, 16, 1, — Ç. I 1, 1. 2, 5. 3, 1. 8, 1. 3. 9, 14. 11, 1. 12, 3. 15, 3. 8. 9. 18, 1. 22, 11. 14. 24, 1. II 2, 4. 3, 5. 5, 11. 12. 7, 1. 7. 10, 5. 11, 1. 12, 2.14. 13, 1.3. 14, 1. 5. 6. 8. 16. 17, 3. III 1, 7. 3, 1. 7, 1. 2. 11, 1. 12, 4. IV 2, 1. 3, 1. 4, 1. 5, 1. 6. 7, 1. 10, 1. 16, 3. 5. V 1, 1. 2, 1.

3, 1. 9, 1. 11, 2. VI 1, 1. 3, 1. 7. 11. 4, 5. 8. 11. — G. I 1, 1. 2, 31. 3, 6. 8. 10. 14. 4, 1. 3. 5. 8. 9. 10. 12. 27. 5, 1. 4. 11. 13. 14. 26. 6, 13. 15. 21. 7, 1. 2. 4. 23. 26. 27. 8, 5. 11. 28. 9, 1. 4. 5. 13. 20. II 1, 13. 17. 3, 12. 5, 1. 6, 4. 5. 12. 7, 1. 5. 6. 7. 13. 17. 8, 2. 4. 6. 9. 10. 12. 9, 1. 8. 9. 10. 17. 10, 27. 33. 37. 38. 42. III 1, 1. 2, 7. 39. 3, 33. 4, 7. 6, 5. 7, 1. 9, 4. 10, 25. IV 2, 12. 3, 4. 5. 17. 21. 4, 22. 27. 5, 29. 8, 13. harvan P. II 10, 21.

atharvan P. II 10, 21. atharvaveda P. II 10, 7. atharvangiras Å. III 3, 1, 2, 3, atho P. I 4, 16. III 6, 3. V ad P. I 3, 28, 16, 2. II 8, 4.

— G. IV 10, 19.

— ad (kvip) Å. IV 6, 2. adagdhvå P. III 10, 5. adatta P. II 5, 12. adantajåta Å. IV 4, 24. adabdha Ç. VI 4, 1. 9. adarçana P. II 8, 3. adarçaniya Ç. IV 7, 25. adas G. II 8, 7.

asau Â. Ī 14, 7. 20, 4. 5. 6. IV 3, 27. 4, 2. 3. 4. — P. I 4, 15. 11, 4. 15, 8. 18, 3. II 2, 18. 20. III 10, 21. 13, 5. — Ç. I 16, 3. 4. 19, 4. 5. 24, 4. 8. 28, 9. 15. II 2, 5. 12. 3, 1. 4, 2. IV 1, 4. 7. 12, 5. 6. — G. II 1, 7. 3, 9. 7, 15. 8, 14. 10, 26. 27. 31. 32. 33. IV 2, 35. 3, 6. 8. 13. 24.

amum Å. I 23, 8.9. II 1, 10.
11. — G. II 1, 10.
amûm Ç. I 9, 9.
amuyâ Ç. I 9, 9.
amuşmai Å. I 3, 7. 10, 6.7.
10. 11, 2.3. — G. I 7, 3.

amusyai Ç. I 9, 9, 18. III 13, 5.

amusya P. I 3, 27, 28. - G. II 3, 9. IV 10, 19. amuşmat IV 2, 12. adábhya Ç. II 13, 5. aditi A. I 17, 7. - P. I 3, 27. H 1, 6. — C. I 12, 6, 26, 5. 27, 7. II 14, 4, 8. — G. I 3, 1. H 7, 6. adrsta G. III 5, 27. adbhuta A. I 22, 13. — Ç. II 8, 1. IV 7, 3. V 5, 5. - G. H 7, 21. III 2, 48. 3, 30. adya A. II 6, 14. III 6, 5. — P. I 7, 2, 19, 3, II 5, 31. — C. I 4, 2. 25, 6. 28, 15. — G. III 3, 32. advûta A. II 7, 10. 12. advivarsa P. III 10, 2. adha Ç. I 4, 2. adhanya A. I 5, 5. adhara P. III 13, 6. adharma Ç. IV 12, 8. — G. III 1, 15. adhahçayya Ç. II 6, 8. 12, 6. adhahçâyin A. I 8, 10. 22, 19. - P. II 5, 10. adhas P. I 8, 21. III 2, 16. 8, 12. 10, 25. — Ç. I 17, 6. — G. I 6, 5. adhastát P. III 8, 11. — C. III 3, 10. — G. III 10, 24. IV 7, 41. adhi A. I 15, 9. 20, 10. II 9, 3. IV 3, 27. — P. I 8, 8. 11, 9. 18, 2. II 2, 12. 16. III 1, 6. 3, 5. 6, 2. — G. I 4, 29. II 8, 4. IV 6, 5. adhika A. II 5, 5. 8, 3. — Ç. VI 6, 16. — G. III 6, 14. adhijya A. IV 2, 22. adhidaiva Ç. I 2, 5. adhipati A. II 1, 10. 4, 14. -P. I 3, 15. 5, 10. II 14, 9.12. 14. 16. — C. IV 15, 4. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. - G. I 8, 28. adhiyajña Ç. I 2, 5.

adhiyajñam P. I 3, 30. — Ç. II 15, 3. — G. IV 10, 22. adhiratha P. I 8, 18. — C. I 14, 16. adhivareas G. I 4, 10. adhivivåham P. I 3, 30. II 15, 3. adhisthâna A. II 6, 2. adhina A. I 22, 2. - C. II 1, 25. — G. III 1, 15. 2, 15. adhonivîta A. IV 2, 9. adhauta P. II 6, 20. adhyayana A. IV 4, 17. — Ç. VI 1, 8. adhyâcâra P. II 14, 5. adhvândâ C. I 19, 1. adhyâtma Ç. I 2, 5. adhyâpana P. II 5, 42. adhyapya A. III 5, 10. adhyâya A. III 5, 1. - P. II 10, 1. 18. 12, 1. — Ç. IV 5, 5. VI 3, 9. — G. I 5, 12. adhvan A. III 7, 10. - P. II 17, 16. III 14, 15. — G. I 5, 9. II 4, 2. IV 9, 8. adhvaryu A. I 23, 3, 10, 13. -C. I 1, 10. II 12, 9. V an c. apa P. I 16, 13. c. abhi + ava Ç. I 24, 2. c. ud P. I 16, 14. - Ç. I 24, 2 c. pra P. I 16, 10. 11. - Ç. I 24, 2. c. anu + pra Ç. I 24, 2. 19, 4. c. vi P. I 16, 12. c. sam P. I 16, 15. - Ç. I 24, 2. anakâmamâram G. IV 6, 1. anagni A. I 1, 2. anaghā G. IV 4, 29. anadváh A. II 4, 8. IV 6, 15. — Ç. I 15, 8. II 16, 5. — G. III 2, 40. 45. anatithi Ç. II 16, 2. anatipranita G. III 7, 16. anatirikta A. I 23, 1.

anatîta A. I 19, 5. — P. II 5, 36. — Ç. I 3, 7. II 1, 6. — G. II 10, 4. s. Vi. anadhyâya A. III 4, 7. - P. II 11, 1. — Ç. II 12, 9. IV 7, 55. — G. III 3, 16. anadhyâyaka Ç. VI 1, 3. ananucara G. III 5, 36. ananuyāja Ç. I 10, 5. anantara A. II 3, 9. — Ç. II 14, 21. — G. III 9, 16, 17. anantargarbha A. I 3, 3. - Ç. I 8, 14. anantarhita P. II 7, 15. IV 11, 20. 12, 21. VI 1, 8. — G. II 6, 3, 10, 28. anapatya P. III 3, 12. anapâyin P. II 17, 9, 13, 14, 15, 16. anapeksamana P. III-10, 23. anabhirûpa A. III 7, 2. anabhicasti Ç. I 6, 5. anamiva A. I 16, 5. - P. III 4, 7. — C. I 27, 7. anarcita Ç. II 17, 1. anartha P. III 8, 16. anardhuka G. I 1, 18. anavaklpta C. VI 1, 9. anavatta Ç. II 14, 23. anavadrána P. III 4, 17. anavamehaniya G. III 3, 15. anavalobhana A. I 13, 1. anavânam Ç. II 5, 12. 7, 19. anaveksam A. IV 5, 10. 6, 4. anaveksamāņa A. IV 4, 9. — G. IV 8, 5. anaveksitam G. I 2, 19. anaçnant Ç. II 16, 5. anaştaka A. II 4, 11. anastamita Ç. V 1.5. anakrocaka Ç. IV 12, 1, anaga P. I 3, 27. anâcânta A. IV 7, 28. anajnata A. III 11, 1. - G. IV 4, 24. anâdeçe A. I 3, 8. — Ç. I 12, 13. - G. I 9, 27.

anâdya A. IV 7, 5. anadhrsta C. I 6, 5. anâdhṛṣya Ç. I 6, 5. ananuja P. III 3, 5. anapta Ç. IV 11, 3. anâmaya Ç. VI 6, 16. anâmikâ A. I 24, 15. 3, 18, 19, 16, 4, III 10, 19, anâmnâta Ç. I 9, 18. anârta A. III 8, 16. anahanasya C. II 1, 30. anâhitâgni A. I 23, 25. II 2, 5. — P. III 1, 1. — Ç. III 6, 1. 8, 1. — G. I 8, 22. IV 4, 7. anikṛntana P. II 10, 24. anigada Ç. I 10, 5. anindya G. IV 2, 33. animisa P. I 16, 23. II 17, 14. aniyama Ç. III 2, 30. anirâ A. II 9, 4. anirakarana P. III 16, 1. anirakarisnu P. II 4, 3. anirukta A. I 22, 27. anila Ç. I 10. 5. anista C. IV 7, 27. anistva A. IV 1, 5. aniçvara G. I 6, 2. ann A. I 11, 4. 21, 7. III 7, 4. IV 6, 10.? — P. I 4, 15. 8, 8. 16, 10. III 3, 5. 4, 4. 8, 13. 11, 10. 14, 6. — Ç. I 3, 15. 19, 6. II 4, 1. — G. I 9, 3. II 10, 27. III 2, 10. 9, 4. IV 2, 27, 35, 3, 6, 8, 13, 24, 7, 19, anukalpam G. I 5, 20. anugapana G. III 2, 54. anucara G. III 5, 36. anuja P. III 3, 5. anutsṛṣṭa A. IV 8, 37. anudita P. I 9, 2. - Ç. VI 2, 4. — G. I 1, 28. anudeçin A. I 23, 20. anudvára G. IV 7, 19. anunidhana G. I 4, 7. anupadahant G. III 7, 7. anuparikramam P. I 16, 16. anuparodha P. II 17, 6.

anupaviçant A. III 7, 1. anupaspreant G. III 2, 24. anupaspreya G. III 2, 11. anupûrvam A. II 1, 11. IV 6, 10. anupretham G. II 2, 2, 8, 3, 11. anupeta A. I 22, 23. anupravacaniya A. I 22, 9, 12. -G. III 2, 49. anumati A. III 5, 4. IV 3, 26. — P. II 9, 2, 10, 9, 13, 2, — Ç. II 14, 4. — G. I 3, 2. II 3, 20. anuyāja Ç. I 10, 5. anuradha Ç. I 26, 15. anulepana A. III 8, 1, 11. — P. H 6, 18. 14, 17. HI 3, 11. anulomam G. III 8, 21. 10, 30. anuvacana G. III 3, 2. anuvâka P. I 16, 9. II 10, 17. 16, 4. III 8, 13. 9, 7. — Ç. H 7, 20, 21, 24, 17, 2, HI 11, 15. IV 5, 4. anuvâkyâ G. III 3, 8. anuvâcana Ç. II 7, 1. 12, 12. anuvâtam A. II 10, 4. anuvrata A. I 7, 19. - P. I 8, 1. - Ç. I 13, 4. anuşafiga P. II 13, 5. anustarani A. IV 2, 4, 3, 20. anûkâça A. III 9, 1. anurdhvajňu Ç. I 10, 8, anûşara A. II 7, 2. - G. IV 7, 8. anrksara C. I 6, 1. anrta P. II 5, 12. - G. III 1, 16. anehas A. II 6, 8. anta A. I 3, 1. 3. 7, 5. 15, 4. 22, 3. 22. III 4, 1. 9, 4. IV 2, 11. — P. I 5, 12. 10, 2. 17, 3. 19, 5. II 1, 6. 23. 3, 2. 10,18. 11, 6. 12, 2. 14, 11. 15, 3. 16, 3. III 2, 4, 5, 4, 9, 8, 8. 10, 10, 10. — Ç. I 16, 7. II 11, 4. 13. VI 5, 5. — G. I 3, 5, 4, 28, 5, 5, 9, 25, H 1, 10. 22. 23. 8, 14. 16. II 10, 40. 48. III 2, 33. 36. IV 4, 15. 5, 4. 28. 9, 10. antatas A. II 1, 12. IV 8, 33.

— P. I 8, 21. II 1, 25. G. I 2, 28. 4, 6. 9, 17. antar A. I. 13, 7, 15, 4, III 6, 8, 12,2. - P. I 17,2. II 1,10. 6, 10. III 10, 6. — Ç. I 19, 6. 24, 4. III 12, 3. - G. I 4, 5. II 8, 14. III 1, 25. 4, 14. antara A. II 8, 13. III 6, 8. IV 7, 13. — P. I 5, 6. II 7, 5. III 11, 11. — Ç. I 9, 12. — G. III 5, 32. 9, 16. 17. IV 6, 16. antarâ A. I 12, 5. 6. 7. II 1, 13. — Р. II 14, 11. III 1, 2. — C. IV 8, 18. antarâgamana Ç. II 13, 2. antariksa A. II 4, 14. III 4, 1. 11, 1. IV 4, 3. — P. I 5, 10. H 9, 6. 10, 5. HI 3, 6. 8, 6. - Ç. II 14, 16. IV 9, 3. antarikṣaloka Ç. I 16, 3. antariksasad G. IV 3, 10. antariksya A. II 1, 9. IV 7, 15. antariya G. I 2, 21. antarena P. II 14, 23. - Ç. III 2, 2. — G. II 10, 17. 7, 10. antardivâkîrtya P. II 11, 4. antarvedi A. IV 2, 14. antarhita Ç. III 13, 5. antahçava P. II 11, 4. - Ç. IV 7, 24. antastha A. I 15, 4. - P. I 17, 2. — Ç. I 24, 4. — G. II 8, 14. antahsûtaka P. III 10, 6. anti Ç. V 5, 12. antevâsin A. I 9, 1. IV 2, 18. — P. I 3, 22. III 3, 12. antesvâhâkâra Ç. I 19, 1. 20, 5. antva P. II 5, 4. - Ç. I 1, 2. 20, 3. IV 5, 17. — G. I 1, 7. 20. andhas Ç. VI 4, 4. anna A. I 8, 13. 16, 5. II 1, 10. 3, 13. 7, 9. 9, 9. III 5, 20. 8, 6. IV 4, 14. 6, 18. 7, 18.

23. 24. 27. 30. — P. I 5, 10.

19, 4. 5. 13. II 8, 4. 9, 2. 16. III 4, 12. 16. 10, 26. 54. Q. I 11, 5, 27, 6, 7, II 14, 26, 15, 1. III 1, 17. 3, 1. 7, 2. 10, 2. IV 1, 6. 7, 55. 18, 10. - G. I 3, 6. 4, 2. 3. 20. 23. 24. 9, 4. 7. II 3, 18. 21. III 2, 40. 5, 7, IV 9, 4. 5. 10, 12. annapati A. I 16, 5. - C. I 27, 7. annapatîyâ P. III 1, 5. annapráçana P. I 19, 1. - Ç. I 27, 1. annavant A. I 5, 5. annaçana P. I 3, 18. annada P. I 3, 20. II 4, 3. annadya A. I 10, 12, 16, 2, III 8, 4. — P. I 3, 20. 19, 8. II 6, 17. III 2, 11. — Ç. III 2, 1, 8, 2. — G. IV 10, 2. annådyakåma Ç. I 27, 2. апуа А. I 4, 4. 14, 3. 15, 1. П 4, 14. 6, 6. 10. III 4, 4. IV 4, 10. 5, 7. 7, 23. 8, 36. — P. I 3, 6. 9. 5, 5. 10, 1. 2. 15, 7. H 6, 15. 17, 17. HI 3, 5, 5, 2, 7, 3, 10, 34, 11, 2, - Ç. I 1, 6. 3, 11. 9, 8. 19, 6. 22, 12. II 11, 9. 13, 4. III 5, 3. 13, 5. IV 4, 15. 7, 8. 55. 10, 3. 12, 32. V 5, 5. 8, 3. — G. I 1,17. 4,16. 6,21. 9,4. II 1, 14, 20, 4, 3, 10, 43, III 5, 16. 7, 20. 8, 4.11. 9, 7.10. 10, 17. 86. IV 4, 20. 25. 34. 10, 8. 11. anyatama Ç. I 1, 8. 3, 10. 13, 3, 15, 1, anyatara A. IV 8, 15. - P. II 17, 3. — Ç. V 4, 1. — G. I 4, 22. IV 5, 25. anyatas A. IV 6, 1. - G. 5, 24. anyatra A. III 9, 6. - P. II 17, 3. III 15, 6. — Ç. I 3, 2. 12, 2. II 16, 1. IV 11, 1, 24. - G. III 1, 15.32. 3, 29. 5, 10. IV 1, 4, 10, 21,

anyatrakarana Ç. III 13, 5. anyatha G. I 2, 30. anyûna A. I 23, 1. anvakşa Ç. II 5, 3. anvañe A. IV 2, 2. 9. anvavalamba G. I 2, 2, 3. anvastaka P. III 3, 10. anvastakya A. II 5, 1. — Ç. III 13, 7. — G. IV 1, 5. 2, 1. 4, 1. anvastamadeçam Ç. II 9, 1. anvakrti C. IV 19.5. anvårambhaniya Ç. I 3, 6. anvâhârya G. IV 4, 3, 21. anvâhâryavant G. I 1, 5. ap A. I 2, 4. 11, 3. 10. 17, 6. 7. 17. 20, 4. 22, 2. 23, 12. 24, 26. II 1, 9. 4, 14. 7, 7. 12. 8, 4. 12. 15. 9, 5. 7. 8. III 2, 2. 5, 20. 8, 9. 11, 1. IV 1, 15. 4, 13. 5, 7. 10. 6, 4. 14. 7, 7. 9. 10. 15. 8, 7. — P. I 3, 13. 4, 14. 5, 10. 8, 5. 6. 12. 5. 14, 3. 16, 1. 22. H 1, 6.9. 21. 2, 14. 21. 3, 2. 6, 10. 13. 7, 8. 9, 3. 11, 7. 12, 2. 14, 21. III 3, 5, 6, 5, 3, 4, 10, 16, 12, 4, - Ç. I 8, 24. 10, 9. 14, 7. 8. 26, 18. 28, 7. 8. 9. 23. II 4, 5.

5, 19. 6, 15. 7, 17. 23. 26. 8, 28. 9, 17. II 1, 13. 8, 6. 9, 12. 10, 18. 26. 34. III 1, 33. 2, 21. 35. 40. 59. 3, 15. 4, 11. 14. 15. 7, 14. 8, 13. 15. 9, 23. 10, 21. 23. IV 2, 36. 3, 7. 9. 14. 25. 29. 31. 7, 3. 9, 16. 19. 10, 9. apa Ç. VI 5, 6. apacâra Â. I 22, 21. IV 3, 24. apatighnî P. I 4, 16. apativrata Ç. III 13, 5. apatya P. II 5, 42. III 3, 12. 5, 3.

apanthadâyin G. III 2, 16.

6, 1. 7, 7, 28, 13, 2, 14, 13, III

8, 3, 13, 5, IV 7, 86, 55, 12,

26. 14, 2. 15, 6. V 8, 6. VI

3, 7. 6, 3. 13. — G. I 1, 9. 24.

2, 7. 9, 29. 3, 12. 4, 6. 12. 31.

apara A. II 3, 3, 4, 1, 5, 8, 9. III 7, 4. IV 1, 6. — P. I 7, 4. 11, 1. 16, 13. II 1, 13. 7, 4. 14, 4. III 2, 2. 4, 7. 11, 3. 12, 9. — Ç. I 1, 14. II 9, 1. III 3, 5, 12, 1. IV 11, 19. 18, 1. — G. I 4, 9, 10. 5, 6, 8, 1, H 6, 5, HI 5, 7. IV 5, 29. 6, 14. 15. 7, 22. 8, 13. IV 10, 11. aparam P. III 2, 15. — G. III 3, 33. aparaçvas G. IV 2, 2. aparâjita A. I 7, 19. III 8, 3. 11, 2. IV 1, 1. 6, 14. - Ç. II 12, 1. IV 6, 2. VI 2, 3. - G. I 3, 9, 10. aparahna P. III 4, 8. - C. II 8, 1. 12, 1. III 4, 7. — G. I 5, 26. IV 6, 10. 12. 9, 26. aparijāta A. IV 4, 25. aparimita P. II 5, 6. - G. I 9, 11. aparivartayant G. III 10, 11. aparena A. III 5, 11. - G. II 2, 15. 3, 3. IV 2, 19. aparedyus A. II 5, 1. apavarga A. I 23, 23. - Ç. I 2, 1. — G. I 1, 6. apaçavya Ç. 1 18, 3. apacu A. IV 8, 38. - G. I apasalavi P. III 7, 2. 4, 12. apasalais A. II 5, 2. apasavyam Ç. I 7, 12. apasyamana P. III 3, 5. apahati Ç. I 23, 1. apahastaka Ç. II 12, 10. VI 1, 3. apahnava P. III 14, 15. apahvara P. I 16, 24. apâna A. III 10, 4. 6. - P. I 19, 4. II 2, 8. 6, 18. — Ç. II 18, 2. 3. apâmârga A. II 7, 6. - Ç. III 1, 3. IV 17, 3. — G. III 9, 4. apâyin P. II 17, 13.

apâlâ Ç. I 12, 6.

api A. I 1, 3. 4. 3, 10. 9, 1. 12, 5. 6. II 2, 5. 4, 8. 6, 6. III 4, 6. — P. I 3, 31. 4, 11. 15, 7. 8. H 6, 3, 32, 8, 9, 17, 3. III 9, 9. 10, 49. 55. 15, 16. — C. I 1, 14. 5, 9. 10, 6. 15, 19. 16, 9. 22, 12. 24, 4. II 2, 2. 7, 19. 13, 7. 14, 26. 15, 10. 11. 16, 3. 17, 1. 2. III 6, 3. IV 3, 7. 5, 14. 7, 54. 55. V 8, 3. — G. I 3, 14. 4, 27. 5, 9. 22. 6, 11. 7, 16. 8, 25. 9, 12. 17. 20, 23. H 1, 9, 10, 25. HI 2, 4. 7. IV 1, 18. 7, 22. api và Ç. II 2, 2, 7, 19. III 14, 4. 5. - G. I 1, 16. 17. 25. 26. 2, 1. 4, 16. 6, 20. 8, 25. 9, 7. 16. III 2, 38. IV 1, 19, 20, 21. apidhâna A. I 24, 28. - Ç. III 3, 9. — G. III 4, 29. apinvamâna Ç. VI 3, 7. apiçuna Ç. IV 12, 11. apihitapâņi Ç. IV 12, 14. aputriya Ç. I 18, 3. ари́ра А. И 1, 10. 4, 5. — Р. II 15, 2. III 3, 3. — Ç. III 14, 1. — G. III 10, 11. 16. apûpakṛt Ç. III 14, 2. apûpâştakâ G. III 10, 9. apûrva P. II 6, 32. appúrvam A. IV 7, 13. apracetas Ç. II 14, 26. aprachindant G. II 9, 16. apranata G. I 2, 15. apratikûla Ç. I 12, 2. apratigrahya A. III 6, 8. apratiratha A. III 12, 13. aprativâcya P. III 13, 4. apratisiddha Ç. I 8, 11. apratihata P. II 1, 2. apratta A. IV 4, 20. - P. III 10, 41. apratyâkhyâyin A. I 22, 6. 7. -P. II 5, 5. apratyâharant G. II 6, 9. apramatta P. II 17, 13, 14, 15.

16. — Ç. II 12, 6. IV 11, 16.

aprayaja Ç. I 10, 5. aprahana Ç. VI 4, 4. aprapya P. III 14, 8. aprâvrta P. II 7, 7. aprekṣaṇa Ç. I 15, 21. apsaras A. III 4, 1, 9, 1, — P. II 6, 24. — Ç. IV 9, 3. apsusad P. III 15, 9. abahuvadin G. I 5, 23. abdaivata G. I 4, 9. abhaksya Ç. I 12, 2. abhaga G. I 3, 17. abhaya A. H 3, 5. 4, 14. III 10, 11. — P. I 5, 11. III 2, 2. 3, 6. — Ç. II 6, 1 III 5, 1. IV 18, 1. VI 6, 16. abhava P. II 5, 24. 9, 16. — Ç. I 3, 11. abhi A. IV 2,18. - P. II 6, 20. III 4, 3. 4. abhigamana Ç. I 6, 2. abhighara G. IV 2, 13. abhigharana C. I 13, 16. abhicara G. IV 6, 2. abhijighrana G. II 8, 25. abhijit Ç. I 26, 20. abhitas A. IV 1, 12. - P. I 4, 13. III 14, 6. — Ç. VI 4, 4. - G. III 7, 4. abhinistana A. I 15, 4. - P. I 17, 2. — G. II 8, 14. abhibhû P. II 14, 9, 12, 14, 16, III 13, 4. abhimangala P. III 5, 2. abhimâtişah P. III 1, 2. abhimaruka A. IV 8, 32. abhimukha A. III 7, 4. II 9, 1. IV 12, 23. — G. I 1,11. 6,16. H 8, 6. 10,17.36. IV 6, 14. 7, 14. 9, 4. abhiyajña A. I 3, 10. abhiyoga G. IV 4, 27. abhirûpa A. III 7, 2. - G. I 1, 6. II 3, 1. abhivada G. III 1, 27. abhivadaniya A. I 15, 8. - G. II 10, 23.

abhicastipa Ç. I 6, 5. abhicastipávan P. I 4, 12. abhicastenya C. I 6, 5. abhiciras A. IV 2, 15. - G. II 9, 14. abhicirogra G. II 9, 14. abhisti A. IV 7, 11. abhîvarta A. III 12, 12. abhuktvå G. IV 5, 24. 9, 1. abhuñjâna Ç. IV 7, 50. abhojana G. I 9, 21. III 2, 12. IV 5, 9. abhojya A. III 6, 8. abhyanjana Ç. IV 7, 46. — G. IV 4, 12. abhyanujña A. IV 7, 21. abhyantaratas P. I 11, 1. 4, 5. abhyagara A. II 3, 3. abhyátána P. I 5, 7. abhyâtmam A. I 7, 14. 17, 8. — Ç. I 5, 7. — G. III 9, 20. abhyuksana G. III 6, 15. abhyudaya P. II 11, 5. abhra P. II 11, 3. — Ç. IV 7, 29. VI 1, 12. abhránadhyáya G. III 3, 16. ama A. I 7, 6. — P. I 6, 3. -Ç. I 13, 4. III 8, 4 — G. III 8, 21, amanojña A. III 6, 5, 7, 10, 9. amantra G. III 10, 13. amaruparihita G. IV 7, 8. amá A. IV 3, 18. - Ç. I 24, 13. III 8, 4. 9, 4. amāmsa A. I 24, 33. — P. 13, 29. III 10, 26. — Ç. II 15, 2. amāmsāçin P. II 8, 2. - Ç. II 11, 6. 12, 8. VI 1, 2. amátya A. II 1, 8, 11, 3, 7, IV 2, 9, 6, 8, 10, 8, 33, — P. II 16, 4. — G. IV 8, 5. amâvâsyâ A. IV 6, 1. — P. II 11, 1. III 12, 2. — Ç. I 1, 6. III 10, 1. IV 7, 7. — G. I 5, 4, 7, 8, 8, 24, 9, 14, III 3, 20. IV 4, 2.

amithuna A. IV 2, 2, 5, 3. amîvaha P. III 4, 7. - Ç. III 4, 8. amutas A. I 7, 13. — Ç. I 18, 3. amutra A. IV 4, 2. 3. 4. - P. II 5, 31. amrta A. I 24, 13, 28, II 4, 14. III 3, 2. 3. 6, 8. — P. I 3, 27. 5, 11. 16, 6. H 2, 7. III 3, 6. 5, 3. — Ç. II 6, 1. III 2, 5.8. amṛnmayapâyin P. II 8, 2. amedhya Ç. II 13, 5. amogha G. IV 8, 17. - G. I ambarișa Ç. I 1, 8. 1, 15. ayajñîya G. I 6, 18.19. ayatha P. I 5, 11. ayana A. I 4, 1. ayâcita Ç. IV 11, 13. ayajya A. III 6, 8. ayâtayâmatâ Ç. IV 5, 15. I 8, 8. ayas P. I 2, 8. ayugû G. III 5, 4. ayugma A. II 5, 14. - P. III 10, 48. — Ç. IV 1, 2.3. — G. I 7, 11. ayuj A. II 5, 10. 12. IV 2, 2. 5, 3. — G. II 8, 16. IV 2, 33. ayuja A. I 15, 7. IV 5, 1. — P. 1 17, 3. arangara A. II 9, 4. arada G. IV 4, 29. arana A. III 5, 7. - Ç. IV 5, 8. araņi A. IV 3, 13. 6, 4. - P. I 2, 5. — Ç. V 1, 1. 3. aranya P. I 12, 4. II 5, 9. Ш 8, 3. — Ç. II 9, 1. 12, 6. III 5, 1. 2. 14, 5. IV 7, 23. G. II 9, 26. III 2, 38, 39. IV 1, 21. 5, 14. aralu G. I 5, 15. araçmika A. II 6, 4. arikta Ç. III 5, 2.

arista P. I 3, 14, 25. III 4, 18.

- G. III 9, 22,

- Ç. III 4, 4. 10, 2. V 5, 3.

aristaka P. III 5, 2. arișți P. I 3, 15. 18, 6. II 2, 21. - Ç. VI 6, 16. arisyat Ç. II 3, 3. arundhati A. I 7, 22. — G. II 3, 10. aroga A. I 5, 3. argha P. I 3, 29. 31. - C. II 15, 2. 10. V 9, 5. arghya A. I 24, 7. 13. IV 7, 13. 14. 16. — P. I 3, 1. 5. 13. — Ç. II 15, 1. IV 2, 3. — G. II 3, 16. III 4, 34. IV 10, 5. 12. arghyarha G. IV 10, 23. V are P. I 3, 4. - Ç. II 17, 1. arcis A. III 10, 11. Vari c. api G. I 8, 28. artha A. I 17, 17, 23, 24. II 5, 15. III 7, 8. 9, 4. — P. I 3, 5. II 8, 6. III 3, 5. — Ç. I 9, 2. 19, 3. II 17, 4. IV 4, 9. 8, 16. — G. I 3, 12. II 3, 22. 4, 11. 6, 4. 12. 8, 5. 7. 17. 22. 9, 28, 10, 49, III 3, 5, 5, 29. 9, 5, 23, IV 3, 37, 5, 30, 33, arthapati G. IV 5, 30. artham A. IV 7, 27. - C. II 16, 6. — G. I 9, 29. III 8, 6. IV 9, 18. arthamanas G. IV 5, 8. arthavat P. I 1, 2. arthartha G. I 4, 20. ardha A. I 10, 19, 20, 21, II 1, 3. — P. III 6, 3. — Ç. I 9, 5. 6. - G. I 8, 6. 11. III 7, 11. 16. IV 2, 8. 16. 3, 3. ardhacaksus Ç. II 5, 12. 7, 19. ardhamasa Ç. II 14, 8. III 12, 5. 13, 5. — G. IV 5, 24. 27. 6, 13. 8, 10. ardharatra A. IV 8, 13. - P. III 4, 8. ardharca A. I 8. 2. 20, 9. 21, 5. III 2, 4. IV 6, 2. 5. - Ç. I 15, 8, 16,

ardharcaças P. II 3, 5. — G. II 10, 39. ardhaçiras A. IV 8, 15. ardhasastha P. II 11, 10. - Ç. IV 6, 8, 7, 53. ardhasaptama P. II 11, 11. C. IV 6, 7. aryaman A. I 4,8. 7,13. - P. I 6, 2. 3. — Ç. I 18, 3. 26, 10. II 3, 1. — G. II 2, 7. arvatas P. III 9, 5. arvâñe G. IV 8, 4. Varh P. I 3, 2. - Ç. I 12, 10. II 16, 6. III 1, 14. — G. III 4, 30. IV 10, 3. 4. 25. arha P. II 9, 12, 13. arhana G. IV 10, 1. alaksana A. IV 5, 2. alakşmî Ç. I 16, 4. VI 5, 5. — G. IV 6, 3. alankarana P. II 6, 26. alankâra G. III 1, 12. alam + kr s. V kr. alavaņa cf. aksārālavaņācin. alabha A. I 24, 6, 26. — G. I 5, 15, 18. II 1, 3, 10, 14. alpasambhāratama G. IV 1, 18. V av A. I 14, 7. 23, 19. II 3, 11. - P. I 5, 10. II 10, 22, 17, 9, - c. pra P. I 7, 2. ava C. V 2, 4. avakâ A. II 8, 14. IV 4, 8. avakâça A. II 3, 8. — Ç. IV 8, 4. - G. I 9, 15. avakirna P. III 12, 9. avakîrnin P. III 12, 1. avaca A. I 7, 1. avața P. III 4, 3. 5, 2. avatta s. V do c. ava. avadâna A. I 7, 12. 11, 12. 13, 14. II 4, 14. — P. III 8, 6. 11, 6. 8. 12, 4. — Ç. I 3, 5. III 13, 4. — G. I 8, 7. 8. 13. IV 1, 3, 9, 10, 12, avadhana P. III 5, 1. avanejana P. II 6, 19. III 10, 27. avapatana P. I 16, 2.

avapana P. II 1, 25. avabhrtha A. I 10, 25. - G. I 3, 13. avabhedaka P. III 6. 3. avama G. I 9, 10. avayava P. II 12, 2. avara A. I 3, 1. 6, 1. 2. 3. 4. II 4, 6. 5, 11. — P. I 5, 10. 16, 2. — G. II 8, 23. III 9, 16. IV 1, 16. avarârdha Ç. IV 1, 2. avarardhya G. IV 2, 6. 8, 16. avaroba P. I 14, 3. avalekhana G. III 1, 21. avasa P. III 1, 4. - Ç. III 8, 3. avasalavi G. IV 3, 6. 8. 13. 24. 26. avasâna G. IV 7, 1. 15. avasphūrja P. II 11, 2. avahant A. IV 4, 10. avane A. IV 1, 11. - G. IV 7, 42. avântara G. IV 7, 39. 41. avi Ç. III 3, 1. 7, 2. — G. III 1, 7. IV 9, 14. avichitti G. IV 8, 18. 9, 15. avichindant G. II 2, 6. avichinna A. II 8, 12. 9, 8. IV 6, 7. 14. — C. I 8, 14. 9, 5. 6. avijňáta Ç. II 14, 17. avidant Ç. II 7, 19. avidasin A. I 5, 5. II 6, 9. -G. IV 5, 28. avidhavá A. IV 6, 12. - Ç. I 11, 5. 12, 1. 6. avinașța Ç. III 6, 2. avinipâtam Ç. II 10, 6. avipravâsa Ç. I 17, 10. avibhramein G. IV 7, 2. avimukta P. I 15, 8. aviruddha Ç. IV 4, 15. avirodha P. II 17.7. avivadisnu A. II 7, 2. avivada Ç. VI 6, 16. avișama Ç. I 8, 14. avihruta Ç. III 6, 2. avîrahan Ç. III 5, 3.

avrta Ç. IV 12, 7. aveksana P. II 7, 6. avyatiharant G. IV 7, 40. avyavachinna Ç. VI 3, 10. avyādhita A. III 7, 1. avyudaka Ç. IV 12, 32. avrata G. I 9, 19. avratya G. I 6, 7. Vac (acnoti) P. III 3, 5. c. vi P. III 2, 2. 3, 6. c. sam P. III 1, 4. V ac (acnâti) A. I 22, 2. 23, 23. 24, 21. IV 7, 26. — P. I 3, 12. 19, 4. II 3, 2. 9, 13. 15. III 10, 26, 15, 23, — Ç. I 2, 6. II 4, 5. 6, 1. 14, 23. 16, 5. III 7, 5. — G. I 6, 1. II 10, 34. III 2, 60. IV 3, 35. c. pra A. I 8, 9. 13, 2. 15, 1. 16, 5. 24, 20. III 5, 11. IV 8, 31, 34. — P. I 2, 12, 3, 20. 23. 4, 1. 11, 5. 16, 4. 19, 5. H 6, 17. 10, 15. 13, 2. 14, 25. III 1, 4. 15, 23. 24. — C. I 5, 1. 10, 7. 24, 3.7. 27, 6.11. III 8, 1.3. IV 5, 10. V 5, 10. - G. H 7, 20. HI 3, 7. 8, 7. 12. 23. IV 3, 27. 8, 5. c. sam Ç. III 8, 3. açakti G. IV 5, 25. açatavarsa P. III 10, 14. açana P. II 11, 2. - C. VI 1, 7. açani P. III 8, 6. 15, 21. - G. IV 4, 28. açânta G. III 4, 15. acuci A. III 4, 7. acuska G. IV 7, 8. açûnya P. I 5, 11. - Ç. VI 3, 8. açman A. I 7, 3. 7. 15, 3. 8, 9. 10. IV 4, 13. 6, 4. 10. 13. - P. I 7, 1. 16, 18. III 2, 7. 10, 24. — Ç. I 13, 10. 12. 14, 2. III 3, 10. — G. II 2, 3. 4.

açmantaka P. II 5, 24.

acmanvant A. I 8, 2. IV 6, 13. - Ç. I 15, 18. açmamaya A. IV 7, 10. acravaniya C. IV 7, 26. acruta G. III 5, 28. acrotriya Ç. IV 12, 4. açlesâ Ç. I 26, 7. acva A. III 12, 9. - P. I 8, 10. 17. III 4, 7. 15, 4. — Ç. I 14, 15, 17, 15, 11, IV 18, 8. - G. III 1, 6. acvatari P. III 13, 5. aevattha P. II 15, 4. - G. IV 7, 22, 23, 24, acvayajña G. III 6, 13. açvayuj Ç. IV 16, 2. acvavatî P. II 17, 9. III 4, 4. — Ç. III 3, 1. acvin A. I 15, 2. 20, 4. 24, 15. — P. I 9, 5. II 4, 8. 6, 12. 13, 2. 16, 2. III 14, 12. 13. — C. I 17, 9. 26, 27. H 2, 12. IV 16, 2. — G. II 10, 26. açvinî Ç. I 26, 27. aṣāḍhā Ç. I 26, 18. 19. astakâ A. II 4, 1. 7. 10. 11. III 5, 20. — P. II 12, 1. III 3, 1. 4. 5. 7. 13. — Ç. III 12, 1. 5. 14, 2. 5. IV 5, 17. 7, 7. V 10, 7. - G. III 3, 20. 10, 1. 4. 7. 9. 16. 21. 35. IV 1, 21. 4, 19, 24, astagrhita G. IV 7, 32. astan A. I 5, 4. 6, 3. II 4, 6. III 11, 1. — P. I 2, 8. II 6, 9. — Ç. I 11, 5. — G. II 4, 10. III 10, 11. astama A. I 19, 1. 2. III 7, 4. 12, 10. — P. I 15, 3. II 2, 1. — Ç. I 18, 5. II 1, 1. — G. H 7, 2, 10, 1. astamadeça Ç. II 9,1. - G. I 6, 14. (codd.) IV 2, 3. astamî A. II 4, 1. 15. - P. III 3, 4. — Ç. II 11, 7. — G. III 10, 9, 18, IV 1, 17, 4, 17. astarâtra G. IV 9, 1.

astarca G. IV 1, 13.
astavarsa P. II 2, 1.
astacata Ç. V 10, 2.
astâcatvârimçaka P. II 6, 2.
astâcatvârimçat P. II 5, 13.
astâdaça Ç. I 28, 20.
astâhuti Ç. III 13, 4.
V as (asti).

Praes. Indic. A. I 1,4. 7,6. 15, 3.9. 20,8. 22,2.21. 24,13. 20.28. H 1, 10. 8, 12. 9, 8. 10, 8. III 8, 9, 10, 16, 19, 20. IV 6, 14. 7, 11. — P. I 3, 8, 12, 13, 6, 3, 8, 19, 11, 2, 14, 5, 16, 18, 19, 18, 2. II 2, 14, 17, 19, 20, 3, 2, 4, 2, 8, 6, 13, 16, 26, 28, 29, 30. 12, 13. 14, 21. III 4, 18. 5, 2, 3, 4, 7, 2, 12, 9, 13, 2. 14, 3, 4, 5, 15, 2, 5, 6, 17. 16, 1. — Ç. I 8,14.18. 9, 3, 15, 13, 4, 18, 3, 19, 2, 22, 2. 25, 4. 6. 11. II 2, 3. 4. 3, 1. 4, 5. 6, 1. 10, 4. III 2, 2, 4, 10, 7, 5, 8, 4, 5, 10, 2. IV 6, 5. 8, 16. VI 4, 4. 5, 6. - G. I 7, 22, 23. II 1, 10. 3, 9. 11. 6, 7. 8, 13. 9, 13. 10, 22, 28, 33. III 4, 22, 25, 26, 27, 6, 3, 5, 8, 3, 21. IV 10. 12. 13. 14. 15.

Conj. Å. I 17, 10. — P. I 3, 20. 6, 3. II 1, 11. — Ç. I 27, 7.

Pot. Å. I 3, 1. 9. 8, 10. 9, 2. 14, 2. 22, 15. II 1, 5. 4, 11. IV 4, 16. 6, 15. 8, 37. — P. I 3, 29. 8, 21. 14, 5. II 5, 10. 7, 18. III 2, 2. 3, 6. 4, 7. 9, 6. 10, 50. 14, 9. 12. — Q. I 5, 6. 7, 9. 12, 2. 13, 15, 22, 6, 25, 6. II 1, 26. 15, 2. 17, 3. III 11, 10. 11. IV 8, 20. 12, 11. 18, 1. — G. I 2, 9. 5, 15, 23, 26. 7, 18. 8, 12, 22, 25. 9, 4, 19. 10, 43. III 5, 1. 8, 12. IV

1, 18. 2, 10. 3, 28. 6, 16. 7, 4, 14. 21. 10, 3. Imperat. Â. I 1, 4. 7, 19. 21, 7. II 4, 13. 14. 10, 6. III 3, 4. 10, 11. 12, 2. IV 7, 31. 8, 22. — P. I 4, 16. 5, 11. 6, 2, 3, 8, 8, 19. 12,

3, 4, 10, 11, 12, 2, IV 7, 31, 8, 22, — P. I 4, 16, 5, 11, 6, 2, 3, 8, 8, 19, 12, 4, 16, 24, II 2, 6, 4, 3, 10, 22, 14, 18, 17, 9, III 2, 2, 12, 3, 6, 4, 7, 14, 15, 16, 17, 18, 14, 1, 15, 17, 18, 20, 21, — Ç. I 7, 9, 13, 4, 15, 8, 16, 12, 25, 6, 28, 15, II 4, 1, III 1, 11, 4, 2, 5, 1, 8, 4, 9, 3, 13, 2, IV 18, 1, 2, — G. I 8, 28, II 9, 11 (?), IV 8, 3.

Imperf. P. III 1, 6. — Ç. I 12, 3, 4, 17, 3, V 7, 2, VI 6, 16.

Part. praes. A. I 3, 10. II 1, 10. — P. III 3, 5.

Vas 1. Cl.

c. nis nirasan Ç. II 12, 10. (?)

V as (asyati). c. vi + ati Ç. IV 12, 5.

c. abhi A. III 5, 12.

c. ni A. I 23, 20. — Ç. I 2, 8.

c. nis G. I 6, 14.

e. pra P. II 1, 8, 12. III 8, 12.
c. prati A. III 10, 11. — Ç.

I 8, 21. IV 6, 5.

c. sam Ç. I 12, 12, 16, 4. —
G. II 1, 26, 5, 4. III 5, 1,
asamskâra P. II 5, 42. — Ç. I
3, 13.
asamskrta Ç. I 8, 23.

asaṃskṛta Ç. I 8, 23. asaṃsyūta P. II 14, 25. asaṃsyūdam G. III 8, 16. asaṃhrādayant Ā. IV 5, 5. asakṛt P. I 3, 31. — Ç. II 15, 10. asagotra G. III 4, 4. asañcara P. I 3, 24.

asat P. II 5, 20. asandarçana A. IV 8, 12. asandheya Ç. II 13, 4.
asapinda Â. IV 4, 19, 22. — G.
III 4, 5.
asabrahmacârin P. II 11, 9.
asamâpta Ç. V 8, 5.
asamâpya P. II 5, 33, 34.
asamâlambhana G. II 7, 23.
asampramâṇa Ç. VI 2, 6.
asambâdha Ç. VI 2, 6.
asambhava P. II 17, 5. — Ç.
VI 3, 3.

asambhāṣā P. II 8, 3. asaha P. III 13, 5. (?) asāmidhenīka Ç. I 10, 5. asi m. Ç. I 13,1. — G. III 6, 5. asura P. III 3, 5. — G. IV 3, 2. asrj Ā. IV 8, 28. askanna Ç. II 13, 5. askhala P. II 6, 10.

astam Å. I 22, 12. II 1, 4. 3, 3. 6, 14. 8, 4. III 7, 1. 4. — P. I 8, 9. 9, 2.

astamaya G. I 1, 27. III 2, 38. astamita cf. Vi. asthi Å. IV 5, 5. — P. I 11, 5. asrāma G. II 6, 6. asruta P. I 16, 18. asvapant Å. IV 6, 17.

asvapna P. III 4, 17. asvasthanastha G. IV 7, 25.

V ah(âha) A. I 1, 4. — P. I 3, 4. 15, 7. II 2, 17. 19. III 2, 5. — Ç. I 1, 14. 14, 10. 22, 11. II 2, 4. 7, 19. III 12, 5. IV 5, 3. 6. 16. — G. I 2, 10. 6, 8. 7, 5. 8, 21. 9, 17. II 3, 16. III 2, 8.

c. anu A. I 21, 5. III 2, 4. — P. II 3, 3. — Ç. II 5, 1. 12. 11, 3. 12, 12. — G. II 10, 39.

c. pra P. I 3, 6. 26.

c. prati P. I 3, 27. II 2, 18. aha (ahan) Å. IV 4, 18. 26. —
P. I 4, 5. II 3, 6. 13, 1. III 4, 2. — Ç. IV 4, 2. 7, 5. 6. 9. V 7, 3.

ahata Å. IV 6, 16. 19. — P. 1 14, 3. II 1, 5. 6. 20. s. √ han. ahatavåsas P. III 2, 6. — Ç. 1 22, 2. 25, 2.

ahan Å. I 18, 7. 22, 11. II 1, 15. IV 6, 10. — P. I 13, 1. 14, 3. 18, 6. III 3, 5. 4, 15. — Ç. II 7, 29. 16, 6. III 1, 12. 17. IV 3, 3. 12, 25. VI 1, 8. 11. — G. I 1, 3. 5, 4. 8. 11. 13, 21. II 10, 7, 45. III 3, 9.

ahanâ Ç. III 1, 9.

aham

sing. Å. 1 7, 6. 13, 7. 14, 3. 22, 21. 23, 16. 24, 8. II 6, 1. III 6, 7. 8, 16. 9, 1. — P. I 3, 20. 6, 3. 11, 9. 16, 17. II 2, 12. 18. 20. 4. 2. 3. 6, 19. 23. 17, 13. 14. 15. 16. III 4, 8. 18. 7, 2. 13, 4. 5. 6. — Ç. 1 6, 3. 13, 4. 22, 13. II 1, 30. 2, 5. 7. 9. 3, 1. 18, 2. III 2, 8. 4, 10. 5, 3. IV 12, 5. VI 5, 1. 5. — G. II 3, 9. 11. 7, 7. IV 6, 10. 8, 19. 10, 2.

mâm A. 17, 19. 13, 7. 22, 21. 23, 19. II 1, 12. III 6, 8. - P. I 8, 1. 11, 9. 16, 17. H 4, 2, 6, 11, 29, HI 3, 5. — Ç. I 13, 4. II 10, 4. VI 6, 16. — G. III 3, 34. 4, 26. må A. F 21, 2. 24, 8. II 1, 10. 2, 3. 6, 13. 10, 6. III 8, 19. 20. IV 8, 22. — P. I 3, 8. 15. 5, 10. II 4, 2. 3. 6, 16. 21. 29. 30. 31. III 4, 14. 15. 16. 17. 12, 10. 13, 3. 14, 11. 15, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15. 17. — Ç. I 6, 5. 9, 9. II 6, 1. III 5, 1. 2. VI 4, 1. 5, 2. 4. — G. I 3, 18. (?) H 10, 41.

mayâ P. I 6, 3. 8, 19. 11, 4. mahyam Â. 1 21, 7. III 10, 11. — P. I 4, 16. 6, 3. 8, 8. 19. III 7, 3. — Ç. II 4, 1. III 8, 2. — G. III 6, 2.

mama Å. I 21, 7. III 9, 2. —
P. I 3, 27, 28, 6, 2, 8, 8.
II 2, 16, 4, 3. III 3, 5. —
Ç. I 4, 2. II 4, 1, 13, 5. III
1, 8.

me Å. I 1, 4. 7, 3. 10, 23. 23, 8-15. 24, 31. II 2, 3. 4, 10. 14. III 6, 6. 8. 8, 9. 10. 9, 1. — P. I 2, 8. 3, 25. 6, 2. 12, 4. II 2, 8. 12. 4, 8. 6, 17. 18. 7, 7. 16, 3. 17, 9. III 3, 6. 4, 8. 18. 15, 21. 16, 1. — Ç. I 4, 2. 9, 9. 14, 1. II 10, 4. 6. III 4, 10. 6, 2. 8, 4. 12, 5. 13, 5. 14, 5. V 1, 2. 2, 4. — G. II 1, 20. 8, 21. 10, 38. III 6, 1. IV 1, 21. 6, 5. 10, 19.

mat P. I 3, 14. III 13, 6. (2) mayi Â. I 21, 4. 24, 22—29. II 4, 14. 10, 6. 8. III 6, 7. — P. I 3, 12. 8, 19. 9, 5. II 6, 24. III 3, 7. 16, 1. — Ç. I 17, 3. 9. II 10, 4. III 7, 5. V 9, 4. VI 8, 6. — G. III 4, 25. IV 10, 15.

dual.

nau P. I 4, 14. III 2, 7.

plur.

vayam A. I 21, 1. II 6, 14. 10, 4. III 7, 8. — P. I 16, 25. III 2, 2. — Ç. I 22, 7. II 10, 4.

asmân Å. I 10, 12. II 1, 4.
4, 14. 9, 9. — P. I 16, 19.
19,2. III 4,7. — Ç. II 14,5.
nas Å. I 8, 9. 10, 23. 14, 7.
16, 5. 6. 23, 25. II 1, 6. 7.
3, 5. 6. 11. 4, 14. 10, 6. III
5,7. 6,5. IV 6, 18. 7, 11.15.
— P. I 2,8. 4, 16. 5, 11. 6,
2. 15, 8. 19, 2. 3. II 10, 15.
22. 11, 12. 17, 9. III 1, 2. 3.
4. 2, 2. 12. 13. 3, 5. 6. 4, 4.
7. 18. 9, 5. 6. 10, 19. 14, 6.

15, 18. — Ç. 1 4, 2. 6, 6. 7, 9. 15, 12. 16, 5. 19, 6. 20, 5. 25, 6. 27, 7. II 2, 1. 6, 2. 10, 7. 13, 5. III 3, 1. 4, 2. 4. 5, 1. 7, 2. 3. 8, 3. 4. 9, 1. 3. 11, 5. IV 5, 8. 6, 4. 13, 4. 17, 5. 18, 1. 2. 3. V 1, 8. 2, 4. 10, 2. 3. VI 4, 2. 5, 6. 6, 9. 16. — G. III 3, 32. 8, 2. 16. 9, 18. IV 3, 22. 29.

asme A. I 15, 3. — P. I 18,

5. 6.

asmabhyam P. III 1, 4. asmakam Å. II 6, 12. —

asmakam A. II 6, 12. — P. I 3, 14. — Ç. III 4, 4. 6, 2. — G. I 8, 28.

asmâsu P. I 5, 11. — Ç. III 11, 4.

aharahar A. III 1, 4. — P. II 9, 16. III 10, 54. — Ç. I 4, 1. II 6, 8. 10, 2. IV 12, 1.31. 15, 19. — G. III 6, 8. 7, 23. IV 7, 42.

ahaçeara Ç. II 14, 16.

ahahçeşa P. II 5, 8.

ahi A, II 3, 3. III 12, 11. — P.
II 14, 5.

ahirbudhnya P. II 15, 2. — Ç. I 26, 25.

ahîna A. I 23, 4. 20.

ahuta P. I 4, 1. — Ç. I 5, 1. 10, 7. — G. I 6, 1. 9, 18.

ahutâd P. II 15, 3, ahura G. II 10, 29.

ahorâtra Â. II 4, 14. III 4, 1. — P. III 3, 6. 4, 18. — Ç. II 11, 6. 14, 8. III 3, 8. 13, 5. IV 5, 17. 6, 9. 8, 20. 9, 3. VI 1, 2. — G. III 2, 37. 3, 23. 27.

å Ç. [¶ 13, 4. 16, 8?] III 2, 9. — G. III 8, 2.

â c. abl. Â. I 15, 8. 19, 5, 6, 7, 23, 23. II 1, 13, 14. III 7, 4. 6. 10, 5. IV 4, 10. 6, 6, 7, 17, 8, 8. — P. I 5, 11. 11, 8.

16, 23. II 5, 36. 37. 38. 9, 16. 14, 22. III 2, 4. 4, 4. 10, 6. 8. 10. 16. 35. 36. — Ç. I 3, 7. 6, 6. 17, 2. 24, 12. II 1, 6. 7. 8. 4, 5. 9, 1. 3. 17, 2. III 6, 2. IV 7, 42. 15, 19. — G. I 3, 13. 4, 29. 6, 16. 9, 14. II 3, 5. 7, 23. 10, 4. III 2, 12. 38. 3, 13. 16. IV 6, 16. âkarșa P. II 10, 17.

åkarşin Ç. VI 1, 13.

âkâlam P. II 11, 2. — Ç. IV 7, 2. — G. III 3, 17.

âkâça Â. I 23, 14. III 9, 1. IV 1, 12. — P. I 12, 2. — G. I 4, 9.

âkûta P. I 5, 9. âkûti Â. III 5, 8. — P. I 5, 9. âkhara Ç. V 2, 5. âkhurâja G. IV 4, 31.

âgantr G. II 10, 20.(?)

âgama Ç. VI 6, 16. âgâra G. III 9, 4.

âgâvîya A. II 10, 7. âgneya(î) Â. I 10, 14. II 4, 12. — P. II 3, 7. 14, 9. 12. 14. 16. III 15, 6. — Ç. I 9, 7. II 15, 4. — G. I 8, 22. 23. 25.

III 2,51. 10, 3. âgrayaṇa Â. II 2,4. — P. III

1, 3. — Ç. III 8, 1. âgrahâyanî P. II 14, 22. 16, 5. III 2, 1. 3, 1. — Ç. III 12, 1. IV 17, 1. — G. III 7, 23. 9,

1. 10, 9. IV 8, 1. âghâta G. IV 7, 8.

âghâra Â. I 10, 13. — P. I 5, 3.

âcamana P. II 14, 21.

âcamanîya A. I 24, 7. 13. 28. IV
 6, 4. — P. I 3, 5. — G. IV
 10, 5.

âcarita P. II 11, 6.

âcântodaka G. I 1, 2. IV 10, 18. âcântodaka G. I 1, 2. IV 10, 18. âcâma Â. II 5, 5. — G. I 4, 31.

âcâra G. III 3, 29. âcârya Â. I 18, 7. 20, 2. 6. 7.

Abhandl. d. DMG. IX. 1.

22, 2, 10, 12, 13, 24, 4, III 4, 4. 5, 22. 8, 1. 2. IV 4, 21, — P. I 3, 1. 8, 14. II 1, 23. 2, 20. 4, 3. II 5, 8, 29, 12, 2. III 3, 12. 10, 39. — Ç. I 1, 10. 6, 6. II 1, 25. 28. 2, 6. 3, 1. 5, 9. 10. 6, 7. 7, 3. 4. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 26. 8, 2. 11, 6. 12, 2. 4. 8. 11. 14. 15, 4. 16, 2. 18, 1. 2. III 1, 18. IV 5, 13. 7, 9. 8, 2. 12. 10, 3. 11, 23. 12, 1. VI 1, 1. 2. 3, 2. 6. 6, 11. — G. II 10, 16, 17, 19, 22, 26, 35, 36, 44. III 1, 15. 2, 15. 35. 52. 3, 12. 15. 26. 4, 8. 9. 11. 28. 30. 5, 2. IV 10, 24.

âcita G. IV 6, 13. 9, 12. âcitasahasrakâma G. IV 9, 12.

âchâdana A. IV 7, 17. а̂ja Â. I 16, 2. 19, 10. — Р. II 5, 19. — Ç. I 27, 2. — G. II 10, 9. III 2, 51.

âjñâ G. II 7, 19.

âjya Â. I 3, 2, 9, 10, 4, 3, 8, 9, 23, 24, IV 1, 17, 19, 3, 17, 8, 42, — P. I 1, 2, 4, 2, 7, 5, 3, 5, 10, 1, 11, 1, 17, 17, III 4, 7, 9, 4, — Ç. I 8, 21, 22, 9, 13, 13, 16, 16, 5, 21, 3, IV 16, 2, 18, 1, V 1, 9, 8, 3, — G. I 5, 19, 7, 19, 27, 28, 8, 1, 2, 3, 4, 15, 17, 27, 9, 26, II 4, 3, III 2, 40, 3, 35, IV 1; 13, 7, 31, 9, 4.

âjyabhâga Â. I 3, 5. 10, 13. 15. III 5, 4. — P. I 19, 2. II 10, 3. 14, 3. 15, 2. 17, 8. III 1, 2. 3, 5. — Ç. I 9, 7. 10. — G.

I 8, 3, 17, 9, 26.

âjyasthâlî Ç. I 8, 18, 9, 13, 14. âjyahoma Ä. I 3, 4.

Ajyāhuti Å. I 23, 24. III 5, 4. 6, 8. 11, 1. IV 3, 26. — P. I 2, 7. 11, 1. 19, 2. II 1, 6. 3, 2. 10, 3. 14, 3. 15, 2. 17, 8. III 1, 2. 2, 2. 3, 5. 4, 7. 12,

9. — Ç. I 8, 12. 9, 4. 10. 10, 2. 11. 4. II 8, 1. III 11, 3. — G. I 9, 26, 27. II 1, 24, 3, 6. 4, 10. 5, 2. 7, 14. III 3, 34. 8, 10. âñjana A. III 8, 1. - Ç. I 12, 4. IV 15, 11. VI 2, 5. — G. IV 3, 13. âți f. P. I 19, 11. âtapa P. II 8, 5, 9. âtura A. I 23, 20. III 6, 3. âtta G. III 10, 24. âtman A. I 10, 12. 15, 9. 21, 3. II 1, 12. III 2, 2. 4, 7. 8, 1.7. 9, 1. — P. I 16, 18, 18, 2. H 6, 28. 7, 8. 8, 5. — Ç. 1 10, 9. H 13, 2. IV 5, 16. 8, 19. 12, 5. V 1, 1. 5, 12. VI 5, 1. — G. II 3, 9. III 4, 16. 5, 30. IV 5, 20. 21. 26. 8, 8. âtreya A. III 11, 2. ådarça P. II 6, 28. — Ç. I 12, 7. 28, 6, 13. IV 15, 12. — G. II 9, 4, 13, 15. àdahana A. IV 1, 15. - G. II 1, 4. âdâna P. II 5, 12. âdi A. I 9, 1, 15, 4, 22, 22, III 5, 12. IV 8, 16. — P. I 3, 6. 4, 6, 7, 4, 12, 1, 17, 2, II 1, 14. 6, 32. 8, 9. 10, 18. III 10, 11. 37. — Ç. I 1, 13. 14, 2. 11. 24, 4. II 7, 25. 26. IV 1. 13. 5, 12. V 10, 4. VI 6, 11. — G. I 5, 5. II 6, 1. 8, 14. IV 6, 13. aditas G. III 3, 5. âditya A. I 20, 7. 23, 10. 24, 17. II 4, 14. 6, 12. 14. III 6, 5. 7, 1. 11, 1. 12, 16. IV 4. 11. 6, 18. — P. I 3, 27. II 6, 15. 7, 6. III 3, 6. 4, 8. 14. 10, 36. — Ç. I 4, 2. H 3, 1. 2. 12, 2.12. 14, 8. III 8, 7. IV 7, 52. 11, 2. 12, 23. VI 3, 4. 4, 13. 6, 1. — G. II 6, 7. III 1, 32. 2, 40. 4, 20. IV 5,

30. 31. 33. 34. 6, 10. 12. 14. 9, 4. âdityadevata G. IV 7, 24. âdityavrata G. III 1, 28. 30. âdie f. P. III 3, 6. âdevana A. I 5, 5. — G. II 1, 4. âdeça A. I 23, 18. — C. II 11, G. I 1, 4. 7, 3. IV 4, 24. âdeçana A. I 22, 22. IV 8, 22. — P. II 10, 10. — Ç. II 11, 1. — G. III 2, 60. âdya Ç. II 7, 23. 11, 8. IV 5, 4. 5. V 9. 4. âdyanta Ç. VI 3, 9. âdhâna P. I 2, 1. II 4, 1. - Ç. II 4, 5. 12, 6. — G. III 1, 27. 2, 12. âdhikârika Ç. VI 4, 9. âdhipatya A. II 6, 3. — Ç. II 3, 1. — G. IV 9, 1. âdheya s. agnyâdheya. ânaduha A. I 8, 9. 14, 3. 17, 3. 11. IV 6, 4. 8. 14. — P. I 8, 10. II 1, 12. 13, 2. — Ç. I 16, 1. 28, 6. II 7, 28. III 1, 2. — G. II 3, 3. 4, 6. 9, 5. 17. 26. ânanda P. I 5, 11. ânartana P. I 11, 5. ânupûrvya P. I 4, 8. — G. IV 7, 40. ânustubha A. I 24, 18. ântarikșa P. II 14, 9, 12, 14, 16, - C. IV 15, 14. Vâp A. III 6, 2. c. ava P. I 3, 13. c. upa G. I 9, 5. c. pra A. II 8, 16. IV 2, 10. 4, 2, 3, 4, 10, 13, — P. III 11, 10. 14, 8. — C. I 15, 22. III 3, 1. — G. II 1, 22. 4. 5.

c. sam A. III 10, 7. — P. II

5, 33, 34, 35, 6, 1, — C. I

19, 3. II 7, 19, 28. V 8, 5.

- G. II 2, 17. 4, 11. 5, 10. III 9, 19. îps Ç. III 1, 17. c. upa P. II 17, 9. apad G. II 4, 3. apohisthiya Ç. I 14, 8. III 1, 4. âplavana G. III 4, 7. âbhicârika Ç. I 10, 9. ābhū P. II 17, 15. âbhyudayika A. IV 7, 1. - Ç. IV 4, 1. âma Ç. II 12, 10. âmantrana G. IV 2, 38. âmapiçita Ç. VI 1, 3. âmaya G. IV 7, 23. âmâvâsya G. I 5, 6. 9, 14. âmnâya G. I 6, 12. âyata A. I 3, 1 II 8, 10. — G. IV 2, 4. âyatana A. I 11, 2. IV 2, 10. 6, 2. — Ç. IV 12, 15. âyasa A. IV 3, 19. - G. II 9, 17. IV 8, 12. âyâma A. IV 1, 9. - G. IV 2, 17. 5, 8. âyudha G. III 8, 10. âyurdâ P. II 4, 8. - Ç. I 25, 6. âyuşkâma P. I 19, 10. — G. IV 8, 11. ayuşmant A. I 15, 1. 17, 10. IV 6, 6. — P. I 4, 12, 13. 6, 2. 16, 6. II 1, 11. — C. I 24, 4. 28, 15. âyuşya A. III 8, 21. IV 8, 35. — P. I 16, 3, 5, III 8, 2. — C. III 1, 7. âyus A. I 4, 4. 17, 12, 13, 16. 18, 5. II 4, 14. 9, 2. III 6, 8. IV 6, 8. — P. I 5, 11. 16, 6. 8. 18, 3. 19, 10. II 1, 19. 2, 7. 12. 4, 3, 8. III 1, 3. 2, 2. 11. 14. 3, 6. — Ç. I 25, 6. - G. I 27, 7. 8. VI 6, 16. 4, 30. âyobhavya Ç. I 14, 6. - G. IV aranya A. III 9, 1. 8, 14.

âranyaka Ç. VI 1, 1. ārāma Ç. V 3, 1. ârohaņa P. II 7, 6. III 14, 1. 15, 1. 4. — Ç. IV 7, 34. 35. — G. III 1, 24. ârta A. III 8, 16. - P. II 11, 6. ârti P. III 14, 14. - Ç. IV 7, 38. ârtvijya A. I 23, 19. årdra A. I 11, 2. II 8, 5. III 8, 4. IV 8, 15. — P. II 10, 13. 11, 4. — G. III 5, 24. årdrå A. IV 8, 3. — Ç. I 26, 4. ārṣa A. I 6, 4. arşeya Ç. IV 5, 5. âlambha A. I 15, 1. âlikhant P. I 16, 23. âlohavant A. IV 8, 6. âva (f. âvî) A. I 19, 12. åvapantikå P. I 6, 2. 14, 1. âvarta Ç. I 5, 9. âvartana G. I 1, 3. âvasathya P. I 2, 1. âvasu G. I 6, 15. avapa P. I 5, 6. - Ç. I 9, 12. - G. I 8, 16. âvâmadevyam Ç. VI 2, 7. âvâhana Ç. IV 2, 5. 4, 11. âvika P. II 5, 16. - Ç. I 12, 8. — G. II 10, 12. avid P. II 6, 16. avis A. II 1, 5. avîtin A. III 4, 3. avrt A. IV 4, 9. - P. III 11, 2. — Ç. I 3, 2. 8, 5. 28, 22. II 3, 2. III 13, 7. — G. I 1, 10. II 7, 18. 9, 18. 22. 10, 27. III 7, 20. 8, 4. 11. 22. 9, 10. 10, 10, 16, 17, 35, 36, IV 1, 10. 4, 20. 25. 34. 6, 15. âvrtaiva A. I 11, 5. 15. 15. 10. 16, 6, 17, 19. aveça P. III 4, 7. âçamsin A. I 23, 12. açaya A. II 1, 6. âçâ G. IV 4, 29.

âçin A. IV 4, 16. — P. I 8, 21. II 5, 10. 8, 2. — Ç. VI 1, 2. — G. II 3, 15. 10, 47. âçiş A. II 4,13. — P. I 5, 10. — Ç. IV 12, 6. âçauca P. III 10, 2, 6, 29, 38. âccarya P. II 11, 5. âçraya G. II 10, 24. 25. acvattha P. II 15, 4. — G. II 10, 11. âçvayuja P. III 9, 3. âcvayujî A. II 2, 1. — P. II 16, 1. 2. — Ç. IV 16, 1. 2. — G. III 8, 1. âçvayujîkarman A. II 2, 1. âçvayujya Ç. III 11, 2. âçvalâyana A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. âṣâḍhî Ç. VI 2, 1. — G. III 3, 22, V as A. IV 4, 10. 6, 6.17. — P. I 3, 4. 9. 22. 15, 8. II 17, 13. 14. III 10, 44. — Ç. I 17, 2. II 9, 1. III 1, 12. IV 8, 2. 11, 20. 12, 20. — G. I 6, 16. II 3, 5. III 2, 19. Asîna A. I 7, 3. 10, 16. 11, 10. III 4, 6. — P. II 3, 4. 5, 30. — Ç. I 13, 1. 2. — G. I 4, 13. 14. IV 5, 14. c. upa A. III 7, 3. - P. III 2, 2. - G. II 7, 12. âsana A. IV 7, 8. - P. I 1, 2. 3. 4. III 4, 9. — Ç. IV 8, 5. 6. — G. I 6, 14. 15. 21. III 2, 30. åsasya G. I 4, 29. asadana Ç. I 3, 4. åsura A. I 6, 6. — Ç. I 10, 9. asecana P. I 14, 3. asecanavant A. IV 3, 17. astaraņa G. III 9, 15. åsthåtr G. III 4, 32. âsya P. I 3, 18. 25. III 13, 6. - Ç. II 12, 10. IV 7, 55. VI 1, 5. — G. IV 5, 28. 8, 14.

âsvâda Å. II 8, 6. âhavanîya Å. IV 2, 11. 15. 4, 2. 8. âhaspatya G. II 8, 14. âhita P. III 10, 11.

âhitâgni A. II 2, 4. IV 1, 1. — P. III 10, 10. — Ç. I 15, 9. III 6, 1. — G. I 6, 11. 8, 23. 25. IV 4, 7.

âhuti Â. I 1,3. 4. 4,3. 7,15. 10,23. 23,24. III 3,2. 5,4. 6,3. 8. 11,1. IV 3,26. — P. I 2,7. 11,1. 4. 19,2. — Ç. I 1,10. 3,8. 10. 16. 9,8. 11. II 8,1. III 11,3. 13,4. V 1,8. 8,4. — G. I 1,22.23.27. 28. 4,4. 5,13. 6,1.13. 9,24. II 1,24. 3,6. 7. 5,5. III 3,34. 8,10. 9,4. IV 8,7. 9,12. 13.

âhutimant G. I 7, 15. âhnika Ç. VI 4, 10.

i Interj. P. I 5, 9.

Vi Å. III 7, 10. IV 4, 7. 8. 8, 39. 43. — P. I 4, 15. 16, 8.

— G. II 1, 24. 2, 8.

Intens. î P. III 4, 7.
c. ati Ç. I 2, 3. 4. 3, 7. 11, 2.

II 1, 6. V 2, 3. — G. I 9,

14. II 1,7. 10, 4. atîta P. III 10, 45. — (cf. anatîta).

c. adhi Å. I 1,4. 13, 2. 21, 4. 22, 2. III 1, 3. 2, 2. 3, 1. 2. 3. 4. 4, 6. 5, 10. 14. 9, 1. — P. II 5, 43. 10, 23. 11, 10. III 10, 31. 16, 1. — Ç. I 2, 6. 4, 1. II 1, 11. 5, 10. 10, 8. III 7, 2. IV 6, 9. 7, 51. 52. 8, 12. 14. 15. 18. 19. VI 2, 1. 3, 6. — G. I 1, 7. 5, 12. II 10, 38. III 3, 5. 20. 4, 1.

Caus. A. I 19, 9. — P. II 5, 40. — G. II 10, 6. c. pra + adhi Ç. VI 2, 10. 3, 7.

c. anu A. IV 6,7. — P. III 9,5. — C. III 9,1. 11,5. c. apa A. IV 2,10. — P. I

c. abhi P. III 13, 2.

c. ava P. I 16, 2.

c. abhí + ava Å. III 5, 20.
— P. II 11, 7. III 10, 16.
— G. III 1, 33.

c. vi + ava A. II 1, 13.

c. astam

5, 11.

astamita Å. I 22, 12. II 1, 4.
3, 3. 8, 4. III 7, 4. — P.
I 8, 19. 9, 2. II 14, 22. —
Ç. I 17, 3. IV 7, 19. V 1,
5. — G. I 1, 27. 5, 10. II
8, 1. 10, 46. III 7, 11.

c. abhi + astam Å. III 7, 1.
c. â Å. I 7, 6. 15, 9. 17, 6.
II 8, 16. 9, 5. 10, 6. III 4,
5. 6, 8. — P. I 5, 11. 6,
3. 18, 1. II 1, 6. III 1, 3.
2, 2. 10, 23. 13, 4. 14, 2.
15, 2. — Ç. I 13, 11. 12.
19, 6. III 7, 1. 2. V 1, 2. —
G. III 3, 34. IV 3, 4.

c. abhi + å G. I 5, 22. III 3, 15. 4, 28.

c. prati + â Ç. IV 12,4. VI
 6,2. — G. III 2,52. IV
 8,5.

c. sam + â Â. II 7, 7. — P.
I 8, 9. — Ç. IV 12, 3.10.
c. upa + sam + â G. III

2, 53.

c. ud Å. IV 6, 18. 8, 14. —
P. I 3, 8. 9, 2. II 6, 16.
— Ç. I 6, 4. II 10, 1. 12,
12. VI 2, 4. — G. I 1, 28.
5, 10. III 4, 20. IV 6, 12.

c. anu + ud G. IV 6, 12.
c. abhi + ud A. III 7, 2. —
G. III 3, 34.

c. upa A. I 22, 24. 23, 23. II

10, 6. III 5, 17. 10, 11. — P. I 8, 21. 19, 2. II 2, 13. III 2, 12. 3, 5. 9, 6. 10, 10. — Ç. I 4, 2. II 11, 6. III 11, 11. IV 8, 1. VI 1, 2. — G. II 8, 21. 10, 7. III 2, 56. 8, 12. IV 8, 5. 9, 9. — (cf. anupeta).

c. abhi + upa P. II 14, 19.

c. pará Ç. III 2, 2.

c. anu + para A. IV 6, 10.

c. vi + para P. I 8, 9.

c. pari A. I 11, 10. II 1, 10.
7, 7. III 12, 11. IV 6, 3. —
P. II 3, 1. 14, 19. III 3, 5.
7, 2. 11, 1. — G. III 9, 4.

e. pra Å. IV 4, 6. — P. III 10, 44. —

preta Å. IV 2,2.15. 3,27. — P. II 11, 7. III 10, 2. 8. 14. 21. 27. 28. 35. 49. 50. — Ç. I 1,5. IV 2, 7. 3, 5. 6. 7, 14. 47. — G. I 1, 12. III 3, 24.

c. prati A. I 7, 1. III 10, 4.
 — Ç. I 12, 12. II 11, 13.

e, vi Å. IV 2, 10. — P. III 1, 2. — G. II 8, 1. c. sam G. III 9, 7.

idå, ilå P. I 16, 19. — Ç. I 10, 5. III 10, 2.

indva P. III 7, 3.

itara Å. I 10, 5. 20, 3. 23, 18. II 1, 8. 3, 8. 5, 14. III 5, 16. IV 4, 21. 6, 5. 7, 13. — P. II 1, 14. 6, 14. 7, 2. 12, 2. III 10, 3. 12. 15. 37, 42. — Ç. I 3, 13. II 1, 28. 2, 5. 7. 9. 5, 9. 11. 7, 3. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 12, 4. IV 8, 2. 13. VI 3, 2. — G. I 4, 14. II 2, 15. 10, 13. III 2, 32. IV 1, 2. 2, 36. 3, 7. 9. 14. 25. 4, 3. 8, 4. 22.

itas A. I 7, 13. 8, 1. - P. I

6, 2. 16, 23. — Ç. I 18, 3. III 2, 2. VI 4, 13.

iti A. I 1, 3, 4, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10. 3, 1. 3. 7. 8. 10. 4, 4. 8. 5, 1. 4. 5. 6. 3. 7, 3. 6. 7. 13. 17. 19. 22. 8, 1. 2. 4. 6. 7. 8. 9. 11. 9, 3, 7, 10, 6, 7, 10, 12, 13, 23, 11, 2, 3, 12, 3, 4, 6, 13, 3, 7, 14, 3, 4, 6, 7, 15, 1, 2, 3, 16, 5, 17, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 5, 6, 7, 20, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11. 21, 1. 2. 3. 4. 7. 22, 2. 8. 9. 13. 21. 23. 29. 23, 1. 2. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 24. 25. 24, 7. 8, 13, 14. 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 28. 29. 31. 32. II 1, 4. 6. 7. 9. 11. 12. 14. 2, 2, 3, 4, 3, 3, 5, 6.7.11. 4.6.10.13.14.16. 5. 5. 6, 2. 8. 4. 5. 7. 8. 12. 13. 14. 15. 7, 6. 8, 12. 14. 15. 16. 9, 2. 3. 4. 5. 8. 9. 10, 4. 5. 6. III 1, 2, 3, 2, 4, 3, 1, 2, 3, 4, 4, 2, 4. 6. 5, 4. 6. 7. 8. 9. 17. 19 6, 4. 5. 6. 7. 7, 1. 2. 7. 8. 9. 10. 8, 1. 9. 10. 16. 18. 19. 20. 21. 1. 2. 6. 10, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. 12. 11, 1. 2. 12, 2. 3. 11. 12. 14. 17. 18. 19. IV 1, 2, 3. 8. 14. 16. 2, 3, 10, 18, 20. 3, 20. 21. 24. 25. 26. 27. 4, 1. 2. 3. 4. 6. 7. 8. 9. 5, 4. 7. 10. 6, 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 7, 11. 13. 14. 15. 18. 19. 22, 25, 26, 27, 30, 31, 8, 5, 9, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 38, - P. I 2, 6, 8, 11, 3, 1, 4, 8, 12. 13 - 18. 20. 25 - 28. 30.31. 4, 1. 2.12-16. 5, 8.9.11. 12. 6, 2. 3. 7, 1. 2. 3. 5. 8, 2. 5-10. 12. 13. 19. 20. 9, 3, 4. 5. 10, 1. 2. 5. 8. 9. 11, 2. 3. 4. 12, 1. 3. 4. 13, 1. 14, 2. 3. 5. 15, 4. 6. 7. 8. 16, 1. 2. 4. 6 — 15. 17-25. 17, 4. 6. 18, 2-6. 19, 2. 3. 4. 6. H 1, 6. 7. 9. 10. 11. 15. 16. 20. 21. 2, 6, 7, 8.9.12-21. 3, 2.7. 4, 2.3.5. 8. 5, 8. 31. 32. 35. 43. 6, 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17. 18. 19. 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29. 30. 31. 7, 4. 6. 7, 10. 11. 12. 13. 9, 2, 9, 10, 11, 15, 10, 4, 5. 6. 7. 8. 9. 11. 15. 16. 17. 22. 11, 12, 12, 3, 13, 3, 4, 5, 14, 6. 7. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 21. 15, 2. 3. 4. 5. 8. 9. 16, 2.3, 4. 17, 9, 10, 12, 13, 14. 15. 16. III 1, 2, 3, 6, 2, 2, 3, 5. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 3, 2. 5. 6. 7. 9. 4, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 5, 2. 3. 4. 6, 2. 3. 7, 2. 3. 8, 6. 10. 9, 4. 5. 6. 7. 10, 9 13. 14. 15. 19. 21. 28. 30. 53. 12. 7. 9. 10. 13, 2. 3. 4. 5. 6. 14, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 11. 12. 13. 15. 15. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 24. — Ç. I 1, 10, 13, 14, 2, 5, 4, 2, 5, 1, 2. 10. 6, 1 3. 5. 6. 7, 9. 11. 8. 6. 8. 13. 14. 16. 18. 19. 20. 22. 24. 9, 3. 5. 6. 9. 11. 15. 18. 11, 1. 4. 12, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 13, 1. 2. 4. 5. 7. 11. 12. 14, 1. 7. 10. 15, 1. 2. 3. 4. 6. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 22. 16, 1. 4. 5. 6. 7. 8. 12. 18, 4. 19, 1. 2. 4. 5. 6. 20, 5. 21, 2. 3. 22, 5. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 23, 1. 24, 2. 4. 7. 8. 9. 10. 25, 6. 7. 27, 7. 8. 9. 28, 6. 7. 9. 12. 14. 15. II 2, 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 3, 2, 3, 4, 1. 2. 6. 5, 10. 11. 12. 6, 1. 2. 3. 7, 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16, 17, 19, 25, 26, 8, 1, 10, 4, 7. 11, 4. 12, 3. 6. 16. 18. 13, 5. 14, 4. 5. 9.11. 12. 13. 16. 18. 23, 26, 15, 3, 16, 1, 2, 17, 4, 18, 2. 3. 4. III 1, 2. 3. 6. 8. 9. 10. 11. 13. 16. 2, 1. 2. 5. 6. 8. 3, 1. 3. 4. 5. 6. 10. 4, 2. 4. 8. 5, 1. 2. 3. 6, 3. 7, 3. 5. 8, 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9, 1. 2. 3. 5. 10, 2. 3. 11. 5. 14. 15. 12, 3. 5. 13, 1. 2. 3. 14, 2. 5. IV 1, 3. 7. 2, 5. 6. 3, 6. 4, 11. 12. 13. 14. 15. 5, 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 6, 4. 5. 7, 55. 8, 12. 13. 16. 17. 9, 3. 10, 3. 12, 5, 6, 13, 3, 4, 5, 14, 3, 5. 15, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 22, 16, 2, 3, 17, 5, 18, 1. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 11. V 1, 2. 3. 7. 8. 9. 2, 4. 5. 6. 7. 3, 3. 4. 4, 2. 5. 5, 2. 11. 12. 6, 2. 8, 2. 4. 6. 9, 4. 10, 2. 3. VI 2, 2. 5. 13. 3, 6, 12, 14. 4, 1, 2, 4, 7. 8. 9. 10. 13. 5, 1. 3. 4. 5. 6. 6, 1. 3. 5. 6. 9. 10. 13. 16. — G. I 1, 11. 18. 22. 2, 8. 30. 3, 1. 2. 3. 4. 3, 9. 10. 11. 15. 16. 18. 4, 18. 26. 31. 5, 3. 9. 19. 6, 8. 9. 14, 15, 20, 7, 3, 5, 9, 18, 22, 23. 25. 28. 8, 4. 6. 9. 14. 21. 28. 29. 9, 3. 7. 13. 17. 18. 19. 23. II 1, 7. 9. 10. 18. 19. 20. 21. 24. 2, 4. 6. 7. 8. 11. 13. 14. 15. 16. 3, 6, 9, 11, 12, 16, 17, 20. 21. 4, 1. 2. 3. 6. 10. 5, 2. 7. 9. 6, 3, 8, 11. 7, 4, 5, 6, 7, 8, 10. 12. 14. 15. 17. 19. 21. 22. 23. 8, 4. 7. 12. 13. 14. 21. 9, 4. 5. 6. 7. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16, 21, 10, 16, 20, 21, 22, 26, 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 37, 38, 39, 41, 46, III 1, 26, 27. 2, 2, 9, 21, 22, 23, 28, 40. 41. 45. 47. 48. 50. 62. 3, 4. 6. 7. 32. 34. 4, 14. 15. 16. 17. 18. 20. 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 31. 32, 34. 5, 1, 18, 19, 20, 22, 6, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 13. 7, 17. 19. 21. 8, 2, 3, 5, 10, 16, 21, 23, 24. 9, 3. 6, 7. 9, 11, 18, 10, 3, 6, 7, 9, 13, 16, 19, 20, 21, 22, 24. 28. 32. 35. IV 1, 13. 21. 2, 13, 28, 35, 38, 39, 3, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 4, 19, 22, 23, 24, 26, 33, 5, 3, 4, 5, 8, 18. 22. 28. 6, 1. 5. 7. 9. 10. 11. 12. 14. 7, 31. 33. 36. 41. 8, 2. 3. 7, 17. 19. 24. 9, 4. 5. 15. 16. 17. 19. 10, 1. 2, 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 18. 19, 20. 22. 24. itihâsa Å. III 3, 1. 2, 3. IV 6, 6.

- Ç. I 24, 8. — G. I 6, 6. itiheti Ç. IV 12, 11.

ittha Ç. III 1, 13. IV 6, 5. VI

5, 6. id Ç. V 5, 12. VI 4, 4.

idam

ayam Å. I 12, 4. IV 3, 27. 4, 2. 3. 4. 6, 5. — P. I 5, 11. 15, 6. II 6, 17. 7, 7. III 2, 7. 12, 10. 13, 5. 6. 14, 12. — Ç. I 6, 3. 7, 9. 22, 10. 25, 6. 28, 15. II 10, 7. III 4, 2. 7, 3. V 1, 3. — G. II 7, 4. 15. 8, 4. 9, 10. IV 7, 24.

iyam Å. I 5, 4. 8, 7. — P. I 5, 11. 6, 2. 8, 9. 13, 1. II 2, 8. III 3, 5. — Ç. I 12, 6. 14, 1. II 2, 1. III 12, 3. — G. II 1, 7. 2, 6. 14. 6, 8. 7, 19. 10, 37. III 6, 7.

idam Å. I 1, 4. 10, 10.12. 17, 10. 24, 8. III 9, 1. 10, 2. IV 7, 13. — P. I 4, 12. 13. 7, 2. II 1, 11. 2, 8. 10, 22. III 4, 4. 8. 15, 16. — C. I 22, 7. 28, 15. II 1, 30. III 10, 2. V 2, 6. 7. VI 5, 5. — G. II 1, 7. IV 5, 3. 8, 19. 10, 2.

imam Å. I 1, 4. 7, 7. 12, 3. II 1, 9. IV 3, 25. 6, 9.— P. I 2, 8. 3, 8. 7, 1. 16, 10. II 17, 13. 14. 15. 16. III 6, 2. 11, 10.— Ç. I 12, 6. 25, 6. 27, 7. II 17, 4. V 2, 4.— G. II 2, 4. IV 5, 5. 8, 19.

imâm A. I 7, 13. 23, 25. — P. I 4, 16. 5, 11. 8, 9. II 11, 12. III 4, 4. — Ç. I

18, 3. III 2, 5, 6, 8, V 2, 4, - G. IV 10, 2. anena A. I 12, 6. aya ? Ç. V 8, 2. asmai A. I 15, 4. IV 5, 10. — P. II 3, 3. III 10, 54. — Ç. I 27, 7. П 5, 12. Ш 1, 7. VI 4, 4. — G. II 7. 17. 10, 41. III 1, 14. IV 2, 27. asyai A. I 7, 16, 13, 5, 7, (?) 14, 4. — P. I 5, 11. 6, 3. 8, 8, 9, 11, 2, 9, 16, 20, — Ç. I 12, 3. asmât A. IV 3, 27. asya A. I 8, 9. 10, 23. 14, 3. 17, 10, 16, 18, 5, 20, 4, 21, 7. II 8, 14. III 3, 3. 4. 6. IV 6, 8. 8, 29. 30. 31. 32. - P. I 16, 19. 18, 3, 5, 19, 7. II 1, 11, 15, 2, 14, 16.17. III 3, 5. 6, 3. 15, 22. - Ç. I 24, 4. 5. II 2, 10. 3, 5. 17, 3. III 2, 8. 7, 3. IV 12, 6, VI 6, 5. — G. I 1, 21. 22. 4, 28. 6, 2. 3. 9, 4. 23. III 2, 44. asyas A. I 5, 5. 18, 7. (?) -P. I 13, 1. III 3, 5, 13, 4. — Ç. I 12, 8. 18, 3. 22, 14. — G. II 1, 21. 3, 14. asmin A. I 15, 1. II 9, 5. IV 4, 2. 3. 4. — P. I 5, 10. II 17, 9. — C. I 24, 4. V 9, 4. asyam P. I 5, 10, 11, 16, 22, — Ç. III 2, 2. 12, 3. G. II 6, 8. ime A. III 6, 8. IV 4, 9. 6, 14. — Ç. I 9, 6. imân A. IV 7, 11. - P. I 6, 2. - Ç. III 6, 2. imás A. II 3, 3. IV 6, 12. 8, 23. — P. I 15, 6. II 14, 4. — C. IV 18, 1. V 6, 2.

- G. III 6, 1. 2.

ebhis A. I 19, 9. — P. II 5,

40. — Ç. II 1, 13. V 9, 6. - G. II 10, 6. ebhyas P. I 12, 4. II 17, 13. 14, 15, 16, esam A. I 5, 4. — P. II 15, 8. 17, 13.14. 15. 16. III 2. 2. — Ç. II 16, 5. IV 18, 1. VI 3, 8. — G. I 4, 25. II 10, 8. âsâm A. II 10, 8. — G. III 8, 8. idâvatsara P. III 2, 2, idvatsara P. III 2, 2. Vidh A. I 10, 12. — C. I 1, 2. 8. II 10, 4. c. sam A. I 10, 12. - P. II 4, 3. III 9, 4. — Ç. I 20, 5. II 10, 4. III 11, 3. idhma A. I 3, 9. 10, 3. 12. IV 2, 14. 6, 4. — G. I 5, 14. 15. 7, 19. 8, 17. IV 9, 2. idhmåbarhişî A. I 10, 3. indu P. III 4, 7. indra A. I 2, 2. 5. 3, 8. 10, 4. 15, 3. 17, 12. 21, 4. II 6, 3. 14. III 9, 1, 10, 5, 11, 2. — P. I 5, 9, 10. 9, 5, 18, 5, 6. II 2, 7, 20, 6, 16, 24, 10, 22, 13, 1, 2, 15, 2, 9, 16, 2, 4, 17, 4. III 1, 2. 6. 3, 5. 4, 8. 18. 7, 3. 12, 10. 15, 3. — Ç. I 4, 2. 11, 4. 17, 9. 19, 5. 24. 10. 26, 16. 28, 15. H 3, 1. 12, 2. 14, 7. III 1, 16. 4, 10. 8, 4. 10, 2. VI 1, 1. 5, 3. 6. — G: II 6, 11. 8, 19. III 6, 11. IV 4, 28. 7, 41. 8, 24. indradhanus P. II 7, 13. indrapatni P. II 17, 9. indrayajña P. II 15, 1. indrágni A. I 2, 2. II 2, 4. -C. I 26, 14. II 14, 4. V 3, 3. 10, 3. indrani P. II 15, 2, 16, 2, III 8, 10. — Ç. I 11, 4. — G. IV 4, 32. indråbrhaspati P. II 6, 21.

indriya Å. I 21, 4. III 6, 8. — P. II 6, 23. — G. I 2, 7. III 1, 26. 3, 34.

indriyahan P. II 6, 10. indriyavant P. III 14, 6.

irâ Å. II 9, 4.5. — Ç. III 5,3. irâvatî Å. II 8, 16.

irina A. I 5, 5.

iva Å. I 7, 7, 13, 24, 8, III 12, 3, 11, — P. I 3, 8, 7, 1, 13, 1, 15, 6, II 7, 18, III 2, 2, 4, 4, 7, — Ç. I 13, 12, 19, 6, 25, 6, 27, 7, — G. I 7, 7, III 4, 12, 28, 5, 30, IV 5, 22,

V is (icehati) P. I 5, 7. 11, 6. II 10, 17. III 2, 16. 3, 12. — Ç. IV 5, 15. 16. 7, 27. — G. III 5, 3. IV 5, 20. 8, 8.

c. anu P. III 3, 5.

V is (isyati)

c. pra A. IV 4, 1. — P. III 15, 21.

c. sam + pra Å. I 18, 6. — P. III 14, 2. — G. II 10, 33. ista (?) P. II 9, 15.

iş (f.) A. I 7, 19. — P. I 8, 1. 19, 2. III 9, 6. — Ç. I 8, 19. 14, 6. III 11, 14. — G. II 2, 11.

isira Ç. VI 4, 1. isîkâ Ç. IV 17, 3

işu Å. I 3, 1. III 12, 10. 18. işudhi Å. III 12, 7. — Ç. I 19, 6.

isti A. IV 1, 4.

iha Â. I 5,4. 8,8. 10,23. 18, 4. II 8,16. III 6,8. IV 6,5. — P. I 5,10. 8,10. 10,1. II 6,10. 17,9. III 1,2. 4,4. 7. 9,4. 14,10.11. — Ç. I 12,6. 13,4. 15,22. 16,12. 19,6. 25,6. II 13,5. III 2,1. 3,1. 7,2. 11,4. — G. II 4, 6.10. III 1,11. 4,16.

Vi s. Vi Intens. Vikş A. I 8,7. 20,7. 24,14. II 3, 5. 6, 12. III 2, 2. 9, 6. IV 6, 10. 12. — P. III 2, 7. — Ç. II 12, 9. IV 7, 52. 10, 2. 11, 1. 15, 12. VI 4, 1. 13. — G. III 4, 28.

e. anu A. III 12, 13.

c. apa P. III 10, 23.

c. ava Å. I 24, 15. III 12, 10. IV 4, 9. — P. I 1, 4. 16, 15. II 7, 8. 16, 4. — Ç. IV 12, 19. 28. — G. I 2, 19. II 7, 9. III 2, 39. 5, 13. 8, 5. IV 3, 22. 23. 8, 4. 5.

c. ud P. I 8, 7. 17, 6. II 2, 15. — Ç. VI 5, 6. — G. IV 8, 3.

c. pari A. I 5, 1. II 8, 1.

c, pra P. II 6, 28. — G. II 9, 10, 11, 13, 10, 20, IV 10, 9.

e. prati A. I 24, 14. — P. I 3, 16. — Ç. VI 3, 4.

e. sam Å. I 15, 8. — P. I 4, 16. II 3, 3. — Ç. III 6, 1. 7, 1.

îkşaka Å. I 8, 7. — G. II 2, 14. V îd Å. III 5, 6. — Ç. IV 5, 7. îlita Ç. II 10, 7.

îpsu P. II 5, 43.

Vîr Å. II 10, 16. — P. I 4, 16. c. ud Å. II 4, 6. IV 2, 18. — Ç. I 19, 1. IV 18, 11.

irina G. II 1, 4. irts (rdh) P. I 5, 8.

irts (rdh) P. 1 5, 8 Vic C. I 22, 7.

içâna Â. IV 8, 19. — P. III 4, 8. 8, 6. 13, 4. — Ç. I 11, 7. içvara G. I 6, 3. III 6, 11.

u Å. I 10, 11. 12, 2. II 9, 4. III 7, 8. — P. I 4, 14. 16. 8, 10. II 2, 9. 9, 15. III 1, 6. 14, 15. — Ç. I 22, 7. III 3, 1. 7, 2. IV 6, 4. VI 4, 4. — G. I 4, 26. 6, 21. 8, 3. 12. III 8, 24. IV 1, 18.

ukthya C. III 14, 2. Vuks A. II 9, 5. — P. III 4, 4. — Ç. III 2, 8. 3, 1. 5, 3. c. abhi A. I 3, 1. - P. I 1, 2. 3. 16, 1. — Ç. I 7, 8. 8, 16. IV 18, 4. — G. I 1, 9. 2, 6. 7, 26. 28. III 7, 15. 10, 31. IV 3, 29. 9, 16. 19. c. ava P. I 4, 3. II 17, 8. -C. I 5, 3. V 1, 7. e. nis P. I 3, 19. c. pari P. I 1, 4. II 4, 3. 9, 2. — C. I 8, 17. II 10, 3. 5. — G. I 3, 4. 8, 2. c. anu + pari G. I 3, 11. 8, 26. c. abhi + pari G. I 3, 5. c. pra A. I 10, 7. 11, 3. II 8, 11. 9, 7. IV 2, 10. 5, 4. - P. I 1, 2. III 4, 9. G. III 10.21. uksan A. I 1,4. - C. III 3,10. ugra A. IV 8, 19. — P. I 5, 9. III 8, 6. ucca Ç. II 12, 16. uccarana P. III 16, 1. uccavaca A. I 7, 1. uccais A. III 10, 3. - Ç. II 18, 2. 4. — G. I 3, 18. 5, 10. uccaistarâm-uccaistarâm Ç. IV 15, 17, uechista Ç. IV 7, 40. - G. I 2, 30. II 3, 22. ucehiştabháj G. IV 3, 28. ucchrayana A. IV 8, 29. ucchrita Ç. IV 8, 5. uechvasa G. IV 3, 12. V uñch Ç. II 17, 1. uñchaçila Ç. IV 11, 13. uta A. I 1, 4. III 12, 17. IV 7, 15. — P. I 11, 16. 12, 4. III 2, 2. 4, 7. — Ç. I 16, 7. 22, 7. IV 18, 1. utûla P. III 7, 1. 2. utkara G. IV 4, 31. uttama A. 1 7, 15. II 6, 12. 10, 6. — P. I 2, 8. 7, 2. 16, 9.

П 6, 15. III 8, 13. — Ç. I 11, 2. H 7, 23. 11, 8. HI 9, 4. 10, 2. 14, 1. V 2, 4. — G. П 1, 10. III 4, 23. 5, 23. IV 3, 20, 6, 9, 7, 36, uttara A. I 7, 18. 8, 3. 10, 14. 16. 21. 14, 3. 20, 10. II 8, 6. 10, 3. III 2, 2. 12, 4. 5. IV 2, 15. 5, 6, 8, 9, 6, 7, 8, 8, 20, - P. I 4, 6, 16, 16, 14, 21, H 6, 22. HI 2, 6. 3, 5. 4, 13. 14, 4. — C. I 7, 4. 9, 7. 13, 3. 15, 4. II 2, 11. 5, 8. 12, 14. III 3, 6, 10, 1, IV 15, 5. 18. — G. I 3, 9, 10, 4, 4, 5, 3. 7, 4. 13. 8, 11. II 1, 10. 2, 7. 9, 19. IV 1, 15. 2, 8. 9. 39. 7, 22, 8, 25, uttaraghrta G. II 7, 9. uttaratas A. I 2, 9. 3, 1. 11, 2. 17, 2. 15. 20, 2. 24, 18. II 5, 2. IV 2, 16. 6, 10. 8, 27. — P. I 3, 22. 7, 1. 8, 4. 11, 1. H 1, 12, 16, 3, 3, 6, 9, 9, 7, 17, 6. 16. III 2, 6. 7. 4, 5. 17. 8, 11. — Ç. I 7, 7. 8, 8. 9, 6. 13, 10. 28, 6. 17. II 7, 2. 14, 17. III 2, 6, 7. IV 17, 5. — G. I 3, 3. 7, 9.17. 8, 4. II 8, 3, 11, 9, 5, III 4, 8, 7, 21. IV 7, 41. 10, 1. uttarapaçea Ç. I 9, 5. uttarapaccima A. IV 2, 12. uttarapurastát A. I 7, 3. 10, 18. IV 4, 8. uttarapûrva P. III 5, 2. uttaraloman A. I 8, 9. — G. II 3, 3. uttaraçânti Ç. VI 2, 7. uttarâpara A. III 7, 4. — P. II 9, 10. — Ç. II 9, 1. uttarârdha A. I 10, 21. - Ç. VI 1, 11. — G. I 8, 11. 14. uttarasanga G. I 6, 21 uttariya P. I 4, 13. 16, 24. II 5, 17. 6, 21. uttariyata G. I 2, 21.

uttarena A. IV 2, 15. uttana A. I 3, 3. - C. I 13, 2. — G. II 2, 16. IV 3, 18. 19. 20. utthâna P. I 16, 23. III 10, 6. — Ç. 1 24, 12. 25, 1. IV 18, 11. VI 4, 11. utpavana A. I 3, 2. utpâta P. II 11, 2, - Ç. IV 7, 2, 52. utsanga Ç. I 16, 8. 22, 10. V 7, 3. utsarga A. III 5, 13. - P. II 10, 25. III 9, 1. — Ç. III 11, 1. IV 5, 17. 15, 21. V 11, 1. utsarjana A. III 5, 23. utsådana Ç. IV 7, 43. utsecana G. III 3, 12. ud P. I 2, 8. II 6, 15. III 2, 14. — Ç. I 15, 20. IV 6, 4. V 2, 4. — G. III 4, 23. uda⁰ s. udakamandalu, udakumbha, udadhâna ff. udak (zu udañe) A. I 3, 1. 10, 12. III 2, 2. - P. I 8, 10. — Ç. I 8, 20. — G. II 9, 25. 10, 34. III 10, 25. 34. IV 1, 7. udaka A. I 6, 1. 17, 6. 24, 30. II 8, 5, 12, 9, 8, III 7, 3, IV 2, 10. 4, 10. 5. 4. 6, 7. 14. — P. I 3, 5, 26. II 1, 6, 23, 11, 4. 12, 2. III 10, 13, 21, 24, 28. 44, 46, 14, 15. — Ç. I 24, 3. IV 3, 4. 14, 1. 2. VI 2, 4. -G. I 1, 2. 3, 1. 11. II 9, 4. 11. III 1, 27, 29, 2, 10, 28, 3, 8, 12. 7, 12. 13. 8, 21. 10, 29. IV 2, 28.35. 5, 28. 10, 18. 19. udakakarman P. III 10, 1. 7. udakamandalu G. I 6, 21. udakânta P. III 10, 10. udakartha P. II 8, 6. udakumbha A. I 7, 3, 6, 20, 22, 21. — P. I 8, 3. II 6, 9. III 10, 54. — Ç. I 6, 2. 13, 5. III 4, 3. IV 15, 5. - G. II

1, 13. III 9, 7.

udaktůla G. IV 5, 16. udakpadi G. III 10, 26. udakpåd A. I 11, 10. udakpravaņa G. III 9, 14. udakya Ç. IV 7, 47. 11, 6. udakçiras G. II 8, 2. 10. udaksamstha A. I 10, 17. 18, 6. - C. I 7, 6, 8, 5. udagagra A. I 24, 8. II 8, 15. — Ç. I 8, 21. 27, 9. — G. I 7, 24. II 6, 2, 10, 7, 3, 8, 9, 11. 9, 8. 10, 16, 17, 35, 36. III 4, 10. 9, 13. udagayana A. I 4, 1. - P. I 4, 5. — C. I 5. 5. II 11, 5. — G. I 1, 3, III 3, 10. udagdvára Ç. VI 2, 6. — G. IV 7, 16. udanmukha A. II 3, 7, 12. IV 2, 7. — Ç. IV 8, 2. 12, 25. VI 3, 2. — G. II 1, 13. 2, 2. IV 2, 33. udañe A. I 11, 5. 24, 25. IV 1, 1. 4, 10. 8, 28. — P. I 8, 1. — 'Ç. IV 8, 2. VI 5, 6. — G. I 1, 9. 2, 5. 7, 8, 27. 9, 1. II 8, 2. 5. 10. III 3, 15. 4, 9. 33. 10, 15. IV 7, 3, 16. 8, 2. 14. 9, 3. 10, 6. udadhâna G. I 4, 9. udadhârâ P. II 14, 19. udapâtra A. III 5, 11. — P. I 11, 1, 4, 16, 22, II 9, 16, 14, 18. III 2, 7. 4, 5. — Ç. I 22, 13. II 17, 2. IV 1, 3. 3, 4. 17, 4. V 9, 2. — G. II 5, 5. IV 3, 5, 6, 26, 4, 15, udapána P. II 7, 6. - G. III 5, 13, udapesam P. I 13, 1. 14, 3. udamantha Ç. III 2, 4. udaya A. IV 6, 2, 17. - Ç. VI 3, 4. - G. I 1, 28. ndara A. III 8, 13. IV 3, 10. -Ç. I 19, 6. 22, 14. udalākāçyapa P. II 13, 2.

udici (loc.) G. III 7, 15. udumbara A. II 8, 11. - C. I 22, 8. III 2, 1. 5. IV 17, 3. - G. IV 7, 22. 23. 24. udgåtr A. I 23, 3. 11. uddie f. A. II 4, 14. uddeça G. III 5, 1. uddharana P. III 11, 4. udbåhuka A. IV 1, 9. udvahana P. I 10, 1. udváha Ç. II 13, 3. udvecam G. III 7, 8. V und A. I 17, 7. 18, 4. - P. II 1, 9. — Ç. I 28, 8. — G. H 9, 12. c. sam P. II 1, 21. undana P. II 1, 14. - G. II 9, 20, unnayana A. I 14, 1. - P. I 4, 2. - C. I 22, 1. V 7, 1. unnipa (?0 ya?) C. IV 14, 4. unmardana A. III 8, 1. upa P. III 4, 4. - G. III 4, 29. upakanisthika A. I 3, 3. IV 5. 5. 6, 11. — Ç. I 8, 21. — G. I 6, 14. 7, 25. II 6, 11. 7, 19, upakarana Ç. I 22.6. upakrama Ç. IV 15, 21. I 1, 23. IV 2, 16. 22. upagrhya Ç. V 2, 5. upagohya P. II 6, 10. upaghátam P. II 14, 13, 22, -C. IV 15, 11. 19. VI 2, 11. - G. I 8, 2, 9, 26, IV 2, 39, upacâra A. II 5, 15. 4, 6. — G. IV 3, 36. upatapa A. IV 8, 40. upadeça P. II 13, 5. upadrastr A. I 23, 5. upanayana A. I 4, 1. 15, 8. -P. I 4, 2. — Ç. I 5, 2. II 11, 2. - G. I 9, 28. III 1, 10. 3, 2, upanisad A. I 13, 1. - C. VI 4,5. upaniskramaņa P. III 2, 4. upaneya Ç. II 1, 26.

upaparvan Ç. VI 1, 11. upapåda Ç. IV 19, 2. - G. I 4. 14. upabarhana C. I 12, 4. upabhrt A. IV 3, 3. upamûla G. I 5, 17. upayamana P. I 1, 4. 9,1. uparama Ç. IV 7,1. upari A. III 8, 6. - C. IV 12, 10. upariçayya G. III 1, 18. uparișțât P. I 2, 9, 16, 15. III 8, 11. — C. I 7, 7. 12, 13. II 12, 5. - G. I 9, 27. II 10, 19. III 8, 15. upariståddaiksam G. IV 5, 13. uparodha P. II 17, 6. uparyasana P. II 5, 12. upala A. IV 3, 18. upalambha G. II 8, 24. upavasatha G. I 5, 13. 6, 11. upavata A. III 8, 4. upavāsa A. I 10, 2. — Ç. II 7, 29. 17, 3. upavita Ç. II 2, 3, 13, 3, 6. upavititva A. IV 7, 13. upavitin A. III 2, 2, 7, 3. - C. IV 9.3. upavîra P. I 16, 23. upaveçana Ç. V 5, 1. upaçruti P. I 16, 23. upasañcara G. IV 2, 7. upasadya Ç. III 7, 3. upasarga G. III 3, 18. upasecana P. III 3, 11. upastarana A. I 24, 13. II 3, 3. - Ç. I 13, 16. upastha A. I 17, 3. III 2, 2, 7, 2. 8, 14. IV 3, 12. — P. I 5, 11. 14, 5. III 3, 5. 14, 6. — Ç. I 19, 2. IV 8, 10. — G. II 1, 10. 4, 7. 5, 9. upasthâna A. III 7, 2. IV 8, 24. — P. III 4, 9. — C. IV 13. 3. 5. — G. IV 6, 12. upasparçana C. IV 9, 2. - G. III 1, 27. 29. 2, 10. 3, 34.

upahâsa P. I 11, 6. — G. III 5, 8, upahûta Ç. III 7, 2. upâmeu A. III 10, 4. — Ç. II 18, 2. 3. — G. I 3, 18. upameuyaja A. I 10, 4. upâkaraņa A. II 4, 13. III 5, 1. — P. III 11, 2. 5. — Ç. IV 5, 1. — G. III 3, 1. 16. upâkarman P. II 10, 1. IV 5, 15. 17. upâñjana Ç. I 15, 3. upânah A. III 8, 1. 19. II 6, 30. 32. — Ç. III 1, 10. 18. — G. I 2, 24. III 1, 25. 4, 26. 5, 12. upávarohana Ç. V 1, 7. ubha A. I 7, 20. III 8, 2. -P. I 9, 5. II 11, 12, 13, 7. III 4, 8. 13, 3. — Ç. I 3, 15. 17, 9. II 3, 1. 16, 2. — G. I 8, 22. 25. II 3, 15. 8, 21. 9, 21. III 2, 48. IV 10, 11. 19. ubhaya A. I 7, 5. III 8, 5. 10, 12. — P. II 5, 35. 17, 7. G. I 6, 21. IV 5, 17. ubhayatahphala G. II 6, 6. ubhayatas A. I 6, 1. 2. 3. 4. III 10, 11. — Ç. I 6, 5. 8, 21. 16, 8. — G. I 4, 7. III 3, 11. ubhayatahsasya A. I 5, 5. ubhayatra A. I 9, 7. — G. III 3, 12. uras A. IV 3, 5. 27. uruvyacas A. III 10, 6. II 18, 3. urvara P. II 7, 15. 17, 9. ulûka P. II 11, 6. - Ç. V 5, 1. ulukhala A. IV 3, 14. - P. I 16, 23. — Ç. II 14, 11. G. I 7, 1. III 7, 8. IV 2, 9. ulkå P. II 11, 2. 14, 11. ulkâpâta G. III 3, 18. ulmuka A. I 11, 6. III 10, 11. — G. III 10, 22. IV 3, 3. 29. 4, 10.

V us

c. upa A. II 4, 9. uşas P. II 9, 8. III 3, 5. ustra P. III 15, 5. usna A. I 17, 6, 17, III 8, 9. — P. II 1, 6. — Ç. I 28, 7. 9. — G. I 2, 22, II 9, 4, 11, III 4, 11. usņīsa A. III 8, 1, 21. — P. II — Ç. II 12, 15. III 1, 18. ușpîșin Ç. II 12, 12. usra A. II 10, 5. — C. I 15, 5. 8. usriyâ Ç. III 10, 3. ûdhas A. II 10, 6. — Ç. III 9, 3. 12, 5. ûna A. II 2, 3. — P. II 4, 8. 16, 3. úru A. III 8, 15. IV 3, 13. 6, 3. — P. I 3, 25. 4, 16. ûrj (f.) A. I 7, 19. 16, 5. II 4, 14. 10, 6. — P. I 8, 1. 19, III 3, 6. 4, 13. — Ç. I 8, 20. 14, 6. 27, 7. III 7, 2. — G. IV 3, 26. ûrja C. II 6, 1. ûrjasvant P. III 4, 4. ûrjâvant P. I 15, 6. — Ç. I 22, 10. - G. II 7, 4. ûrjî P. I 15, 6. — Ç. I 22, 10. ûrņāsûtra Ç. II 1, 17. ûrnâstukâ A. I 7, 16. ûrdhva A. I 8, 10. 14, 4. 19, 8. 21, 7. 22, 15. 19. III 10, 3. IV 5, 1. 8, 13. — P. I 11, 10. 15, 4. II 5, 38. III 3, 1. 12, 7. — Ç. 1 7, 7. 22, 8. 24, 13. 25, 11. II 1, 9. III 12, 1. IV 1, 5. 18, 13. VI 2, 1. — G. I 1, 23. 3, 13. 9, 24. II 5, 7. 7, 5. 23. 8, 6. 10, 5. III 1, 33. 5, 1. 10, 9. 18. IV 3, 1. 4, 17. 5, 1. 7, 41. 42. 8, 3. ûrdhvajñu Ç. I 10, 8. ûrdhvadeça G. II 2, 15.

ûrdhvâgra Ç. I 8, 21.

ûrdhvânguli Â. I 21, 7. — Ç. II 3, 5.

ûrmi Ç. I 15,20. 28,6. IV 18,4. ûvadhya Â. IV 8,28. — P. III

ûşara Â. II 7, 2. — G. IV 7, 8. V ûh G. II 5, 4.

c. apa G. IV 8, 14.

c. sam + upa A. III 12, 1.

e. pra G. II 9, 16.

e. vi Å. I 14, 4. — P. II 6, 17. — Ç. I 10, 8. — G. II 3, 24.

c. pari + sam Â. I 3, 1. 20, 11. — P. I 1, 2. II 4, 2. — C. II 10, 3. — G. I 1, 9. 3, 1. IV 5, 5.

rkças G. II 10, 39. rganta G. IV 5, 28.

rgveda P. II 10, 4. — Ç. I 16, 3. 24, 8.

re f. Å. I 1, 3. 7, 6. 8, 9. 12, 3.
23, 6. 25. II 1, 4. 9, 9. 10, 4.
III 3, 1, 2, 3. 7, 7. 9, 2. 10, 6.
IV 6, 10. 18. — P. I 3, 21.
6, 3. 16, 9. II 6, 13. 11, 12.
— Ç. I 1, 11. 13, 4. 21, 3.
24, 2. II 8, 1. 13, 8. 14, 26.
III 10, 3. IV 5, 3. 8. 6, 5. 13,
3. V 3, 3. 5, 2. 9. 6, 2. VI
2, 5. — G. I 6, 19. II 1, 18.
2, 15. 3, 12. 4, 1. 5, 9. 10. 6,
3. 11. 7, 6. 7, 14. 21. III 2, 48.
3, 32. 9, 7, 18. IV 6, 7, 7, 34.
10, 7.

rjişin A. I 15, 3. — P. I 18, 5. rju Ç. IV 4, 8.

rna G. IV 4, 26.

rta A. I 5, 4. II 9, 2. — P. III 3, 5. 4, 6. — Ç. III 8, 4. V 8, 4. VI 4, 7. — G. I 3, 17. II 1, 7. 4, 3. 10, 37.

rtâyant A. I 24, 15.

rtâvari Ç. I 28, 6.

rtn A. I 7, 19. II 2, 4. 4, 12.14. — P. I 8, 1. 11, 7. II 11, 2. III 2, 2, 3, 5, — Ç. I 14, 6, 19, 1, II 14, 8, III 13, 5, IV 5, 17, 11, 17, 18, 1.

rtudevata G. III 10, 3. rtumatî G. II 5, 8.

rtvij Å. I 6, 2: 23, 1. 2. 6. 21. 24, 1. — P. I 3, 1. 3. III 10, 46. — Ç. II 15, 5. — G. I 9, 8. IV 10, 24.

rddhi A. IV 4, 4.

V rdh (Des. s. îrts).

c. sam A. I 8, 8. 10, 23. II 7, 7. — Р. II 17, 9. — Ç. II 1, 30. 10, 4. 17, 4.

rdhnuka A. IV 7, 25.

rsabha Â. I 1, 4. 14, 9. II 6, 13. IV 8, 10. — P. III 3, 5. — Ç. I 22, 18. — G. III 6, 12. rsi Â. I 1, 4. 7, 22. 8, 11. 22, 16. III 4, 1. 2. 5, 4. 22. 9, 1. — P. I 16, 6. II 10, 9. 19. 12, 2. — Ç. II 7, 12. 18. 20. 23. 27. IV 5, 15. 6, 6. 9, 3. VI 1, 1. 6, 16. — G. III 3, 15. rsidaivatachandâmsi Ç. II 7, 19.

eka A. I 3, 9. 10. 4, 2. 6. 7. 5, 4. 7, 15. 8, 11. 9, 3. 13, 6. 21, 1. 23, 2. II 1, 15. 4, 2. 12. 5, 6. 10, 7. III 5, 6, 8, 9, 17. IV 1, 8. 2, 3. 7. 3, 7. 9. 16. 23. 24. 4, 10. 7, 2. 4. 29. 8, 5. 14. — P. I 2, 2, 5, 4, 4, 10, 11, 5, 1. 12. 8, 1. 4. 14, 4. 15, 8. II 2, 13. 3, 4. 5, 7. 8. 6, 3. 6. 10. 22. 10, 25, 14, 11, 17, 11, III 3, 5. 9, 9. 10, 9. 30. 33. 49. 52. 55. 12, 7. 14, 11. — Ç. I 1, 4. 7. 9. 3, 8. 12. 16. 4, 2. 5, 4. 7, 5. 7. 13, 7. 16, 8. 22, 5. 28, 10. II 2, 2. 10, 8. 11, 4. 8. 12, 7. 17. 14, 23. IV 1, 9. 3, 5. 5, 3, 7, 9, 8, 6, 17, 12, 12, VI 3, 8. 4, 2. 5, 6. — G. I 4, 22. 23. 24. 5, 3. 7, 16. 18. 8, 17. 21. 9, 8. II 1, 7. 9. 13. 2, 11. 3, 17, 21, 5, 7, 9, 27, 10, 25, III 1, 30. 2, 4, 47, 62. 3, 11. 13. 5, 25. 33. 9, 22. IV 4, 8. 5, 2. 7, 8.

ekakapâla A. II 1, 4. - P. II 14, 3. 10. — G. III 10, 12. ekaklitaka A. III 8, 8. ekagrāmīna Ç. II 16, 3. ekachandasya G. IV 9, 4. ekatas P. I 19, 5. ekatva Ç. I 1, 13. ekadá G. I 5, 9. ekadeça G. I 2, 21. III 2, 58. ekadravya A. IV 7, 10. ekadhanya G. III 2, 58. ekanaksatra A. IV 5, 1. ekapad A. I 7, 19. - P. II 15,

2. — Ç. I 14, 6, 26, 24. ekapavitra Ç. IV 2, 2. ekapinda Ç.- IV 2, 4. ekabarhis A. I 3, 10. ekabhûyas G. IV 5,21. ekamanas P. I 8,8. — Ç. II 4,1. ekamûla A. I 22, 21. ekarâtram P. II 11, 9. III 10, 4. 45.

ekavarna A. IV 2, 6. - P. III 9, 6. — Ç. III 11, 7. ekavastra P. III 10, 18. — Ç. IV 12, 22. — G. III 2, 58. ekavasas G. III 1, 31. ekavimçati A. I 17, 4. — Ç. I

1, 14. — G. II 9, 4. ekavrata A. I 21, 7. ekaçûla G. IV 1, 2. ekasviştakıt A. I 3, 10. ekaksarya G. IV 8, 10.

ekâjya A. I 3, 10. ekādaça(î) A. I 19, 3. — P. III 10, 48. — Ç. II 1, 4. — G. II 10, 2.

ekādaçan A. I 11, 12. — P. II 2, 2.

ekarghya Ç. IV 2, 3. ekâstakâ P. III 3, 5. - G. IV

ekâha A. I 23, 4. IV 4, 26. -C. IV 7, 5.

ekaika A. I 11, 14, 24, 7, IV 5, 5. 7, 2. — Ç. I 15, 6. II 7, 20. 25. — G. I 4, 7. IV 6, 5. 8, 2.

ekaikaças G. IV 2, 27. 10, 5. ekoddista A. IV 7, 1. - C. IV 2, 1.

Vej P. I 16, 1.

etat A. I 1, 4. 2, 4. 3, 10. 4, 4. 6, 1. 7, 12. 21. 10, 15. 25. 26. 11, 7, 11, 12, 3, 14, 3, 17, 5, 18, 1. 20, 7. 22, 22, 23, 20, 24. 25. 24, 7. II 3, 12. 4, 10. 13. 14. 5, 9. 6, 6. 7, 6. 8, 1. III 1, 4. 2, 2. 3, 4. 5, 10, 19, 20. 21. 23. 6, 4. 8, 1. 9, 3. 5, 12, 14. IV 1, 15. 19. 2, 1. 3, 1. 4, 8, 14, 5, 7, 7, 17, 8, 32, 35, 40. — P. I 1, 5. 3, 8. 31. 4, 12. 14. 16. 5, 4. 6. 7, 1. 8, 1. 5. 7. 9. 10, 2. 11, 4. 5. 14, 3. 5. 16, 9, 21. H 1, 23, 4, 5, 9, 10. · 10, 10. 14, 14. 22. 15, 8. III 1, 6. 3, 5. 4, 8. 8, 11, 14, 15. 9, 6. 10, 21, 34, 12, 11, 13, 5. 6. 14, 13. 15. 15, 4. — Ç. I 1, 14. 2, 8. 3, 2. 9, 12. 10, 5. 11, 1. 6. 12, 12. 13. 15, 3. 4.6. 8. 10. 16, 8, 24, 7, 25, 4, 28, 19. H 3, 1. 4, 6. 7, 19. 26. 27. 10, 4. 8. 12, 9. 13. 13, 7. 14, 4. 5. 18, 3. III 10, 3. 11, 14. IV 1, 4, 7, 3, 8, 5, 10, 7, 52. 54. 11, 7. 13, 4. 14, 5. 15, 13. 16, 3. 17, 5. VI 2, 5. 3, 8.13. 14. — G. I 1, 10. 2, 10. 3, 15. 4, 12, 15, 20, 23, 24, 28, 5, 12, 13. 6, 1. 5. 6. 21. 7, 15. 27. 8, 10. 19. 28. 9, 1. 7, 15. 24. II 1, 11. 18. 2, 15. 16. 3, 12. 5, 9. 7, 6. 7, 14, 21, 8, 13, 15, 9, 3. 18. 19. 22. 10, 13. III 1, 27. 2, 48, 55, 3, 13, 32, 34, 5, 2, 19. 21. 37. 6, 8. 7, 13. 17. 21. 8, 22. 9, 3. 4. 6. 7. 11. 18. IV 1, 21. 2, 35. 3, 8. 13. 24. 4, 28. 30. 5, 27. 6, 15. 7, 26. 9, 4.

ena A. I 7, 19, 10, 7, 11, 10. 12, 3, 17, 8, 9, 19, 9, 20, 9, II 1, 6, 13, 4, 13, 8, 16, 9, 6. III 9, 3. 12, 12, 13. IV 1, 3, 2, 14, 4, 2, 3, 4, 10, 8, 22. — P. I 3, 8, 31, 4, 12. 14.16. 7, 1. 8, 1.5.7.9. 11, 4, 5, 14, 5, 16, 8, 18, 19, 5, H 2, 15. 19. 21. 3, 2. 5, 40. III 10, 11, 22. — C. I 28. 12. 14. II 1, 10. 2, 4. 6, 6. 12, 2. 15, 10. III 1, 14. 2, 5. 6. 8. 9. 6, 2. 12, 3. 13, 2. IV 15, 20. VI 3, 5. — G. I 5, 26. 7, 23.26. 8, 20.28. H 3, 4.12. 5, 6, 9, 14, 15. 10, 6.7.27.33.37. III 2, 39. 4, 30. 10, 25. IV 10, 3. etatprabhrti G. II 1, 24. 3, 6.

III 4, 20. 8, 3. 10. V edh P. I 6, 2. edha Ç. II 10, 4. edhase Ç. V 1, 8.

eva A. I 1, 4, 7, 3, 4, 11, 5, 11. 15, 7. 21, 3. 23, 3. 7. II 1, 15. 4, 11. 5, 2. 8, 2. 16. III 2, 2. 3, 2. 5, 21. 6, 2. 8, 2. IV 4, 7. 8. 6, 5. 7, 4. 21. 8, 40. — P. I 1, 5. 3, 29. 30. 31. 8, 20. 10, 1. 15, 8. 16, 2. 18, 7. II 3, 7, 7, 4, 8, 8, 10, 10, 17, 3, III 4, 4. 6, 4. 7, 3. 8, 15. 9, 6. 10, 3, 15, 26, 12, 11, 13, 6, 15, 4. 16. — Ç. I 3, 9. 7, 5. 10, 9. 11, 6. 12, 13. 13, 14. 15, 19. 16, 12. 24, 7. 25, 4.10. 28, 19. II 4, 3. 5, 7. 12, 2. 7. 13. 14. 14, 5. 15, 3. 10. 16, 1. 3. 5. III 3, 1. 11, 10. 12, 3. 14, 6. IV 12, 30. V 5, 8. 9, 5. VI 1, 1. — G. I 1, 5. 16. 18. 20, 21, 23, 2, 1, 29, 30, 3, 8, 9, 10. 11. 4, 3. 13. 15. 17. 20. 21. 23. 24. 26. 28. 29. 30. 5, 8, 12. 13. 26. 6, 5, 6, 7, 11, 13, 21, 8, 2, 3, 10, 11, 18, 22, 7, 21. 25, 27, 9, 7, 8, 15, 16, 17, 21, 26. II 1, 7. 3, 5. 4, 3. 7, 5. 16. 18. 8, 6. 9, 18. 20. 22. 10, 7. 13. 36. 43. III 1, 8. 10. 2, 54. 6, 4. 5. 13. 8, 19. 22. 9, 2. 4. IV 1, 6. 16. 18. 22. 2, 11. 14. 30. 36. 3, 3. 6. 8. 13. 24. 26. 4, 6. 30. 6, 15. 7, 26. 9, 9. 10, 17.

evamrůpa G. III 2, 22. evamvid Å. IV 4, 7. 8, 29. — P. I 11, 6. evamvidha Ç. I 2, 7. 8.

evamjātīya G. II 1, 20. evam A. I 13, 4, 17, 15, 22, 21, 23, 18, 25. H 5, 10. HI 7, 5. 10, 8. IV 2, 10. 4, 2, 3, 4, 8, 22. — P. I 2, 9, 7, 4, 11, 10. 16, 22. H 1, 13. 4, 2, 3, 4, 5, 31. III 2, 15, 10, 14, 39, 11, 5. — Ç. I 12, 6, 13, 14, 2, 3, 19, 5. 25, 10. 28, 16. 17. II 6, 1. 7, 18, 20, 9, 3, 10, 8, III 2, 7. IV 2, 7. 3, 7. 15, 14. 19. V 9, 6. VI 4, 6, 6, 6, 7, 8, — G. I 2, 2, 3, 3, 13, 6, 11, 7, 28. 9. 23. II 2, 10. III 2, 29. 32. 42. 49. III 7, 15. 8, 17. 24. 9, 20. IV 8, 22.

evamanta A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3. evameva G. II 3, 11. 8, 23. IV 1, 16. 2, 36. 3, 7, 9, 14, 25. evam-evam Ç. II 7, 18. evâ Ç. VI 4, 4. ehas A. II 6, 8.

aida G. I 9, 17. aineya A. I 19, 10. — P. II 5, 17. — Ç. II 1, 2. — G. II 10, 9.

aitareya Å. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

aindra P. II 15, 2. 16, 2. III 3, 2. — Ç. II 3, 2. 14, 7. 15, 7. IV 16, 1. — G. I 8, 24. III 2, 48. 51. aindragna Ç. II 15, 9. IV 19, 3. — G. I 8, 24. 9, 12. III 8, 9.

omkåra Ç. II 5, 11. IV 8, 12. 9.3. VI 3.12. — G. II 10,40. ojas A. II 6, 3. 10, 6. - P. I 3, 25. — Ç. I 6, 5. 17, 7. 27, 7. III 3, 5. VI 6, 16.

odana A. I 16, 4. 22, 12. II 4, 4. 5, 2. — P. III 15, 23. — C. I 22, 5. 27, 5. — G. IV 1, 6. 2, 14. 6, 13.

om A. I 14, 4. 24, 31. 32. III 2, 3. 4, 1. 5, 12. 10, 7. IV 7, 30. — P. I 3, 28. II 10, 18. — Ç. I 24, 8. II 5, 11. 18, 2. 4. IV 8, 13. — G. I 3, 18. osadhi A. I 2, 4. 13, 5. 17, 8. H 7, 3. HI 2, 2, 3, 4, 4, 1, 5, 2. IV 1, 13. — P. I 5, 10. II 1, 10. 10, 2. III 1, 4. 4, 8. — C. I 11, 2, 12, 9, 28, 12, IV 5, 2. 9, 3. — G. I 4, 9. 7, 22.

IV 7, 4, 10, 6. oşadhî P. I 13, 1. 16, 6. II 2, 21. — Ç. II 14, 12. ostha G. III 4, 29. osthya P. III 16, 1.

9, 16. II 6, 8. 9, 14. III 2, 35.

audaka G. II 2, 15. audavâhi A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3.

audumbara A. I 19, 13. - P. I 15, 4. II 5, 27. 6, 17. 10, 13. III 4, 9. — Ç. II 1, 20. V 10, 2. — G. II 7, 4. 9, 4. 13. 15. III 6, 5. IV 9, 2. audgâhamâni G. III 10, 7. 13. aupanişada Ç. II 11, 12. — G.

III 1, 28. aupavasathika G. I 5, 26. 6, 1. 3.4.

aupâsana P. I 9, 1. III 8, 3. aurņa G. II 10, 8. auçanasa A. III 12, 16.

kamsa A. IV 6,19. - G. I 3, 8. 7, 2. 9, 7. II 9, 4. 11. III 2, 35. 45. IV 1, 8. 10. 2, 28. 39. kakupkāram Ç. III 4, 5. VI 3, 12. kakşa A. II 4, 9. — Ç. III 14, 5. — G. I 2, 2, 3, IV 1, 21. kankata P. II 14, 15. kata P. I 5, 2. - G. II 1, 20. 22. 23. katuka G. IV 7, 4. kana G. IV 6, 14. kantaka P. I 14, 4. - C. I 20, 3. — G. IV 7, 4. kantakin A. II 7, 5. IV 1, 14. kantha A. III 8, 21. - C. I 22, 10. kanthya P. III 16, 1. kandûy Ç. IV 12, 18. katama G. II 8, 13. katham G. I 9, 13. katha A. IV 6, 6. kad A. IV 8, 23. kanikradat A. III 10, 9.

kanistha A. IV 2, 9, 4, 12. P. III 2, 6, 10, 23. kanî A. I 4, 8.

kanyalâ G. II 2, 8. kanyâ A. I 5, 2. 6, 1. 7, 13. — P. I 6, 2. — Ç. I 6, 4.6. 11, 1. 2. 4. 12, 11. 15, 9. 18, 3. 28, 22,

kapardin Ç. V 6, 2. kapāla A. II 1, 4. IV 3, 5. 5, 10. — P. II 7, 12. II 14, 3. 10. — G. III 7, 7. 10, 11. 12. kapiñjala P. I 19, 8. kapucchala G. II 9, 18. kapusnika G. II 9, 12, 14, 19. kapota A. III 7, 7. - Ç. V 5,

1. 2. V kam A. I 7, 3. II 4, 6. III 6, 4. — P. I 14, 5, 16, 8. II 14, 19. — G. I 1, 19. 6, 4. 10.

kamandalu G. I 6, 21. kambûka G. IV 9, 15 karaņa P. I 6, 2. II 1, 22. III

10, 50. 16, 1. — G. I 1, 12. II 7, 1. 8, 8. 9, 1. III 1, 2. karambhin G. III 3, 6. karkandhu Ç. IV 19, 2. karna A. I 15, 2. III 6, 7. IV 3, 8. — P. I 3, 25, 16, 6, 18, II 6, 19. III 16, 1. — Ç. I 24, 9. III 8, 6. IV 12, 22. V 5, 11. — G. I 2, 8. III 3, 34, karnavestaka P. II 6, 26, kartr A. I 11, 8. 9. IV 2, 10. 19. 6, 13. — P. III 4, 8. — G. II 8, 10. karman A. I 4, 1, 6, 2, 10, 23, 22, 2. 23, 5. H 1, 1. 2, 1. III 7, 2, 8, 6, IV 6, 1. — P. I 1, 1. 2, 11. 5, 8. 10. H 3, 2. 14, 1. 17, 9. 17. 19. III 2, 1. 10, 1. 7. 25. 12, 8. — Ç. I 2, 1. 7. 10, 1. 7. 14, 11. 28, 18. H 4, 5. 16, 1. HI 4, 1. IV 5, 16. 13, 1. 2. V 10, 4. VI 1, 6. — G. I 6, 7. 16. 9, 28. 29, II 1, 11. 6, 8. 10, 34. III 10, 2. IV 5, 23. 8, 1. 10. 17. 19. karvara Ç. V 8, 2. karşû A. II 5, 6. — P. III 3, 11. - G. IV 2, 16. 18. 19. 21. 22. 3, 3. 5. 6, 8. 13. 18. 24. 4, 8. karhicit Ç. I 10, 8. V kal c. pra G. III 6, 1. c. anu + sam A. IV 2, 8. kalaça A. II 1, 2. 9. 8, 16. P. III 4, 4. — C. III 2, 9. - G. II 1, 13. kalahin A. II 7, 11. kalpa A. I 11, 1. II 4, 13. 5, 3. III 3, 1, 2, 3, 5, 15, — P. II 6, 7. 10, 14. III 9, 10. — C. I 1, 13. 9, 19. II 11, 2. 14, 2. IV 1, 13. 7, 53. — G. I 5, 20. 6, 21. 7, 28. 8, 10. 9, 25. III 2, 54. kalmaşa A. IV 8, 5.

kalyana A. I 4, 1. 8, 6. 23, 22. - Ç. III 7, 4. kavaca A. III 12, 3. kavi P. II 2, 9. 11, 12. III 3, 5. — G. III 10, 22. kavyavahana G. IV 2, 39. kacyapa P. II 9, 2. - Ç. I 28, 8. V kas c. ni A. I 15, 1. kahola A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. kāṃsa G. IV 6, 13. kâmsya P. I 3, 5, III 4, 9. kaka Ç. V 5, 4. kâkâtanî Ç. I 23, 1. kānks G. II 7, 17. 3, 3. 9. 13. kâṇḍa Ç. VI 6, 9. kâtyâyana Ç. VI 1, 1. kâma A. I 7, 4.5. 10, 23. 15, 6. 16, 2, 3, 4, III 6, 2, 8, 4, 5, IV 1, 2. 3, 26. 7, 15. — P. I 3, 13. 4, 16. 9, 5. 11, 2. 19, 8-12. II 6, 23. 7, 2. 17, 3. III 12, 9. — C. I 14, 4. 17, 9. 27, 2. 3. 4. 5. II 2, 13. 4, 2. III 2, 2. 12, 5. 13, 2. — G. I 4, 10. II 1, 10. III 6, 3. 4. 5. IV 3, 27. 5, 15. 16. 17. 18. 30. 31. 32. 6, 10. 13. 7, 9. 10. 11. 15. 16. 17. 8, 11. 12. 18. 25. 9, 1. 6. 12. 13. 14. 15. kāmatas Ç. I 1, 7. kâmam A. I 9,6. IV 7, 5. 8, 6. - P. I 11, 8. II 5, 43. 6, 8. 7, 4. — Ç. II 7, 23. 26. G. I 3, 15. 4, 2, 28. III 8, 20. kâmavarşin G. III 2, 29. kâmodaka P. III 10, 46. kâmya A. I 10, 5. III 6, 1. — G. I 5, 26. 6, 3. III 8, 3. IV 5, 1. 7. 9. kāra A. III 4, 1. — P. II 9, 2. 10, 18. 17, 12. — Ç. III 8, 1. IV 8, 12. 9, 3. VI 3, 12. - G. I 9, 25. IV 1, 15. 9, 10. kârin Ç. IV 11, 4.

kârkâriņa P. III 15, 20. kârttikî P. III 9, 3. - Ç. III 11, 2. — G. III 3, 22. kârpâsa G. II 10, 8.12. kârya A. I 23, 19. — Ç. 11, 9, 16, 13, 1, kâla A. I 3, 9. 9, 4. 19, 5. 22, 28. IV 7, 2. 17. - P. I 2, 1. 2. II 5, 36. 41. 4, 5. 6. III 10, 44. — Ç. I 1, 4. 12. 3, 2. 7. 8. 9. 11, 2. II 1, 6. 11, 13. 16, 4. IV 9, 2. V 1, 6. VI 5, 1. — G. I 1, 3. 4, 22. 23. 5, 10. II 5, 8. 6, 1. 10, 4. III 3, 13. 17. 28. IV 5, 25. kâlaklîtaka Ç. I 23, 1. kâça G. II 10, 10. kâçyapa P. II 13, 2. kâşâya A. I 19, 11. kâştha P. II 7, 16. 9, 16. — Ç. H 17, 2. — G. III 10, 31. kâsaktika G. I 2, 25. kåsrti G. III 5, 35. kimvadanta P. I 16, 23. kimea A. I 22, 15. 24, 8. — Ç. III 4, 10. V 2, 7. kimeana A. I 4, 7. II 3, 3. — P. I 16, 2. II 14, 5. III 10, 25. 14, 14. — Ç. III 2, 2. G. II 1, 7. kimeit A. I 12, 5. 6. — P. II 9, 16. 17, 9. III 4, 18. 15, 22. — Ç. I 2, 7. 14, 11. IV 1, 11. 7, 52. 8, 20. V 5, 13. — G. I 6, 6.

kitava Å. II 7, 11. kitavî Å. I 5, 5. kim Å. I 13, 3. 20, 8. 23, 21. — P. I 3, 8. II 2, 17. 19. III 15, 20. — Ç. I 8, 8. 16, 6. II 2, 4. III 2, 2. — G. II 7, 10. 8, 13. 10, 22.

V kir (kar? akârişam) s. V 2. kr. kilina G. IV 7, 8.

kînâça P. III 1, 6. kîrtay (denom.) Â. IV 6, 6. c. anu Ç. I 6, 4. e. pari P. III 12, 8.
e. pra Ç. I 1, 14.
kîrti P. II 5, 31. III 2, 11. —
Ç. II 17, 4. VI 6, 16.
kîlâla Ç. III 3, 1. 7, 2.
kuṭhârikâ Ç. IV 8, 11.
kuṇḍa Ç. II 7, 28.
kuṇḍala Â. III 8, 1. 10. — Ç.
III 1, 18.
kutaçeit Â. III 10, 8.

kutaçeit A. III 10, 8. kumâra Â. I 15, 1. 19, 10. II 8, 16. — P. I 16, 3. 24. II 1, 5. III 4, 4. — Ç. I 7, 9. 16, 8. 24, 2. 25, 3. II 14, 21. III 2, 5. 6. 8. 9. 4, 2. — G. II 4, 7. 10. 7, 17. 19. 21. 8, 1. 2. 10. 19. 9, 8. III 2, 8.

kumāraka Ç. V 7, 3. kumāri Å. I 5, 4. 9, 1. 15, 10. 16, 6. 17, 19. — P. I 4, 5. 6, 1. — Ç. I 5, 5. 12, 1. — G. II 1, 7. 6, 9.

kumbha Å. I 7, 3, 6, 20, 22, 21. II 8, 16, IV 5, 2, 6, 4, — P. I 8, 3, II 6, 9, III 4, 4, 10, 54, — Ç. III 4, 3, IV 15, 5, — G. I 1, 26, II 1, 13, III 9, 7.

kumbhin P. I 16, 23. kumbhi Ç. III 2, 9. kula Â. I 5, 1. 17, 1. 18. — Ç. I 1, 8. II 12, 6. 16, 4. — G. I 1, 15. 4, 24. II 3, 1. 9. 9, 25. III 4, 8.

kulankula Ç. IV 12, 11. kulapati G. III 3, 30. kulyâ Â. II 4, 13. III 3, 3. — Ç. III 13, 2.

kuça Å. I 3, 3. 14, 4. 17, 4. 8. 22, 21. II 7, 4. 8, 15. IV 6, 4. 8, 15. 22. 27. — P. I 1, 4. 14, 4. II 1, 10. 5, 24. 6, 9. 17, 13. III 4, 9. 5, 2. — Ç. I 8, 2. 9. 14. 17. 9, 3. 13. 13, 6. 20, 3. 27, 9. 28, 12. 13. 15. II 7, 5. 28. III 4, 3. IV 15, 5. 11.

17, 3. — G. I 2, 1. 5, 16. 7, 9. 8, 27. IV 2, 24. kuçabhitta Ç. I 28, 6.

kuçala G. I 5, 26. 7, 7. II 1, 2. kuçalikr A. I 19, 10. - G. II 9, 25, 10, 7,

kuçendva P. III 7. 3.

kusumbhaka A. III 5, 7. - Ç. IV 5, 8.

kusthâ P I 7, 5. kuşthin A. IV 8, 4. kusida G. IV 4, 26.

kûpa A. III 9, 6. — Ç. IV 12, 28, V 2, 1.

kûbara G. III 4, 31. kûbarî P. III 14, 5. kûrkuru P. I 16, 24.

kûrea P. III 8, 11.

kůrma P. I 14, 5.

Vkr., skr (karoti, krnoti) A. I 3, 10. 5, 4. 6, 5. 10, 23. 11, 2. 5. 12, 3. 13, 5. 14, 8. 17, 17. 18, 6. 20, 10. 22, 2.20.21. 24, 15. 31. II 1, 3. 9. 3, 3. 4, 14. 5, 2. 6, 9. 12. 7, 8. 8, 9. 13. III 1, 3, 4, 2, 2, 3, 4, 5, 11, 8, 6, 21. 10, 12. IV 1, 3. 2, 22. 3, 18. 6, 1. 10. 7, 2, 18. 19. 8, 26. - P. I 1, 2. 3, 15. 18. 30. 4, 15. 8, 3. 5. 11. 11, 4. 14, 5. 16, 3. 5. 6. 16. 19. 17, 1. 2. II 3, 2, 4, 2, 6, 12, 16, 24, 7, 3, 6. 15. 8, 5. 6. 9. 9, 16. 17, 13. 14. 15. 16. III 1, 4. 2, 2. 8. 3, 5. 6. 4, 2. 9, 4. 9. 10, 13. 14. 15. 25. 34. 42. 11, 2. 10. 11. - C. I 3, 10. 6, 6. 8, 21. 9, 9. 11, 5. 15, 3, 22, 16, 4, 24, 4. 7. 13. 25, 8. 28, 9. 10. II 2, 3. 4, 5. 7, 28. 10, 8. 12, 1. 5. 6.14.17. 13, 2.4. 15, 1.3. 16, 2. III 2, 1. 4, 5. 10, 1. 2. 14, 6. IV 1, 6. 3, 4. 4, 3. 8, 10. 11. 11, 9. 12, 22, 14, 1, 15, 11. 19, 2. V 4, 1. 7, 1. 2. 10, 1. 11, 2. VI 3, 8. 4, 12. 6, 9. - G. I 1, 14. 19. 2, 1. 3, 7. 4,

5. 23. 24. 25. 5, 8. 6, 10. 21. 7, 14. 16. 21. 8, 26. 9, 13. H 1, 1. 3, 19. 6, 8. 8, 1. 9. 9, 9. 25. 26. 10, 7. 17. 34. 41. III 1, 3. 2, 35, 43, 3, 8, 4, 3, 12, 6, 5, 6, 7, 9, 13, 22, 9, 4, 10, 5. 28. IV 1, 9. 18. 19. 22. 2, 8. 11. 18. 38. 39. 3, 18. 5, 21. 7, 15, 18, 25, 9, 20, 10, 22, Caus. A. I 17, 3. 6. 18. 18, 3. 24, 31.

c. ama Ç. III 9, 9.

c. alam A. I 6, 1. 2. 8, 10. 19, 10. II 2, 2. — P. II 2, 5. III 9, 6. — Ç. I 8, 7. II 1, 27. III 1, 5. 11, 12. 13. IV 1, 5. — G. II 10, 7. III 4, 25.

c. upa + å A. I 11, 2. II 1, 9. — Ç. IV 5, 16. — G. III 3, 13.

c. sam + A A. III 10, 12.

e. upa G. III 10, 10.

c. nis P. III 3, 5, 4, 5, 14.

c. pra P. II 17, 17. III 10, 25. - Ç. II 17, 4. - G. I 4, 22.

c. prádus G. I 1, 27. 28.

c. vi P. II 7, 17.

c. sam A. II 3, 13. 9, 9. IV 6, 18. — P. I 1, 2. 10, 1. III 4, 7. 9, 4. — Ç. I 8, 23. — G. I 7, 19. 9, 26.

krkaşâ P. I 19, 10. krt (kvip) s. svistakrt. - Ç. III 12, 3. 14, 2. — G. III 10, 35. krt (accus. krtam) P. I 17,2. -

Ç. I 24, 4. — G. II 8, 14. V krt (krnt) P. I 4, 13. III 3, 6.

— G. II 1, 18. 7, 22. c. ava G. IV 2, 12.

c. å G. III 10, 30.

c. nis P. I 3, 18.

kṛta A. I 7, 16. III 9, 1.4. IV 7, 2. — G. I 3, 6. 9, 7. P. s. vasatkrta. kṛtamañgala Ç. I 12, 1.

krtalaksana G. II 1, 6. krtaçânti Ç. VI 2, 10. kṛtaçmaçru Ç. VI 1, 6. krtákrta A. I 3, 4. 22, 25. krtårgha P. I 3, 31. - Ç. II 15, 10, krtartha G. III 9, 5. krtodaka P. III 10, 44. kṛttikâ Ç. I 26, 1. kṛtya G. I 1, 2. III 1, 22. 6, 8. 7, 2. IV 2, 5, 3, 1. kṛntana G. II 7, 17. kṛmi s. krimi. kreana G. II 10, 30. V krs P. II 13, 4. 6. III 1, 6. e. apa Ç. VI 4, 11. c. abhi Ç. VI 6, 5. c. pra A. II 10, 3. - G. I 7, 13. kṛṣi Ç. IV 13, 1. kṛṣṭa P. II 17, 6. krsti P. I 4, 12. kṛṣṇa A. IV 2, 7.15. 5, 1. 8, 6. — C. I 24.7. V 5, 8. — G. III 2, 30. IV 7, 7, 27. kṛṣṇadanta P. I 12, 4. kṛṣṇabhakṣa G. III 2, 14. kṛṣṇavastra G. III 2, 13. kṛṣṇaçakuni P. II 8, 3. - G. kṛsara A. II 4, 4. 5, 2. II 7, 9, 9, 5, 7. V 1. kr (kirati). c. ava A. IV 5, 8. 9. — P. III 12, 9. — Ç. IV 1, 3. c. pari G. IV 9, 21. c. pra A. IV 7, 30. V 2. kr, akârişam Ç. I 17, 1. IV 5, 10. — G. III 3, 7. V klp A. I 23, 6. III 6, 8. — Ç. I 22, 13. V 9, 3. 4. — G. I 2, 21. II 5, 9. 10, 23. c. ava Ç. VI 1, 9. c. upa A. III 8, 1. IV 6, 4. — P. I 10, 2. — G. I 5, 14. II 9, 3. IV 2, 31. 9, 2. c. pra A. II 5, 2. - G. II 1, 20.

c. vi Ç. I 19, 6. klpta P. III 3, 5. klpti A. I 23, 15. ketâ P. III 4, 14. ketu A. III 6, 8. — P. III 3, 5. keça A. I 17, 7. 16. 18, 3. 6. 22, 25. IV 1, 16. 6, 4. — P. II 1, 6. 7. 12. 19. 22. 23. — C. I 28, 6, 9, 13, 15, 23. II 1, 23. III 1, 2. — G. II 5, 6. 9, 26. III 1, 9. 4, 24. keçapakşa A. I 7, 16. 17, 8. keçaveça A. I 17, 18. keçaçmaçru Ç. IV 7, 42. keçânta P. I 4, 2. II 1, 3. 7. 18. 20. 24. 25. — C. I 5, 2. 8. 16, 6. — G. III 1, 2. 3. kovidára G. I 5, 15. koça P. III 16, 1. — Ç. I 12,4. koçâtakî Ç. I 23, 1. kautumba A. II 6, 10. kautomata G. IV 5, 19. kautsa G. III 10, 6. kaulâla A. IV 3, 19. kauçilava G. III 1, 19. kausitaka A. III 4, 4. kauşîtaki Ç. IV 5, 6. 10, 3. VI 1, 1. kausîtakin A. I 23, 5. kauhaliya G. III 4, 34. kratu A. I 23, 23. III 4, 6. 6, 7. — P. III 1, 6. 5, 8. V krand Ç. III 2, 5. 6. IV 7, 37. Intens. s. kanikradat. c. abhi Ç. I 19, 6. c. a P. III 4, 4. — C. III 2, 5. 6. 8. V kram ppp. kranta Ç. V 5, 4. c. ati Ç. II 9, 2. IV 7, 51. — G. II 2, 13. III 2, 24. c. anu Ç. VI 6, 16. — G. II 2, 12. c. abhi A. II 6, 13. - P. II 5, 30. III 14, 8. c. â A. I 24, 9. — P. III 10, 24. — Ç. I 13, 12. II 7, 5. — G. I 2, 32. II 2, 3. 9.

c. ud A. I 8, 3. — G. IV 8, 3. c. abhi + ud A. I 7, 19. G. II 2, 11. c. upa G. I 7, 4. 8, 2. c. nis A. III 2, 2. IV 4, 8. — P. I 4, 15. — C. II 12, 9. III 5, 1. — G. II 3, 8. III 3, 15. IV 6, 14. 8, 2. 14. 9, 3. c. upa + nis A. II 1, 9. -P. II 14,11. — C. II 12,11. c. pari A. IV 6, 14. - P. I 7, 3. — C. III 9, 2. — G. I 3, 12. 6, 13. II 1, 13. 2, 2. 8, 3. 11. c. anu + pari P. I 16, 16. c. pra A. IV 6, 7. - P. I 8, 1. — C. I 14, 5. — G. II 2, 12. c. upa + sam G. III 4, 31. krama P. I 14, 5. kramana Ç. I 14, 2. kravyåd A. IV 6, 2. kranta Ç. V 5, 4. krimi (cf. krmi) G. II 6, 6. IV 9, 19. krimimant G. IV 9, 19. kriyavant Ç. I 2, 6. V kri (krinati) P. III 10, 26. — Ç. III 14, 2. — G. I 5, 24. e. pari G. H 6, 6, 7. c. vi G. I 5, 24. V krid P. III 9,6. - Ç. III 11, 14. krita A. IV 4, 15. V krudh P. III 13, 5. krůra G. III 4, 15. krodha P. III 13, 5. - G. III 1, 16. kroça G. III 3, 34. V klid aklinna A. III 2, 2. klitaka A. III 8, 8. G. II 1, 10. kloman G. IV 1, 4. kva A. I 3, 1. — P. III 7, 2. kvacit P. I 1, 5. - C. I 2, 8.

- G. I 2, 24.

V kṣaṇ P. II 1, 21. — G. III 3, 6. 7, 22. 9. 4. ksatra P. I 5, 10, 10, 2. — C. III 3, 6. IV 18, 7. — G. III 9, 11. ksatriya A. I 19, 3, 6, 10, 11, 12, 13. II 8, 7. IV 2, 17. — P. I 17, 4. — Ç. I 28, 3. II 1, 4. 7. 16. 19. 22. 5, 5. - G. II 10, 2, 4, 12, III 1, 6, IV 7, 6, kṣapaṇa P. II 12, 4. — C. IV 5, 17. V kşar, kşarâni (1 sg. ipv.) A. II 4, 14. c. ava A. I 20, 4. c. upa A. III 3, 3. V ksal (ksalayati). c. pra A. I 24, 10. 13. - P. I 3, 10. 16, 20. II 14, 20. 24. III 6, 2, — C. I 3, 12. II 7, 4. — G. I 2, 5. 3, 7. 7, 1. 5. 8, 20. II 6, 9. III 10, 29. IV 3, 30. 10, 10. kṣāra A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16. — P. I 8, 21. — G. II 3, 15. 10, 47. V 1. ksi, ksayati P. III 5, 3. V 2. kşi, kşita, kşîyate A. II 10. 6. — P. III 5, 3.- 15, 22. c. apa A. IV 6. 1. V ksip (ksipati) c. vi + ni A. IV 3, 25. c. pra Ç. V 9, 6. ksiptayoni A. I 23, 20. ksira A. IV 5, 4. - P. III 10, 28. — Ç. I 13, 6. kşîrin A. II 7, 5. IV 1, 14. -G. IV 7, 4. √ kṣu, kṣutvâ A. III 6, 7. — G. I 2, 32. ksutpipåså G. IV 9, 15. ksudra G. IV 5, 32. 9, 14. kşudrapaçukâma G. IV 9, 14. kşudrasûkta A. III 4, 2. — Ç. II 7, 21. IV 10, 3. kşudh Ç. I 2, 6. — G. IV 9, 15. kşura A. I 17, 9. 10. 16. — P.

II 1, 11. 17. 19. 21. — C. I 28, 6. 14. 15. - G. II 9, 4. 10. 13. 15. III 1, 22. ksurapāni G. II 9, 4. ksetra A. I 5, 5. II 10, 3, 4, III 4, 1. — P. II 17, 6. 16. — C. IV 9, 3, 13, 2, 5, ksema P. II 7, 5. III 4, 4.7. — C. III 3, 1. 5, 1. ksemva P. III 6, 4, 7, 3. ksodhuka G. I 6, 2. kşauma P. II 5, 16. — Ç. I 12, 8. — G. II 10, 8. 12. IV

2, 32. kha C. I 15, 6. khadira Ç. I 15, 10. — G. IV 8, 11. V khan, khanati, khâta, khâtvâ, khânayati A. II 8, 2. IV 1, 6. 4, 8. - P. III 5, 2. - Ç. III 2, 3. — G. IV 2, 16. 7, 14. c. ava G. IV 2, 17. c. ni A. IV 8, 15. — P. III 8, 12. 10, 5. — Ç. I 15, 6. 28, 23. III 3, 10. — G. II 9, 26. c. pari A. II 7, 5. khala P. II 17, 16. khalamâlinî P. II 17, 9. khalayajña G. IV 4, 30. khalu A. I 1, 4. 3, 1. 7, 1. — G. I 6, 6. II 3, 5. III 2, 22.29. khândika G. III 3, 8. V khåd P. II 10, 15. khådira G. I 5, 14. 15. V khid c. ud A. I 11, 10. II 4, 13. IV 3, 20.

V khya G. I 3, 18. c. ava Ç. I 4, 2. — G. II c. a A. IV 6, 6. 8, 17. c. vi + a A. I 9, 4. 22, 22.

IV 7, 6. — P. III 8, 75.

9, 2, 10, 15, 4, — Ç. I 1,

1. 12. 9, 19. II 7, 27. 11,

2. 14, 2. IV 1, 13. — G. Ⅱ 10, 13. III 1, 2. 10. 6, 13. 9, 2. IV 4, 1. c. abhi + vi G. III 2, 41. c. pra + sam A. II 1, 15.

gaņa A. II 10, 8. - P. I 5, 10. II 10, 17. III 4, 18. — Ç. II 2, 13. VI 5, 3. — G. I 8, 17. gaņakāma Ç. II 2, 13. gatadhvan G. I 5, 9. gati C. IV 9, 3. gandha A. III 6, 7. IV 7, 17. -P. I 19, 4. II 13, 2. — Ç. IV 3, 4. — G. III 1, 19. 5, 15. 6, 15. IV 2, 37. gandharva A. III 4, 1. 9, 1. -

P. I 4, 16. 11, 2. II 12, 2. — Ç. I 11, 4. 19, 2. IV 9, 3. — G. II 1, 19. III 4, 27.

gandhavant G. III 4, 11. ogandhi Ç. VI 2, 5.

V gam (gacchati) A. I 24, 24. III 5, 7. 6, 8. — P. I 4, 12. II 6, 16. 7, 3.5. 12, 2. 14, 11.23. III 7, 2. - Ç. I 2, 8. 6, 1. III 6, 3. 9, 5. IV 5, 8. 8, 18. 12, 7. 9. 29. — G. III 10, 33. IV 4, 23.

c. adhi A. III 7, 9. - G. I 9, 13, 22,

c. anu P. III 10, 8. - C. IV 7, 14. V 1, 8.

c. abhi P. I 3, 14.

c. à A. IV 1,3. - P. I 3, 15. II 6, 17. III 13, 4. — Ç. II 2, 14. 15, 1. 16, 3. 4. III 2, 9. 9, 3. IV 16, 3. — G. I 5, 12. II 3, 17. 4, 6. IV 5, 33. 34.

c. prati + a Ç. III 9, 3. -G. III 6, 2.

c. upa Ç. VI 2, 3. c. sam G. II 10, 20.

ogama P. III 15, 20. gamana P. H 5, 12. III 10, 10. — Ç. II 13, 2.

gayasphâna P. III 4, 7. gariyas C. IV 11, 14. garutmant C. I 22, 15. gargî A. III 4, 4. garta A. II 8, 2, 14, 15. IV 4, 8. 5, 7. — Ç. I 15, 6. III 2, 3. 5. gartasad A. III 10, 10. gardabha P. II 11, 6. III 12, 2, garbha A. I 13, 1. 2. 14, 1. 19, 2. — P. I 9, 5. 13, 1. 15, 3. III 3, 5. 13, 5. — Ç. I 19, 5. 6. 21, 1. 22, 1. H 1, 1. 3. 4. 5. - G. II 5, 9. 6, 1. 7, 1. 10, 1. 2. 3. IV 3, 27. garbhakāma P. I 9, 5. — Ç. I 17, 9. garbhalambhana A. I 13, 1. garbhāṣṭama P. II 2, 1. garbhini P. II 7, 10. - Ç. I 19, 5. II 14, 21. garhita A. II 8, 3, 5. gala G. I 2, 26. gava P. III 8, 1. gavis A. I 1, 4. gavî A. II 10, 8. gavya P. II 5, 19. 20. - C. I 25, 6. II 1, 5. V gå c. å A. I 20, 9. — P. I 5, 11. II 2, 6, 8, 9, III 3, 5, - Ç. II 2,1. - G. II 9, 10. 10, 21. e. upa + å G. III 2, 50. e. upa Ç. I 6, 5. c. vi P. II 16, 3. gâtumant P. III 4,7. gătuvid P. I 2, 11. gàtha A. I 3, 10. III 3, 1. 2. 3. — P. I 7, 2. 15, 8. III 10, 9. gåthin A. I 14, 6. - P. I 15, 7. — Ç. I 22, 11. gâdha P. III 3, 5. gâna G. I 9, 29. gåndharva A. I 6, 5. gamin Ç. IV 11, 17. gayatra A. I 24,15. - C. I 22,15.

gâyatrî P. II 3, 7. 10. — Ç. II 5, 4. 7, 10. gårgî Ç. IV 10, 3. gårgya A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. gårhapatya A. IV 2, 12, 15, 4, 3. — P. I 5, 11. 6, 3. gåvedhuka C. V 6, 2. V gâh c. ava Ç. IV 9, 2. - G. IV 5, 28. gir Ç. I 25, 6. giri A. III 4, 1. - P. III 7. 2. 15, 13. — C. III 13, 5. IV girişad P. III 15, 13. gîta P. II 7, 3.4. — G. III 3, 28. guna A. IV 7, 8. — Ç. I 2, 2. V gunth c. ava C. IV 12, 20. guda P. II 7, 16. V gup Ç. I 24, 4. c. adhi A. II 4,14. c. abhi P. III 3, 6. c. anu P. I 8, 10. II 1, 23. 14, 22. — Ç. II 14, 15. — G. I 1, 9, 24, 5, 19. jugups C. IV 12, 8. - G. I 6, 7. gupta A. I 15, 1. — P. I 17, 4. guru A. II 10, 8. III 9, 4. 10, 1. IV 4, 17. 19. 6, 1. — P. II 5, 11. 6, 4. 9. 11, 7. — Ç. П 6, 7. 8. 7, 22. 11, 10. 12, 6. IV 8, 5. 12, 3. — G. II 3, 13. 4, 11. III 1, 33. 2, 43.47. 4, 2. gulpha A. IV 1, 17. V guh P. II 6, 10. c. upa P. II 6, 10. guhya G. II 7, 16. grtsamada A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. grha A. I 2, 4. 8, 8. II 10, 1. 2. III 4, 5. IV 6, 7. 8, 39. — P. I 2, 3. 18, 1. II 17, 16. III 4, 18. — Ç. I 12, 10. 15, 1.

9, 22, 16, 12, H 16, 2, 3, III 1, 9. 3, 1. 4, 10. 5, 2. 6, 1. 2. 7, 1. 2. V 10, 1. 11, 1. - G. I 3, 15. 5, 22. II 4, 6. III 9, 4. IV 3, 22. 5, 34. 7, 20.

grhadevatà A. I 2, 4. grhadvâra G. IV 7, 20.

grhapati P. II 9, 14. 15. III 8, 10. — Ç. I. 1, 5. — G. I. 1, 12. 4, 24. III 9, 15. 18.

grhamedhin Ç. II 16, 6. - G. I 4, 18.

grhahan (f. ºghni) P. I 11, 2. 4. grhita s. V grabh.

grhya A. I 1, 1. 9, 1. 23, 25. -P. I 1, 1. 12, 2. II 9, 3, 13. - Ç. I 25, 11. II 14, 3. 16, 6. III 4, 2. 7, 3. 8, 1. IV 15, 3. V 2, 5. — G. I 1, 21. 23. 3, 13, 15, 9, 13,

grhyà P. II 9, 2. grhyakarman (?) G. I 1, 1.

V gr (6. girati) c. ni G. III 6, 3. 8, 16.

Vgt (9.) A. III 5, 7. - P. III 5, 3. — Ç. IV 5, 8.

V gai A. I 3, 10. - P. I 7, 2. II 7, 4. III 10, 9. — Ç. I 22, 16. — G. II 4, 4. c. anu G. III 2, 31. 34. 36.

3, 8.

c. pra P. I 7, 2.

c. sam A. I 14, 6. - P. I 15, 7. — Ç. I 22, 11.

go A. I 6, 4. 13, 2. 18, 8. 24, 7. 30. II 6, 7. 10, 5. III 4, 1. 6, 5. 8, 6. IV 2, 3. 5. 3, 20. 6, 14. 19. 8, 42. — P. I 3, 26. 27. 8, 10. 15. 18, 4. II 1, 24. 7, 14. III 3, 5, 8, 4, 4, 7, 8, 5 17. 9, 4. 5. 10, 49. 11, 2. 14, 8. — C. I 12, 10. 14, 10. 13. 24, 7. 28, 21. II 12, 15. III 1, 14, 15, 3, 1, 7, 2, 9, 1, 3, 11, 3. 5. IV 7, 50. 9, 3. 16, 3. 18, 8. V 5, 7. — G. II 3, 2. 3. 4, 6. 8, 18. 9, 29. 10, 50. III 1, 5, 8, 24, 2, 51, 4, 31, 6, 1, 3, 7, 15, 8, 3, 7, 10, 18, IV 1, 20. 3, 34. 7, 27. 8, 21. 10, 1, 18, 19,

gograsa Ç. III 14, 4. gotra A. IV 4, 10. - C. I 6,

4. — G. II 3, 13. 4, 11. 9, 25. 10, 25,

godâna A. I 4, 1. 18, 1. - P. II 1, 9. III 6, 2. — C. I 28, 18. 19. — G. I 9, 28. III 1, 1,

godânika G. III 1, 28. cf. gau⁰.

gopati C. III 9, 1.

gopaçu Ç. H 15, 1. HI 14, 3. gopáy A. I 20, 7. - P. II 17, 13. 14. 15. 16. III 4, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. — Ç.

H 13, 5. 18, 3. HI 6, 2.

gopâyana Ç. III 10, 2.

goptr (f. i) A. II 4, 14. -P. II 17, 13. III 3, 6. — Ç. II 13,5. 18,3. — G. II 10,37. gobráhmana Ç. IV 9, 3.

gomatî P. II 17, 9. III 4, 4. -

C. III 3, 1.

gomaya A. I 17, 3. 11. IV 4, 13. 6, 4. 14. — P. II 1, 12. 23. III 4, 9, 10, 24. — Ç. I 7, 2. 28, 6. — G. I 5, 13. II 9, 5, 17, 26, 4, 8, 14, 18,

goyajña P. III 8, 15. 9, 2. - G. III 6, 10. 13.

golaka Ç. IV 19, 4. — G. IV 4, 26

goștha A. I 5, 5. II 10, 6. IV 8, 40. — P. II 1, 23. III 15, 15. — Ç. III 9, 3. 5. — G. II 1, 4. III 6, 4. IV 9, 6.

gosava A. IV 7, 11.

gohya P. II 6, 10. gautama A. III 4, 4. - G. III

10, 8. gautami Ç. IV 10, 3.

gaudânika A. III 8, 6. cf. goo. gaupatya G. IV 5, 18. gaura G. IV 7, 5.

gaurasarsapa P. III 10, 24. V grath

c. vi Ç. I 24, 11.

c. sam P. II 6, 24.

grathna G. II 7.4.

granthi Ç. I 15, 11. II 2, 2. III 8, 5. — G. II 10, 28. IV 9, 8,

grapsa P. I 15, 4.

V grabh A. I 3, 3. 5, 4. 5. 7, 3. 17, 7. 20, 4. 5. 23, 20. III 6, 3. IV 4, 10. - P. I 4, 5.15. 6, 3. 13, 1. 15, 8. II 2, 17. 6, 10. III 10, 27. — Ç. I 5, 5. 13, 2. 19, 6. II 3, 1. III 8, 2. - G. I 1, 8, 20, 26, 8, 11, II 1, 7, 8, 10, 17, 2, 2, 16, 3, 9. 7, 15. 9, 15. 10, 26. III 4, 16, 27. IV 1, 13. 2, 35. 3, 2. 3. 6. 8. 13. 24. 26. 7, 32.

c. anu A. I 9, 2.

c. ud A. I 24, 19.

c. upa + ud G. II 2, 16.

c. upa A. IV 7, 13. — P. II 6, 18. — Ç. I 6, 1.

c. ni G. II 9, 15.

c. pari A. I 11, 10. 15, 9. -C. II 7, 6. III 2, 1. — G. II 8, 21. 9, 21.

c. prati A. I 24, 13.15. III 6, 8. IV 7, 14. - P. I 3, 7. 13. 17. H 2, 12. 6, 23. 29. III 15, 22, 23, 24. C. I 8, 21. 10, 8. IV 7, 55. 10, 12, 14,

c. sam A. I 21, 5. II 6, 4. -C. I 9, 13. II 2, 11. 7, 7. IV 12, 6. — G. II 2, 5. III 6, 4. 7, 7, 13. IV 2, 9.

c. abhi + sam G. I 6, 14. 7, 25. II 6, 11. 7, 19.

c. upa + sam A. I 21, 4. -P. II 6, 9. — Ç. IV 8, 8. 15. VI 3, 6.

graha Ç. III 8, 2.

grahana A. I 9, 1. 22, 3. - P. II 5, 15. III 16, 1. - Ç. I 3, 4. 9, 2. V 10, 5. VI 2, 4. - G. I 9, 28.

grâma A. I 7, 1. III 2, 2. IV 1, 2. 3. 8, 12. 32. — P. I 8, 11. 12. 13. 16. 12, 4. H 7, 5. 11. 4. 6. 17, 7. III 8, 14. 10, 17. 23. 35. — C. I 14, 14. II 6, 4. 12, 9. III 2, 2. 5, 1. 2. IV 7, 24. VI 1, 8. — G. III 1, 25. 3, 15. 5, 35. IV 6, 14. 8. 2. 14. 15. 9, 3. 5.

grâmakâma Ç. III 2, 2. grâmâgni P. III 10, 12. grâmântara G. III 5, 32. grāmāranya C. IV 7, 23. grâmya A. III 9, 1.

gravan A. IV 3,5. — Ç. III 12,5. grāsa Ç. III 14, 4. — G. IV

1, 20,

grîvâ A. I 8, 9. 14, 3. IV 6, 8. — Ç. I 5, 9. — G. II 3, 3. grişma A. II 4, 14. - P. III 2, 2, 12. — Ç. IV 18, 1.

glapsa A. I 14, 4.

V glai P. I 16, 25. — Ç. VI 3, 8.

gharma P. III 3, 5. V ghas C. I 15, 3. V ghr

> c. abhi A. I 10, 12. - P. III 11, 4. — G. I 7, 8. 8, 3. 7. 11. 12. H 2, 6. HI 10, 15. 34. IV 1, 7. 2, 15.

> e. prati + abhi A. I 7, 10. 10, 22. — G. I 7, 8. III 10, 15, 34, IV 1, 7, 2, 15,

c. a A. I 10, 13.

ghṛta A. I 1, 4, 15, 1, 16, 5, II 9, 5, 10, 6, III 3, 2, 3, 12, 14. IV 7, 18. — P. I 3, 5. 16, 4. II 1, 8. 10, 13, 13, 2. 14, 8. 16, 2. 4. III 4, 4. 9. 7, 3. — C. I 25, 6. 27, 6. III 2, 5. 8. 3, 1. 5, 3. 9, 3. IV 5, 3. V 10, 2. — G. II 7, 9. IV 9, 5.

ghṛtapratika C. I 25, 6. ghṛtayoni Ç. I 25, 6.

ghrtavant Ç. I 22, 7. ghṛtâc A. II 10, 6. - Ç. III 9. 3. ghrtaudana A. I 16, 4. - Ç. I 27, 5. V ghrs e. ni G. IV 2, 30. c. sam + ni Ç. I 24, 3. ghora G. III 4, 15. IV 3, 19. ghosa G. III 2, 23. ghosavant A. I 15, 4. - P. I 17, 2. — Ç. I 24, 4. — G. II 8, 14. ghosinî A. IV 8, 27. 28. - Ç. III 9, 1. V ghra

c. abhi G. II 8, 22. c. ava P. I 18, 3. 7. c. a A. III 6, 7. ghrāna Ç. IV 7, 27.

ca A. I 1, 4. 3, 1. 6. 4, 4. 5, 1. 6, 8, 7, 1, 6, 11, 9, 5, 10, 3, 4, 12, 3. 7. 13, 1. 2. 12. 19. 20. 14, 3. 4. 8. 15, 3. 4. 8. 17, 3. 12. 13. 21, 5. 22, 15. 26. 28. 23, 1, 19, 20, 24, 3, 4, 15, II 1, 2. 4. 3, 3. 13. 4, 7. 14. 5, 2. 5. 10. 7, 6. 12. 8, 12. 9, 8. 10, 6. III 4, 4. 5, 4. 12. 22. 6, 5. 7. 8. 8, 1. 6. 9, 1. 10, 5. 6. 9. 11, 2. 12, 12. IV 1, 17. 2, 1. 10. 15. 17. 3, 7. 9. 11. 16. 19. 23. 4, 10. 19. 21. 22. 23. 25. 27. 6, 4. 14. 18. 19. 7, 26. 8, 25. 42. — P. I 1,4. 2, 8, 10. 3, 8, 19, 27, 28, 4, 12, 13, 16, 5, 3, 7, 9, 12, 6, 2, 8, 6, 11, 9, 5. 10, 1. 2. 12, 2. 14, 3. 4. 5. 15, 4. 16, 7. 25. 18, 4. 19, 3. H 1, 7, 14, 16, 20, 25, 2, 5, 3, 5. 5, 4. 6, 5, 13, 17, 20, 21, 23, 32. 7, 3. 5. 9. 15. 8, 3. 4. 5. 9, 4. 5. 7. 8. 12. 14. 16. 10, 8. 9. 14. 18. 11, 2. 3. 5. 6. 7. 8. 12, 2.4. 13, 2. 5. 7. 14, 3. 4. 6. 17. 20. 15, 2. 6. 16, 2. 5. 17, 17.

18. III 1, 3. 2, 3. 6. 3, 6. 7. 11. 12. 13. 4, 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 5, 2. 3. 4. 7, 2. 8, 6. 9, 6. 10, 9. 14. 33. 39. 40. 41, 43, 47, 11, 2, 4, 5, 10, 12, 10. 13, 3. 5. 14, 11. 15, 16. 22. — C. I 1, 13. 3, 4. 5. 8. 15. 6, 2. 8, 5. 13. 21. 24. 25. 9, 10, 11, 13, 10, 2, 4, 5, 9, 11, 5. 7. 12, 6, 13, 13, 3, 7, 10, 16. 15, 4. 5. 17, 7. 9. 22, 6. 24, 3. 5. 7. 10. 25, 1. 3. 5. 28, 6. 13. 15. 21. II 3, 1. 7, 18. 29. 9, 2. 10, 4, 6, 8, 11, 7, 8, 9, 12, 13, 12, 2. 6. 10. 16. 13, 5. 6. 8. 14, 5. 7. 9. 16. 17. 21. 22. 16, 1. 2. 3. 4. 5. 17, 1. 4. III 1, 2. 18. 2, 7. 3, 3. 4. 5. 6. 4, 9. 6, 3. 9, 3. 11, 13. 12, 5. 13, 1. 5. 14, 2. IV 1, 6. 8. 2, 8. 5, 3. 12. 17. 6, 6. 7, 3. 6. 7. 8. 9. 11. 15. 31. 47. 50. 55. 8, 1. 9, 3. 10, 3. 11, 7, 12, 2, 8, 26, 13, 3, 15, 3, 20, 17, 3, 5, 18, 1, 19, 2. 5. V 1, 5. 6. 2, 7. 8. 5, 3. 4. 5. 10, 3.4. VI 1, 4.11.12.13. 2, 5. 8. 3, 5. 9. 4, 2. 8. 5, 5. 6. 6, 2, 16, — G. I 1, 4, 9, 2, 5. 24. 27. 32. 3, 9. 10. 5, 20. 6, 12, 14, 7, 1, 25, 8, 17, 9, 27. 28. II 1, 15. 16. 18. 25. 3, 9. 10. 4, 2. 3. 5, 9. 6, 11. 7, 14. 17. 19. 21. 22. 8, 14. 19. 20. 9, 7. 10, 19. 37. 40. 41. 43. III 1, 14.32. 2, 20.53.58. 3, 3. 4. 10. 12. 15. 19. 21. 22. 24. 25, 34, 4, 15, 17, 18, 5, 36, 38, 6, 6, 7, 7, 11, 12, 21, 8, 3, 9, 17. 10, 16. 20. 29. IV 1, 4. 6. 11.16. 2, 12.14.21.26.30.31. 32. 35. 3, 6. 8. 13. 24. 29. 4, 31. 5, 2. 7. 8. 6, 8. 7, 19. 22. 26. 8, 7. 24. 9, 4. 11. 10, 19. 26. caiva A. I 2, 4. - C. I 2, 5. II 14, 5. — G. I 1, 22. 3,

9. 10. 6.21. II 8, 17. III 8, 15. IV 4, 6.

cakra A. I 14, 7. II 6, 1. IV 2, 3. — P. I 15, 8. III 14, 2. - Ç. I 15, 4. V caks c. â A. III 5, 19. — P. II 7, 14. — Ç. I 7, 11. — G. I 8, 29. 9, 7. II 7, 17. III 10, 9. IV 8, 17. c. prati + å Ç. II 6, 1. c. pra Ç. IV 5, 8. c. prati A. III 5, 7. c. vi A. III 5, 7. — C. IV 5, 8. c. pari + sam G. III 5, 2. cakşus A. I 10, 15. 24, 14. III 8, 9. — P. I 3, 25. 4, 16. 8, 7. 17, 6. 19, 4. II 2, 15. 6, 18. III 6, 2, 16, 1, — C. I 16, 5, 22, 15, H 1, 30, HI 8, 7. VI 4, 1. 6, 1. — G. III 4. 22. 28. 8, 5. IV 5, 30. caṇḍâla Ç. II 12, 10. VI 1, 3. catur A. I 4, 3. 8, 9. 10, 6. II 1. 4. 4. 1. 5. 9, 3. 9. III 7, 2. IV 6, 10. 8, 22. 23. — P. I 4, 1. 8, 1. III 1, 2. 2, 16. 4, 5. 9, 6. — Ç. I 5, 1. 11, 5. 16, 2: 7. 20, 5. III 4, 8. 11, 13. 13, 1. 3. 5. IV 3, 4. V 9, 2. VI 2, 1. — G. H 1, 8. III 7, 4. 8, 10. IV 2, 17. caturakṣara A. I 15, 5. 6. — P. I 17, 2. — C. I 24, 4. caturañjali G. II 1, 15. caturavattin G. I 8, 6. caturavarârdhya G. IV 2, 6. caturastaka G. III 10, 4. caturasra A. II 8, 9. 10. - C. I 7. 2. caturgrhita G. IV 1, 13. caturths(i) A. I 4, 8. 7, 14. 14, 1. 17, 14. 22, 17. H 3, 12. HI 12, 6. - P. I 7, 5. 11, 1. 13, 1. 17, 5. III 10, 51. 53. — Ç.

I 12, 12, 14, 4, 16, 4, 21, 1.

III 8, 1. IV 2, 8. — G. I 4,

8. II 1, 26. 7, 2. III 4, 19.

8, 18. IV 1, 16. 5, 33. 10, 16. caturthikarman Ç. I 18, 1. G. II 5, 1. caturdaçi A. II 3, 1. — Ç. II 11, 7. IV 7, 7. caturdhâ G. I 4, 6. caturbila A. II 10, 6. — C. III 9, 3. caturvimça A. I 19, 7. — P. II 5, 38. — C. II 1, 8. — G. II 10, 4. caturvimcatyaha P. II 3, 6. catuhçarâva A. II 4, 5. catustaya Ç. I 24, 7. catuspatha A. I 5, 5. 8, 6. IV 6, 3. — P. III 12, 2. 15, 8. - C. I 15, 14. - G. II 1, 4. 4, 2. IV 6, 14. 8, 2, 14. 9, 3. catuspathasad P. III 15, 8. catuspad A. I 7, 19. 16, 5. -P. I 4, 16. III 4, 7. - Ç. I 7, 9. 14, 6. 27, 7. III 4, 2. 8, 3. catus A. I 14, 5. — P. II 12, 3. — Ç. 1 24, 7. — G. 1 8, 4. II 5, 2. cana A. IV 8, 30. candra P. I 11, 2. - C. I 16, 3. — G. II 5, 3. candramas A. I 14, 2. 23, 9. 17. III 11, 1. — P. I 5, 10. 11, 9. 14, 3. 16, 17. H 10, 7. HI 4, 17. — G. I 5, 4. 7. 8. II 8, 6. 7. IV 5, 32. V cam c. å A. I 24, 13. 30. III 2, 2. IV 7, 2.23, 28.29. — P. I 3, 15. 25. 26. III 10, 24. - C. I 4, 1. II 6, 1. IV 5, 11. VI 2, 9. — G. I 1, 2. 2, 5, 29, 32. III 3, 8, 8, 21. 10, 13. 18. c. anu + â A. I 24, 28. camasa A. IV 3, 11. 25. — G. I 3, 12. 9, 7. III 7, 9, 11, 12.

15. IV 9, 2.

camasâdhvaryu A. I 23, 13. V car A. I 6, 3. 11, 15. III 7, 8. - P. II 1, 16. 5, 13. 8, 1. III 3, 5. 9, 6. 13, 8. — Ç. I 17, 5. H 11, 10, 13, 12, 2, 3, III 11, 14. 12, 3. IV 12, 12. — G. II 10, 42. III 1, 30, 31. 2, 29. 31. 50. 5, 36. e. à P. II 11, 6. e. ud G. III 8, 5. c. pari A. I 9, 1. - P. II 14, 22. — C. I 17, 8. — G. I 1, 24. c. vi Ç. III 13, 5. c. sam P. III 14, 6. earana P. II 5, 1. - Ç. II 6, 8. 12, 6. — G. I 2, 27. III 1, 15. caritavrata A. I 8, 12. 22, 20. caritravant A. IV 8, 15. carisnu C. II 1, 30. caru A. III 6, 1. 3. - C. I 3, 3. 10, 4. II 12, 17. III 13, 6. V 2, 3. 4, 1. 5, 6. 6, 2. 8, 2. 3. - G. II 10, 48. III 6, 10. 7, 18. 8, 1. 9. 13. 9, 8. 10, 10. 16. IV 1, 6. 12, 2, 14. 39. earusthâlî G. I 3, 8. 5, 19. 7, 2. IV 2, 28. carman A. I 8, 9. 14, 3. IV 3, 25. 6, 4. 8. 8, 25. 26. — P. I 8, 10. — G. II 3, 3. 4, 6. carya P. III 12, 8. carvâ A. III 7, 8. carsani P. III 1, 4. calana P. II 11, 2. câtuşprâçya P. I 2, 4. câtra P. I 15, 4. — G. II 7,7. câru Ç. I 25, 6. V ci A. IV 2, 14. 22. c. â G. IV 6, 13. 9, 12. c. pra G. III 5, 14. c. vi A. IV 8, 27. 28. c. sam A. IV 5, 7. cikitvas P. I 3, 27. citi A. IV 2, 14. eitta A. I 21, 7. - P. I 5, 9.

8, 8. — Ç. II 4, 1.

citti P. I 5, 9, 18, 6. - Ç. I 12, 4. citya G. III 3, 34. eitra P. I 5, 11. - C. I 16, 6. IV 6, 4. citrà C. I 26, 12. citrapaksa P. III 6, 3. eid Ç. I 15, 11. 27, 7. V 8, 4. - G. II 4, 3. cira Ç. I 14, 1. civara G. IV 9, 7. V cud c. pra Ç. IV 8, 12. cůdákarana P. I 4, 2. II 1, 1. — Ç. I 5, 2. — G. II 9, 1. III 1, 2. cûdâkarman Ç. I 28, 1. 19. G. I 9, 28. cetana P. III 13, 3. cetas P. III 13, 3. ced A. I 5, 5. 12, 5. 6. III 7, 1. 2. 7. 8, 18. IV 1, 1. 4, 2. 3. 4. 8, 6. — P. I 3, 11. 5, 5, 16, 24. II 5, 30. 6, 22. 32. 8, 9. III 6, 3. 10, 6, 11, 36, 44, 45. 50. 11, 1. — Ç. I 3, 12. 9, 14. 13, 3.4. 15, 1. IV 6, 9. 8, 20. 14, 5. V 7, 1. — G. I 3, 7. 8, 6. III 2, 6. IV 9, 20. 10.7. V cest C. IV 15, 7. - G. I 6, 21. eaitya A. I 12, 1. III 6, 8. caitrî Ç. IV 19, 1. codanâ Ç. I 12, 12. coditatva P. II 17, 4. caula A. I 4, 1. 17, 1. eyavana P. I 16, 23. V cyu A. II 8, 15.

chatra Â. III 8, 1. 19. — P. II 6, 29. 32. — Ç. III 1, 9. 18. — G. I 6, 21. V chad P. III 9, 6. — Ç. III 11, 8. 9. — G. I 7, 12. III 2, 20. c. â Â. III 8, 9. — P. II 6, 20. 7, 17. — Ç. IV 12, 32.

15, 10. — G. II 8, 2, 10. 9, 8. 10, 7. III 2, 47. c. pra A. IV 3, 20. 25. 6, 16. 16, 24. — P. II 6, 22. — C. I 8, 4. chadis P. II 6, 29. chadman A. III 8, 19. chandas A. I 24, 15. 16. 17. 18. III 4, 1. 5, 4. 11, 1. - P. II 10, 8. 12, 2. III 3, 5. — Ç. I 22, 15. II 7, 14, 19. III 14, 2. IV 5, 15. 6, 6. 7. 9, 3. — G. III 3, 5. 15. 16. chandoga P. II 10, 20. chavi P. III 12, 6. châyâ A. I 13. 5. V chid A. IV 3, 16. - P. I 16, 3. — Ç. I 8, 14. 15, 9. 28, 15. II 13, 3, 5. — G. I 7, 22. IV 2, 12. c. vi + ava Ç. VI 3, 10. e. A G. IV 2, 20. c. pra A. I 3, 3. 17, 10, 11. — P. II 1, 12. — G. II 9, 16, 17, c, vi A. I 7, 13. II 8, 12. 9, 8. IV 6, 7. 14. — Ç. I 8, 14. 9, 5. 6. chubuka P. III 6, 2.

^oja Ç. III 13, 5. jagat P. I 7, 2. jagatî P. II 3, 9. - Ç. II 5, 6. jagada P. III 4, 4. 8. jaghana Ç. II 1, 28. IV 12, 24. jaghanya A. IV 2, 9. 4, 12. -G. I 4, 26. jangama Ç. IV 9, 3. jangha A. IV 3, 14. jață P. II 6, 17. V jan A. I 5, 4. 7, 3. 8, 11. 15, 9. III 10, 9. IV 3, 27. 4, 24. 6, 5. — P. I 5, 11. 16, 19. 18, 2. 19, 2. II 2, 9. III 1, 2. 3, 5. - C. I 5, 10. 16, 8, 19, 6. 22, 7. III 12, 3. V 8, 2. — G. II 7, 15. III 6, 3. 9, 17.

c. abhi A. I 5, 4. c. â Å. II 8, 16. — Ç. I 19, 6. caus. A. I 8, 9. c. pari A. IV 4, 25. c. pra P. I 6, 3. - C. I 13, 4. 19, 2. 23, 1. III 2, 2. 10, 3. 4. V 7, 1. — G. II 4, 6. caus. A. I 7, 6. c. sam + pra G. III 6, 4. 5. c. vi P. I 11, 8. jana A. II 1, 9.14. - P. I 3, 27. III 2, 2, 4, 8, 13, 3, 4, — C. IV 12, 9. — G. I 6, 2, 3, IV 8, 3. 4. janana A. I 15, 2. 22, 20. 26. — P. I 16, 3. — G. II 7, 20. 8, 1. 8. janapada A. I 7, 1. janagriya Ç. VI 2, 6. janitr C. I 9, 9. janitri P. III 3, 5. - Ç. III 12, 3. — G. II 8, 4. janimant Ç. I 9, 9. janus A. III 10, 9. - P. III 9, 6. — Ç. III 11, 14. janman P. III 15, 6. 25, 5, 10. janya G. II 1, 13. V jap A. I 7, 6. 8, 6. 15, 2.9. 23, 15. 16. 24, 31. 32. II 3, 5. 7. 10. 13. 6, 5. 12. 10, 4. III 6, 7. 10. 7, 4. 7. 10, 6. 7. 9. 11, 2. 12, 6, 19. IV 2, 19. 6, 14. 18. 8, 39. 43. — P. I 16, 6. 24. 18, 2. 5. II 6, 19. 10, 22. 11, 12, 15, 9, 1H 2, 7, 12, 9, 6. 10, 9. 13, 4. 14, 10. 12. 13. - Ç. I 13, 3. 14, 1. 15, 2. 16. 19, 3. H 2, 11. 3, 5, 4, 4. 9, 2. III 6, 3. 11, 6. IV 1, 8. 5, 12, 6, 4, 14, 3, 5, V 10, 3, VI 6, 14. — G. I 6, 19. II 1, 19. 21. 2, 4. 9. 16. 4, 1. 8, 4. 13. 9, 10. 21. 10, 20. III 3, 32. 36. 7, 17. 21. 9, 3. 11. 18.

IV 3, 11. 12. 5, 8. 9, 16. 19.

21, 10, 2,

c. pari G. II 3, 18. IV 5, 19. c. prati G. I 3, 18. japa Ç. IV 4, 7. jamadagni A. III 5, 7. - P. II 6, 23. — Ç. I 28, 8. IV 5, 8. 10, 3. — G. II 9, 21. jamadagnya A. I 7, 9. jaya P. I 5, 7. 9. jaradasti A. I 7, 19. 17, 10. -P. I 6, 3. II 1, 11. — Ç. I 13, 4, 27, 7. jarant A. IV 2, 18. jaras A. IV 6, 8. - P. I 4, 13. jara P. I 4, 12. III 3, 5. - Ç. III 8, 4. jarâyu P. I 16, 2. java P. II 17, 16. javana P. I 19, 9. - Ç. I 27, 4. já P. I 4, 16. jâgata A. I 24, 17. jågr P. I 16, 22. — G. I 6, 6. jagrvi P. III 4, 16. jâta A. I 6, 1. 15, 1. 24, 8. -P. I 16, 3, 17. — Ç. I 19, 6. 24, 2, 25, 6. játakarman C. I 24, 1. V 7, 2. jâtarûpa Ç. I 24, 3.11. — G. H 7, 21. jâtavedas A. I 10, 12. 21, 1. II 4, 13. IV 6, 5. — P. II 4, 3. III 3, 9. — Ç. II 10, 4. 7. 13, 5. III 13, 2. IV 6, 4. — G. IV 3, 29. 4, 22. 23. jâtacilâ G. III 9, 5. jâtușa G. III 8, 6. jâtûkarnya Ç. IV 10, 3. jananti N. pr. A. III 4, 4. jânu A. I 21, 4. II 8, 2. IV 3, 26. 4, 8. — C. I 8, 10. H 7, 5. 10, 3. IV 8, 8. — G. I 3, 1. II 10, 36. III 1, 33. jâyâ A. III 5, 17. — P. I 7, 3. III 2, 6. — Ç. I 6, 1. 9, 9. III 4, 9. 10. - G. I 1, 8. 20. jârahan (f. ºghnî) P. J 11, 4. -

Ç. I 16, 4.

jala P. I 16, 24.

V ji G. III 4, 32. c. apa P. II 7, 6. c. parâ A. III 8, 3. 11, 2. IV 1, 1. 6, 14. — C. IV 6, 2. jihvâ P. III 16, 1. - G. II 7, 19. III 6, 3. jîmûta A. III 12, 3. V jiv A. I 7, 6. 15, 1. 3.9. - P. I 4, 12. 5, 11. 6, 3. 11, 9. 16, 17. 18. 18, 2. 3. II 6, 20. 17, 9. — Ç. I 14, 1. 24, 4. G. III 8, 5. c. sam P. I 8, 19. jîva A. IV 2, 18. 4, 9. 6, 9. -P. II 4, 3. III 7, 2. 9, 6. — C. I 15, 2. IV 18, 11. V 9, 4. - G. IV 3, 18. jîvana A. III 6, 4. - P. II 1, 16. jîvapati A. I 7, 21. 14, 8. jîvapatnî A. I 7, 22. - G. II 7, 12. jîvaputra A. I 13, 6. jîvaprajâ A. I 7, 21. 14, 8. jîvam A. I 8, 4. jîvasû G. II 7, 12. jîvase P. I 18, 5. - Ç. I 25, 6. 28, 8. II 13, 5. — G. II 9, 12. jîvâtave P. II 1, 16. jîvâtu Ç. I 22, 7. jîvita G. I 3, 13. jîvin A. III 8, 15. V jus A. I 21, 7. — P. I 8, 8. — C. I 24, 6. 10. II 4, 1. IV 14, 3. — G. I 7, 3. III 10, 21. IV 7, 1. c. anu C. VI 5, 2. c. upa Ç. VI 5, 2. c. prati P. III 4, 7. justa A. I 10, 6, 7, 11, 2, 3, IV 8, 9, 15, juhů A. IV 3, 2. - Ç. I 20, 4. Virmbh A. III 6, 7. Vjî P. I 11, 4. III 3, 5. jetva G. III 4, 32. jaimini A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 6, 11.

josana P. III 10, 10. ojňa C. II 13, 5. V jñap c. sam A. I 11, 10. II 4, 13. — G. III 10, 28. Viña A. II 10, 8. IV 2, 14. 7, 26. — P. I 5, 7. — Ç. III 7, 2. e. anu A. III 9, 4. IV 7, 18. - P. II 6, 4. III 2, 11.15. 4, 6. — Ç. I 12, 3. II 6, 7. IV 11, 25. — G. III 4, 3. c. â A. III 11, 1. — G. IV 4, 24. c. pra P. III 3, 5. - G. IV 4, 26. c. prati A. I 13, 3. 23, 16. II 9, 9. — P. III 4, 7. C. II 14, 5. c. vi A. I 5, 4. 10, 15. 20, 11. 21, 3. II 8, 14. III 2, 2. 4, 6. 7. 9, 6. 10, 8. IV 1, 3. 4, 7. 8. 8, 18. 30. 38. — P. 1 5, 9. — Ç. II 14, 17. VI 3, 5. jñâti A. IV 4, 22. — P. I 6, 2. III 10, 16. — Ç. I 12, 8. 14, 1. iñâtikarman G. II 1, 11. jñâtimant Ç. I 9, 9. jňátr A. III 10, 11. jñâna G. I 5, 12. III 9, 21. jňápita A. IV 7, 2. jyà A. I 19,12. IV 2, 22. - P. H 5, 22. — C. H 1, 16. jyayas A. II 3, 9. — Ç. I 1, 5. Vjyut c. ava P. II 8, 7. ivestha A. IV 2, 9. 4, 12. - P. I 5, 10. II 9, 13. — Ç. I 26, 16. III 4, 9. IV 14, 5. 18, 6. — G. II 8, 21. 24. jyeşthasâman G. III 2, 54. jyesthâ P. II 13, 1. jyaisthasâmika G. III 1, 28. jyaistya P. II 17, 9. jyok A. I 17, 13. - P. II 1,

16. III 2, 2.

jyotişmant P. I 5, 11, III 1, 3. 3, 5. jyotis Â. III 7, 1. — P. II 10, 17. 15, 5. III 3, 5. — Ç. VI 4, 1. — G. III 2, 41. 3, 18. jyautsna G. II 8, 1. 6. V jval G. IV 8, 15. c. pra Â. IV 4, 1.

takṣaka Ç. IV 18, 1.
taḍa (taḷa) Â. III 12, 11.
taḍaga Ç. V 2, 1.
taṇḍula Ā. I 10, 10. — P. I 9,
2. II 13, 2. — Ç. I 3, 10. 12.
— G. I 7, 5. 6. III 10, 10.
IV 5, 28. 31. 32.
tata P. I 5, 10.
tatamaha P. I 5, 10.
tatkalam P. II 11, 5. 6. — G.
III 3, 28.
tatprabhṛti G. II 3, 15.
tatra Â. III 9, 3. IV 5, 7. 7, 16.

tatra Å. III 9, 3. IV 5, 7. 7, 16. 28. — P. I 10, 2. III 10, 22. — G. I 2, 10. II 3, 2. 9, 3. III 2, 55. 4, 9. 5, 2. 21. 6, 8. 8, 20. IV 2, 27. 7, 15.

tathå Å. I 3, 5, 7, 15, III 2, 2, 5, 13, — P. II 4, 4, — Ç. I 1, 14, 19, 6, II 13, 8, IV 5, 15, — G. I 1, 13, 19, 6, 10, 7, 13, 9, 28, II 2, 9, 15, III 2, 27, 10, 8, IV 2, 4, 17, 37, 3, 15, 16, 4, 24, 7, 22,

tathâ-tathâ Ç. II 7, 18. tathaiva Ç. II 4, 3. V 9, 6. — G. I 3, 11. II 2, 9. 7, 20.

tathådeçam G. IV 4, 24.

tathâmukha G. IV 2, 5.
tad Â. I 1, 4. 3, 1. 10. 4, 3. 5,
4. 6, 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 7, 1. 2.
6. 13. 19. 8, 9. 9, 4. 10, 2. 12.
23. 11, 4. 6. 12, 3. 13, 7. 14,
3. 15, 8. 17, 7. 10. 11. 12. 13.
19, 12. 13. 20, 4. 7. 10. 21, 1.
4. 5. 22, 10. 29. 23, 5. 6. 8. 9.
15. 16. 17. 19. 24, 8. 15. II 1,

9. 15. 3, 7. 4, 12. 5, 2. 6, 15. 7, 7, 10, 11, 12, 8, 2, 9, 11, 10, 6. III 1, 3. 4. 2, 2. 3, 2. 4. 4, 4. 5. 6. 7. 5, 7. 9. 18. 6, 2. 9, 1. 5. 10, 6. 11. 11, 1. IV 2, 15. 18. 4, 6, 7, 10. 6, 3, 6, 8, 7, 14, 15, 8, 10, 15, 22, 27, 28, 35. — P. I 2, 8. 3, 8. 15. 18. 20. 4, 13, 15, 16. 5, 9, 10, 11. 6, 2. 3. 7, 2. 8, 1. 5. 7. 10. 13. 20. 10, 1. 11, 2. 4. 7. 9. 12, 4. 13, 1. 14, 3. 5. 15, 8. 16, 6. 8. 17. 18. 19. 17, 6. 18, 2. 19, 2. H 1, 11, 16, 21, 2, 5, 7, 9, 12, 15. 4, 8. 5, 9, 31, 33, 34, 35. 43. 6, 10. 11. 12. 17. 23. 24. 8, 3, 9, 7, 10, 22, 14, 23, 16, 5. 17, 9. 13. 14. 15. 16. III 1, 2. 3. 4. 2, 2. 3, 5. 9. 4, 3. 7. 14. 15. 16. 17. 18. 5, 2, 3, 7, 3, 8, 11. 17. 9, 6. 9. 10. 10, 28. 43. 11, 10. 12, 6. 13, 2. 3. 5. 6. 14, 2, 6, 12, 13, 14, 18, 22, 23, 24, 16, 1. — C. I 1, 2, 12, 14, 2, 6. 7. 3, 2. 7, 7. 8. 11. 8, 25. 9, 13, 15, 10, 6, 11, 2, 12, 2, 3, 10. 13, 4, 8, 9, 14, 17, 14, 7, 16, 2, 3, 4, 10, 18, 3, 19, 6, 20, 5, 22, 7, 24, 5, 25, 6, 28, 9. 15. H 1, 25. 4, 3. 5, 12. 6, 1. 7, 7, 19, 10, 4, 11, 2, 9, 12, 2. 7. 16. 13, 3. 7. 14, 26. 15, 1. 11. 16, 2. 5. 6. 17, 4. 18, 3. III 1, 2, 12, 14, 17, 4, 10, 7, 2. 8, 4, 7, 9, 1, 3, 10, 1, 3, 11, 12, 13, 14, 12, 2, 13, 2, 5, IV 1, 11. 5, 8. 9. 14. 16. 7, 11. 54. 8, 14, 10, 3, 15, 21, 16, 4, 17, 5. 18, 1. 12. V 9, 3. VI 3, 10. 4, 8. 5, 1. 6, 1. — G. I 1, 20. 21. 3, 18. 4, 12. 5, 4. 7. 8. 13. 18. 21. 6, 6. 14. 21. 9, 2. 6. II 1, 3, 7, 8, 4, 15, 20, 4, 3, 7, 8, 7, 9. 11. 16. 18. 9, 9. 15. 10, 7. 18. 22. 39. 48. III 1, 29. 2. 10. 48. 50. 3, 15. 16. 4, 16. 5, 23. 7, 19. 8, 2. 5, 10. 9, 2. 9. Abhandl. d. DMG. IX. 1.

15. 10, 5. 9. 19. 31. IV 1, 6. 2, 14, 30, 35, 3, 6, 8, 13, 24, 28. 4, 2, 9, 18, 33. 5, 20, 23. 6,14. 7,25. 8,8. 9,21. 10,19. sa A. I 15, 3.9. — P. I 18, 2. II 10, 17, 14, 19. — C. I 9, 9, 10, 5, II 10, 4, 8. III 8, 3, 4. — G. I 1, 20. 21. 4, 8, 10, 11, 27, 31. II 3, 14. 5, 6. 8, 1. 6. 9. 13. III 2, 44. sâ P. II 17, 9. — C. I 13, 4. 18, 3. III 12, 3. 5. — G. II 1, 17. 2, 6. 3, 5. 7, 11. III 9, 9. tam-tam Ç. II 7, 18. tasmât A. I 10, 16. - P. I 8, 13. 11, 6. II 9, 15. — G. I 6, 4. tat-tat A. I 10,6, 14, 8, III 4, 6. IV 7, 27. - G. I 2, 9. tatas A. III 5, 10. IV 4, 8. -P. I 2, 13. 8, 5. 10, 5. 11, 4. 12, 5. 15, 9. 19, 13. II 1, 9. 13, 8. 14, 22, 26, 15, 10, 16, 6. III 1, 7. 4, 19. 5, 5. — Ç. H 10, 8. V 4, 1. 7, 3. VI 4. 9. - G. I 7, 21, 8, 27. III 7, 22. IV 2, 1. 4, 6. tatas-tatas P. III 13, 6. tadâ P. II 13, 6. — G. II 5, 8. taddevata P. III 11, 10. taddaivata P. III 11, 10. taddhita P. I 17, 2.3. - Ç. I 24, 4. — G. II 8, 15. tadvat Ç. V 9, 3. tadvid G. I 5, 12. V tan A. IV 6, 7. - P. I 4, 13. III 3, 5. c. VI vitata A. I 6, 2. c. sam G. I 9, 21. santata P. II 14, 19. - C.

II 13, 5. IV 8, 14. V 3, 10.

tanu A. II 10, 6. - P. I 18, 6.

_ G. I 9, 23.

III 1, 4.

tanů P. I 3, 15, 25, 11, 2, 4, II 1, 9. 4, 8. III 13, 5. — Ç. I 18, 3, 22, 15, tanûdûşi P. II 6, 10. tanûnaptrin P. II 11, 8. tanûpâ P. II 4, 8. tanticara G. 1 8, 28. tanti G. III 6, 7. 9. tantu A. IV 6, 7. - P. I 4, 13. - Ç. IV 15, 10. - G. IV 3, 24, 8, 20, tantumant C. V 4, 2. tantra A. I 10, 26. - G. I 4, 23.24.tandrita P. II 17, 9. tanmaya P. II 17, 2. tanmiera P. II 17, 8. V tap P. III 3,5. - G. IV 4,33. c. abhi P. III 6, 3. c. a Ç. I 3, 2. c. upa A. IV 1, 1. c. pra P. I 1, 3. II 4, 8, 14, 20. — G. III 7, 15. IV 8, 14. Caus. A. I 11, 10, 12, e. prati C. V 1, 3. tapas P. III 3, 5. - C. IV 5, 15. - G. IV 4, 33. 5, 8. tapasvin Ç. I 2, 6. — G. III 2, 17. tapta P. II 8, 6, tamas A. III 7, 1. taruna A. II 8, 16. - P. II 1, 10. III 4, 4. — Ç. I 8, 14. 17. 28, 12. 13. 15. H 7, 5, 28. III 2, 9. IV 15, 11. 17, 3. tarunaka A. IV 6, 11. tarka P. II 6, 5. tarpana P. III 3, 11. tavas Ç. V 6, 2. tasta A. I 1, 4. otas A. I 3, 1. 5, 1. 5. 6, 1. 2. 3. 4. 8, 5, 11, 2, 10, 12, 13, 5, 17, 2, 4, 20, 2, 23, 1, 24, 16. 18. II 1, 12. 3, 11 4, 14. 5, 2. 7, 7, 12. III 10, 11. IV 1, 14. 2, 16. 5, 7. 6, 1. 10. 8, 8.

27. 33. 42. — P. I 16, 22. -C. IV 19, 5. tâmisra G. IV 6, 13, 15, 16. tâmisrâșțamî G. III 10, 9. tâmbala(î) G. II 10, 10. tâvat A. II 1, 15. III 3, 4. IV 1, 9, 6, 4, - P. II 10, 17. 14, 19. - Ç. IV 8, 17. V 4, 6. - G. I 9. 21. tigma Ç. I 27, 7. tithi Ç. I 25, 5, 10. V 2, 2. G. I 1, 13. II 8, 12, 20. tirvañe (tiracci) A. IV 1, 10. -G. II 7, 14. IV 6, 6. 8, 4. tila A. I 9, 6. 17, 2. II 5, 15. IV 4, 13. 7, 11. — P. I 15, 4. II 6,17. 10,17. - Ç. IV 1, 3. 3, 4. 4, 9. — G. II 9, 6. IV 3, 37. 5, 32. tilamása Ç. I 28, 6. tilasarşapa Ç. III 1, 3. tilodaka G. IV 2, 35. tilvaka A. II 7, 6. — G. I 5, 15. tilvilà A. II 8, 16. — Ç. III 3, 1. tisya A. I 13, 2. tîra P. I 15, 8. tirtha G. I 2, 17. tu A. I 7, 2. 9, 3. 6. 13, 2. 15, 7. 18. 3. II 4. 11. 7, 5. III 8, 3. IV 1, 14. 7, 4. 8, 22.34. — P. I 3, 3, 29, 18, 7, II 3, 7, 6, 8. 7, 4. 17, 9. III 10, 53. - Ç. I 2, 3, 6, 3, 6, 9, 10, 9. 25, 6, 28, 21, II 5, 7, 6, 5, 11, 11. 17, 2. 4. III 14, 6. IV 5, 17. 8. 4. 12, 30. V 4, 1. 5, 8. VI 2, 6, 12, 3, 8, 4, 3, 7, — G. I 1, 18, 2, 4, 29, 4, 15, 20, 25. 29. 5, 8, 24. 6, 7, 8, 4. II

tuṇḍila Ç. IV 19, 3. turipa Ç. I 20, 5. turiya P. I 4, 16. III 3, 13. tulya Â. I 3, 9. — G. III 5, 23.

3, 7. 5, 5. 9, 20. 24. III 1, 11.

2, 5, 26, 3, 27, 4, 6, 12, IV 1,

22. 4, 16. 5, 11. 12.

tulyavayas P. III 8, 17.

c. upa

Caus. A. I 6, 6.

tușa A. IV 8, 25.

tûla Å. III 2, 2. 5, 11. — G.

IV 5, 15. 16.

tůşnîm Å. I 3, I. 3. 7, I4. 9, 7. 10, I3. 20, II. — P. I 18, 7. 19, 6. II 1, I3. 2, I0. 6, I4. III 10, I2. II, 3. — Ç. I 1, I1. 3, I5. 7, I0. I4, 4, I6, 9. 28, 22. II 3, 4. 4, 6. V 1, 2. — G. I 3, 9. I0. 4, 3. 7, 3. 25. II 8, 7. 25. 9, I6. 23. III 4, I9. 7, 23. 8, I8. 9, 4. IV 10, I6.

trea A. I 24, 15. II 8, 12. 9, 8. III 12, 17. IV 6, 14. — Ç. I 15, 1. 17, 7. V 8, 4. VI 4, 1.

- G. IV 5, 5.

tṛṇa A. I 11, 10. — Р. I 3, 28. — Ç. II 17, 1. — G. I 5, 18. 6, 14. II 6, 8. III 9, 13.

IV 7, 10. 11. 10, 19.

tṛtiya Â. I 13, 2. 17, 1. 13. 20, 6. 22, 16. 24, 22. III 2, 4. — P. I 4, 16. 14, 2. II 1, 2. 3, 5. 4, 4. — Ç. I 11, 1. 14, 3. 16, 4. 20, 1. 28, 2. 16, 21. VI 6, 8. — G. I 4, 8. 9. II 6, 1. 7, 5. 8, 1. 9, 1. III 2, 31. IV 1, 14. 3, 8. 10. 5, 31. 9, 5.

V trp Å. III 3,2. 4,1.4.5. 5,21. IV 7,26. — P. II 6,18. 12, 2. — Ç. I 2,7. 11,5. 17,7. III 3,1. 12,5. 13,3. IV 6,6. 9,2.3. 10,3.5.6. VI 6,10. — G. I 9,2.3. III 3,15.

trptapraças Ç. IV 2, 5, 4, 14. trpti Å. I 23, 15, 24, 24. — G. I 9, 3.

V trs Q. III 13, 1.

V tr A. 1 12, 6. III 9, 6. — Ç. I 15, 18. IV 14, 1. 5.

e. ud Å. IV 4, 10. — P. III 10, 22. 15, 9. 11. e. pra Å. I 16, 5. — Ç. I 27, 7.

tejanî P. I 5, 2.

tejas Å. I 16, 4. 17, 16. 21, 2.
3. 4. II 6, 4. III 8, 4. 9.10. —
P. II 6, 29. — Ç. I 6, 6. 27,
5. 28, 14. II 1, 30. 10, 4. IV
11, 8. VI 6, 16. — G. III 4,
17. IV 5, 8.

tejasvin A. I 21, 4. — P. II

4, 3.

tedani Ç. II 12, 10. VI 1, 3.

taijasa A. IV 7, 10.

taittira Å. I 16, 3. — Ç. I 27, 3. taila P. III 10, 24. — G. I 7, 20. III 5, 30. IV 2, 31. 3, 15.

taişî G. III 3, 14. 10, 18.

toka P. III 1, 4. — Ç. V 10, 2. — G. III 8, 2.

tyad P. III 1, 6. — C. I 15, 11. 16, 7. IV 6, 4. VI 4, 4.

G. III 8, 24.traya Ç. I 2, 5.

trâman A. II 6, 8.

tri Å. I 1,2. 3, 1. 4, 4. 13, 4. 14, 4. 17, 8. III 10, 7. IV 7, 2. 10. — P. I 4, 6. 8. 8, 1. 6. 15, 4. II 1, 10. 2, 14. 5, 5. 32. 6, 14. 8, 1. 9, 3. 6. 10, 13. 18. 21. III 2, 9. 3, 1. 5, 4. 11, 7. — Ç. I 8, 15. 9, 16. 12, 11. 14, 8. 16, 6. 22, 7. 25, 5. II 2, 2. 10. 10, 8. 16, 5. III 4, 5. 8. 12, 1. 3. IV 3, 5. 14, 2. V 9, 4. 10, 7. VI 4, 2. 4. — G. I 1, 9. 5, 10. III 2, 2. 3, 22. 5, 21. IV 2, 16. 30. 5, 10. 8, 6.

trimçat P. III 3, 5. tripakşa Ç. IV 3, 2. tripad Å. I 7, 19. — Ç. I 14, 6. tripundhra Ç. II 10, 8. tripuruşam P. II 5, 42.

trimani C. I 12, 8.

trirâtra A. I 8, 10, 22, 19, IV 4, 16, 21, — P. I 8, 21, II 1, 25, 10, 23, 11, 3, 8, 13, III 10, 4, 25, 29, 45, — Ç. I 17, 5, 18, 2, II 5, 2, 11, 10, 12, 6, 9, IV 5, 17, 7, 10, 8, 20, V 11, 2, VI 1, 9, — G. II 3, 15, 5, 7, 10, 47, III 2, 37, 3, 11, 26, IV 5, 9, 8, 19.

trivarņa Ç. III 11, 7.

trivrt P. I 15, 6. — Ç. I 8, 2. 12, 6, 22, 10, 15. — G. I 7, 10. tribeveta Ç. I 22, 8. — G. II 7, 8.

tristubh P. II 3, 8. - Ç. II

5, 5. tris A. 1 7, 6, 9, 10, 8, 13, 3, 14, 4, 17, 7, 15, 21, 2, 22, 21, 24, 7. 15. II 3, 11. 5, 2. 8, 11. 9, 7. III 5, 12. IV 2, 10. 5, 4. 6, 3. — P. I 3, 6.18.19. 20. 26. 7, 6. 16, 7. 18, 4. II 1, 17, 10, 11, 18, 14, 19, III 7, 2. 15, 24. — Ç. I 6, 3. 7, 11. 8, 17. 24, 2, 3, 9, 28, 9. II 2, 1. 6, 1. 12, 4. III 2, 1. 8, 3. VI 5, 1. — G. I 2, 5. 3, 4. 7, 5. 25. 8, 10. 27. H 1, 10. 2, 10. 9, 16. 10, 37. III 2, 42. 8, 14. 17. 9, 20. IV 10, 15, 18,

tris-tris Ç. IV 15, 17. — G. IV 10, 5.

trisandhya P. II 11, 3. — Ç. IV 7, 4.

trihsapta G. II 6, 6. tredha A. II 9, 4.

V trai Å. I 17, 8. II 1, 10. — P. I 5, 11. 13, 1. — Q. I 28, 12. — G. II 9, 14.

traiyambaka G. III 10, 14.

traistubha A. I 24, 16.

tryavarardha Ç. IV 1, 2. tryastaka G. III 10, 7.

tryaha P. II 3, 6.

tryâyuşa P. I 16, 7, II 1, 15, — Ç. I 28, 8, 9, II 10, 8, — G. II 9, 21.

tryenî Â. I 14, 4. — P. I 15, 4. II 1, 10. tvae P. I 11, 5.

sing. Å. I 4,8. 7, 6. 7. 21, 1.
22, 21. III 5, 7. IV 3, 27.
— P. I 2, 8. 6, 3. 7, 1. 11,
2. 4. 16, 19. 24. II 4, 2. 3.
III 3, 5. 15, 18. 16, 1. —
Q. I 9, 5. 13, 4. 12. 18, 3.
25, 7. II 3, 1. 12, 16. 13,
5. IV 5, 8. V 1, 9. 2, 4. —
G. IV 2, 35. 3, 6. 8. 13. 24.

tyan C. I 12, 6. — G. IV 2.

tvâm Ç. I 12, 6. — G. IV 2, 35. 3, 6. 8. 13. 24.

två A. I 3, 3. 7, 17. 8, 1. 10, 6. 7. 11, 2. 3. 20, 4. 8. 21, 7. 23, 8. 9. 24, 14, 15, 16. 17. 18. 19. II 6, 3. 8, 16. III 6, 4, 7, 8, 12, 2, IV 8, 15. — P. I 2, 8. 3, 16. 17. 4, 13, 15, 6, 3, 7, 2, 8, 8, 19. 10, 2. 11, 2. 16, 6. 18, 3. 4. II 2, 7. 21. 17, 13, 14. 15. 16. III 1, 4. 4, 4. 7. 10. 11. 12. 13. 18. 7, 2. 3. 15, 3. 20. 21. 22. 23. 24. 16, 1. — Ç. I 8, 19. 20. 21. 15. 1. 16, 3. 19, 6. 24, 10. II 2, 3, 12, 13, 4, 1, 18, 3, III 3, 1. 8, 2. 3. 10, 2. — G. I 7, 3, 25. H 6, 7, 8, 22, 10, 31. 32. III 10, 20, 21. IV 6, 12.

tvayâ P. III 1, 4. — Ç. II 18, 3. III 8, 3.

tubhyam A. I 12, 4. — P. I 7, 3. 15, 8.

tubhya P. I 6, 2.

tvad A. I 4, 4. 14, 3. II 4, 14. IV 3, 27.

tava Å. I 20, 6. — P. I 6, 2. II 2, 20. — Ç. II 3, 1. — G. I 8, 28.

te Å. I 1, 4, 7, 3, 8, 8, 10, 12, 13, 7, 15, 1, 2, 17, 12, 13, 20, 5, 7, 21, 4, 7, 23, 16, 17, II 1, 10, 11, 12, 6, 1, III 5, 7, IV 5, 10, 7, 13,

22. 8.23. — P. I 2,8. 3, 18. 4, 16. 6, 3, 8, 2, 5, 8, 11, 4. 5. 9. 16, 1. 17. 21. 24. II 1, 9, 16, 2, 16, 4, 5, 9, 10, 11. 14, 14. 17, 13. III 4, 7. 8, 11. 10, 21. 13, 2. 5. 6. 15, 17, 20, 21. — C. I 13, 2. 15, 4, 8, 16, 4, 8, 19, 4, 5. 6. 21, 3. 22, 15. 24, 4. 25, 6. 28, 9, 14. H 3, 1, 3. 4, 1. 6. 7, 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 10. 4. 12, 2. 18, 3. HI 1, 11, 2, 2, 12, 5. 14, 2. IV 1, 4. 7. 5, 8. 15, 13. V 1.3. 2.4. — G. II 1, 10. 2, 16. 7, 8, 21. 8, 4. 10, 26. III 4, 32. 7, 15. IV 2, 35. 3, 6, 8, 13, 24, 9, 19. tvayi A. II 1, 10. - P. I 16, 4. — C. I 6, 6, 24, 8.

dual. yuvam Å. III 8,9. — Ç. III 1, 6. 6, 2. VI 4, 2. vâm Å. III 12, 12. — P. II

6, 12. III 14, 12. 13.
plur.
yûyam P. III 3, 5. 4, 7.
yuşmâbhis P. I 3, 13.

vas Å. II 6, 4. 15. 10, 8. III 5, 8. IV 8, 27. 28. — P. I 3, 14. III 3, 5. 9, 6. — C. I 8, 8. 24. 15, 20. II 3, 1. 6, 1. III 5, 1. 7, 2. 9, 1 11, 14. IV 15, 13. V 3, 3. VI 4, 4. 6, 13. — G. III 4, 28. IV 3, 18. 19. 20. 21. 23.

tvastr P. I 5, 10. III 15, 5. — C. I 11, 4. 26, 12. tvastra P III 15, 5. tvisi P. III 13, 2.

daksina A. I 10, 14. 16. 11, 4. 13, 5. 17, 8. 24, 11. II 6, 3. IV 2, 13. 3, 2. 4. 21. 26. 4, 4. 6, 7. 7, 13. — P. I 3, 10.11. 18. 5, 2. 6, 3. 7, 1. 8, 8. 11, 9. 13, 1. 16, 6, 12, 20, 18, 5. II 1, 9. 2, 16, 17. III 2, 13. 4, 11. 14, 3. 7. — C. I 7, 3. 8, 9, 10, 9, 3, 7, 13, 12, 6, 13, 2. 12. 15, 8. 24, 9, 12. 28, 9. II 3, 2, 3, 4, 4, 7, 5, 7, 10, 3, 8. 12, 15. III 2, 5. 3, 4. IV 18, 7. 9. VI 3, 6. 5, 6. 6, 6. — G. I 2, 2, 3, 3, 1, II 1, 24. 2, 3, 12, 13, 16, 5, 9, 6, 3, 11, 7, 19, 9, 12, 14, 15, 10, 26, 28, 31. 36. III 7, 10. 9, 19. IV 2, 16. 3, 3. 10, 10.

daksinatas Å. I 3, 1. 11, 10. 17, 4. 24, 16. — P. I 1, 2. 8, 3. 11, 1. II 3, 4. 9, 9. 17, 14. III 2, 6. 7. 4, 5. 15. 8, 11. — Ç. I 7, 7. 8, 5. 6. 9, 5. 19, 1. 20, 5. II 14, 18. III 2, 7. IV 8, 2. VI 3, 2. — G. I 6, 13. 7, 9. 13. 8, 4. II 1, 13. 23. 2, 2. 8, 2. 10. 9, 4. 10, 18. III 9, 15. IV 4, 9. 7, 22. 41.

dakşinapaçci G. I 9, 6. dakşinapaçcima A. IV 2, 13. — G. III 7, 10.

dakşinapûrva A. IV 1, 6. 2, 11.
— G. IV 2, 3.

dakṣiṇā (adv.) Å. I 2, 10. II 5, 2. 7, 10. IV 1, 7. 8. 6, 2. — P. II 6, 19. — G. III 7, 15. IV 2, 15.

dakṣiṇâ (f.) Ā. I 10, 27. 14, 9.
18, 8. 23, 20. 21. III 4, 5. IV
6, 19. — P. I 8, 10. 10, 3.
16, 6. III 4, 11. 8, 17. 11, 9.
— Ç. I 22, 18. II 6, 3. III
3, 4. IV 17, 6. 18, 6. V 2, 8.
3, 5. — G. I 4, 12. 9, 6. 10.
II 3, 23. 8, 18. 9, 29. 10, 50.
III 1, 5. 2, 45. 51. IV 7, 17.

daksinágni A. I 23, 24. — G. IV 4, 5. daksinågra G. IV 2, 24. 3, 2. daksinadvara G. IV 7, 17. dakşinapara A. IV 1, 6. — G. I 6, 14. daksinapravana G. IV 2, 25. daksinâmukha A. II 3, 12. P. III 10, 20. — Ç. IV 12, 25. dakşinavrt Ç. VI 5, 6. dakşinâçiras G. III 10, 27. dakşinottara A. III 2, 2. — II 2, 11. 7, 6. VI 3, 6. — G. I 7, 4. 14. daksinottâna G. IV 3, 18. 20. danda A. I 19, 13. 22, 1. II 6, 4. III 8, 1, 20. — P. II 2, 11. 12. 5, 11. 25. 6, 31. III 15, 21. — Ç. II 1, 18. 6, 2. 11, 4. 13, 1. 2. 3. 6. 8. III 1, 11. — G. II 10, 11, 41. III 1, 14. 27. 4, 27. IV 9, 17. dandopânahau Ç. III 1, 18. dat (danta) A. IV 3, 5. dadhi A. I 8, 9. 13, 2. 16, 5. 17, 7, 24, 5. II 8, 16. IV 1, 18. — P. I 3, 5. 9, 2. II 1, 8. 6, 17. 10, 16. 13, 2. 16, 2. 3. 4. III 4, 4. 9. — C. I 17, 1. 27, 6. III 2, 9. IV 4, 10. 5, 3. V 10, 2. — G. I 3, 8. 7, 20. III 2, 40. 3, 7. dadhikrávan P. II 10, 16. - Ç. I 17, 1. IV 5, 10. — G. III 3, 7. dadhittha G. I 5, 15. dadhimantha A. II 5, 2. dadhisaktu A. III 5, 5, 10. dadhyudaka Ç. I 24, 3. dadhyodana Ç. I 17, 7. danta A. IV 3, 5. 4, 24. 8, 10. - P. I 12, 4. II 6, 17, 32, — Ç. III 12, 5. — G. III 1, 21. -V dabh Ç. II 13, 5. VI 4, 1. 9. dabhra Ç. III 13, 5. dampati G. I 4, 17. 5, 26.

darbha A. III 2, 2. 5, 11. IV 6, 11. 7, 8. 10. 8, 27. — P. I 15, 4. II 17, 8. — Ç. I 22, 8. IV 4, 8. — G. I 6, 13. 7, 1. II 6, 2, 10, 7, 3, 5, 8, 9, 11, 9, 4. 8. 14. 10, 16. 17. 35. 36. III 4, 9. 10. 7, 21. 9, 4. IV 2, 20. 30. 34. 3, 2. 6. 8. 13. 5, 14. 7, 9. darbhapiñjûlavant Ç. VI 2, 12. darbhavatu G. I 6, 21. darva C. IV 15, 19. darvi A. II 1, 2.9. - P. II 14, 13. 20. 22. 24. — G. III 7, 11. 13. 15. IV 2, 28. 3, 8. darça A. I 10, 2. — P. I 5, 9. 12, 1. - Q. I 3, 7. - Q. I1, 14. darcana A. III 7, 4. 6. IV 4, 10. — P. II 8, 3. 11, 3. 5. III 10, 35. — Ç. I 3, 9. 17, 2. II 9, 1. 3. V 5, 3. VI 1, 3. -G. II 3, 5. darçanîya Ç. IV 7, 25. darçapûrnamâsau Ç. I 3, 1. 3. 6. V 10, 6. darçapaurņamāsa G. I 5,1. (codd. ^opůrnamá^o) 8, 22. 25. 9, 13. V daç G. IV 9, 16. c. vi P. III 10, 24. daçadaçin Ç. VI 3, 14. daçan A. I 6, 2. - Ç. VI 3, 13. - G. IV 7, 37. daçama A. IV 5, 1. - P. III 10, 16. — Ç. I 25, 7. П 1, 3. daçamâsya P. I 16, 1. — Ç. I 19, 6. daçamî P. I 17, 1. — Ç. I 24, 6. 13. III 4, 8. daçarâtram P. II 11, 7. III 10, 30. — Ç. I 17, 10. 25, 1. — G. II 7, 23. 8,8.

daçasani P. II 6, 16.

7, 6. 9. V 7, 3.

daçà A. IV 4, 10. — Ç. II 12,

daçâha A. IV 4, 18. — Ç. IV

5. — G. IV 2, 32. 9, 8.

dasmya A. I 1, 4. dasyn P. III 3, 5.

V dah A. III 10, 11. IV 4, 6. 7. — P. III 10, 5, 11. — Ç. II 14, 18.

c. apa + â Ç. III 14, 5.

c. upa G. III 7, 7.

c. nis C. II 16, 4.

V dà A. I 6, 1.2.4. 8, 12. 14, 3. 15, 4. 16, 5. 18, 7. 22, 8. II 1, 8, 4, 3, 5, 4, 7, III 1, 3, 4, 5, 9, 1. IV 5, 10, 7, 25. -P. I 3, 22. 4, 16. 6, 3. 7, 3. 8, 9, 14, 19, 12, 4, 16, 24, II 1, 23. 4, 8. 9, 11. III 4, 8. 9, 6. 10, 27, 54, 14, 15, 15, 22, - Ç. I 2, 7, 9, 9, 12, 6, 14, 10. 11. 17. 16, 10. 22, 7. 24. 13. 25, 6. 27, 7. 28, 21. II 12, 15. 14, 19, 20. III 1, 18. 10, 2. 4. 11, 14. IV 1, 1, 9. 8, 20. 14, 3. V 5, 13. — G. I 4, 14, 25, 9, 6, 12, II 1, 19, III 10, 23. IV 2, 35. 3, 22. 23. 34. 10, 17,

c. â A. I 17, 4. III 8, 19. IV 2, 20. 3, 21. — P. I 1, 4. 3, 26. 4, 15. II 1, 5. 9. 11. 2, 12. 6, 31. III 13, 6. — C. I 6, 2. 8, 9, 18, 9, 3, 12, 4. 28, 14. II 7, 28, 17, 1. III 1, 11. 4, 5. 9. IV 17, 3. VI 6, 3, 9. — G. I 8, 27. II 2, 3, 7, 21, 9, 12, III 7, 11. 12. 10, 24. 29.

c. pari A. I 20, 8. H 1, 10. 12. III 10, 6. - P. II 2, 21. — Ç. II 3, 1. 12, 2. 18. 18, 3. III 5, 1. 2. — G.

H 10, 31, 32,

c. pra A. I 15, 1. 22, 1. III 8, 6. IV 4, 20.23. 7, 7, 8. 9.11. — P. I 4,15. III 10, 41. 47. — Ç. I 13, 8. 14. — G. II 3, 22. 8, 5. IV 2, 34.

dâtavya Ç. II 17, 2.

datr A. I 16, 5, 17, 12. - Ç. I 22, 7.

dâna A. IV 4, 17. - P. III 10, 27,

dânta (da + anta) G. II 8, 16, dâyâdya P. I 2, 2. - Ç. I 1, 4. dayin G. III 2, 16.

dâra P. I 2, 1. 11, 6. - Ç. IV 11, 17. — G. II 1, 1. III 4, 3.

dâvâgni P. III 7, 3.

daçvas A. I 14, 3. - Ç. I 22, 7. V das

c. abhi A. I 24, 8. - P. I 3, 8.

dåsa A. IV 2, 18. dâhuka A. II 8, 14.

div (f.) A. I 7, 6. II 4, 14. 6, 8. 15. III 8, 19. 11, 1. 12, 17. - P. I 5, 10, 11, 6, 3, 11,9. 16, 9, 17, II 1, 16, 3, 2, 10, 6. 17, 9. III 3, 6, 10, 26, 13, 5. 15, 22, 23, 24. — Ç. I 13, 4. 19, 5. H 12, 16. HI 13, 5. IV 6, 4. VI 5, 6. — G. II 3, 12. IV 7, 41.

divâ A. I 2, 7. 22, 2. - Ç. II 4, 5. IV 11, 18. - G. II 10, 34. III 2, 18. IV 5, 4.

divâkîrtya P. II 11, 4. divâcârin A. I 2, 7. divâyâyan P. II 6, 16. divisad G. IV 3, 10.

divya A. H 1, 9. IV 7, 15. P. II 14, 9, 12, 14, 16. C. IV 15, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11. 12. 13.

V die

e. anu A. IV 7, 23. - Ç. IV 1, 4, 7.

c. à A. I 18, 9, 22, 1. - P. III 11, 4. — Ç. I 9, 18. II 11, 9. IV 12, 5. — G. I 7, 3. III 1, 14.

c. ud A. IV 7, 1. - P. III 10, 49. — Ç. I 2, 7. IV 2, 1. 12, 10. — G. II 8, 6.

c. upa A. I 14, 8. — Ç. II 12, 7. — G. I 1, 1. c. pra P. I 5, 11. III 1, 3. die (f.) A. I 7, 19, 22, 21, II 4, 14. 8, 9. III 8, 3. 10, 11. 11, 1. 2. 12, 15. IV 1, 1. 6. 2, 1. 6, 18. 8, 11. 22. 23. 24. — P. I 4, 15. 16, 10. II 9, 5. 10. 10, 7. 17, 9. III 3, 5, 6, 4, 14. 5, 2. 8, 9. — Ç. I 13, 9. 14, 5. 16, 3. 19, 5. 28, 23. II 12, 1. 11. 14, 6. III 13, 5. IV 6, 2. 5. 10, 2. V 2, 5. VI 2, 3. - G. I 3, 9. 10. II 3, 1. 6, 6. III 7, 5. 13. IV 7, 38. dieva A. II 1, 9. - C. IV 15, 15. dîkşâ Ç. VI 4, 1. dikşâvat P. II 2, 13. dikşita P. II 8, 9. didivi P. III 4, 16. didhitimant Ç. VI 3, 5. V đip A. IV 6, 6. c. pra A. III 10, 11. dipa A. IV 7, 17. dirgha A. II 4, 14. - P. I 5, 11. 17, 2. III 2, 2. 3, 6. — Ç. III 1, 11. — G. II 8, 14. dîrghasatra P. II 2, 13. dirghâyu Ç. I 28, 15. - G. I 4, 30. dîrghâyutva P. II 1, 9. 2, 7. -Ç. I 28, 8. II 3, 1. V du e. vi G. IV 9, 7. dundubhi A. III 12, 17. durita P. III 1, 2 durukta P. II 2, 8. - Ç. II 2, 1. — G. II 10, 37. durupayukta Ç. VI 6, 16. durbala P. III 14, 12. durvijneya A. I 5, 4. dustara P. III 13, 4. dustuta Ç. VI 6, 16. duhsvapnya A. III 6, 5. duhsvapna Ç. V 5, 8. — G. III 3, 32.

V duh A. II 10, 6. — P. I 19, 2. III 3, 5. duhitr A. I 24, 32. II 6, 15. -P. I 3, 27. III 13, 3. duhitrmant P. I 8, 18. - Ç. I 14, 16. dûta A. I 11, 2. 12, 2. 3. 4. — P. III 15, 20. — C. II 13, 5. — G. IV 3, 29. dûra A. IV 6, 2. - P. I 4, 15. — G. I 5, 22. dûreheti P. III 14, 6. ºdůrva A. II 9, 3. dûrvâ Ç. VI 6, 9. důrvákándavant Ç. VI 3, 7. dûşana Ç. V 2, 5. V drmh G. III 7, 8. IV 2, 9. drdha P. I 8, 10. drdhavrata P. II 7,18. V dre (pacy) A. I 1, 4. 5, 4. 7, 22. 17, 13. III 6, 5. 7. IV 4, 11. — P. I 6, 3. 8, 9, 19, 20. 11, 9, 16, 17, 18, 2, II 1, 16. 14, 5. — C. I 17, 3. 4. II 10, 8. IV 5, 15. — G. I 5, 4. 8. 9. II 3, 8. 7, 10. III 5, 27. 8, 5. IV 5, 26. c. vi P. III 3, 5. dṛṣatputra G. II 1, 16. drşad A. I 7, 3. IV 3, 18. — C. II 14, 10. — G. II 6, 9. dṛṣṭatas G. III 5, 27. dṛṣṭi P. III 2, 14. deva A. I 1, 4. 2, 2. 7. 3, 8. 7, 13. 8, 9. 15, 2. 20, 4. 7. 22, 21. 24, 15. 18. H 1, 9. 10. 14. 2, 4. 3, 11. 4, 14. 6, 5. 10, 6. HI 4, 1. 6, 5. 7, 7. 8, 19. 10, 6. IV 7, 11. 22. 8, 32. 40. — P. 1 2, 11. 3, 17. 4, 14. 6, 2. 3. 11, 2, 12, 1, 2, 3, 16, 6, 22, 24, 19, 2. II 2, 21. 4, 2. 8. 9, 7. 16. 10, 9. 12, 2. III 1, 2, 3, 4. 3, 5, 6, 4, 8, 13, 5, 15, 20, —

C. I 2, 8, 4, 2, 6, 5, 10, 8, 12,

5. 16, 3. 18, 3. 22, 7. 26, 19.

27, 7. 28, 9. II 2, 12. 3, 1. 13,

5. 14, 16, 19, 18, 3, III 2, 2, 8, 3, 12, 5, IV 2, 5, 6, 4, 9, 3, 12, 15. V 5, 2. 12. 9, 4. VI 6, 16. — G. I 3, 4. 7, 5, 25. II 2, 7, 10, 26, 32, III 3, 32, 8, 5. 10, 24. IV 4, 23. devakâma P. I 4, 16. devakula C. II 12, 6. devajana G. IV 8, 3. devatá A. I 2, 2. 4. 10, 4. 6. 15, 1. H 4, 12. HI 3, 2. 4, 1. 5, 10. 20. 21. — P. I 2, 7. 9. 5, 11. 12, 1. II 13, 7. III 1, 3. 4, 8. 11, 4.10. 14, 8. — Ç. I 2, 7. 8. 3, 3, 4, 6, 9, 18, 11, 6. 24, 4. H 7, 13. 12, 2. 14, 4. 5. 17. 16, 6. III 8, 1. IV 6, 6. 9, 2. 11, 12. — G. I 7, 3. II 3, 20. 8, 12. 10, 24. III 6, 14. 10, 1.3. IV 4, 28.30. 7, 24.26. devatya A. IV 7, 11. - P. III 15, 5. devadaivatya G. III 10, 26. IV 4, 23, devay P. II 2, 9. devayajña A. III 1, 2. 3. devayana P. III 1, 2. devara A. IV 2, 18. devaraghni Ç. I 16, 4. devahůtí P. I 5, 10. devî A. I 15, 2. II 4, 14. III 10, 9. IV 7.11. — P. I 4.13. 19, 2. II 2, 8. 4, 8. III 3, 5. 4, 8. - Ç. I 24, 10. II 2, 1. 13, 5. — G. IV 10, 9. deça A. I 8, 6. 13, 7. 20, 10. 21, 7. II 1, 9. III 2, 2. 4, 7. 7, 4, 16, 17, 23. — P. II 14, 11. 21. 17, 6. III 10, 22. C. I 3, 3, 23, 1, 28, 23, II 3, 3. 9, 7. 12, 4. 14, 15. III 8, 4. IV 6, 3. VI 2, 3. — G. I 1, 9, 2, 21, 6, 14, H 2, 15, 3, 21. 6, 3. 10, 29. 30. HI 2, 58. IV 2, 3, 33, 7, 22, 39, 41, 9, 19. destri P. I 4, 14.

dehalî Ç. II 14, 9.

daiksa G. IV 5, 13. daiva A. I 6, 2. — P. III 2, 9. - C. I 7, 4. daivata A. I 3, 10. - C. I 25, 5. 6. II 7, 19. 16, 1. IV 11, G. II 8, 20. daivatya P. II 13, 1. - G. III 10, 26. IV 4, 22, 23. daivya P. II 1, 9. — Ç. I 16, 7. V do (dyati) c. ava A. I 10, 19, 11, 14. — P. III 11, 6. — G. I 8, 4. 5. 11. 12. III 8, 13. 19. 10, 16. 35. IV 1, 3. 10. 14. 17. 3, 8, 8, 24. avatta A. I 7, 11. 10, 20. - Ç. II 14, 23. avadáya A. I 11, 10. 12. c. sam + ava G. I 8, 18. IV 2, 39. dosa C. IV 8, 20. dosavastr C. V 4, 4. doha A. I 24, 20, 21, 22. - P. I 3,12. III 3,5. — Ç. III 7, 5. dyavaprthivi A. I 2, 2. II 2, 4. III 2, 2, 4, 1, — P. I 12, 1. П 2, 21. 6, 21. Ш 1, 2. — Ç. IV 9, 3, 13, 2, 3, — G. II 8, 19. dyavaprthiviya C. IV 13, 3. dyuksa A. I 1, 4. V dyut c. vi G. III 2, 22. dyûta A. H 7, 10. 12. dyaurloka C. I 16, 3. drapsa A. I 17, 7. draviņa A. I 15, 3. III 6, 8. -P. I 5, 11. 18, 6. — Ç. III 1, 16. dravya A. IV 7, 10. - G. II 4, 3. 10, 13. draghiyas A. II 9, 2. V dru c. ati A. IV 3, 21. c. anu P. II 12, 3. - Ç. I 16, 7. III 13, 1, — G. IV

8, 14.

c. ud Ç. IV 17, 5. c. upa P. I 16, 24. V druh P. III 13, 6. c. abhi P. III 12, 9. dronâsa P. I 16, 23. dva A. I 11, 2. 12, 3. 13, 2. 14, 3. II 4, 14. 5, 6. 10, 5. III 4, 7. 6, 5. 12, 12. IV 7, 2. — P. I 4, 9, 8, 1, II 3, 6, 14, 19, III 10, 38. — C. I 4, 2. 8, 15. 15, 8. 19, 1. II 10, 8. IV 3, 6. 8, 3. V 2, 4. 8, 2. 9, 4. 10, 2. VI 5, 6. — G. II 10, 43. III 9, 7. IV 8, 10. 10, 7. dva-dva Ç. III 2, 7. dvandva G. IV 3, 30. dvådaça A. I 19,4. - Ç. II 1, 5. — G. II 10, 3. dvådaçaka P. II 6, 3. dvådaçan A. I 6, 1. 22, 3. 19. — P. II 5, 6.14. — G. III 2; 1. IV 8, 15. dvådaçaråtra A. I 8, 10. IV 4, 17. — P. I 8, 21. II 1, 25. - C. II 11, 10. dvådaçâha P. II 3, 6. dvådaçavarşa P. II 2, 3. dvår (f.) G. III 5, 7. dvara A. II 5, 2. IV 6, 7. — P. I 16, 23. II 14, 21. III 4. 5. 18. 10, 24. — Ç. III 3, 8. VI 2, 6. — G. I 4, 9. IV 7. 15. 16. 17. 18. 19. 20. dvarya P. II 9, 4. — Ç. III 2, 5. dvåvimça A. I 19, 6. - P. II 5, 37. — Ç. II 1, 7. — G. II 10, 4. dvihpakva G. III 5, 8. dvika G. III 9, 6. dviguņa A. IV 7, 8. dvitiya A. I 9, 7. 17, 12. 20, 5. 22, 14. 24, 21. 29. - P. I 14, 2. 19, 3. II 4, 4. — Ç. I 13, 14. 14, 2. 16, 4. 28, 16. VI 6, 7. — G. I 4, 8. 9. II 7, 5. III 8, 2. IV 1, 14. 3, 10. 5, 31. dvipad A. I 7, 19. 16, 5. - P.

I 4, 16. III 4, 7. — Ç. I 7, 9. 14, 6, 27, 7. III 4, 2, 8, 3. dvipravrajin A. I 5, 5. dviretas P. III 15, 6. dvivarna P. III 9, 6. - Ç. III 11.7.dvivarșa P. III 10, 2. 8. V dvis C. VI 5, 5. - G. IV 10, 19. c. vi P. II 10, 22. dvis A. I 3, 3. 7, 8. 11, 14. -P. I 7, 4. II 1, 13. III 2, 15. 15, 23. — Ç. I 28, 17. — G. I 2, 5. 7, 3.5.25. 8, 11. 12. II 8, 7. 9, 16. III 8, 13. dvir-dvis Ç. V 1, 2. dvîpa G. IV 7, 13. dvrca A. III 5, 7. - C. IV 5,8. dvyaksara A. I 15, 4.6. - P. I 17, 2. — Ç. I 24, 4. dhana A. I 6, 6. III 10, 12. — P. III 12, 10. — Ç. I 28, 7. II 10, 4. III 4, 4. — G. I 5. 24. IV 5, 4. dhanapati Ç. II 14, 17. dhanistha Ç. I 26, 22. dhanurjya A. I 19, 12. - P. II 5, 22. — Ç. II 1, 16. dhanus A. III 12, 14. IV 2, 17. 20. — P. II 7, 13. dhanya A. I 5, 5. IV 8, 35. — P. III 8, 2. dhanvan A. IV 8, 23. dhanvantari A. I 2, 2. 3, 6. 12, 7. — Ç. II 14, 4. dharuna Ç. II 1, 30. III 11, 4. dharma A. I 6, 3. 7, 1. 12. 17, 1.18. — P. II 11, 12. — Ç.

I 3, 5. II 8, 1. 12, 12. II 16,

2. III 3, 7. — G. III 1, 27.

dharman P. II 11, 12. - Ç. I

V dhâ A. I 15, 3. 16, 5. 21,

22, 7. II 3, 1.

dharmapati Ç. IV 14, 2.

dharmácárya A. III 4, 4.

dharmasthûņā P. III 4, 18.

4.7. II 4, 14. 9, 2. IV 6, 9. — P. I 4, 14. 5, 11. 6, 3. 8, 8. 13, 1. 16, 4. 18, 5. 6. II 2, 16. III 1, 3. 2, 7. 3, 6. 4, 4. 5, 3. — Ç. I 6, 5. 6. 19, 4. 5. 6. 24, 4. 8. 27, 7. II 4, 1. 6, 1. 10, 4. 13, 5. III 1, 16. 4, 2. 7, 3. VI 5, 1. — G. II 1, 18. 5, 9. 8, 14. 9, 14. IV 1, 15. 10, 15.

hita A. I 13, 7.

c. antar Å. I 10, 6. 11, 10. IV 6, 10. 7, 10. — P. I 16, 4. II 1, 10. 6, 29. 7, 15. 8, 5. — Ç. I 28, 12. III 13, 5. IV 1, 11. 11, 20. VI 1, 8. — G. I 7,6. 22. II 10, 28. III 1, 32. 10, 30.

e. api Â. IV 5, 10. — P. I 3, 5. — Ç. IV 7, 48. — G.

III 7, 9, 22.

c. abhi A. III 8, 18. — Ç. I 2, 5. — G. IV 10, 19.

c. ava Â. II 8, 14. 15. 9, 7. IV 4, 8. 5, 5. 7. — Ç. IV 17, 4. — G. I 2, 2. 3. 8,

27. III 2, 35.

e. â Â. I 1, 4. 15, 2. 20, 11. 21, 2. 22, 5. II 2, 4. 9, 1. III 8, 21. IV 1, 1. — P. I 16, 24. II 1, 5. 2, 8. 3, 2. 4, 3. 8. 5, 9. 10, 13. III 10, 11. 13, 6. — Ç. I 19, 6. II 4, 5. VI 3, 7. — G. I 3, 11. 6, 11. 8, 26. II 1, 7. 4, 7. 11. 10, 34. 46. III 7, 7. IV 3, 27. 4, 7.

c. anu + â A. I 3, 1.

- c. abhi + â Â. I 12, 3. III 9, 2. — P. I 1, 4. II 6, 9. — Ç. I 1, 2. 9, 16. II 4, 6. — G. I 1, 7. 15. 17. 20. 7, 19.
- c. sam + â Ç. III 12, 5. G. II 6, 8.
- e. upa + sam + â Å. I 8, 9. 14, 3. II 5, 2. IV 6, 8. —

P. I 1, 2. 4, 3. 10, 1. 11, 1. 16, 23. II 17, 8. III 4, 5. 7, 3. — Ç. I 28, 5. II 10, 3. III 4, 2. IV 15, 3. V 3, 1. — G. I 3, 1. 7, 9. II 1, 12. 3, 2. 4, 3. 5, 2. 9, 2. 10, 15. III 2, 39. 6, 4. IV 6, 14. 7, 27. 8, 2. 9, 3.

e. ud Ç. VI 4, 13.

e. upa A. I 21, 7. — Ç. I 16, 4. — G. IV 1, 21. 2, 26.

- c ni Å. I 17, 2. 8. 11. II 1, 2. 4, 13. IV 2, 11. 7, 28. P. I 1, 3. 16, 22. II 1, 23. 6, 15. 14, 22. 24. III 2, 7. 10, 28. 13, 6. Ç. I 22, 9. II 3, 5. III 2, 5. IV 7, 15. G. I 4, 6. 8. 6, 21. II 6, 8. 9, 17. 27. III 7, 9. 22. IV 1, 5. 2, 19. 29. 3, 3. 5. 8. 10. 11. 13. 24. 4, 16. 9, 20.
- c. abhi + ni Ç. VI 5, 1. G. II 9, 15.
- e. upa + ni Å. 15, 2. 17, 3. — G. II 9, 6. IV 9, 17.
- c. sam + ni Å. I 7, 20. G. II 10, 43.
- c. pari Å. III 3, 4. IV 4, 10. 6, 9. — P. I 4, 12. 13. 14, 3. II 1, 5. 2, 7. 6, 15. III 1, 2. 12, 6. — Ç. I 11, 3. II 1, 30. III 1, 6. — G. II 1, 18. 6, 8. III 4, 25. 5, 24. 25. IV 7, 8.
- c. vi + pari G. I 2, 32.

c. pi P. III 16, 1.

- c. prati P. III 2, 12. Ç. I 15, 10. IV 18, 2. G. II 7, 22.
- c. vi Ç. I 19, 6. II 16, 2. 17, 2. — G. I 1, 23. 6, 12. III 5, 38.
- c. sam Á. III 2, 2. P. I 11, 5. — Ç. II 13, 4. — G. III 7, 21.

dhâtr A. I 14, 3. II 4, 14. - P. I 4, 14. II 9, 4. III 3, 6. 8. — C. I 19, 6, 22, 7, 28, 15. II 14, 9. dhâna A. IV 3, 11. - Ç. II 8, 1. IV 5, 3. dhânâ A. II 1, 3.7. — P. II 10, 11, 15, 14, 3, 7, 25, — G. III 3, 6. dhânâvant P. H 14, 7. - G. III

dhânya C. I 28, 24. III 4, 9. — G. III 2, 58.

dhāma A. III 5, 7.

dhâman P. III 2, 14. — Ç. IV 5, 8.

dhârana P. II 5, 11. III 16, 1. - G. III 1, 25. 27.

dhârana A. III 5, 4. - Ç. IV 9, 3.

dhârâ A. II 8, 12. 9, 8. IV 6, 7. 14. - P. II 14, 19. III 4, 4. - Ç. III 2, 5. 6.

V dhây A. III 9. 6. - P. II 6, 17. 7, 5. 11, 5. — Ç. IV 12, 16. — G. III 5, 11.

c. abhi P. II 5, 30. e. upa P. I 11, 2.

dhişnya A. III 6, 8.

dhi A. II 4, 14. - Ç. V 2, 4. dhîra P. II 2, 9.

dhurya P. I 10, 3. III 14, 7.13. dhuvana Ç. IV 12, 29. V dhû

c. apa Ç. VI 5, 5. c. ava P. III 15, 17. - Ç. VI 5, 5.

c. vi A. II 5, 2. dhúpa A. IV 7, 17.

dhûma A. IV 4, 7. 8. 8, 42. G. III 9, 4. IV 8, 16.

V dbr A. I 17,5. - P. II 1,12. 14, 11. — Ç. I 8, 16. 21. II 17, 3. III 11, 4. — G. III 5, 15, 30,

c. pra (?) A. III 12, 14.

dhrti C. III 11, 4. IV 9, 3. -G. II 4, 10.

V dhrs e. a Ç. I 6, 5.

V dhe P. II 7, 14. - C. III 11,4. dhenu P. I 19, 2. III 2, 2. 3, 5. 4, 4. — C. III 2, 5. 6. 8. V 2, 8.

dhenuká Ç. I 19, 6. dhauta P. II 6, 20.

V dhyai A. II 3,6. — G. II 9, 10.11.

c. pra G. III 10, 19.

dhruva A. I 7, 22. II 1, 10. 11. 12. — P. I 8, 19. II 14, 10. 17, 9. III 4, 4. — Ç. I 17, 2. 3. 4. III 3, 1. 4, 8. — G. II 1, 13. 3, 8. 9. 12. 4, 10.

dhruvá A. IV 3. 5. dhyanana A. III 6, 7. dhvanta P. III 14, 6.

na A. I 1, 4, 4, 4, 7, 7, 13, 15. 10, 22. 13, 2. 14, 3. 19, 9. 23, 23. 24, 23. 24.33. II 1, 13. 3, 3. 4. 4, 11. 14. 8, 14. III 8, 2. 17. 9, 6. 10, 8. IV 4, 14. 5, 7. 7, 4. 16. 8, 30. 31. 32. 37. 38. — P. I 3, 29.31. 5, 11. 8, 20, 21, 11, 6, 13, 1, 16, 2, 25. 17, 2. II 5, 40, 42, 6, 7. 7, 3, 5, 6, 8, 9, 14, 15, 17, 8, 4, 5. 10, 22, 23, 13, 5, 14, 5, 19, 23. 17, 4. III 8, 14. 10, 25. 31, 35, 53, 11, 11, 13, 3, 14, 9. 14. 15, 17. 22. — Ç. I 2, 4, 6, 8, 8, 12, 23, 9, 10, 10, 8, 24, 4. II 1, 10. 11. 12. 13. 6, 6. 11, 3, 5, 12, 9, 10, 13, 2, 14, 23, 24, 25, 15, 2, 16, 1, 3, 5. 17, 3. III 2, 2. 9, 1. 14, 6. IV 2, 5, 8, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18. 19. 11, 1. 2. 6. 8. 9. 10. 11. 18, 19, 20, 23, 12, 7, 9, 10, 11, 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 21. 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, V 5, 8. VI 1, 5. 2, 1. — G. I 2,

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 27. 5, 4. 8. 21. 24. 6, 1. 8. 18. 7, 18. 22. 8, 13. 21. 9, 13. 14. 19. 21. 26. II 1, 7. 8, 4. 10, 6. III 1, 11. 12. 13. 30. 32. 33. 2, 11. 20, 24, 25, 37, 56, 57, 60, 61, III 3, 20. 5, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 24. 25. 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36. 7, 14. 9, 3. 10, 33. IV 1, 22. 2, 15. 3, 10. 4, 10. 11. 12. 13. 6, 2. 7, 18. 21. nakula P. II 7, 11. nakuli G. III 4, 29. naktañcara Ç. II 14, 16. naktañcarin A. I 2, 8. naktam A. I 2, 8. III 9, 6. P. II 7, 5. - C. IV 12, 25. - G. III 2, 19. naksatra A. I 4, 1. 14, 2. II 4, 12. III 7, 4. IV 4, 10. 5, 1. - P. I 5, 10, 14, 3, III 10, 35. - Ç. I 1, 7. 22, 6. II 9, 1. 14, 8. IV 9, 3. 19, 5. — G. I 1, 13. II 1, 1. 3, 5. 6. 8, 12. 20: 10, 24. IV 4, 28. nakha A. I 18, 6. IV 1, 16. 6, 4. - P. II 6, 17. 10, 24. -Ç. III 1,2. — G. I 7,22. II 5, 6, III 4, 24. nagna A. III 9, 6. - C. IV 7, 39. 11, 1, 12, 13. nagnikâ G. III 4, 6. nadî A. I 12, 6. 14, 7. III 4, 1. 9, 6. — P. I 15, 8. III 11, 11. 15, 9. — Ç. I 15, 18. IV 9, 3. 14, 2. — G. II 4, 2. naddha P. I 10, 1. - G. II 4. 3. V nand c. prati P. III 2, 2. nabhas P. III 3, 5. nabhya P. III 9, 7, 10, 7. - Ç. IV 7. 8. nabhyastha Ç. III 11, 15.

V nam P. I 16, 25.

c. upa G. II 1, 7. c. pra G. I 2, 15. c. sam A. III 8, 7. - P. I 5, 9. — G. IV 6, 11. namas A. I 1,4. II 1,9. 3,3. III 3, 4. IV 7, 11. 8, 15. 22. 44. — P. I 3, 18. 12, 4. 16, 24. II 9, 9, 14, 5, 18, 17, 13, 14. 15. 16. III 2, 2. 4, 14. 15, 16, 17, 8, 11, 13, 2, 14, 7, 15, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17. 20. — Ç. I 4, 2. II 14, 5. 7. 8. 14. 15. III 12, 5. 14, 2. IV 6, 4. 13, 3. 14, 2. V 4, 4. 5. 9, 4. VI 6, 16. - G. I 3, 18. 6, 20. HI 7, 17. 9, 3. IV 3, 18, 19, 20, 21, 7, 41. namaskâra A. I 1, 4. namaskṛta Ç. VI 6, 16. namasy Ç. VI 1, 1. nara Ç. II 14, 19. nala G. I 5, 18. nava A. I 17, 3. II 1, 2. 3, 3. 6, 9. IV 6, 4. — P. III 1, 2. - C. I 13, 5. III 4, 3. 8, 1. IV 15, 5. — G. III 7, 22. IV 2, 12. navakrt Ç. III 12, 3. navan A. II 5, 11. - G. III 2, 2. navanîta A. I 17, 7. IV 6, 4. 11. — P. II 1, 8. — Ç. I 28, 6. 11. navaprácana P. III 1, 1. navama G. II 1, 5. navayajña G. III 8, 9. IV 7, 43. navikr A. II 3, 3. V nac P. I 11, 2. 16, 23. - C. V 8, 5. e. vi Ç. III 6, 2. nasta A. III 7, 9. nas (nasa) P. I 3, 25. nastas A. I 13, 5. — Ç. I 19, 1. 20, 5. V nah A. III 12, 11. c. api P. II 14, 17. - Ç. I 24, 12.

e. upa Ç. II 2, 3. c. pari G. III 2, 35, 37. c. sam A. III 12, 1. någa A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3. nâdî P. I 16, 3. nâtha P. I 11, 2. nådi P. III 13, 2. nânâ A. I 3, 1. 3. 10. 10, 8. 10. H 6, 1. - P. I 10, 1. nânârûpa P. III 3, 5. nândîmukha Ç. IV 4, 11. 12. 13. napita A. I 17, 17. - P. II 1. 21. — Ç. I 28, 24. — G. II 9, 4. 7. 10, IV 10, 18. nâbhi A. I 11, 10. - P. I 3, 27. 16, 6. III 4, 4. — Ç. III 8, 5. — G. II 6, 3. 7, 17. 22. 10, 28, 29, III 10, 30, nábhimátra G. IV 5, 28. nâmagrâham P. III 10, 27. namadheya A. IV 8, 29. — C. I 25, 8. — G. II 7, 15. 8, 8. 17. 10, 22, 23, nâman A. I 15, 3, 4, 9, III 10, 1. 3. IV 4, 10. - P. I 13, 1. 15, 8. 16, 18. 17, 1. 18, 2. II 1, 11. 2, 17. 15, 8. III 13, 2. 15, 19. — Ç. I 6, 4. 22, 15. 24, 4. II 2, 4. 6, 1. IV 12, 5. — G. I 4, 29. 7, 3. II 1, 7. 10. 3, 9. 7, 15. 8, 14. 10, 22. III 8, 3, IV 2, 35, 3, 6, 8, 10. 13. 24. nârâçamsî A. III 3, 1, 2, 3, nârî A. IV 2, 18. 6, 12. - P. I 6, 2. — Ç. I 14, 1. — G. II 2, 6. navya P. I 12, 6. nacana(i) P. III 13, 5. nastra P. II 6, 31. násiká A. I 13, 5. IV 3, 6. — P. I 13, 1. II 6, 18. — Ç. I 21, 3. — G. I 2, 8. nāsikāsrotas G. II 6, 11. nikaksa C. I 28, 18. nikama Ç. V 2, 5. nikrntana P. II 10, 24.

nikhara C. V 2. 5. nigada Ç. I 10, 5. V nij c. ava P. II 9, 11. 14, 11. 13. 15. — Ç. IV 15,6. — G. IV 3. 6. 10, 10. c. nis P. II 9, 10. - Ç. VI 3, 6. nitya A. I 9, 2. - P. I 5, 4. II 6, 31. III 10, 32. — C. I 3, 10. 8, 12. 9, 10. 11. 15, 7. H 6, 8. 9, 1. 17, 1. IV 5, 16. VI 4, 12. — G. III 1, 27. 2, 55. IV 5, 11. 6, 1. 7, 42. 8, 9. nityavatsa Ç. III 2, 5. 8. nityâhuti C. I 8, 13. nityodaka A. III 7, 3. nityodakin C. IV 11, 21. nidhana G. I 4, 7. IV 4, 10. nidhi P. III 4, 8. — Ç. I 2, 8. nidhipa A. I 22, 21. - P. II 4, 2. V nind nindita P. I 11, 4. anindita A. I 22, 21. nindya G. IV 2, 33. nimba G. I 5, 15. nivatavat P. II 5, 41. niyama C. II 11, 13. 12, 7. 13. 13, 1. VI 1, 1. 2, 2. — G. III 2, 30. niyoga A. IV 8, 34. - C. IV 11, 24. niyojana P. III 11, 2, 5, nirakarana P. III 16, 1. nirakarisnu P. II 4, 3. nirrti P. III 12,3. - C. I 26,17. nirghata G. III 3, 19. nirnoda G. IV 6, 3. nirdeça Ç. I 3, 2. nivâta P. III 15, 21. - Ç. IV 18, 1. nivâsa P. III 2, 2. nivisti P. I 4, 16. nivita A. IV 2, 9. niveçana A. H 2, 2, 3, 3, IV 6, 7. — P. II 14, 19. III 10, 24.

niçâ P. I 13, 1, 14, 3, H 11, 4, — Ç. I 11, 2, IV 7, 16, V 5, 4 — G. III 6, 4

4. — G. III 6, 4. nişangin P. II 17, 13. nişka Ç. III 1, 7. nişkâlana G. III 6, 9. nişkrta P. III 3, 5. nişkramanı P. I 8, 3. nişkramanıkâ P. I 17, 5. nişthitâ P. III 4, 18. nihsara Ç. V 2, 5.

V ni Å, I 8, 1. 5. 11, 5. II 1, 4. 4, 14. IV 2, 1. — P. I 5, 11. 8, 2. III 1, 2. 13, 5. — G. III 4, 26.

e. ava G. II 3, 7. 5, 5. 6, 11.
e. sam + ava A. IV 7, 15.

— P. I 11, 4.

c. â Â. I 24, 5. IV 1, 18. 8, 42. — P. II 2, 5. III 7, 3. — Ç. I 16, 8. — G. I 8, 2.

c. abhi + ud + a G. II 1,19.

e. pari + â P. I 5, 1. — Ç. I 13, 13. II 6, 4. — G. III 8, 5.

c. sam + â Â. I 17, 6. — G. II 1, 10.

e. ud P. II 2, 9. — Ç. I 22, 8. — G. II 7, 5.

e. upa Å. I 19, 1.9. 20, 8. — P. II 2, 1. 5, 40. — Ç. II 1, 1. 10. 28. 29. 2, 12. — G. II 10, 1. 6. III 1, 13.

c. ni Å. I 2, 10. 10, 24. 11, 4. IV 8, 27. — P. I 3, 14. 24. II 9, 10. — Ç. II 14, 18. IV 1, 4. 15, 6.8. 17, 5. VI 6, 13. — G. I 3, 12. 4, 6. 12. III 7, 13. IV 3, 6.

e. ava + ni A. II 1, 9. — Ç. I 22, 13. VI 6, 4.

c. upa + ni P. II 14, 18. — G. III 7, 14.

c. sam + ni Ç. I 24, 3, 7. IV 15, 3.

c. pari A. I 7, 6. 7. 14. 15. IV

6, 14. 15. — P. I 7, 6. — G. II 2, 8. 9.

e. pra P. I 1, 2. — Ç. I 5, 3. 7, 9. 8, 8, 25. — G. I 1, 11. III 7, 3. 16. IV 2, 8. 18. 3, 32.

c. ati + pra G. III 7, 11.

c. vi P. I 15, 4. II 1, 10. III 13, 5.

c. sam P. III 1, 4. — Ç. III 8, 3. — G. IV 1, 12. 14. 3, 8.

nîca A. I 23, 20.

nîcaistarâm - nîcaistarâm Ç. IV 15, 18.

nîlalohita Ç. I 12, 8. nîva G. I 5, 15.

nîhâra P. II 11, 6.

nu Å. I 7, 13. — P. I 5, 11. III 1, 3. — C. I 18, 3. V 5, 12. — G. II 2, 7.

V nu?

c. apa Ç. I 8, 9.

V nud

e. apa P. III 10, 17. — Ç. III 8, 4.

nr Ç. V 3, 3. nrtya P. II 7, 3.

nrmani P. I 16, 23.

nejamesa A. I 14, 3. — Ç. I 22, 7.

netr P. III 3, 5. netrî G. III 4, 26.

naiyagrodha Ç. II 1, 19.

nau (f.) A. I 8, 2. II 6, 8. — P.
III 2, 9. 11, 11. 15, 10. —
Ç. I 15, 17. — G. III 2, 25.
IV 6, 12.

nyagrodha P. I 14, 3. — Ç. I 20, 3. — G. II 6, 6. IV 7, 22. 23, 24.

nyañka P. III 14, 6. nyañe À. III 10, 12. — G. III 7, 17. 9, 11. 18. IV 5, 3.

nyâya Â. III 5, 16. — P. III 10, 53. — Ç. IV 8, 1. — G. I 7, 15. 9, 24. nyûna Â. I 10,23. 23,1. II 8,3. nyûnâdhika Ç. VI 6,16.

Opa Å. I 22, 21.
pakva G. II 9, 5. III 5, 8.
pakṣa Â. I 4, 1. 7, 16. 14, 2. 17,
8. II 4, 1. 5, 9. IV 5, 1. 6, 7.
— P. I 4, 5. 12, 1. III 3, 4.
6, 3. 10, 38. — Ç. I 5, 5. 28,
9. II 11, 5. III 12, 1. IV 3, 2.
4, 2. V 2, 2. — G. I 1, 3. 5,
5, 6.

pakṣas G. III 4, 31. pakṣin G. III 2, 57. 3, 10. V pac A. IV 4, 14. — G. I 4, 23. 24.

pacana P. I 2, 4. pacchas Å. I 21, 5. III 2, 4. — P. II 3, 5. — Ç. II 5, 12. 7, 19. — G. II 10, 39.

pacehauca A. IV 7, 2. pañeadaça P. III 3, 5. — Ç. V 10, 6.

pañcan Á. III 1, 1. 6, 5. 7, 1. — P. I 2, 6. 4, 2. 8, 1. 16, 10. II 9, 1. III 3, 5. 11, 3. 7. — Ç. I 4, 2. 5, 2. 13, 3. II 2, 2. 10, 8.

pañcanâman P. III 3, 5. pañcapad Â. I 7, 19. — Ç. I 14, 6.

pañcama Å. III 9, 1. 12, 7. IV 3, 27. — P. I 16, 15. — Ç. I 28, 3.

pañcami Å. III 5, 3. — P. II 10, 2. — G. II 5, 4. IV 5, 34. pañcarea Å. I 15, 12. II 6, 2. — G. IV 5, 22.

pañcavrt Ç. I 8, 2. — G. I 7, 10. pañcâvatta G. I 8, 4. pañcâvattin À. I 10, 20. — G. I 8, 6. 11.

V path c. anu Р. П 10, 12. panya G. IV 8, 19. 22. V pat Å. IV 7, 16. — G. II 10, 5.

c. anu A. III 7, 7.

c. sam + ni A. I 7, 15.

c. parâ Â. III 12, 18. — P. II 2, 12. 11, 2. — Ç. I 22, 7.

c. sam Å. III 12, 19. patatri P. III 14, 6.

pati Å. I 14, 8. 16, 5. 22, 13. II 10, 4. IV 2, 18. — P. I 4, 16. 6, 2, 3. 7, 3. 8, 19. 12, 4. II 9, 8. III 1, 6. 4, 8. 9, 6. — Ç. I 4, 2. 14, 1. 16, 2. 19, 6. II 14, 5. III 11, 14. IV 13, 5. 14, 2. — G. II 1, 10. 18. 20. 2, 2, 8. 3, 9. 4, 6. 6, 3. 11. 7, 4. III 3, 25, 30. 9, 6. 15, 18. 10, 22. IV 5, 30. 6, 9. 7, 33, 36.

patihan Å. I 5, 5. — P. I 4, 16. 11, 2. 4. — Ç. I 16, 4. 18, 3.

patita P. II 11, 5.

patitasāvitrīka Ā. I 19,8.— P. II 5, 39, 42. — Ç. II 1,9. — G. II 10, 5.

pativati Ç. I 19, 1. pativrata Ç. III 13, 5.

patnî A. I 9, 1, 3, IV 2, 16. —
P. II 9, 14, 17, 9, III 2, 2, 3, 5, 4, 4, 5, 3, 8, 10, 15, 3, —
Q. II 17, 3, IV 1, 11, —
G. I 3, 15, 6, 9, II 7, 12, III 10, 29, IV 2, 29, 3, 27.

patra P. III 10, 24. — G. IV 5, 31.

Opatha Å. IV 6, 3. — P. III 12,
 2. 15, 8. — G. IV 6, 14. 8,
 2. 14. 9, 3.

pathaspati A. III 7, 8. pathikrt Ç. II 14, 9.

pathin A. II 1, 4, 4, 14, IV 4, 6, 6, 10, — P. I 5, 11, III 1, 2, 3, 15, 7, — Ç. III 6, 3, pathisad P. III 15, 14.

pathyâ Ç. VI 4, 2.

V pad P. III 13, 6. e. ava P. I 16, 2. - C. III 13, 5. c. a C. IV 3, 3. c. abhi + â A. III 9, 6. c. ud A. IV 4,15. — C. V 8,6. c. upa A. I 8, 1. c. pra A. II 10, 2. III 10, 6. - P. III 4, 4. 6. 8. 14. 15. 16. - Ç. I 12, 1. 15, 9. 16, 12. II 18, 3. III 4, 9. 10. 5, 1. 3. — G. III 5, 7. IV 5, 33. (v. l.) 34. c. prati A. I 5, 4. - P. II 6, 21. — Ç. IV 8, 13. — G. IV 5, 33. c. sam A. I 5, 3, 5, IV 7, 2. 27. 8, 10. — Ç. I 5, 6. III 10, 1. IV 4, 14. VI 3, 13. - G. II 4, 6. pad (påd) A. I 7, 19. 11, 10. II 3, 3. IV 7, 2. - P. II 14, 4. 19. - C. IV 18, 1. - G. II 1, 20. pada A. I 7, 19. — P. I 8, 1. - C. I 14, 5. padya A. I 24, 22. - P. I 3, 5. 12. — Ç. III 7, 5. — G. IV 10, 2. panthadayin G. III 2, 16. panthan G. III 2, 30. papri P. III 14, 6. payaâhuti A. III 3, 2. payas A. II 10, 6. III 3, 3. — P. I 3, 14. III 9, 8. — Ç. I 8, 18. 28, 7. III 10, 3. 11, 16. V 2, 3, 6, 5, 6, 7, — G. I 3, 8. 7, 20. payasvant A. II 10, 6. - P. III 3, 5. — Ç. III 9, 3. payasvin P. III 9, 6. para A. I 6, 1, 2, 3, 4. II 4, 6. IV 4, 5. 6, 10. — P. I 5, 10. 12. 11, 6. II 7, 14. 9, 8. — C. VI 1, 10. parama P. I 3, 20. - G. I

paramesthin A. II 4, 14. - P. III 3, 6. — G. I 1, 12. paracu A. I 15, 3. - P. I 16, 18. III 15, 21. paraka A. II 4, 13. parâñc A. IV 6, 11. parârdhya G. I 9, 11. parâvasu G. I 6, 14. pari P. I 16, 9. II 11, 12. III 7, 2, 3. — Ç. III 2, 9, 9, 2. paricarana P. I 9, 1. II 5, 11. paricaraniya G. I 1, 24. parinahana G. III 2, 36. paridâna A. I 22, 22. 27. II 1, 13. paridhi A. IV 6, 4.9. - G. I 7, 16. paripanthin A. I 8, 6. - C. I 15, 14. — G, II 4, 2. paripaçavya P. III 11, 3. parimita P. II 5, 6. parimeba P. III 7, 1. parivatsara P. III 2, 2. parivajapati G. III 10, 22. parivyayana P. III 11, 2. parivyadha A. II 7.6. parierita A. II 5, 2, 8, 16. parisad G. III 4, 28. parisamvatsara G. IV 10, 25. parisamûhana P. II 4, 7. — G. I 8, 17. parisasrivas C. III 13, 5. paristarana A. I 3, 4. — Ç. I 8, 1, 12. — G. I 7, 15. parisrut P. III 4, 4. - Ç. III 2, 9. parîkşâ A. II 7, 1. parka G. IV 10, 5.14. parjanya A. I 23, 11. — P. II 9, 3. 13, 2. III 2, 14. — Ç. II 14, 13. — G. III 2, 29. IV 4, 28. parna A. I 17, 3, 11. - P. I 4, 15. III 4, 4. 15, 20. — Ç. IV 19, 2. — G. IV 4, 26. paryagni A. I 11, 5. - P. I 1, 2. paryayana G. IV 4, 30.

5, 7.

16, 2,

paryavasana G. I 6, 16. paryâya P. I 19, 13. paryuksana A. I 3, 1. — P. II 4, 7. - Ç. I 3, 17. 9, 17. -G. I 3, 5, 8, 17. paryupta P. II 2, 5. paryusita G. III 5, 9. parvata A. IV 6, 10. - P. I 5, 10. — G. IV 8, 14. parvan P. II 10, 20. - C. IV 7, 18. — G. I 1, 13. 5, 12. II 8, 19. III 2, 51. parșad P. III 13, 4. palâça A. I 11, 2, 12, 2, 22, 21. IV 8, 15. 18. — P. I 6, 1. II 10, 13, 15, 4. III 4, 9, 8, 11. 11, 1. — C. I 13, 6, 15, IV 17, 3. 18, 3. — G. I 9, 16. II 1, 15. palvala P. II 1, 23. pavana A. IV 5, 7. pavamâna P. I 4, 15. — Ç. III 12, 5. pavitra A. I 3, 2. 3. 10; 6. — P. I 1, 2. II 2, 8. — Ç. I 8, 14. 21. II 2, 1. IV 2, 2. V 8, 5. — G. I 7, 6. 21. 22. 24. 25. III 10, 30. pavitravant A. III 2, 2, paçavya A. IV 8, 35. — P. III 8, 2, 11, 3, paçu A. I 10, 12. 11, 2. 8. 12. II 4, 7. 12. 13. III 9, 1. IV 1, 4, 8, 15, 16, 38, 40, 43, — P. I 2, 3. 3, 15. 4, 16. 5, 10. 8, 1. 19, 2. II 4, 3. III 3, 5. 4, 18. 8, 3. 13. 14. 9, 9. 11, 1. 9. 12, 2. 5. — Ç. I 1, 8. 10, 3. 14, 6. II 15, 1. 16, 1. III 1, 14. 4, 10. 14, 3. IV 18, 9. VI 6, 16. — G. I 8, 28. II 8, 22. III 10, 19. 24. 28. 29. IV 1, 18. 4, 22. 5, 16. 18. 32.

7, 11. 16. 9, 14. 20.

paçukalpa A. I 11, 1. II 4, 13.

paçukâma G. IV 7, 11. 9, 6. 13.

paçupati A. II 2, 2. IV 8, 19.

pacumant A. I 5, 5. paçuhan P. I 11, 2, 4. paccât A. I 3, 1. 7, 3. 8, 9. 11, 2. 10. 14, 3. 17, 3. 6. 24, 17. II 1, 10. 3, 7. III 12, 2. IV 6, 8. — P. I 5, 2. 15, 4. II 1, 5, 15, 2, 6, 9, 14, 17, 15, III 2, 6. 8. 4, 16. 8, 11. — C. I 8, 3. 11, 4. 12, 11. 22, 2. II 12, 4. III 2, 7. V 10, 5. — G. I 1, 9. 3, 2. 7, 1. 4. 9. 13. II 1, 15, 20, 6, 2, 3, 10, 11, 7, 3, 4. 8, 9. 9, 8. 9. 10, 16. III 7, 8. 17. 9, 11. 12. IV 2, 7.9. 23. 5, 3, 7, 41, paçcâtât Ç. VI 6, 1. paçcârdha A. I 10,20. — G. I 8,6. paccima A. IV 2, 12. 13. - P. III 4, 12. — Ç. IV 1, 11. — G. III 7, 10. V 1. på (pib) A. I 13, 3. — P. III 15, 24. — Ç. I 22, 13. 25, 6. - G. I 2, 32. III 2, 61. IV 10, 15, 19, Caus. pâyay A. I 11, 2. 4. - G. III 2, 8. c. abhi G. IV 10, 17. c. sam Ç. I 17, 1. 7. V 2. på A. III 8, 9. 10.19.20. — P. II 4, 8. 6, 30. III 4, 7. — C. IV 6, 4. V 1, 8. VI 6, 16. c. pari A. II 4, 14. - P. II 6, 31. III 3, 6. pamsu A. II 8, 2. IV 5, 8. — G. IV 7, 5. 6. 7. 9, 21. påka A. IV 7, 27. 8, 41. — Ç. I 1, 14. 9, 14. 10, 4. pâkayajña A. I 1, 2. 3, 5. 10. 10, 26. — P. I 4, 1. III 12, 3. — Ç. I 1, 1. 5, 1. 10, 5. - G. I 9, 9. 10. 17. pâkavatsa Ç. III 2, 6. pâṇi A. I 3, 3. 20, 4. 10. 21, 5. 7. 24, 15. H 1, 4. 6, 1. HI 2, 2. 8, 11. IV 3, 21. 6, 3. 11.

— P. III 8, 6. — Ç. IV

pâṇigrahaṇa Â. I 9, 1. — G. II 1, 12.

pâṇigrahaṇîya G. II 2, 16. pâṇigraha G. II 1, 23. 2, 4. 15. pâṇimukha Â. IV 7, 22. pâṇdu P. II 14, 9. 12. 14. 16. pâṇyâsya Ç. IV 7, 55. pâtaka Ç. I 12, 2. pâtita Â. IV 7, 16. pâtra Â. I 10, 24. III 5, 11. IV

pâtra Å. I 10, 24. III 5, 11. IV 2, 1. 3, 1. 7, 10. 16. — P. I 11, 1.4. 16, 22. II 9, 10. 16. 14, 18. III 2, 7. 4, 5. — Ç. I 2, 8. 9, 1. 22, 13. 28, 6. 24. II 17, 2. IV 1, 3. 3, 4. 6. 17, 4. V 9, 2. 5. VI 2, 11. 3, 7. 6, 3. — G. II 5, 5. 9, 6. III 5, 30. 7, 22. IV 3, 5. 6. 26. 30. 4, 15.

pâtrapâni P. I 16, 23. pâtri Â. IV 3, 10. 8, 18. — Ç. I 6, 5.

påda Å. I 24, 10. 13. II 6, 1. IV 3, 15. 5, 6, 8, 25. — P. I 3, 9. 10. 5, 2. 7, 1. — Ç. II 7, 4. IV 8, 7. 10. 11. VI 3, 6. — G. I 2, 5, 6. III 1, 21. IV 10, 8. 10.

pådatas Ç. II 14, 14. pådårtha P. I 3, 5. pådya Å. I 24, 7. — Ç. III 7, 5. — G. IV 10, 5. pâna P. II 7, 6. — G. III 5, 13.

pâpa Â. II 4, 14. — P. III 3, 6. — Ç. VI 4, 11. — G. III 3, 34.

pâpaka Å. III 6, 7. pâparoga G. IV 6, 2.

pāpavasīyas G. I 6, 2. pāpī P. I 12, 4.

papman A. I 24, 31. — P. I 3, 27, 28. II 6, 24. 7, 7. — Ç. IV 17, 5. VI 5, 5.

pâyay Â. I 11, 2. 4. — G. III 2, 8. cf. V 1. pâ.

pâyasa Â. II 3, 3, 4, 4, 5, 2, — P. II 15, 2, 16, 2, III 8, 16, 9, 8, — Ç. III 11, 16, 13, 6, IV 16, 1, — G. III 6, 10, 7, 18, 8, 1, 9, 9, 8, IV 7, 29, 30, 31,

pâyin P. II 8, 2. pârayiṣṇu G. III 2, 9. pârṇa G. I 7, 16. 10, 11.

pârthiva Å. H 1, 9. IV 7, 15.

— P. H 14, 9. 12, 14, 16.

Ç. IV 15, 16.

— G. I 4, 8.

IV 5, 23.

párvana Á. I 10, 1. IV 7, 1. — C. V 4, 1.

pârçva Å. IV 3, 4. — P. III 2, 13. 3, 10. — Ç. IV 18, 6. — G. III 9, 19.

parsni P. II 17, 15.

pâlâça A. I 10, 13. — P. II 5, 25. — Ç. II 1, 18. V 10, 5. — G. I 5, 14, 15.

påvan P. I 4, 12.

pâvamâna Ç. IV 10, 3. — G. III 2, 51.

pâvamânî Â. III 4, 2. — Ç. IV 1, 8.

páça Å. I 7,17. — P. I 5, 11. III 7,3. — G. II 3, 21. III 4, 23.

pingala A. IV 6, 15. — Ç. IV 16, 2.

picumanda P. III 10, 24.

piñjuli G. II 7, 5. 9, 4. 14. IV 2, 30. 3, 2. 13. piñjûla A. I 14, 4. 17, 4. 8. IV 6, 4. — P. I 15, 4. — Ç. VI 2, 12, pinda A. I 5, 4, 12, 3, IV 7, 6. 27. 28. — P. II 1, 8. 12. 23. III 10, 27, 50, 53, 55, 15, 15, - C. IV 1, 9, 10, 11, 2, 4, 3, 7. 4, 10. 7, 15. V 9, 3. 4. 6. — G. II 1, 3. IV 2, 13, 3, 8. 10. 13. 23. 24. 26. 27. 31. pindapitryajña A. II 5, 3. - P. III 3, 10. — Ç. III 13, 7. IV 1, 13. — G. IV 4, 1. piṇđî A. IV 3, 23. pitâmaha A. IV 7, 13. — P. I 5, 10. pitu P. III 1,4. — C. III 8, 3. pitr A. I 2, 10. 5, 1. 15, 8. 17, 4. 23, 1. II 4, 3, 12, 13, 5, 4. 7. 10. III 1, 3. 3, 3. 4, 5. 5, 22. 9, 1. IV 7, 11. 13. 16. 22. 8, 23. — P. I 4, 15. 5, 10. 13, 1. 16, 6. 24. 17, 1. H 6, 19. 9, 9, 16, 12, 2, III 3, 9, 10, 4, 7. 7, 2. 10, 50. 14, 8. — Ç. I 9, 9. 13, 1. 15. 24, 5. 25, 2. 6. 26, 8. 28, 14. H 14, 19. 16, 1. 2. III 2, 2. 13, 2. 5. IV 1, 1, 3, 5, 6, 4, 7, 11, 12, 6, 6, 7, 15. 10, 4. 5. 11, 12. 16. 14, 3. V 9, 3. 4. VI 6, 12. 16. — G. I 4, 12, 14, 5, 17, 7, 5, II 2, 8, 8, 1, 2, 6, 21. IV 2, 35. 3, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 20. 21. 22. 23. 24. 27. 4, 22. 7, 41. pitrkarman Ç. I 10, 7. pitrdevatya C. IV 1, 8. pitrdaivatya G. III 10, 27. IV 4, 22. pitrmant G. IV 2, 39. pitryajňa A. III 1, 2. 3. — C. V 10, 8. — G. I 2, 4. IV 4, 1. 13, 1. 16, 18. 18, 2. II 4, 3. pitrvat A. IV 7, 2. - Ç. IV 1, 2. III 4, 7. 9, 6. — Ç. I 13, 4.

pitrvya A. I 24, 4.

pitrşad P. III 15, 14. pitta P. I 14, 5. pitrya A. IV 1, 19. - P. III 3, 2. - C. I 7, 3, 12, 8, 11. 10. 9. IV 10. 2. — G. I 4, 20. III 10, 3. V pinv A. II 4, 14. — C. VI 3, 7. pipâsâ G. IV 9, 15. pipîşant Ç. VI 4, 4. piçanga Ç. I 20, 5. V 8, 2. picita C. VI 1, 3. picitâma Ç. II 12, 10. V piş P. I 13, 1. 14, 3. II 14, 3. — Ç. I 19, 1. 20, 3. 23, 1. — G. II 6, 9. 7, 18. IV 2,29. pista C. IV 19, 2. — G. III 5, 10. pîtha P. I 15, 4. pithacakra A. IV 2, 3. V pid c. a A. IV 4, 10. c. nis A. I 17, 9. pita A. II 8, 8. — G. III 10, 24. pîyûşa Ç. III 10, 3. pivari P. I 16, 2. pivas A. III 8, 9. pumvat Ç. I 22, 6. pumsavana A. I 13, 1. 3. - P. I 14, 1. 15, 2. — Ç. I 20, 1. - G. II 6, 1. pumsavant C. I 16, 11. puecha A. IV 8, 25. — G. II 7, 14. puta A. I 7, 14. punya A. IV 8, 35. - Ç. V 2, 2. VI 2, 3. — G. I 1, 3. 18. II 1, 1. IV 4, 28. punyaha P. I 4,5, II 13, 1, III 4, 2. — Ç. I 5, 5. 16, 10. IV 4, 2. putra A. I 7, 3, 19, 9, 1, 15, 3, 9. IV 3, 18. 4, 2. 3. 4. 7, 15. — P. I 3, 22. 4, 12. 16. 6, 3.

19, 6. 22, 7. 25, 6. II 17, 3.

III 4, 9. — G. II 4, 6. 8, 4. 21. IV 5, 16. 7, 16. 10, 1. putraka G. III 2, 9. putrakâma G. IV 3, 27. putrapaçukâma G. IV 7, 16. putravant P. III 10, 50. putrya A. IV 8, 35. - P. III 8, 2, punahpunar G. I 4, 23. punahprådhyesana Ç. VI 2, 8. punar A. II 3, 3. III 6, 8. -P. I 1, 3, 7, 3, 9, 5, II 2, 12, 6, 18. III 10, 14. - Ç. III 4, 5. V 8, 6. — G. I 2, 32. III 3, 34. IV 10, 26. punaragama Ç. III 6, 2. punarâdâya Ç. VI 3, 12. punarupakarana G. III 3, 16. punarvasu Ç. I 26, 5. punnâman Ç. I 13, 6. pumams A. I 7, 3. 14, 2. 15, 7. IV 5, 2. — P. I 9, 5. 12, 4. 14, 3. - C. I 11, 6. 17, 9. 19. 6. — G. I 4, 19. II 6, 3. 11. 7, 15. III 6, 5. purandhi P. I 6, 3. puras A. I 7, 3. purastat A. I 3, 1. 4, 3. 5, 1. 10, 18. 11, 2. 3. 6. 20, 3. 23, 1. 24, 15. IV 1, 14.16. 4, 8. 7, 20. — P. I 2, 8. II 6, 9. 17, 6, 13. III 4, 14, 8, 11. -Ç. I 8, 3. 12, 13. II 12, 4. IV 1, 9. 13, 2. — G. I 6, 14. 7, 9. 9, 27. II 1, 12. 9, 2, 6. 10, 15. III 4, 8. 7, 3. 8, 5. 10, 19. IV 2, 18. 5, 6. 7, 41. purâ A. I 11, 10. 15, 1. IV 6, 2. — P. I 14, 2. — G. I 1, 24. 27. 28. IV 3, 12. purana A. III 3, 1.2.3. IV 6, 6. — P. II 12, 2. — Ç. I 24, 8. purișa A. I 5, 5. - P. II 7, 15. 8, 5. — Ç. IV 12, 19. — G. IV 9, 13. puru Ç. I 1, 8.

puruşa A. I 2, 5, 6, 10, 16, III 4, 5. IV 1, 9. - P. I 8, 10. H 5, 42. III 10, 16. 19, 6. -C. II 16, 16. IV 6, 6. 10, 4. - G. IV 9, 1. purûcî P. II 6, 20. purodâca A. II 1, 4. - P. II 14, 3. III 12, 5. purodha P. I 5, 10. purohita A. I 12,7. III 5, 6. -Ç. IV 5, 7. puskarasraj A. I 15, 2. - P. II 4, 8. puskarini Ç. V 2, 1. puşti A. III 8, 4. — C. IV 18, 9. puştikarman G. III 10, 2. pustikâma G. III 6, 3. 4. 5. puspa P. I 13, 1. - Ç. I 6, 2. 5. pusya C. I 20, 2, 26, 6. V pû A. I 4, 4, 6, 1, 2, 3, 4. — P. II 2, 8. — C. II 2, 1. pûta G. I 7, 23. e. ud A. I 3, 3. - P. I 1, 4. — Ç. I 8, 21. — G. I 7, 24, 25. c. sam A. IV 5, 7. - G. I 7, 24. V pûj A. III 9, 3. půjá Ç. IV 5, 15. - G. III 6, 12, pûray s. V pr. půrna A. I 17, 2. 20, 4. II 2, 3. 8, 4. 10, 6. — P. I 15, 4. II 16, 3. — Ç. I 3, 3. 6, 5. II 11, 13, 13, 8, III 9, 3, IV 3, 2. 17, 3. — G. I 5, 11. 7, 17. 9, 6. 7. 10. II 7, 7. půrnapátra A. I 10, 24. — G. I 9, 6, 7, 10. půrnamása A. I 10, 2. - P. I 5, 9. 12, 1. — C. I 3, 1. 2. 6. — G. I 5, 1. (codd.) 6. pûrnahoma G. IV 8, 23. pûrnâhuti Ç. I 1, 11. pûrta A. II 5, 13. - G. IV 3, 35.

půrva A. I 6, 1. 22, 23, 24, II 3, 3, 5, 7, 6, 1, 3, III 2, 3, 5, 12. IV 1, 6. 2, 11. 4, 2. 3. 4. 5, 6. 7, 13. 8, 22. — P. I 9. 5. 16, 11. H 5, 2, 6, 22. 9, 15. 10, 14. 14, 4. 17, 4. III 4, 10. 10, 23. — Ç. I 3, 6. 7, 3. 15, 4. 17, 9. 25, 6. II 14, 25. III 1, 14. 3, 3. IV 7, 11. 11, 14. 19. 15, 17. 18, 1. V 4, 3. 7. 8. — G. I 3, 9. 10. 4, 4. 5, 6. 8, 1. II 1, 8, 23, 2, 3. III 2, 6. 5, 23. 7, 13. IV 2, 3, 16, 18, 22, 35, 39, 3, 6, 8, 13. 18. 24. 5, 2. IV 8, 25. 10, 11. purvatas G. IV 7, 22. půrvapaksa G. I 1.3. půrvamáriní C. V 9, 6 pûrvavat P. I 1, 4, 14, 3, 18, 1. II 4, 7. 5, 9. 12, 4. 13, 7. 14, 5. 17, 17. — Ç. V 4, 6. 7, 4. půrvácárya Ç. VI 1, 1. půrvárdha A. I 10, 19. 20. G. I 8, 6, 11, 14, půrváhna P. III 4,8. - Ç. III 4, 5. IV 4, 5. — G. 1 5, 13. 6, 13. III 9, 4, IV 6, 10. 12. 9, 21. purvedyus A. II 4. 3. půrvya A. IV 4, 6. pûşan A. I 7, 13. 8, 1. 20, 4. 24, 15. III 7, 9. 10. — P. I 4, 16. 8, 10. III 9, 5. — Ç. I 9, 9. 11, 4. 18, 3. 26, 26. II 2, 12, 3, 1, 14, 9, III 6, 2, 9, 1. 2. 11, 5. — G. II 2, 7. 9, 16. 10, 26. III 6, 11. V pr (piparti) C. I 19, 6. V pr (påray) P. III 14, 6. c. sam P. III 15, 3, 5, 6, 7, 8, 9. 12. 13. 14. 15. V pre C. I 28, 7. c. sam Ç. I 28, 6. V pro c. à P. II 4, 8.

c. ni P. III 10, 55. prtana P. III 1, 3. prtanajaya P. I 5, 9. prtanây A. I 7, 7. - P. I 7, 1. — Ç. I 13, 12. prtany A. I 7, 7. - P. I 7, 1. -C. I 13, 12. prthak A. I 17, 2. IV 6, 11. -P. III 10, 52. — G. I 5, 12. H 1, 25. 9, 6, HI 8, 3, IV 1, 6. 11. 2, 14. 8, 7. 10. 7. prthivî A. I 7,6. II 2, 4. 3,7. 4, 14. 6, 8. 9, 3. III 2, 2. 3, 4. 4, 1. 11, 1. 12, 17. IV 7, 15. — P. I 5, 10.11. 6, 3. 12, 1. H 2, 21. 6, 21. 9, 3. 10, 4. 17, 9. III 2, 13, 14, 3, 6, 13, 5. 15, 22. — C. I 13, 4. 16, 3. 27, 9. III 1, 16. 13, 5. IV 9, 3. 13, 2. 18, 5. VI 6, 4. 5. — G. II 1, 7. 8, 19. III, 7, 17. 9, 3. 18. prthivisad G. IV 3, 10. prthu (vi) P. II 6, 24. - G. IV 2, 17. preni P. I 16, 2. prsat A. IV 8, 4. prsadajya A. IV 1, 19. 3, 17. prsataka A. II 2, 2, 3. - P. II 16, 1. 3. — Ç. IV 16, 3. — G. III 8, 1. 5. 7. prsita G. III 3, 17. prstha A. II 1, 5. - C. II 10, 8. — G. II 2, 2. V pr (pûray) A. I 20, 4. II 1, 2. 9. 2, 3. IV 3, 17. — P. II 2, 14. 16, 3. III 4, 4. — C. I 13, 5. 28, 6. II 2, 4. V 9, 2, — G. I 3, 12. 9, 7. II 1, 13. 8, 6, 9, 6, 10, 18, III 2, 35. c. abhi P. III 1, 3. c. à A. I 4, 1. 14, 2. — P. I 4, 5. — Ç. I 5, 5. IV 4, 2, c. prati A. II 8, 2. peya G. IV 5, 25.

peças A. I 17,16. — P. II 1,19.

peçî G. IV 2, 12. _ C. IV paingya A. III 4, 4. 10, 3, paijavana G. I 9, 12. paila A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. VI 6, 11. paicaca A. I 6, 7. poșa A. I 7, 19. II 8, 16. (?) — P. I 8, 1. 18, 6. II 6, 20. III 9, 6. — Ç. I 14, 6. II 3, 1. III 3, 1. 4, 10. 10, 2. 11, 4. 14. posya P. I 8, 19. — Ç. I 17, 3. pautra A. I 13, 7. - P. I 5, 11. paurņamāsa Ç. I 3, 7. — G. I 5, 1. (codd. pû°) 6. 14. 8, 22. 25. 9, 14. cf. codd. pû°. paurnamāsî A. II 1, 1, 3, 2. — P. II 10, 2. 14, 2, 6. 16, 2. III 2, 1.3. 9, 3. — Ç. III 11, 2. IV 15, 1. 2. 16, 1. 2. 19, 1. — G. I 5, 2. 7. 10. 8, 23. 9, 14. III 3, 21. 7, 2. 8, 1. IV 5, 28. 8, 11. pausa P. II 12, 1. pausņa P. III 9, 5. — Ç. III 11, 5. V pyai c. à P. III 16, 1. — Ç. II 10, 4. pra (?) A. III 12, 12. - G. II 1, 21. prakarana Ç. II 12, 14, 17. prakâça Ç. I 25, 8. prakṛta P. II 17, 17. prakṛti Ç. I 10, 1. prakrama G. III 7, 6. IV 2, 6. praksålana P. II 6, 32. — G. III 1, 21. praga G. II 10, 7. pragâthâ A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. pracayana P. II 7, 6.

V prach A. I 13, 3. IV 7, 27.

c. pari A. 1 23, 21. praja A. 1 5, 5. 7, 6. 19. 21. 22.

— Ç. II 12,2. — G. II 10,22.

8, 8, 9, 10, 12, 14, 7, 8, 21, 4.

II 4, 14. III 11, 1. IV 8, 32. - P. I 3, 15. 5, 11. 6, 3. 7, 3. 12, 4. 15, 8. II 4, 3. 14, 4. 17, 9. III 2, 2, 11, 3, 5, 6, 4, 18. 12, 10. - C. I 6, 6. 13, 4. 17, 4. 19, 6. 22, 7. II 10, 4. 17, 4. III 4, 10. IV 18, 10. VI 6, 16. — G. I 6, 2. 3. II 7, 10. prajapati A. I 3, 8. 4, 4. 8, 9. 13, 7. 14, 3. II 4, 14. III 4, 1. 9, 1. — P. I 5, 9. 8, 8. 9, 3. 4. 11, 3. 12, 1. 3. 15, 4. 18, 3. II 2, 21. 9, 2. 10, 9. III 3, 6. 4, 8. 13, 3. — Ç. I 3, 15. 11, 4, 18, 4, 19, 6, 22, 7, 26, 2. II 14, 4. III 8, 2. IV 9, 3. VI 1, 1. 6, 10. — G. II 3, 20. 8, 12. 10, 31. III 7, 19. IV 6, 9. 7, 36. prajāvant A. I 13, 6. — P. I 8, 19, prajahan P. I 11, 2. 4. prajňà A. III 5, 4. 9, 1. - Ç. VI 6, 16. praņayana A. IV 3, 25. pranava Ç. II 12, 16. pranità A. IV 3, 25. — Ç. V 8, 3. - G. I 7,17. prataraņa P. III 4, 7. pratarani P. III 4, 4. - Ç. III 2, 5. 6. prataram A. II 9, 2. prati P. I 10, 2, 15, 5. - Ç. VI 4, 4. — G. I 5, 16. 9,22. III 9, 11. pratigraha Ç. IV 7, 12. 11, 13. pratigrahana Ç. I 28, 6. III 7,5. pratigraha G. III 1, 9. pratidiçam A. I 2, 5. IV 8, 22. - P. I 16, 10, II 9, 5. -Ç. IV 6, 5. 13, 5. — G. III 7, 5. IV 7, 38. pratidhâna G. II 7, 17. pratipad Ç. IV 6, 1. pratipuruşam A. III 4, 5. - Ç. IV 6, 6. 10, 4.

pratibhaya A. I 12, 5. III 7, 10. - G. IV 9, 8. pratimantram P. II 15, 5. — C. II 10, 8. pratima P. III 2, 2. prativedam P. II 5, 14. praticruta C. V 10, 4. pratistha A. I 15, 6. III 8, 19. 10, 11. — P. II 6, 30. III 3, 5. - C. VI 6, 16. pratisthâna P. III 16, 1. pratisamvatsara P. I 3, 2. pratisara Ç. I 12, 8. pratisâyam G. III 5, 32. pratika A. III 12, 3. — P. III 16, 1. — Ç. I 25, 6. pratikâça A. III 9, 1. pratici (loc.) G. III 7, 15. IV 1, 2. pratipa Ç. IV 14, 4. pratta A. IV 4, 20. 23. 7, 11. -P. I 4, 15. III 10, 41, 42. pratnavant A. IV 7.11. pratyak G. IV 6, 14. pratyaktaram A. I 10, 17. pratyakpadi G. III 10, 27. pratyakçiras A. I 11, 10. pratyagdaksina A. IV 1, 8. pratyagdvára G. IV 7, 18. pratyanmukha A. I 7, 3, 10, 16. 11, 2. 20, 3. II 3, 11. — P. II 3, 3. 10, 18. — Ç. I 13, 1. 2. II 1, 28. 5, 9. 7, 3. — G. I 6, 14. pratyañe Ç. VI 5, 6. — G. II 10, 36. IV 7, 18. pratyabhighárana Ç. I 13, 16. pratyabhyanujňá A. IV 7, 19. pratyaya Ç. I 1, 10. pratyavanejana P. III 10, 27. pratyavarohana A. II 1, 14. 3, 1. - Ç. IV 15, 19. pratyakhyayin P. II 5, 5. pratyâtmika Ç. VI 6, 12. pratyanika Ç. I 11, 4. pratyupasparçana G. I 2, 31.

pratyupâkaraṇa G. III 3, 16. pratyream Å. I 8, 9. II 1, 4. 9, 9. 10, 4. III 7, 7. 9, 2. IV 6, 10. 18. — P. I 3, 21. II 6, 13. — Ç. I 21, 3. II 8, 1. IV 5, 3. 6, 5. 13, 5. 16, 3. V 3, 3. 5, 2. 9. 6, 2.

prathama Å. Í 23, 3, 7, 24, 20, IV 2, 9, 4, 12, 6, 13, 7, 16, — P. I 3, 11, 4, 16, 5, 11, 15, 3, II 5, 7, III 1, 4, 3, 4, 5, 8, 13, 10, 50, — Ç. I 8, 3, 16, 4, 22, 1, II 6, 5, III 10, 3, 12, 2, 3, IV 13, 4, — G. I 4, 8, 9, 8, 3, II 1, 7, 24, 3, 18, 7, 1, 5, 8, 6, 17, III 2, 46, 8, 2, 23, 9, 9, IV 1, 13, 5, 11, 23, 30, 7, 33,

prathamajāta G. III 6, 3. pradakṣiṇam Ā. I 7, 6. 17, 7. 20, 9. 22, 21. 24, 15. II 1, 10. 5, 15. 6, 9. 7, 7. 8, 11. 9, 7. — P. I 5, 1. II 1, 17. 3, 1. 4, 3. — Ç. I 5, 9. 7, 11. 8, 17. 13, 9. 13. II 2, 1. 6, 4. 12, 4. 14, 6. IV 4, 6. 6, 5. 12, 15. 13, 5. 17, 5. V 2, 5. — G. I 3, 4. 12. 7, 7. II 2, 8. 10, 27. 37. III 2, 35. 4, 33. 8, 5. 9, 4. IV 1, 6. 3, 36. 7, 38.

pradâtr Ç. I 27, 7. pradâna A. IV 7, 17. - P. I 2, 5. II 17, 11. 12. — Ç. II 11, 4. pradiç A. II 4, 14. - P. II 17, 9. III 3, 6. pradosa P. III 4, 8. - G. III 7, 18. 9, 8. pradhāna Ç. VI 3, 2. pradhânatva P. II 5, 20. prapada Ç. I 13, 12. G. II 2, 3. IV 5, 7. 14. prapadana A. II 10, 1. prapitâmaha A. IV 7, 13. prabhů P. II 17, 15.

prabhrti P. I 8, 3. 9, 1. III 2,

4. 10, 8. 44. — Ç. II 7, 26.

IV 5, 12. V 2, 5. 9, 3. — G. H 1, 24. 3, 6. 15. 9, 20. III 2, 60. 4, 20. 8, 3, 10. 9, 4. pramati Ç. I 9, 5. pramâņa P. I 8, 13. — G. III 10, 14. pramávuka A. II 7, 11. — G. IV 7, 23. prayaja Ç. I 10, 5. prayana A. I 8, 1. prayoga Ç. IV 13, 4. — G. IV 5, 11, 12, 6, 4, 7, 42, 8, 9, 23, pralavana G. IV 4, 30. pralehana G. III 6, 3. pravacana P. II 12, 4. III 13, 1. 16, 1. pravana A. II 5, 2. 7, 10. IV 1, 7. 8. — G. I 1, 9. III 9, 14. IV 2, 25. pravapana C. I 28, 21. — G. IV 4, 30. pravayas A. IV 2, 2, 5, 3. pravargyavant P. II 8, 9. praváka A. I 23, 21. pravása A. I 15, 9. — Ç. II 17, 3. pravrtti C. I 8, 5. praveça Ç. VI 2, 5. praveçana P. I 11, 7. III 10, 37. - G. III 6, 9. pravrájin A. I 5, 5. praçasta A. II 8, 3. 5. 10, 8. praena C. IV 2, 5. 4, 14. prasava A. I 3, 3. 20, 4. 24, 15. — P. I 5, 10. — Ç. I 8, 21. II 2, 12. — G. II 10, 26. prasavyam A. III 10, 11. IV 2, 10. 5, 4. 6, 3. 7, 12. — Ç. II 3, 4. — G. IV 2, 14. prasada G. IV 5, 20. 8, 8. prasrta A. I 13, 2. 4. prastara G. IV 1, 9. prahitangama P. III 15, 20. prahuta Ç. I 5, 1. 10, 7. prahva Ç. I 8, 21. pråk A. I 3, 1. 3. 12, 1. II 1, 9. III 2, 2. 10, 7. — P. I 3, 24.

5, 5. 8, 10. 14, 5. 16, 1. II 10, 25. — C. I 3, 16. — G. I 1, 3, 8, 16, III 6, 3, 7, 23. 10, 33. práktůla A. III 2, 2. 5, 11. -G. IV 5, 15. prâkças G. I 7, 25. 8, 4. prâkciras A. I 11, 10. II 3, 7. — P. III 2, 13. — G. II 6, 10. III 10, 26. pråksamstha A. I 10, 17. prågagra A. I 17, 11. II 8, 15. — P. II 6, 9. — C. I 8, 2. 16. III 4, 3. IV 15, 5. — G. I 6, 13. 7, 1.12. III 4, 9. prágáhuti Ç. I 3, 16. prågudak G. I 1, 9. prâgudiei Ç. I 13, 9. 14, 5. 28, 23. II 12, 11. — G. II 2, 11. 3, 1, 6, 6. pråggriva A. I 8, 9. 14, 3. IV 6, 8. — G. II 3, 3. prâgiyotișa Ç. VI 2, 3. prågdaksina A. IV 1, 7. prágdvára Ç. VI 2, 6. — G. IV 7, 15. prånmukha A. I 7, 3. 20, 2. III 2, 2, 7, 6, — Ç. I 6, 4, 13, 1. 2. II 1, 28. 5, 9. 7, 3. 9, 3. 12, 4. 11. VI 3, 2. — G. I 7, 4. praci G. III 7, 13. IV 1, 2. prácinávitin A. I 2, 10. III 4,3. — P. III 10, 18. — Ç. II 14, 18, IV 10, 1. — G. I 2, 3. 4. IV 3, 1. prajana G. II 1, 14. prājāpatya A. I 6, 3, 13, 7, 20, 11. II 3, 5. 4, 12. III 5, 18. - P. I 5, 3. 6. 7,6. III 3, 2. - Ç. I 9, 12. II 15, 6. G. 1 4, 4. 8. III 10, 3. IV 7, 24, pranc A. H 7, 7. IV 1, 1. 6, 8. - P. III 2, 8. - Ç. I 7, 3. 22, 7. IV 8, 2. 13, 2. VI

5, 6. — G. I 1, 9. 7, 13. II

6, 2. 7, 3. 8, 9. 9, 8. 9. 16. 10, 16.35. III 3, 15. 4, 10.33. IV 7, 3, 42, 8, 2, 3, 14, 9, 3, pranjali G. I 6, 16. prâna A. I 20, 8. III 10, 4. 6. 11, 1. — P. I 3, 25. 11, 5. 19, 4. H 2, 8. 6, 18. III 4, 16. 16, 1. — Ç. I 19, 4. 24, 10. II 1, 21. 2, 1. III 8, 4. 5. IV 7, 52. V 1, 2. — G. II 8, 13. 10, 28. III 2, 26. 4, 29. prânada A. II 4, 14. pranabhrt P. II 17. 9. pranapana Ç. II 2, 1. 18, 2. 3. pranayama G. IV 5, 8. prâtar A. I 2, 1. 9, 7. 22, 4. 5. II 1, 14. III 7, 5. — P. I 9, 4. - Ç. I 1, 9. 11. 3, 2. 14. 4, 1. 17, 8. II 9, 3. 10, 2. 14, 16. IV 17, 3. V 4, 5. — G. I 1, 24, 28, 3, 10, 4, 19, II 6, 2, 10, 7, 3, 8, 1, III 1, 29, 2, 11. IV 8, 18. 9, 15. pratarabhivada G. III 1, 27. pratarahna G. IV 6, 11. pråtaråça Ç. II 12, 1. — G. I 3, 16. prátaráhuti Ç. I 3, 8. — G. I 1, 22, 28, 5, 13, 6, 13, 9, 14, III 9, 4. pråtaryåvan P. II 6, 16. pråtarvastar Ç. V 4, 5. pratitheyi A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. prådurbhåva A. III 5, 2. - P. II 10, 2. — Ç. IV 5, 2. VI 1, 12. pråduskarana A. I 9, 4. - C. I 1, 12. — G. I 1, 24. prådeça A. I 3, 3. — Ç. I 8, 14. II 3, 3. 4, 4. V 10, 5. — G. I 7, 21. IV 2, 17. prådhyayana Ç. II 10, 1. IV 6, 9. 8, 20. prådhyeşana Ç. VI 2, 8. prapti A. IV 4, 5. práyaccitta A. I 10, 23.

I 5, 3, III 12, 1, 11. — C. I 3, 9. 9, 12. II 13, 3. V 1, 8. — G. I 9, 18. II 5, 2. III 3, 30. prâyaccitti P. I 10, 4, 11, 2. -Ç. I 18, 3. VI 2, 11. — G. II 5, 2. prâvarşin Ç. IV 7, 29. pracana A. I 16, 1. - P. I 5, 12. 19, 1. 5. II 1, 6. 3, 2. 10, 18. 14, 11. 15, 3. 16, 3. III 1, 1. 2, 4. 4, 9. — Ç. 1 27, 1.10. prácanárthíya Ç. III 8, 2. pracita P. I 4, 1. - Ç. I 5, 1. . 10, 7. pracitraharana A. IV 3, 8. priya A. I 8, 8. II 10, 8. - P. I 3, 1. 15. III 9, 6. — Ç. I 15, 22. II 3, 3, 15, 8, III 11, 14. — G. III 4, 28. IV 10, 24. V pri A. IV 7, 11. 8, 29. — Ç. IV 4, 12. priti A. I 1, 4. prekṣaṇa Ç. I 15, 21. pretasparçin Ç. IV 11, 5. prestha A. II 6, 14. prokṣaṇa A. II 4, 13. IV 8, 16. — P. II 7, 6. III 11, 2. 5. — Ç. I 3, 4. VI 2, 11. 12. prokṣaṇî P. I 1, 2.4. - Ç. I 8, 25. prodaka G. I 3, 7. prosthapada A. II 10, 3. prosthapada P. II 15, 2. I 26, 24. 25. IV 17, 2. prausthapadi A. II 5, 9. - P. II 15, 1. - G. III 3, 1. plaksa P. IV 7, 22. 23. 24. plakşaçâkhâvant G. IV 1, 9. plava A. I 12, 6. — Ç. IV 14, 5. V plu G. II 1, 10. c. ava A. II 1, 5. c. å A. I 11, 2. 18, 7. III 2, 2. — P. I 14, 3. II 1, 5. III 2, 6. 11, 1. - Ç. I 11, 2. II 1, 27. IV 12, 31, 32,

- G. I 5,26. II 1,10.17. 5,16. 6,2.10. 7,3. 8, 1. 10,7. c. pra P. I 12,5.

phana Ç. IV 15, 7. phala A. IV 7, 3. — P. II 7, 6. 17, 6. — C. I 6, 2. 5. 11, 2. 16, 10. IV 7, 55. — G. I 9, 7. 16. II 4, 9. 6, 6. III 5, 14. IV 5, 19. phalaka P. II 10, 17. III 4, 18. - Ç. III 3, 8. phalavant A. II 6, 9. - Ç. I 15, 6. III 1, 15. — G. III 9, 4. phalin P. I 15, 6. — C. I 22, 10. phalikarana A. IV 8, 25. - P. I 16, 23. — G. I 4, 31. phalikrta A. I 10, 8. - G. I 7, 5, IV 2, 11. phalguni Ç. I 26, 9, 10. Ç. IV phâla P. II 13, 4. 13, 4. phâlguni A. II 10, 3. — Ç. III 10, 1. — G. III 3, 22.

phena G. I 2, 23.

badara C. IV 4, 10. badari Ç. IV 17, 3. baddha A. I 7, 16. II 9, 4. G. I 2, 26. baddhavatsa G. III 6, 7. V badh A. IV 2, 8, 8, 15. - P. H 2, 8. — Ç. I 12, 8, 9, 22, 10. II 13, 6. III 1, 7. — G. I 2, 26. II 3, 7. III 6, 7. IV 9, 8, 10, 1, c. anu G. III 4, 22. c. api A. III 8, 16. c. ava P. II 6, 24. c. à A. I 22, 1. III 8, 10. -P. I 15, 6. II 6, 24. — Ç. II 1, 25. IV 15, 9. - G. H 7, 4. III 4, 25. 8, 6. bandhana P. I 16, 24.

II 7, 4. III 4, 25. 8, 6. bandhana P. I 16, 24. bandhu G. II 6, 9. babhru Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

barhis A. I 3, 9, 10, 10, 3, 12, 24. II 5, 2. IV 1, 17. 2, 15. 8, 42. — P. I 2, 12. — G. I 5, 16. 7, 19. 21. 8, 17. 27. II 1, 22. III 9, 11. IV 2, 29. bala P. I 3, 25. II 2, 7. 8. III 2, 11. 16, 1. — Ç. II 2, 1. III 3, 5. IV 5, 15. VI 5, 3. 6, 16. — G. IV 7, 10. 15. balakâma G. IV 7, 10. bali A. I 2, 3, 12, 1, 3, 7, II 1, 9. 10. 14. 15. III 1, 3. IV 8, 22. — P. I 12, 2. 4. II 14, 13. 14. 22. 15, 3. 17, 13. 14. 15. 16. III 2, 5. 8, 11. — Ç. II 14, 5. 6. 17, 3. IV 13, 2. 15, 13. 19. — G. I 4, 1. 5, 6.

8, 9, 10, 12, 15, 20, 23, 24, 28,

29. 31. III 7, 13. 14. 23. 9, 1. IV 7, 37. balikarman P. II 17, 7. - Ç. I 10, 7. balivarda Ç. II 16, 4. baliharanî A. II 1, 2. baliyas Ç. II 1, 30. balbaja P. II 5, 24. bahirmandalastha C. VI 2, 9. bahihçâlâ Ç. I 5, 2. bahis P. I 4, 2. II 14, 11. bahu A. I 7, 19. II 10, 6. - P. I 2, 3. 4, 16. 6, 3. — Ç. I 13, 4. III 7, 2. 9, 3. bahudhâ A. I 23, 6. - P. III 3, 5. — G. I 4, 24. bahuyâjin Ç. I 1, 8. — G. I

bahuyâjîn Ç. I 1, 8. — G. I 1, 16.
bahula G. I 7, 11.
bahulauşadhika Â. IV 1, 13.
bahuvat G. II 5, 4.
bahvanna Â. II 7, 9.
bahuvâdin G. I 5, 23.
bahvçca P. II 10, 19.
bahvauşadhika Ç. I 28, 23. IV 6, 3.

bâṇa Å. III 12, 19. — Ç. I 19, 6. V bâdh Å. III 7, 1.

c. apa A. II 9, 4. c. ava P. I 7,1. c. pari P. II 2, 8. - Ç. II 2, 1. — G. II 10, 37. bândhava P. II 14, 4. - Ç. IV 18, 1, bândhavî A. II 3, 3. bâbhravya A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. VI 1, 1. bárhaspatya Ç. II 11, 13, 14, 7. 15, 5. bâla P. I 16, 24. II 9, 13. Ç. II 16, 4. baskala A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. bâhavi A. III 4, 4. bâhu A. I 11, 4. 20, 4. 24, 15. III 8, 12. 9, 6. 12, 11. IV 2, 8. — P. I 3, 25. — Ç. II 2, 12. 3, 2. IV 8, 8. — G. I 2, 2, 3, II 10, 26, III 4, 31. 7, 15. IV 2, 27. 5, 18. báhya G. I 2, 20. báhyatas P. I 12, 4. — Ç. III 4, 2. IV 15, 3. — G. I 4, 5. bâhyahuta Ç. I 10, 8. bahyamsa G. I 2, 20. bila A. II 10, 6. bilva G. IV 1, 12. bija Ç. I 19, 6. — G. II 9, 7. bijavant A. II 10, 2. buddhi A. I 5, 3. buddhimant A. I 5, 2. V budh c. abhi + vi P. I 5, 11. brhant A. I 21, 1. II 6, 1. - P. I 5, 9. 13, 1. II 4, 3. III 2, 2. 4, 4. 14, 4. — Ç. I 23, 1. H 10, 4. HI 3, 1. 4, 7. VI 3, 12. — G. IV 5, 31. 7, 10. brhaspati A. I 17, 12. 21. 7. -P. I 5, 10. 8, 19. II 2, 7. 6, 21. 29. III 4, 8. 12, 10. — Ç. I 11, 4. 26, 6. 28, 15. II 4, 1. 14, 7. — G. II 9, 16. bailva A. I 19, 13. - P. II 5,

26. — Ç. II 1, 18. — G. II 10, 11, brahmarşi Ç. VI 1, 1. brahmakoça P. III 16, 1. brahmacarya A. I 22, 1.3. - P. II 1, 25. 2, 6. 5, 13. 6, 2. — C. I 17, 5. II 4, 2. 11, 6.9. 10.13, 12, 2, VI 1, 2, — G. H 10, 21. brahmacarin A. I 8, 10. 20, 7. 8. 11. 22, 2. 19. III 5, 15. IV 4, 26. — P. II 2, 6, 19, 20. 3, 2. 10, 14. 11, 8. 9. HI 10, 25. 13, 5. 14, 9. — Ç. I 13, 8. II 2, 8. 9. 3, 1. 4, 5. 6, 8, 11, 6. 12, 8. 14, 20. 16, 5. 18, 1.3. — G. I 1, 7. II 3, 15. 6, 9. 10, 33. HI 1, 3. 4, 1. 10. IV 6, 16. brahmatva G. I 6, 21. brahman (m.) A. I 2, 2, 6, 3, 6, 8, 12, 7. 17, 5. 10. 23, 3. 9. 17. II 4, 14. 6, 4. III 3, 4. 4, 1. 5, 4. IV 8, 15. - P. I 1, 2. 11, 1. 12, 1. 16, 6. II 1, 11. 16. 2, 12. 6, 11. 9, 2. 6. 10, 8. III 2, 7, 10, 11, 15, 3, 6, 4, 5, 6. 15, 23, 24. 16, 1. — C. I 8, 6, 26, 20, 28, 15, II 14, 5, IV 9, 3. VI 1, 1. - G. I 9, 1. 6. 8. III 2, 40. IV 7, 41. brahman (n.) A. I 1, 2. 21, 1. 23, 24. III 2, 2. 11, 1. — P. I 5, 10. II 10, 22. III 4, 8. — C. I 21, 2. III 3, 6. IV 18, 7. VI 6, 16. brahmapurusa A. I 2, 6. brahmabandhu G. II 6, 9, brahmayajña A. III 1, 2, 3. Ç. II 17, 2. brahmayoni Ç. VI 1, 1. brahmavarcasa A. I 10, 12. 15, 6. 16, 3. III 8, 4. — P. I 19, 11. II 2, 12. 4, 3. 6, 11. Ç. I 6, 6, 27, 3, VI 6, 16, —

G. IV 5, 15. 7, 9.

brahmavarcasakáma G. IV 7, 9.

brahmavarcasin P. II 4, 3. brahmavarcasvin Å. I 5, 5. brahmaveda Ç. I 16, 3. brahmañjalikṛta Å. III 5, 11. brahmasana G. I 6, 14, 15, 21. brahmaudana Å. I 22, 12. brâhma Å. I 6, 1.

brâhmana (m.) A. I 1, 2. 8, 13. 19, 1. 5. 10, 11, 12, 13, 22, 18, 24, 11, 25, II 3, 13, 4, 16, 8, 6. 9, 9, IV 6, 18. 7, 2. — P. I 2, 13. 3, 11. 4, 8. 8, 15. 10, 5. 11, 2, 12, 5, 16, 6, 10, II 1, 5. 2, 1. 5. 3, 7. 5, 2. 17. 21. 25. 36. 9, 11. 13, 8, 14, 26. 15, 10. 16, 6. 17, 19. III 1, 7. 4, 12, 19, 5, 5, 9, 8, 10, 48. 54. 14, 8. — C. I 2, 1. 11, 8. 14, 11, 13, 24, 6, 13, 25, 9, II 1, 1. 6. 15. 18. 21. 14, 5. 17, 1. III 11, 16. IV 1, 2. 4. 12. 7, 50. 55. 8, 20. 9, 3. 13, 4. 16, 5. V 2, 9. 5, 13. - G. I 1, 16. 4, 16. 25. 9, 3. 5. 19. II 2, 8. 3, 1. 10, 1. 4. 12. 18. III 1, 5, 4, 24, 8, 5, 6, 9, 4. IV 2, 33. 3, 28. 33. 6, 13. 7, 5. 10, 17.

brâhmaṇa (n.) Â. I 1, 4. III 3, 1. 2. 3. 6, 8. 8, 6. 11. IV 7, 22. — P. I 15, 9. 17, 1. 4. 19, 13. — Ç. I 2, 5. 10, 7. VI 3, 14. — G. III 2, 7.

brâhmanî A. 1 7, 21, 14, 8. — G. II 4, 6, 7, 12.

V brů Å. I 5, 4. 12, 3. 21, 4. II 4, 12. III 5, 7. 8, 18. IV 7, 16. 8, 30. — P. I 3, 28. 30. 8, 20. 16, 10. 11. 15. II 7, 10. 12, 3. III 11, 10. 13, 6. 15, 16. 20. — Ç. I 17, 4. 19, 6. II 2, 8. 15, 3. 16, 1. III 8, 4. IV 5, 8. — G. I 6, 20. II 1, 7. 2, 13. 17. 22. III 2, 21. 22. 23. 5, 20. 27. 10, 32. IV 1, 21. 7, 23. 10, 18. 19. c. anu Å. I 21, 4. — P. II 3, 7. — Ç. II 5, 4. 11. 7, 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 20. 23. IV 13, 4. — G. II 10, 38.

e. upa P. I 6, 2. — Ç. I 14, 1. — G. II 2, 6.

c. pra Å. III 10, 1. 9. — P. II 10, 18. — Ç. III 7, 4. — G. I 4, 28.

bha (n.) Ç. I 25, 5. II 11, 9. bhakta G. I 9, 5. IV 5, 10. bhaktaçarana A. II 7, 8. V bhakş A. I 24, 15. 16. 17. 18.

P. II 10, 16. — G. III 3, 6. bhakşa Ç. II 8, 2. — G. III 2, 14, 30. IV 10, 15.

bhaga Â. III 6, 8. — P. I 6, 3. 7, 5. II 6, 17. 21. 23. — Ç. I 11, 4. 25, 7. 26, 9. II 3, 1. — G. IV 4, 28.

bhagavattama P. III 2, 7.
bhagavattara Ç. III 7, 3.
bhagavant Ç. III 7, 3.
bhagas Â. I 23, 15.
bhagâla P. II 7, 12.
bhañga G. II 4, 3.
V bhaj G. IV 5, 3.
c. vi Â. I 10, 10.

c. vi A. I 10, 10. — Ç. V 9, 4. c. sam P. II 9, 12.

bhadra Å. III 5, 7. — P. III 1, 4. 5, 3. — Ç. I 19, 6. III 5, 3. 8, 3. 6. IV 5, 8. V 5, 11. — G. III 5, 19. 8, 16.

bhadrakálî Ç. II 14, 14. bhadrapîtha P. I 15, 4. bhaya Â. III 10, 8, 11, 1. — Ç.

IV 14, 5. — G. IV 6, 2. 7, 23. bharanî Ç. I 26, 28. bharadvâja Å. III 4, 2. — Ç. II

14, 4. IV 10, 3. bhargas Å. I 23, 15. bhartr Ç. III 13, 5. bhala G. IV 6, 14. bhalla G. IV 6, 14. bhava A. IV 8, 19. - P. III 8, 6. — Ç. VI 6, 16. bhavant A. I 22, 8. - P. I 3, 4. II 2, 20. 5, 2. 3. 4. II 2, 8. — G. II 10, 38. bhavani P. III 8, 10. bhavisyant A. II 4, 14. — P. III 3, 6. bhasad A. IV 8, 8. bhasman A. IV 6, 2. — Ç. II 10, 8. V bhâ c. vi A. II 6, 15. bhàga A. IV 1, 6. 2, 10. — P. 1 2, 7. 5, 3. 11, 1. III 11, 10. — C. I 9, 7. II 16, 6. — G. I 8, 3. IV 3, 11. 12. bhâgadheya Ç. III 2, 2 bhagineya P. III 10, 46. bháj (kvip) G. IV 3, 28. bhājana Ç. II 12, 15. VI 3, 8. bhanu A. IV 6, 7. bhârata A. III 4, 4. bhâradvâja Ç. IV 10, 3. bhâradvâjî P. I 19, 7. bhâryâ Ç. II 16, 3. V 9, 6. — G. III 9, 17. bhâva P. II 17, 9. — G. I 7, 18. V bhâs Ç. II 10, 8. — G. I 4, 2. 6, 17. c. sam G. I 4, 2. bhasika Ç. VI 2, 13. bhâşya A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. bhâsvant P. III 3, 5. V bhiks A. I 22, 4. 6. — P. II 5, 2. 7, 6. — Ç. II 6, 4. 8, 1. bhikşana P. II 7, 6. bhikså A. I 22, 8. — P. II 7, 6. — Ç. II 6,8. 12,6. 14,20. bhikşâcarya P. II 5, 1. III 12, 8. bhikṣāearyā P. II 5, 11. bhikşuka P. II 9, 12. bhitta Ç. 1 28, 6. V bhid A. I 6, 8. III 10, 11. IV 3, 7. 9. — Ç. I 3, 9. V 8, 3. 4. — G. III 3, 31.

bhiṣaj Ç. I 16, 7.

/ bhî Â. III 10, 11. 11, 1. 2. —

Ç. I 4, 2. III 7, 2. 8, 5. VI

5, 6. — G. IV 9, 16.

bhîma Â. IV 8, 19. — P. II

17, 16.

bhukti A. I 23, 15. bhugna A. IV 7, 8.

V bhuj Å. I 22, 18. 23, 19. II 3, 13, 16. 5, 11. 9, 9. III 6, 8. IV 6, 18. 7, 28. 17, 1. — P. II 1, 5. 2, 5. 11, 4. 17, 19. III 9, 8. 10, 48. — Ç. I 2, 6. II 6, 7. 14, 19. 21. III 1, 17. 11, 16. IV 1, 7, 8, 9. 7, 50. 11, 8. 10. 12. — G. I 2, 32. 4, 25, 26. 5, 26. 6, 3. 4. 8, 20. II 3, 18. 22. 7, 11. 10, 7. III 2, 37, 52, 57, 4, 24, 5, 7, 8, 6. IV 3, 33, 5, 24, 6, 13, 9, 1.

e. sam P. I 17, 7.

bhuvana A. III 5, 7. — P. III 4, 4. — Ç. I 22, 7. III 2, 6. 9. 10, 2. IV 5, 8. — G. III 6, 5.

bhuvar Å. I 14, 4. — P. I 15, 4. 16, 4. — Ç. I 8, 6. 13, 5. 22, 8. 24, 8. II 2, 10. — G.

I 1, 11. II 7, 5.

V bhû A. I 1, 4. 4, 8. 5, 5. 7, 7. 16.19. 10,16. 11,7. 14,7. 15, 3. 17, 3. 19, 8. 20, 11. 21, 4. 22,21. 23,5. 24,33. II 1,7. 3, 5.6.7. 4, 7.14. 6, 5. 7. 7,9.10. 11. 8, 14. 10, 6. 8. III 4, 6. 6, 7. 7, 1. 8, 16. 9, 1. 3. 5. 6. 10, 8, 12, 3, IV 4, 10, 6, 10, 16. 7, 15. 8, 28. 32. 38. — P. 1 2, 8, 3, 1, 4, 12, 16, 5, 9, 7, 1. 8, 1. 3. 11, 6. 15, 6. 8. 16, 17. 18. 19. II 2, 9. 4, 2. 3. 5, 31, 32, 36, 39, 43, 6, 19, 26, 10, 15. 17, 9. III 2, 13. 3, 5. 4, 7. 6, 4. 7, 4. 10, 53. 13, 3. 14, 14, 15, 22, 16, 1. — Ç. I 7, 9. 8, 5. 15. 10, 5. 13, 1. 4.

9. 12. 14, 1. 7. 16, 11. 19, 6. 22, 10. 27, 9. II 1, 9. 3, 3. 12, 2. 13, 4. 5. 15, 11. III 1, 16. 4, 2. 8, 3. IV 5, 14. 17. 7, 52, 55, 18, 2, 5, V 10, 7, VI 3, 10. 13. 6, 9. — G. 1 1, 18, 21, 22, 2, 2, 3, 4, 28, 30, 3, 15, 17, 4, 4, 8, 9, 10, 12, 28, 29, 30, 31, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 6, 1. 2. 3. 9. 11. 7, 28. 8, 6. 9, 9, 18, 23, H 1, 7, 11, 12, 3, 2. 3. 9. 5, 8. 6, 8. 7, 14. 16. 8, 9, 9, 2, 3, 9, 10, 4, 5, 7, 15, 47. III 1, 15. 31. 2, 7. 9. 22. 29. 39. 55. 4, 8, 13, 28, 31. 5, 21. 6, 8. 8, 8. 9, 18. IV 2, 13. 3, 29. 6, 10. 10, 23. c. pra A. II 7, 4. c. sam A. I 15, 9. II 9, 3. IV 7, 15. — P. I 7, 2. 11, 8. 18, 2. — Ç. I 1, 13. VI 6, 9. — G. II 5, 10. [II 8, 21 corr. sambhayasi st. °cravasi . bhû (f.) A. I 14, 4. - P. I 15, 4. 16, 4. — Ç. 1 8, 6. 13, 5. 16, 4. 22, 8. 24, 8. II 2, 10. - G. I 1, 4. II 7, 5. IV 6, 1. bhûta A. I 2, 7. 24, 19. II 4, 14. 10, 8. III 4, 1. 9, 6. - P. I 5, 10. 7, 2. 12, 2. II 2, 21. 9, 7, 8, III 3, 6, 10, 23, - Ç. IV 9, 3. VI 6, 10. — G. I 3, 16. bhûtagrhya P. II 9, 3. bhûtayajña A. III 1, 2. 3. bhûti P. II 17, 9. 10. 15. bhûtikarman Ç. I 10, 1. 12, 13. bhůman A. II 7, 2. bhûmi A. IV 1, 6. 2, 10. 5, 7. — P. I 16, 17. II 2, 12. 7, 15. 11, 2. 17, 9. 15. III 10, 10. 12, 5. 14, 13. — Ç. I 19, 5. II 14, 22. IV 11, 20. — G. I 4, 5. II 3, 15. III 7, 17. 10, 33. IV 5, 3. bhumicala G. III 3, 18.

bhûmipati G. III 3, 25. bhûyas A. I 17, 13. - P. II 6, 26. 14, 3. III 15, 22. — C. I 2, 6. III 10, 2. IV 8, 4. - G. III 2, 5. 8, 19. IV 10, 17. bhûyastva A. IV 7, 3. bhúyistha G. I 8, 11. bhûri P. I 18, 5. II 1, 16. III 16, 1. V bhr A. II 10, 6. - P. II 17, 9. III 3, 5. 5, 3. — Ç. III 7, 2. c. a A. I 1, 4. c. upa Ç. II 13, 5. c. sam P. I 14, 3, bhrgu G. I 8, 4. III 8, 14. obhrt C. II 13, 5. bhṛtya Ç. IV 11, 12. bhrsti P. II 6, 16. - G. III 4, 20. bheda P. I 10, 1. bhesaja P. I 8, 5. III 6, 1. bhaikṣa P. II 5, 8. — Ç. II 6, 7. — G. II 10, 42. 44. III bhaiksacarya G. III 1, 27. bhoga A. III 12, 11. IV 8, 26. - G. IV 5, 30. bhojana A. I 1, 2. - P. I 2, 13. 10, 5. 12, 5. 15, 9. 19, 13. II 8, 7, 13, 8, 14, 26, 15, 10. 16, 6. III 1, 7. 4, 19. 5, 5. — C. I 2, 1. 11, 8. IV 7, 5. 16, 5. V 2, 9. VI 1, 7. — G. I 1, 6. III 2, 11. bhos A. I 21, 4. III 10, 2. -P. II 2, 18. — Ç. I 6, 3. II 2, 5. 7. 9. 5, 10. 11. 7, 8, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 12, 3, 18, 2, IV 8, 12, 16, 12, 5, VI 3, 6. — G. II 10, 38. bhauma A. II 1, 4. 8, 15. - P. II 14, 10. III 4, 3. V bhrajj G. III 7, 7. V bhram P. III 7, 3. 14, 13. V bhraç

c. sam Ç. II 12, 5. bhrájabhrsti P. II 6, 16. — G. III 4, 20. bhrajas A. I 21, 4. bhrátr A. I 7, 8. — P. I 6, 1. 16, 24. III 7, 2. — Ç. I 9, 9. 13, 1. 15. II 17, 3. V 9, 6. — G. II 2, 3, 5. bhrâtrvya Ç. VI 5, 5. bhrû P. III 6, 2. makha (?) Ç. I 24, 4. maghavan A. I 15, 1.3. - P. I 18, 5. — Ç. I 24, 4. maghā Ç. I 26, 8. mangala P. II 1, 4. 22. 2, 4. — Ç. I 12, 1. mangalya G. II 7, 12. macakacatanî Ç. I 23, 1. V majj C. V 2, 7. e. ud A. IV 4, 10. c. ni P. III 10, 20. - Ç. IV 17, 5. majjana P. II 5, 12. maţnyâ (v. l. mahnyâ) G. III 2, 23. mani A. III 8, 1. 21. - G. II 3, 21. III 8, 6. manika A. II 9, 3. IV 6, 4. -P. II 9, 3. III 5, 1. 2. — Ç. II 14, 13. — G. I 1, 26. III 3, 31, 9, 6, 7, manikundala C. III 1, 18. manidhanus P. II 7, 13. mandala A. I 13, 5. III 7, 4. 6. — Ç. II 9, 3. 14, 8. VI 2, 5. 6. 9. 3, 1. — G. IV 7, 13. mandu Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. mati Ç. IV 9, 3. matsya P. I 19, 9. V math G. I 1, 17. V mad A. IV 7, 26. — Ç. I 15, 3. — G. IV 3, 11. 12. c. pra A. I 6, 7. — P. II 17, 13. 14. 15. 16. — Ç. II 12, 6. IV 11, 16.

e. sam P. III 9, 6. — Ç. III 11, 14. mada G. II 1, 10. madhavya P. I 3, 20. madhu A. I 1, 4. 15, 1. 16, 5. 24, 5, 6, 15, H 10, 6, HI 3, 2, 3. 12, 14. — P. I 3, 5, 20. 16, 4. II 5, 12. 13, 2. 16, 2. 4. III 1, 6. 4, 9. 16, 1. — Ç. I 24, 3. 25, 6. 27, 6. 28, 7. III 2, 5. 6. 9, 3. V 10, 1. 2. — G. III 1, 23, 8, 24. madhuparka A. I 24, 1. 7. 14. 33. — P. I 3, 5. 16. — Ç. II 16, IV 17, 6. — G. IV 10, 5.14. madhumatî A. IV 7, 26. — P. I 3, 21. — Ç. I 12, 9. madhumattama C. I 28, 6. madhumant Ç. I 24, 4. III 6, 2. madhumantha A. II 5, 2. 4. madhura A. II 8, 6. madhuvâtîya Ç. IV 1, 8. madhûka Ç. I 12, 9. IV 17, 3. V 10, 1. madhya A. I 2, 6. 3, 1. 10, 17. 19. 20. 24, 19. II 7, 7. 8, 16. 9, 9. IV 8, 40. 43. — P. II 5, 3. 9, 6. III 3, 5. 9, 4. 14, 8. — Ç. I 7, 6. 7. 9, 8. 13. 14. 22,8. 25,6. H 7, 6. 14, 5. HI 2, 1. 3, 1. 11, 3. V 2, 6. — G. I 1, 9. 3, 9. 10. 8, 6. 9. 27. IV 7, 27. madhyatas G. I 1, 9. madhyandina P. III 4, 8. - C. III 4, 6. — G. IV 6, 10. madhyama A. II 8, 15. III 5. 20. — P. II 12, 1. III 3, 8. — Ç. III 13, 1. IV 10, 3. — G. I 4, 9. III 3, 31. IV 3, 19. 27. 4, 26. madhyavarşa P. III 3, 13. — Ç. III 13, 1. V 10, 7. V man A. I 1, 4, 13, 7, HI 2, 2, 3, 4. — P. III 13, 5. 6. —

Ç. I 3, 8. II 7, 22. 11, 9. 10. 15, 1. — G. I 4, 22. III 10, 20. c. ann A. IV 7, 28. - P. I 5, 11. 6, 2. — G. 1 3, 1. 2. 3, 11.

c. apa Ç. II 16, 4. c. abhi A. IV 7, 28.

c. sam + â A. I 23, 5.

manas A. II 3, 6. III 6, 8. - P. I 4, 15. 5, 9. II 2, 9. 15, 7. III 16, 1. — Ç. I 2, 7. 7, 9. 24, 10. III 4, 2. 7, 2. VI 4, 1. 9. — G. I 7, 23. II 9, 10. 11. IV 5, 8, 8, 14.

manasaspati C. I 4, 2.

manu P. III 1, 6. - Ç. II 16, 1. manusya A. I 22, 21. II 1, 10. III 1, 3. 9, 1. IV 4, 4. — P. I 19, 6. II 4, 2. 9, 16. — Ç. I 2, 8. VI 6, 16. — G. I 7, 5. III 5, 26.

manusyaja P. I 4, 16. manuşyayajña A. III 1, 2. 3. manojña A. III 6, 5. 7. 10, 9. manohan P. II 6, 10.

V-mantr

c. anu A. II 8, 16. 10, 5. III 10, 7. IV 3, 25. 4, 6. 7, 11. 15. — Ç. I 6, 1. 24, 10. II 13, 4. III 9, 1. 11, 15. V 8, 4. — G. II 3, 12. 13. III 6, 1. 6. 7. 10, 20. IV 10, 20.

e. abhi A. I 5, 4. - P. I 3, 14. 8, 9. 14, 5. 16, 17. 19. III 9, 7. 13, 5. 6. 15, 5 — 15. 17-21. - C. I 15, 7. 8. 27, 10. III 4, 4. 8, 2. V 3, 4. 5, 12.

c. a P. III 2, 10. 4, 5. - Ç. II 18, 1. IV 1, 6.

c. ni A. III 9, 4.

c. prati G. II 2, 14. 4, 2. mantra A. I 3, 3, 17, 14, 21, 1. II 3, 10. III 8, 7. — P. I 4, 11. 10, 1. II 6, 32. 15, 5. 17, 11. — Ç. I 2, 5. 3, 4. 9, 18. Abhandl. d. DMG. IX. 1.

10, 9. 13, 14. 14, 1. II 4, 3. 7, 18. 10, 8. IV 4, 7. 5, 16. V 1, 2. 9, 4. — G. I 3, 11. 9, 25. II 8, 13, 14, 9, 24, III 2, 50. 4, 20. 7, 17. 21. 9, 3. 10, 13. IV 8, 14.

mantravant P. II 17, 11. - G. II 2, 8. 10, 18.

mantravarna G. III 4, 13.

V manth

c. ud P. I 8, 10.

c. nis P. I 4, 4. - C. I 5, 4. mantha A. II 5, 2. III 10, 11. 12. - P. III 15,24. - C. III 2, 4. VI 4, 8.

manthana Ç. V 1, 5.

mandra A. III 10, 5. - P. I 19, 2. — Ç. I 24, 10. 28, 7. — G. III 5, 20.

manmanasa P. I 4, 15.

manyu P. III 13, 5. - G. I 4, 10. IV 3, 20.

0maya A. IV 6, 4. 7, 10. mayûkha P. II 6, 10.

mayobhû A. II 8, 12. 9, 8. 10, 5. 6. IV 6, 14. — P. III 1, 4. 9, 7. — Ç. III 8, 3. 9, 5. 11, 15. V 2, 5.

marici A. II 4, 14. - P. III 3, 6.

maru G. IV 7, 8.

marut A. II 4, 14. III 5, 7. -P. I 5, 10. II 6, 16. 13, 2. 15, 3. 4. III 1, 6. 3, 6. 12, 10. — Ç. II 14, 9. — G. II 6, 7. IV 4, 28.

marutsakhi Ç. IV 5, 8. marka P. I 16, 23.

V mare A. I 17, 16. - P. II 1, 19.

maryâdâ Ç. IV 13, 2. malimluca P. I 16, 23.

maşa (?) Ç. I 24, 7. mah (mahe) Ç. I 25, 7.

maha Ç. III 5, 1. 2. mahant A. I 23, 15. III 2, 2, 3, 4. 7, 10. 9, 6. — P. III 4,

4. — Ç. I 4, 2. IV 6, 5. VI 5, 6. — G. III 2, 23. mahas Ç. I 27, 7. — G. IV 10, 15. mahâkauşîtaka A. III 4, 4. mahâkauşîtaki Ç. IV 10, 3. 1, 1. mahâguru A. IV 4, 17. mahâdamatra Ç. IV 10, 3. mahâdeva A. IV 8, 9, 19. - P. III 8, 6. mahânasa G. I 4, 24. mahânâmnika G. III 2, 1, 54. mahânâmnî Ç. II 12, 13. — G. III 2, 6, 28. mahapatha P. III 4, 8. mahapaingya A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. mahâbhârata A. III 4, 4. mahabhra Ç. VI 1, 12. mahayajña P. I 2, 6. II 9, 1. mahâyaças P. III 6, 3. mahârâja G. IV 7, 41. mahâvrkşa Ç. I 3, 2. — G. II 4, 2. IV 5, 9. mahávyákrti P. I 5, 3, 5, 15, 5. - C. I 9, 12. 11, 4. 12, 11. 16, 4. 22, 3. 27, 10. II 2, 15. 9, 2. III 4, 8. 10, 4. 13, 1. 3. 5. IV 1, 8. 5, 12. 9, 3. 17, 5. V 5, 10. 7, 4. VI 3, 12. — G. I 8, 15. 9, 27. II 1, 25. 10, 40. IV 6, 8, 7, 35. mahâvrata Ç. VI 4, 2. 6. mahâçânti Ç. V 11, 2. mahâsûkta A. III 4, 2. — Ç. IV 10, 3, mahâhemavatî Ç. I 22, 17. mahi A. III 10, 7. - P. I 5, 11. mahiman P. III 3, 5. - Ç. III 12, 3. mahî Ç. I 8, 18, 24, 10, 13, 5. mahendra A. I 10, 7. — G. IV 7, 41. mahaitareya A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

mahaudavâhi Ç. IV 10, 3. V må mimite Ç. I 4, 2. 15, 12. II 6, 2. Caus. map A. II 7, 10. 8, 9. — Ç. I 8. 14. c. nis A. IV 7, 11. c. pari G. I 9, 11. c. sam Ç. II 1, 21, 22, 23, — G. IV 7, 9, 12, 13, ma (μή) A. I 8, 6. 13, 7. 17, 9. 16. 18, 5, 20, 7, 22, 2, H 1, 6. 10. 8, 16. III 10, 11. IV 3, 25. 8, 22. — P. I 3, 14. 27. 6, 2. II 1, 19. 3, 2. 14, 11. 16, 3. III 3, 5. 6, 3. 9, 6. 10, 14. 14, 12, 13, 15, 17, 21, 16, 1, - Ç. I 7, 9. 15, 14. 18, 3. 28, 14. II 2, 14. 4, 5. 18, 3. III 3, 1. 4, 2. 4. 7, 2. 3. 8, 4. 11, 14. V 10, 2. VI 4, 1. — G. I 8, 28. II 2, 13. 4, 2. 9, 15. 10, 34. III 8, 2. IV 9, 16. mamsa A. I 9, 5. 23, 23. 24, 33. II 5, 2. — P. I 3, 29. 11, 5. 16, 2. 19, 7, 8, II 5, 12, 8, 2, III 3, 3, 10, 26. — Ç. VI 1, 2. 7. — G. III 1, 23. 2, 57. 5, 10. 10, 5. IV 1, 6, 2, 12. 13. 14. 7, 31. mamsavant P. III 10, 48. mamsaçin Ç. II 11, 6. magha Ç. IV 6, 1. mâghî G. IV 4, 17. māngalya A. IV 6, 6. mānjistha A. I 19, 11. mâņavaka G. II 10, 7, 17, 36. mânicara P. III 14,7. mâṇḍavya A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3, VI 1, 1. mâṇḍûkeya A. III 4, 4. — Ç. I 8, 13. 9, 11. 24, 7. II 12, 18. IV 5, 5, 10, 3, mâtarievan P. I 4, 14. mâtâpitarau A. I 15, 8. — P. III 10, 2. — Ç. I 25, 2.

mâtâmaha P. III 10, 14.

mâtula A. I 24, 4. — P. III 10, 46. mâtr A. I 5, 1. 17, 3. 4. 11. 23, 1. 24, 32. IV 5, 7. — P. I 3, 27. 5, 11. 16, 19. 24. H 1, 5. 5, 7. 16, 5. III 3, 5. 7, 2. — C. I 9, 9, 19, 6, 24, 5, 27, 7. 11. II 6, 5. III 11, 4. 13, 5. IV 4, 3. 10, 6. 16, 4. V 7, 3. 9, 6. — G. II 2, 3. 8, 2. 5. 10.17. 9, 8. 10, 42. III 2, 8. 4, 5. 6, 3. 7. 10, 20. IV 10, 20. mâtra A. I 3, 1. 3, II 8, 2. IV 1, 10. 4, 8. — P. II 6, 7. — C. V 10. 5. — G. I 7, 21. II 1, 15. IV 1, 12. 14. '3, 8. 5, 28. mâtrâ Ç. IV 15, 8. mâtsya Ç. I 27, 4. mådhuparkika Ç. I 12, 10. mådhyama A. III 4, 2. mådhyåvarsa A. II 5, 9. mâna Ç. VI 6, 16. månatantavya G. I 6, 1. mânușa (f. î) A. I 14, 7. 23, 16. — P. I 15, 8. — G. I 6, 1. mamaka Ç. V 9, 4. mâyu G. III 10, 28. mâyobhava P. I 8, 1. mâyobhavya A. I 7, 19. margaçirsi A. II 3, 1. - P. III 2, 1. 3. marjana A. III 5, 10. — P. III 2, 4. 5. mâlâ A. III 8,17.18. — G. III 5, 17. malin A. IV 6, 4. målya A. IV 7, 17. maşa A. I 13, 2. 17, 2. — Ç. I 28, 6. — G. II 2, 10. 6, 6. 9, 6. mås A. I 16, 1. II 5, 10. — P. I 17, 5. 19, 1. — Ç. I 20, 1. 21, 1. 22, 1. 25, 10. 27, 1. IV 1, 1. — G. II 7, 2, 8, 19. mâsa A. I 13, 2. 14, 1. III 5,

19. — P. I 14, 2. 15, 3. II 11, 10, III 2, 16. — Ç. II 14, 8. III 12, 5. 13, 5. IV 6, 7. VI 2, 1. — G. II 6, 1. 8, 14. IV 5, 24. 27. 6, 13. 8, 10. masina G. IV 4, 4. måhendra G. I 8, 24. V mi P. III 5, 2. — Ç. III 2, 8. e. ni A. II 8, 16. - P. III 4, 4. — Ç. III 3, 1. c. pra G. II 8, 4. c. vi Ç. III 2, 5. c. sam Ç. III 3, 2. mitra A. I 24, 14. II 9, 5. -P. I 3, 16. 5, 10. II 7, 18. — Ç. I 11, 4. 26, 15. II 1, 30. 3, 1. IV 6, 4. 18, 3. mitrâvaruņau A. III 10, 11. 12, 12. — P. I 9, 5. — Ç. I 17, 9. III 6, 2. — G. II 6, 3. 7, 21. 8, 2. mithas A. I 6, 5. III 10, 11. mithuna A. I 6, 4. 18, 8. IV 2, 2. 5, 3. — P. I 8, 21. — C. IV 19, 2. — G. III 1, 5. 6. 7. 6, 5. IV 9, 13. 14. micra A. I 16, 5. - P. I 6, 1. 15, 4. 16, 23. II 16, 2, 4, 17, 8. III 8, 6. 11, 8. — Ç. I 6, 5. 11, 2. 13, 15. 27, 6. III 13, 4. IV 4, 10. 5, 3. — G. I 5, 26. 6, 6. II 1, 15. III 8, 6. V mih c. ava G. III 3, 15. c. pari P. III 7, 2. mîmâmsya G. I 2, 9. V mîl c. sam A. III 2, 2. - G. III 2, 34. mukha A. I 18, 5. 21, 2. II 3, 7. 12. III 6, 7. 7, 6. 8, 11. IV 3, 20. 7, 2. 15. 22. — P. II 1, 18. 20. 4, 8. 6, 17. 18. 19. 10, 18, 19. — Ç. I 19, 2. II 12, 4. III 12, 5. IV 8, 2. -

G. II 7, 21. III 8, 21. IV 2,

33. 8, 2.

mukhya P. III 9, 6. - C. III 11, 13. — G. II 8, 13. III 4, 29. 8, 10. V mue A. III 6, 4. — P. I 5, III 7, 3. — G. IV 10, 19. c. ava G. III 4, 23. e. ud P. H 6, 15. c. pra A. I 7, 13, 17. — P. I 6, 2. — Ç. I 15, 1. 18, 3. c. prati A. III 8, 21. - P. II 6, 30, III 3, 5. — Ç. I 22, 10. — G. IV 3, 3. c. vi A. I 7, 16. - P. I 15, 8. III 14, 15. muñja P. II 5, 24. — G. II 10, 10.37. mutava G. I 5, 18. V mud A. II 9, 5. C. III 7, 2. mudga P. I 15, 4. mudgaudana Ç. I 22, 5. V mus c. pra A. I 17, 16. 18, 5. — P. II 1, 19. musti A. I 10, 6. - C. IV 17, 3. — G. I 8, 27. III 7, 7. IV 2, 9, 20, musala A. IV 3, 14. - G. I 7, 1, mubûrta P. III 14, 10. mudha A. III 7. 9. mûtra P. II 7, 15. 8, 5. III 7, 2. — Ç. IV 12, 19. murdhan P. I 8, 5. 11, 4. 18, 3. 7. III 3, 5. — Ç. I 6, 6. 13, 1. 14, 9. 16, 7. VI 6, 9. — G. II 1, 10. 3, 7. 8, 21. 25. 9, 21. IV 6, 5. mûla A. I 22, 21. II 5, 2. 7, 5. — P. I 13, 1. III 15, 21. — C. I 8, 4. 9, 3. 13. 14. 19, 1. 23, 1. 26, 17. II 7, 5, 28. — G. I 7, 12. 8, 27. III 7, 21. mûlaphala Ç. IV 7, 55. V mr A. I 20, 7. — G. IV 9, 16. c. abhi A. IV 6, 1. mrga A. III 10, 10.

mrgaçiras P. I 4, 7. III 2, 3. — Ç. I 26, 3. V mre s. V marc. V mrj P. II 14, 21. 14, 8. c. anu G. I 7, 23. e. ni A. I 17, 16. 21, 2. 24, 15. — G. II 7, 19. c. pari G. I 2, 5. c. pra A. IV 7, 15. - P. II 6, 17. 7, 16. — Ç. I 7, 11. c. vi P. II 4, 8. III 6, 2. -Ç. I 16, 5. IV 18, 3. c. anu + vi Ç. I 21, 3. e. sam P. I 1, 3. mrda P. IV 8, 19. (mṛṇmaya G. III 2, 60! codd. mṛnmaya). mrta A. IV 2, 20. 4, 9. mrtyu A. III 10, 11. IV 6, 10. — P. I 5, 11. 12. mrdu G. IV 7, 11. mrdh Ç. II 18, 3. III 8, 4. mramaya A. IV 7, 10. - P. II 8, 2. III 10, 28. — Ç. V 8, 3. - G. III 2, 60. V mrl C. VI 5, 6. V mrc c. abhi A. I 10, 10. 15, 3. II 6, 1. 7. III 12, 17. IV 6, 13. — P. I 16, 8, 18, 25, III 4, 10. 11. 12. 13. 14, 2. 6. 15, 2. — C. I 6, 5. 16, 6. 19, 2, 22, 14. II 3, 3, III 3, 1. 8, 4. VI 1, 10. — G. II 3, 21. 5, 9. 6, 3. 10, 28. III 4, 31. c. prati + abhi G. III 8, 21. c. ava P. II 6, 12, c. anu + ava G. H 6, 3. 10, 28.c. sam A. II 6, 4. - P. I 3, 25. — Ç. III 3, 2. — G. II 8, 13. III 4, 29. V mrs A. I 23, 25.

mekṣaṇa G. I 5, 19. 8, 2. 19. IV

1, 6. 2, 14. 28. 39.

mekhalâ A. I 19, 12, 22, 1. -P. II 2, 8. 6, 15. — C. II 1, 15. 2, 1. 13, 3. 4. 5. 8. — G. H 10, 37. HI 1, 27. 4, 23. mekhalin C. II 1, 14. medas A. II 4, 13. - Ç. III 13, 2.medhas P. III 13, 5. medhå A. I 15, 2. 21, 4. 22, 20. 26. III 5, 4. — P. II 4, 3. 8. 10, 9. — Ç. II 7, 17, 10, 4. 6. IV 6, 6. 9, 3. — G. II 7, 21. medhājanana A. I 15, 2, 22, 20. 26. — P. I 16, 3. — Ç. I 24, 9. — G. II 7, 20. medhavin P. II 4, 3. medhyamedhya Ç. II 13, 5. meșa G. III 2, 51. maitra C. II 15, 8. maitravaruni P. I 16, 19. maitreyi A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. maithuna A. III 9, 6. - P. III 10, 13. — Ç. IV 11, 1. G. III 1, 17. mogha Ç. II 14, 26. - G. IV 8, 17. mocana G. III 1, 26. modamânî Ç. I 22, 16. mauñja(i) A. I 19, 12. - P. II 5, 21. — Ç. II 1, 15. mautra P. II 6, 20. maurva P. II 5, 23. V mna c. å Ç. I 9, 18. V mlup c. abhi + ni G. III 3, 34.

yakşa Å. III 4,1. — Ç. IV 9, 3. — G. III 4,28. yakşma P. III 6,2. yakşman Å. I 23,20. III 6,3. — P. II 9,10. yacchandas Ç. II 7,18. V yaj Å. I 1,4. 7,13. 11,9. 19. 9. 23,4.19. III 6,8. IV 1,4. 5. 8, 29, 36, 40. — P. I 2, 7. 3, 3, 31. 6, 2. 11, 1. 19, 2. II 5, 40, 43. 10, 3. 13, 2. 7. 14, 3. 15, 2. 17, 2. 8. III 1, 2. 3, 5. 11, 10. 12, 3. — Ç. I 18, 3. II 1, 12. 15, 10. — G. I 9, 12. II 8, 19, 20. 10, 6. III 2, 48. 4, 31. 6, 11. IV 4, 29. 31. 7, 27.

îjâna P. II 17, 3. ista A. I 10,23. III 4,6. 9,1. c. abhi G. I 5, 5.6. IV 7, 26. c. upa P. II 17, 18. c. sam P. III 8, 10. yajatra P. I 5, 11. vajaniva G. IV 5,12. 6,4. 8,23. vajamāna Ç. I 22, 7. III 13, 2. vajâ P. II 17, 10. vajurveda P. II 10, 5. - Ç. I 16, 3, 24, 8, yajus A. III 3, 1, 2, 3, — Ç. I 22, 15, 24, 2. — G. I 6, 19, 7, 25. II 8, 7. 9, 16. yajña A. I 1, 4. 3, 6. 10, 15. 12, 1, 7, 22, 21, 23, 21, H 1, 10. 5, 3. III 1, 1, 2, 3, 4, 4, 1, 5, 7. 6, 6. IV 2, 1. 8, 24. — P. I 2, 6, 3, 30, 8, 10, 10, 2, 16, 6. H 4, 2 13, 7. 15, 1. 17, 1. III 3, 10. 4, 11. 8, 15. 9, 2. - C. I 1, 14. 10, 4. 20, 4. II 2, 3. 13, 5. 17, 2. III 3, 4. IV 5, 8. 9, 3. 12, 7. V 1, 8. 9, 4. — G. I 4, 21, 6, 17, 9, 3. III 6, 10. 13. 8, 9. IV 4, 1. 7, 48. 10, 21, 22, 26. vajňavástu G. I 8, 26. 29.

yajñiya Â. III 5, 7, 8, 3, IV 7, 15, 8, 11, — P. III 2, 2, — Ç. IV 5, 8, — G. I 9, 16, yajñopavîta Ç. II 2, 3, 13, 8, IV 12, 22, — G. I 2, 1, yajñopavîtin Â. III 2, 2, 7, 3, — C. I 1, 13, IV 9, 3, 11, 22.

Ç. I 1, 13. IV 9, 3. 11, 22. — G. I 1, 2. 2, 2. II 1, 19. yata (V yam) Å. I 18, 7. III 7, 1. 2. 3. — Ç. I 13, 8. 17, 2.

yatas A. III 11, 2. - Ç. I 4, yatharham P. II 9, 12. 13. 2. VI 5, 6. — G. IV 10, 9. yathâlingam Ç. III 8, 6. — G. yatra A. I 3, 1. 12, 3. II 4, 13. 7, 7, 12. III 9, 3, 12, 19. IV 1, 15. 4, 10. 5, 7. 6, 3. 16. — P. I 1, 5. 16, 25. II 17, 2. 8. III 15, 16. — Ç. I 1, 2, 3, 2. II 16, 3. III 1, 14, 13, 2. G. IV 5, 26. 7, 3.4. 14. 10, 3. yatra-yatra P. III 13, 6. vathartu P. I 11, 7. yatha A. I 5, 1. 17, 10. 22, 21. 23, 1. H 10, 6. III 2, 2. IV 1, 14. 6, 10. 7, 20. — P. I 5, 11. 6, 3. 16, 22. II 1, 11. 4, 2, 3, 10, 22, III 1, 4, 3, 5, — Ç. I 12, 6. 19, 5. 27, 7. II 12, 5. VI 6, 3, 5. — G. I 1, 19. 6, 10. 9, 28. II 8, 4. III 3, 2. 7, 14. 10, 33. IV 2, 13. 4, 24, 7, 21. yathakaniştham P. III 2, 6. yathâkâmam Ç. VI 6, 15. yathâkâmin P. I 11, 8. yathâkuladharmam A. I 17,1.18. yathagama Ç. VI 6, 16. vathågotrakulakalpam G. II 9,25. yathangam A. IV 3, 25. yathajñanam G. III 9, 21. yathajyestham G. II 8, 24. III 9, 16. yathâdik A. II 8, 9. yathâdeçam A. I 23, 18. — G. 1 1, 4. yathaniruptam A. I 10, 7. yathanyayam A. III 5, 16. yathaparittam Ç. II 12, 18. yathapradhanam Ç. VI 3, 2. yathabbagam G. IV 3, 11. 12. yathâmangalam P. II 1, 4, 22. 2, 4. yatharûpam Ç. II 14, 6. yathartham A. I 23, 24. - Ç. IV 8, 16. — G. I 3, 12. 5, 15. II 3, 22. 4, 11. 6, 4. 12. 8, 5, 7, 17, 22, 9, 28, 10, 49, III 3, 5. 9, 28.

III 4, 21. 7, 15. yathavakaçam A. II 3, 8. — Ç. IV 8, 4. vathâvaniktam P. II 14, 13. yathavayasam G. II 4, 11. yathavibhagam Ç. I 3, 3. vathácakti A. I 21, 6. - G. I vathâsañkhyam P. III 3, 3. yathasukham Ç. IV 18, 13. yathâsûktam Ç. II 7, 28. yathâsthânam A. III 6, 8. yathetam G. II 2, 8. yathestam P. III 2, 16. yathoktam C. I 3, 17. 9, 17. yathopapadam Ç. IV 19, 2. G. I 4, 14.

yathopalambham G. II 8, 24. yad A. I 1, 3, 4, 5, 1, 4, 7, 2, 10, 15, 23, 12, 4, 13, 7, 14, 7, 17, 10, 12, 13, 16, 21, 4, 23, 1.4.6. 24,8. II 1,9. 7,4. 10, 6. III 1, 3. 2, 2. 3, 2. 3. 4, 4. 5. 7. 5, 7. 6, 5. 8. 7, 1. 9, 1. 10, 11. 11, 1. 12, 12. IV 2, 14. 7, 15. 8, 15. 22. 27. 28. — P. I 2, 8, 11, 3, 8, 18, 20, 4, 13. 16. 5, 8. 11. 7, 2. 11, 2. 4. 9. 12, 4. 14, 3. 15, 7, 8, 16, 1. 17. 19. 21. 24. II 1, 11. 16. 19. 2, 7. 12. 4, 8. 5, 33. 34. 35. 6, 10, 12, 23, 24, 10, 22, 11, 12. 17, 9.13. III 1, 2. 2, 2. 3, 5, 4, 7, 18, 8, 11, 9, 6, 11, 2. 13, 3, 5, 6, 14, 6, 15, 18, 16, 1. — Ç. I 2, 6. 7. 4, 2. 5, 6, 7, 9, 9, 6, 13, 15, 15, 16, 4. 18, 3. 19, 6. 22, 12. 23, 1. 25, 6, 27, 7, 28, 9, 15, 19, H 1, 25. 6, 6. 10, 8. 11, 9. 12, 2. 10. 13, 3. 14, 16, 18, 15, 1. 16, 2. 17, 4. III 4, 10. 7, 2. 9, 3. 10, 1. 3. 11, 8. 9. 12, 3. 5. 13, 1. 3. 5. IV 3, 3. 6. 5, 8. 7, 55. 10, 3. 15, 21. V 2, 7.

yad (Conjunction) Å. I 4,8. yad-yad Å. I 14,8. 22,15. III 4,6. IV 7,27. — G. I 2,9. yo-yo Ç. II 7,18.

yasya-yasya Ç. II 7, 18.

yadâ Â. I 14, 2. — P. I 4, 15. — G. I 9, 22. II 5, 8. 7, 17. 8, 21. IV 2, 10. 10, 4.

yadi Å. I 7, 3, 16. 9, 3, 10, 10, 11, 12, 2, 13, 2, 19, 11. III 4, 6, 8, 2, IV 7, 23. — P. I 3, 27, 28, 31, 8, 20, 13, 1, 14, 5, 16, 8, 24. III 7, 3, 10, 10, 13, 5, 6, 14, 12, 13, 15, 22, 23, 24. — Ç. I 15, 9, II 15, 10, III 10, 4, IV 7, 52, 8, 20, 12, 22, V 4, 1, 8, 3, 5, 10, 1, 11, 1, VI 3, 8, — G. I 3, 8, 4, 22, 23, 24, 6, 19, 21, 8, 3, 12, 9, 13, II 6, 7, IV 1, 18, 3, 10, yaddevatya Ç. II 7, 18.

V yam A. III 6, 8. — P. I 8, 3. II 3, 2. 5, 8. 14, 11. — Ç. I 27, 7. II 4, 5. 9, 1. 12, 6. 12. IV 15, 19. 20. — G. I 4,

1. 6, 16.

c. antar (?) A. III 6, 8.

c. \(\hat{A}\). II 8, 10. — P. I 16, 2. — C. IV 7, 52. — G. IV 5, 8.

e. upa Å. I 5, 3. 6, 4. 5. 6. — G. II 1, 8.

c. ni P. II 5, 41. III 3, 5. — Ç. I 3, 9.

c. pra A. I 5, 2. 12, 3. 15, 3.

17, 11. 24, 11. 25. III 12, 3. 7. — P. I 5, 9. 16, 20. 18, 5. II 1, 21. 2, 11. 14, 20. — Ç. I 12, 3. 24, 4. II 6, 2. 10, 4. — G. I 9, 1. II 8, 2. 10. 10, 41. III 1, 14. IV 5, 19.

c. prati + pra A. I 8, 9.
c. sam + pra Ç. II 10, 7.
c. abhi + sam G. I 1, 20.
yama A. I 2, 5. — P. I 5, 10.

GIN A. 1 2, 5. — P. 1 5, 10.

II 7, 1. III 3, 5. 15, 20. —

Ç. I 26, 28. II 14, 7. III 10,
4. 12, 5. V 9, 4. — G. III
6, 14. IV 7, 41.

yamagatha P. III 10, 9. yamadevata G. IV 7, 24. yamasu Ç. III 10, 4. yamasukta P. III 10, 9.

yava Å. I 9, 6. 11, 3. 13, 2. 17, 2. II 5, 15. 8, 15. 9, 7. IV 8, 7. — P. II 13, 7. 17, 2. 3. III 1, 6. 4, 9. — Ç. I 3, 10. 6, 2. 5. 24, 3. 28, 6. III 1, 3. IV 4, 9. — G. I 4, 22. 29. 5, 19. 7, 2. II 1, 10. 6, 6. 7, 18. 9, 6. III 5, 10. 7, 7. 8, 22. 24. IV 3, 37. 5, 18. 8, 7.

yavamant(î) G. III 10, 21. yavamaya Ç. V 2, 3. yavasa Â. II 4, 8. — P. III 14, 15.

yavâgû G. I 3, 8. 7, 20. yaças Â. I 23, 15. 24, 19. — P. I 3, 15. 7, 2. 19, 4. II 6, 11. 12. 17. 21. 23. 24. III 2, 11. 4, 10. 16, 1. — Ç. III 8, 2. VI 5, 2. 3. 4. 6, 16. — G. III 4, 17. IV 6, 10. 7, 15. 10,

yaçasa P. III 15, 2. yaçaskâma G. IV 6, 10. 8, 25. yaçasya Â. IV 8, 35. — P. III 8, 2.

yaçasvin Å. II 6, 9. — P. II 4, 3. — Ç. II 1, 30.

yaçohan P. I 11, 2. 4.

13, 14, 15,

V ya A. III 5, 7. — P. I 2, 8. 11. III 14, 15. — Ç. IV 5, 8. c. ati P. III 14, 10. c. astam A. II 6, 14. c. à P. II 16, 4. c. upa A. II 6,11. - G. III 4, 33, 34, e. ni A. I 13, 7. c. anu + pari A. III 12, 15. c. abhi + pra G. III 4, 33. yaga Ç. IV 4, 3. Vyac P. III 10, 13. — C. IV 11, 13. ⁰yaja A. I 10, 4. yājana Ç. IV 11, 13. yājin Ç. I 1, 8. yājňika P. II 6, 8. — Ç. I 14, 17. yajya A. III 6, 8. yâtayâma Ç. IV 11, 9. yâtayâmatâ G. I 8, 13. yana A. I 8, 1. - P. I 10, 1. 2. III 1, 2. — G. II 1, 20. 4, 1. 3. yâmya Ç. II 14, 7. yavat A. II 4, 6. III 3, 4. IV 1, 9. 6, 4. — P. H 5, 15. 10, 17. 14, 19. III 10, 17. — Ç. H 7, 22. 11, 10. III 10, 2. IV 8, 20. V 4, 6. — G. I 4, 15. 9, 21. 10, 43. III 8, 12. yavatkalam Ç. VI 1, 13. yavan P. II 6, 16. V vu e. ud + a G. I 7, 7. IV 1, 6. 2, 14. c. pra P. I 3, 18. e. sam P. III 1, 6. - G. III 8, 24. IV 7, 31. yukta A. I 14, 2. III 2, 2. IV 2, 3. — G. III 1, 24. yuga A. III 8, 1. - Ç. III 1, 18. V 2, 8. yugapad A. IV 4, 1.5. yugma A. I 14, 4. 15, 7. II 5, 13. — P. I 15, 4. — Ç. IV 4, 4. — G. IV 2, 33. 3, 35. 5, 21.

yugmant G. II 7, 4. V yuj A. IV 3, 1. - P. I 14, 3. II 13, 2. III 14, 2. — Ç. I 15, 8, 19. — G. III 1, 24. c. upa A. IV 7, 27. - Ç. VI 6, 16. c. ni A. I 21, 7. IV 8, 15. -P. I 8, 8. 15, 8. — Ç. II 4, 1. — G. I 4, 25. III 1, 11. c. pra P. III 3, 5. - C. II 5,11. — G. III 1,33. 5,26. 9, 21. IV 5, 11. 14. 18. 6, 1. 8. 7. c. sam P. III 10, 13. yujya A. III 6, 6. V yudh A. III 12, 19. c. pra A. III 12, 16. yuvati A. IV 6, 4.11. - Ç. I 12, 1. yuvan A. I 20, 9. 23, 2. II 7, 11. III 10. 10. — P. II 2, 9. 6, 25. 11, 12. III 9, 6. — Ç. III 11. 14. yûtha A. IV 8, 3. - P. III 9, 6. — Ç. III 11, 8. 9. 11. 13. yūpa A. III 6, 8. IV 8, 15. — C. I 20, 3. — G. III 3, 34. IV 1, 12. yûpavat P. III 5, 2. yoga P. III 4. 7. yojana P. II 13, 1. yodha Ç. II 2, 14. yoni A. I 23, 20. - P. I 3, 14. — Ç. I 16, 8. 19, 6. 22, 13. 25, 6. V 1, 3. VI 1, 1. — G. II 5, 9. yos Ç. IV 5, 9.

rakta Å. I 19, 11. — Ç. I 11, 3. raktakṛṣṇa Ç. I 12, 8. V rakṣ P. III 3, 6. 4, 15. 9, 5. — Ç. I 12, 6. 25, 6. c. abhi Ç. III 6, 2. rakṣaṇa Ç. I 21, 1. rakṣas Å. I 2, 9. III 4, 1. — Ç. I 23, 1. IV 9, 3. VI 5, 6.

raksojana G. I 4, 11. rajas A. IV 6, 7. rajasvalâ Ç. II 12, 10. VI 1, 3. - G. III 5, 5. rajju A. IV 8, 15. - G. I 2, 1. V rañj G. IV 2, 30. ranva P. III 4, 7. rati P. I 10, 1. III 4, 7. 9, 4. 14, 10, 11. — Ç. III 11, 4. IV 9, 3. ratna Ç. II 13, 5. ratha A. II 6, 1, 5, 9, III 12, 2, — P. III 14, 1. 6. 12. 13. 15. — Ç. I 15, 6, 13. II 13, 3. III 1, 13. — G. III 4, 31. rathantara A. II 6, 1. - P. I 5, 9. III 14, 8. — Ç. III 3, 1. 4, 5. VI 3, 12. rathastha C. IV 7, 32. rathâkşa Ç. I 15, 3. rathānga A. II 6, 7. - Ç. I 15, 9. rathyâ Ç. IV 7,30. — G. I 2,32. Vrabh c. â A. II 6, 1. III 5, 12. -Ç. 19, 5. 6. — G. IV 5, 8. c. anu + â A. I 11, 8. III 5, 10. — P. I 5, 3. II 1, 6. 3, 2. — Ç. I 11, 4. 12, 11. 16, 2. 22, 3. II 4, 4. — G. II 1, 24. c. sam + anu + â A. I 7. 3. 8, 9. 14, 3. 20, 2. 22, 13. c. sam A. I 8, 2. IV 6, 13. V ram P. II 7, 4. III 14, 10. — C. III 11, 4. — G. III 4, 25. e. abhi A. IV 6, 16. - C. IV 2, 6. c. upa A. IV 6, 7. - P. II 11, 7. - Ç. IV 6, 9. 7, 9. 8, 20. — G. II 5, 8. c. vi P. II 12, 3. - Ç. IV 8, 16. rayi P. I 4, 12. 16. 18, 6. III 4, 4. - Ç. I 20, 5. rayintama Ç. VI 4, 4.

rayivant C. VI 4, 4.

rarâța P. III 6, 2. rarâți P. III 13, 5. racana A. IV 8, 15. - P. II 5, 21. — G. II 10, 10. raçmi A. I 3, 3, 23, 13, II 6, 4, — C. I 8, 21. — G. I 7, 25. rasa A. III 2, 2. - P. I 19, 5. — Ç. II 13, 8.— G. IV 1. 8. 3, 19. V rah c. vi Ç. IV 11, 23. rahasya C. II 11, 13. râkâ A. I 14, 3. — Ç. I 22, 13. - G. II 7, 7, 8, IV 8, 2. râkṣasa A. I 6, 8. — Ç. I 10, 9. ⁰rāja P. III 4.18. — Ç. III 2, 8. 3. 1. 7. — G. III. 7, 13. IV 4, 31. 7, 41. rājan A. I 14, 6. 7. 17, 10. 24, 3. H 9, 5. HI 5, 7. 6, 6. 12, 1. - P. I 3, 1. 5, 1. 10, 1. 2. 15, 7. 8. II 1, 11. 5, 3. 18. 22, 26, 37, 6, 17, 14, 4, III 15, 21. — C. I 4, 2. 11, 4. 22, 11. 27, 7. 28, 15. II 15, 7. IV 5, 8. 18, 1. — G. II 6, 7. III 3, 4, 7, 21, IV 10, 24. rajanya A. III 8, 12. 9, 1. — P. I 4, 8, 8, 16, II 2, 2, 3, 8, — Ç. I 14, 14. — G. I 1, 16. rājabāndhavi A. II 3, 3. rajavrksa G. I 5, 15. rajya Ç. V 9, 4. râtra A. I 22, 19. II 4, 14. III 4, 1. IV 4, 16, 17, 21, 6, 6, 8, 13. — P. I 8, 21. 11, 1. II 1, 25. 11, 7, 8, 9. III 3, 6, 4, 8. 18. 10, 4. 25. 29. 30. 45. — Ç. II 11, 6. 14, 8. III 3, 8. IV 5, 17. 6, 9. 7, 10. 8, 20. 9, 3. V 11, 2. VI 1, 2. - G. II 3, 15. 5, 7. 7, 23. 8, 8. 10, 47. III 2, 37. 3, 23. 26. 27. IV 5, 9, 8, 19, 9, 1. rătri A. I 7. 21. 17, 13. II 4, 12. III 7, 1. IV 4, 14. — P. II 8, 1. 7. 16, 5. III 4, 15. 10,

28. 36. — Ç. II 12, 7. 9. III 4, 8. IV 5, 17. 11, 19. 15, 19. 18, 12. — G. I 6, 5. 6. III 3, 10. IV 5, 4. 28. 8, 11. râtridevata G. III 10, 1. râtrî A. III 9, 10. — P. III 2, 2. 3, 5. — Ç. I 11, 1. 2. IV 16, 4. V 5, 9. V rådh A. IV 4, 2. 3. 4. — G. III 2, 50. rayasposa A. I 7, 19. — P. I 8, 1. II 6, 20. III 9, 6. rastrabhrt P. I 5, 7. rastri G. IV 10, 12. råsabha P. III 15, 6. rikta Ç. III 5, 2. V ric c. ati A. I 10, 23. 23, 1. P. I 2, 11. V ris P. III 14, 12. 13. — Ç. III 4, 4. 7, 3. 9, 1. 10, 2. — G. III 9, 22. risany C. II 2, 14. risti P. III 14, 14. rihâna G. I 8, 27. V rf A. I 8, 2. IV 6, 13. rîtîbhûta P. III 10, 23. V rue Ç. I 6, 5. V rud A. I 6, 8, 8, 4, - P. I 5, 11. 16, 25. — Ç. I 15, 2. c. pra Ç. I 15, 2. rudita G. III 3, 28, rudra A. I 24, 16.32. II 4, 14. IV 8, 9. 19. 21. 22. 23. 24. — P. I 3, 27. 5, 10. III 3, 6. 4, 8. 8, 6, 11, 13, 9, 6, 15, 7, 8, 9. 12. 13. 14. 15. 16. — Ç. I 26, 4. III 11, 6. V 6, 2. — G. I 8, 28. II 6, 7. IV 10, 20. rudrânî P. III 8, 10. V rudh G. II 3, 11. c. vi C. IV 4, 15. Vruh c. adhi A. II 9. 2. c. ava A. II 6, 12. III 9, 6. - Ç. III 1, 16. - G. II 4, 6.

c. upa + ava Ç. V 1, 7.
e. prati + ava P. III 2, 6. 10.
11. 14, 8. — Ç. IV 17, 11.
— G. III 2, 27.

c. â Â. I 7, 7. 8, 1. 2. II 6, 1. 3. III 9, 6. IV 6, 8. — P. I 7, 1. III 2, 9. 15, 3. 5. 6. 10. — Ç. I 15, 13. 17. III 1, 10. 13. IV 12, 27. 15, 22. V 1, 2. — G. II 2, 4. 4, 1. 4. III 2, 25. 26. 5, 31.

c. upa + â Å. III 12, 12.
c. sam + â Ç. V 1, 1.

c. pra P. III 15, 21. — Ç. VI 6, 9.

rûpa Å. I 5, 3, 12, 6. — P. I 3, 20. 5, 10. 19, 4. II 11, 3. III 3, 5. 4, 7. — Ç. I 2, 2. 12, 7. 20, 5. II 12, 10. 14, 6. V 8, 2. VI 1, 4. — G. III 2, 22. IV 3, 3.

růpavattama P. III 9, 6. rekhâ G. I 1, 9.

retas P. I 6, 3. III 15, 6. — Ç. I 19, 4. 6. III 13, 5.

revatî Â. II 9,5. — P. III 5, 3. 9, 3. 15, 6. — Ç. I 26, 26. III 10, 1. 11, 2.

rai Å. II 1, 4. 4, 14. — P. I 18, 5. III 5, 3. — Ç. I 14, 6. 22, 7. II 3, 1. III 4, 10. 11, 4.14.

raibhî Ç. I 12, 3, roga P. III 6, 1. — Ç. III 8, 4. — G. IV 6, 2.

rocana P. II 6, 10. — G. III 4, 16.

rocisnu A. I 7,6. — P. I 6,3. II 6,28.

roman Â. I 7, 5. — Ç. I 24, 7. — G. III 4, 24.

rohinî Å. II 10, 3. — P. I 4, 7. II 12, 1. — Ç. I 26, 2. IV 13, 1. 17, 2.

rohita P. I 8, 10. III 9, 6. — Ç. III 11, 10. — G. II 3, 3.

raudra P. III 8, 3. - C. I 10, 9. IV 19, 4. — G. I 4, 31. III 8, 1. raurava A. I 19, 10. - P. II 5, 18. — Ç. II 1, 4. — G.

H 10, 9.

rauruki G. III 2, 7.

laksana A. I 5, 3, 4, IV 1, 15. 5, 2. — Ç. I 5, 6. 9, 2. III 10, 1. — G. I 1, 10. II 1, 2. 6. III 6, 5. IV 2, 8, 18, 19.

laksanya P. III 15, 21. laksmî G. IV 6, 3.

laghu G. III 3, 36. langhana P. II 7, 6.

lapeta P. I 16, 24.

V labh P. III 10, 26, 15, 22, 23. 24. — G. I 9, 15.

c. à A. I 13, 7. 20, 10. — P. I 3, 27. 8, 8. 11, 9. II 2, 16. 13, 4. III 8, 3. 10, 24. 12, 2. — Ç. I 10, 9.

c. anu + â G. II 10, 31.

lambhana A. I 13, 1.

lalāta Ç. II 1, 22. 10, 8. — G. III 6, 3.

lavana A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16. — P. I 8, 21. II 5, 10. — G. II 3, 15. 10, 47.

langala P. II 13, 1.

lāja A. I 7, 8. 15. — P. I 6, 1. 2. 7, 4. 5. — Ç. I 13, 15. 14, 1. IV 15, 3. — G. II 1, 15. 2, 3. 5.

V likh Ç. I 7, 6.

e. ud A. I 3, 1. - P. I 1, 2. - G. I 1, 9. IV 3, 2.

c. pari Ç. III 2, 1.

e. pra P. II 14, 15. 16. — Ç. IV 15, 7.

linga Ç. III 8, 6. — G. III 4, 21. 7, 15.

V lip P. III 8, 12. - G. III 3, 35.

c. anu A. III 8, 11. - P. II 6, 19. 14, 17.

c. upa A. I 3, 1. - P. I 1, 2. 4, 3. II 14, 11. 17, 8. — Ç. I 5, 3. 7, 2. 23, 1. V 1, 7. — G. I 1, 9. 9, 2. 10, 15. III 7, 3, 4, 13.

c. pari + upa G. I 5, 13.

e. ni Ç. VI 6, 6.

c. pra A. III 8, 11. - Ç. IV 15, 8.

V lih

c. ud G. III 6, 3.

Vli

e. prati Ç. III 1, 12.

V lud

c. â A. I 24, 15. III 10, 11.

luntha G. I 5, 18. V lup P. III 8, 16.

Vlubh

c. upa P. I 12, 4. e. pra Ç. III 13, 5.

Vlû

luna G. I 5, 16. 17.

lekhâ A. I 3, 1. — Ç. I 7, 6. — G. II 3, 6. IV 3, 2.

lepa Ç. I 16, 5. 21, 3. lepana A. II 3, 3.

Vlok

e. vi G. I 2, 14.

loka A. I 15, 1. IV 2, 18. 3, 26. 27. 4, 2. 3. 4. 7. 8. 7, 11. — P. III 3, 5. — Ç. I 16, 3. 24, 4. III 13, 2. IV 19, 5.

V 9, 4. lokatas C. IV 19, 5.

lokya A. IV 8, 35. loman A. I 8, 9. 14, 3. 18, 6. IV 1, 16. 2, 15. 6, 4. 8. — P.

II 6, 17. 10, 24. — G. II 3, 3. III 1, 4. 5, 3.

lomaça G. IV 7, 2.

lomanakha Ç. III 1, 2. losta Ç. IV 6, 5. 17, 3. — G.

IV 9, 20. lostan P. III 2, 7.

loha P. II 1, 11. lohakşura Ç. I 28, 6. 14.

lohita A. II 8, 7. - P. III 8,

11, 12. — Ç. I 24, 7. — G. III 6, 6. IV 7, 6. lohitiman G. II 8, 1. laukika P. II 17, 9. — Ç. V 1, 7. lauha Â. I 17, 9. IV 3, 19.

vamça Å. II 8, 13. 9, 1. 2. — Ç. IV 10, 5. 6. — G. III 3, 31. 1/vac Å. I 1, 1. 4. 5, 1. 7, 2. 8, 14. 21, 6. 22, 18. 21. 23, 1. 6. 15. II 3, 13. 16. 9, 9. 10, 1. III 12, 5. 10. 12. IV 6, 18. 7, 20. 30. 8, 17. — P. II 2, 6. 20. 7, 1. 10, 18. 14, 11. III 14, 2. — Ç. I 2, 8. 3, 17. 10, 9. 11, 1. 16, 10. II 5, 10. 11. 7, 7. 8, 2. 14, 26. IV 4, 13. 8, 12. 16. — G. I 6, 1. II 1, 20. 7, 10. 10, 21. 37, 41. III 5, 17. 18. IV 2, 39.

ukta Å. III 8, 17. IV 1, 14. 16. 2, 21. 7, 20. — Ç. I 9, 17. 16, 1. III 1, 2.

e. anu A. I 22, 15. — Ç. II 11, 13.

c. nis A. I 22, 27.

c. pra P. I 3, 27. — Ç. I 6, 3. 24, 10. III 5, 3. — G. I 3, 16. II 3, 6.

e. prati P. III 13, 4. — Ç. II 12, 3.

e. svasti Ç. IV 5, 13. — G. III 9, 4.

vacana P. I 5, 8. 8, 11. 12. 11, 8. II 2, 13. 5, 43. 15, 4.

vacas Å. I 1, 4. — P. III 16, 1. vajra P. II 7, 7. III 15, 3. 17. vaja Ç. IV 7, 35.

vatu G. I 6, 21.

vadavâ Â. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3.

⁰vat Â. IV 7, 2. — P. I 2, 4. 14, 3. 15, 2. III 3, 10. — Ç. V 10, 8.

vatsa A. I 13, 2. II 8, 16. —

P. II 16, 5. III 4, 4, 9, 6. — C. I 24, 10. III 2, 5, 6, 8, 9, IV 16, 4. V 5, 7. — G. III 6, 3, 5, 7. 8, 7. IV 9, 13.

vatsatari P. III 9, 6. — Ç. III 11, 13.

vatsara P. III 2, 2.

V vad Å. II 9, 4. IV 4, 5. — P. I 16, 25. 19, 2. III 3, 5. — C. VI 4, 7. — G. I 5, 25. 6, 18. 19.

c. apa P. III 10, 22

c. abhi Ç. II 7, 4. IV 12, 1.
 — G. II 3, 13. 4, 11. III 2, 43.

c. â Â. III 5, 7. — Ç. IV 5, 8.

c. pra Å. II 7, 7. c. sam Ç. IV 11, 6. vadana P. II 7, 6. 8, 8. V vadh P. I 3, 27.

vadha Ç. III 9, 1. — G. IV 8, 12.

vadhatra P. II 7, 18.

vadhû Å. I 7, 8. 8, 7. 12. — P. I 8, 9. — Ç. I 15, 15. III 12, 3. — G. II 2, 3. 5. 14. 3, 22.

V van Ç. I 20, 5. vana P. III 15, 12. vanasad P. III 15, 12.

vanaspati Â. I 2, 2, 4, 12, 3, II 6, 5, 7, 3, III 4, 1, — P. I 16, 6, III 4, 4, 8, 8, 7, 15, 21, — Ç. I 15, 16, II 14, 11, III 1, 13, IV 9, 3, V 3, 4, — G. I 4, 9, 5, 15, 9, 16, III 4, 31, ovant Â. II 7, 3,

V vap Å. I 17, 7. 10. 12. 13. 16. IV 1, 16. 6, 4. — P. II 1, 6. 11. 16. 19. — Ç. I 28, 15. III 1, 2. — G. III 4, 24.

c. å Å. I 7, 8, 15, IV 7, 11, — P. I 6, 1, 2, 7, 5, 16, 23, III 4, 9, — Ç. I 13, 6, 15, II 14, 22, — G. I 7, 6. II 2, 5, 9, 11, 4, 8, III 7, 9, 12, 16.

c. sam + â Â. I 10, 9. 11.

c. ud C. III 1, 3.

c. ni Å. IV 6, 3. — P. II 14, 11, 18, III 2, 4. — G. III 7, 13.

c. nis À. I 10, 6. 7. II 2, 2. — P. I 1, 2. — Ç. II 16, 6. — G. I 7, 2. 3.

c. pari Р. II 1, 21. 2, 5. — Ç. II 1, 26.

c. pra P. H 1, 11, 13, 7.
 vapana A. I 22, 25. — P. H 1, 25, 13, 5.

vapâ Å. I 11, 10. II 4, 13. IV 3, 20. 8, 18. — P. III 3, 9. 8, 6. 11, 4. 6. — Ç. III 13, 1. 2. — G. III 10, 30. 35. IV 4, 22, 23.

vapâçrapaņî Å. I 11, 8, 10. — G. IV 1, 1.

vapus C. VI 6, 16.

vaptr A. I 17, 16. — P. II 1, 19.

vayas Â. III 4, 1. 10, 9. — P. I 12, 4. III 5, 3. 8, 17. — Ç. I 2, 2. II 14, 22. IV 9, 3. — G. I 8, 27. II 4, 11.

vayâ Ç. I 15, 6. vayodhâ Ç. V 8, 2.

vara A. I 18, 7. — P. I 8, 14. 15. 16, 24. II 1, 23. III 4, 7. — Ç. I 12, 1. 14, 13. II 6, 3. — G. III 2, 45.

varaka Ç. I 6, 1. varatrâ Â. II 9, 4.

varuņa Â. I 2, 5. 7, 13. 17. 17,
10. II 9, 5. III 10, 11. 11, 1.
12, 12. — P. I 2, 8. 5, 10.
11. 9, 5. II 1, 11. — Ç. I
11, 4. 17, 9. 18, 3. 26, 23. 27,
7. 28, 15. II 14, 7. IV 14, 2.
V 2, 4. — G. II 6, 3. 7. 7,
21. III 3, 4. 4, 23. 6, 14. IV
7, 41. 10, 19.

varûthin P. III 4, 18. — Ç. III 4, 10.

varûthya Ç. I 3, 3.

varenya C. I 25, 6. II 5, 12. 7, 19. VI 4, 8.

varga P. II 6, 22.

varcas A. I 17, 7. 21, 4. III 6, 7. 8, 4. 9, 2. — P. I 3, 15. II 1, 9. 2, 7. 4, 3. 8. — Ç. I 4, 2. 27, 7. 28, 8. III 1, 8. 6varcasa P. III 15, 2. — G. IV

5, 15. 7, 9.

varcasya Ç. III 1, 7. varcasyitama Ç. III 11, 11.

varcasvin A. I 21, 4. varcada P. II 4, 8.

varjam Å. I 3, 6, 9, 5, 10, 4, II 4, 18, 5, 4, — P. I 4, 11, III 10, 32, — Ç. IV 4, 7, 7, 53, — G. I 5, 15, 18, III 4, 24.

varņa Â. IV 2, 6, 7, 15. — P. I 4, 8, II 2, 8, III 9, 6. — Ç. II 2, 1, III 11, 7. — G. III 4, 13, IV 7, 8.

varnaka C. IV 15, 8. vartra A. III 11, 1.

vartri A. III 11, 1.

varman A. IV 3, 20. — P. I 17, 4.

varmin P. II 17, 14.

Varşa Å. I 17, 1. 18, 1. 19, 1. 22, 3. II 4, 14. IV 5, 7. — P. II 1, 3. 2, 1. 2. 3. 5, 13. 36. III 2, 2. 12. 3, 13. 10, 2. 8. 14. 15, 18. — Ç. I 28, 2. 20. II 1, 6. — G. II 9, 1. 10, 4. III 1, 1.

varşavat Ç. IV 7, 53.

varsa P. II 14, 6. — C. IV 7, 4,53. 15,2. 18,1.2. VI 1, 12.

varşin G. III 2, 29. varşma P. I 3, 8.

varsman A. I 24, 8. valmika C. V 11, 1.

valvaja G. I 5, 18. V vac P. I 4, 16.

vaçangama G. IV 8, 7.

vaçâ A. I 1, 4. vaçikarana P. III 13, 6. vaçvâtra (?) Ç. III 11, 14. vasatkára A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3. vasatkrta P. I 2, 11. V vas (ucch)

c. vi P. III 3, 5. 4, 8. — C. III 12, 3. — G. II 8, 8. III 9, 9.

V vas A. I 7, 21, 19, 11, III 8, 9. 9, 3. 10, 2. — P. I 12, 4. II 5, 31. III 2, 2. 4, 4. - Ç. II 17, 1. 18, 2. — G. I 4, 15. uşya P. II 11, 13.

c. ud A. I 10, 12. II 7, 5. — P. I 1, 4. — Ç. I 8,

20. — G. I 7, 8, 27, 9, 1. III 10, 15, 34. IV 1, 7. 2,15. c. upa A. I 9, 3, 13, 2, 14, 7. — P. I 13, 1, 14, 3, — Ç. I 3, 1. II 12, 6. IV 8, 20.

V 1, 9, 10, 2, 11, 2, — G. I 5, 2, 5, 6, 8, III 2, 34, IV 5, 12. 8, 19.

c. pari A. II 8, 4. - G. III 5, 9, 8, 7,

c. pra P. I 18, 1. III 10, 44. - Ç. II 18, 1. III 6, 1. 7, 1. 2. IV 12, 4. V 1, 1. — G. I 6, 8.

e. vi + pra Ç. II 16, 3. G. II 8, 21.

vasana Ç. I 13, 14. II 1, 30. -G. II 1, 18. 8, 2, 10. 9, 8, 10, 8. 12. III 2, 35.

vasanavant G. IV 9, 9. vasanta A. IV 8, 2. - P. III 2, 2. 12. — Ç. IV 18, 1.

vasā P. III 8, 6. - G. IV 7, 31. vasistha A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

vasivas G. I 6, 3.

vasu A. I 3, 3. 24, 15. 32. II 4, 14. — P. I 3, 27. III 3, 6. 4, 4, 8, 5, 3, — C. I 7, 9, 8, 21. 26, 22. III 2, 5, 6, 4, 2, — G. I 7, 25. II 6, 7. IV 5, 4.

vasumant P. III 4, 18. — C. III 4, 10.

vasuvani G. IV 8, 3.

vasti G. II 7, 14.

vastra A. I 8, 12. III 8, 1. 9. 10, 18. — Ç. III 1, 6. 18. IV 12, 31, 32. V 2, 8. — G. I 2, 1. III 2, 13, 58, IV 9, 8.

vastrânta C. VI 5, 5.

V vab A. II 4, 13. 9, 5. IV 4, 10. — P. III 3, 9. — Ç. III 5, 3. 13, 2. — G. IV 3, 26. 4, 22,

e. a P. III 1, 2. — Ç. I 6, 4. II 13, 5. IV 4, 11. G. IV 3, 4.

e. ud P. I 11, 7. — G. II 2, 17.

c. pari P. I 7, 3.

c. pra A. II 4, 14. 6, 5. — G. III 7, 14.

c. vi A. I 7, 6. - P. I 6, 3. - C. I 13, 4. - G. II 10, 6.

vahatu P. 1 7, 3.

vå A. I 4, 5. 6, 7. 7, 8. 8, 9. 11. 9,1. 10,9.17.23. 11,10.13. 14, 5. 15, 5. 17, 1. 5. 7. 19, 2. 10. 20, 1. 22, 3.7. 9.19.21. 23, 4. 24, 6, 9, 27. II 1, 5, 3, 2, 9, 4, 2, 5, 6, 9, 5, 6, 12, 6, 4, 9, 10. 8, 10. 11. 9, 4. 10, 3. 4. III 2, 2. 4, 6. 5, 3. 6, 3. 6. 9. 10. 7, 7, 9, 10, 8, 4, 9, 4, 10, 11. 12, 16. 20. IV 1, 1, 5. 6. 7. 2, 6, 18. 4, 11, 15, 17. 6, 1. 3, 7, 7, 1, 2, 10, 13, 18, 21, 28, 31. 8, 2, 10, 15, 18, 20, 21, 27, 28. — P. I 3, 21—24. 4, 7. 15. 5, 2, 8, 10, 9, 2, 10, 1, 2, 11, 8, 12, 4, 14, 2, 15, 3, 5, 7, 16, 4. 6. 16, 24, 17, 2, 19, 6, 13. H 1, 2, 4, 8, 23, 2, 1, 4, 9, 10. 3, 4, 6, 10. 4, 5, 6, 5, 6. 14. 15. 19. 20. 28. 6, 2. 17. 20. 7, 4, 8, 8, 9, 15, 10, 2, 17, 11, 3. 11. 12, 1. 13, 1. 4. 5. 17, 6. 7. III 1, 5, 2, 16, 8, 5, 12, 13, 9, 3, 6, 10, 4, 13, 16, 26, 38, 45, 11, 7, 11, 14, 13, — Ç. I 1, 3. 5. 6. 11. 7, 10. 8, 2. 15. 11, 1, 3, 5, 12, 8, 13, 1, 15, 15, 7, 19. 16, 4. 9. 19, 5. 6. 20, 2. 3. 4. 22, 8. 12, 17, 24, 3, 4, 8, 28, 2, 20, 23. II 1, 3, 14. 18. 24. 2, 2. 4, 6. 5, 3. 6, 6. 7, 20, 22, 23, 24, 10, 8, 11, 10, 12, 6, 9, 16, 13, 3, 8, 14, 20, 15, 1. 16, 3. 17, 2. 3. III 1, 14. 15. 11, 2. 7. 8. 9. 10. 13, 2. 5. 6. 14, 3. IV 3, 2. 3. 5, 2. 4. 6, 8. 8, 2, 3, 20, 11, 13, 15, 25. 15, 1. 17, 2. 18, 1. V 1, 1. 3. 4. 2, 2. 10, 7. VI 2, 6. 12. — G. I 1, 8, 9, 12, 14, 15. 16. 20. 26. 28. 2, 1. 3, 4. 6. 8, 13, 4, 5, 7, 10, 20, 5, 10, 12, 14. 19. 6, 6, 19. 21. 7, 2, 10. 13, 16, 18, 20, 8, 10, 20, 23, 24. 27. 9, 7. 13. 15. 16. II 1, 10. 20. 2, 3, 8, 3, 19, 4, 9, 6, 6. 9. 7, 2. 21. 8, 8, 19. 21. 9, 4. 13. 15. 10, 12. 14. 24. 43. III 1, 8. 2, 30. 33. 36. 37. 38. 48. 3, 15. 31. 35. 36. 4, 8. 21. 31, 33, 10, 3, 35, IV 1, 19, 20. 21. 2, 2. 3, 28. 32. 33. 34. 5, 10, 25, 7, 3, 13, 14, 28, 30, 43. 8, 2. 14. 9, 3. 10, 4. vâpi P. I 15, 7. - Ç. I 22, 12.

api vâ Ç. I 24, 4. cf. api.

V va

c. anu A. II 10, 5. c. upa A. III 8, 4. vâkovâkya Ç. I 24, 8. vâkprasârikâ P. I 19, 7.

vågyata A. I 18, 7. III 7, 1. 2. 3. — P. I 8, 3. II 5, 8. 14. 11. - Ç. I 13, 8. 17, 2. II 9, 1, 12, 6, 12, IV 15, 19, 20, - G. I 4, 1. 6, 16. II 1, 13. 3, 4, 10, 45, III 2, 37, IV 3, 1,

vâc A. I 7, 22, 18, 7, 21, 7, III 3, 4. 10, 9. — P. I 3, 25. 8, 8. 18, 6. 19, 2. II 3, 2. 5, 9. III 13, 6. 16, 1. — Ç. I 2, 2. 24, 9. 10. II 4, 1. 5. III 7, 4. — G. I 3, 17. 6, 18. 19. II 3, 14, 7, 12, III 2, 44, 5, 19. vácaknaví A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3.

vacana Ç. IV 4, 13. vâcaspati A. III 3, 4. vâja A. II 6, 5. - P. I 19, 3.

III 9, 5. vājin A. II 1,7. - P. III 4, 8.

- Ç. II 1, 30. vajinivant P. I 7, 2. vâjî P. III 4, 8. vânî Ç. 1 24, 10. vânicî Ç. I 24, 10.

vâta A. I 24, 15. II 10, 4. 5. -P. II 11, 1. III 8, 13. 14, 6. 15, 21. — Ç. III 9, 5. IV 7, 28. VI 1, 13.

vâtsapra P. I 16, 8. vådita G. III 3, 28. vâditra P. II 7, 3. 11, 6. vådhaka G. I 5, 15. vâdhûya Ç. I 14, 12. vânaspatya A. II 6, 6. III 8, 20. vânta Ç. VI 1, 6. våpana A. I 22, 22. — Ç. IV 7, 42.

vâma Ç. II 10, 8. — G. II 9, 15. IV 1, 4. 5.

vâmadeva A. III 4, 2. — Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

våmadevya A. II 6, 2. - P. III 14, 5. — Ç. III 3, 1. 4, 6. VI 2, 7. 3, 12. 6, 14. — G. I 9. 29. H 4, 4. 5. IV 6, 7, 7, 34. vâyava P. II 14, 9, 12, 14, 16.

vâyavya G. I 4, 8.

vâyu A. I 17, 16. II 6, 3. III 11, 1. — P. I 5, 10. 11, 2. II 1, 6. 9, 5. 10, 5. 17, 16. III 4, 17. — Ç. I 16, 3. 18, 3.

19, 5. 26, 13. IV 9, 3. VI 6, 10. — G. II 5, 3. 9, 11. IV 7, 41. váruna (f. î) A. II 3, 3. - P. II 14, 4. — C. II 13, 8, 14, 7. — G. II 6, 7. IV 7, 24. vâruņi Ç. IV 18, 1. V 2, 5. vârkakhandi G. III 10, 8. vårksa G. II 10, 41. III 1, 14. vârta A. II 8, 3. 5. vårsika A. III 5, 19. vâla P. III 12,7. — G. IV 8,21. vâvâtâ Ç. I 12, 6. V vac P. III 4, 4. 15, 19. 20. våsa A. I 8, 7. — P. III 10. 17. — C. II 12. 10. vâsara Ç. IV 7, 8. vâsas A. I 19, 10, 11, 21, 5, II 2, 2. III 2, 2, 8, 9, IV 4, 10, 6, 16, 19. — P. I 4, 12, 13. 14, 3. II 1, 5. 2, 7. 5, 16. 6, 15. 20. 32. 7, 17. III 2, 6. — C. 1 9, 15, 11, 3, 12, 13, 22, 2. 25, 2. 28, 21. H 12, 4. III 1, 6. — G. II 1, 18. 10, 7. III 1, 11. 2, 45. 4, 25. IV 3, 24. 4, 16. 8, 20. 10, 1. vâsiştha Ç. IV 14, 5. vâsuki G IV 7, 41. vâstu A. I 2,4. II 7,1. 8,1. 9, 9. — P. III 4, 8. — C. II 14, 5. — G. I 8, 26, 29. vâstospati A. II 9, 9. — P. III 4, 7. — Ç. II 14, 5. III 1, 4. 8. — G. III 9, 6, IV 7, 33. våstospatiya C. III 4, 1. våhana P. III 14, 15. vi Ç. VI 5, 6. vikartr P. III 4, 8. vikalpa G. III 2, 2, 46. vikarşa G. I 5, 7. (sic codd.). vikāra G. III 5, 10. vikṛti P. I 14, 5. vigulpha A. IV 1, 17. vighana C. I 3, 3. V vic c. ud G. III 7, 8.

vicakṣaṇa P. III 16, 1. vicâra G. III 10, 3. vicchitti G. IV 8, 18. 9, 15. vijata C. I 28, 10. vijanyâ P. II 7, 10. vijnata P. I 5. 9. vijňána P. I 5, 9. vitasti A. IV 1, 11. vitâna P. III 8, 3. vitusa G. IV 2, 10. V vid A. I 5, 5. 12, 3. 15, 8. 22, 10. 12. 24, 7. 30. II 4, 13. IV 4, 2, 3, 4, — P. I 4, 16, 11, 9. 16, 16. 17. II 6, 21. 10, 22. III 1, 4. 13, 3. — Ç. I 5, 10. 15, 14, 24, 5, H 7, 19, 16, 3, III 13, 2. — G. I 1, 3, 9, 3. II 1, 10. 4, 2. 8, 21. IV 3, 10. 7, 23. 10, 5. c. ni A. IV 7, 27. - P. II 5, 8. — Ç. II 6, 7. IV 1, G. II 10, 44. c. sam Ç. I 21, 2. 24, 10. III 11, 14. ovid (kvip) A. I 8, 12. II 3, 10. — P. I 2, 11. — C. IV 1, 2. 4. 4. V vid (vind) A. I 7, 19.22. 8, 6. III 8, 2. 10, 11. IV 4, 7. 8, 29. — P. I 6, 3. III 3, 5. — C. I 13, 4. 17, 4. II 14, 26. vidârva Ç. IV 18, 1. vidásin A. I 5, 5. II 6, 9. — G. IV 5, 28. vidic C. I 7, 3. videça A. I 12, 2. vidyå A. I 1, 4. III 9, 1. 4. vidyåvratasnåtaka P. II 5, 32. 35. — G. III 5, 22. vidyâsnâtaka P. II 5, 32. 33. G. III 5, 22. vidyut A. I 24, 8. II 4, 14. -C. IV 7, 4.53. VI 1, 12. — G. III 3, 17. vidvas A. I 10, 23, 13, 7, 17, 10. III 7, 9. — P. II 1, 11. — Ç. I 14, 12. 28, 15.

vidhavâ A. IV 6, 12. vidhâ A. II 2, 4. vidhâtr P. II 9, 4. III 4, 8. C. II 14, 9. vidhi A. III 2, 1. - P. I 1, 5. II 6, 5. — Ç. VI 3, 8. vidheya P. II 6, 5. vinipâta C. II 10, 6. vinivrtti P. II 17, 5. 12. — G. II viparyâsa P. I 10, 1. vipaçeit G. II 7, 14. vipumsî P. II 7, 9. vipula P. II 6, 24. vipra A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3. viprakarşa G. I 5, 7. (codd. vikarsa). vipravåsa Ç. I 17, 10. viphanța G. III 4, 11. vibhava Ç. VI 6, 16. vibhaga Ç. I 3, 3. II 13, 5. vibhavasu Ç. V 1, 8. vibhitaka G. I 5, 15. vibhramein G. IV 7, 2. vimukha P. II 15, 6. vimoksa P. I 10, 1. - G. II 4, 3. virâj A. I 24, 20. 21. 22. - P. I 3, 12. III 13, 4. 14, 2. — Ç. III 2, 2. 7, 5. VI 3, 14. — G. IV 10, 2. virâma Ç. IV 8, 17. viruja P. II 6, 10. virûpâkşa P. III 6, 3. — Ç. IV 9, 3. VI 6, 10. virodha P. II 17, 7. virodhin G. III 5, 29. virohana Ç. V 8, 1. vilayana G. III 6, 4. vivadisņu A. II 7, 2. vivâha A. I 4, 1. 2. 8. 6, 1. 7, 1. 8, 5. 9. — P. I 3, 30. 4, 2. 4. 5, 6. 8, 12. — C. I 5, 2. 4. 12, 10. - G. IV 10, 26. vivâhya G. IV 10, 24. V viç P. III 16, 1. — G. I 6, 15.

1, 4. 4, 7. — C. II 2, 1. III 8, 3. c. upa A. I 8, 9. 14, 3. 24, 8. II 1, 10. 3, 7. III 2, 2. 5, 11. 7, 1. IV 6, 16. 7, 2. 8, 15. — P. I 5, 2. 8, 10. 10, 2. 11, 1. 15, 4. II 1, 5. 3, 1. 3. 10, 18. III 2, 7. 4, 5. 10, 22. — Ç. I 11, 4. 12, 11. 16, 2. 22, 2. 27, 9. II 5, 8. 7, 2. 12, 11. III 1, 2. IV 1, 2. 4, 4. 5, 11. 8, 5. VI 3, 2. 6, 2. — G. I 2, 5. II 1, 23. 3, 4. 4, 6. 6, 2. 7, 3. 8, 9. 11. 9, 8. 10, 35. HI 4, 9, 29, 9, 15, IV 2, 33, c. adhi + upa G. IV 10, 6. c. abhi + upa P. I 3, 8. c. sam + upa G. III 9, 19. c. ni A. I 14, 7. II 10, 6. c. pra A. I 8, 8. IV 4, 11. — P. I 8, 12. II 6, 10. III 4. 5, 6, 10, 24, 35, 13, 3, — C. II 12, 10. III 5, 2. 8, 4. 12, 3. VI 1, 5. 3, 1. — G, II 8, 14. III 4, 14. 5, 35. c. sam + pra A. IV 6, 7. c. sam A. II 3, 7. 9, 5. IV 2, 15. — P. III 2,13. — Ç. III 5, 3. IV 18, 6. — G. II 6, 10. III 9, 19. viç (f.) P. I 5, 9. — Ç. I 1, 8. III 2, 1. viçâkha (â) Ç. I 26, 14. — G. I 5, 16. III 10, 31. viçâla Ç. IV 18, 1. viçeşa A. IV 8, 17. - Ç. VI 4, 7. — G. I 3, 11. III 2, 50. viçva A. II 4, 14. III 5, 7. -P. I 4, 14. 5, 11. 7, 2. 12, 1. 2. 3. II 2, 21. 6, 31. 9, 7. III 1, 2. 3. 3, 6. 4, 7. 8. — Ç. 1 12, 5. 22, 7. III 5, 1. 2. IV 5, 8. vievakarman P. III 4, 8. - Ç. IV 14, 3. V 3, 3. — G. IV 8, 19. vievacarsani P. III 1, 4. vievataccaksus C. V 2, 6.

c. à A. I 23, 19. — P. III

viçvatas P. II 6,30. - G. III 6,1. viçvarûpa P. I 19, 2. III 3, 5. vicvavára P. I 18, 5. viçvavedas P. III 3, 5. - Ç. vievâmitra A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. viçvâvasu Ç. I 19, 2. vicvedevâs A. I 2, 2. 7. 3, 8. 8, 9. 24, 18. II 2, 4. 4, 14(?). — C. I 26, 19, 27, 7, II 3, 1, 12, 2. 14, 4. IV 2, 5. — G. II 3, 20. 6, 7. 8, 19. III 7, 19. V vis e. pari G. IV 5, 31. vișama P. II 7, 6. - G. II 4, 2. visaya G. IV 5, 30. vișavant G. IV 9, 16. vişâņa P. III 7, 2. vistara A. I 24, 7. 8. - P. I 3, 5. 6. 7. 9. - G. IV 10, 5. 6. vistha C. V 8, 2. visnu A. III 3, 4. - P. I 5, 10. 8, 2. II 14, 6. — Ç. I 9, 3. 22, 13. 26, 21. II 14, 4. 10. IV 9, 3. 15, 2. V 2, 6. 3, 3. VI 6, 10. — G. I 6, 20. 7, 23. II 5, 9. 9, 13. III 7, 19. visņukrama P. I 14, 5. visarga P. II 10, 10. - C. IV 2, 6. 8. — G. II 3, 14. III 2, 44. viharana G. III 6, 9. vihâyas P. III 10, 28. V vi G. I 8, 27. V vid Ç. I 19, 6. vîdu A. II 6, 7. vîdvaliga A. II 6, 5. — Ç. III 1, 13. — G. III 4, 31. vîṇā A. I 14, 6. — P. I 15, 7. - Ç. IV 7, 31. vînâgâthin Ç. I 22, 11. vîta (V vye) A. IV 8, 27. vîra P. I 3, 14. 16, 19. 18, 5. III 4, 18. - Ç. I 5, 10. 19, 6. 28, 15. III 4, 4. vîrana G. III 9, 4. vîratama P. III 2, 7.

vîratara P. I 15, 4. 7. - Ç. I 22, 12. III 5, 3. — G. II 7, 6. vîrayu Ç. VI 4, 4. vîrayant P. I 16, 19. vîrasû P. I 4,16. — G. II 7,12. vîrahan Ç. III 5, 3. vîrâ P. I 16, 19. vîrina A. II 7, 4. vîrudh P. III 7, 3. virya A. II 6, 3. - C. VI 5, 3. - G. II 6, 8. III 6, 1. vîryavant P. I 14, 5. II 10, 22. V vil s. V vid. vîvadha A. I 12, 3. V vr A. I 20, 4. 22, 29. 23, 1. 2. 3, 7, 8, 9, 15, 24, 1, III 11, 1, IV 6, 8. — P. I 16, 24. — C. I 6, 4. IV 12, 7. VI 4, 8. vrta A. III 11, 1. c. å A. III 5, 9. IV 7, 16. — P. II 17, 9. — C. IV 5, 9. c. prå P. II 7, 7. - G. II 1, 13, 19, c. pari P. III 3, 10. - G. III 4, 8. IV 2, 3. 8. 16. c. vi P. II 7, 6. c. sam P. III 4, 18. vrkka A. IV 3, 21. 24. vrksa A. I 8, 6. II 6, 9. III 8, 3. 9, 6. — P. I 15, 6. II 7, 6. III 15, 21. — Ç. I 3, 2. 13, 6, 15, 6, 22, 10, HI 1, 15, 2, 8. IV 7, 34. 12, 27. — G. II 4, 2. 7, 4. III 1, 32. 5, 31. IV 5, 19. 22. 7, 24. V vrj A. IV 4, 17. - P. II 5, 12. — Ç. III 13, 5. — G. III 1, 16. 2, 58. IV 7, 22. c. pari + vi + a Ç. III 9, 1. V vrt A. IV 4, 15. - P. II 5, 31. - Ç. IV 8, 1. c. anu P. II 3, 5. c. apa G. I 9, 29. c. abhi A. II 6, 5. c. å A. I 20, 9. IV 8, 28. -C. II 3, 2. — G. II 10, 27. III 4, 33. 9, 20.

c. anu + a C. II 3, 2. — G. III 7, 15.

e. abhi + â Ç. IV 8, 20.

c. pari + a Ç. II 3, 4. 4, 3. IV

c. apa + pari + â G. 3, 12.

e. abhi + pari + â G. IV 3, 12.

c. abhi + sam + a C. I 1, 2. c. vi + â Å. IV 4, 9. - Ç.

VI. 6, 2. — G. III 7, 15. c. sam + â A. III 5, 15. 8. P. II 5, 33, 34, 35. — Ç. III 1, 1, 15. — G.

III 5, 37. c. ni P. II 1, 11. III 7, 3.

10, 32, 51. — C. I 18, 2. - G. I 4, 21.

c. abhi + ni G. II 9, 20.

c. nis C. II 12, 9.

c. pari G. III 10, 11.

c. pra A. IV 2, 9. — G. II 1, 20. IV 7, 3.

c. abhi + pra A. II 6, 5. III 12, 8.

c. sam P. I 9, 5.

vrtta A. IV 7, 2. - Ç. I 2, 2. vrtti Ç. IV 11, 13, 15. — G. IV 8, 18. 9, 15.

vrttyavicchittikâma G. IV 9, 15. vrtra P. II 6, 27.

vrtrahan P. II 17, 9, III 15, 18. vrthapakva G. II 9, 5.

vrthavae G. III 5, 19.

vrddha A. I 7, 21. 14, 8. III 10,

6. — Ç. II 10, 8. 16, 4. vrddhaeilin G. III 5, 1.

vrddhi A. II 5, 13. IV 7, 3. -

Ç. IV 3, 3. — G. IV 3, 35. V vrdh A. I 10, 12, 21, 1, 23, 24. III 6, 8, IV 8, 9, 10. — C. I 2, 6. 17, 9. 25, 6. II 10, 4. VI 6, 16.

V vrs A. III 9, 6. — P. II 7, 7. — G. III 2, 20, 21, 5, 11.

e. abhi P. III 15, 21.

c. a G. IV 3, 11.12.

vrsan P. I 5, 9. - C. I 19, 6. - G. I 8, 28.

vrsala A. IV 2, 19. 21. - G. III 5, 34.

vrsî G. IV 2, 26.

vrsotsarga P. III 9, 1. — Ç. III

11, 1. vrsti P. II 17, 9.

Vyrh

c. vi P. III 6, 2.

V ve P. I 4, 13.

venu A. III 8, 20.

veda A. I 1, 3, 4, 15, 1, 3, 22, 2. 3. 18. 21. III 4, 1. 5, 12. 11.1. — P. II 4.2. 5.13.14. 33. 34. 6, 1. 5. 12, 1. — Ç. I 16, 3. 24, 4. 8. II 3, 1. 10, 8. 13. IV 5, 3, 12. 9, 3. — G. I 1, 7, III 4, 1.

vedavid Ç. IV 1, 2. 4, 4.

vedi A. I 5, 5, IV 2, 14. II 1, 4.

V vep Ç. III 7, 2.

vepana G. III 3, 34.

velâ A. IV 6, 5. — P. I 16, 23. II 11, 4. — C. I 19, 1. IV 11, 2. — G. I 1, 24. III 10, 19. IV 6, 12. 14. 9, 17.

veça A. I 17, 18.

veçman Ç. I 12, 1. V vest P. II 6, 25.

e. pari Ç. II 2, 1. 12, 4.

c. sam G. II 1, 20.

vestaka P. II 6, 26. vestana Ç. III 1, 8.

vai A. I 1, 4. 10, 11. 15. 12, 2. 15, 3, 9, 20, 11. II 3, 3, III 2, 2. 9, 6. IV 3, 27. 4, 8. 7, 22. 8, 29. — P. I 16, 18, 18, 2, II 3, 7. 7, 6. 14, 5. III 4, 14. 15. 16. 17. 15, 6. — Ç. I 2, 7. 19, 6. — G. I 6, 1. 21. 8, 3. III 2, 8. IV 1, 18. 9, 4.

vaikarņa P. I 4, 15.

vainava A. III 8, 20. - P. II 6, 31. — Ç. III 1, 11. IV 14. 2. — G. III 4, 27. IV 9, 17. vaitâna P. III 10, 32. vaitanika A. I 1, 1. - P. II vaidarvya A. II 3, 3. 14, 5. vaidarva Ç. IV 18, 1. vaidika P. II 17, 9, vaidya A. IV 8, 15. vairūpākṣa G. IV 5, 6. 8. vaivasvata P. I 5, 11. - Ç. III 12, 5. vaivāhya P. I 3, 1. - C. I 1, 3. 17, 8. II 15, 6. vaicampâyana A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 6, 11. vaiçâkha (î) Ç. I 1,6. vaiçâleya Ç. IV 18, 1. vaiçya A. I 19, 4. 7. 10. 11. 12. 13. II 8, 8. III 8, 13. — P. I 2, 3. 4, 10. 8, 17. 17, 4. II 2, 3, 3, 9, 5, 4, 19, 23, 27, 38, - Ç. I 14, 15. 28, 4. II 1, 5. 8. 17. 20. 23. 5, 6. IV 11, 15. — G. I 1, 15. 16. II 10, 3. 4. 12. III 1, 7. IV 7, 7. vaieravana C. I 11, 7. vaiçvadeva (i) A. II 4, 12. - P. I 12, 3. II 9, 2. III 3, 2. — C. II 12, 17. 14, 1. 3. 17, 4. V 1,6. — G. I 4,8. III 10,3. vaiçvânara A. III 6, 8. - Ç. V 4, 2. vaievâmitra Ç. II 7, 11. vaisnava (f. i) Ç. I 1, 11. 8, 16. — G. I 6, 19. 7, 22. vaihāyasa P. II 2, 12. - G. IV 9, 20. vaihāyasî G. II 6, 8. vvacas A. III 10, 6. - Ç. II 18. 3. vyanjana G. I 4, 3. IV 4, 21. V vyadh c. a P. I 3, 18. vyantara G. IV 2, 30. vyavahárya P. II 5, 43. vyághárana P. III 8, 9. 10. vyádhi Ç. V 6, 1.

vyádhita A. I 23, 20. III 6, 3. 7, 1. — Ç. II 2, 15. vyapatti P. I 10, 1. vyâma A. IV 1, 10. vyávahárika Ç. I 24, 6. vyâhrti A. I 4, 5. III 2, 3. 4, 1. 5, 12. — P. I 5, 3, 15, 4. — C. I 9, 12. 11, 4. 16, 4. 22, 3. 27, 10. II 2, 15. 9, 2. III 4, 8. 10, 4. 13, 1. 3. 5. IV 1, 8. 5, 12. 9, 3. 17, 5. V 5, 10. 7, 4. VI 3, 12. — G. I 8, 15. 9, 27. II 4, 3, 10, 40. III 2, 39. 3, 2, 31. 9, 11. IV 6, 8. 7, 35. vyusta A. II 6, 15. vyusti P. III 3, 5. vyůlhajánu Ç. I 10, 8. V vye A. IV 8, 27. c. abhi Ç. I 15,10. c. upa A. IV 7, 30. c. pari A. I 20, 9. IV 3, 20. 8, 15. — P. II 2, 9. c. sam A. I 19, 10. — P. I 4, 13. II 6, 20. c. anu + sam P. I 4, 12 (s. m. Anm.). V vraj A. III 4, 6. IV 4, 9. — P. II 7,7. — G. I 2,11. III 5, 32. 7, 11. 16. e. prati + A A. IV 5, 10. 6, 4. — G. I 6, 21. e. pari A. II 8, 11. 9, 7. IV 2, 10. 5, 4. — G. II 2, 8. e. pra A. I 23, 24. c. anu + sam G. II 2, 15. vrata A. I 8, 12. 21, 7. 22, 20. 22. III 9, 1. 5. — P. I 8, 8. 16, 6. II 5, 33, 34, 7, 18, 8, 1. 10, 10. III 3, 5. — Ç. II 4, 1. 10, 8. 11, 1. 13, 5.8. 17, 3. — G. I 4, 18. 6, 9. 9, 23. III 2, 5. 9. 55. 5, 37. IV 5, 27. 6, 13. 8, 10. vratati A. IV 8, 15.

vratapati G. II 10, 16.

vratapă Ç. II 13, 5. V 1, 9.

vratabhrt Ç. II 13, 5. vratavati G. II 6, 9. vratasnātaka P. II 5, 32. 34. — G. III 5, 22. vratahâni Ç. V 1, 9. vrátika Ç. II 11, 12. - G. III 1, 28, vrâtyastoma P. II 5, 43. vrihi A. I 9, 6, 11, 3, 17, 2, -P. II 13, 7, 17, 2, 3, — C. I 3, 10. — G. I 4, 22, 29, 5, 19. 7, 2. II 7, 18. 9, 6. IV 2, 9. 5, 18, 6, 13, 8, 7, vrihiyavau Ç. I 24, 3, 28, 6. III 1, 3. vrihiyayamant A. I 11, 3. II 8, 15. 9, 7. IV 8, 7. camyos A. III 5, 9. - C. II 11, 13. IV 5, 9. camsatha P. III 13, 3. V çak Ç. IV 8, 20. — G. III 2, 50. çakalota G. II 4, 8. çakuni A. III 5, 7. — P. II 8, 3. III 15, 20. — Ç. IV 5, 8. çakrtpindasad P. III 15, 15. çakti A. I 21, 6. — P. III 16, 1. - G. I 1, 6. IV 5, 25. çakvarî P. I 5,9. — Ç. VI 2,2. 4, 3, 4. — G. III 2, 9, 21, 22, çagma P. III 4,7. - Ç. III 5,1. V cank C. IV 14, 5. çankara A. II 2, 2. IV 8, 19. canku P. I 15, 4. - G. IV 8, 11. çankha G. IV 8, 7. çacî P. III 3, 5. - Ç. I 12, 6. çanasûtra Ç. I 24, 11. çanda P. I 16, 23. V cat G. III 9, 4. çata A. I 7, 6. 15, 1. 3. 9. - P. I 2, 8, 4, 12, 6, 3, 8, 18, 19, 11, 9. 16, 17, 18, 18, 2, 3, 5, II 6, 20, 17, 9. III 1, 2. — Ç. I 14, 16. 24, 4. V 5, 12. 9, 4. - G. I 9, 12. III 8, 5. IV 6, 13. 8, 11.

çatakratu P. III 1, 6. - Ç. V 1. 8. çatabhisaj Ç. I 26, 23, cataratra G. II 8, 8. catarcin A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. çatavarşa P. III 10, 14. catavalça Ç. I 15, 16. V 3, 4. catavirya P. III 1, 2. çataçârada P. III 2, 2. - Ç. IV 18, 1. çatasani P. II 6, 16. catâyudha P. III 1, 2. - G. III 8, 10. catoti P. III 1, 2. catru A. III 10, 11. - P. I 16, 23. cantatiya A. II 8, 11. 9, 7. IV 8, 39. 43. V cap P. III 9, 6. cabala P. I 16, 24. çabalî P. III 3, 5. cabda A. 1 18, 3. IV 6, 7. -P. II 11, 6. III 8, 5. — C. IV 7, 21. 31. V 5, 4. - G. I 2, 18. V cam A. II 9, 6. - P. I 8, 5. III 3, 6. — Ç. I 14, 7. 16, 3. VI 6, 3, 6. — G. III 4, 15. c. upa A. I 9, 3. cam (indecl. cf. camyos) A. II 1, 7. 10, 8. IV 7, 11. 15. — P. I 4, 16. II 10, 15. III 1, 4. 3, 6. 4, 7. — Ç. I 7, 9. III 4, 2. 8, 3. IV 18, 2. 3. V 10, 3. VI 6, 16. cama P. II 17, 10. çami A. I 17, 3, 11, II 8, 11, IV 2, 10. 5, 4. 6, 4. - P. I 6, 1. III 2, 7. — Ç. I 13, 15. IV 17, 3. — G. II 1, 15. III 9, 4. camimaya A. IV 6, 4. camya A. IV 3, 12. - Ç. 1 15, 6. çayana G. I 4, 10. çayanîya A. II 7, 7. cayana A. III 4, 6.

çayyâ Ç. II 6, 8. 12, 6. 14, 14. IV 15, 22. — G. III 1, 18. cara G. I 5, 18. çarana A. II 7, 8, 8, 13. — G. III 1, 32. çarani A. I 23, 25. çaranya Ç. IV 17, 5. carad A. I 7, 6. 15, 1. 3. 9. II 4, 14. IV 8, 2. - P. I 4, 12. 6, 3, 8, 19, 11, 9, 16, 17, 18, 18, 2. 3. 5. II 6, 20. 16, 2. 17, 9. III 1, 2, 2, 2, 12. — Ç. I 24, 4. IV 16, 2. 18, 1, 2. V 5, 12. — G. III 8, 5. çarâva A. I 17, 2, 3, II 4, 5. carira P. III 10, 5. - Ç. III 8, 4. IV 8, 9. — G. II 1, 10. çarkarâkarşin Ç. VI 1, 13. carman P. I 17,4. - Ç. I 27,7. carva A. IV 8, 19. - P. III 8, 6. çarvânî P. III 8, 10. çalali A. I 14, 4. - P. I 15, 4. II 1,10. — Ç. I 12, 6, 22,8. 28, 10. — G. II 7, 8. calâțu A. I 14, 4. - Ç. I 22, 8. — G. II 7, 4. cava P. II 8, 3. 4. 11, 4. - Ç. H 12, 10, IV 7, 24, çavarûpa Ç. VI 1, 4. çaçvant P. I 18, 5. V cams e. abhi A. I 23, 20. - P. II 11, 5. c. â A. IV 1, 3. c. pra A. II 8, 3, 5, 9, 4, 10, 8. — P. I 5,11. — Ç. II 11, 9. — G. II 1, 2. V cas e. vi G. III 10, 32. ocas A. I 21, 5. III 2, 4. çastra A. I 12, 5. — G. IV 7, 23. câmvatya A. IV 8, 26. câka A. II 7, 6. - P. III 3, 3. — Ç. III 12, 2. — G. III 5, 10. IV 4, 21.

çâkapindî Ç. I 11, 5. çâkapûņi Ç. IV 10, 3. çâkala A. III 4. 4. çâkalya A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. çâkâştakâ P. III 3, 13. çâkvara Ç. II 11, 11. cákhá A. I 11, 2. II 6, 9. 8, 11. IV 2, 10. 5, 4. 8, 15. — P. III 2, 7, 11, 1. - C. III 2, 1. 5. 6. 8. IV 18, 3. çâkhâpaçu Ç. I 10, 3. câkhâviçâkhe G. III 10, 31. çankhâyana A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. çâtyâyana Ç. VI 1, 1. câna P. II 5, 16. — G. II 10. 8. 12. çâdâ G. IV 7, 12. çâdvala P. III 4, 9. çâdvalavant P. III 10, 22. cânta A. II 4, 14. - P. I 8, 5. çântatama P. I 8, 5. çantarâtra A. IV 6, 6. cânti P. III 16, 1. - Ç. III 5, 1. V 11, 2. VI 2, 7. 10. 11. 3, 7. 8. 11. 4, 9. 12. 6, 16. — G. I 9, 29. III 2, 43. çântikarman A. IV 6, 1. çântipâtra Ç. VI 6, 3. câmitra A. I 11, 2. 7. 10. 12. çâmila G. I 7, 16. ⁰câyin A. I 8, 10. 22, 19. — P. II 5, 10. III 10, 25. çâlâ P. I 4, 2. II 14, 11. III 4, 1. 2. 4. 18. — C. I 5, 2. VI 6, 9. — G. II 1, 12. 9, 2. 10, 15. III 7, 3. çâlâkarman P. III 4, 1. câlâgni A. II 2,5. — P. III 10. 11. 33. — G. III 7, 3. IV çâlmali G. I 5, 15. II 4, 1. çâva P. III 10, 29. V çás A. I 17, 17.

.c. a Ç. IV 12, 6.

c. sam A. I 14, 6. III 12, 20. - P. II 3, 2. - P. I 3, çâsa A. III 12, 13. 26. — Ç. III 1, 13. IV 6, 5. VI 5, 6. çikya A. II 1, 2. V ciks C. V 2, 4. çikhâ A. I 7, 16. IV 2, 9. G. III 4, 24. çinîvâlî G. II 5, 9. ciprin P. I 18, 5. ciras A. I 7, 20, 11, 10, 15, 9. 17, 7. 16. 18, 5. 19, 10. II 3, 7. IV 2, 15. 3, 5. 20. 5, 6. 8, 8. 15. 25. — P. I 16, 22. II 1, 17, 19, 21, 2, 5, 6, 25, III 2, 13. 6, 3. — C. I 22, 15. 25, 2. 28, 15. II 14, 14. G. I 2, 2, 3, 6, III 8, 21, 10, 26. 27. çırastas P. I 16, 22. çirişa Ç. IV 17, 3. - G. III 9, 4, çilâ A. II 9, 3. — G. III 9, 6. IV 2, 29. civa A. II 2, 2. 3, 6. 4, 14. 9, 9. IV 8, 19. — P. I 4, 16. 8, 5. H 1, 11. 17, 9. III 1, 4. 2, 2. 12. 3, 6. 4, 6. 8. 15, 18. 19. — Ç. I 7, 9. 14, 1. II 6, 1. III 4, 2, 10, 5, 1, civatama P. I 4, 16. 8, 5. çivâ P. III 15,19. — Ç. VI 6, 9.16. cicira A. II 4, 1. çiçu P. III 4, 4. - Ç. III 2, 5. Veis G. IV 8, 1. c. ud A. I 10, 27. 24, 25. -P. I 3, 22. — C. IV 7, 40. — G. I 2, 30. 9, 1. II 3, 22. III 8, 12. IV 3, 28. c. pari P. I 16, 9. cista (/ cas) P. II 11, 6. - G. III 3, 29. 5, 38. çişya Ç. II 17, 3. - G. III 3, 2.

Vei A. III 9, 6. - P. I 8, 21. II 5, 30. III 2, 16. - Ç. I 17, 6. IV 11, 18. 18, 12. G. I 6, 5. II 3, 15. cita P. II 1, 6. - Ç. I 28, 7. cîtikâ A. IV 5, 4. cîtikâvatî A. IV 5, 4. çîtoşņa A. I 17, 6.17. III 8, 9. — Ç. I 28, 9. — G. III 4, 11. çîpâla A. II 8, 14. IV 4, 8. çîrya G. I 5, 18. çîrşa A. I 6, 8. — P. III 6, 1. çîrşanya P. III 6, 2. çîla A. I 5, 3. IV 7, 2. — Ç. I 2, 2. - G. II 4, 6. cukta P. II 7, 6. cukra P. III 3, 5. - C. I 15, 8. - G. III 8, 5. cukrajyotis P. II 10, 17, 15, 5. cukriya Ç. II 11, 9. VI 4, 13. cukla P. I 12, 4. - C. IV 6, 1. cuklakrsna C. I 24, 7. çuklapakşa Ç. II 11, 5. eunga P. I 14,3. - C. I 20,3. — G. II 6, 6. 7, 18. V cuc c. apa A. IV 6, 18. - P. III 10, 19. - Ç. IV 17, 5. cuci A. II 1, 9. 2, 2. III 2, 2. — Р. II 17, 6. III 10, 22. C. I 3, 3, 15, 4, II 12, 11. 13, 5. — G. I 2, 28. 3, 17. II 8, 2. 10. 9, 8. IV 2, 33. cucisad C. I 4, 2. cuddha C. I 9, 18. çuddhapakşa Ç. V 2, 2. V cudh A. I 17, 16, 18,5. - P. II 1, 19. 6, 19. çuna Ç. II 10, 7. IV 13, 4. cunaka P. I 16, 24. çunankuri P. II 17, 15. ęuçrûşâ P. II 5, 11. — Ç. II 6, 8, 12, 6, çuşka A. II 8, 5. - G. IV 7, 8. cusmin A. I 16, 5. 27, 7. çûkatrna G. I 5, 18.

çûdra A. I 24, 12. — P. II 8, 3. 4. III 15, 6. — Ç. IV 7, 20, çûdravat Ç. IV 7, 33, 47. çûdrâ P. I 4, 11. — G. III 2, 56. çûnya P. I 5, 11. çûrpa A. I 7, 14. IV 3, 15. P. I 7, 5. II 14, 11. 20. III 2.4. — G. I 7, 1. II 1, 15. 2, 11. III 7, 9, 11, 12, 16. çûla A. I 11, 12, 15. cůlagava A. I 3, 6. IV 8, 1. 35. — P. III 8, 1. 9, 10. çûşa G. IV 3, 18. ergâla P. II 11, 6. çrta (cf. çrâ, çrap) A. I 10, 12. III 5, 7. — G. I 7, 7.8. III 10, 15, 34. IV 1, 7, 2, 15. V cr c. pra P. II 7, 16. c. vi Ç. I 15, 9. II 13, 3. c. sam A. IV 2, 22. çepa P. I 4, 16. cevala P. I 16, 2. cesa A. I 2, 10. 8, 9. 11, 4. 18, 7. 22, 11. H 10, 6. HI 7, 1. 11, 2. IV 7, 27. - P. I 12, 5. II 1, 22. 5, 8. 14, 18. 22. 17, 13. 17. III 2, 4. 9, 7. 10, 44. - Ç. I 4, 2. 16, 12. 27, 11. II 7, 29. 8, 1. 14, 18. III 11. 15. IV 1,11. 5, 10. 10, 11. 12. V 5, 10. — G. I 3, 12. 4, 12. II 2, 11. 4, 8. 10, 45. III 7, 14.16. 8, 12. 10, 24. IV 1, 17. 10, 11, 17, conita A. IV 8, 27. - G. II 5, 8. III 10, 33. cobhana A. II 10, 8. cauca A. IV 7, 2. P. III 10, 3. caundikeya P. I 16, 23. caunaka A. III 4, 4. IV 7, 16, 8, 44. çaunaki Ç. IV 10, 3. V ccyut c. pra G. III 10, 32.

çmaçâna A. I 5, 5. IV 1, 12. 15. P. I 8, 11. II 11, 6. III 10, 8, 15, 14. — Ç. I 15, 15. II 12, 10. IV 7, 22. 12, 30. — G. I 2, 32. II 4, 2. çmaçru A. I 18, 3. 4. 6. IV 1, 16. 6, 4. — P. II 1, 7. — C. I 28, 15. III 1, 2. IV 7, 42. VI 1, 6. — G. III 4, 24. cyâma P. I 16, 24. eyâmâka G. III 8, 22, 23. çyâvâsya P. I 3, 18. V cran c. vi G. I 4, 31. craddadhana A. I 1, 4. eraddhâ A. III 5, 4. 9, 1. - P. II 6, 23. 10, 9. — Ç. II 10, 4. 6. III 3, 3. craddhamedhe Ç. II 7, 17. IV 6, 6. 9, 3. V crap A. I 10, 8.10. 11, 10.11. 12. 22, 12. II 1, 4. 9, 9. — P. I 2, 7, 11, 1, 12, 1, 15, 4, 19, 2. II 14, 3. 15, 2. 16, 2. 17, 2. 3. 8. III 1, 2. 2, 2. 3, 5. 4, 5. 8, 6. 9, 8. — C. I 3, 3. 22, 4. 25, 4. III 11, 16. V 2, 3. 3, 2. 5, 6. 8, 2. — G. I 7, 7. 9, 16. III 10, 10. 31. IV 1, 6. 2, 14, 28, çrapana P. III 12, 5. çrapanî A. I 11, 8. 10. — G. IV 1, 1. V cram A. III 7, 2. c. vi C. IV 6, 7. çrama Ç. III 10, 2. eravana A. III 5, 2. - P. II 10, 2, 14, 6, III 10, 44, — Ç. I 20, 2. 26, 21. IV 5, 2. 15, 1. 2. — G. III 2, 62. 7, 19. cravana G. III 3, 13. IV 8, 1. eravanakarman A. II 1, 1. - P. II 14, 1. — G. III 7, 1. çravanâvat P. III 2, 2. cravas A. I 22, 21. cravisthiya C. IV 15, 1. V grå (cf. crta, crap).

craddha A. IV 5, 10. 7, 1. crevas P. II 2, 9. III 1, 4, 4, 4. P. II 11, 2. — C. IV 7, 5. VI 1, 7. — G. IV 4, 2. çrâddhavat Ç. IV 7, 12. çrâddhika Ç. IV 7, 55. crâvana A. III 5, 2. - P. II 10, 2. — G. III 9, 2. çravanî A. II 1, 1. - P. II 10, 2. 14, 2. 6. — C. IV 15, 2. V cri A. I 24, 29. - P. I 11, 9. 16, 17. — Ç. III 3, 1. IV 5, 8. — G. II 1, 7. c. adhi A. III 5, 7. - P. I 1, 2. — Ç. I 8, 19. IV 5, 8. — G. I 7, 27. c. abhi G. II 4, 3. c. upa + â Ç. IV 8, 9. c. ud A. II 8, 16. - P. III 4, 4. — Ç. III 2, 6. 8. IV 8, 5. c. pari A. II 5, 2. — P. II 6, 9. çrî A. I 24, 29. — P. H 6, 11. 12. 17, 9. III 4, 10. — Ç. II 14, 14. III 3, 7. 8, 2. V 9, 4. VI 5, 2, 3. — G. III 4, 25. IV 9, 4. 10, 15. çrîstûpa P. III 4, 18. V cru A. III 10, 9, 10. IV 7, 26. — P. I 6, 3. 11, 9. 16, 17. III 16, 1. - Ç. II 11, 13. 12, 14. IV 7, 10. — G. III 2, 6. 5, 28. c. prati P. II 5, 29. - C. I 7, 1. 9, 19. V 10, 4. c. sam G. II 8, 21 (corr. sambhavasi). ocrut A. III 6, 7.

cruta A. III 9, 1. 10, 10. IV 7,

cruti P. I 2, 6. 3, 31. 8, 13. 19,

6. H 3, 7, 7, 6, 9, 15, 15, 3, 8. 17,12. III 10,58. 14,15.

15, 16. — Ç. II 7, 15. IV 9,

2, 2, 3, 4, 5, 6,

3. VI 6, 16.

crutatas G. III 5, 28.

2. — P. III 16, 1. — Ç. I

— Ç. III 8, 3. — G. III 8, 16. crestha A. I 15, 3. IV 8, 3. -P. I 18, 6. — Ç. I 4, 2. III 1, 16. VI 4, 1. — G. III 4, 6. 5, 23. craisthya P. II 17, 9. III 2, 7. - Ç. III 7, 3. çraişthyatama Ç. I 19, 6. crotra A. III 8, 10. - P. I 3, 25. 19, 4. II 6, 18. III 16, 1. erotriva A. IV 4, 27. - P. I 11, 6. — Ç. II 14, 19. IV 12, 3.4. clesman C. IV 12, 26. - G. III 6, 3, clesmâtaka G. I 5, 15. cloka C. I 10, 6. evan A. IV 3, 21. — P. I 16, 2. II 8, 3. 11, 6. 13, 4. — — C. II 14, 22. IV 7, 33. cvapaca Ç. II 14, 22. evabhra G. IV 7, 14. çvaçura A. I 24, 4. - P. III 10, 46. — C. I 13, 1. V cvas C. I 11, 1. c. ud G. IV 5, 8. c. upa A. III 12, 17. çvas (adv.) A. II 4,7. - P. III 3, 10. — Ç. III 13, 7. — G. III 7, 22. IV 2, 1. cvasini A. IV 8, 27, 28. cveta A. II 3, 3, 8, 6. - P. II 14, 4, 5, 9, 12, 14, 16, 19, — C. I 22, 8. IV 18, 1. — G. H 7, 8. IV 7, 28. cvetapakşa P. III 6, 3. çvetapuşpa P. I 13,1. evobhůta A. II 4, 7. - G. II 3, 19. III 2, 39. satpadî A. I 7, 19. — Ç. I 14, 6. şadakşara (şal°) Ç. I 24, 4. sadanga P. II 6, 6.

sadaha P. II 3, 6. sadâhuti A. III 6, 3.

sadrca (sal⁰) Ç. I 22, 13.

şadrátra P. I 8, 21. H 1, 25. sandha P. II 7, 9. sanmasya P. II 3, 6. sas A. I 3, 1. II 5, 6. III 5, 14. IV 8, 20. — P. I 3, 1. 8, 1. II 5, 6. III 9, 4. — Ç. I 5, 10. 21, 2. II 15, 1. IV 5, 16. - G. II 1, 24. 2, 16. 3, 6. III 2, 2, IV 10, 23. sastha (i) A. I 16, 1. III 12, 8. — P. I 15, 3. 19, 1. II 11, 10. — Ç. I 22, 7. 27, 1. 28, 18. IV 6, 8. 7, 53. — G. II 7, 2, IV 1, 16. sodaça A. I 18, 2. 19, 5. - P. II 5, 36. — Ç. I 28, 20. II 1, 6. — G. II 10, 4. III 1, 1. şodaçan P. II 1, 3. V sthiv c. ni Ç. IV 12, 17. sthivana P. II 8, 5.

sa⁰ A. I 7, 5, 11, 2, 20, 4, II 3, 7. 5, 2. 7, 5. 8, 5. 9, 3. III 9, 1. — P. I 6, 3. II 1, 12. 18. 23. 10, 13. 12, 2. III 4, 9. — Ç. I 13, 6. 25, 5. IV 3, 4. - G. II 10, 26. sarsika A. III 9, 1. sarşirajanya A. III 9, 1. samyoga G. III 9, 22. samloki G. IV 7, 21. samvatsara A. I 8,11. 18,9. 22, 19. II 4, 14. — P. I 3, 2, 31. 8, 21. II 1, 25. 3, 6. 12, 2. III 2, 2. 10, 52. 12, 8. — C. I 25, 11. 28, 1. H 5, 1. 11, 10. 11. 14, 8. 15, 10. III 3, 9. IV 2, 7. 3, 2. — G. II 8, 8, 19. III 1,13.28. II 1,4. IV 7,43. samvatsarina C. III 10. 3. samvanana P. I 6, 2. samveçana Ç. IV 7, 45. — G. IV 9, 17.

samcaya A. III 9, 6. - G. III

samsad A. II 6,11. - P. III 4,7.

2, 26.

samsiddhi G. I 4, 2. 6, 17. samskarana G. I 7, 28, IV 4, 5. samskåra P. II 5, 42, 43. - C. I 1, 10, 3, 13, 8, 22, samstûpa G. I 4, 11. samstha A. I 3, 1. 10, 17. 18, 6. - C. I 1, 14, 7, 6. samsrava A. IV 7, 15. - P. I 11, 4. samsrava Ç. I 16, 7. 20, 4. samhità Ç. VI 4, 7. sakâça A. I 18, 7. sakula P. II 7, 11. sakrt A. I 3, 3, IV 4, 10, 7, 14. — P. III 10, 21. — Ç. I 2, 6. 7, 12. — G. I 3, 4. 4, 6. 23. 7, 3. 5. 25. 8, 10. 11. 18. H 2, 5, 8, 7, 9, 16, HI 7, 7, 13. 8, 13. IV 2, 9. 11. 20. sakrt-sakrt C. V 1, 2. sakeçanakha G. II 5, 6. saktu A. II 1, 2. 9. III 5, 5. 10. — P. II 14, 8, 11, 13, 18, 22, III 2, 4. — Ç. IV 5, 3. 15, 1. 3. 19. — G. III 7, 9. 12. 13. 22. 9, 4. IV 9, 12. sakthi P. III 3, 10. - G. IV 1, 4. 5. 2, 12. sakhi A. I 7, 19. III 5, 7. 6, 6. - P. I 8, 1. III 4, 7, 18, 10, 47. — Ç. I 14, 6. II 2, 1. 16, 2. IV 5, 8. sakhya P. II 11, 12. III 4, 7. 7, 2. sagana Ç. VI 5, 3. sagandharvapsaraska A. III 9, 1. sagotra G. III 4, 4. sankarsa G. I 5, 7. sankrama Ç. IV 7, 41. sankhya A. III 4, 1. - P. III 3, 3. — Ç. IV 9, 3. sangamana Ç. I 7, 9. III 4, 2. sangrahana G. III 6, 4. sangrama A. III 12, 1. V sac P. III 4, 7. — Ç. III 12, 3. sacetana P. III 13, 3.

sacetas P. III 13, 3.

V saj c. anu P. I 5, 10. 8, 2. c. ava G. III 10, 31. sajāta A. I 24, 8. — G. III 9, 17. sajus A. II 2, 4. sañcayana A. IV 5, 1. sañcara P. I 3, 24. - G. III 7, 10. sañciti A. IV 2, 22. sanjnapta G. III 10, 28. sațâlu P. I 15,4. sat P. II 5, 20. satânûnaptrin P. II 11, 8. satya A. I 5, 4. 24, 29. II 4, 13. 6, 4. III 9, 1. - P. I 5, 10. 16, 24. II 8, 8. III 3, 5. 13, 6. - Ç. I 6, 5. III 3, 3. 13, 2. VI 4, 7. 6, 16. — G. I 5, 25. satvadharman C. I 22, 7. "sad A. III 10,10. — G. IV 3,10. V sad A. II 4, 14. — G. I 6, 15. IV 3, 31. c. a A. I 10, 12. II 5, 2. -G. I 7, 19. c. sam + â A. I 3, 10. c. ud P. II 6, 18. c. upa A. II 2, 3. - P. II 3, 3. — Ç. IV 15, 20. — G. I 7, 1. II 1, 15. 10, 38. III 3, 27. c. ni P. I 8, 10. sadana G. I 6, 15. sadas G. IV 3, 23. sadasaspati A. I 22, 13. III 5, 4. — P. II 10, 9. 11. — Ç. II 8, 1. — G. II 7, 21. III 2, 48. sadasya A. I 23, 5, 14. sada P. III 4, 7. - Ç. III 5, 3. sadápuspî Ç. III 1, 3. sadeça G. II 6, 1. sadyahkri Ç. III 14, 2. sadyas P. II 3, 7. V san P. III 9, 5. sani A. II 6, 5. - P. II 6, 16. III 16, 1.

sandarçana A. IV 8, 12. sandeha P. II 17, 4. sandhâ G. III 7, 21. sandhi A. III 2, 2. - P. I 16, 23. II 7, 6. 11, 2.4. III 4, 10. 11. 12. 13. — Ç. IV 11, 2. — G. II 3, 6. III 10, 19. sandhija Ç. III 13, 5. sandhivelâ G. IV 6, 12.14. sandhyâ A. III 7, 3. - P. II 7, 6. — Ç. II 9, 1. IV 7, 4. 17. 9, 3. — G. I 5, 2. 10. sannahana A. I 10, 3, sannikarşa Ç. IV 7, 20. sapatna Ç. V 2, 5. saparişatka G. III 2, 52, 4, 28. sapalaça A. IV 8, 15. sapāyasa G. IV 7, 29. sapinda A. IV 4, 18. 19. 22. G. III 4, 5. sapindikarana Ç. IV 3, 1.8. V 9, 1. sapitrka A. III 9, 1. sapitṛrājanya A. III 9, 1. *saputrikâ P. I 16, 22. saptadaça A. I 23, 5. saptadaçan Ç. V 10, 5. saptadhâman P. III 2, 14. saptan A. I 6, 4. 7, 19. 22. II 3, 3. — P. I 8, 1. II 14, 4. — Ç. I 14, 5. 15, 22. IV 18, 1. — G. II 9, 14. saptapadî A. I 7, 19. - P. I 8, 1. — Ç. I 14, 6. saptama (i) A. III 12, 9. - P. II 11, 11. III 10, 16. — Ç. I 18, 4. 22, 1. 28, 4. 18. IV 6, 7. — G. IV 1, 16. 6, 6. saprajâpatika A. III 9, 1. saphana G. I 2, 23. sabala Ç. VI 5, 3. sabrahmacarin A. IV 4, 26. P. II 11, 8.9. — C. IV 7, 13. - G. III 2, 53. 3, 24. sabha A. II 7, 10. — P. III 13, 1.2.3. sam (?) A. III 7, 9. 10.

sama A. II 8, 3, 9. — P. II 17, 16. III 3,5. — Ç. I 5,8. III 10, 2. — G. I 1, 9. II 1, 6. IV 7, 2. samacaturasra A. II 8, 9. samañjaniya Ç. I 12, 5. samanas Ç. V 9, 4. samantam G. I 5, 13. 7, 9. samantât Ç. I 7, 11. samaya A. I 6, 5. samardhavitr A. I 10, 23. samavattadhana A. IV 3, 11. samavasrava A. II 7, 8. samavâya Ç. IV 12, 9. — G. I 1, 13. samaçaniya G. II 3, 19. samaçnuvî A. IV 8, 27. 28. samasta C. I 12, 12. — G. II 1, 26. III 5, 1. samá Ç. V 9, 4. samâmsa G. III 10, 5. samâdhâna G. I 1,14. samana A. I 7, 2. II 6, 13. III 5, 8. 7, 2. IV 4, 6. 8, 16. — P. I 3, 8. III 3, 5. 10, 10, 17. 37. — Ç. III 9, 1. IV 3, 6. 4, 15. V 9, 4. samanagramiya A. IV 4, 27. samanamurdhni P. III 3, 5. samânarsa (î) G. III 5, 6. samânârşeya Ç. II 2, 6, 7. samapana G. IV 6, 16. samapti A. I 22, 18. samâlambhana G. II 7, 23. samâvartsyamâna Ç. III 1, 1. samavrtta G. III 5, 37. samâhita Ç. III 12, 5. samiti P. III 13, 3. samitpâņi Ç. II 9, 1. samidh A. 1 1, 3, 4, 20, 11, 21, 1.2. 22, 5. III 6, 9. 8, 3. 6. 21. 9, 2. — P. I 1, 4. II 3, 2. 4, 1. 3. 5, 9. 6, 9. 10, 13. — Ç. I 1, 2, 3, 16, 9, 16, II 4, 5, 6, 10, 4. 12, 6. V 1, 1. 4. 10, 2.

5. — G. I 1, 7, 20, 3, 11, 8,

26, II 4, 11, 10, 34, 46, III 1, 27. 2, 12. 3, 35. samipa P. III 4.5. — C. I 28. 23. IV 8, 5, 12, 26. — G. III 10, 19, samuccaya A. I 4, 6. - P. II 4, 6. samudra A. II 4, 14. III 4, 1. - P. I 3, 14. 5, 10. 16, 6. III 3, 6. 5, 2. — Ç. III 3, 10. IV 9, 3, 14, 2, 5, 18, 4, VI 6, 13, samûla G. III 7, 21. samûhana Ç. I 7, 11. samrddhi P. I 6, 2. sampatti P. II 17, 9. sampâta G. II 3, 7. 5, 5. sampida G. IV 7, 23. samprati P. III 14, 8. sampradâya Ç. II 10, 8. sampramâņa Ç. VI 2, 6. samprayoga A. I 23, 22. II 17, 7. sampriya A. I 7, 6. — P. I 6, 3. sambandha P. III 10, 17. sambandhin P. III 10, 46. sambâdha C. VI 2, 6. sambhava P. II 17, 5. - Ç. VI 3, 3. — G. II 5, 7. 8. sambhara P. III 4, 9. - G. III 9, 4. 5. IV 1, 18. sambharya G. II 1, 5. 9. sambhásá P. II 8, 3. sambhûti Ç. V 11, 1. sammita G. IV 7, 9, 12, 13. samrājāi Ç. I 13, 1. sayaças Ç. VI 5, 3. saraņa A. III 8, 15. saramâ P. I 16, 24. sarasa A. III 2, 2. sarasvati A. I 15, 2. - P. I 7. 2. 13, 1. II 4, 8. III 1, 6. 4, 8. 5, 3. — Ç. II 13, 5. — G. I 3, 3. sarûpa A. I 13, 2. — C. V 5, 7. sarca G. III 9, 6. sarpa A. II 1, 9, 10, 14, IV 8, 27. 28. — P. II 14, 8. 9. 11,

12, 13, 14, 16, 18, 19, 22, III 4, 8. — C. I 26, 7. IV 15, 4. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, sarpana P. II 7, 6. sarparâja G. III 7, 13. sarpirmadhuni Ç. I 24, 3. sarpis A. I 15, 1, 24, 6, II 1, 3, IV 1, 18. - Ç. I 15, 3. 24, 3, IV 15, 3. — G. I 5, 26. 7, 20. II 7, 20. IV 8, 14. sarva A. I 2, 7. 5, 5, 10, 23. 11, 12. 17, 14. 20, 1. 21, 5. 23, 4. 15. 24, 23, 27. II 3, 3, 4, 13. 7, 7. III 2, 4. 4, 1. 4. 11, 1. 12, 15. IV 3, 25. 7, 4. 8, 24. 29. 41. — P. I 2, 4. 3, 13. 23. 4, 11. 5, 9. 7, 5. 16, 4. 8. 19, 5. 9. 12. II 1, 4. 2, 4.21. 3, 5, 10. 5, 20.28. 7, 18. 10, 12, 22, 11, 1, 3, 14, 4, 10, 17, 9. III 1, 2. 3, 5, 10, 4, 8. 18. 9, 6, 8, 10, 16, 11, 7, 15, 16. — Ç. I 1, 13. 2, 3. 7. 3, 2. 8, 5. 10, 2. 5. 11, 2. 12, 13. 24, 8. II 1, 14, 24, 3, 1, 10, 8, 12, 10, 16, 17, 17, 1. HI 11, 16. 12, 5. 13, 5. IV 9, 3. 10, 3. 14, 2. 3. 18, 1. V 1, 8. 10, 4. VI 1, 1. 3, 9. 6, 10. 16. — G. I 1, 5. 4, 20. 5, 15. 18. 7, 15. 8, 18. II 1, 5. 7. 9, 7. 10, 14. III 1, 4. 8. 2, 33. 42. 10, 5. 29. IV 1, 3. 7, 17. sarvakâma G. IV 7,17. sarvagana P. III 4, 18. sarvatas A. I 3, 1. II 4, 14. 7, 7. 12. III 8, 19. 20. 11, 1. IV 1, 15. 5, 7. — P. II 6, 31. III 3, 6. 4, 18. — G. I 7, 10.

IV 7, 14. sarvatomukha (i) Ç. III 12, 5. VI 3, 3. sarvatra P. I 5, 4. 10. 8, 2. II 10, 8. — Ç. I 8, 22. 14, 11. 25, 6. — G. I 1, 10. III 2, 50. sarvadâ Ç. I 10, 8. sarvaprâyaçcitta Â. I 10, 23. —

P. I 5, 3. 6. — C. I 9, 12. V 1, 8, 8, 4, 6. sarvavrata A. III 9, 1. sarvānga Ç. III 11, 11. sarvâñe Ç. III 8, 4. sarvânnabhûti Ç. II 14,15. sarvausadhi G. III 2, 35. 4, 11. 8, 6. sarsapa P. I 16, 23. - Ç. III 1, 3. sarşapâruna P. I 16, 23. salila Ç. I 24, 10. sava A. IV 7, 11. savana G. III 2, 10. savastra C. IV 12, 31. savitr A. I 3, 3. 15, 1.2. 17, 10. 20, 4. 5. 7. 22, 29. 24, 15. III 6, 5, 10, 6, - P. I 5, 10, 6, 3. II 1, 9, 11, 2, 21, 4, 8, III 3, 5. — Ç. I 4, 2. 8, 21, 24. 19, 6. 24, 4. 26, 11. 28, 15. H 2, 12. 3, 1. 5, 12. 7, 19. 18, 3. VI 4, 1.8. 6, 1. — G. I 3,

10. 10, 26. 32. III 3, 32.
savîrya Ç. VI 5, 3.
savya Â. I 24, 12. 15. IV 2, 8.
3, 3. 4. 21. 26. 6, 3. 7, 12. 13.
— P. I 3, 10. 18. 18, 6. III
3, 10. 10, 19. — Ç. I 8, 9. 11.
9, 3. 13. 12, 7. II 7, 7. IV 18,
8. 10. VI 3, 6. — G. I 2, 2.
3. 6, 14. II 10, 32. III 7, 15.
IV 2, 27. 3, 2. 3. 6. 8. 13. 24.
26. 10, 10.

4. 7, 25. II 2, 12. 13. 16. 9,

savyantara G. IV 2, 30.
savyāvṛt Ā. IV 4, 9. — Ç. VI
5, 6.
savyottara G. IV 2, 9.
savyottāna G. IV 3, 19.
saçabdam G. I 2, 18.
saçarīra G. II 1, 10.
saçiraska Ç. I 11, 2. — G. II
1, 17. 6, 2. 10. 7, 3. 8, 1.
sasya Ā. I 5, 5.
V sah Ā. I 7, 7. — P. I 13, 1.
— Ç. I 13, 12.

c. vi P. III 3, 5. saha A. I 6, 3. 11, 13. 17, 11. 23, 22. II 8, 16. 9, 5. III 9, 1. IV 4, 7. 8. 7, 27. — P. I 3, 25. 6, 8, 7, 3, 11, 4, H 3, 5. 10, 22. 11, 13. III 4, 4. 8. 18. - Ç. I 22, 8, 24, 10. III 4, 10. 14, 2. IV 11, 10. — G. II 3, 15. III 5, 34. IV 1, 12. sahadhânya Ç. III 4, 9. sahabhasman A. IV 6, 2. sahavatsa G. III 8, 7. sahasâ P. III 13, 4. sahasra A. II 6, 5. 8, 9. — P. I 8, 10. — G. I 9, 12. IV 9, 12. 13. sahasrapoşa Ç. III 10, 2. sahasrabahu G. IV 5, 18. sahasrasani A. II 6, 5. - P. II 6, 16. sahasrasatama P. III 2, 7. sahasrakşa Ç. IV 9, 3. VI 6, 10. sahasrâyus P. I 18, 3. sahāya G. IV 9, 11. sahâyakâma G. IV 8, 25. sahayatana A. IV 6, 2. sahodakumbha G. II 1, 13. samvatsarika P. II 1, 1. II 8, 19. sakam A. II 9, 5. sāngustha Ç. I 13, 2. — G. II 2, 16, 10, 26, sânda P. III 8, 4. sâti Ç. I 28, 7. V sådh P. III 8, 3. — Ç. I 19, 6. sâdhika G. III 7, 6. sådhu P. I 3, 4. III 4, 18. -Ç. IV 11, 13. — G. III 2, 27. sâdhya A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3, sånnipåtika G. IV 5, 13. sâman A. I 7, 6. III 3, 1. 2. 3. — P. I 6, 3. II 11, 6. — Ç. I 13, 4. 22, 15. 24, 2. IV 7, 21. — G. III 2, 48. 9, 22. sâmaveda P. II 10, 6. — Ç. I 16, 3, 24, 8,

sâmasâvitri G. III 3, 3. samanyatama C. II 15, 1. sâmrâjya P. I 5, 10. sâyamyâvan P. II 6, 16. sayam A. I 2, 1. 9, 7. 22, 4. 5. II 1, 14. III 7, 4. — P. I 9, 3. — Ç. I 3, 14. 17, 8. II 14, 16. V 4. 4. - G. I 1, 25. 3, 9. 4, 19. III 2, 12. 5, 32. 7, 23, 8, 7, sâyamâça G. I 3, 16. sâyamâhuti Ç. I 1, 10. 3, 8. G. I 1, 23. 27. 9, 14. sâyamprâtar C. I 1, 9. II 10, 2. 14, 3. 17, 4. — G. I 1, 24. 3, 15. III 1, 29. IV 8, 18. 9, 15. sâyamprâtarhomau G. I 9, 13. saratva C. IV 5, 15. sarathi P. III 14, 9. sârameya A. IV 3, 21. sârvakâla A. I 4, 2. savitra G. II 10, 48. III 9, 13. savitri A. I 19, 8. 21, 4. 5. 22, 14. 29. III 2, 4. 4, 1. 5, 4. 12. 7, 4. — P. II 3, 3. 10, 13. 17. 18. 12, 3. — Ç. II 5, 1. 7. 11. 12. 7, 8. 9. 9, 2. 11, 3. IV 1, 8. 5, 12. 8, 20. 9, 3. 17, 5. VI 3, 12. — G. II 10, 5, 38. III 3, 2, 3, såhasra G. III 6, 5. V si P. III 7, 3. simhî P. I 13, 1. sikatâ A. II 8, 6. V sie Ç. I 19, 6. c. abhi A. I 11, 10. IV 8, 7. — P. I 8, 5. 11, 4. II 6, 11. 12. 13, 6. — Ç. I 14, 9. III 1,4. — G. II 1,10. III 4, 11. 8, 6. c. ava A. I 7, 20. - G. II 2,

15. 16. III 4, 14. 10, 24.

c. â A. I 20, 4. II 8, 15. 9,

IV 7, 10. — P. I 13, 1.

II 1, 6. III 5, 3. 7, 2. —

C. I 28, 7. II 2, 10. III 2,

4. IV 3, 6. — G. III 9, 7.

c. abhi + a G. I 4, 12. e. ava + a G. IV 1, 8. c. abhi + ud Ç. III 8, 3. c. upa G. I 4, 3. c. ni P. II 6, 19. - C. I 19, 1. 20, 5. II 7, 28. c. parà P. I 3, 14. - Ç. III 4, 4. c. pari A. I 22, 21. - P. II 14, 19. III 7, 2. — Ç. II 7, 7. — G. I 4, 6. 7. IV 3, 26, c. pra P. III 10, 21. - G. I 3, 1.11. c. sam P. III 12, 10. sic (f.) P. III 15, 17. siddha A. I 2, 1. III 4, 1. C. II 14, 3. IV 9, 3. siddhi Ç. II 16, 5. IV 5, 16. V sidh Ç. II 16, 5. — G. I 4, 25. IV 5, 30. c. upa G. I 9, 4. c. prati A. IV 8, 33. - Ç. I 3, 11. c. sam Ç. IV 11, 15. V siv c. sam P. II 14, 25. sîtâ A. II 8, 9. — P. II 13, 2. 7. 17, 1. 9. 10. 13. III 2, 7. IV 17, 3. — G. II 1, 4. IV 4, 29. 9, 20. sitâyajña G. IV 4, 30. sîmanta A. I 14,4. — P. I 15, 4. - Ç. I 22, 8. - G. II 7, 5. sîmantakarana G. II 7, 1. simantonnayana A. I 14, 1. -P. I 4, 2. 15, 1. — Ç. I 5, 2. 22, 1. V 7, 1. sira P. II 13, 3. — Ç. IV 13, 4. sirapati P. III 1, 6. silamâvant Ç. III 3, 1. sisara P. I 16, 24. su P. II 13, 4. III 9, 4. — G. IV 2, 11. sukimeuka Ç. I 15, 13. — G. II 4, 1.

sukûrkuru P. I 16, 24. sukrta Ç. II 17, 1. III 13, 2. IV 18, 1. — G. III 7, 9. suketâ P. III 4, 14. sukha Ç. IV 18, 13. suga P. I 5, 11. III 1, 3. sugrisma P. III 2, 12. - Ç. IV 18, 2, sucakşas A. III 6, 7. - P. II 6, 19. sujāta Ç. I 16, 8. sujâtavaktra A. III 4, 4. sutrâman A. II 6, 8. - P. III 15, 11. — Ç. I 15, 17. IV 15, 22. sudarçana P. III 4, 8. sudânu P. III 1, 6. sudâs G. I 9, 12. sudinatva P. I 18, 6. sudhanvan P. II 17, 13. sunau P. III 15, 10. supatnî A. IV 6, 12. supathin A. II 1, 4. 4, 14. suparna P. I 14, 5. - Ç. I 22, 15. suputra Ç. I 12, 6. supeças A. I 17, 16. — P. II 1, 19. suprajastva Ç. II 3, 1. suprasû Ç. I 19, 6. subhaga P. I 7, 2. H 2, 8. III 4, 4. — Ç. I 12, 1. II 2, 1. subhagatva P. I 18, 6. subhara C. V 8, 2. subhaga P. III 9, 6. subhûmi G. I 4, 5. sumangalî A. I 8, 7. - P. I 8, 9. III 2, 2. — G. II 2, 14. sumati P. III 2, 2, 3, 5. - C. I 22, 7. II 6, 1. — G. II 7, 8. sumanas A. II 3, 6. IV 6, 4. -P. I 4, 16. — Ç. I 3, 3. 8, 7. III 5, 3. 7, 2. IV 15, 9. — G. II 6, 8. sumanas (f.) P. II 6, 23. 24. sumanasyamana A. I 7, 6. - P. I 6, 3.

sumanâmukhî Ç. III 12, 5. 14, 2. sumantu A. III 4, 4. - C. IV 10, 3, VI 6, 11. sumrdika Ç. II 13, 5. — Ç. III sumedhas P. III 13, 5. 7, 2. suvajna A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. VI 1, 1. sura G. II 1, 10. suraksita P. III 3, 6. surabhi Ç. I 11, 2. — G. IV 3, 16. 4, 13. sura A. II 5, 5. — P. II 6, 12. III 3, 11. 4, 9. — Ç. I 11, 5. surâma Ç. VI 4, 2. sulabhâ A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. suvareas A. III 6, 7. - P. I 4, 12. 16. II 6, 19. suvarna P. I 16, 4. suvarșa Ç. IV 18, 2. suvasanta P. III 2, 12. IV 18, 2. suvasas A. I 20, 9. - P. II 2, 9. 6, 25. III 4, 4. suvita Ç. I 6, 5. suvîra Ç. II 13, 5. III 5, 3. suvîrya P. III 2, 2, 7, 4, 4. Ç. II 3, 1. suçami A. III 5, 7. - Ç. IV 5, 8. suçeva P. III 4, 7. sucravas A. I 22, 21. - P. II 4, 2. — G. II 10, 41. sugrut A. III 6, 7. - P. II 6, 19. suclokya A. I 17, 12. 13. - P. II 1, 16. — Ç. II 3, 1. sustuta P. I 19, 2. susancita A. IV 5, 7. susamiddha Ç. III 11, 3. susima A. I 13, 7. - P. I 11, 9. — G. II 8, 4. suhuta A. I 10, 23. suhutahut A. I 10, 23. suhrd G. II 1, 10. 10, 43. suhemanta P. III 2, 12. IV 18, 2.

sû (kvip) s. vîrasû V sû sosyantî P. I 16, 1. c. pra A. I 15, 1. — P. II 1, 9. — Ç. I 24, 4. — G. I 3, 4. sûkta A. II 10, 6. III 4, 2. 8, 21. 10, 9. 11, 2. IV 8, 23. — P. II 10, 21. III 10, 9. — C. I 4, 2. 16, 12. II 7, 21, 23, 25. 26. 28. 8, 1. 17, 2. III 9, 5. IV 5, 4. 10, 3. 14, 5. 16, 3. 17, 5. V 5, 9. 10, 3. VI 5, 6. sûci Ç. I 22, 8. sútaka P. II 8, 4. III 10, 6. C. IV 7, 6. VI 1, 7. sûtakavat P. III 10, 6. sůtiká P. I 16, 22. 23. - Ç. II 12, 10. IV 7, 47. 11, 6. VI 1, 3. sûtikâgni Ç. I 25, 4. sûtra A. III 4, 4. - Ç. I 24, 11. — G. I 2, 1. sútratantu G. IV 3, 24. sûnarî Ç. I 13, 11. sûnâ A. IV 8, 22. 27. — G. IV 2, 12. sûnrta P. III 4, 13. sûnrtâvant P. H 17, 9. HI 4, 4. súrya A. I 3, 3. 9, 7. 17, 13. 21, 4. 24, 8. III 7, 1. — P. I 3, 8. 5, 10. 8, 7. 9, 4. 5. 11, 2. 17, 6. II 1, 16. 2, 15. 8, 5. 9, 6. 10, 6. III 3, 5. — Ç. I 3, 2, 14, 8, 21, 16, 3, 18, 3, IV 6, 4. 9, 3. VI 4, 1. 6, 10. — G. I 3, 10. 7, 25. II 5, 3. 10, 27. III 3, 34. sûryâ A. I 8, 12. — P. I 7, 3. - Ç. I 14, 12. sûryâcandramasau G. I 5, 7. Caus. A. III 12, 12.

c. pari C. III 13, 5.

2, 27. III 6, 7.

c. pra Ç. IV 8, 7. — G. I

V srj A. IV 7, 25. — P. I 16, 24. III 15, 18.

c. ati A. III 10, 8. — P. II 6, 10.

e. ava Â. II 1, 6. III 12, 18. e. ud Â. I 24, 32. IV 4, 10. 8, 36.37. — P. I 3, 28. II 11, 3. 10. 12, 1. III 2, 5. 9, 6. — G. II 8, 7. 10, 26. III 3, 14. 5, 29. 9, 5. IV 10, 19.

c. api + ud G. I 7, 26.

c. upa Ç. III 11, 4.

c. pra Å. III 10, 1. — G. I 5, 21.

c, vi Å. I 7, 22. 18, 7. III 12, 18. IV 4, 10. 6, 11. 7, 30. — P. II 5, 9. 11, 12. III 7, 2. — Ç. IV 8, 17.

c. sam Å. III 10, 12. — P. I 3, 15. II 16, 5. — Ç. IV 16, 4.

V srp A. II 1, 10.

c. ud P. II 7,15. — G. I 2, 5. II 9, 25, 29, 30, 35, III 10, 25.

c. upa A. IV 5, 7. — Ç. II 16, 6. — G. III 2, 20.

c. pari G. II 6, 6.

vi A. IV 2, 10.
 sṛṣṭa A. IV 7, 25.

senâ Â. IV 8, 22. 29. — P. III

8, 11. — Ç. IV 7, 49. sendra Ç. VI 5, 3.

sainya Ç. III 9, 1.

c. abhi P. III 1, 3.

c. ava A. IV 1, 4. c. ud + ava A. IV 1, 1.

c. upa + ava P. I 15, 8. sodaka Ç. I 7, 11. IV 15, 19.

sopânatka G. I 2, 24.

soma Å. I 2, 2, 5, 10, 13, 14, 6, 7, 17, 10, III 3, 2, 3, IV 1, 4, 7, 11, — P. I 3, 31, 4, 16, 5, 10, 14, 4, 15, 8, 16, 6, II 1, 11, 6, 17, III 2, 3, — Ç. Abhandl. d. DMG, IX, 1,

I 1, 14. 9, 9. 11, 4. 20, 3. 25, 7. 26, 3. 27, 7. II 14, 4. 7. 15, 10. 16, 1. IV 9, 3. — G. I 8, 4. II 1, 19. 6, 7. III 3, 4. 7, 21. IV 2, 39, 7, 41.

somapraváka A. I 23, 21.

somya G. IV 3, 4.

sosyantî (V sû) G. II 7, 13.

saujāmi A. III 4, 4.

sauparņa A. III 12, 13, 14. — C. II 10, 8.

saubhaga P. III 4, 4.

saubhagatva A. I 7, 3. - P. I

6, 3. — Ç. I 13, 2. saubhāgya P. I 8, 9.

sauma (i) G. II 6, 7.

saumanasa Ç. I 24, 10. III 7, 2. saumya Å. I 10, 14. — Ç. I 9,

7. II 14, 7.

sauyâmi Ç. IV 10, 3.

saurya A. II 3,13, 4,12, IV 6, 18. — P. II 14, 9, 12, 14, 16.

- Ç. IV 6, 4.

sauvāsini Ç. II 14, 21. sauvistakrta, %krt u. %krti A. I

10, 18, 21, 22, 17, II 3, 4, 4, 15, III 5, 10, — Ç. I 18, 5, III 4, 8, — G. I 4, 4, 8, 18, IV 1, 17.

sançravasa A. I 22, 21. — P. II 4, 2.

V skad Q. II 13, 5.

skandha P. I 8, 3. — Ç. I 20, 3. II 10, 8.

stana P. I 16, 20.21. — G. II 7, 17. 22.

stanay G. III 2, 23.

stanayitnu P. III 15, 18. — Ç. IV 7, 4, 53. VI 1, 12. — G. III 3, 17.

V stabh Ç. III 3, 1.

c. ud A. IV 5, 10.

stamba A. I 22, 21. — G. II 9, 27. III 7, 21.

stambha P. III 4, 4, 14, 13, stara (?) P. III 14, 12, 13.

staraņa A. II 3, 3. — P. II 17, 13.

8

V stu Å. III 10, 10. stukå Å. I 7, 16. stuti G. III 5, 26. stûpa P. III 4, 18. — Ç. III 3, 7, 10.

V str (?) astrta Å. I 15, 3.

V str P. II 15, 2. 17, 8. — G.

IV 2, 20.

c. â Â. I 8, 9. 14, 3. II 3, 7. 8, 15. IV 2, 15. 6, 8. — P. I 1, 2. III 2, 6. 5, 2. — Ç. IV 18, 5. — G. I 6, 13. 7, 1. 13. II 3, 3. III 9, 12. 15. IV 2, 23. 10, 6.

e. upa A. I 7,8. III 2,2. — G. I 8,3,5.11.12. II 2,6.

III 8, 13.

e. pari Å. I 3, 1. II 5, 2. — P. I 1, 2. — Ç. I 8, 2. — G. I 7, 9. II 7, 14.

stotriya Ç. III 4, 5. stotriya G. III 2, 31, 32.

stoma A. I 23, 15. — P. II 5, 43. — G. IV 5, 5.

strì Å. 1 7, 4. 15, 7. 23, 23. II 5, 5. 8. III 8, 14. 9, 6. IV 4, 20. 23. 5, 2. — P. I 5, 11. 7, 2. 10, 1.2. 12, 4. 17, 3. 18, 7. II 5, 12. 8, 3. 17, 18. III 3, 11. 10, 41. 14, 9. — Ç. I 19, 6. IV 11, 1. — G. I 4, 19. II 8, 16. 25. 9, 22. III 4, 18. 6, 5.

strîşûya Ç. I 19, 6.

ostha A. I 12,2. — P. III 9,7.
 — Ç. III 11,15. IV 7,32.
 8,6. VI 2,9. — G. IV 7,25.
 sthagara G. IV 2,29.

sthaṇḍila Ā. I 3, 1. — P. II 14, 11. 18. — Ç. I 7, 2. III 2, 1. — G. I 5, 13. IV 8, 14.

sthavira Ç. I 7, 9, II 1, 30, 14, 21, III 4, 2.

V sthå Å. I 7,3. 18,7. 22,11. II 8,16. 9,5. III 4,6. 7,6. 8,21. IV 7,16. — P. I 6,2. 8, 3. II 3, 4. 5, 8. 30. 6, 9. 16. 7, 15. 15, 4. III 4, 4. 5. 16, 1. — Ç. I 13, 1. 2. 14, 1. II 1, 28. 29. 9, 3. 12, 4. 7. III 3, 1. 13, 5. V 7, 3. — G. I 2, 12. 6, 14. II 10, 45. III 2, 18. 38. c. adhi Å. I 24, 8. — G. IV 10, 2.

e. anu Ç. II 10, 8.

e. abhi A. I 7, 7. — P. I 3,
8. 7, 1. III 15, 3. — Ç. I 13, 12.

c. ava Å. I 11, 2. 17, 6. 20, 2. III 11, 2. 12, 2.16. IV 6, 14. — P. I 16, 10. II 2, 6. III 8, 13. — G. II 1, 13. 2, 2. 9. 6, 3. 11. 7, 4. 8, 3. 9, 9, 10, 16. 18. III 10, 19.

c. â Â. III 8, 19. — P. III 14, 12. — Ç. I 13, 12. — G. III 4, 32.

c. ud A. IV 2, 18. — P. I 13, 1. 17, 1. II 4, 3. 5, 29. — Ç. I 4, 1. 6, 6. 13, 11. VI 5, 3. 4. — G. II 4, 10. 6, 6. 8.

c. upa + ud P. III 2,14. — G. II 2, 1. 3, 8. III 4, 20.

e. upa Â. I 21, 4. 24, 2. II 10, 8. III 6, 5. 7, 1. IV 8, 23. — P. I 18, 1. II 6, 15. 14, 18. III 4, 14. 8, 13. 12, 10. 13, 3. — Ç. I 13, 10. 28, 6. II 10, 7. 8. 16, 3. III 1, 14. 7, 3. 8, 7. IV 2, 5. VI 6, 1. — G. II 8, 1, 6. III 4, 20. 10, 19. IV 5, 30. 33. 34. 6, 10. 10, 1.

e, mi P. III 4, 18. — G. I 3, 16.

c. pra A. II 10, 5. — Ç. I 15, 1. III 9, 1.

e. vi + pra P. II 11, 13.

c. prati Å. I 3, 1. 5, 4. 7, 3. II 5, 10. 9, 3. — P. I 11, 1. III 4, 5. — Ç. I 8, 6. III 3, 1. 4, 3. IV 15, 5. 18,

7. 8. 9. 10. — G. 1 2, 2. 3. 3, 12. 7, 14. III 7, 17. 21. 9, 6. 11. 18. IV 5, 3. 6, 12. 10, 2.

c. anu + prati G. IV 6, 12 (?).
c. vi + prati Ç. VI 6, 15.

c. sam A. IV 1, 6. — P. II 17, 19. — Ç. I 20, 4. V 6, 1.

sthåjiråvatî (!) corrupt. Ç. III 3, 1. sthåna Ä. I 7, 8. II 9, 5. III 6, 1.8. — P. I 5, 6. — Ç. I 9, 12. II 7, 29. 14, 12. III 13, 5. IV 2, 5. 4, 12. — G. I 8, 8. 13. II 5, 3. III 2, 30. IV 4, 9. 7, 25.

sthânîya A. IV 2, 18.

sthálí Ç. I 8, 18. 9, 13. 14. V 8,

3. — G. IV 2, 28. sthálípáka A. I 10, 1. 11, 11. 12. 13, 7. II 1, 4. 2, 2, 4, 4, 7, 14. 9, 9, IV 7, 27, 8, 41. - P. I 1, 1, 2, 7, 9, 11, 1, 3, 5, 12, 1, 15, 4. 19, 2. 4. II 13, 7. 14, 3. 6. 17, 2, 3, 10. III 1, 2, 3, 2, 2. 3. 3, 5. 6. 4, 5. 8. 8, 6. 11, 5. 8. — C. I 3, 3. 4. 9, 14. 14, 11, 18, 2, 21, 2, 22, 4, 25, 4. 7. III 4, 8. 13, 4. 14, 3. IV 15, 1. V 3, 2. 8, 2. — G. I 7, 7, 19, 8, 1, 2, 22, 9, 12, II 3, 19, 21, 7, 9, 9, 5, III 2, 48. 7, 20, 8, 4, 11, 9, 10, 10, 10. 16. 17. 35. 36. IV 1, 10. 19. 4, 1. 17. 20. 25. 28. 32. 34.

sthálipákíya G. I 5, 19.

sthàvara Ç. IV 9, 3. 14, 4. sthira À. I 7, 7. II 6, 7. — P. I 7, 1. — Ç. I 13, 12. — G.

IV 7, 8. sthiradhanvan Å. IV 8, 23. sthůná Å. II 8, 15. 9, 2. — P.

sthūṇā A. II 8, 15. 9, 2. — F. III 4, 18. — Ç. III 3, 1. 2. 4, 8. V 8, 1.

4, 8, V 8, 1. sthůnágarta Ç. III 2, 3. sthůnárája Ç. III 2, 8, 3, 1, 7, stheya Ç. I 13, 9, 14, 8. V sná Å, III 8, 9, 9, 6, — P. I 13, 1, II 6, 1, 18, 7, 6, III 10, 28, — Ç. I 12, 1, 22, 2, — G. I 2, 32, III 4, 25.

snâta Â. II 2, 2. IV 7, 2. — P. II 7, 1. — Ç. I 25, 2. IV 9, 1. snâtaka Â. I 24, 2. III 9, 6. — P. I 3, 1. II 5, 31. 32. — Ç. II 15, 9. — G. III 5, 21. 22. IV 9, 17. 10, 24.

snâna Â. III 9, 4. — P. II 7, 6. — Ç. III 1, 1. IV 7, 42.

44. — G. III 1, 20. V spand P. I 14, 2.

spandana A. III 6, 7. sparça G. III 3, 34.

sparçin P. III 10, 35. — Ç. IV

7, 47. 11, 5.

V spre C. I 10, 9. IV 13, 4.

c. upa Å. I 11, 2. 21, 2. IV 4, 13. 5, 10. 6, 4. — P. III 14, 13. — G. I 2, 11. 6, 15. III 2, 11. 12. 24. 26. 59. 3, 15. 9, 23. IV 2, 36. 3, 7. 9. 14. 25.

e. prati + upa G. I 2, 28. e. sam Ç. I 28, 13. — G. I 2, 7. 9.

sphya Å. IV 4, 3. sma Ç. IV 5, 6. — G. I 9, 17.

III 2, 8. V smr Ç. IV 7, 55.

e. anu P. III 10, 17.

smrta A. III 9, 1. smrti Ç. II 7, 16. 10, 6. IV 9, 3. VI 6, 16.

V syand A. H 7, 7. c. abhi A. IV 5, 7.

c. a Ç. III 2, 8.

e. pra Å. H 7, 12. IV 1, 15. syona Å. H 3, 7. IV 7, 15. — P. I 4, 16. III 1, 4. 2, 13. 4, 8. — Ç. I 27, 9. III 1, 16. IV 18, 5. — G. III 9, 18.

sraj A. I 15, 2. III 8, 1.16.18.

— P. II 4, 8. 14, 17. III 3,
11. — G. III 4, 25. 5, 15. 16.18.

8*

Ç. IV sravanti P. I 16, 6. -14, 4. — G. III 2, 24. V sras e. vi C. III 8, 5. srastara P. III 2, 6.9. - C. IV 18, 5, 12, srama G. II 6, 6. V sru P. I 16,18. (?) - Ç. III 13, 5, V 8, 3, c. ava A. IV 8, 28. c. upa A. II 4, 13. - Ç. III 13, 2. c. pari P. III 4, 4. sruc A. I 7, 13. — Ç. I 9, 14. sruva A. IV 3, 6. - P. I 1, 3. - C. I 8, 24. 9, 1. 3. 4. 13. 14. 13, 1. V 10, 5. - G. I 3, 8. 7, 17. 8, 21. IV 9, 2. srotas G. II 6, 11. III 10, 29. srotya P. I 5, 10. sva A. II 3, 7 (?). III 5, 7. IV 8, 3. — P. I 3, 14. II 7, 15. 12, 2. III 7, 2, 12, 8. — Ç. I 19, 6. II 12, 10. IV 5, 8. 11, 17. — G. III 3, 25. IV 7, 25. V syad c. sam G. III 8, 16. 20. svadita C. IV 2, 5. svadhâ A. I 2, 10. III 3, 3. IV 7, 11, 14, 30, 31. — P. I 16, 6. II 9, 9. — Ç. V 9, 4. — G. IV 2, 35. 3, 6. 8. 10. 13. 20. 24. svadhiti A. I 17, 9. — Ç. I 28, 14. — G. II 9, 15. III 6, 6. svadhrti Ç. III 11, 4. svadhvara A. I 1, 4. svana P. II 11, 6. V svap A. I 6, 7. 22, 2. III 7, 1. IV 6, 17. — P. II 3, 2, III 7, 2. — Ç. II 4, 5. — G. I 2, 32. II 10, 34. svapatya P. III 5, 3. svapasyamana P. III 3, 5. svapna A. III 6,5. — Ç. I 4,2.

svayam A. I 9, 1. III 12, 6. -P. I 16, 16. II 7, 16. — Ç. I 1, 5. — G. I 4, 15. 29. 9, 9. H 1, 21, 7, 11, HI 1, 26. 4, 12. 24. 5, 12. 14. 8, 5. 6. IV 7.14. svayambhû Ç. I 24, 10. svar A. I 14, 4. — P. I 15, 4. 16, 4. — Ç. I 8, 6, 13, 5, 22, 8. 24,8. II 2,10. — G. I 1, 11. II 7, 5. III 2, 41. svara P. III 16, 1, svarga A. IV 3, 27. 4, 7. 8. svargaloka A. IV 4, 2. svargya P. III 8, 2. svasr P. I 3, 27. II 2, 8. III 3, 5. 7, 2. svastara A. II 3, 7. - G. III 9, 12, 18, IV 2, 23, 4, 11, svasti A. I 17, 12. 13. III 10, 7. 11, 2. — P. I 5, 11. 12, 4. H 1, 16. III 4, 7. 15, 3. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 21. — Q. I 4, 2. 15, 2. II 3, 1. 6, 2. 18, 4. VI 4, 2. 6, 16. — G. III 8, 8. IV 5, 34. svastida Ç. VI 5, 6. svastivae (V vac) Ç. I 25, 9. II 8, 2. IV 5, 13. — G. III 9, 4. svastyayana A. I 8, 14. II 3, 13. IV 6, 18. 8, 34. — Ç. II 9, 2. IV 5, 12. 14, 1. — G. I 4, 20. III 8, 6. 9, 21. IV 5, 18. 31. 32. 6, 12. 8, 6. 9, 11. 18. svastyayanatama Ç. I 3, 2. svastyayani A. II 7, 12. svastyarthavant G. IV 5, 33 (?). svåti P. I 4, 7. — Ç. I 26, 13. svåtikåri P. II 13, 2. svådiyas A. I 1, 4. svådman P. I 18, 6. svådhi P. II 2, 9. svådhyåya A. I 1, 4. III 1, 3. 2, 1. 2. 3, 1. — P. III 10, 31. - Ç. I 4, 1. II 7, 27. 12, 14. VI 1, 1. — G. III 5, 29. svamin P. III 2, 6.

svâyus P. III 2, 14. svâra Å. II 4, 14. svâveça P. III 4, 7. svâhâ Å. I 2, 3, 3, 7, 7, 13. 9,

7. 10, 12, 13, 23, 21, 1. II I 4. 9. 14. 2, 2. 3. 4. 3, 3. 4, 13. 14. 8, 15. III 6, 8. 9, 1. 11, 1. IV 3, 26. 27. 8, 19. 21. — P.I 5, 9.10.11. 6, 2. 7, 5. 9, 3. 4. 5. 11, 2. 3. 12, 3. 16, 23. 19, 2. 4. II 4, 3. 9, 2. 16. 14, 4. 5. 9. 10. 16, 3. 17, 9. 12. III 1, 2.3. 2, 2. 3, 5, 6, 7, 4, 3, 7. 8. 12, 9. — Ç. I 9, 9. 18. 14, 1. 16, 3, 4, 17, 8, 9, 24, 8, II 10, 4. 14, 4. III 2, 2, 8, 1, 11, 4. 14. 12, 3. 5. 13, 2. 5. 14, 2. IV 15, 2.4, 16, 2. 18, 1. V 1, 8. 3, 3. 4, 2, 4, 5. — G. I 3, 9. 10. 8, 4. 9. 14. 28. H 1, 10. III 7, 19. 10, 16. 35. IV 2, 39. 4, 19, 24, 5, 28, 6, 14, 9, 15. sváhákára Ç. I 9, 18. 16, 7. 19, 1. 20, 5. III 8, 1. — G. I 9, 25. IV 1, 15. 9, 10. svâhâkârânta G. II 1, 10. svista A. I 10, 23. — P. III 1, 3. svistakrt A. I 3, 9, 10, 10, 23. 12,1. — P. I 2, 10. 5, 8. 5. 12, 3. III 1, 3. 8, 8. - Ç. I 9, 10, 17, 8, II 14, 4, III 8,

ha Å. I 7, 15. 13, 6. 21, 1. II 1, 15. 4, 12. 7, 9. 10. 8, 14. 9, 4. III 4, 6. IV 1, 3. 4, 7. 8. 8, 29. 32. 38. — P. II 7, 6. 14, 19. — Ç. I 16, 8. 11. II 12, 7. 17. IV 5, 3. 6. — G. I 2, 30. 4, 19. 28. 30. 6, 1. 2. 9, 3. 12. 17. II 9, 27. III 2, 8. 8, 8. 9, 9.

1. 12, 4. — G. I 8, 11. 14.

16. 9, 26. HI 10, 35. IV 1, 11.

hamsa C. I 4, 2.

V han Å. I 6, 8. 19, 10. II 3, 3. III 8, 9. IV 6, 16, 19. — P. I 3, 27, 28. II 1, 5. III 2, 2. 10, 49. 11, 1. — G. II 10, 7. III 1, 11. 2, 35. 4, 25. 9, 15. IV 9, 19. 10, 19. hata Å. I 24, 31.

ahata Å. I 19, 10. III 8, 9. IV 6, 16. 19. — P. II 1, 5. 6, 20. III 2, 2. 6. — Ç. I 11, 3. 22, 2. 25, 2. 28, 21. II 1, 14. 12, 4. — G. II 1, 18. 10, 7. III 1, 11. 2, 35. 4, 25. 9, 15.

c. apa Å. II 3, 3. — P. II 7, 7. 14, 4. III 3, 6. — Ç. I 18, 3. IV 17, 5. 18, 1. — G. IV 3, 2.

e. ava Å. I 10, 8. II 4, 14. — G. I 7, 4. III 7, 8. IV 2, 9.

c. â A. IV 6, 3,

c. ud Â. IV 2, 11. — P. I 4,3. II 17,8. — Ç. I 5,3. V 1,7.

c. upa Â. III 6, 8. 7, 7. — P. II 14, 13, 22. — G. I 8, 2. IV 2, 39.

c. prati P. II 1, 2.

c. sam P. I 6, 2. — G. I 1, 9. 7, 11.

hanta P. I 19, 6. II 9, 11. hantakâra P. I 19, 6. hantr P. III 3, 5. hantrîmukha P. I 16, 23. haye G. IV 8, 2. hara Â. IV 8, 19.

harana A. I 2, 3. IV 3, 8. — P. I 12, 2. — G. I 4, 28. III 9, 1.

haranî Å. II 1, 2. haras Å. I 21, 4. harasvin Å. II 21, 4. hari Å. III 10, 5. harita G. IV 8, 18. haryakşa P. I 16, 23. hala G. IV 4, 27. hava Å. II 1, 7. havanî Å. IV 3, 4. havirâhuti G. III 8, 10. havişya Å. I 2,1. — G. I 3,6. 4,3. II 3,18.

havis Å. I 1, 4. 7, 10. 10, 12. 17. 19. 22. 27. II 5, 2. III 5, 7. 6, 4. — P. I 5, 5. III 1, 4. — Ç. I 1, 14. 2, 8. 3, 10. 9, 13. 10, 8. 25, 6. II 13, 5. IV 5, 8. 10. 14, 3. — G. I 5, 6. 7, 2. 8, 5. 27. 9, 1. 24. III 8, 12. 10, 24. IV 3, 29. 4, 5.

havya P. I 5, 9. — Ç. I 22, 7. — G. I 9, 13, 15.

V has G. I 2, 13. c. upa P. II 7, 9.

hasta Å. I 7, 3, 5, 20, 4, 5, 24, 15, III 5, 3, IV 2, 20, 3, 2, — P. I 6, 3, II 2, 17, 10, 2, III 14, 6, — Ç. I 9, 3, 13, 2, 26, 11 II 2, 12, 3, 1, IV 5, 2, — G. II 10, 26, III 2, 35, 3, 1,

hastagrhya Å. I 8, 1. hastin P. III 15, 1. 2.

1 hà

e. pari C. I 15, 22. Il 11, 7. c. sam A. II 3, 11. 13.

hâni Ç. V 1, 9. bâridra Â. I 19, 11.

hi Å. I 1, 4. 21, 3. II 6, 5. 8, 12. 9, 8. IV 6, 14. 7, 11. 22. — P. I 8, 6. 11, 6. II 2, 14. 6, 13. 7, 4. 14, 21. III 1, 4. 3, 5. 5, 3. 4. 6, 4. 7, 3. 15, 16. — Ç. I 4, 2. 10, 8. 27, 7. VI 4, 4. — G. I 9, 17. III 2, 28. 4, 31.

V hi

c. pra A. IV 6, 2. — P. I 3, 14.

V hips Å. I 17, 9. II 1, 10. IV 8, 22. 30. — P. II 5, 9. III 15, 17. 21. — Ç. I 7, 9. 28, 14. III 4, 2. VI 4, 1. — G. I 8, 28. II 9, 15. himsya Q. II 16, 1. hiñkâra P. I 18, 3.4. — G. II 8, 22.

hita Ç. VI 5,1. — G. III 8,5. himavant P. III 4, 8. — Ç. I 9,6.

hiranya Å. I 15, 1, 3, II 9, 7, IV 7, 15, — P. I 16, 18, — Ç. I 6, 5, 13, 7, V 3, 5, — G. III 5, 16.

hiranyagarbha P. I 14, 3.

hiranyaparna P. I 4,15. III 15,20. hiranyavant Ç. VI 2, 12.

V hu A. I 1, 2, 2, 1, 3, 1, 7, 4, 3. 7, 3, 13, 8, 9, 9, 7, 10, 11, 13. 23. 11, 2. 10, 12, 13, 7, 20, 2. 22, 13. 23, 24. II 1, 4. 9. 2, 2, 3, 3, 3, 4, 6, 13, 5, 4, 9, 9. 10, 4. III 1, 3. 5, 4. 5. 10. 20. 6, 8. 7, 7. 11, 1. IV 3, 26. 6, 10. 18. 7, 20. 8, 18. 41. — P. I 1, 4. 2, 7. 9. 12. 4, 1. 6, 2, 7, 6, 10, 1, 11, 1, 3, 4, 12, 1. 3. 15, 4. 19, 2. 4. II 1, 6. 3, 2. 9, 2. 10, 3. 13. 17. 14, 3. 6. 8. 15, 2. 16, 2, 3, 17, 8, 10, III 1, 2, 3, 2, 2, 3, 3, 5, 6, 9, 4, 3. 7. 8. 7, 3. 8, 6. 9, 5. 11. 3. 6. 8. 12, 9. — Ç. I 1, 11. 3, 3, 6, 7, 1, 8, 23, 9, 4, 5, 6, 18. 10, 7. 8. 11, 4. 12, 11. 13. 13, 1, 17, 14, 1, 16, 2, 18, 2, 21, 2. 22, 3. 7. 25, 5. 6. 10. 11. 27, 7. II 1, 28, 8, 1, 10, 8, 12, 2. 13, 8. 14, 3. 4. 17, 1. 2. III 2, 1, 2, 4, 5, 8, 1, 10, 3, 4, 11, 3, 5, 12, 2, 13, 1, 14, 1, IV 5, 3. 14, 2. 15, 1. 3. 16, 2. 3. 18, 1. V 1, 8. 9. 2, 5. 6. 3, 3. 4, 6. 5, 2, 9, 6, 2, 7, 4, 8, 2, 4, 6, 10, 2.5. — G. I 1, 20, 22, 27. 28, 3, 6, 7, 13, 15, 4, 3, 13, 5, 13. 6, 1. 3. 13. 8, 2. 3. 4. 9. 14. 18. 19. 9, 16. 17. 21. 22. 26. II 1, 24. 2, 1. 6. 9. 3, 6. 8. 4, 3. 10. 5, 2. 7, 14. 21. 8, 12. 10, 16. III 2, 39, 48, 3, 2, 31. 34. 6, 4. 7, 19. 8, 2. 10. 9, 4. 9. 10, 16. 19, 20, 28, 35. IV 1, 13, 14, 17, 2, 38, 39, 4, 18, 19, 22, 24, 26, 28, 33, 5, 28, 31. 6, 14. 7, 32. 37. 8, 2. 11. 14. 18. 19. 9, 4, 12, 13, 15.

c. abbi A. II 1, 6. - G. I 8, 15. III 8, 10.

c. pra A. I 1, 2. - P. I 4, 1. - Ç. I 10, 7. hut (kvip) A. I 10, 23.

huta P. II 14, 10, 15, 3, — Ç. I 5, 1. 10, 7. 8. IV 5, 10. -V 5, 10. — G. I 8, 28. II 2, 8.

hûti P. I 5, 10.

V hr A. I 6, 8. 11, 6. 10. 12, 1. 3. 7. II 1, 14. IV 2, 15. 6, 2. 7. 8, 22, 27, 28. — P. I 12, 4. II 14, 13, 22, 23, 15, 3, 17, 13. 14. 15. 16. III 8, 3. 11. 14. 16, 1. — Ç. II 10, 4. 14, 5. 6. 17, 3. IV 13, 2. 15, 19. — G. I 4, 1. 5, 9, 10, 15, 20, 29, 31. II 4, 3, 9, 26, 10, 46, III 5, 12. 7, 23. IV 7, 37.

c. prati + ati G. IV 3, 30.

c. vi + ati G. I 3, 5. IV 7, 40.

c. apa A I 6, 7.

c. anu + ava Ç. II 3, 3.

c. vi + ava A. I 19, 9. - P. H 5, 40. — Ç. H 1, 13.

c. a A. I 21, 1. 24, 1. 14. II 4, 8, 6, 9, III 8, 3, 12, 2, IV 8, 32. — P. I 2, 3. 3, 4. 5. 10, 2. II 4, 3. 5, 9. 6, 23. — Ç. III 14, 4. V 1, 7. — G. I 1, 9, 15, 24, II 4, 3. 6, 8. III 9, 4. IV 1, 20. 2, 27, 9, 20,

c. ud + a A. I 1, 3. IV 1, 2. 6, 15. — C. VI 1, 1. — G. I 3, 14. 4, 27. 5, 20. 9, 20.

c. upa + ud + a P. I 15, 8. c. upa + ni + â G. III 4, 2.

c. pari + a G. IV 2,19.

c. prati + â G. II 6, 9.

c. ud A. IV 3, 21. 7, 16. 18. 27. — P. I 1, 2, 19, 5, II 9, 11. — Ç. IV 11, 8. — G. I 2, 2, 3, 4, 3, 8, 20, 9, 1. H 3, 21. III 2, 59. 10, 30. IV 1, 12.

c. vi + ud A. I 10, 11.

c. upa A. II 1, 15. - C. IV 15, 9, 10, 13,

c. pari P. II 1, 17. - G. II 10, 37. III 5, 19. 10, 22.

c. vi + pari Ç. IV 8, 19.

c. pra P. I 4, 16. 5, 2.

c. anu + pra A. IV 2, 22. 8, 25, 42. — Ç. I 9, 15. — G. I 8, 19, 21. IV 1, 1.

c. vi P. I 4, 16. - G. I 6, 6. II 10, 40. III 4, 21.

c, sam P. II 6, 17. - G. III 1, 4.

hrd A. I 1, 4 III 6, 8.

hrdaya A. I 8, 9. 11, 12.15. 13, 7. 15, 9. 20, 10. 21, 7. IV 3, 22. - P. I 4, 14. 8, 8. 11, 9. 16, 17. 18, 2. H 2, 16. III 13, 6. — C. II 3, 3, 5, 4, 1. 10, 8. III 8, 4. — G. II 10, 30.

hrdayaspre G. I 2, 29. V hrs P. I 16, 25.

hela C. V 2.4.

heti P. II 17, 9. III 14, 6. 15, 18. hemanta A. II 3, 6. 4, 1. 14. —

P. III 2, 2, 3, 12. — Ç. IV 18, 1. — G. III 10, 4.

hemayant C. I 22, 17. hotr A. I 23, 3. 7. 8. 16. - G.

I 9, 9, 13, 15. hotraka A. I 23, 12.

hotraçamsin A. I 23, 12.

homa A. I 9, 4. - P. I 1, 5. III 12, 4. — Ç. I 3, 2. 9, 19. 10, 7. II 14, 2. V 4, 3. 6. 7, 4. 8, 5. 10, 8. — G. I 1, 23. 3, 15. 9, 27. II 7, 13. 9, 24. III 7, 23. IV 5, 6, 18, 8, 7. 19. 23.

homiya G. I 3, 5. hautra G. I 6, 21. haumya A. I 9, 5. V hnu
c. ni G. IV 3, 17.
V hrad
c. sam Å. IV 5, 5.
hrada Å. I 5, 5. II 6, 9. — G.
II 1, 4. IV 5, 28.
hrâsay G. II 5, 6.
V hru
c. vi C. III 6, 2.

hvala P. III 7, 3. hvalana P. III 7, 3. V hvy c. vi Å. IV 3, 25. V hve Ç. I 19, 6. (c. å?). c. å P. II 5, 29. c. upa P. II 17, 9. III 4, 8. 18. — Ç. III 3, 1. 7, 2.

Nachträge und Verbesserungen.

p. 3a Z. 1, p. 64a Z. 14, p. 75a Z. 13 lies: Â.
p. 5a Z. 3 l.: G. IV 2, 12.
p. 13h Z. 18 adde: açvâvant P. III 4, 4.
p. 41h Z. 26 adde: gomant P. III 4, 4.
p. 46h Z. 3, 8 l.: Caus.
p. 48a Z. 3 v. u. l.: jyaişthya.
p. 58a stelle Z. 26, 27 um.

Historia artis grammaticae apud Syros.

Abhandlungen

für die

Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 2.

Historia

artis grammaticae apud Syros

cui accedunt

Severi bar Šakku dialogus de grammatica
Dionysii Thracis grammatica syriace translata
Iacobi Edesseni fragmenta grammatica cum
tabula photolithographica
Eliae Tirhanensis et duorum anonymorum de
accentibus tractatus

Composuit et edidit

Adalbertus Merx.

Leipzig 1889

in Commission von F. A. Brockhaus.

APPENDATE I

out of Jones medicalization, while

The second secon

The second second

一层 2015 南北江市的北京设备

MANIBVS GVILELMI WRIGHT

CANTABRIGIENSIS

EXIMII SOCIETATIS NOSTRAE DECORIS

HOC OPVS

SACRVM ESSE VOLVIT

AVCTOR.

ZTHIVALL

FILD TAR L MARRIED FOR

The shall be to be

Single on Marrison artistic place with

10E 0E-1E-1

元元前,据第一名前线

507011

Praefatio.

Ea mihi videtur nostra aetate litterarum Syriacarum condicio, ut paullatim procedendum sit a descriptione codicum et collectione observationum singularum ad delineandam totius rei litterariae imaginem, quod ita tantum fieri potest, ut singularum partium accurate perlustratarum initia, incrementa, decrementa, extremae condiciones seorsum depingantur. Itaque historiographiae, poeseos, philosophiae, theologiae, medicinae, et si quae aliae sunt artes, historia describenda est, et quod majus et difficilius est, scriptorum vita, mores, indoles litteraria, consilia et proposita exploranda sunt, ut pulsis nebulis eorum personae quasi vivae procedant, quibuscum commercio quodam ingeniorum jungi, quorum gaudiis delectari, quorum doloribus affici possimus. Quod si non fit, nihil unquam habebimus nisi membra disjecta manibus doctis trita hominum oscitantium, e quorum laboribus operosis fructus in usum publicum non redundabunt. Denique nisi historia litterarum cum historia cultus humani civilisque conjuncta componitur, verus philologiae Syriacae finis non attingitur, et qui ab adolescentibus de conscribenda dissertatione consuluntur nihil melius suadebunt, quam ut scriptoris cujusdam vitam, ingenium, consilium perquirant, ut historia litterarum suo nomine digna ex singulis talibus lucubrationibus paullatim possit componi. Syrorum natio, quae reipublicae unitate nunquam coercita vitam litterariam tantum vixit et peculii graeci haeres per decem saecula locum medium inter graecas et arabicas litteras occupavit, partes gravissimas in historia litterarum humanarum egit, quas accurate perquirere et describere opus est laborem utilitate compensans.

Ex magno illo negotio partem parvam eligens libro hoc historiam studiorum grammaticorum descripsi, quae propter materiae simplicitatem et propter restrictum librorum grammaticorum numerum facillime tractanda videbantur. Quum vero ex libris grammaticis praeter Barhebraei et Eliae Tirhanensis et Eliae Nisibeni opera publici juris nihil sit factum, operae pretium visum est adicere ad historiam grammaticae etiam documenta inedita, Dionysii dico grammaticam et Severi dialogum, quem propter maximam difficultatem, quam typothetae parasset punctorum in Severo copia, manu mea describendum censui. Denique

Wrightio concedente ipsius editionem fragmentorum Jacobi Edesseni repetivi, cujus exemplaria quinquaginta a Wrightio distributa perpaucorum in manibus sunt, nec vero in Wrightii catalogo manuscriptorum Syriacorum ii loci continentur, quos codex Oxoniensis exhibet. Itaque totam Wrightii editionem libro meo adscripsi simulque adjeci tabulam photolithographicam non sine difficultate paratam, in qua Jacobi vocales melius cernuntur quam in ipso codice. Josephi bar Malkon Rete punctorum et Johannis bar Zusbi librum prolixum edendos esse non censeo, quae scitu sunt necessaria excerptis meis exhibentur. E contrario dissertationes tres de accentibus Nestorianorum integras proposui, quarum auxilio Barhebraei compilatio illustratur simulque demonstratur, Barhebraei fontes ad varia pertinuisse systemata.

Omissis erroribus typographicis minoribus, qui lectoribus difficultatem non parant, graviores hoc loco recenseo:

P. 15 Not. 1 leg. B pro BC.

P. 20 L. 25 leg. A pro AB. — Ibidem Not. 2 juxta P corrigenda est.

P. 21 L. 4 deest pro dust.

- P. 24 L. 10 deluqe al pro duqebal.
 P. 38 Not. 1 Paranikas pro Paramisas.
- P. 51 L. 17 1900 pro 190. L. 22 appenderetur.

P. 94 L. 12 بمال et . المد

P. 99 et 100 in prima columna scribe Josephus pro Paulus.

P. 133 L. 10 in canonibus nominis pro verbi.

P. 188 Not. 1 in signo tenuius punctum haud bene expressum est.

P. 215 L. 20 dele Hilgard . . . p. 81/3.

Ceterum P. 16 Not. 7 juxta ea emendanda est, quae P. 250 exposita sunt. P. 27 L. 15 pro ἀπαφέμφατον scribas ἀόφιστον, non enim de Infinitivo praeposito agitur, sed de verbo finito. P. 44 Jacobi labores circa Pentateuchum (Martin La Masore P. 115) omisi. Denique Σοςο P. 87 L. 10 uno puncto constare dixi, quod P. 95 L. 10 duobus punctis designari docetur.

Scripsi Heidelbergae, d. XXI. mensis Maji.

Index capitum.

- I. Introductio. P. 1.
- II. Interpretatio grammaticae Dionysii. P. 9.
- III. De studiis Syrorum ad rectam lectionem pertinentibus. P. 29.
- IV. De Jacobi Edesseni vita et studiis. P. 34.
 - V. De Jacobi Edesseni grammatica syriaca. P. 48.
- VI. De accentibus syriacis a Jacobo excultis et de ratione, quae intercedit inter puncta Graecorum, Syrorum, Hebraeorum. P. 62.
- VII. De grammaticis Nestorianis, §Anânišoŝ, Ḥonain. P. 103.
- VIII. De Elia Nisibeno, Josepho bar Malkon et codicibus masorethicis. P. 109.
 - IX. De Elia Tirhanensi et scholae arabizantis initiis. P. 137.
 - X. De Johanne bar Zusbi. P. 158.
 - Appendix I. Tres tractatus de accentibus Nestorianorum. P. 177.
 - Appendix II. Observationes de orthoepia aramaea et hebraea ex codice Reuchliniano. P. 200.
 - XI. De Jacobo Tagritensi, qui et Severus bar Šakku. P. 209.

XII. De Barhebraeo grammatico. P. 229.

XIII. Conclusio. P. 269.

XIV. Index tripartitus. P. 276.

XV. Textus syriaci: 1, Severi bar Šakku dialogus de grammatica. P. a.

- 3, Dionysii Thracis grammatica. P. 40.
- 4, Jacobi Edesseni fragmenta ex Wrightii editione descripta. P.

Caput I.

Prolegomena.

اسا بالمورود سلاما روه عدم استدرا موحم لمري عدوال لحوم سلا بعنودور الما بلا صحف لمرودال المنو رهم الما بعنودورا

Honain bar Ishaq.

Ingenii graeci fertilitatem qui laudibus suis extollunt poeseos suavitatem gravitate temperatam, signorum venustam pulcritudinem, miram templorum atque aedificiorum publicorum majestatem, philosophiae denique res humanas et divinas perscrutantis profunditatem solent commemorare ac praedicare, et quis est, qui insignem Graecorum gloriam hisce in rebus detractet! Attamen nisi aliam rem excoluissent, quae tenuis quidem et jejuna videtur ei, qui oculis illarum artium splendore praestrictis contemnit id quod illis aequiparari nequit, nullo modo omnium populorum in bonis artibus fuissent magistri Graeci, quos totus eruditorum orbis celebrare solet. Inde enim a labentis imperii Romani temporibus, per tot saecula quotus quisque per totum occidentem Homerum legit et Pindarum et Sophoclem, quis signorum ac statuarum decorem est miratus, quas ipsos Romanos loco movisse et neglectas projecisse constat? Quis templorum magnificentiam curavit, quorum columnas Christianorum greges diripuerunt et ad basilicas suas exstruendas adhibuerunt? Denique quis in intimos recessus philosophiae penetravit et quae Graeci infecta reliquerunt perfecit? Attamen vero philosophiae studium prae ceteris viros ineuntis medii aevi doctos cum eruditione graeca conjunxit, cujus rara lumina intra tutos monasteriorum muros pingui Minerva conservabantur, ne penitus exstinguerentur. At non statim logices vel dialectices mysteriis adolescentuli poterant imbui, paranda erat via, qua incederent, et quae apud Graecos Stoicorum opera ex logica derivata est, grammatica medio in aevo aditum logices iterum reclusit. Cassiodorus et Isidorus Hispalensis studium grammaticae commendaverunt, per quam ad philosophiam adscenditur, quae est porta theologiae, a studiis poetarum antiquorum abhorrebant, sui temporis judicium secuti, quo Gregorius papa scripsit, uno ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capi, nec debere episcopum

canere, quae laicum religiosum non decerent.

Quae saeculo sexto et septimo in Italia et Hispania inchoata est clericorum in monasteriis eruditio mox inter Hibernos ad magnam perfectionem est perducta. Theodorus Cantuariensis, Tarso oriundus primus in Britannia scholas instituit, cujus deinde vestigia prementes Beda venerabilis, Egbertus, Alcuinus, postea Hrabanus suorum temporum fuerunt lumina. Qui omnes litteris saecularibus adolescentes instituebant, ut melius exculti ad studium litterarum sacrarum accederent. Omnis vero saecularis institutio septem artibus liberalibus comprehendi solebat, trivio scilicet, ad quod grammatica, metrica, dialectica cum rhetorica pertinebat, et quadrivio, quod arithmetica, geometria, musica et astronomia constabat. Artium omnium maxime necessaria et quasi fundamentum haberi solebat grammatica, sine qua ne libri quidem haberi recte scripti possent. (Hrabanus de Clericorum institut. III, 18.) Itaque grammatica potissimum fuit, qua graecae eruditionis quaedam scintillae per tenebras ineuntis aevi medii sunt dispersae, et grammatici Graecorum totius occidentis fuerunt magistri per ea saecula, quibus bonarum artium studia frigebant.

Haud ita res cessit populo Syrorum, quorum in scholis tirones non a grammatica verum a lectione psalmorum incipere solebant, quod eam ob causam fieri potuit, quod Syri libros sacros sua lingua expressos legebant, in occidente vero apud Germanos, Gallos, Anglos, Hibernenses interpretationes vernaculae in ecclesiis non recitabantur. Ea enim fuit methodus studiorum, quum apud Jacobitas 1) tum apud Nestorianos, ut psalmis perlectis primum novum tum vetus testamentum, deinde doctores ecclesiastici deni-

que commentarii evolverentur.

Doctores qui apud Jacobitas legebantur erant Dionysius Atheniensis, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Severus, Ephremus, Mar Isaacus, Jacobus Serugensis, Chrysostomus, Cyrillus, Theodotus, Architheus (Arcadius). Quorum operibus accedunt historiae patrum, doctorum et martyrum, Palladii paradisus, Basilii Hexaemeron, Jacobi Edesseni orationes septem, ejus de Theologia oratio cum multis epistolis. Ex commentatoribus legebantur Ephraemus, Chrysostomus, Moses bar Cephae et Barsalibi.

Doctores quorum libros Nestoriani lectitabant sunt Theodorus Mopsuestenus, Hanansišos cujus homilias totius anni legebant, Išos bar Nun, Paulus, Barsauma. Libri mystici et ascetici viris maturae

aetatis reservabantur.

¹⁾ Cf. Assemani Bibliotheca orient III. II p. 937 sq.

Ex libris profanis in usum scholarum apud Jacobitas selegi solebant, Antonii Tagritensis liber, qui est ejus liber de Rhetorica ni fallor (Wright Catalog. II p. 614) Aristotelis Organon (Categ. Peri herm. Analyt. et Apodictica! Top. Sophist. elench.) cui adjungebant ejus Poeticam et Rhetoricam et Physicam acroasin, a Metaphysica vero abstinebant, cujus argumentum tantum discebant. Quos libros profanos Nestoriani evolverint ab Assemanio non traditur, ceterum Aristoteli eos operam navasse constat. Ass. III. I. 85. Hoffmann de hermeneuticis apud Syros Aristotelis Lips. 1869 p. 141.

Non igitur studii grammatici vestigia in hisce regulis instituendae eruditionis clericorum invenimus et quod Assemanius deinde addit III, II 941, Babaeum Nisibenum in scholis grammaticam et musicam restituisse, non est comprobatum, nam in vita Babaei III, I 178 de musica et ordine canticorum quidem agitur, grammaticae vero mentio non fit. Quae qui secum reputaverit non mirabitur in occidente quidem grammaticas in usum tironum semper esse compositas, non vero apud Syros, quibus aliena lingua non erat necessaria, quum sua lingua libros sacros

redditos legerent.

Ex universa igitur scholarum natura explicatur, cur Syri antiqui grammaticam neglexerint, simulque intellegitur cur ea ratio tractandae grammaticae apud Syros invaluerit, quam in libris eorum

invenimus.

Studium fundamentale apud illos fuit lectio librorum sacrorum, in qua ut discipuli bene proficerent opus erat primum institutione rectam pronuntiationem inculcante, deinde explicatione vocum ignotarum vel etiam litteris similium, pronuntiatione et sensu distinctarum. Ex prima institutione processit doctrina de punctis, vocum deinde explicationes in unum volumen congestae glossaria produxerunt, itaque studii grammatici radices fuerunt curae in libros sacros orthoepicae et glossographicae. Quodsi quis singularum observationum et explicationum farraginem certo quodam ordine disponere conabatur, Grammaticorum graecorum aderant lucubrationes, quarum ad exemplum etiam Syri sicut Latini et Armenii grammaticas suas poterant delineare. Id quod re vera factum est, ea enim sunt grammatices apud Syros initia, ut quae in lingua habebantur vocum genera et formae ad normam grammaticae graecae disponerentur, praemissis regulis orthoepicis, quibus docebatur, quem sonum puncta vocalismum indicantia exprimerent. Quodsi hoc loco etiam vocum difficilium explicationem, quam nos lexicis tribuimus ad grammaticam retuli, Graecorum mentem secutus feci, qui Syrorum erant magistri, nam secundum Graecos

Locus Ass. I. I. 938 turbatus est, vox matematiqăje videtur delenda, et pro men šemžā zgyānāyā legendum est wezen šemžā etc.

grammatices partes sunt 1 ἀνάγνωσις ἐντοιβής κατὰ ποοσωδίαν¹) 2 ἔξήγησις κατὰ τοὺς ἐνυπάοχοντας ποιητικοὺς τοόπους, 3 γλωσσών τε και ἰστοριῶν πρόχειρος ἀπόδοσις 4 ἐτυμολογίας εὐρεσις, 5 ἀναλογίας ἐκλογισμός, 6 κρίσις ποιημάτων. Ceterum deinde ex glossarum collectionibus paullatim lexica sunt composita, quo facto grammatica liberata est a materia seorsum tractanda. Doctrina de punctornm usu et significatione pertinet ad partem primam (ἀνάγνωσιν), et quia recta membrorum orationis distinctio, quae punctis quae accentus dicuntur efficitur, ad ἀνάγνωσιν pertinet, antiqui grammatici primo loco egerunt de signis vocalium, de aspiratione, de accentibus vel potius de interpunctione, seriores deinde ab hac ratione recesserunt, ita ut post alios Barhebraeus leges de punctis ultimo loco posuerit, ita prorsus a theoria prima alienus, quam etiam Graecos rejecisse ex appendicibus Grammaticae Dionysianae intellegitur.

Quae hucusque e causis ad educationem puerorum pertinentibus concludere conati sumus, testimoniis ex historia petitis jam nunc demonstranda sunt, itaque in unam seriem congesta proponimus ea quae de antiquis Syrorum grammaticis colligere contigit.

Quod supra diximus, Graecorum grammaticos a Syris esse lectitatos, eorumque normam Syris fuisse exemplum quod sequerentur in componenda grammatica linguae syriacae, facile sibi persuadebit, qui memoria tenet quae de antiquissimis Syrorum conatibus condendae grammaticae traduntur. Quidquid enim tentatum est, a viris graeca philosophia imbutis, interpretandis Graecorum libris omni studio deditis, factum videmus. Ad quod eo magis est adtendendum, quia hoc interpretandi officium simul causa esse debebat, cur collectiones vocabulorum seu vocabularia syro-graeca, quibus termini technici philosophorum continebantur conderentur.

Quomodo interpretes illi egerint, quod intellexisse juvat ad dijudicandam condicionem textus syriaci Dionysii Thracis, quem mox proposituri sumus, ex fragmento memoratu dignissimo cognoscitur, quod in fine Dionysii syriaci in Codice Musei Britt. Add. 14620 fol. 25b legitur hunc in modum ومرك المال المال

Quae habes nihil est nisi interpretatio syriaca inter lineas servato ordine verborum syriacorum interposita, deinde turbato ordine descripta, quae turbatio inde est exorta, quod Syri verba

¹⁾ Hue pertinent Syrorum leges de orthoepia

aliter disposuerunt quam Graeci Initium est definitio vulgata hominis: ανθρωπός έστι - ζώον λογικόν θνητόν νου και επιστήμης δεκτικόν. Sequentur singula vocabula graece et syriace. Hanc definitionem Syrus quidam recte vertit اعداد مدها ومدها وومدها ومحديا ومور ومدها وومدها cum graecis secundum numeros contulit 1 ζωον 2 λογικόν 3 θνητον 4 νου και 5 επιστήμης 6 δεκτικόν. Quo facto haec exorta est series 1 ζωσν = Ιδοιι, 2 λογικόν = α θνητόν = Ιλοω, 4 νοῦ καὶ = μοοκ, 5 ἐπιστήμης = μοοκ, 6 δεκτι-يرمدها Haec deinde litteris syriacis scripta postquam θνητόν = QUL in QUI corruptum est, hunc efficient textum: الع. سمال ليهم عدسلا. المه الهما صمال ثامما Similem . صحديل اصعرفيو بموسل بعرمه . وبيدان confusionem hie illie etiam in Dionysio observabimus. Quae sequuntur nomina graeca primae declinationis accusativi forma exhibent, scilicet ومعن المنظمة المعنى المنظمة ا = مولى : منحط بسوم بنيا = مهنى : هُاهُد دُافا ، والانون والانون الله wiλίαν, jose; deinde earle ; c;αξ, μεθ: φοί/ = = الموهم عنون الموهر بالموهر الموهر ιπόστασις, Δοιο. Habes igitur specimen vocabularii antiquissimi graeco-syri, in quo eodem modo accusativus graecorum nominum primae declinationis, et pluralis secundae in u exstat, uti in posterioribus libris scribi solet.

Iis qui primi libros graecos ad philosophiam pertinentes syriace interpretati esse dicuntur, accensendus est Sergius Resainensis 1), Agapeto papae anno 536 defuncto coaevus et paullo ante eum mortuus 2), qui ab Ephremo Antiochenorum patriarcha 527 — 545 3) Monophysitas impugnante Romam missus cum Agapeto papa Româ Constantinopolin profectus est. Vir doctus sed moribus corruptus, mulieribus et pecuniae conquirendae deditus perhibetur, qui inter Syros medicinae peritissimus archiatros solet dici, et dignitate sacerdotali idem ornatus erat.

Exstant in codice Mus. Britt. 14658 saeculi VII lucubrationes Sergii de logica, de causis universi, de genere, specie et singularitate, de effectu quem producit luna secundum mentem astronomorum cum appendice de solis actione, quarum nonnullae Theodoro episcopo Maru (Assem. B. O. III, I, 147) dedicatae sunt. His accedit scholion de notione vocis schema (Wright Catal. 1162) et interpretatio libri Aristotelis de mundo (ib. 1157) et interpretatio partis ad plantas pertinentis ex Galeni libro de simplicium medicamentorum temperamentis quae amplectitur librum VI, VII, VIII quam eodem ut videtur Theodoro presbytero rogante composuit 4).

Quibus libris ad philosophiam et medicinam pertinentibus accedit opus theologicum, introductio in opera Dionysii Areopagitae, quae et in linguam syriacam transtulit (Wright l. l. 500, 494). Quo opere aeque ac sermone de fide pietatem suam demonstravit, quam vitae moribus eum polluisse Zacharias Rhetor (Land Anecdot. III 289) dixit, quum alii eum pium et castum fuisse tradant (Wright Cat. 494). Quo vario de Sergii vita judicio comprobari videtur, virum eum fuisse sua aetate egregium, parti orthodoxorum (Agapeto, Ephremo) aestimatissimum, Monophysitis vero exosum, qui tamen tam gravem eum habuerunt, ut in codice monophysiticam doctrinam proponente et defendente mortem ejus enarrare non omiserint (Wright Catal. P. 983, Land Anecd. III 289).

Rixis igitur orthodoxorum contra Monophysitas occupatum quum Sergium nostrum videamus haud inepte coniciendum est, eundem eum fuisse, quocum Severus Antiochenus Patriarcha de duabus Christi naturis litteris datis disputavit, quarum fragmenta graeca inedita latent in Bibliotheca Coisliniensi (Montefalconius

Ita Barhebraeus apud Ass. B. O. II 315. Sed libros theologicos jam Diodorus eirea annum 470 transtulit Martin DMZ. 30, 224 et jam ante eum Theodori Mopsuesteni libri translati sunt Hoffmann de Herm. P. 142.

Zacharjae Rhetoris hist apud Land Aneedot orr. III 289 sq. quocum conferendus est Barhebraeus Chron eccles. I 207 sq. Barhebraeus Zacharjam secutus est, sed Zacharjae textus mendis laborat.

Severum patriarcham anno 518 Antiochia pulsum (Bhbr. Chron. eccl. 193) secutus est Paulus annum unum, deinde Euphrasius 521—527 denique Ephraemus Amidensis 527—545. Bhbr. Chron. eccl. 195 sq.

⁴⁾ Totam hanc interpretationem perlegi et quae edenda videntur edidi in DMZ. XXXIX, P. 237. Codicem descripsit Wright Catal. P. 1187.

Bibl. Coisl. P. 44, 55, 56, 57) et quarum fragmentum apud Photium (Bibliotheca P. 283 b, 28 Bekker) exstat. Eaedem vero epistolae et syriace servatae sunt in codice Musei Britannici (Wright Catal. P. 557), in quarum inscriptione se ipsum dicit grammaticum, quo nomine etiam apud Photium insignitur. Grammaticus vero Sergius citatur a Choerobosco et in Etymologico magno P. 223, 1, quod Zonaras sub voce Γαῖα repetit. Quod si recte disputatum est Sergium presbyterum et archiatrum eundem esse hominem, quem alibi grammaticum dictum invenimus, a veri specie est alienum tractatum grammaticum a Wrightio illi licet dubitanter attributum, quod Dionysii Thracis opusculum esse statim videbimus, ab illo esse compositum vel potius syriace translatum.

Continet enim codex Musei Britt. Add. 14658 praeter Sergii opera modo enumerata complures dissertationes ad philosophiam pertinentes et interpretationes librorum graecorum de philosophia quas Renanum secutus 1) Wrightius fortasse Sergio cum specie veritatis attribuendas esse coniecit. Quem hanc ob causam Porphyrii Isagogen, Aristotelis categorias et librum de anima Aristoteli male adscriptum syriace edidisse ac de partibus orationis et de negatione et affirmatione tractatum composuisse Wrightius dixit. Sed obstare videtur quod in codice sex opuscula Sergio disertis verbis tribuuntur, scil. 1 logica, 2 de universo, 3 de mundo, 4 de genere, specie et singularitate, 5 de effectu lunae, 6 de effectu solis, unde concludendum est reliqua non ad eum pertinere, in quorum inscriptione nomen ejus non legitur, quod si de interpretatione librorum philosophorum nunc probare non possumus in opusculo grammatico probari facili negotio potest.

Bis enim idem tractatus exstat in Museo Britannico in codice Add. 14658, Wright Catal. P. 1156, 5, et in codice Add. 14620, Wright P. 802, 9. Sed in Add. 14658, quem jam B dicturi sumus, in quo Sergii lucubrationes inveniuntur, ea pars tantum exstat tractatus, quae de nomine agit, totum opusculum uno in Add. 14620, quem A dicimus, servatum est.

Horum codicum haec est condicio, ut A=14620, quamvis saeculo IX tribuendus, textum antiquiorem praebeat quam B, in quo perpolita sunt ea, quae in A leguntur. Textus in A is est, quem ex prima interpretatione, in qua non omnia ad finem erant perducta, sed quae schediasma potius erat quam opus elaboratum et limatum, homo descripsit, qui voces interdum turbato ordine in charta positas non recte collegit, ita ut modo lacunae modo malae vocum consecutiones sint exortae. Amplissima exempla dabunt formae verbi $r \dot{\nu} \pi \tau \omega$ in fine positae, alia in adnotatione ad interpretationem adjecta sunt proposita.

¹⁾ Renan in Journal asiatique 1852, Tom. XIX P. 320.

E contrario codex B = 14658, saeculi VII, licet antiquior quam A, textum praebet, qui ex schediasmate in A servato confectus est, qua in re tamen redactor nihil nisi partem de nomine

instauravit et limavit, reliqua prorsus omisit.

Unde intellegitur, ubi de interpretationis origine quaeratur redeundum esse ad cod. A, cujus in subscriptione, quid sibi voluerit, scriptor dixit, quamvis hodie in cod. A lacunis foedetur subscriptio. Omnia quae [graece] de re grammatica invenit succincte in usum discipulorum uno libro comprehendit, nihil vero invenit nisi partem Dionysii secundam. Talia Syrus in civitate a commercio litterarum longinqua degens dixit, Sergius vero Alexandriae studiis deditus dicere non potuit, quem Zacharias Rhetor multis Graecorum libris perlectis perpolitum et Theologia Originis eruditum confirmat. Accedit quod Sergius se ipse grammaticum dixit, siquidem Sergius grammaticus idem est qui archiatros, et grammaticum eum, qui a Choerobosco dignus habetur, cujus opiniones proferat, Dionysio excepto alia non invenisse Graecorum de re grammatica scripta, statui omnino non potest. Itaque quid sit censendum de interpretationibus et lucubrationibus philosophis anonymis in codice B servatis, si in dubio relinquimus, id dici potest, Dionysii interpretationem anonymo cuidam deberi neque tribuendam esse Sergio.

Haec omnia scripseram, quum clarissimus Ricardus Gottheil mihi dono dedit apographum codicis Berolinensis Sachau 226 anni 1881, qui Dionysii interpretationem continet nostram, quae in hoc codice Josephi Huzitae esse dicitur. Codicis hujus lectiones gravissimas in caput secundum recepi, omnes in textu syriaco adnotavi. Josephum scripsisse opusculum mihi non constat, quamvis nihil in eo insit, quod obstet. At quaero cur ejus nomen in codicibus Londinensibus saec. VII et IX non legatur? In codice Severi Berolinensi anni 1825 Jacobus Tagritensis mutatus est in Jacobum Edessenum. Fortasse nomen celeberrimum a scriba recenti opusculo anonymo inscriptum est. Codex textum praebet limatum, in quo posterioris redactoris manus facile deprehenditur, cui redactio B non ignota fuit.

Sed jam tempus est ipsum opus proponendi, quod ex codice A exscriptum edimus, varia lectione codicis B adjecta, qui opusculum secundis curis correctum et limatum continet, qua in re non constat utrum ipse interpres an alius quidam emendator fuerit.

Interpretatio nostra, quam commentarii loco addere placet, quia hoc modo difficultates plurimae simplicissima ratione expediri videntur, ita confecta est, ut quae ex Graeco desumsit graece, quae vero mutavit et idiomati syriaco adaptavit latine redderentur. Uno conspectu tali ratione dijudicatur, quam viam iniverit scriptor, qui eadem ratione uti Armenius Dionysii interpres primam armeniacam grammaticam ita syriacam primam ex graeca grammatica exaravit.

Caput II.

Interpretatio antiquissimae grammaticae syriacae ex graeco Dionysii libro confectae.

Add. 14620 fol. 23 a = A. Add. 14658 fol. 92 a = B.

Cod. Berolinensis Sachau 226 = C.

A Item sermo grammaticorum de partibus orationis. B Item oratio. philosopha. C Rabban Mar Josephi Huzitae de argumento

grammaticae.

Dicunt ergo philosophi Graecorum, quod λέξις) ἐστὶ μέρος parvum (gr. ἐλάχιστον) compositionis) λόγον. Λόγος δέ ἐστι cursus compositionis 3) λέξεως διάνοιαν αυτοτελή δηλούσα. Του δε λόγου μέρη έστιν όχτω, hoc vero est όνομα, όημα 1), μετοχή, αρθοον, αντωνυμία, πρόθεσις 5), επίρρημα, σύνδεσμος. [A inserit nomina graeca litteris syriacis et graecis, distincta numeris, qui respondent vocibus syriacis.]

Graeci vero sicut dicunt [ή γαο προσηγορία) deest apud ABC] ώς είδος τῷ ὀτόματι ὑποβέβληται. Ότομα (igitur ut dicunt) έστι μέρος λόγου [om. AB πτωτιχόν] ή σώμα ή πράγμα σημαίνον, σωμα μέν [om. AB olov] homo, equus λίθος, πράγμα de [om. AB olov] παιδεία, sapientia, prudentia [A repetit sapientia] χοινώς) τε και ιδίως λεγόμενον, κοινώς μέν [om. AB οίον]

¹⁾ AC nihil habent nisi | La; ac | qua voce legis in opusculo solet reddi, quum | Sit Loyos. B conjungit |Lou; SolAse; hic et infra, quod ex compositione duarum interpretationum fluxisse videtur.

²⁾ AC 2001, quod in B oponity expolitum est.

³⁾ ABC μοι uti legitur cursum designat, sed quum graece legatur πεξής λέξεως σύνθεσις, dubito an textus syriacus ex prima interpretatione, qua πεζός voce Lori exprimebatur, in eam formam sit immutatus, quae jam sensum satis perspicuum praebere videtur a Graeco vero sine causa justa recedit.

Pῆμα redditur και ρον posteriores dicere consueverunt quod apud nostrum est λόγος. Primi interpretes librorum philosophorum terminologiam usu receptam non invenientes vario modo interpretati sunt Exempla praebet Hoffmannus De hermeneuticis P. 18. — Punctum post rectum est, μετοχή enim redditur |LooLoo; ita ut non pendeat de | α

A pro πρέθεσες habet | Δω. Δ Lαν. Δ Puncto distinxit duo vocabula oca, junco quod rectum esse non potest. C junco 'au.

⁶⁾ Deest in ABC vox, quae respondet graeco neconyceia, in que reddendo haerens interpres finem tantum enuntiati expressit. C 🞾 = ἐποβέβληται.

⁷⁾ B addit 😝 quo facto phrasis melius currit, A omittit 😝 = 3s quod Graecus non habet. Itaque B secundis curis limatus est, quod etiam nominibus modo sequentibus Paulus, Petrus, Johannes comprobatur. C turbatus.

ἄνθοωπος, ἴππος, bos, ἰδίως δὲ [om. AB olov] Plato, Aristoteles' Σωχοάτης. [B pro his nominibus praebet Paulus, Petrus, Johannes, C Petrus, Paulus Johannes.]

Παρέπεται [proprie adhaerent] δὲ τῷ ἀνόματι haec πέντε

γένη, είδη, σχήματα, αριθμοί, πτώσεις [ΒΟ πτώσις].

Τένη [om. ABC μέν] οὐν εἰσι in lingua [add. BC quidem] graeca τρία, ἀρσενικὸν et θηλυκὸν et aliud praeter haec, id quod neque femininum est, tamquam proprietas linguae graecae. In lingua vero syriaca genera sunt duo, masculinum et femininum. Ενιοι δὲ προστιθέασι τούτοις ἄλλα δύο et unum quidem dicunt nomen commune (κοινὸν) illud vero alterum ad-commune (ἐπίκοινον = šal gawwânâyâ). Nomen igitur commune est sicut id quod camelum et aquilam, mares nempe et feminas, masculine dicimus. Ad-commune (ἐπίκοινον) vero est id quod hirundines et passeres et ea quae similia sunt his, enim feminine appellamus 1). C limatus.

Είδη δὲ sunt δύο, graece et syriace, ποωτότυπον και παράγωγον. Πρωτότυπον est τὸ κατὰ την πρώτην (μὲν add. AB) θέσιν λεχθὲν, οἶον coelum et (A om. et) γη et ignis et aer [BC om. et aer ²)], id vero quod a typo primo constituitur et dicitur (= παράγωγον) sicut coelestis γαιήῖος, ignitus. [C in coelo, pro

coelum !]

Et (B om. et) εἴδη παραγώγων 3) ἐστὶν ἐπτὰ et dicuntur a patribus (= πατρωνυμικὸν), a possessione 4) (= κτητικὸν) et a comparatione (= συγκριτικὸν) et a positione (ὑπερθετικὸν) et a diminutione (= ὑποκοριστικὸν)) et ab extra a nomine (= παρώνυμον 6) et a verbo = ὑηματικόν.

5) A JLoi acquod in BC mutatum est in JLou, oc.

¹⁾ B praebet: id quod birundo et ea quae sicut haec mares vero et feminas feminine dicimus. — Ceterum ja aquila est mscl., μο camelus com., Αυσω hirundo et ja passer fem. Graece duo vocabula epicoens apud Dionysium leguntur χελιδών, άετός, duo κοινά, seil. ἴππος, κύων, quibus substituit Syrus camelum et passerem

²⁾ A addit aer, sed in paragogis nihil respondet, itaque uno alterove loco aliquid turbatum est. Voces graecae ἀφ' ἐτέρου τὴν γένεσεν ἐσχηχός omissae sunt, nam ΄ ρο ΄ ξ χο καλως οση respondet voci παράγανγον. — Hine exortae sunt posteriorum doctrinae de και μολίδος.

³⁾ A proprie: et $\epsilon i \bar{\delta} \eta$ ea quae a typo primo exsistentiam adquirunt. BC vero: $\epsilon i \bar{\delta} \eta$ eorum quae rel.

⁴⁾ A male a numero menyana pro qenyana.

⁶⁾ ABC men leβar men sema, leβar men = παρά. Qui sibi videntur ex Syriaco facili negotio restituere textus graecos, ad has voces adtendant, quis enim sine Graeco hasce voces recognoverit!

Πατρωνυμικόν (proprie: a nomine patrum) μέν οὐν έστι το χυρίως 1) από πατέρων (graece πατρός) έσχηματισμένον (ad litteram: positum 2) sicut Levita, Judaeus. καταχοηστικώς δέ και (το om. AB) από προγένων 3) οίον Israelitae, Ammonitae, Idumaei.

Graece vero hoc nomen (om. A) tres typos recipit, syriace autem unum ut Ihudâyâ, 3Amaliqâyâ, Meşrâyâ. Ita vero etiam nomen femininum graece tres typos recipit, syriace autem unum tantum sicut Isarlayta, Ihudayta, 3E Brayta (om. B) 4). A nominibus autem feminarum non ponitur hoc nomen. [C turbatus et limatus.]

A nomine possessionis 5) dicitur το υπό την κτησιν πεπτωzos et comprehendit (conjungit, vincit) possessionem cum possessore sicut pallium Josephi et (om. A) virga Aharonis et (om. A) gladius

Goliathi 6). [C a nominibus possessionis cet.]

Συγχριτικόν δέ έστιν, quando unus cum altero in genere comparatur (= τὸ τὴν σύγχρισιν έγον ένὸς πρὸς ενα ὁμοιογενή) ώς ecce plus quam Salomo heic (Matth. 12, 42) - η ένος πρός πολλούς έτερογενείς (ad litt. extra genus) ώς Salomo sapiens fuit nempe (B om.) plus quam omnes filii orientis (1 Reg. 5, 10). Των δε συγχριτικών τύποι) qui graece et syriace είσι τρείς uti magis quam aliquis, bene ante aliquem, plus quam omnes.

Υπερθετικόν (vero) ἐστι quando unus quidem (om. B) ponitur et cum multis comparatur 8). (Graece το κατ' ἐπίτασιν ένος πρός πολλούς παραλαμβανόμενον έν συγχρίσει) τύποι δὲ αὐτοῦ (B om.) είσι δύο graece et syriace unus οίον vanitas vanitatum et canticum canticorum, alius vero sicut magnus ex magnis, laudatus ex laudatis 9).

¹⁾ Kupims ad litteram redditur A. .

²⁾ Cogitavi de panon pro panta.

³⁾ A expressi, qui pro πρόγονοι posuit patres patrum. B habet sicut quod a patribus patrum. B deinde inverso ordine Israel. Idum. Amm.

⁴⁾ i. e. Israelita, Judaea, Ebraea.

⁵⁾ B معط بعدا عدد عدد عدد إعداد عدد إعداد عدد إعداد عدد إعداد عدد عدد إعداد عدد إعداد عدد المعدد عدد المعدد المعد vix potest reddi. Gruece esset ἀπὸ τοῦ τῆς κτήσεως. A habet: μοι χο معاهد علم المال علم المال علم علم علم علم علم علم المال المال علم المال is qui rell. Nescio num Land sit hallucinatio scribae an interpretatio quaedam male feriata.

⁶⁾ A inepte in hoc enuntiate habet negationem: et non comprehendit.

B Typus vero comparationis male. Tres Graecorum formas in τερος, ww et er Syrus imitatur tribus formulis p வி. p ஆ. p வி. ம

⁸⁾ B unum ponitur super multa cum multis comparatur.

⁹⁾ Syri sibi non constant, unum typum dicentes sed duo afferentes, scil. genetivum in statu constructo et per Particulam ? formatum, quo imitantur graceas formas in raros et ros.

Ύποκοριστικόν¹) δέ έστι το μείωσιν τοῦ πρωτοτύπου ἀσυγκρίτως = AC praeter comparationem cum alio, B praeter comparationem alius) δηλοῦν οἶον μειρακύλλιον, ἀνθρωπίσκος.

Παρώνυμον (ad litt. extra nomen) δέ έστιν [deest το παο' όνομα ποιηθέν] σίον Judas Maccabaeus et Antiochus Epiphanes²).

Τηματιχον δέ έστι το από όηματος 5) assumens denominationem (= παρηγμένον) σίον sapiens et sciolus et amatus.

Σχήματα δὲ ὀνομάτων ἐστὶ τρία, ἀπλοῦν, σύνθετον et plus quam compositum (= παρασύνθετον). Απλοῦν μὲν οἶον âβ (pater) σύνθετον δὲ οἶον Αβ-ram, παρασύνθετον δε οἷον Αβ-ra-ham 4). — Τῶν δὲ συνθέτων (A Singul.) διαφοραί εἰσι tres (graece τέσσαρες) ἀ μὲν [γὰρ οm. AB] αὐτῶν εἰσιν ἐχ δύο τε-λείων ita ut fiat [B fiant] unum 5) ἀ δὲ ἐχ δύο ἀπολειπόντων (ad litt. ex duabus partibus imperfectis) οἶον — Moyses, ὰ δὲ ἐξ ἀπολείποντος καὶ τελείον οἶον 6) — melex malke (rex regum) ὰ δὲ composita ἐχ τελείον καὶ ἀπολείποντος οἶον Bar-dåδeh (i. e. patruelis Levit. 25, 49, Jud. 10, 1 sed AC praebent Bar-hâδâδ i. e. Benhadad 1 Reg. 15, 18) 7).

¹⁾ A reddit Jloj and = diminutionis, BC Jloj = blanditiarum quod a j stridit, modulatus est processit. Sie et vocem uείωσεν A reddit Jlo; Β vero Jloj, αιίωσεν ut A Jlo; β.

Quae uncinis inclusa sunt aut propter homoeoteleuton in Syriaco exciderunt, ant interpres rem non ad finem perduxit.

³⁾ Β ήτματικόν hoc loco vertit μω a μω quod contra usum hujus interpretis, cui μω est λόγος. Recte AB praebent μω ε. Sed in άπο ήτματος etiam A sibi non constat, scribens μω ε, ε μας ε. Graece exempla sunt Νοήματε et Φιλήμων quae Syrus suo modo est imitatus.

⁴⁾ Biblico exemplo rem explicat, quae ceterum Semitis est inusitata. Graecum exemplum est Μέμνων, Άγα-μέμνων, Άγα-μέμνων, Αγαμεμνονίδης. — AB male habent Δ΄, A prima vice jam praebet) μοι λ΄ ubi recte BC).

⁵⁾ Deest exemplum post haee verba - | loos of quae B mutavit in - loos of - Secundum exemplum Moyse ex duabus imperfectis secundum notam etymologiam a 322 et 22 intellegendum est.

⁶⁾ A omittit omnia inde a Moyses usque ad hanc vocem. Si mglez habetur imperfectum, intellegitur cur / status emphatici dici possit كالك وعمدالاً Severus P. 25 Textus syr.

⁷⁾ Syriacus textus imperfectus et confusus ex autographo in libro liturario processit. Primum tria tantum genera voluit distinguere sed quatuer recepit 1 duo perfecta membra, 2 duo imperfecta 3 imperfectum cum perfecto, 4 perfectum cum imperfecto, ad quae efficienda deinde duobus exemplis melez malke et Bar-hadad sive Bar-dade utitur, quae ex imperfecto cum perfecto constant. Quodsi in A Moyses rell. desunt et tria genera revera proponuntur, lectio perversa est, Moyses enim solum duobus imperfectis constat.

'Aριθμοί vero in lingua (B linguae) [graecae sunt τρείς, ένιχος et δυϊχός et πληθυντιχός in lingua vero A omittit] syriaca sunt duo singularis et pluralis (om. B sing. et plur.) uti homo et homines. Sunt vero etiam nomina alia, quae singularia quidem sunt et de multis indicant, uti populus, turba, turma. Iterum vero sunt etiam nomina alia, quae pluraliter quidem dicuntur, de uno vero vel de duobus indicant, uti šemayya (coelum) et mayya (aqua) et razšā (equi AC, at B praebet rahšā i. e. reptilia) 1). Iterum vero sunt nomina alia quae singulariter quidem dicuntur et de duobus (B de duobus vero) indicant, uti par (zaugå) jugum (paddånå).

Quae praecedunt ex graeco desumta sunt, qui haec habet: είσι δέ τινες ένιχοι χαρακτήρες και κατά πολλών λεγόμενοι, οίον δήμος, χορές, όχλος και πληθυντικοί κατά ένικων τε και δυικών, ένικων μέν ώς Αθηναι, Θήβαι, δυικών δέ ώς

αμφότεροι.]

Πτώσεις vero ἐνομάτων secundum linguam graecam είσι πέντε, hoe est ὁρθή, γενική, δοτική, αιτιατική, κλητική*).

Rectus nempe est tanquam nominatus sicut quis dicit: homo. [Respondet graeco λέγεται δὲ ἡ μὲν ὁοθὴ ὁνομαστική, deest zai eviteia

ή δὲ γενική est κτητική τε καὶ [om. B] πατρική hoc est

[B homo] hominis, equi 5).

ή δε δοτική est dativus (eandem vocem qua δοτικήν designavit pro ¿πισταλτική repetit), hoc est homini,

η δε αιτιατική est causalis, hoc est per hominem (sic!) 4)

η δε κλητική est vocatus, sicut o homo.

Syriace vero haec species confusa est nec distincta. [C limatus.] Υποπέπτωκε δέ τῷ ὀνόματι) ταῦτα, α και αὐτὰ είδη ποοσαγορεύεται), 1 χύριον, 2 προσηγορικόν, 3 επίθετον, 4 πρός τι έχον, 5 ώς πρός τι έχον, 6 όμωνυμον, 7 συνώνυμον, 8 φερώνυμον, 9 διώνυμον 7, 10 επώνυμον, 11 εθνιχόν, 12 έρωτη-

¹⁾ In A cal habet puncta, quae posterioribus grammaticis materiam regulae dederunt.

In textu syriaco nomina haec adverbialiter expressa sunt δρθώς, γεvixos etc. Sic et in sequentibus.

³⁾ Post hominis rasura in A.

Interpres sequitur scholiastam aliquem. Cf. Uhligii editio P. 32.

⁵⁾ Plur. in B temerario scribae tribuendus, sic et Signum Pluralis quod in A deest.

⁶⁾ Uti hie حدد = προσηγορεύεται sie infra προσηγορικόν == معدسال عدد و معدد و معدد المحدد المعدد المع

⁷⁾ Syr. B | Sensu caret A praebet A, conjicio المن معدول عدد.

ματιχόν, 13 ἀόριστον, 14 . . ? ¹) . . , ὅ καὶ ὁμοιωματιχόν, ἀνταποδοτιχὸν καὶ δειχτιχὸν est, 15 περιληπτιχόν, 16 ἐπιμεριζόμενον, 17 περιεχτιχόν, 18 πεποιημένον, 19 γενιχόν, 20 ἰδιχόν, 21 ταχτιχόν, 22 ἀριθμητιχόν, 23 ἀπολελυμένον ²).

- Κίριον μὲν οὖν (Α χύο. δέ) ἐστι τὸ τὴν ἰδίαν οἰσίαν σημαῖνον, οἶον Joseph, Benjamin, Jacob (Jacob, Joseph, Benjamin BC).
- 2. Προσηγορικον δέ έστι το την κοινήν οὐσίαν σημαΐνον οἰον ἄνθρωπος, ἵππος, bos (BC hoc tantum praebent: προσηγορ. δέ έστιν οἰον ἵππος, ἄνθρωπος C ἄνθρ., ἵππος, bos.)
- 3. Επίθετον δέ έστι τὸ ἐπὶ (ὀνόματος) χυρίου et προσηγοριχοῦ τιθέμενον χαὶ δηλοῦν (+ ἢ A) ἔπαινον ἢ ψόγον. Λαμβάνεται δὲ τριχῶς vel ἀπὸ ψυχῆς, vel ἀπὸ σώματος, vel ἀπὸ τῶν ἐχτός. ᾿Απὸ μὲν ψυχῆς ὡς σώφρων vel contemptus, ἀπὸ δὲ σώματος ὡς gravis, levis, ἀπὸ δὲ τῶν ἐχτὸς, ὡς πλούσιος, πένης. [A pro levis habet masleyà reprobatus.]
- Πρός τι ἔχον δέ ἐστιν ὡς πατήρ versus filium, νἰὸς versus patrem³), et φίλος versus amicum, δεξιὸς versus simistrum.
 - 5. 'Ως 4) πρός τι έχον δέ έστιν ώς νύξ et ημέρα.
- 6. 'Ομώνυμον δέ έστιν το κατά πολλών όμωνύμως (om. B) τιθέμενον, οἰον Joseph filius Jacobi et (B om. et) Josephus filius šEli et (B om. et) Joseph Ramathensis. AC deinde addunt.: Homonymia vero est sicut canis maris (phoca) et canis aridi (canis domesticus) et canis d'grå, C desurtå 5). C limatus.
- 7. Συνώννμον δε έστι τὰ έν ὁνόμασι μὲν διαφόροις τὴν αὐτὴν προσηγορίαν δηλοῦντα οἰον ensis, mucro, gladius (Β vero habet: Συνών. δε έστι τὰ ὁνόματι (sic!) μὲν διαφέροντα τὸ αὐτὸ δὲ σημαίνοντα). C pro προσηγορίαν actum habet.
- 8. Φερώνυμα 6) δέ έστι sicut id, quod ab iis quae accidunt posita B, cui respondet graece τὰ ἀπό τινων συμβεβηχότων τεθέντα) ώς Benjamin et Jokebar (et Zerah add. A).

Graece est ἀναφορικὸν, ε καὶ κτλ. Unde sequitur in Syriaco vocabulum deesse, nam (Ο (Ο καὶ ὁμοιωματικόν.

²⁾ Ex hoc catalogo discitur quam difficile voces graecae e Syriacis interdum recognoscantur. Quis sine Graeco haec intellexerit!

³⁾ AC praebent sicut pater versus filium, B vero, sicut filius versus patrem. Ex graeco: πατής νίος φίλος δεξιός sequitur in utroque codice dimidiam partem textus originalis esse servatam.

⁴⁾ In B deest de!

Imitatur graecum exemplum μῦς θαλάσσιος et μῖς γηγενής. Cf.
 Wright Catal. of Syr. Mspts. 1019 a et Payne-Smith Thesaurum 1742.

⁶⁾ Syriace Josia . d. i. e. afferentes nomina,

9. Διώνυμα 1) δέ έστιν (B om. έστιν) quando duo nomina ponuntur principaliter super unum (graece esset: ὅταν δύο ὀνόματα τιθώνται sive τιθήται χυρίως καθ ένός), sicut Azarja et Uzzia (B qui dicitur Uzzia). Hoc vero nomen non redit ad se ipsum (graece legitur οὐχ ἀναστρέφοντος τοῦ λόγου) quia non (A non vero) omnis qui Azarja etiam Uzzia est (A qui Uzzia dicitur Azarja est) Graece exstat: οὐ γὰρ εἴ τις Αλέξανδρος οὐτος και Πάρις *).

10. Έπωνυμον δέ έστι το έφ' έτέρου (ad verbum super nomen aliud) zvoίου (Α zνοίως) λεγόμενον, sicut secundum unum nomen belluae Pharao et Aegyptus appellantur 3) (deest o

χαι διώνυμον χαλείται).

11. Εθνιχον δέ έστιν το περί έθνους (ad verbum de gente)

δηλούν ώς Canaanaei, Pherezitae, Jebusitae.

12. Ερωτηματικόν δέ εστι id quod erotematice dicitur (= το κατ' ερωτησιν λεγόμενον, sed B id quod interrogat) σίον τίς, ποίος, πόσος, πηλίχος. A post ποίος = 'ainā inserit aikā ex dittographia exortum, hie enim vocis 'aika i. e. u b i locus non est.

13. 'Αύριστον δέ έστι το τω έρωτηματικώ έναντίως λεγό-

μενον, οδον όστις, όποδος, οπόσος, όπηλίχος.

14. 'Ομοιωματικόν') δέ έστιν ο καί άνταποδοτιχον καλείται (Β έστιν) το ομοίωσιν σημαΐνον (ad verbum et de similitudine quadam indicans), olor τοιούτος et τοιαύτη et τηλιχούτος (ad litt. sieut hoe omne).

15. Περιληπτικόν 5) δέ έστι sicut quantum olov δημος όχλος, χορός. Textus syr. hand dubie a Graeco recedit. Graece est: πεφιληπτιχον δέ έστι το τῷ ένιχῷ ἀφιθμῷ πλήθος

σημαίνον οίον δημ. 2τλ.

16. Επιμεριζόμενον δέ έστι το έκ δύο τ (και om.) πλειόνων έπὶ εν έχον την ἀναφοράν) οἶον εκάτερος εκαστός.

¹⁾ BC uti in catalogo Jospa مالات قطره Supra conjeci النب عصره

²⁾ Graeco exemplo dionymi substitut nomen regis Judaei Uzziae qui alio nomine Azarja dicitur.

³⁾ Alludit ad Ezechielem (29, 3; 32, 2) qui Pharaonem dicit belluam, qua voce Jesaj. 51, 9 designatur Aegyptus.

⁴⁾ A recte منسل unde in B exortum منسل quod esset xúوءه. Animadvertendum est אמאנים infra 18 esse שומקרואשיה, quum מאמיים infra 18 esse sit δμοιωματικόν.

⁵⁾ Syriace محمديا i. e. includens, continens unde محمديا

⁶⁾ Cum AC legendum Licono i. e. efferens, causativum vocis alos. Quod redactor in B non intellegens scripsit home = decisum, quia

17. Περιεχτιχον δέ έστι το έμφαϊνον έν το περιεχόμενον

έν αυτώ οίον παρθενών, χηρεία 1).

18. Πεποιημένον δέ έστι το παρά τὰς τῶν ἤχων ἰδιότητας μιμητιχῶς εἰρημένον, οἶον φλοῖσβος (ad verbum rugitus maris) δοῦπος (?ad verb. clamor terrae).

19. Γενιχον δέ έστι το είς πολλά είδη διαιρεθέν, οίον

ζωον φυτόν.

20. Ἰδικὸν δέ ἐστι τὸ ἐκ τοῦ γένους διαιρεθέν, οἶον βοῦς et ἔππος (A add. et leo) et ἄμπελος et ἐλαία. C glossa auctus.

21. Ταπτικόν 2) δέ έστι τὸ τάξιν δηλούν, οἱον πρώτος

δεύτερος τρίτος.

22. 'Αριθμητικόν δέ έστι τὸ ἀριθμὸν σημαΐνον, οἶον εἶς, δύο, τρεῖς.

23. 'Απολελυμένου 3) δέ έστιν οίον θεός λόγος.

Rationabilium (BC λόγου)4) διαθέσεις εἰσὶ δύο, ἐνέργεια καὶ πάθος, ἐνέργεια μὲν est ὡς κριτὴς ὁ κρίνων, πάθος δὲ est ὡς κριτός ὁ κρινόμενος.

Et haec quidem dicta sunt de nomine, quae est pars prima orationis ⁵). Loquamur vero deinde etiam de verbo, quae est pars

secunda orationis

Περί δήματος.

'Ρημα vero έστι λέξις ἄπτωτος, ἐπιδεχτιχή vero χρόνου) (τε) και προσώπων καὶ ἀριθμῶν et (om. Gr.) ἐνέργειαν et (graece η) πάθος παριστάσα. Παρέπεται δὲ τῷ ὑήματι ὀκτώ lectiones (gr. ἐγκλίσεις)), διαθέσεις, εἴδη, σχήματα, ἀριθμοί,

- Deinde en Coril & est exerces et comparandum esse inepte putavit.
- Cum AC legendum est et vertendum virginitatis, viduitatis. Quorum prius quum sit παρθενών, alterum est domus viduarum, χηρεία dieta Didascalia Apostol. ed. Lagarde 62, 2. C in hac paragrapho limatus.

2) Ita cum A legendum. B Landow inepte. Sic et land; cum A rectum est, a rasura deletum hue non pertinet. C land wie ooi.

- 3) Syr. J. a. i. e. solutio respondet graeco ἀπολελυμένον = absolutum.
 Desunt verba ο καθ΄ ἐαντο νοεῖται.
- 4) Graecum τοῦ δὲ ὁνόματος in BC redditur κου quod esset τοῦ λόγου. Hinc in A factum est κου κου = rationabilium (sunt duae dispositiones).
- 5) Add. 14,658 B hie habet: Explicit oratio philosopha. Quae sequentur in A et C legentur.
 - 6) Sie Cod. sed اقترا emendandum est.
- 7) Cur flexiones dicantur \(\) inde explicatur, quod varia pronuntiatione punctis insignita variae verborum formae oriuntur. Hinc factum est ut apud posteriores grammaticos flexio cum punctorum positione simul doceretur. Cf. quae de Josepho bar Malkon Cap. VIII sub finem docuimus.

πρόσωπα, χρόνοι, συζυγίαι (leg. Löj). Secundum linguam graecam octo sunt, in lingua vero syriaca septem sunt.

(Καὶ om. Syr.) εγκλίσεις μέν είσι πέντε, οριστική, προστακτική, ευκτική, υποτακτική (ad litteram: recipiens), vox ex verbo 1),

(gr. απαρέμφατος).

Λιαθέσεις δέ είσι τρεῖς, ἐνεργεια et πάθος et μεσότης. Ένέργεια vero (Graec. μέν) est οίον τύπτω, facio, scribo, πάθος δὲ est οίον τύπτομαι, fio, scribor, μεσότης δὲ est ή ποτὲ (μὲν om.) ab energia παρασταθείσα (sic ad litteram, gr. legitur ένέργειαν παριστάσα), ποτέ a passione, olov descendi, meavi, sedi, cucurri, transii 2).

Είδη δέ sunt δύο, πρωτότυπον (ad litter. typus primus) καί παράγωγον (ad litt. id quod a typo primo compositum est), πρωτότυπον μέν est οίον gâmarna (perficio), παράγωγον δέ est οίον

me 9-gemarna (perficior) 3).

Σχήματα δε τρία sunt, απλούν, σύνθετον, παρασύνθετον (ad litter. plus quam compositum); απλοῦν μέν est, οἰον rasena (pasco gr. φρονώ), σύνθετον δέ est olov med-rasena (cogitavi gr. κατα-φρονώ), παρασύνθετον δε οίον medrasayu med-rasena (cogitando cogitavi, gr. άντι-γον-ίζω, φιλ-ιππ-ίζω).

Αριθμοί quidem secundum linguam graecam τρείς, id est vero ένιχος, δυίχος (om. και) πληθυντικός 1), secundum linguam vero syriacam duo, singularis et pluralis. Et évixos uév est olov τύπτω, facio, scribo, [omittitur: δυιχός δε οίον τύπτετον] πλη-

θυντικός δέ est οίον τύπτομεν, facimus, scribimus.

Πρόσωπα δέ sunt τρία, πρώτον, δεύτερον, τρίτον, πρώτον μέν est is, ἀφ' οὐ est ὁ λόγος, δεύτερον δέ est is, προς ον est

ο λόγος, τρίτον δὲ est is, περί ου fit ο λόγος.

Χρόνοι δέ sunt τρείς, ένεστώς, παρεληλυθώς, μέλλων (Τούτων om.) ο παρεληλυθώς igitur έχει διαφοράς τέσσαρας et dicuntur dalqubla (i. e. oppositus = παρατατιχόν), qarriβa (i. e. propinquus = παρακείμενον) mešamleya (i. e. perfectus = υπερσυντέλιχον), là metahhemana (i. e. indefinitus = αόριστον).

Affines 5) vero sunt tres (ita pro graeco ών συγγένειαί είσι

In fine dicitur me Pamranu Pa men mimra. Itaque etiam hoc loco ita legendum est = legis ofinaros. Cf. p. 28.

²⁾ Medii exempla corrupta sunt, pro ADA et L haud dubie legendum est ADA et L; at sic voces reddidi. Sed graece legitur knomedμην, έγραψάμην!

³⁾ Cf. quae P. 33 de doctrina grammatici Ahudemeh exposita sunt, quae ad schemata aeque quadrant atque ad species.

⁴⁾ Hic et deinde Syrus habet Adverbia ένικοῖς, δυϊκοῖς, πληθυντικοῖς.

⁵⁾ Voces | hue non pertinent et ex praecedentibus inepte repetitae sunt, aut ad άδοιστον in fine phrasis pertinent

τρεῖς), ἐνεστῶτος πρὸς παρατατικόν (dalqublâyâ), παρακειμένου πρὸς ὑπερσυντέλικον (hau demen kadu sebar i. e. qui jam praeteriit¹)), ἀορίστου²) πρὸς μέλλοντα.

Et haec dicta sunt 3) de parte tertia orationis:

Περί μετοχής.

Μετοχή vero έστι λέξις, quae composita est ex proprietatibus verborum et nominum (gr. μετέχουσα τῆς τῶν ὑημάτων καὶ τῆς τῶν ὁνομάτων ἰδιότητος). Παρέπεται etiam (gr. δὲ) αὐτῆ ταὐτὰ ἄ (καὶ om.) τῷ ὑήματι καὶ τοῖς ὀνόμασι δίχα προσώπων τε καὶ ἐγκλίσεων 4).

Περὶ ἄρθρου.

"Αρθρον (add. δέ) ἐστι μέρος quartum λόγον, προτασσόμενον τῶν κλίσεων τῶν ὁνομάτων. Et ab initio quidem ponitur sicut in lingua syriaca, in fine vero sicut (in) lingua graeca 5). [Desunt nonnulla] sicut id factor, factio, factum (factoris 6)) = οἶον ὁ ποιητής, ἡ ποίησις, τό ποίημα. 'Αριθμοὶ δὲ sunt duo, ἑνικὸς (οπ. δυϊκός) καὶ πληθυντικός, ἐνικὸς μὲν οἶον (ad litter. sicut ad dicendum) homo, πληθυντικὸς δὲ homines. Πτώσις (secunda manus ex rasura plur. Πτώσεις) δὲ vel perfectio 7) sicut in lingua syriaca plerumque est, in lingua vero graeca aliter est. Etiam hoc de articulo, in quantum dici potuit.

Loquamur vero etiam (de om. Codex) pronomine, quae est pars quinta orationis

Pronomen.

'Αντωνυμία δέ έστι νοχ (qålå), λέξις aliqua δ), άντι όνόματος παραλαμβανομένη, et est προσώπων ώρισμένων δηλωτιχή. Παρέπεται δέ αὐτῆ ταῦτα (gr. Εξ 9)), πρόσωπα, γένη,

¹⁾ Termini technici non sunt iidem, res nondum ad finem est perducta.

²⁾ In Syr. J column J restituendum.

Haec est inscriptio paragraphi sequentis. Omnia quae ad συζυγίαν pertinent omittere debuit Syrus.

⁴⁾ Iterum | h pro graceo l'yeliose, uti mox pro eliose.

⁵⁾ Patet legendum esse ab initio in lingua graeca, a fine in lingua syriaca. Noster igitur grammaticus primus Alag status determinati articulum esse odoratus est.

⁶⁾ Haec vox delenda est.

⁷⁾ Perfectio ad Alaq status determinati et ad suffixa pertinet ef. Severum P. 26. Notio perfectionis mihi non originalis videtur.

⁹⁾ Quinque tantum res enumerantur, itaque & mutatum est.

αριθμοί, πτώσεις, positiones (gr. σχήματα, syriacum Ικοκο haud

dubie corruptum est ex | \cap (), είδη.

Πρόσωπα πρωτοτύπων (ad litter. typi primi) sunt haec έγώ, σύ, ῖ, παραγώγων ¹) δὲ sunt haec ἐμός, σός, ος. Genus personarum primarum (sed corrigendum est: genera prototyporum δια μέν της φωνης (ad litt. per filiam vocis i. e. per vocabulum) ου omnia διαχρίνεται, per scriptionem vero distinguuntur olov έγω et tu 2). Ex iis vero (sunt) quae et per vocabulum (filiam vocis) et per scriptionem secundum linguam syriacam distinguuntur uti li (mihi), lez (tibi femin.), selai (super me) selaik (super te femin.), hau (ille) hu (conjicio hai, illa), lah (illi fem.), leh (illi mscl.), et quae his similia. Ea vero quae a typo primo composita sunt (i. e. παράγωγα), sunt sicut hau dîl (meus) hau dileχ (tuus fem.) hau dilâh (suus fem.).

Αριθμοί δε πρωτοτύπων sunt, ένιχος μεν εγώ, σύ ι (omittitur dualis) πληθυντικός δε ήμεις, ύμεις, σφεις, παραγώγων (ad litter, ea vero, qui a primo typo composita sunt) de évixos tuos, σός, ος 3) (dualis deest) πληθυντικός δε noster, vester, illorum (ergo ήμέτερος, ὑμέτερος, σφέτερος pro ἐμοί, σοί, οί Gr.

expressit aut legit).

Πτώσεις sive perfectio 4) (om. δε) πρωτοτίπων sunt, ορθης 5) μέν (gr. μέν όρθ.) έγω, σύ, τ, γενιχής δέ mei (nostri) 6) tui ejus (pro graeco έμου, σου, ου) δοτικές δε έμοι, σοι, οί, αιτιατικές de per me, per te, per illum ?). [Omittit Syrus κλητικής δε σύ] παραγώγων δὲ ἐμός, σός, ὄς, [ἐμοῦ, σοῦ, οὐ], ἐμῷ, [σῷ], ψ, ξμόν, σόν, ὄν. [Σχήματα δε δύο, σύνθετον απλούν.] Σχήμα μεν απλούν est έμου, σου, ού, σύνθετον δε est έμαυτού, σαυτοῦ, ἐαυτοῦ (ad litteram meum, animae meae; tuum, animae tuae; suum, animae ejus).

Είδη δὲ (om. ὅτι) αὶ μέν εἰσι πρωτότυποι ὡς ἐγώ, σύ, i, αί δè, sicut dicitur, a typis (adde primis derivatae) =

¹⁾ In Syr. legendum क्याक्षेत्र कर्म कार्य कर्म करें.

²⁾ Quae syriace de primis personis by et ___ dicuntur recta sunt, sed secundum textum graecum nihilo setius emendandum est, quia infra vocem omnes' textui inseruit, et quae de scriptione dixit, ad 😂 et 🖎 referendum est. Hine sequi videtur pro ماره المارة عنوا بالا المارة ا . والم مالك.

³⁾ Legendum est 001?.

⁴⁾ Cf. supra P. 12 Not. 6; 18, 7.

⁵⁾ Iterum Syrus adverbia posuit.

Syr. Ση = ημετίρου facile emendatur in Δη = ἐμοῦ, possessiva vero pro personalibus expressit Syr.

⁷⁾ Cf. supra P. 13 Nota 4. Deinde non omnes formas Dativi et Genetivi distinxit. 9*

παράγωγοι ώς πᾶσαι αἰ κτητικαί, αὶ καὶ διπρόσωπα 1) καλοῦνται Quae sequuntur apud Syrum corrupta sunt 2).

Τῶν δὲ ἀντωνυμιῶν (leg. šemāhe) αὶ μέν εἰσι σύναρθροι, αὶ δὲ ἀσύναρθροι σύναρθροι μὲν sunt οἶον ὁ ἐμός, taus ³) ἀσύναρθροι δὲ sunt οἶον ἐγώ, tu, is. (Gr. ordinem inversum praebet.) Et haec dicta sunt de (om. textus) pronomine; loquamur vero etiam de praepositione, quae est pars sexta orationis.

Περί προθέσεως.

Πρόθεσις δέ (om. Gr.) ἐστι λέξις aliqua προτιθεμένη ab initio πάντων τῶν τοῦ λόγου μερῶν, ἔν τε συνθέσει eorum (rukābhen) καὶ συντάξει eorum (tekshen). Εἰσὶ δὲ αὶ πᾶσαι (om. προθέσεις) secundum linguam graecam ὁκτὼ καὶ δέκα, simplices (pro graeco ὧν μονοσύλλαβοι μὲν) ἔξ [desunt praepositiones ἐν, εἰς etc.], compositae (sic pro δισύλλαβοι) δὲ δύο καὶ δέκα. In lingua vero syriaca non potest servari ordo earum, et propterea confusae sunt. Itaque quantum possum, eas propono, ut sententia earum diligentibus innotescat.

Simplices igitur sunt hae 4) (deest earum catalogus una cum his verbis: Compositae sunt hae:) lesel, letaht, beh, sammeh, lebar, helaq, sal (huc non pertinent) salauhi, bainat, tehet, yattir meneh. Etiam de his dictum est quantum potuit.

Dicatur vero etiam de adverbio 5), quae est pars septima orationis.

THE REAL PROPERTY.

Έπίρρημα 6) corrigendum περί ἐπιρρήματος.

Ἐπίροημά (vero dicunt philosophi, quod) ἐστι μέρος λόγου ἄκλιτον⁷) (κατὰ ῥήματος λεγόμενον in Ms. AB deest, sed facile suppletur) ἢ ἐπιλεγόμενον ῥήματι. Τῶν (δὲ om.) ἐπιροημάτων τὰ μέν ἐστιν ἀπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα, et ex iis sunt mediae. Cf. infra.

¹⁾ Syr. αρών recipientes habet pro κτητικαί. Deinde legendum est ς τις Θ΄ς, sie enim postulat νοχ διπρόσωπα.

²⁾ Primum quod dieit ad nomina pertinet et non hujus est loci: Sunt vero quidem alia, quae unam vocem designant nti vetus (sive veteris), composita vero sunt vetus veterum (sive veteris veterum). Sequitur locus de possessivis: Ex iis sunt quidem sicut: mei (Genet.) tui, sui; pluraliter quidem, sicut a multis, velut ἡμεῖς, ἡμέτερος. — Ultima graece exstant.

³⁾ Syr. corrigendus est, pro 12 001 scribas 12 001 001.

⁴⁾ Hoe loco adparet scriptoris Syri opus ad finem non esse perductum. Lacuna enim non scribae neglegentia sed inde exorta videtur, quod librum imperfectum descripsit. Cod. Berol. cum Graeco facit.

⁵⁾ Legend | 20 14 14.

⁶⁾ Legendum Jack W.

⁷⁾ Hie axirros est كال هر كلا المواه xirrós إلى على على الم

Απλα μέν sunt (deest apud Syrum olov πάλαι, σύν-

θετα δὲ οἶον πρόπαλαι Cod. C praebet haec).

1. Τὰ δὲ χρόνων (sic!) δηλωτικά, οἶον νῦν τότε (hâyden) αὐθις (hâydaiχ). Τούτοις δὲ ως [dust είδη] ponimus eas subter tempora: Temporum proponentes (= χαιρού παραστατιχά) sunt οίον σήμερον, αυριον (μεταύριον χθές, πρόχθες add. Syr. et omittit τόφρα, τέως, πηνίχα).

2. Τα δὲ μεσότητος, οἶον καλῶς, perspicue, σοφῶς.

3. Τὰ δὲ actionum (sed cogitandum ποιότητος1)) οίον πύξ (syr. qephah i. e. pugnis cecidit Cureton Anc. Docum. p. 2) λαξ (syr. besat calcitravit) βοτουδόν (syr. segulá'it), ἀγεληδόν (syr. keniša it), probrose (syr. sedila it, C. gedilasit = tortuose, yvi ?).

4. Τὰ δὲ ποσότητος, οἰον πολλάκις, ολιγάκις (om. μυριά-

zic recte ut videtur).

5. Τὰ δὲ ἀριθμοῦ δηλωτικά (ad litter. quaedam indicantia

sunt nominum numerorum) olov unus, duo, tres.

6. Ex iis sunt indicantia locos sicut in loco, ad locum 2). Τὰ δὲ τοπικά sunt, οἶον ἄνω, κάτω, ών σχέσεις (ad litter. sententiae) εἰσὶ τρεῖς sieut (gr. n) εἰς τόπον, (ή) ἐν τόπω (gr. invertit) (ή) ἐχ τόπου, οἶον οἴχαδε, οἴχοι (gr. invertit) οἴχοθεν.

7. Τὰ δὲ εἰχῆς σημαντικά οίον miserere mei, exaudias me

adjuves me 3).

 Ex iis vero declarantia sunt stuporis = τὰ δὲ σχετλιαστιχά οίον 'uh, way (= ἰού, φεῦ). Deest παπαί.

9. Tà để θαυμαστικά (ad litt. ad admirationem incitantia)

olov babai (= βαβαί).

10. Τὰ δὲ ἀρνήσεως (kefuryā) τ ἀποφάσεως (kelyānā i. e. prohibitionis) δηλωτικά (om. Gr.), οίον οὐ = lã, οὐχί = lau, οὐδῆτ $\alpha = 1$ å hawe, οὐδ $\epsilon = 1$ å dên (Gr. om. οὐδ ϵ), οὐδ α μῶς = kul kuleh (sed deest lå).

11. Τὰ δὲ συγκαταθέσεως (ad litter. declarantia confessionem, adsensum ()) olov 'en = si, 'in = vai, 'engêr = nam si, 'endên

= si vero 5).

12. Τὰ δὲ ἀπαγορεύσεως (ad litter declarantia non-persuasionem) olov lagemär = omnino, säy = finis. [Verum patet deesse

¹⁾ Cf. scholia ad hune locum in editione Uhligii in quibus ποιότης cum ποιείν inepte componitur. Ita Syr. | Logoza; explicatur. — Simplicius ad Aristot. Categ. P. 8 b, 26 ed. Berolin. addidit: zioi μέν αι ποιότητες δυνάμεις, καί διά τουτο ποιητικαί, κτλ. Cod. C, habet | La.

²⁾ Haec verba prorsus superflua demonstrant scriptorem opus suum non ad finem perduxisse.

³⁾ Exempla biblica sive ex hymnis petita sunt

⁴⁾ Duplex interpretatio scriptoris oscitantiam docet.

⁵⁾ En cum compositis hue non pertinere patet, locus igitur turbatus est. An de formula juramenti hebraici cogitandum?

ter repetitam particulam negationis; legendum est lå, lå lagemår,

la say = $\mu\eta$, $\mu\eta\delta\eta\tau\alpha$, $\mu\eta\delta\alpha\mu\omega\varsigma$.]

14. Τὰ δὲ παραβολῖς ἢ ὁμοιώσεως (ad litt. ex iis vero sicut comparatio et parabola sunt) οἶον 'azzenâ = ὡς, 'azzenâ gêr = ὥσπερ, 'azzenâ dên = sicut vero. Reliqua ἢντε, καθά, καθάπερ desunt.

15. Τὰ δὲ εἰχασμοῦ (masberanu θa) οἶον ... reliqua in A desunt.

16. (deest τὰ δὲ τάξεως olov sed proponitur exemplum, quod ad hanc classem pertinet, scilicet lebar i. e. χωρίς. Alterum exemplum tâχ = τάχα praecedenti classi adnumerandum est; tertium kemâ zabnîn = ποσάχις ex loco biblico (C habet 15), desumtum esse conicio) 1). Haec in C desunt, qui sub 15 ditior.

17. Τὰ δὲ ἀθροίσεως (collectionis cujusdam) οἰον ἀρδην (= gemirâ'it, universe), ἄμα (aχhedâ), ἤλιθα (= qallilâ 'aχhad i. e. paullum simul!). C habet malyâit aχhaδ = plene simul.

- 18. Ex iis vero sunt indicantia typorum (sed patet cogitandum esse de $\tau o \pi i \times o i \varsigma$, quod litteris syriacis tups' scriptum cum tupse confusum est) sicut lehal = ultra, $\dot{v} \pi \dot{\epsilon} \varrho$, meneh walehal = ab eo et ultra, $\pi \dot{o} \varrho \varrho \omega$ et meneh wale $\chi \dot{a}$ = ab eo et amplius, $\dot{\epsilon} \pi \dot{\epsilon} \times \epsilon i \times \omega^2$).
- 19. Τὰ δὲ παραχελεύσεως (ad litt. παραχελευστιχά) οἶον sine (= ἔα syr. 'arpā), ἄγε ('aubel), φέρε ('aitā), i (zel), veni (tā) fac (šebed).

20. Τά δὲ συγκρίσεως (ad litt. συγκριτικά) sunt, οἶον μᾶλ-

λον, ήττον.

21. Τὰ δὲ ἐρωτήσεως (ad litt. ἐρωτηματικά), οἶον πόθεν (aimeχå), quando ('emat, πηνίκα?), πῶς (aikan), 'aikā = ubi, ποῦ, 'aikanā = quomodo. C pro aimeχā habet axmā.

22. Τὰ δὲ ἐπιτάσεως (ad litt. vim exprimentia) οἶον multum

bonum, valde bonum.

- 23. Ex iis quaedam de juramento docent sicut: Ita cujusdam [scil. affirmatio est. Sic enuntiatum complendum esse censeo].
- 24. Τὰ δὲ βεβαιώσεως (ad litt. confirmantia) οἶον δηλαδέ, (galyåi) notum est ('idîsâi).
 - 25. Ex iis vero viarum sunt uti abeat (nerde), abeant (nerdon).
- Ex iis vero significationem laudationis habent sic egregie, magnifice, mire.

Etiam de hac septima orationis parte brevi dictum est a nobis. Loquamur vero etiam de Conjunctione, octava orationis parte et finiamus verbum ne excedat modum epistolae, neve moveatur nausea lectori.

Quae loci condicio non ex scribarum incuria processit sed inde, quod opus nondum limatum et secundis curis perfectum descripserunt explicanda est.

Πεοί συνδέσμου.

Σύνδεσμος igitur έστι λέξις aliqua, συνδέουσα διάνοιαν μετά τάξεως et colligens effusionem et dispersionem orationis explicationis (gr. nihil nisi και το της έρμηνείας κεχηνός πληφούσα).

Των δε συνδέσμων οι μέν είσι συμπλεκτικοί, οι δε αίτιολογιχοί (selle Panaye), οι δε συλλογιστιχοί (me Pamrane1). [Syrus

laceratus est. C octo genera Graeci recenset.]

1. (Και om. Syr.) συμπλεκτικοί μέν είσιν, όσοι την έρμηνείαν (Syr. habet Pluralem) ἐπ' ἄπειρον ἐκφερομένην (ad litt. citra modum dispersas) συνδέουσιν (ad litter. colligunt et conjungunt) οίον (gr. legitur εἰσὶ δὲ οἴδε) man = μέν, dên = δὲ, 'âφ = καί, 'ellâ = αλλά, au-man = ημέν, au-den (sic legendum) = ήδέ, au endên = ? [Omittuntur τέ, ἀτάρ, αὐτάρ, ἤτοι, nisi forte unum ex ultimis respondet syriaco au-endên.]

2. Διαζευπτικοί δέ είσιν, όσοι την (μέν om. S.) φράσιν (mamllå) ἐπισυνδέουσιν, et ἀπὸ (δὲ om. S.) πράγματος εἰς πράγμα διιστάσιν (męšannen 2)), οἶον (gr. εἰσὶ δὲ οἴδε) 'au $= \tilde{\eta}$, 'au-kai

=? 'aukît = $\eta \tau o \iota$, 'au-'en = $\eta \dot{\epsilon}$.

3. Συναπτιχοί (mębanyane) δέ είσιν όσοι consensum ('auyuta) quidem aliquam indicant. (Sic pro υπαρξιν μέν οὐ δηλούσι, sed puto corrigendum esse desal hewâyûta man medem la maudesîn quod cum graeco concinit), σημαίνουσι δε άκολουθίαν 3) οίον (gr. είσι δε οΐδε) 'en = εἴ, 'en-hu = εἴπερ, en-dên = εἰδή (deest vox pro εἰδήπερ posita). C pro mgbanyāne habet maqqefāne.
4. Παρασυναπτιχοί (yattîr mgbanyāne) δε εἰσιν ὅσοι μεθ'

υπάρξεως (leg. hewayuta pro 'auyûta, quod si non vis vertendum est: qui cum consensu etiam ordinem indicant) και τάξιν δηλούσιν, οἶον (gr. εἰσὶ δὲ οἴδε) sal = ἐπεί, sal-kul dehu = ἐπείπερ), sal dên = ἐπειδή, sal kul dên dehu = ἐπειδήπερ.

5. Αιτιολογικοί δέ είσιν όσοι ἐπ' ἀποδόσει propter odium (metul sene'ta = αιτίας ἕνεχεν 5)) declarant (gr. esset δηλοῦσι) et propter hoc causative παφαλαμβάνονται [Lacuna in textu syriaco est. Desunt haec: εἰσὶ δὲ οἴδε ἴνα, όφοα, ὅπως,

¹⁾ Graecum συλλογιστικός modo alibi inaudito redditur.

Hase vox in novo Testamento est μεθίστημι. De Δ. οι = ήτοι cf. Payne-Smith. Ceterum de his particulis consulenda erit interpretatio Philoxeniana, quam non contuli.

³⁾ Syr. |Losas proprie cohaerentiam designat.

⁴⁾ Restituendum est \(\square = \ell \pi \ell i \tag{einde 000? \(\square \square \square \square \square \ell \tag{einde 000? \(\square \square \square \square \square \square \ell \tag{einde 000? \(\square \square \square \square \square \square \ell \tag{einde 000? \(\square \square \square \square \square \square \ell \square \ell \ell \quare \ell \ell \ell \quare \ell \ell \quare \ell \ell \quare \ell \quare \ell \ell \quare \quare \ell quod sequitur ex ultimo exemplo.

⁵⁾ Textum graecum corruptum Syr. ea ratione videtur tractasse ut airiav culpam censeret designare. Ex culpa collato verbo aixião de deindo finxit odium, ad quod retributio = ἀπόδοσις quadrabat. Latini αίτιατικήν dixerunt Accusativum.

ἕνεκα, οὖνεκα, διό, διότι, καθό, καθότι, καθόσον. 'Απορηματικοί. — Εκ exemplis duo Syrus servavit, 'aikan et 'aikana, quae cum καθό, καθότι vel καθόσον componenda videntur.]

6. ['Αποφηματικοί] δέ εἰσιν ii, quos cum neglegimus conversionem (mhyn cujus littera una deest in mahmen emendandum censeo; C mehappexinan hefâxâθâ) consuevimus conectere. [Exempla desunt.] Gr. est .. εἰσιν, ὅσοις ἐπαποφοῦντες εἰώθαμεν συνδεῖν εἰσὶ δὲ οἴδε, ἀφα, κἀτα, μῶν.

6. Συλλογιστικοί δέ είσιν ὅσοι πρὸς τὰς ἐπιφοράς τε καὶ συλλήψεις (duqebal hiệe wekunâše ad litt. contra impetus et collectiones) τῶν ἀποδείξεων (εὐ om. Syr.) διάκεινται, οἰον (εἰσὶ δὲ οιόε gr.) ἄρα, ἀλλὸ . . . [Lacuna in textu syr. usque ad πα-

ραπληρωματικοί.]

7. [Παραπληρωματικοὶ μέν εἰσιν, ὅσοι = ... ît man, quod in itaihun man emendandum] μέτρον ἢ κόσμον ἕνεκεν παραλαμβάνονται οἶον (gr. εἰσὶ δὲ οἴδε) 'în ') = δή, ellå = άρα (nisi 'l' in 'r' emendandum est) halluχ²) = νν, aiχ den = sicut vero, aiχ là man = sicut non nempe, aiχ man = sicut quidem, aiχ gêr = sicut enim. [Quibus particulis hae voces respondeant definire non ausim.]

Porro sunt quidam qui addunt illis (gr. Τινές δὲ προστιθέασι καὶ ἐναντιωματικούς (hânon dalqublâye) οἶον ἔμπης (beram) ὅμως (beram den).

Haec quoque dicta sunt a nobis de conjunctione 3).

Hucusque Syrus textum Dionysii graecum secutus est, textus syriaci vero sequentis condicio quum ea sit, ut omnismodi lacunis sit foedatus, reliqua non ad litteram interpretanda esse censemus. Liberius procedentes, quae addenda sunt uncinis inclusa interponimus, quae emendanda syriace corrigimus. Haud pauca interciderunt. Itaque haec est subscriptio grammatici, cui debetur haec Dionysii interpretatio, quam graece reddimus, quia scriptor graece doctus erat, cujus verba in C specie emendationis adulterata sunt:

Περι έτέρου τινός ούχ εύρον (ούδεν) εν τη [τῶν Ἑλλήνων] γλώσση, ὅσα δὲ εύρον, ὡς οἴομαι, συντόμως (C ἀχριβῶς) τέθειχα

¹⁾ Syriace legendum est (Young Loope Leessenus (Wright Catal 544b) graecum δή reddit Δ. De voce (conferendus est Severus P. 31 ubi (comendavi. Sed (respondere graeco δη haec monstrat phrasis (και μορο (γ)) (εί δη ξουνται Ass. B. O. III, I, 135a.

²⁾ Cf. Payne-Smith s. v.

³⁾ Hujus catalogi condicione maxime ad eam sententiam perducti sumus ut censeamus totum opusculum ab auctore non ultimis curis esse perfectum et completum. In cod. C omnia aequabilius currunt, est liber refectus.

εἰς διατριβήν τε καὶ παιδείαν τῶν ἀναγιγνώσκειν μελλόντων. Εἰς δὲ πλείονα γνῶσιν ἐποίησα (pelhet) τὸν λόγον μιᾳ λέξει καὶ δίδωμι αἰτίαν τοῖς τὴν γνώμην δεινοῖς, ὅταν φέρωνται ἐντεῦθεν αἰτίαν κατά τὴν δίναμιν αὐτῶν ¹), ... καλῶς διορθώσας ἀφθόνως δι' ὧν εὐπρεπῶς συνέγραψαν . διὰ τῆς ὁμολογίας αἰτῶν καταβεβαιῶσι καὶ τῷ συναγαγόντι αἰτὰ ἀποδῶσι τὸν μισθὸν τῶν προσευχῶν* αὐτῶν, ἵνα ὁ κύριος διὰ τῶν αὐτῶν προσευχῶν ἀνάγη με πρὸς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, καὶ ἀφημου τὰ ὑστερήματα, καὶ ἀξιώση ἡμᾶς τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τοῦ προσκυνεῖν τοῖς ποσὶν ὑμῶν τοῖς ἀγίοις . . . καὶ εὐφρανθητῆς ὁμιλία ἐκείνης τῆς θείας συναγωγῆς. Ρτο ἐν τῆ [τῶν Ελλήνων] γώσση, Cod. C praebet ἐν τῆ συριακῆ γλώσση, quod ineptum. Inde ab *αὐτῶν οmnia in C desunt.

Quae sequuntur nihil sunt nisi laciniae quaedam paradigmatis verbi τύπτω, quae servatae sunt ex uberioribus formarum catalogis, qui in Codice Monacensi graeco 310 graece 2) et in Dionysii versione armeniaca armeniace exstant. Quaedam verba loco mota sunt, nec pauca in textu syriaco desunt, quae aut eam ob causam interciderunt, quod librarius ex liturariis ea quae habemus descripsit, quos recte legere non poterat, aut quia interpres ille, qui paradigmata graeca syriace exprimere conatus est, rem ipse ad finem non perduxit. Id tamen editionis armeniacae cum syriaca consensu procul dubio confirmatum censemus, saeculo p. Chr. quinto grammaticae Dionysianae appendicem fuisse additam, qua paradigmata verborum, et nisi fallor etiam nominum — exstat enim eorum fragmentum apud Armenium — proponebantur discentibus. Graeca haec paradigmata imitati sunt Latini, Armenii, Syri; recentiorum grammaticorum qui linguas hodiernas excoluerunt in occidente doctores Latini fuerunt, in oriente vero Syri christiani primi flexionis schemata a Graecis mutuo accepta ad suae linguae indolem adaptaverunt et tali modo reliquis populis orientalibus exemplar proposuerunt, quod sequerentur. Graecorum grammaticos jure οἰχουμενιχῶν διδασχάλων titulo honoratos esse, jam nemo erit, qui neget, quorum doctrinas inde ab Euphrate et Tigride, nam de Indis tacere satius duco, Gaditanas oras et ultimam Thulen transgressas per terras extremas occidentis dispersas videmus, quarum ne nomen quidem Graecis ipsis innotuit.

Ipsius vero denique paradigmatis fragmenta quorum disjecta membra secundum ordinem textus graeci reposuimus haec sunt:

Sensus loci lacerati non potest esse nisi is ut lectoribus suadeat corrigere et emendare in quibus ipse erraverit. Quam conjecturam cod. C confirmat.

²⁾ Cf. Uhlig Dionysii Thracis ars grammatica Lipsiae 1884 P. 125 et XVI.

| | κόν ἐνεργητικόν,
emā maudesānā
[demasbedanut | άπλοῦν συζυγ
a ¹) | ίας πρώτης | | | |
|---|--|------------------------------------|---------------------------|--|--|--|
| τῶν βαρυι | όνων δημάτω | ν, έγχλίσεως | όριστιχής | | | |
| χρόνου
dęzabnã | ένεστῶτος | est
"itauhi | cf. infra
demenyana 3) | | | |
| τῶν τριῶν προσώπων τε καὶ ἀριθμῶν datglåtâ degâyem Not. 2 demenyânâ Not. 3 | | | | | | |
| ένιχὰ
ḥgdana'it | τύπτω
måḥe'enå | τύπτεις
māḥe'at | τύπτει
mãḥe | | | |
| πληθυντικά
saggřářit | τύπτομεν
maḥenan | τύπτετε
maḥeton | τύπτουσι
måhen. | | | |
| Ένεργητικὸν
— Nota 1 —
demasbedanúta. | [χ ρόνου
Dezaβnã | παρεληλ
das | v&ótos 4]
gbar | | | |
| | | ëτυπτες
māḥe hewait | | | | |
| πληθυντικά
saggi'â'it | èτύπτομεν
måḥe nan ⁵) 1 | ἐ τύπτετε
nåḥen hewaiton | ĕτυπτον
mâḥen hewau. | | | |
| ΓΈνεονητικόν] | μέλλοντος | ένιχὰ τύψο
ḥedânâ'it emḥ | w Tinhac | | | |
| τύψει πληθυντικά τύψομεν τύψετε nemhe saggi'à [excidit propter praecedens nemhe] tembon | | | | | | |
| τύψουσι.
nemhon. | | | | | | |
| Mimra
Verbum | δριστικά | παθητικὰ
maude:ầnâ
deḥaššã | deparsope
personarum | | | |
| telätä trium | ἐνεστῶτος?
de zabnâ daqędâm | 6) Lacuna [7 | ταρακειμένου] | | | |

¹⁾ Hoc vocabulum loco motum înfra traditum est. Exempla talis confusionis cf. supra P. 4-5.

²⁾ Loco motum in fine exstat.

³⁾ Loco motum.

⁴⁾ Proprie παρατατικού et P. 17 sub χρόνοι.

⁵⁾ Restituendum mahen hewain.

⁶⁾ Ita codex, ubi deqayem (sic C) exspectatur. Sed designare potest hoe nomen etiam Perfectum, cujus exempla sequuntur, quod admitterem nisi post tres perfecti formas statim positae essent tres personae plusquamperfecti.

| τέτυμμαι
'etmehit | | τέτυψαι τ
'etmghit | | tmęhi Lacuna |
|--------------------------|--------------|-----------------------|------------------------------------|----------------------------------|
| έτετύμμεθ
etmehîn hew | rain | έτέτυψ | | τετυμμένοι ήσαν
etmehiw hewau |
| xaì
· · · | <i>ὶαχῶς</i> | ěrer:
etmęhîw | ύφατο.
hewaiton ¹). | Mέλλοντος
Dezabna dasetid |
| ένιχὰ
ḥedânâ'it | τυφθ | ήσομαι
ehe | τυφθήση
tetmehe | τυφθήσεται
netmehe |
| πληθυντικό
saggi'â'it | | θησόμεθα | τυφθήσεθ
tetmghon | τυφθήσονται
netmgḥon²) |

Sequentur formae in quibus Infinitivus cum verbo finito conjunctus est, quarum titulus mimrā lā metahhemānā mihi quidem φήμα απαρέμφατον designare videtur i. e. Infinitivum, cui accedit zabnā lā metahhemā i. e. aoptoros. Itaque:

| [Pη̃μα ἀ;
Mimra là
Verbum non | παρέμφατον]
metaḥḥemānā
definitum | χοόνου
dęzabnâ | αορίστου
lå metaḥḥemā |
|--|---|-------------------------------|-------------------------------|
| ένεργητιχοῦ
maude:ānā
de maibedanuta | 5) | ένιχὰ
hedånå'it | řτυψα
memhã
mãhe enã |
| ërυψας
memhå
måhe 'at | έτυψε
memḥâ
māḥe | πληθυντικὰ
saggi'ā it | έτύψαμεν
memhã
mãhenan |
| ervyare
memha
mahen ation | ĕτυψαν.
memḥâ.
māḥen ⁴). | 'Pημα
Mimra | ἀόριστον
la mętaḥḥemâ |
| παθητιχον
maudęsānā
dehaššā | ėvizi
hędana'it | ἐτύφθην
memhã
mehe 'enā | έτύφθης
memhâ
mehe 'att |

¹⁾ De secunda persona hallucinatus est. Quodsi hoc pro forma ionica fictum esse conicio, Armenius est qui ad hanc opinionem me perduxit. De quo conf. dissertatio mea in Uhligii artis Dionysianae editione. In C omnia plana.

²⁾ Ordo turbatus est propter similitudinem formarum netmehe [quae ex-

cidit] et netmehon. 3) Hanc propter vocem deinde activum Freya scribendum esset. Si vero lacuna admittitur passivum έτυφθην ponendum est, cui favet scriptio formarum in codice. Sed quum eaedem formae repetantur sensu passivo apparet puncta in textu syriaco male esse appicta.

⁴⁾ Ita corrigendum in codice.

 ἐτύφθη πληθυντικὰ
 ἐτύφθημεν
 ἐτύφθητε
 ἐτύφθησαν

 [C memḥâ
 saggi'â'it
 memhâ
 memhâ
 memhâ

 meḥe]
 meḥenan ¹)
 meḥen atton
 meḥen ¹)

Quae sequuntur ad Infinitivos, quorum de nomine λέξις έχ ὑήματος cf. supra P. 17 Not. 1, pertinent, sed non ex arte Dionysiana sunt desumpta. Graece ita fere reddenda sunt: Δέξις δὲ ἡ ἐχ τοῦ ὑήματος οὐ δηλοῖ οὕτε χοόνους οὕτε πρόσωπα οὕτε ἀριθμοὺς, οὕτε ἐνέγρειαν οὕτε πάθος, ἀλλ' ἀληθῶς λέγεται οὕτως τύπτειν, ποιεῖν, γράφειν, ἰέναι και τὰ τούτοις ὅμοια δυναίμην ἄν προφέρειν . . . Reliqua in C sunt servata.

Subscriptio in codice A: Explicit epistola grammaticorum. In cod. C praecedit paradigmata brevis praefatiuncula, et sequitur subscriptio qua Josephus Huzita libelli auctor nominatur.

Caput III.

De studiis Syrorum ad rectam lectionem pertinentibus.

Dionysiani compendii partem primam de litteris et syllabis tractantem interpres omisit, cujus lingua et scriptura hac in re cum graeca haud facile potuit comparari. Sed hanc quoque rem, de qua pendet institutio de lectione recta, ἀνάγνωσις Graecis dicta, et de glossarum prompta explicatione idem aggressus est Josephus Huzita presbyter, Narsetem († post 500) magistrum in regenda schola Nisibena secutus, si modo Josephus libelli est auctor.

Josepho a Barhebraeo? tribuitur lectionis mutatio, de qua quid sit sentiendum jam videamus. Non agi de vocalium pronuntiatione, quae unius viri negotio toti populo non potuisset obtrudi, jam Assemanius docuit, agitur potius de distinctione membrorum orationis, quae punctis appositis designatur, quae puncta accentus dicere ex usu Grammaticorum Hebraeorum consuevimus. Haec enim docet codex Masorethicus, quem Wrightius descripsit (Catalog. I 107b) in fine, ubi inter traditiones magistrorum scholarum (mašlemānwāðā derabbāne deskole) hoc legitur: "Porro scias, accentûs sām ke et še syāne et zauge et pāqo de et menihāne et mešayyelāne, et eum, qui compositus est ex duo bus zaugā, et šellāye et tahtāye, qui in Scriptura insunt, omnes appositos esse a Josepho Huzita, novem enim sunt. Ita vero hos accentus (seyāme) fecit, (ut) secundum mentem interpretationis litteralis (sint). Quoniam sanctus dominus Theodorus

¹⁾ Ita corrigendum.

Chron. Eccles. III P. 78. Assemani Bibl. Or. II 407. Hoffmann Auszüge aus syrischen Acten persischer Märtyrer Leipzig 1880 P. 117.

(Mopsuestenus) graece exposuit Scripturam et ex graeco in syriacum sermonem traduxit Mar Ibas, episcopus Edessenus, cum aliis viris librorum divinorum bene peritis 1)4. Haec accentuum appositio, illo tempore quidem nova, erat lectionis immutatio, cujus Barhebraeus mentionem fecit, lectiones enim sive qerâyâ9â, ea legendi praecepta dicebantur, quae in usum discentium a magistris tradebantur, unde liber masorethicus inscribitur: Collectio vocum difficilium et lectionum, quae exstant in Genesi, in Exodo etc. Inter explicationes vocum difficilium referendum est si vox 'orayta explicatur nuhra 'e a i. e. אוֹר אתא, si Gihon esse Nilus fluvius, perhibetur (Wright 104 a), ad lectiones pertinent ea quae de proferendo aut occultando 'Alaq et HeI, vel de mutando Kaq in Gomal, Taw in Dala urbanae pronuntiationis causa docentur. Ex. c. kaq in 'azbarteh ut g proferendum est 'agbarteh, taw in leme & bar legendum est ut d, ergo leme & bar. Hanc proferendi elegantiam ad Graecorum regulas Syros finxisse puto, et huc pertinet tota illa de mediis, aspiratis et tenuibus doctrina quam in textu syriaco p. 43 ex Severo dedimus, in qua nihil habemus nisi observationes masorethicas in canonis formam redactas. Recta vero lectio sine bona membrorum orationis destinctione non est, itaque etiam punctorum positio ad lectionem sive q grayta pertinet, quam immutasse Josephus Huzita perhibetur, ante quem Nestoriani per omne tempus, quo Narses scholae Nisibenae praefuit eodem modo legerant uti "nos occidentales" pro ut dixit Barhebraeus²). In apponendis punctis enim Josephus interpretationem Theodori Mopsuesteni secutus rem non modo grammaticam verum etiam theologicam egit, ita ut vel in lectione scholae Nisibenae

مامد به بصفدا مربيا ماق موقه با الم المعلق الله وهديد مع التم اق متدا ماتها الم معتبيا معتبيا معتبيا معتبيا معتبيا معتبيا معتبيا ومنا دلمد ولا و لم المعتبين ومود ولم حد مورد مورد مورد مورد بالم لمعتبيا ومود المعتبيا ومود المعتبيا ومود المعتبيا ومود المعتبيا ومود المعتبيا معتبيا المعتبيا المعتبي

wol wil tanquam nomen accentus intellegam.

²⁾ Locus Barhebraei hic est: w'ehað dukteh (seil. dg Narsi † post 500) ba Ngsiβin Yosip Huzaya Jalmiðeh, wghu šahleφ qerayta 'orhayta lghaðe maðnghayta ða'hiðin Nestoriane, w'ella bgzulleh zaβna ðe Narsi 'azwaðan magreβaye qaren hewau.

eius Nestorianismus perciperetur, a quo Edesseni abhorrebant. Tali modo exorta est certa quaedam legendi traditio Nisibena, cuius in libris masorethicis fit mentio (Wright. Catal. 104 b). Hujusmodi libri, quos keθaβe δe magrevane 1) Syri dicunt inde a tempore Narsis et discipulorum ejus Abrahami et Johannis Beth-Rabbanensium compositi et in scholis lecti sunt. Primae huic apparatus masorethici collectioni deinde accesserunt lectiones doctoris Râmišos, qui paullo post exstitit, nam inter discipulos Mar Abae catholici Nestorianorum † 552 refertur (Ass. B. O. II 412) et scholae Seleuciensi praefuit (ib. III. I. 86). Duo tali modo genera lectionum distinguuntur, antiquiores erant lectiones magistrorum, recentiores lectiones a Ramisos profectae, id quod luce clarius ex inscriptione partis codicis masorethici sequitur, quam Wrightius edidit Catal. 105 b, in qua distinguuntur accentus, qui inveniuntur in libris demagreyane, ab iis qui exstant in libro de Rabban Râmišos 2).

Antiquiori doctorum classi accensendus est Josephus Huzita, qui punctis suis exegesin Mopsuesteni, quoad fieri potuit, expressit. Hic est auctor scholae masorethicae Nisibenae, quam deinde ii qui maqreyâne dicuntur excoluerunt. Josephus Narsetem in regenda schola secutus est, libri doctorum, qui maqreyâne appellantur inde a tempore Narsetis, Abrahami et Johannis, qui ejus discipuli fuerunt componi coepti sunt, omnia igitur haec circa lectionem textus sacri studia Nisibi ineunte saeculo sexto floruerunt³).

Jam si interpretes philosophorum graecorum Dionysium Thracem secuti theoriam grammaticam Graecorum in scholas syriacas traduxerunt, cujus opera indigesta observationum materies disponeretur et secundum analogiam certis canonibus et regulis circumscriberetur, ipsa illa materies congesta est ab iis qui maqreyane dicuntur magistris. Unde facile explicatur cur totam materiam apud Grammaticos seriores ex libris Theologorum et Philosophorum neque ex lingua vulgi collectam inveniamus, ita ut linguam litterariam potius quam vulgarem descripserint, deinde vero et hoc intellegitur, jam magistros illos masorethicos ipsos initium fecisse observationes suas in formam canonum generalium redigendi. Duplicem igitur grammatices syriacae scribendae habemus radicem, materialem, observationes doctorum in sacris libris, formalem, theoriam grammaticam ex Graecorum libris haustam.

Exempla schediasmatum grammaticalium apud Masorethicos doctores idem ille praebet codex Musei Britannici Add. 12,138, ex

Hoe est libri magistrorum lectionem docentium. Deinde brevius dicitur be maqreyane apud magistros sive in hisce libris.

²⁾ Haec sunt verba inscriptionis: Tu β bgyað 'Allaha zá ϑ binan niša ðgguhāmā δ azg ϑ ā β e dgmaqrgyāno waðgrabban Ramišoš.

Scholae Nisibenae quasdam proprietates commemoravit Barhebraeus in grammatica majore P. 153 l. 9; 154 l. 13; 199 l. 11; 200 l. 2.

quo quae praecedunt hausimus. Continet enim quatuor tractatus grammaticos perbreves, quos a magistris in usum tironum collectos ipsa subscriptio testatur 1). Agitur hic primum de compositione particularum b. d. w. l. cum nominibus et verbis, et vestigia hujus rationis tractandi particulas illas, in qua id potissimum quaeritur, utrum vocali a instructae esse debeant an non, apud grammaticos posteriores etiam recognoscuntur. Nam quum de recta pronuntiatione tantum ageretur neque de significatione harum vocum, proponi potuit lex de earum usu sive ante nomina sive ante verba ponuntur, et ex hac consuetudine explicatur, quomodo deinde Severus (text. syr. p. 17, 6) duas quaestiones potuerit distinguere, scilicet primum, quomodo hae particulae, Severo mappela 3 i. e. casus appellatae, praefigantur nominibus, deinde quomodo verbis p. 18, 18. Praeterea haec quoque Severi verba 17, 7 , dicimus, m appela da esse litteras, quae ante nomina ponuntur et primam litteram nominis rukāzā afficiunt si ad litteras pertinet, quae aspirationem ferunt", demonstrant, haec ex libris masorethicis hausta esse, nam quis, quaeso, ubi de particulis illis loquitur, nihil amplius habebit, quam de earum vi aspirationis verba facere, nisi pertinet ad magistros lectionis accuratae et urbanae? Et re vera secunda in codice 12,138 dissertatiuncula agit de tractandis consonantibus, quae aspirationem patiuntur bgdkpt, si praecedunt particulae bdwl.

Eodem modo, quae de litteris perfectionis (a9 wa9a desumlaya) hwyntk dicuntur, qua in re iterum nomina et verba pari modo tractantur cf. text. syr. p. 26 2), ex libris masorethicis processisse patet, nam eaedem litterae in quarta dissertatione cod. 12,138 conjunctae proponuntur, qua in re id potissimum notione dignum est, quod etiam 'Alaq nominatur, terminatio status determinati. Denique quum in tertia dissertatione codicis de consonantibus ', m, n, t agatur, quibus tempora et personae designentur, mirum non est, etiam apud Severum p. 8 l. 3 sermonem esse de vocalismo consonantium, quae futurum designant, t, n, m, quo in loco quarta consonans Alaq propter rei naturam commemorari non potuit. Nam hoc loco de m littera verba fieri omni modo memoratu dignum est, quum m non ad futurum za β nã ðasetið sed ad participium pertineat, quod hoc loco zaβnå δe qu'em i. e. evertos dici debuisset. Jacobus de futuro agere constituens, antiquos illos doctores incaute secutus m adjecit, quod illi jure addiderunt, quia non de futuro sed de omnibus tem-

 Verba subscriptionis haec sunt: Śglem tukasa medem dgsappir 'eðtakkas men mallegrane rabbanain l'iðagða dg yaloge hgnan benaihon i. e. explicit compositio quaedam, quae pulchre composita est a doctoribus, magistris

nostris, in usum discentium, nostrum, qui filii eorum sumus.

poribus agebant.

Littera se quae post h in p. 26 l. 1 deest a codice Londinensi praebetur.

Quae praecedunt satis demonstrare videntur, grammaticos ex libris masorethicis observationes doctorum antiquorum hausisse, quorum tamen adnotationes non libris biblicis tantum verum etiam scriptis recte pronuntiandis patrum in scholis legendorum apponebantur. Librum talem, qui editionem bibliorum sacrorum et scriptorum patrum in usum scholarum comparatam continet, descripsit Wrightius in Catal. 114. Post libros novi testamenti positi sunt catalogi librorum et excerpta eorum ecclesiae graecae doctorum, quos in scholis Monophysitae legebant, Dionysii Areopagitae, Basilii Caesariensis, Gregorii Nazianzeni, Severi Antiocheni, quibus alia interspersa sunt cf. Assem, B. O. III. II 937 et supra P. 2 infra.

Hinc perspicitur denique ratio locorum probantium, quos profert Barhebraeus in grammatica majore, desumpti enim sunt fere omnes ex iis scriptoribus, quos in scholis legi P. 2 diximus. Quorum ex numero tres tantum non citantur Severus, Theodotus, Architheus, quod casu factum esse videtur, nam reliqui omnes citantur, quemadmodum in indice editionis recensentur a Martino: Dionysius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Ephraem, Mar Isaac, Jacobus Serugensis, Chrysostomus, qui sub nomine Mar Iwannis latet, Cyrillus, Palladius libri Paradisi auctor¹), Jacobus Edessenus, Antonius Rhetor, Aristoteles. Praeter hos scriptores, si grammaticos non curamus, nullum fere nisi Narsetem et Theodorum Mopsuestenum commemoratum invenimus. Jure igitur observationes in grammaticas receptas ex studiis in scholis theologicis profectas esse contendere nobis videmur.

Post Josephum Huzitam, in schola Nisibena masorethicae artis fundatorem celebris grammaticus exstitit Aḥudemmeh, metropolita Orientis, Jacobita qui a Jacobo Burdeṣānā anno 559 consecratus est, postquam jam antea a Christophoro Armenorum Catholico episcopus regionis Bāṣarbāye ordinatus est, inter Nisibin et Tigridem sitae. Duo coenobia instituit, quorum de nominibus

^{1) &}quot;Duo opera sunt, quae Paradisi nomen apud Syros Chaldaeos potissimum praeferunt: Historia nimirum monastica Palladio et Hieronymo inscripta, quae Paradisus absolute dicitur, et liber Davidis ex monacho Episcopi cui Paradisi minoris titulum auctor praefixit. Ceterum tam Palladii, Hieronymi et Davidis historia quam Joannis Moschi et Anastasii Synaitae Pratum communi Paradisi nomine apud Orientales appellantur: quin etiam plures hujusmodi collectiones cernere est tum Syriacas tum Arabicas easque ab hisce quae modo memoravi plane diversas, quae tamen Paradisi titulo praenotantur: Ejusmodi sunt I Paradisus Monachorum seu Patrum dieta et gesta liber in capita 313 divisus, quo continentur Apophthegmata fere omnia quae Cotelerius edidit. Cod. Arab. Amid 17 Tom. I Bibl. Or. p. 584. II Apophthegmata patrum in capita 897 quae a Cotelerianis parum differunt Arab. Cod. Beroeensis 2. Tom. cit p. 585 III Excerpta ex Paradiso Patrum nostrorum monachorum Cod. Arab. Vat. 152". Ita de variis Paradisis Assemanius III. 1. 287. Ceterum de Paradiso consulendus est Wrightius Catal. 1070—1080 ubi de 'Ananišoli in librum Paradisi curis, cf. Ass. B. O. III. I 145, disseritur.

non constat 1) et quorum alterum prope Tagritum fuit. Denique prope Tagritum multos magos doctrina christiana imbuit, inter quos erat regiae stirpis adolescens, quem baptizatum Georgium appellavit. Quod ubi rex Chosrau I Anoširewan cognovit caput Metropolitae amputari jussit, cujus cadaver Christiani in ecclesia Mahuzae sepeliverunt. Mortuus est Ahuhdemmeh feria sexta, se-

cundo mensis Ab. 886 Gr. = 575 p. Chr.

Ahuhdemmehum philosophia Graecorum imbutum fuisse ex inscriptionibus librorum ab eo compositorum intellegitur, scripsit enim adversus philosophos, et adversus magos, deinde omnis modi definitiones (tuhâme δ exul se β wân) et librum de logica, et orationes de compositione personarum, qui liber exstat in Museo Brittanico Wright. Catal. 802 b. Praeterea editis libris de libero arbitrio, de anima, de homine microcosmo, deque aliis rebus, quos eleganti stylo composuisse perhibetur, inter suos claruit. Ass. B. O. III. I 192 sq.

Ejus vitam exhibere videtur 2) codex Mus. Brit. Wright. 1113; ecclesia ei dedicata in monasterio Beth Qube prope Harranum, in quo Tagritensium congregatio erat, inter quos quondam apostolus et martyr exstitit, commemoratur Wright. Catal. 151 b. 153 a. 147 b. Patet praecipue inter Tagritenses memoriam Ahuhdemmehi esse

cultam.

Ex libris Ahuhdemmehi unus tantum tractatus hodie innotuit, mi'mrå δeŝal rukaβeh deβarnāšā, cujus initium Wrightius 802 b edidit, simul conjiciens convenire hune librum cum eo, cujus titulum Ebedjesu dicit mi'mro δ esal rukā $oldsymbol{eta}$ qenume. Libellum in manuscripto legi, scriptorem hominem doctum et bene cordatum fuisse vidi.

Grammaticam ab eo compositam affert Joannes bar Zusbi Ass. B. O. III. I. 256. 308, quam ad exemplum grammaticae graecae compositam esse locus docet de derivatione verborum, quem Bar Zusbi servavit 3). Notum est Graecos verbis tribuisse schemata tria, απλούν μέν οίον φρονώ, σύνθετον οίον καταφρονώ, παφασύνθετον οίον αντιγονίζω, φιλιππίζω. Dionys. supra P. 17. Hanc distribuendi rationem secutus est Ahuhdemmeh, de quo المعدد الله المعدد الم ه استدا حصره الحما المره وعما معنوط ممن عنوط. الم الحسا الع وعند اللما والسول عصدور الله المعوم العيضا

¹⁾ Barhebr. Chron. eccl. III, 101 et Ass. III. 1, 192 inter se non conveniunt

²⁾ Praecedit enim vita Maruthae a Denha urgentibus Tagritensibus fidelibus conscripta. Marutha Metropolita Tagritensis mortuus est ao. 649 Denha ejus successor 659. His duobus Tagritensibus accedit tertius Ahuhdemmeh, tertius ante Marutham metropolita.

³⁾ Cod. Mus. Britt. Add. 25876 fol. 107 b.

Haec de grammatica 'Ahuhdemmehi protulit Bar Zubbi, qui praeterea grammaticum appellat Išoždenahum episcopum, quod tradidit Assem. B. O. III. I 308 e Cod. Ecchell. 17, equidem e codice Londinensi ejus nomen non exscripsi, itaque ibi deesse puto. Hujus Grammatici nullam aliam inveni notitiam, quum vero unum tantum illius nominis scriptorem inter tot scriptores Syros commemoratum videam, nostrum eundem esse conjecerim, quem Ebedjesu in catalogo (B. O. III. I 195) Mar Isoždenah de Qāṣrā appellat. Qāṣrā urbs episcopalis erat, nescio an Māta de Qāṣrā prope Zabum, quam Badgerus visitavit '). Išoždenah post 695 p. Chr. vixit.

Caput IV.

De Jacobi Edesseni vita et studiis.

Omnes qui praecedunt grammaticos celeberrimus superavit Jacobus Edessenus, quem megassegana daze Daße, librorum interpretem nuncupant. Ordinatus est episcopus Edessenus 679 p. Chr. (alii 677) mortuus est 708 p. Chr. = 1019 Gr., vel 710 quod ex Dionysio Telmahrensi et Barhebraeo protulit Assemanius B. O. II 336, 104 at quod non ab omni parte certum videtur. Ib. I 426°).

1) Badger, The Nestorians and their Rituals I 394. 38.

²⁾ Etiam de ejus successore Habibo auctores locis laudatis sibi non constant, Dionysius enim ao Gr. 1021 Habibum successisse tradit, quum Barhebraeus post quartum annum Jacobi, qui Edessam reliquerit, in ejus locum Habibum suffectum esse doceat. Viginti deinde annis clapsis post Habibi mortem Jacobus Edessam revocatus est et per quatuor menses usque ad mortem episcopatu functus est teste Barhebraeo Chr. Eccl. I. 290 Ass. B. O. 336. Si vero recta est Pohlmanni conjectura de libro generali ad omnes gentes a Jacobo conscripto, cujus auctor triginta annos Edessenum episcopatum gessisse et cum maximis calamitatibus sese confixisse tradit, quae ex Barhebraeo et Dionysio proforuntur maximam partem recta esse non possunt. Nam quomodo se triginta annos episcopum Edessenum fuisse dicere potest, qui sedem post quatnor annos ultro reliquerit? Ceterum Pohlmanni conjecturae adstipulamur quum Jacobus plus

Natus est Jacobus in oppido 3Indiβa (fons lupi) regionis Gumiae in agro Antiocheno, in coenobio deinde Aphthonii in urbe Kinnesrin graecam linguam didicit, unde Alexandriam profectus philosophiae (heyma 9a) operam navavit, quo facto in Syriam rediit. Iter ejus Alexandrinum non ante annum 640 potuit perfici, nam qui 708 mortuus est, si quod rarum est integros octaginta annos in vivis fuit anno 628 natus est, itaque puer duodecim annorum Alexandriae philosophiae studuisset. Ad veri speciem potius accedit eum post annum 640 Alexandriam adiisse, quod eam ob causam memoria dignum videtur, quia tali modo comprobatur etiam post captam a Mohammedanis urbem scholam illic floruisse, eamque juvenes e longinquis regionibus venientes frequentasse. Hoc vero factum esse, postquam a Muhammedanis bibliotheca Alexandrina combusta sit, non credibile est, locum cujus thesauri ante breve tempus conflagrati sunt nemo adibit litterarum causa. Itaque etiam haec Jacobi vita contra historiam de combusta ab Omare bibliotheca Alexandrina testimonium est amplissimum sed hucusque non

in censum vocatum 1).

Alexandriae qui litteris operam navabat, a studio quum grammaticae tum philosophiae alienus esse non poterat, itaque mirum non est Jacobum Porphyrii Isagogen syriace expressam commentario instruxisse et Aristotelis Categorias, Perihermenias et Analytica praemissa vita Philosophi, syriace translata edidisse. Assemani B. O. I 493. Neque omnino aberat a methodo scribendi philosopha, qua singulam de qua agitur quaestionem altius repetere conatur, quemadmodum ubi de Graecorum IIIIII disserit de prima origine vocum quaerit et disciplinarum graecarum, quae inter se oppositae originem linguae aut κατά φύσιν aut κατά Figur asserunt, peritissimum sese praestitit. DMZ. 32, 481 sq. Alibi quoque in epistolis meditationibus philosophis deditum eum videmus, ubi de variis in creatione partibus agit, quae Deo, naturae et rationi competunt Wright. Catal. 592 a, vel de discrimine inter animam, spiritum et rationem disserit; ib. 604 b. Tali modo philosophia imbutus vitae asceticae temeritati inimicum se praebet, ingenue scribens: Quum corpore praeditus sim et simul spiritu, sensibus et ratione, quum spiritus sim cum luto in unum concoctus, simulque angelus factus et homo, et ita creatus ut, dum ratione nihil quodammodo circumscribo, ipse hac carne in qua habito et loco circumscriptus sim, quum actionibus mundanis vel

triginta annis 677—709 episcopus fuerit, vel ut ipse dicit: kattgreð bgðesmesða hade βgriš camma dily 'aiz tgladin sgnayya. Cf. Pohlmannum in DMZ XV 655, sq. et Ass. B. O. I 462. Quodsi Jacobus non Edessae sed prope Antiochiam natus est, in libro generali vero se ipsum scriptor appellat 'nas mghila' g men 'Orhay etc., id ad rem nostram nihil facere puto, non de loco natali enim loquitar, sed de loco ubi degit.

¹⁾ Krehl in Atti del IV Congresso internazionale degli Orientalisti a Firenze 1880 p. 433. 3*

mea sponte vel etiam coactus afficiar, quomodo mihi eam imponere possum legem, ut alterutram ex illis viis sequar, quas coelestem et terrestrem nuncupant? Longus etiam est in disserendo de termino vitae, quem a Deo praefinitum esse non concedit Wr. 599b, qua in re etiam testimonium Porphyrii, philosophi pagani, non repudiat. Lepido denique fuit ingenio, quum amico, qui ut sese viseret eum invitaverat, formam suam describeret miseram imberbem, magnis dentibus, vultu tristi, statura brevi, capite calvo, quam Elisae ignominiam vocat, quae sibi jam anno aetatis quadragesimo secundo caput deformaret. Neque superbe verum modeste de suis in litteras meritis judicat, quum amicum aquilam, sese vero picam (gyulà) nominet pennis alienis ornatam l. l. 593 b.

Inique verum de se judicavit vir doctrina eximius, qui quod jam Barhebraeus in prooemio Chronici ecclesiastici laudibus suis extulit, praeter syriacam et graecam linguam etiam hebraeam didicerat, cujus cum aramaea similitudinem recte docet, cujus vocalium sonos bene distinguit, ubi scripsit אַבּן = אָבֶר, immo in qua recte distinguit בו בי DMZ. 32, 479 sq. 491 infr. Neque ignorat particulam איז quaeso¹), quam a suffixo distinguit Wright. 544 b et ubi de Behemot agit formam pluralis bene novit. DMZ. 24, 290 infr. Haec si probant, Jacobum linguae hebraicae studuisse, etiam res Samaritanorum eum cognitas habuisse constat, in scholio enim ad Jos. 8, 33 editionis Samaritanae mentionem fecit, quae in loco Deuter. 27, 4 pro Ebal (apud Syros Gebel) potius Gerizîm montem prabet. Assemani B. O. I 489.

Varia igitur doctrina Jacobum sua aetate excelluisse non potest in dubium vocari, ita ut facile intellegamus, cur in epistolarum commercio amici de tot rebus admodum diversis interrogare eum consueverint. Sed non in acquirenda doctrina studium ejus principale positum esse videmus, verum in regenda ecclesia, quam quo animo rexerit ex responsis ad Adaeum datis cognoscimus in Lagardii Reliquiis juris ecclesiastici pag. 117 syriace editis. Cf. Wright. Catal. 223 a, 388 b, 815 a, alii enim ejus canones ib. 221 a inediti latent. Cf. Assem. B. O. 476. Singula perquirere non hujus est loci, verum lenitatem viri severitate sapienter temperatam responsa ejus ubique monstrant, quibus superstitionibus vulgaribus de usu hostiae consecratae, de reliquiis martyrum, de incantationibus et artibus magicis strenue adversatur, de commercio clericorum cum haereticis, Judaeis, Muhammedanis praecepta edit,

quibus dignitatis ecclesiae omnino non oblitus caritatem ante omnia servandam jubet, quibus denique confessionem coram presbytero utilem quidem dicit medicinam, nec tamen eam ob causam peccata a Deo non remitti docet, quod peccator non confessus sit. Nullum enim dicit esse peccatum, quod poenitentiam adeo superet, ut homo salute privetur, dummodo peccata fugiat et poenitentiam agat, quia Deus nolit interitum hominis ab ipso creati. Lagarde l. 1, 143, 9.

Curis ecclesiasticis commotus Jacobus deinde haud paucas epistolas amicis rogantibus composuit, quibus de variis ecclesiae ritibus disseruit. Hisce adnumeranda est epistola ad Adaeum data Assem. B. O. I 486, in qua de benedictione aquae egit, cujus et ordinem novum et sollemnem composuit. Cf. Wright. Catal. 224 b, et epistola ad Johannem Stylitam de festo inventionis crucis die XIV mensis Ilul celebrando, cujus originem se ignorare confitetur Wr. 597 a. Eidem etiam de benedictione aquae scripsit Ass. l. l. 486. Peritissimum deinde rituum indagatorem se praestitit epistola ad Thomam presbyterum data, qua ritum missae Syrorum ejusque ab aliarum ecclesiarum ritibus discrepantiam proposuit Ass. l. l. 479, Wr. 224 a, ipse denique et ordinem baptismi exaravit, qui a Maronitis, Jacobitis et Melchitis receptus est. Ass. l. l. 477. Mysticam rituum sacrorum explanationem in libro thesaurorum exhibuit Ass. l. l. 487.

Imo epistolam criticam de authentia homiliarum duarum, quae Jacobo Sarugensi tribui solebant, composuit et amico Johanni Estunaya inscripsit, quam edidit Schroeter in DMZ. 24, 261.

Qui disciplinae et ritibus ecclesiae tantas impendit curas etiam cantum ecclesiasticum neglegere non potuit. Itaque non est quod miremur, Jacobum maximo negotio de recte servandis et intellegendis bymnis sollicitum fuisse, cujus rei testimonium amplissimum exstat in codice Musei Britannici a Wrightio p. 330 descripto. Eandem hymnorum collectionem etiam alius continet codex ib. p. 339, neque omisit Assemanius B. O. I 487, II 47 Jacobi de hymnis studia. Quorum rationem, ut recte intellegant lectores, haec monenda videntur:

Carmina ecclesiastica Graecorum nec metro nec rythmo neque homoeoteleuto adstricta, ea tantum lege componi solebant, ut cuique versui certus syllabarum numerus competeret. Tali modo factum est, ut singuli in prima stropha versus tot syllabas et accentus haberent quot iidem versus in sequentibus strophis, itaque ubi in prima stropha versiculus primus duodecim, versiculus secundus in prima stropha versiculus primus duodecim, versiculus secundus quindecim, tertius sex syllabas continet et sic porro, in reliquis strophis versus eodem numero distincti totidem syllabas habent, quot in prima servato accentu. Hanc poeseos ecclesiasticae apud recentiores Graecos legem diu ignoratam Pitra recognovit et exposuit, exempla deinde permulta dederunt Christ et Para-

nikas 1). Hymni tali modo compositi, ubi cum modis cantandi a Syris recipiebantur ita debebant syriace enarrari, ut quot syllabae in singulo versiculo graeco inerant, totidem etiam syriace efficerentur. Tales sunt hymni Severi Alexandrini, Johannis bar Aphthunaya abbatis Kinnesrinensis, alius Johannis et anonymorum quorundum poetarum, quibus in codicibus supra nominatis Jacobus euras criticas impendit, et jam audiamus quid de opere suo Jacobus ipse dixerit, ad quod conferenda in Wright. Catal. III, Tab. V:

"Translati sunt (hymni) ex lingua graeca in sermonem Edessenum id est syriacum a sancto Mar Paulo, qui fuit episcopus urbis Edessae, quum Persarum persecutionem fugiens in insula Cypro degeret. Adornati et cum exemplaribus graecis collati sunt deinde maxima diligentia et labore et omni qua fieri potuit subtilitate a me ipso misero et peccatore, Jacobo αιλοπόνω anno nongentesimo octagesimo sexto Graecorum (= 675 p. Chr.) seeundum computationem ab initio regni Seleuci Nicatoris regis Syriae, Indictione tertia, qua in re omni industria distinxi ea quae sunt verba ipsius poetae (doctoris) ab iis quae addita sunt a Mar Paulo eo consilio, ut eadem procederet vocum summa (quantitas) in carmine (qala) propter brevitatem et concisionem (qeqîsudâ) vocum dictionis hujus syriacae cum graeca comparatae. Quae poetae sunt atramento scripsi, quae addita sunt, colore rubro, denique quae interpres immutavit, eandem ob causam alia pro aliis ponens, ut aequalis mensura exsisteret verborum syriacorum et graecorum, subtiliter et emendate membris intra versiculos tibi superscripsi, ut facile cognosceres, ubicunque velles, quaenam verba in textu graeco haberentur. Locos biblicos ad quos hymnorum scriptores respexissent diligentissime sese addidisse sub finem Jacobus monet. Ex his omnibus vero intellegitur, Jacobum hymnos ex graeco syriace enarratos recensuisse et omni diligentia id expetivisse, ut graeca ab additamentis syriacis quam facillime segregarentur, quo facto Jacobi circa textum studium tum demum vere intellegetur, si syriacis graecos hymnos apposuerimus, qui tamen fere omnes deperditi sunt, aut certe mihi non innotuerunt. Continet tamen codex etiam hymnum angelicum Gloria in excelsis, quem secundum traditionem Cinnesrinensem Mar Paulus transtulit et cujus certe versiculi quidam cum graecis possunt comparari, in quibus vocabula rubricata lineola superducta distinximus, ea vero quae intra versiculos Jacobus scripsit suo loco reliquimus. Itaque hunc proponimus textum, cujus pars graeca ex Lagardii editione constitutionum Apostolorum et ex Anthologia graeca, quam Christ et Paranikas ediderunt desumta est:

Pitra Hymnographie de l'Église grecque Rome 1867; Christ et Paramisas Anthologia Grace. Lipsiae 1871. Hi legem accentus constituerunt.

بقيم ومعنون عدد معدما للكوا حصوصرا.

عصنها رحدا د معدرا لاحل لحسوا

Έν ανθρώποις εὐδοχία.

معدسه لم.

Αἰνουμέν σε [ὑμνουμέν σε om. Christ. Par.]

ه مجنوب لمر.

Ευλογούμεν σε [ευγαριστούμεν σοι δοξολογούμεν σε]

apint to

Προσχυνουμέν σε [διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως σὲ τὸν ὅντα Θεὸν ἀγέννητον ἕνα ἀπρόσιτον μόνον Chr. Par. om.]

व्ववधिका कव्या वंक्ककार दिः

Δοξολογουμέν σε

Ευχαριστούμεν σοι 1)

عودسا فط عهلا فحمال بعودسا بدلم.

Διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν

ιο Κύριε βασιλεῦ ἐπουράνιε

.Μο μω | Ια Ια Θεὶ, πατήρ παντοχράτωρ,

(عنيا يُتعرب بناء عنون المنوا حن سيدا. لانوا حن سيدا.

. בסט מפשול בסט מפשול.

. Ιωνο Ιωοίο Καὶ άγιον πνεύμα.

. Josh Lio 15 Kique à Feòs,

. Ιστος (Ο άμνος του θεου, ο νίος του πατρός,

Ι Ιορί Αμου Νοει οὸ ὁ αἰρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ χόσμου,

Verba apud Christ. Paran, alio ordine leguntur, a textu Syri et Constitutionum diverso. Ceterum de δοξάζειν et εὐχαριστεῖν cf. Pesch. Rom. 1, 21.
 Hine Louis est δοξολογία uti Νος Louis Wright. Cat. 541 a est γενεαλογίαι.

في عديد معمد خلفه معمد من المناسع ملح.

οιλω Νοε Αισο/ Νοε: οόι ειο ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ χόσμου,

. Δου Νούο γιι Δ Δ πρόσδεξαι την δέησιν ημών,

ويسرز مومورة في الماسم على الماسم على الماسم على الماسم على الماسم على الماسم على الماسم الم

المر من المرادة من من المرادة المر

. בשש עם 'וחהסטי אפנהדים,

[cum spirituo tuo sancto] مع فصل المجارة

بنين عنوم تعدد معدد معدد معدد المعدد المعدد

احدراك دراه عومها نسب

ود اه اغدس لعما مبعد مورد المدمر ال

بذه والمدود معمدا لدلم

ا إلى منا اسب صدر المن واحتما ولح.

Καθ' έχάστην ημέραν εὐλογήσω σε

καὶ αὶνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα

χαὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος [χαταξίωσον χύριε χαὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς Chr. et Paran. add.]

Εύλογητὸς εἶ χύριε

ό θεός των πατέρων ημών

καὶ αίνετον καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

للط بعنزا عم حزا سبياً: مه او لزما مبع حدلا. امعا محدداح مددم دلعم

المحدد عدد المحدد عدد المحدد عدد المحدد عدد المحدد وه بين المعتمد المعت vi@] χαι τῷ ἀγίφ πνεύματι είς τους αίωνας των αίωνων.

Patet formulam syriacam ex recensione graeca diversa ab ea profectam esse, quam ex Constitutionibus apostolorum et ex Anthologia exhibuimus, ubi vero graeca syriacis accurate respondent, eundem etiam fere syllabarum numerum in utroque textu habemus, praesertim si in vocibus uti arros, ziotos duae tantum syllabae numerantur propter pronuntiationem recentiorem hagyos, kyryos 1), et in vocibus syriacis, uti مدل syllabae duo admittuntur, quod cantandi modus postulare videtur?). Ubi vero Jacobus intra lineas ea posuit, quae graecis verbis accuratius respondere censuit, simiam Graecorum sese praestitit, qui suae linguae indolem falsa alienae admiratione pessumdedit, quemadmodum εὐδοχία bene redditur saβrå tåβå, pro quo male restituitur šappīrū ϑ se ϑ yānā, et 'emreh d'allāhā superposito 'Ale φ in 'emrā male emendatur, quia graece ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ legitur.

Servilem hanc Graecorum imitationem hominis male feriati etiam in homiliis Severi invenimus 3), quarum in interpretatione de voce κατήχησις mirum in modum disputat, ήχος enim zemåmå reddit unde derivat mazmanů θà, quo κατήχησις vocem studet exprimere, quod vocabulum hoc sensu Syris prorsus est inauditum. Cf. E. Nestle Brevis linguae Syriac. Gram. etc. Karoliruhae 1881 p. 79 sq. Qua homiliarum graecarum interpretatione quum ecclesiam Syrorum monophysiticam locupletaret, neque ipse a praedicandi officio posset esse immunis, tamen homiliae ab ipso

¹⁾ De numero syllabarum certo judicari non potest, nisi contractionum in lingua vivente usitatarum habetur ratio. Quae quatenus extendantur vide in carmine neograeco apud A. Boltz Die hellenische Sprache der Gegenwart P. 19, 56.

²⁾ Cf. cantica syriaca notis musicis instructa, quae edidit Villotean in

Déscription de l'Egypte Tom. XIV. 3) Codicem descripsit Wright Catal p. 534, Assem. B. O. I 494. II 48. Partem homiliae LXXXII edidit e codice Romano J. P. Martin in opusculo, cui inscripsit Jacobi Episcopi Edesseni epistola ad Georgium Lpa, Brockhaus 1869; ubi e. gr. p. 16 bassa ogsusha seriqa nihil est nisi graccum nados nervos tas.

compositae aetatem non tulerunt, homo enim umbratilis magis ad instituendos varia doctrina clericos alios videtur aptus fuisse, quam eo animo praeditus, ut ipse concionaretur. Itaque educando clero eum videmus occupatum, quae pars gravissima officii episcopalis eum etiam ad conscribendam grammaticam perduxit. Non enim satis fecisse sibi visus est, cum litteras sacras variis commentationibus illustraret, verum ipsa sanioris intellegentiae fundamenta iacere constituit.

Innumeris enim scholiis cum res tum linguam librorum sacrorum explicuit, maxime vero difficultatibus iis operam navavit, quae in rebus sunt positae, Ass. B. O. 488-92, Wr. 591, 910, de quibus duobus operibus egit, quorum alteri pusaqa i. e. commentarius, alteri Scholia inscripsit. In epistolis quoque res ad crisin scripturae sacrae pertinentes tractavit, quemadmodum genealogiam Jesu, ubi occasione oblata etiam de filio Pantherae locutus est Wr. 597. Jacobi Scholia cum Ephraemi et aliorum commentariis a Severo quodam monacho in unum esse conjuncta notum est, ita ut haud parva pars in editionis Ephraemi Romanae volumine I et II legantur, alia ediderunt Phillips, Wright, Schröter, Nestle 1). Imprimis rebus physicis et geographicis eum occupatum fuisse, neque totum in mystica interpretatione versari, memoria dignum est, quod probant scholia de variis maribus, de natura aeris, de eclipsibus solis, de luna, de natura solis et lunae, de montibus tempore cataclysmi depressis, quia aquae summos montes tegere non potuissent, quam doctrinam hodiernis interpretibus commendamus, tali modo enim simul probat superficiem terrae hodie eandem esse, quae ante cataclysmum fuerit 2). Longus deinde est in enarrandis rebus historicis, uti de nominibus mulierum Esau, de Rechabitis, de muliere Aethiopica Exod. XII, de Susanna et Joachimo al 3). Cf. Lagarde Materialien zur Kritik cet. des Pentat. I P. XVI.

Imprimis curae ei est chronologia. Quum locum Danielicum de septuaginta hebdomadibus explicaret, annum Jesu natalem dixit fuisse annum Graecorum et Edessenorum 309 (Ephr. Opp. II 221), qua in re ab Eusebio differt, ita ut ob amico interrogatus rem seorsim tractandam susceperit Wright. 598. Egregio hoc chronologiae studio denique ad conscribendum chronicon commotus est, cujus fragmenta Londini exstant Wright. 1062 4). Hic quoque de errore trium annorum computi Eusebiani disseruit, cujus opus inde ab Olympiade CCLXXVI continuavit et instar Hieronymi locupletavit et ultra Abu Becri Chalifae tempus perduxit, quamvis

Phillips Scholia on Passages of the old Testament by Mar Jacob Londoni 1864 Wright in Journ of sacred Litterature X, Schröter in DMZ. 24, Nestle ib. 32.

Ephraemi Opp. I 123, 118, 125, 126,
 Ephr. Opp. I 175 H 144, Wright 601a,

⁴⁾ Librum finivit anno 692. Rosen Catalog. P. 88, Col. 1,

ultima Olympias ejus sit CCCLH, quae incipit ao p. Chr. 627, opus enim mutilatum est, quod ad quem annum perductum fuerit ignoramus. Hominem studiis historicis adeo deditum, qui in Chronicon etiam res gestas virorum doctorum sese recepisse affirmat, historia haeretiorum latere non potest, itaque de Petro fullone, Timotheo Aeluro, de Sabbathianis, disserit Wr. 600, 603, ac de historia litterarum syriacarum disputat, tres distinguens homines, qui nomine Isaac innotuerint, nomenque et originem hymnorum qui Ququei audiunt enarrans 1). Hinc etiam factum est, ut de libris apocryphis et canonicis doceat, quamvis Syros apocrypha non curasse satis notum sit. Henochi igitur librum commendat, si vere de libro nostro aethiopice servato agitur, - Salomonis vero tres tantum libros esse, non quinque, contendit, et Siracidem Tobiam, Maccabaeos una cum libro mulierum (Esther, Susanna, Thecla Wr. 98, Judith) e numero librorum sacrorum resecat Wr. 598 b. 601.

Incidit aetas Jacobi in tempus, quo Arabes ubicumque procedentes Edessam cum adjacentibus regionibus occupaverunt. Episcopus Edessenus urbem in fidem Arabum ao. Hegirae 18 tradidisse fertur (Beladsori p. 174) itaque clerum etiam ea quaestione occupatum videmus, quomodo cum Mohammedanis habendum sit commercium. Cujus rei vestigia in canonibus a Jacobo ad Adaeum datis invenimus 3), quum interrogetur, utrum abbati monasterii liceat cum duce islamico ex eadem scutella cibum sumere, et utrum presbytero christiano liceat filios Muhammedanorum litteris instituere, quod utrumque Jacobus non vetuit. Haud igitur nimio rigore quum uteretur, aliis tamen episcopis non satisfecit, qui monebant ut temporum ratione habita a canonum ecclesiasticorum observantia nimium difficili desisteret 3). Quod quum nollet, libro canonum tanquam inutili in ludibrium episcoporum nimia lenitate cedentium publice combusto primum in monasterium Mar Jacobi de Chisuma (Kaisum), deinde in monasterium Eusebonae*) sese recepit, ubi per undecim annos psalmos et lectionem librorum (qeryana daye da de) docuit, studiumque linguae graecae exstinctum fere instauravit. Itaque per totum hoc tempus pueris instituendis occupatus erat, qui a legendis psalmis incipere solebant (cf. p. 2), qua in re quum monachi Graecorum inimici eum impugnarent, Monasterium magnum Tell 3Addae in dioecesi Antiochena

¹⁾ Jacobi Chronico usus est Barbebraeus. Assem. II, 310.

²⁾ Lagardo Reliquiae juris eccl. antiquissimae syriace 1856 p. 140. Quaestio 47, 48.

³⁾ Ass. B. O. II 336 = Bhbr. Chron. eccl. I la 'nas sax sameh, ella zulhun dalgφuð zaβnå lesu3råne naššeφ målgkin hewau leh.

Assemanius dairāyo δ Eusebona scripsit. Nescio utrum sit celebris Couventus Eusebii prope Apameam. Kaisum prope Samosātam erat.

situm 1) petivit, ubi Vetus Testamentum (non vero solum secundum graecam LXX interpretationem) recensuit. Per annos novem ibi degit, ita ut viginti annos officiis magistri sit functus. De chronologia cf. P. 34 et Wrightii dissertat. Syriac Litterature in Encyclopaedia Brit. XXII P. 839.

Studiis quibus hoc tempore deditus fuit haud dubie tribuendae sunt curae criticae circa litteras sacras, quarum partes quaedam usque ad hunc diem servatae sunt. De psalmis disserens textum psalmorum recensuit (Ass. B. O. I 493), quem ad finem praeter graecam etiam hebraicam traditionem inspexit. Psalmum secundum e. c. dicit. apud Hebraeos sine inscriptione legi; de Selah in fine ps. 9 hebr. posito haec dicit: "Interpretes illi, qui ab Adaeo apostolo et Abgaro rege Edessae in Palaestinam missi sunt, ut litteras sacras interpretarentur, quum post verba ,ut sciant populi and homines sunt diapsalma invenissent, huncce locum psalmum decimum esse existimaverunt. In nonnullis hebraicis exemplaribus pro diapsalma scriptum est ,omni tempore'. Hoc vero ita se habet: Ubicunque cantores, qui Deum psalmo laudant verba sua interrumpunt, populum qui auscultat illis respondere decet: ,omni tempore' ac si diceretur, omni tempore Deus sit laudatus et benedictus hisce psalmis. Quemadmodum apud nos in ecclesia post verba nunc et omni tempore et in saecula saeculorum* populus confirmandi causa respondet: ,Amen'." Quod qui accurate intellegere vult, adeat Sommeri librum Biblische Abhandlungen, ubi de Sela agitur 2).

Uti hisce in exemplis Hebraeos respicit, ita Ps. 5, 10 quum pro gaggartă ponat yasță, graecum λάουγξ, et Ps. 4, 1 ubi pro senaitany scripsit šemastany, graecum εἰσαχούειν expressit, ita ut eum Graecorum pedissequum fuisse discamus. Cf. etiam Ps. 22, 28 ubi Peš. habet šarbâθā, LXX πατριαί Jacobus denique abāhwāθā.

Praeter hasce et alias recensionis Psalterii lacinias in Barbebraei Horreo mysteriorum servatas exstant etiam libri Samuelis secundum syriacam et varias graecas editiones recensiti, quem librum anno 705 in magno monasterio Tell λAddae compositum esse subscriptio docet. Wright. Catal. 38. Eidem fere tempori tribuenda est recensio Jesajae prophetae, cujus fragmentum Wr. p. 28 editum est, quod licet brevissimum sit, tamen bene demonstrat quomodo Pešiṭtha a Jacobo secundum LXX sit immutata. Locus in Peš. hic est: Meṭul hānā (LXX τοῦτο unde Jac. hāðe) šemaðw melleðeh (LXX λόγον, Jac. peðgâmeh) de māryā γαβre memayyeqāne (LXX τεθλιμμένοι, unde Hxpl. 'aliṣe, sed Jacobus ut Peš.) rišauhy šallṭauhy (Jac. wešallīt.) deðammā hānā δeβurišlam, meṭul d'emartun 'aqimn qeyāmā (LXX ἐποιήσαμεν διαθήχην, unde Jacobus: daðeβðð

Hoc in monasterio etiam post Jacobi tempora studia floruerunt Wr. 498b. Tell 3Addae deinde etiam monasterium Graecorum erat ib. 818a, quae res Jacobo fortasse ut illuc sese conferret causa fuit.

²⁾ Lagarde Praetermissorum libri duo p. 102, 82; 109, 92.

lan di'as iqi) sam mauta (LXX rov adov ergo Jac. siyul) etc. Quod si vero memayyeqane retinuit pro τεθλιμμένοι, Aquilae vocem χλευασμού vel Symmachi χλευασταί respexit, nisi ipsum textum hebraeum contulit.

Doctor qui tanta diligentia textus recensuit nihil magis potest expetere quam fructus laboris sui bene servari et tradi, quod Jacobum aegerrime desiderasse ex celebri ejus ad Georgium episcopum epistola videmus, in qua de ratione docet, qua libros a sese conscriptos tradi et describi volebat. Ex fine epistolae intellegitur, missam eam esse una cum parte sive tomo medio interpretationis homiliarum epithroniarum Severi ad Georgium eo consilio, ut scribas moneret, ne in rebus ad orthographiam, ad puncta, ad adnotationes criticas et exegeticas pertinentibus quid immutare audeant, quum Jacobus non sine idonea causa haec omnia scripserit uti habentur. Tota epistola igitur re vera non ad grammaticam pertinet, sed nihil est nisi institutio scribarum de bene transscribenda homiliarum interpretatione, qua in re non a veri specie abest, etiam in aliis suis operibus describendis e. c. in editione hymnorum, eadem diligentia scribis utendum esse, Jacobi fuisse mentem. Jubetur a Jacobo Georgius ut per abbatem Julianum et homiliarum partem mediam et epistolam recte et accurate describi, et quasi editionem originalem adornari curaret, ac sicuti Jacobus ipse voluit ita hodie ante mediam homiliarum tomum epistolam in codice Nitriensi XXX (Ass. B. O. I 570) re vera invenimus. Quodsi recentiore tempore, uti videtur Martino 1), primum folium, quod epistolae fragmentum continet, assutum est, ex ipsius epistolae fine intellegitur, recens hoc folium in locum vetustioris esse suffectum. Quibus praemissis quid sibi velit haec epistola facile intellegitur, cujus haec sunt ultima verba:

"Fraternitati tuae sanctae rogans dico: Hoe scriptum quod ad sanctitatem tuam dedi (i. e. epistolam) jube scribas describere ante tomum medium libri hujus (i. e. qui una cum epistola mittitur) homiliarum epithroniarum. Et lemniscos [si hoc nomine uti licet ad designandum hoc signum v, quod nuqze dasetimin) Jacobus i. e. ,puncta ligata' appellat] in tomo supradicto, quem equidem ipse maximam partem contuli et lemniscis instruxi (sattemeθ) et propter amorem vestrum et propterea, ut consilium meum (niša dily) perspiciatur, relinquite in eo (scilicet tomo) sicuti sunt, neve radite de eo (tomo) unum ex illis, antequam exemplar apud quempiam descriptum est, ut quum viderint scribae 3) ea quae

¹⁾ Jacobi Edesseni Epistola p. V. — Ceterum codicem illum revera media partem homiliarum amplecti numeri probant. Continet homilius 49-91, prior pars itaque 1-43, ultima 92-125 continuit.

²⁾ De paco cf. Barhebraeus Gram. maj. ed. Martin 248, 49 et alibi

³⁾ Martin edidit håze lehun kåto å, sed verbum deinde est nestakkelun. ltaque etiam hazen lehun katoβe legendum est.

lemniscis sunt distincta ('ailen dasețîmîn) et ea quae pro iis posita sunt 1), intellegant quid sibi velint ea, quae de punctis in epistola mea ad te dixi (ad litter. scopum meum de punctis illis, qui in epistola mea ad te).

Denique fraternitatem tuam rogo: (Sigillum tuum) annulo tuo imprime ante epistolam meam (i. e. ab initio epistolae) 2); quum scribis ad Abbatem Julianum eumque meae paupertatis nomine salutas, mitte epistolam 3) et tomum medium, ut ille primus eum describat et adtendat ad positiones punctorum illorum et ad ea quae lemnisco distincta sunt et ad ea, quae pro illis (ponenda sunt); denique (adtendat) ad adnotationes eas, quas scriba haud bene lemnisco instruxit (setam, alia lectio sam posuit), quas equidem ipse apposni, non tamen in locis aptis 4).

Rogo ut vos quoque amorem monstretis sancto illi electo, quem dixi, et ut quid velim discat. Volo eum sumere et describere (homiliarum medium tomum) pro otio suo et finem (ultimam partem)

ejus quod ibi est 5), quod quicunque videt, cognoscit.

Ceterum (deyattîr = $\lambda oi\pi o\nu$) magis quam alii, qui in ea incidunt, quae dicta sunt, salvus a Domino servatus sis, frater sancte, dum pro paupertate mea precaris et gratiam mihi a Deo expetis. Amen. Martin Jacobi epistola P. o L. 3.

Postquam igitar initio epistolae de scribis questus est, quos negotio suo nobilissimo, quod reliqua dignitate superet, pessime fungi censet, suos libros fidelissime transscribendos esse monet etiam ubi ab usu aliis recepto recesserit. Quae deinde sibi propria enumerat, in quibus nihil mutari vult, haec sunt:

1. Nomina graeca, hebraea, latina non secundum consuctudinem sed recte scribantur. Itaque non Slaimun sed Solomon ponant. Sic et litterae $Ale\varphi$, Waw, Yud, quas Jacobus inseruit servandae sunt.

¹⁾ Field Hexapla p. LV adnot. 14: "Forma in codice est merus index eujus superscriptione lectiones marginales cum textualibus connectuntur. Eodem signo in codice homiliarum epithroniarum (Britt Mus. Add. 12, 159) hunc in finem re vera scriba utitur, ubi notae marginales cum verbis textus connectendae sunt. Itaque etiam hic codex ad mentem Jacobi exaratus est.

Martin edidit dily Assemani B. O. I 478 vero dilag, sed dilag rectum ease non potest. Jacobi epistola Juliano mittenda Georgii sigillo authentica declaratur.

Cam Ass. II. legendam est šaddgreh läh leyarta, ubi Martin edidit šaddgreh weleyarta.

⁴⁾ Secundum lectiones a Assemanio propositas vertendum est: quas scriba haud bene posuit sicuti in superiore margine posita erant, neque etiam locis aptis. Variam lectionem hic propono tantum, de genuina judicium non fero, quam ad rem nostram non pertineat. Verbis "in superiore margine" expressi syriacum lecel.

Martin ed dehu'itauhy, puto legendum esse dehu de'itauhy. Agitur de alio Jacobi codice scriptura insigni.

2. Voces a rišā (caput) derivata non sine Yud scribantur, neve etiam berasi ponatur pro beriši p1).

3. Voces Rumâye, Rumi, Synodos, parresia et similes sine h scribantur contra antiquam consuetudinem. Hoc Severus etiam

retulit p. 43, 8.

4. Distinguatur particula temporis håiden continuo scripta a hai den (illa vero), quod separandum est, et punctum superius flagitat. Sie et agheda continuo scriptum distinguatur ab aix heða, et agla ab ag la.

Distinguatur 'etteφîs (rad. pws) obtemperavi ab eθtepis

(a graeco typus) in typum redactus, formatus sum 2).

6. Vox e9mal et mena9emal sine Yud in fine scribatur ut a derivatis verbi melà distinguatur. Rem retulit Severus p. 43, 10.

- 7. Idem etiam commemorat quae de henan docuit Jacobus. Qui să $oldsymbol{eta}$ ên henan al. neque să $oldsymbol{eta}$ ênan etc. eam ob causam scribi vult, ut a şeβainan distinguatur. Sic etiam meθkattešana continuo scriptum distinguatur a me 9 kattaš 'enā 5).
- Denique monet scribas ne voces recentiore tempore formatas, antiquioribus scriptoribus non usitatas uti hikadiyuda (identitas) tartâyâ (secundus) dilâyta (proprius) et dilânâyu9â (proprietas) commutent.

Sic ea quae ei in mente erant, nam etiam alia monenda essent, si recordaretur, scribas docet, in fine vero de bene et accurate neque justo plus nec minus ponendis punctis monet 4). De vocalibns hic non agit, verum de puncto uno distinctivo, quo voces iisdem litteris scriptae, sono vero et sensu diversae inter sese distinguuntur, quo puneto ,imperfecta haec scriptura mesopotamica, edessena scilicet aut clarius syriaca' utitur; haec enim puncta sunt paroše wamešaudesane đe medem medem i. e. distinctiva et varium sensum indicantia.

Hoc loco quum sit altum silentium quum de binis punctis, quibus vocales designantur, tum de usu vocalium graecarum, quem Jacobi tempore paulatim procedentem videmus (Wright, Catal. 38a,

¹⁾ Hune usum non receptum esse ipse ille codex Mus. Britt. Add. 12178 docet, in quo Jacobi epistola legitur, nam ibi incipit Genesis verbo berasio. Wright Catalg. 108.

Locus, quem Martinus difficultate non carere dixit, ita est intellegendus: Ne scribant Tet in ettegrised et in ils quae ab codem verbo derivantur. Quia inter edjegrised (cum Tet) ena men 'nas et inter qabbled pgyasteh, w'ettegrised d'esbed leh id discrimen est, quod id, quod derivatur a perasta scilicet ab obedientia non recipit Tet. — Ceterum pro man legendum men in aida d'iseh men pgyasta. De alio illo cum Tet scribendo cf. Euseb. Theophania ed. Lee I, 49.

³⁾ Textus corruptus est, sed hic sensus non potest in dubium vocari.

⁴⁾ Hune locum praebet Tabula VI, quae in volumen III Catalogi Wrightiani inserta est.

337 b et Tab. VI. VII¹)), certo concludendum est, utrumque scribendi modum a Jacobo non fuisse adhibitum, id quod ejus grammatica ipsa comprobat, quae nobis tractanda nunc est, et cujus fragmenta pretiosissima Martini observationibus nisi Wrightius et Neubauer invenerunt ac publici juris fecerunt ³).

Pretiosissima vero haec fragmenta eam ob causam dicenda sunt, quia Jacobus linguae Syriacae grammaticam condidit, et re vera primus est, cujus nomen ad nostra usque tempora pervenit, qui arduum opus condendi linguae alicujus semiticae grammaticam omni diligentia suscepit. Masorethae illi, quorum mentionem fecimus, materiam quidem variam singulis observationibus quam plurimis compositam collegerunt, philosophus ille, qui Dionysium syriace expressit, notiones grammaticas suo populo infundere conatus est, grammaticam vero nemo scripsit. Hoc Jacobus fecit, conditor primus grammaticae semiticae.

Caput V.

De Jacobi Edesseni grammatica syriaca.

Litteris graecis imbutus Graecorum vestigia non premere Jacobus non potuit, qui artem grammaticam adeo excoluerant, ut fundamenta totius studii, doctrinas dico de sonorum natura, de partibus orationis, de flexione, de analogia et anomalia 3), de syntaxi, ab iis vere perfecta fuisse viderentur. Graecam hanc tractandae linguae rationem Jacobus in orientem traduxit, quod grammaticae ab eo conscriptae fragmenta quum dispositione generali tum multis rebus singulis demonstrant.

Incipit grammatica Graecorum post prolegomena expositione elementi (του στοιχείου) i. e. variorum sonorum et agit de eorum

¹⁾ In tab VII exempla duo occurrunt, in quibus î per Jota graecum exprimitur quod a consuetudine recepta prorsus est alienum. Hinc sequitur scribam hujus codicis ao. 719 exarati, quo recensio librorum Samuelis a Jacobo instituta continetur, usum posteriorem nondum habuisse. — Ceterum Martino assentimur, qui usum vocalium graecarum inde repetit, quod quae in margine scribebantur nomina graeca ipsa causa fuerint, ut graecae vocales vocibus syriacis in textu ascriptae sint.

²⁾ Fragments of the turas mamlla nahraya or syriac grammar of Jacob of Edessa ed. by W. Wright. Only fifty copies printed for private circulation. Sed pars major in Catalogo Mspt. Musei Britt. P. 1169 edita est.

³⁾ Qui intellegere vult, quid philosophorum graecorum de analogia et anomalia dissensus ad grammaticam excolendam contulerit, Steinthalium legat Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Griechen und Roemern Berlin 1863 p. 522. Ex hoc enim de analogia et anomalia lite consuetudo processit canones flexionis adornandi, e quibus denique systema apud nos receptum profectum est, quo declinationes et conjugationes adornare consuevimus.

partitione. Haud alio modo Jacobus rem suam instituit, ita vero egit, ut statim videamus eum linguam et lectionem Syriacam describentem, omnia cum graeco usu comparavisse. Itaque primo fragmento, quod ad initium grammaticae pertinuisse patet, de defectu scripturae syriacae cum graeca comparatae loquitur.

Vocales Syri non scribunt, quem defectum cum defectibus litterarum antiquissimarum graecarum aequiparandum esse putat, quas septemdecim tantum fuisse Grammatici cujusdam auctoritate confisus perhibet 1). Graeci numerum litterarum paulatim auxerunt, quo facto eorum scriptio absoluta est, et ad sonos omnes exprimendos apta (Eðtaqqan segrå mešamleyå). "Ego vero", Jacobus pergit, quum causam sciam, quae illos ipsos (doctores Syros indicari a Jacobo patet) impediverit, quominus litteras augerent, seilicet, ne omnes libri interirent, qui usque ad hoc tempus imperfecto hoc scribendi genere exarati sunt, et quum parcere velim labori eorum qui ante me [scripserunt], operam dedi ut [satisfacerem] desiderio tuo, [quo a me petivisti, ut opera mea litterae syriacae etiam vocalium signis augerentur 2)]. Praeterea etiam id mihi propositum est, — ita fere rem suam prosequentem scripsisse Jacobum sententiarum nexus docet, — ut linguam ipsam certis canonibus describam ,scilicet ut hujus linguae canones diorthotici (= me Parresane) proponantur sine additamento signorum vocalium, quae in scriptura desunt, et quorum opera demonstrari potest usus canonum, et diorthosis (turasa) nominum et verborum per canones illos. Itaque quum ab utraque parte constringerer, et desiderio tuo et periculo perdendorum librorum, quo ii commovebantur qui ante me fuerunt, hoc excogitavi ut, dum propter sensum tantum et institutionem canonum litterae (vocalium) adduntur, uti mutationem scilicet et pronuntiationem sonorum 5) commonstrent, neque propter perfectionem et institutionem scriptionis (adhibentur), desiderio tuo satisfacerem, propter amorem, qui hoc postulat et quia dictum est: ,Scienti bonum facere et non facienti, peccatum est illi' Jac. 4, 17.

Quae praecedunt duabus rebus insignia sunt:

- Jacobus signa sua vocales indicantia in usum communem neque excogitavit neque ab omnibus adhiberi voluit sed
- signa sua excogitavit ad illustrandos canones de flexione nominum ac verborum, et huic soli fini ea destinavit.

Plerique sedecim litteras fuisse docent Bekker Anecdot. gr. 780. Cur vero Jacobus septemdecim fuisse docet? Bekker l. l. 777.

Ita lacunam complendam esse ex Bar-Hebraei grammatica majore p. 194
 Martin patet. Verba quibus lacunas complevimus uncinis inclusa sunt.

³⁾ Vox Benao qale, uti deinde videbitur in hac Jacobi commentatione non voces sed sonos designat, qui eodem modo filiae vocis possunt nominari

Hinc me quidem judice concludendum est, Jacobi temporibus neque vocalium formas graecas neque vocalium signa binis punctis composita in usu fuisse, deinde etiam hoc patet, grammatici Graeci Theodosii methodum flexionum canonibus describendarum a Jacobo esse receptam.

Et ut primum de vocalibus moneamus, Jacobi temporibus in libris manuscriptis hic illic vocales graecae appingi coeptae sunt, binorum punctorum vero vestigia non inveniuntur, quae si habuisset Jacobus, non opus fuisset nova signa excogitare, quum bina puncta pro natura rei scripturae syriacae optime convenirent.

Hue denique accedit alia causa, qua impedimur quomimus putemus Jacobum systema illud binorum punctorum cognitum habuisse, id enim, quod ipse introduxit, ab illo diversum est et sonum admittit illi ignotum. Hoc vel ex Barhebraei verbis (p. 3 et 194 ed. Martin) colligitur, quamvis Barhebraeus ipse rem non recte descripserit, ita ut secundum grammaticae fragmenta corrigendus sit. Ex octo enim vocalibus å, ă, ē, ĕ, î, î, û, o, quas Barhebraeus p. 3 proponit, unam ĕ dicit a Jacobo fuisse rejectam et aliam, u scilicet medium, esse introductam, ubi vero p. 194 formas a Jacobo inventas enumeravit, ipse Barhebraeus ĕ (reßäså yarya) habet, u vero medium (sesasa messaya) omisit. Denique a (Zeqåyå) quod Jacobus littera 'Aleq expressit, non commemoravit, fortasse qui 'Aleq non signum novum est. Itaque si septem signis a Barhebraeo p. 194 depictis, ă, ē, ĕ, î, î, û, o addimas 'Aleq, signum vocalis ā (â), et sesāsā medium, novem habemus Jacobi vocales, quas octo tantum fuisse Barhebraeus haud recte dixit.

Hue accedit, quod reβâsâ χaryâ, quod Jacobum respuisse Barhebraeus p. 3 contendit, a Barhebraeo ipso p. 194 depingitur, neque fieri potest, ut pro reβâṣã χaryâ scribendum esse ḥeβāṣā χaryā coniciamus, quae vocalis in fragmentis non occurrit, nam haec vocalis non modo a Barhebraeo recensetur verum etiam exemplo addito tɨḥĕn comprobatur. Vocales igitur in lingua Edessena sive Mesopotamica a Jacobo distinctae hae sunt:

- 1 a. Pedaha.
- 2 å. Zeqåqå.
- 3 ē. Reβāṣā arīχā.
- 4 ĕ. Reβaşa zarya.
- i. Heβaşa ariχa.
- 6 ĭ. Ḥgβāṣā χaryā.
- 7 û. seşâşâ arîzâ.
- 8 u? sesasa messaya (revera ō).
- 9 o. sesasa zarya (revera ŏ).

Exempla vocalis nonae probant, hanc vocalem a Nestorianis puncto super Waw indicari, sunt enim Lio, Jià, woió,

الْمُوْمَةِ, itaque vocalis nona est o¹). Vocalis septima est û, quod exemplum منت probat, quid igitur est المعرفة والمعرفة والمعرفة والمعرفة المعرفة المعرفة والمعرفة المعرفة المعرف

Exempla hujus vocalis sunt Δ Φ Φ, σπόγγος, Κορος, κορος,

śęśńśń 'arixâ = f²), |Δ-ω, |Δ-ω, ά. śęśńśń xaryâ = f³), |Δ-ω, |Δ-ω, σπόγγος, δ. śeśńśń meśśńyń = τ¹), |Δ-τλ, |Lω, δ, ω.

Postquam tali modo signorum sonos proprios recognovimus, etiam de formis judicium potest ferri, nam $\mathbf{j} = \mathbf{i}$ nihil est nisi o Y contractum, et ita quidem ut Y oblique poneretur, o infra appendatur \mathbf{j} . Deinde \mathbf{j} nihil est nisi o $\mu \times \rho$ supra lineam positum et cum linea conjunctum, denique \mathbf{j} ex ω mutatum esse conjicere audeo. Pro hocce ω in voce \mathbf{j} Barhebraeus p. 194 aliud signum habet quod in phototypia libro nostro adjecta e codice Londinensi Add. 7201 exhibemus. Etiam signum \mathbf{j} ahae \mathbf{j} nihil est nisi α inversum et \mathbf{j} videtur esse Jota. De reliquis formis non tam facile potest judicari, quamvis mihi quidem non sit dubium formam $\mathbf{j} = \mathbf{j}$ cum \mathbf{j} cohaerere, \mathbf{j} enim propter Itacismum adhiberi non potuit. Quae de variis formis vocalis \mathbf{j}

Cf. Grammaticam meam p. 38, 48. De Hgro-9² vide Hoffmanni Bar Alium 4054, apud Leeium punctum inferius Genes. 32, 26 expressum est.

Hoc signum Barhebraeus 3gsåşå zaryå dixit.

Hoc signum Barhebraeo est sesasa 'arixa.

Hoe signum Barhebraeus omisit. De o ef. Grammaticam meam
 38, 48.

û et ō diximus, re vera ita sese habere patebit ultimo loco ex iis, quae de ordine canonum infra dicentur.

Hoc vero novem vocalium systema, quae litteris graecis in lineam ipsam insertis designantur, non a Jacobo inventum esset, si systema duorum punctorum vel etiam aliud illud signorum graecorum bene excultum fuisset ante ipsius tempus, ipse vero suum systema ad elucidandos canones tantum invenit, et usu recipi disertis verbis vetuit. Sed haec hactenus.

Postquam de defectu vocalium locutus est Jacobus, pergit de lectione disserere, quae non eam ob causam difficilis est (ita nexus supplendus videtur), quia consonae quaedam adsunt a Graecis non receptae (h, s, s, s), nam una quaeque lingua sonos habet, qui in aliis linguis proferri non possunt, sed cujus difficultas posita est in defectu vocalium.

Et sicut supra dixi nihil possunt (Syri) recte legere nisi tribus

rationibus, quae supra propositae sunt 1). Dico vero legi

1) aut divinatione (begesmå) propter convenientiam et sensum, qui eam lectionem objecti propositi cujuscunque postulat (qeryaneh de šarba 'aina δehû δesim = ἀνάγνωσιν του πράγματος οὐτινοσούν του χειμένου):

2) aut ex traditione aliorum, qui antea objectum et lectiones in eo tentaverunt, et voces (sonos?) recte possunt proferre aliisque tradere. Hoc non procedit ex recta pronuntiatione litterarum, quam non habent, verum etiam illi (scil. primi lectores) ex tra-

ditione aliorum legunt:

 aut ex multo studio (pulhana), quum cursim pertranseant, et quum, ut ita dicam, velut si illis hae (lectiones) narrarent, verborum sensus ipsis advolet, qua in re etiam distinctiones per puncta eos adjuvant, et puncta indicantia varios sensus 2), ita ut ii, qui recipiunt (discunt), non ex litteris intellegant sed ex sonis, qui procedunt opera labiorum tradentis (docentis).

Tertium hune modum a primo et secundo non bene distingui posse fateor, neque tamen puto me Jacobi mentem non esse assecutum. - Hucusque quum de defectu litterarum verba fecerit, jam de iis consonantibus agit, quae non pronunciantur, tali modo praeparans doctrinam posteriorem de litteris occultatis. Affert nun vocis gabbara (gnbr), quod insertum dicit ut a gaßra distinguatur.

¹⁾ Apud Dionysium statim ab initio agitur de avayvaiges. Sie et Jacobus antequam de elemento egit de lectione disseruit.

²⁾ Cave haec de vocalibus binis punctis designatis intellegas. Dicit enim punctis distingui varios sensus sivo significationes vocum. Agit potius de uno puncto quo مُحْدِر distinguitur a مُحْدِر et مِحْد، de quo in fine epistolae ad Georgium locutus est. Ceterum haec puncta sunt adjumenta, non sumciens vocalium designatio.

Quid hae litterae sibi velint multos praesertim occidentales non intellegere tradit, qui hanc ipsam ob causam voces ita scriptas recte legere non possint, ita ut denique ipsi Edesseni purioris linguae obliti falsam lectionem secuti sint. Hoc vitium imprimis cernitur in vocabulis aliunde receptis, hebraeis, graecis, latinis, persicis, de quibus antea — scriptorem prolegomenorum suorum mentionem facere conicio — sese exposuisse affirmat. Eamque denique causam fuisse, qua commoti multi ante ipsum novas litteras invenire studuerint, quorum tamen conatus a Jacobo respui supra vidimus. Jam intellegimus cur in epistola ad Georgium data usum litterae h in Rhumi, Synhodos, parrhesia et in similibus vocibus

prohibere studuerit.

Dionysius Thrax postquam de vocalibus egit de consonantibus loquitur, hoc vero etiam Jacobus fecit, ipse enim sese primo libro dissernisse testatur de ,litteris', quae inter se oppositae essent neque ferrent, ut sibi invicem anteponerentur aut una post alteram poneretur. Sunt vero incompatibiles $\hat{s}a\beta y \hat{a}\vartheta \hat{a}=\delta \alpha \sigma \hat{\epsilon} \alpha$, aspiratae, messåyåθå = μέσα, mediae et naqdåθå = ψιλά, tenues. Totam hanc rem Severus ex Jacobo recepit, cujus locum p. 43 edidimus. Linguae syriacae natura fert, ut ordo Graecorum, φ , χ , ϑ , et β , γ, δ et π, z, τ non immutatus recipi non potuerit, quia inversio sonorum gravissima et regularis, qua t characteristicum reflexivorum post z in d, post ș in ț abit, ad sibilantes pertinet, de quibus Graeci nihil praeceperunt. Mirum igitur non est Jacobum graecam doctrinam ulterius esse prosecutum, et sibilantes primum, deinde etiam gutturales in tres mutarum classes recepisse, qua in re acutum de natura sonorum judicem sese praestitit. Quae igitur apud Severum loco laudato habentur ex Jacobo sine dubio hausta sunt, quod insequenti Jacobi loco confirmatur. Itaque Jacobus tali modo consonantes distribuit:

Aspiratae sive ŝaβyãθâ sunt ⊃, w ?, J, w. Mediae sive messayada sunt D. D, L, D, 2, ... Tenues sive naqda9a sunt _, o, b, j, o.

Jam quae Jacobus in fragmentis grammaticae p. 3 a docet, ita se habent: Aspirata ante mediam mutatur in mediam, ante tenuem in tenuem. Quam ob rem in vocibus ha ai, hacas, hljaj, in quibus ante mediam L praecedunt aspiratae et j et tenuis o, si vera pronuntiatio litteris exprimenda est, pro poni debet 2, pro J vero o et pro o iterum o. Itaque sese scripsisse affirmat Jacobus Jacobus, Jacobus, Jacobus Jaco in codice non legitur, qui solam vocem hace legem scriptam exhibet, ideoque aut non accurate ad mentem

Jacobi exaratus est, aut hanc scriptionem in eo loco exhibuit, qui nunc intercidit, initium enim totius expositionis deest. Haec vero dicit Jacobus: ,Propterea (i. e. propter legem modo allatam) in vocibus antea scriptis sicuti pronuntiatio (mappeqâh debat qâlâ-= exitus vocis¹)) postulat scripsi, quum unamquamque litteram in cognatam mutaverim secundum litteram, quae post unamquamque earum apposita est. In ha ai igitur et haoa, quia 1 non ferri potest post aspiratum aut post tenue o, quum ipsum 1 sit medium, utrumque et o in o mutavi, quod medium est sicut 1. In hljo, quod a loi derivatur, et cui naturali modo inest J, quum L ejus (scil. litterae J) aspirationem non admittat, illud ipsum j in \infty mutavi. Similis mutatio litterarum etiam multis aliis in locis occurrit, praesertim in verbis, ubi etiam seorsim de ea acturus sum'.

Casu factum est, ut de aspiratarum mutatione tantum locus Jacobi exstet in fragmentis, nam etiam medias et tenues eodem modo tractandas esse non solum ex natura rei sequitur, verum etiam a Severo disertis verbis docetur p. 43. Tota vero haec doctrina apud posteriores grammaticos non est omissa, quamquam apud Barhebraeum qui rem (Gram. major p. 205) uberrime tractavit frustra usum terminorum مرحما, اهتار, المتار quaeres, quos Severus quidem retinuit, Barhebraeus vero arabizandi studio delectatus neglexit. Hic enim quatuordecim locos in ore enumerat, a quibus procedunt soni et 17 vel potius 16 consonantium classes2) distinguit, in quibus natura totius grammaticae Barhebraei, in qua graecis doctrinis arabicae annexae sunt, optime perspicitur. Quae a schola graeca repetenda sunt graece vertimus, quae ab Arabibus hausit arabice expressa sunt:

Distinguit igitur qâlânâyâ \mathfrak{P} â = $q\omega\nu\eta$ eντα: lâ qâlâyânâ \mathfrak{P} â = $\ddot{a}q\omega\nu\alpha$ sed rectius $\sigma\dot{\nu}\mu q\omega\nu\alpha$.

Hasce graecas distinctiones excipiunt arabicae haecce:

الحلقية = gutturales = الحلقية الصغير = sibilantes صعة صداً

1) Arabes locum ubi consona pronuntianda formatur

Sedecim dico, quia ultimae duo classes răhmâ?â et săn'â?â i. e. sese amantes et sese odio prosequentes revera unam classem compatibilium et incompatibilium efficiunt. Graecorum orthoepiam vide in Anonymi grammaticae Epitoma ed. Egenolff Berolini 1877 p. 7-11.

Docet proferri hasce sibilantes inter ,linguae caput et dentes anteriores'. qua in re vocem arabicam Kalmi reddidit,

fortes cum sequentibus convenire videntur. . شدید محص = fortes سترال رخو محص = debiles تحمال بين الشديد والرخو = mediae صرحتال مطبقة = clausae إكتارا (James = apertae = asieia. superiores = xilerma. (|Ahil inferiores = xlaims. حروف القلقلة = clamantes هردقسال) JAur quietae. amicae = compatibiles. / Llos inimicae = incompatibiles.

Hae igitur Barhebraei classes cum arabicis conveniunt, quas de Sacy (Gram. arabe I § 55 sq.) enumerat, neque quidquam negotii cum Jacobi distinctione habent. Ceterum quum Barhebraeus II. p. 194 tradat, Jacobum primum puncta Qušāyā et Rukāzā introduxisse, patet systema ejus ex graeco ad normam linguae syriacae adaptatum esse, nam, β , δ , γ , χ , φ , ϑ non aspiratas consonantium b, g, d, k, p, t appellavit, sed molles, illas vero duras, quum Graeci χφθ appellarint δασέα et nomen mollium omnino non adhibuerint. II denique graecum litteris syriacis addidit, quo facto hasce Jacobi divisiones recognovimus:

 $\hat{s}_{a}\beta\hat{y}_{a}\hat{\sigma}_{a}$, crassae = $\delta\alpha\sigma\hat{\epsilon}\alpha$: \Rightarrow , \uparrow , \uparrow , \downarrow . meṣṣāyāθā, mediae = μέσα: ១, ၁, 1, ∞, a, ... naqdåθå, tenues = ψιλά: π graece 1), D, b, 1, O. megaššyada, fortes = 5, i, i, 5, 9, 1. mgrakkezåðå debiles = >, , !, ?, 9, !.

Desunt in hoc systemate J, o, - et \ >, -, i. Hasce ultimas ab illo liquidas (ὑγρά = ἀμετάβολα) dictas esse conjecerim, illas vero litteras furto abductas (Ăθwãθã δε meθganbân), de quibus Severus p. 24 egit 2).

Cf. Grammatica mea syr. p. 13.

Quodsi Jacobus Graecorum classes propter suae linguae indolem mutavit,

In grammatica graeca post litteras agitur de syllabis. Hac quoque in re Graecos secutus videtur Jacobus, qui syllabam appellat šegala, quod a šegal = λαμβάνειν formatum est. Posteriores grammatici hae voce non utuntur, omnino enim apud grammaticos linguarum semiticarum doctrina de syllabis prorsus neglecta est. Arabes vocem, quae designat syllabam non habent, haga apud illos est: consonantem una cum vocali insequenti proferre, Syris heyvână est modus proferendae consonantis addita vocali, lineola mehaggyånå signum est, quod indicat consonanti addendam esse vocalem, verbum haggi idem valet quod 'azīs i. e. movit, quod arabico harraka quam accuratissime respondet, sicuti et vice versa vox defectum vocalis designans šalyå arabico sukûn significatione quietis respondet. Apud ipsum Jacobum heyyana est pronuntiatio, proferendi modus, denique generaliter lectio1). Dicit ex. gr.: Litterae nominis sacrosancti tetragrammati esse y et h, hålen deyað tarten zaβnin með tesímán henên kað henên heða βaðar heða merakkeβån beheγyånhen lasmå hånå meyaqqerå etc. i. e. quae ubi bis una post alteram positae sunt, efficiunt (sive componunt) pronuntiatione sua nomen illud majestaticum (DMZ. 32, 491 l. 5). Denique in Rell. juris antiq. ed. Lagarde p. 140, 19 heyyana est lectio, quae opponitur scripturae (lemexta\beta). Quodsi apud Barhebraeum heyyana syllaba esse videtur, cave rectius compares arab. harakat, motiones sive vocales, re vera enim syllabae brevissimae (šewata) non heyvanae nomine designantur, verum tantum syllabae vocalibus scriptis insignitae.

Jacobus itaque vocem συλλαβή recipiens syriace expressit šegālā, quam vocem Severus p. 46, 11 retinuit, sed non ut Graeci syllabam μαχράν, βραγείαν et χοινήν distinxit, quod in lingua syriaca nullius esset momenti, verum docuit esse syllabam simplice m (pęšita), compositam (merakke/8a), et duplicatam (sequiqa). Syllaba simplex composita est consonante cum vocali brevi, syllaba composita constat consonante cum vocali longa, syllaba duplicata denique consonante, vocali et altera consonante. Utrum a duabus consonantibus an ab una syllaba incipiat non curatur. Simplex est mḥā in mḥa-wā-θā, composita est wå, duplicata est hri-9å ex hrin-9å et sic sine dubio etiam meði(n)-9a al. Cf. infra. Sed cur de syllabis et earum generibus Jacobum videmus quaerentem, quam rem posteriores

grammaticos Syrorum omnino neglexisse diximus?

Respondent ad hanc quaestionem fragmenta, quae supersunt

1) Thomas Diaconus (Martin Jacobi Edess, epistola p. 12) nomen graecum συλλαβή retinet; ubi de zegorûθ heyvane loquitur (linea paenultima), de defectu

idem fecit, quod Armenius in armeniace reddenda grammatica Dionysii Thracis, qui in graecos ordines sonos armenios recepit longe plures quam Graeci habent. Cf. Cierbied Grammaire de Denys de Thrace publiée en Grec, en Arménien et en Français. Paris 1830 p. 15.

de flexione nominum, quorum catalogum componere et flexionem describere non poterat, quin syllabas respiceret. Quosnam vero magistros secutus sit ex subscriptione discimus, qua finivit catalogum masculinorum. Post quadragesimum septimum canonem masculinorum dicit: šelemw qanone δašemahe pešițe δεχranaye qaδmâye âφ da 9 râyâne setar men selle 9 ânâye, quod graece clarius exprimitur quam latine sic: Τέλος κανόνων τῶν ἀρσενικῶν όνομάτων των άπλων, των πρωτοτίπων τε και παραγώγων χωρίς των selle Janaye. Commentarii loco est Dionysius syriace enarratus, qui ubi de schematis nominum agit σχήμα άπλοῦν vocat pešita et σύνθετον merakke 3a, είδη vero, πρωτότυπον dicit tuqsa qadmäyå et παράγωγον demen tuqså qadmäyå med qayyam. Hinc explicatur dicendi modus semahe quomaye i. e. nomina prototypa, quibus facile adduntur teravâne i. e. secunda vel paragoga, quamvis hanc ipsam designationem alibi non invenerim. Sed quum selle Panaye (i. e. Adjectiva in aya et ana exeuntis) ad paragoga in Dionysio syriaco referantur, quae hoc loco ad terayane referuntur, dubium esse nequit, quin hanc vocem recte explicuerimus 1). Quae si ita se habent, etiam Jacobus de nominum genere, specie, numero, schemate egit, casuum vero mentionem non repperi, quam tamen ab ejus opere grammatico exulasse nullo modo credo, quia apud posteriores grammaticos (Severus p. 17, 6) de iis agitur.

Praeter generalem hanc nominum descriptionem ad normam graecam propositam, singulas nominum formas singulis canonibus proposuit, ad quos recte constituendos notione syllabae carere non potuit. Sequitur enim hac in re exemplum Theodosii, qui in disponendis nominum formis ubique omni cura syllabarum habet rationem. Quod ut recte intellegamus, adtendendum est ad indolem et naturam canonum Theodosianorum, quibus tota flexio

nominum comprehenditur.

Ad bene distribuendum formarum numerum ante omnia opus erat principio sano divisionis, quod praebuit triplex genus. Neutro vero lingua syriaca caret, itaque distinxit Jacobus nihil nisi canones masculinorum et femininorum. Graeci deinde classes distinxerunt in quovis genere secundum consonantem finalem, et in classibus ita constitutis primum ad vocalem penultimam adtenderunt deinde ad numerum syllabarum.

Quodsi enim in eadem classe e. gr. in ea, qua comprehenduntur masculina in ης, in genetivo plures syllabae cernuntur quam in nominativo, quae περιττοσυλλαβοῦντα dicuntur, praecedunt

Jure igitur Barhebraeus (Splendor p. 16) ubi de 'domesticatione' loquitur, addidit: "Sanctus Jacobus hace είδη (ad quae pertinet derivatio adjectivorum 'domesticatorum') appellavit σχήματα, sed σχήματα, simplex scilicet et compositum appellavit είδη. Sed non in verbis est immorandum". — Vidit igitur Barhebraeus Jacobum a solita Graecorum via recessisse.

περιττοσυλλαβοῦντα et sequuntur, quae eodem syllabarum numero utuntur ἰσοσυλλαβοῦντα dicta. Tali modo prima masculinorum classis est Αἴας, Αἴαντος (simul δισύλλαβον et περιττοσυλλαβοῦν), sequitur χοχλίας, χοχλίου (simul τρισύλλαβον et ἰσοσυλλαβοῦν), deinde Αάχης, Αάχητος (δισύλλαβον et περιττοσυλ.) et Χρύσης, Χούσου (δισύλλ. ἰσοσυλλ.) denique Δημοσθένης, Αημοσθένους (plus duabus syllabis compositum et ἰσοσυλλαβοῦν).

Hasce voces in as et ns exeuntes deinde excipiunt nomina in 15, ε15, ευς, υς, ους, ως, in quibus ante ç inveniuntur vocales secundum ordinem litterarum, deinde voces in Ac, ve in quibus consonantes praecedunt c finale. Post voces in c posita sunt nomina in v hoc ordine: av, nv, uv, uv, uv, tum nomina in E hoc ordine $\alpha \xi$, $\eta \xi$, $\iota \xi$, $v \xi$, $\omega \xi$, deinde nomina in ρ hoc ordine $\eta \rho$, ωρ, denique voces in ψ uti Κύκλωψ 1). Non vero ea qua par est cura Theodosius etiam de monosyllabis egit, quae ab initio tractanda fuissent, qua in re Choeroboscus 2) eum excusaturus dicit: ίστέον δέ, ότι περί των είς ας μονοσυλλάβων ούδεν είπεν ό Θεοδόσιος, ώς πρός εἰσαγομένους τον λόγον ποιούμενος καὶ συντομίας αροντίζων. Haec igitur Theodosii incuria posterioribus haud probata est, ita ut Jacobum quoque a nominibus monosyllabis incepisse jure dicere mihi videar. Nam re vera secundum hancce Theodosii rationem, in qua numerus syllabarum maximi est momenti. Jacobum catalogos suos composuisse jam nunc est demonstrandum.

Primum uti Theodosius etiam Jacobus nomina in duas classes secundum genus distribuit, masculina exceptis selle Janaye comprehendit 45 canonibns, femininorum plus quam 29 canones proposuit. Nominum bisyllabicorum 83 fuerunt canones, itaque etiam syllabas eum respexisse videmus.

Deinde ubi longiorem canonum seriem in fragmentis habemus, cernitur ordo secundum vocales 3) prout in litteris graecis se invicem sequentur α. ε. ι. ο. ου. ω. Quod comprobatur serie

canonum femininorum, qui hi sunt:

Canon 18 pgraχã, pgrazã α. Canon 19 mggennã, pgreddã ε. Canon 20 ggβiðã, δgχiðã ι. Canon 21 'hrîðā proprie 'hrînta ') ι.

 Neglegitur a finale status determinati, quod Alga perfectionis Severo dicitur, p. 26 1. 4.

¹⁾ Distinctiones graecas reconditas hic praetermittendas censeo.

Georgii Choerobosci Dictata in Theodosii Canones ed. Gaisford Oxonii 1852 p. 15.

⁴⁾ Hic canon hanc solam vocem comprehendit, quae vox constat una syllaba composita et una syllaba duplicata ŝewiçă. Hinc puto syllabam compositam constare ex consonante et vocali longa, duplicatam vero ex consonante, vocali et consonante. Unde sequitur syllabam simplicem constare ex consonante aut duabus consonantibus et vocali

Canon 22 \cos , $\sigma\pi\acute{o}\gamma\gamma o\varsigma$ o. Canon 23 $\sec{\beta}\hat{u}\vartheta$ å, ubi $\hat{u}=ov$. Canon 24 $\sec{\vartheta}\vartheta$ a ubi, $\mathbf{r}=\dot{\mathbf{o}}=\bar{\mathbf{o}}=\omega$.

Eundem ordinem etiam in ultima fragmentorum parte habemus, post canonem 28mum per e distinctum (exempl. φλέγμα) canon 29us continet voces per ε formatas, uti triδε, quae duabus syllabis compositis constant. Etiam vox pši-φšε (cimex Johannes Ephes. Hist. eccl. ed. Cureton p. 71 l. 16) ad hunc canonem pertinet, nam duabus syllabis compositis constat. Deinde, — nescio an canon interciderit — proponuntur voces, quae duabus syllabis compositis efficiuntur, quarum prima est ŏ uti dlo-ḥyê, mso-rqê, glo-sqê ¹). Post hanc classem proposuit feminina cum $\mathbf{x} = \boldsymbol{\omega}$ uti zɔ̃ōrtê, bxōrtê. Itaque et hic observamus ordinem e, i, ŏ, ō, id est ordinem vocalium graecarum, quibus canones graecos distingui antea vidimus.

Ubi de signis vocalium supra egimus et de sono trium signorum \mathbf{q} , \mathbf{l} , \mathbf{r} disseruimus, ultimam rationem, quae suadeat \mathbf{q} esse o, \mathbf{l} ov, \mathbf{r} ω , tum demum afferri posse diximus, quum de ordine canonum constet. Jam igitur quum dispositionem canonum eandem esse viderimus, quae apud Theodosium graece habetur, et quum \mathbf{q} in voce \mathbf{l} $\mathbf{q} = \mathbf{o} \pi \acute{o} \gamma \gamma o \mathbf{s}$ sine dubio sit o, quod in canone 23 excipit $\mathbf{u} = o \mathbf{v}$, deinde in canone 24 $\mathbf{v} = \omega$, dubium non esse videtur, quin horum signorum sonos recte constituerimus.

Sed ut omni modo comprobemus, Theodosii methodum a Jacobo ad linguam syriacam esse translatam, denique affero phrasin, qua utitur, ubi exceptiones a regula canonis proponendae sunt. Hisce in locis dicere solet: rgšimîn vel rgšimâ låχ rel. i. e. signata, signatum tibi sit etc. Sic p. 5 a, ubi docet feminina formae ggβiðâ, quae a masculinis bisyllabicis, syllabâ simplici ă continente et syllaba compositâ constantibus procedant, uti gă-βyâ, pluralem habere gaβyã-ðâ pergit: Rgšimâ dēn ið låχ pgniðã, penyãðâ, bgriðâ, beryãðâ, i. e. signatum tibi est pgniðâ (quod secundum canonem

brevi. Revera syllaba prima pluralis vocis mhû9s p. 6a l. 8 dicitur simplex. Jam quum forma sit mhã-wã-9s rem confirmatam videmus. Ceterum syllabae cum brevissima vocali g non numerantur, ita ut in talibus compositionibus uti cum previssima vocali g non numerantur, ita ut in talibus compositionibus uti cum respicitur, rõi et tri cum respicitur, rõi et tri cum duabus consonantibus haud alio modo tractantur quam çã et õã et sunt syllabae compositae.

¹⁾ Bar Ali vocales masorqå tradit. In glo-sqå grascum צּלּנְאָנָּגָּ latere docet Kohut in editione Lexici Aruch s. v. בלכר Denique dlo-bya rell. a Nestorianis scribunter per Waw cum puncto superiore.

faceret panyâθâ) penyâθâ etc. Eadem phrasis occurrit p. 5 b infra, neque quidquam aliud est nisi interpretatio graeci σεσημείωται, quod eodem sensu apud Theodosium ejusque commentatorem Choeroboscum adhibetur 1). Itaque terminum technicum scholae a Theodosio desumsit.

Ex canonibus de masculinis ultimus tantum (47mus) servatus est, qui nomina quattuor syllabis composita complectitur, unde hoc certe videmus, quinquesyllabica nomina mscl. ab eo seorsim non esse tractata. A reliquis vero masculinis segregavit selle 3 anaye, i. e. adjectiva qualitativa in ana, aya, anaya, quorum canones seorsim proposuit. Pertinent ad terayane i. e. παράγωγα, cf. p. 57, quod ex Dionysio desumptum est, sed nomen eorum selle 9 anave i. e. causata a Syris ipsis ea ratione inventum et adhibitum est, ut nomen primitivum (e. gr. terra) tanquam causa nominis secundarii (e. gr. terrenus, terrestris) designetur, ita tamen ut ,causatum' non de eo tantum praedicetur, quo causatum est (e. gr. terrena de terra) verum etiam de aliis nominibus, quae aliis adjectivis causa sunt, ut homo dici potest terrenus. Jacob. Fragm. p. 3. Posteriores hanc adjectivi ad nomen primarium relationem me Phaitayu Pa dixerunt, quod deinde apud Amiram voce domesticatio expressum est, quam eandem esse dicit p. 105 quam speciem sive silos, ad quod haec relatio apud Dionysium pertinet. Ceterum recentior hic terminus me 9 baitavu 9 a ex grammatica arabica desumptus est, nam nihil est nisi vox elnisba (el 'asmâ'u l'mansûbatu) syriace explicata, itaque scholae Syrorum arabizanti debetur. Ipsa Jacobi doctrina ad omnes grammaticae syriacae scriptores pervenit, apud quos longae hac de re solent esse ambages.

Haec fere ex grammaticae fragmentis colligi potuerunt de indole et natura hujus operis pretiosissimi, quo omnium primus Jacobus Edessenus linguam aliquam semiticam describere inchoavit. Praeterea ex loco p. 3 b, ubi de mutatione mutarum, aspiratarum dico, mediarum et tenuium loquitur, quae in verbis locum habet, discimus verba post nomina esse tractata, quae est ratio Graecorum. Denique ex fragmentis p. 3 b videmus Jacobum ad normam graecam, ab interprete Dionysii initam, tria tempora principalia distinxisse, nam commemorat tempus praesens (22/312 deqâyem = èvecrus) quod in participio recognoscere sibi videbantur veteres, praeterea etiam passiva (melle hassanaye) commemorat, itaque distinctiones activi et passivi adhibuit?). Recedit vero ab antiquiore modo dicendi, verba enim non ut Dionysii interpres syriacus mî'm re appellavit, sed vocabulo posteriore tempore ab omnibus adhibito melle. Cf. supra p. 94.

Ex causa Bekker Anecdt. 977, 25 σεσημείωται τὸ Πικίας Πικίαντος, quod secundum canonem κοχλίας, κοχλίου formandum esset, sed a canone recedit.

Sed quaerendum num etiam medium distinxerit. Posteriores grammatici notionem passivi non habuerunt. Cf. infra Cap. IX.

Jacobi opus perditum esse summopere dolendum est, adeo enim perfectum fuit, ut insequentes grammatici a ratione quam iniit recedere non ausi sint. Vestigia enim Jacobi ubique quum Severum (Jacobum Tagritensem), tum Barhebraeum videmus esse secutum, etiam in locis in quibus Jacobi nomen non commemora-

verunt, quod paucis illustrandum videtur.

Barhebraeus 1) ubi de plurali nominum agit nomina ad syllabarum numerum distributa recenset, generis vero nullam habet rationem. Haud ita Jacobus, qui etiam ad genus respexit; ubi vero Jacobi canones cum Barhebraei enumeratione possunt comparari eundem apud utrumque ordinem videmus, unde sequitur, Barhebraeum Jacobi canones in librum suum recepisse. Quod non negabit is qui hanc femininorum seriem comparaverit:

Jacobus canon 18 عبارا , المناط Bhbr. 31, 22; 32, 4.

= Bhbr. 32, 5. ميسا 19

= Bhbr. 33, 14. 20 المقرر

21 /1 = Bhbr. 33, 18.

= Bhbr. 33, 20. 22 1000

= Bhbr. 33, 21. 23 |Low?

= Bhbr. 33, 21. 23a/Lol,

24 deest (in syllaba prima) apud Bhbr. 33,23 Jacos.

25 deest (u in syllaba prima) apud Bhbr. 33, 24 Joic/.

26 deest (u in syll. pr. et L fem.) apud Bhhr. 33, 25 12001.

27 deest (in syll. secunda a et 1 fem.) apud Bhbr. 33, 26 | كدمدا

28 (in syll. secunda e apud Bhbr. transpositum 33, 10).

29 |L. apud Bhbr. 84, 1 | Au.

30 Jamas apud Bhbr. 34, 3 idem.

31 | Jian | apud Bhbr. 34, 3 | Mano, | Mano alia.

¹⁾ Barhebraeus nomina secundum hasce categorias scholae graecae tractavit 1 genus, 2 species, 3 schema, 4 numerus, 5 qualitas, 6 casus. Qualitates, de quibus etiam egit Barh., sunt sensus activus, passivus, descriptivus cum possessivo, quas etiam Amira in grammaticam suam recepit p. 115. Hace doctrina ex fine

Ubi Jacobi canones habemus Barhebraeum eum describentem videmus, ubi canones desunt in Barhebraei catalogis Jacobi systema deprehendimus. Quod solum in eo loco factum esse, quem quia inter fragmenta exstat comparare possumus, nemo credet, ita ut a veri specie non videatur abesse opinio nostra, in Barhebraei grammaticam totum Jacobi opus esse receptum.

Caput VI.

De accentibus syriacis a Jacobo excultis et de ratione, quae intercedit inter puncta Graecorum, Syrorum et Hebraeorum.

Tandem aliquando Jacobi labores mittere possemus, nisi res gravissima superesset, de qua hucusque nihil diximus, doctrina de interpunctione sive de accentibus prout dicere consueverunt. Hanc enim ad Jacobi mentem Severus p. 37, 8 exposuit, cujus verba mirum in modum conveniunt cum locis de nominibus punctorum, quos Jacobo ipso et Thomae Diacono attributos Martinus et Phillips ediderunt. Ipse denique Barhebraeus (Oeuv. gram. I 247) idem fere docuit, etiam hac in re Jacobi discipulus.

In armeniaca Dionysii Thracis enarratione post caput de conjunctionibus legitur tractatus de ar-okanouthiun, qua voce redditur προσφδία. Ar enim est προς, ok-em est loqui, a radice vac, unde latine vox, ita ut vox armeniaca eodem modo ad graecam formam accedat, uti latinum nomen ac-centus, quod ad litteram graecum προς-φδία exprimit. Hinc sequitur, saeculo p. Ch. sexto in fine compendii grammaticae graecae caput de accentu exstitisse, cujus textum graecum Bekker Ancdt. 674 et Uhlig Dion. 105 exhibent. Quod caput utrum ab initio grammaticae an in fine sit tractandum inter scholiastas ambigitur. Is quem Bekker p. 676, 9

eorum, quae Dionysius Thrax de nomine docuit, exculta est, ubi hace leguntur: τοῦ δὲ ὁνόματος διαθέσεις εἰσὶ δύο, ἐνέργεια (= ϶διβοδώθα) καὶ πάθος (= ἡιδοδώθα), ἐνέργεια ὡς κριτῆς ὁ κρίνων, πάθος δὲ, ὡς κριτῆς ὁ κρινόμενος. Ηας αἱ analogiam verbi scripta esse patet, cui tertia διάθεσις scilicet μεσότης tribuitur, quam in descriptivo genere nominum apud Barhebraeum iterum habemus, cui tribuuntur nomina qualitatem significantia uti intellegentia, castitas etc. Recentior igitur hace de qualitate doctrina est, cujus apud Dionysium prima tantum initia habemus, quae tamen in scholis solebat tractari. Legitur enim in scholio (Bekker Anecd 880) εἰ ἄρα τὰ ὁνόματα έχουσι διαθέσεις, διὰ τὶ [μὴ] λέγομεν ἔξ παρέπεσθαι τῷ ὁνόματι, οἰον εἴδη, γένη, σχήματα, ἀριθμοὶ, πτώσεις, διαθέσεις; hane viam iniit Barhebraeus, Splend. p. 36. 40, hac in re scholae graecae pedisequus, quacum alibi doctrinam arabicam conjunxit.

edidit, ab accentu oriundum esse censet, quem sequatur ἡ τῆς τεχνολογίας ἐξήγησις, is vero, quem Dionysii interpres armeniacus secutus est, de accentu ultimo loco egit. Eandem rationem Jacobum Edessenum iniisse eam ob caussam statuendum censemus, quia et Severus et Barhebraeus accentus in fine librorum suorum proposuerunt, quos de Jacobo pendere satis superque demonstravimus. Ouae vero fuerint Jacobi de accentu curae jam videamus.

Ad ανάγνασιν Graeci etiam eas distinctiones referebant, quibus singula enunciatorum membra punctorum opera dispescuntur, quae apud nostrates colon, semicolon, comma etc. vocari solent. Docent enim legendum esse καθ' ὑπόκρισιν, κατὰ προσφδίαν, κατὰ διαστολήν. De υποκρίσει sive actione in grammatica nihil praecipiunt, verum de προσωδία. Prosodiae enim partes numerantur tempore recentiore quatuor: τόνοι, χρόνοι, πνεύματα, πάθη (Bekker Ancdt. 674, 11), antiquitus vero tres: τόνος, χρόνος, πνευμα (ib. 703, 31)1) Uhlig l. l. 107. Sensu latiore ad χρόνον pertinet distinctio membrorum enunciati, quae per στιγμήν solet indicari. Tali modo distributio membrorum logica et rhetorica cum προσωδία secundum mentem grammaticorum antiquorum est conjungenda. Rem vere sese ita habuisse Stephani (Saec. VII in.) scholion docet ad Dionysii caput de στιγμή, quod legitur apud Bekkerum Ancdt. 759, 26: Σκοπον έχων ο τεχνικός είσαγωγικήν γράφειν τέχνην, αποφεύγει των τονων τα δυσχερή, τουτέστι το πνεύμα, τον χρόνον και τὰ πάθη ενα δὲ μη παντελώς ἀνοήτους καταλείπη, ως πέρ τις χαλός τροφεύς έχ παντός έδέσματος λαβών μεταδίδωσι παιδί τρεφομένω [υπ'] αὐτω, ούτως ουτος παντός τεχνιχού διδάγματος τα λεπτομερή συνάγων έντίθησιν ήμιν, χαι μεταβαίνει πάλιν είς την στιγμήν, σίμφορος γάρ έστι χαί αυτη τη αναγνώσει της γραμματικής. Et Melampus eodem modo sentiens dicit: περί του αναγχαιοτάτου των προσωδιών, τουτέστι περί του τόνου, διδάξας ήμας ώς εν συντόμω, περί των στιγμών, τουτέστι περί της διαστολής διαλαμβάνει ατλ.

Quod vero adtinet ad διαστολήν, quae per στιγμήν sive punctum indicatur, paucis hoc loco monendem videtur, antiquissimum esse systema id, quo τελεία στιγμή in fine periodi ponitur, ὑποστιγμή vero inter protasin et apodosin, μέση στιγμή denique illic locum habet, ubi membra enunciati nimium longa dispescenda sunt propter spiritum legenti ducendum. Melampus quidem, quo sibi videtur acutior, μέσην non recte dici στιγμήν docet, quia non omnes eodem loco spiritum ducant, neque στιγμή dici possit, quod non unicuique conveniat (Bekker Ancd. 759, 6).

Choeroboscus I. I. τόνοι μέν είσι τρεῖς, ὁξεῖα, βαρεῖα, περισπωμένη χρόνοι δύο, μαχρὰ καὶ βραχεῖα πνεύματα δύο δασεῖα καὶ ψιλή.
 Byzantini inter πάθη referent: ἀπόστροφον, ὑφὲν et ὑποδιαστολήν, sed Choeroboscus Herodianum secutus haec proprie non ad προσφδίας pertinere censet
 I. 705, 7. — Armeniaca Dionysii interpretatio Uhlig p. 107 πάθη omittit.

Exemplum μέσης est punctum post αναχτι in versu: AHOAA@NI ANAKTI: TON HYKOMOC TEKE AHTO exemplum ὑποστιγμῆς est punctum post ἐφιείς in hoc versu ΑΥΤΑΡ ΕΠΕΙΤ ΑΥΤΟΙΟΙ ΒΕΛΟΟ ΕΧΕΠΕΥΚΕΟ ΕΦΙΕΙΟ. BAAAEN.

Quod si quaeritur, quomodo distinguantur στιγμή et ὑποστιγμή, respondent: χρόνφ, nam post στιγμήν τελείαν tacent quantum tempus volunt, post ὑποστιγμήν vero statim procedendum est (Bekk. 762), quia est symbolum πρεμαμένης της διανοίας καί πρός συμπλήρωσιν όλίγου δεομένης. Locus στιγμής τελείας juxta summam litteram est (τίθεται έπὶ κεφαλής του γράμματος) locus υποστιγμής juxta imam litteram, μέσης vero juxta mediam litteram (τίθεται ή μέση έν τω μέσω του γράμματος, ή δε ύποστιγμή μεθ' υποχρίσεως 1) χατωτάτω του γράμματος Bekk. 760). Cuinam vero phrasi τελεία στιγμή conveniat, cave ex more nostro dijudices, quo in fine periodorum tantum illud punctum ponere consuevimus, aliter enim ac nos de sententiarum perfectione judicaverunt veteres, qui quomodo egerint Friedlaenderus luculenter docuit 2). Res eo redit, ut membra quoque longiorum periodorum αυτοτελή i. e. perfecta esse censuerint, et τελεία στιγμή distinxerint, quae nos perfecta non habemus. Exemplo sit Il. 2, 23

ΕΥΛΕΙΟ ΑΤΡΈΟΟ ΥΙΕ ΛΑΙΦΡΟΝΟΟ ΙΠΠΟΛΑΜΟΙΟ* ΟΥ ΧΡΗ ΠΑΝΝΥΧΙΟΝ ΕΥΔΕΙΝ ΒΟΥΔΗΦΟΡΟΝ ΑΝΔΡΑ GI ΛΑΟΙ Τ'ЄΠΙΤΕΤΡΑΦΑΤΑΙ ΚΑΙ ΤΟCCA ΜΕΜΗΛΕΝ

ubi post iπποδάμοιο ponitur τελεία στιγμή, έπει ἀσύνδετος ὁ λόγος. Friedlaender l. l. 47. Nos signum interrogationis aut exclamationis poneremus, quo opprobrium exprimitur.

Accedit denique ad distinctivos hosce accentus etiam conjunctivus, cui nomen est ὑφέν, σημεῖον συναφείας συνθέτων λέξεων ή σημείον ένώσεως δύο λέξεων οίον νιχόλαος Bekker 699.

Quam lineolam in vocibus παρασυνθέτοις addere Scholiastae p. 702 superfluum videtur, in vocibus vero synaloepha conjunctis neces-

saria censetur ejus appositio.

Simplex et antiquum hoc systema, ad recte legendum Homerum ut videtur excogitatum, a Syris est receptum, exstat enim in codice syriaco antiquissimo Musei britannici 12150, in quo punctum superius sententias perfectas claudit, punctum medium ad sejungenda membra adhibetur, inferius protasin ab apodosi distinguit. quae scribendi ratio posteriori Syrorum usui contraria est, secundum quem sententiae perfectae puncto inferiore in linea posito finiuntur.

¹⁾ Hoc quid sibi velit explicuit Friedlaender Nicanoris acei 'Ikani's στιγμής reliquiae (Regimontii Prussorum 1850 p. 59).

²⁾ Friedlaender I. I. p. 24.

Exempli gratia affero Titum Bostrenum II 47 ed. Lagarde:

من المحالات عمل المحالات ا

Simplicius hoc est exemplum II 45: Δολίο Δος Αλολίο Αλολίο Δος Αλολίο Δος Αλολίο Δος Αλολίο Δος Αλολίο Δος Αλολίο Δος Αλολίος Αλολίος

 ولل عصب صريدا وبدا معناهم المناهم الانما بعده لله والم والم وسلكان والما لمعمده . اسل من ولا زحا والمده الم صهل ولا مسد امل الم موم مردك من الله المع من العصر ال أحل ال المع المحال بعدم حوصا لموا الله أنبه وحلحقا مها الما Graece legitur hom. 10, 12 extr.: οὖτως φυσικώς αἰ αμαστίαι αναιρούσι τον αμαρτάνοντα, κάν αγνοών πράσση ά μή δεί. ΧΙΙΙ. Εί δέ έπι παραχοή λόγων χρίσις γίνεται, πολλώ μαλλον ο θεός ολοθρεύει τους μη θελήσαντας την είς αυτόν θρησχείαν αναδέξασθαι. ὁ γάρ μη θέλων μαθείν ίνα μη ένογος ή, ήδη ώς είδως χρίνεται. έγνω γαρ ο μη αχούσαι θέλει ώστε ουδέν δύναται πρός απολογίαν έπίνοια (Recogn. calliditas) προς χαρδιογνώστην θεόν. διο κτλ. Ubi nos periodum finitam dicimus, Syrus punctum non ponit, membra αὐτοτελη puncto superiore distinguit, puncto medio hodie id respondet signum, quod comma sive virgulam dicere consuevimus. Denique punctum ultimum sub Jow vim conjunctivam habet, de qua infra agetur.

Eandem rationem etiam in Eusebii Theophania deprehendimus, eujus initium ita punetis distinguitur: من المن المناب عنا المناب ورما حكره حله ولا إلى كره عونا ملا صحوبها والا حدا وه وزلا حكم الما واحم مصنعام وحصم عدلا الما ذاقه واصلمدلا به مع رفعه معر تعدل مولا لايه صداره بهمور. Hine denique explicatur, cur in fine capitulorum punctum superius possit scribi, ubi plerumque omnino nullum punctum ponitur. E. gr. Theoph. الل معرب حب فصد علا معال الله علي عداد الله الله 111, 73 ita se habet: الله معال الله 111, 73 ita se habet: الله 111, 7 الله عنها والمحدد و الله المال المعدد المنا المدد والمرا المسا حلمورون ولال مع دلا. هسدا عداده والدوا والمورف فوهوه . واحما إصمار محمد Cum grammatica Dionysiana hoc systema etiam ad Armenios transiisse hic ἐν παρόδφ monemus, qui tribus utuntur punctis, inferiore (sdoragēd) medio (mitšagēd) et puncto finali, cui nomen est avardeal ged, wertsaged. Quum ex ipsis punctorum priorum nominibus intellegatur, cuinam loci illis conveniant, non potest in dubium vocari, punctum finale antiquitus super lineam fuisse positum. Hodie sententiarum finis duobus punctis: solet indicari, quae eodem modo scribuntur ut Hebraeorum Soph pasuq, quod et ipsum ex antiquo puncto superiore exortum infra videbimus, cui alterum punctum in ipsa linea adjectum est. Avedichean 1309. Exeunte saeculo vero quinto novarum rerum studiosi doctores scholarum syriacarum hoc systemate, de quo egimus, non contenti accentuum seu potius punctorum membra orationis dispescentium et usum et formam mutaverunt, ac novos accentus invenerunt.

Quod primum ad formam adtinet, ubi punctum inferius ponendum erat, alterum illi in ipsa linea positum addiderunt, quo facto ex simplici inferiori (tahtaya) processit nova haec forma . Deinde vero, ubi hocce tahtaya posito protasis ab apodosi segregata erat, singulae partes protaseos et apodoseos vario modo designaverunt. In protasi enim adhibitis duobus punctis, quibus šewaya vel zaugā nomen est, singulae partes separabantur, ita . . : : in apodosi vero adhibito puncto superiore, cujus jam non est membra αὐτοτελη distinguere, uti in systemate antiquo, singulae partes dispescebantur. Cum hocce puncto superiore (sellava) deinde alterum punctum in ipsa linea positum conjunxerunt, quo facto haec apodoseos oritur forma · · · · · . Punctum finale est in ipsa linea positum, ita ut, quod antea fuerat signum spiritus ducendi causa positum (μέση), jam nunc periodos clauderet, et nomine pasoqa i. e. sector designaretur 1). Totius periodi hine procedit forma haec : :

Nec tamen ita sibi satisfecisse videbantur doctores, quum quatuor hisce signis formam orationis et compositionem distinxissent, verum discipulorum inscitiae subvenientes non logicam tantum

Infra videbimus antiquioris usus vestigia exstare in šehimā et pāsoqā še ilā, quum haec μέση in libris manuscriptis sit aliquoties servata, quae jam a pāsoqā non potest distingui.

partitionem, sed etiam rhetoricam recitandi rationem, Graecis υπόκρισιν dictam, docendam esse putabant. Accentibus logicis (šewayyā sive zaugā, taḥtāyā, šellāyā, pāsoqā) alios addiderunt, quos
accentus rhetoricos liceat dicere. Jam quum primum Josephum
Huzitam accentûs numero quidem novem in sacros libros imposuisse
sciamus, e quibus tres, zaugā scilicet, šellāyā et taḥtāyā¹) accentibus logicis adnumerandi sunt, patet, ab initio numerum accentuum
rhetoricorum admodum fuisse restrictum, quorum igitur posteriore
tempore magnum numerum paullatim doctores (maqreyāne) auxerunt.

Accentus rhetorici, qui a Josepho adhibiti sunt numero

sunt sex:

1) mešayyelânâ, signum interrogandi.

2) påqodå, signum jubendi.

šamkā, signum pausae minimae.
 šesvānā, signum pausae majoris.

 menîhânâ, signum, quo lector jubetur quasi desperata voce recitare ²).

6) hau damerakkalı men terên zaugîn, quem eundem esse censeo,

qui a Jacobo dicitur tâzsâ wetahtâyâ mešayyelânâ.

Quibusnam signis, vel quanam punctorum positione usus sit Josephus, in loco libri masorethici, quem p. 28 dedimus, disertis quidem verbis non docetur; loci tamen auctor, quum dixit, accentus samke, sesyane etc., qui in sacra scriptura insint, a Josepho esse certo quodam consilio appictos, satis perspicue indicavit, Josephi signa eadem fuisse, quae posterioribus doctoribus usitata erant, signa igitur eadem, quae etiam nunc habemus. Itaque

- 1—2) signum mešayyelânâ et pâqodâ fuit punctum supra vocem, qua interrogatur aut jubetur: إنصرا quomodo? من vade.
- 3) signum samkā fuit punctum infra ultimam vocis litteram, post quam pausa est necessaria ابتما عمنى خانط justi, habitant terram.

¹⁾ De pasoqa apud Josephum nihil traditur. Cf. locum p. 28. Novem accentus disertis verbis enumerantur, inter quos non est pasoqa, quod tamen neglexisse Josephus nullo modo censendus est. Itaque si pasoqa respicimus, novem illis accentibus addendum est, quo facto decem habemus.

²⁾ Hie accentus in systemate a Jacobo Edesseno adhibito non exstat, sed idem esse videtur qui a Jacobo المسلم dicitur. De natura hujus accentus dubium esse non potest, Johannes enim Bar Zužbi in codice Mus. Britt. Ad. 25876 fol. 164 haee docet: عبد المحمد معنا المحمد عبد المحمد ال

- 4) كافيهم est punctum supra vocem, quam sequitur pausa major, uti in hoc exemplo والما حادث والما عادد عنه الماد عن
- Signum menihana in nota secunda paginae praecedentis exstat, similem formam et usum habet menahta.
- 6) Accentus e duobus zaugîn compositus formam nomine describit. Si re vera idem est, qui a Jacobo dicitur tâxsâ wetaḥtâyâ mešayyelânâ haec est ejus forma المراكب للمناطقة المناطقة المناطقة

Reliqui accentus rhetorici sunt recentiores, quod eo magis probabile videtur, quo melius intellegimus, Josephi accentibus integrum proponi systema. Habet enim praeter accentus logicos signa pausae minoris et majoris, denique signa et interrogandi et jubendi et plangendi et objurgandi. Haec vero signa sufficiunt ad indicandas maxime varias animi affectiones, et ii qui accentuum numerum auxerunt, systematis simplicitatem turbaverunt, et permultis suis signis recitationis elegantiam non melius inculcaverunt. Nimius enim est accentuum numerus et maxime perplexus eorum usus ¹).

Josephi igitur systema quum a recentiore tum ab antiquiore diversum, elegantissimum videtur, quod aeque abest a nimia signorum copia recentiorum quam a jejunitate antiquiorum, quorum partiendi rationem omni modo superat. Antiquiores enim nihil fecerunt nisi membra αὐτοτελή orationis et protasin ab apodosi separaverunt, nullo modo indicantes, quaenam ratio intercedat inter ipsa membra protaseos et apodoseos, Josephi vero systema hac in re punctum tulit, quod relationes periodi internas punctis suis declarat et ita legentibus orationis dispositionem dilucidat.

Gravissimum vero secundum hoc Syrorum systema esse ad perspiciendam ultimam veteris testamenti recensionem, qua vocales et accentus addebantur, persuasissimum mihi est.

Usus accentuum hebraeorum primarius est logicus. Accentûs rhetorici apud Hebraeos nullum est vestigium, nullae enim apud eos sunt notae jubendi, plangendi, interrogandi, al. 2). Quodsi

Quae de accentuum forma diximus e commentatione illustrissimi Phillips, cui inscripsit Syrian accents (Journal of Philology vol. IX) desumpta sunt.

²⁾ Tamen in sellgendis accentibus musicis etiam rhetoricae indolis orationis rationem habitam esse docet auctor libri Manuel du lecteur, quum seribat: ואפשר שיתחלף סדר זה [סדר הטענוים] לפי מלת הפיסוק וגדלו וקטנו אם הוא דרך ספור או יש בו אותיות קריאה או אותיות החנזה או אותיות הידיעה לפי ענינו יהיה תוצאותיו ולפי תוצאותיו יהיה סינוני אותיות הידיעה לפי ענינו יהיה תוצאותיו ולפי תוצאותיו יהיה סינוני אותיות הידיעה לפי ענינו יהיה מוצאותיו ולפי חוצאותיו יהיה סינוני אותיות הידיעה לפי ענינו יהיה מוצאותיו ולפי חוצאותיו יהיה סינוני אותיות הידיעה לפי ענינו יהיה מוצאותיו והמשכילים יבינו

accentuum usus musicus est, quo unicuique accentui certus sonorum ordo tribuitur, hoc secundarium est, pendet enim sonorum compositio de valore accentûs logico, neque vice versa usus logicus de pulchritudine compositionis sonorum.

Neque tamen impedit indoles logica totius accentuum systematis. quominus etiam euphomiae in cantillando habeatur ratio, imo leges haud paucae ponendorum accentuum explicari non possunt. quin concedamus, doctores Hebraeorum in seligendis accentibus, ubi varii adhiberi potuissent, eos posuisse, quorum melodia suavior videretur. Verum hoc cadit in accentus minores, majorum et locus et usus est firmus et sibi constans.

Ouae res exemplis videtur illustranda: Accentum Zaqef qaton praecedit Pasta, Pastam praecedit Mahpach, e. gr. Gen. 35, 1 על - יעקב של - יעקב. Ubi vero vox, cui competit Pasta est paroxytonos, non Pasta ponitur sed Jetib e. gr. Gen. 1, 12 ישבר חדרים זרב. Deinde si inter Pasta et Mahpach non intercedit una certe vocalis, etiamsi nihil est nisi Padah furtivum, verum si syllaba accentu Mahpach notanda, nulla alia intercedente, ante vocem Pašta ornatam posita est, non Mahpach ponitur sed Mercha. Itaque scribitur quidem הוחם אתר חג ליהוה Levit. 23, 41, מזריע זרע , sed ubi non intercedit syllaba, scribitur היחה הרה היהה Gen. 1, 12 et הכן כי בוה Num. 23, 1. Qua in re id imprimis notandum est, quod etiam Padah furtivum in censum vocatur, hoc enim artificiosae lectionis, qua euphoniae musicae maxima habetur ratio, indicium est certissimum.

Accentum Tebîr, si duae syllabae intercedunt aut syllaba cum Metheg aut cum Pesiq, praecedit Darga. Gen. 6, 19 שנים מכל, Iob 1, 1 חבר הושר, Levit. 19, 5 ופי תזבחו, Jos. 24, 32 חבר וישר. Si vero una tantum intercedit syllaba aut nulla, non Darga adhibetur sed Mercha: Exod. 12, 12 אלדי ניצרים, Num. 19, 6 (י עץ ארד ורד

Tales leges qui sibi imponunt, non rationes logicas solum respicere, verum etiam animum ad euphoniam adtendere patet, quod etiam in posteriore Syrorum systemate factum esse videbimus. Simul vero nemo dubitabit, quin intricata haec de accentibus ponendis doctrina tempore procedente paullatim exculta sit, ita ut etiam hoc systema gradatim ad eam perfectionem perductum esse censeamus, qua discentium animi hodie vexantur. Jam si quaeritur, quaenam fuerint initia accentuum hebraeorum, haud aliud statui

¹⁾ Exempla desumpta sunt ex libro Derenbourgi Manuel de lecteur Journ. as. 1870 XVI p. 402 et ex Wolfsohnii (בן זאב) libro תלמוד לשון עברי Wien 1830 fol. 194. Accurationa praebet Ben Ascher in Dikduke ha teamim ed. Baer et Strack Lipsiae 1879 p. 20. Quodsi in textu de numero syllabarum egimus, quas nomen conveniens apud Semitas non habere p. 56 diximus, memoriae dignum est Jehudam Chajjug non syllabus sed litteras numerare. Cf. Ewald-Dukes Beiträge III p. 194.

potest, nisi processisse totam rem ex accurata membrorum distributione adhibitis accentibus maximis, quos imperatores et reges Bohlium secuti vocare consueverunt 1). Ubi vero hodie quatuor reges enumerant, Zaqef, Rebia, Segol et Ţiphḥa, ex nomine et natura signorum effici posse mihi videtur, Segol et Ţiphḥa serius esse addita, antiquos et primarios accentus vero esse Zaqef et Rebia. Ita si in ipso systemate masorethico tempora distinguuntur, quod uno tempore exortum esse non potest, reconditam accentuum historiam aliqua luce illustrari putamus 2).

Primarios vero hos accentus cum syriacis in rebus gravissimis convenire nullo modo potest negari. Accedit his Ittnāḥta, quod respondet syriaco taḥtāyā et Soph pasūq (non Silluq ³)) Syrorum pāsoqae et nomine et re aequale. In eo tamen Hebraei a consuetudine Syrorum consulto recesserunt, quod punctum simplex superius, quod Syris ³ellāyā, Hebraeis Rebīa dicitur, non in apodosi posuerunt, sed ad indicandas partitiones minores aeque in protasi atque apodosi adhibuerunt, majora vero membra in utraque duobus punctis distinguerunt, quae a Syris šewayā sive zaugā, ab Hebraeis vero Zaqef appellantur. Syrorum accurata distinctio apodoseos et protaseos eo facilius ab Hebraeis potuit neglegi, quia enunciata plerumque simplicia neque intricata ratione composita sunt. Syriacum et antiquissimum hebraicum systema tali modo hoc fuit:

vel ubi membra accuratiorum postulant distributionem

In libris manu scriptis antiquissimis Soph pasuq in summa linea solet pingi. Quum exemplum syriacum supra proposuerimus sufficit exempla hebraica proponere, quae libris א"מר exceptis quaevis veteris testamenti pagina praebet. Itaque legas Genes. 14, 1:

ויהי ביטי אמרפל מלך שנלר אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גרים:

עשו מלחנוה את ברע מלך סום ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדנוה ושמאבר מלך צבוים ומלך בלע היא צער:

Haec nomina antiquis Hebraeorum grammaticis incognita a Bohlio inventa sunt in libro Scrutinium scr. s. ex accentibus. Gesenius Lehrgb. p. 107.

²⁾ Cf. dissertatio mea Die Tschufutkaleschen Fragmente, eine Studie zur Geschichte der Masora in actis quibus inscribitur Verhandlungen des fünften Internationalen Orientalisten-Congresses Berlin 1882 II, I p. 213.

Nomen et usus, quo cum Soph pasuq conjungitur, probant Silluq non esse signum distinguendi sed signum musicum.

Hisce in exemplis legem fundamentalem videmus, alibi vero solum Rebia i. e. selläyä adhibetur omisso Zaqef e. gr. Gen. 42, 27: ויפתח האחד את שקר לתת מספוא לחמרו במלֵון וירא את כספו והנה

Quod cur hoc in loco factum sit, in aprico est, nam verba לחת וגיל verum enunciatum non efficiunt, ita ut membrum מטינסדבלבק orationis non sint; itaque accentus minor adhibitus est.

Eandem formam habes Deut. 5, 22 b: אם יספים אוחנר לשמד את יספים אוחנר לשמד את לבבם זה et vs. 26 a: מי יחן והיה לבבם זה . Cf. etiam Neh. 9, 35 יו.

Tali modo si Hebraei rationem habent dignitatis et valoris membrorum in enunciato, vice versa Syri ad ambitum membrorum respiciunt, nam protasis brevissima ab apodosi brevissima non adhibito taḥtâyâ separatur, verum posito samkâ, uti docet post Jacobum Edessenum nostra Severi editio p. 33 l. 3.

Quae hic proposuimus sufficere putamus ad probandam non similitudinem, sed summam convenientiam systematis hebraei et svriaci in fundamentis, in sectione dicimus enunciati per tahtava (hebr. Ittnahta), et in distributione membrorum per šewaya (hebr. Zagef) et per sellâyâ (hebr. Rebia). Qua in re tamen Hebraei. ouum hisce fundamentis usi, artificiosum suum systema excolerent. rationem quae intercedit inter šewaya et sellaya ita immutaverunt. ut non alterum protasi alterum apodosi inhaereat, sed potius alterum ellåyå i. e. Rebia adhibitum sit ad dispertiendum membrum per Zaqef distinctum. Haec vero omnia ad accentus logicos pertinent, accentuum rhetoricorum enim apud Hebraeos nulla sunt vestigia, qui signis suis cantilenam potius indicare student sibi semper simillimam et taedii plenam ac veternosam, quam pronuntiationem commodam et loci naturae convenientem 2). At si re vera systematis hebraei initia ad instar systematis syriaci primitus fuerunt efficta, fieri potest, ut etiam nunc hic illic accentus ex antiquissimo tempore servati exstent, qui ubi hodie cum accentibus musicis conjuncti sunt, et ipsi quidem musici videntur esse et cantilenam indicant, quamvis ab initio signa rhetorica fuerint. Ita Iob 21, 18 in versibus

יהיו כתבן לפני־דוח וכלץ גנבתו סופה:

De Rebia semel et bis posito consulendus est Luzzato in Baerii Thorat Emeth p. 63.

²⁾ E. gr. in fine enunciati semper est Silluq i. e. ascensio quaedam vocis, quam praecedit aut Mercha aut Tiphha, ita ut duo tantum genera claudendi enunciati in libris biblicis occurrant, in quorum infinita repetitione non respicitur an jubeatur, an interrogetur, an exclamatio locum habeat. Ante Itthnäbta poni solet Munah aut Tiphha; ita etiam in medio enunciato eadem semper est cantilena, quae ratio legendi taediosissima est.

secundum regulam Rebia et Rebia geršatum legitur, sensus vero enunciati est interrogativus et interrogandi signum Syrorum est punctum superius. Sic et Iob 38, 18 in verbis :הֹנר אם־תְּבֶּח בֹּלְהּ: Rebia geršatum est subdistinctivum silluqi, at sensus enunciati est imperativus, Syrorum vero paqoda punctum est superius. Sed haec ἐν παρόδφ.

Fundamenta doctrinae hebraeae de accentibus distinctivis graeca et syriaca esse videmus, ex eodem fonte vero et usus accentuum conjunctivorum est derivandus. Locum scholiastae supra (p. 64) attulimus, in quo voces compositae per votev distingui jubentur, a qua ratione alius scholiasta recedit, qui viçév ponendum dicit 1 in vocibus synaloepha conjunctis uti κάγω; 2 in vocibus duabus, quibus una sententia exprimitur uti τοξότα λωβητής Π. 11,385 et πύχα ποιητοΐο II. 18, 608 et πυλάρταο χρατεροΐο II. 13, 415, άγρων αίχμητήν. Bekker Anecd. 702. Haec consuetudo apud Syros eo facilius recepta est, quo saepins in syriace enarrandis Graecorum libris duabus vocibus illis utendum erat, ubi graece vox composita legebatur. Hasce voces uti πανδύνατος = المن علم al. duobus punctis, quibus gârorâ nomen est, insignire solebant, quorum alterum sub ultima littera prioris vocis, alterum sub prima littera vocis secundae positum erat. Rem explicat Thomas Diaconus in codice Musei Brit. Add. 12, 178 fol. 241 a, qui locus etiam a J. P. Martino e codicibus Romanis 1) editus est, qui tamen a textu

Londiniensi admodum recedunt. In libro Londiniensi haec leguntur: "Gårorå. Quia in lingua graeca vocabula sunt, quae quum in linguam syriacam transferuntur non reddi possunt nisi duobus membris, uti hae negationes privativae ('apogasis merimanya9a) lå lliða (ἀγέννητος), la meštahlegana (ἄτρεπτος), visum est patribus sanctis et interpretibus librorum divinorum, punctum poni sub littera ultima membri primi et sub littera prima membri secundi, eo consilio ut haec puncta doceant, unum esse membrum in graeco, licet in svriaco duo habeantur". Conjunctivus hic accentus cui gårorå (trahens) sive mehayyedana (uniens) sive zaqora (contexens) est nomen, eodem consilio adhiberi quo graecum i pèv, comparato scholio Londiniensi cum eo quod ex Bekkeri Anecdotis p. 702 modo exscripsimus, non potest negari. Itaque apud Graecos et Syros signum conjunctivum habemus, quorum exemplum Hebraeorum doctores puto secutos esse, qui haecce aliorum initia ad maximam perfectionem perduxerunt. Jacobum deinde varios accentus distinxisse infra videbimus, ubi de gårorå et mehayye∂ånå erit agendum.

Causa vero, qua ad hanc conjecturam inducimur, ut de origine syriaca accentuum hebraeorum cogitemus haec est, quod quamvis

Jacobi episcopi Edesseni epistola cet. ed. J. P. Martin Paris 1869 p. 12,
 lin. 15, Phillips letter of Mar Jacob p. 74. 82.

in libris talmudicis versuum (פסרק) quidem fiat (Qiddusim 30 a) mentio, tamen libris uti, in quibus versus punctis distinguuntur, prohibentur Judaei. Hoc enim in tractatu Sopherim 3, 7 disertis verbis dicitur: ,Liber, quem in versus distribuerunt, et in quo initia versuum punctis distinxerunt, ne legatur¹). Qui haec scripsit nomen posteriore tempore tritissimum puncti finalis סוף מסוק nondum cognovit, loquitur enim de initiis versuum ראשי פסוקים, quae punctis indicabantur. Jam quum ante saeculum sextum ille de scribis tractatus compositus esse non possit, in quo collectio perfects librorum talmudicorum commemoratur 2) quorum in numerum ipse non receptus, quibus potius tanquam appendix additus est, hoc statuendum videtur, Judaeos sexto saeculo incepisse exemplaria librorum sacrorum privatae lectioni destinata in versus dispescere et versus punctis insignire, nomina vero posteriora, quibus haec puncta appellarentur, nondum habuisse 3). Huc accedit, quod punctorum extraordinariorum in Lege catalogus Soph. 6, 3 proponitur, de reliquis vero signis sive ad vocales sive ad accentus referendis altissimum est silentium, quamvis cantillandi consuetudo (deinde negina appellata) commemoretur, ita tamen ut nondum totam lectionem cantillando recitatam esse appareat.

Haud enim alio modo quam de cantillando intellegi potest vox ישראה quae aliquoties occurrit. E. c. 14, 9 legitur: Statim intrat Maphtir et prehendit Legem et dicit עבורה, versum primum cantillando. Congregatio quoque deinde ei respondet (scil. cantillando) 4). Eodem modo 14, 13 habes: Deinde Legem elevans dicit: Unus est Deus noster etc., donec incipit cantillando et dicit: Jhyh est Deus, Jhyh est nomen ejus. Postea respondet ei con-

¹⁾ Haec sunt verba אל שבו שכוקד ראשי פסוקים שבו אל ישנוקד ראשי יקרא בו:

²⁾ Soph. 15, 6 ס"מול מותר מון המיס לעולם הוי רץ למשנה יותר מן הש"ס, semper Mischnam magis sectare quam Talmudica etc. Ib. 15, 7: Scriptura comparanda est aquae, Mischna vino, Talmudica (ס"מוס) condimentis rel. Imo Amoraei a Tanaitis distinguuntur 13, 10.

³⁾ Quae res eo magis mirabilis est, quia versus numeraverunt. Voces enim et litteras facilius erat numerare quam versus nondum punctis distinctos. Medium legis versum non Levit. 8, 8, quem Masora parva profert, sed Levit. 8, 15 esse, tractatus Sopherim tradit, in quo 9, 3 vox מווי medium versum incipere docetur. Hoc שמווי punetum habet Levit. 8, 15, quod hodie Rebia esse videtur. Sed quaeritur an sit punetum antiquum, quo versus medius insignitus erat. Ben Ascher Levit. 8, 8 medium versum dicit, nulla ratione habita tractatus Sopherim. Cf. Baer-Strack Dikduke hateamim. Lips. 1879 p. 56. Derenbourg Journ. as. 1870 Vol. XVI p. 535. Strack Stud. u. Kritiken 1875 II p. 747.

⁴⁾ Verba sunt: מיד נכנס המפטיר ואותז את התורה ואומר שמע המפטיר ואותז את התורה ואומר שמע פסוק הראשון בנעימה ואף העם עונין אתו אחריו:

gregatio etc. 1). Sic et psalmi quibus Hallel nomen est (Ps. 113. 114. 116-118) in festo Hanukka non canuntur sed cantillando recitari debent, צריך לקרותן בנעימות Soph. 20, 9 2).

Quae praecedunt si quis reputaverit, nobiscum ad eam senten-

tiam adducetur ut statuat:

1) Constat saeculo p. Chr. sexto, quo Gemara babylonica ad finem perducta est, cujus in tractatu Sopherim saepe fit mentio, scribas incepisse singulos versus punctis distinguere, quod tamen, ne in libris publicae lectioni destinatis fieret, vetitum est.

2) Constat initia accentuum distinctivorum, imprimis usum puncti gemini superioris (Zaqef = šewayyā) convenire cum Syrorum ratione interpungendi, ea, quae a Josepho Huzita aut inventa aut

certe adhibita est exeunte saeculo quinto vel ineunte sexto.

3) Constat tempore, quo tractatus Sopherim compositus est, artem cantillandi notam quidem, sed neque in tota lectione adhibitam neque punctis indicatam fuisse, de quibus in tractatu leges de scribendis libris sacris tradente altissimum silentium.

4) Constat Syros etiam accentum conjunctivum, gårora, adhibuisse, quo arctissimum duarum vocum nexum designare stu-

debant.

5) Constat Hebraeos in seligendis accentibus conjunctivis

euphoniam cantillandi respexisse.

Ex his omnibus vero sequitur, Hebraeos Syrorum in scholis usum accentuum videntes artem syriacam esse imitatos, ita quidem ut signa distinctionis primaria inde desumpta aliquantum immutaverint et auxerint, signa vero conjunctionis apud Syros neglecta, qui uno tantum utebantur 3), ad hujus normam ipsi invenerint et suae legendi consuetudini a patribus acceptae accommodaverint 4). Quod ante saeculum sextum factum esse non potest, quia non

¹⁾ Soph. 14, 13 'אח'כ מגביה את התורה ואומר אחד אלהינו וגו' 14, 13 ועד מתחיל בנעימה ואומר ה' הוא האלהים ה' הוא שמו ואחריו עונין אתר העם וגר'

²⁾ Ita vocem ככיבוד de cantillando adhibitam vides in Manuel du lecteur Journ. as. 1870 Vol. XVI p. 415: שוש לפר הנעונות לפי הנעונות מהן (מהטעמים) דרך גובה ומהן דרך רום ומהם דרך נצב . 1b. p. 383 legitar כל שר או משרת יש לו ניגון ונטימה לבדו . Ib. 416 l. 2 sq. Cum cantillando conjunctus est certus manus et digitorum motus 75277, et nomina accentuum a sono et motu sunt desumta. Ib. 398 l. 9. Hinc Zaqef est elatio vocis, quod nomen pro sewayya sive zauga introductum est, quo forma signi non sonus describitur.

³⁾ Ex hoc uno garora deinde quatuor signa conjunctiva sunt formata, 1 mghayygðana, 2 suhlag mgh., 3 garora, 4 suhlag garora.

⁴⁾ Ita statuendum est, quia consuetudo cantillandi, i. e. recitationis ornatioris, certis phrasibus musicis instructae (= نبتيل) necessario antiquior est, quam studium describendi hanc cantillationem adpictis in libris punctis.

antiquius Syrorum systema, quo unum punctum adhibebatur, sunt imitati verum recentius a Josepho Huzita introductum, in quo

Sewayya sive Zauga erat receptum.

Ab altera parte vero ultra saeculum septimum medium non petest descendi, illo enim tempore Syri systema suum immutaverunt, quod eam ob causam statuendum est, quia Jacobus Edessenus uti grammaticae conditor ita et accentuum ponendorum fuit magister, cujus praecepta magna posteriorum doctorum turba est secuta. Quae enim a Thoma Diacono primum latae apud Barhebraeum et Severum de accentibus proponuntur leges, a Jacobo excultae certe et commendatae sunt, quod Severus noster p. 37 l. 7 disertis verbis tradidit. Quodsi igitur Hebraei Syros sunt secuti neque vero Thomae et Jacobi systema sed aliud illud antiquius sunt imitati, ita statuendum videtur, ut primum ponendorum signorum accentuum initium post Josephum et ante Jacobum factum esse censeamus.

Jam quum inter accentus et vocalium signa apud Hebraeos ea intercedat ratio, ut vocales in pausa productae nonnisi propter accentum pausalem producantur, hoc memoria dignum est, interdum esse discrimen inter vocales, quae legi deberent, si accentuum ratio habetur, et inter eas, quas signis indicatas invenimus, Ex. c. Athnah et Soph Pasuq pausam efficiunt et vocalem longam postulant, nihilo minus vero vocalis brevis servatur uti Gen. 3, 6 :יאכלי et בותאבל et Jes. 16, 10: הושבחר. Vice versa Zaqef, Segolta, Rebia et Tarha pausam non efficiunt et vocalis naturam non afficiunt, attamen haud raro vocalis longa cum Zaqef reperitur, ex. c. Gen. 12, 5 רְּבֶּשׁר, 24, 19 אשאָב, et cum Segolta Levit. 2, 13 המָטָח, et cum Rebia Levit. 17, 4 לְּבֶּשׁ, Ezech. 22, 25 אֹבָלה, et cum Țarha Hos. 4, 17 אפרים. Unde concludendum videtur non uno tempore vocales et accentus esse additos, sed primum appictos esse accentus distinctivos maximos, deinde vocales secundum traditionem, quibus deinde apposita sunt signa minora accentuum, a quorum melodia vocales antea positae aliquantulum recedunt. Id enim nemo a se impetrabit, ut uno tempore tantum opus, quantum fuit appositio vocalium et accentuum, inceptum et ad finem perductum esse credat. Aetates potius distinguendae erunt, quarum tres fuisse censeo, antiquam, qua versus punctis maximis Soph pasuq, Ittnahta, Zaqef, Rebia, distinguebantur, quorum usus in tractatu Sopherim vetatur, mediam, qua vocales addebantur, recentem, qua accentus minores cantilenam indicantes 1) vocalibus accesserunt, quibuscum non semper ad amussim conveniunt. De minimis hisce signis inter veteres doctores non semper constat. Totum opus saeculo sexto in-

¹⁾ Notandum est in fine versiculorum duplex esse signum, Soph pasuq, quo versus logice distinguitur, Silluq, quo vocis modulatio praescribitur, ea ut tonum et dimidium ascendat (Ab a = la ascendit ad c = ut). Soph pasuq signis antiquis, Silluq signis musicis recentioribus adnumerandum est.

choatum, saeculo septimo medio ad finem erat perductum 1), eo ipso tempore, quo apud Syros novum systema introduci videmus, quod Jacobi Edesseni studio esse excultum et commendatum vero est simile. Jam igitur id agendum est, ut statuamus, quid Jacobus veteri systemati adjecerit, quid mutaverit.

Praeter punctum finale, påsoqå, Josephus Huzita adhibuit accentus logicos: 1 zauga, 2 tahtåyå, 3 sellåyå, et accentus rhetoricos: 4 mešayyelånå, 5 påqodå, 6 samka, 7 sesyana, 8 menihånå, 9 hau damerakkab men terën zaugin. Quem ultimum eundem fuisse conjecimus, quem Jacobus dixit tåxså wetahtåyå mešayyelånå, ita ut nomen a Jacobo usitatum rhetoricum accentus hujus sensum, Josephi vero nomen formam scribendi indicaret.

Cum hisce duobus accentuum generibus quum comparamus eos, quos Jacobi Edesseni esse Severus p. 31 perhibet, statim apparet principium ponendorum accentuum logicorum immutatum esse servatum, quibus accedunt accentus rhetorici aliqui novi. Deinde vero magnam partem accentuum propositorum compositam esse ex accentibus duobus videmus, ita ut catalogus ille non accentus simplices enumeret, verum etiam eorum inter sese conjunctionem exemplis illustret. Compositorum illorum accentuum nullam esse rationem habendam facile intellegitur, ubi naturam et historiam totius systematis perspeximus, quod Jacobus excoluit. Videamus igitur quid ab eo innovatum sit.

Atque hac in caussa cernitur numerum accentuum logicorum primariorum ab eo esse duplicatum additis iis quos eorum αλλοίωσεις sive vicarios appellavit. Itaque simplicibus accentibus šęwayy \hat{a} (sive zaug \hat{a}) \hat{s} ell \hat{a} y \hat{a} , ta \hat{h} t \hat{a} y \hat{a} , adjecit šu \hat{h} l \hat{a} ϕ šęwayy \hat{a} , šu \hat{h} la ϕ sellâyâ, šuhl⢠tahtâyâ. Vicariorum signa eadem esse quae accentuum primariorum ill. Georgius Phillips docuit, id vero inter eos est discrimen, ut vicarii pausam paullo longiorem postulent quam accentus primarii. Exempla a Georgio Phillips proposita eadem sunt, quae apud Severum p. 34 leguntur, itaque šuhlāq šewayyā est in enunciato :ابحزا بع ملاها Genes. 6, 4, šuhlaφ tahtāyā in λομ Act. 9, 17, šuhlāφ sellāyā in المنا عدل المنا ا perpenderit, aptum judicabit, locis accentibus indicatis paullulum subsistere in recitando, ita enim orationis naturae convenit. Elegantius igitur et majorem in modum recitandi venustatis habita ratione lectores ecclesiasticos instituit Jacobus hac in caussa, nihil tamen in signis ipsis mutavit. Accentus primarii et vicarii iidem

Quod caussis satis gravibus effecisse mihi videor in dissertatione cui inscripsi: Die Tschufutkaleschen Fragmente. Eine Studie zur Geschichte der Masora, quae inserta est actis Congressus Oriental. Berolinensis 1882 p. 188.

sunt, ubi loci natura longiorem postulat pausam, accentum nomine

vicarii appellavit.

Etiam in reliquis accentibus, quos rhetoricos diximus, non tam leges novas proposuit quam usum excoluit, variasque eorum usurpationes variis distinxit nominibus. Qui vero supra p. 68 rhetorici a nobis dicti sunt accentus non ejusdem omnes sunt notae, duo potius rhetoricorum genera videntur constituenda. Nam signa jubendi, interrogandi, desperata voce recitandi, objurgandi alius generis sunt ac signa, quae pausam indicant sive majorem sive minorem. Haec igitur signa dirimenda sunt in classes duas; alteram efficiunt signa mimetica, quae jubent voce quasi imitari animi motus, veluti voce plangente animi dolor exprimitur, - alteram efficiunt signa, quae docent, quantum temporis inter singula orationis membra debeat intercedere, ut lectio pulchra sit et argumento conveniens, quae temporalia liceat dicere. Qua in re doctrinae graecae apud Syros habemus vestigia, quum jam Dionysius Thrax docuerit: αναγνωστέον δε καθ' ιπόκρισιν, κατά προσφδίαν, κατά διαστολήν. Signa mimetica pertinent ad ὑπόχοισιν, quemadmodum scholiasta (Bekker Anecd. II, 744, 10) vocem καθ' ὑπόχοισιν explicat κατά μίμησιν των προσώπων; signa temporalia pertinent ad διαστολήν, quae vox vario modo a scholiastis explicatur, ita tamen ut omnia eo redeant, ut zara στιγμήν sive κατά γωρισμόν των διανοιών recitandum sit 1).

Hae igitur mimeticorum et temporalium signorum classes, quae jam in Josephi Huzitae novem accentibus cernuntur, etiam apud Jacobum sunt servatae, quamvis in catalogis accentuum, quos hodie legimus, omnia sint confusa et valde perplexa. confusionem ita facillime expeditum iri censeo, ut non a nominibus accentuum sed ab ipsis signis proficiscatur disquisitio. Primo loco agimus de accentibus mimeticis, non tam quia apud Dionysium lectio καθ' ὑπόκρισιν primo loco ponitur, quam quod eorum ratio simplicissima est et admodum perspicua. Tota res secundum positionem et numerum punctorum facillime distribuitur, quam secundum Georgii Phillips dissertationem exhibeo, cui inscripsit Syrian Accents in diario anglico Journal of Philology Vol. IX.

- I. Itaque unum punctum super primam vocis litteram ponitur, quod est:
 - 1) signum jubendi, paqoda e. gr. 💜 vade!
 - 2) signum interrogandi, mešayyelânâ e. gr. and ubi?
 - signum laudandi, yohēβ ṭuβā e. gr. -οροοή Benedictus sit!

Hoc loco tertine recitandi legis κατὰ προσφιδίαν usus est nullus. Προσφδία enim referenda est ad τόνους, χρόνους, πνεύματα et πάση, itaque ad singula pertinet vocabula, neque ad membra orationis perpetuae. Distributio membrorum per puncta indicata nonnisi sensu latiore ad zoóvov referri p. 63 diximus. Dionysius Thrax ed. Uhlig p. 107.

- 4) signum vocandi, qâroyâ e. gr. كما منه vocate mihi Nathanem!

II. Punctum unum subscribitur litterae primae vocis, quod est:

- 6) signum admirationis, me dammerana e. gr. אבען
- 7) signum desperandi, menahta e. gr. عاط اب عاص ١٠٠٨ ﴿

III. Duo puncta primae voci imponuntur, quod est:

- 9) signum objurgandi, taxsa e. gr. WAON -1.
- IV. Duo puncta post ultimam phrasis vocem oblique ponuntur²), quod est signum:
 - 10) recitationis flebilis, meβakkeyana e. gr. . Δ . ο
- V. Unum punctum primae voci imponitur, duo post ultimam vocem oblique ponuntur, quod est signum:
 - 11) precandi meşalleyânâ e. gr. المن بالمناه بالمناه عندار المارة المارة
 - 12) persuadendi, mepisânâ e. gr. خدارلر هيه هندل.

Mimeticorum accentuum quis est quin videat simplicissimam esse naturam perspicuamque condicionem? Punctum superpositum est signum jubendi, interrogandi, laudandi, vocandi, monstrandi, et quod addere conamur, similium affectionem, quas elatâ paullulum voce exprimendas esse patet. Quibus est cognatum signum objurgandi, tâzsâ, quod constat duobus punctis voci primae impositis.

Ab altera parte punctum infra primum phrasis vocabulum positum voce paullulum remissa jubet lectorem recitare, quod convenit sententiis admirandi, desperandi, et rebus, quae quasi ἐν παρόδφ proponuntur et accentu meβattelana designantur.

Accedit signum flebilis recitationis, duobus constans punctis in fine infra positis. Quod conjunctum cum signo jubendi vel vocandi id efficit signum, quo phrases precativae et ad persuadendum compositae distinguuntur, quum in precationibus aeque atque in sen-

¹⁾ Phillips: It denotes a sudden change of the subject. Exemplum exstat in Ep. ad Romanos 3, 4 | 2000 | Plura de hoc accentu infra dicenda sunt.

tentiis, quibus persuadere studemus audienti, simul aliquid insit quo jubemus et quo flebili voce conquerimur.

Totum hoc accentuum mimeticorum systema confectum est

ex initiis iis, quae apud Josephum Huzitam supra invenimus.

Temporales accentus apud Josephum sunt duo, samkå et sesyana, signa pausae minoris et majoris, cf. p. 68, quod monendum videtur, antequam Jacobi accentus temporales secundum positionem et numerum punctorum exhibemus. Habet enim Jacobus

- I. Punctum unum vocabulo superscriptum, quod appellatur:
- 1) gårorå i. e. attrahens e. gr. اخوه و أخره و أخر
- II. Punctum desuper inter duo vocabula positum, quod est:
- 2) šuhlaq garora, vicarius attrahentis e. gr. et quod adhibetur, ubi inter singula membra intercedit o copulativum. Hic quoque accentus est conjunctivus.
- 4) zausā, motus e. gr. امروالا معرفاله و , qui dimidiam vim (longitudinem) accentus sellāyā habere perhibetur.
- III. Punctum unum in ipsa linea positum, quod dicitur:
- 5) šehimā, simplex e. gr. ouou A > punctum interdum in fine sententiae ponitur, ut in exemplo allato Joel 2, 16, quo facto a pâsoqâ distingui non potest.
- 6) šuhlāφ mehayyeðānā i. e. vicarius accentūs conjungentis, quem accentum conjunctivum esse infra videbimus. Exemplum est איי בייבון. פאבי בייבון. פאבי פון ייבון
 - IV. Punctum infra lineam ponitur, quod est:
- رَبُ عَلَيْهِ مِلْمَا مِكْمِ مِلْمَا مِكْمِ اللهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اللهِ المِلْمُعِلَّ المِلْمُلِيِّ اللهِ اللهِ المَا اللهِ اللهِ اللهِ ال
- V. Accedunt accentus duobus punctis constantes, quae ponuntur supra lineam vel in linea.
 - 9) rāhṭā δelā pāseq, currens neque dirimeus e. gr. aull μ

ب المريدة , quo in exemplo cernitur accentus indicans pausam minimam, qua singula membra non separantur, quae separari non possunt.

10) rāhṭā δepāseq, currens qui dirimit, e. gr. المراكب المادد ا

Qui praeterea huc referendi videntur accentus, 11 mehayyeðana, 12 qauma, 13 mehappegana infra p. 83 sq. tractabuntur.

Haec puncta supra lineam, in linea et infra lineam posita, quibus varia pausarum longitudo definitur, ita composita esse ut in iis usus accentum samka et šesyana, quos adhibuit Josephus Huzita, magis excultus et subtilius distinctus sit, vero simile est, quum eandum rationem intercedere viderimus inter accentus mimeticos Josephi et Jacobi. Itaque in eam sententiam deducimur, ut censeamus, Jacobum antiquam samkae formam distinxisse in samka simplex et in šuhlao samka, eodemque modo pro šesyana antiquo duo introduxisse nomina sesyana et zausa. Sed garora et šuhlaq garora alius generis sunt accentus. Quam rem ut accuratius perspiciamus, necessarium est inquirere, quid sibi velit appellatio šuhlaq, et quid valeat šuhlaqa ad definiendam pausae longitudinem. Atque hac in causa monendum est, quod supra diximus, accentûs šuhlaça dictos paulo longiorem postulare pausam, quam accentus simplices. Hoc docuit Barbebraeus, qui dicit, sublaq šellaya ab šellaya distingui longitudine soni, et sic šuhlaq tahtaya a tahtaya, šuhlaq šewayya a šewayya. Cf. Phillips Letter of Mar Jac. 46, 57-59. Idemque cadit in šuhlaq samka et samka, Samka enim dimidiam pausam accentus tahtaya aequiparat, suhlaq samka longior est quam samka, verum non ad longitudinem accentus taḥtâyâ accedit 1). Haec igitur horum accentuum est ratio, ut puncto inter duas voces sub linea posito exprimatur pausa magna, puncto sub ipsa voce posito pausa parva, et ita quidem

- 1) pausa maxima = šuhlaq tahtaya.
- 2) pausa magna = taḥtâyâ.
 - 3) pausa minor = šuhlaq samka.
 - 4) pausa minima = samkå.

Quattuor tali modo pausarum genera distinguuntur secundum longitudinem, ubi Josephus Huzita duo tantum distinxit, taḥtâyâ et samkâ, ita ut Jacobum artem recitandi accuratius excoluisse facili negotio intellegatur. At hoc non proprio Marte ita egit, verum homo, qui alibi Graecorum pedisequum sese probavit, et hac in re Graecum magistrum imitatus est. Friedlaenderum audiamus haec de Nicanore disserentem: "tempora singulis distinctioni-

Phillips in Journal of Philology Vol. IX de samka dicit: In sound it equals half of tahtaya . . . sublag samka is distinguished from samka by the extension of the sound, but it is not as tahtaya double of the sound.

bus danda ratione proportionis habita ita descripsit Nicanor, ut finali quatuor moras tribueret (ή τελεία στιγμή δύναται τέσσαρας χρόνους σιωπής (Β 23) duas τη πρώτη άνω (Β 52) unam τη δευτέρα άνω (Β 132). Hinc colligitur υποτελείαν, quae a finali proxima est tres moras valuisse, quod confirmatur scholio corrupto in Cram(eri) A(necdotis) Par(isinis) 3, 8 (Β 877): ἐν τη συντάξει ζητούμεν εἰ στιχέον ἐπὶ τὸ τηλόθεν ἐχ Ανχίης Ζάνθου ἀπο δινήεντος, ὑποτελής γαρ ἐστιν, ήτις τρίχρονος δύναται είναι; quod ita emendandum ὑποτελεία γάρ ἐστιν ἵτις τρεῖς χρόνους δύναται. , . . . Υποστιγμήν unius morae intervallum efficere dicitur (Θ 206) etc. 1).

Habemus igitur testimonium uberrimum grammaticos Graecos vim punetorum secundum proportionem temporum distinxisse, et hanc eorum rationem homo Syrus secutus systema composuit, quo minima quaeque definire conatus est. Si samkā est duarum morarum, šuḥlāφ samkā habet tres, taḥtāyā quatuor, šuḥlāφ taḥātyā quinque. Graecus relationem definivit, quae intercedit inter τελείαν (pāsoqā) ὑποτελείαν (quae esset taḥtāyā) rel., Syrum ultra progressum variam pausarum longitudinem, quae competit taḥtayae,

sellavae rel. pro natura loci describere haud poenituit.

Quae quum ita sint in usu puncti inferioris (samka, tahtaya), vix erit dubium, similem exstare rationem inter accentus quae puncto superiore designantur, qui sunt quatuor: šuhla q šella ya, sellaya, sesyana, zausa, nam šuhlaq garora et garora huc non pertinent. Longitudinem pausae maximam convenire primo, minimam ultimo conjicimus, ita ut secundum morarum numerum eos posuisse nobis videamur. Qua in re tamen, quod de Nicanore monuit Friedlaenderus etiam ad Jacobum pertinere noli neglegere, qui non id egisse putandus est, ut haec levissima discrimina accuratissime observarentur, sed qui eo consilio hos accentus distinxit, ut lectorum inscitiae, quantum fieri potest, subveniret. Ceterum accentibus Syrorum ut Hebraeorum cantilena (reyna, negina) competit, quam nisi quis viva voce cantatam audiverit disci non posse Barhebraeus (Oeuvr. gram. ed. Martin p. 247) auctor est, qui paullo post de desperata accentuum condicione loquitur 2). Idem denique solum Syrorum et Graecorum libros hisce signis musicis ornatos esse contendit (ll. p. 247), quod admodum mirabile videtur 5).

Friedlaender Nicanoris πεφὶ Πιακῆς στιγμῆς reliquiae Regiomontii Borussorum 1850 p. 119.

²⁾ Oeuvr. gram. p. 248 med., Phillips Letter p. 35.

³⁾ Quod de Graecis libris dixit ad puncta vix poterit referri, quae sunt simplicia et rara, itaque ad signa musica pertinere videtur, quorum specimina exhibent Christ et Paranikas in Anthologia graeca. Sed quomodo fieri potuit, ut filius Hebraei de Hebraeorum cantilena taceat?! Legendumne pro

Ex iis quae praecedunt de indole totius operis Jacobi licet ferre judicium, ita ut jam de šehîmâ et de šuhlå $oldsymbol{arphi}$ mehayye $oldsymbol{\delta}$ ânå, qui accentus puncto in linea posito designantur, possimus paucis dicere, quae sentiamus. Nihil in libris manuscriptis antiquissimis, quos, uti ipse dixit cf. p. 49 conservare neque novis vocalium signis introductis perdere Jacobus nitebatur, tam saepe usu venit quam punctum in linea, nostro fere commati aequiparandum. Cf. p. 64 sq. Hoc punctum a påsoqå systematis novi non potuit distingui, et ubi servatum erat in libris ex antiquioribus exemplaribus descriptis, quibus scribae deinde addiderunt puncta nova distinguendis membris destinata, confusio maxima non potuit non oriri. Hinc Jacobi de šehima praeceptum, quod proprie alienum est a systemate, admodum est intricatum, nam quae apud Barhebraeum (Oeuvr. gram. I 254, Phill. 50) exstare videtur Jacobi sententia intellegi vix potest. Hoc vero inde effici posse nobis persuademus, accentum šehimā pro sellāyā, tahtāyā et šewayyā poni, neque propriam habere cantilenam, quod facile ex ea ejus ratione explicatur, quam proposuimus. Phillips recte etiam addit šehimā in fine enunciati occurrere, ita ut vel pro påsoqå positum sit 1), quo facto quae de confusa rei ratione diximus amplissimo modo confirmantur.

Quae de šuhlā $oldsymbol{arphi}$ mehayye $oldsymbol{\delta}$ ân âp. 84 monenda sunt, quum de mehayyedana pendeant, cum iis conjungimus, quae ad mehayye đã nã pertinent. Itaque hoc loco de iis accentibus agendum est, quae duobus punctis constant, et quidem supra lineam positis (râhtă de la paseq), in linea (râhta depaseq) sub linea (mehayyedana). Duo puncta in linea posita, råhta depåseq membra sejungunt, verum ita ut currente quasi voce legenda sint, e contra råhtå delå påseq i. e. duo puncta super lineam posita enunciati membra non dispescenda sed conjungenda esse docent, quamquam sunt membra separata. Itaque cum sellaya comparari potest hic accentus, quum sellaya quoque membra distinguat apodoseos, quae per se spectata una est et membrum perfectum efficit, quod ad protasin accedit. Exemplum hujus râhțae delâ păseq est Ep. Jac. 5, 9 عدولا المراجع عب المادي المادي المادي المادي المادي والمادي والمادي

Porro mehayyedana, quo duo vocabula syriaca conjunguntur, quae uni graeco respondent, uti العدماء الأعداد المعامة المعا

confirmetur origo accentuum Jacobi graeca — Vidi libros syriacos manuscriptos notulis musicis graecis instructos, qui in Bibliotheca Dresdensi asservantur. Librum aethiopicum notulis musicis instructum Wrightius commemoravit Catal of the Ethiopic Mspts in the British Mus. p. 11 a. De Arabum notulis musicis cf Kosegarten Liber Cantilenarum p. 39 et Land Recherches sur l'histoire de la gamme arabe in Actes du sixième Congrès des Orientalistes Leide 1885,

¹⁾ Phillips Journ. of Philology IX: Its mark is the same as that of pasoqa, and is sometimes found at the end of a clause.

ομοούσιος, nihil est nisi Graecorum ὑφὲν, de quo p. 73 egimus. Nomen vero mehayyeðānā antiquitus non in usu erat, in tractatu enim de accentibus, qui Thomae Heracleensis esse putatur, hic accentus dicitur gårorā, quo nomine Jacobus alium accentum designavit, quem supra p. 80 commemoravimus. Quae in illo tractatu leguntur addito textu hic repetimus e codice Add. Mus. Brit. 12,178:

Nomen gårorå a Jacobo ad alium accentum translatum est, res vero est servata imo exculta, nam praeter simplex mehayyeðanā habet etiam šuhlā ap mehayyeðanā p. 80, 6, cujus major est vis, quod in omnibus iis accentibus vidimus, qui nomine šuhlā ad designantur. Itaque šuhlā ap mehayyeðanā non dua vocabula sed duo enunciati membra connectit, verum quum puncto simplice in linea posito designetur, uti šehimā et pāsoqā, in hoc quoque accentu deprehendere nobis videmur artificium Jacobi, quo punctum simplex ex antiquis codicibus servatum variis pro natura loci nominibus distinxit. Exemplum propositum est المعادد عليه عليه المعادد المعادد

Restant denique accentus qaumā et mehappezānā, a Severo p. 34 omissi, quos Barhebraeus (Oeuvr. gr. I p. 248, 6; 258 ult.) non

¹⁾ Cf. Martin Jacobi epist. p. 12 ubi idem de accentu jacoj dicitur; de joci ibidem sequente summa est confusio. Phillips Letter 82, 74.

quidem descripsit, verum tamen enumeravit. Quae habet de mghappeχânâ p. 258 lin. ult. haec sunt: "Mehappeχânâ. Hunc accentum, quum a doctore sene celebri Melitenensi vellem audire, dixit: Hunc (accentum) neque ipse novi neque a magistris meis audivi. Sanctus (Jacobus) forsitan a Graeco eum didicit eumque etiam Meqarqesâyâ (al. lect. Megarqesânâ) appellavit. Et forsitan propter sonos varios verborum ejus....) et in regionibus nostris etiam a Graecis ignoratur".... Qauma deinde a pâsoqâ improprio (pâsoqâ še lâ) eo distinguitur, quod insequens membrum copulâ we adnexum est, unde nobis opinio oritur qaumâ quoque esse nomen puncti simplicis quod propter rationem logicam nomine speciali distinxit uti šuḥlâφ mehayyeðânâ. Ceterum neque Barhebraeum neque ejus doctorem rem, a Graecis desumptam, intellexisse quum pateat, videamus num quid simile etiam nunc apud Grammaticos Graecos exstet. Hoc loco et μαραν p. 79,8 explicatur.

A. Mehappezânā est accentus invertens, exemplum quod profert Barhebraeus l. l. ex Deutr. 32, 1 desumtum a doctore cujus verba recitat non ad mentem Jacobi legi solebat, verum ratione aliena a doctrina Jacobi. Doctor itaque Melitenensis (cf. Bhbr. 249, 10) ita dispescit periodos, ut primo loco poneret rāhṭā ðglā pāseq, deinde pāsoqā še'ilā denique taḥtāyā hunc in modum:

(وراهم الم مع المروس وسور الم الم الم مامن المروس المرامة الم

Habemus post šemayyā 1 rāhṭā δelā pāseq post deφumy 2 pāsoqā še'ilā post yulφāny 3 taḥtāyā

Quid sibi velint puncta reliqua ex iis intellegitur, quod dixit de Jacobi ratione legendi. Posuit enim Jacobus 1 mehappezana deinde 2do šuhlāq mehappezana beyað aðwaða, 3tio šuhl. mehap. beyað sertona, ita ut omissis accentibus a doctore illo Melitenensi lectis haec supersit Jacobi distributio membrorum:

(در معرار) واحرار عرصه ابدا ماهناه بحود.

Punctum post erit Jacobi šuhlāq mehappezanā, per litteras, et sic post est inserendum šuhl. meh. per lineolam, Jacobi denique mehappezanā post debet poni, ubi in editione

¹⁾ Locus corruptus est, excidit aliquid quod Phillips Letter p. 60 non vidit.

²⁾ Ita edidit Martin; Phillips scripsit (2004) in versione anglica, in editione vero (2004). cf. Phillips a letter of Mar Jacob London 1869 p. 60 et (2005). Linea post (2004) a me propter nomen holico (2005) ficta est.

Barhebraei eam ob caussam omissum est, quia in ejus locum

råhtå delä påseq est suffectum.

Haec omnia quid sibi velint explicatur ex doctrina Nicanoris, quam Friedlaenderus 1) constituit verbis his: Duae sunt ὑποστιγμαὶ, quarum altera ponitur in sententiis rectis (ἐν ὀρθαῖς περιόδοις), rectae autem vocantur, quae ex protasi et apodosi ita compositae sunt, ut haec sequatur, illa praecedat. Periodi tales ὑποστιγμῆ distinguntur.

Altera est ἰποστιγμή, ,quae in fine interjectionum ponitur continuum sermonem dividentium. Velut II. II 333

'Αργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον — ἀμφὶ δὲ νῆες σμερδαλέον χονάβησαν ἀϋσάντων ὑπ' 'Αχαιῶν — μῦθον ἐπαινήσαντες voci 'Αχαιῶν haec distinctio appingitur . . . haec ὑποστιγμη ἀνυπόχριτος a Nicanore vocata est".

ubi verba "nemo unquam vidit" accentu meβattelånå tanquam additamentum designantur, quo orationis nexus interrumpitur. Ex nostra scribendi ratione tales interjectiones uncinis solent includi. Addo exemplum ad Nicanoris mentem illustrandam:

άλλ' ὅτε δή ὁ' ἴκανον, ὅθι ξανθός Μενέλαος βλήμενος ἡν. — περι δ'αὐτὸν ἀγήγεραθ' ὅσσοι ἄριστοι κυκλόσ'. — ὁ δ'ἐν μέσσοισι παρίστατο ἰσόθεος φώς.

Αροdosis incipit a ὁ δ'ἐν μέσσοισι, sed inserta est sententia περί δ'ἀντὸν ... χυχλόσε. Unde Nicanor ὑποστιχτέον inquit εἰς τὸ ἡν καὶ κυχλόσε, ών ἡ δευτέρα ἀνυπόχριτός ἐστιν διὰ μέσου δὲ ταῦτα. Itaque ὑποστιγμὴ ἐνυπόχριτος respondet syriaco taḥtāyā aut samkā, altera vero ἀνυπόχριτος syriaco meβaṭṭelānā.

¹⁾ Nicanoris cet reliquiae p. 59-76.

Priori illi ἐποστιγμῷ, quae ponitur in sententiis rectis opponitur βραχεῖα διαστολή, quae locum habet in sententiis inversis (ἀνεστραμμέναις περιόδοις), quarum apodosis praecedit protasin. Hisce de periodis Friedlaenderus p. 73 docet: "Qui ordo in rerum natura obtinet, ut causa antecedat effectum, eum etiam in elocutione naturalem censuit Nicanor, unde si sententiae primariae postponitur ea, quae a conjunctione causali (ὅτι, ἐπεί) incipit, hoc genus ad inverses periodos retulit.

inversas periodos retulit.

C. Hinc ni fallor etiam Jacobi mehappezana sive in vertens explicatur; est accentus, qui docet periodum inversam esse, ac effectum praecedere causam, ita ut in periodo naturalis rerum ordo inversus sit. Nam si adtendimus ad exemplum . Los lo, who i. e. audi coelum et (ut) loquar, πρόσεχε οὐρανὸς καὶ λαλήσω vel ἴνα λαλῷ, causa audiendi est oratio, quam habebit, ita ut logice dici debeat: Locuturus sum et audi coelum. Hanc igitur inversionem mehappezana indicat, quod respondet βραχεία διαστολῆ, quo signo Nicanor περιόδους ἀνεστραμμένας distinguere

D. Ex ejusdem Nicanoris doctrina denique etiam šuḥlāφ mghappeχānā i. e. mghappeχānā paullulum fortior explicatur, ita ut Jacobus iterum Graecam doctrinam excolens distinxerit, quod ante eum non distinctum erat. Adtendas velim ad exempla:

الم الم عام المعمر الم محلا المعمر الم عام المحلاء عامر المحد المحمد ال

Duas habes comparationes, in quibus praecedit similitudo quacum comparatur, sequitur res quae comparatur.

Periodis inversis Nicanor eas adnumerat eomparationes, in quibus praecedit res et similitudo sequitur. Friedlaender p. 73. Itaque exempla a Jacobo prolata, in quibus praecedit similitudo non inversis adnumeranda essent periodis. Ordo vero rerum logicus est inversus, quod signo quodam indicare visum est Jacobo. Simplex mehappezana adhiberi non potuit, quum periodis inversis sit destinatum, itaque suhlaq mehappezana excogitavit, quo haec inversio ordinis naturalis designetur.

E. Restat denique, ut de q a u m å î. e. de puncto simplice in linea posito verba faciamus, quod (p.85,8) a păsoqă improprio (păsoqă še îlâ) ita distinguitur, ut phrasis post qaumă posita a copula we incipiat. Quum q a u m à a Barhebraeo in recensendis accentibus cum mehappe xână conjungatur uti περίοδος όρθη apud Nicanorem cum periodo, quae dicitur ἀνεστραμμένη, conjici potest, syriacum qaumă i. e. statio esse interpretationem vocis graecae ὁρθη. Sed obstat quod dicitur, post qaumă positum esse copulativum we, id quod in periodis rectis non semper locum habet. Itaque de eo puncto potius cogitandum videtur, cui nomen est δεντέρα ἀνω, quod ante

zai solet poni Friedlaender p. 57. Exempla prolata sunt Genes. 8, 14 et. مسرا مروا حده احد افعاد [موهر] محنيط بلغي صعم افعاد 35, 25 Punctum post prius 'arsa est qauma et sic punctum post Dan et Naphthali in hisce verbis: بنسك بي فيمان العداد إصاب العداد العد

وهد الله عدد الله والله والله الله والله الله والله و puncti in utroque exemplo convenit Nicanor qui post πλάζουσι ponere jubet δευτέραν άνω in versu hoc Il. 2, 132:

οί με μέγα πλάζουσι, και ούκ είως' εθέλοντα Ιλίου έχπέρσαι εύναιόμενον πτολίεθρου

in quo ante zai brevissimam pausam necessariam putavit.

His ita disputatis tandem uno conspectu systema accentuum a Jacobo compositum possumus exhibere:

A. Accentus mimetici.

I Punctum supra vocem ponit, II punctum infra vocem ponit, ut efficiat: ut efficiat: 1 qaroya 7 menahtä 2 paqoda 8 šuhlaq menahta 3 mešayyelânâ 9 me 9 dammerana 4 mehawweyana 10 meβattelana 5 yahe tußa

III duo puncta oblique supra IV duo puncta oblique posita vocem ponit, ut efficiat: 11 täysä

6 megallesana

post vocem efficient: 12 meßakkeyana

V punctum qaroya et meβakkeyana conjuncta efficiunt: 13 mesalleyana

14 mepisana.

B. Accentus temporales distinctivi.

duo vocabula positum est 1 šuhlåφ šellåyå 2 šellava

3 šesyana | punctum supra ultimam vo-cabuli litteram ponitur.

III Puncta duo super lineam inter duo vocabula posita efficiunt

9 råhtå delå påseq

I Punctum supra lineam inter II Punctum infra lineam inter duo vocabula positum est

5 šuhlaq tahtaya

6 tahtava

7 šuhlaq samka | punctum sub ulti-8 samkå mam vocabuli lit-teram ponitur.

IV Duo puncta in linea inter duo vocabula posita efficiunt

10 råhtå de påseq

V Puncta duo recta 12 šeray tašši Ja

13 suhlaq sewayya

11 šewayya

VI Punctum in linea positum est

14 påsoqå

15 šehimâ (= påsoqå še'ilå)

16 qaumã

17 mehappezana

18 šuhlaq mehappezana.

C. Accentus conjunctivi.

- 1 Meḥayyeðānā i. e. ὑφὲν Graecorum, a quo Jacobus distinxit Gārorā.
- 2 Gårorå, quem antiquitus loco accentus ὑφὲν ponebant.
- 3 Šuhlāφ Mehayyeðānā, quo membra enunciati conjunguntur.
- 4 Šuhlaφ Garora inter membra quae copulativo we conjunguntur.

Omnium accentuum numerus est triginta et sex, qui efficitur, ubi epistolam Jacobi a Phillips aeque atque a Martino editam cum Severi et Barhebraei de accentibus capitulis comparamus, quum apud nullum scriptorem totum systema reperiatur, quia codices omnes sunt corrupti, et Barhebraeus praeterea systema Jacobi cum aliis

doctrinis conjunxit.

Itaque totius systematis natura et origine proposita accentus exhibemus, conjungentes ea, quae in epistola Jacobi habentur, quam Martinus et Phillips ediderunt, cum iis quae in Severi grammatica p. 33 leguntur, quam hoc loco secundum punctationem codicis Londiniensis proponimus, cujus varias lectiones Wrightius ad editionem nostram adnotavit. Utriusque textus condicionem qui perquirit, statim intelleget, nullo in codice exstare genuinam Jacobi doctrinam, comparata vero utraque traditione, Severi dico opere et epistolae Jacobi codicibus, textum effici, quo genuina Jacobi doctrina exhibetur. Simul vero discimus etiam apud Syros, qui accuratorum codicum laude sunt insignes, libros quorum textus primo obtutu haud malus videtur, tantopere esse corruptos, ut medela non comparatis codicibus non possit afferri. Severi enim quattuor codices omnes sunt corrupti, Jacobi epistola nullo in codice sana et perspicua. Jam igitur vide quomodo textus sese habeant, quorum editiones lectori comparandas esse moneo:

> ed. Martin p. 8, ed. Phillips p. L. 9.

ا فصف المراف به المحاف المحاف

ا نول بوهم فصوما عدد ما اود معهمدا عود دلا.
ال مؤن ل بغصم - محصلا مصلا بلا
ا عصد اسطرا حفه إلى عسط احضا فعالدا به وا وهم
ال عوسلاف اسطرا. فعود العسط افتعا صعالالا
ا منحصت: ١٢٦١ ينموار" معرصا رامده نعمامه عام
ال – المحال بين المحاصل – – – – – ا
ا فرنودهم المحود المد ولم وعيم معداد عود المحل
ا المنظر عمد المنظر
ا عنما. صميا. مركبا. مصصرا. معاكبا. مسيا. مدامدا
ال فنها. صما عزلال معصل - عنسال مديدا.
ا صح صد عه صد به و وج لعل عدا تحمد رز عمد النواد
اا حجهدا. هسبرا. عصده صبيرا. بن وزا. عصده بن وزا.
١ حريم امحل صفرا ، موسر مصفرا ، امح مصفرا ، معرد ، معرد ،
١١ حريا. اومل فمحدل ومحد كما.
ا معالما واوم واول وصعم اوما واؤل الا عصم"
ال صعاليا واصدا وأنها وفصف امدا وأنها ولا فصف
ا موهموما. موها بدلا /بازا. مرموديا /ودرا ممزمها. عمراه
[I Phill]LöL/] Loace II
١ حم ١١١١ [١٥٥٨ حم صورين ١٥٥٨ صفرهم] احصل معر
ال [حب المال ال حب هتهما isin lihin المال
ا عند لعدماره المحموم وبح -
II عن اعدما. معنط واب ومليه المروه وم صعاره
ا موسدو مقدوا بنام معر وماتعا موسا
ע ב ייבן ייבן לבם א פסימן גם פא ימן מסוף

- ا دلما: دهما بدرواره بعده معسا:
 - II حدل: حداد ومرا وركبوداره ومقدهمسان
- ١ اسمبا معدا مبغدا فعدم اه داه صلا
 - II اسميا. دهما مرهما دهمه اه داهولا.
 - ا عقبا: مسرا عنها بصهد صعدا بالعا طافدا:
 - II عقبا: مسا هنا بصيد صعدا بانعا داندا:
- ا عصده عقا: بات ا وم عدم: الما المواف عنا العدما.
- II عصده عما: رحم المرد المورد عبينا العدم
 - [Deest apud Phillips . | ALAL | NOR : NOR | FOR | I
- ا وصوما. دلا به مرا بحدود ولم مرا المورد وصوما وه
- II فصوما. وال به ما احدود والمراح المراهد وصوما الم
 - I عصره. صلى عسطا
 - II عصره: صل: مع مسطر.
 - I بنوال نوصه.. لا لحم دلا حدد اونا..
 - II فنه الم نوصف لا لحم ملا حديد المنا.
- ا محصل المحمد معمميل الدوره واحد احزوم الدوره واحد
- II محصيا - المدورة واحب احدوه واحب
 - ا العسم.
 - اا الصم
 - ا عصلاف علما. ولا سوه المحما لحم اسن.
 - II عصده دلمان ولا سوه المحمد لحم الند.
 - ا عصلاف لسلما علما اسد.
 - II soule had how slot.

- ا جمعه ا نحم سلام م عموس.
- II فعمرا. بعم سلاط مع فيهمده.
 - I عسطا ، مدلم م سعرا ، مدا
 - II عسطا. محدما مع حدم بيصرة.
- I افتعل إني معملا حصمه ومنا وروما ورحاء
- II اجتمار الم. المنظم حجمانه نعدا حدما ماحا.
 - ۱ اجتما معقبا، ملا به ملع: الا اهمه: احد حدا:
 - II اجتمعان معنا. علا المحمد الا اجتمع المن هنا.
- I احما معمالالل لا افتها لحم: إلا الدلم. [محمعا بمحنا
- II اجتمار ومعاريا. وحدما واصدار ال المنصم العد ال اجدا
 - I لا المامم العدر.
 - ١١ ٢٥٥ ، الا الله.
 - I ادها ماسكا. الأنوا به ديا فلاه.
 - II احصل ماسميا. الايهان به صدا معلاه.
- I محدسا اودم مصمدا، در الجدم اسه الله در المحم
- II محصرا. حب المجمع اسونال.[:] حب المحمع
 - ١ حمرصها ببه صل.[:] دم احسل حربها متند.
 - II حمر حمار.[:] حبد احسل حرب المسادر الم
 - I بنوال ذلا وصع لا الماسي سو ملا سو الس ولا المادسي.
 - II زنوال ذلا وصعه لا الماسه سو علا سو است ولا المادسي.
 - I بنوا ال وصف ونهصف أوره رح. وحد منوور.
 - II زرفها بلا فصم ورفصم. زوا لمع مد مدادات

 - ١١ ١١١١ الما المال المال

- ا معدما اودم وازادهه لوسو اب عدا فانا دانا مورا.
- II منفذهمار - - منا وانا عموورا.
 - ا نود لود بودوره محدا بنسام عنا
 - II نمح لمحران بوحماد لمحدا وأسرا مع معار
- I فنها. [۹۱ فنه] منهه لد كدم. اه [۹۱ كهار] دادم النا.
- II فنها. منه المام اله المام فادف التا.
- ا صدورا. بن العنه والدوا بن بعدا على مراه ود العدا. بند
- II هسميا. اوا اهزاه والاوا. - - اونه
 - ا به واحدا بحداد الما
 - II 100 وافتيا وحمان /يار.
- ا مركسا لسب شهروم عدوم لم سقحم هنا. [طعد تعلم ها
 - ١١ عركيا. كسب ١٩١٥م. فدا ابا هدم عند.
 - ا صحمطا. حدا [.Ph.] هدر هند.
 - _ _ _ II
 - ا صعاليا. انحه الاحداد الموراد المورد الموراد الموراد المورد المورد المورد الموراد الموراد الموراد الموراد الموراد الموراد ال
 - II معاللاً الحد بودا الله
 - 1 مسما. الم ماط أب ماحد بدد لد منا.
 - ١١ هنسما. ١٠ ١١٨ ماط اب صاحا بدد حد هنا
- ١ صديعيا. ابديا الحرب معه مددة صهقاله ابديا ١٥٥٥
- II صدوريدا. احدا الخرر مبعه مدحت مُنهداره. اندا وهه
 - 1 2000 مع عدا
 - 11 معداد معداد الم
 - ا محولاله إسمون س الله ا عندا.
 - II صفر لاما المامود من الاما عندا.

- ا مسبول عوا جامها ال سلام جدلا لا صوال
- II هسبيدا [sic]. غوا داوهمال سلام حداد لا ضوار.
- ا عصده [An هسبل] هسمار. هاوندج حنطا صحب ولا نحلا.
- II عصده منسكار، جدوندب حسفلا مفسع ولا سفلا.
 - ١ ١٥٠١ خوده فروها خلامال خاهدها
 - II منا. حدوداً ومعل طاوراً واهدار.
 - ا مصلاف بهذا تقعل منسل واقدل معدل دفي ادمي
 - II عصدف إزهزار معط متسا واقدا معتبا نهنج المه.
 - ا كريا حوه عمل انحه ذالا حاجب والمه حد المه
 - ١١ حيا. حنه عط ابدي وانا حاجب ماسم حب اسم.
 - I هسما مرسا الماهن فعنا حهمنا امنا هنا ساا
 - II هنسما معرسا والماهد مصل حهما اصل هنا سال
 - ا رمدا وحنولا مصحلا
 - II امحل محاوال مصحال
 - ١ مضحوا. ابتما خمن حاندا. مسهما صدمنى صدة.
 - ۱۱ مفحدا، وروثما ذهنه حاندا.
 - ا عصده معددا لا عدداد ولا سناد
 - II عمده فمحدا. لا صمال ملا سنا.
 - I رود وهموما وزد محلما حسال
 - II زوما مصعدا. اندا مداعا دييا هيدال.
 - ١ صمحوا محدولال دنعية المواود اووا عدادا.
 - II صحور معدورا درسيد المورود ووا عددان
 - ا معالما وامرا وبمها نحصف ابحا امد احماك معاا"
 - II صعاليا مرمط منه الفصم انده به أدوار معال:

ا حقه ا مامحل منه الم بحصه محصه ما انهما
اا فعوز واود وافها ولا فصع وفصوعا. نسعه ابعدا
١ جيرة" وافحل
II ومنترة وافعل
ا موهدا. مسرا وروا حد اوت اندا. وحسرة بحدوا بي ورومد.
ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا
ا مرمودیا اودی معنوها، روان عصا واملا، عصدوره در
۱ /۱و۱[]. اعص انحا هاهذا بحوه. استا حب صبهما، وبنهم
ا المحرا مروس مل الموادك نط الموادك مع المادك المعراد
ا لحصا حم عن لعدمان در ال الن وام بو الندا الو
الما ماركسان والمساق والما والم
١١ نحصا مع عند أعدما ، مع لا إنان واضده لانما لاخي.
ا مصدر المدل بعل من حما ببودما: او لمعوا مريقا:
ال بولم انع نوفرا وقبها وموددا. واب لابونودا مهادا
I ورصما الموا مرا اسلاف الع المحصا امنا الومال الا
ال حر ومراعا بع دمدًا الماحزة
ا المامصو وونعلا من من فلا بيهما بعنيا. بددا.
١١ وازه لعبه بهدها - بعلا.
ا مبعهدو عليا حزم بر ونيع حانه الناء
١١ ه وعصده علمان س فلا وسوول حزم وج هند خدام النال
ا صب فع بسلاف فرمها ولا قصم عصم عصده عليا. /الصم
II مس فخ. وسلاف وأولما ولا فصف. مصف عوسلاف حليا. /المعمم

I بعملا انحمال بعمل من بعده و الماهم الماهم والناع بي. II بع صهلا اندور هم عل انه بدلواهد الملصور بانع بع. مهلا بتدرا مرا به والماصم - مانع مالما حمة سيزا. ا مركل بتدا فيا - بالمصمع سوماني - حاف سيزان [. المار] عصدك - عدا إبر [. P.] مرحدون عسط [. P. مدان عس عصدك بريدلي - مرحوره عسط مخدره عسطان П [ملسه: سو هم يعا الموروب حلمدمار] وروحا معصده اسطر. موديا عصده اسما. П مرصوب محمرة مسط معممزا معالمالم معقا معصدف II موصورت مخطره عسطا مصطمر اصعالالم معقرا: معصده عقد [.mo به وه ا محمد المعسلام، حدم بعقد معدس المعدس المعدس المعدد المعسلام المعدد المعسلام المعدد به افدوا معسلام، داف بعقا معدس اهاون ويدوه وده مها المن سبراد عصده عقا بر ادهم غنا. ويدوه - معيدًا وحمد سبرا، عصده عقد بم المحدد العنيا. سو لسه المماور وهدار موسط - حفاره. وله اسطا. II سو لسه المماور وهدر المعدد حريا بع مامط صعسرهم. حب بدريا لمعابا ١٥٥ حجم ما. II برنا - مامدا معسدهم. دون ديريا لسويا دوه دوم ها. امدا بعد معدا مداهم المد بع الم العد بوقدا بزمع امدا بع معدا معاصم المح بعدا المحادث السيراد اسمار صورها مدداد ماسما في طعده سياب II کسوزاد اسمرا محمصار محصار ماشمرا فع حاصده سنداح

¹⁾ Prima manus correxit La, quod scripserat, in L.

١ حمدها، محمصا بي مها بن بند ممامد، واب احد، خدا II حمصد معصما بع لما به بند معامد. إلا صب حن المنسط علم خداللا صحه حت عهم عدم محردق. محصدا بع حم مسوا للعممل او لمسكم محدا. П محصدا بع حب مسما كدمومدا اله كيسكما محداد اب واصرا للمعدد نع احتقال الدوره واحد احدوها. الدوره الحدامصيم. عنا العندد: وهوم النط المحتال والماد لمن اود معالما مسويا من العمود مركبا واود اودا. ومعالما حمام انتا معامد اه بالحد وه بمعالا رحا. اه صصيام معالا وزارك في اب رف زم المعيا لما فروم العناد العدد الملح بومت. والعسم للحوال والما المناها ا أحده اهذا لعدلمان وسعما وج الم وف ومع هذا اهدنا. ا أحد الم ازهر واحد وحد المور. هده وما بطبه. صمعا بح اب ١٥٥ بحرحدا صما ١٥٥١، اب ١٥٠ باهدا بها ا اهناه والدوا 100 بعد على سهداه وحدها. مادد اوره اوه ا باهند بحمد المار عنما بع ماه صحور باحد همورا بع ا حراهدا عمارهذا شعا موص کس سهدی. بدو فودا بر ده احدة حصرها لحم لمحدا، أحم نم عدد احصا I حور عن العدم المحسل المحسل الما ماصسة لافعا للحب مدوهه نوهذا: لحل حص: - صفرعنا به نامد صعسات م عسما - - المح بع معاملا - معسده مع منسلا وصحهما - صمرعها مع صد حب ساز لما نحماه برحما II مصحورا حرف بصماحه المره : ها بناه لما فحمارة برحمال: Abhandl. d. DMG, IX. 2.

مداعة حده الاحداد الحداد المعدد معداد الحداد الحداد
ע מאומן בוס
د معه مددت فكهداه، هسما بر ولا مع عدد درس مامدالم
ا منسلا بي بلا صعد در منصطر
ا بعزاد الا بعديد من من دور عل وه بدلوود هدم
ال بعزاد الا بعديد من لعدرها - بدلمون هدم
ا مسلما، محمدا بع معمددا به دامدا. مدر اله المدا
١١ هنسمان مجهدا بي. صموددا بنه دامدا. وحرام فا المحا
- بعصدد: دامد امه خدا هبط محهدا. اه دمدا
ال بصعاحب بعصاحز برامدا بذه خدا. صمر محهدا. إذ خومدا
ا صعالاً عسم اود الحا واقد بوقا عنى وموما معامي
١١ صعالالا صبوره ١٥٥ الحا دابط بهقدا ١١٠ وبي دفقط عداهدي.
ا مدمد ادرا مصعدا صعب دوره وع ورمه الاسما
ال ملمد المدا مضمدا صمع بق - بنمه ملاسط
ا باعدها. در دلا امدا ملا صعدا احديد دوم عدا. وصوما
١١ بلعدها، در ولا واحدا اهلا وضعدا احديد دهم عداد فصوعا
ا بح اود معسط معسلام صور ديلا حلا بهما إلما لمعاهد
II بع موسنط معسلهم حن ودلا حلا به الما لما الما الما الما الما الما الما
ا وصوما معممه به بصم حدم دم عدم ا
اا فصوما معطفره. وه بصم حمل عمل على عسط بي.
ا كيوما باعد: حمل كيؤه - بحكورونون عمل: ع
١١ ١١ ١١ المعز حمل دره وه دره دره معل معل مع حدا اه
ا معما اسما المواهد حصر عمل من بك معل مع
II L. L. اله يوما إسوا المورد دوم على

السلم إن حلم وبعندا. محد به أنها بفصف والم فصف الم المحد المحدد المحدد المناه المناه المحدد المناه ال

Postquam hucusque ipsius Jacobi systema proposuimus, graecamque disciplinam, qua nititur demonstravimus, tertiam denique accentuum ponendorum doctrinam habemus, quae medium locum occupat inter initia simplicia Josephi Huzitae et Jacobi opus artificiosum, ita ut jam penitus perspici possit, quomodo paullatim doctores artem excoluerint libros ita punctis distinguendi, ut pulchre

possint recitari.

Exstat haec doctrina in catalogo accentuum a Thoma quodam diacono composito, quem Georgius Phillips Thomam Harclensem esse ideoneis argumentis comprobavit 1). Edidit Thomae opusculum Martinus 2), eidemque scholae, at non ipsi Thomae, tribuendus est tractatus, quem Phillips edidit p. 68. Nam hoc in tractatu viginti tres enumerantur accentus, sed deest sehîmâ, quod in opusculo Thomae exstat, prout a Martino editum est. Itaque Thomas ipse opusculum non scripsit, cujus accentus omnes omnino sunt viginti quatuor.

Ab initio tractatus (Phillips p. 68) scriptor tradit, esse grammaticos doctos, qui decem posuerint accentus, quorum magistrum neminem fuisse nisi Josephum Huzitam patet. Josepho enim novem accentus tribuuntur, inter quos deest p as o q a, quod quum deesse non possit, revera decem accentus adhibuit, quod supra diximus³).

Jam igitur scriptor tractatus novit Josephi systema, Jacobus vero de doctrina pendet, quae hocce tractatu et opusculo Thomae (Martin p. 11) traditur, ita ut uno conspectu historia accentuum syriacorum possit exhiberi ita:

I. Accentus temporales.

Paulus anno e. 500.	Thomas c. 616.	Jacobus c. 670.
1 selläyä	1 selláyá	1 selláyá
2 šuhláφ selláyá
2 taḥtâyâ	2 taḥtâyâ	// 3 tahtâyâ
4 šuhlâq tahtâyâ

Phillips a letter of Mar Jacob p. 90.
 Martin Jacobi Edesseni Epistola p. 11. Ewald in Ztschft für K. des Mrgl. I 205.

³⁾ Cf. Supra p. 68 nota 1).

Paulus.		Thomas.		Jacobus.
3 zaugå	{ 3
4	šewayyā
šerāyā dedasītdā	16	šewayyā
šuḥlā φ šewayyā
šerāy tašīl ϑ ā
(4 påsoqå)	6	påsoqå
šehîmå, quod deest
in tractatu	{ 8
9	påsoqå
Sgḥîmå
5 šesyânâ	8	šesyånå
råhṭå δelå påseq
zaušå		šesyånå
rähtä <i>ð</i> elä påseq
zaušå
6 samkå		samkå
råhtå depåseq	114	samkå
šuḥlå ϕ samkå
råhţā δ epåseq
Vacat	Vac	at	17	qaumâ mehappe χ ânâ suḥlâ φ mehappe χ ânâ
II II	I. A	ccentus mimet	ici.	
7 påqo∂å	12	påqoðà	19	påqoðå
8 męšayyelânâ	13	mešayyelânâ	20	męšayyglânâ
	14	mehawweyana	21	mehawweyana
	15	qåroyå	22	qåroyå
	16	ımeqallesana sive
yaheβ tuβa		męqallęsånå
yåheβ ţuβå
	17	meşalleyânâ sive
meðkaššeyânâ	25	męşallęyânâ
9 hau damerakkaβ	18	mępisånä	26	mepisånå
men trên zaugîn	19	tågså	27	tå zså
10 menihana	20	mgnaḥtâ		menahtä
suhläq menahtä
	21	me&dammerana	30	me&dammerana
Mazherana — admonens.
Ct. p. 86 B.	22	ımeβattelânâ
Isive mazherânâ	31	meβattelânâ
			32	mgβakkgyånå
III. Accentus conjunctivi.				
Vacat	23	mehayyeðana sive
zaqora	33	mehayye δ ânâ
šuhlâ ϕ mehayye δ ânâ
HAEOLO	24	gårorå		gårorå
šuhlåq gårorå

In praecedente catalogo accentûs quosdam pro arbitrio conjunctos esse non negamus, fieri enim potest, ut duo rahte non ita disponenda sint, ut alterum ad sesyana, alterum ad samka pertineat, etiam de natura accentûs hau damerakka men trên zaugin dubitari potest sicuti de qaumâ et mghappexana, verum hoe procul dubio constituendum videtur Jacobi systema ex Thomae excultum esse, Thomae systema ex Pauli, ita ut initia ponendorum accentuum anno p. Chr. 500 sint facta, quae a Thoma Harclensi c. 610 magis exculta Jacobus denique ad summam perfectionem perduxit.

Thomam graecam doctrinam in suum usum convertisse eam ob causam certum est, quia de όξεια et de παροξυτόνω verba facit (Martin p. 11 et 12, Phillips p. 831)), viam quam inivit, deinde Jacobus ultra prosecutus est. Cujus si leges contulimus cum Nicanoris ratione ponendorum punctorum statuere nolumus, Jacobum ipsius Nicanoris scholia vel libros evolvisse, verum id tantum dicimus, Jacobum rationem suam a schola Graeca quadam mutuo accepisse, in qua vetus doctrina Alexandrinorum antiquitus tradita servabatur.

Barhebraeus denique uti in recensendis canonibus nominum Jacobi grammaticam secutus est (p. 61), ita etiam in enumerandis accentibus Jacobi doctrinam recepit, cui pauca addidit de accentibus orientalium Syrorum et de cantilena (rexnâ), quae singulis signis competit. Qua de cantilena nemo hodie potest ferre judicium, quin Syros recitantes audiverit, quos tamen antiquam legendi consuetudinem servasse vix est credibile, quum Barhebraeus ipse de lectoribus judicium ferat satis iniquum (Oeuvr. gr. I 248 L. 14).

Haec fere de Jacobi Edesseni fragmentis ad grammaticam pertinentibus videntur dicenda. Virum vidimus pium, doctum, prudentem, instaurandis studiis clericorum omnibus animi viribus intentum, qui disciplinam ecclesiasticam, artem canendi, scripturae et patrum lectionem, graecae linguae studium restituere nitebatur. Quod ut perficeret nihil gravius habuit quam curare, ut codices recte scriberentur et pueri lingua syriaca bene instituerentur. Itaque episcopali sua de scholis sollicitudine eo perductus est, ut librum etiam grammaticum componeret, quem in scholis graecis educatus ad normam grammaticae graecae adornavit, et tanta diligentia, tanto acumine ad finem perduxit, ut omnes quotquot eum secuti sunt Syrorum grammatici hoc opere tanquam fundamento usi sint, quod in multis Barhebraei libri Splendorum locis observavimus. Tali modo Jacobus pater est grammaticae syriacae et primus homo semitica stirpe oriundus, qui grammaticam semiticam excoluit, Arabum enim et Hebraeorum grammatici certe sunt recentiores, reliqui Semiticae stirpis populi rem grammaticam paene totam intactam reliquerunt.

¹⁾ Hace de garora Thomae observatio obscurissima est, et apud Barhebraeum (Oeuvr. gr. I 255 L 4) repetitur.

Caput VII.

De grammaticis Nestorianis & Ananisos, Honain.

Ouum Jacobus novam tractandae linguae iniret rationem, alii quoque viri docti non omiserunt libros componere in usum discipulorum, verum alieni erant a profunda et subtili Jacobi methodo. Non enim in intima linguae penetralia procedere studentes id tantum agebant, ut difficultates legendi libros vocalibus destitutos quantum fieri potest removerent, quod duplici modo sunt aggressi. Aut enim, quod simplicius erat, glossis voces difficiles explicabant secundum ordinem librorum, aut voces difficiles collectas secundum ordinem litterarum proponebant, initia conscribendi lexici tali modo facientes. Inter maximas difficultates linguae referendum est, voeabula iisdem litteris scripta vario modo pronuntianda esse pro locorum variorum significatione, quae vocabula sibi similia appellabantur dâmyaya 9a. Primus scriptor qui de similibus opus composuisse traditur est Josephus Huzaya (Bhbr. Oeuvr. gr. II 77) antiquissimam vero commentationem de hisce vocabulis quae aetatem tulit, libellus est 3Ananiso3i, quem edidit Hoffmannus 1).

Eodem fere tempore quo Jacobus floruit 3Anâniso3 650—90, scripsit praeter Paradisum et librum divisionum philosophicarum etiam emendationem vocabulorum et lectionum obscurarum in libris patrum, quae exstat in purãs hāshā 9 à (i. e. in libro ita dicto) in archio hujus coenobii asservato, quae omnes punctationes (puḥâme) aliorum veritate antecellunt²). Quae Thomae Maragensis verba ita intellexit Hoffmannus ut statuat, 3Anânisosum eis maxime providisse, qui remoti a magistro, quas auribus antea perceperint lectiones, e solo libro repetere coacti essent. Quo in negotio quum puncta diacritica tunc temporis ad vocalium divinationem nondum sufficerent, significationum diversitates adjectas esse. Deinde censet commentariolum a sese editum cum hac descriptione in universum congruere, quum scriptor sexcenties hoc utatur schemate, ut primum congruere, quum scriptor sexcenties hoc utatur schemate, ut primum congruere, quum scriptor sexcenties hoc utatur schemate, ut primum

Opuscula Nestoriana syriace tradidit Georgius Hoffmannus Kiliae 1880.
 De actate ³Ananisosi cf. Assem. B. O. III. 1, 145.

¹⁾ Hoffmann 1 l. V textum mutavit et ita vertit, postquam vocem d'i∂ loco movit et legit befurâš bašbâ∂â ðið beð 'arχe, pro tradito: d'ið befurâš bašbâ∂â δg βeð arχe: scripsit etiam emendationem vocabulorum et lectionum obseurarum, quas in libris patrum repperit, per significationum distinctionem, quae exstat in archio hujus coenobii: haec omnes aliorum punctationes veritate superant. — Vocem bašbâ∂â esse χρήσεις = λίξεις p. XIII compluribus exemplis prolatis comprobavit. Sed locis tribus, quos recensuit, sufficit significatio χρήσες = uşus. Ceterum haec res ad nostram disputationem hoc loco nihil facit: Cf. Payne-Smith s. v.

šęmāhe i. e. vocum scriptiones, deinde purāš hāshā 3 i. e. significationum (cf. notam) distinctionem, denique locos biblicos proponat.

At missa disputatione de puras hasha 9a, quod transposita voce d'i& cum descriptione operis & Anânisosi conjunxit, ita ut omnino incertum sit, an re vera mentem Thomae Maragensis assecutus sit, liber quem descripsit Maragensis dicitur turasa dasemahe wedaqerâyâ ϑ â sâmoțâ ϑ â δ aye ϑ â β e δ â β â h â ϑ â. Vocabula in illo emendata in libris patrum exstabant, neque erant biblica, liber de quo agimus locis biblicis utitur. Praeterea Maragensis librum continuisse tură șă docet, id est emendationem vel, si mavis, rectam scripturae vocabulorum formam, at talia in libello a Hoffmanno edito non leguntur. Itaque non credibile est librum Hoffmanni eum esse, quem Maragensis descripsit. Ex Maragensis verbis potius sequitur s Ananišosi librum similem fuisse alii libello, quem Wrightius (Catal. 114a) enumeravit, cui inscribitur šemāhe beqaddīšā Basilius. In hoc libro secundum ordinem, quo occurrunt in interpretatione syriaca Basilii, scriptura et pronuntiatio vocabulorum graecorum, syriacorumque difficiliorum definitur, quem librum is in usum suum vertere debebit, qui Basilium edendum sibi sumit. Talem librum recte turășă dasemâhe waqerâyâdă samoțădă dâzeθåβe dixeris, non vero eum quem Hoffmannus publici juris factum recte quidem librum de aequilitteris (dâmyâyâ�â) appellavit, sed falso pro eo habuit, quem Maragensis descripsit.

Agendum itaque est de 3Anânišosi libro de aequilitteris sive de similibus vocabulis, quod hodie auctum exstat Honaini et alius analectae additamentis, qui etiam glossas arabicas addidit, ita ut difficile sit statuere, quamnam theoriam grammaticam scriptor secutus sit 1). Atque hoc in negotio primum notandum videtur vocalium nomina a sAnânisos non esse adhibita. Nam quae sunt hujusmodi vocabula (på ϑ ah 18, 6; 21, 19 trên nuqze le ϑ aht =e 21, 16, šišeltā = ā 18, 10) non ad sAnānišosum pertinent sed

ad Honainum (Hoffmann p. XIII).

Varias verborum formas non secundum certam legem ad radicem refert, sed suo tantum loco secundum ordinem litterarum profert, ita ut sub m participia, sub n Imperfecta 3. prs. mscl., sub t Imperfecta 2dae personae et fem. 3tiae sint quaerenda, neque etiam de discrimine inter Peal et Pael profundiorem cognovit legem, sed iterum iterumque repetit Pael rem significare multoties factam, Peal vero semel factam. Hanc enim stirpium derivationem nemo Syrorum intellexit, quam neque recentissimi Amira, Sciadrensis, Acurensis, Ecchellensis, Timotheus Isaac Amidensis filius 30βeδ hayye Diaconi, Assyrus (Codex Berolin Petermann 17) in libro sirsaq recte docere potuerunt.

¹⁾ Quae apud Hoffmannum Opusc. Nestor 38, 21 sq. leguntur in codice Berolinensi (Sachau 72) invenit Gottheil, et typis exscripsit in editione Granmaticae Eliae Nisibeni p. 61.

Quodsi inde non concludendum est, Ananisosum in disciplina sui temporis grammatica fuisse rudem, ne mireris eum novisse nomina temporum, zaβnā daseβar 14, 16, zaβnā hānā δeqāyem 14, 20, et distinguere Imperativum (paqoda i 3, 15) a forma historica (tašsi Jana 19 3, 18). Sie et genera distinguit, masculinum et femininum (deyra'i9, neqba'i9 16, 15), sed adjectiva a verbo recte non distinguit, neque pronomina suo nomine helaq šemā designat. Quod ex adnotatione de bātīn et bātain, appīn et appain sequitur 10, 20, ubi ita dicit: batain, 'appain et omne, quod est in hoc genere, significat nostrum etc., batin, appin et omne, quod est in hoc genere, significat aliorum, cui adjicit deinde exemplum: Locutus est dominus cum Moyse appin luqe al appin. Alterum illud 40, 23 ex iis intellegitur, quae de saggi et seyî dicuntur: saggi, hoc est abundantia (surtâhâ), in qua homo est constitutus, e. c. saggi (multa) fuit possessio ejus etc. (Genes. 13, 6); seyî hoc est, quod parvum fuit et paullatim auctum est, e. c. paullum fuit tibi coram me, waseyî (et auctum est) valde (Job 8, 7). Tali modo qui saggi a seyî distinguit discrimina inter verbum, ὑημα, et adjectivum, ἐπίθετον, non bene intellexit, et doctrina grammatica imbutus esse non potest. Quanta hujus viri fuerit confusio in rebus grammaticis, cernitur in adnotatione de rețan 45, 23, ubi legitur: auji hoc est multi, e. c. auji mussitaverunt contra dominum et dixerunt Matth. 20, 11? Exod. 17, 3, (Pa.) hoc est unus, e. c. 6 mussitavit de illo. Usus pluralis et singularis cum discrimine inter Peal et Pael confunduntur!

Inusitatam vocem, quam equidem certe apud alium grammaticum ita me legisse non memini, noster adhibet 5, 18, 20 šumlâyâ, quod opponitur imperativo puqdânâ, quum 'etdayr, 'ezdahr imperativos, etdezar, ezdehar vero sumlaya esse doceat. Cujus vocis significationem certo definire non possum, quamvis hoc affirmare audeam, non designare perfectum, quippe quod za 8na daseβar 14, 16 dixit 1). Esse potest nomen indicativi, quo tamen Syri carent, vel verbi finiti (ὁῆμα ὁριστιχόν), sed etiam activum potest designare, ita ut hoc loco graecum ένέργεια respondeat sive ένεργητικόν, quod tamen apud Dionysium Thracem mešaudesana δemasbedånûθå dicitur. Quum apud Severum p. 25 ລໍອີ was ອີລ ອີອະ šumlāyā in nomine sint suffixa pronominalia et Alaq statūs emphatici, et in verbo terminationes personarum, equidem crediderim sumlaya significare formam verbi finiti (ὁριστιχον ὁῆμα) et respondere hoc loco graeco ορος, licet alibi sit ἀποτέλεσμα. Quodsi hoc loco videmus antiquam esse doctrinam a Severo traditam,

Neque etiam de Plusquamperfecto = ὑπερουντελικὸν cogitari potest, quod apud Dionysium mešamlgyå dicitur. Cf. p. 17.

quam jam 3Anânišo3 cognovit, idem fit in vocibus með tašyā (occultatum) et qerihā (apertum), quibus 14, 10, 17 distinguitur h mutum ab h accurate proferendo, qui termini technici haud dubie magistris masorethicis Syrorum debentur.

Ceterum 3Anâniso3i liber potius ad initia lexicographiae syriacae quam ad grammaticam pertinet, et ultimus est, qui ante Jacobum saeculo septimo exeunte scriptus est, post Jacobum Edessenum vero per plus centum annos nemo grammaticam conficere ausus est, tanta hujus viri fuit auctoritas, operisque ab eo conditi copia.

Qui secuti sunt grammaticae syriacae scriptores ad saeculam nonum pertinent, perpauca vero eorum opuscula ad nostram aetatem usque servata sunt. Ac primum quidem Išo3 bar Nun 824 — 828 patriarcha Nestorianorum de similibus (dâmyâyâ�â) scripsit, qui Johannis Masawaih magister cum iis viris amicitia conjunctus fuit, qui in aula Abbasidarum operam navabant scriptoribus graecis arabice enarrandis 1), quorum auxilio adjutus Patriarcha electus est. Fuerunt vero hi ejus amici Gabriel filius Boḥtišo3i et Michael, Chaliphae Mamuni medici 2).

Qui a patriarcha hoc institutus erat Johannes Masawaih, discipulum habuit Honainum ibn Ishâq, quem e schola expulisse traditur. Terras graecas petens Honainus linguam graecam tam bene didicit, ut redux a medico Gabriele filio Bohtisui receptus in aula Mamuni interpretationi librorum non modo syriacorum verum etiam graecorum vacaret. Princeps fere ac magister interpretum fuisse praeterea vero viginti quinque libros ipse composuisse traditur ⁵).

Talibus laboribus occupatus non potuit studium grammatices neglegere, imo Elkhalili lectionibus interfuisse dicitur, neque quidquam magis opus habebat quam vocabularia, syriaca, graeca, arabica, ita ut mirum non sit tribui Honaino grammaticam syriacam, cui inscripsisse videtur محارا بمارة , et lexicon compendiosum, cujus meminit Bar Ali in praefatione sua (Hoffmann Syr. arab. Glossen 2, 5). Grammaticam citavit Bar Hebraeus in 'Ausar râze (Hoffmann D. M. Z. XXXII p. 741 et Elias Tirhanensis p. 32 ed. Baethgen.

Quod vero apud Casirium l. l. et in Fihristo p. 294 legitur,

De hoe Iso3 cf. Assem. II 334, III. I. 165, 616 Nro. 49; Barhebr Oeuvr. gram. II 77. Wright Encyclop. Brit. Syriac Literature p. 847.

²⁾ De tempore, vita, operibus horum medicorum, de quibus hodie non omnino constat, quia Barhebraeus alia tradit atque alii auctores, ad Weilium refero (Chalifen II 170, 281). Non enim hujus est loci inquirere in vitas horum virorum.

³⁾ Casiri Bibl. Escorialensis I 288. Barhebr. Chronicon 170. Chron. occles. III 198. Ibn Challikan I 478. Assem. B. O. III. I 164, 211, 501, 511. De anno mortis dissidium est inter scriptores, alii ao. Heg. 263, alii 260 die Martis, sexto mensis Safar, qui convenit cum primo Kanun 1185 Graecorum, eum mortuum esse dicunt. Cf. Wright. Syr. Liter. in Encyclopaedia Brittan p. 847.

composuisse Honainum librum de legibus flexionis secundum grae-(كتاب احكام الاعراب على مذهب اليونانيين مقالتان) cam doctrinam non ad grammaticam syriacam sed ad arabicum pertinet, nam de lingua Syriaca vox of et non adhibetur, deinde etiam hunc librum commemorat Elias Nisibenus. In disputatione enim contra Alhosainum Abu'l Qâsim (Vezirum Qirwâšî † 444) de Christianae reigionis veritate laudavit Honaini filii Ishaq librum في نحو العرب Assem. B. O. III, I, 271 a. Opus sane omni numero egregium grammatica arabica est saeculo nono ad analogiam grammaticarum graecarum composita! Etiam de syntaxi egit, sed nescio num hoe libro, an alio aliquo. Elias Tirhan. Cap. 18.

Glossae Honaini hand dubie a recentioribus glossographis sunt receptae, ita ut re vera sint servatae, quod vero scripsit de similibus (dåmyåyå 3) opusculum (Barhebr. Oeuvr. gr. II 77) id si non totum tamen aliqua ex parte exstat conjunctum cum 3Anânišo3i libello, de quo modo verba fecimus. Summus ejus in componendo hocce libro finis fuit studium synonymiae, in eo enim plerumque versatur scriptor, ut doceat, quid dicriminis intercedat inter voces similia indicantes et inter voces iisdem litteris scriptas sed vario

modo legendas.

Utitur in hoc opusculo terminis orthoepicis, quos et apud alios grammaticos invenimus: megaššeyā, merakkezā, zeqīqā, pe $m{\vartheta}$ îhâ, he $m{\beta}$ îṣa, gầne $m{\beta}$, marhetânâ $m{\imath}m{\vartheta}$, mehaggyẫna $m{\imath}m{\vartheta}$, 32, 3, sed exstant etiam nomina signorum orthoepicorum apud alios inusitata. Qušāyā enim verbo te \$\beta\$ as exprimitur 31, 5, 6; 20, 19, 21; 13, 10; 6, 23 al. 1) ubi ita dicitur: kað täßas at lekåq vel kað teßiså kāq, quo significatur, kāq instructum esse Qušāyā. Vocalis å signum dicitur šišeltā sal.... 16, 14, vocalis i signum describitur kad simîn terên nuqze le θ aht men . . . 30, 22; 31, 11; 6, 20 al. Consonans Yud cum puncto inferiore (i) dicitur: kad sașe at leyud 6, 14.

Denique neglegenda non videtur Honaini de voce marya observatio, quae nescio an dicenda sit cabbalistica an profecta ex sententia quadam de origine vocum, quam excogitavit. Dicit enim m vocis måryå indicare måru 9 å i. e. dominium, r deinde rabbûθå i. e. majestatem, y' denique 'iθûθå i. e. essentiam, quod in mentem revocat theoriam Casparis Neumanni, qui singulis litteris certum sensum inhaerere putabat, ita ut ex varia litterarum conjunctione significatio vocum ratione logica posset derivari 2).

¹⁾ Hoe oppositum esse voci genu β ya et exstare etiam apud Išog bar Nun in Lexico Bahluli et apud Eliam Catholicum Journ. asiatique VI, 19, 459 docuit Hofmannus. Opuscula Nestor. p. XIV.

2) Cf. Neumann, Caspar, Clavis domus Heber Wratislaviae 1712. J. D.

Michaelis Beurtheilung der Mittel, welche man anwendet, die ausgesterbene Hebraeische Sprache zu verstehen Goettingen 1757 S. 94.

Ceterum Honainus scripsit librum de punctis, e quo locum allaturi sumus infra p. 116. Hoc in libro verba gutturalia seorsim

tractavit 1).

Quodsi de Honaini studiis grammaticis pauca quaedam frustula colligere potuimus, de coaevo ejus Johanne Stylita (Juḥannân Estunâyâ) praeter fragmentum a Johanne bar Zu³bi servatum nihil restat, quem grammaticam composuisse Ebed Jesu (Assem. B. O. III. I, 256) tradidit ²). Quod ex Johannis bar Zu³bi grammatica desumsisse videtur Ebed Jesu, in qua Johannes Estunâyâ inter eos recensetur, qui grammaticam syriacam ad normam grammaticorum graecorum excoluerint. Codex Musei britt. 25, 876 fol. 54 b.

Ceterum vel hoc incertum est, an re vera Honaini tempore floruerit Johannes ille, quod Assemanium secuti diximus, qui loco laudato docuit, vixisse Johannem sub Sabarjesu, Abrahamo Margensi et Theodosio Patriarchis. Quorum primus mortuus est anno 836, Theodosius vero anno 868 vita functus est (Barhebraei Chron. eccl. ed. Abbeloos et Lamy III p. 190, 198) Ass. B. O. II 435. Sed unde Assemanius hoc cognitum haberet, non dixit, itaque Schroeterus D. M. Z. 24, 262 dubia movit, censens Johannem Estunâyâ grammaticum eundem esse virum, quocum Jacobus Edessenus centum annos ante id tempus, cui ab Assemanio adscriptus est grammaticus, epistolarum commercio erat conjunctus.

Atque hac in causa a Schroetero dubia jure mota esse etiam proptera vero est simile, quia Johannes bar Zusbi l. l. grammaticum Johannem Estunâyâ una cum antiquissimis grammaticis Mar Ahudemmeh et Josepho Huzita tanquam Graecorum pedisequum recenset, quod post Jacobum Edessenum eo tempore, quo grammatica syriaca condita erat, vix quadraret, quum nemo a vestigiis Jacobi recedere posset, qui opus eximium in locum compendiorum graecorum invexit. Sed eandem ob rationem ne Jacobi Edesseni quidem coaevum puto fuisse Johannem Estunâyâ, sed ante eum floruisse et antiquissimis apud Syros scriptoribus de re

grammatica adnumerandum esse conicio.

Medio igitur hoc tempore, de quo agimus, grammatica syriaca

¹⁾ Elias von Tirhan Gram. ed. Baethgen p. 32 1, 15,

²⁾ Exstat hoc fragmentum fol. 65b et docet omnia nomina activi simul et passivi sensus pierumque(!) esse masculina, contra quod Johannes bar Zußbi longa disquisitione pugnavit. Haec sunt verba: المدون المدان الم

exculta non est et vix ea ejus condicio servata est, quae Jacobi Edesseni laboribus debebatur, quod quum eam ob causam factum esse videtur, quia Jacobi opus illa aetate superari non poterat, qua ars linguas comparandi nondum erat inventa, tum quia viri docti, qui eum secuti sunt, magis occupati erant conscribendis glossariis et condendis lexicis¹) quam expolienda grammatica. Quae vero illius aetatis fuerit doctrina grammatica jam videamus.

Grammaticum Syrorum studium e duobus fontibus profectum esse ex iis, quae in hocce opusculo exposuimus, intellegitur. Primum enim magistri, qui recitationem librorum sacrorum docebant, regulas scribendi et legendi condiderunt, unde profecta est doctrina de punctis et vocalibus, quae doctrina tota Syrorum ingenio debetur. Deinde vero etiam fuerunt, qui grammaticam graecam (Dionysium et Theodosii canones) in Syriam introduxerunt, e qua Syri partes orationis et flexiones verborum et nominum didicerunt, syntaxin vero, si Honainum exceperis, nemo Syrorum curavit, nisi quod observationes quasdam de particulis litteris mandaverunt. Honainus vero de praedicatis et de protasi et apodosi scripsit teste Elia Tirhanensi Cap. 18. Utramque rem, et doctrinam de punctis et vocalibus, et doctrinam de partibus orationis et de flexione conjungens Jacobus Edessenus grammaticam syriacam, quae hoc nomine digna est, condidit, nemo vero ante Johannem bar Zusbi circa 1210 vestigia ejus est secutus, ita ut per quinque saecula doctrina grammatica incrementum haud ceperit. De flexionibus enim nominum et verborum ii, qui Jacobum secuti sunt, non egerunt (et verbi quidem indolem nemo Syrorum unquam intellexit), sed potius quae de punctis et accentibus in scholis tradebantur iterum iterumque decantabant. Id quod ex grammaticis opusculis intellegitur, quae inde a saeculo nono exeunte usque ad tempora Johannis bar Zusbi composita sunt, quae jam sumus descripturi.

Tres vero sunt libri, qui tractandi videntur, 1) Codex nestorianus "masorethicus" Musei Brittanici anno 899 exaratus a Babaeo in Monasterio Mar Gabriel prope urbem Harran, Wright Catal. I, 101, cui similis est Codex jacobiticus, saeculi noni vel decimi Wright l. l. 108. 2) Eliae bar Šināyā Nisibeni grammatica jol. Cod. Mus. Britt. Add. 25, 876 Wright l. l. III 1175, 3) Josephi bar Malkon episcopi Maridinensis Rete punctorum juoni, in eodem codice servatum Wright l. l. III 1177, 8.

Glossographorum hic fere est ordo: I, 567 p. Chr. Marwazaya; II, Saec.
 VI Glossarium anonymum p. 4 explicatum, Wright Catal. 802 b; III, ante annum 870 Gabriel Bobtišoš. IV, c. 880 Bar Ali. V, 900 Serošewal. VI, Bar Bahlül c. 960. — Sed quonam tempore floruit 3Ananišoš?

Caput VIII.

De Elia Nisibeno, Josepho bar Malkon et codicibus masorethicis.

Elias bar Šināyā natus anno 975, in conventu Sti Michaelis prope urbem Mosul monachus sub abbate Joanne claudo, presbyter consecratus est a Nathanaelo episcopo Sennae, qui deinde sub nomine Joannis V 1001-1012 catholicus factus est. Postquam in conventu Simeonis, ad Tigridem Šennae opposito, degit Elias, anno 1002 episcopus Beth Nuhadrae factus, anno 1008 exeunte ad dignitatem metropolitae Nisibeni evectus est. Catholici sequentis Joannis bar Nazol 1012—1020 amicus fuit, contra Išosjabum bar Ezechiel 1020-25 vero litigavit. Insequentem Catholicum Eliam I (1028-1049) vita excedens post 1049 mortuus est. Ita vitam Eliae Wrightius descripsit (Encyclop. Britannica sub Syriac Litter, p. 850) hauriens ex Rosen Catal. Mspt. Mus. brit. p. 89 Col. 2, Baethgen Fragmente syr. und arab. Historiker p. 101, 103, 104 = 151, 152, 153, Barhebr. Chron. Eccl. II 261, 281, 283, Ass. B. O. II 444, 447, III. I 266, 272; Cardahi in libro Thesauri p. 84 Eliam anno 1056 mortuum esse dicit.

Eximium viri ingenium laudibus extulit Ebedjesu Ass. B. O. III. I 268, qui et ipse opus ab Elia de divisione haereditatis arabice conscriptum sui de eadem re operis fundamentum esse declarat, quod ex lingua arabica in syriacam translatum totum in librum suum receperit. Collectionem canonum Synodicorum Eliae, cujus pars tertia haec de divisione disputatio, edidit A. Mai in Scriptorum veterum nova collectione Vol. X et V, 54, 220.

Quibus laudibus Eliam dignissimum fuisse quum res in regenda ecclesia gestae, tum libri ab eo conscripti uberrime probant. Non enim jus canonicum tanquam homo umbratilis perquisivit, quod eum fecisse ex collectione canonum ab ipso composita intellegitur, verum etiam fortiter sed irrito ad normam juris restitit perversis Išošjabi conatibus, qui aulicos Bagdadenses corrumpens, Simoniacus sedem patriarchalem obtinuit inde ab anno 1020 usque ad mortem 1025 1). Idem etiam contra Muhammedanos christianae religionis veritatem defendens cum Abu'l Qasim Elhosaino septem sessionibus anno 1026 disputavit, viro illa aetate celeberrimo 1). Neque minus gregis christiani curam gerens de symbolo Nicaeno commentatus est et librum apologeticum edidit, quo fidem christianam argumentis demonstrare conatus est (Kitâb elburhân fi taṣḥiḥ el'imân 3).

¹⁾ Epistola Eliae de Jesujabi ordinatione ad Bagdadenses data exstat in codice Vaticano CXXIX (Catalog. III 191). Assem. B. O. III, I, 272.

Ibn el Athir IX 233, 255. Ass. B. O. III, I, 270 sq.

³⁾ Germanice edidit L. Horst Des Metropoliten Elias von Nisibis Bueh vom Beweis der Wahrheit und des Glaubens Colmar 1886.

Denique disquisitiones dogmaticas de trinitate et unitate atque commentationes ethicas de castitate (fi fadilet el safaf) et de pellenda maestitia (Kitâb el masûnet sala dats el hamm) conscripsit. Imo hymnos edidit artificiose compositos, in libros Nestorianorum

liturgicos receptos 1). V. Cardahi Liber Thesauri p. 83.

In omnibus hisce opusculis aeque syriacae atque arabicae linguae facultatem monstravit, ita ut antiquissimis Syris adnumerandus videatur, qui arabice libros ediderunt, quemadmodum et coaevus Eliae Nisibeni, Elias Tirhanensis, linguae arabicae studio delectatus est, de quo infra agendum erit. Sermones vero et Chronicon, cujus particulae quaedam ab editoribus Chronici ecclesiastici a Barhebraeo compositi typis divulgatae sunt, et cujus fragmenta Baethgen publici juris fecit 2) syriace scripsit. Haec vero qui reputat, intelleget Eliam non esse hominem umbratilem, qui minutiis grammaticis delectetur, sed virum in rebus agendis acrem et industriosum, qui grammaticam conscribens opus tironum usui destinatum elaboravit, quibus Jacobi Edesseni liber erat nimis amplus et copiosus. Id enim episcopi officium jure habetur, scholis clericorum adjumenta litteraria exhibere, e quibus adolescentes linguam ecclesiasticam addiscant, quae vitae communis lingua esse paullatim desinebat. Quodsi enim saeculo nono glossaria compilata sunt, quibus vocabula syriaca arabice explicantur, alia hujus rei causa non esse potuit, quam desuetudo, in quam lingua Syriaca paullatim cecidit imprimis apud nobiliores homines, qui Arabum elegantiam aemulabantur. Itaque hoc fuit Eliae Nisibeni studium, ut cognitionem patriae linguae in grege suo servaret, quem in finem celeberrimum illud glossarium concinnavit, quod a Thoma a Novaria jam anno 1636 editum est 3). Hanc rei condicionem ipse in praefatione Glossarii declarat, in qua adolescenti cuidam scribit: انک التبست ايها الولد العزيز أن أجمع لك كتابا متصمنا معرفة اللغة السريانية بالقول الوجيز فاسعفتُكُ بتاليف هذا واوردت فيه الفاظا يستعان بها Adolescens igitur ille librum ad على المكاتبة والخطاب السيز discendam linguam syriacam optabat, et Elias hoe in negotio eum

2) Baethgen Fragmente syrischer und arabischer Historiker in Abhand-

¹⁾ Wright in Encycl. brit. 1. 1. codices enumeravit hos: Cod. Vat. XC (Catal. II, 487) Nro. 13, 15, 17, 18; Cod. Vat. XCI (Catal. II, 491) Nro. 12, 14, 16, 17; Cod. Sachau Berolin. 64, 10.

lungen für die Kunde des Morgenlandes Vol. VIII, 3. Lipsiae 1884.
3) Thesaurus Arabico-Syro-Latinus Romae 1636. Nuper Lagardius glossarium litteris hebraicis Syriaca reddens secunda vice expressit in Praetermissorum libris II, 1879. — Ceterum Thomae editionem multis scatere mendis, inde exortis, quod ordo columnarum in imprimendo turbatus est. Moellerus Gothanus docuit in dissertatione, cui inscripsit: Ueber den syrischen Nomenelator des Thomas a Novaria. Eine Abhandlung der Engelhardt-Reyher'schen Buchdruckerei zugeeignet von Dr. J. H. Möller Gotha 1840.

adjuturus glossarium compilavit, cujus ope et epistolae et allocutiones possent componi. Ultimo denique capite vocum significatione diversarum scriptura similium (ارهندها) post priorum grammaticorum conatus amplam collectionem exhibuit. In recensendis verbis (Cap. XXVIII) Imperativos loco Perfectorum enumerat eorumque flexionem et aspirationem dissertatione grammatica explicat, quia eorum usus sit frequentissimus, atque reliquae formae ab Imperativo facili negotio possint derivari 1), ita ut et hac in re usus practici maxime habuerit rationem. Simplicissima denique et solis discipulis destinata est ejus grammatica, de qua mox agendum.

Cum hoc opusculo vero conjungendum est Rete punctorum Josephi Bar Malkon, episcopi Maridinensis, quod cum Eliae grammatica saepissime ad litteram convenit, Gottheil Elias p. 38*, et quod Londini in Cod. Mus. Britt. 25876 servatum est (Wright Cat. III 1177 Nro. 8) et Romae in codice Ecchellensi 27 (Ass. B. O. III, I 308). Versatur enim totum fere opus in accentibus et punctis, uti et Eliae grammatica. Josephum hunc Bar Malkon eundem esse censet Martinus 2) qui dicitur Jesujab bar Malkon,

ينبغى أن تعلم أن . . . فعل الأم أنما أقتصم على Diet (1 ذكرة دون بأقى الافعال الانواع الآخم لكونه يستعمل كثيرا دون غيرة وقد يمكن أن تستنبط منه ذو الفطنة الودعية بأقى الافعال الانواع الآخر.

²⁾ Martin De la métrique chez les Syriens p. 70. Sed esten Josephus idem quod Jesujab, an mutavit nomen quum ad sedem Metropolitae Nisibeni eveheretur, qui antea fuit Episcopus Maridinensis? Assemanius in notis ad Ebedjesu catalogum p. 295 Rete punctorum non attribuit Jesujabo Bar Malkon, neque locum Severi Martinus recte interpretatus est. Legitur enim in omnibus Codicibus Pluralis vocis برتصل etiam in iis, qui برتصل exhibent, quod metro vetatur. Itaque locus, quem edidi p. 220 l. 10 non potest reddi: Quant au Filet des Points du Nisibite (Bar Malkon) sed potius: Rete Punctorum Nisibenorum, i. e. apud Nisibenos usitatorum. Ceterum re vera l. l. laudato Jacobus Tecritensis, opusculum nostrum respexit. Wrightius (Encyclop, Brit. Syriac Litt p. 852) Martino assentitur, provocans ad notam codicis Mus. brit Add. علم هاهنا إدلا: 25, 867 in ipsius Catalogo p. 1178 edita, ubi legitur: علم هاهنا به منار بدحم لعن نعمه اهممه وا بعدرا بعدنا حز فدف الْمُورِينَ الْمُعَامِينَ الْمُعَامِينَ الْمُعَامِينَ الْمُعَامِينَ الْمُعَامِينَ الْمُعَامِينَ الْمُعَامِينَ ا qui Jesujahb Nisibenus. Locum ex Rete punctorum p. 20 l. 10 Wrightius legi jubet برمضا, quod vertit "episcopus Nisibenorum". At obstat metrum.

inter cujus opera quaestiones grammaticae enumerantur, quod in medio relinquimus, hoc contenti, ut statuamus, tractatum hunc versibus conscriptum temporibus Eliam Nisibenum secutis tribuendum esse, iis scilicet quibus grammatici coeperunt discentium memoriae consulentes, res grammaticas versibus comprehendere, quo facilius possint edisci. Quod inter Syros Johannus Bar Zuzbi et Barhebraeus Saec. XIII fecerunt, postquam apud Arabes Alhariri † 516 Heg. et Ibn Malek † 672 Heg. grammaticam versibus composuerunt 1). Bar Malkon, quum a Jacobo Tagritensi commemoretur, saeculo XII exeunti vel XIII tribuendus videtur.

In describenda hujus aevi grammatica Eliam secuturi sumus, cujus Grammaticam docte edidit et illustravit Ricardus Gottheil²). Addemus ea, quae ex aliis libris excerpsimus. Postquam de litteris disputavit loquitur de 'â&wâ&a mettezisânyâ&a i. e. de consonantibus, quae vocali instructae sunt, quarum apud Arabes tria genera esse dicit (a. i. u.) Syri occidentales quinque generibus utuntur, nos vero (Nestorianus loquitur) orientales in septem

genera eas distribuimus. Quae sunt:

- zeqîφâθâ i. e. vocali â instructae consonantes uti 'Aleφ et dâlaθ vocis 'âdâm.
 - reβiṣãθā uti ḥ vocis ḥilmā.
 - 3) pgðihaða uti 3 vocis sagra.
- 4) hånên daqgðam rewiḥāða sicut ' vocis 'o (أوز) et k vocis 'arkona (اندونا).
- 5) hånên daqeðam 'alîşâða sicut n vocis nurā (ابن et š vocis šûrā.
- 6) hånên daqg∂ām masseqâ∂â uti 'vocis 'il (_\) et b vocis bil (\\\\)).
- 7) hånen daqe δ âm he β işâ ϑ â uti 'vocis 'i δ â et d vocis zadîqâ. 'Alişâ ϑ â et rewihâ ϑ â pertinent ad consonantem waw, masseqâ ϑ â et he β isâ ϑ â vero ad Yu δ . Cf. etiam Elias p. \triangle . Signum zeqâ φ ae dicitur šišlā δ alesel. Signum re β âsâ dicitur šišla δ ale ϑ aht. Gottheil p. \mathcal{L} , 12.

¹⁾ Hadji Chalfa VI, 110, I, 407.

²⁾ Lion John jiol A treatise on Syriae Grammar by Mar Elia of Sobba Berolini 1887.

Quo cum catalogo vocalium non convenit Josepho bar Malkon¹), qui vocalis i non duo sed tria genera distinxit. Dicit enim octo esse signa vocalium (nuqze δεχαυμά) 1 χεράφα, 2 ρεθάλα, 3 και χεράπα δαρεκία, 4 και χεράπα δαρεκία, 5 τεβάκα, 6 τεκάλα, 7 λεβάκα, 8 'assaqά.

De zeqā ϕ ā, pe θ āhā et he β āsā (i) nihil monendum est, nec de rewāhā, quod est o (a), aliquid addendum videtur. Verum re β āṣā apud Josephum est u (a), quod Elias appellavit daqe θ ām 'aliṣā θ ā. Itaque o in in est re β āṣā, sed o in est rewāhā.

Quae de vocali i censet, ita se habent: Si duo (puncta) infra in ordine (ponuntur), est zelâmâ pešiqâ²) ex. c. إِنْ , contra exemplum zelâmae daqeše est مراب , exemplum assâqae vero مراب , quae vocalis etiam dicitur مرابع في في في في أ

Ex hoc doctorum de vocali i dissensu explicatur confusio scribarum, qui varios sonos hujus vocalis non bene distinguunt.

Cf. Grammatica mea p. 30, 2.

Pergit Elias Nisibenus exponere discrimen inter consonantes radicales (gensånåyå å) et serviles (mettause pånyå å). Inter has quaedam sunt ex consuetudine additae, quarum duo genera distinxit, eas scilicet quae in universum solent addi ab omnibus (gawwånåyå å), et eas quae in sacra scriptura specialiter addi solent (thið åyå ð å). Alterum genus efficitur consonante y, quae secundum mentem et consuetudinem antiquorum scribi solet in wold, wold, was, wood, wold. Quae vero de altero genere dixit hoc loco transcribenda videntur: Cod. M. Brit. Add. 25876 fol. 7 a shoot loop while wold widentur: Quae vero de altero genere dixit hoc loco transcribenda videntur: Cod. M. Brit. Add. 25876 fol. 7 a shoot loop while wold widentur: Quae vero de altero genere dixit hoc loco transcribenda videntur: Cod. M. Brit. Add. 25876 fol. 7 a shoot loop while wold widentur: Quae vero de altero genere dixit hoc loco transcribenda videntur: Cod. M. Brit. Add. 25876 fol. 7 a shoot loop while with the loop with the loop while with the loop while with the loop while while while with the loop while wh

¹⁾ Cod. Mus. Britt. Add. 25876 fol. 278 a.

²⁾ Textus: من المحال المحال المحال وقدها وم حال كالمحال المحال وقد المحال وقد المحال وقد المحال وقد المحال وقد المحال وقد المحال المحا

³⁾ Elias ed. Gottheil p. L, 1 11.

افلع احدمط برواد مدد حلسوا (اعماقصع) لحما لمبا

بصوتا حت والصهدا: ونع بحده لحدمت موبعا للعدا صوفيا (" باحدم 1000 لسم مديع بحراب بملح قلل اب بالم لعلاف مع دلمقل عليما بقلافيا عديا: (والمع بحلفيا صوبا محمده igitur عدده واحده المحمد المحدة doctores sacram scripturam syriace enarrasse putavit Elias, qui quum h et n vocis henan distincte pronuntiare solerent (ita enim taßin vertendum videtur cf. supra p. 106, 25, ubi de pronuntiatione mutarum dura adhibetur4)) hasce consonantes etiam scripserint, quod ex antiquis codicibus doctorum hebraeorum cognosci posset, qui dialecto syriaca et quidem palaestinensi utebantur loquentes et scribentes. Sane locus omni numero memorabilis! Primum enim de origine versionis Syriacae librorum sacrorum opinionem profert reliquis Syris inauditam5), qui nihil nisi fabulas aniles de interpretatione Scripturae venditant, deinde codicum testimonium in censum vocat, qua in re dubium non est, quin Saec. XI ineunte codices exstiterint longe antiquiores, quam ii quibus nostra gaudet aetas. In eo vero certe errat Elias, quod solis Scripturae sacrae codicibus scriptionem vocis henan post participia tribuit, quae et in codicibus Edessenis antiquissimis (Eusebianae historiae ecclesiasticae codicem dico Petropolitanum anno 462 exaratum) usu venit, et in Talmude hierosolymitano vice versa non adhibetur. De dialecto syro-palaestinensi sive hierosolymitana Elias non agit, nam quod dixit ad antiquissimos librorum sacrorum interpretes referendum est. Potestne cogitari de Targumistis, quorum labores Syriaci veteris Testamenti interpretes adhibuerint?

Pergit deinde disserere de Jacobo Edesseno, qui eo consilio pro pro curo scribendum esse docuerit, ut distinguatur a

¹⁾ Gottheil _____.

²⁾ Gottheil حدد المحدد عدد المحدد الم

³⁾ Gottheil hugas elas col comisso hioa et o.

⁴⁾ De litteris pronuntiandis quidem at non necessario scribendis adhibetur tg β ag a Severo p. $\stackrel{\bullet}{\leftarrow}$ 1. 9.

⁵⁾ Repeto locum Theodori Mopsuesteni, quem in libro meo, cui inscripsi Die Prophetie des Joel und ihre Ausleger Halle 1879 p. 125 primus indicavi. Dicit enim ille Syrorum adversarius: ἡρμήνευται δὲ ταῦτα είς τὴν Σύρων (γλῶσοαν) παρ' ὅτου δήποτε, οὐδὲ γὰρ ἔγνωσται μέχρι τῆς σήμερον, ὅστις ποτὲ οῦτός ἐστιν. Quodsi Eliae opinio recta est, argumentum iis praebet, qui Christianis e Judaeis ad fidem conversis originem Interpretationis simplicis attribuunt.

nomine et a verbo quam Jacobi opinonem et Severus in editione nostra p. a l. 8, b l. 6 recensuit. Ipse Elias hanc sententiam respuit. Cf. supra p. 47, 7.

Sequitur in grammatica Eliae dissertatio de A casibus, i. e. de particulis No. , de quibus Severus egit p. L 1. 6. Vocalismus harum particularum earumque vis aspirandi et indurandi discipulis Clericorum admodum difficilis videtur fuisse, nam et in Codicibus Masorethicis separatim de iis agitur (Wright Catal. I, 105). Fuse de iis agens Elias sub finem addit, esse in Scriptura voces aliquas, quae legem generalem non sequantur. Sunt vero voces hae wae, Joos, Iloi), Lioos, Johi, quae cur a lege recedant, in aprico esse confirmat. Legendum esse docet vices, المعمرة المنافقة المن المنظم بالمنظم بالمنظم بالمنظم بالمنظم Quanta vero diligentia Syri, Rabbinorum quasi aemuli, ad has res adtenderint, docet ultima Eliae observatio, qua tradit uno loco in Scriptura ab hac lege esse recedendum Hos. 12, 2. Verba rabbinica micrologia digna haec sunt: [JoA: sace! Mon! Mon! June -الل ال حسوا زور: وحدة صعلب لعد و ١٨ وموم و١٨. والمدة حسا (" بانحدا بهنف والمواف هم بعد اصل الا والمما خم ألاة بل حجوه و عدل فه (وموم وهما ه

Hanc micrologiam in grammatico observantes non mirabimur, lectores eorumque magistros, Syris maqreyane dictos, in adnotationibus masorethicis minima quaeque curare, qui jubent, quae littera non sit proferenda, () et quae sit vocali instruenda (), quae sine vocali legenda () Wright Cat. I 103 sq.

Quum vocalismus particularum o aspirationem sequentium bgdktp afficiat, Josephus bar Malkon earum naturam in eo capite describit, quo de punctis rukâza et qušâya agit, quae apud Eliam capite speciali tractantur. Ex quo haec notanda videntur: Fol. 10 a = Gottheil p. a. l. 13.

1) Taw quiescens ante θ vel δ positum post particulas λορ indurescit. Itaque legendum est οιλο, χοιλο, Δίλλ, οιλο. Exempla eadem sunt quae et Severus p. μ l. 5 protulit.

Taw motum vero adspiratur Lionelo.

2) Dåle relativi post conjunctionem wa, sive aliam Particulam ex مرابع positum, si sequitur vel l indurescit, itaque فبرغان = wadę dame, فبابغ = wadę dedęson. Eadem exempla habet Severus p. م

Si vero prima vocis littera , vel 1 est quiescens, post Daleθ relativi ponitur rukāχā: Jioljo = wgðaθgwāθā, Jioljo = wgðaθgwāβūθā, Jijo = wgðaðgyāṣā. Cf. Severum p. j. 14.

Quae hic Elias docet latius patent, neque restringenda sunt ad voces a d et t incipientes, totam igitur legem euphonicam non perspexit, de qua vide Grammaticam meam I p. 70.

3) Accuratius de 1 primae personae agendum est, de cujus aspiratione in varias sententias abierunt doctores, qui analogia fallaci pellecti legem orthoepicam fundamentalem corruperunt. Docet enim Elias fol. 12 a ante suffixa positum 1 primae personae masculinae (sic!) esse durum, ita ut legi debeat hara barextâx, ondres mešahteh. Si vero ante 1 est vocalis î, aspirandum est 4, quemadmodum legitur hara senidâx, ondres senidêh. Quibus expositis ita pergit: Jiöan Lada hara e senidêh. Quibus expositis ita pergit: Jiöan Lada hara e senidêh. On aasida [hara] Laga har jöl eare e senidêh en senid

¹⁾ Gottheil p. 40, 15.

²⁾ Cod. anily; deinde Gotthell Land Jiano male.

والعزب ويجبا مضديا. مضعيد مفيعد مدددب ١٨٥٠ مارم واقدم أوضعمًا مدحدام المدا. الحدا واقد اه وحروها أستلل لحمد بعممنا حب همصلا أسنما: (١٥١٥ معل بدلخ حمانة آستسمان اختما بع متحصا لحصه ووالمعالم الممحلا بوده فن وها موهد بدندا. (قوافي فنفط هدره بلانص. المدا والمعتم للمحقيق وطحيا حدم: م لمجمع بمحليما [معمناه المام]. الم المن بفيد المام إذا. مع المفيد المام مكرية به مالكم بع مالكمه بع مالكمه و Patet in ultimis exemplis formas qušāyā instructas ad primam personam esse referendas on accepi eum, portavi eum, sum si eum, e contrario formae nullo signo distinctae re vera ornandae sunt rukāzā ලාධ්යර්, ලාධ්රීම, ලාධ්යම් accepit illa eum cet. Hanc rei condicionem etiam Josephus bar Malkon tradit versibus hisce: fol. 285b-287

من داه رو نصحا تعروا حساله معروا ايك. (ا أو الالم بيمخنوا (sic) واهم هنددم ا اه لسلاف (اعطر ول وفيزة والنام وحدا منهم. (* /ه لسلاف عط اهد بعن هذا منصا ماتيه عام به

¹⁾ Gottheil to Lason.

²⁾ Gottheil Looks male.

³⁾ Gottheil Jose 90.

⁴⁾ Hoc in exemplo Taw falso habet qusaya, quod delendum est. Secundum regulam propositam potius rukãza ponendum est, tertia enim persona feminini indicatur.

⁵⁾ Gotthell p. 25°, 20 اعمر , deinde عنا كمال male.

⁶⁾ Gottheil om. o/; deinde محاصب pro باهم.

⁷⁾ Gottheil al, obstat metrum.

⁸⁾ Gottheil المباهد وترووا deinde المده بالمباهد والمباهدة والمباع

(أول الموالدة حسنا بعددا مندة نخددا. ول عدمردا فغة الاحم فضعداد اب id est post ول عدم مردد المعردا فغة الاحم فضعداد الدومرد. ومحك احرارا بنضجة فيعدد حيديا (وفيعرد. وفيضية زيار بنصيار أمجداده عيده.

Hic quoque in exemplis, quae edita sunt uti in codice leguntur, confusio est, verum leges perspicuae proponuntur: 1 Taw secundae personae semper habet qušāyā, 2 Taw feminini tertiae personae semper habet rukāχā, 3 Taw primae personae post consonantes, a sine suffixis habet rukāχā, b cum suffixis habet qušaya, 4 Taw primae personae cum Suff. post î () habet rukāχā.

Etiam Severus hanc rem tractavit, utramque proponens opinionem p. a l. 5 sqq.

4) Sub finem monendum est de triplici அ. Est enim 1 அ cum rukāxā ut in على المحالية المحالية

مدم ميمل درمل (حزم بع فجين حمدل.

Quae de ejus aspiratione leguntur apud Eliam haec sunt:

- 1) Nunquam ab initio neque in fine vocis 2 est | Second
- 2) Post particulas \(\obega_{\obega} \rightarrow \rig

¹⁾ Gottheil JASO? JA. Jool 441.

²⁾ Gottheil in libro Mspt legit 010:9.

³⁾ Gottheil ماكنه ماكا ما ماكنه بازر كسعة.

⁴⁾ Gotth. Seraphi (cf. p. 122, 8), quocum convenit Severus p. L 18.

⁵⁾ Gottheil p. 26*, 8: الإحمرة حمصدل إلى الماد الماد

⁶⁾ Legitur in codice الله بالله بال

- 3) Ubi est tertia radicalis, ante omnia suffixa personalia nunquam est منحصال sed semper dura in omnibus conjugationibus.
- 4) Nullum ع, quod vocali instruitur, est من sine vocali est من عندها.
- 5) Omne 9 vocali instructum est durum et quidem aut molliter durum aut valde durum.

Quae sub 4 et 5 diximus ita expressit Elias: كلم المحال ال

Paucis verbis postquam tria haec S distinxit, totam rem comprehendit Josephus bar Malkon:

¹⁾ Gottheil ordine inverso | ALILAN | JA | ALILAN | 2) Gottheil | ALILAN | JA | ALILAN | 2) Gottheil | ALILAN |

Quod de Acceptatione dicit ex notis masorethicis ad Exod. 20, 25 desumtum est, verum alii hanc pronuntiationem, quam et paucis aliis locis adhibendam esse Severus p. l. 21 docuit, non acceptation, nam Barhebraeus Gram. metr. 335 contrarium commendat. Cf. Grammaticam meam p. 75. De triplici of. Jacobum Edessenum p. 55. — Quod versu 3 docet gravissimum est.

Hic si magistrorum masorethicorum de altercationem habemus, alii et tria genera consonantis distinxerunt, et in voce soil id pronuntiationis genus durum adhibendum esse jubent, quod responderet adurissimo in voce soil. Cajus. Sed haec lex Codici Jacobitico (Wright Catal. I, 111) debetur, et unius scholae usum inculcat, a quo aliae recedebant. Qua ex re intellegitur, hujusmodi minutias orthoepicas re vera ad grammaticam linguae syriacae non pertinere, sed scholarcharum tantum elegantias, ne dicam artificia, in iis esse quaerendas.

Sequitur apud Eliam caput de litteris occultandis, quod et apud Severum sequitur quaestionem de aspiratione. Inter utrumque prorsus convenit, nisi quod Severus quaedam addidit, ita ut singula recensenda non sint, nam qui legit Severum etiam Eliam legit. Quae p. On Nota 3, 4) emendata sunt, ita apud Eliam habentur, nti scripsi, quod eam ab causam adnotavi, ut lectores etiam ab hac parte intellegant, Severi codices esse pessimos, ac non sine emendationibus edendos. — Neque etiam Josephi bar Malkon ratio est habendi, apud quem nihil me invenisse memini, quod non etiam apud Severum habeatur. Unum hoc vero ad confirmandum praeceptum Severi de puncto inferiore, quod vocalem abesse indicat p. On l. 5, afferendum videtur, quod apud Josephum legitur hunc in modum:

الل الصدر ملا به بقده وبعدها والمسلم من المن والم صمالة المسلم من المن والم صمالة المراسم عم وهوسان

Itaque inter varia puncta, de quibus agere instituit fol. 289 a, a quo quidem argumento paullulum evagatur res admiscens, quae illuc non pertinent 1), recenset etiam:

¹⁾ Hoe enim loco agit, 1 de litteris radicalibus et servilibus — Elias p. 10 et Severus p. 12, 17, — 2 de litteris scriptis quidem sed non legendis, uti Olaf in , , quae , de dicuntur, — Elias p. , 6, Severus

Genus octavum: De punctis quietis. Hic vero, qui quieti (destinatus) est, unus est et locus ejus descendit [est] sub litteras non motas, uti (sub) ع vocis حصا

Usum hunc puncti inferioris in ipsorum codicum scriptura observatum primus docui in Grammatica mea p. 85. Fuere qui rem negaverint, jam auribus percipere possunt, quae oculi non perceperunt, indociles hac in re Herodoti discipuli, dicentis: ωτα τυγχάνει ἀνθρώποισι ἀπιστότερα είναι ὀφθαλμών.

Sequentur apud Eliam p. p regulae orthoepicae de mutata propter varias concurrentes consonantium pronuntiatione. Idem etiam Josephus bar Malkon tradidit, ita ut utriusque grammatici leges conjunctim possint proponi, quae redeunt ad Jacobi Edesseni doctrinam p. 54 explicatam:

- 1) sine vocali ante ع et o proferendum est tanquam oc.

 o o o o o

 Exempla: يداهها, اماها, احبا
- 2) ထ sine vocali ante consonantem vocali et qušâya instructum legitur tanquam J. Exempla: المعمن , المعمن المعم
- 3) ل sine vocali ante a legitur tanquam 1. Exempla: الْمُعَلِّى, الْمُعَلِّى الْمُعَلِّي الْمُعَلِّى الْمُعَلِّي الْمُعَلِّى الْمُعِلَى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّي الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعَلِّى الْمُعِلَى الْمُعِلِي الْمُعِلَى الْمُعِلِي الْمُعِلَى ا
- 4) o sine vocali ante consonantem vocali et quisaya instructum legitur tamquam . Exempla: Jeo., iocol, iocol.

¹⁾ Inversa ratione Hebraei אונים scribunt, et Syri שוול.

- 6) لم sine vocali ante nedium cum qušāyā, quale est in voce المنافقة, cf. p. 118, legitur tamquam على المنافقة.
- 7) ante 9 cum vocali legitur tamquam 42. Exempla:
- 8) ante D cum qušâyâ forti, quale est in jooj, legitur tamquam j. Exempla: ja joo, joi joo. Hunc vero usum Josephus non agnoscit, qui non joed j pronuntiari docet in joo et in joo Alium dissensum vide in adnt. 1).
- 9) sine vocali at cum rukâχâ ante s cum qusâyâ legitur tamquam γs. Exempla: Νου τ, Νου το.
 - 10) a ante consonantem vocali et qu'aya instructum profertur

سل عنون بالاحل عدي . (اب ربط واتحل على النام التحل على التحل على التحل explicatur nota marginalis masorethica (Wright Catal. I, 104), qua a in vocibus غفن et المعدل tamquam , hoc est ج, pronuntiari jubetur.

Sequitur apud Eliam doctrina de Ribui, quod Syri dicunt, et observationes generales de conjungendis vocalibus cum consonantibus, quae hoc loco omittendae videntur.

Ultimo loco denique de accentibus primariis zaugă, taḥtâyâ, šellāyā, pāsoqā agit Ēlias, quod hic repetere, postquam p. 71 accentus tractavimus, superfluum censeo. Ea tamen quae de samka addidit, quia accentus hujus naturam inlustrant, quam p. 80 descripsimus, hoc loco proponimus:

البع عده با محدد معدد المدم ودنه الحدا وحس ولمريط بصلحه سلك اسلما الضعفا صداهم صدل عدوبا حدوديد اب بف. أجينه أمير. البعشم. واب بف. زالم يامزا دافاه ابب بعدد عدوبا صعردا الحدا دد، ومرحا بعمر: محمنيا حمام حميها إه حمد. حمرها مرها والممروب عمويا: معوصم حمسما معنجا وحميها دحمنه والميمي ووندل معوصمي حدكل وحدولما وحدو صوحلا الماصم فصفعا اب افد حنينا بع بعظل إعلاس إجبالا خِلْدُ مِع كَفَا أَكْنُوا (يَكِيدُلُا: خَصِبِنَكُا فِعَضُوهُ نَرَفِيا. واب وف. سَنِينًا. فَعَنْ وَهُجْنَا هِلًا هُمُا لِحُرِد. وَالْ الله عَنْ المُوسِط وموافل. والما مع جصفا أنقده أمنها

Loci initium perspicuum est, samkå est distinctio minor quam taḥtāyā, quae enunciata duabus vocibus constantia in protasin et apodosin dispescit المامزا طوا vel إملاء للمسع Quae porro dicuntur, cum regulis generalibus conveniunt, at haud perspicue

¹⁾ Gottheil edidit lance.

²⁾ Ita codex, sed . III scribendum est. Sic et deinde . jacon restituendum est.

explicata sunt. Addo Eliam Patriacham (Tirhanensem) tradere, samkå dietum esse בּפֹב יָּיִפֹע צֹמּיִם יָּמִב בְּמִים יִּמִב בְּמִים יַּמִב בּמִים יִּמִב בּמִים יִּמִב בּמִים יִּמִב בּמִים יִּמִב בּמִּם יִּמִבּם יִּמְבּמוּ יִּמְבְּמוּ יִּמְבּמוּ יִּמְבְּמוּ יִּיִּמְם יִּמְבְּמוּ יִּמְבְּיִּם יִּבְּמוּ יִּבְּמוּ יִּמְבּמוּ יִּבְּמוּ יִבְּיִּבְּעוּ יִּבְּמוּ יִּבְּיִּם יִּבְּעוּ יִּבְּיִּם יִּבְּבְּיִּם יִּבְּיִבְּעוּ יִּבְּעוּ יִּבְּיִם יִּבְּעוּ יִבְּיִבְּיוּ יִּבְּיִּבְּיִּם יִּבְּיִם יִּבְּיִבְּיִּבְּעוּ יִבְּיִּבְּים יְּבְּיבְּיִם יִּבְּיִבְּיִּם יְבְּיִבְּיִבְּיִּם יְּבְּיבְּיִים יִּבְּיבְּים יִּבְּיבְּים יְּבְּיבְּים יְּבְּיבְּים יִּבְּיבְּבְּים יִּבְּיבְּעוּ יִּבְּיבְּים יִּבְּבְּים יִּבְּבְּים יִּבְּבּים יִּבְּיבּים יִּבְּבּים יִּבְּבְּים יִּבְּבּים יִּבְּבּים יִּבְּיבּים יִּבְּבּים יִּבְּבּים יִּבְּבּים יִּבְּבּים יִּבְּיבּים יִּבְּבּים יִּבְּבּים יִּבְּיבּים יִּבְּיבּים יִּבְּיבּים יִּבְּיבּים יִּבְּים יִּבּּים יִּבּים יִּבְּים יִּבּים יִּבְּים יִּבּים יִּבּים יִּבּים יִבּים יִּבּים יִבּיים יִבּים יִּבּים יִבּים בּּבּים יִבּים בּּבּים יִבּבּים יִבּים בּּבּים יִבּּבּים יִבּים בּּבּים יִבּּים יִּבּים בּּבּים יִּבּים בּבּים יבּיבּים יִבּים בּבּים יבּיבּים יּבּים בּיבּים יִּבּים בּיבּים יִּבּים בּיבּים יבּים בּּבּים יִּבּים בּּבּים בּיבּים יִּבּים בּיבּים בּבּים בּיבּים בּיבּים בּיבּים בּבּיבּים בּיבּים בּבּים בּבּיבּים בּיבּים בּיבּים בּיבּים בּבּיבּים בּיבּים בּבּיבּים בּיבּב

Reliquos accentus neque Elias nec Josephus bar Malkon curat, haec enim Josephus fol. 277 a dicit:

واقع نصع: مع المحكم معلمات (المحكم المحلف المحكم المحلف المحلف

De reliquis igitur accentibus jam veteres ipsi Syrorum doctores in varias abibant sententias, schola scholae, lector lectori non adsentiebatur, quod in re tam incerta et singulorum hominum judicio permissa factum esse nemo certe mirabitur. Nos vero ex his Josephi verbis discimus, desperandum esse de restauranda Syrorum arte, qua accentus adhibebant; restituere possumus systema unius alteriusve doctoris, quod supra fecimus p. 88, quod si vero passim adnotationes in codicibus habemus, quae unde processerint ignoramus, cautissime tractandae sunt, nec sine causis gravibus certo cuidam systemati tribuendae. Scholarum enim usus varius fuit. Doctrinam Jacobi Edesseni vero est simile a Jacobitis esse propagatam ac traditam, itaque Qarqafenses 6) doctores et Sergius

Vox, quae significat "puncta", neosyriaca habetur. Sed ecce quam antiqua sint vocabula, quae a Syris hodiernis usitata recentia habentur. Ct. Gottheil Elias p. 40*.

²⁾ Codex Petermann 9 Jul.

³⁾ Peterm. 9 119 pro 110.

⁴⁾ Peterm. 9 1,000.

⁵⁾ Equidem p. 68 conject to et land eundem designare accentum. At hie locus aliam sententiam inculcat. Certe sibi sunt similes.

⁶⁾ Martin Tradition karkaphienne in Journ. as. 1869 Octob. p. 245, 316.

quidam, et Cyrillus et Philoxenus et Sanța et $Tu\beta$ ânâ 1) iis accentibus uti, quos Jacobus proposuit, credibile est.

Ab his vero distinguendi sunt doctores scholarum Nestorianarum, uti schola monasterii Mar Mari prope Seleuciam, schola Mahuzaeorum, schola Aitilahae et Kanduqaeorum, et schola, quae Tel Dinaweri erat (Wright Catal. I 104, 53), in regione Nuhadrae, et cujus licos et licos commemoratur. rima denique erat schola Nisibena, cujus doctrina a Josepho bar Malkon tradi videtur, quem impugnat Severus. Nam quum contra Rete punctorum Nisibenorum, — id enim ex omnium codicum lectione intellegitur, non agi de viro quodam Nisibeno cf. p. 111, sed de doctrina apud Nisibenos exculta, - invehitur, quod pessimis versibus scriptum esse jure suo dicit, eum librum impugnat, ex quo excerpta dedimus, librum Josephi dico filii Malkonis, quem ideo scholae Nisibenae adnumerandum esse patet. Ceterum et in his scholis usus accentuum ita tradebatur, ut exemplis e scriptura sacra selectis varius eorum ordo et compositio loci naturae accommodota ante oculos poneretur. At ne nomina quidem eorum eadem fuerunt, quae supra ex Jacobo attulimus. Exemplum hujus systematis praebet codex masorethicus Musei Brit. Add. 12138 Wright Cat. I 104 II, unde hae accentuum compositiones sunt haustae, Fol. 304 a sq.:

مِهْ وَهُ مُنَا مُنَامِّلًا مُنْسَمِّنًا مُنْسَاءً المِن دون العمل المراجعة على الله المنظ وها المنظر وهمه المنظرة المن المنظرة المنظ

وقعود فععنجيا أسوا أسال المراحم فخرة موا مخده

الل اسبلا فعفرا منسكل الل نمجها لحدود اللا يعملات لموهد. ولأن يعملات لموهد

الم مريد أول جدا وفعوفا لعادل وليعمد، fol. 305a

¹⁾ De hisce duobus, in quibus eos habemus, qui in codicibus signis co et of indicantur, ef Hoffmann in Stadii diario Zeitschrift für die alttestamentl. Wissenschaft I, 159. Glossa Bar Bahluli ab eo edita dubia tollit de quibus Wright Catal. I, 109 adnot praecunte Martino l. l. 317 disseruit.

اللا استلا أول جكل وقعة أ وأسما والمع عاظ يادة. الا استلا

المل الكلا عموالا عموالا. مجل بعدلاً إحدادم إحدادم.

Ab hisce scholis prorsus recedit Severus, qui erat Jacobita, itaque altissimum ejus de någoða et metappeyana est silentium, de quibus signis a Jacobitis non adhibitis Nestoriani fuse disserunt. Etiam Josephus hasce lineolas (någoða est linea superior, metappeyana linea inferior) commemoravit, earumque usum explicuit, cujus haec sunt verba, fol. 277 b:

- ا وزم داده ونمد كرهم كيفرا وصمرا. صونها وعلمه الهذا وأسب عهدان
- 2 مهجور صمع ملا امدا عبم عدما بسنال. عدا بنعها لمن لموصصه فلنم بعا آسنال:
 - ٤ ١٠ لا ١١٥٥١ عحبكا ومؤمر حهدكا صفيكا.
 - 4 ملا ١٥٥ ١٥٥١ عجفًا أَوْرا سَوَّا مِع مُثَلِ. وَكَنِّمُوْمِهُ هَالِكًا (تَوْمَكُا وَكَيادُ
- و مروب درما بعدد حفده مدفعفاه منوب درما بعدد حفده مدفعفاه
- 6 مرفع الم فرجون معيسًا (د مام اهد مروف، 6 مروم الم فرد حروف،

Rete punctorum etiam in codice Berolinensi Petermann 9 exstat = P.,
 qui hoc loco praebet סַנְסְבָּנִסְ

²⁾ P. 9/0 pro 1/0.

ر (دونوني الم المحمولة المحموم وقعه المرافئ المحموم المرافع المحموم ا

Quae verba obscura nemo facile intelleget, quin Joannem bar Zusbi legerit de eadem re disserentem, cujus commentatione tamquam commentario utimur. Lineolae metappeysna i. e. claudenti competit vis dirimendi, qua impedimur, quominus duas voces sese immediate excipientes conjungamus. Cui signo simile quidquam quum in systemate masorethico Hebraeorum non reperiatur, e contrario nagoda comparandum est cum Hebraeorum Maqqef, nam vis ejus est conjunctiva; ac sicut Maqqef aliquo modo cum accentibus conjungendum est, ita et hae lineae apud Syros una cum punctis tractantur 1). Itaque dicit Johannes bar Zusbi lineolas hasce, quarum vis est contraria, cohaerere cum punctis magnis 5), quod primo versu etiam Josephus docet: "Sciendum est cohaerere cum punctis magnis (accentibus) lineolam, quae dicitur nayoda, et eam, quae dicitur metappeysnas".

Jam igitur videamus, quibus syllabarum compositionibus con-

veniat nayoða et metappeyana:

I, a. Si vox, in qua eadem consonans bis scribitur [scilicet ab initio vocis], ita comparata est, ut utraque consonans distincte pronuntianda sit, conjungitur illa vox cum praecedente [quae in vocalem exit] per lineam nâyoðā. Exemplum: Joo المحافظة المحاف

b. Contra si non eadem consonans bis scribitur, voces separantur linea metappeyana. Exemplum: محقالال غيلا عصون .
Legendum est wabepil'a 9a l mallil.

1) P. 4/0 201.

3) P. ool pro -?.

4) De his lineis egit Duval Gram. syriaque p. 132, at rem non recte intellexit, quamvis Martinus (Journ. as. 1872, I 398) de ea egerit.

²⁾ P. anai, sub quo scriptum est au.).

⁵⁾ Partem de accentibus agentem ex grammatica Johannis edidit Martin in libello cui inscripsit: Traité sur l'accentuation chez les Syriens orientaux Paris 1877. Cf. p. 23 et 15 infra. Non semper textum intellexi uti Martinus, singula tamen hic percensere inutile est. — Elias Tirhanensis ed. Baethgen cap. 28 rem tetigit sed obiter tractavit.

II, a. Status determinati¹) in â exeuntes, quos sequitur particula δε vel δα cum voce sequenti linea nâγοδα concatenantur. Exemplum: מַצְבְבֶּעוֹ יִבְּבֶעׁ , מִּבְּעַבֶּעֹן , מִּבְּעַבְּעֹן . Arctissima significationis conjunctio exprimitur conjunctione vocum in pronuntiando.

b. Si vero vox prior est in statu constructo metappeyånå adhibetur: حيلا منحل , هبنه خلاط , هبنه فلاحل , علايمنط , معافظه , Arcta formarum connexio, ne pronuntiandi claritatem perdat, lineâ dirimente tollitur.

b. Praepositiones sine suffixis metappeyana postulant, si vox insequens non a vocali incipit ³). Ex.: κοίν τος κατάνος καταίνος μεταγοδά ponendum sit. Tamen Codex Vaticanus teste Martino omittit quae de condicione vocalium in Londiniensi leguntur.

IV, a. Particula عمد عمد vocali vel a consonante cum vocali incipientes postulat nāyoðā. Exempla: جَبِّ العَمْضِ عَبْدَ الْمُحَالِينِ عَبْدَ الْمُحَالِّينِ عَبْدَ الْمُحَالِّينِ عَبْدَ الْمُحَالِّينِ الْمُحَالِينِ الْمُحَالِّينِ الْمُحَالِينِ الْمُحَالِّينِ الْمُحَالِّينِ الْمُحَالِينِ الْمُحِلِينِ الْمُحَالِينِ الْ

b. Eadem particula ante consonantem sola semivocali e in-

Ad litteram dicit: Si nomen (compositum) fit duo perfecta — mesamleye, qua de ratione dicendi ef. p. 18 Adnot. 7.

²⁾ Ex hac ratione pronuntiandi explicatur usus Neosyrorum, qui particulam ? ita saepe pronuntiant, ut ad vocem praecedentem pertinere videatur. Cf. chrestomathia mea Neusyrisches Lesebuch p. 57³).

³⁾ Ita legem definiendam esse patet, quam Johannes ita expressit: "exceptis nominibus quorum prima est yuð hgβistå aut Alaφ motum". A waw enim nulla vox incipit, cujus prima vocalis est û, quum hisce în vocabulis Alaφ sit scribendum. Sic et în sequentibus, ubi dixi "ante vocalem", Johannes de Yuð heβ. et Alaφ loquitur.

V, a. Particulae ك, كا, ما, را, quibus additur etiam vox ع, quamvis jam praecedente paragrapho seorsum de ea dictum sit, ante vocalem postulant nâyoðā ¹). Exempla: الذَّرَ أَنْ اللهُ ال

b. Eaedem particulae ante consonantem sive sola brevissima vocali e sive veris vocalibus instructam postulant metappeyana 3). Exempla: المارة علم المارة

VI, a. Post suffixum nominis on ponitur nayoda, si vox insequens a consonante incipit, quae vocali vera non est instructa.

Exempla: منه المحالفة على المحالفة على المحالفة ا

¹⁾ Johannis textum hoc loco turbatum esse jam Martinus dixit. Sed ubi vim connectentem lineae nåyodå perspeximus et vim dirimentem lineae metappgyånå ex ipsis exemplis legem potuimus ita definire, ut dubium de ea non sit. Exempla ex meo codicis apographo desumpta sunt, quod cum Martini editione non convenit, qui codicem haud accurate transscripsit. Inter exempla unum haud recte positum est, or enim nåyodå non potest habere secundum reliquorum formarum analogiam. De Johannes sibi contradicit. Cf. IV, a

²⁾ Inter haec exempla recensetur etiam (quod non huc pertinet, sed ex analogia formarum sub V, b propositarum metappeyana postulat. Cf. notam praecedentem.

³⁾ Joannes quattuor partes hac in regula distinxit, usum scilicet nayodae 1 in verbo, 2 in nomine, et usum mgtappeyanae, 3 in verbo, 4 in nomine, — Nos secundum phoneticam vocum condicionem rem tractantes discrimen verbi et nominis consulto negleximus. Inutilis hace distinctio in scholis orthoepicis Syrorum usu trita erat, nam in describendo vocalismo particularum vocandem adhibuerunt ef. p. 31, 3 quamvis nihil in natura rei insit, quod ejus usum suadeat.

⁴⁾ Ultimum exemplum hue non pertinet, nisi legis berehdgallähä, quod non credibile est, quum idem exemplum lineä metap uti postea dicatur.

superior in codice deest. Num haec lex soli suffixo masculino sit destinata, an etiam feminino, non dicitur, sed ex exemplo infra posito cognoscitur rem ita sese habere.

b. Idem suffixum ante consonantes vocali motas postulat metappeyana. Exempla: حديد المحارة, المحارة, المحارة, المحارة, المحارة, المحارة, unde etiam in suffixa feminini legem cadere cognoscitur 1).

b. Si vero consonantem ultimam vocali vacuam prioris vocis excipit in secunda voce prior consonans vocali instructa, ponitur megtappeyana. Exempla: ابتات المالية الم

¹⁾ Addit Johannes, eandem legem obtinere, si loco suffixi o positum sit alaş, de quo conferendum est II, a. Hoc loco docet, legendum esse احدَّلِ عَلَيْكُمْ, , quod cum lege II, a proposita non convenit. Vides quanta confusione laborent hae scholarum de rebus orthoepicis propositiones.

²⁾ Ex hac pronuntiatione explicantur contractiones seu potius assimilationes Neosyrorum dicentium dixi (dictum est mihi), molui, molui, molui, interfeci. — Arctam hanc conjunctionem ad certas tantum consonantes referri, quemadmodum apud Arabes, Johannes non dixit. Itaque omnibus videtur propria esse, quod eodem modo secundum orthoepiam quorundam Hebraeorum factum esse ex codice Reuchliniano Caroliruhensi demonstravi in dissertatione mea, cui inscripsi Bemerkungen über die Vocalisation der Targume in actis congressus Orientalistarum Berolinensis 1880, I p. 182.

VIII, a. Quanta denique fuerit lectorum hac in re subtilitas, ultima Johannis monstrat observatio haec, qua legem propositam per accentum concurrentem inverti discimus:

Si voces ejus formae, quam modo descripsimus (sub VII, b.) post accentum redmâ sunt positae, neque plus sunt quam duae, nâyodâ adhibetur (quamvis secundum legem metap. locum habeat), ita ut vocalismus linea nâyodâ indicatus (احداد العامة) membrum unum seu unam vocem efficiat. Exemplum est مُحَدُّهُ المُعُونِ. Usus convenit cum usu Maqqefi hebraice.

Sin vero post المان aliud accedit membrum, metappeyânâ locum habet: المناف حسَّة خال المان منه منه المناف المناف

- b. Deinde in carminibus metricis hasce lineolas secundum hanc regulam adhibendas esse jubet: المنه ال
- c. Denique id notandum est, Joannem non omnes condiciones enumerasse, sub quibus nâyoða et meṭappeyānā adhibentur, sed exemplis potius rem dilucidasse. Nam ita varios casus introducere solet: بدا استار بعدا به indicium unum, aliud, ex qua dicendi ratione intellegitur, non omnia indicia, i. e. condiciones, ponendi nâyoðae et meṭappeyānae esse enumerata, sed partem tantum.

Quibus praemissis verba Josephi bar Malkon intellegi poterunt, quae supra p. 126 proposuimus, et respicit quidem versus secundus et tertius ad legem Johannis septimam, quae secundum Josephum ita est augenda, ut non redmä tantum verum et alii accentus usum lineae metappeyänä (VIII, a.) invertant. Dicit enim: Vs. 2 Näyodä apponitur ad vocalem, quae praecedit ultimam vocis consonantem vocali vacuam, ubi sequitur alia vox, cujus prima consonans vocali non utitur. Vs. 3 Quod tamen tunc solum locum habet, quum consonans praecedens, vocali carens, (accentus) puncto non distinguitur, uti accentu samkä, mezisänä, rahtä, redmä. Vs. 4. Praeterea etiam consonans ultima vocali carens alia esse debet quam Waw, Yud et Åla φ , quae suo proprio sono [i. e. sono u, i, å] instruunt consonanantem praecedentem i). Vs. 5 Näyodä adhibe, si consonantes, quae vocali carent, ex eodem oris loco pro-

¹⁾ Quae regula e scripturae semiticae indole explicanda est, vocalium signis carentis. E. gr. in **Q.OO** ultimum **O** consona esse videtur vocali carens, quae proprium suum sonum praecedenti **L** tribuit.

ficiscuntur 1), sed Metappeyana locum habet, ubi quod sine vocali (intercedente) concurrit, facile est [facile coalescit].

Versus 6 et 7 exempla exhibent, et pertinent quidem exempla المعتادة والمعالمة والمعا

Exemplum insequens محدر صعبار cum II, a et VI, a conjungendum videtur, quamvis Johannes bar Zußbi mirum in modum taceat de hac duarum vocum appositione tritissima. In طحم والمعنى denique assimilatio et contractio VII, a, locum habet, quam et inter h et š et inter n et š in his exemplis occurrere crediderim:

المعالم المعالم والمعالم و

Vs. 8 denique docet: "Metappeyånå i. e. obturator, clausor, denique segregatio, ubique adhiberi potest, ubi nåγοδå i. e. attractor, denique conjunctio, locum habet, non vero conjunctione (nåγοδå) utuntur in locis qui, quamvis conveniant quiescentes consonantes, faciles sunt pronuntiatu. Quod conferendum est cum versu 5. Itaque secundum Josephum omnes textuum voces distincte pronuntiare licet, et contractio ibi tantum adhibenda est, ubi aliqua difficultas legendi concurrentibus consonantibus vocali vacuis exoritur. Quae lex scholae Nisibenae consuetudo videtur fuisse, cui nescio an Johannes bar Zu³bi prorsus adstipulatus sit. Cf. excursum de vocalismo targumico codicis Reuchliniani in App. II ad Cap. X.

Sed in has scholarum differentias inquirere non solum inutile est, verum etiam hodie earum consuetudines certo constitui non possunt, quia codices signis orthoepicis ex vario usu scholarum instructi editi non ad manus sunt²).

Supplementum grammaticae sunt schemata flexionum nominum et verborum, quibus inscripsit Elias Δοοί και Joροί μας βιαστικός, rukaβa enim, quo graecum συζυγία redditur, conjugationem verborum designat. Hunc usum scribae codicum Severi ignorantes Δοοί et Δοοί perversissime confunderunt, unde locus in editione

¹⁾ Id est: eorundem organorum sunt soni, محتر est idem quod Arabum orthoepici dicunt مخرج, locus originis. Vult المتجانسون Sacy Gr. § 116.

²⁾ De origine harum linearum egit Baethgen (Elias Tirh. p. 48).

In tractandis verbis Elias Nisibenus, cujus catalogos Gottheil p. كم sq. exhibet, graeca doctrina nititur, formasque recenset ut Theodosius in canonibus verbi. Josephus vero flexionem conjungit cum positione punctorum fol. 279a, qua in re discipulum magistrorum (محمتها) sese praebet. Tres classes distinguit Josephus:

- 1) verba duabus consonantibus composita cum å et cum ä et j. Cf. Severum p. j l. 12.
- 2) verba trilitteralia cum prima quiescente, a) La, b) 20, c) lo, cf. Severus p. 4 l. 1.
- 3) verba trilitteralia cum a primae syllabae a) منافع , فحسر, b) منافع , بافعال منافع , b) منافع , بافعال منافع , b) منافع , b) منافع , cf. Severus p. لمنافع المنافع المنافع

Fundamentum dispositionis positum est in numero consonantium, subdistinctiones vocalium opera efficiuntur, ordine graeco \bar{a} , \check{a} , e, i, qua de ratione etiam in nominibus adhibita p. 58 disputavimus. Idem fundamentum et apud Eliam invenimus, quod ad Jacobum Edessenum referendum esse vix negari poterit. Itaque Elias hunc ordinem proposuit, in quo confusio quaedam introducta est:

- 1) كن, cui adnumeravit جزر فلم
- 2) الله الله (quod invertendum est) معبله, et معبله, quod non post معبله ponendum erat, quia tribus consonantibus constat.
 - 3 a) 90?, iai (invertendum)
 - b) 111, 31.
 - e) DI, , wil, quae cum toi, to conjungenda sunt.

¹⁾ Pertinet ad schemata verbi, merakke ja est syntheton.

- d) ;;, quod re vera post ;; positum erat, et in cod. C. omissum est (!)
 - e) بند , مخا quod invertendum.
 - 4 a) 30%, 0% (inverte), -10%.
 - b) سغدا, بمعا etc.

Verbis pertractatis Bar Malkon fol. 282a disserit de pronomine suffixo, cui intermiscentur terminationes personarum verbi, et de derivatione nominum a verbo (معمل بناه على المعالية), ac derivatorum quattuor constituit genera 1) عدموا (عدموا معمل المعالية), actoris, 3) معملة nomen facti et 4) معملة nomen patientis. Qua in re eundem ordinem etiam apud Severum p. معانية invenimus, qui tamen nomen actionis et patientis neglexit.

Sed haec hactenus; restat ut harum grammaticarum dispositionem demonstraturi ordinem capitum recenseamus, quibus scriptores totam materiam distribuerunt. Et Elias hunc servavit ordinem: I de litteris, II de litteris motis et quiescentibus, III de litteris radicalibus et additis, IV de casibus i. e. de b d wl. V de litteris quisaya et rukaya afficiendis, VI de litteris furto aufferendis, demenganne pan, VII de litteris occultandis, VIII de litteris, quae inter sese commutantur. IX de seyame, signo Pluralis, X de hugaya vocis, XI de punctis accentuum quattuor primariorum, XII demonstratio nominum una cum derivatione (flexione) verborum. Haec sunt capita grammaticae sive turas mamla Eliae Nisibeni.

Alia est dispositio Retis punctorum Josephi bar Malkon, cujus hic juvat exscribere procemium, ut lectores cognoscere possint, haud injuria Severum p. and l. 15 vituperasse versus, quibus opusculum hoc compositum est. Dicit igitur:

حمده باط محزا هنصا صقط الممار،

سبا المصا بس الدها سبا الممار،

مبع حا حبه عنها لا حصلها فحد.

بال البهم عنهما حا حمرته،

عدما لمعمر عسا المحل حالا بهم بهما عدما لمعمر عسا المحلم على المرتب،

عدنا لمحمل مففزها بحرة الا بعناه،

وهاهذا المعذا ويتعديم ماهذ والمعدد المعدد ا

Secundum hune ordinem agit I de punctis accentuum quattuor primariorum, II de punctis quibus vocales designantur, atque horum usum docens flexiones proponit, quibus recensitis de Mehaggeyānā et Marhetānā disserit, III de punctis seyāmā i. e. quibus pluralis indicatur, IV de punctis canonis, para para punctus comprehendit puncta, quae hodie dicuntur diacritica verbi, V de punctis rukāzā et qušāyā, VI de punctis feminini generis, quod hic planta punctum in opera conspicuum appellavit. Postquam hoc capite de flexione femininorum egit, addit:

والم بق بفيع حدويها عدد المحدود المحد

ويعدًا وإلم وحره ولا حجد الراب عدها.

Capite deinde VII de Jlölj Liöu agit, id est de puncto quo Riš et Dâla distinguuntur. Cui per miram confusionem conjungit litteras furto ablatas et alia hujusmodi. Capite denique VIII de punctis quietis (dešalyû dâ) disserit, ita ut hoc demum loco de litteris occultatis, et de orthoepicis permutationibus loquatur, quas p. 121 proposuimus.

En quae fuerit grammaticae a Nestorianis tractatae condicio, antequam maximus illorum grammaticus Johannes bar Zusbi adhibitis omnibus adminiculis librum composuit, quo eis, qui ante eum fuerunt, palmam eripuit. Haec enim, quae supra congessimus, de antiquioribus grammaticis fere supersunt, reliquorum nihil nisi nomina servata sunt. Inter quos fortasse referendus est Johannes bar Pinkâye i. e. filius figulorum seu urceariorum incertae aetatis scriptor". Monachum Nestorianum eum fuisse allato loco ex Barhebraei libro Ethicorum et ex Sobensis libro Margaritarum probavit Assemanius B. O. III. I 189, II 306. Inter opera ab eo composita recensetur praeter mardu ϑ ă δ ațelâye i. e. de puerorum institutione, quod ad studia paedagogica pertinet, et praeter deras melle w'egra9a, quod artem bene scribendi epistolas tractasse videtur, etiam liber d'esare wadesumlaya. Qua de libri inscriptione aliud alii senserunt. Mihi tamen 'esare significare videtur particulas et šumlāyā litteram J status determinati et Suffixa pronominalia nominum et affixa personas indicantia in verbis, quemadmodum de nomine supra p. 104 egimus. Itaque vertenda est inscriptio: Liber de particulis et nomine determinato et verbo personarum affixis instructo.

Alius, cujus grammatica ab Ebedjesu recensetur, est Johannes bar Kamis, arabice Ibn el haddåd dictus, quod syriace redditur Bar qardåhe i. e. filius fabrorum ferrariorum. Floruit sub Patriarcha Makiză 1092—1108, episcopatu urbis Tamanûn prope Amadiam sitae functus est, et carminibus compositis laudem sibi comparavit, quae hodie in codicibus Vaticanis servata sunt, grammatica vero hodie non superesse videtur. Ass. B. O. III. I 296, Barhebr. Chron. eccl. III 309. Grammaticis denique adnumerandus est Isosyahb bar Malkon Nisibenus episcopus anno 1190 p. Chr. ordinatus, cujus Quaestiones grammaticae ab Ebedjesu nominantur Ass. III. I 295. Hunc virum scriptorem Retis punctorum nuper Martinus esse docuit, sed cf. p. 111.

Haec fere de Nestorianis grammaticis eorumque studiis cognita habemus, qui artem legendi potius quam grammaticam ad philosophiae normam colendam auxerunt, ac toti in Graecorum doctrina substiterunt. Nihilo minus vero exstant vestigia quaedam, quibus monemur, inde a saeculo nono usum linguae arabicae ita paullatim auctum esse, ut vel in scholis clericorum ejus ratio haberetur. Quibus adnumeranda est observatio de s ante medias tamquam g pronunciando, quam p. 123 commemoravimus. Etiam id in censum vocandum est, quod vocales interdum [30] dicuntur, quo arabicum خركات exprimi vero est simile. Usum linguae syriacae diminutum fuisse etiam ex praefatione Nomenclatoris Eliae Nisibeni cognovimus p. 110 proposita. Jam si Syrorum Nestorianorum Patriarchae in aulis Chalifarum Arabum nobilium quaerebant favorem, qui illecebris artis rhetoricae et poeticae maximopere delectabantur, mirum non est, Syros quoque grammaticae arabicae operam navasse, a qua proficiscendum erat omnibus, qui litteras humaniores (ادب) colebant. Quod non potuit non afficere etiam studia grammatica Syrorum, qui systema grammaticae arabicae cognoverant, atque haec exspectatio non fallitur, nam saeculo undecimo ineunte lingua syriaca ad normam grammaticae arabicae coepit tractari. Primus hoc fecit Elias Tirhanensis.

Caput IX.

De Elia Tirhanensi et scholae arabizantis initiis.

Facile quis sibi persuadebit, Arabes Syrorum finibus occupatis a magistris Syris litteris imbutos etiam artem grammaticam a Syris accepisse, quum jam Jacobi Edesseni tempore inter clericos christianos quaesitum sit, an liceret filios Muhammedanorum litteras docere, quod Jacobus ipse non illicitum habuit, cf. p. 36. At fallitur qui in grammatica Arabes Syrorum fuisse discipulos putat, et jam eo refutatur illa opinio, quod Arabes de septem partibus orationis nihil habent, quae apud Syros totius systematis grammatici efficiunt fundamentum. Quodsi magistris Syris usi Arabes grammaticam excoluissent, haud dubie non tribus contenti plures partes orationis distinxissent, nam cur adjectiva, pronomina, adverbia, praepositiones, imo participia et articulum non tanquam orationis partes proposuerint, si Syrorum scholas frequentassent, id nemo facile explicabit. Itaque grammatica apud Arabes aliis superstructa est fundamentis, neque Syrorum ars ab illis est recepta. Rem ita sese habere jam Hadji Chalfa docuit I p. 97, cujus haec sunt verba, a Fluegelio latine reddita:

"Prospectus secundus, in quo gravissima scientiae columina inter Mohammedanos magnam partem Persas fuisse probatur. —

Mirum hoc quidem videtur, nec tamen minus est verum. Fuerunt enim utique sectae Islamicae doctores in doctrinis et legalibus et rationalibus, admodum parva et rara earum portione excepta, magna ex parte Persae, et quamquam gente¹) fuerunt Arabes, lingua tamen Persae fuerunt. Neque hoc temere factum. Secta enim prophetae cum originem caperet, omni doctrina et arte caruit, quae necessaria fuit vitae campestris²) conditio. Viri legis praecepta non nisi in memoria tenebant, eorumque argumentum ex Corano et Sunna cognoscebant, praeterquam quod illa ex ipso legis auctore [et sociis ejus] audiverant. Multitudo autem tum temporis ex Arabibus Nomadibus erat composita, qui neque artem instituendi neque doctrinas literis mandandi callebant, neque, ut supra demonstravimus, ulla necessitate ad ultima tempora, quibus Tabiûn floruerunt, ad has artes exercendas excitabantur, eosque, quorum munus erat proprium illa praecepta sustinere et propa-

gare, lectores (قَارِيُّ, Sing. قَرَاء) appellabant, lectores dico libri

divini et effatorum propheticorum auctoritate probatorum, quae illi in plurimis locis explicationi et commentario sunt. Cum vero a traditionis tempore ad imperium Khalifae Reshid satis longum spatium abiisset, ut commentarios Corani literis mandarent, effataque illa metu ne interirent, calamo contra omnem injuriam munirent necesse fuit. Tum cognitio auctoritatum necessaria fuit, et eorum, qui illa propagarunt, approbatio. Varia deinde rerum vicissitudo effecit, ut statutorum ex Corano et Sunna eliciendorum copia major fieret, et praeterea lingua corrumperetur. Erant igitur praecepta grammatica perscribenda, legisque doctrinae omnes in promtas et paratas facultates in praeceptis deducendis, in rebus ad omnem eventum dispiciendis et per analogiam constituendis sunt mutatae, eoque minus supersederi potuit aliis doctrinis, utpote quae aditum illarum patefacerent, ut sunt praecepta linguae arabicae etc. . . . doctrinis illis non nisi urbes perfugium praebuerunt, qui autem urbes incolebant, Persae erant, vel his similes 3) . . . Qui primi artis grammaticae auctores exstiterunt, Siboweih, Faresi et Zeggag fuerunt, omnes origine Persae, qui linguam Arabicam in mutuo cum Arabibus commercio addidicerunt eamque ad artis formulam posteris suis redegerunt." Exscripsit haec fere omnia ex Ibn Chalduni Prolegomenis Vol. III p. 272, 279, 281 sq.

Arabice نسبته على غ., adnumerabantur enim genti cuidam arabicae ad quam tanquam liberti = maula pertinebant.

²⁾ Accurate: vitae Scenitarum condicio. Arabice البداوة

[.] والحضر هم العجم او من في معناهم Arabico

Quae praecedunt probant studium grammaticae arctissimo vinculo cohaerere cum studio Corani et traditionis Islamicae, eodem modo, quo apud Syros grammatica tractabatur tanquam praeparatio ad studia theologiae christianae. Unde facile explicatur, cur Arabes spreta institutione Christianorum Grammaticam a Syris non mutuati sint. Sed quaeritur, quomodo grammatica arabica condita sit, quod non repetito catalogo grammaticorum in Fihristo exhibito potest constitui, in quo nomina habemus permulta, res vero perpaucas. Missa igitur disquisitione de grammaticis antiquissimis 1), uti Abu'laswad eddu'alio, Ettaqafio † 149 H. = 766 p. Chr. Elhalilo † 170 = 785, Jeziditis, Qutrubo † 206 = 821 Abu Obaida † 210 = 825, Elasmasi † 213 = 828 Elahfaš elmugāšisi † 221 = 835, ipsos libros inspiciamus, qui hodie servati sunt, ex quibus solis poterunt elici grammaticae arabicae origines. Habemus vero librum ipsius Sibawaihii † 177 = 793 et Almubarradi † 285 = 897 Kamilum cum opusculis quibusdam Ibn Doraidi † 321 = 932. Duae res horum librorum in argumento distinguendae sunt, materia scilicet i. e. collectio sententiarum et phrasium, proverbiorum et versuum, facetiarum et acute dictorum, deinde ratio, qua haec materia non tam in varia capita est distributa, quam ad normam notionum quarundam grammaticarum explicata et commentario instructa. Materiam ipsam congerere Arabum erat sive Persarum eorum linguam addiscentium, itaque antiquissimos philologos id ante omnia curasse ex librorum ab illis compositorum titulis cognoscimus, uti linguam ipsam in Corano et traditione, in carminibus, in ore hominum usitatam litteris mandarent. Hinc collectanea illa sunt exorta, quibus inscripserunt liber proverbiorum (kitab elamtal), liber dictorum singularium (k. elnawâdir), liber vocum in dialectis popularibus adhibitarum (k. elluģāt), liber quo enumerantur nomina membrorum hominum, camelorum, equorum, pecorum, siderum (k. halq el insân, el ibil, el hail, el šât, el anwâ'). Huc etiam referendi sunt libri de plurali, de duali, de masculinis et femininis, nam harum classium formae non tam ad grammaticam pertinent quam ad etymologiam et ad usum lexicalem. Quales hi libri fuerint intellegitur ex Ibn Doraidi libello de ephippio et fraeno et ex libello de nube et pluvia 2), in quibus variam iniit rationem. Nam in libello de ephippio et fraeno nomina partium ephippii et fraeni, quas descripsit enumerat, et adjectis versibus confirmat, in altero vero descriptiones nubium et pluviae a propheta traditas et ex Scenitarum ore collectas, seu potius, ut quid censeam addam, ad eorum dicendi consuetudinem artificiose compositas, vocibus raris ornatas, proponit ac deinde explicat. Priorem rationem iniit etiam in libro

Basrenses solum curamus, nam Kufenses sunt recentiores. Eorum primus, Arru'āsi, coaevus erat Alhalili. Fihrist I, 66.

²⁾ Wright Opuscula arabica Leyden 1859 p. 1-46.

Kitab elilhân inscripto, quem edidit Thorbekius in libro, cui inscribitur Festschrift zur XXXVI. Philologenversammlung. Heidelberg, Winter 1882 Eandem fere rationem sequitur Mubarrad in componendo Kamilo, qui nullo ordine servato omnis generis dicta elegantia et gravia, cum oratione soluta tum pedestri, una cum proverbiis, admonitionibus, sermonibus, epistolis comprehendere eaque commentariis illustrare studuit, nam et hic primum totum textum exhibet, quem deinde commentarius sequitur. Raro capitibus inscriptum est, qua de re agant, uti capiti 50, in quo lâm el istigât tractatur.

At, qui commentarium componit, notionibus grammaticis opus habet, uti Mubarrad jam ab initio explicationem iŝrâbi i. e. Arabismi pollicetur, et hae notiones grammaticae alteram rem efficiunt, quae in his libris distinguenda est, quam paucis ad-

umbrare nostrum hoc loco est negotium.

Jam in libro Sibawaihiano notiones grammaticae fere omnes cum terminis technicis, quibus nominantur, inveniuntur, ita ut saeculo octavo medio artem grammaticam apud Arabes amplissime excultam esse videamus, quod eo certius dici potest, quia Sibawaihius saepissime laudat magistros suos, Elhalilum † 170 = 785 p. Chr., qui septuaginta quatuor annos vixit et 711 natus est, et Jūnusum ibn Ḥabīb † 183 = 799, qui octoginta octo annos vixit et anno 95 Heg. = 713 p. Chr. natus est. Qui viri quum saeculo Higrae secundo ineunte studia grammatica Bassorae excoluerint, ante quos jam Isa ibn Omar ettaqafī † 149 = 766 p. Chr. grammaticam tractavit, quaeritur unde notiones illas generales didicerint, quarum ope analysis sententiarum et formarum verborum efficitur.

Duo vero sunt genera harum notionum, aliae enim ad orthoepiam pertinent, ut qalb i. e. permutatio litterarum, waqf i. e. lectio pausalis, tarhîm i. e. lenior vocis pronuntiatio, tašdîd i. e. pronuntiatio fortior, atque has quidem non nisi ipsi grammatici arabici potuerunt constituere. Quibus adnumerandae sunt notiones ad scribendi artem pertinentes, de qua libros egisse censeo, quibus inscribitur kiţâb el-nuqaţ waššakl i. e. liber punctorum et figurae scilicet vocalium, quae apponebantur, (Fihrist I p. 58 l. 6, De Sacy Chrest. ar. I p. 234) et quas Abu'laswad eddu'ali primus tempore Chalifae Ali apposuisse dicitur. De Sacy in Notices et Extraits VIII 306. Flügel, Die grammat. Schulen initio. Qua in re Abu'laswad ille scripturam syriacam imitatus est, quod punctorum et positio et nomen comprobant 1).

¹⁾ Quum de fath dubium non sit, et منه compressio nihil sit nisi syriacum compressio, de منه منه monendum est, quod vocalem i designat, non vero Genetivum. Hoc مَعُضِى, depressio, simul est imitatio et interpretatio syriaci

Nomina igitur ad orthoepiam et artem scribendi pertinentia si non curamus, restant eae notiones grammaticae, quae non nisi studio logices potuerunt repperiri, quas Arabes, quum a Syris eas non mutuati sint, e sola graeca schola haurire potuerunt. Ipsos enim id, quod graeci philosophi inde a Platone usque ad Stoicorum tempora plus quam ducentis annis constituerunt, brevi illo spatio, inter Alium et antiquissimos grammaticos intercedente, nullo auxilio usos invenisse, nemo facile credibile censebit. Sed doctrina graeca, qua Arabes instituti sunt, non ex grammaticis est hausta, quippe qui septem orationis partes distinxerunt 1), de quibus apud Arabes altissimum est silentium. Quod si rectum est, nihil restat nisi conicere, ex ipso Aristotele profluxisse notiones grammaticas Arabum, quem ad mentem commentatorum in compendium redactum Persae illi legerunt, quibus initia grammaticae Arabicae debentur. Inter Persas enim studia philosophiae graecae inde a tempore Chosrois Anošarwan c. 570 p. Chr. 2) floruisse hodie inter omnes constat, habemus enim librum ipsum, quo Paulus Persa syriace philosophiam regi exposuit in. Landii Anecdotis syrr. IV, quo confirmatur testimonium Johannis Ephesini (ed. Cureton p. 388), qui regem per totum vitae tempus studio philosophiae deditum fuisse perhibet.

Ex hujusmodi itaque compendiis, post deletam anno 482 p. Chst. scholam Edessenam inter Persas lectitatis, haustae videntur notiones logicae, quibus usi sunt grammaticae arabicae conditores, quamvis et ipsum Aristotelem illos non legisse, demonstrari nequeat,

quocum in rebus summis conveniunt 3).

Ea vero, in quibus Grammatici notionibus ab Aristotele pro-

positis usi sunt, haec sunt:

 distinguuntur partes orationis tres 'ism, nomen — fisl, verbum — harf, particula, Aristoteli σύνδεσμος dicta 1). — Quae distinctio apud Aristotelem aeque uti et apud posteriores Arabes additis definitionibus illustratur. Sibawaihi vero definitiones non proposuit 5), unde sequitur totam distinctionem aliunde arcessitam

2) Cujus de tempore cf. Nöldeke Geschichte der Perser und Araber zur

Zeit der Sasaniden p. 428.

Cf. Aristoteles fragm. 126. Editio Berolin. V p. 1499.

est usurpatum. Cum Abu'laswad, in historia de محرا eo relata, voce utatur, totam enarrationem ad posterioris temporis morem aut inventam ant mutatam esse censeo.

¹⁾ In memoriam revocanda est Honaini grammatica arabica ad normam graecae composita, quam p. 106 commemoravimus. Potuitne fieri ut Honainus septem partes distinxerit?

³⁾ In tota hac disquisitione definitiones posteriorum grammaticorum, qui post Ma'muni Chalifae tempora exstiterunt, curari non debent, nam post Ma'munum et ipsi Arabes Aristotelem habuerunt.

⁵⁾ Hanc rem jam Ibn Jaşıs in commentario ad primum caput libri Almufassal observavit.

ab Arabibus esse receptam, neque ab ipsis excogitatam. Itaque Sibawaihi nominum exempla tantum proponit: Vir, equus, septum (há'it) sunt nomina. Deinde verbi varia genera ('amtilatu) esse contendit, quae desumta sint a vocibus (laft' = qωνή) accidentium nominis 1), et formatae (bunivat = aedificatae) ad describendum praeteritum, futurum et praesens. Potuitne Arabs, qui duas tantum formas in lingua sua invenit, de tribus temporibus cogitare, et contendere, verba formata esse ad designandum id quod fuit, est, erit? Et jam vide, quae exempla proposuerit: dahaba, samisa, makuta, humida sunt perfecta, yaqtulu, yadhabu, yadribu, yuqtalu, yudrabu sunt futura, seu potius, ut dicit Sibawaihi, formata sunt ad designandum id quod erit, nec jam accidit, - at addit Imperativos idhab, uqtul, idrib, quae eidem fini inservirent, nec potest distinguere praesens (må huwa ka inu lam yanqatis) a futuro (må yakunu walam yaqas). En quomodo linguae, quae praesentis formam non habet, formae non sufficiant ad explendum schema temporum, quod inde explicatur, quod schema aliunde mutuo acceptum grammaticus adhibuit, quod non ex observatione formarum ipsius lingua arabicae derivatum est. Fontem habebis in philosophorum compendiis, in locis similibus ei, quem praebet Pauli Persae caput 19, ubi legitur: Quoniam . . . omnis propositio cum tempore enunciatur, tempus vero in tres varietates dividitur: praeteritum . . praesens . . futurum rell. — quem locum ex Ammonii commentario libri Periherm. (Arist. Opp. ed. Berolinensis IV p. 113 b l. 17) fluxisse Landius docuit. Ancd. IV 15, 112.

i. e. litteram sive particulam, quae ad sensum aliquem accedit, neque est nomen nec verbum. Cujus generis exempla dicit esse tumma, saufa, wa jurisjurandi, lâm relationis (idâfet), alia.— Ecce habes definitionem, quae etsi negatione efficitur— scilicet, quae nec nomina sunt nec verba,— tamen id docet, has particulas ad sensum accedere. Dubito enim, num جاء لبعنى recte a De Sacyo 2) explicatum sit, quum interpretetur: employé pour exprimer un sens, Aristoteles enim, ex quo distinctio trium ora-

¹⁾ Qui locum Periherm. 3 (Berol. 16 b) comparaverit, intelleget cur doceat, verba desumta esse (uhidat) a vocibus accidentium nominis. Haec enim dicit Aristotoles: ὑῆμά ἐστι τὸ προσσημαϊνον χρόνον . . λέγω δὲ ὅτι προσσημαίνει μεν ὅνομα, τὸ δὲ ὑγιαίνει ὑῆμα προσσημαίνει γὰρ τὸ νῦν ὑπάρχειν, καὶ ἀεὶ τῶν καθ' ἐτέρου λεγομένων σημεῖον ἐστι κτλ. Ηἰς ὑγιαίνει derivatum videtur ab ὑγίεια, unde fecit Arabs, verba desumta esse ab accidentibus nominum, nam الْقَتْلُ appellat accidentia, a quibus procedunt verba daraba, qatala.

Anthologie grammaticale p. 361. Quem De Sacy phrasi sensum tribuit, arabice expresseris ga'a bimana.

tionis partium profluxit, σύνδεσμον dicit φωνήν άσημον. (Poet. Cap. 20 p. 1456b) Itaque Arabs contrarium docere videretur. Quodsi vero harfu ga'a limasnā reddi potest: "particula sive littera, quae ad sensum aliquem accedit*, quo simul indicatur ipsas sensu proprio carere, ac sensum enunciatorum vario modo definire atque immutare, - Sibawaihius rem eandem respicit, de qua Ammonius (Arist. Berol. IV 99 a) docet: ,Quae in neutro horum (nominum et verborum) loco adsumuntur, — etsi alio modo protasibus accedunt, quum esse vel non esse indicent, vel quando, quomodo, quoties praedicatum subjecto conveniat, exprimant, vel alium quendam habitum inter illa intercedentem doceant, principaliter Aristoteles μέρη τοῦ λόγου dicere dedignatur. ... haec igitur non λόγου μέρη sunt, sed λέξεως μέρη, cujus λέξεως et ipse λόγος est pars . . . Sed invenies, Aristotelem aliquando videri concedere, omnia communiter μέρη λόγου dicenda esse, quia in sequentibus dicit, quaedam μέρη τοῦ λόγου sensu esse instructa, ac si alia essent, quae sensu carerent (ώς δντων τινών και ασήμων), nisi accuratior illius sententiae explicatio adesse nobis videretur, quae non contraria est eis, quae hoc loco dicit. Non est dubium, quin verba Sibawaihii ita sint intellegenda: Particula, quae accedit ad sensum, neque est nomen, nec verbum.

2) Isrâb, nomen verbi 'asraba i. e. ad normam linguae arabicae convenientibus vocalibus recitare, nihil est nisi pronuntiatio vocum ad normam Arabismi, sive ipse Arabismus purus putus. Itaque 'asraba est ἀραβίζαν, 'isrâb est ἀραβισμός, quae voces sunt formatae ad normam usus verborum έλληνίζειν et έλληνισ-

μός, quem docuit Aristoteles Rhetor. III, 5.

Hellenismus quinque constat rebus: 1 dicendum est recta concatenatione membrorum enunciati (τὸ εὐ ἐν τοῖς συνδέσμοις), 2 usu aptorum vocabulorum, rebus accurate convenientium, 3 evitanda est amphibolia, 4 servanda est congruentia in genere, 5 adtendendum est ad usum rectum numerorum. Hellenismo opponitur σολοιχισμός et σολοιχίζειν i. e. τη λέξει βαρβαρίζειν, quam vocem Arabes forma سُليقيّ receperunt, cui Lane attribuit sensum hunc:

naturalis vel indocta elocutio, elocutio in qua vocalismus flexionum finalium non respicitur, ita ut kalâmû selîqiyyû oppositum sit elocutioni secundum Arabismum sive secundum iŝrābum perpolitae. — Vox in Zamahšarii Asâs al balâgat occurrit in versu:

ولَسْنُ بنحوى يلوك لسانه ولكن سليقي اقول فاعرب

i. e. Non sum grammaticus, qui linguam suam rodit, sed idiota, loquor et hoc est ac sie Israbo uterer. — Fieri tamen potest ut ab arabico سليقة, natura, derivatum vocabulum proprie significet naturalis. At quaero, num Arabibus non fuerit "naturale" Arabismo uti? Si etymologia non probat vocem esse arabicam, relatio, quae est inter ἐλληνισμός et σολοιχισμός et inter سليقى et سليقى contrarium suadet. Hellenismus est ratio linguam graecam tractandi, ut legibus grammaticae et logicae respondeat, neque quidquam aliud est Arabismus sive Erâb, qui eam ob causam ad usum vocalium finalium solet restringi, quia hisce terminationibus nexus grammaticus et logicus membrorum exprimitur, quarum usu justo Arabismus purus efficitur.

Jam quaerimus, num temere in voce Erab recognoscatur imitatio rationis, qua apud Aristotelem vox Έλληνισμός adhibita est?

3) Genus nobis quidem est notio grammatica tritissima, sed consuetudo, qua generum in lingua distinctionem putamus esse rem facillimam et ex ipsa quasi natura rerum procedentem, non debet confundere judicium rectum, quo statuitur, generum distinctionem rem esse artificiosam neque omnino necessariam, quae non ex prosopopoeia poetica processit, neque imaginationi vividae hominis debetur res naturales inanimatas cum animalibus sexu distinctis comparantis.

Qui censent, animum linguam a principio creantem naturam quasi animatam sibi imaginasse, vereor ne aetati creatrici pro imaginatione vim meditationis tribuant ab ea alienam, siquidem distinctio generum in lingua opus meditationis est philosophae posteriori tempori conveniens, neque opus imaginationis nativae. In lingua enim variae formae quidem exstant, quas collectas in varias classes distribuere et certo nomine designare opus philosophi vel grammatici fuit, sed si philosophus hasce classes viros dixit et mulieres et res, ex comparatione arteficiosa principium denominandi desumsit, quod in variis formis in lingua usitatis non necessario cognoscitur. Eodem jure poterat adhibere nomen formarum fortium, debilium, mediarum, vel aliud pro lubitu, quod si comparationem cum familia humana instituit suam rationem secutus est nec naturam rerum.

Et re vera Aristoteles tradidit, quinam primus genera in lingua distinxerit, — Protagoras sophista. Sophisticae igitur meditationi, cujus fundamentum erat theoria, ανθρωπον πάντων είναι μέτρον, Arist. Metaph. X, 1, debetur comparatio variae indolis rerum inanimatarum cum oeconomia hominum. Verba Aristotelis Rhetor. III, 5 de Hellenismo loquentis, ad quem pertinet usus rectus earum formarum, quas jam genera dicere consuevimus, haec sunt: τέταρτον, ώς Πρωταγόρας τα γένη των ονομάτων διήρει, άρρενα και θήλεα και σκεύη δεί γαο αποδιδόναι και ταυτα ορθώς τη δε ελθοίσα και διαλεχθείσα φχετο". Posteriores pro σκεύη dixerunt οὐθέτερον = neutrum, quo facto comparationem cum sexu introduxerunt, quam Protagoras ne voluit quidem, qui in rebus omnibus ad modum hominis tractandis, ανθοωπον et ετήσιν et in homine marem et femininam distinguens, easdem distinctiones ad naturam inanimatam adhibuit. Itaque tunc demum de genere grammatico jure potuit agi, postquam nomen οὐδέτερον adhibitum est, quod factum est, postquam notio sexus tanquam principium distributionis est recognita. Aristoteles distinguit αρφενα, θήλεα et τὰ μεταξύ. Poet. 21. Hoc vero ubi constitutum est, duae classes vocum distinguebantur, nomina neutra, sexu carentia, et nomina sexu instructa, quae dispertiuntur in masculina et feminina.

Neutra sexu carentia Arabes in sua lingua non recognoverunt itaque masculina et feminina tantum distinxerunt, quod Graecum exemplum secutos eos fecisse eam ob causam conicio, quia in adhibendo feminino, quod dicunt, in praedicatis subjectorum eorum, quae efficiuntur pluralibus fractis, notio generis proprie locum non habet, ita ut ex usu frequentissimo horum femininorum, quae nobis collectiva videntur, alia ratio debuerit procedere, secundum quam eae formae, quae feminina solent dici, forent tractandae. Postquam notionem feminini a Graecis mutuati sunt Arabes, dici potnit: kullu gamsī mu'annatū i. e. omnis pluralis est femininus (Kâmil 781), sine illa notione rem non ita tractassent. Sed accedit et alia causa: Arabes enim in lingua sua nomen non habent, quod designat sive sexum sive genus grammaticum 1), gins enim, quod hoc sensu adhibetur, ipsum γένος est, ita ut qui notionem generalem a Graecis acceperint, etiam notiones speciales masculini et feminini grammatici ab ipsis desumsisse censendi sint.

4) طرف. Inter notiones grammaticorum arabicorum, quae maxime memorabiles videntur, referenda est notio vasis, quo continentur res, quo nomine designantur definitiones loci et temporis, quas accusativo exprimunt. Tali modo iis mafsulu fîhi i. e. id in quo aliquid agitur, videtur esse ț'arfu'lmakâni i. e. vas, quod est locus, et t'arfu'lzamâni i. e. vas, quod est tempus. Ita rem tractavit jam Sibawaihius p. 170, cum dicat: ,Caput de iis, quae ad locos et tempus pertinent et accusativo ponuntur. Quod eam ob causam fit, quia (locus et tempus) vasa sunt, in quae res incidunt et in quibus sunt".

Conjunctio notionum temporis et loci et tota ratio qua secundum ideam universalem loci et temporis constructio grammatica examinatur, quae permultis relationibus apta tali modo in formam simplicissimam redigitur, philosopham institutionem prodit, qua imbutus fuit is, qui varios hujus accusativi usus uno verbo comprehendit. Nec difficile est fontem invenire, unde hic rivulus processit. Qui hanc legem syntacticam ita composuit, Aristotelis de tempore et loco disquisitionem (Physic. Ausc. IV 1, 10) cognovit, quae eo redit, ut locus nec sit materia nec forma, quae a re non

¹⁾ Idem cadit in Syros, Hebraeos, Aethiopes, omnibus deest vocabulum sexum designans. Itaque Semitis categoria haec deest omnibus, non enim magna ad derivandas notiones generales gaudent facultate.

separantur, quum locus a re, quam continet, separari possit, ubi enim antea fuit aer postea habetur aqua, loco manente. Quare neque pars est rei neque habitus ipse locus, sed a quaque re separabilis est, etenim quale est vas (τὸ ἀγγεῖον) tale quid ipse locus esse videtur. Vas enim locus est, qui potest transferri. Ita locus ipse in loco est, et cogitari debet etiam locus loci. Arist. Berol. 208 sq.

Ac de tempore quidem docet Aristoteles: "Res in tempore sunt ut in numero. Quodsi ita est, res tempore continentur etur ut numero, que mad mod um loco continentur ea quae in loco sunt". Pergit deinde: διὸ ἀνάγχη πάντα τὰ ἐν χρόνω ὅντα περιέχεσθαι ὑπὸ χρόνου, ὥσπερ καὶ τάλλα, ὅσα ἔν τινί ἐστιν, οἰον τὰ ἐν τόπω ὑπὸ τοῦ τόπου. Denique quae praecedunt comprehendens ait: φανερὸν ὅτι πάσα μεταβολή καὶ πάσα κίνησις ἐν χρόνω ἐστίν. Physic. Ausc. p. 221 a, 17; 223 a, 14.

Quodsi tali modo cum tempus tum locus, quia omnia continet quae sunt, tamquam vas videtur, comprehendi possunt ideae locales et temporales una notione vasis, ac potuit sermo esse de vase loci seu potius, quod est locus, et de vase temporis seu potius, quod est tempus, ita ut tota haec doctrina superstructa sit disquisitioni philosophae de loci et temporis natura, sine qua nec mente concipi nec elaborari potuit. Habes igitur grammaticos, qui Aristotelis fuerunt discipuli.

5) Terminis e philosaphia desumptis adnumerandus est status, hal, quod graeco ξις et διάθεσις respondet. Notionem hanc adhibet Sibawaihius Cap. 82, 87, 92—97 sine definitione, quod probat notionem fuisse aliunde receptam et in scholis usitatam 1).

Esis et diadeois apud Aristotelem inter qualitates referentur. eo tamen discrimine, ut Eis, sive habitus, sit qualitas per longum tempus subsistens, διάθεσις sive dispositio vero qualitas brevi tempore cessans. Habitûs semper sunt dispositiones, at dispositiones non necessario sunt habitûs (Categr. 8). Logicorum posteriorum apud Arabes usus est is, ut hal designet qualitates cito transeuntes, uti calorem et frigus, humiditatem et ariditatem, quae repente accidunt (Lane s. v.), unde intellegitur hål magis cum diadeou convenire quam cum Esu, quod etiam in usum grammaticum vocis hal cadit, qua non tam Esic quam dia-Hidely sensu Aristotelico designantur. Ceterum inter Graecorum philosophos lis est de εξει et διαθέσει, de qua agit Simplicius ad locum Categoriarum (Arist. Berol. IV p. 70), in censum vocans Metaph. IV 19, 20, grammaticis vero διάθεσις est genus verbi activum et passivum et medium. Apollonius Dysc. (Sylb.) p. 242. 273. 281. 297. — Cf. Dionysium supra p. 17.

Zamaḥšari Mufaṣṣal p. 27 statum, hāl, cum vase t'arf similitudinem habere dicit, et adhiberi docet ad indicandam condicionem (hai'atū) agentis et patientis.

Non operae pretium est singulis exemplis demonstrare dispositionem indicari in enunciatis, quae per hal exprimuntur, et ita quidem ut vox, quae dispositionem indicat, ad simplicem enunciati formam per se non pertineat sed accedat1). Facile enim in enunciatis omnibus haec natura notionis hal intellegitur, cum nemo dubitet, quin in enunciatis uti: udhulû 'lbaba suggada = intrate portam adorando Accusativus suggada = adorando dispositionem aliquam denotet transeuntem, quae ad enunciati per se

perfecti sensum accedit 2).

6) Tota ratio, qua enunciata composita censent ex făsil, fisl et maßûl, cujus varia genera distinxerunt, nec tamen notione subjecti (ὑποχείμενον) utuntnr 3), sola notione praedicati (= το κατηγοφούμενον = habar) contenti, probat grammaticam superstructam esse studio logices. Atque hac in causa maxima confusione laborat notio praedicati (habar), quod non est praedicatum sensu grammatico sed praedicamentum sensu logico, quia tota enunciata efficient praedicamentum, quod in praedicato grammatico fieri nequit. Nam si in enunciato: Zaidu hasanu gulamuhu = Zaidus pulcher servus ejus vox Zaidū est inchoativus, accedunt verba hasanu gulamuhu = pulcher servus ejus, quae grammatice composita sunt ex subjecto gulamuhu et praedicato hasan u, tanquam praedicamentum (habar) ex mente Arabum ad vocem Zaidun, quae re vera non est subjectum grammaticum.

Vides ex hoc exemplo, non curari structuram grammaticam sed enunciati sensum, quoad in rerum natura est, et tractandi rationem non esse formalem, quae decet grammaticum, sed res ipsas enunciato narratas respici, quod est logici, physici, metaphysici, uno vocabulo philosophi. In usu notionis inchoativi (mubtada'i) elementa quaedam meditationis grammaticae cognoscuntur, sed confusa est haec meditatio, quia cum subjectum tum praedicatum potest esse inchoativus, unde efficitur categoriam inchoandi ad formandas notiones grammaticas esse ineptam. Quod eo magis est certum, quia particulae (negationis et interrogationis), a quibus

Gr. II 64 usum Accusativi alio modo explicandum esse docuit.

¹⁾ Hine grammatici hal referunt inter fadalat i e superfluas enunciati partes. De Sacy Gram. ar. II p. 336 primae edit. Alfayya ed. Dieterici p. 170. 2) In aliis exemplis, quae ab Arabibus ad hal referentur, jam De Sacy

Grammatici graeci interdum notionem subjecti habent; ὑπούσης ϑηλείας Apollon. Dyscol. III, 4 p. 199 (Sylburg) significat, si subjectum est fe-mininum. Ammonius (Arist IV 104 b, 42) distinguit κατηγορούμενον et ὑποκείμενον. — Non ignoro philosophis το υποκείμενον esse el maudů; at hace notio grammaticis non est usitata. Proxime ad notionem subjecti accedit inchoativus, el mubtada'u, sed haec notio, quemadmodum ab Arabibus tractatur, confusa est, primum quod inchoativus non semper primum locum occupat, ita ut non sit verus inchoativus; deinde quia et praedicatum (habar) interdum pro inchoativo habetur, uti in enunciato: 'aqa'imu ulrigalu - num stant homines, in quo qà'imù = stant est inchoativus. 10"

enunciatum re vera incipit, omnino non curantur, tamquam quae sunt φωναὶ ἄσημοι = ḥarfū ģâ'a limainā.

Philosophus ille modus procedendi, quo res in enunciato narrata neque vero forma ipsa enunciati respicitur, luce clarius cernitur in notionibus agentis (fasil), actionis (fisil) et patientis (mafsul), quae processerunt ex distinctione ἐνεργείας et πάθους; atque adeo haec ratio invaluit, ut ipsum nomen fisl, quo onuc 1) exprimitur, non sit interpretatio vocis graecae, sed vocabulum ab Arabibus ipsis inventum ad prosequendam hanc rationem. Quatenus vero in hac ratione processerint, qua non tam structuram vocum in lingua quam rerum in natura relationem curaverunt, optime intellegitur ex ipsorum de passivis doctrina, quae jam apud Sibawaihium (Cap. 9) traditur. In passivo enim yudrabu Zaidu = caedetur Zaidus, vocabulum Zaidus est maßulu i. e. objectum actionis, ad quod non transit verbum ejus (fièluhu = ejus actio) nec transit ad illud (= disertis verbis exprimitur) actio agentis (fislu fāsili) 2). Posteriores 3) intricatam hanc rationem simpliciorem reddiderunt, quum docuerint objectum (maßûlu bihi) loco agentis vicario modo poni (yanûbu san ilfâsili, qâma maqâma Îfâsili), quae est ratio grammatica sanior, at non sana, quia notio subjecti, quae est formalis, nondum est exculta, ac grammatici haeserunt in tractanda ratione, quae est in rebus, neglecta relatione grammatica, quae est in verborum et nominum formis. His omnibus longe praestant ea, quae de intransitivis et passivis exposuit Apollonius Dyscolus III, 31 Sylb.

Quae praecedunt satis superque probant, doctrinam grammaticorum arabicorum a studio logices profectam esse, eosque in rebus gravissimis, inter quas referenda est distinctio subjecti et praedicati sensu grammatico, nunquam viam meliorem invenisse. Quod eam ob causam non potuerunt, quia non intellexerunt, syntaxin re vera esse perfectionem doctrinae formarum, atque ita esse adornandam, ut ex recte cognita vi formarum singularum earum usus in oratione definiatur. Syntaxin vero eam ob causam sanae de formis doctrinae superstruere non potuerunt, quia eam non habebant, quum neque verborum neque nominum naturam grammaticam perspexerint. Quae dico contra vulgatam hodie opinionem peccant, qua viri docti admirari solent grammaticorum arabicorum

Longe alio modo egerunt Syrorum grammatici, Severus p . Ceterum et Graeci τὸν ἐνεργώντα et τὸν ἐνεργούμενον noverunt. Apoll. Dysc. Sylb. p. 241 al.

والمفعول الذي لم يتعدّه فعلم ولم يتعدّ :Verba arabica sunt والمفعول الذي لم يتعدّه فعلم والمفعول الذي ويصرب عمرو.

³⁾ Alfiyya p. 129. De Sacy Gr. ar. II p. 405, 99 prim. edit.

theorias, quas non sine sudore addidicerunt, ea enim est natura hominis, ut magni aestumet id, quod magno pretio sibi paravit. At adsunt testes haud spernendi, qui grammaticorum rixas non pluris aestumaverint quam quod valent, Ibn Chaldunum dico et ipsum De Sacyum. Ibn Chaldun enim inter grammaticos syntaxin excolentes dixit multos fuisse, qui ipsi arabice bene scribere non didicissent, iisque crimini dedit, quod linguae priscae tantum curas impenderent ac neglegerent studium linguae ipsorum tempore usitatae, quae nullo modo linguae priscae praestantia superaretur¹). Quo facto inter illos ars grammatica eo redacta Ibn Chaldûno videbatur, ut potius regulas quasdam dialectices et logices traderet, quam ad addiscendam linguam aditum patefaceret. Imo id potius egerunt, ut explicationes theoreticas inter se compararent ac dijudicarent, utra earum esset praestantior, non vero secundum usum sed secundum rationem logicam 2).

Quod vero adtinet ad doctrinam formarum, ipse De Sacyus non diffitetur, Arabes non intellexisse naturam formarum verbi: Les grammairiens Arabes ne me paroissent point avoir établi clairement la distinction des modes dans leurs verbes, ni en avoir bien exposé la nature et la destination. Ils ne distinguent dans le verbe que trois modifications principales, dont deux sont des temps (zaman) et la troisième un mode particulier. Ce mode est l'impératif, qu'ils nomment amr c'est à dire commandement. Gr. arabe I § 273 prim. ed. Cf. supra quae ex Sibawaihi propo-

suimus p. 142. Supra vidimus hanc distinctionem profluxisse ex imitatione Graecorum, ac nunquam potuisse constitui inter Arabes ipsos, qui nullo modo ad distinguendas tres formas suae linguae natura compellebantur. Tria tempora a Graecis distincta quum viderint, Imperativum in auxilium vocaverunt, ut numerum ternarium explerent, sed sibi non constiterunt nec constare potuerunt in adhibenda temporis notione. Perfectum enim, cui mâdi i. e. παο-

¹⁾ De Saey Anth. gram. p. 411: Gardez-vous bien de prêter l'oreille au bavardage de certains grammairiens, tout occupés de la syntaxe des désinences, mais dont les esprits étroits ne sauraient s'élever jusqu'à la connaissance réelle des choses, et ne les croyez pas, quand ils vous disent, que l'éloquence est perdue aujourd'hui et que la langue arabe est dégénérée, et cela uniquement à cause du changement qui est survenu par rapport aux désinences, désinences dont l'emploi régulier et systématique fait l'objet capital de leurs leçons. C'est là un discours que leur a suggéré la partialité, et une idée qui s'est emparée de leur esprits à cause de leurs vues très bornées.

²⁾ Res cum sit maximi momenti, interpretationem francogallicam De Sacyi affero: Ils se sont contentés d'appliquer à un exemple quelconque les règles de la syntaxe des désinences, ou bien de démontrer la préférence due à une explication sur une autre d'après ce qu'exige le bon sens et non d'après les conventions de la langue arabe et la phraséologie. Ainsi l'art de la grammaire arabe s'est réduit chez eux à n'être, pour ainsi dire, que certaines règles théoriques de logique et de dialectique, et s'est tout à fait éloigné de ce qui fait la langue et la faculté d'en faire usage. Anthol. gram. p. 422.

εληλυθός nomen est, proponere potuerunt, at ubi vim alterius suae formae, cui muḍārisū est nomen, definire tentabant, notio temporis non apta erat, quia hac formā designatur aeque praesens indefinitum et definitum ac futurum ac futurum praeteriti ac praesens praeteriti. Itaque ejus naturam nomine apto designare omnino non tentaverunt, sed propter similitudinem flexionis finalis cum flexione nominum secundum comparationem cum nomine institutam, hanc formam dixerunt muḍārisū i. e. nomini similem seu, sit venia verbo, nominascentem.

In doctrina de formis verbi notiones profundiores desunt, nihil habent nisi genus, numeros et personas, notio modi deest. Simile quid cadit in nomina, quorum casus distinguuntur, neque vero notio casus exstat, quae una cum voce eam designante Arabibus deest. Quod eo magis est mirum, quia varii nominis casus et variae Imperfecti formae tam sibi sunt similes, ut usus Aristotelicus vocis πτῶσις optime conveniat his formis, et posterior Grammaticorum graecorum usus, - quos Arabes non cognoverunt, - eos non impedire poterat, quominus Aristotelem sequerentur. Usus vero Aristotelis is est, ut non solum varias nominis formas dicat casus (πτώσεις) verum etiam adverbia ab adjectivis derivata (Top. VI. 10 = 148 a, 10 Berol.) et verborum formas. De quibus dieit: πτώσις δ'έστιν ονόματος ή όήματος ή μέν το κατά τούτου ή τούτω σημαίνουσα και όσα τοιαύτα, η δε το κατά το ένι ή πολλοίς οίον ανθρωποι ή ανθρωπος, ή δε κατά τὰ ὑποκριτικά, οίον κατ' ερώτησιν η επίταξιν το γαρ εβάδισεν η βάδιζε πτώσις όηματος χατά ταϊτα τα είδη έστίν. Poet. 20. — Nescio, num in alia lingua haec ratio aristotelica facilius possit adhiberi quam in lingua arabica, sed scio aptissimam esse, quae adhibeatur arabicae linguae. Si antiqui grammatici hanc rationem tractandorum verborum non adhibuerunt, concludendum est, Aristotelis poeticam 1), ubi legitur locus, illis ignotam fuisse, alios vero locos minus insignes, in quibus de casibus verbi est sermo (Peri herm. 3. 5), ab iis fuisse neglectos.

Ac tali modo ad ultimam disquisitionis partem deducimur. Studii grammaticorum vel graecorum vel syriacorum in syntaxi vestigia nulla cerni vidimus, quum notiones generales Isrâbi i. e. Arabismi, generis, vasis, status, patientis, agentis, actionis, quarum ope syntaxin excoluerunt, e philosophia processerint neque ex grammatica. Restat ut de doctrina flexionis pauca addamus, quae probant, Arabes Graecorum institutione carentes, in parte etymologica ipsos haud multum profecisse. Locum ex poetica supra allatum praecedit conspectus partium dictionis (λέξεως μέρη) adeo copiosus, ut ex hoc solo loco elementa grammaticae potuissent derivari, nisi Arabibus ignotus fuisset.

De Poeticae interpretatione cf. Il commento medio d'Averroe ed. Lasinio.

Distinguit Aristoteles 1 στοιχεία, litteras, et tria constituit genera, $\varphi\omega\nu\eta\varepsilon\nu$ = vocales, $\eta\mu i\varphi\omega\nu\sigma\nu$ = semivocales uti s et r, άφωνον = consonantes. Tota distinctio Arabibus ignota est, qui deinde etiam de δασύτητι et ψιλότητι nihil habent, et quibus notio vocalis 1) prorsus deest. Arabum de natura et processu sonorum sententiae graecam originem non produnt, sed ipsorum observationibus debentur.

Addit 2 συλλαβήν, Jacobo Edesseno šegālā dictam cf. p. 56 quae notio Arabibus deest. Sequitar 3 distinctio συνδέσμου, ονόματος et ψήματος, quam Arabes e libris logicis cognoverunt. Cf. supra p. 141. Proponit 4 aodov, articulum, qua notione Arabes aegre carent, quum articulum suum nomine litterarum Alif-Lâm designent, quibus componitur. Agit 5 de casibus, quem locum supra exscripsimus, denique 6 de λόγφ, quem Arabes ex libris logicis cognoscentes kalâmũ dixerunt 2). Vides notiones orthoepicas, inter quas est summa notio syllabae, Arabibus deesse, qui hanc ob causam etiam Grammaticos graecos non legisse censendi sunt, ita ut notiones grammaticas, quibus utuntur, ex logicis scriptis solum mutuati sint, ea vero, quae de orthoepia tradunt, ipsi invenerint.

Nulla in re vero melius cernitur, Arabes grammaticam graecam non cognovisse, quam in parte grammaticae etymologica. Omnes enim fere definitiones, quibus utuntur Graeci, ignorant. Notionem verbi commutaverunt in notionem actionis (fi:l), notiones ἐγκλίσεως, quo nomine Graeci modos designant, διαθέσεως i. e. activi, passivi, medii, είδους, σχήματος et συζυγίας non habent, notionem χούνων ex logica desumserunt, restant notiones προσώπων et αριθμοῦ, quibus addere debebant genus Graecis in verbo ignotum. Sic et in nomine non habent notiones είδων, σχημάτων, πτώσεων, quamvis casus ipsos habeant, et omnes notiones, quibus utuntur,

sunt genus et numerus.

Itaque notiones generales, in doctrina de formis adhibitae, sunt: notio personarum, quas tamen non numero primae, secundae, tertiae designant, generis et numeri, quibus accedit notio universalis flexionis, sarf. Atque hac in causa conjecerim vocem sarf esse interpretationem vocis graecae zlioic, uti gins est ipsum γένος, notiones vero numeri et personarum, quamvis eis utantur, nomine tamen proprio non designant, عدد enim et شخص hoe sensu apud grammaticos non adhibentur 3).

¹⁾ Vix monendum est vocem harakat huc non pertinere, quam Hebrael tenûla, Syri zaula reddiderunt.

Ita definitio Alfiyyae: kalâmuna lafţ'ü mufidū graece reddenda est ô λόγος ήμων λέξις σημαντική.

³⁾ Hoe dico, quia in indicibus librorum Almufassal et Alfiyyae haec nomina non commemorantur. De Sacy gr. ar. p. 116 prim. edit. ea proposuit

Restat ut de nominibus casuum singulorum pauca addamus, quae etsi non in Aristotele ipso tamen in commentariis veterum occurrunt. Tradit Ammonius (Arist. Berol. IV, 104), inter Peripateticos et Stoicos disputatum esse, num nominativus sit casus nec ne, qua in re Stoici casum esse contendebant. Opponunt Peripatetici, quoniam casus (πτωσις) a cadendo (πίπτειν) sit nominatus, unde ceciderit nominativus, ad quod respondent Stoici, cecidisse a cogitatione in anima existente. Utrique nominativum appellant εὐθεῖαν sive ὁρθήν, quod nomen pro diversa eorum de natura nominativi sententia diverso modo explicant, haec vero est Peripateticorum opinio, ut statuant reliquos quidem casus veros esse casus διὰ τὸ πεπτωχέναι ἀπὸ τῆς εὐθείας, nominativum autem non esse casum, quam opinionem Ammonius alteri praeferendam esse dicit. Jam si nominativus est forma nominis unde aliquid decidit, sive quae recta stat, quum reliqui casus sint πλαγίαι πτώσεις sive obliqui, quomodo factum est, ut Arabes eum rafsu sive elevationem dixerint? Potestne credi hoc casu esse factum, et negari in seligendo nomine rafsu Arabes doctrinam Peripateticorum esse secutos, quam a commentatore aliquo Aristotelico didicerunt? Nihilo minus vero mihi nondum constat, nomen rafeu nihil esse nisi interpretationem vocis όρθή vel εὐθεία, nam si rafsũ graecum esset, etiam reliqua casuum nomina ex graecis processisse coniciendum esset, quod probari nequit.

Difficile enim est de nominis garru, quo genetivus designatur, origine ferre judicium. Γενική πτώσις Graecis est is casus, quo res singulae ad suum genus referuntur 1) quem vocabuli sensum et ii scholiastae recognoverunt, quos secutus Dionysii Thracis interpres Armenius Genetivum dixit seragan, ser enim est genus. Genetivo tali modo genus exprimitur, ad quod referendum est nomen illud, de quo pendet Genetivus, ita ut genetivo determinetur genus, ad quod pertinet nomen regens. Sic quum dicas: arbor patris, frater amici al. genetivo indicatur genus, ad quod pertinet arbor vel frater, genus enim ab alio distinguit 2). Arabibus haec notio Genitivi haud ignota fuit, continetur enim notione relationis ejus, quam 'idafet appellant. Genetivus secundum hunc modum rei tractandae dicitur almudafu ilaihi i. e. id apud quod hospitio excipitur, nomen scilicet regens, - nomen regens appellatur almudafu, id quod hospitio recipitur. Itaque genetivus exprimit Arabibus eam notionem, sub cujus potestatem cadit nomen

neque vero auctorum locos indicavit. Idem p. 292 locum Haririi apposuit, qui sarf a sarif i. e. sono trochleae ad aquam hauriendam adhibitae derivare conatur. Quod probat, illum veram vocis originem ignorasse, quae a sarafa — vertit — xhives profluxit. Khives vero non quidem in Aristotele ipso, at in commentariis occurrit (Arist. Berol. IV. 104 b, 19).

¹⁾ Cf. Schoemann in Hoeferi diario I, 83, Hübschmann Zur Casuslehre p. 13.

Arist. Topica VI, 3: Δεῖ γὰρ τὸ μἐν γένος ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρίζειν.

regens, quod prorsus convenit cum graeca γενικής πτώσεως denominatione. At quaeritur num liberius procedentes arabicae grammaticae conditores formulam philosopham Graecis adhibitam ita mutaverint, ut imaginem ingenio ipsorum magis convenientem et perspicuam loco definitionis philosophae introduxerint, an propria observatione eo deducti sint, ut illis cum Graecis conveniret, quia et ipsi Genetivi naturam prorsus perspexerint. Deinde vero etiam idafet non tam Genetivi est nomen, quam definitio relationis intercedentis inter nomen regens et inter Genetivum, quem proprio nomine garr i. e. tractionem appellant. Ita enim dicit Sibawaihius (Cap. 100) Garr (tractio) locum habet in omni nomine, apud quod (aliud) hospitio excipitur = fi kulli 'smin mudafī ilaihi; et scito: mudāfū ilaihi trahitur (ingarra) tribus rebus, scilicet 1 re, quae neque est nomen neque vas, 2 re, quae est vas, 3 nomine, quod non est vas. Primae classi tribuit marartu bi Zaidi i. e. particulas Genetivum poscentes, secundae classi particulas locales et temporales uti halfa, 'amâma al., quas particulas re vera nomina esse disertis verbis addit, tertiae classi nomina mitlu, gairu al. In sequenti explicatione de natura particularum rem ita declarat, ut dicat, per particulas uti bi al. referri (yudafu) ad nomen id, quod praecedat aut sequatur. Tali modo in exclamatione ya la Bakri vox exclamandi ya per particulam la refertur ad Bakru, et in enunciato marartu bi Zaidī notio transeundi refertur ad Zaidu per particulam bi, et in enunciato anta kasabdillahi notio similitudinis refertur ad Abdallahum per particulum ka. Hac in ratione vero relatio logica magis in censum vocatur, quam relatio grammatica, ita ut Arabes, si eorum mudafu ilaihi est imitatio notionis γενικής πτώσεως, totam rem liberius tractasse censendi sint. In voce garr vero attractionem recognoscere nobis videmur, qua genetivus cum nomine regente conjungitur (cf. in garra supra). Quodsi rectum est, notio vocis garr ab ipsis Arabibus est formata neque aliunde mutuo accepta.

Simili modo etiam nomen Accusativi nasbū non ad instar nominis graeci αἰτιατιχή formatum videtur, quum notio causae finalis, quam in αιτιατική vocabulo latere puto, alio vocabulo arabico facilius exprimatur, exempli causa voce i sive sive سبب. In dubio igitur si relinquimus significationem vocabuli nașbu, cui in Qamuso tribuitur sensus scopi vel finis vel extremi, hoe dicimus, nec notionem casuum nec nomina γενικής et airiarizis innotuisse Arabibus, a quibus hanc ipsam ob causam grammaticos graecos lectitatos non esse certo certius potest con-Solum Aristotelem sive compendia Aristotelica ad mentem scholiastarum elaborata cognoverunt grammaticae arabicae conditores, ex quibus etiam nomen (πτωσεως) εὐθείας sive ὁρθης, quod rassu interpretati sunt, potuerunt recipere.

Quae hucusque de arabicae grammaticae originibus diximus eo redeunt, ut postquam modum vocales nominandi et scribendi a Syris didicerunt Arabes, leges in lingua conspicuas ope categoriarum quarundam ex philosophia peripatetica haustarum recognoverint, cui debent instrumenta validissima ad instituendam analysin syntacticam. Logicam linguae analysin prosecuti et novas categorias introducentes syntaxin excoluerunt, doctrinam formarum neglexerunt; at quae in illa elaboranda profecerunt pleraque ipsorum sunt inventa neque aliunde accepta. Doctrina denique orthoepica nullo modo graecis fundamentis est superstructa, quippe quae processit ex studio Coranum eleganter recitandi (tagwid).

Atque haec rei condicio maximi fuit momenti, graecae enim grammaticae definitiones ad linguas semiticas non quadrant, et quicunque grammaticam ad normam Graecorum redigere conatur, gravissimis opprimitur difficultatibus, quod permultis exemplis in praecedente historia grammaticae apud Syros comprobatur. Libere igitur procedentes neque doctrinis naturae rei non convenientibus impediti, linguae semiticae indolem primi Arabes descripserunt,

quorum vestigia deinde Judaei presserunt 1).

Postquam deinde systema grammaticae arabicae excultum est ratione linguis semiticis admodum conveniente, postquam philologi summis omnium laudibus et honoribus extolli consueverunt, mirum non est etiam Syros arabice loquentes formulas grammaticae arabicae ad linguam syriacam adhibuisse. Qua de conamine deinde lis inter grammaticos est exorta, quum alii rebus novis studerent, alii vetus systema a Graecis grammaticis mutuo acceptum servare mallent.

Primus, qui Arabes secutus est inter Syros, fuit Nestorianorum patriarcha Elias I, qui Țirhanensis fuerat episcopus et hoc nomine elaruit. Anno p. Chr. 1028 patriarcha ordinatus sedit unum supra viginti annos et vita functus est die septimo mensis Maji anno 1049. Grammaticum tractatum, quem scripsit antequam ad dignitatem episcopalem evectus est, Friedericus Baethgen edidit, qui quae de Elia innotuerunt in prolegomenis exposuit ²).

Elias ubi primum ipse ad litteras syriacas sese applicuit, et arabice de grammatica syriaca exposuit, nec studium organi Aristotelici neglexit, quo si ad res divinas et humanas, ut ait, cognoscendas adducimur, longe facilius ad intellegendam logicam et grammaticam praeparamur — postquam etiam graecos canones

¹⁾ Jehuda Chajjug, ut hoc addam, notionem passivi exprimit אשר לא פעלו (Ewald-Dukes Beiträge III p. 148), quod convenit cum ratione supra p 148²) descripta.

²⁾ John Jool oder syrische Grammatik des Mar Elias von Tirhan Lipsiae 1880. — Quae in prolegomenis de Elia Nisibeno metropolita dixit facile emendantur ex hujus libri Capite VIII.

grammaticos a Syris receptos quantum fieri potuit investigavit graecam enim linguam ipse non didicit, - suum esse ratus est componere dissertationes grammaticas in usum tironum. In hoc libello, quem jam manibus terimus, grammaticae arabicae amplissime excultae institutiones eo consilio sequi sibi proposuit, uti notiones profundas in Syriasmo latentes patefaceret, qua in re cognoscitur studium laudibus extollendi patrii sermonis, quem Arabismo non inferiorem esse persuasum habet. Sed voluntas laudabilior fuit quam id quod praestitit; nam a pristina methodo grammaticae syriacae desistere non potuit, in qua multa erant quae tractare debebat, neque vero ad analogiam arabicam tractare poterat (accentus, aspiratio, septem partes orationis cap. 30), - et ab altera parte systema arabicum non integrum potuit adhibere, ita ut opus imperfectum et confusum composuerit. Confusionis exemplum egregium praebet definitio grammaticae p. 4 l. 18, quae dicitur esse 'idastâ demettezisanwada dasemahe wemelle weqedgame. Quum mettezisanwa 9a sint arabice harakat i. e. vocalismi motiones, cogitandum foret, dicere voluisse Eliam, grammaticam esse doctrinam motionis vocalium nominum, verborum et particularum, ita ut pe game sint huruf = particulae; - at ex sequentibus intellegitur, eum etiam accentus logicos uti taḥtâyâ al. inter mettezisânwå ϑ å referre, ita ut pe ϑ gåme nihil significent nisi membra minora totius enunciati 1). Tum vero mettezisanuθa est προσφδία et διαστολή sensu graeco, nam έχ τῆς προσφδίας την τέχνην, έχ τῆς διαστολές του περιεχόμενου νουν ορωμεν Dionys. Thrax § 2, et duae tantum partes orationis supersunt, nomen et verbum, e quibus componitur secundum Graecos τέλειος λόγος Bekker Anecdt. p. 844. Augetur denique confusio capite 18, in quo de causis agens, cur grammatica syriaca non sit exculta, haec dicit: Nomina et verba in lingua syriaca sunt immutabilia, neque admittunt mettezîsânwâ ϑ â i. e. mutationes varias, neque afficiuntur conjunctionibus et adverbiis temporalibus et localibus". Nam si nomina et verba mutationibus non sunt obnoxia, praeter quod non est verum, quomodo grammatica potest dici doctrina de mutationibus?

Sed ut ad singula accedamus, orditur a discrimine agentis et patientis fâsil et mafsûl, quod reddit sâsôra et mestasrânâ, vel såβοδά et meθsaβdånå, neglectis nominibus såβοδάθå et haššå, quibus grammatici scholae graecae uti Severus bar Sakku utuntur.

Ceterum non alia docet quam Severus. Cap. 1.

Pergit loqui de indeclinabili nominum natura (bne, mabniyyū), attamen quinque sive quatuor mutationes (casus) Graecorum et tres Arabum casus, syriace per b, d, l, formari contendit, quo facto confuse de Dativo et sa 80 ôtâ agit, quem locum Baethgen

Idem Cap. 14 syriscum pe gama respondere dicit arabico gumlat, et p. 16 l. 17 disertis verbis de motionibus loquitur, quae in mimre et pe game locum habent, i. e. in sententiis perfectis et in membris sententiarum.

suo jure subobscurum dixit. Cap. 2. Totam rem huc traxisse videtur, quia făzil et mafzûl [Accusativus] declinatione distinguuntur, quod in indeclinabilibus fieri nequit. Capite tertio de passivo agens loquitur de mafzûlo, cujus făzil non commemoratur, quocum conferendum est quod supra p. 148 diximus. Quodsi huc refert usum Accusativi — mafzûli in designandis temporibus et locis laudem perspicuitatis non meruit. Subjungit capite 4 descriptionem relationis nominum, cui idâfet est nomen.

Capitibus deinde 5 et 6 de ģezm et tarhīm agens incredibili modo est confusus. Gezm enim locum habere docet, 1 in prima radicali verborum primae Ala φ , Yud et Nun in Imperfecto et Imperativo e. c. pel a ne φ al; — 2 in formando participio, quod praesens appellat, a perfecto 'A φ sel, — nam si a 'a's be δ derivatur mas be δ , Ala φ apocopatur. — 3 Rescinditur vocalis α in compositione participii cum pronomine: ALAS ex Al δ ex Al δ — et

4 apocopatur o et in tertia pers. Plur., nam o); 2/ et 21/ procedit ex 0); 2/ et 21/. Deinde tarhim, quo Arabes designant apocopen in Vocativo, conferre audet cum formatione status constructi e statu determinato, geßar ex gaßrå al., et status absoluti in Plurali qaddišån ex qaddišå 3å. Cap. 9.

Subjungit deinde cap. 11 legem de determinato et indeterminato (macrifat et nakirat) ita ut statuat, determinationem semper addito pronomine demonstrativo exprimendam esse. Quo facto cap. 13 de zenā = ḥâl, de ṭebbā sive tašsīarthetaā = ḥabar et de quṭrā γ ā = našt locutus est. Quas categorias grammaticas quum in Syriasmo non repperiat, de accentibus loquitur, quibus relatio membrorum enunciati dilucidatur. Zenā sive hāl, quod etiam aināyû&ā = qualitas Elias appellat, Adverbia amplectitur uti šeßihā d = laudabiliter et makizā de = humiliter. Qutrāyā sive nast sunt Adjectiva ut kînâ — justus al. Qutrâyâ δ equtrâyâ habes in ga β râ sâh δ â šarrîrâ = vir [est] testis verax. Tebbå sive habar sunt verba uti mallel = locutus est. Haec vero definitio cum usu Arabum non concinit, quibus habar (tebba) est praedicatum nominale in enunciatis nominalibus, cujus loco Elias verba introduxit, quae Arabes fisl ad facil accedens solent appellare. Itaque hic quoque habes confusionem, quae etiam augetur eo, quod in enunciatis nominalibus uti: růhå hu γer Allåhå = spiritus est enim Deus - vocem ruhā dicit esse quṭrāyā = nast, quae vox Arabibus habar quidem est, sed nullo modo nast sive Adjectivum. Ceterum capite 19 eo usque procedit, ut enunciata nominalia prorsus neget, licet sibi ipse non constiterit.

Hae igitur sunt notiones grammaticae arabicae, quas in lingua syriaca recognoscere sibi visus est Elias: fâsil et mafsûl, mabniyyû, idafet, gezm, tarhîm, masrifet et nakiret, hâl, habar et nast. Accedent turûf ezzamân walmaqâm. Cap. 10.

Quae praeterea docuit ex antiquiore Syrorum doctrina profluxerunt et ex logica Aristotelis. Syriacae doctrinae originem debent capita de orthoepia et de formatione verborum. Et agit quidem de consonantibus bgdkpt cap. 12, quod deinde cap. 27 ampliavit 1), et de nominibus vocalium 2), de lineis navoda, metappeyana, marhetana, mehaggeyana cap. 27-28, de accentibus cap. 29. Denique de verborum formatione cap. 24-26 disseruit, ad quae accedunt ea, quae cap. 15 de suffixis verborum exposuit, et cap. 23 de discrimine Imperativorum et Perfecti constituit.

Quae restant ex Aristotele sunt desumta, doctrina scilicet de quinque formis enunciati, quae sunt αλητική, έρωτηματική, προστακτική, εύκτική et αποφαντική 5) cap. 7, et dispositio modorum quibus adhibentur particulae be, de, le. Grammaticis denique debet ea quae de casibus tradit. Cap. 16 et 2.

Ordinem capitum non secundum systema aliquod constituit, sed varias quaestiones sine dispositione accurata tractavit, ita ut libellus ab eo compositus melius collectio dissertationem grammaticarum sit dicendus quam grammatica. Itaque titulum libello in codice Berolinensi Petermann 9 inscriptum: turâș mamlă suryâyâ respuendum censeo, ejusque loco restituendam puto inscriptionem mîmre grammațiqăye, qua Ebedjesu in catalogo suo librum in-

signivit. Assem. B. O. III, I, 262.

Judicium, quod de Elia tulimus, severum quidem est, quum quid re vera assecutus sit quaesiverimus, at haud ita judicandum est, ubi quaeritur, quid suo tempore praestare potuerit. Comparationem enim Arabismi et Syriasmi primus instituere conatus est, et rem tam arduam ab eo non ad finem esse perductam, verum primis lineis tantum adumbratam, nemo mirabitur. Itaque si finem sibi propositum non assecutus est ac nobis confusus videtur, ea in quibus defecit ignoscenda illi sunt, et laudi maximae vertendum, quod novam rationem inivit ad investigandam Syriasmi indolem. Is qui rem ab eo tentatam inter Syros ad finem perduxit, fuit Barhebraeus, ii qui rationem novam omni modo respuerunt, fuerunt Johannes bar Zuibi et Severus bar Šakku.

¹⁾ Accedit quod cap. 30 de b post vocalem u corripiendo docet, et de litteris occultatis p. 40 l. 10 et 41 l. 20.

²⁾ Vocalem u dicit waw be pasa, o vero 'assaqa sive waw rewahta. Cap 24. Cf. supra p. 112, 113.

³⁾ Cf. p. 163.

Caput X.

De Johanne bar Zusbi.

A grammaticorum arabizantium studio alienissimus erat Johannan bar Zu³bi, maximus Nestorianorum grammaticus, qui partem Grammaticae euphonicam atque ad recitationem pertinentem aeque descripsit ac philosophiae studio deditus funditus etymologiam et syntaxin tractare conatus est. Cujus viri de vita hoc tantum memoriae traditum est, monachum eum fuisse sub Patriarcha Sabarjesu, qui anno 1226 p. Chr. (623 Heģ.) consecratus est, in coenobio Sebarjesu urbis Beth Quqe regionis Arbelensis¹). Docuit artem dialecticam et grammaticam, de qua disserentem eum audivit Severus bar Šakku sive Jacobus Tagritensis, cujus infra mentionem facimus. Collegit et in unum redegit tractatus grammaticos ac suae aetatis morem secutus rem grammaticam etiam versibus comprehendit. Composuit etiam orationes metricas, quarum una de baptismo et eucharistia Assemaniis innotuit.

In conscribenda grammatica majore totus in philosophia versatur, in procemio vero grammaticae metricae grammaticam a dialectica distinxit:

معاهد أبرا تعدلا.

الته لا بُقنب لمبررا.

وحدلا بعدلامال.

وحدلا بعدلامال.

عدا هذا بعدلامال.

حما (" فبنهفوب عبدلا.

معدلا هم عملامال.

معدلا هم عملامال.

معدلا هم عملامال.

وعدلا هم عملامال.

وعدلا هم عملامال.

وعدلا هم عملامال.

وعدم عمول همال.

وعدم عمر عمل وبنهفوف.

بلا عمر عمر عمل العارد.

Cf. Hoffmann Auszüge aus syrischen Akten persischer Märtyrer Leipzig 1880 p. 215 Nota 1715. Assem. B. O. III, I 307 sq. Barhebr. Chron. eccles. III, 401, 410. Wright Catal. III 1175.

²⁾ Cod. Petermann 9. Sool 9.

³⁾ Peterm. 9. 0001/2 012.

مردور عدا معمرهم. مدروا حره لما عملها. مراحزا بزههما. لعدد العل معدد العلام العدد

Quam legem in grammatica majore sibi non imponens hunc

in modum disserit:

Graeci grammatici octo partes orationis distinxerunt, quarum septem a Syrorum grammaticis doctrina graeca imbutis etiam in sua lingua repertae sunt, omisso scilicet articulo Syri habent 1 nomen, 2 verbum, 3 pronomen, 4 verbum nominis (mella & sema i. e. participium = μετοχή, 5 adverbium, 6 praepositiones, 7 conjunctiones. Qui vero Arabes sequuntur, tres tantum partes orationis statuunt. Fol. 35, 155.

Primam hanc grammaticae partem, quam ad graecam normam scripsit, excipit pars secunda de motionibus Jlais, quibus septem partes orationis afficiuntur, i. e. de accentibus et de aspiratione, atque hac in re discipulum magistrorum maqreyane dictorum sese comprobavit, quam methodum etiam Josephus bar Malkon iniit. Itaque totam orthoepicam et rhetoricam grammaticae partem secundo loco tractavit, atque hac in re Graecos est imitatus, quorum Dionysius de prosodia rel. ultimo loco egit, quem ordinem etiam Severus et Barhebraeus servaverunt, haud dubie Jacobum Edessenum secuti.

Jam igitur quomodo rem aggressus sit paucis dicamus. Incipit definitio nominis hunc in modum, Cod. Mus. Britt. Add. 25876 fol. 35, Orient. 2314 fol. 3b: معطر في بمدل المحاوية. علا صعوبدا حعدهما إلا احدا: إنه وصدهه ملا سوا الم صعددسدا در صدورها. وحرم صدسطال. در حم اف والمواود ١٥٥١: اه الممود. اه يوه الممود. صعوب عنزا اه إلمار. quod ex Aristotele Peri herm. 16 l. 19 ed. Berol. desumptum esse nemo nescit: ὄνομα μέν οὖν ἐστὶ φωνή σημαντική κατά συνθήχην, άνευ χρόνου, ής μηδέν μέρος έστι σημαντικόν χεχωοισμένον. Sequitur vero Johannes interpretationem eam, quam G. Hoffmannus littera x signavit (De hermeneuticis apud Syros p. 23, 71), quam cum Probi commentario conjunctam Johannes legit. Nam quod addidit معمار عليه و cujus pars separata nihil designat definite, — id ex Probi verbis l. l. 72 l. 11 contractum est, quod sequitur 1200 ? ol ... on pas concinit cum Probo l. l. 72 l. 14-15. Jam pergit Johannes: محمدها وإذار علا يعما المورود إه ابعدا. ماصوب ويعما مابعا. ابعا राकबी. ्राक्वी १वी व्यक्ट्रियी व्यानी: वर्वी व्यक्ट्रियी वर्श्नि रावक I. e. Quaeritur utrum مده ماراد. إدمه مددارا αωνή sit genus an species. Et dicimus utrumque; species est si refertur ad ψόφον, genus est si refertur ad φωνάς σημαντικάς zai quoixas squalis est latratus canis adventum visitantium indicans] et ad φωνάς σημαντικάς sive pronuntiatas sive scriptas, quibus accedit συνθήκη. Quae omnia referenda sunt ad Probum 71 l. 9, 73 l. 29, quem et in sequentibus imitatur Johannes: منعما إلمورود. صما إطارة بلالم إصعطه المال المورود. هسما بحصدها. بنه مع معلسيدما بسيا مزايًا. مع (66 . (61 . (6 معالم الذ بنه وسلا مع بعطا. معماعة علا انهاما مسوا. منهم ملا بصعوري صلام: اه بصعوري رصله معكسلاه. عصر صبح عندوب لمعدا علا صعوريا وصعوب حزيما مصوصا محاوا: إه ια μόφος est πληγή. Η. e. ψόφος est πληγή άτρος αἰσθητή άχοή (ex his enim Ammonii verbis Probus sua desumpsit (Aristotelis Opp. ed. Berolinensis IV 102b) φωνή δέ ψόφος (Johannes inaccurate dixit πληγή) εξ εμψύχου γινόμενος, οταν διά της συστολής του θώραχος έχθλιβόμενος από του πνεύματος ο εισπνευσθείς απο προσπίπτη αθρόως τη καλουμένη τραχεία αρτηρία 1) και τη υπερώα ήτοι τω γαργαρεώνι, et procedit qwvn naturali modo aliquid designans [cf. latratum canis], aut per intentionem et logicam. Bene igitur appellavit [Aristoteles] nomen querir σημαντικήν, quae designat hominem equum, lapidem vel sapientiam, disciplinam intellegentiam rel. Cf. Probum 71 l. 10; 73 l. 30 2).

Haec omnia vero Johannem ex commentatione syriaca deprompsisse neque graece legisse iis comprobatur, quae de šalmuθā i. e. συνθήκη dixit. Distinguit enim šālemuθā i. e. assensus a šalmuθā i. e. perfectio, quum dicat: "ubi audiunt auditores vocem significantem logicam, assentiuntur (šālemīn) ei rei, quam distincte dixit" deinde vero de šalmuθā sive perfectione loquitur. Hoc Syri cujusdam ineptum est arteficium, qui sensum vocis συνθήκη

¹⁾ Cf. infra in excerpto ex grammatica metrica p. 161 versum octavum.

Harum doctrinarum originem et historiam persequi non hujus est loci.
 Conferendus est Hoffmannus de Hermeneuticis apud Syros Aristoteles p. 122.

ignorabat, et Jlack legens, exprimi censebat, partes vocis sensu carere.

Haec omnia qui novit, initium grammaticae metricae intelleget, quod ex Codice Peterm. 9 descriptum lectoribus propono tanquam exemplum, quomodo hae doctrinae discipulorum memoriae tradebantur:

> بفغا يعما ودلا قلم. मंग्रेय व्यव्याः Lawall Still. وللسلا ومعصدان 5 olamoll loc areadl. احرا مع سيا ماليال مصروم مماعم الذ ملا إذلينا صحا.. مملا او ١٥٥ صمولي. 10 كمروعا مكلا مروعا. صروعا اب ملا ستمار. ولا مدهما اب قدما. व्यक्ती १०८ वर्षहर्भेः صلم مرصلم. 15 صلح اب ملا صحا. صعوري حرالم بوحنا.. رحاله حملهمار اب قلا مدددخلا. مقلا اود مددددتا. مرك المناح ابعم طلاولم

معدد وسيد مع اصل

Genera nominum deinde distinxit quattuor, denique sententiarum (احرامية) genera proposuit quinque aristotelica المركبيل همالايل قمون مون المحمد مون المحمد معالية عمالية عمالية المحمد معنا المحمد معنا المحمد معنا المحمد معنا المحمد معنا المحمد معنا المحمد المحمد المحمد معنا المحمد

Postquam tali modo de sonorum, vocabulorum, sententiarum natura disseruit, classes nominum distinguit, nulla formae grammaticae habita ratione, qua in enumerandis formis fundamento usum esse Jacobi Edesseni laus est immortalis. Philosophos potius sequitur Johannes, quorum ratio distinguendi cognoscitur ex libro Pauli Persae, quem edidit Landius in Anecdotis syriacis IV p. 7, 6. Johannis enim classes constituuntur nominibus 1 naturalibus keyânâye, 2 personalibus qenumâye, 3 accidentalibus gedšânâye, 4 actionem designantibus sosrânâye. Quas ita in partes minores distribuit:

L Naturalia, quae indicant naturam rerum in hoc universo, sunt aut corporalia aut incorporalia, uti angeli, daemones (§1de), animae. Corporalia sunt 1 animata, 2 inanimata uti elementa quattuor al. Animata sunt animalia, animalia plantarum natura induta, plantae. Animalia sunt volantia, natantia, gradientia. Et sic porro.

II. Personalium maxima confusione obrutam seriem taedet

repetere.

III. Accidentalium classes novem proponit: 1 quantitativa (brevis, longus al.), 2 qualitativa (albus, rufus al.), 3 nomina relationis (amicus, dominus servi al.), 4 localia (superior, inferior al.), 5 temporalia (menqedem, 'ešteqady), 6 nomina positionis seyāmāye (uti helaztā, qaumā, magneyā), 7 nomina essentiae idahānāye, quibus aeque qualitas interna designatur (est homo et animal = idauhy barnāšā wehayyā) atque externa (sunt ei divitiae = id leh sudrā), 8 activa (qātolā), 9 passiva (qētīlā).

IV. Actionem designantia sunt 1 corporalia (naggårå, ardizlå), 2 spiritalia (hakkîmå), 3 corporalia simul et spiritalia (bonus, malus, justus), 4 quae corpus concomitantur = demen hedårai

payrå (pauper, dives).

En egregiam nominum in classes distributionem! Neque taedet Johannem fol. 129 a eodem ordine etiam formas pluralis numeri recensere. Ex simili vero philosophandi ratione quomodo profectum sit systema Syrorum, quo accentus adhibent, id hoc loco ante oculos ponere missis aliis Johannis observationibus operae pretium est. Sequitur hac in re eandem viam, qua incessit scriptor tractatus anonymi, ex Thomae Harclensis schola oriundi, quem edidit Phillips in libro A letter of Mar Jacob p. 68.

Procedit fol. 56 b a quinque speciebus orationis, de quibus secundum reliquos interpretes Aristotelis etiam Probus egit (Hoffmann p. 66 et 115), quas ita vocavit: qāroya = χλητιχός, með-kaššegānā = εὐχτιχός ¹), pāqoðā = προσταχτιχός, mešayyglānā = ἐρωτηματιχός, pāsoqā = ἀποφαντιχός. Harum specierum indolem explicans Probus, qui non post saeculum quintum vixit (Hoffmann p. 146), exemplis biblicis utitur, ita ut in usum scholarum christianarum eum scripsisse intellegatur. Juvat repetere haec exempla. Et illustratur quidem qāroyā his verbis عمد على المال المال

His igitur de quinque speciebus fusius disserens ita fere Johannes dicit: Qăroyā, me hasse pănâ et pâqodă aliud alio definitur et inter sese conjuncta sunt, păsoqâ vero et me sayyelână cum prioribus tribus cohaerent. Primum enim vocatio (qâroyā) aut preces (me has.) aut jussum (pâqodã) locum habent, deinde interrogat aliquis aut interrogatur, quo facto oratione apophantică (mimră pâsoqâ) res ad finem perducitur. Ita enim homo vocat aliquem dicens: $|\hat{j}| = |\hat{j}| =$

Pro vocatione etiam precatio potest locum habere, et jussum. Hujus exemplum proponit hoc: Modo jubentis vocat (Deus) et dicit: با المحال المح

Pro me Pkassgrana idem Johannes etiam mesalleyana dicit, Hoffmann
 I. 1. p. 115. Ipse Probus vero hanc speciem dixit mepisana. Exemplis deinde
 a Probo allatis utitur etiam Bazwad teste Hoffmanno p. 116. — Etiam anctor
 tractatus anonymi (Phillips Letter p. 68) vocabulo mepisana utitur.

rogantis et vetantis modo recitari possit. Quod quum legerit, cui non in mentem venit comoedia illa, in qua histrio servi partes agens secum reputat, quanam ratione pauca illa verba recitari possint: "Equi instructi sunt", quae sola ei in scena dicenda sunt.

Jam vero pergens Johannes interrogativae pronuntiationis tria distinxit genera, modum scilicet jubentem, precantem, probrosum (makkęsånå'ið). Modi jubentis exemplum est: عدا المحادة عدد المحادة عدد

Probrosa deinde quaestio est haec: بلاه إلى المحمد ومن ورد الراب المحمد ومن المحمد ومن

Denique quintuplex usus orationis declarativae (mimrå påsoqå) proponitur, quae est:

- 2) precans, daselova e. c. Link ohio:
- 3) thetica, mettęsimână e. c. المن ابن ابن ابن ابن المناه المناه
- 4) hypothetica, sâyomâ e. c. 4 lul ab 1111 /.
- 5) categorica e. c. loo بحب بحب بدي.

Quibus pertractatis sub finem disputationis addit haec: Sciendum est, orationi categoricae tres esse famulos (mešamšāne), zaugā, šel-lāyā et taḥtāyā. Et iterum alio modo mezīsānā; et sāmkā et re mai; et meqimānā. Similis est pāsoqā domino urbis, et taḥtāyā portae urbis, et zaugā viae, quae conducit ad urbem, et šellāyā plateis urbis, quae conducunt ad dominum urbis 1).

وروم وبها وحاصوا الكار صفيعا الم كرون العديد (١) Textus: فيها الم

En nexum inter grammaticam et philosophiam 1), en viam et rationem, qua systema accentuum est excultum! Grammaticis debetur distributio orationis in singula membra, quam missa antiquiore ratione, quam p. 63 sq. descripsimus, auxilio quattuor punctorum šellaya, tahtaya, zauga, pasoqa expresserunt. Huc accesserunt accentus mimetici sive rhetorici, speciem orationis indicantes, pâqodă, mešayyelânâ, qâroyâ et me ϑ kašše φ ânâ, quem alii etiam mesalleyânâ vel mepisana dixerunt. Numero sunt novem, seu potius, si pasoqa additur, decem apud Josephum Huzitam accentus principales, qui deinde alio modo aliis in scholis auctae sunt. Thomae et Jacobi catalogum p. 99 sq. exhibuimus, hoc loco addendum est systema Nestorianorum ex mente Johannis bar Zusbi et Eliae Tirhanensis, quod a systematis supra propositis eam ob causam diversum censendum est, quia alio numero accentuum utitur, sunt enim apud Eliam triginta, et quia his accentibus adduntur lineae supra descriptae p. 126 sq. nayoða et metappeyana, quarum apud Jacobum Edessenum nulla est mentio. Vice versa Nestoriani non habent, omnes vicarios illos šuhlaqe dictos, neque qauma, (quod non cum meqimana conferendum est), neque mehappezana, et desunt apud illos yāheeta tuetaā, mepisānā, tā χ sā, meetaattelānā et meetaakkeyānā, quod Los Loj appellant.

Hunc igitur in modum catalogum exhibet Johannes, ut dicat, nomina zaugā, šellāyā, taḥtāyā et pāsoqā esse homonyma, varios accentus comprehendentia.

I. Zaugā septem rationibus adhibetur:

1 zaugā δ amezisāne, 2 z. dere ϑ me, 3 z. γ eni β ā, 4 z. δ esesyāne, 5 z. mesandelā, 6 z. δ e δ āme ladesesyānā, 7 z. šehimā.

II. Tahtava octo rationibus adhibetur:

1 tahtāyā damezisāne, 2 t. deredme, 3 t. šehīmā, 4 t. dietum mašlemānudā, 5 t. dietum redmā dešesyānā, 6 t. dietum šišlā, 7 t. dietum madwehānā, 8 t. cui est descensio = de id leh menahtā.

اوكم مدكم ماسطاه ماهد استباسه. هاحداد مفصدا وألهاه المعدد بغل وهماد كعلما العبداد ماسطاد كالماد المتبداد ماسطاد كالماد المتبداد المتبداد

Jam intellegitur, cur Thomas diaconus dixerit, philosophos et maxime Aristotelem de păsoqă quaesivisse. Martin Jacobi Edess. Epistola p. 13. Mirum est in Psalmis in Peš. novies vocem Locas este insertam Ps. 37, 21; 68, 18; 69, 19; 78, 51; 89, 25; 104, 18; 105, 22; 106, 23; 107, 21. Apud Barhebr. in scholiis ad Ps. 68 ed. Knobloch Vratislaviae 1852 pasoqa non occurrit. Prager De VTi versione syr. quaestiones crit. p. 47.

III. Ellava sex rationibus occurrit:

1 inter membra apodoseos, ubi praecedit taḥtāyā, 2 in enuntiatis interrogativis longioribus, 3 ubi laus alicujus rei a scriptore profertur, ita ut sit megallesānā, 4 adhibetur, ubi scriptor declarationem facere vult, in periodis longis, 5 adhibetur, ubi scriptor brevi vult comprehendere, quae fusius dixit, 6 ponitur ubi protasis cum apodosi periodum finivit, quo facto scriptor denuo ab eadem protasi incipit.

IV. Påsogå viginti modis adhibetur, quorum decem in scriptura

occurrent, qui sunt hi:

1 Påsoqå (precativum şeloθånāyā, 2 qāroyā, 3 pāqoðā, 4 meθ-dammerānā, 5 hypotheticum (sāyomā) e. gr. post 'e n, 6 theticum (mettesimānā), 7 in juramentis (yammāyā), 8 ubi dubium est (meθ-paššeχānā), 9 ubi persuadetur alicui (mepīsānā), 10 pāsoqā verum, finem ponens.

Reliqui decem modi, quibus pasoqa adhibetur, ad logicam

sive dialecticam pertinent, qui sunt hi:

1 påsoqå apophanticum, 2 κατάφασις, 3 ἀπόφασις, 4 πρότασις, 5 ἀξίωμα, 6 theticum, mettęsîmånå, i. e. in opinionibus non ab omnibus sed a quibusdam propositis, 7 πρόβλημα, 8 συμπέρασμα cf. Aristoteles Analyt. prior. 30 a, 29 Berol., 9 interrogativum, 10 ὄρος = [ΔωΔ].

His denique "accentibus" accedunt 1 meqimana, 2 pelguðmeqimana, 3 menihana, 4 naφṣā, 5 mezišana rabba, 6 tahtaya δαθelaθa, 7 tria genera accentus rahṭa, quae sunt rahṭa δeχarteh, rahṭa δepaseq, rahṭa lehuðayhy, 8 mehawweyana, 9 garora, 10 með-

dammerana, 11 me@kassegana.

Eosdem accentus etiam Elias Tirhanensis enumeravit, quem Joannes noster ad verbum in fine descripsit. Cf. Appendix I, 3. Exempla non apposuimus, haec enim pars grammaticae Johannis a Martino est edita (Traité sur l'accentuation chez les Syriens orientanx Paris 1877), ita ut qui taediosam hanc confusionem accurațius perquirere vult, ad illum sit ablegandus. Id unum dicimus, quattuor et fortasse quinque sese secuta esse accentuum systemata, quae nullo modo confundi debent. solis grammaticis libris haec systemata erui non poterunt, opus erit edere codices e quibus cognoscantur 1). Quod opus sane utilitatem magnam non feret et taediosum est ac pretiosissimum; librum ad mentem Josephi Huzitae accentibus instructum, si quis invenerit, non sine fructu edet, is enim Theodori Mopsuesteni exegesin signis suis expressit, quorum positio conferri potest cum Theodori commentariis, qui supersunt. Systema accentuum nestorianorum ipsum e codice Berolinensi Petermann 9 in appendice hujus

Eodem modo ex grammaticis Hebraeorum antiquissimis doctrina de accentibus perspici non potest. Nihil enim habent nisi nomina et ordinem accentuum cum exemplis et exceptionibus,

capitis exhibebimus, in quo primo loco tractatum antiquum masorethicam, deinde alium tractatum masorethicum copiosiorem, denique tractatum de accentibus exhibebimus, quod ipsius Eliae Tirhanensis opusculum esse conicio, ex quo hausit Johannes bar Zußbi.

Sed redeundum est ad ordinem grammaticae Johannis, qui in medium caput de nomine inseruit dissertationem de quinque speciebus orationis, qua commoti ea persecuti sumus, quae in fine grammaticae de accentibus exposuit. Multa deinde ad philosophiam pertinentia libro sua admiscuit, inter quae sunt excerpta ex epistola Severi Sabocht ad Jonam periodentam et ex commentario Rabban Denhae, discipuli Mar Išo3 bar Nun Catholici, in Analytica Aristotelis. Imo dissertationem de realismo et nominalismo recepit, qua quaeritur, num creator an qualitas creatoris, num creatum an actio creandi an qualitas creaturae, denique num meθ3aβdânâ an meθ3aβdânânθâ sit prius. Fol. 66 b.

Missis vero his lucubrationibus ordinem potius proponamus, quo verba in classes distributa recensuit. Sequitur numerum consonantium ratione simul habita syllabarum, neque vero adtendit ad ipsam formam radicis, ita ut Pesal, Pasel et Aqsel ejusdem verbi aliis classibus adnumerentur.

Primo loco fol. 99 b ponit verba duabus et tribus consonantibus composita monosyllabica, sequuntur verba tribus et quattuor consonantibus composita, quae duas efficiunt syllabas. Respicit praeterea vocales syllabarum, ita ut hic procedat ordo:

- A. 1 baz, 2 bå 9, 3 bnå' 1).
- B. 4 bani, 5 bhar 2), 6 başar, gareg, 7 'eetaa δ cum Alaq zg-lîmâ, 8 ietaeš, 9 'abez.
- C. 10 'a β i ϑ , 11 'a β si, 12 'a γ nez, 13 'aube δ , 14 na χ ri, balhi, tarsi, 15 basbez, gargar, 16 'eškah.
- D. Sequuntur verba quinquelitteralia bisyllabica: 17 'e&bzez et trisyllabica, 18 'e&baṣar, 'ettadaq, 'ettazal, 19 'e&bani.
- E. Porro verba sex consonantibus scripta bisyllabica: 20 'ette-βiϑ, 'etteðiš, et trisyllabica 21 'ettaubað, 'ettaβhaϑ, 22 'eϑgargar, 'eϑdaiwan, 23 'ettaγhi, 'ettaðwî, 24 'eϑbalhî, 'eϑgardî, 'ezdauzî.
 - F. Denique verba septem consonantibus scripta, quae omnia

¹⁾ De syllaba cujus formam habet bna' cf p. 56, ita hic vestigium habemus, quod ad Jacobum Edessenum nos reducit. In glossario graeco et hebraeosyriaco in Codice Peterm. 9 haec leguntur: ما المال ا

Hoc verbum ordinem turbat et quarto loco post bnå ponendum est.
 Sed in codice ita recensetur.

sunt trisyllabica: 25 'eθplaγmaţ, 'eθpraḥraḥ, 26 'eθḥzauzi, 'eθmnaunî ¹).

In his classibis constituendis ad vocales adtendit, a enim

praecedit e et i.

Principia quibus hic ordo nititur jam apud Josephum bar Malkon p. 133 invenimus, eundemque ordinem etiam Barhebraeus servavit, ita ut ab antiquiore grammatico excogitatus esse videatur, quem Jacobum Edessenum fuisse conicio. Eandem enim rationem hic videmus, quam secutus nominum classes disposuit, de quibus supra p. 58 locuti sumus. Habes in verbo dispositionis fundamenta eadem, numerum scilicet syllabarum et ordinem vocalium, neque respiciuntur Graecorum schemata, simplex scilicet, compositum et decompositum, quibus ad linguam syriacam applicandis occupatum vidimus Aḥudemem et Dionysii Thracis interpretem p. 33, 17.

Sequitur apud Johannem bar Zusbi fol. 111 b disputatio de pronomine, tertia orationis parte, quo in capite etiam de formandis personis verborum deque suffixis verbo et praepositionibus addendis egit. Ita factum est ut etiam Imperativorum formas, femininum Sing. et Pluralem ad doctrinam de pronominibus retulerit.

In capite de mella ϑ -šemå i. e. de participio f. 127 a etiam de adjectivis aliis egit, itaque hoc loco inseruit leges de šemåhe selle ϑ ånåye sive adjectivis per n et y a nominibus derivatis (uti ruhå, ruhånå, ruhånåyå) quorum tamen ad nomina relationem non appellavit me ϑ baitåyů ϑ å, quod nomen apud Barhebraeum primum

occurrens ad instar arabici imi fictum est.

Quintam deinde partem orationis efficiunt adverbia, quae dicuntur sal melle 3 sive sam melle 3 fol. 135 a. Derivantur adverbia ab adjectivis, a numeralibus, a nomine actoris, et a nomine verbi; e. c. 'arsana'io ab 'arsa, he 3 nagara'io a he 3 naggara'io a naggara', sawwala'io a sawwala. Et in hac quidem observatione sequi videtur graecum aliquem grammaticum, nam quum Dionysius Thrax p. 20 distinxerit adverbia simplicia a compositis, etiam de varia compositorum origine cogitandum erat. Etiam varia adverbiorum genera a Johanne proposita, adverbia temporis, loci, comparationis, assensus, negationis, stuporis, interrogationis, conjecturae (demasberanu 3 negationis, stuporis, interrogationis, conjecturae (demasberanu 3 negationis), querendi, et colligendi (dezunasa) in mentem vocant Dionysii doctrinam, quamvis apud illum viginti sex genera distinguantur, quae non omnia a Johanne repetita sunt.

Praepositiones deinde, sive qaddîmû& seyâme, quas in gram-

2) Apud Dionysium p. 22 respondet graeco είκασμός. Insequens ku-

nasa ibidem ponitur pro graeco as potote.

Tales voces, quamvis in Scriptura non occurrant, pro lubitu posse fingi, disertis verbis addit, et a passivis uti 'eðqgri, 'eðggli, 'eðhexi hoc modo formari 'eðqrauri, 'eðmlauli alia, in Scriptura vero solum 'eðhexauxi legi.

matica metrica etiam chois dixit, sextam orationis partem efficientes recenset has viginti quatuor: sam, lewåθ, 'aiχ, meţul, leφûθ, kul, men, be, le, de, båθar, bestar, luqeβal, sal, şeδ, ḥeδâr, qeδâm, lesîn, ḥelâφ, beγân, ṭûβ, teḥoθ, balhoδ, belsãδ.

Quodsi in hoc catalogo legitur kul et aiλ et legin, patet Syros definitionem Graecorum esse secutos, qui prothesin ita describunt: πρόθεσίς ἐστι λέξις προτιθεμένη πάντων τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἔν τε συνθέσει καὶ συντάξει. Itaque kul in exemplis hisce vera prothesis habetur: kul bestar yammîneh mestattar; kul sal saβreh håšeβ; kul şeδ tarseh råhet. Quibus addit Johannes vel hoc: kul tehuθ reγlauhy damešihā iðauhy.

Eundem praepositionum catalogum etiam Barhebraeus in grammatica majore proposuit, varia ceterum distinguens genera, quae nunc non curamus. Omittit vero Barhebraeus be star, be γ ân et be 13â δ , quorum deinde mentionem fecit in scholiis, sed addit praepositiones has a Johanne omissas: tar, he β âl (quod cum tû β conjungendum est) me β um, taht et tahtai, bainai et selawai. De beyân inter Syros ipsos non constitit (Bhbr. II.

Ultimam denique orationis partem efficiunt conjunctiones asare orientalibus dictae, quibus adnumerantur interjectiones. Alienus est Johannes ab artificiosa Barhebraei dispositione, qui distinxit conjunctiones elegantiae causa adhibitas (saqlânâye) a conjunctionibus necessariis ("âlṣâye). Saqlânâye sive ḥâṣḥâye (Bhbr. p. 157 l. 12) sunt: Dên, man, gêr, kið, ἐοδ, ni, lam. Ita docuit mallegânâ, quem Jacobum Edessenum fuisse puto. Reliquae omnes sunt necessariae, quarum sunt classes novemdecim. Jacobus Edessenus quum interjectiones elegantiae causa positas proprium genus esse dixerit, graecam grammaticam est secutus, Dionysius enim docet: παραπληρωματιχοί δὲ είσιν, ὅσοι μέτρον ἡ χόσμον ἕνεχεν παραλαμβάνονται. Είσὶ δὲ οίδε δη, ῥά, νν, πον, τοι, θην, ἄρ, δῆτα, περ, πω, μὴν, ἀν, αν, οὐν, χεν, γε. Cf. supra p. 24.

Genera novemdecim a Barhebraeo, uti puto, post Jacobum Edessenum constituta pleraque profecta sunt ex Graecorum classibus adverbiorum et praepositionum, quas a Jacobo receptas esse conicimus, et a Barhebraeo repetitas; quae graece non exstant particularum genera ab Arabibus desumsit, quibus debet Barhebraeus: 1 tenyâye = hurûq elistitaâ, 2 šetuqyâye = hurûq elŝatq, 3 påšoqâye = hurûq ettaqsîr, 4 mehawweyâne = h. ettanbih. Reliqua genera a Graecis profecta sunt et ab Arabibus aeque atque a Syris recepta, quam rem hic probabit eorum catalogus:

Dionysius Thrax. Barhebraeus. επιρογματα χρόνου 1 zabnanaye μεσότητος ποιότητος ποσότητος αριθμού τοπικά 2 'a granaye εύχης 10 yuyagaye άρνήσεως 12 merîmâne συγκαταθέσεως 4 suraraye απαγορεύσεως παραβολές 16 meδammeyane θανμαστικά 13 meddammerane είχασμοῦ 9 pušázáye Τάξεως αθροίσεως (dezunāšā) παραχελεύσεως 14 qaroye συγχρίσεως έρωτησεως 5 šuyalaye έπιτάσεως 17 dešurtáhá συλλήψεως απομωτικά χατομωτιχά BKITST 18 hupå Petiqåye? βεβαιώσεως Энавной. Planetus 1) 15 marqudanaye Σύνδεσμοι συμπλεχτιχοί διαζευχτιχοί συναπτιχοί παρασυναπτιχοί αίτιολογιχοί 3 selle Fanaye παραπληρωματικοί saqlånåye cf. supra ἐναντιωματιχοί.

Quindecim igitur Barhebraei genera cum graecis conveniunt, desunt tenyâye et seţuqyâye et pâšoqâye et mehawweyâne quae

Hae particulae in Dionysio graeco desunt, sed apud Armenium exstant.
 Genus 13 est avaghagan: akh, oukh al. et genus decimum quartum ieghgagan waj, avagh al.

cum arabicis contulimus, desunt et stoxique (στοιχειαχός) i. e. particulae una littera constantes, b. d. l. w, alibi πτώσεις dictae, quarum apud Graecos non potest fieri mentio. Quodsi multa Graecorum genera apud Barhebraeum non recensentur, non est quod mireris, sunt enim sibi admodum similia nec facile syriace possunt distingui e. c. adverbia ἀπαγορεύσεως et ἀρνήσεως, παραβολής et συγχρίσεως, συλλήψεως et ἀθροίσεως, συγχαταθέσεως et βεβαιώσεως.

Fuse deinde de singulis commentatur, qua ex commentatione hic edenda videntur quae tradidit de particulis a Barhebraeo omissis, mila 12 et 'ayâţâ 21.

مِلْهُ مِلْا دوسط خدم. وهماهم، سلاف همي وهمسس دو دوسا أهنا في مو مدوسا دوم المدون ال

ح زمار بصعده معملا العد على أسلا والدوا المواود العدد العدد المواود العدد العدد العدد المواود العدد العدد العدد المواود المو

Semel legi hanc particulam in versibus hisce Narsetis de baptismo in codice vaticano, nescio quo:

ينهد طلا بحواله معد واحده مورساله مسلا المحورة ععد واحده مسلا المحدة معدده المحددة معدده المحددة المح

i. e. Uterus aquarum peperit eos spiritaliter, et potentia gratiae ejus implevit et perfecit ea, quibus opus habent, angeli et homines gavisi sunt et gaudent gratia eorum, quod cohaeret scilicet, quod mystice adest (in figura adest) cum actionibus.

¹⁾ Ceterum verba: من المنظم ال

Tali modo in parte prima grammaticae de septem partibus orationis quum Graecorum discipulum sese praebuerit, in parte secunda totus Syrum se monstrat. Quae de mettgzisanwaða sive de motis vocibus habet, in duas partes distribuit, primum agit de accentibus, quam rem supra p. 165 tractavimus, deinde de vocalibus et aspiratione. Vocalium i et u nominibus utitur hisce: Zelämā pesiqā sunt duo puncta recta in linea posita, uti in parte in transverse posita uti in parte vocalem per zelāmā qašyā scriptam appellat posita uti in parte vocalem per Yuð cum puncto inferiore scriptam dixit linea igitur vocalis i utitur formis:

- zelâmâ pešiqâ = ĭ in رحوا.
- 2. zelâmâ qašya = i = 'assâqâ in اعزا.
- ? ? î = 'allâşâ in محمد.

Deinde o in عن appellat افضاً, u vero o in ما dicit

Ad orthographiam pertinet, quod jubet, Alaq in 'Aqsel ante Waw positum vocali Zeqaqa esse instruendum ita: בּסוֹר, בְּסוֹר.

Eodem modo vero et in aliis formis au per Zeqaqa exprimitur: בּסוֹר, בּסוֹר בּיוֹר בּסוֹר בּיוֹר בּייי בּיוֹר בּיוֹי בּיוֹר ב

Usum vocalium cum formatione nominum conjungit, ita ut variarum radicum formas, quibus designantur nomina actionis et actoris, et nomina activa et passiva secundum vocales illis proprias recenseat. Ex hac parte quaedam exscribenda videntur, quae apud

minore et majore intellego. Sie et verba: Arala Jali 2020 7?

JAralo ita intellego: Den (autem) majores cum minoribus connectit vel minores cum majoribus. — Gottheil vertit: Ger brings that which is below (protasis) to that which is above (apodosis), et sie in altero exemplo.

alios grammaticos non occurrunt, ac de quibus non dubitandum est, non enim sunt figmenta grammatici, sed formae re vera usitatae.

Itaque postquam nomina actionis radicum geminantium אָבֹאֹ, אָבֹאֹלִאָּ enumeravit, pergit fol. 218 b: Aut Pęϑâḥâ primae consonanti tribuitur et Zeqâφâ eis, quae ante Ålaφ [finale] locum habent, uti אַבְּאֹלִן, אַבִּאֹלִן פּיִּאָבָּאַר, עָּבְאַלֵּן פּיִּאָבָּאַר, עַּבְּאַר אַבָּאַר פּיִּאָבּילָן, אַבִּאַר פּיִּאַבּילָן, עַּבְּאַר פּיִּאַבּילִן פּיִּאַבְּלִן אַ אָבֹּאֹן פּיִּאַר בּיִאַר וֹבְּאַר אַבְּאַר וֹבְּאַר בּיִּאַר בּיִּאַר וֹבְּאַר בּיִּאַר וֹבְּאַר וֹבְּאַר וֹבְּאַר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאַר בּיִּאַר בּיִּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאַר וֹבְּאַר בּיִּאָר וֹבְּאָר וֹבְיּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְּאָר וֹבְיּאָר וֹבְּאָר וֹבְּעִבְּיוֹב בּאָר וּבְּעִבְּעְרָּי וֹבְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִייִי בְּעִבְּיִי בְּעִבְּיִי בְּעִייִי בְּעִיי בְּעִייִי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִבְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְיִי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִבְּיּי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעְבְּבְּיִי בְּעִיי בְּעְיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעְיי בְּעְיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעְיי בְּעְיי בְּעִיי בְּעִיי בְּעְייי בְּעִיי בְּעִיי בְּעְיי בְּבְּבְּבְיי בְּבְייי בְּעִייי בְּיִיי בְּעִייי בְּעְייי בְּיִיי בְּיִיי בְּיִיי בְּיִי בְּבְיבְ

Deinde de voce אָרְיִסְיִים בֹּסְׁבִּיבֹּן וֹיִים אַבְּיִים שׁבְּיבִּים אַבְּיִים שׁבְּיבִּים אַבְּיִים אַבְּיבִים אַבְּיִים אַבְּיבִים אַבְּיִים אַבְּיבִים אַבְיבִים אַבְּיבִים אַבְּיבְים אַבְּיבִים אַבְּיבִים אַבְּיבִים אַבְּיבִים אַבְּיבְים אַבְּיבְים אַבְיבִים אַבְּיבְים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבְּיבְים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבְיבָּים אַבְּיבּים אַבְּיבְים אַבְּיבּים אַבְּיבְים אַבְּיבְים אַבּים אַבּים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבְּים אַבְּיבְּבּים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבְּיבּים אַבּים אַבְּבְּיבּים אַבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּיבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּים אַבּים אַבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּיבּים אַבּים אַבּים אַבּיבּים אַבְבּים אַבּים אַבּים אַבְבּים אַבּים

Sequitur deinde catalogus nominum fol. 241 b, e quo excerpsi, quae ad emendandum lexicon utilia videntur:

1) ابروز (lobus hepatis) metaphorice est عمل ابروز (المعلم المعلم المعلم). Payne-Smith scripsit ابروزا المعلم الم

vero cum Johanne convenit, et Targum babylonice habet הַצֵּר in stat. cstr. Ad illustrandam metaphoram addere placet, quae idem Johannes fol. 90 a de sedibus virium rationalium et affectuum docuit, postquam de sensibus egit. Haeret enim معمنعا حددا ماندها حبيددا فنففاه متقعدا حدفدتها وصداحدها حصفندا: صبوما فهسلا: وجمعا فسرة حدا: وسعما المنافع المنا ars distinguendi in corde, cogitatio in adipe discernente (cerebello?), cogitationes in renibus, desiderium in lumbis, gaudium in splene, oppressio in lobo hepatis, ira in hepate, voluptas in adipe renes circumdante. Antiquitus traditae tales sunt doctrinae et paullatim auctae, nam in vetere testamento cor et renes sunt sedes intellegentiae et affectuum, quibus addendum est jecur (kāβēδ) cujus loco hodie legitur kāβοδ, quae est sedes superbiae cf. LXX ad Genes. 49, 6, ubi keβοδι redditur τὰ ηπατά μου, et Ps. 7, 6; 9 al. ubi friget explicatio hodie recepta, qua keβοδί (honor meus), nescio quo modo, ad animam refertur.

- 2) النبد Cast. Mich. lamtå jecur esse docet, scilicet apud Bar Alium اللبد legit pro اللبد, quod et Elias bar Šināyā habet (penula Novar. 206). Re vera est stratum, pannus, operimentum نَمَظُونُ , cujus n in l abiit.

 - 4) بنظر به. هسبلا (4
 - 5) اورا رق اورا (5) اورا (5) اورا (5) اورا (5) اورا (5) المرا (5)
 - هنظ بو. في سنزا (6) الله سنزا (6) عنها (6)
 - 7) ic paad (7)
 - - 9) المن في المن عبدال المن عبدال (9 عبدال المناس) المناسك الم

¹⁾ Hine sequitur adjectivum esse line, quod apud Cast. Mich. est

- المحمد يدف (10) عنوب (10) المحمد يدف
- من به معل به معل الله عمل الله معلى به الله معلى به الله معلى ال
- 13) ... | itaque المحمد عداد المحمد ا
- 14) المعن المعند عن المعند عن المعند عنها المعند المعند المعند عنها المعند المعند المعند عنها المعند ا

- فسلا به. هلا هخلدا بسعا. اه به بالا بهندا المعسا (ا هعسا (17) فسلا به معندا بالمعال عماد المعال عماد المعال عماد المعال عماد المعال عماد المعالم عم

Postquam deinde de suffixis numeralium ac de vocalismo vocum peregrinarum egit, fol. 246 b, et Imperativos suffixis instructos) proposuit sub finem hanc legem constituit de adhibendo Mehaggeyānā: Mehaggeyānā competit omni verbo et nomini, cujus tertia consonans, vocali vacua, ex iis litteris est, quae dicuntur jioou ii i. e. u, po, u, , , , , o, o, i, /. Itaque scribendum est parl/, paril/, jour, jour, lique, l

¹⁾ Codex praebet العُسِيّة. 2) Has recenset formas: سبنه, ماهنه, ماهنه، ماهنه

Haec de Johanne bar Zusbi videbantur monenda, qui Severi bar Šakku fuit praeceptor, cujus de libris nunc nobis est dispu-

tandum.

Appendix I.

Tres tractatus de accentibus Nestorianorum.

In praecedentibus capitulis ad eam de historia accentuum perducti sumus sententiam, ut statuerimus, initia a Josepho Huzita seu facta seu exculta in variis scholis vario modo in formam systematis esse redacta. Tria systemata p. 99 uno conspectu exhibuimus, a quibus tamen Nestorianorum systema admodum est diversum, inter quos complures recitandi modos inter sese discrepantes fuisse, non modo Elias Tirhanensis verum etiam subscriptio codicis Musei Brit. Add. 12138 Wright Catal. p. 105 b tradit. Qua subscriptione usi nos p. 30 scholam antiquam distinximus a schola magistri Ramišos, ille vero Babaeus diaconus, qui hanc subscriptionem anno 899 composuit, longe abest a comprobandis harum scholarum lectionibus, nam signis criticis, quae accipiendae sint lectiones, ab iis distinxit, quas respuit. Lectiones antiquae magistrorum (maqreyane) totius rei fundamentum effecerunt, quibus accesserunt aliae lectiones coloribus distinctae, quibus modo bonas modo malas esse lectiones indicatur. Qua in ratione scribendi Babaeus, qui codicem adornavit, exemplum ipsius Râmišosi secutus est, qui suam ipsius lectionem linea rubra insignivit eo consilio, ut ab antiquioribus lectionibus distingueretur. Ex signis codicis criticis intellegimus, quid scriba de priorum lectionum dignitate judicaverit, nam distinguit lectiones, quae in maqreyane non habeantur et nihilo secius bonae sint, ab iis quae in maqreyane leguntur at malae habentur. Addit lectiones, quae pro lubitu lectoris adhibendae sint, imo mutationes quasdam lectionis judicio lectorum permissas recenset. Quae sub finem dicit adeo nos introducunt in studia in scholis culta, ut transcribenda videantur:

ماهد بر بقطط بعمتها منه اله بالمحدد م اصل بندي [ننهم] مباحزوم مصبل، محموم معنى طهدمال.

والله المواود سعا وحدوم قدا المحدوليا عند عند والا المحل دواله المورسة لحم المدلاد دوالا وحسعوها عدونا. والسعاد والمحدود العرفسان وستا والعلقوها سلبي. والموالا وحربها هنها عددالا وعدالاً وعمارية.

E quibus discimus, omnes accentus omnesque scripturas, quae colore rubro in codice pictae sint, sive megisane, sive redme, sive megimane, sive zauge etc., nempe litteras (JLÖL!) aeque ac signa recitationem jubentia (Japa) a Ramisoso esse positas, neque in libris magistrorum (maqreyane) inveniri. Porro cognoscimus libros magistrorum eos esse, quibus inde a tempore Narsetis 2), Abrahami et Johannis scriptis, ad instituendos in scholis discipulos usi sint.

Deinde regulas quasdam proponit nobis non perspicuas, quia intonationem accentuum auribus nunquam percepimus, quarum haec est summa: 1) phrases accentu sesyana in libro instructae per mezisana legendae sunt, 2) ubi tahtaya pronuntiatur, mezisana (concurrens), quod lineola instructum est, omittendum est.

¹⁾ Cf. Tractatum II, 40. Itaque post verba dicendi nagea est necessarium — א (בינגע) i. e. κύριον.

²⁾ Nomen in codice erasum a Wrightio suppletum est.

3) In phrasibus, in quibus naqṣã et paqoðā concurrunt, prius in phrasi imperativa solum samkā legendum est, deinde si lector paqoðā (i. e. phrasin accentu imperativo instructam) legere vult, naqṣã ei omittendum est. Ubi vero post naqṣã positum est: dixit, dicit, dicunt, naqṣã verum est, quod sua intonatione legatur necessarium est. — Haec est regula ipsius Ramišoši. Bhbr. Gr. m. p. 259).

Denique scholarum de accentibus dictum celeberrimum protulit: Legas, legas, nec spernas, scriptum enim tibi est tamquam lux, quae tenebras illuminat, et splendor, qui in nigro colore (atramenti) utilitatem fert, et ut vita in elementis (litteris) persistens

et ut sensus reti lineolarum illaqueatus et captus. -

Qualis haec legendi institutio ex accentibus haurienda fuerit, nos supra vidimus, recitatio ad normam temporis accentibus temporalibus, recitatio rhetorica (ὑπόχρισις) accentibus mimeticis docebatur. Ipsa ars legendi non nisi a magistro viva voce recitante, quem discipuli imitabantur, potuit addisci. Ipsi accentus secundum sensum eligendi erant, et ab antiquis magistris electi sunt, neque certa melopoeia, qualis apud Hebraeos exstat p. 72 adnt. ²), apud Syros usu venit. Hinc factum est, ut non certa accentuum consecutio apud eos locum habeat, sed accentuum positio pendet de sensu orationis, ita ut eorum variae conjunctiones exemplis fuerint illustrandae non certis regulis coercendae.

Collectiones exemplorum veteres magistri congesserunt, quae deinde immutatae, auctae, commentariis instructae sunt. Commentarium talem recentissimum, quo totam rem ad principia philosopha revocare tentavit, Joannes bar Zusbi composuit, cujus summam p. 165 exhibuimus. Collectionis exemplorum specimen p. 125 proposuimus, et ejusdem farinae sunt duo tractatus, quos ex codice Berolinensi (Petermann 91)) hoc loco sumus proposituri. In secundo tractatu numeri singulis paragraphis adscripti sunt, in primo tractatu iidem numeri sunt appositi, ut lectores videant, quomodo primus tractatus sit auctus et in secundo recentiore repetitus, in quo tamen alia sunt omissa, quae primus exhibet. Numerorum signis latinis in tractatu primo eae paragraphi sunt notatae, quae in secundo tractatu non occurrunt. Magna enim libertate in seligendis exemplis accentuum conjunctorum scriptores tractatuum poterant uti, quia accentuum sese sequentium nulla lex erat certa. Tractatum tertium Eliae Tirhanensis opusculum esse, quo accentuum usum ad rationis normam describere tentavit, mox videbimus. Recenset triginta accentus 2), qui non omnes in tractatibus prioribus

2) Josephus Huzita habuit decem, Thomas Diaconus viginti quatuor, Ja-

cobus Edessenus triginta sex.

Codex Petermann 9 anno 1571 Graecorum = 1258-59 p. Chr. scriptus est. Huic tempori tribuenda est scriptura tractatus secundi. Tractatus primi scriptura antiquior est, non enim ab eadem manu est pictus et charta nigredine et fragilitate insignis aetatem antiquiorem prodit.

commemorantur, e quibus igitur nihil de numero accentuum discitur. Qua re etiam in eam sententiam deducimur, ut censeamus catalogum octodecim illorum accentuum, quos Ewaldus 1) e codice Romano publici juris fecit, non omni numero esse absolutum.

Accentus in duobus tractatibus recensiti, ordine alphabetico, in quo adnotavi, quosnam et Ewaldus commemoraverit, hi sunt:

- 1) Lass, 3 cf. Lass Loj I, 50.
- 2) 12 /01 2
- 4) عرب 8. Ew.
- 5) Auso 28. [Numeri simplices ad Eliae catalogum p. 197—200 referendi sunt.]
- 6) Dunia 27.

- 7) محمديا (29.
- 8) Locaro 23. Ew.
- 9) معالما (9
- 10) Loubles II, 20.
- 11) مرمزيل sive مدرمزيل (11
- 12) ا محمدها (12 با 30; I, XIV. Ew.
- 13) المعا (13 المعا
- 14) اعم 16. Ew.
- 15) اعمد الله المارية إلى المارية الم
- 16) 🕰 5. Ew.
- 17) لرما I, IX.
- 18) الحجرا (14; I, XXVII, XXII. Ew.
- 19) 🛶 I, VII.
- 20) Jaas 19. Ew.
- 21) النور المنا 18.
- 22) مصع ال الم
- 23) [10, quod idem est ac [20] apud Occidentales. Bhbr.
- 24) LAul 7. Ew.

[Gr. maj. p. 258,

²⁵⁾ JALLY LAWL I, VI.

¹⁾ Zeitschrift für Kunde des Morgenlandes I, 206.

Apud Ewaldum et Joz et jio; et jl; et äme! Hoi et jll; et äme! Hoi et jll; et jli et äme! Hoi et jlli et jli et äme! Hoi et jlli et jli et äme! Hoi et jli et jli et äme! Hoi et jli et

Quum in his tractatibus viginti quinque accentus exstent, vero simile est, hujus accentuationis systema idem esse, quod in tractatu tertio ab Elia Tirhanensi proponitur, et cujus accentus casu non omnes triginta in collectionem exemplorum recepti vel deinde omissi sunt. Re vera autem tertium tractatum Eliae Tirhanensi tribuendum esse, ex loco Joannis bar Zusbi concludimus.

¹⁾ In codice exstat حدم المحمد, Martinus Traité sur l'accentuation p. 19 edidit حرم حرماً والمحمد والمحمد المحمد المحمد

in quo mutavit Joannes vocabulum بالمحادي in J. Ala. Cf. Martin Traité p. 12 l. 16. Praeter has iteratas curas, quibus Eliam tractavit, etiam locorum biblicorum collectionem addidit. Denique id inter utrumque interest, quod ut supra monuimus, Joannes rationes accentuum philosophiae opera illustrare et certis regulis comprehendere nititur, cf. quae de p. 166 docuit, qua in re excoluit et ad finem perducere tentavit ea, quae ab Elia recepit, qui eadem via incessit. Elias vero longus fuit ab ea profunditate, qua Joannes rem tractavit 1).

Nomina accentuum, quae Elias proposuit, et quae in tractatibus duobus non occurrunt sunt 1 عسعا الامراء المراء ال

Vocales nominibus accentuum appositae in codice Berolinensi non exstant, sed e codice Musei Britannici Add. 25876 a me sunt adscriptae, prout a Joanne bar Zusbi sunt pronuntiatae.

Primus de Eliae opusculo monuit Phillips (A letter by Mar Jacob p. 85), qui coniecit acripsisse Eliam duos tractatus de accentibus, quos jam videmus efficere opusculum unum bipartitum.

عدم: هاهنا المحموما : E. e. affero Joannem bar Zusbi dicentem: المحموما ا

Theoriam accentuum Nestorianorum cum accentibus Jacobitarum comparare non opus est, quippe quos lectores p. 99 accurate recensitos ipsi poterunt conferre.

I. Catalogus accentuum secundum doctrinam Nestorianorum e codice Berolinensi Peterm. 9. Fol. 228 b.

امد حصورا بهدواه بالدوا جدم دلا فهد الله هوشعا

- 1 مرضد اسطر مسعر والعرا اندرة مي ردرا سرم جدارا. ومعمديا معمدين
- ا مدرسا وداخل انها مدرون مقدا بصدرا. وهبه سالا مدد ارون او مولدون ونزهدون حد مع وي
- ق همورا ملسطا فعل خدر ادم روزد الحيار فعل سربم خصوص. فعل التي روحي فعزب لمفدوده الفوق، يغيل اله حصورا.
- وعددا محصحا ماعدا ماحدة عدفه عدياً الندا ماعدي الندا بود مدياً الندا بود مدها مناعدة المحدد عند حدود المده المده المدهد المد
- 4 حمد المعدد في طعود الم ع صلة فين الن در
- 38 فلها منون (المصلا معبة لها المحابة مأهني، مفهم حرفها: مأهني، ولا الله الله ملا ألماهم لحدم عب (العدار). محددت حدما ناهني.
- 8 اسلاط عسط إنه بعائب إبياد دوم المدهد مقص عتب المادهان.
- 9 مدسما ماسكيا بلا الما مديدازا مامد مدي اندره الما الله الما الله الما المديدازا مامد مدي اندره الما الما المديدانا المديدان

¹⁾ Hoc vocabulum non intellego. 2) A.s.i?

- de اسطا مسطا بس عطا. فني، فدي، أحد، احدوه، يهموا.
- 12 وعودا ماسكا اب معاللا (عزب الله لده اب ععزا. انه لم وندا اب الدوا.
- 13 معدموما معدما ماسما هنا اب حدة العماد
- مرسل محمورا بصفالا ماسطا. احد لمده صلحا النا حفاقيا.

 مرسل بونا حسمت بون بالبصف، ماهدم المعن ("بالاه بون المحمد المناه المناه
- 14 همورا معصما مناها أسما إسران له المر صدها بديده دمان دحره مفعده.
- 17 وهمورا ماسكا اب معاليا (الدم فدوره بهديد انده
 - 18 المل بعددا حدم بع عدما لحما رحم كيه.
- 20 معلماها ماميم مددها طبق بعديدة باندا بلعظة سرة لعددا عديده باللا م دديدة باندا بلعظة سرهمة بعدمة بعددا العظة المعددة بعددا العظة المعددة بعددا المعددة الم

¹⁾ Exempla ex Jobeide 39, 21; 40, 8, hausta uti II, 12 סובסן אל כסון סובסן Job. 40, 8, ubi in Pesch. est סובסן.

²⁾ Manus secunda atramento adhibito ita correxit

Vocabulum difficile lectu et non certum. Ceterum haec paragraphus eadem inscriptione, variis exemplis jam praecedit supra 12.

دلم اسزلا انه اقل يرا واسما فع دور دورنو: الموا حد

VI اسكا بالكار معمالاً. معدا بعدل VI

الله همورا مام المرازة بوق العدمده؛ والمرادة وراد المعدد والمرادة المعدد والمرادة و

بهال الما المعروب المعمد المعمد المعدد المع

¹⁾ Oias? Vocabulum illegibile est.

^{2) ?} Illegibile

³⁾ Haee vox, Joan! (vel Joan!) ut videtur legenda, a manu scribae ipsius vocabulo desuper superscripta est.

⁴⁾ Sic sine Ribui.

- XI مرحم مرسا سزية مع مصر إن مرحا:
 - 23 حكم فعل به صدر بافذ.
- 24 هديدا مصحدا دار موهد الموهد المرهد الم الموهد الم الموهد المرهد المرهد المرهد المرهد المرهد المره المره المره المرهد المره والمره المره والمره وا
 - 25 صمرصها محكا. أنصا 100 اسما صبدا صومصمان
- انحل دن عدمه حدم زيار انحل البد ها دنهاه دنها.
 انحل دن عدمه حدم زيار انحل البد ها دنهاه دنها.
- ور مرحم دراد مرد مردم المركب المركب
 - « X وعود مدل في سوط داحرة الا قداد.
- 28 معصما (، محر دلا بعدا بوما إبيا: مادعما حما. حده:

المعددي.

Hine scripsi posso et . \(\alpha \sigma \), at nescio num recte accentus distribuerim. Scribendumne \(\rightarrow \) et . \(\alpha \sigma \)?

- 3) Sie! Conicio المراحل Punetam superius tenue. Bhbr. Gr. m. 256.
- 4) Sic. Lectio cet il conflata? Mirum est p. 192, 28 hanc vocem deesse. Censeo in primo libro vocabulum fuisse corruptum, quod noster descripsit prout potuit, alii vocem omiserunt, unde explicatur, cur în II 28 desit.

¹⁾ In codice | scriptum est.

²⁾ Quum (2002) in libro manuscripto sub (25 sit positum haec punctorum dispositio exoritur

- الا حمد معصد من فعل به حلا باحد مع مدد لما فع الآلاد ما معدد العدد معيد العدد العد
- الله صحدا معمدا معمديا. هند ضيا حمة بمكر، مايا الدا
- ٥٥ مدوويا معصديا منا فيه يدم: دموديد.
 - الا معمددا إس عما (المنا
- اللا مدودولا. احق وحدها بدوي عدر. منا الهام عدها.
- VIX مدمورا بحد ولعا مداهم معتمه احد احد. بحده بلاها.
 - 31 نامل اونعلم محسما.
- ودقع المعال عصه المعنا ودوق معمر عدسور
- معمور معرسا منه الم معدا معدا المعدا المحدا المحدا
- IVX מנות מספרנו إنا مرتعا סמוסימו בשפט משיון.
 - אועצ פספין סממבען באן סברפיון.
 - الالا سعا إس عطا علما. سومار حصمهار.

¹⁾ Dubium est num مدر cum puncto an sine puncto sit legendum.

In reliquis exemplis عدم عمد solà lineolà scriptum est

²⁾ Vocabula lineà distincta in codice nigro colore scripta sunt

- وا معامد المعامد الم
- 14 صاحما والحا على عوم والعن
- XIX صرحا محريرا بهاي حطة علها عم حلام.
 - XX صحدا. (" حنصدا اسمور به مدا.
 - الالا معودا ناخ مع بعده
- اللا حدد مصرحم محدد الكام من من الا الفائد المكالم الله
 - 00 اول حدما بعديد الما المد المول المورد
- VIXX صديعيا معسيا. إحيا الحرد معه مدد فد معدده
- المد مرسل منه الله فهم محلنه دلي مط عدد امدا
 - الالالا حمورا ويومو سل لهوا داريه بعيا دوه بعدادا.
 - المديد حالم مصرحم محالاً هنا الماذ مسنك المحالك.
 - ااالالا حدول معمورا فيذ في الحدادم.

¹⁾ Sub O duo puncta, crassum supra et infra tenue. Sic et sub Voapparagraphi soquentis, in quo tamen atramento effluente puncta inter se conjuncta videntur. Itaque haec est forma (2) et (3). De Mašigmanu Ja, Niša et Nagsa ef. Cap. XII in fine.

- XIXX همه ا معمما معملادا مناهد حاددا نحري وأعد
- דיסופס לפסריים. אאא יומן למובחן כדרמן יידון, מן נישכ, כינים לורפן. מו
- 14 وعدرا معمد على معرد على ماسلال منساز لي وفديد مدار داهما وحداد

مرهن عودسا اهم

II. Sequitur fol. 22a Col. 2 alius tractatus de accentibus.

ادد سعا بعدمكل

- 1 اسلما عسطا النباع إنجا سنم حدايا ومعقدما معمدي.
- و اسلما بناها الما دلسون معدا بصدار معدا سال
- ق همه المسلما. فعل خدر الله هذه المسلم عدمه. فعل اله المحكم فعند الله السالل المفادده (المامه فيلعه الله المسلم المقادده الله المسلم المقاددة الله المسلمانية الله المقاددة المقاددة الله المقاددة الله المقاددة الله المقاددة الله المقاددة المقاددة
- 4 همه وا معمه ماسلا في عدد الله عدد الله معدا الله المال ال

¹⁾ De 2 superscripto cf. p. 121; 1, ubi contrarium, et Cap. XII in fine,

- و معالما ماسما ماني فاظا. أسمال والمؤلا المور معا وسأبطب معدد حبود المحدد سو
- ۲ ناها محمد المال مفهده حرف المناج محدد محدد مناج محدد مداد المعدد المع
- 8 اسلام مسعل اب جرائب ابراً. دوم المحديد. وقد قدم الماحداب.
- - 10 وهدرا ماسكا. فدب سال فديد.
- 12 وعودا ماسما. هُذَا الله عدد فردم الله حملا احداده. سُزا الله حد النفار
- 13 صمحموما والمعل والمعلى فديا المد ولاف المحماد المدنية (Cf. p. 125)
- 15 وعودا واسما. الا يمضها لحج. الا تعمل لحدي. وافعا ابرا عنهم لمب [35] ... اوور المراد والمراد والمراد المراد الم

- 16 محصصا ماسما وا مود معدا الله عما مد. ال المعلا
- - العرب معدل الله عمد الله عردا والم المدن حد أحدث والم المدن معدا الله عمد الله عمد الما عدد الله عمد الله عمد
 - 20 صعدصدها المحدمي فتل بدلسم في عصر الازاسي.
 - رام: والمولاحر مهر. منفرا، نبك: المدار المدار المدار وبحر المدار المدار
 - ه موج المعدير. بقا: ما مدها. همما. ريس معدير: معدم معدر الموي رسة وعودا معدم معدم معدم معدد المورك معدد المورك ا
 - د دلل وروه مناب عد وه و بدور كد. ساه والاهدوم ود معقها مجلد.

 - 25 صميعينا مددا. انحيا بعده سحواد انحيا موما اسما مسماد.

¹⁾ Cod.

- ودار درم حصوي نصرمن حصده نمنار. محده مار نعامي بدرار. محده
- 27 صدرا. مدكرا. واحلفهم لازمنب حديد فردف محديد
- 28 معدماً. بعدا مورا بيا وابعدا حيا جن واملا له والمدار وهدمال والمدار والمدا
 - وو معلكا فع المعدا أله الحده المدالية
- 30 مدودها موركما مصصل فنها فدة احداد. فنها الهن ك عدها. وسر عطا. فنها فنه،
 - 31 ناول. اونعدم مجسلال معناس بحر معلف الله
- 32 نامها بحيد نسط محت المدوات اب لمحدول وما افراز عددت معقد.
 - 38 نامكا نحضه. عذم لز ممهد فنا:
 - 34 فيه إلى عمل سمان الله معمود فدلان
 - 35 فاهل بسعا. وأهنى. وأهن
 - 36 معدل سط. الا صفة اعدا. (" إلا دلا حلا مانعر.
 - 37 ومورا. مزدتال سفية فحره ال
 - 88 بدموطا. شوراً. فلعل سومال
- وو هاسل ندا. هی به درا معهد الما امه ندا. دردا مدردا معدلیب.

¹⁾ In codice • exstare videtur.

²⁾ Hace duo puncta dubia sunt.

- 40 نقراً. مخصمه ماحد ماددا ماحد
- الم داها داول درهم درما مدن مدا دوم المح ومومرا المرك المعدد المعدد المرك المعدد المعد
- را مدرون نعام درام روممر رحنها مه الله عرب المردد المردد مردد: المردد مردد مردد المردد المر
 - 43 لسميا بناهل بنول لا فدوم قابل وإيا لا للبود كره.
- لحدثان والعد . ورقع المعد المعد المعد المعد المعدد المعدد
- عدلاً. ١٤٥٥ الم الميا حرك ادرا. كم حديثا وحمل المد:
 - 46 معمد معمد معنا احد معدد الله
- والهود وحصوبًا. مرفع عصر ان مردا: الرك ذام.
- 48 الم حدم معربط ماسما. الله باقد بقا هادم حقرا وردما وردما
- و4 هرسل بالما به قال مه فر هنا لسمر: معهوم حرامه

¹⁾ Analogia postulat mgziśana post 🎾 🔾 Abhandl d DMG IX. 2.

- وه اوم المنط. حصومها عبار صعر مدين نهو: لا لمرجا المالا معرالا حماد لانط اورا: اه اول المسلمه والمالا مدار المراكا المنالا معرالا حصدهما مفهالا الهور
- 51 را استار واف حدريا (اعدمن المعدد فلقي ملحددا حليان من محدد والمار وفلعن والمار بعدد المدرد المعدد والمار من محدد والمار والمدار والمدرد وا
- 52 رسم معرسل حمضا بنه. حرصا بنه. ولا استلا ملا باهده، هـ است مد است دعمه حدمه مد هذا مد هذا..

eld.

III. Eliae Tirhanensis de accentibus tractatus. Codex Petermann 9. Fol. 17a.

ر. او ال في عوبا نصوح معوني حد الأه ماهيا ابتحا. متوا نحويم محونة عيدا نحر من ماهيا ابتحا.

- حد المعلم بال معد مرام معدد مود المراهد ومدرا
- المحمول عامد عود المعود المعالم المالم والمالم والمال
- و. حدا وم صلميز ها وحدون هاهذا عبط عدما. لا وم معطا

¹⁾ Cod. Lobo. 2) Vocabulum illegibile

- معده بندا اموا عدار بحبها عط عداصطا دبراي دري
 - ١٥٠ صرحدا حمر فاغدا.
- ٥. فاهل كدوسا المالحدي. وهمه الله والله والما والملا
- ا. معدد الله اسلما مداهم ما بعامنا درا لاوه مودلا.
- م معدد علم اوه معدد المنا. مم المنا المنا المنا المنا المنا بمنا المنا المنا
 - ل. دررا صماهم و به به الما والمنظر ما مامنا.
- من حلا محدد المام المام المعدد الله مرا الما الما الما الما الما المام منحوم الما المام ا
 - ال سعا مصرحا نط المدقوا اله وال مواسما[.]
- حد هاحلا احل معدم حب زحب لعديده لعاهدا اب
 - ٧٠ ١٥ ﴿ فَ إِمَا حَتَا . وَ كَالِمَ وَمَا زَحْمَ إِنْفَوْرِهِ.
 - ب الل إفاظر و المناما بعسلام بف بف بعادلا.
 - ١٥٠ ١٥ عسطار. ها بده وا معدلا.
 - ه. بعدوا ماسكا عسطا. موصودا مصمدا عسما دكم مرسا.
- م. اول عدا علا محصورا مخرم وحوول وصودده الموروب ونفع خره و او الم او لا. وروزا حديدا او حديدا وحداد كوا عدو الم او عدا والمالم وحداد فحوالا الموالا الموالد ا
- س. مدلا هدار الم اهدر و رحب لعدراه لعاهزا بسعال لحمد مدلا اه المواهد المامود. ما المامود الما

- ع. عدسها سدف فصوما عدسيا. مدلا محددما وسمار معدددا
- دا. مسل دلا قصمه عدرا منه ا معردسها رم صهدرا.
- حد. معلكيا لل نديره معوالا إه معدوا إه معمدول كمدكيا دف مغمل محريزا.
- ح. اول دريا دا دوول دهيا هدورا واله اوريم بعدا محا
 - حد اول سط علا معدا عذمه.
- حره. صدحها بصم احد بلعدلم زحب وبعم (ا هوسي
- حد، دور اب صعدا المورد. حزم الم اصم المع المع لا
 - ور. معدمتما لرحم إلين وسدو سلا وسعا ماسما.
- حد. فرويل سرف معددها معسرا مرا الله المدور عمرا وروه ومعدمها المدهد المرا المرا المرا المرا المدهد المدهد
 - ول. ناول بحداه سلف صصحا ولعونا صعوبا
- ال زورا فصوما سكف فصوما عسط صلاب وكعمدا محمدا محمدا

لا. ضمورة مدولادا المورد بع همورا واسمرا ودلا موالا

لح. مصحيرا منحد مع همورا مهورا.

لى مصمرا سدف مرسرا مداهم ودعودرا عيدا. واسد المدر وسدف معدا ما وصورا عند والمريد.

خ. عمور الا همورد الا من ما العمر وهوب

له. فلهما مصميا ملا إسلام مديرا.

- - ا. أول فع هسا ودها العمده وديا. و دانع دها. العسط وع حضا ولالم عدد وصعا اسورا.
 - د. أول يكد الحد حف بدلد بوه هدها بدهاورود.

Hoc loco numerus > non ponendus est, ut triginta accentus efficiantur.
 Nam numero > omisso in fine viginti novem tantum sunt accentus, quibus numerus
 = triginta denique adnectitur, sub quo accentus non recensetur. P. 1991).

- الم الم الم مودورة المراد الم
 - و. (داول دريا مهل وذرا لعنما حصوما بعنده.
 - اه. يكم المهد حبد الله معنظا المقاورون
 - ٥. وحصما بع بحمة عدا حرم بلا (" حمة وصما اسبل.
- ر. المرا حود بصُعُا بدعوره المرا بدو. وعدم حود حدم المراد. عسما عهل بلا عدد الا حدد الا حدد الا حدد الا حدد الا حدد الا حدد المراد ال
 - س هبدنا مع ممارحما المعدا
 - है. व्याच्या रंदी दर्भनं व्याम विषा दर् व्यवनी.
- المنا مع الما بقوما مدف احرة عدا مع مرسا ادا.
- لل بيعًا صديد الممون مفدلا عوصوا اصل الم وله وفعال.
- حد. مُخَدُّ المن دون بزها لعبه بصدر لصوه حل مع موما بسوا. [1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.]
- م صفحًا وابعدًا ووجكرًا حرف وحقيدًا وه واف صعدا وه واف صعدا الله وه ولا المسالم.
 - ب دربرا مهلا بنخر لملا دم معمدا.
- مه معرده ورا معركيا الا وه و المراه و دور معرده و مدهد معرده و معركيا المراه و معرد المراه و معرده و معرده و م
 - ه. نورًا مهلا بنفر المعط حميدا.

¹⁾ Scriptura primae manus 101 radendo in 1201 mutata est.

²⁾ Intellege opho.

³⁾ Cod. Mus. Brit. in Bar Zu³bio مركبار ٥/.

⁴⁾ Cod. Mus. Brit. ibidem Jal.

- ا. أول حرف وهناول لعما حميدا ملا محمة اب عندا
- س. أول بخياه حود بنط صم بعما بده حديا بدييا. [(ا أول فصوما عمل مع فصوما (عميدا)]
- A. فعفرا دف واب وحصه ال اصل وهوب صعب ده.
- حد. صفاكنا مهلا واهمد ورضع لصفاحه موم مصصع حده.
- ط. فصفمًا اه عسط اه هجاكيًا حم حدوه و وسط المرافعة المرا
- ود. فصففا بلكفار [ج] هسا بدهقاه ود ده عط املا. كي همعنا حدف بعصم لعطا واب رفه بعفم له عها الله فه بدفاره.
- ح. وكروا هميعنا دف بعصم لعما الا له معمداله. [حرام ولي بعصمنا المرود، عمل الا له معمداله.
- حره. صلمون العمد وعمور المعمد (قصمت [sie] مده.
- ده. (ا مزمزا مع ومعزا الملك عصره محاح لموا صمع لده.

¹⁾ Ab eadem manu, quod uncinis inclusimus, in margine additum; legi non potest. Hinc factum est ut numerus &, qui huic accentu competit, et quo apud Joannem bar Zušbi re vera distinguitur, ad sequentem accentum sit translatus. Itaque in fine & habemus pro , quamvis triginta enumerentur accentus. Cod. Mus. Brit. praebet

و الكلام و الكلام و الله عنوار. و الكلام و الكل

³⁾ Cod. Mus. Brit. Lipo.

⁴⁾ Cod Mus. Brit. J. 207 A.D.

ط. هنستا اب نه بعس كمنها بع منها مع همدنا بعده بد اع منا [Legas]

وسد هنسكا بعد السمال الصلادف عصره حرف وعدالله سلم عصر لحما عصر السول ونفف لمره.

دل. صفحتنا عطر اول المسعد. درف وصف المومل حديد علا. (الد.

Appendix II.

Observationes de orthoepia aramaea et hebraea ex codice Reuchliniano.

Nestorianorum grammaticos, quorum orthoepiam accuratissimam fuisse, doctrina de accentibus probat praecedente appendice exhibita, non pro lubitu sed secundum usum elegantissimae pronuntiationis regulas suas constituisse nemo negabit. Quis enim crediderit recitationem librorum sacrorum rudem et plebejam auribus magistrorum placuisse, qui omnibus viribus nitebantur, ut singularum phrasium sensum vocis modulatione exprimerent, et plangentis, orantis, jubentis, suadentis al. modum dicendi locis conventibus adhiberi jubebant? Qui, ut graeco vocabulo utar, χαθ υπόχρισιν recitabant, i. e. χατά μίμησιν των προσώπων histrionum modo libros declamabant, summam actionis perfectionem appetentes, haud dubie in minimis i. e. in recta singulorum vocabulorum pronuntiatione et connexione neglegentes esse non potuerunt, et quae Arabibus laudi datur ars bene recitandi Qoranum, Syris non detrahenda est eandem elegantiam affectantibus in libris sacris legendis.

Summa recitationis καθ' ὑπόκρισιν elegantia accentibus exprimitur et temporalibus et mimeticis, quae vero necessaria erant ad bene declamandum singula vocabula, modo arctius connectenda modo distinctius separanda, ea Nestoriani lineis Νάγοδά et Meṭappeyānā indicabant, quarum usus Jacobitis ignotus, partem Nestorianae de accentibus institutionis efficiebat. Habemus igitur positione harum linearum descriptam pronuntiationem aramaeam pulcriorem, quam in singulorum vocabulorum inter sese con-

¹⁾ Cod. Mus. Brit. אים. En Syros de etymologia dubitantes. Cf. p. 1245). Jam habemus אים אוויבראן et אחדותא!

²⁾ Nihil deest. Numerus 🔪 altima littera est in secunda columna folii 21b.

catenatione et disjunctione phonetica lectores librorum sacrorum adhibendam esse censebant. Brevi lineae Nâyodâ et Metappeyânâ elegantem vocabulorum in lingua aramaea pulcre legenda conjunctionem et disjunctionem nos docent, et jure meo in lingua aramaea, non in dialecto syriaca solum dixisse mihi videor, quia eundem conjunctionis et disjunctionis usum etiam in libris targumicis observatum videmus. Comparata enim ratione, qua hae lineae apud Syros adhibentur, illustratur usus Dageš conjunctivi et euphonici, quod dicunt, in codice Reuchliniano, quem hanc ob causam ad constituendam orthoepiam aramaeam gravissimum esse patet.

Atque hac in causa facile intellegitur, agi de conjungendo fine vocabuli, qui potest esse aut vocalis, aut consonans, cum initio sequentis vocabuli, quod potest esse aut vocalis, aut consonans vocali egens, aut consonans mota. Qui varii casus hunc

in modum conjunguntur:

 Vocalem finalem sequitur vocalis — qua de forma Syri non agunt, quum vocabula a vocali non incipere censeant.

II. Vocalem finalem sequitur consonans quiescens.

III. Vocalem finalem sequitur consonans mota.

IV. Consonantem finalem sequitur vocalis, Syris Alaq vel Yud motum, p. 128 3).

V. Consonantem finalem sequitur consonans quiescens.

VI. Consonantem finalem sequitur consonans mota.

I. Casum primum Johannes bar Zusbi non commemoravit, cui omnia vocabula a consonante incipere videntur, cf. p. 128 Adnt. 3), ita ut de concurrentibus vocalibus ne cogitasse quidem censendus sit. Restant igitur quinque formae, quas omnes exemplis suis Johannes illustravit hunc in modum:

II, III. Si vocalem finalem sequitur consonans vel quiescens vel mota, arctissima vocabulorum conjunctio per Nâ γ o δ â indicata locum habet. Cf. p. 128, II, a. Apud Syros duae tantum vocales in fine vocabulorum occurrunt, \mathring{a} et e, quod in Plurali statuum

determinatorum masculinorum exstat, nam au, åi, et ai in شكف non

vocales a Syris habentur sed syllabae in consonantem exeuntes,

quae efficiunt Qušáyå. Gram. syr. mea p. 65. Itaque si Johannes loco laudato p. 128 II a locutus est de duabus vocibus perfectis (xaaca), voces tractavit exeuntes in a, vel e vel suffixis instructas. De suffixis l. l. seorsum III a disseruit, restant igitur vocabula exeuntia in å et e, quae ante de et da relativum in casu speciali a Johanne prolato, (et ex analogia euphoniae universali ante consonantes quiescentes et motas positae), conjunctionem per Nayoda indicatam postulant. In scriptura Hebraeorum haec conjunctio aut per Dages aut per Maqqef exprimitur, et si Syri scribunt منسلم من مدارية فالمناه , in libris targumicis Hebraeorum, si eadem lex euphonica invaluit, quam apud Syros invenimus, exspectatur scriptura מָלְכָתָא דְּשָׁבָּא et מָלְכָתָא דְּמֵלְכָּא. Et haec exspectatio non fallitur, nam haec scriptura in codice Reuchliniano est tritissima. Exempla desumsi e Chrestomathia mea targumica p. 104, ubi caput Habacuci III edidi, prout in codice exstat. Habes igitur:

Quibus ex exemplis cognoscitur falso a Johanne bar Zusbi usum concatenationis (Νάγοδά) restringi ad connexionem duorum nominum perfectorum (κακατά), re vera enim ubi post ā finale posita est consonans sive mota sive quiescens Νάγοδά adhiberi potest. Itaque nulla ratione habita statuum, quia lex de condicionibus phoneticis pendet, concatenatio etiam locum habet ante et post particulas et inter verba et nomina hune in modum:

עלמָא לְּאִיתְפרעָא, איתגלֵיתָא בְּגְבורתך, קדישָא מִשׁירא, נַבְיָא פַּר (2 להודעָא, בזעתָא שִׁינְרין, הָא בְּשָׁלותא, אישׁתָא פִּון, פוַרשׁיעיָא דַּעבדוּ שׁמֵיָא זִּיוּ, שִׁיבשַּיָא מּינִירך, תהוּמָא פַּלית, עלמָּא נְּבורת, נְבורתך.

Hac in concatenatione pro ā saepe scribitur ă, cui tamen num multum sit tribuendum nescio, quia in codice ā et ă saepe commutantur inter se, cujus rei causa non perspicitur. Exempla: אַלְהָא , לָא מְּבוּר , דִינָא (וֹ דְאִיחְדְנוּ , לֹאוריתַא בַּלְבֵב , רשִיקָיָא בְּּחִיבּא

¹⁾ Ex scriptura אית און sequitur d in t esse receptum. Syrus in בסבי contrario modo d tollit, dicens אין ספי Wright Catal 104. Patet ex

נֵא דְעַבַּדְתָּא פוּלְכין, פִּיּדְרוּמא; idem babes in נֵא דְעַבַּדְתָּא פוּל ; idem babes in נֵא דְעַבַּרְתָּא נִבראשית t Jos. 1, 17 בְּמֵא דַּחְנַח בְּסַעְרֵיה דְּמשה.

Quod sic post vocales \bar{a} et \bar{a} locum habere videmus, id etiam post omnes alias vocales accidit in Aramaismo targumico, apud Syros vero non cernitur, qui praeter \bar{a} et e omnes vocales finales amiserunt. Itaque habes Dageš:

3) post פֿ: יומֵי בְּראשית, אָנְיָ מִיטרא, מֵי בָּהרא, דנגֵי מְיומר,

מולכי פודי ,ארי פולכות ,צוארי פנאיהון.

יקינוני, לי בְּחֵילֹא, קדמוֹהָי בְּחוֹבִיהוֹן, אֵיְחִי פַּבּוֹלֹא יִּלְּא, פְּדְמוֹהָי בְּחוֹבִיהוֹן, אַיְחִי פַּבּוֹלֹא יִּרְיִּרִיה et ai status constructi, quod resolvitur hac in connexione in agi: רִינְלִין קְלִילִין , מַלְכֵּי פוּן־קדם 2 Sam. 22, 34, quod tamen etiam ante vocalem in יְחַבְּיִמְיִי נְּבְאָחָר habes, sin punctum in positum Dages habetur, quod Surek exprimere solet.

post u: קָנְמורהי, קְשָּׁיבוּ פַּוְחשבן, קמוּ בְּמְדוריהון, קְבוּ הָּדְנוּורהי, קַשִּׁיבוּ פַּוּחשבן , ופְלוּ פָּהרין , at in b deest, ועָלוּ זי, at in b deest, ועָלוּ Jos. 2, 1.

post o: Jos. 1, אין פּוּשְׁרָיתא Jud. 5, 11 דָהָווֹ פְּיִהֶּלֶבִין.

IV. Consonantem finalem sequitur vocalis, cujus connexionis exempla ea sunt, quae Johannes p. 128—129 sub IV, a et V, a proposuit. Itaque post , , , , , , , o/, , ante vocales adhibetur Nâyoðã. Quodsi post , aeque ante vocalem ac ante consonantem motam IV, a Nâyoðã locum habet, memoriae dignum est, in codice Reuchliniano scribi non solum יבר־אָרגנר, יבַר־אַרגנר, quod contra Johannis legem IV, b peccat.

V, VI. Consonans finalis excipitur a consonante quiescente vel mota vocabuli sequentis, quod tractavit Johannes supra p. 130, VII, a et b. Syri solas quiescentes contrahunt, at utraque contractio in codice Reuchliniano solet indicari, et ex solo Habacuci capite tertio exscripsi assimilationes permultas, in quibus et hoc

Reuchliniano orthoepiam aramaeam augeri in Gram. syr. I p. 72 modo ex Amira haustam.

¹⁾ Eodem modo hebraicum \(\text{NNT-TM}\) phonetice explicandum. Sie et usus varius articuli \(\text{T}, \text{T}\), quem tandem aliquando secundum hanc legem phoneticam neque amplius secundum fabulosam ex \(\text{NT}\) originem in grammaticis tractatum velim videre. Hucusque vel Kautzsch de origine re vera euphonica duplicis consonantis post \(\text{TO}\) et \(\text{T}\) articulum positae dubitavit, et de assimilatione litterae \(\text{T}\) ex \(\text{NT}\) = \(\text{T}\) cogitavit. Etiam Dages post \(\text{T}\) interrogativum nihil est nisi euphonicum.

observatur, particulas בדול cum vocali vocabuli praecedentis in syllabam unam contractas insequenti consonanti assimilari. Itaque si recte legitur מְיַרִיבְּאִי miyyam-midyana'e, eodem modo etiam legendum est: הַבּיִלְּקּרְבִּיוּן, in quo שוֹם bis in mm contrahitur, nam uti pro קביא legitur אָדָב, sic et turáyammiqqámmin pronuntiandum est. Hab. 3, 6, 7.

Similis contractio etiam post consonantem finalem locum habet, nam non solum in אַרְעָא דְּכָּיִיִית Jos. 1, 6 ex arŝad-qayye-mi fit arŝaqqayye mi fit arŝa

Tali ex contractione haud dubie explicatur Dageš, quod scribitur:

- post ז in יְּיִּקְשָׁרְא וְשִׁילְשׁוֹנִיא , מִיֹלְכֵנָא וְשִּׁרָאוֹן , מִיֹלְכֵנָא וְשָּבַּעחנון , מַלְעוּלִין וְשַבַּעחנון . מֹלְכֵין וּמּשׁירייחהון , imo מֹלְכֵין וּמּשׁירייחהון . מֹלְמָשִׁיחָךְ וְלַשְארא , אִיחְבְּּלִי וְפַּרישא
 - 2) post ב in ישָא בְּשֵרְכבה, הָחָרְבֶר בְּשֵּרִיהְן, ישָא בְּשֵרְכבה. בַּשִּרְבָּר. בַּשִּרְבָּר.
 - post י in לְצֵוּיפְּרֶק לְצֵוּיְפְּרָק לְצֵוֹחְבֶּר ,אַחְגְּלֶּיתָא לְצֵוּיִפְּרָק
 דפור לְצֵוּיפְרֶק הַצוּיחָלְי לְצֵוֹחְבָּר ,אַחְגְלֶיתָא לְצֵוּיִפְּרָק
- 4) post ד in היכלָא דְקּדְשׁךְ Jona 2, 5; אנַא בָּצלי אָנית א צלותָא דְצַלי.

Quibus in exemplis ברול assimilationes patiuntur varias studio accuratiore subtilius distinguendas. Quousque assimilatio consonantium extendatur exempla ex Habacuci capite tertio collectae docent hae:

רמי , ומי , למי , דמי , זמי , דמי ; דלי , גלי ; דזי ; סבי , רמי , ומי , למי , דמי ,

Totius rei ambitus constitui nullo modo potest, antequam codex Reuchlinianus est editus, hoc vero statui potest, in Targumis concatenationem et assimilationem ultra fines eos processisse, intra quos a Syris adhibentur, nam ubi Johannes postulat disjunctionem (metappeyana), codex Reuchlinianus concatenationem indicat. Itaque factum est, ut disjunctio status constructi et disjunctio praepositionum et conjunctionum ante consonantes motas p. 128 II, b, III, b in codice Reuchliniano non observetur. Nam quamvis signum speciale, quo disjunctio indicatur, apud Targumistas non exstet, tamen ex non adhibito Dages et Maqqef concludendum est, vocabula duo sese excipientia esse disjungenda. Itaque ubi Johannes post praepositiones III, b dispescenda esse vocabula docet e. gr.

in במפן היל מולכין , על פוסא ; in Targumis connectuntur : אָל מולכין , על פולכין יבון אַרְרְאָא, juxta quod vero etiam habes אָלָל טַּרָרא, דֶּל יָבוּא זֶל יָבוּא sine Dageš. Qua in re nescio, num Dageš in consonante initiali orthoepicis magistris displicuerit, nam etiam post statum constructum, post quem contra Syrorum leges p. 128 II, b ponitur Dageš e. c. שרכבת יקרך Jud. 5, 11, scribitur מרכבת bis in Habacuco sine Dages.

Etiam in conjungendis Praepositionibus suffixo instructis cum voce sequente Syrorum disjunctio p. 130 VI, b a Targumistis non observatur, et ubi Syri dispescunt Josh, in Targumo legitur אל' דאתרעי ביה קּרְבְּנִי ,צַמֵּיה מּנִי Sam. 22, 3; לִיה לָחבקק, , at disjunctionem habere nobis

videmur in אוריתך ולא.

Denique consonantem quiescentem finalem si excipit consonans mota ab initio vocabuli sequentis, Syri disjunctionem volunt p. 130 VII, b, quocum Targumista consentit, scribens ישראל לְשָׁערתא, ארעא רָשִׁיעי ארעא, at etiam אָּבֶל בָּל Hab. 3, 17 legitur.

Huic denique concurrentium sonorum classi addo exemplum אַקּיַבּמֵינְבֵּין, in quo Sewa sub Maqqef positum disjunctionem mihi videtur indicare, ita ut tres labiales distincte pronuntiandas esse, scribam insolita hac signi positione monuisse crediderim. Hab. 3, 11.

In universum in Targumo concatenatio usitatior, disjunctio rarior est, sed hoc etiam apud Syros locum habet, quod docuit Martinus (Journ. asiatique 1872 Avril Mai p. 400). Hoc vero secundum Josephi bar Malcon versum p. 132 explicatum ita expediendum est, ut statuamus, naturalem recitandi modum esse eum, quo singulae voces distinguantur, ita ut Metappeyana semper locum habeat, neque appingendum sit, quia per se necessarium est. E contrario Naγοδa, ubi pulcra censetur concatenatio vocabulorum additur, quo fit, ut Nayoða saepius adhibeatur quam Metappeyana, quod re vera est superfluum et a Judaeis non adhibitum.

Observationes quae praecedunt nec materiam exhauriunt nec rem ad finem perducunt, et haud alio consilio sunt scriptae, nisi ut ad investigandam orthoepiam Aramaismi alios incitent, quam Martinus eo usque descripsit, ut dialectos duas Syriacas perquisiverit1). Addenda vero etiam dialectus targumica, quam sordibus librorum recentiorum liberam codices babylonici praebent, e quibus chrestomathiam meam edidi. Quibus cum codicibus comparandum esse codicem Reuchlinianum, scholae cujusdam masorethicae re-

Martin Les deux principaux dialectes araméeus, Journ. as. 1872 Avr. 305.

jectae opus, his ipsis observationibus comprobatur. Toti vero disquisitioni finem facientes duas addemus adnotationes, unam de usu Dageš in libris hebraicis, alteram de Syrorum in pingendo Nåyoðå inconstantia.

De Dages neutro in codicibus hebraicis.

Joh. Dav. Michaelis, quem secutus est Gesenius (Lehrgebäude p. 88), Dageš neutrum appellavit formam quandam Dageš fortis euphonici, quod in codicibus quibusdam (Erford. III. IV, Studtgard. Cassell. Hamburg. III. IX) observatur, et quod Gesenius recte signum concatenationis vocabulorum esse intellexit. Attulit etiam ex Drusii libro de recta lecțione linguae sanctae p. 81 exempla lectionis, qua usus est Ibn Ganah, qui אל נמלה, יחן־לי, ירוץ צדיק proferebat jittel-li, en-nemala, jarus-saddiq. — Addidit aliud etiam Dageš in litteris שמלטונסעקש a Lichtensteinio in cod. Hamb. I observatum. - Ab hac vi conjunctiva signi Dageš vero longe alienus est usus Dageši, quod lene dicunt, post accentus distinctivos in systemate masorethico recepto, in quo accentus distinctivos sequitur Dageš lene in בגדכפת, post accentus vero conjunctivos ponitur Raphe. Nam ex lege ita formata Dages, quod dicunt lene, adhibetur tamquam signum disjunctionis, quod in codicibus supra enumeratis et sic etiam in Reuchliniano est signum conjunctionis. Hanc systematis recepti legem J. D. Michaelis tam gravem censuit, ut quasi ad lapidem Lydium ad hanc legem totam accentuum positionem dijudicandam esse statuerit. Anfangsgründe der hebr. Accentuation Halle 1753 § IV. Idem in grammatica hebr. Halis 1745 eo usque processerat, ut Dages lene post accentus distinctivos distinxerit a Dages forti in בגדכם post accentus conjunctivos, ita ut Dageš Genes. 11, 31 אַרְצָה כְּנַבֶּן Dageš forte dixerit, Lev. 13, 36 אָבָה יִבְּיָה vero lene. Jam igitur Dageš conjungit, Dageš dirimit, et si hoc Dageš dirimens in solis הברכם occurrit, in quibus Dages lene dicitur, et eo consilio tantum appositum est, ut aspirationem tollat, usus ejusdem puncti in designandis duabus rebus sibi oppositis, i. e. in conjunctione et in disjunctione, sane confusus et haud laudandus est. Neque sibi constant codices. Editiones ex. c. Jos. 1, 15 secundum legem praebent יוַרְשָׁוּ גַם, at Codex Reuchl, habet יוַרְשָׁוּ נָם, idem habet בחה בְּרַבּח Ez. 21, 11 ubi editiones בְּרָבּח פָּלְ-רִוּח הָּבָּרָ בּוֹתְה בָּרָבִּח הַ בְּרַבּּהָם ubi editiones 55 Ezech. 21, 12. Itaque, quamvis legis ipsius gravitas omnino non sit in dubium vocanda, tamen non ubique adhibetur, et hoc ex varietate scholarum est profectum.

Quod vero adtinet ad Dageš illud neutrum, cujus usus est frequentissimus etiam in textibus hebraicis Reuchliniani, jam statui potest, concatenationem illo indicatam etiam in Aramaismo valuisse, itaque Arabibus, Aramaeis, Hebraeis communem fuisse, quam quum in editionibus bibliorum veteres editores plerumque quidem omiserint et raro ac sine regula servaverint, orthoepicorum studiorum amatores debebunt restituere ex codicibus in quibus hoc Dageš appictum est.

At hi codices sibi non constant, itaque quid faciendum?

Respondemus: Etiam Aramaei sibi non constant, Targumistae a Syris recedunt, et Syri inter sese non consentiunt, quia in his minutiis singulorum gustui permissis consensus universalis nec constitui potest nec per temporum cursum servari. Itaque unius alteriusve scholae usus ex codicibus potest protrahi non vero ratio legendi in omnibus scholis recepta.

De Syrorum in ponenda linea concatenationis inconstantia. Ultimo denique loco de varia Syrorum scriptura dicendum est, nam uti in pronuntiando ita etiam in scribendo scholarum usus apud Syros fuit varius. Si nullos fontes de Nayoda et Metappeyånå haberemus nisi Johannem bar Zusbi et Josephum bar Malkon, statuere deberemus, lineolam connectentem Nayoða 1) semper desuper esse pictam ita: وص كاعا. At codice Musei Britt. Add. 12138 contrarium probatur. In eo enim exstat Genes. 39, 8 scriptura haec: من لا نبد خصاصل آنم حجمان cum nota marginali مبرا د مسوار , ita ut pateat, lineolam inferiorem designare conjunctionem duorum vocabulorum, quae alibi per Νᾶγοδᾶ indicatur. Sic et Genes. 24, 65 legitur واهن محمد عدرا المحمد عدد المحمد المحم nota marginali oo i. e. connectas vocabula, quo in exemplo iterum linea inferior conjunctionem indicat 2). Alia exempla ex eodem codice collegit Martinus (Journ. asiatique 1872 Avril-Mai p. 394) in quibus duo vocabula linea inferiore conjunguntur: عرص من حت محتا و quod legendum se praye'u, مع حت محتا i. e. qāyimat, L, ω, ο, i. e. medemdaseβatt, Δω-Δω, Quibus exemplis addidit Martinus haec ex codice Parisiensi 15 excerpta, in quo linea inferior multo saepius adhibetur quam in codice Londiniensi: محمد, سمعها, سمعها, سمعها, سمعها . حداده والاره والمادم حدودسهم ردوسادي معملا Lineam hanc connectentem Martinus recte cum Hebraeorum Maqqef

Ewaldus Nayoða lineae tribuit vim retinendi, separandi. Itaque eam appellavit Hemmungsstrich, quod a vero abesse non opus est demonstrare. Cf. Abhandlungen zur orient. u. bibl. Litteratur p. 110.

²⁾ Wright Catal. p 104. In Exemplo prolato cst praedicatum: Hic est dominus meus.

contulit, quia in codice Londiniensi re vera مَوْرَ i. e. adnectas legitur. Si vero hanc lineam a Râmišoso aut inventam aut propagatam conjecit, opinionem suam ex subscriptione codicis Add. 12138 probare non poterit. Illa inscriptio docet, signa rubra a Râmišoso esse apposita, nigra vero a magistris adscripta sunt (cf. p.177). Itaque linea, quae rubra est, quod ipse Martinus locum habere docet, in his exemplis: محمد المعادمة على المعادمة على المعادمة على معادمة المعادمة والمعادمة المعادمة الم

Quae si ita se habent, antiquius signum conjungendorum vocabulorum erat lineola inferior, qua utebantur magistri et Rămisos, quorum lineas scriptor codicis Add. 12138 coloribus distinxit. Insequente demum tempore accuratius scribendi studio Nestoriani eo perducti sunt, ut non modo conjunctionem verum etiam disjunctionem indicarint, quod adhibito Nayoda et Metappeyana effecerunt. Haec igitur signa recentiora mihi videntur, quam usus unius lineae conjungentis, quam etiam apud Hebraeos invenimus, et cujus usus hanc ipsam ob causam ante annum 650 p. Chr. receptus erat. P. 30 et 75. Itaque hae lineae suam habent historiam codicibus comparandis accuratius illustrandam. vero discimus concatenationem, vel temporum vel scholarum ratione habita, antiquitus non ab omnibus eodem modo fuisse adhibitam, nam si exempla modo allata, in quibus concatenatio linea inferiore indicatur, comparamus cum regulis Johannis bar Zusbi, statim apparet magistros et Ramišosum concatenasse ubi Johannes disjunxit. Juxta p. 130 VII, b consonans finalis quiescens insequenti motae non adnectitur sed habet Metappeyana | notae Antiquiores vero, quibus linea inferior signum erat coneatenationis, volunt مصير , quod pro suo in ponendis lineis usu Johannes bar Zusbi scribere debuisset مدمر عدمها Antiquiores موسيار conjungunt, Johannes vero p. 129 sibi ipse contradicit. Similis confusio est in linea occultante et Mehaggeyana.

Hine statuendum est lineam inferiorem antiquo tempore esse signum conjunctionis, recentiore tempore vero signum disjunctionis, cujus observationis in interpretanda codicum scriptura ratio est habenda.

Ceterum ante annum 889 p. Chr., quo Cod. Add. 12138 scriptus est, lineas Nåyoðā et Metappeyånå antiquis inusitatas jam fuisse introductas, excerpta ex codice comprobant p. 126 exhibita, in quibus aliquoties Nåyoðā occurrit. — Accentus denique usum Nåyoðae supponit. P. 197

Caput XI.

De Jacobo Tagritensi, qui et Severus bar Sakku.

Equo vehenti iter est quattuor fere horarum orientem versus inde ab urbe Mosul usque ad clarissimum Sti Matthaei monasterium, quod in monte situm est, quem Arabes Gebel elmaqlûb, Syri Alfef appellant. Monasterium antiquissimo tempore conditum 1) inter Jacobitas summo honore est habitum, in quo corpora celebrium doctorum uti Barhebraei sepulta sunt. Eodem honore etiam Jacobus est affectus 2). In monasterio schola floruit, in qua

Jacobus institutus est, de quo agimus.

Dicitur Severus bar Sakku (Sakkako?) sive b. 8Isa bar Marqos, natus est Bartelae, in oppido regionis Mosulensis, Beth Quque deinde adolescens acris ingenii Johanne bar Zusbi praeceptore usus est in grammatica et in libro primo dialecticae, philosophiam cum reliqua dialecticae parte ex libris arabicis didicit duce Kamâl ed dîn ibn Yunus, primario illius temporis philosopho Mosulensi. Floruisse vero in coenobio Sti Matthaei scholam sua propria instituendi methodo insignem ex inscriptione codicis Beroeensis (Assem. B. O. II. 237) sequitur, in quo Jacobus dicitur professione monachus, institutione Matthaeensis (beðulmaða Mattaya) sanguine Bartellaeus. Quodsi dici potest Jacobum institutione fuisse Matthaeensem, uti hodie institutio Oxoniensis distinguitur a Cantabrigensi et Rostochiensis a Jenensi, dubitari nequit quin schola in coenobio fuerit, cui propria erat indoles et docendi ratio, de qua statim quid sentiamus dicemus. Libris doctis compositis famam magnam sibi comparavit Jacobus, qua permotus Ignatius II Patriarcha eum ad sedem suam accersit, quo in itinere morbo affectus Mosulam rediit ibique mortuus est ao. Graec. 1552 = 1241 p. Chr. Barhebr. Chron. eccl. III, 412. Ass. B. O. II. 455. 237.

Quodnam vero institutionis genus in coenobio Sti Matthaei excultum sit, ipsius Jacobi libri docent, quos in usum discentium

scriptos esse eorum condicio suadet.

Romae tempore imperatorum in scholis publicis, quae in triviis haberi solebant, docebatur grammatica, omnium studiorum fundamentum, deinde rhetorica et philosophia, quibus disciplinis studium triviale comprehendebatur. Apud Graecos vero primus Jamblichus eas disciplinas conjunxit, quae postea quadrivium sunt appellatae,

¹⁾ Hoffmann Auszüge aus syr. Akten persischer Märtyrer p. 19. 175.

Monasteria Nestorianorum, in quibus cadavera Patriarcharum et Catholicorum sepulta erant, a jurisdictione episcopali exempta, in occidente Patriarchae, in oriente Catholico immediate subdita erant. Assemanius ex Barhebraei Nomocanone B. O. III, II, 947.

arithmetica, geometria, musica et sphaerica sive astronomia. Utrumque studiorum genus in Africa septentrionali deinde conjunctum est, quo facto septem artes liberales sunt exortae, quibus omnis doctrina humana comprehendebatur, cui tamquam altior studiorum gradus addita est theologia. Exeunte saeculo quinto opera potissimum Marciani Capellae et Boethii deinde Cassiodori ea studiorum via ac methodus est inita, quae saeculis insequentibus obtinuit. Haec septem artium liberalium compositio, quae in trivium et quadrivivium dispescitur, non in occidente tantum recepta est, verum etiam in oriente graeco, Tzetzes enim versibus rhythmicis hisce totum systema proponit:

Ο χύχλος καὶ συμπέρασμα πάντων τῶν μαθημάτων γραματικής, ὑητορικής, αὐτής φιλοσοφίας, καὶ τῶν τεσσάρων τε τεχνῶν τῶν ὑπ' αὐτὴν κειμένων, τῆς ἀριθμούσης, μουσικής καὶ τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς οὐρανοβάμονος αὐτῆς ἀστρονομίας 1).

Eadem etiam studiorum ratio in oriente syriaco haud ignota fuit, quamvis rarissime ejus vestigia cernantur, Jacobus enim noster nihil aliud fecit nisi compendio septem artes liberales tanquam fundamentum studii theologici tradidit, quam studiorum methodum hanc ipsam ob causam in coenobio Sti Matthaei sedem habuisse puto, quae aliena est a methodo scholarum Nestorianarum, de quibus egit Assemanius B. O. III, II, 919 sq. Consilium suum perfecit edito libro dialogorum, quem ab episcopo monasterii Sti Matthaei scriptum typum esse institutionis in illo monasterio traditae nemo facile negabit.

Primus dialogus quatuordecim quaestionibus grammaticam continet a nobis editam, quam excipit grammatica metrica, ad dialogos proprie non pertinens, ex qua ea excerpsimus, quae edenda videbantur. Grammaticam ad juvanda discipulorum studia versibus scribere illo tempore more receptum erat, quod supra p. 112 documus.

Sequitur dialogus de rhetorica, viginti octo quaestionibus absolutus, et dialogus de poetica, viginti unam quaestionem continens, quem edidit Martinus?). Hisce duobus dialogis tamquam appendix additus est dialogus de copia linguae syriacae, cujus magnam partem efficit glossarium vocum vel rariorum vel synonymarum, quibus adscripsit animadversiones de dialectis linguae aramaicae et locos probantes ex scriptoribus, uti ex Antonio et ex interpretatione syriaca Homeri, nescio an a Theophilo (Barhebr. Chron. p. 132) confecta. E. c. Jan. Jan. Jan.

Cf. Cramer Fr. Geschichte der Erziehung und des Unterrichts in den Niederlanden, Stralsund 1845. P. 9 sq. — Cf. Origenes ad Gregorium. Opp. 1, 30.
 De la métrique chez les Syriens Lipsiae 1879.

هدودرا موها مداهم دور واله الملح وهدوه المحادية. المحلف المعنور المحلف المعنور والمحال المعنور والمحال المعنور والمحال المعنور والمحادد والمحادد المحادد المح

معمقا. مدودا. احد مدد اهدم الا معمما معمم لا معدد معمل الله والعل واحدوا. (ا

صدورا. سلعاد اب رف وحددا. موص مادرا لم علا هدودا.

صصف = صفه العد المعدوق محدد ومنال صصف الما

Tribus hisce dialogis Payne Smith usus est in concinnando thesauro, codicem adhibuit Marshalianum DXXVIII Oxoniensem, ex quo hanc ob causam numeros foliorum editioni grammaticae nostrae in margine adscripsimus. Sed non omnia, quae Severus dixit, edidit (cf. e. gr. vocem محكل), itaque sperandum est, fore ut Lagardius editionem litteris syriacis scriptam, quam pollicitus est, publici juris faciat. Tres hasce disciplinas, grammaticam, poeticam, rhetoricam quum primo dialogorum libro comprehenderit, re vera trivium absolvit, quemadmodum apud occidentales constitutum erat.

Libro secundo tractavit philosophiam, quam Tzetzes versibus supra propositis post rhetoricam enumeravit, in qua distinguit Severus logicam, quae est instrumentum (organon) philosophiae, ab ipsa philosophia. Dialogum specialem, quinquaginta duabus quaestionibus de logica tractantem, excipit dialogus de philosophia, quinque partibus constans, hunc in modum dispositis: 1 de definitionibus et partitionibus philosophiae, 2 de ethica, 3 de physica, 4 de quatuor artibus, arithmetica, musica, geometria, astronomia, 5 de metaphysica sive tbeologia (memalleluð allāhuðā). Ultimam hanc partem si introductionem quasi ad studia altiora theologiae efficere videmus, quae secundo opere maximo tractavit Severus, non negari potest philosophiam cum quatuor artibus ita compositam esse, uti Tzetzae versus postulant. Id tantum a Tzetzae

¹⁾ In margine additur Jana looo ef. Bar Ali s. v. et Lane Arab.

studiorum dispositione alienum est, quod poeticam ordini litterarum trivialium inseruit Severus, quod apud Syrum alium eodem modo factum esse nemo usque ad hunc diem observavit. Recte enim dixit Martinus Severi de poetica tractatum unicum esse, qui ex Asia in Europae bibliothecas pervenerit. Quodsi Syri poeticam non tractaverunt, si scholae arabicae metricae apud Severum ne minimum quidem vestigium cernitur, nonne conjicere licet, Severum ultimis bellorum cruciatorum temporibus viventum exemplo scholarum latinarum, quorum disciplina instituti tot viri docti, episcopi, presbyteri, magistri illo tempore in Syria degebant, eo perductum esse, ut etiam poeticam docuerit, quae partem trivii efficit?

Theologia deinde altero opere tractata est a Severo, cui inscripsit liber thesaurorum, kę Đầβã đẹsimã Đã, quod cum Thomae Aquinatis Summa comparare non haesitavit Martinus (Métrique chez les Syr. p. 6. Assem. B. O. II, 237). Sed de hoc libro agere a proposito nostro aeque est alienum, ac disputare de Severi expositione officiorum et orationum (pušâq tešmgšã Đã waṣelawã Đã) deque symbolo fidei, de quibus Assemanius l. l. disseruit. Itaque ad grammaticam a nobis editam nos convertemus.

Tribus quaestionibus de partibus orationis earumque accidentibus agens graecam doctrinam in formam exilis compendii redactam iterum decantat. Sequitur quaestio de sex vocalibus'), in qua etiam de mutatione vocalismi vocum, quae flexionibus efficitur. sermo est, quam methodum apud Josephum bar Malkon supra invenimus, ita ut totum flexionum systema sub specie motionis vocalium exhibeatur. Accedit etiam appositio affixorum, et quia motione exprimitur sensus nominum activus et passivus, hisce categoriis hoc loco utitur. Qua in re quum etiam consonantium ad radices accedentium descriptio omitti non posset, quaestione quinta scripsit de litteris radicalibus, quas gensânâyâ9â dixit, et de accessoriis mettauseganeyaga. Ex accessoriis unum genus est necessarium, alterum ad distinguenda vocabula scriptione similia adhibetur, tertium ad etymologiam pertinet, et eas amplectitur consonantes, quae pronuntiando occultantur vel assimilantur. De adjectivis relativis, quae šemāhe taqnezāve a Severo Jacobum Edessenum, uti censeo, secuto dicuntur, in eadem quaestione agitur p. 16.

Quaestione deinde sexta et septima de usu casuum id est particularum bdwl loquitur, quae nominibus et verbis competunt. Cum his "casibus" conjunxit praefixa verborum 'mnt, qua in re nescio, an textus gravem passus sit corruptionem.

Quae sequitur quaestio octava tota ad aspirationem pertinet, quacum conjungenda videbatur doctrina de litteris furto ablatis et occultatis insequente quaestione proposita.

¹⁾ Sex tantum habet vocales Severus a, e, a, i, o, u.

Deinde agit de septem litteris perfectionis, id est, de Alaque status emphatici, deque affixis verborum, quibus personae indicantur. Enumerant vero codices sex tantum 'hyntk, scilicet omiserunt w, de quo deinde est sermo.

Postquam sub finem de sensu activo et passivo¹) seu de subjecto et objecto enunciati quaestione undecima disseruit, qua ad syntaxin aliquo modo delatus est scriptor, ac de formandis passivis verborum quaestione duodecima egit, de exceptione in sententiis (nesiβuθâ) agit, quae efficitur particulis ellâ, setar et balhoð. Conferendum est arabice

Finem opusculi facit quaestio de accentibus, quorum doctrinam penitus e Jacobo Edesseno haustam esse supra p. 89 sq. demonstravimus.

Qui in editione nostra sequuntur loci selecti Severi ex grammatica metrica, cui inscripsit armonia bamelahmuðå, ad res pertinent, quas in dialogo grammatico omisit; quae praeterea in grammatica metrica protulit cum dialogo prorsus conveniunt, quam ob causam edenda non videbantur.

Codices quibus usi sumus tres, Oxoniensis, Gottingensis, Berolinensis pessimi sunt²), et multis lacunis foedantur, quae in ad-

notatione critica indicatae sunt. Eorum haec est relatio:

Codex Oxoniensis et Gottingensis ad eandem pertinent familiam p. 25 l. 22, et Gottingensis quidem ex libro exscriptus videtur, cujus archetypus fuit Oxoniensis, nam sex voces, quae p. 29 l. 18 desunt, in Oxoniensi unum efficiunt versiculum. Maxima vero grammaticae pars in Gottingensi novum est apographon, quo antiquioris libri folia, quae perdita sunt, hodie supplentur. Atque hoc quidem apographon non exscriptum est ex iis foliis, quae proprie ad codicem pertinuerant, sed ex alio codice, qui cum Oxoniensi cohaeret. Servatum enim est folium unum antiquum, quo finis grammaticae continetur, quem et in recentiore supplemento habemus, atque haec duo folia ejusdem codicis inter se different, et ita quidem ut recens folium cum Oxoniensi faciat, antiquum vero cum Berolinensi et Londiniensi libro. Cf. p. 36 not. 14; 37 not. 1. 7. 8. Codicem Gottingensem in ponenda interpunctione secutus sum, sed nescio, an ea fide, qua volui, res mihi cesserit. Ceterum hisce punctis non est magnum pondus tribuendum, punctorum variam positionem ex tribus codicibus adpingere nec volui nec potui, orta enim esset maxima confusio.

Horum codicum similitudine primum deceptus non vidi quantis

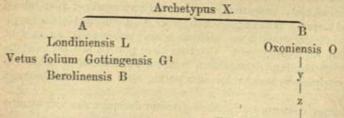
¹⁾ Comparandum est Arabum fasil et mafsal,

²⁾ Cf. e. e. p. 17 Not. 6 et 7, ubi Oxoniensis et Gottingensis praebent vocem acces et lacoi pro acces et lacoi, unde comprobatur scribas textum non intellexisse. Sic et p. 20 1. 2. Contrarium habes p. 20 1. 22; 21 1 1.

et qualibus mendis laborent, donec in Gottingensi dissertationem de geometria legens animadverti, textum adeo esse mancum, ut intellegi non possit, quod in rebus mathematicis facili negotio potuit constitui. Itaque quum similem grammaticam olim Berolini me legisse recordarer in codice Petermanniano, cujus in subscriptione grammaticum compendium Jacobo Edesseno 1) erat ascriptum, Cl. Lepsium rogavi, ut codicem Heidelbergam mitti concederet, quod non recusavit, ita ut mihi grato animo illius erga me et bona omnia studia benevolentia piaque memoria sit celebranda. Re vera hic codex nostram continet grammaticam.

Berolinensis Codex (Petermann 15) anno p. Chr. 1826 exaratus ex optimo fonte derivatus est, sed multis lacunis est foedatus et caret omnibus fere punctis. Hoc sine codice textum constituere non potuissem, sed vel ejus lectionibus utens non potui crisin severam non adhibere. Quomodo in singulis locis egerim lectores ex adnotationibus intellegent et quid effecerim ex textus a me constituti indole dijudicent. Primas paginas, quas jam lapidi tradideram, antequam librum Berolinensem in auxilium vocavi, iterum depingere taeduit, itaque p. 48 variam Berolinensis lectionem exhibui.

Londiniensis libri indolem cum Gottingensi in dialogo de poetica, quem edidit Martinus, comparatam eam esse vidi, ut edi textus grammaticae possit etiam sine Londiniensi codice, siquidem varietas lectionis hujus libri posteaquam editionem absolvissem adderetur. Museum enim brittanicum illo tempore adire non potui. Itaque Wrightius ὁ πάνν editionem meam cum codice Londiniensi contulit postquam finita erat, quae res et eam ob causam gratissima mihi fuit, quia tali modo non solum criticum meum judicium quasi ad lapidem Lydium potuit tentari, verum etiam ea in quibus erravi emendari. Pertinet Londiniensis ad eandem familiam ad quam Berolinensis, sed quamvis saeculo XIII tribuendus videatur (Wright Catal. III. 1165), et ipse gravissimis mendis omnino non caret. Haec igitur est codicum inter sese relatio:

Folia recentia Gottingensis G

Postquam sic et codicum familias et ipsum Severi librum dilucidavimus, ita de eo statuendum videtur, ut censeamus Severum,

¹⁾ Cf. p. 48.

ex graeca philosophorum ac syriaca lectorum schola simul profectum esse, neque vero Johannem bar Zusbi sequi, cujus ne nomen quidem occurrit, quamvis Severi fuerit praeceptor. Praeterea et de Jacobo Edesseno pendet, cujus cum institutione eam conjunxit methodum, quam antea apud Josephum bar Malkon invenimus. Nihil denique restat nisi proponere adnotationes ad textum, quibus admiscentur lectiones variae codicis Londiniensis. Interpunctionem quam Wrightius una cum punctis diacriticis exhibuit non repetendam puto, quamvis si Londiniensem librum habuissem, puncta ad ejus normam ponenda fuissent. Ubi Londiniensis cum lectione Berolinensis consentit nihil adnotavimus, ita ut in adnotatione critica Siglum B utriusque codicis consensum indicet. Lacunas vero in Berolinensi occurrentes Londiniensis non habet, et ubi inveniuntur adscriptae sunt.

Adnotationes ad textum Severi.

P. 2. 4 mamlå suryåyå est γλώσση συριαχί. Cf. Dionys. 9 ¹) ⁴); mimrå vero est λόγος , 12 = μέρη λόγου. — 14 Lond. anton anten uti Berol. — 20 mella θ šemå = μετοχή. Tryphon grammaticus e contra Infinitivum dixit ὅνομα ῥήματος, Steinthal Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Alten p. 641, 575. Hilgard p. 8 ¹/₃. Apud Syros hoc nomine etiam Adjectiva designantur.

P. 3. 5 Pro : conjeceram legendum esse | i. e. particula , sed quum et de II, cogitaverim, non scripsi. Lond. praebet J. -8 Lond. cum Ber. Ass Sair. - 9 Lond. Lond. cum B. G. Deinde pro 🗢 L praebet 🗢, falso, similis catalogus exstat apud Dionysium p. 23. 10 L addit \cup cum OB. - 12 Quodsi nomen est ύλη, ὑποχείμενον = subjectum et γένος, verbum vero διαφορά et είδος, Aristotelem recognosces, qui dixit Metaph. 6, 1 p. 1028b.36 το ἐποχείμενον ἐστι καθ' οὐ τὰ άλλα λέγεται, έχεινο δε αίτο μηχέτι κατ' άλλου τοιούτον δε τρόπον μέν τινα ή ελη λέγεται, et Phys. across. I, 4 p. 187 a addit, dici a quibusdam το μέν εν το ύποχείμενον ύλην, τα δέναντία διαφοράς καὶ εἴδη. — 17 👝 L. — 19 Genera in grammaticam syriaeam ac deinde in omnium Semitarum grammaticam ex Graecorum doctrina invecta esse p. 144 sq. diximus, - 23 Species prima et secunda i. e. πρωτότυπον et παράγωγον Dionys. p. 10 et Amira p. 105: Hinc explicatur usus vocis Δ = πρωτέτυπον, unde derivatur ΔΔΔΔ = παράγωγον apud Jacobum Edessenum, prototypum enim quasi est causa essendi, paragogum vero est causatum. Sic et [202] est idea generalis rei, [202] vero id quod sub ideâ illâ comprehenditur. Cf. supra p. 60. — 19 [202] respondent διαθέσεσι verborum Graecorum, scil. εδβοδάθα = ἐνέργεια, ḥaššā = πάθος, Dion. p. 17 et ex speciebus nominis χτητιχῷ = qanyuθα; at meḥawweyanuθα δαχεγαπα, naturam indicantia = (202), quod docent exempla, sunt nomina omnis generis, uti in definitione graeca dicitur ὅνομα ... σῶμα ἢ πρᾶγμα σημαῖνον. P. ? 1. 8. Has distinctiones etiam Amira tradidit p. 115, qui de indicantibus naturam ita loquitur, ut intellegatur rem ipsi fuisse antiquitus traditum atque obscuram. — 24 L [202] recte, cf. p. 57, 60 de Jacobo Edesseno; intellegendus est locus: εelleθαπα vero et paragogum est εξεπαγγαπα al. Jam habemus [202], quae p. 57 desideravi. — 25 Deest σχῖμα παρασύνθετον Graecorum.

P. 5. 2 L τοι Δολο οις τοις, Β οιδοδο οις τοις αταlogum Dionysi p. 21; 170 ab hoc catalogo diversum. Adverbia | ναιος sunt conferenda cum ἐπιδοήματα συγκρίσεως. Quae activum et passivum designant (quod ad | ναιις | ρετίπετ) pro adverbiis μεσότητος sunt posita, ναιος | ναιος |

P. 10. 3 בול משל pro בולא rarissimum est. — פולא of p. ב. 11; ב. 4 et grammatica mea p. 31. — 4 L בייס pro בייס. — 7 Vox במלים hoc loco et ad Waw pertinet, uti vice versa p. ל. 3 במלים ad Yuổ. — 13 L ביישיף pro ייסישיף pro ביישיף pro ייסישיף pro ביישיף pro

P. 11. I JL aut JA of delendum est, alterum omittunt LB. Sed in usu harum vocum inconstantiam p. 4, 3; ..., 3 observavimus, ita ut OG duas lectiones conjunxerint, quum satis fuisset scripsisse JL JA Jool oo aut JA of Jool oo. Ceterum

عدر المساق من est o. — 5 L ألي pro نتى primo. — 6 L om. مارا الله B. — 10 L المنال pro نتى omisso منال وهما و 20 منال الله nomen apocopatum = status absolutus et constructus. — 23 L المناف أله المناف المن

P. 12. 1 L Jlasasi. — Post Ju Josa deest rei explicatio in omnibus codicibus. — 12 L Jasasi. pro Jlasasi. — 13 L ol. pro simplici l. — 15 Etiam L praebet Jasikas pro Jasikas, quod significat insertum est. En scribas, qui textum, quem descripserunt, non intellexerunt. — 18 dele cum L punctum sub pro Jasikas, pro Jasi

P. 13. 6 L محمد و eum OG. — 14 L محمد in Sing. — 16 L محمد و eum OG. — 19 L مختل و eum OG.

P. 14. 2 L אוסי cum 0. — L יוסי יס ארל בי ער ארבי בי וואר ספרים וואר מידי בי וואר ארבי בי וואר ספרים וואר ארבי בי ווארבי בי

P. 15. 2 Glossa arabica in B legitur, non vero in L; المالية brachii ornamentum aut fascia, qua appenditur amuletum. Itaque glossa cum textu non prorsus conspirat. Cogitavitne de biblica locutione ad idololatriam pertinente معددت المالية ألمالية ألمالية

P. 16. 2 L عنصر pro المعصر. — 14 L المعنى sine o. — 15 L أخصني — 17 L cum B المسكن , sed habet .a.

P. 18. 1) L Asso. 3 L omisit | Noss |

P. 19. 2 L easdem sex voces omittit quas B. — 10 L איספסינער OG. — 18 Rasura in lapide facta haud bene cessit, patet אסן esse legendum. — 19 איסטון secundum legem cf. grammaticam meam p. 71. — L praebet איסטון איסטון recte. — 20 L בכנון בייטון פראן בייטון איסטון איסט

 P. 21. 1 Corrigendum III — Literum I — Literum I — recte. Ceterum cf. gramm. mea p. 65 infra. — 5 cf. gramm. meam p. 66, 3; 63 IV. — 8 De Imperativo Edpe. vide gramm. meam p. 80, II. Light c. OG. — 9 Gramm. mea p. 68, 1. — 12 L Joollo recte. — 15 L Joollo recte. — 17 Leg. — male, uti videtur. — 17 Leg. — 17 Leg. — 20 De concurrentibus dt cf. Gr. meam 72, X. — 21 L invertit Lackso Jasiko; ceterum hoc loco habet — 22 L om. sol.

 formae recte distingui possint, artificium magistrorum videtur, non verus in lingua, quemadmodum pronuntiabatur, usus. Analogia verborum firmorum in prima persona postulabat quiaya, quod deinde et verbis tertiae y tributum est. Similis magistrorum consuetudo antiqua est et jam ab Honaino tradita, quamvis et ipsa sit artificium lectorum, من enim cum rukâyâ prima persona esse dicitur, vero cum qušāyā secunda persona. Hoffmann Opuscula Nestoriana p. 10. Et jam vide quae sit confusio: 1 Sunt qui t post î in prima persona tribuant rukâyâ (Honain, Severus, Bar Malkon) p. 118, 2 sunt qui eidem tribuant qu'saya, 3 sunt qui t post i in fem. Sing. et secunda persona Sing. et Plur. qusaya instruant, 4 sunt, qui vel in oldo (accepit ea illud) rukaya postulent. Patet rem in scholis agitatam vario modo esse definitam. - Cf. p. 116 sq. et Gottheil Elias p. 30*. — 21 Post محمله L addit Quum ba haud dubie pronomen designet, legendum erit مدد , quo nomine appellat terminationem tertiae pers. feminini. — 23 L om. secundum —/ recte. Exempla sequentia his vocalibus in L sunt instructa مَرْبُولُونَ مُرْبُولُونَ الْمُعَالِينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعِلِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعِلَّيِنِ الْمُعَالِينَا عَلَيْكِمِينَ الْمُعِلَّيِنِ الْمُعَالِينَا عَلَيْكِمِينَ الْمُعَالِينِ الْمُعِلَّيْكِمِينَ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعِلَّيْكِمِينَ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينَا عَلَيْكِمِينَ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَالِينِ الْمُعَال ن مُحْدَثُ مُونِي صَالِحُهُ . — Tria exempla cum مُحْدَثُانُ مُونِي desunt.

P. 23. 2 L inserit plost p. — Forma adulia dubia est, dicendum est adulia uti agazo aqua ejus, ora Bhbr. Carm. ed. Scebak 143 l. 4. — 4 L. 2010. — 4—13 cf. gramm. mea 68, 63 IV, 66, 3. — 8 L. 2010. — 9 Etiam L. praebet lectionem ineptam lair cum GO pro lloia, quod edidi, quum lair huc non pertineat. Waw sesistă = 0 est in lloia, lloia i. e. nomen actoris radicis data, et lloia abies. Reliqua exempla Waw dasemâqă habent. — 11 Etiam L. praebet ineptum plair. — 15 De p. cf. gramm. mea p. 73 et supra p. 118. 16 L. 2010 bene. — 17 L. 19 lo. — 20 L. 6 lol. 11 . 2011. 2012. 21 L. 6 ubi reliqui o. — 22 L. 9 cum rukâyâ habet in lair and care.

P. 24. 11 L omittit J cum OGB. — 12 L مماری — 13 L praebet مهم , habet deinde محمود quod reiciendum. Legas کنی، in editione J omisi. — 15 L habet محمود علی sine Ålaφ initiali. — 16 L مبری مبید . — 19 L omittit محمود معمود علی المتعادی . — 23 Leg. المتعادی المتعادی المتعادی .

P. 25. 1 L אָמְבֹעל סממעל סממעל סממעל סממעל פר. — 4 L om. אימבים uti B et scribit סממעל סוף. — 6 L inverso ordine habet יגול: - 7 L easdem voces omittit quas B omisit. — 8 L אַנְבּי אָלִיבּין אַנְבּין אַנְבּין אַנְבּין היא סממים וויינו אַנְבּין פּרָּין אַנְבּין אַנְבּין פּרָּרָין אַנִּבּין פּרָּרָין אַנְבּין פּרָּרָין אַנְבּין פּרָּרָין אַנִּבּין פּרָרָין אַנְבּין פּרָרָין אַנְיין פּרָרָין אַנְיין פּרָרָין אַנְבּין פּרָרָין אַנְיין אַנְיין פּרָרָין אָנִיין אָנִין פּרָרָין אָנִיין אָנִיין אָנְיין פּרָרָין אָנְיין פּרָרָין אָנְיין אָנְיין פּרָרָין אַנְיין פּרָרָין אָנְיין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין אָנְיין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין אָנְיין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרְין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין אָנְיין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרְיין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרָין פּרָרְיין פּרְיין פּרְייִין פּרְייִייְיִין בּייִין פּרְייִין פּרָייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִיין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִייְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין בּיִייְיְיְיִייְיְיְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִיין פּרְייין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּרְייִין פּייִין פּרְייִין פּייִין פּייִין פּייִין פּייין פּייִין פּייִין פּייִין פּייִייְייְייְייְיִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְייִייְיִייְייִייְיי

P. 26. 1 L محقده. — L addit o post o, quo facto septem litterae complentur. Cf. ad 27, 9. — 6 L om. إلى بنا B. — 8—9 De hoc Yud cf. Gramm. mea p. 118 II. — 9 L إلى بنا كا المعاملات والمعاملات والمع

P. 27. 1 L حرص pro إبادة المنافئة المن

امرع درده ا	272	بدة	īĎ	حَيْرَ
ال احما صعم	242	14,	۵,5	حَيْث
لسحتمر	47.4	حبات	حَرِية	2:5
Lomoi	فكك	بِدِيَ	حُرِات	کڼچه
40727	ندحہ	يرير	7,5	2
Woohal	مكتم	يكباه	حَاِت	مَنْ دُون

P. 28. 1 L عباه هما المحافظة عبر , quam breviaturam B solvit. — 2 L محافظة والمحافظة والمحافظة

Ex hae scriptura ceterum inusitata, quia non kap finale pictum est, processit lectio : in OG.

P. 29. 2 L المعة sine \ . — 3 L | Landson contra B. Deinde مناه. — 5 L مراهم et pa cum OG, sed المعاه. — 6 Locus est Num. 22, 25. — 7 Marc. 6, 27. — 8 L المحكم المعاه. — Pro primo معمد له المعاه. للمعاه. ومناه المعاه. — 10 لمعاه. — 14 لمناه المعاه. — 15 لمناه والمعاه. — 15 لمناه والمعاه. — 16 لمناه المعاه. — 17 لمناه المعاه. — 18 لمناه المعاه. — 19 لمناه

P. 30. 5 Iterum incipit manus recentior, quae 31, 19 desinit. — 11 L محال على عمل بعداد. — 15 L الزاراب pro المارارية. — 17 En confusum grammaticum de بنعدا على عمل عداد المارية. وحداد المارية وحداد المارية الماري

P. 31. 31) L را. — 6 L معمد را بارا. — 7,8 محموم و و معموم . — 10 L non habet punctum post براراً، recte. — 12 L إنجيباراً. — 14 L sine puncto post المعبد و المعبد

P. 32. 2 L عملی — 3 L oo, pro oo. — 5 L المحاور pro مناه و المحاور و المحاو

P. 33. 2 L non habet punctum post المكار. — 3 L المحمد. — 9 L المحمد Sing. — 10 L المحمد عند المحمد عند المحمد عند المحمد عند المحمد ا

المال $- 16 \, L$ امن خصر المال المال المال المال $- 17 \, L$ مال المال المال

P. 34. 3 L Ahan. — 4 L . And et . Jana. — 5 L . Jana. — 6 L Jana. — 10 L "amin Joi, Joi, Joi, — 10 L "amin Joi, — 10 L "amin Joi, — 13 L šuh. taht. — 14 L . Δομα. — 17 L . Δομ. . Δομ. — 18 L paull et ". Δολ. — 20 L . Δολ. — 21 L . Jana. . Δολ. — 21 L . Jana. . Δολ. — 24 L . . Jana. . Δολ. . Δολ. — 25 Lo. . Jana. . Δολ. .

P. 35. 1 L :"من بن حنوب سن "مني سا unde cernitur, telä ∂ å rähte nihil esse nihil rähtå δ elä päseq ter repetitum. — 4 L من من من العلم عنه العلم عنه العلم 4 L من منه بالعلم عنه بالعلم عنه العلم عنه العلم عنه العلم عنه العلم Nathan dubito, et La sine dubio rejicendum est cf. Matth. 11, 28.— 5 L om. punctum super àic, positum, itaque accentum de quo agitur tollit, neque etiam Jo accentu instruit, qui ei competit. - 6 L . - 9 L סובצה פעלים partim eum B. patet etiam in L pessimam esse corruptelam. Obadj. 6. In fine exempli سيار المحلم pro مسيط utrum عندا. - 11 محمل utrum que haud rectum. Lectio L conflata est ex malo quod , 23 emendavi et ex vero accentûs hujus nomine Lieuw. Ne nomina quidem accentuum recte sunt tradita. Deinde L . JLow. Sed quum in his exemplis in fine enunciati (ubi . posui) L semper habeat punctum, in posterum nihil adnotaturus sum hac indicatione contentus. De hoc accentu et vocibus syriacis, quae respondent graecis ὁμοούσιος, πανδύνατος, ἀθάνατος cf. p. 78. — 17 L حنيم deinde محكولا لا 22 لسار، deinde محرسا المارعة 23 L w sine puncto, deinde : Law.

 P. 38. 16 L , o' pro , on. In sequentibus omissa qušāyā et rukāyā non adnotata.

P. 39. 1 L habet ruk. sub l in المحل. — 3 L repetit المحلي post المحدي, sed metrum obstat emendationi. — 8 L المحدي cum Yud. — 19 L المحديث cum OG, sed habet et المحديث sine qušaya secundi Dalad, quod contra regulam prolatam positum est.

P. 40. 4 L om. محال recte, nam est syllaba decima tertia.

— 14 L المرح, quod deinde in المحرح est mutatum. Cf. ad لمرح والمحال بالمحال والمحال والمح

P. 41. 12 L addita voce من ما من المنان المنان المناب الم

P. 43. 4 L / pro h/. L sine punct. — 19 L cum punctis.

P. 44. 2 Etiam L habet L , quod Severi glossa explicui. Facile conjicitur L , quod tamen loci significationi non convenit. — 6 L 200 pro 21. — 9 L 20 pro 200. — Delevi o in 200000 metri causa, quamvis in omnibus codd., etiam in L legatur. Cf. 20. — 19 L 2000 pro 21. — 400, qua in re dubius haereo cf. L 21. — 20 L invertit verba 2000 et praebet in 2000 Partic. activ. Ad 21. — 100 facile abeat in 2000 et 2000. Sed quum aeque 2000 ac 2000 ex lectione 2000 et 2000. Sed quum aeque 2000 ac 2000 facile abeat in 2000, quae vox rarissima est, Severo tribuenda est lectio 2000 et 2000. Quod verbum significare posse accurate pronunciare, nemo negabit. — 25 L om. 21 contra metrum.

P. 45. 4 L om. Contra metrum. — 11 L om. L. contra metrum. Pro fem. habet mscl. Sio. — 15 Quae sequuntur Martin edidit in La métrique chez les Syriens Lipsiae 1879 p. 68. L 以 Sing. cum puncto super Mossulensem Eliam Tirhanensem dici conicio, qui primus tres partes orationis constituit. — 19 L 以 Sp.

BOG est desumtum, solus L مدلاد مديا / الاحداد . — 18 L محدد عنتا / الاحداد . — 19 L om. مدينا مناسبة عند المداد المداد

P. 47. 6 Ex محدیه in B factum est محدیه. — 8 L الامداع praebet. — 14 L م حبیاله . — Subscriptio codicis G محام علاماً مبعل حدون عنه . — Sed haec grammatica versibus conscripta ad dialogos re vera non pertinet, a quibus disertis verbis 47, 14 distinguitur. Itaque haec subscriptio inepta est Subscriptio codicis B haec est: المحام المحمد المحام المحمد المحمد

Caput XII.

De Barhebraeo grammatico.

Quae hucusque congessimus introductionem quasi efficiunt ad amplissimum et profundissimum opus grammaticum, quod unquam homo Syrus composuit, Barhebraei dico grammaticam majorem $k_{\parallel}\partial^{3}\beta^{3}$ δ_{\parallel} δ_{\parallel} eșemțe dictam, in qua omnia, quae a prioribus grammaticis prolata sunt, comprehenduntur, ac scholarum inter se op-

positarum methodi in methodum unam regiam conflantur.

De Barhebraei vita et scriptis hoc loco non repetenda sunt, quae nuper Abbeloos, Lamy et Wrightius in medium protulerunt, quae nemo ignorat litterarum syriacarum studiosus. Neque iterandae sunt laudes, quibus Barhebraeum obruit Martinus, quo nemo melius meritus est de Barhebraeo. Quae enim illi dixerunt, vera illa quidem sunt, sed externam tantum rerum faciem attigerunt, neque quisquam explicationem altius repetitam indolis Barhebraei litterariae hucusque tentare potuit, cujus opera ad hunc finem consequendum necessaria in bibliothecis adhuc latitant. Indoles enim litteraria ex libris historicis, qui compilationes sunt, neque ad legem artis historicae excultioris compositi, non cognoscitur, et quae re vera inde colligi possint, ad hunc diem nemo conatus est efficere, si Victorem Langlois excipias, qui in adnotationibus submissis interpretationi francogallicae Chronici Michaelis Magni ex armeniaco factae Barhebraei chronicon cum Michaelis contulit. Cujus viri doctissimi haec de utroque libro est sententia: Ce qui rend encore la Chronique de Michel très-précieuse pour nous, c'est qu'elle fut écrite avant celle qu'Aboulpharadj composa, et qu'elle contient des faits que ce dernier n'a pas recueillis, notamment tout ce qui a trait aux querelles religieuses provoquées par le concile de Chalcédoine. Toutefois, à part ces particularités, les deux Chroniques de Michel et d'Aboulpharadj présentent à peu près le même caractère et servent à se contrôler mutuellement.

— Et haec eo melius rem illustrant, quod Barhebraeus ipse Michaelem secutus est, cujus opere octoginta annis ante scripto ad componendum chronicum suum ideo incitatum sese dicit, quia nemo inter Michaelem et se ipsum ad scribendam historiam sese accinxerit. In eo vero Langloisius omne punctum non tulit, quod Barhebraeum rixas theologorum post concilium Chalcedonense exortas non curasse dixit, de quibus in altera chronici parte uberrime egit, censens inde a tempore concilii Chalcedonensis, quo vera fides rejecta sit, divisas esse ecclesias, et scissos fideles 1).

Nec melius ex horreo mysteriorum indoles litteraria Barhebraei potest cognosci, opus enim eodem tramite incedit, quo apud Latinos glossae, Walafridi Strabonis dico glossam ordinariam et Ruperti Tuitiensis glossam interlinearem, in quibus scriptorum natura et ingenium rigore methodi velata sunt, qua nihil nisi veterum traditiones in unum colligere sibi proposuerunt. Superat tamen Barhebraeus ejusdem studii aemulos occidentales eo, quod a ratione allegorica alienissimus verum et litteralem librorum sacrorum sensum²) omnibus adminiculis illustrare nititur neque in paludes interpretationis pseudomysticae evagatur. Scripta Barhebraei ad philosophiam et medicinam 3) pertinentia nemo adhuc perquisivit, in libris, quibus inscripsit Loop et Loho quos equidem prelo praeparavi, Aristotelem ita expressit, ut compendia in usum discipulorum composuerit, et quamvis non suam philosophandi rationem sit secutus, hominem acutissimum se praebuerit.

¹⁾ Chron. eccles. 1 p. 178.

ع مدرو تحل احدرو: هدوه بعد عدود المده بعد المده المده

³⁾ Ex quibus Gottheilius (for private circulation 1886) edidit catalogum nominum plantarum in عدنال بعد المعاملة وعلى exhibitum, in quo de natura plantarum dioecistarum satis bene loquitur.

Restant igitur scripta grammatica, e quibus solis Barhebraei indoles hodie potest cognosci, quae qualis fuerit jam videamus.

Qui grammaticam componit non potest in suum usum non vertere, quae ante eum ab aliis sunt congesta; itaque etiam Barhebraeus libros grammaticorum ipsum praecedentium diligentissime excerpsit, et quae docuerunt in suam grammaticam recepit. Quod non modo eam ob causam fecit, quia scriptorum omnium illius aevi consuetudo ea erat, ut libros suos ex veteribus auctoribus compilarent, sed quod fecit natura ipsa rei coactus. Vis et felicitas inventionis, qua gaudet grammaticae scriptor, posita est in methodo, qua linguae proprietates suo modo percipit, disponit, describit. Et hac in inventione et validissimus et felicissimus fuit Barhebraeus, qui optima quaeque antiquorum scriptorum conflavit cum theoria grammatica praestantissima, quae illo tempore exculta erat.

Uno vocabulo ejus labor et methodus describitur, si statuimus, veterum Syrorum systema grammaticae philosophae, ex Dionysio Thrace profectum, cum disciplina Jacobi Edesseni conjunctum, qui primus grammaticae partem etymologicam et ad flexiones pertinentem Theodosium secutus excoluit, receptum esse a Barhebraeo in structuram grammaticae arabicae. Haec igitur felix hujus viri est inventio, quod non ut Elias Tirhanensis singulas grammaticae arabicae definitiones adhibuit, sed totum systema tamquam fundamentum libri sui sibi assumens, Syriasmi proprietatem non perdidit, sed secundum Jacobum Edessenum accuratissime descripsit. Arabs is cujus vestigia pressit, est Gâr allâhi Abu'lqâsim Maḥmād ibn somar Ezzamaḥšari, qui librum suum Elmufaṣṣal 513—14 Heg. = 1119—20 p. Chr. composuit. Quanti Arabes hunc librum aestimayerint, non modo versus hic docet:

الطويل ولولا التُقى قلت المفصّل مُعْجِزُ كآي طِوَالِ من طِوَالِ المفصّل

i. e. nisi Deum timerem, dicerem: Elmufaşşal miraculum divinum est versuum longorum instar in longis Qorani suratis — docet etiam maximus commentationum numerus, quibus liber ille saeculo duodecimo et decimo tertio illustratus est \(^1\)). Unde intellegitur, Barhebraeum, qui annis 1226-1286 vixit, grammaticum praestantiorem non potuisse eligere quam Zamaḥšarium, quem ita secutus est, ut usque in intimos recessus libri Splendorum (kę- $\vartheta \mathring{a} \mathring{\beta} \mathring{a} \vartheta \mathring{e} \mathring{e} \mathring{e} \mathring{e} \mathring{e} mhe)$ operis Zamaḥšariani auctoritas et exemplum percipiatur. Quod nunc rerum summam persequentes probaturi sumus.

¹⁾ Hadji Chalfa VI, 37.

I. Dispositio generalis.

In procemio postquam constituit Barhebraeus, priores grammaticos Jacobi Edesseni pedisequos rem grammaticam auxisse, itaque se quoque amicis rogantibus ad excolendam grammaticam sese accinxisse, distinguit utramque traditionem masorethicam et grammaticam, quae res inter sese cohaerent, apud Syros receptam, Nisibenam et Edessenam. Edessenam sive occidentalem Barhebraeus Jacobita sibi tamquam fundamentum sumpsit, Nisibenae sive orientalis vero passim rationem se habiturum esse confirmat iis in locis, in quibus necessarium sit 1). Totam materiam distribuit in quattuor libros, qua in re non cum antiquioribus Syrorum doctoribus cf. p. 159 septem orationis partes distinguit, sed cum arabice doctis tres. Hine prioribus tribus libris agit, 1 de nomine, | xa., الحروف المحروف , الفعل , عدا de verbo, الفعل , عدا العمر عدا الاسم quarto deinde libro agit de generalibus, seu ut dixit de rebus omnibus orationis partibus communibus, quas dixit | Hoc nomine comprehenduntur observationes orthoepicae et systema punctorum, quod ad υπόχρισιν pertinet, ita ut facile quis coniciat, hune ordinem ex graeca grammatica et ex Jacobo Edesseno esse servatum. At fallitur, nam non solum quae in capite secundo libri quarti ex Jacobo sunt excerpta (Ed. Martin p. 194), nullo modo in fine grammaticae Jacobi posita fuisse censenda sunt, sed in introductione cf. supra p. 49, - verum etiam vocabulum Olice contrarium probat. Hoc vocabulum enim nibil est nisi interpretatio arabici آلَوْشَتْرَکُ quo nomine quartum suum librum ut Barhebraeus ita Zamaḥšarius inscripsit. Quodsi cui a veri specie abesse videtur, conferat verba ipsa exordii libri quarti apud Barhebraeum et apud Zamahšarium. Barhebraeus p. 193 dicit: المنظ مع والمنظ . . . وهناها وهاهنا . . . حد ١٨ دهم وملح طاهبا والموهه العلمين حطاهوا العل احسل لحمتها إلهاء الم حقس المقدا عمره ومستدا: وبأوحدا وبمعما: وباقدا منعقدا: معزط بعوط الملي بلا مدوم اه الالم: عماهما حدم متع: فعديد. و اه بهادا عدوبا بها الله كي الدوا. i. e. postquam libris tribus praecedentibus genera specialia partium orationis tradidimus, hoc libro quarto quaestiones communes (sive

Inter gravissima referenda sunt, quae de Imperativis conjugationum passivarum docet p. 151 l. 2 infr., 152 l. 2 infr., 153 l. 4.

generales), - ut quaestiones de elementis litterarum, de aspiratione et induratione, de vocalibus et sonis, et si quae alia sunt hujusmodi - in quibus duo aut tres (ex partibus orationes) communionem habent, tractamus, et hic quoque Deus sis nobis dux. - Quae verba nihil sunt nisi definitio arabica ad condicionem linguae syriacae tralata, quam Zahmahšarius dedit verbis المشترك نحو الامالة والوقف وتخفيف الهمزة والتقاء الساكمين : his ونظايرها مما يتوارد فيه الاضرب الثلثة او اثنان منها. وانا اورد نلك في عذا القسم على نحو الترتيب المار في القسمين معتصما بحبل التوفيق من ربي بريشًا من الحول والقوة الابه. Elmustarak i. e. Commune e. c. imala, pausa, pronuntiatio facilior Hamzae, concursus duarum quiescentium et similia ad id pertinentia, est id, in quo communionem habent (ad litteram in quod ingrediuntur) omnes tres partes orationis aut duae ex iis; et refero hoc in hanc partem secundum ordinem praecedentem in partibus duabus, me tenens funiculo auxilii Domini, nullam vim et nullum robur habens nisi in eo. - Utrique scriptori communia, المشترى eae linguae proprietates sunt, quae aeque tribus aut duabus ex partibus orationis con-الكلا مدوم = ما يتوارد فيه الاضرب الثلثة او اثنان منها ,veniunt vio too laslas til of, uterque post hanc definitionem prolatam piâ formulâ introductionem finit, quod in libris tribus praecedentibus neuter eorum fecit. Itaque Barhebraeus Zamaḥšarium est imitatus, cujus Imālam, pausam etc. commutavit cum rebus ad Syrorum orthoepiam pertinentibus. Sequentur alia exempla hujus relationis inter utrumque intercedentis, quibus demonstratur Barhebraeum ipsis Zamahšarii verbis inhaesisse.

Postquam tali modo dispositionem universalem Barhebraei ad instar libri Elmufassal instructam esse vidimus, ad singula accedentibus agendum est:

II. De nomine.

Nullo in loco clarius indoles systematis grammatici, quod excoluit Barhebraeus, perspicitur quam in dispositione doctrinae de nominibus, in qua Graeca cum Arabicis conflavit. Quod antequam perquirimus, de definitione et divisione nominum tractandum est, in qua eadem scholarum contextio cernitur. Nam si modo definitionem nominis legimus: المناف المنا

sonus rationalis simplicis significationis, qui sensum non temporalem in se ipso habet*, - radicem graecam et arabicam definitionis conjunctam percipimus. Nam si nomen, Lamquam ad suum genus ad notionem soni (حنا علا) refert, Barhebraeus rationem habet disquisitionis ejus, quam p. 159 ex Johanne bar Zusbi attulimus. Qua in re quum quaeritur, num lo sit genus au species, respondet Joannes, seu potius Probus Aristotelicus, Jo esse genus et sonorum rem significantium et sonorum naturalium et sonorum rem cum συνθήχη significantium, sive pronuntiatorum sive seriptorum. Hi rem significant per intentionem et logicam (مالك) امعكاليم). Itaque Barhebraeus nomen tanquam speciem refert ad genus, quod est vocabulum logico sensu instructum (L; (علا هدها). Sicut hoc doctrina graeca nititur, ita etiam ea pars definitionis graeca est, qua docet nomini non convenire sensum temporalem, nam scholion, quo hanc rem illustrat (ed. Martin p. 4 infra), nihil est nisi amplificatio Aristotelici ἄνευ χρόνου (Peri herm. 2), de quo commentatus est Ammonius. Arist. Berol. IV, 102. At quae addit اسم, eo consilio dixit, ut nomen (صمرا). quod est species pertinens ad الله الله (كلنة), distinguat a toto enunciato, לי צלק = מלסגון). Quae non ex fonte graeco sed ex الاسم ما دلّ على معنى في نفسه :Zamahšario hausit, qui haec dicit i. e. nomen est, quod per se significationem indicat eo modo, ut nexus (افترار) ratio non sit habita. Per omnes igitur venas et remotissimos plexus corporis grammatici Barhebraei effusas videmus theorias graecas et arabicas inter sese conjunctas et permixtas. Barhebraeus est grammaticus arabo-graecus.

Hoc statim et in dispertitione nominum confirmatum invenies, quam ex Zamaḥšario desumpsit, qui docet: Ad nomen pertinet

quod rei et omnibus rebus, quae illi similes sunt convenit; 2 personale (العلم), quod uni rei soli competit, neque comprehendit ea, quae illi similia sunt. Hinc Barhebraeus desumpsit sua: Omne nomen si de uno tantum praedicat, est personale e. c. Simeon, Johannes,—si vero de uno et omni, quod ei est simile, (alia lectio: de multis similibus) praedicat, est generale, بالمعنى, quo vocabulo exprimitur arabicum المعنى Bhbr. Gr. maj. p. 5 med. Jam quia post hanc distinctionem Zamaḥšari pergit de variis nominis proprii formis disserere, etiam Barhebraeus ratione sane inexspectata primo loco nomina propria tractavit, quod nemo Syrorum ante eum fecit, et in quo iterum vice versa graeca arabicis admiscuit. Quod facillime demonstratur, quum Syriacis Barhebraei partitionibus addimus ea, quae graece et arabice respondent.

III. Nomen proprium

igitur est 1, مناز i. e. عنون i. e. عنون با i. e. عنون با j. o. i. e. si alteri nomini alterum additur, ut Simon Cephas, Judas Maccabaeus.

vel 3, احا بعقها pater populorum, احا بعقها pater tribuum, Bar-Tolmaj, Bar-Naba, quod ex his Zamahsarii verbis mutatum او كنية كأبي عَمْرِو وأَمْ كُلْتُومِ. P. 5, 7.

¹⁾ Quod sensu arabico usurpari scholion p. 6 lin. 6 probat, quo de sensu verbi a sensu nominis a distinguendo disserit.

ab aliis ante eum auctas formulas nominum propriorum compositorum profert has, quas omnes accenset classi nominum, quae dixit:

- a) Composita ex verbo cum subjecto non nominato et objecto nominati affixo, syriace عرف المناه على المعمل مصبر والمعلى المعمل والمعمل والمعلى المعمل المعمل
 - b) Composita ex particula et nomine e. c. U Hosea 1, 9.
 - e) Composita ex particula et verbo e. c. منازر المعالم المعالم
 - d) Composita ex tribus nominibus e. c. Quip uae.
 - e) Composita ex duobus Jiàix e. c. oxoli orani, was , ...
- f) Composita ex nominibus aut ex nomine et particula, quae sententiam efficiunt, e. c. שנע אונס, אונס שבי, אונס שביע וויס שבי
- g) Composita ex nomine et Perfecto verbi, quae sententiam efficiunt, e. c. المحل العالم, المحل عصر, et sic
 - b) Composita ex nomine et Imperativo e. c. IL. 10, (Sudaili).

Quibus formis in classem graecam nominum compositorum (σύνθετα) receptis deinde addit classes arabicas, quas dicit منقول i. e. منقول, αὐτοσχεδιαστιχός. In recensendis nominibus propriis harum classium proxime sequitur Zamaḥšarium 1), at quae ille ex usu tribuum arabicarum protulit

¹⁾ Addo dispositionem Zamahšarii p. 5, 13, ut lectores rem facilius possint comparare. Attribuit classi عَفُولُ sex partes:

اسد , ثور ، ، منقول عن اسم عين ١٠

عن صفة ، حاتم عن صفة .

omittere coactus, denominationem Syrorum christianorum iis sufficit. Itaque

- 5. a) مَعْدَرُ), quod pro كَمْتُدُو), quod pro كَمْتُدُونُا وَمُعْدَدُونَا وَ مُعْدَدُونَا وَ إِلَا اللهِ معنى posuit Barhebraeus; exempla sunt المام معنى nomen viri, بعد nomen mulieris cf. in adnotatione Zamaḥ. 2, فصل et المام .
- b) procedunt a مَكُمْ لِآسُاء, nomine qualitativo, arabice مَعْدَ (Zamaḥ. 3). Exempla: مُحتَمَ , مُحتَمَ , مُحتَمَ , وَحَمَانُم , مُحتَمَ , وَحَمَانُم , مُحتَمَ , مَانَا مُحتَمَ , مُحتَم , مُحتَمَ , مُحتَم , مُحتَمَ , مُحتَم , مُحتَمَ , مُحتَم , مُحتَمَ , مُحتَم , مُحتَمَ , مُحتَمَ , مُحتَمَ , مُحتَم ,
- e) procedunt a verbo, Zamaḥš. 4, et quidem Perfecto, e. c. غراء, Praesente seu potius participio, quod incaute Barhebraeus ad Zamaḥšarii dispositionem addit, e. c. إِنَا , Imperfecto, e. c. إِنَا , Imperativo, e. c. عَمَا , quae vocis Evae etymologia satis mira videtur.
- d) procedunt a multis rebus, quas loco soni (مبت) Zamah. 5 inseruit, ita ut hoc loco re vera eas denominationes afferat, quas Zamahšarius sub 1. عن اسم عين a nomine substantiae derivat. Quum hoc loco Barhebraeus consuetudinem Syrorum in eligendis nominibus propriis describat 1), haud ineptum erit classes ab eo constitutas referre. Procedunt igitur nomina propria:
 - 1. a nominibus siderum, Java, Jioxo.

b) Impert e. c. بِنْقُكُم , تَغْلَب .

c) Impert. e. c. c. o.l.

^{5.} عن صوت e. e. e. e. بنبتة sonus, quem edit infans, quo nomine per ludibrium appellabatur Abdallah ibn Elhârit ibn Naufal.

وَ مَرَكُب وَ , quo pertinent nomina composita, sive sententiam efficient ut الله عن مركب , sive sententiam non efficient, ut عن معريب والمعالم وا

Zamahšarius etiam usum Arabum explicat p. 6 l. 4, quo nomina propria equis, camelis, ovibus al. ab ipsorum qualitatibus imponebant.

a nominibus locorum e. c. گُونْم sunt nomina virorum, مُونْم nomina mulierum.

a nominibus animalium, العنا, لذر (cf. vice versa Zamahr. p. 6 1. 11 et supra 1 ثور السد et plantarum, nam اثور السد est nomen viri, وَوْرُ السِّهِ = وْوَرَّهُ وَالْمُوْرُ وَالْمُوْرُ وَالْمُوْرُ وَالْمُوْرُ وَالْمُوْرُ وَالْمُوْرُونُ وَالْمُؤْمُونُ وَالْمُوالِمُونُ وَالْمُؤْمُونُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَالْمُؤْمُونُ وَاللَّهُ وَلَا لِلْمُؤْمُ وَاللَّهُ وَاللّهُ وَاللَّهُ وَاللَّالِي اللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّالِمُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّالِمُ اللَّالِمُ اللَّهُ وَاللَّالِمُ اللَّالِمُ وَاللَّالِمُ الللَّهُ وَاللَّالِ اللَّالِي اللَّهُ وَاللَّهُ وَاللَّالِمُونُ وَاللَّالِمُ الللَّا

a rebus inanimatis, lest nomen viri, liè nomen mulieris.

ab ordinibus ecclesiasticis, الْمُرَّةُ, الْمُوْمُ et a diebus festis ecclesiae, الْمُورُّةُ, الْمُورُّةُ, الْمُورُّةُ, الْمُورُّةُ, الْمُورُّةُ, الْمُورُّةُ, الْمُورُّةُ Epiphania sunt nomina virorum, المُعْمَدُةُ resurrectio, اللهُ وَعُمْرُوا evangelium, nomina mulierum 2).

a nominibus dierum et mensium, και (neosyriace Ḥošiba), dies solis, est nomen viri, και παρασχευή, dies Veneris, nomen mulieris; Nisan, Jyår, Ilul sunt nomina virorum.

a nominibus in Plurali positis e. c. μεταν μεταν Quibus denique addit Barhebraeus (7 l. 1) diminutiva μεταν ut μεταν τε μεταν τε μεταν αποτικοτικώ regulus, μισι πισιοιοιοτικώ factum est Dionys. Thrax p. 12 l), cujus exemplum affert αμοσιο. En iterum quam accurate grammaticae graecae habuerit rationem. Ultimo loco denique ponit.

6. متجل sive متجل), quod nomen Barhebraeus p. 6 l. 10 explicat: nomen quo pro accidente, accuratioris similitudinis ratione non habita, homines denominantur, quemadmodum e. c. homo

Non est opus afferre similia nationum romanicarum nomina, uti Apostolo,
 Annunziata.

Quum graece dicatur φόδον, rosa esse nequit, sed neograecum φόδιον melogranatum, quod ex φοία, φόα antiquo processit. Cf. Cantic. 4, 3.
 Non est come effects a la life.

Cf. Zamabšarium de nominibus propriis in Plurali ponendis seorsum agente p. 8 l. 10 et Bhbr. p. 7 l. 9.

⁴⁾ Graece respondet πἐτοσχεδίασμα, glossa arabica explicat vocabulum syriacam: على المجاز et jlossa arabica explicat vocabulum syriacam: على المجاز et jlossa arabica explicat vocabulum syriacam: على المجاز et jlossa arabica explicat vocabulum syriacam: والمرتجال vide Payne-Smith Thes.

appellatur عمداً, sol. His in nominibus similitudo modo omnino non curatur, nam si mulier dicitur Regina (کنزا) sive Domina (گنزا), re vera similitudo non adest, — modo aliquo modo curatur, uti Barṣaumā (حنزوها), filius jejunii, dicitur homo tempore Quaresimae natus. Cf. Wetzstein Abhandlg. d. Berlin. Acd. 1863 p. 336. Phil. hist. Cl.

Tota in disputatione Barhebraeus servavit ordinem a Zamahšario prolatum, in quem intercalavit ex doctrina graeca, quae necessaria videbantur. Habes enim hanc dispositionem generalem:

Zamaḥšari p. 5 l. 6. Barhebraeus p. 6 l. 4.

Nomen proprium est منينا = اسم, i. e. عنونا عنين , i. e. عنونا = كنين

quibuscum conjunxit مُفْرَد dividitur in مُفْرِد = Quibuscum conjunxit

שנכבת = סקצי, ubi graeca σύνθετα et alia addidit,

معمدا = منقول معما = متعا

Quae omnia si cui non satis probare videntur, Bar Hebraeum pendere de Zamaḥšario, utriusque ultima paragraphus rem certissime confirmat, uterque enim in fine capituli de nominibus propriis egit de nomine indistincto et universali et cui hunc in modum

¹⁾ Quodsi contulit so et se cum syriaco ho, non de lión cogitandum est, sed de lión, itaque recte in codice scribitur horo - lión.

ورس درال والعز س مبعا دولعدد المهدم الم

لعبدا لما فع.

عبر اسهاد الاحتاس -

Quae solis Arabibus quadrant Barhebraeus omisit, quae utrique populo, ad verbum transtulit, quae Syris propria exemplis biblicis Dan. 8, 13, Mtth. 26, 18 illustravit. En habes Barhebraei methodum.

IV. De nomine appellativo secundum systema tractato.

A. Διαθέσεις. Partem primam ita conscripsit, ut doctrinam graecam sequeretur, itaque γένος και , είδη = κάλ, σχή ματα = καιδιαθέσεις είσι δύο, ενέργεια και πάθος, Scholiasta eum vituperat dicens: μεμπτέος έστιν οῦτως ἀποφηνάμενος, ὁφείλων μάλλον οῦτως είπειν έστι δὲ ὅτε και διαθέσεις ὁρῶνται ενόνόμασι, ἡηματικοῖς οῦσι, nam Graeci διαθέσεις nonnisi

B. Genus. Itaque quum categorias Graecorum doctrinae de nomine fundamentum receperit Barhebraeus, nihilo minus doctrinam arabicam in systema graecum infudit, quod et in doctrina de genere facile cernitur. Praemittit p. 8 criteria generalia femininorum (consonantem, vocalem, consonantem cum vocali, aspirationem), uti et Zamaḥšarius p. 82 criteria generalia (Alif, Tau atque Ya) praemittit, deinde vero illi ad litteram cum Zamahšario convenit, ubi agitur de feminino naturali, et de usu generis metaphorico. Nam pro his Zamahšarii verbis: التانيث حقيقي كتانيث المرأة والناقة ونحوهما مما بازايه ذكم في الحيوان وغيم حقيقي كتافيث الظلمة والنعل ونحوهما مما يتعلق بالوضع والاصطلاح i. e. Femininum genus est duplex, proprium, ut femininum genus mulieris, camelae, similium, quibus opponitur masculinum inter animalia, et improprium, ut tenebrae, caliga et similia, quae adnumerantur κατά θέσιν et κατά συνθήκην, — Bar-لمحمد المحمد فعدما المحمد فعدم حصصدة الم الملا معمهما ملا المما المرة بعدما الما بحصما معلمما مع عدنا مسمحما حمملا اب سا وابدا. Abhandl. d. DMG. IX. 2.

i. e. Femininum proprium est, quod possidet masculinum sibi comparatum, ut mulier, equa¹), improprium est genus femininum ejus, quod κατά θέσιν et κατά συνθήκην a principio femininum declaratum est in lingua uti saina (oculus) وهم (auris). Arabico بازاید ذکر respondet میم دورون بازاید دکر بازاید در ا et pro يتعلق بالوضع والاصطلاح scripsit و والاصطلاح Lioa. Et in fine doctrinae de feminino p. 16 adeo Barhebraeus Zamaḥšarii vestigia pressit, ut inconsulto falsa dicat. Nam si de triplici usu litterae 1 disserens statuit, 1 adhiberi المولا عددا الم عدد الم femininum aut ad augendam vim vocabuli, cui denique addit: hoor to Lie e. ad distinguendum unum a genere, seu potius ad formandum nomen unitatis, ut granum tritici formatur a 🛴 triticum, inepte Zamahšarium p. 82 1. 5 infr. exscripsit. Quae de sensu feminino litterae 1 dicit, patent. Quae de los sioi, i. e. de aucta vi nominis addit, quemadmodum in hoso, hoso, hoso vis nominis major quam in اِعْدَا , مِعْدَا addito ل exprimitur, et quae de derivando nomine unitatis docet, ex his Zamaḥšarii verbis desumsit: دخولها (التاء)... للفرق بين اسم الجنس والواحد منه كتمرة.... i. e. Ad- فللمبالغة في الوصف كعلامة ونسابة وراوية وفروقة وملولة nectitur t ad distinguendum nomen generis ab uno e.c. tamrati . . . et ad augendam vim descriptivam ut sallamatu, doctissimus; nassabatu, genealogiae peritissimus; rāwiyatu, recitator carminum permultorum; faruqatu, multum timens; malulatu, taedio maximo affectus. Sed non his in rebus immorandum est, nam facile intellegitur, aliam esse naturam L litterae in formis auctis مرمدها aliam in تعالق.

C. Species. Ex iis quae Barhebraeus de speciebus, εἴδη, [ω]? docuit, unam tantam rem proposituri sumus, in qua antiquiorem

¹⁾ Voce Do Barhebraeus uti non potuit, quia syriace est epicoenum. Brhbr. Gr. maj. 9 1 18.

Syrorum theoriam mutavit. Supra vidimus p. 57, qua ratione inter antiquissimos Grammaticos disceptatum sit de adhibenda notione speciei, εἴδους, ad formas nominis Syriaci. Dionysii enim interpres Adjectiva in ây â et ân â exeuntia inter είδη ονοματος retulit, qua in re ei cum Graecis convenit cf. p. 10, a quibus dissentiebat Jacobus Edessenus, qui hanc formationem ad schemata retulit. Quod cur fecerit facile explicatur, nam species sunt duae πρωτότυπον et παράγωγον e. c. γη et γαιήίος, quod responderet syriaco sarsa et arsana; in Adjectivis vero illis formae tres exstant, arsa, arsana, arsanava, qua in re gentilicia ut Rumi, Rumåyå negleguntur, quae Barhebraeus in censum vocavit. Tribus illis formis melius quadrare videbatur dispertitio schematum in άπλουν, σύνθετον, παρασύνθετον, at si definitio schematis 1) conferebatur, tota haec Adjectivorum derivatio non poterat referri ad schemata, quia Adjectiva illa non sunt composita sed derivata. Res Syris eo difficilior fuit, quia vocabulo 3 et 2000 aeque utuntur ad designandam compositionem quam ad designandam derivationem.

Itaque doctrina Dionysiana praestat ratione habita definitionis, Jacobi vero methodus rei tractandae numero ternario schematum, quo numero etiam formatio illorum Adjectivorum comprehenditur, quae cum nomine primitivo, quod مدال , causa, appellabant, triplex erat, commendata videbatur. Confusionem Barhebraeus perspexit et quam brevissime commemoravit: [العقر البيقا وصلى البي المحتصر محدرا والمحتصر فعيها ومزحط ابقل ولم مصودها i. e. Sanctus Jacobus species appellavit schemata, et schemata, simplex et composita (ita legendum esse patet) species, sed non in verbis est immorandum. Commendabatur vero doctrina Dionysiana etiam eo, quod inter είδη παραγώγων refertur πατρωνυμιχόν ut Jhuðaya, Judaeus ab Jhuða Juda. Hic Juda est κατά την πρώτην θέσεν λεχθέν, vel ut dicit Jacobus, Juda est causa (vocabulo Judaeus subjacens, cf. p. 60. Hanc vocabulorum, imo etiam rerum inter sese relationem ratione philosopha alii, nescio quis primus, vocibus المُوسِطُّلُ (pers. تُينَكُ i. e. idea, simulacrum, effigies, et المحدث أفرضًا فرصاً i. e. ideatum primum et

Haoc est definitio schematis în Erotematibus: σχημά έστι λέξεων πουότης ὑφ' ένα τόνον καὶ ἕν πνεϋμα ἀδιαστάτως ἀγομένη ἐν ἀπλότητι ἢ συνθέσει. Uhlig Dionys. p. 29.

i. e. ideatum secundum appellaverunt 1). Certum est, hanc rationem rei tractandae tempore Probi, commentatoris Aristotelis jam initam esse, de quo conferendus est Hoffmann de Hermeneuticis apud Syros Aristotelis, Index s. v. اعداء.

A formatione horum gentilitium ut Jhudaya a Jhuda, Isarlâyâ ab Isrâ'il, jam Dionysii interpreti trita p. 11 et a Jacobo perturbata, proficiscitur Barhebraeus, eique adnectit derivationem Adjectivorum aliorum ut a gušma, corpus, gušmānā, corporeus, gušmānāyā, gusmāyā, corporalis procedit, ita ut rei summa ei posita videatur in categoria patronymici, quam cum notione et ثَسْنَ et سُبُدُ i. e. relationis genealogicae non conferre non potuit. Syriace arabicum نسبة transtulit المكثة, quod Amira vertit domesticatio, pro مُنْسُوبُ dixit عُمْدُهُمْ , pro سُنْسُوبُ dixit quod etiam محميلاً appellari tradidit. Imo tres gradus مرصل et الممل simpliciter dici affirmavit, quod convenit cum Jacobi Edesseni denominatione p. 60 explicata. Procedens igitur a theoria arabica, quam antiquae doctrinae graecae parem haberi vult, his de speciebus loquitur hunc in modum: Scriptores hujus artis grammaticae genera relationis ad nationem et ad locum (| Nil o o | Na Loo | Jlaks) dixerunt species. P. 16. — Singula, quibus aeque ut Zamahšarius formam vocalismi Adjectivorum relativorum accurate describit, hoe loco non tractanda sunt.

¹⁾ Amira p. 105 et infra p. 251 Nota 3).

etymologicam designat, ita ut capitibus, quae de schemate scripsit, totum systema derivationis nominum exhibuerit 1). Qua in re Jacobi Edesseni canones suo operi inseruit, ordine tamen diverso ab eo, quem adhibuit Jacobus Edessenus.

Quae dicimus inde probantur, quod doctrinam de numero et de schemate Barhebraeus ad eandem normam elaboravit. Primo loco posuit nomina tribus consonantibus cum una vocali deinde cum duabus vocalibus composita. Sequuntur nomina quattuor consonantibus cum duabus deinde tribus vocalibus composita et sie porro p. 20, 19 sq. In vocalibus observat ordinem alphabeti واط 6 , نسنا 5 , الما 4 , المعنّا 3 , تعلّا 2 , المعنّا 1 ; الكل 3 أخل ا cum He Başa zarya, 7 محمد cum Eşaşa ariza, 8 محمد cum Eşaşa رِهُ اللهِ 17 , الصُّل 19 , عَيْمًا 11 , فَكِيا 10 , حَدُّوا و Taryâ, — 9 بَحْوَا ا 2 المحكال etc. Haec vero est ratio et methodus Jacobi Edesseni, quod supra p. 58 probavimus. Secundum hunc ordinem deinde p. 29 sq. etiam formas pluralis recenset, nulla radicalium habita ratione sed promiscue omnia enumerans, quae eandem in Singulari formam habent. Formas | , b, b, etc. dixit typos, qui est usus Graecorum (Dionys. ed. Uhlig 26, 1, 3; 27, 6; 28, 4) sine dubio a Jacobo Edesseno receptus, quem Barhebraeus ipse p. 20, 19 citavit, et injuria vituperat, quia Jacobus nomina octo unius syllabae recensuerit معطر, معطر, إبدار إبدار إبدار إبدار إبدار المارة جمر المار, المار, المار, At quae Hebraeus sibi addidisse videtur, احمار المُول , المُعلى, huc partim non pertinent, nam sunt particulae. De Lo cf. p. 239 adnot. 1

Cur vero in his omnibus opus Jacobi Edesseni sit agnoscendum, id ex iis sequitur, quae p. 61 demonstravimus, ubi vidimus, in recensendis formis Pluralis Barhebraeum secutum esse canones Jacobi. Jam quum principium dispositionis horum canonum eorum-

¹⁾ Si definitionis modo prolatae graecae rationem habuisset etiam relationem, quae intercedit inter sensum vocabuli et formam etymologicam, percepisset, ita ut intellexisset, lia a esse activum, la qualitativum et passivum, uti la cara et la la la passivum, uti la cara et la la la passivum, uti la cara et la la la passivum, qui solis et la la la passivum, qui solis criteriis externis usus vocabulorum classes, quos typos dixit, recensuit.

que ordo, quem p. 59 descripsimus eodem modo in Barhebraei doctrina de schematis cernatur, sequitur hanc partem grammaticae a Barhebraeo ex Edesseni libro esse haustam, quem tali modo in Barhebraei libro Splendorum servatum habemus. In eo tamen Barhebraeus Jacobi ordinem mutavit, quod genera in Plurali non distinxit sed promiscue tractavit, quo facto limpidam Jacobi perspicuitatem turbavit, imo perdidit, Jacobi enim dispositio praestat confusioni Barhebraei.

V. De categoriis grammaticae arabicae ad doctrinam syriacam adhibitis.

Quum de qualitatibus, Jlone, quas ex graecis διαθέσεσι profectas esse supra p. 240 vidimus, et de casibus, quos dicunt Syri, de quibus recantat Barhebraeos veterum Masoretharum leges, addito signo vocativi o/, vix quidquam addendum videatur, nihil restat nisi ut demonstremus, reliquam doctrinae de nomine partem prorsus ex Zamahšario esse haustam. Quod sequitur ex ordine, quo hae doctrinae proponuntur. Habes enim capite octavo theoriam de inchoativo et praedicamento, المبتدأ e. arabice المبتدأ Zamah. p. 12, et capite nono leges de nominibus ad In-Zamah. p. 16 المصدر i. e. المصدر Zamah. p. 16 1. 10, quocum conjunxit locum p. 96 inf., quum p. 49 formas horum nominum recenseat 1). Sequitur capite decimo لملا i. e. exceptio, cui respondet المنصوب على الاستثناء Zamah. p. 31, quod apud Zamaḥšarium suo loco positum est, quia ad regulas de Accusativo pertinet, quod vero, quum Syris causa non sit de particulis exceptionis, الله, علي al. seorsum agere 2), a Barhebraeo ideo hoc loco positum est, quia Zamaljšarii est imitator. Quod capite undecimo dicit Loloso i. e. ,relatio ad aliquide, nihil est nisi interpretatio vocis اضافة, de qua Zamaḥšarius agit p. 36 sq., ubi de adhibendo Genetivo agit, et hic occasione oblata Barhebraeus

¹⁾ Sed hie quoque Graecos non neglexit, docet enim p. 46 l. 9, vocabulum, a quo verbum non procedat, appellari érvaor ()

²⁾ Ceterum vero jam Severus bar Sakku de Jlonas i. e. de particulis exceptionis egit p. W.

and quam redit p. 66. Deinde capite duodecimo المنفة est يما وعلى in statu constructo obviam exemplis illustrat p. 53, ad quam redit p. 66. Deinde capite duodecimo المنفة est تسامله وعلى المنافقة est تسامله وعلى est تسامله est يسامله وعلى المنافقة est تسامله est وعلى المنافقة est تسامله est وعلى المنافقة est تسامله est وعلى المنافقة est وعلى est وعلى المنافقة est وعلى est وعلى est وعلى est وعلى est وعلى est وعلى est est

البدل p. 61 البدل p. 48 البدل p. 62 البدل p. 62 البدل p. 50 البدل

donec omissis iis capitibus, quorum in grammatica syriaca nullus est usus p. 64 de المعنى loquitur, quod sub inscriptione Zamaḥšarius p. 85 tractavit, denique p. 70 de numeralibus agit, quos Zamaḥšarius p. 93 explicuit.

Habes igitur parallelismum per totam seçundam doctrinae de nomine partem conspicuum, at quae sequuntur capita graecae doctrinae debentur, quam Barhebraeus ratione inepta perturbavit. A numeralibus enim transit ad pronomina, participia (INA NO), adverbia (INA NO) et praepositiones (INA LOCA)²), quae omnia in libro de nominibus recenset, quo non omnia pertinent; servat igitur Graecorum et veterum Syrorum partes orationis, sed praepositiones deinde libro tertio debuisset tractare, quod non fecit, quum vice versa de Adverbiis bis egerit, primum p. 82 deinde in libro tertio p. 166. Vides opus contexendi systemata grammaticorum graecorum et arabicorum hac in parte non feliciter ei cessisse.

VI. De pronomine, participio, adverbio

De singulis pauca monenda. In tractando pronomine methodum arabizantem adhibet, quam ante eum ipsa natura linguae semiticae coactus Johannes bar Zubi adhibuit, qui suffixorum formas in capite de pronomine explicuit. Barhebraeus etiam affixa personalia, i. e. formationem personarum verbi in doctrinam de pronomine recepit p. 74, quae est ratio arabica Mufassal p. 52.

¹⁾ Sie et in subdistinctione Barhebraeus agit de المقطف المحرف i. e. عطف البيان عام عام العصلية بالحرف عليان علم المعرف بالحرف المعرف المعرف

²⁾ Dionysius primo loco posuit praepositiones, quia cum nomine conjunguntur, quae prima pars est orationis, deinde sequitur adverbium tamquam ad secundum partem orationis pertinens.

Quo accuratius Barhebraeus arabicam theoriam hoc in capite adhibet, eo magis mira videntur fragmenta doctrinae graecae p. 79 l. 15 conspicua, quae ex Dionysio p. 18 fluxerunt.

In tractando participio () Barhebraeus rei summam se non assecutum esse probat, qui adjectiva ut apricipis discernere nequit, quorum naturam ad temporales sensus referendam non perspexit. Imo Infinitivos cum eo confudit p. 80 l. 5 infr. notione litterali accomen verbi pellectus, quum Infinitivos syriacos per po formatos cum arabico Mașdar aequiparare non posset.

In Adverbiis graecam distinctionem simplicium et compositorum p. 82 l. 11 inepte repetit, et qui Adverbiorum classes |Διίως, |Διλος, |Διλος,

Sed haec hactenus, sufficiunt enim ad comprobandum judicium de ratione, qua Barhebraeus in concinnanda grammatica sua egerit.

VII. De verbo.

A proposito nostro alienum est persequi compositionem totius grammaticae Barhebraei, itaque doctrinam de verbo nolumus dissolvere in singula elementa e quibus conflata est. Sufficit occasione oblata res gravissimas ante oculos ponere, quibus dispositio doctrinae illustratur.

Definitionem verbi ex Zamaḥšario desumptam ampliavit Barhebraeus, qui arabica الفعل ما لل على اقتران حَدَث بزمان i. e.
verbum est, quod indicat combinationem rei accidentis cum tempore,
his verbis syriacis commentatas est: عَمُودُل بُحَدُوا حَسَمُوكُ

¹⁾ His Adverbiis credo respondere ea quae i. e. nigrum reddentia appellat, para enim obfuscavit sensu metaphorico est injuria affecit,

Dionysius p. 16 tribuit verbo octo mutationes, quas interpres Syrus reddidit:

et ἐγκλίσεις, qui sunt modi numero quinque, e graeco ita sunt syriace expressae:

οριστική, προστακτική, εύκτική, ύποτακτική, ἀπαρέμφατος (αλακιω) (ακανίας ακανίας ακανίας).

Hae Graecorum distinctiones Syris difficultatem magnam parabant, qui modos non habent, διαθέσεις et είδη non facile distinguunt, et vice versa genere in verbo utuntur Graecis ignoto. Itaque omni modo tentaverunt rem ita mutare, ut suae linguae

¹⁾ Ex ζόj, matrimonium = συζυγία, deinde factum est Δοj, motio, mutatio vocalismi. Cf. supra p. 17.

²⁾ Cf. p. 17¹), ubi codices praebent solum Jloupo, quod C et in fine p. 28 habet. Hoc vero est λίξις p. 9¹), itaque rectum esse non potest, quia ἀπαφέμφατος — Infinitivus nomine speciali designandus erat. Lectio recta p. 28 est servata.

Jacobus Edessenus mutavit in μοῦρ ²), Barhebraeus vero p. 90, 11 pro eo posuit μοῦρ ἐραλίσεις pentas specierum, quo facto jam ἐγαλίσεις et είδη in unum confluxerunt. Pro graecis modis (ἐγαλίσεις) in Dionysio servatis Jacobus introduxit formas recitationis secundum sententiarum sensum has: modum imperandi (μοορ), precandi (μοορ), interrogandi (μοορ), invocandi (μοορ) definiendi, (μοορ), qui est modus apophanticus. Et de his sententiarum formis, quas loco modorum verbalium introduxit sive Barhebraeus sive Jacobus ipse (Bhbr. Gr. maj. p. 90) ita disseruit, ut primo obtutu pateat rem eandem hic tractari, quam rectius Johannes bar Zusbi p. 163 explicuit, quaestionem scilicet de quinque speciebus orationis, ex qua profecta est doctrina de accentibus. En quae confusio exorta est ex conamine apud Syros inveniendi formas modis Graecorum aequiparandas ³).

Postquam tali modo recognovimus, quasnam mutationes notio ἐγκλίσεων perpessa sit, hunc in modum poterunt componi notiones Dionysii Syriaci cum Jacobo et Barhebraeo:

Dionysius. Barhebraeus.

المنت المنت المنت (Jacobus المنت ا

Sensus primitivus hujus vocabuli a Scholiasta ita explicatur: βούλησιε ψυχῆς διὰ φωνῆς σημαινομένη. Uhlig Dion. Thr. p. 47. Hine Syri fecerunt

²⁾ Hine igitur sua depromsit Amira p. 251, quum statuit, verbo esse proprium [1] sive modum, inter quos retulit [1], quo nomine Jacobus est usus.

³⁾ Hine explicatur, cur species orationis quinque, accentuum punctis, quae Josia dicebantur (Phillips Letter p. 4), designatae, nomine Aro appellatae sint; ora sunt nomina signorum, Aro recitationis modi. Cf. subscriptionem codicis Karkaphensis Parisini ita compositam Aro Arol Josia orale Jaco. Martin Journ. as. 1869 Oct. p. 283.

⁴⁾ Quodsi hoe loco modi cum quinque speciebus orationis confunduntur, explicatur, cur accentus, quos secundum species orationis distinxerunt, dici potuerint

. صنيا = منيا

. حتره وا

اقل = اقل

Löj = Desunt.

Deest = | Deest.

Itaque ex octo graecis verbi proprietatibus desunt είδη et συζυγίαι, et sex restantibus additur genus, quo facto septem oriuntur verbi proprietates in grammatica Barhebraei. At si exspectas secundum hanc dispositionem verba a Barhebraeo tractari, te ipsum frustraberis, tota haec doctrina est ornamentum inutile, ac ne schematum quidem notione utitur, quae aptissima erat ad congerendas sub certis formulis verborum varias classes, ita ut derivatio stirpium, quas nunc conjugationes dicere consuevimus, a Barhebraeo obiter tantum attingatur p. 92—94, neglecta notione schematis. Eadem notione neque in recensendis variis formis radicum verborum, quae nunc mediae Waw, primae Jud etc. appellantur, usus est 1), quas secundum eandem dispositionem

enim respondet graeco έγκλιση sensu intentionis et scopi, de quo Scholiasta apud Uhlig Dion. p. 47 haec habet: προσκλίνεται ή ψυχή η ώς δρι-ζομένη τὰ παρ' αὐτης δρώμενα, οἰον τύπτω, η προστάττουσα, η εὐχομένη, η διστάζουσα, η οὐδὲν τούτων δηλούσα, μόνον δὲ τὸ ὄνομα τοῦ πράγματος προβαλλομένη, οἰον τύπτειν.

¹⁾ Distributioni vero verborum secundum formam subjacere notionem schematis ex phrasi p. 101 المحتحد المحتحد المحتحد على عدم عدم عدم عدم المحتحد المحتحد المحتحد المحتحد المحتحد المحتحد المحتحد عدم المحتحد المحتحد

recenset, quam p. 133 apud Josephum bar Malkon, apud Eliam Nisibenum, p. 167 apud Johannem bar Zusbi et apud Severum bar Šakku p.) sq. invenimus, et quam hanc ipsam ob causam antiquitus traditam ad Jacobum Edessenam referendam esse censemus. Itaque fundamentum ordinis, quem adhibuit Barhebraeus efficit haec series عَمْر اللهُ p. 95; اللهُ p. 103; p. 103; p. 114; عَمْر اللهُ اللهُ إِلَيْهِ اللهُ اللهُ إِلَيْهِ اللهُ اللهُ

حدوم قلا بصدادح وعدادهم ع المحمط فعدا ماوردا والمدوم الم محرم وعدادهم ع ذال ... عقوم عدوم ع والمدوم المحرم المحر

Arabibus sanum, Syris debile (p. 119), a forma radicis sana, quae consonantibus firmis (الالمار), a constat. Quae observatio eo eum perducit, ut in ordine verborum a Jacobo constituto subdistinctiones adhibeat, quae procedunt ex natura radicalium sive sana sive debili. Tali modo introduxit theoriam arabicam (Mufaṣṣal p. 127 l. 7) de a a in grammaticam syriacam, quae res fuisset maximi momenti, si formam radicis trilitteralem perspexisset, et hac notione tanquam fundamento derivationis usus esset, quod tamen nec Barhebraeus neque alius quisquam e Grammaticis Syrorum fecit. Antiquiores Syrorum grammatici J finale in verbis tertiae Alaf inter litteras furto ablatas referunt () (100) et indolem radicis omnino non curaverunt. Elias ed. Gottheil p. Severus p. a l. 10. Nihilo minus Barhebraei est laus, quod primus animum ad hanc sonorum naturam advertit.

Etiam aliam rem ex grammatica arabica haustam syriacae adhibuit, distinctionem verbi transitivi, Jacob, dupliciter transitivi et intransitivi, p. 92—93, quam a Zamahšario depromsit¹), qui rem p. 115 tractavit. Eidem denique debet caput de Imperativo, quem cum Imperfecto omisso praefixo convenire docet, quod nemo Syrorum ante eum dixit. Cf. Mufaș. p. 114 eum Bhbr. gr. maj. p. 143.

VIII. De Particulis.

Quum notio particularum Arabibus sit propria, qui particulas a Graecis subtilissime in praepositiones et adverbia distinctas non distinguendas esse censebant, et notio et definitio particulae, cujus

¹⁾ Notanda videtur imprimis doctrina, secundum quam intransitivum per particulam ei junetam redditur transitivum, seu, ut dicit, ab actore (افاعل عدم) ad objectum (افاعل عدم) transit. Exemplum est كمن المنافل بناء أن المنافل بناء أن المنافل بناء أن المنافل المن

nomen J: tamen a Graecis desumptum, apud Barhebraeum ex Zamaḥšario est hausta. Quod haec verba probant:

العبال المه حنا علا حدها هده هم حدد العامد (اعده ودن. المرف عنى في غيرة المرف مدا على معنى في غيرة الاحداد المرف مدا على معنى في غيرة لا حداد المرف المرفق المرف

Definitionem arabicam paraphrasi syriaca expressit, et si addidit, particulas esse vocabula simplicis significationis, sibi non constat, nam si sensum in aliis indicant, quod Sibawaihi dixerat عام supra p. 143, illis significatio simplex non potest tribui.

Dissentit autem a definitione Syrorum solita, quum Jacobi Edesseni definitionem jure rejecerit, quam etiam Severus bar Šakku protulit:

(المحمد المحتمد المحت

Particulas, quum arabicam theoriam cum graeca conjunxerit, simul vero Adverbia capite speciali tractaverit, Barhebraeus ordine confuso recensuit, at quum p. 169 de earum catalogo monuerimus, brevitatis studiosi rem omittimus, de qua videant alii, quibus tanti erit. Num et quanam via graecus particularum catalogus ad Arabes pervenerit, quorum classes facile cum graecis possunt comparari, id explorare mihi non contigit.

IX. De dispositione libri de communibus complurium partium orationis proprietatibus.

Quae libro ultimo a Barhebraeo tractantur communes partium orationis proprietates, ad orthoepiam pertinent, et quamvis introductionem ()2Lo2) a Zamaḥšario mutuatus sit, maximam partem ex antiquioribus Syrorum libris haustae ordine syriaco proponuntur. Et prima quidem duo capita, de defectibus scripturae syriacae

¹⁾ Martin praebet outque, quod rectum esse non potest.

deque ratione supplendorum defectuum sine dubio ex Jacobi Edesseni grammatica) profluxerunt. Cf. supra p. 49 °). Caput vero de loco oris, in quo varii soni producuntur, arabicam scholam prodit cf. supra p. 54. Qui locum Mufașal p. 188 l. 15 cum Brhbr. Gr. maj. p. 195 contulerit, videbit quatenus Barhebraeus de Zamahšario pendat.

Rem orthoepicam Barhebraeus p. 197—210 ita tractavit, ut praeter concurrentes duas consonantes vocali destitutas, inter quas Metappeyana et Nayoda adhibentur, et praeter Au (Elias p. 40) (Elias p. 40), et Au (Elias p. 40) seorsum egerit de Au (Elias p

Quae omnia si ex schola syriaca processerunt, in duobus capitibus de occultatis () quod nomen ante Barhebraeum inusitatum est, et de commutandis () Arabes secutus est, et rem uberius tractavit, imo eo usque processit, ut fere dici possit, attigisse Barhebraeum rationem phoneticam sanam in describendis affectionibus consonantium concurrentium, quarum altera

¹⁾ Cujns tamen observationes de James et James Phillips Letter p. et supra p. 53 Barhebraeus silentio transivit.

²⁾ Quod Barhebraeus de scriptura Romanorum, Aegyptiorum, Armeniorum p. 192 monet, in scholis Syrorum tradi solebant. Cf. Martin in Journ. asiat. 1869 Oct. p. 246. Elias Nis. Gram. p. Ot. Ex Fihristo p. 12 discimus sacculo nono et decimo post Chr. hominibus litteratis variam scripturae populorum formam rem fuisse gravem, quam explorare operae pretium habebant.

³⁾ Hue traxit of in graecis nominibus post r positum ut \(\sigma_0\), quocum confundit usum litterae of pro graeco e in \(\sigma_0\), p. 210.

propter concurrentem alteram aliquo modo immutatur. Ita arabica schola Barhebraeum ad altissimum gradum evexit, quem in describendis linguae legibus euphonicis homo Syrus assecutus est. Principium, quo nititur, est distinctio sonorum accuratissima secundum locum oris, ex quo procedunt. Arabs sedecim, Syrus quattuordecim locos (مرفرم) constituit, quos p. 54 enumeravimus, desunt Syro loci consonantium z, è et ż, b et co. Lex suprema deinde haec est, 1) ut consonantes similes sine vocali intercedente concurrentes in secundam absorbeantur, quod capite de | p. 197 tractatur 1), et ut 2) si consonantes duae, vocali destitutae, in uno vocabulo concurrunt, vocalis auxiliaris accedat per Mehaggeyana indicata. Itaque hoc loco de syllabis auxiliaribus et de varia Nisibenorum ratione in adhibendo Mehaggeyânâ disserit p. 200, deinde p. 201 de Nayoða et Metappeyânâ agit Nestorianis solis usitato. Quo in capite ex exemplis prolatis cernitur, Barhebraeum secutum esse Johannem bar Zusbi vel ejus magistrum, exempla enim eadem sunt, quae supra p. 128 ex Johanne proposuimus, desunt vero apud Barhebraeum haud pauca ad rem perficiendam necessaria 2).

¹⁾ Itaque Lamad primum in مدلا مه cum secundo coalescit, et sic etiam in مدلا هم , e quibus alterum exemplum ad Mgtappgyana pertinet.

²⁾ Quum p. 126 Barhebraeum non in censum vocaverimus, quum statuerimus Nayoda esse signum contractionis, hoc loco ejus verba explicanda sunt, in quibus ab iis recedo, quae Martinus (Journ. as. 1872 Avril-Mai p. 403) docuit. Agitur de sensu vocis ملكن , quam Martinus vertit "prolongavit" sensu musico, censens Nayoda esse notam musicam, quae indicet cantum extendi, quum Metappeyana sit signum cantillationis voce submissa perficiendae. Brevi Martinus has lineas retulit inter signa cantilenae, lioi. Quod ex verbis Barhebraei non eoneludi posse censeo, qui haec habet: حالة المعنى المحمد ا

X. Observationes orthospicae.

Res orthoepica primo obtutu ad scholas masorethicas Syrorum pertinere videtur, at si accuratius examinatur, magnam partem ex observationibus orthoepicis et euphonicis Arabum profecta recognoscitur, quas cum praescriptionibus magistrorum Maqreyane Barbebraeus conjunxit. Hinc levis confusio est exorta, multa enim, quae re vera ad permutationes consonantium sunt referenda, quas Arabes ايدال, Barhebraeus مميلاويتم p. 205 dixit, Barhebraeus ad occultationem (كمسويسمل) retulit, January enim eas consonantes appellavit, quas praecedentes grammatici nuncupaverunt 1). In tractandis occultandis Barhebraeus secutus est Zamaḥšarii caput de absorptione (انفام), itaque respondet Barhebraei caput de ماهد المالية multis in rebus Zamahšarii capiti de absorptione, et Barhebraei caput de commutatione (همسلاويتها) Zamahšarii capiti de ابدال الحرف Omnia vero arctissime cohaerent cum usu Dageši conjungentis in codice Reuchliniano, de quo p. 200 egimus, et cum usu lineae Metappeyana.

ابَنَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينَ الْمُحَالِينِ الْمُحَالِينِينِ الْمُحَالِينِ الْمُح

¹⁾ Hie dicendi usus ab Arabibus est desumtus, qui voce الْحَفَّا utuntur Muf. p. 194 l. 6 infra.

Et ut ad singula accedamus 1), - occultatur:

1) L in L et vice versa: [], [], [] bul et [iol 20, L], Bhbr. p. 198 l. 8.

Convenit cum lege Zamahšarii Mufaș. p. 194 infr.

- 3) من نه من sive praecedit sive sequitur: اعمدا من من من أ

Utraque observatio e Zamaḥšario profluxit dicente: العين تتخم في مثلها او بعدها العين تتخم في الحاء وقعت قبلها او بعدها او قبلها العين عدها او قبلها

Uti hic antiquam Syrorum de المعالمة doctrinam Arabum observationibus auctam et nova inscriptione arabizante محمد المعالمة المعالمة والمعالمة المعالمة المع

¹⁾ Ad ea quae sequuntur cf. Martin in Journ. asiat 1872 Avr p. 336, qui de duabus dialectis linguae syriacae doctissime disseruit. 2) Cf. De Sacy Anthologie grammat p. 110, 266, et عنى افندى ناصف in Verhandlungen des VII internat Orientalistencongresses. Sem. Abth p. 76. Wien 1888,

1) de iis, quae Syris omnibus sunt communes p. 205. His adnumerat eas, quas Jacobus Edessenus constituit cf. supra p. 54: mutatur j in ∞ et j in ∞ , supra p. 121, 2, in ω c. Quš, et ω in ω cum Qušaya 1).

Quibus addit:

- 2) Permutationes Occidentalium, w in J, J in w, w in J, w in J, w in J, w in J, J in w, w in J, w in J
- a) s cum Quš. sequente i cum Ruk. vel a fit s; ergo | As., Asil/ legenda sunt hape a, idlapęšad. Vice versa s cum Quš. ante ; cum Ruk. fit s cum Quš. e. c. | Substantial com Quš. e. c. | Substantial com Quš. e. c. | Local, et Local. Cf. Noeldeke Mand. Gramm. p. 48.
- b) ל cum Quš. accedente L cum Ruk. fit L cum Quš.; ergo עונרתא uhtta, אוב, šitta. Mand. אסיבור ex פונרתא פונרתא.
- c) 4 sequente s cum Quš. fit s cum Quš. e. c. aspu; cf. supra p. 122, 6.

¹⁾ Pro | Naoro Soco Barbebr. Gr. maj. 205 1. 5 infra legendum est | Naoro Soco.

²⁾ E contrario Orientales in W.Ja., W.Jone, W.Jono, J in o commutant i. e. proferunt Yuwil, Sgmuwil, Qgmuwil. Bhbr. Gr. m. 208 infr.

- e) 90 sequenti vel i cum Quš. fit j; e. c. Lina, , , cf. supra p. 121, 2. Noeldeke Mand. Gr. 45.
- و بالماريخ الماريخ ال
- g) مه sequentibus) et غ et و cum Quš. fit رسوس Quš. e. c. اين المعرب المعرب إين و cum Quš. e. c. المعرب المعرب إلى المعرب المع
- h) sequentibus set l cum Quš. fit seum Quš. e. c. Lason, Asiam definitionem vide supra p. 122, 7. Mand. אכצאליא, rad. son, pungit me. Noeldeke 40.
- k) In vocabulo graeco κοι Cappadox, Dâla cum Quš. abit in $\frac{1}{6}$, de quo vide supra p. 122, 5. Barhebraeus opponit, in hoc vocabulo in habere Rukâχâ et errasse Orientales in definienda hac lege. Quae porro addit eam ob causam explicanda sunt, quia pronuntiationem linguae graecae saeculo XIII illustrant. Nostro tempore Graeci τ fere tamquam mediam sonantem proferunt, non solem post ν e. c. $\mu \acute{a} \nu \tau \iota \varsigma = m$ and is, sed etiam sine ν e. c. $\tau \acute{e} \rho \alpha \tau \alpha = \text{derada}^2$). Si Syrus hunc sonum d suis litteris

¹⁾ Hie عند pro فعد positum est. Sensus est: Non perditus est is, cujus camelo vena est secta (ad eum cibandum).

²⁾ Idem locum habet in π , quod fere ut b proferunt, β enim est w, et abi

reddere volebat, ? = Dâla ϑ cum Qušâyâ ei adhibendum erat. Ita factum est ut graecum τ homini Syro nihil aliud videbatur esse quam | Λ το Λ΄. Itaque haec dicit Barhebraeus: | Λ το Λ΄. | Λ΄. τος Ενολίο Θοίλος Λ΄. Ιταρία μαλολο Λ΄. | Λ΄. τος ε. , Consonans d (quae Syris est Dola ϑ Qušâyâ instructum) graeca syriace scribitur $\mathring{ω}$, ut in $Πέτρος = 900; \mathring{ω}$, $Tiτος = 900; \mathring{ω}$. Hinc sequitur Barhebraei temporibus Graecos legisse Bedros, Didos, quod etiam hodie faciunt, et Barhebraeum $\mathring{ω}$ dicere $\mathring{ω}$ cum Qušâyâ, $\mathring{ω}$ enim est ? cum Rukâyâ, scil. $\mathring{ω}$ aspirata media = $\mathring{ω}$ in anglico $\mathring{ω}$ Historia pronuntiationis graecae medio aevo hucusque inexplorata est, eo doctius licet argumentari de quaestione, quonam modo veteres Graeci suam linguam pronuntiaverint, inter homines, qui linguam hodiernam ignorant.

- 1) a ante o, cum Quš. fit c. Cf. p. 122, 10 et Mufaș. p. 177 l. 9.
- m) 1 cum Ruk. accedente a cum Quš. et cum Quš., et cum Ruk. fit cum Ruk. E. c. 250, 200, 100, 100, 100, in hoc vocabulo enim habet Ruk. Noeldeke 42.
- n) j abit in j in voce المحالك. Causa in aprico est, o enim sibilantem mediam j sibi assimilat, et ex ea consonantem tectam عطبقة fecit. Eandem vim Gutturalis habes in 4, a.
- 4) Affert Barhebraeus permutationes turpes (اعصنا), quod cum arabico شاق contulerim).
- a) Occidentalium, qui 1 concurrente 1 in 1 mutant et e. c. pro lulia dicunt lulia, musca, neosyr. livi :). Idem pro proferunt per 1 :1; pro luli per 1 luli = 1/2 per 1 per 2 luli = 1/2 per 1 per 2 luli = 1/2 per 1 per 2 lulia = 1/2 per 1 per 2 per

nostrum b volunt scribunt μπ, e. c. μπάγκος = Bank, μπαζάριον = , بازار μπαλκόνιον = Balcon, μπαϊράκια = بيراق al. — Ante ι positum δ aspirari non potest, itaque ex διά fit γιά.

¹⁾ Haec res ad intellegendam pronuntiationem Neosyrorum gravissima est, qui ubi Gutturalem perdiderunt, concurrentes consonantes sono tectarum consonantium (المحتجة) instruxerunt. Cf. Gram. mea syr. I, p. 40.

- b) Orientalium, qui pro a et a cum Ruk, proferunt o e. c. awa wawra = 100 101, nawša = 100, šawiq = 000. Iidem of Particulae jo in a cum Qus. mutant pro Val Jo dicentes المال i. e. kę'a axil. — Consonantem ع in المحال المال المال in û praecedens resolventes prorsus omittunt. Cf. Gram. mea syr. I, p. 6.
- 5) Praeter has commutationes apud Orientales et Occidentales usitatas etiam aliae aliis in regionibus sunt ex incuriosa consuetudine procedentes, quarum magnum numerum potuisset recensere, si Mandaeos curasset, at solos Palaestinenses respexit. Hi in vocibus 1517 et 117 pro & proferunt s cum Ruk. quod eo magis notandum est, quia vice versa pro 🐱 (os) iidem dicere solent ... Burckhard Travels in Syria p. 40. - Iidem ... in / commutant i. e. omittunt, quae est pronuntiatio Aegyptiaca et hodie etiam in urbibus Palaestinensibus adhibita. Gram. syr. I, p. 81).

Dialectorum in vocalismo varietatem Barhebraeus non neglexit (Gr. maj. p. 237), sed singula persequi a proposito historiae artis grammaticae est alienum, opus est ad lexicographum et grammaticum pertinens 2). Omittimus etiam doctrinam de aspiratione, quam inconsulto duabus partibus absolvit, verba a nominibus segregans. Quae omnia iis curanda sunt, qui Prymii et Socini textus neosyriacos legunt.

Non dubito quin omnes, qui hanc Barhebraei de orthoepia Syrorum dissertationem cum antiquiorum Grammaticorum legibus contulerint videant, quantopere Barhebraeus eos superaverit; simul vero nemo negabit, scholae arabicae Barhebraeum methodum debere,

qua adhibita tantum profecit.

XI. De Punctis.

Quodsi in tractanda orthoepia Arabum exemplo est usus, in tractanda scriptura, ad eam enim pertinent puncta, sola praecedentium grammaticorum Syrorum auctoritate potuit niti, qui grammaticam, cujus pars magna e scholis masorethicis profecta erat, secundum varium punctorum usum docuerunt 3). Josephus

¹⁾ Baedeker (Socin) Palaestina p. CXXXII: $\ddot{\omega}$ Scenitis est g, incolis urbium nihil est nisi hiatus; rusticoli et scenitae saepe tsch (č) proferunt.

²⁾ Martin Journ. as. 1872 Avr. autographice Barhebraei notulas in unum contractas edidit.

³⁾ Jacobi Edesseni tractatus de punctis verborum, generis et vocalium a

Acutum Barhebraei ingenium tertiam classem punctorum mediae magnitudinis (احرتا حندها) addidit, quod acutius quam verius ita definitum videtur. Puncta minima sunt vocales, media Seyâme et characteristica Personarum verbi; quibus accedunt Rukâyâ et Qusâyâ, distinguentia et et, characteristica feminini et puncta dieta بحدي quibus significatur o esse pronuntiandum. Puncta magna sunt accentus. Eadem igitur genera octo habes, quae Josephus et Severus proposuerunt uno discrimine. punctum enim المحدي المحديد المحدي المحدي

Martino et a Phillips editos non curavi, quia mihi nihil nisi excerpta continere videntur Jacobus vix dixit: | Löall Lioa (10 Jose) | Joo, neque vocabulum | 100/2, incendium, tamquam tertiam formam cum | 100/2, 100/2 conjunxisse censendus est.

¹⁾ Locos edidit Martinus Journ. as. 1872 Avril p. 422.

²⁾ Id est a sinistra litterae O positum

nullum punctum addunt, ita ut puncto deficiente o omittatur, Orientales vero unum punctum minimum post o ponunt, quo indicant o esse omittendum. Itaque in phrasibus: loo 2002/, 2009 lle 20/, Live occupation non ponunt, Orientales vero 2009 lle 20/, loo 2002/ cum puncto uno minimo scribunt. E contrario in phrasibus Ll/ 2009 ll, 2009 and in quibus o pronuntiatur, duo puncta, quae posuimus, ex consuetudine Orientalium sunt posita, Occidentales enim scribunt ll/ 2009 ll et 2009. Denique punctum superius in coi, quo distinguitur pronominis forma coi, utrique crassius desuper pingunt. Ita Barhebraeus p. 242, cujus verba hucusque a Grammaticis non curata usum scribendi in codicibus Nestorianis constantissimum egregie explicant, de quo equidem saepissime dubius haesi 1).

Quum de reliquis punctis, Seyâme dico et characteristica Personarum, hoc loco nihil addendum videatur, tandem aliquando ad ultimum caput de accentibus pervenimus, in quo Barhebraeus fundamento utitur systemate Jacobi Edesseni, quod p. 99-100 proposuimus, ita tamen, ut etiam doctrinas ab hoc systemate alienas admiscuerit, quo facto rem turbavit. Hae variae doctrinae postquam aeque Jacobi ac Nestorianorum p. 177 theorias recognovimus, jam possunt distingui, et indoles Barhebraei litteraria perspici, cujus diligentiae cognitionem quidem primam grammaticae Jacobi debemus, qui tamen non id egit, ut Jacobum accurate exprimeret, sed ut grammaticam in usum practicum componeret. ideoque Jacobi mentem non semper omni cura secutus est. In introductione de historia accentuum et de Jacobo omnino tacet, neque systemata Nestorianis propria commemorat, quorum mentionem occasione oblata adjecit, quo facto lectoribus, qui reliqua non cognoverunt, opinio oritur, unum tantum fuisse accentuum apud Syros usum, quae deinde ipsius Barhebraei adnotationibus refutatur. Haec enim dicit: "Quia in omni dictione, quum audiatur, ex eadem phrasi (sive membro uno periodi2)) sine additamento et sine diminutione nominum, verborum et particularum, quae

¹⁾ Cf. ex e. supra p. 185, VII in codice Nestoriano COO COO.

²⁾ Ita intellegenda est vox Local police. membrum periodi identicum, idem.

¹⁾ Ad intelligendum sensum periodi admodum difficilem necessarium est cognovisse, quid sibi velint voces التعل كالمنافع , quae a التحقيل i. e. punctis et متحل به i. e. notulis punctis constantibus probe distinguendae sunt. Hoffmannus (De Hermen.) p. 201 sq. docuit, Δουσο esse προσφδίας Graecorum, quam vocem triplici sensu adhibent: 1 sensu musico de voce et sono tibiarum, — 2 ita ut designent paroxytonon, oxytonon, perispomenon i. e. accentum singuli vocabuli, — 3 ita ut simul τῶν τόνων καὶ τῶν χούνων καὶ τῶν πνευμάτων habeatur ratio, quibus etiam τὰ πάθη adduntur, ad quae pertinet ή ὑποδιαστολή ἐπὶ διαιφίσει καὶ τομή τοῦ λόγου. Bekker Anecd. gr. 703; 713, 20. Addo definitionem Herodiani, qui dicit: προσφιδία έστι ποιά τάσις έγγραμμάτου φωνής ύγιους, κατά το άπαγγελτικόν της λέξεως έκφεφομένη μετά τινος τών συνεζευγμένων περί μίαν συλλαβήν, ήτοι κατά ουνήθειαν διαλέκτου ὁμολογουμένης ήτοι κατά τὸν ἀναλογικὸν ὅρον καὶ λόγον. Ib. 676, 17; 678, 11. — Hinc sequitur Δου designare aeque accentum singulorum vocabulorum ac totius sententiae. Deinde est signum, scopus, propositam, intentio, quo fit ut ut, ad quae exprimenda signa punctis constantia adhibuerunt, ab his punctis sint diversa. Itaque ad sensum et ad indolem rhetoricam imo ad ὑπόκρισιν pertinent, neque aliud significant nisi intentiones loquentis, quae justa "prosodia", sive recitatione ad rationem instituta, ad auditum auditoris perferuntur. Hae intentiones loquentis, qui recta recitatione debet uti, adhibitis signis, quae temporalia et mimetica esse p. 78 vidimus, exprimenda sunt, im ut puncta signa sint, quibus vocis modulatio indicatur. — Rem ita sese habere sequentia docent, praeterea vero et Severus bar Šakku quae diximus confirmat, qui docet p. U 1. 18, distribui בסשמו in duo genera, quorum unum pertinet ad singula vocabula, alterum ad varios orationis sensus, quod sensu speciali appelletur et quod ad definiendum quam accuratissime sensum orationis apponatur. Cf. supra p. 63, 250°) et Bhbr. Gr. m. p. 247 med.

possint recitari. Necessariam esse positionem punctorum, quae definiant intentiones recitationis, intellegitur ex exemplis, nam si quis accentum objurgationis (اَحْتُفُا) et accentum protasin distribuentem (العقراف) in enuntiato hoc: المعناف المعانفة والمعانفة والم

Agit igitur solum de usu et necessitate accentuum nulla historiae habita ratione, deinde addit, convenire his accentibus intonationes quasdam modulatas (قعل معملية), quae sola viva voce doceri et addisci possint¹), et enumerat omnes accentus, de quorum mystica interpretatione, ex ignorantia profecta p. 248 med., quaedam docet, quae nobis praetereunda sunt²).

Quadraginta Occidentalium esse accentus dixit³), quattuor radicales, triginta sex derivatos. Radicales sunt sellâyâ, taḥtâyâ, šewayyâ, pâsoqâ. Inter triginta sex derivatos viginti octo dicuntur simplices, itaque restant octo compositi, at hi numeri ex catalogis neque in editione Martini, neque in editione, quam Phillips (Letter of Mar Jacob p. p) exhibuit, effici possunt. Deest inter accentus simplices | Deest inter accentus simplices | Deest inter accentus et al. | Deest inter acc

¹⁾ Alia lectio Martin p. 247, 16 est און אינים און פאלובן אינים און אינים אינים און אינים און אינים און אינים אינים און אינים און אינים א

²⁾ Res est similis dogmati Judaeorum, puncta vocalia esse inspirata

³⁾ Jacobus Edessenus quadraginta septem immutationes accentuum esse dixit, Phillips Letter p. , quos Syri محرور المعارض dicunt, المحرور والمعارض المعارض المعا

⁵⁾ Hic accentus supra p. 89 idem esse dicitur qui La Supra. Ceterum Barhebraei catalogus ex Jacobo supra 90 desumtus est, in fine vero p. 90 1.8 infra confusio incipit. Eum ipsum, quem p. 90 restituimus catalogum a Barhebraeo esse adhibitum, ordo accentuum probat. Nec plura is in ipso Jacobo legit, quam ea quae nobis hodie servata sunt, nam quae de Naixo Phill. 54, 256 Mart. ex Jacobo attulit, in nostris excerptis leguntur supra p. 98 1. 3.

Praeterea vero Barhebraeus commemorat p. 257 l. ult. Martin, p. 57 et po Phillips, qui accentus alibi non occurrit.

Idem p. 253 Mart. docet pro محصيا Orientales adhibere

Verbum Sol est retinuit, repressit Joh Ephes 158, 240, impedivit
 Isaac Ant II 204. Jos Styl ed. Wright 31, 7 et ἀποστοματίζειν Luc. 11, 53.

Denique de Napsa, quod in Barhebraei grammatica p. 259, 10

Mart. — Phill. scribitur jo, eadem fere docet, quae
p. 178, 179 ex codice Musei Britt. Add. 12188 protulimus, simul
nomen Ramišosi addens, ita ut intellegamus, unde hauserit suas
de Orientalibus adnotationes.

Sub finem addendum videtur, ea quae de Me Sattelana apud Barhebraeum Phill. 55, 💫 = 256 Mart. legantur, omni numero confirmare ea, quae nos supra p. 86 de usu hujus accentus diximus. प्रकाम के कि । जिल्ला हिन हिन हे कि । जिल्ला होता हिन विकास حبد لا الم مصد. اب لا المانعة والعدا لمر وقلا لحدم لعماليه مع وزيد. مرونط الإرما امط صصدرا. ودليا ماسلال أن موم اسبح حو لا حوصلا المفلد هواحلا فهلا وج اهطا حرف وحديد اللمن ام معناك معدد م عدديا العسمام الصاحرا cessare faciens, a cessante motione (= cessante progressu orationis) dictum est, ubi motio (progressus orationis) esse putatur, quae re vera locum non habet. Exemplum sit: Ne mireris, quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo, Joh. 3, 7. Hoe in loco progressus orationis per zellāyā et taḥtāyā vel similem accentum indicandus necessarius putatur, quia protasis nondum finita est. At cessat progressus orationis, quia in animo posita est (عمرود) res altior et sublimior, et remota ab apodosi, quae facilis est intellectu, nempe: Spiritus ubi vult spirat cet.

Patet per Meßattelânâ indicari additamenta, quibus naturalis progressus orationis disrumpitur, in sententiis enim Johanneis: "Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est: (non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo) Spiritus ubi vult spirat: et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu", — nemo non videt, ea quae per Meßattelânâ indicantur, additamentum esse interpositum ac Meßattelânâ nostris respondere uncinis. Videant ergo qui libros sacros syriace edendos sibi sument, quod-nam systema accentuum adhibeant, excutiant codices, dijudicent scholas et unam solam sequantur, accentuum enim positio est exegesis.

Sufficiat hic de thesauro grammatico Barhebraei commentariolus, quo methodum viri acutissimi simul et doctissimi describere conati sumus, qua ex fontibus suis novum opus componere studuit. Haesit ubi Arabes haeserunt, syntaxin a doctrina de formis non distinguens, quod inde explicatur, quod utrique Arabes et Barhebraeus grammaticam non eo consilio tractaverunt, ut homines linguae ignaros syriacam vel arabicam linguam docerent, sed id appetebant, ut Syros homines et Arabes ad suam quemque linguam perspiciendam et ad exegesin librorum antiquorum excolendam adducerent. - De excerptis, quae grammatica metrica comprehendit et de tractatu de vocibus similibus nihil addendum censemus. Sequitur in scribenda grammatica metro composita Josephum bar Malkon et Johannem bar Zusbi, qui haud dubie exempla Graecorum imitati sunt, inter quos inde a Saeculo XI grammaticae metricae componi coeptae sunt. V. Egenolff ,Die orthographischen Stücke der byzantinischen Litteratur", Leipzig, 1888, pag. 27 sq., qui Nicetam Serrensem primum praecepta grammaticae versibus tractasse docuit.

Conclusio.

Cadente temporibus Barhebraei Chalifatu simul cecidit studium litterarum humaniorum, Mongoli enim et Turcae cultioris vitae promotores non erant. — Quod Arabibus contigit Islamo addictis, id Syris christianis condicionis miseria oppressis haud felicius cessit et post Barhebraeum ut reliquarum litterarum sic et rei grammaticae studium ita neglectum est, ut nemo per tria fere saecula librum de grammatica composuerit, ne dicam rem grammaticam auxerit et profundius excoluerit. Itaque grammaticae Syriacae perpoliendae fatum id erat, ut ex Syria in Italiam tralata sit, ubi litteris saeculo XV renatis mox etiam exstitere, qui linguas orientales addiscere cuperent. Quod nescio an eam ob causam maxime factum sit, quia Pici Mirandolae exemplum secuti Cabbalam denudaturi linguae chaldaicae cognitione carere non poterant 1). Inter primos qui orientalibus linguis operam dederunt referendus est Ambrosius Theseus ex comitibus Albonesii et Palatinis Lomellen. I. V. Doct., Collegii Dominorum Iudicum Papiae Consul, Canonicus Regularis Lateranensis ac Sti Petri in Caelo Aureo Papiae Praepositus, qui Joanni Potken amicitia conjunctus, studium simul aliis facilitaturus nihil amplius habuit, quam arte typographica nuper inventa libros edere, quem ad finem chalcographi ope litterarum orientalium typos aeri incidi curavit. Natus est anno 1469. Introd. Fol. 193. Vir fuit ingenii fertilissimi, ad linguas comparandas

¹⁾ V. Ambrosii Introductionem 1537. Fel, 19, a.

promptus, qui jam id egit, ut litteris latinis puncta et lineas adderet, quibus aspiratae a non aspiratis, Kaq a Qof al. distinguerentur, et pater transscriptionis habendus est, quum versibus principium summum constituerit his:

Nam tenuis rubro signatur vertice puncto, Aspirata capit roseum sub pectine punctum.

Ab initio inter Potkenium et Ambrosium disputatum est, quaenam sit lingua chaldaica, cujus nomine Potkenius linguam aethiopicam insignibat, donec ad concilium Lateranense a Julio II convocatum et sub Leone X continuatum praeter Aethiopes, a Presbytero Joanne quem dicunt missos, etiam "Syri Chaldaei" venerunt, a quibus deinde Ambrosius antea elementa punica, hebraica et chaldaica medioriter doctus, Syriaca addidicit. enarrat: Venerunt et Syri Chaldaei, Josephus Sacerdos, Moyses Monachus Diaconus et Elias Subdiaconus. Quorum sacerdos cum divinam lyturgiam (quam Missam hebraico [!] nomine appellamus) celebrare, sacraque deo offerre munere intenderet. Nec prius illi permissum, quam quo ritu sacrosanctum munus perficeret et quibusnam verbis in conficiendo uteretur, clare intellectum foret. Tuncque mihi a Reverendissimo Cardinali Stae Crucis, apud quem fuerant hospitio recepti, delatum fuit onus, ad verbum (quod dicitur) libellum missae chaldaicae transferendi. Tum ego ne munus assignatum defugisse viderer operae pretium me facturum arbitratus sum, si ascitis mecum Hebraeis et Punicis 1), seu Arabicarum literarum gnaris. . . ad id exsequendum me protinus mature accingerem* 2). Rogavit igitur primum Hebraeum, cujus nomen non dixit, multarum linguarum peritum, deinde alterum Josephum Gallum, filium medici Julii II pontificis, qui verba chaldaice et arabice ab Elia recitata, lingua materna (gallica?) et latino sermone retulit, ita ut ejus auxilio adjutus Ambrosius textum verborum missae latine reddere potuerit. Hoc studiorum syriacorum in Europa fuit initium, quae deinde edita Introductione in chaldaicam linguam, syriacam atque armeniacam et decem alias linguas promovere

Ab Ambrosio ad studia Syriaca excitatus est Albertus Widmanstadius 4), Novi testamenti editor, qui in praefatione

¹⁾ Punicam linguam dixit linguam Melitensem. Quum non hujus sit loci de aliis linguis disserere, hoe tantum addo, egregie temporum ratione habita Ambrosium egisse de lingua armeniaca. Coptica quoque aggressus est, imo Glagoliticorum notitiam aliquam habuit. Cf. Fol. 20, b. Operae pretium esset viri benemerentis vitam explorare et scribere.

²⁾ Quod factum est anno 1514, quia anno 1529 Widmanstadio narravit Ambrosius, sese annis circiter XV his studiis esse deditum.

³⁾ Subscriptio ita concepta est: Excudebat Papiae. Ioan. Maria Simoneta Cremonensia. In Canonica Sancti Petri, in Caelo Aureo. Sumptibus et Typis, authoris libri. Anno a virginis Partu. 1539 Quinto Kal. April.

⁴⁾ Succinetam harum rerum historiam Assemanius exhibuit in prologo

ad novum testamentum Viennae 1555 haec tradidit: "Ambrosius annis postea multis intra monasticas cellas (erat enim voto suo S. Augustini Canonico instituto obstrictus) meditando tantum perfecit, ut Syri quoque ingenium ipsius . . . admirarentur: Ceterum cum ego a. 1529 in divi Caroli Caesaris invictissimi, Sacri diadematis causa Bononiam proficiscentis comitatu essem et mihi contubernalibusque meis Regii Lepidi, a metatoribus hospitium juxta coenobium, ubi Theseus jam senex vitam agebat, forte attributum fuisset, postridie ejus diei templum ingressus, venerandum senem casu obvium salutavi, qui ut me de Coenobii Bibliotheca rarisque in ea libris sciscitari intellexit, e vestigio in conclave introduxit et arreptis e pluteo SS. Evangeliis syriace scriptis, Hospes, inquit ingemiscens, peregrinis his studiis deditus sum annis circiter XV, eaque sine rivali ad hanc diem amavi. Utinam obveniat mihi aliquando prompto paratoque ingenio vir, qui sermonem hunc Jesu Christi sanctissimis labris consecratum, posteris tamquam per manus tradendum, nam aetas mihi prope jam exacta est, a me accipere velit. Paratum sese Widmanstandium dicentem, quantum potuit, Ambrosius instituit, multaque ex commentariis suis descripta illi tradidit ea obtestatione, ut cuncta in ecclesiae utilitatem adhiberet.

Jo. Alb. Widmanstadium, qui quarto anno post Sienae in Bibliotheca Lactantii Ptolemaei quattuor evangelia et quaedam Ephraemi et Jacobi opuscula invenit, promissis stetisse nemo ignorat, nam primum a Simeone, episcopo Syrorum Montem Libanon incolentium, institutus deinde a Mose Meredinensi sive Antiocheno ') adjutus anno 1555 novum testamentum edidit, quod opus causa fuit promovendorum linguae syriacae studiorum. Nam quum post reformata sacra Catholici Biblia polyglotta edere constituissent et Andreae Musio edendorum bibliorum syriacorum provincia obveniret, Romae ejusdem Mosis Maredinensis institutione usus ²), mox opus grammaticum et Lexidion composuit, apparatui Bibliorum Antverpensium insertum. Grammaticum acutissimi viri opus eo insigne

Bibliothecae orientalis. Accuratam bibliographiam praebuit Hoffmannus in Grammatica syriaca Halis 1827 p. 36. Conferendus denique est Land Johannes von Ephesus p. 25. In Masii epistolis nuper editis nihil me legisse memini, quod ad rem faciat.

Moses ipse a patriarcha Antiocheno Ignatio eo consilio Romam erat missus, ut Sacra biblia prelo impressa in Syriam reportaret. Ass. B. O. I 536.

²⁾ Masii Gram. Syr. p. 4. Ceterum Moses ex Assyria Lexicon et Grammaticam secum attulerat, quae Venetius reliquit, et quorum apographa cum Widmanstadio communicavit, cujus libros omnes Dux Bavarorum ademit. De Mose cf Assem. B. O. I 535. — Praeter Mosen etiam Sulaca (1000), qui arabice Ossar Siud dictus est, Patriarcha Nestorianorum deinde in communionem ecclesiae Romanae receptus, Andreae Masio commercio junctus fuit. Ass. B. O. I 523.

est, quod verba ad norman hebraeam tractavit, ideoque primus Masius stirpes Peal, Pael etc. recte distinxit, nec minus varias radicum litteris debilibus compositarum classes recte constituit. Vides hic studiorum hebraicorum ad enucleandam grammaticam syriacam vim et efficaciam. Neque hoc omittendum est, ex hac grammatica profectum esse nomen status emphatici, quod quamvis in ipsa grammatica non adhibeatur, ex his Masii verbis profluxit: "Scribit quidem Elias Grammaticus acutissimus et mihi olim familiaris, Chaldaeos ea litera (Ålaφ in fine nominum) veluti ἐμφάσεως nota uti... At ut hoc illi concedam, mihi tamen non facile ullus persuaserit, in Syrorum vocabulis perpetuo ἔμφασιν esse, quoties appositum Olaph ad finem habent". p. 45.

Studia biblica Theologorum occidentalium vero totam methodum grammaticae syriacae immutaverunt, quum ab Hebraea et Chaldaes lingua procedentes et primum methodo grammaticae latinae educati, linguam novam discere et docere deberent, non linguam vernaculam, ut Syri antiqui et Arabes, grammaticae opera illustrare et explicare. Ita factum est, ut tunc demum libri grammatici componerentur in usum tironum occidentalium ad normam scholae latinae, in quibus analogia dialecti targumicae et linguae hebraicae semper in censum vocabatur. Grammaticae vero hac ratione a Masio 1573 et Tremellio 1569 compositae - Widmannstadii et Merceri opuscula minora sunt, — Syris ipsis Romae degentibus non probabantur, ita ut rem profundius tractandam censerent. Quod opus suscepit Georgius Amira, qui 1583 in collegium Maronitarum a Gregorio XIII erectum receptus, anno 1595 in Syriam redux, insequente anno episcopus Edenensis consecratus anno denique 1633 patriarcha Maronitarum est electus. 1644). Assem. B. O. I. 552. In Libro suo de grammatica ?) mutatae rerum condicioni cedens, duplicem sibi proposuit finem. Primum enim studiosis linguae Syriacae occidentalibus, qui ex grammaticis modo nominatis linguam syriacam addiscebant, exhibiturus erat opus ab erroribus liberum, quod non ad linguae potius hebraicae et chaldaicae analogiam compositum esset, deinde vero et in usum ipsorum Syrorum scripsit, de quibus haec dicit: "Praeterea cognoscebam id fore multo usui et utilitati nostri Maronitarum Collegii alumnis, qui cum de Syria ac Cypro, ut plurimum pueri

¹⁾ Jos. Acurensis Gram, Praefatio.

عناهل عدد الما عدد الما عدد المساع المالم و المالم و المالم المالم و المال

ad disciplinas capessendas Romam veniant, magnopere propter magnam Syrorum Grammaticorum obscuritatem, difficultatem, et quod majus est, eorundem librorum penuriam in Grammatica syriaca acquirenda laborare solent, quemadmodum in me ipse expertus sum, qui a mea pueritia in ea consequenda non ob aliam causam majorem, quam opportebat, laborem posui ac sudorem, nisi quia mihi deerat aliquis auctor, qui rem grammaticam clare distincte et ordinate tractaret et traderet. His accedit, quod . . . multum illis conducere mihi videbatur, si aliqua Grammatica, in qua Syriacae Grammaticae termini una cum terminis Latinis conjungerentur, et illius regulae hujus vocibus explicarentur, ederetur.

Ita rerum condicione factum est, ut post conjunctas doctrinas graecas et arabicas, post prima conamina grammaticae comparatae, denique scholae latinae liber deberetur, in quo comparatio consulto rejecta est, et e quo postea Grammatici omnes hauserunt, antequam fontes antiquissimi iterum reclusi erant.

Quamvis in tractando verbo recta methodo longe a Masio superetur, et hac in re laudem non meruerit, tamen omnium occidentalium et orientalium Grammaticorum magister est factus, cujus methodus et dicendi ratio simplex et acuta aptissima visa est, quam sequerentur, excepta doctrina de formandis stirpibus 1). Amira Masium secutus in grammaticam recepit et Interjectiones, et primus Syrorum incepit seorsum agere de syntaxi, quam tredecim paginis absolvit.

Quum homines linguae Syriacae ignaros docere vellet Amira, paradigmata verborum simplicium et suffixis instructorum amplissima exhibuit et dilucidius dispescuit, quam ante eum Barhebraeus. At adolescentuli Syri ipsi, qui jam non lingua syriaca, quae illis addiscenda erat, sed arabica utebantur, et latinam non statim intellegebant, Amirae opus in usum suum vertere non potuerunt. Itaque eorum utilitati consulentes mox homines docti Amirae librum in compendii formam redactum syriace et arabice expresserunt, quod fecerunt Abraham Ecchellensis, Isaac Sciadrensis et

¹⁾ Stirpes appellavit conjugationes, vel اوزان الله المنافقة و المنافقة ال

Josephus Acurensis † 1647¹). Ita enim Abrahamus ipse de suo consilio loquitur: "Hujusmodi provincia in eam a me gratiam suscepta fuit, ut nostrae linguae studiosorum votis facerem satis, praesertim cum Grammatica... Amirae... latina fuerit lingua conscripta. Igitur et docentium labori et discentium utilitati una eademque opera consulere volui." Neque aliud voluit Sciadrensis, qui presbyteros Syros divina officia persolventes in Syria et collegii Maronitici alumnos erudire sibi proposuit, ipsius Amirae jussu hoc ad negotium incitatus. Acurensis denique, Antiochenus patriarcha eo usque processit, ut institutiones suas arabice scriberet, quippe quae adolescentulis in ipsa Syria degentibus erant destinatae. Opus suum anno 1645 Romam ad Innocentium X misit, cujus jussu praelo subjectum et maximam partem in Orientales terras tralatum est, ita ut apud nostrates sit rarissimum. Usus sum exemplari Bibliothecae Monacensis.

De dispositione horum librorum dixisse sufficit, distribui linguam in nomina, verba, particulas, more arabico, recipi tamen pronomina inter nomina, la la la la (Participium), de quo confusiones Barhebraei (cf. supra p. 248) repetuntur, inter verba, et praepositiones, adverbia et interjectiones inter particulas. Libri hi omnes perspicuitate, simplicitate, copia eximii, aptissimi censendi sunt ad finem consequendum, quem sibi proposuerunt scriptores. Quodsi soli hi libri publici juris sunt facti, non ideo censen-

¹⁾ Inscribuntur libri hunc in modum المحل المحكم ا

المهم بالعبا معنا بعد المعمد عبان مناها المهمد المعمد الم

الله (sie!) بعد المنوس المعلل إلمان معلل إلمان المعمر معمل المعمر المعم

dum est, alies non esse compositos, semper enim ecclesiarum praepositis educatio elericorum curae erat, cujus fundamentum erat disciplina grammatica. Itaque non modo Maronitae Petrus Metoscita et Gabriel Avodius Hesronita Amirae opus in compendium redegerunt, Assem. B. O. I, 552, verum etiam Metropolita Amidensis, Timotheus Isaac † 1622 1) elementale syriacum scripsit, quod quidem nihil nisi paradigmata continet, ad normam arabicam composita. Exstat liber in codice Add. 21, 211 Musei Brit. et in codice Petermann 17 Bibliothecae Regiae Berolinensis. Quibus libris addenda denique est Grammatica Arsenii (Codex Peterm. 18 Berolinensis) et Grammatica anonymi (Codex Peterm. 20) carsunice scripta, syntaxi instructa, cujus auctor doctrinis grammaticis Maronitarum erat addictus. Codices hi recentissimi compendia prae-

bent admodum jejuna in usum tironum composita,

Sed haec hactenus. Deponenti mihi calamum, quo historiam artis grammaticae apud Syros conscripsi, in mentem venit Vergiliani illius: Tantae molis erat Romanam condere gentem. Quanti labores, quantae vigiliae, quanti errores eorum, qui rem grammaticam in Oriente eo usque perduxerunt, ut nostro aevo grammatica comparata linguarum semiticarum potuerit condi! Sed etiam quantum studium patrii sermonis, quantus amor litterarum, quarum splendore paullatim clarescente tenebrae hominum menti offusae pelluntur. At tu ne spreveris hos conatus virorum, qui ad perscrutandam linguam tot studia adhibuerunt, licet tenuia nobis haud pauca in eorum libris videantur, neve oblitus sis verborum Aristotelis2), ex quo pleraque haec studia profluxerunt, qui hunc in modum monuit: "Ωσπερ τα των νυχτερίδων δαματα προς το ψέγγος έχει το μεθ' ημέραν, ούτω και της ημετέρας ψυχίς ο νοίς προς τὰ τη φύσει φανερώτατα πάντων. Ού μόνον δὲ χάριν έχειν δίκαιον τούτοις, ὧν ἄν τις κοινώσαιτο ταῖς δόξαις, ἀλλὰ και τοῖς ἐπιπολαιοτέρως ἀποφηναμένοις· χαι γαο ούτοι συνεβάλλοντό τι, την γαο Ειν ποοίσχησαν nuov.

2) Metaph. 993 b.

¹⁾ Rosen-Forshall Catalogus p. 89.

I. Index nominum et rerum.

Abraham Bethrabbanensis 30. Abraham Ecchellensis 273 sq. Abu'laswad addu'ali 139. Abu 30baida 139.

Accentus. Accentuum positio ad normam graecam 63 instituta in Syrorum codicibus antiquissimis usu venit 64-66. - Accentus (interpunctio) duplici puncto expressus recentior 67. - Hebraeorum accentus 69-73, 74-76. own auctam habent 77. 81. - Mimetici et temporales 78. - Signa quibus indicantur 78-79, 80-81. Morarum in adhibendis šuhlage usus e doctrina graeca a Jacobo Ed. desumptus 81 sq. Graecae doctrinae in aliis quibusdam Jacobi Edesseni accentibus conspicuae 83-88. -Jacobi systema tabula exhibitum 88-89. - Comparatio textuum Severi et epistolae Jacobi ad instaurandam antiquam et perfectam systematis formam 89-99. - Accentus Thomae Harclensis 99. - Systemata Josephi Huzitae, Thomae Harclensis et Jacobi Edesseni uno conspectu exhibita 99-100. - Variae de accentibus opiniones doctorum 124. 2662). — Ceterum 157.

213, 267. Numerus accentuum 266.

Accentus Nestorianorum 165.177, triginta apud Eliam Tirhanensem 179. — Eorum catalogus 180. 182. 197—199.

Accentuum classes ex quinque speciebus orationis processerunt 163—165 jam apud Josephum Huzitam conspicuis 69.
— Eorum dispositio apud Johannem bar Zusbi 165—166.

Accentuum positio quid efficiat in Dages lene 206 v. Hebraei. Accentuum singulorum nomina: LLD/ 183, 35.

אחנחתא 71.

Lama 180. 188, XXVIII.

انون 73. 80. 81. 84. 90. 94. انون علامه 80. 82. 94. انون 180. 186, 24. المحال 192, 38.

bome 101 182.

で で で か 29. 68. 100 Jos.

اوملا 80. 81. 82. 90. 94. 98. L. 7.

קף 71. 100 [841). 100 Thom. 100h 201 78. 90. 92. 79. 86. 90. 93. 268. 98 1. 7. 79. 91. 226 P. 84 L. 21. 180. 186, X. 12 90 x 85. 87. 94. 266. שניסוע 100 Thom. عرجدا 125. 178. 180. حرحيا ،192 ي 182 مرحيا ذرا المار نقمار المار نقمار المار نقمار المار 79. 90. 92. مسولا 83 infr. 90 v. علمولا 79. 90. 92. 94. 180. Aus 94. 266. 68. 29. 100 Jos. 180. 180. 186 XI, XII, 30 XVI, XVII. 180. 11. 12 L. 15. المحمد عدد معدا 79. 90. 93. مركبا المحمد 125. 178. 180. العممد العماد μαλοα 90 L. 5. 93 L. 1. 1000;00 85. 95 L. 7. 68. 29. 78. 90. 92. 180. Loubles 180. 267. ل 90. 92. 180. مدارصها لمرامل 182.

180. 186 XVIII. 267. اهر 178. 268. 180. 188, 40. סוף מסוק 71. 74. 90 L. 19. 68. 29. 80. 81. 90. 94. 123. 180. العزار العزار العزار 80.90 L.13.94. 192, 36. 29. 77. 82. 91. 180. المحالف ملك على المالف درسال 68. 29. 80. 81. 82. 90. 94. 178. 180. لريا 267. 180.188, XIX, XXII, XXVII. 180. ഇവുത്താരിയ 90 L. 7. 93. 0000 68 1). 91. 125. 99. 166. ML! Loams 182. 68. 29. 78. 92. 125. 180. 200 84 - 85. 87. 94. 98 L. 11. 266. المن 79. 90. 92. רביק 71, in enuciatis imperfectis 72. 12:09 Hari 180. 267. Hari ib. _0009 Hoji 81. 83. 91. المرا 125. 180. 267. on i. e. accentuum vis aucta 77. 80. 81. المعالم عسولا عسولا عسولا عسولا القلا مع et لامرزه مع 85. 90 L. 20, sive | 1000 M. 1. 91 Jas Shas 81. المحموليا 125. 100 Thom. 180.

80. 83. 67 °). 91. 92. 98 L. 8 infr.

Maa 181.

90 infr. 91, 95, 266.

الملا 29. 77. 81. 91. 125. 180.

INL, LAL 125. 91. 180. 267.

المعال (المعال معلى المعال 68, 6; 69, 6; 79. 92. 267.

Hori Jall 90 L. 5. 92. 226, P. 85 L. 1.

Adverbiorum catalogus 21, 170, 171, 254,

Adverbiorum classes 248.

Adverbia apud Johannem bar Zušbi 168, a Barhebraeo bis proposita 254.

Adverbia | = συγχρίσεως 216 L. 5 P. 4.

Ahudemmeh 32.

Alexandrina bibliotheca ab Omaro non combusta 35.

Ambrosius Theseus 269. Amira 272.

Ananišos 102 scripsit librum

المرا بعضره المتمال مضها إناما

Apocrypha 43.

Arabes grammaticos graecos non legerunt 153.

Graeca de litteris doctrina Arabibus ignota 151.

Articuli notio Arab. deest 151. Sie in verbo notiones έγχλίσεως, διαθέσεως, είδους, σχήματος, συζυγίας; notio προσώπων et αριθμού nomine speciali non designatur.

Subjecti notio Arabibus deest 147.

Syllabarum notio Arabibus deest 151. Casus notio Arabibus deest 150.

Passivi notio Arabibus difficillima 148. 154 1). 156.

Arabicorum grammaticorum in doctrina de formis debilitas 149-152.

Arabum de grammatica semitica merita 154.

Aristotelis Organon 3. Poet. Rhet. Phys. ausc. 3.

Aristotelis partes orationis ad Arabes transferuntur 141.

Aristoteles apud Severum 215, P. 3 L. 12.

Arsenius 275.

Artes liberales 2. 210.

Aspiratio 31. 116. 212. litterae L 116—118; 221 P. 21 L. 20 et P. 22 L. 14. — litterae ; 116. litterae © 118—120, litterae

120. Litterae A90, 7

Assimilatio consonantium finalium 258, in Targumo 204.

Babaeus Nisibenus, cantus instaurator 3.

Babaeus diaconus Masoretha 177. Bar Ali 108.

Bar Bahlûl 108.

Barhebraei indoles litteraris 229 sq.

Zamahšarii grammaticam libri sui fundamentum sumsit, 231 —233. 235. 236, quocum conjunxit doctrinam antiquam grammaticorum syriacorum 234. 235.

Barhebraei de vocalibus Jacobi Edesseni errores 50. — Jacobum exscripsit 61. 101. 264.

Bar qardahe v. Johannes bar Kamis.

Bohtisos 108.

Canones nominum graecorum 57, syriacorum 58. Casuum nomina 13. Casus 152. 157.

Casus per 3, 2, \$\infty\$ formandi 115. 155.

Choeroboscus 7.

Conjunctiones apud Johannem bar Zusbi 169, 171 apud Barhebraeum ib. sq. Tractatus anonymus a Gottheilio editus 172. Cf. Bar Bahl. ed. Duval 242, 243.

Consonantium classes 54. Consonantes occultandae 258.

Consonantes permutandae apud omnes Syros 259, apud Occidentales ib., apud Orientales ib.

Consonantium permutationes turpes 261 sq.

Dages neutrum 206.

Derivatio nominum a verbis 134. Dionysii Thracis grammatica 9, codices 7.

Dispositio grammaticae secundum genera punctorum 263. V. Grammatica.

Domesticatio 244.

Elahfaš 139.

Elaşması 139.

Elias Tirhanensis 154.

Eliae Tirhanensis opusculum de accentibus 181, 194.

Elias bar Šināyā. Vita et scripta 109. Nomenclator 110. jol Lion Illan ed. Gottheil 112.

Elhalil 139.

Elmubarrad 139.

Ettaqafi 139. 140.

Ezronita Gabriel Avodius, 275. Flexio apud Severum cum doctrina de vocalibus conjuncta 212.

Genus 241; a Protagora sophista introductum 144.

Genera apud 3Ananišosum 104. Glossae vocum difficilium 29, non biblicarum tantum, sed et aliorum librorum in scholis lectitatorum 32. 103.

Glossariorum initia 5.

Grammaticae definitio 155. dispositio 159, — apud Eliam Nisibenum 134, — Josephi bar Malkon 135, — apud Severum 212, Barhebraeum 232.

Grammatica anonymi 275.

Grammatica latina cum syriaca conjuncta 273.

Grammaticae versibus compositae 112, 269.

Hadji Chalfae locus de grammaticis Arabum 137.

Hebraeorum accentus logici 69, musici 70, quonam tempore appicti 75.

Honain 103. 105, seripsit grammaticam arabicam secundum systema graecum 106. Etymologia cabbalistica 106.

Hymni e graeco translati servato numero syllabarum unius cu-

jusque versus 38.

Jacobus Edessenus. Vita 34, 43. Studia graeca 35, hebraica, samaritana 36, regimen ecclesiasticum 36, canones 36, 43, ordo baptismi 37, scripta de ritibus 37, epistola critica de Jacobi Sarugensis homiliis 37. curae in hymnos 37-41, servilis imitatio vocum graecarum 41, studia exegetica 42 (adde Martini editionem hexaemeri in Journ. asiat. 1888 I, 155), chronologica 42, critica de apocryphis 43, recensio veteris testamenti 44 (adde recensionem Pentateuchi, Martin La Masore 315), epistola ad Georgium de describendis libris ab ipso recensitis 45. 114-115. Grammaticae procemium 49, vocales 50—52, 59; de legendis
libris vocalibus destitutis 52,
consonantes 58, earum conspectus ad mentem Jacobi 55,
canones nominum 58—61.
Ordo quo tractavit verba 252.
133. cf. 245. Modos [23] dixit
250. Tractatus de Punctis
262 3). Accentus 99 sq. v.
Accentus.

Jacobus Tagritensis v. Severus. Ibas, Edessenus episcopus 29¹). Ibn Chalduni de grammaticis judicium 149.

Ibn Doraid 139.

Ibn el haddåd v. Johannes bar Kamis.

Jesujahb bar Malkon 111. Jeziditae 139.

Iliadis loci syriace 211.

Imperativi suffixis instructi 176. Imperativi et Perfecti discrimen 157.

Infinitivus, ονομα φήματος 215, P. 2 L. 20.

Interjectiones ab Amira 273 distincta cum conjunctionibus enumerantur 171.

Interpretationes interlineares et litterales 5.

Interpunctio Graecorum v. Accentus, Nicanor.

Johannes bar Aphtunaya hymnographus 38.

Johannes alius hymnographus 38. Johannes bar Kamis 136.

Johannes bar Pinqaye 136.

Johannes bar Zusbi 158, de philosophis pendet 159—162.

Johannes Bethrabbanensis 30. Johannes Estunava 107.

Johannes Masawaih 105.

Josephus Acurensis 278 sq. Josephus bar Malkon 111, 124, 126, 134, Israb 143.
Isaac Sciadrensis 273 sq.
Išoš bar Nun 105.
Išošdenah grammaticus 34.
Išošyahb bar Malkon 136.
Jūnus ibn Habib 140.

Josephus Huzita, Dionysii inter-

pres 8. Accentus (novem)

decem introduxit 28. 30. 681).

Kitab el-nuqat wassakl 140. — el amtal 139.

99 - 102.

el-nawâdir 139.
 el-lugât 139.

 halq el insan, el ibil, el hail, el-sat, el anwa 139.

Lexica composuere Honain 105, anonymus, Marwazāyā Boḥtišoz, Bar Ali, Serošewai, Bar Bahlûl 108.

Litterae debiles 252.

Litterae perfectionis v. Magistri scholarum 28, 30 ¹). Marhetâna 157. 177. Marwazâyâ 108.

Masius 271. 272. 273. Mehaggeyana 157. 176.

Metappeyana v. Nayoδa. Mossulensis = Elias Tirhanensis? 228 P. 45 L. 15.

Nayoda 126-132. 157.

Nāyodā vario tempore vario modo per lineam signatum 207—208.

Naγοδa post , το 129. 203.

Navoda 201, post omnes vocales in Targumo 202—203.

Narses 28. 29 1). 178.

Nicanor περί Πιαχής στιγμής 82. 86 sq. 101.

Nomen est, a quo verba derivantur 217 P. 6 L. 19.

Nominum classes apud Jacobum Edessenum et Barhebr. 58. 61, apud Johannem bar Zusbi 162. Nominum formae 245. Nomina propria Barhebraeus ad mentem Zamahšarii tractat. 236—239; nomina appellativa ad mentem Graecorum 240, cum additamentis arabicis 241.

Orthoepia aramaica in Targumo 200.

Orthographia Jacobi Edesseni 46 —47. 114.

Palaestinensium pronuntiatis 262. Palaestinenses sacram scripturam syriace enarrasse Eliae Nisibeni est opinio 114.

Palaestinenses 227 P. 42 L. 16. Paradigma verbi τίπτω 26.

Paradigmata verborum 132. — Verborum classes et ordo 133. 224 L. 1.

Participia et Adjectiva non distinguntur 168. 248.

Particulae 254. حرف 143, definitio 142.

Passivum definiri nequit 148.156. Paulus, Edessenus episcopus, hymnos graecos syriace expressit 38.

Paulus Persa 141. 142.

Pedaha pro e apud Orientales 173.

Permutationes consonantium in pronuntiatione ex imitatione grammaticae graecae 53. 121, ad arabicam doctrinam accommodatae 258 sq.

Permutatio consonantium 121; g et § 137. w et ; male docetur 225 P. 30 L. 17.

Petrus Metoscita 275.

Praepositionum catalogus 20.

Praepositiones apud Johannem bar Zusbi 169.

Probus 159 sq.

Pronomina cum suffixis et affixis verborum a Johanne bar Zusbi conjunguntur 168.

Protagoras sophista γένη ονομάτων iuvenit, e quibus posteriores genus grammaticum fecerunt 144.

Punctorum genera, magna, media parva, secundum quae grammatica distributa est 263.

Puncta studii grammatici fundamentum 3. — Punctum inferius indicat, consonantem vocali esse destitutam 120 —121.

Quadrivium 2. 210.

Qualitates, διαθέσεις, Jlour

Qutrub 139.

Ramišos 30. 177. 268.

Schemata 244. σχημα, Ja. acol.

Schola Nisibena 30. 125. — Mär Märi prope Seleuciam 125. — Mahuzaeorum 125.

Schola Seleuciensis 30, Aitillahi 125, Kanduqaeorum 125, Tel Dinaweri 125.

Schola coenobii Mar Matthai, quae sua propria methodo erat insignis 209 sq.

Scriptores in scholis lectitati 2, 32.

Sergius Resainensis 6.

Serošewai 108.

Severus bar Sakku, vita 209.

Severi dialogi 210 sq., eorum codices 213 sq. — المحمدا المحمدا المحمدا المحمدا المحمدا المحمدا المحمدا المحمدا المحمدات المحم

Severus Alexandrinus hymnographus 38.

Sibawaihi 139. 140. 142.

Species V. Jan.

Species 215 P. 3 L. 23; 242, quinque species orationis 157. 163. 250.

Status absolutus, constructus v.

اءمر

Status emphaticus 272. Studiorum ordo apud Jacobitas et Nestorianos 2.

Subjecti notio deest, (v. Arabes)
147.

Syllabae 56, earum classes ib. Tempora verbi tria, quomodo apud Arabes completa 142. 149.—apud šAnānišošum 104.

Theodorus Mopsuestenus 29 1). Thomas Heracleensis 84, 99. 101.

Thomas a Novaria 110.
Timotheus Isaac Metropolita
Amidensis 275.

Tremellius 272.

Trivium, Quadrivium 2. — apud Graecos 210.

Typus, τύπος, forma nominum 245.

Verba 142.

Verborum formatio 157. Modi v. المتا et إنتا

Verbi definitio 248, classes 133. 167. 252, schemata 17. 33. 251).

Verborum ratio apud Amiram 2731).

Verborum formae non secundum derivationem sed alphabetice enumerantur 103. Stirpes non perspexit 'Anānišoš 104 neque postoriores grammatici.

Vocalium nomina 50. 103. 106. 157. 173.

Vocales binis punctis vel signis graecis expressae Jacobo Ed. ignotae 47; 49, 1. 2. Vocales Severi sex 212.216 P. 5 L. 17.

Vocalium singularum nomina.

JM 173.

الترا المرا الترا المرا الترا المرا الترا المرا الترا المرا المرا المرا الترا التر

معد الما العد العد العدم العدم

المر بمعل بمعل بمعل

المعوم المعام المعال المعال المعال

المنا المنا المنا المنا

المنع بمرم سحرا

Acor 113.

المعقم المرور معقم المرور

را انط , هرحم , حبار 50. مرحم , عبار 218 L. 1. v. اج.

المعالم المعال

112. تحريار .50 نحرا اندط رحنا 175.

المسوة بعبوم 112.

|Na = & 103. 106.

المبيل جلم حتا = e 103.106.

Vocativus, o/ 246.

Widmanstadius 270.

Zamahśari v. Barhebraeus.

Zeqāfā pro Pedāḥā scribendum 173. cf. 218 P. 9 L. 15.

II. Index syriacus, arabicus, hebraicus.

عمراد عدال ابدال 157.

المِيْرُ, دَاَّمُ عِلْمُ 242. 243. 249,

Jail Lauren 250.

|Aurole Adverbia itinerum 22.

اخفاء المسعسة (اخفاء

| Ervuor 2461).

الميدا, ποιότης 211).

lo conjunctio 172.

عمر الحدا هم المحدا هم المحدا عمر المحداد عمر المحداد المحداد

العما = العمار = العم

Aux/ 212 Praefixa verborum.

Νοmen 141.

| 169. | 143. | 143.

اصطلحوا عربي المعالم = المطلح المعالم المعالم = المطلح convenerant inter se. 241.

اضافة المافة عداد المافة

انارا 175.

oili/ Articulus, = aptov.

90.961/ 47º).

|Loil v. τοπικά.

W 169.

No. Vocalismus particularum, o, i, o, N 31. 115. —

Casus 212.

in Targumo assimilantur 204.

المار العلام 247.

مُنتي = طر

175.

126 adhibe Nayoda, rad. .

absol. et constr. 247.

المتنام 113.

جزم 156.

عصر 115.

lon = yévos.

القارا؛ لينقس القص، sive

المستمار 113. 212.

- num γενική? 152.

|Ao ... intransitivum 253.

ν. παραβολή 22.

): νος ν. σχετλιαστικά

De Jarray scripserunt Josephus Huzita, 3Anânišo3 102. Išo3 bar Nun 105. Honain 106. Elias Nisibenus 111.

μοοδί, παρατατιχόν 17. V.

يماليج بماليج (ماليج بماليج

of 115.

Mg 56.

Jio 2391).

τικοί. ΟΙΟ Υ. Εναντιωμα-

واصله 224, P.28 L.4 = واصله واصله برضع برضع برضع 241.

اقل رقل برونار برقل برقال برقال برقال

ζοι, συζυγίαι 17. 249. 16.

الْمُحَارِّ ، 2491). 17. حركات 137.

vocalium signa 113. 263.

القدارة المكارة المكا

امنار), مصغر 247, diminutivum. التاريخ التاري

الل = الل = الل

ان 175.

المحال = διάθεσις 146.

= τὸ κατηγορούμενον 147 = β 246.

العلم الم 247.

fortes 55.

علم بملحل 253.

Pronomen 18.

debiles 55.

210.

Jay Loan, quinque species, cum modis confunduntur 250.

محرا = خفص 1401). 174. سرال

Anaon gutturales 54

Jan, Jlasan πάθος 62. 155. 213. 216. v. διαθέσεις.

idem quod haso.

الاعتمار 1023).

الخبر . لَحُل 156. 246.

Ιωροί, τοπικά 22.

Ισος, σύνταξις 20.

المعلى المعروب المعلى المعلى المعلى

JA:34 clausae 55; 3/ 126 adhibe lineam Metappeyana.

ارو = ال

ا طرف 145 ex graeco ἀγγεῖον processit 156 infr.

Jua 223, P. 27 L. 5. v. Januaro.

non du 228, P. 46 L. 5.

الكريسة 113. 17 = فىدىنۇد.

المار المار كالمار المار المار

ν. άρνησις.

JLαω0 = ποσότης 216, P.5 L.4.

لعماع v. المعام المعام v. المعام الم

Liass v. ἄρνησις.

المعتل , حدد 252.

14.

book = gamal, $\lambda \epsilon_{ii} = 219$, 12, 19.

laga 211.

AND 174.

Las 174.

λόγος 215, P.2 L.4. ἡῆμα. Ιτρομο v. ἀπορηματικός?

268. محركا

عصميا

.155 صل = مَبْنَيّ

ν. συναπτικός.

المبتدأ, inchoativus 147. مامبتدأ

المحروب المحر

266. مرموحيا

Coox 211.

Jacob jusjurandum 174.

المحتمد المحت

267. مرحيا احا

|August clamantes 55.

23. ν. συμπλεκτικός.

256. 128.

conjunctio = nempe, scilicet. 171.

المافة معدماً 246.

Da No, participium 247. 248.

ν. παραπληρωματικός.

μλοο, γλώσσα 215, 2, 4.

ν. ἀριθμοί. 249, 16.

Auro 248.

Ιως του ν. είχασμός 22.

.155 مفعول = محصلاتا

et مُخَلَّا discrimen 174.

نكرة et الكرة 156.

Ιω... 90 ν. σύγχρισις.

μος ονο, εὐχτικός 1631).

Δον v. πτώσεις.

sunt etiam Particulae

256. 54. مخرج , محوميا

ΝΙα: Φο ν. διαζευχτικός.

لا صريكال مريكال مريكال

المربار بتومرا المربار بتومرا بتومرا

פקבען, פעבון 249.

مرحتار), 17 Adverbia media 20, عرجتارا 21.

273. 274.

μέσα, mediae 53, alio sensu 55.

مصغر المعمر المصغر

μαρος, ὑποτακτική 17. 249. κτητική 20.

v. Magistri. 178.

בנכבן סניטלודים 20. 57.

κομίτησες. ἐρωτηματικός 163. v. ἐρώτησες.

كمارك 288, 6. 227, P. 42 L. 19.

Loubles 267.

Δχος, ὑπερσυντέλικον 17.

haras servi, accentus 164. 182.

A transitivum 253.

Sibilantes 54.

μίταν v. βεβαίωσις.

ν. συλλογιστικός et συμπλεκτικός.

المكمم 244.

المحميا

المركسة المركس

المريدية الم

ν. θαυμασικά.

المال 255. ايدال 257. 258.

μολο, ὁριστική 249. Ι ἀόριστον 17.

المناه 255. 256.

L. 3. 218, P. 10

| Ιοιου Ο Ι ν. απαγόρευσις. | Ιν. απαγόρευσις.

εύχτικός 163.

.155 مفعول = كمدحبا

insertum. 219, P. 12 L. 15.

JA .. 212. 255.

JLOWILLAS quid sint, 159.

L. 19. σίνθετον 216, P.4

.246 مصدر , بحوسل

128. 256. 267.

נגינות 82.

بمتعلى, verba a Nun incipientia 253.

المتما المتما

اسط 175.

quietae 55.

العند 267. إلى المنابع 90 ult.

265. تعا قصمتا

المسمع إحد 2504). 265.

174. بعد ا

نسبة المما 244.

نسب السب السب السب

244. عدم منسوب

الاستثناء = بهجمال, exceptio 246°).

. לניטה 74.

المحال = نعت 156.

ارم 178. 268.

num causam finalem designet? 153.

المحمل بمحمل

المدلات المحلال المحلال المحلال المحلال المدلال المدلال المدلات المدلا

]Στοι, ψιλά, tenues 53.

A 228, P. 44 L. 2.

Jima 176.

συλλαβή 90, 7 ν.

1, 300 90 1. 6 infr.

paco lemnisco instruxit 46.

المحمد 211.

المثمر كافعاد بن 241.

forma etymologica 217, P. 7 L. 1.

سليقي, σολοιχίζων 143.

المحلال عدا

23.

11 incompatibiles 55.

causa adhibitae 169.

Jul; 200 90 1. 5 infr.

DO;00 174.

Ιλοίοση κ. ποιότης.

|Loρα 218. 216 v. διαθέσεις.

λωω, δασέα, aspiratae 53.

: 17. 104.

174.

Jos v. Επίτασις.

عطف عطف عطف

| 20, |Δα Δλ, ἐπιῦἡημα 247.

superiores 55.

ν. αἰτιολογικός.

المكم المكم 243.

loos = u 218 L. 1.

i. e. Jud puncto inferiore instruxit 106.

178. حرسا

ا ١٦٤ حزدا

JAural fortes 54.

. 17 ودهم

Jele et Jese cum évépysia et

πάθος conferenda 148, — idem quod jacom et μιαλοών.

155.

90 lin. ult. προσφδίαι 265.

المحمد ال

265. تعا قصمتا

JAien aios 102 titulus libri.

يقمرا بحونعيا

JA-209 248.

اهم 175.

|LUO v. ὁμοίωσις 22.

239. فلان = ولح

Looms, απογαντικός 163.

absolutus et constructus 219, P. 11 L. 20.

Jomo 250, 163.

لعدل عدل عدل

12009 v. παραχέλευσις.

)2009, προσταχτιχός 163. 249.

250. 163. موميا

الما ومورا رومورالم

ρος πρόσωπα 16. 249. cum quš. 220, 18. 22.

i. e. ἀπλοῦν 57.

membra periodorum 90 infr. 95. 155 et passim.

apertae (neque vero Pe Đāḥā instructae) 55.

اني 176.

الم ب. ونربر بالم بي علام بي الممال بي المما

ι. ε. πρωτότυπα 57. 244.

Σαμα Ιαμα, Praepositio v.
πρόθεσις 247.

| 156. |

| Δ.το, έγκλίσεις 249. 16. 163. 250 ³).

Hori = $\pi \epsilon \xi \acute{o} \varsigma 9$.

வட்டை முன் 267, முன் ib.

θεσις 20, έγκλισις 216, P. 4 L. 10.

v. Aspiratio.

المحمد ا

| Likau | Lio 266. | Likau | Lio 266. | Lio

266. عمده مرهوحيا

المسلاف علسما 266.

عصده عربا

Awa-aa 248.

المعمور المعمو

Δροα = δριστικόν? 104.

JLÖL/ 126). 187). 194). 31. 104. 213.

لنبعد ألبيتدا 246.

النامع, عدات 247.

Jana, Participium 18.

176.

J;a 176.

المكع المقد 263.

λοολα 160, συνθήκη, Δίοδιο 241 v. συγκατάθεσις.

v. Nomen.

الم محدد (30° accentus 250°) عضره 90 infr.

loe syllaba 56.

Javal .: 266. v. Accentus.

Articulus 18.

كنْتُ 243.

Wal 106.

|Ajol v. συγκατάθεσες.
|Ajön | Aποο Jopa jol
|Löjol | Lakö titulus libri
103.

LANL 244.

العدم عبصل 216, العدم 248, العدم عبد العدم العدم

المنا المنا 244. 2511). المنا المنا المنا المنا 212. المنا 176. المنا 156. المنا ألم 156. المنا المن

III. Index graecus.

αθροίσεως, μεσιο 22. αιτιολογικός, ΔΙΔΔ 23. في الم والما ومدار ومدا αόριστον 15. μων μο μ 17. απαγορείσεως, μ 12000 91 No 21. απαρέμφατος, το Ιλοι: ΔΟ 17. مرامدا άπλοῦν, Δ. 20. απολελυμένον 16. מוספקעל 24, מוסהיע ? άρθρον 18. 224, P. 28 L. 4. αριθμητικόν 16. αριθμός 9. 13. 16. 19 ν. μ. ν. αρνήσεως, Liasay, sive ασυναρθρον 20.

αυτοτελές 64. 65. 69.

Abhandl. d. DMG. IX. 2.

βεβαιώσεως, μίτων 22. γένος 9. 18 | v. Genus. γενικόν 16. δασέα ν. ΙΔ: δευτέρα άνω 88. διαζευχτικοί, Δ. 2:90 23, . محققا διαθέσεις 16 bis, 17. 62 infr. المحمد ال 134. 155. 240. 246. 249. διαστολή 63. βραγεία διαστολή 87. διπρόσωπα 202). διώνυμον 15. έγκλίσεις, | Ν. το 16. 249. 250. έθνιχόν 15. در على على 18. 16. 17. 19 v. إيمار در الإيمار على الأوراد والأوراد والأورا είχασμός, Ιωι; Σανο 22. Έλληνισμός 143. 19

פום ילספכלה ליסודושות בים 24. ἐνέργεια 16 bis. 17. ένεστώς, ρορ, ρορ 17. 26 b. Esig 146. ξπίθετον 14. έπιμεριζόμενον 15. ξαίροημα, κοιο 🔰 20, 🐚 00/10/ בת מב, בון יצבון לבו בבי 22. ξπώνυμον 15. ξοωτήσεως 15. | 22. εύχτική 17. είγης σημαντικά, μιρου 120 2 21. θαυμαστικά, μόσιλο 21. ιδικόν 16. ατητικόν 9. 11. χύριον 14. μέλλων, -Δ2 17. μέσα ν. ΙΔω, νο. μεσότης 17. ueroyn, Laslae 18. ομοίωσις, 1110 22. ομοιωματικόν 15. ομώνυμα = Να ωσα 5. 14. όνομα 9 v. Da. όξεῖα 101. οριστική 17. πάθος 16 bis. 17. πάθη ad προσωδίαν pertinent 63. παρά in nominibus compositis

voce and exprimitur, e. c. παρασύνθετον = Δοιο ελ παρασυγαπτικός = :... Itaque quaeras nomina simplicia. παραβολή, Δοος 22. παράγωγον 9. 17. 18. 20. παρακείμενον, Δ. 17. παραχέλευσις, 1000 22. παραπληρωματικός, μένου 24. παρασυναπτικόν, Ιωρο : Δ عدد معودا ,28 παρατατικόν, Προολ, 17. παρεληλυθώς, :21 17. παροξύτονος 90 L. 7. 101. παρώνυμον 10. 12. πατρωνυμικόν 9. 11. 243. πεποιημένον 16. περιεχτιχον 16. περιληπτικόν 15. πνεύματα 63. ποιότης, |1000 > 1 211), 120001. 216, P. 5 L. 4. ποσότης, Ιωνος 21. 216, P. 5, L. 4. πρόθεσις, Ισω Δοσ. 20. πρός τι έχου et ώς πρός τι έχου 14. προσηγορικόν 14. προσταχτική 17.

προσφδία = ac-centus 62. 63. 265.

πρόσωπα 17. 19.

πρωτότυπον 9. 17. 18. 19 bis. πτώσεις 9. 13. 18. ἡήματος 150. Νυπ ἡ ὀρθή sit πτῶσις 152.

οηματικόν 10. 12.

στιγμή 63 sq. μέση 64. τελεία 64. συζυγίαι, Κόι 17, Κοοό,

Sever. το 7).
συλλογιστιχός, μετοβλο 24,

συναπτιχός, αρως 28, σύναρθρον 20.

συγκαταθέσεως, βληολη μιροαο βλοαλές 214).

συγχριτικόν 9. 11.

συγκρίσεως, Ιναίονο 22.

σύνδεσμος, | 28.

συνθήχη 160 vide |Looks et

σύνταξις, Ισομ 20.

συνώνυμον 14.

מבים ווספין איססין איססין מבים מבים איססין איססין פריים מבים איססין איססין איססין איססין איססין איססין איססין

σχημα 9. 12. 16. 17. 19.

σχήματα verbis syriacis attribuit Ahudemmeh 33.

ταχτιχόν 16.

τόνοι 63.

דסתוצמ, אבסיבען פון 21.

υπερθετικόν 10. 11.

ύπερσυντέλικον, Δυακ 17.

ύποχοριστιχόν 10. 12. |Δοίρω.

المحزا ٧٠ معرفيها

υπόχρισις 63.

ὑποστιγμή 64. 86 (ἀνυπόχριτος et ἐνυπόχριτος).

וֹתסדמאדואה, מסבלען 17.

ύφέν 64. 78.

φερώνυμον 14.

φωνή et ψόφος 160.

φωνήεντα = ΙΔωλο 54, ΙΙΟΙ/

| Nalo 217, P. 6 L. 2.

χρόνοι 17. 63.

سناد ۲. البقا.

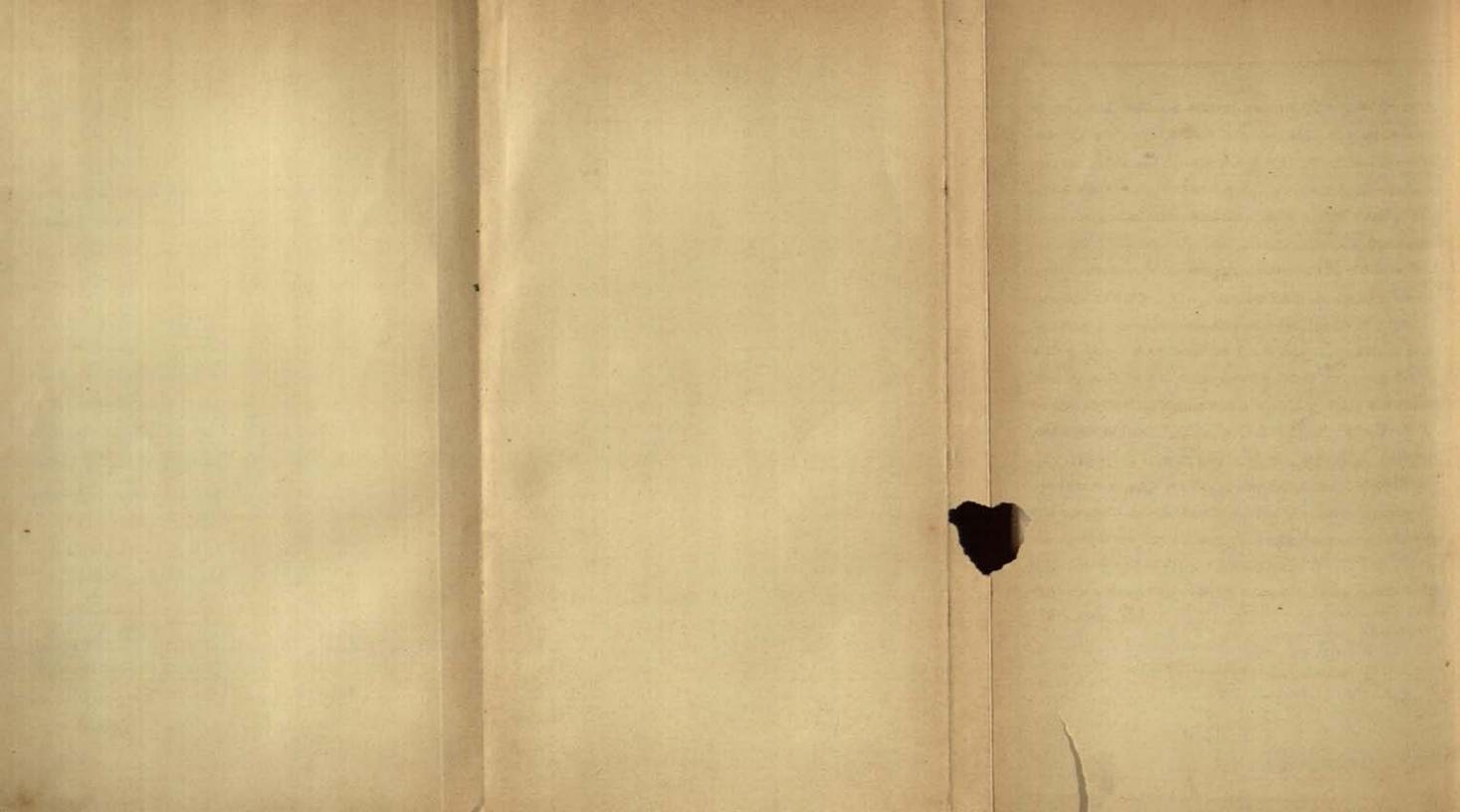
the Abanamada sind Captal Historian woel & acut distribute Druck von G. Kreysing in Leipzig.

MAN SERENAL STAN 000 - 1010 - 100 COST CONTRACTOR OF THE PARTY OF المع والمعددة والم בפסת היום לים ליה עופס של

والمن المن من مناهم ما در المالية المالية Male Nepale

Cot Mus. Brit. ADD. 17, 217 Fol. 38 2 とうなる できる Barhebraci locus de vocalibres Jacobi Evessenie ex cot. Mus. Brit. ASS. 7201. Fol 195ª

وصفتي واود الما عبدالما معالم ما المدمد منصا بدعف الموسا والا .. بون بمعدد المعدس المعدد المعدد المعدد المروضة المرمد ممرمد ويماموا المعان المامة ولا يما لحبوا ودعجا محر وحصا امعا معدا و معمود معاونا بعدا در و دو 1/200 Thisam Holl Longer Waren ومع وبده لعظور معم وسيد العدامة إفع عدد. و المعدد ملمقنه امده عصب فنما ، مذاهم مامخ جرو عجما ومذحرا اوبعاك ممنحرادنا فلحط البيطائ مصح إ داما عد معورا Minde alis into others a مدندد مدلدة افطدا والمعبص ملاسم مد كويدا Minera weel call & Sound 186 whood واده دسيم انوره من عطب ما الم يدروندا اورسرجندم اطامدوهاي الاستعارض وسي المنتصابه وإنها و المنام المرمان لحدامده وراعا المعام المنام معصد ودرا المحداد مرا المع وا بعد المانعة

न्य न्यांक निर्म (१) क्या त्या त्यावा मंद्र में क्ये निर्म क्य בא ולשוא ובבל עם לביבי בל לביבים מו בן אבים אשל عد حده مست ناز لعدمت شه إمدا بحددلام منه سه نهانه. הבשונה בשמונה לב. בנאיני שניאואה. יים אבן בצופשא פצופה שות שומא דבפוקים. ... (ila, cosich. pasa) ... (verso, cols) ... האסב שלכחה כל לעוד דכעבדינם אה מדעשאי דל בשאולים נא क र्राष्ट्र स्था राज्य प्रतिक कर्म क्रिके स्थान : برعمته مرامع وبه مع مراسان مرممهم با بسعد مطمع بسام مود والمن معمل المعام حديد المعالم अन्य कर् में का म्ह्यादिकार : दक द्रम्म दिकार عديد مدها مردد مردد مدرد ودود دم وداند المصمر بالموام (sic) ما الموام معافر معافر معافر ما אסב לעבימא הם ב דבן ... (col.2) ... े प्रमुद्ध रेद्द एत्राह्म का क्लिक्स क्ष्म क्ष्म क्ष्म ביל בוא מוא אנים דלפביא מה דובה א המם דבבה א דמב בכם אמלושורה לבוסם דבשוץ הערביה ולבד נמבלוא להיאץ אבי וצמולא בבחולא ועדולא בבדולא. क्षं कि करा : के वारात्र महत्वा क्षेत्र में انمر محليم. ونال . .

अर्थ व्यक्त वा विश्व अवका

¹⁾ Wright addidit sen, at of supra 2) Cf. Pag. 61. In numeris confusio est.

حصونه شهر بدنه دمهدن ميسه دوله مداند المهدد مهد معمده مد مده مد مد مداند مي و مداند مي مداند مي و مداند مي و

工.少

ور ما المالية المالي

Cod Musei Brit. Add 14,665.

(الموره المرام) مد سلم وحمد الله والمرامة ملك مد المرامة المر

של מוחוא דיבשוק

 Wr.

مر المرابع معدن ، ودر المرابع المرابع المرابع المرابع و المرابع المرا

3 ==

01

34

Wr 5a

בבולא. דבותא במוסא המושא בעול אום בעול אום 、大きんして、べりと、大きんして、かんかんなっていいろん דכותא. דעניאלא. בפולא. בעולא. בעניאו בעניאלא. ו הלה יוף . הלול ים שה עשה עינות הנח הוחם למשל مله مديلي. شده مع جمادتا عديد العمل معنى العندم منعنى منطع مد بسد . مدمينا مام بعند مدة משיאי אנישא וחבים אין במשים ובשיאי ביוש شه درسه ما مدونم ميسمن مل دوله دوله وراند وراند مداد مدانه בשוא דין לם ביו כלוצ מלאוניא כנוסניא פון אין אילוש באו בים בבי בים ביותו ביותו בי בסטונה سيكسف بعديد دم مم لم والمه وكسه في دوالمه כבו שואא וום מחא א איף מחנה ושאמיו. כולהא בלובלשי את אישוא ביש ביש בישא החה בעלולש الخطريم مقصمه مح المعدى مهما مدون المعدى مولانه موانه محاني محلاني محاني مدون المعدى محاني مدون المعدى محد المعدى معدى المعدى مدون المعدى ا

رمان مراب بالمراب مدم معادر المراب المراب

عنى قالى والمرسم لر به مديد مديد المارد والمرسم المرسم والمرسم والمرسم

) In margine Kano

در المعلى و دكول الم درك المار الم درك المار الم درك المار المار

مردية مرا مر بالهدم وقبله دوريه معاد

معامد عدماع دستع د مدمات دمع الم المساملة في ما من الما المام ا حمدلي لمعدد في مدود المام والمع والمعدد के के क्षेत्रकारक करते की का के का के का के על שוניא הם זמקאלות בנואא המנות כנואותי . כבואה פנות שו משוש אם משבלין. אלא אייניא על מינוא שי בי וֹם. מחֹם וכן חוא על איניא. מחֹם וכן איניא על חוח, किक निक्न निक्क दिवकां मद्यीविक अने द् वाद ward soo reigns with appear soon in रिक्रम किन्नेंबिक क्रिय हत्यां क्रियां मार्व स्वानिक मार्थिक מאל איני שול וניו של יניו של יניו וייול ומיוע להנים مقتع علم مدادة عدم عند عدم مالم. وسيلم المام العندية بنام قالمسة ودوله من بسنة المرابع באם בבלא בלא הח מובנא מבנה. אול בחן א או הוא ממים דכך להלמשן משל כבי כבי מש דין משו לא ביי שמים מן שבעל שבעוא מובן אובא אובעוא המן אלמה אלהם מש אנשא אנשא המול המול המול המול אנוא בנה

Wr.

במש אנל מעל אם מום א ויב במלא. דכבא פייא ومد مقط عور درمان عدم عدم عدم المعدد المعدد حلة تعديد بنامه والم حقيم المعلم ملاقعه من مقدم سلم لكيفه ملاقعلم. منقعهم حن صدره لم للتبام अक्ष रक्षेत्र रक्षेत्र निक्षिक्ष विष्य रहन्त्र वह בשנים . יש של משלאי בשל של שיי שני מל אשיי אמשבם של אים בנים ונהל מו אל בשנים מל المعالمة عمر دافد سمع بيه حدمة وطه ملم فاحد أ. הי בושמאלא שמה כמן מיא מיא נכושי. כויידוקא הם שיקרא ום : אמושה שיקרא ב בקום פא: אקרים מוקראם حرسان الحرسان ومدهدة و عطمه للة المتها والم سمة له حيد آ. حد له مجلل لحبمان لمل قد معالمة عد بت دم درم بعداهم المديد درن دودهم السالم אם שהפעלא שניאולא מצבע אנה ינוד מחחוא שובא مسكاء عدم مديد : المناس ما تعام معد مراقة المام م व्यक्तिक व्यक्ति यह अभ्य स्थित .

مرابعه معدم معدم المدرسة المورك ويناع المرابعة المرابعة

33

عومه تها دور حلمه بوس محده معدم مام رسد معهد אם שו מד וצו מוחום עבוד שר אל שב בלה של בילה مام محددلل المناسعة محددالم معدد إسانة حلسمة قداه قالم دموتر معدلت مع مددلاسم وخدام معسم אות משא בלה לנו אנים לו בשם אוינים جمامة معيمة عدم معلمة عدم تعدم معرب محم وصالحد مد بعد مديد مديد مديد مديد مداعه בתמונא אפ בן לצוא יחמא. בקף אחשיא בחוף לשלבה לא ביה באליא היא היה מה מים אל בים בשום אים או הליוה לשינים יואה השום אוצו محلالمان وسع ماعد عدام والمراع والمام والمام ישוא . היום במפחה מינא דשהישא. איבה לדנהשפה אה-ملكة. مل سعيق مع صوبة معنى الدمة صدمهم الديد स्थेन केर्द्रमंत संवान को केर्ता रास्त सम्मेन करें

Mus. Brit. Add 17,217.

علام معام حد مناية . مر بريد برمع (fol.37a) معد مع معام حد مناية . مر بريد برمع معا فرر معاد معاد معالم دور براية . مر بريد برمعا معد

المرابعي، المرابعي، المرابعي، المعودي، المربعية المربعية

W1:

28

عالم مستع مع للا: مندور مع مع حمودي ولل المعدمة אם מות. אומים ממו מנו מוצ משיבו מונים מם שבוא מומים משוקשו אישונים אשן משוש בשו היו בים בשו בא مخمة ملق متعا رصاح عدد وسعدم (١٤١٥) معد ملاقع مام ماد ويسلم منعادي لمع ليستن له ممه دم ماديم ملك वार अरामित रेंग्रेस द्वी केर में ती ते रेंप्रेस त्यांक בן השל בושה אואוניה. אם כך פחשוא שנואה פו משו עומה מה את ושתשו אתם בישי שנה בושו מונים סדינה לומם עובהם כב אב דמצוא תוום נשים לבים שמוא אש לומים דעודים במוצים בעוד אומים מוע הנים מו בשבל אונה ביש בישו בינסבלי: בי בשוא בא אישה אים משול אלא בעות בשלא נפהם אבו שבחלא הוחם المعدمين مرايم برطويه عدد عدد عدد عدد عدد عدد عدد عدد عدد معددهم و دروالم معدد المراد وما معدد مدروا שו אם או אמשעות עים ים לים לים לים ליני ינוציית הישעות אישער מוחל השיטור מו (fol. 26, col.1) ביר : ממשמם र्त का क्षेत्र के के की की स्वा मिन राम निकार की المع معنده معمد عليه معلم وحدة علم وعنى بمام وعل שומש אם מים הצונם. הצים לא מון לי גוף בושא אמשאר אלשיבועם: אשושים עם אימוש בים בים سربهد: برسته عين دوله م به مراكم موديد תחשות תחשמשו תושותם: תשושו פוששו פי المرساولا لابعال مولام الم الماعد مراه: المرابعة द्र भि अवमृत्ति तिमिश्र अधिमा अध्मित्र भी के مراه ما معر بداهم من معرب المام الم

صية بوله معدل معلقهم عليه دمعه ملك دمي المعدي دي מפוא ממו דראובים משבש אש לבינם משושמים בלרים וכנם וא פתמוץ הצונים א מונים ובנים . בני בל לדול בם באורי בל בל באול בשומע באובוא בא דבוף באויד ענים בבל מובה צמוא אף יהבוף יב כד בילול בסושה משפטא בענים במושוא בשופה במלשים אום-בלו מסא כל בסילוא המסמה דובה דעבי או אבילא لم عماد (عند) ولا سعت منه ملخد دود "ودول الله والمدود الانعد بالعلم مل معد للله مرامه منهم المدود على مد مديم איני מא. בביממא בבילה אול כלב דממלבי אל ישר dasmag (wl 2)..... a paniduka.... בושים אלשא אלישא ع دلمت بدانته م ... محرف م ماد م ... عداد م ... בצרא: באפ ... במוא במא המפוא ... צומא ברו א ... ()...[wa] adux x. [x] in the risks ... (ולבע, שול אב מא אין מל אם אל אים (ולבע, שונ) באש בה בא בן מלץ: בעל האפלה בבלוח לצופת בשלבים cof were new or who we were se العنك مستن مدة محلقهم ووور ودور ولم داسم شدم لعنه معندم معدس منومه مت وحدام ملم. مماسم مص אמל אוא בי מבלוא מוא אחומה. לא מא לשומם ניבני לשם אלא שפיא מוא הלשם. כקל לא משמלם אם בשויבה אהבהא מונהא דבה. האיף דבור אהיולו לה ومدم الدعدي الإدام ودور فلو مك المراح دود وك " Epistula Jacobi 4,77 " Desunt 17 vel 18 versus.

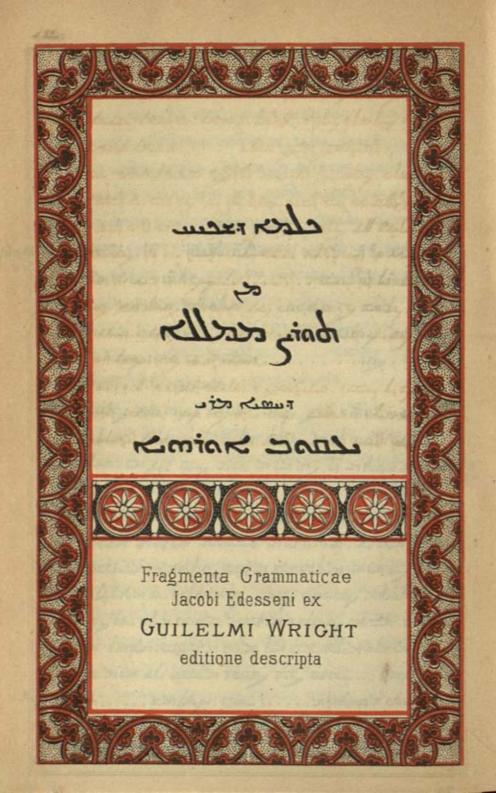
Bodl 159.

.... do ak k..... Kla bija (Fol. 16, rol1)

Wright 1a

.... אוכלב דישלפש באלשוא שבי שא ... در سة در سه در إمانه مد: رسع. ديد عن ما : ماسد שלא יפטי יים אשולא יים מליפחשי *..... KKUD...... april (2) בוב אב חום הנא אר ואו באולו שו נא र्मकर्तक मार क्ली सी अर क्लीन कर्मनाइ देवतीया का के कार का के मा के के कि י בשמחלאה משב שב אלה מכשו אילא האב בור **元子であれたる とるるれ 大田 大きり かるる 元天** ויש בובשא אונים אמשפה אונישא. בדכא דוסם בד. בבענואי. האחלים שבוא מצרואאוא די מי יוב جند: دمويمد مصيم مي المد مهاء - به دمهام حدد לבי אים ונים לושף אום א אסמו אלם יים לם און دودك المعكم: حقدة عدم الم تدعدولك ولعنه سونك. منه منه مل مدله منه ورح مدهد ... [م] المصمل folitu) and Kandan | K. in modern addres Kora الما معدلمة بمخدوم ومعدم ومدائم للمالم * Desunt septembeim ed octobecim lineae ! Primitus 200 abox

10

وب به به به به به

A - لعبت العدمد: لعيه لعامل المال والم ولمه وطني .

A طعدت من مراس مراس المراس ا

عدم معدالم بعد المحدود موسل المعد محمد المد معدالم المبدع والمرا المعدد المعدد محمد المعدد المعدد المعدد المعدد المعدد المعدد المعدد محمد المعدد الم

A العسد المحسد على المحسد المسلم المحسد المحسد واحداً وبحد:

كابيلام المحسد على المجهد المحسد واحداً وبحد المحسد ووجه المحسد ووجه المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد والمحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واحدا واحدا المحسد واح

A معاعدًا العدم و معالم و مع

A صفرهندما به بع عاهدا. المحدداللاتما ما لحدودا ما لمعتما ما عصرا معتما ما عدودا ما عسدا ما

م لصحب ما المعلم الم عن من الم معم من المعلم معم من المعلم المعلم معم من المعلم المع

P28.

[&]quot; Sie! Legendum est was Deinde pour le pope est enua de letre, neque de Infinition cogitandum est.

A معرفة على معرفة والمعلى والمعلى والمعلى والمعلى والمعرفي والم

٨ علمن مورسا بسم بعروه الما بوسار بمر سباه المنسد

Aughl: Alex: plas him. land lagges have him of the C hard intervention of the C hard intervention of the conjugation and service its instituantur, at stiam reliquis partibus ejusdem verbi ati possint. Quod insulsum est. Phra. sis inepta est, sive (Alas e nua) de verbo intellexeris sive de layup. Cf. P.93. 2) Sic! 3 En lippa! Distinguendus textus antiquus a redactione secunda. 4) Forma Imperfecti P.7. Hoods dicti! A Disnysium sequitur, C Syros.

5 Forma Aud LI non est Praesens = plos, itaque plos rectum non est.

P.26

P.27

المردد مع إلى عا لمن المرادع

مهدم حديدا. وبعده وده دام الموسلة المورا الموسلة به المورد المارة الموسلة المورد المارة الموسلة المارة ال

﴿ إِحْرِم بِهِ إِلَم والموا يمد معداً مرم مره م: فلسا له لطالم حصرا معاهدهما واددة بمحمار علواا الله ويد عم سعديده وحدا الحميل لمن علم إرمع وبلمن يدمو مليس ماسسيد لم في الله صلحل والم عنظ على اعدام مفدون والم سعط لحمل وم ولسطام ط: دي : تسم علامام اهد زور والادامام الهدو كرا واقام مقدا: مده عد إما مصلاً و فلم آلم إلا مودر: مدم من أوصلا الم جالم الماطفة الم به ماده المد إوندا وهزي له لزديدا: ودلمن الله و دهدر لمديد in all on hale? "I reg coops of Jam antea C vocem belle in A nutavit in Alb. *Ley. alas Thine intellegitur, Cosse recensionem a scriptore posteriore factum, Is enim hic est éque, verbum, quod interpres antiques dixit مع العداد المناف عدام عدام عدام عدام عدام عدام المناف ال in 2014: 4 | Mal mutata et ita intellecta sunt, at scriptor antiquus paradigma verbi se propositurum esse diceret, quod a vero subscriptionis antiquae smsu longe abest. Itaque posterior grammaticus, studiis graecis deditus untiquam interpretationem collato Dionysio graeco emendavit, auxit, perpolivit. Habes exinden phrasin in mutata subscriptione L5.

P. 25.

وبعدهوسوس

وملا على بن إنمال بن على من الله بن منها من في المن المنها المنه

إطرط: دراع مد مرع بالمسمى . من ودراهم به وصودي على مودما إمن دراع مد مداع مدر به لعمل المدر المراعد والمراعد و

Syriaca respondent exemplis Dionysii

المعالم المعدد المعدد

P.24.

وسومامي

و إلى وهوم لحي المعمال المنال المنال

معدان المعماع معدد ما مسمع المرسم الم وطائرة المعماع المعماع المرسم الم

10 add: 000 2:13} 2:1

| Lauon | p. 2 | Layon (Cadops) | most (Cadols) | Liland | Ladels | Ladels

P23

وبعدوهموف

مده و معمودم (موزمراع) المرب فردهم ودهم المرب فرده و مدهم المرب ا

مسمع به صفيرا الهمه (الع) الم بهد بالمدار الا بار حدد الهد. وسمع به صفيرا الهمه (العم) الم بهد بالمدار والدار الا بار حدد الهد.

الع المراسل.

وصمع دیم مدورارا ام دهدو معال المد دارا اهم الهما) ... و دارا اهم المعال المد دارا اهم المعال المد المدار المدار

مرسم در فاورسواله ۱۰ المرسواله وو و المن المنسواله و و المناوله و

Diongsium P.85.

لحدة طيو (حدة طيون) المعلم طلعط والمدة ومدة إلى الم موس فط المدة ومدة إلى الم موس

حرم إن سفراع مالم وسعامم بالم.

وانه، ون را دارا بوري الله و در مدارا الماره و در المداري الماره و در الماره و الماره و

صدى وب معدة درا المراهم المراهم المراهم المراهم و وصدر المراهم على المراهم ال

مدين ور معتصدا الدرياد بوار و فعده الراس وريال المرابيد

صده بي أحدا ديد وصدا (دالم المعمود والم معلى المراب والمراب المدارد المراب والمراد والمراد والمراد والمرابع وا

المعديد المعدد معدا الرعبة حمامه المعدد المدرة وحدية

10 limatus Alipa 22 cours 3 C plante 22 cours (Part) 3 C Alfridades 3 C male and course on which consultations of course on which consultations of course on which consultations of the community and the community and the course of the course

P.22

بمسهمامع

الماهد مدام المدحم المدام المرافع ال

्या यी वर्षित्र

All of place | ALD JORAL! | PETAL CON | Collision | Co

21.

وبه نه نه نه ف

المحتط فع معملا المصد وبله ولم وهدا وم المعمد .

ومل ويعمب وملر ويعمر ويله ويعمه ..

وراع معدم المراجعة المراجعة

وحرامه معرا

يود نصوط معصمرا: (هدمي) د به صوب ميدور نصرور: معامد معادي) مزم

الله على من من من المعتمل و المعتمل من المعتمل و المعت

P.20

وبمدمميم

المدهد الدسواره لم الماط معه مؤدا على المدهد المدهد الم مدراط الم محدمان الم وهوا مدهد معارد الم وهوا الم محدمان الم وهوا مدارد الم محدمان الم وهواد الم محدمان الم وهواد الم محدمان الم وهواد الم محدمان الم وهواد الم محدمان المداود الم محدمان المداود الم محدمان المداود ا

who are

مد معارف مدارد ماز معاهد بعدا مرم بعد المد معارف مدارد معارف مدارد مدا

المسمورة المرافه و المرافه و المرافة المرافقة المرافة المرافقة المرافة المرافقة ا

وهد المان المان

1.19

morpes an i

در المحمد من مدرا بهرمدا نطران باعد في مدر الدرامه و المرامد و مدرا به المرامد و مدرا به المرامد و مدرا المحمد و مورد و مدرا المحمد و مورد و المحمد و مورد و مدرا المحمد و مدرا المحمد و مورد و مدرا المحمد و مدرا

معدده ما در المنه عداه: الله وسميم مع والمده وماهدا. والمقددا. معدده المنه عدده والمدهدة المنه والمدادة المعدد المادة المعددة المادة الم

Mis M

P.18.

ويد له هيوف

معدران المعدد بأرام المعالمة بعدا مع مراهدا.

متعدا ، المنف الم بعد بعدا المنفرا المنفرة ال

ماميرا معاصم كم مومرا المعاف المراب المعامد المراب إلى المعامد المراب المعام معامر المامة معامر المامة المراب مومور المامة المراب مومور المامة المراب مومور مامير المامة المراب مومور مامير المراب الم

اصحتمرا به مدوسرا دلا بهاي .. ومراد المدور والمدهد المدور ومدر مدوسرا به ومدور المدهد المدور ومدر المدور مدور المدور ومدور المدور ومدور و

صبراه (مبلم) في المنف الرفد وضبع . خدر مسرام (مبلم) وهامه ، دومام الله حدرالم . وهدالم . فدرالم . فعد الم . فعد الم

موضاء إدكسة المده وهده المدة طلما المسارلانساع المديد مداري بالمديد من معمارة بالمديد من المدة من الم

1 Ste restitutes A paro Response of C | 12 2 Louis Mes. Pracordens in C | 12 20 and literam en vinotant un'y formation pro place 2) C | 20 | Row 30 sic!, sine o 3 Com. 15 tocas sequentes, deinos para goiteram. 4) C 20 ine. 20 quia active para mon admitte 2 5 A Liv. Afris bird. C . Ass. Liv. Afris bird. C . Ass. Liv. Afris Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Afris Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Afris Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Afris Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com inepte. 3 Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com. o 6, C . Ass. Liv. Ass. Ecomple amendari. 6) Com. o 6, C . Ass. Ecomp

وبمعممهم

رجنع در المعمد . المن در الما المراع والما المنط المنا المن

الم والم طامع علم علم

المصف المعلى المان علان معلى المان المان

الماهد ملا المرسل معل والموهد عدم ومدم وطالم. * الماهد معلم والموهد عدم والمواد والموهد عدم والماد المراد المراد

निक्रिक्री

Halife de la com ple planta de la propositione de la compansa de l

P.17.

جبه ده میه ه

صموردا معمد إلى ستنطع). صدويه علا ومعدا مرمد الراق والر مرا ، واسره واسر [واسط] مدا داه .

مصديع دي إماه مروري على الم مع دهم . وروا . [الريد ومعل معل معمل مدا

مرموم مرا ومراع المعرف المعرب المعمد المرادة المعمد الما الم عيدًا منا معمد إمنا مدهمما قامل سر . اسر ح (وح عد) التر

some in go of of in cornes.

صحاليا دي الم من بن وسا فسوا لعزم ومصد مدا ده الم الله وحده دورا واوطله إلى الم فه وحده المراد واوطله [عدما وم المدهد معل أن إمر ما عنده العدم وحده مدهد لي أبر أه الالامروما وادمرومان

مرحداً في الموسد ، و (معز: بدو) فعد فيرسهم فديه قلامدام: مرصوب . (حدوصول مداه: [2] امر ف [Bion]

رؤده صدر وسطى حدادة وإذحاء

المتو لقبالم (ده: المعمر من وهما وعلم المارة معمل المعمل مدني إلى من و معمل ، والحدور .

{char } for so; {con pas } ou inoy so firm مد و الم المدمد ا ومعد محتمد المعما إلى من و الم والم وإذ لم ودر معل ورسم إ

وصوادهما [حصوراع] ذك إصوف به وأحمر بورع ذا الموس [د ما المحمد المدامة مع معدد المعدد ا .Laulfi

Brack on one solo on one of solo or form one of 3, B for pois on pol. C. sic orbinos on pl, deinde only pro all عدوم من المر ماه المر معدد معدد معدد معدد المراد B. إلا المرد الم

وبمنمسمه

بعد معتدر المدهور المدهور الله وحمده [حمد على الم معدر المدهد ا

(Cha coupl, Bom) ~ noted 4: Tomes (Cert, But) 152

العدد بلقي مقدم ملمسعي . منظم حلا سن الم مده وحدورا محداط [والمور حداط على معل المخدر حلا لعده (حلا لعده المحدد) له به إحراط الدحداط المحدد ولا وحود الدحورا: معلاد المحدد المحدد واطر وحدد المحدد ا

مل عمراً وب المومد (عدد معاهد والمومد) موردما من إدر ورفعا من ورفعا ورفعا من ورفعا ورفعا من ورفعا ورفعا من ورفعا ورفعا

مدا بر بدا دمر [بحدا على المصد به بدا دمرا طوبه المدار محدمتا.

معالماً به إلمه مدا. ومعالماه معامد . إلى فد رفعا) بقده اندا . ومدار الم معدا . ومدار المدمد المدم معدا المر معدا . المدمد المدمد المدمد معدا المر معدا . المدمد ال

الم معدد المعنى عمد المعنى عمد المعنى المعن

3 Borr 1:200 nec 1200 hobet. 4 Borr à 3 Borr 1000 4 BC on 310
5 B fuire les Charie; on pl 6 Coin: pra et plan po Boir
120 pel 220. [21]. apos on pl. Maros: 3 De on et on of. P.263 sq.

P.15

وسهسهم

مرد الم الم ما الريامعي معمد المعرا براء معمد المعرا براء المعرا براء المعرا الا المعرا المعرا براء المعرا براء المعراء المعر

مع معدد إلى الموسر بن والمصل في وا عدد الرف و دور المراسك إلى الموسد إلى الموسل إلى الموسد إلى الموسد إلى الموسد إلى الموسد إلى الموسد المراسك إلى الموسد ا

ورام المرام مرام الموسورا و المرام إلى المرام الموسورا المرام ال

ودر لمد احدها ودنيم لمد دنيم مصدا لمد معدا.

من وي والم ولم عزم الموهد. والم فد وللم والمعدا.

مه مده المده المد

ويه ده مده مده

ور المعارد المعراع المعرور ا

16/20 ma 207}

معمدت المعني (معدت على المعني المعن

P.14.

معدم مومدر [صلا [علا الله مدر معدد مومد المدر المدرك الم مدر المدرك الم مدر المدرك الم مدرك المرام المرا

اهدما [اهدما على المدهن على المدهن على المراعة المراع

م معدول در در در المعدوس الما عدا . معدور مدر الما عدا . المعدور المع

عدم بوسر (معمد فسم فرسم الله المقدم به بوسم عدم عدم المسلم المسل

ع دوسط [وسعاع] به المصد (عدام: المصدع) العدد بسر حور ب حرب بالمصدي المربة المصدي المربة المربة المصدي المحتول المح

صدر به وهدت الموس المدر وسر في [mo B] معلم ومرح المرافع المدر ومرع المرافع المدرو الموسول ومرة المدرو المد

وطحوده مراك (وطروه مراك) والمنة المصد مراك المد ولحود مده (ولحود مراك) (ولطروه مراه على ولم مراك والمساود على المراه المر

معدد الموسد الموسد الموسد الموسد الموسد الموسد الموسد على الموسد على الموسد على الموسد على الموسد على الموسد على الموسد الموسد على الموسد الم

P.12

ومنه مام و

الموسور معمود عرضا معمود المرسور الموسور الموسور في المعموم معمود مرسور معمود المرسور الموسور معمود المرسور ا

[مادحم مصوباط]

وانعار إنعام أن أور من أو من الرح إنه الانا إليه الم منع (ومعمد عدم العدم إدرس عبد (ديم مع اقته (مع طبعة [مسانة) مع صمة. مع معلم (معدا) مع مدود مدا. [معرون مداه مرن مداري مع لحد لمعدد مع مدامد [. معامعا مسل واقتما الممعد. بنه وهزائم معمد واحتما [م احة [ع] إن مقده واحتما وحدمًا عدد الريد ولهد . المود الم [المعندما [المعند علام عداد عدالم المعندم المعندم واحدة المر مد وسعد لما . [من واستركم في وسيد لما و معدد الم المكد [[إن حوك من من من [عدم المعم المعم المعمر الموسا ميا. معدمام بي سر ولسه بله على الر به و المناع وسمود م حطاصا . مودار دسموتا : معلمتا : مودا : عا محمد دم (سوم) الراعمي إلى عمر الملك من المال عداد عمن المعمن المعمد ميع. هدو علم وي سو . تعلمه . اس من العدد عدد (BCooi) بعدد الدوارة المعدد المالية oc West Joses to & In C locus dittographia turbatus hic est: عطم وعدم مط عدل الموهو معل حددت بوطم عمل معلم المالموها مار صوداله دي معن

PPOBECIC. ENLPIMA. CYNAECMOC.5

tetra my

معط موسلا أمر وأهني إوامنع أهنيكا. الموسد. فلما المعد المناد من المعدم من الراء معم المعن الهمة نج. إلى الم باعد المسكل حديدا. هدهبا. طوا. هده با بي. الحالم و المالي المالي المالي المالي ما مع المالي مع المالي مع المالي المالية مه ميا. لمادا. سيال بي. ولي . او مالوليم. مهم: راس. [C. Lua. edas. 60;19] [B. Lua. 60;10. edas] المعلم إلى المعلم و المعلم . المعلم . إدعار ملك معدم المعلم المع معا. إدقا ا مقط [المعتمر على مسلم معه المقدرة] [Bom.] & (Chab: +1) feats could have for مما برا ، درا محدول واسم رحد م عوام. من ، وا وجرا ملا بمدم المصن الم وسلمه إوتلماكم ولمعلم عدا. المن إلى وصدا ربال . ربال وصدا إعد المنص رب إلماء منعدا. العم وي مدهوم ملا ملم لمردم استرب ملسونع المعرب من عمل موسل لمن وبي السزيل عالى معلى معلى موسل من المومد. الم من و عدا المراس باعز عداي سعزار منا به ملمصما ومنا لممنع. [ومعنا رفر منا وبه ولمتعدا ع] إلمن الرمزادي ولتقدا ودواله من عدام دا مل بع إلاهمد. بن وهده منا . وفي المام ووسية " Verbaques could usque ad biv de bus in BC descent.

P. 10

²⁾ Las in C = mosy yopin. Hinc corrige P.9 6).

³⁾ C.om. Alpeno Ala

ندمومه مناهم المراهم ا

A = Cod. Mus. Brit. Add. 14620 Fol. 23 a.

[B = Cod. Mus. Brit. Add. 14658 Fol. 92 a]

{ C = Cod Biblioth Reg. Bevolinensis Sach 226. }

[Bet C.convenientes.]

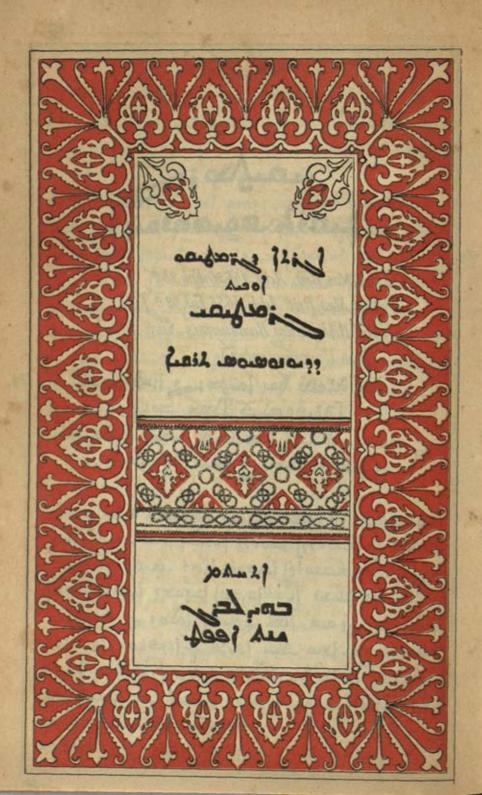
المحد مراهد عدد المعدم بدا قده بالمه عدد المدام بطاها

والمعدم عدد المعدد المعدد المعدد المعدد مراحد المعدد المعد

اطرح مصلا تتصصم وصبل [وطلم ق] وهماهودها في المنبية. عدم المحدد المنبية وهما المحدد المدهدة وهما المحدد ال

ONOMA . PIMA . METWXH . APOPA . ANTONYMIA

P.9.

Addenda.

Primis paginis codex Borolinonsis non est conlatus, cujus hic sequuntur variae lectiones. Quae in textum recipienda videntur lineola superposita distincta sunt:

Pag. = 1. the earl earl - 17-10/deal de ferend. - Pag - J. Marzon de la Tort 18 dad cais ... In som Hod gent 1 ut 5 . - 10 att 100 ut 0 . - Pag. ? و فاور ١٠١٤ - نوست المناس من المناس من المناس من مناسب المناسب المناسبة الم ali più - 1.19 bush pro past - 126 hour om - Pag at 1.2 pro forma - 418 om. 1200. - 42/3020 - 1- - Pago 61 2000 - 63/2 pro p- -1.5 (30) - from little punctum: - 1.8 om model - 1.9 om. po - 1.16 10 0] -6.18 Ja om. o- 621 Tall labor om pl. - Pag. 1. 6.4 pagari - 6.5 poin an 27 - 1.15 om. Hie, deinde pai ut 5. - 1.21 xi più prio, qued adde - Pag as 1.1 13 = 20 falso, - sed 1.2 recte al fulle ; fergaso dos, qued corrigendum est. - 1.3 om. les - 1.4 con pala pors >0, adde pars -1.5 om. 1001, quad delandum - 1000 pro 1000 tedo, ut videtur - 1.6 المسال المن - بحمور مر المن محقول مد المعرف in adnoti³⁾ dixi, errorom latere in 1000, los , id factum est quia de Futuro agitur, ad quod haccInfinitivi exempla referri non possunt. Cur popue fixis Futuri adnumeretur, noscio, nam de participio quoque non est cogitandum, quamvic codex & bis exhibeat wwo. - Lifting pol cum puncto superiore, et sic de indesio, joz, Vas, Vis . - le 21 om. por deinde -l.

ملى ماصلى مدوا جا دامة حدم وجد: Tol.53 subscriptio logitur : والمة حدا جا المان ال

ومقدا مد حدا المارد مدر المارد مد

فسلف لرم مصور عدد حديد مقال اقتحا. الاصلام

مامع لالما مصرب شعدها معبع اسر وحداد

مل وحل الم احمد المنا الم علا صلى .

تنصعا وستدعا ملني الماني فدورى

الم الله وصعما المصادا.

ما دم مصع دوا در معلم صعمده ازد

مورد محمود دب من مروسا مه جدز لي.

والمعدد ا معدود المعدد المعدد

وادم م لوحا بطا مقعما المعمر فالمرام بعصور

والموال دام عند حوالالم ب

واه مقط وقدا لل مرم الله

حيالي وله موطاعة حيالهة

المر مع ادمه ما مد ما معرا

مخدلها إلم لمة من ولمؤلم صعصمان

hyself my are fel warm

المعدد مع وضوع معوا شهار عماسه

نمع مجلم إصلا وعدام ملا لهيمه د

عدد دا دمود ماهد دلما لمحمد دمم

ويهه هاومزا (ودر ال مما حيل حمقيان

סבל ומם סרבסון סרבסלמן

sound of yel of ofonooist:

ملم صديني المدان

10

بلتلبك

ومعتدا مديتدم اعلا مدود المن مونسا مط مدا سبع: دورود معطلا ماويوما ولحصد لدممد وجلا بريه معملما ملاها برد مدلما. LB. Mart) 2 اذاصدا ونسلم معدلا وعداد بيدداد مسلك بسلة Africa et vitatur. ده درا دد اد در العدم در المقلل وعلى مصدلا إذها والمادما. Sheil Blick حصب حمد معدم ماسر هدونما مدوند معدد وحصمبلما وملعما ومرتدا مزدد . مر تعم مرصل 65 عديها ويقوا وعوتها صعد حصصمهم ويتحدا ١٥ بحلاً مقلم منقمم حم ذميده : 4 Johel Look of af aldourger: ومده قسم المر مهلد الا مطحلا مادهدي . الا مهلد وحلطانا المستهادة المن المستهام معامد المتعامد المتعامدة المتعامدة المناسعة معا وي حلمه مقلا معود محلاه بلد. . elles עונ לנסבבים ניושן משפחאן סבנה בשלים: معده ودارد ونتا جدانه مع مقسلمنه : عد مصل الخط منعه _ احتمار. معدليل لمر ادما لمندل و بعدا معمسلا. صفحا بع عدد إلى موسلط إستا اتحداد. إ فلا إله ولا محصصته عممرها هزوان لملموا عد ودرام عدد إدمامهم. . مع وصدم مصمل عمد الله وقدي المنسطية حزيم واحد او حصورها محمدلط. مدا العموده مصرف اذها د الما امان

646

10

۴.

65"

בום לבן פדים

ومحتما صميحما در معديد له المدا الا المعابد

عديدة ما ميلة معل هندا ومصلا معل بوحد all off and so decine distantes افد بمصطلم ومده مقصم مقدا حفيمه د ادورا وروسه بفالا موسع فلي سلا بنعمود مالي وصفيت إة فاوط حلر لد اذه ين مله: منه نمعي العلم او متبا. معرفي وفلم مدسم حده لعد جدله و تعالم لنع حرمها دوبم الد دوبما . الله عدم مده معدند المن منال سلم ومود والم نصاب المن مند الم

مفردمفا باجم المرا حجامه اسر دديم الم ويم الله لع مويم بقلا مالم عقيد إللي B. ore. Asf.

四日五 proposition comercel [4] coffee cuply and

الم المنا وفي فدسه المحمد مدماء olasied olasipora sol anchi: osalistroMeos unu Bationto. one and के दियी कि man LB Mari By. وأفد وصا بقصعا مشلها والموصا.

محمد ومركم زهمه مزهد المراسمة. . فقالم ك المر وهود المه فرلا على مجمر والمعدود and any adult ofe loss ofier lasel. le of or ملعمةسم حم يلماه محبه وقيدا.

Louis 4 Jasel oleofros.

po

احد

دووتم اصليقدا معط بعده السبار عسمه عقدمهم اعمد الما وأجما سجزاله لمان أنال لمويد: احد سما يما تجما تجما فيهدادا: في الما مع معط وزور ما والد والما المدن ودل فجلة لم جديده مد حدية . اسع فسع لمرهم وجمع معمل (بلالات ولا وه وده. 0. وانه و في الم منه مع مدوره و حدموا: راامه مولا معط موزلم إن المن سود دالمقال مو مقد ا مع مصالط بمعدلمامع عديد ملها. بمعددات oad below cal half everynd: . self ongel ? ملمدا ابمنة ما عدما مد ولا مصاد

. Lisable Learn al fiel | Asl De reste profe-B frais. to Hint? hisas to not how libus. جرية عا مع حياته مع المعنيد معيد معلم موا حوني ادر اط ماصمدا ماد دهقدد. معما وحزا مقد خلاختم مفدان مد الم منامعي لعلى المق مفلالم. ي بديره مرب صبعي لينطبد الله و عودا وُقر ولق لحبها ملط. وملم ومو له الله ماسر احدد ما ماسر حقالما به معمر لقدال ب مورد مسد ودلا المقلا ومتع مصلف. عدما اس ملاصرمت ومط لد فدن

مسلم أنع وال ميما معيد الد ، دد.

3 No intericis deut, Severus alibi vocom glossa ses travit explicat.

8

62b

حل مجلال المحدد ما متحده المحدد الم

B.om. 2.

معدودته وراد در دراد هد هدد.

مقالم الم المحاسدة الماقد

p. B5 also contra metrum:

آرد من مجمد ملمه ونه حبطان خصل نعوده ملقيان جمود محمد عبد اله نقيان معودها المدلادتها ملقيان

جُمه تلع ما فر منتلع نمبعها به معه تلع . مرجودها مد مر محدما معمه تلع .

۳

635

المناه من المناه المنا

- Foldi De Litter حضوهها ويترحم لا المندول: من معدسان و منحبط علام المنافع معدسان و المنافع عدد المنافع عدد المنافع المنافع عدد المنافع المنا

مدين مستور مع بملا ما المارا وسا وحفي سا ما المارا و ال

1°20

p.

μe

ومقدا مديقدم الر أجمع الدادم. ألا أؤد B. 3, 21. افتد المد إلى الد الافر يد Book ادبي فعط حمدامر لجعم سرا مع الى: بنعم المن ومند ومرصة عمدا معن موصم مليم اصجم إيجية إه لعر دصول اه ١٥٠ فليسلا لمفضلا مزية منفسلان مردك اجدا بداعة معدد معلم مسلمة والله ولمد ولمسم مالنوف واهدم والمجور ومزعا يوضع المولد و المعدا ويع مواسية فينا المدار ف اله مه دوسمامد المالدولا اله به وضمطن افداهد سجبردا مد مونجاره لشدسدار. سدند سود سرد مديد مدهد مدند البرج معلما يموه الموهد منه وعريداً. وصفوف لرحم وحد معمللا لمبعرة لمبطرة ه ودود دد اوهم مام والمدم لمهدا: هم و وا در مدمامد ملا وروفاهه عليه ما ب وديما مسرما محالي حقده . المق إست انحبه مقده ا نمتها ف فعد إس الما يعقدها و من عليها . هم وصلابيط ومد ومرصة لممره مدمان ابع خديا حجيد ججيس او المحيا. خياني بانج سافنا إلما اسافخخ سافخخ الماعة بخالا حمن بعتدا بعدا. व्याद्यात्वे कंत्रम् व्यक्ष्यं स्टामः مكل خددة سرا إذ يُقلِّي إذ للم المني.

ومحتدا مد حتدا ونجلا علمد وه فعد كمله اسر وبوفط ي المحد المدار وبالموسلان موالمصورا: Cot In24 20 وبالمحصدا ومزدا وتدهقن خطاويمدان B Tase مادد فالحصيص وحمامور لم مدخلدايد . مقد الما وقع هم عط لما خدا بد. والموال المحد وبنوارة الموا مدوندالم مر ومدمع ممر لاوجدا عدد مضعما به ب الم ديك وزف ديزنه وجزده المند الجهد . ن حوبه مديده حويد عامه حافيه منهه ول المقار دوم حوم على المقار ا مرا وسمفل مه دوندا المعميان ادوا داامد بنعة مضعك نبية لا بناية : فرج عفرجه مرجة جبر د فهد Cod wine etc معط سعمع لي حصو حديد الم مدة عوديدا . ەخقىدە سر مع مىلى سىدى مديدة موندمان اس مودا مصدل درسدا مهدار مديدا: حدوا فيبدأ لمجدفا صبحا عدمان ولي الموا وحموفد عمط مهد ومرمود عوم عميسم مسلع مِمدِ لهد وضدد ي اسر جزيدا إد بوضدا ملود مكددا: ملا بي سما فسعره ديد اسر مدارهدان ول سلع مدار. د. ١١٥ مه سحديد اله مديدها: لهه بنميدا وصر اجر دلفا جرمان موصفيدا حدم عيما المه وامدا. لمف ونصبهم فعد معدد وال محددلد

58"

10

P.

58

576

بهوا مهدا المعلا المعلاة لماعة المعلا المحلا وضواهم مؤخل وخام وع مع معدماً: لجدا لحملا لمرجدا لجعما مالمؤدعان وه باعظید ا مدوندا مرابد. ورسم المرا معدمنا حمو معدد فساله ب منفسفا لمر اعد موضفا هنددها: صفعدا لعر است وهنوم عنما عودها : موسَّمًا بي أجد فيه الد عددما: معددهم إدريا ويجما ذجما يجهان مل مدي ديد فعلى على ملها ملها. or SRA a ما . الم والمن والمام متزع رمط موده خدم مودهمدا. منها عرصه سلعهمهم وبهد بخواما سرهة ٥ ال صفردد مدرد و درم لجعسه مبطر. الم ملوم مدوورد ادم ماه داديا و على مقدمار وحدم كدهده فيدا ومدار. مد وفج لعراس باد مدا أد مادمه فدان مل المعا وصور فصيد موما.د . وع موسدة ووال المالم فعد الملك مدد والمكافئة الفلف والعلع وحوم لعصد عند والم ومود. اسر مهونظ مهلهجع لمر عدد موق وبالمع فيد وزوولدا مدد ملك زوتكي على المملا وحدم لحصيد بنوما عليها هم لبله منصر ملبلا اسر مذونال د على مودها وحزم لحصد لل اهدو.

مرد دور فردرسده ورم معنه دور در در دور دور دور معنه دور در دور دور دور دور دور دور دور

المناع ول عوديا معودها منه ما ميم اودما . معام المدار مد المعام معام سر معادي .. De Samxa والعد المام والمعمد ومدوا لحوام الاسم م الا الم و مقدم الم م مرامد عدام مرامد عن المرامد عن Do Ames to becas de Highes De Ribbuy. المن والمدر الم محامدت حدا اسزام معبع لمعتم احد ودعا تسعاكما ول معلمون حدد إسود الا معبعر دة مدا . الل وسعا خدم صبحما ماحد وتعان و المامة والموفو مع المناع الماعة الماعة الماعة عدمية على ومور مع المسلا وموف مع الما لم وها المعرف : فريق المال وما المال وساف موا حد مدمسه، معدد اه دنابه اجه اجا: المرائيا مردسا سجعه المعيدا بدجان وصورها صلا ادلن وافعد اللق .

در المر ٥٥ معرالا وحرملا فقع د

ابع خصما جسرا جردا جمعدا جمادنا:

مركم بوما وهممر

معة مدير وسرد موحيد و بمرحد معسم معسل حدد و دول والدان معد مدير و دول الموسد حكم مل الموسد معلى الموسد المو

معمر مراسه ، دره عه دسا مرمح المور المورا المورد المراه المورد المورد

1) B5 (la / 50 la / 2) 5' web place 3) 5' on para la modulo 3 5 Bordinam invortent 950 al pair si a Correr 5" appressi.

دهم معمر حمهد نابره المراهم المهادا المعرف المهام المهادا مرالا مدورا : معسمرا

مح مورا معيل معرده واسر ولنون ملا فيالا مر وعيما ويع مدا البادري (هازم لعبه المامه بطا مومهما حد علما : س فلا يسوم ، حرمر بي عدم جمنع وتنا، وسر فع ، وسلف فعلا وال فعم . مجد موسلد حدا. المعدم وي جالا ادبدوم عمر بدانه وعدد الماصنعر وعان يكر فيلم المرام والمامنعي مع ماور خلف سرواد مسلف وي ملم ورضه مسبط مخلفه مسبطات ة المعدم موسك لسميا وبصور وقطراه مسبط وهموز معاليا معقبان معسله مقا: بوه المدمد معند العدر و مقا بدمنس الدمن وسمن عيدًا خدد سزدا. مصدك مقام بي المعدد المنا م سود ایکه خدمده و مسبط الله خدده افله عدمان

جونا وزوم مغسلمي دهد وجوسا لسووما منه دهم معلى.

امح د محمد معدم مديدة

مايدم فراحد مديد مديد حدمد مديد في الحد بده ودد

ا صداعة. محصما بع در صبده بدمه مدا اه لرسلم صدم به

المدوع مدوموط معسله مع منسما ومجلها حدد ؟ بعدود با المه وا ونهو لاما وحملة ووجها عدود حد مدنسدا يه وال صدور دوس موسيدايد منا- إلا وجدمام منا معدا لعدم و

نصه منع منسهان

معبالموا وي فيمودلوا وه ودوم المحيد والنوا ومعدس وعد وصمح وامر من خدا مبعر مجهدا ان له مدا معالم مبعرة عد إحد العداديابيد مقدا عنى وفوص مدامز ملمد المعدلا ومدا مع مفسط صعيداته ومممرها بدما والمديدا واوا ومدا 18 on 750 and . 350 cm. underim words. 950 cm. per voces. 5B line 950. om 109. lado . 950 on lad 950 om . 951 (i.e. vetus folium in 5) on 0, Jain 40 Tempassoo of oir. "BGO om. "35" Ble pre Atle "35" 2000. "350 pro 12

38ª

385

المديها معقوا وهد سعط الما ومل ند حرمت ند حر دود تد دود . محملهما واذا واذا بمهودا. نهد لودان لودهد لحدا دوسا مع دوران فزوم عن للم. عة لمله ولعف التل. المن مدار المرا المدن الله والمدار و مدند الله مولمعلى سية عدا إبا مدر مرسه عمالما راده مدا اسم صيسها. لي الم فإجل المرفاجا وحدم لد هوماء مع وعزيا . إحدا للجرد حصه الا بحد مكمته الحدا العدا بهده المبدوا مع ملاء مجلوا . المصم المام فيهاه صبريا موا جاوصه بسلم حداً. ال ضمارة 4+40 مهدله معندم وبربدي بسكا مضمع والسخالي نوه والمساد ومدا . حامل ما هدد ا مصلعين ووا بعدا وروما ومترا فلهن إلمهد موندا ماه معلا يدعد إنا خاص والمع حدالمع د صدر مدرسا فالماص مصدرا حالموا ساردما سدان امع ، محده ال ، مفعدان فمدما ودوتما معنى حادمان موسلد فعدا . لا مديده ال ستا ، به حرا مفصول وزعرا بدحاما حتما مجقاله معدم مدد الما . در ميد المه مد موا مدام ا حجالا مصدا ودمها يفهم اندا فد بدولم ضمالى هموم ورمد وذمل والفعم معموم وسمده ورمما ويته بانط عندا مرمزد عمدها. جرا إعلا وافسه الدار الديد

Bed Bear . Ten out work and a son Wilmyou 1. 3 B. Lise " B Brass . 5 5.0 1/21 4

376

المرا دور العسم فعماه فعدم إلمد عد عدد عدد عدد المحمد المرامل والمرامل والمرام عدد المرام مرسم مع معلم مع دويرا منحم المعم وك صبعابه مصلع مقده ويتعل اصده ومسط معر هد عدا مصا. جدا: فقط درماه ومعمدهمان. الممار . معدا مرصم بعدد ال المعلل (قَقَا: وسا عنا على المعللة إلما حاددا: معسلم مقال يدرا بع ملم: ابلة عنا جدمدا (بفعهما طالهمدا بحمداد عدا ابله عصمما به عصه على عدما نسها وهم المصرفة حدة - إهذا مجدنا المه واحد احزهم المه واحد العسم soule app. of mol sool fee Jun. soule sud fue about فعمرا بعدم سدم بح فيمهمو . مسيفرا ودلام عدمها ا بعار إلى به مال مصنعه وهذا مدما ومدما المن المراجم المعمد المعدد المعدد المعدد المعدد المدودة المدود المعارية ومحمرا ومحمر الكانمم ومسالا احداري والم المركب انساره واستباره ما مرحم سعدا، در الجمع اسودبدا: در ياولحمه حدودبدارد اس

المنسك جروبرا جسسه ومنا ولا فعد. لا للبوسي سرحا سر است: واللهبيع دملا وال فعم موقعم ، وباللم مدن حدمك 95. quac prae redunt om. B [] pao praelet. 305. om. 3. B. om. 350.

Joseph Blooms. 3 B hom. 5 El. om. 3B 1. 30 cm. Level 129 and son fall

معامر حمولين لسلم ، ومرح نفد ووديم الر ود دور ملا المؤدملين المابعة فله مع عدا . واسر مد ملمعط بالما . مود م معربه المرام حدا المرام المرام وهودما معيده الاسم فرح الدم ومي علم معلم معدم عدم عدم صفاصم جسم مه ورا لعدد عل الر من واحر معر امل البعس. ماسر مد والد الموا داوان ابي صعدت مده وا عصور الدا و الما وسم عليهما سعلس : وهوزها حدة عديها أن حنمين عليها ق معم دامه معدد معدم بعدهم حدسمان معدم دورهم وحدده وابدسي موندوا. بده فسعي حظم وحمولما وناه موفلا بعدم فعدما. الر الله تعدما وي وعدا. احد بسينجزال علاوا بع لمدلال كيلاً: لعبدة نودلاً: واسر مسا فده وهبدا فلا م مهم لحب : دادي حنوس ومودما : مالموا ، معداد وقده ومنه رد احداد ، معه دم محدد المعدد معدد معدد معدد معد العدارية ور وبلدسه مه ودم خدة م: وحمد المامع عدمه، و ه بدوسه وه وديا حديد و دمور ماسع فعه ما الر مد ، و ا مغرا دو جوم فصح وأوا موسك اصرا صديراً . دوراً دامه الما المع ومديع من صنعي لمه حددما وبه بدا ومدا خدرا ف مليرابه ادحا بوقا ليصام بعوشعا:

إنقا وي وبلمه فيلم انف ادوما ومصلا مقل وملا الم بلا فعم: مذه كما: وفعم : مجننا : موسلا بلم : مه سلد اسلم ومعه إلى عن إلما : وعلام و المار وما ومعلى المعدد إومع المعدد إمدا منعور؛ مسموريا : مصمر : مصمر : مدريا : مدارد إ مدارد إ مدريد نا : مصله حسرما : ١٥٠ : موسلمين ودا : حرسا ؟ زوما : معدا ومد الما: عماليا ورودا ووقع : وقعم وودا وذه لم الح

Bossen " The fame Bounder " So Les 15 F and House son Ell Silgente

and Scollatio grammaticas Borbebraci p. 247 al Martin Port propter bonnes

ponos pou Mo

حدة لمر وسه من المورك مولم معلوا معلق وسن (موسلا لمربع عدة من وسن الموسد مقا حدوده معلوا معلى والدوا المكوم من من معلوا المالي عن المربعة معلوا معلوا معلوا المالي عن المالي المالي عن المالي المالي عن الما

عدم المعاملة وعلمه المعد و نعد المعتار ما المعد وعلا وله على والمعاملة وعلما المعد المعدد وعلا والما وعلما المعدد والمعدد والمعدد المعدد والمعدد المعدد المعدد والمعدد المعدد المعدد والمعدد المعدد المعدد والمعدد المدد والمدد والمد والمدد وا

مد مه علام المده هو دعل انجار الرهد مداري والمراكبة على مناطر وبالمنا المده هو دعل انجار الرهد من الإيماري والمراكبة عن مناطر ومامنا وبمولا المولا المولد المراكبة عن مناطرة من مناطرة مناطرة من مناطرة من مناطرة مناطرة مناطرة مناطرة من مناطرة مناطرة من مناطرة المناطرة مناطرة مناطرة مناطرة المناطرة المناطر

ذمعص معسم حده ذده خده فاحد المعدن

وسمول المركد ماده المعدد والأفل فلا منه والم منه والم المعدد والأفل فلا حلا منه والم المعدد والأفل فلا حلا منه والم المعدد المركد المراسة والما والما والما والما من مارات والما والمعدد المارات والما والمارات و

سمامم

Marie Ma

اعمى: بع مزمزا فعهما مهدهممرا بنه ما واطاحه دمد وام: الإلا فلعفية محطورا المه عليما شمط بعيدها حديد علا فعة عدا. " وود ته والمنه (ل. اس ف والعبد إ ود الإ لما بال المجسدة جم مرم الإلى له: وا حلسه: اطامصلا حصاص: فعقما. مده ما داجم صده. حمد والله الله المعد المعن عماه المعن المعن المعدد الله وبدفيا معدة الله ل لمعدم ملمة سع ما فعده خسته م مالم لا بيره . إلا لمعمد خلا المعاد والع بعدي لا إحرالا حده واحداد ودو لعد باداع الحدم عبع خدي سرا عالموا صعصة. لا لا خدي ابي و معلة المرهد واعدا. المنا إلم الفرد بناه المعالمة على المنا من والما المناه من والمنا المناه (ابد . لما المه إ مست معدا ماذعان ولا اعد مع فلموم وابد لمر م على مع مرم واحله تلمعلى: حلسه و. احداد الم المديد ما ملك والم حدة آ مود امم حدود حدد جمد حدد مكعامط منظام دسما ودورال المبدان الحداد وعوماً. ومن حدة إسمالا لذامع خطوقية وحد. حد حسه وحديد وحدا وطنها ودر الحدد من والمواطعها مورادده يد سرمط لعدر وسعة لاسد اسلا اسه ومزط واسراملين

مهالا اددمدهم الله يه يهما المعدم وهدما ود ومدا إلى قصدا وامزيع : قصعا عذب رأت المود إذ حلافهما وقلة قلا: مقدم مد مقدلا: وعلمه مع لعلا هلس إن علا مقطا صلاا لعدية ويدلنام كالموني كوفسط وشميدهما وتحسا المله بالوصداه المحادة وقدم المدم الاحدام المدم

فيتم ليقمر مقل: ملسلم . محسل مقدما

معة ما في لعدوما ومعديد ، وتنعل مؤوم وعامد ا علامه عمر ج بين الاصل الاصل المن وحلي : في المال معمد 30.5.B. dissois von est inverterens. 305 ... of Sen. 14, 22.3 9 Just 10 6,22, ly mo,001. 305.8 12, of Jad? 8,27. 5 (the est pro es) . 5 05. 30.5 paice cum Ribbuy etsic porro. B proceet singularem. 3B. Jas.

[Losan; [Los]

ابرد لعدمد ومرك (مونع به العدد والعبد المدد والمعدد والمعدد والمعدد والمدد المعدد المدد المعدد المدد المددد المدد

عنالامعمد وتعين القلا حدا كالمعدد الأوم المتدان المعمدان المتدان

مصراك ويد قال محمدوا مدا المن معدده المام

الم عملان . المن عمل معلان عمل عسر المن بالال معلان م

lea

مركا محدد ا مسعمم

اتع

مدلما خدوز وسعه ما

معدد المرهد مربيع عسے اجلا لسط: هدلمد المد طفر دحتم قد لمندورا: احدا وافد مع عسے اجلا لسط: هدلمد المد علم مادوران

عدم المنوب المنوب والما المن و معلوليه والما والمنا والمناب ؟ الله عدم المناب المناب

ع المعمر بالمنها : معمون ومعمل المنطبة المنطبة المحدول ع حفرها ولسعهما حاسدها إاسراما واحد ووم حدما مضما حجرة لمعمل محمر علمته جها لعدام معدم داسهم بدحه در مده مدفقهما م لذه وهي عدا ورام لمن : المن الم سوا إنم معد معروم عد الم ملي وهمدين المبعد لنحدوا ولسعه على محمل العدادة على عداد لمولى احا سمُور المان المدال المدالين بع : واحارك مدر لدوا اللم اللما: معدل المنا بعقدم من النا المعمد مدمرا: والم سعه من المد لموم : المورك على المعدد ال اليده؛ إرضة فع مرمهما: أوسا حمدة من حمرا: إلي الله المراد إلى المراد إلى المراد ومع منا إنهامت با : باعدتم الم بعدم عن بدع بدعه إلى عام التروية اعتدا وي منعه على وهو مده المعتدا: هد جد الم مداد مة وا المعديدة وا: المبارق المبيد المحمد من المحمد من المحمد من المحمد عَمُنَا : إلى انع : إدوا والمن سصعار ، وفود من العقال سارة إله ماأياللمه : حقله المقدا: وبعدة ويدين وما اقتلام وبلغ ال المعدا محمد عندي امد مواد واسود دامد روم: ميلاً ١ المعدد المعدد والمعد بعدد المعدد معدد المعدد عدد المعدد عدد المعدد عدد المعدد عدد المعدد عدد المعدد Blanzokes la "Her we falsure videtur Bland "Ber Bem. 2B low, set 5.0. low 2, of 30h 6,27. Sacrus in B dittographia turbatus. 3) Est potius lorus Ferrijae 42, M. 3) Expressi O, qui in textulacan on prachet, in po margine voro 3 4 correct. 5 to and lacan of or. B. 3 to lacan look 3.0 or

Was ILOY Was

مع مر فر الحديد المع المعلم معلم : المعلم عقده إدمر المعلم المعلم معلم المعلم معلم المعلم الم ١٥٠٠ : معنير : فوضير بنفير: صدري: معدلم: ١٥٥٥ و مع : سعده: ١٥٥٥ ماصص خصوم : حمانس : ماصم ومحمى : در صدن : الله فن : بنقلا عليَّه عبد المعال المعال المع مل من لم يم والمعد وعد وعد وعد المعاد وعدد وعدد وعدد وعدد المعاد وعدد ال ملا ("عمل حجزي لامعدا حصوط: صفاله لمكله عمل وراهم إسرا اله بعدي كم لعزوها اسز بالمجمع بع مصاد فه ودائد عِمْ اجتب :٥٥٥هد ادمين :من إمام عقده : من عم المقدا على عد إ: ("منفلطيم إ مه وسل : ومد الله خطب إ مده عده الم عدد إم ومبه قد : معلما وجديد إلى بدرت لجلا إلم : 10 مديد لمه معدم ا المادية الله معمدان درج البيلة علمة جرية جرة بلج علمة داء جَابَ رَجَ عَنَّهُ جَرَمُ مَلْمُ جَرَمُ مَدَّدَ بَلِمَ مَلْمُ مَرْدَةً خِرَةً ملتقة جددة جدقة بلمة ملحة بدمه جددة تما الرافع المعلم لمد ختطا: وهدم لولمع تعلمونه:

عدالا مرحصورا حراب موذوا مصدولي لمحدواه ال معمون والذب مع المام معمود الم مع ما إن صباحد ا ال ينتون مسموم ت مع مطل بال إلى المنوع بط شمومل م المصا وفيهما بمقده إنة: صفيصا خدود علاسمه مل مديد لعرب وحده إلى من وفي لعوم با مرم: سعوها وين من ما ومسلم مع خده زا: احدا زام: مدم: اط زهم لسعا: ("المدموم صعاصرا المرا بحدود مخدمود منهمها: حدد واطا خدودما المنه: ومع الم متحدد واسمط سمه ما يه محلما عدد ما جدم دم فرم سمه ما مانت عدا حصاصن اس مد دامد دمط معهلا دمر اصلم دفه ودا دمدا الله Destaliqued and one B maple & Blog 905 loca 905 bearing . B iterum deficit. 05 3000 B iterum incipit; praebot ando "B = fortasse reste, locus turbatus videtur. "Bomande ") Ha (6B, mone la laise ") to terne rubricator linevia sunt distinctar. Bett In 38 not 305. and .

1200 1201 Mas

وهلامت المتعارفين المتعارفيل ومنه والمراب و به مده المت المن و معامل المناهم المناهم و معامل المناهم المناهم و معامل المناهم و معامل المناهم المناهم و معامل المناهم المناهم و معامل المناهم و مناهم و مناهم

ردم ديد وظ المد وسفيد لمفلم المقال ومعدما: صلية به مدما: فتروفا عام عدة وممالع حدا مرا ورا والدي المرد مده المدان فيهم والم المفرو: المهن موره عوده: فرحمه: ومدمة: وداهم المعدد وداهم المعدد وداهم المعدد والمعدد حداثا حدود إباد : إمارهم : فيس : قلمد : قباد : أورد : فن وقل بع ١٠ ود: دا: ١٠ (معفلعد له : إمام ١٠ إمام ١٠ امري : بفيله : بخيصة : ومدية : معدة : عود اصدا وي وصفوذ اجدا وجد حدوده المحديد دو ده حما ق مه سلم : بعلم خصا : مُعدم جها : إولم بهذا : يعمم ومع : المن فدا إ البيا ومد فيري إلى مع الموزا في حمم فانه المعود : المعورا المعورا المعدد مه ويع المعلمة على واف ويد و المعلمة المعلمة المعلمة حمام المارية م ولموصلا عدره وا بمحمد غذر إسم الدار اسم معد معدد مداده بدلد هُدِس : (مَوْدُ : إمليد بي وعلم إلى معلماً فده وما إلى معلماً : فما معا حسم: بخلل: فحسلا: إهن كل نججة ، مصدا الد فروها بدام حة حدة الله المعمل : حدة مدا وبي حلسه مد المعلى سلف المنا الماسمة: وحسلا ومداد بعد حادداً مؤدوط وحضط: إعلاله معا وو مر انبوا : ا مديد : الاحدر: معد : به حدا الحد ها أوه و المعدر : به و معدرا : به معدرا : ووا حدة مدا حلسه وهميد: محمل عدال الما الما الما عداد مع موقد لما المرد على الغِبُهُ المِنْ : المِلْد : إِنْهِا : إِنْهِا : بَلْمِ : بَلْمِ : بَالْمُ : مُوسِلًا : بَالْمُ اللَّهُ المُلْفِلُ لنبلا وقد و معلمه معلم الله علم الله و المعدلا إله اله الم الماله الم عيدًا مدامر ا: حقده وفيد الماداة فدد دما مرمز اه بنعارة عوديا 5B | Bin and 305 | Leo lugo 350 proporunt | Bom by . 3B | was 185 in 190 plur 30 100 pm. Lycanters [Access 5 Bluspon La 5 B desint 30 16 15,5 [Alia.

سقلمه ؛ القدا للمه وبنينا: ملا ومتلك ومنظل ومنولل معفله ومتعلل ومزلل ويُكل وه ويعد فعطي وطقعف وود: وبناؤه وبناؤه وعبد وبي وونيز في والمرزا : والماميع والماهيز والماعيد والمالم : وأسر وافتري و مُلاعب المُعتب مَعْد مُعَاد مَعْد عن المعدد عن المعدد من وملا إندا وإله: ١٠ ومنهده عليه المدار وحدد ف: ود منهده وهلهام الماركة المامدة المردد الماد في المردد في مدا الما دانم والمدد مدا الما وتعددة الم معدد عدا وعدد المعدد من المرحد المرحد بركا مديد ا مد الم نصوران والمراد المرادة والمرادة والمرادة والمرادة المرادة المر اللهد : الناب الماليطان معلا إما وابدي : عليما: مخدد من الماليك عليما و وهد وبديده و و المارهم من الماره المراهد المراهد المراهد و المراهد و المراهد و المراهد و المراهد و المراهد و ا المكلمس وما انط والمدود عدوم ملم و مدانه . و وحدا مد صلافجيتها صهافهما بود: ذراحم منازد : من العرب المعيدة المعربة المعضه: د: هذه موسف: -: صحوه عدد المبلد: و دلمه مرافعوا بود: مع امر موانموا معالم احاله إن وبعدم إلى اله ماميه ود المدا عليما: اسر رحيدًا مغيدًا: وها احدد ولمه الدار عداد ا كسيدًا إذا ورج موحدة علما المعيد الماد والماد والماد ومولم العد بادلي : باد المباه : الماد مدادة وهمد بعداد منابه : ماد كا بان فوايد ممير تسما: صميداد الله المع ماديك والله به معط لعطود ؟ المُهُمُ مِن المَا وَمَدُا إِلَا المَا إِنْ صَوْفِهُم اللَّا المَانِهُ وَلَمُ المَانِ المَانِ مِنْ المَانِ المَانِ مِنْ المَانِ المَانِقُ مِنْ المَانِ المَانِقُ مِنْ المَانِ المَانِقُ مِنْ المَانِقُ المَانِقُ مِنْ المَانِقُ المَانِقُ مِنْ الْمَانِقُ مِنْ الْمِنْ الْمَانِقُ مِنْ الْمَانِقُ مِنْ الْمَانِقُ مِنْ الْمِنْ الْمِنْ مُنْ الْمِنْ ال المواا نحلايك وحدافة الم نحاط وهيموان

Liplo fra Bir france : 1604? Les Lines place : 1000 france l'and con l'and l'a

معروم

عترف المالاله

المة: مدمرا بعطد صعر المسلام المناز: (وحفيما بي مدمرا بعلامسا فلامع المدان مدل (مدالا نودوا ومدما وتنام مل مدالمة المالمة فلاما منامسا

عدالما در الم الع المقلا وعلية معلمة وحاملاً

الم: وواسر المصل وعدلما صلى:

3

aspl asad ofocel وي (وملا معظ علم الم الم حدد : وعرضة للملا عدسها : ولم دون در مدفعه ور مو زفت مع وقد المعدد المعدد عدد وموط دوقت ؛ عدد دو لا له حده حمد إد ي محبر ا م منعوا له سيا مع المقلا وعلمود عن المعدان وعبسه المعداد معدودها مد المما : اسر مدر معلى حدما : حدما : عدما حدما تراها معدا معديا في اذاب من المما بمرمز م العمسم : مدمما الما وحدد : [اسر جد ما عِلْما : المعدد الراب عدد موان : وه حيرا إن حضما: صند تن عددة مددوا: احدا بالمن ولفاا: = حدد المراد معدوما: حدماد عدماد فعن الموقع المفتح المعدد ال وي عدا وصفوط لزما وحد منهما الما إسها مدودها: مفرا ومنعنه عليم والمحدد مه حلا وحالة و فامر فيما لمه وعب المعاصده المد هذا حدد معاد معاد مدار بعداد معاد وما و والم عدد وما و والم دود فاحي : سم نسمي ي أبر ب نه ما المما موسم المسلم: ال صفيسلوا المملا مدوده از امل بنها: مبعانه : دور مدوري : فأد من دك ها عنون ودود موهد المعن معد المعدد ال حملها بنتا صممنا: عردده الروء؛ وبجمالة موبجهد: ووبعد مفللا مجمعه معملهم: اس قي بهم المعمد مداهم المنظر معد منعدد إسرود ومرطرود والمراه المراهد والمراهد وهد على : معزده ا العدسا في: حبد لحصد داما حمدهم : ومعا الم وصفعا سراع متقلدا مرم لمصع بالما مرسفان ف: الاعزوما له اسر ولمعلى استوسدان إلا ل حروقهم وتلكم الرارة ؛ وحرسما ولا ولادمة ومعمدا : ولا لمجسم حصيدا في وادم لعبه ولداد و صودها إلى علما : وال هن عمل بخيما إلا صفعمان وبرحا ودودوا علا 5 50. on 5 Bis of Strommer proposed & Busto 5 500 17 Bates 5 50 al po duna b Omnes when . Bom. 9 50 bajo Berno Otres clear the satismits 4. 20,30. " fuits") 50 pesto. " i.e. Ja. 8 om. " B la 210. " B.om.

ass as a social

وصورا المد حدما معموم المارا إسام المستعدة الراك المع منها إ وصفودم دوروها عماما (أه خصورا وعده المما وح مرصة وإسرمها ملما: وحد مرمدة وه ملما: ٥٠ عد الماء دام مد واسر موا وفعا إسر ما يعدد الركو حوص مدوده سرة المدوده ماميمه ه ماماد : الملع المتعد على المن إلى المنا والماد والمادة المادة ا عدا وعدرودا مرسا ودرسا مصادره سرا المازاة لمداد اله المد: ولم جمع مريد باير إد باعد: حقهم الما: هذيام: حرمه: حدراه: قد سمسان فرحمة ولسفة ؛ الم عدم الموا الموا بع مريزيد استبر ال عداده المالي مسلم معسلين وهزيم : عضم : عضمه : المعديد: وقاهم ومداهم عا هدره وا مرها: مابه حنه إلى سحبرا أور : احد مسبعه : ا فطبعه : اخربهم . اهمبع مع المعدد في الم لمه حن إسال لفصر هم : (أحد افكام نقحكه . وعمام حرفكم : آق العصفيق : اوب علا حدوموا واستدا معاهد : ال كندر لي المص حدة بورستبرياد : مل لم حدة : ادر احريمه : اعلمه : اعلمه : معا المحد مل المحدد المركة: المركة: المركة : المركة : المرطة المرطقة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطقة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطة المرطقة المرطة المر عدد اندر بدوه وعلى عادد: ومضلط ووده هدوه موسط ودوسا الله المنصد بي: ٤: بصصلم بعدة هنره ما للبقط بمحددا: انصل ج وبدورم لدهم ومرسدا ع مقدسدا الرون وفدهه المع (فحكمه من معمله الم: بع معكمه (من معتمه الم يعتمه . المناه معونه : ٢: اعم لموم المن عد المناه من حما ١٠٠ المحدثارة: وحدثامه : حد اله : وهجراله : وأو والمعدا سا موم المعط ذروق عدادها إسر المعاطن الرحد له : هذال دودلد (حدياب:هديار دودلم:حديان دودله: ١٥٠٠ B bles : " B. oma Bon aly dish & To man . " B Similar 1. 5 50 om tuncidal. I has the postl. I Vocalor his it putes in coll appositor dedi. 100 950.m. in 950 om 4 word my Bais it is it is it is office .

poso has allo

وخالم قبلا به در دونجا ١١٥٠ اجماء اللال بعدم ميلال ومنهوبدا وصلا ودهد: وقع وحمودته علمه[: اسر بجمع النبا : يزد : مفعد: مأد : واسر ىجەنى دۇرىدى دىدىدى دىلەن ئىلادىلىدىدىدىدىدى كا هروها معدا: م ظلا سلع بع. آ. وحبولا مدهما المما المنابدا وسع الر إخصوالم أورد وافيد والكرة ومعزفا واسرملي والها حمد الم لعبدا " بطينا مرا يه مل بنيد ماموا المادا دي مرصة علماده، وح مرم عليدادات معهدا: أن دحيرا : أن عليسدا : صفيعاً بد حجف ما المما وحمولم لعصبه الرامند : سملا: معلا: الله: المناه المنود: ١٠١٤ دود المن الما والم موسدة والمناسلة الماسيدة الما المعلم عدد الموا المعلم الماسيدة بعضما الفات اسجبولا عدفدامة عدموا المواا الم المالة المرسود سم: دوجه: داسردوجه وسعج: داسر مدنم دام و ابع ١٠٥١ والما مدلعميم زود بدا دحور منه دراد اده ا حدد اوهم اه إسراه المحجرة ورحلا مروام برسا ودرسا أه معدهما : فرحما إه الملط معادرا: مدال حصلعة المقار المرسدا والمس معتما حرومها بقعا: جد فعد المدا إسدا المعتدا به دمان در من من المنا مور الحصوا: من منصب من منها : إلم أنه ومن : جذا والمعلى مدامة احدادهم المدامة الماري المارة المارة المامه المعجلة المعضمة المملا المالل المالل عليه المعتد وعد أم وده علاد مسلان اذ لندام معلات المنافع المستران والمداحة : المحددة عيدا اسياد : حقيد بالمرب بالمرب الما مدا مدا دما دما دمامد حد درا جابعا معاددوا. در عدما بع قدارود در رفت اه أسيد اه مردد به المعا معودد دخم دحهم: چه وحدم مد فعم معددا ف يعدا مع ورودوا: در دودوا: إن المسود: إن المجدود ول إهدا مرادا 50.58. Jans. 5 Bloke of with skyl. 58 2 5 Bloop 5 B febr - 124. 5 B.om. 4. mest 3 asperged 5 B.om. Lyn allorem. 3 Bling. " Kalyan " as a Therain food J. "> 58 facts.

مطها موميم ودومد

جفاط: دفاط: مفاط وفاط و تعصم ؛ دلامه و المخصط المعضط ب د ه ان معدد الله ومع منه المون ومعمل ومعدد الله معدد الما عدد معفسا المملا مزضدا مرجعيد : [مدمر مندة : إه] عنوفهم والمدر مدار مع مرحدة سرا مع مقلم إلا معددم ون الم وصد لجعم : إلا مضعنا بم مع فرط: اسر مد و فري مادي م حودلما إ ماده د ادم : مناموم واسممر ومام و المامم من واحزيد و خموصود از و باوسود الم و مود الد و المان و المان مع المان المان المان مع المان ول معددا المودا عرددا ولجعب: ؟: (ق يد عدل الحدم): وخالا مع مر م صنة و وعلم إ وحد حمدة بعلم إسرا مضمابه ممورا و و ا وابد من مندهم و من المعدا فرصدا ولمعند واس وافد على وووطا وذول : منابة من روية مرجان الناك بعمر الموجا ما ميوا فرصم عليها. عدم فلمنا وو صعلها ومعددوا مد المويا فرصدا ووسد لد عد إس مد وافوس : ووردل ودافران البع مدونا الم المرامل بنعد : حصور من يقسم إ وملم المعلم عد معل حاطاته وعدامة بوه معل: وجوناعة إه يعجد نابط: مؤلامة في بالأبك اود المنابة: حده معامد ا جدامع الما دخد و معامد والمدا والسر طبق المدا الدوان المبعن المعنى المعنى المنا والمنا والمنا والمنا والمبعن المعنى قي البعقيدا ذهندة حظمن كروفا: مدلاها ابا هسعرطم قبل وصور مدام مربع مل مدال إلى دو مدا ولتلدا : الم وعد معرب معيد وطره ا معنوس سا مسعد الم دهواها حسا مكروه والمالا معمة من مع اخلا: بوده فلا مرا حوامرا Bin proceentibus mutilatus. 95000000 3B mutilatus. 9B om. 5B om. b B insortit 2 5 Omner 12000, 1-2000 over at 50 boyin in conjugation 5 begins . 3 Omnor Jasos, Sink Thering 305 polo.

مدلا معلم وحتبا

كفروفا بالمها مرام وهااما : ابن لهما بدمه بالمكاره علمها ورسه بهمه بالمكاره المراع في المراع المراع المراع المراع والمها معتم المراع المراع والمراع والمراع

عدا المحسد المحد علاقه المحدد المحد

المقد المد

للم بتقيمان ول ابله المما عرضة ولعصم مليدا المعملل فعلما م ودما مجده مدا بادنيه (: اسر إده واحد : مراهدمند : منعدميد : وجدميد عود الم مسلم ول نقل علم بعقلها مرم لدهم و والمماه م صدارها ويد سِهُ إِنْ مِعْدًا مِعْدًا فِيعُدُ إِلَا مِنْ مِلْ اللَّهِ مِنْ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهُ اللَّلَّا اللَّهُ اللَّهُ اللَّالِمُ اللَّالَّا اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّاللَّا اللَّهُ الل ه المله معدما : وخرود معدم الله المدة المدا فيضم ا دليهم مليم ا ولم فلسا بعداً إ فر معداً مهلم الله : مجمل لما بنسم : إمراسه باعد لاة الم جعميدا ، وج معيدا : فع العميدا بدل نقل الاحد خقلها مرم لد لِجعبِهِ: والمِنة الما مرضد إصلاب بنه إ: صلافه سر ضالم إ مرضالا ملامة ان ومعللا عدَّ نبدة ووسكمة الرايد عامر مُحرد بدأ : مُحرد بدا ا المرعقه الم وحدد وعنه الا عدد المراد عدد والمديد فعمة ولرجي الملا ولرجمه والمربة المال مرصة الراصع ع المداد ومفلاً وعدم إلى معلم من المرابع المديدة المعدم المراد ووجده اسرايد باحد مرد مندسا: مرد وليد المرد بدينان بودام وي أوه ليه وتلا فعدا منعلا مرم لعصبهدان در ملا معمد الدان در عميدا: الال ١٥ مُركَمُ الْمُولِمِ : ﴿ وَمُعَلِّمُ اللَّهُ لَمُ لَمُ الْمُنْمِ اللَّهُ الْمُلْمِلُمُ الْمُلْمِلُمُ الْمُلْمُ الله وهو صنة به مادا عدد مادا من مدارات فلسم المد سرور الا مدمع بالله الع ادمه بنقلم ونقل مزم مقدوان مرم يقلا بي الدار صده القلم ا إنه السراس باعد : بيديا. مجديا مه لي مقع حفستمدان

مه إلاً محدد اللي الله الله ونقل منم تعلله ومدا مادر عد دالمده ملع ادمه ازد بيدا مديد ومدمة وصبعابه أحدة محقعي لمجتمم وجعرمة خدموا: وصفة بع امج عد اجرا وطروفاد في (١٦ موم لفروفا مرسد اس المداخفم إفيد متيم دي موم لهدوه الملها؛ إمر منهم د وقع موم بيها به له 3 B 200 3 ED. Hall Brink propter homoestolecton or base la daso please la

3 50 majo. Bleinte 1 pro 10 3 50 propter homocot. 4. voces one confuci sant-350 and Bom. 3 Bom. 5. 1 poir . 3 Bom & weres propler democratelecton .

ملها مقلم

المنا المنا المنا معدد المنا معند المنا المنا

معالم مدمم عدا المسع مقلدا: وانع نقل : مرم مقددان معاد

رومد والدبع وبقدا المسع المقا ويقل مرم مقده المعدني و حسدا ا بعدا ؛ معدا ؛ م المقال بسامي لأه نجا المسع به انعه : د : و الم و علمور وسعام حرما : نقل بي مرم مقدم موسل اه سرا بعص نطا ؛ أسر ليم ماه: حالما : والما : الما : اه ع ذا عن ا امرايم دامد: حراله إدراله إ: وواله إ : فراله إن إذ علم: إم المه تا ماحد كرالمه . كرخاله إدة حراله إن الماله إن المحديد اسرا اسر إله دامد مكر حُلاد ا محرالمان وأده لعره ووفلا انط ونعلا سرا مع معقله ا مرم لحصيم بالمملة فيصد المحدد بعديد الملابد معدفورا المه تف فعدا الا لي إده (" الما مر صدا ولحسس: إ: صدة تا عداد المعاد الما لجعلا إلى سرا المدة عب جعلماً والله مديد المرا والله و مدول مل نولا سرا مع منقلما مرور الحصيد والممانة عرصما عليم العدفيد تف معلم: إلا لي المما المما فرضم و المصدر علمها حضطلا: الماعة ولند لحقن أو يضيف عن الملفية ما للمعن : إما الماء المام مِم لمعسد رُدِالمان فيضمُ المابينيمُ : مدفهمُ فعلما مَ فيضد إ: وجعهلم عادنده إ: إسر إله بامن : وليقبع : ولمنتبط لم بنتبط 1) B _ Lil /131/. 3) B ces do 350 d ; 1) 50 20 ap 1 50 50 . - pa 550 == 200, unte intellegitur, scribut lesteum corruptum non intellegisse set tan Farrississ. 3501=305. 3Blad 250. 35.om. novem mees sequentes propter to. mocatolouter. "Bom sida. " 5000 | Loll pp. " Hom. novem over sequenter.

" 50 and wie of all sacrius " Bom Jusa Me. " 50. Hally.

L

المقل مكاه موسكم

عصم سفا: مدا به معا برا به نجا حدد : ام المجلم مماسا المسمد سمعد على المنظم حدود من المنفط سمخلان مردم واسر ملى وقد تعلم وي: إسرنا . وجمعللي: ومعظلي ومعزللي : وأباسهم شدفع : بع فوللا : من بع مسلما : موا دي مع رونلا : ١٥م إيد : إلك : اللا ألف : باد في الله الله والله والله عند بدر العز المنافي الله وأَوْلِي وَاللَّهِ وَلِما وَ يَجِعِلُ وَاسِم: وَجِعِدُمن ؛ فَلَمْ فَ فَوَفَّلُ فاسترق وسافة وسافيه وطينون والمسم رقع سودوا : واسر معوز وطيعك ١٦٠ المارة مع علم نواس وم الحفز عبد واحد بدل والمارة ا وعدم ملا عدوها مرمد على المار والعودمد وج عدي (و ر ا مرونت : ويلني : اه مع وَتَنْهُمْ : مَرْتُ ، رَحْتُ وللهُ : وهِ ول والر ملي ، أمع وعداد الموا المرسوا ومنون مع معدد: وعدد المعدد ومدد - قالمه: عنه: عمر الما الما الما المعندا وما عدى علا مقدم إجنبهم وندى لمن إستمار ولما نبد بعدد إرابر صلها مفده إن عامد ضمُّهُم مفلمن والراعد م وفي منا : عبد المود ١٠ و وَهُمُعُمْ فِعَدُنا : ٥ سر ادعها ٥ جوز نما ٥ معدا : سرابه : ١٥١٥ ما ٥ ووهدا (و متلعم عبالله على الرجوزيا هجهزيا: هذوسيا: معضيان هو: بعا ومن المنية عن ومن وهن المنسول المنسول الله المسلم النيلانا عن المناه و عن المناه المنا دم استفال مسارا المساما الموسان واهد تع حامد دهد نعد له معة: إسر إندسا: مده: سا هجمه سا : مع المف له : ب ضر و ده وا عبع : الم إلى لعود سا الد ق : وطلب مس حة حمقده إنه الرعلالم بنفال : إذ عمل المضاد إلى عمل المعلى عمل مليهم مقده الفلمع أسر بخاستمال لما ادسمام للسد و مالله ؛ 305. om. 1. 2) (Dires om. al IL. Lincam sulfaritor exhibit 0. 3) all 1 B. "Bom. 2 550. 200. 55 febs all. 25 3 5.0 on. Jon. Sie conner; ex sequentibus patet, legentum esse lines. Tayne Imith in Thesauro proposuit find, 350/2011. 38 [Auto; om. za. "B.om.

المقلم معلمه المقدالة ادم ادتا ؛ ملى وصنعا ووصدة إدارته وبها المنا وسا والمن المن المنظر المنا المنازية المنازية والمنازية المنازية المنا علمتني : إذ حرودًا إد حقولًا وسعا : إذ لمقعل في والمسيده لا المصر معزيدهم إجما جتما المنام ومتعما ووطحى سمال حسدا به محل ومتراده دروا ورمعين فرط مر احتا الم المرا ا جَمْ إ بمرا المعد المعد (ودع حفقطهم : بنا مروزا المده خصيما يدجه وا اسبا ي بديا بعستما ا مهما الرساد ومعلم معفيتمًا واس مع المصدة لفيم المعمد: الله ومعلمهم حمقه وصفِط ؛ مر صوبط الم مع قبع : حزمر بي الم تعد المدهى : مركا اد معدد معدد الاوالم حمد المعدد المهد والمعد معدد المانويد ا المعرف منه ينا المعد عدد المعدد المعد المات من يتلا ؛ فعد من الموا المنظمودا المعربة المن من المرابع إه بدالمقن بع مداة معلد منتفا فيزف لمن ومزمر و مدمل وحدد منه فعلم وتدلع : من المعلم المعلم المعلم المعلمة عدمه وج الرووة وصوعما احجميد المنا المنها المياكة والمارة والمادة سَيْلَامِهِ مَدَامِينَ ؛ لَا نَجُمَا يَكُمْ حَدِينًا ؛ مِنْ بِي مِنْ اللهِ عَدِامِينَ . صدلادد : إلم عوتها عديدا عبدا عبدا والم مراة المحديد مداءمه ومديدة وفيه إن والمدارة معميدا حدد بدارا دود دامديد مزيدة إن ميران وافته إن مون مراه معان حمد ويراهم ووريا ٥٥٥ : مدالًا وظام وطام ومدامة عدمهم مراب حدود ١٠٥٠ م المنا المهام أبده معر بير مع جي المعر المعر المعرا المعرا المعرا معر بيرا المعرب معرا بيرا المعرب معرا المعرب المعرب معرا المعرب المعرب معرا المعرب معرب معرا المعرب معرا المعرب معرا المعرب معرا المعرب معرا المعرب المع اعبادة . معددا: اعبادات مغداد: المزمة : اعبادة ع هه ووجرا: المرود وووفا : المرومة : موه مقل: الري نعلا وه حصلها عدد العمالة عدد الدمالي عندا الدمالي عندا الدمالي عندا الدمالية الدمالي عندا الدما 3) 50. 20. Cetorum III praccions omit 30 . Il B EL. 5 Interpunction hout rocta villar 505. Alline .

JANAUA!

المناعة المنافعهد

ع جدًا: ٥١ سبرا: وبعدم ع سُدًا المَالِيه و حفاده علم وبعدمه مع ماهما إله ؛ وهد وجنه وسوده عدده مع دوهما بن عد الم مدرونيه ومدا لقط معلى ويعتبع عيدا وللدا وبنوا والمعلم والمس المستدرة المن ا وبنايد ا والمنيد ا وناء ملكور معدما ا مرامعيدا! جُلِيدُ مسى المد الماركينوينية ومصوا الرحينية وامعدم لمن ويه المنا : اوقد ولالمه صلم إلج مقطفلا حربه و والنسا : وم مع فيلا فعيدا: المن يعدد والمه مع الما مع المد والم ورسا ؟ ذاته إميني مكرسند مغرطة مده جام المعتمر موذك، اهدا؛ رحودهما نعي وسعدا في فوا : ود مك دنها الدهد ذ وحضولا المنه ومعلم بدا من الله والمؤمنة الم والمناهدة المناهدة ومن المنساه : المينية من حصرا المعلى حيوزه : الملمه حد للمنظمة اسر بلعه زمدا ومع معلل حلدان مولك ... ورلفان والمادما عا يعلى المروزان المروزان المروز والموس فيها والم المروزان مع المروز وصنيدا: والمعزمد مع مندا مدام صفالسدا: فيندر لعددمدا ومي جوا: م ا مغربها المعدد مساد ماسرهد وطفعه عملا والمنه م ع حبقط: اسر وخالمفصلفيناً؛ وانصا والمديد مع بعص والمنه ي صحصان اعد وي اسرسام حب عدهما دارانداد مدينهم مصدا وحتما : مرسا مع عماما ؛ اسر عقده الله و مانا : فه نارا : نا اليرا : بديا معدط باسرملي : حاما بالحمدوع بديندامه دافد : فعا حدا : وق قد ٥٠ ميدا دعوالم دعد خدر الله مولا فوط: فولم فرطا فوط المح وبتما جدرا وعدد بخيرا وعطيدا إلمعوب المتحدرانين فالاسك معصدة Beden lostes rock. 3 B | Balancie & Colicer corruptes concentere 50 h. s-at solum whi have hip , B uprouse, apar quem toman a mana 20 has telentum eval 9 Degra , Sugar , Aggar Valarunam use norus Jait. US continuo serips orunt quae whither Bon stram I willed , " Of Tall. " B. mutilus. " Lat Justo a falso at for in

المتعالم المتعد المتعدد

المعدام معدد المن المنهد المنهد المنهد المنهد الما المنهد المنه المنهد المنهد المنهد المنهد المنهد المنهد المنهد المنهد المنه المنهد المنهد

امتعه المعمون المعممة

بنمه مها عبه وحدي علم عمر المن البح المما موسلا ؟ وظم ا مله ا به ا دم دم وحد مدن مدن مدن المباء المق واعتب اسراء اسر وع حجم حجرا و مع مؤال فرطرة مو وي وخدر الرخدة إن مفره ما : م اصعا للما ا فرهما : ٥٥٥ ده بدع: الم تُعَمَيْ المنظم والمعلم على المعمى والم ولعونم على خدمورا على فدمومل إن المر منا المرا والما والمنا والمنا والمناس من جد: حدد مخدورا محديدا: الله به بع معر: حدد بالسب ليبعا المن المن المدود معدد المدال وهي فيما و دورم بنصب و مدامة مورما فوطوط إسعفا ؛ مداديد وي عجه والمامهما ؛ خدد دلاسي الحصيط صفري: حرم كسمه ما جديه معا : 1: إدريا ولاحد. بع فره عنبمنا معدد فيمنا ومع خليلا لاسخلطا معدد لجلانان ابرب ملا عدانموا لعدم وشعه عدار سراح مل ادمه المقار معمومدا ؟ والمسمى ١٠٠٠ و. هـ و المنسلة مدم المنملة ومدود مدار مدادع حمرة به حالمة إسر معدد حكما عمددسكم المحمد وتما عم المدل قد ١٠ معاقد منا و خدروها وعدد المدندور مود و مامر فحدد الدا دام مع بخد معاددسم العلم بددسم ا منبه لم لم لم (د)

المنعقة المن من المنتقب المنا على المناقب المنعية المنعية المنعية المنعية المنعية المنعية المناقبة ا

Barasody. "B. mittit falso place Arigo parasofte.

ومدادهديه [

معكرتسه المعلم معلم

مورط به معدد المحدد المراد موقد المراد المرد ا

جمعا معده إلى برسة بنعينة بعدة المحسد عديد المحما معدا المعدا المعدد المحسد المعدد المحسد المعدد المحسد المحدد المحسد المحدد ا

واف معدا فصنفا لي مع نامه إباد حده المفا المدف البي عام عدم مدا ومد المر ومع مفلا مفلا ومع حدا عدد ومدا وبي المربع كندا بدور ومد ومدا و مددا و مددا و المرب ومد ومددا و المربع ا

3Bom Te . 3. Bom Janoi . 3. Flaci. 5 at Shaffe and m.
3Bom Te . 3. Bom Janoi . 3. Flaci. 5 at Shaffe and m.
3Bom Te . 3. Bom Jel, quot solut B habet 5 ab & omittunt
5 0.5 pog saine ? 3. Bom als , as om Le to her als correption at als

Mas asu

مدكر المعتور وقدا

من به الم فلاس : منها الله الله المن المنها المنه

المدنود المعلم المدنود المدنود الما المدنود المدالة المدنود ا

جمعينه المدام دم إمليم المرفع المنفع المامير ومعبرا مراما والمرام والمرفع المرفع الم

٣٠ المبود : المجمد : العدمد :

ابع كفروكا سرسا غيم الله: حجدا وابلاحة الدهوم المورد المعدد معدد المعدد المعدد

5 S. prachet 3 is pro 3 is . Ban. 3 ato. 55 L pro 1. 5 B pracht, 5:0 10 omittant. 5 lous B habet. 5 Blans . 5 5. ut semporalis .

مريتا

المنع المنع و المنه

حد عدد وي منا مي معل وموصد عدد الما الماديا ومعفود لنوسل ودجه: اه ملا : اه خاله معملادا ، اه جعله: ام دخا : مزا : سعد مما ينديهم ؛ ابر صور اه خالد مدم عنما : مورا ا المده الله بي وحيولم إنه من على الم بيان بكد ؛ بعط اموا بي المر مو الما : إن ا من يا ماد دي : المما المدسيم : المبدار المدار : المنابد ال إه و مسلال ؛ اب إبه المدن العب ، اعبد المدا ؛ انب علا اصل وفاهر ودمم حقومة مسمر: معر فلا عنوموا درصون منماهد : من مر مدما ة إحد المنااعة : حن ؛ حرعة المرا الان : بعد بدا ؛ 4 معالمعيده حدمهر : ٢: ٢: ١٤ المن إما جنمعه الزوار ١١٤٠ موه وصريا بعق صعدا منصرا: حمر ملا هزوهما وحمق مدامد العلمانا ١٠ المرط والمحرب إفوا ؛ إفوا ؛ المعمد ؛ إنها ؛ إنها ؛ إنها المرا المانيخي يوفيا عروا : معنظ دام ملى : مهد دهميسلاله حدد] المفلحد . المناهد على أن جعل : الرسعب : رُدب : محيد : سخط : فرها حمدا أبا احد مجدا زجيد المقدا مندا لمع عدما: المع عدما المع عدما المعام المال المنسلال في : هلب لمه : وموسنة : الم سمد : المسلا 7 ما إنج : أمم : امم : أممد : ماس حجه : منه : سنه : جنه : مطا وبدا والمنه بلم مع ادت المن : ومودمة ميه ما الله دورد المهما الرالبد : المحد المكونة : إملانه : وعلم وعدوط عنده على موسل: ابع جالم مديل: عنهمدان معلم داه جدرا هامد : احدد : إفعر: أفعل: أودا: أسعا [إنعام] معنط داسره المعاد : الما ا المن مده المليد المقار مسرا مع المع المعد معمد مدا ته الله عند : مرحدة عليما عدد علا عن ما عن الله ت حِودتما وللله الر بعنه: ع سنزا: ١٥م قمد (وقصد المام عرص عدا عد معد معد عد على الم من من الم منه المر بوبع : مده ف الم في الم مام مدي قرد منان و دد عدد قرد . خالوه و الم AL. 5 9.0. omitt. of bis.

مافت

ممدربحتمدا بغدا

رد درا : المرافع : في بنه سور : فرور (اا بارا تارير المرافع المعرد المعرد المرافع المعرد ا

معدا مهدا عدود نمو کدره دا مرسد سائد دار انع: خدد بعد خد ، حدد معدد مدره دا مرسد با معدد معدد اخد: مفرطه

عن بلك، ويور إلى . من المور المهاد عنه المالية و منها المالية و المالية المال

3) Rette pribudum foret 1 az. Timb in 120, De latet error.

4) Scribendum est sais, las, las.

-

مدرون امعمد المستورد

دارد جديد المبعدة المن المبار و الدر المن والمراء و المراء و المرء و المراء و المراء و المراء و المراء و المراء و المرء و المرء و المراء

المبعد بعدا حرمه المعدد المبدد ومقده المدارم ومقده إلى المدهد ومداء المدهد المدهد ومدارا والمدهد ومدارا والمدهد المدارم ومقده المدارم ومدارا المدارم ومدارم ومدارم

جاميدا واسزما . واسر انص(ن)

عدد المعلى المناه الم

مدكملا معداندمها

ع مامسه : المتعبرا المه عد كم حرم رقب به وعما ده حدد ا مدلا ، محمد عدم من الموال بي عليما بعديم: الما المعن المن بالما المعن ومنط المدي معطرة وعُفا ؛ لمن عقدا ومبعد لملا مع سروا لمومي المبا حصمة إليا وفعل انجا معدا دجاً المن ابنا المنا حد لمزوله لمبه مع الممان هما انحبه في العيادا على الماء دوقد ا دهنم مر مع لطا: ومر مع لمبدن سخوا به الموهد الما المراهم المنه مع من من المرابعة في الموا م إدها مع وه و حضما عود: بومرا [تعفرا] وهد وطلالهبعر كلمبه في وه [وه 0] ؛ عدد صا دي؛ خالقا عرمر بما بعلم ومبلعها] عوشم ومقا : سك دهم ا بعُصه ؛ اهم حدم صفيعيد ؛ الله به من امدما وسلمه والمقدا المجدا ضعب لمحنى وي المعتمل أندا ونديد المنبحي المحمل عفيلا لمؤلام مقمدا: المد [العدي] فرضا : صعر حلية العا المما وبقتم الله بي مته ا. عبعر علمه إدر وزا [درا م] : مدم ماه المدم : مبعر ما الله حرة أووا لله : إلما حرة إبرا على إلما الما المنابة ابه: مولم مودان

عدد دا دو فرج ادم المجمع عدد ادم المحداد المحدد الم

الملع ونمص لسلف معا ملعله معا

المور والمحر عجم علوه والمحمد عجم بعد المودي والمحمد

المعلام و حله و معدد إحسم المعدد المعدد الم ومنه : خدا إعنه إلاندما : إس إنفا : هدم ؛ حربه ؛ لمع لفدد بعداد اه لمنما منقع: اسر فعه دالم: معدفم دابد: الجابة: حبماله : ١١٠ معلم : مده داسر العدا هبعر حبرمر المعنف الرجولما المها إلى الما معن معدن معمل المعنفلا منقع : اسر معل عليه مالم الله الله الله عدم عدم عدم وقوسط ابدمع اسر موسم؛ فلم ما : ادرا ؛ مدما ؛

المدالة معل وي معيني القار يدوم المعلم المعل وبهديه وبعدمهم اسر اوسم ادمم خوا خوان معتم وع مؤمَّم وهم بالمرا الرسلاء سليه بمعدد وبمعدي ووق كميلا ما معاز إساد إلم عارية لم معاد الملا مع إعمير

إدب مهد معدد الم أجده مديا (ن)

موالا دويدا معل ابن حوشما وملاد تحددا [ومعلا وابلاله لمقدها مقبل حلمها مدا مودسا (ن)

عدام واحد و بعد [ومدور] ؛ ومدفع مدار ؛ وهذا وَدُكُولَ وَمِدُمُ وَمِدُولَ وَمُدُولًا وَمُعُمِّمُ وَمُعَمِّ مِلْمَ وَمِلًا عَمْ معدر منفدا خائد حلا مقده ا مقدا واهم إ وموما ومدما وبعدلًا مفلعاً ولا خالا عله سرا مع ملع مد ابتعاداً. ا معمرا خلم المكا بع الموهد اسر الدوية فادم الله ما والما: وحرا دي الموهد: اس ا والمعمل ود: وسلعم: علمنا إلى إلى إلى المع بعدرا؛ سخرا؛ اس د:دابرا ؛ ه ١٠٠١مم : محيداً : اسر ١٥؛ إلى إراد بوبا : محمماً ؛ اسر بدونا هموذان وزيم كميران وكي معمم المه نمعي سخي 5 to 0. sine punito praebet passes quot rectum est. finfra.

po

الملع ونعص لعط ملطال

فربم خبا ؛ اسوة واهم معزم واسر ملي و بيتا لمنى : سرسا صغبانيا: اجددا بدام: فسط فتها: ماما: قاما: لحما: لحدا إلى الما [المعان المعدية المعدية [المعدر المعدر المعدر المعدد ا بالمد ؛ فهذا ؛ نمنط ؛ خده دان مهندما ؛ فهذ لما ؛ بسما ؛ اجع : حجما : ممبط : مميل : حدره ا : ممبله ا : ممبدم ا مدخدنا: مد مدند: مبسوال الر الم بالاد: ١٠٠١ بدلا الما صما : صبدوا : ويعمل بده لوما . سوما ي عدم معمل إبيا اجرم بالمر ورسم وموسم والمدوا ومعمل اندا و فقله وي انده : د : ؛ : ٥٠ ١ إ ادر با ديام : داده ا داده ا داده ا المه ا المتدا بهمي المتدا : المدا عمد حرم الملعل المقصل تعا بديما مبعدهم الدم بالد بمد بدهد حجر ؛ جدر ؛ عجم ؛ حجمه ؛ جستا سرنيا مغيانيا إغالنا المار خديد خديد فعلا فعلد و رقيا بع الما و بحد : ه و فامر : محمي : دحد : اص مرا : مد د عصم : و فامر : فرا : فد د : بعمرة بخط تعوا ؛ كلوف عدده وا مريم العار اما الما خجر الما يقامر الم: عومل: خدر الله: قصلًا الله : فأمر الله: للملما: خدد فالمرا نفط : المتدا عدد بحد بعد المفد المفد الماء فعم ؛ غد [الدر 0] : وبيما ؛ (جدر : جدمها جدوهم مداكر: اصفيط لمني. بلعيد اسر فلهذا ابل فلات ابا لمن ابل ف مد ومُعِيرُ ورب الم مفهم إنا : مخت انا : مود الا ...

ملك معا بي نصعي المرابا المرابات المرابات المرابات المربات ا

لمنعه المعدد المعدم

صوده معا منبقلي ؛ إدرا دلم علاد : وربع : بما ودسع : علم : بعدون معددا داس ملع: فب بعدد منعدا دب المبعد: ملم حقد قلا دو مزم مقدم مجلمتني: أه مزم سلف معا: خدي ما عالمتعي فروه جا : حموه حدداء: إلى الم الما: حديدا حصحه المدروة إله دمر لمه: وم: حدد: قراع با الإسلف السراع في ملا المسلم : حم مرد مرم مرم الملع وقع و إجزا المه: عندا الموني و بعدا! واهذا لمعينظ عصر سبورا : ولا نصبع له - ال عقدا : ولا اجمرا وال مستطن والم المنتية الم عنه ما مع سراج المع بنق مل منتقلا المن المراد الم الماح [عرصما] من أوا الماتا حزم : فعباً : [مدملاً هذه] لعز: الإنهم وا دامر على : هنوده مع واهدا المه والمد والمدود والمراكز الما المن لقلا معر مقدم ا وأدم لجره؛ دمنها دمامنا: معا وملاا المنعن ؛ معا فع المه المربعة : دام من وعبط : دام من منا : من ام هو دمدا : ام ماس من وجلفان : واسر أدِم [ادِمُ وا على به إسة سما : مونط ومنعروا مع معلا ومراد المعدد والمسعد الم ويلما عنوم و المنامة معا جلم احدا : علما وب حمر احدا : وهدق ملى حدمتهما لفتوما عالم الملكم المن عبين لغا سرا م فتعالم المعلل المعللا

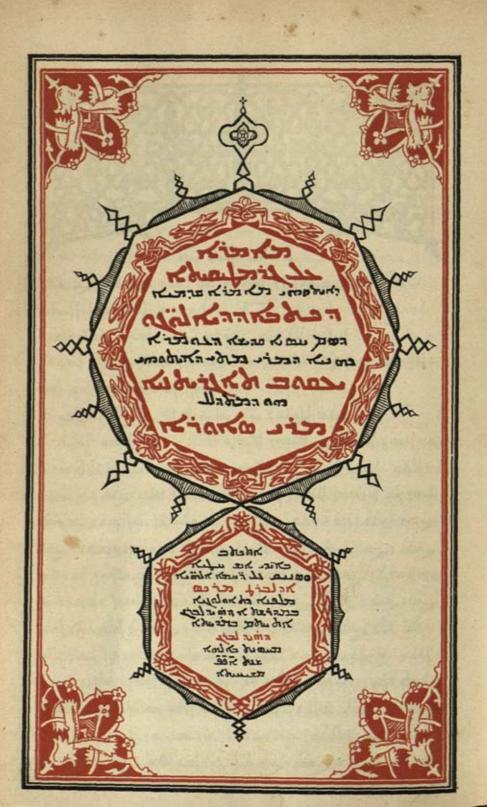
وونيا واند عد والمعل في نقع إنتها المتما المتما المتما مِسَا؛ أُسِتُمُا ؛ مِتَلَا إِ عِبَامًا فِي وَدِيمَا ويعدَانُما ؛ وطم مِنه فِ سرندا وعيانيا 0] : احدا بداع إلى الما المدا المدا المدا المدا المدا المدا المدا ضعا: فتعل : المداد المدمل : بعدا: بعدما معزم الرحل : المدار يمًا [وسم [0] ؛ هوهما ؛ موسم ؛ لمودل ؛ لمودل إلى المانية بما إنقما أبِّما بع لمنع : عرصا ملزما : ق جلما مجلمنا : حفلا في هموسا امرم ومعدا: اقداء بعدال معدا: حلما: يح لمنسل: معسل: اندسار بمدارا ومعمل ومعدان امقعا انه ومماره مربط عميهم : العسف : على من من وحل : ادر لم داسم ملا :

معزب لعدمد دمدا مرا وهاهز دورا هي داهد لعدم موارا العبعمة والمدورا و مورا مرا موارا مورسا موارا مرد لعدم معاد وهدا مودسا ومارد لعدد دارم معاد وهدا المدهد دارم معاد وهدا والدرس المعدد دارم معاد والمدرس المعدد دارم معاد والمدرس المعدد دارم معاد والمدرس المعدد دارم معاد والمدرس المعدد الم

ضه معرا: بانعدا وبعرا: أجدا: معرا: مودا: مود معرا: مع عدرا:

حروما

Samkhya-pravacanabhashya.

Abhandlungen

für die

Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 3.

Sàmkhya-pravacanabhâshya,

Vijňánabhikshu's Commentar

zu den

Sâmkhyasûtras.

Aus dem Sanskrit übersetzt und mit Anmerkungen versehen

von

Richard Garbe.

Leipzig 1889

in Commission bei F. A. Brockhaus.

ALTERNATION OF THE RESERVE

requestion of considerations of

Service Control March

Appendiculated the same property of the same of the sa

Setupil) thronds in

Past marriage

Charles of the Charles

Einleitung.

Wenn ich von den Samkhyatexten, welche ich während meines Aufenthalts in Benares studirte, zuerst den Commentar des Vijñanabhikshu zu den Sûtras in Uebersetzung vorlege, so hat mich zu dieser Wahl der Umstand bestimmt, dass in keinem andern Werke die Lehren der Samkhvaschule in der gleichen Ausführlichkeit behandelt sind. Wer aber glaubt deshalb aus diesem Buche allein ein zutreffendes Bild von dem Inhalt des Samkhvasystems gewinnen zu können, wird durch einen Einblick in die anderen Sûtra-Commentare und in die Sâmkhya-tattva-kaumudî eines bessern belehrt werden. In vielen Einzelheiten bieten diese Bücher, deren Bearbeitung ich hoffe in Kürze veröffentlichen zu können, ältere und richtigere Auffassungen als Vijñanabhikshu, dessen philosophischer Standpunkt eine durchweg objektive Erklärung der Sâmkhyasûtras unmöglich machen musste. Vijnanabhikshu ist ein theistischer Vedantist 1) des 16. Jahrhunderts, der seinen Sämkhya-Commentar mit der ausgesprochenen Absicht geschrieben hat, die thatsächlich sich widersprechenden Lehren des Vedanta- und des Samkhyasystems mit einander in Einklang zu bringen, wie schon vor ihm der unbekannte Verfasser der Sûtras bemüht gewesen ist die offenkundigen Gegensätze zwischen der Cruti und dem Sâmkhya hinwegzudeuten. 2) Vijñânabhikshu hat oft genug charakteristische Eigenthümlichkeiten des Sâmkhyasystems verwischt und vor allen

Ygl. besonders die Einleitung zu I. 1, den Comm. zu I. 92, V. 12 und Anm. 5 auf S. 8, 4 auf S. 251.

²⁾ S. I. 154, V. 64.

Dingen die atheistische Grundlage desselben als einen Mangel beanstandet. Deshalb verweist er auch mit sichtlicher Vorliebe auf
seine in ganz theistischem Sinne abgefassten Werke Vijnanamṛta¹)
und Yogavarttika²) und bevorzugt auch sonst bei Benutzung der
neueren Literatur Werke dieser Richtung, besonders das Vishņupuraņa.

Vijnanabhikshu's Commentar zu den Samkhyasutras ist also, wenn auch im Grossen und Ganzen als wohlgelungen zu betrachten, in allen denjenigen Theilen, welche den theistisch-vedantistischen Standpunkt des Verfassers verrathen, für eine Darstellung des Samkhyasystems unverwerthbar.

Meiner Uebersetzung des Samkhya-pravacana-bhashya liegt natürlich Hall's Ausgabe in der Bibliotheca Indica (Calcutta 1854) zu Grunde. Jivananda's Neudruck ist völlig werthlos, zumal da die Druckfehler des Hall'schen Textes zum grossen Theil unverbessert geblieben sind und der unentbehrliche kritische Apparat fortgelassen ist. Aber auch Hall's Text genügt nicht den an eine sorgfältige Ausgabe zu stellenden Anforderungen, wie die zahlreichen Textverbesserungen in den Anmerkungen zu der vorliegenden Uebersetzung beweisen. Bei der Herstellung des Textes leistete mir ein treffliches Manuscript gute Dienste, welches mir der verewigte Dr. Bhagvanlâl Indrajî in Bombay gütigst zur Benutzung überlassen hat. Wenn ich auch nur auf einige Theilnahme an meinen Sâmkhya-Studien hoffen darf, so ist eine neue Ausgabe des Sâmkhya-pravacana-bhâshya ein dringendes Bedürfniss, da Hall's Ausgabe seit lange vergriffen ist. Die erste sich mir bietende Gelegenheit werde ich deshalb mit Freuden benutzen, um einen correcteren Text als den bisher zugänglichen zu veröffentlichen.

Ich hoffe die Gunst der Umstände, unter denen ich die Uebersetzung des Buches in Benares vorbereiten konnte, richtig benutzt zu haben; denn ich habe die fortlaufenden Erklärungen meines vortrefflichen Pandits Bhågavatåcårya, der sich redlich bemüht hat, mir jede Einzelheit zu vollem Verständniss zu bringen, nicht auf Treu und Glauben hingenommen, sondern überall da, wo mir eine Deutung der Nachprüfung bedürftig erschien, andere Kenner dieser

Ein Commentar zu den Brahmasûtras, von dem sich eine Handschrift in der Bibliothek der Asiatic Society in Calcutta befindet.
 Herausgegeben von Rämkrshna und Keçav Çästri, Benares 1884.

Literatur um Auskunft gebeten. Mit Dankbarkeit muss ich Råmmiçra, Keçav Çâstri, Råmkyshna, den inzwischen verstorbenen Mohanlâl und vor allen Dingen Dr. Thibaut nennen, der mich jeder Zeit, wenn ich seine Hilfe in Anspruch nahm, bereitwillig mit seinem sachkundigen Rath unterstützt hat. Wenig dagegen verdanke ich den Excerpten aus unserem Commentar, welche in dem Werke The Sâmkhya Aphorisms of Kapila etc. 3 von Ballantyne übersetzt und von Hall revidirt sind.

Ich habe bei der Ausarbeitung der Uebersetzung keine Mühe gescheut, die grosse Masse der eingestreuten Citate aus Schrift (Çruti) und Tradition (Smṛti) zu verificiren; leider ist mir dies in einer Reihe von Fällen nicht gelungen, und wohl deshalb nicht gelungen, weil diese Stellen meist ungedruckten Texten entnommen sein werden.

Man wird in dem vorliegenden Buche manche technische Ausdrücke der Sâmkhya-Philosophie anders wiedergegeben finden, als bisher üblich war; ich bitte deshalb vor der Benutzung meiner Arbeit das am Schluss beigegebene "Verzeichniss der wichtigsten technischen Ausdrücke" oder wenigstens die Artikel antahkarana, abhimâna, ahamkâra, âtman, guṇa b), cit, citi u. s. w., citta, jîva, prakṛti, buddhib), manas durchzulesen. Die Worte upâdhi, sattva, rajas und tamas halte ich für unübersetzbar.

R. G.

Abkürzungen.

Ait. = Aitareya Upanishad.

Aph. 3 = The Samkhya Aphorisms of Kapila, with illustrative extracts from the commentaries. Translated by James R. Ballantyne. Third Edition [by Fitzedward Hall], London 1885.

Bhag. = Bhagavadgitâ.

Bhâg. P. = Bhâgavata Purâṇa.

Brh. - Brhadáranyaka Upanishad.

Br. S. = Brahmasûtra.

Chând. = Chândogya Upanishad.

Çvet. = Çvetâçvatara Upanishad.

Gaud. Mând. K. = Gaudapâda's Mândûkya-kârikâ.

I'ç. = I'ça Upanishad.

Kath. = Katha Upanishad.

Maitr. = Maitry Upanishad.

Mark. P. = Markandeya Purana.

Mbh. = Mahâbhârata.

Ms. = Bhagvanlâl Indrajî's Manuscript des Sâmkhya-pravacanabhâshya.

Mund. = Mundaka Upanishad.

Nrs. Tâp. = Nrsimha Tâpany Upanishad.

P. = Paṇḍit Bhāgavatācārya's Erläuterung.

Praçn. = Praçna Upanishad.

RV. = Rigveda.

Taitt. = Taittiriya Upanishad.

Taitt. År. = Taittiriya Åranyaka.

v. l. = varia lectio, der kritische Apparat in Hall's Ausgabe des Såmkhya-pravacana-bhâshya.

V. P. = Vishņupurâņa, ed. Bombay.

Y. S. = Yogasûtra.

Buch I.

Vedaworte, wie "Eine, zweitlos ist sie" [cf. Chând. 6. 2. 1] negiren an der Seele¹) zum Zwecke ihrer Erlösung, die sich aus dem Authören aller [über die Seele bestehenden] subjektivirenden Wahnvorstellungen ergiebt, [lediglich] den Unterschied, den man als Verschiedenartigkeit definirt, — denn die hunderterlei Eigenschaften [Ewigkeit, Geistigkeit, Unveränderlichkeit, Allgegenwart] sind [bei allen Seelen] dieselben —; sie schreiben aber nicht, [was die Anhänger Çankara's annehmen, der Gesammtheit der Seelen] die Untheilbarkeit zu, wie sie dem Raume eigen ist.

Um den Sinn solcher Ueberlieferung logisch zu prüfen und dann die Masse der richtigen Gründe zu lehren, erstand hier [auf Erden] der Begründer der Sämkhya-Philosophie, Näräyana [Vishņu] in der Erscheinungsform des Kapila, damit die Schaar der lebenden Wesen endgiltig

vom Schmerze befreit werde. - Verehrung sei ihm!

Der [zwar] verschiedenartig erscheint in den verschiedenen Upådhis²), wie Fener und Sonne [sich verschiedenartig je nach ihren Upådhis darstellen, ob z. B. das Feuer im Brennholz oder anderswo, die Sonne als Spiegelbild im Wasser oder in einem Gefässe gesehen wird], der aber doch in allen Wesen derselbe ist, den Geist in seiner Gesammtheit verehren wir.

Da die bethörten an dem Dinge, dessen Wesen einzig und allein Geist [objektloses Denken] ist, [d. h. an der Seele] Gottheit, Nicht-Gottheit und andere [Unterschiede, Klugheit, Thorheit, Freude, Schmerz u. s. w.] erblicken, so bin ich dafür das höchste Licht, [d. h. diese Irrthümer

klärt keiner so gut auf, wie ich, Vijnanabhikshul.

Die von der Sonne der Zeit aufgezehrte Sämkhya-Lehre, den Mond [wörtlich: ,die Fundgrube des Nektars'] der Erkenntniss, von dem nur noch ein Sechzehntel [ein kleiner Bruchtheil, resp. im Bilde: eine ganz dünne Sichel] übrig geblieben war, werde ich wieder vervollständigen

mit dem Nektar³) meiner Worte.

Indem ich die Knoten löse, durch welche Geist und, was nicht Geist, verschlungen ist, werde ich auch [die Schlingen des Zweifels und der Unkenntniss] von dem Geist [ablösen, d. h. den Begriff des Geistes ganz klar stellen]. Hari [Vishnu], der die Erlösung verleiht, möge uns 4) geneigt sein ob unsres Eifers (mishena, bei der Arbeit) an dem Sämkhya-Commentar.

2) Gemeint sind die Innenorgane der Individuen.

pumsi ist in erster Linie mit vaidharmya⁰viraham zu verbinden, in zweiter mit veda-vacâmsi und sarvābhimāna⁰. Zur Sache vgl. u. a. besonders den Comm. zu I. 154.

³⁾ Geht auf die etymologische Bedeutung des Wortes für Mond.

⁴⁾ L. asman mit der v. 1.

Nichts anderes ist der Gegenstand dieses Lehrbuches, als die an hundert Schriftstellen mit den Worten: "Das bist du", "du bist dieses" gelehrte Nichtverschiedenartigkeit aller Seelen.

In Schriftstellen wie: "Das Selbst fürwahr muss erschaut, gehört, logisch erwogen und andauernd überdacht werden" [Brih. 2. 4. 5; 4. 5. 6] sind drei Dinge, Hören u. s. w. [d. h. logisches Erwägen und andauerndes Ueberdenken] als Ursachen der unmittelbaren Erschauung des Selbstes, durch welche das höchste Ziel der Seele") erreicht wird, angegeben. Auf die Frage nach den Mitteln für dieses Hören u. s. w. antwortet die Tradition:

"Gehört muss es werden aus den Worten der Schrift, [die der Lehrer hersagt], mit zutreffenden Gründen erwogen und, nachdem man dies gethan, unablässig überdacht werden. Dies sind die Ursachen der Erschauung."

Bei "überdacht" ist zu ergänzen: in der Weise der Yoga-Lehre. Da nun aus den Schriftstellen [gehört, d. h.] bekannt waren 1) das Ziel des Menschen, 2) die Erkenntniss, welche die Erreichung desselben bedingt, 3) das Wesen des Selbstes, welches der Gegenstand dieser [Erkenntniss] ist u. s. w. 2), lehrte der Erhabene in der Erscheinung des Kapila in dem in die Sechs-Kapitel-Form gekleideten Lehrbuch von der unterscheidenden Erkenntniss für diese Gegenstände die mit der Schrift im Einklang stehenden Beweisgründe. . Nun ist aber doch [könnte man einwenden], eine logische Behandlung dieser Gegenstände schon in dem Nyâya- und dem Vaiceshika-System geliefert, und deshalb durch jene beiden diese [Sâmkhya-Lehre] überflüssig gemacht; es können doch schwerlich beide 5) [die Nyaya-Vaiceshika einer- und die Samkhva-Lehre andererseits] Mittel zu richtiger Erkenntniss sein, da jede von beiden das Selbst in sich gegenseitig ausschliessenden Formen darthut, nämlich [Nyaya-Vaiceshika] als mit Qualitäten behaftet, [Samkhya] als qualitätlos u. s. w. 4), und deshalb unsere [Sâmkhya-] Gründe den Gründen jener widersprechen". Mit nichten! Denn weder ist [die Sâmkhya-Philosophie durch die Nyâya-Vaiceshika-Lehre] überflüssig gemacht noch widersprechen sich beide, da sie sich so unterscheiden, dass [die Nyâya-Vaic-Lehre] die Objekte der Empirie, [die Sâṃkhya-Philosophie dagegen] die der absoluten [metaphysischen]

 Mit ádi sind die angopángáni des âtma-jñána gemeint, also: âtmanám bhedah, etaj-jñána-pratibandhiny avidyá u. s. w.

¹⁾ Das Wort purushartha bedeutet gleichzeitig "Ziel der Seele" und "Ziel des Menschen", gewöhnlich aber ist es in dem ersten, philosophisch-technischen Sinne zu nehmen, wobei purusha jedoch nicht — çuddhatman, muktatman, d. h. nicht "die Seele an sich" ist, sondern — buddhy-adi-samghatopahitatman, d. h. "die im Weltdasein (samsara) stehende Seele" (jiva).

³⁾ L. ubhayor eva mit der v. l. und dem MS.

Mit âdi ist u. a. gemeint, dass für Nyâya-Vaiç. das Selbst handelnd (kartar), für das Sâmkhya nicht-handelnd ist.

Wahrheit behandelt. Denn durch die Nyâva-Vaic.-Lehre wird, da sie [die alltägliche Auffassung] nachspricht, dass [das Selbst] Freude und Schmerz empfinde u. s. w. 1), nur erreicht, dass man das Selbst auf der ersten Stufe [der Erkenntniss] als vom Körper u. s. w. [d. h. den Sinnen] verschieden erschliesst; auf einmal kann man ja nicht in das Allerfeinste eindringen. Und diese Erkenntniss jener [Schulen], welche [erreicht wird] durch Beseitigung der Vorstellung, dass das Selbst Körper u. s. w. sei, ist einfach eine empirische Auffassung des Sachverhalts; geradeso wie die aus der Aufhebung des Irrthums, dass ein Mann ein Pfahl sei, sich ergebende Erkenntniss, dass er Hände, Füsse u. s. w. besitze, eine Erkenntniss der Wahrheit aus der Empirie ist. Darum ist in folgendem Verse der [Bhagavad]gîtâ [3. 29]:

"Die durch die Constituenten der Materie bethörten haften an den Werken dieser Constituenten [d. h. des Rajas und Tamas]; solche nicht die ganze Wahrheit wissenden Menschen mässigen Verstandes verwirre nicht der die ganze Wahrheit wissende [dadurch, dass er dieselbe ihnen plötelich enthüllt, sondern er führe sie schrittweise zu derselben]."

der Anhänger der Nyaya-Vaiçeshika-Systeme (târkika), der in der Wahnvorstellung von der Thäterschaft [des Selbstes] lebt, nicht die ganze Wahrheit wissend nur mit Rücksicht auf den die ganze Wahrheit wissenden Samkhya genannt, nicht aber ,absolut unwissend. So führt zwar auch die Erkenntniss jener vermittelst der niederen Gleichgiltigkeit [gegen die Sinnesobjekte, apara-vairāgya] indirekt zur Erlösung; aber 2) im Vergleich mit der Erkenntniss jener ist die Erkenntniss des Samkhya eine absolute und führt vermittelst der höheren Gleichgiltigkeit [gegen die feinsten Modifikationen der Urmaterie in der Form der Innenorgane und gegen die Urmaterie selbst, para-vairagya] gerades Wegs zur Erlösung. Denn aus dem citirten Verse der [Bhagavad]gîtâ ergiebt sich, dass derjenige die volle Wahrheit besitzt, welcher weiss, dass das Selbst nicht Thäter [nicht handelnd] ist 3); das folgt weiterhin daraus 4), dass die in den Nyâya-Vaiceshika-Systemen gelehrte Auffassung für den metaphysischen Standpunkt widerlegt wird 1) durch Hunderte von Schriftstellen über den wahren Sachverhalt, wie z. B. durch die folgenden: "Denn dann ist er über die Sorgen des Herzens hinaus" [cf. Brh. 4. 3. 22], "Nur dem inneren Sinn gehören die Wünsche u. s. w. [d. h. Freude, Schmerz, Zorn u. dgl.] an", "Sich gleich bleibend 5) durchwandelt sie [die

2) ca tv-arthe, apiçabdo 'pekshâ-sphuranarthah, P.

¹⁾ S. die vorige Anm. Im MS. steht sukha-duhkhadyo.

³⁾ L. átmákartrtva-jñasyaiva mit der v. l.

⁴⁾ Die Interpunktion zeigt, dass der Herausgeber den syntaktischen Zusammenhang nicht verstanden hat: mit esiddheh 3, 8 steht bådhitatvåcca 3, 17 coordinirt; der Strich hinter ocataic ca Zeile 16 ist zu tilgen.

⁵⁾ Verbessere manyamanah des Hall'schen Textes in sa samanah mit dem MS. und dem Text der Upanishad (Brh. 4, 3, 7). Im Commentar zu 1. 58 (S. 42 unten) ist das Citat richtig gedruckt.

Seele] beide Welten, als ob sie dächte und als ob sie sich bewegte" [während sie in der That nicht denkt und sich nicht bewegt, Brh. 4. 3. 7], "Von allem dem, was sie hier") erblickt, bleibt sie unbeeinflusst" [Brh. 4. 3. 16], und 2) durch Hunderte von Traditionsstellen über den wahren Sachverhalt, wie:

"Die Werke werden insgesammt verrichtet von den Constituenten der Materie; [nur] der durch das Subjektivirungsorgan verblendete wähnt

ich bin [d. h. mein Selbst ist] der Thäter [Bhag. 3. 27].

Dieses Selbst besteht allein aus Wonne und Erkennen und ist nicht besieckt [von den Constituenten Rajas und Tamas]; die Qualitäten dagegen [Leidenschaft, Hass u. s. w.] sind leidvoll und nicht-erkenntnissartig; sie gehören aber der Materie an und nicht dem Selbste" [V. P. 6. 7, 22].

Hiermit ist nun jedoch nicht gesagt, dass das Nyâya- und das andere [d. h das Vaiçeshika-] System nicht Mittel zu richtiger Erkenntniss seien; denn [die Lehren jener Schulen] werden nicht. [durch die Sâmkhya-Philosophie] aufgehoben hinsichtlich des Abschnitts, der die Verschiedenheit [des Selbstes] von dem Körper u. s. w. [d. h. von den Sinnen] behandelt und der ihr wesentlicher Inhalt ²) ist — nach dem Grundsatz [der Pûrvamîmâmsâ], worauf ein Wort hinzielt, das ist der Wortsinn' [welcher Grundsatz also hier auf die Systeme übertragen wird: "worauf es den Systemen ankommt, das ist der Inhalt derselben]. Da die Vorstellung, dass dem Selbst Freude u. s. w. zukomme, landläufig ist, spricht [die Nyâya-Lehre] dieselbe einfach nach, ohne weitere Beweise dafür als erforderlich zu erachten, und deshalb ist dieser Abschnitt [des Nyâya, der die Freud- und Leidhaftigkeit sowie die Thäterschaft des Selbstes behandelt] nicht der wesentliche Gegenstand jenes Systems ³).

"Schön! [könnte weiter eingewendet werden] Es mag also kein Widerspruch zwischen diesem und den Nyâya-Vaiçeshika-Systemen bestehen; aber es existirt doch ein Widerspruch zwischen der Brahmamîmânsâ und Yoga-Philosophie [einer- und dem Sâmkhya-System andrerseits], weil jene beiden die Existenz eines ewigen Gottes darthun, in diesem aber Gott geleugnet wird. Und man kann doch nicht sagen, dass auch hier durch den Unterschied des empirischen und metaphysischen Standpunktes der Widerspruch zwischen der theistischen und atheistischen Doktrin aufgehoben werde, da die theistische Lehre [nur] zu Kultuszwecken da sein könne. Giebt es doch keinen Grund, der eins von beidem zu beweisen im Stande ist, [dass der Theismus metaphysisch und der Atheismus empirisch sei]; denn der atheistische Grundsatz "Gott ist unerkennbar, [also ist er nicht] kann ebenso aus der Vor-

¹⁾ Der Text der Upan, hat tatra anstatt atra.

dehâdy-atiriktatvam âtmano nyâya-vaiçeshikayor vivakshito rthah, na tv âtmanah sukhitva-duhkhitva-kartṛkâditvam, P.
 iti bezeichnet den Schluss der Widerlegung des obigen Einwands.

stellung des alltäglichen Lebens stammen und [von euch Såmkhyas] zu dem Zwecke das Verlangen nach göttlicher Würde aufzuheben nachgesprochen werden, wie [die Naiyâyikas die alltägliche Auffassung nachsprechen], dass das Selbst Qualitäten besitze. Nicht aber wird irgendwo in der Schrift oder sonstwo Gott mit klaren Worten geleugnet, so dass man sich dahin entscheiden könnte den Theismus für die alltägliche [empirische] Anschauung zu erklären." Darauf erwidern wir: Auch hier vertheilen sich [die verschiedenen Lehren] nach dem Verhältniss von Empirie und Metaphysik 1). Denn da in Lehrbüchern, wie z. B. [in der Bhagavadgitâ 16, 8]:

"Diese sagen, die Welt sei nicht real, ohne Halt und ohne Gott."
die atheistische Doktrin getadelt wird "), kann man [allerdings nur]
annehmen, dass in dieser [Sâmkhya-]Lehre die landläufige Gottesleugnung zu dem Zwecke das Verlangen nach göttlicher Würde
aufzuheben oder in ähnlicher Absicht 3) nachgesprochen sei. Denn
der Gedanke der Sâmkhya-Lehrer ist: Wenn die Existenz eines
ewigen Gottes nicht im Anschluss an die Meinung der Materialisten
geleugnet würde, so läge ein Hinderniss für die Uebung der unterscheidenden Erkenntniss vor. weil dadurch, dass man an die
Existenz eines unendlichen, ewigen, makellosen 4) Gottes glaubt,
sich das Gemüth in denselben vertieft. Gegen den Theismus ist
nirgends ein Tadel oder [ein Angriff] vorgebracht, um dessentwillen man jene Lehre dahin einschränken könnte, dass man sagt,
sie diene nur zu Kultus- und ähnlichen 5) Zwecken. Solche Aussprüche aber, wie:

"Keine Erkenntniss ist der des Sämkhya, keine Kraft der des Yoga gleich [Mbh. 12, 11676 a]. Darüber hege") keinen Zweifel: Die Erkenntniss des Sämkhya ist die höchste Lehre [Mbh. 12, 11198 a] ?)."

lehren den Vorzug der Sämkhya-Erkenntniss vor [denen] der anderen Systeme nur hinsichtlich des Theiles, der von der Unterscheidung [des Geistes und der Materie] handelt, aber nicht auch hinsichtlich des Theiles, der von der Gottesleugnung handelt. So wird auch durch die Uebereinstimmung aller Autoritäten S), wie Paräçara u. s. w., der Theismus als die absolut richtige Anschauung dargethan. Auch aus [folgenden zwei Versen] des von Paräçara verfassten Supplement-Puräna [zum Vishnupuräna]:

"In Akshapāda's und Kaṇāda's Systemen [dem Nyāya und Vaiçeshika], im Sāṃkhya und Joga ist der Theil, der mit der Schrift im

Nach der v. 1. oder noch besser nach dem MS.: vyavahâra-paramārtha-bhāvenawa vyavasthā sambhavati.

²⁾ Tilge die Interpunktion hinter ninditatvat.

^{3) &}quot;Um die Aufmerksamkeit des Geistes zu erregen" (âdi = cetalisamâdhânam).

⁴⁾ paripûrna = akhanda, nirdosha = pratibandha-çûnya, P.

⁵⁾ adi = stutyartham, brahmaloka-gamanartham, P.

⁶⁾ L. te mit der v. l. und dem MS.

⁷⁾ Tilge die Interpunktion hinter vakyam.

⁸⁾ cishta = vaidika-prâmânika, P.

Widerspruch steht, von den Männern abzulehnen, denen die Schrift die

einzige Norm ist.

In den Systemen Jaimini's und Vyasa's [d. h. in der Pürva- und Uttara-mimamsa] giebt es keinen solchen [der Schrift] widersprechenden Theil; denn diese beiden [Lehrer] haben in der Erkenntniss des Vedaainnes aus der Schrift die Schrift vollständig durchdrungen".

sowie aus anderen Werken [der epischen und Purâṇa-Literatur] ergiebt sich die grössere Autorität der Brahmamîmâṃsâ hinsichtlich des Theiles, der von Gott handelt. Ferner ist auch auf Grund der folgenden Stelle des Mokshadharma[-Theiles des Mbh. 12, 7663 b, 7664 a]:

"Mancherlei philosophische Doktrinen sind von diesen und jenen Lehrern vorgetragen; was [aber] nach Gründen, nach der heiligen Schrift und nach dem Wandel der Guten das richtige ist²), dem hänge man an."

wegen des Brauches sämmtlicher massgebender Personen, wie Parâçara u. a., die in der Brahmamimâmsâ, im Nyâya-, im Vaiçeshika-System und anderweitig vorgetragene, die Existenz Gottes erweisende Begründung anzunehmen, weil sie grössere Beweiskraft hat 2), und zweitens, weil an verschiedenen Stellen des Kûrmapurâna, wie z. B.

"Zu dem grossen Gott, den auch die Sämkhyas, die besten der Yogins, nicht erschauen, zu ihm, dem anfang- und endlosen Brahman, nimm deine Zuflucht."

und in sonstigen Werken die Unkenntniss der Samkhyas hinsichtlich Gottes von Narayana [Vishnu] und anderen ausgesprochen ist.

Ferner [ist folgendes zu bedenken]: Dass Gott der hauptsächlichste Gegenstand der Brahmamimämså ist, wird durch den Anfang derselben sowie durch die anderen [sechs Kennzeichen] erwiesen, [welche lehren, was der Hauptinhalt eines Buches ist] 3). Wenn nun in diesem [über Gott handelnden] Theile jenes [System von dem Sämkhya] widerlegt [und damit der Hauptinhalt desselben als falsch erwiesen] wäre, würde dasselbe [überhaupt] kein Mittel zu richtiger Erkenntniss sein, dem Grundsatz zufolge "worauf ein Wort hinzielt, das ist der Wortsinn', [der in demselben Sinne wie oben S. 4, Z. 20 zu nehmen ist]. Der hauptsächlichste Gegenstand des Sämkhya-Systems aber ist das höchste Ziel der Seele und die zu diesem Ziele führende Unterscheidung von Materie und Seele; und deshalb bleibt es, auch wenn es in dem Theile, der die Gottesleugnung behandelt, [von der Brahmamimämså] widerlegt ist,

balavattvát = Sámkhyápekshayá balíyastvát, P.

Die Calcuttaer Ausgabe des Mbh. Hest hetv-ågama-samåcårair yad uktam.

³⁾ Nämlich ausser upakrama (Anfang), 2) upasamhāra (Zusammenfassung am Ende), 3) abhyāsa (anhaltende Beschäftigung mit dem Gegenstande), 4) apārvatā (Neuheit), 5) phala (Resultat), 6) arthavāda (Zweckerklärung), 7) upapatti (Begründung). Vgl. den Çloka Ved. Sāra 199. Der Gegenstand gehört der Pūrvamimānsa an. Mein Pandit wollte apūrvatā-phalam als ein Wort nehmen im Sinne von apūrvatva-rūpa-phalam und damit die Zahl der Kennzeichen auf 6 reduciren.

als Mittel zu richtiger Erkenntniss bestehen, eben demselben Grundsatz zufolge worauf ein Wort hinzielt, das ist der Wortsinn', [d. h. weil der Hauptinhalt des Samkhya unangetastet bleibt]. Da somit das Samkhya seine gesicherte Position hat 1), ist es nur hinfällig in dem Theile, der von der Gottesleugnung handelt. Und man darf nicht sagen: "Auch in der Brahmamîmamsa ist zwar Gott der hauptsächlichste Gegenstand, nicht aber die Existenz eines ewigen Gottes"; denn dass [Gott] nur als ein durch ewiges Gottsein charakterisirter der Gegenstand der Brahmamimamsa sein kann, ist deshalb sicher, weil sonst der Einwand unberechtigt wäre, [den die Samkhyas gegen die Brahmamimamsa erheben], nämlich, [an dem System] hafte der Fehler, dass es keinen Raum gewähre für die [Lehren aller anderen] autoritativen Ueberlieferung [d. h. namentlich für die ihres eigenen Systems, Br. S. 2. 1. 1]. In dem [ersten] Sûtra [der Brahmamîmâmsâ] aber ist bloss deshalb, weil der Hauptsinn des Wortes Brahman das höhere Brahman ist, nicht gesagt: "Hiermit beginnt die Untersuchung über das höhere Brahman", [sondern einfach über das Brahman"]. Darum darf man nicht wegen der Unvereinbarkeit mit der Samkhya-Philosophie wähnen, dass ebenso [wie dort] auch in der Brahmamimamsa und im Yoga-System ein gewordener Gott 1) gemeint sei. Auch deshalb nicht, weil dann die ganze Reihe der Brahmasûtras von [2. 2. 1] an "da [die ungeistige Materie] nicht schaffen kann, darf man sie nicht erschliessen 3)* sinnlos wäre; denn [wenn der Gott der Brahmamimamsa ein gewordener Gott, d. h. ein Produkt der Materie wäre], würde ja [auch für sie] die [von den Sâmkhyas gelehrte] Selbständigkeit der Materie gelten. Und weil sich schliesslich die Ewigkeit Gottes evident aus dem Yogasutra [1, 26]: Er [Gott] ist der Lehrer auch der alten [Weisen], weil er durch die Zeit nicht begrenzt ist" und aus dem Commentar des Vyasa zu jener Stelle ergiebt. Also lehrt das Sâmkhya die landläufige Gottesleugnung nur als ein Zugeständniss [an die alltägliche Anschauung] oder als eine kühne Behauptung oder in andrer Absicht 4), und deshalb liegt kein [wirklicher] Widerspruch zwischen ihm einer- und der Brahmamimämså und dem Yoga-System andererseits vor. Solche Zugeständnisse finden sich ja in kanonischen Werken, wie z. B. im Vishņupurāņa [1. 17. 83]:

"Diese verschiedenen Mittel [zur Unterdrückung des Hasses] habe ich, o Daityas, für diejenigen verkündet, welche einen Unterschied [zwischen Gott und der Welt] annehmen, indem ich jener [dualistischen

sávakáca = sthána-sahita, labdha-sthána, P.

²⁾ karyeçvara = prakrti-karya-rûpa îçvara.

Abweichend von dem Text des Brahmasûtra, in welchem na fehlt;
 vgl. Anm. 2 auf S. 9.

⁴⁾ D. h. in der Meinung, dass der Theismus der unterscheidenden Erkenntniss hinderlich sei.

Lehre, tatra] ein Zugeständniss machte, [d. h. mich auf den Standpunkt derselben stellte]. Hört [jetzt] von mir die Zusammenfassung 1)".

Oder es könnten wohl auch in orthodoxen ²) Systemen, [wie das Sänkhya ja eines ist], in einzelnen Theilen mit der Schrift im Widerspruch stehende Ansichten aufgestellt sein, um schlechten Menschen die Erkenntniss [der Wahrheit] zu verschliessen. Solche Theile sind dann [natürlich] nicht Mittel zu richtigem Wissen, vielmehr sind dies allein die Hauptgegenstände, welche sich mit der Schrift und der Tradition im Einklang befinden. Daher ist auch im Padmapuråna ein berechtigter Tadel gegen [alle] anderen Systeme ausser der Brahmamimänså und der Yoga-Philosophie vorgebracht. Dort spricht nämlich Gott [d. i. Çiva] zur Pärvati:

"Höre, o Göttin, ich werde dir die Irrlehren nach der Reihe aufzählen, durch deren blosses Hören selbst die Weisen ihrer Erkenntniss verlustig gehen.

Zuerst habe ich [um Dämonen und Bösewichte von der richtigen Erkenntniss abzulenken] das Çaiva-, Pācupata- und andere Systeme ³) gelehrt, und darauf sind [die folgenden] durch Brahmanen verkündigt, welche von meiner Kraft durchdrungen waren.

Von Kaņāda ist die umfangreiche Vaiçeshika-Lehre verkündet, von

Gautama die Nyâya-, von Kapila die Sâmkhya-Lehre.

Von dem Brahmanen Jaimini ist ein grösseres Lehrbuch atheistischer Theorie verfasst, das erste der beiden, welche es auf den im Veda

liegenden Sinn absehen4) [d. h. die Pürvamimämsä].

Dann ist, um die Dämonen zu vernichten [d. h. damit dieselben durch die Annahme solcher falschen Lehren ihre Kraft verlieren möchten] von Dhishapa [= Brhaspati, dem Lehrer der Götter] das ganz verwerfliche Cärväka-System [des krassen Materialismus] vorgetragen, und von Vishpu in der Gestalt Buddha's

Der unwahre Buddhismus, der davon handelt, dass man nackt gehen, blaue oder andersfarbige [d. h. gelbe] Gewänder tragen solle. Von mir, o Göttin, ist im Kali- [d. h. dem jetzigen] Zeitalter in der Gestalt eines Brahmanen [d. h. des Çankara] die illusionistische bl. Lehre mitgetheilt, die unwahr und nur eine versteckte buddhistische ist,

L. daityâ mit der v. l., dem MS. und dem Texte des Vishnupurâns. Dieser hat bhinna-drçâ, doch nennt der Commentar des Ratnagarbha unsere Lesart als Variante; das tv atra des Purâna-Textes ist wohl ein Fehler, da der Commentar tatra = bhinna-darçane erklärt.

²⁾ Orthodox = den Veda als Autorität anerkennend.

D. h. das Nakuliça-, Pratyabhijūâ-, Raseçvara- und andere Systeme, über welche der Sarvadarçanasamgraha zu vgl. ist.

⁴⁾ vedamayarthatah hat auch das MS.; ef. die v. l.

⁵⁾ māyāvāda ist natūrlich adj, wie vorher nyāya. — Der Verfasser dieses Citats ist, wie Vijnānabhikshu, ein Anhänger der theistischen Deutung des Vedānta und hālt die nicht-dualistische Erklärung der Brahmasūtren, wie Çankara u. a. sie bieten, für eine arge Irrlehre. Im theistischen Sinne haben Commentare zu den Br. S. verfasst Rāmānuja, der bedeutendste Vertreter dieser Auffassung, Ānandatīrtha (Madhva), Vallabha, Nīlakantha (der Verfasser des Çaivabhāshya), Vijnānabhikshu und noch einige unter den von Hall, Index S. 93 ff. aufgeführten Commentatoren. Als weiterhin dieser Richtung angehörig wurden mir von meinem Pandit folgende Vedānta-Lehrer genannt: Guhadeva (in Rāmānuja's Çribhāshya als Autoritāt angeführt), Yāmanācārya, Nīmbārka, Vishņusvāmin, Vedāntācārya, Sudarçanācārya, Raūgarāmānuja, Viṭṭhalācārya,

Die in der Welt berüchtigte, welche den Schriftworten einen falschen Sinn beilegt.

Hier ist gelehrt, dass die Werke als solche aufzugeben seien, und die aus dem Fortfall aller Werke folgende Unthätigkeit angeordnet.

Ich habe hier die Identität der höchsten Seele und der Einzelseelen gelehrt und die höhere Form des Brahman als qualitätlos dargestellt,

Um im Kali-Zeitalter diese ganze Welt zu vernichten [nicht mehr, wie früher, nur die Dämonen]. Diese umfangreiche, unvedische, illusionistische Lehre ist von mir, als ob sie den Sinn des Veda böte, vorgetragen, o Göttin, damit das Lebende zu Grunde gehe^{n 1}).

Des näheren aber ist dies von uns in dem Commentar zur Brahmamimāmsā [im Vijnānāmrta] erörtert worden. Man kann also von keinem orthodoxen System sagen, dass es nicht Mittel zu richtiger Erkenntniss sei, oder dass ihm [durch ein anderes] widersprochen werde; denn sie alle erfahren je in ihren [wesentlichen] Gegenständen weder eine Widerlegung noch einen Widerspruch. ,Sollte nun aber diese [Sâmkhya-]Lehre nicht ebenso [wie wir dies bei der Gottesleugnung erwiesen haben] auch in dem Theile, der von der Vielheit der Seelen handelt, nur ein Zugeständniss [an die alltägliche Anschauung] sein?" Nein! Denn [hinsichtlich dieses Punktes] besteht kein Widerspruch [zwischen der Sâmkhya-Philosophie und der Brahmamîmâmsâ], da durch Sûtra-Complexe wie z. B. durch den [mit Br. S. 2. 3. 43] beginnenden [Die individuelle Seele ist] ein Theil [der höchsten Seele], weil die Vielheit [der Seelen in der Schrift] ausgesagt ist* erwiesen wird, dass auch für die Brahmamimamsa eine Vielheit individueller Seelen existirt; dass aber die Seelen, wie sie in der Sâmkhya-Philosophie gefasst werden, Atman [d. h. Brahman, Weltseele] seien, wird von der Brahmamîmâmsâ geleugnet; denn aus einem Sûtra derselben [4. 1. 3] "der Âtman ist es' so vielmehr erkennen sie" 2) ergiebt sich, dass für sie vom Standpunkte der absoluten Wahrheit nur die höchste Seele Atman ist. Jedoch verliert das Sâmkhya-System [deshalb] nicht seine autoritative Bedeutung; denn es wird nicht [durch die Brahmamîmamsa] in seinem wesentlichen Inhalt aufgehoben, d. h. darin, dass die Erkenntniss der Einzelseele, d. i. des Selbstes, wie es auf dem empirischen Stand-

Dramidācārya, Bhāruci u. a. Vgl. anch R. G. Bhandarkar, Report on the search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during the year 1883—1884, p. 70. und The Rāmānujiya and the Bhāgavata or Pāncharātra systems' in den Verhandl. des Wiener Oriental. Congresses, Arische Section, p. 101 ff. Die heutigen Anhänger des Rāmānuja, zu denen in Benares die Pandits Rāmmiçra und Bhāgavatācārya gehören, sprechen mit grosser Geringschātzung von Çankara und seiner Auslegung, die von ihnen mit Vorliebe Mayāvāda oder "moderner Vedānta" (nūtana V.) genannt wird; nach ihrer Meinung ist der the istische Vedānta so alt wie die Welt und in ununterbrochener Tradition auf Rāmānuja gekommen.

¹⁾ Das ganze Citat steht mit einigen Varianten, einer sinnstörenden Lücke

und einer Umstellung bei Aufrecht, Catal. 14, a. 1.
2) Wiederum eine Abweichung von dem Texte der Brahmasütras, upayanti
für upagacchanti; vgl. Anm. 3 auf S. 7.

punkte erscheint, in ihrer Verschiedenheit von [allem] andern Mittel zur Erlösung sei. Es liegt deshalb keinerlei Widerspruch vor, da sich die aus Schrift und Tradition bekannten Begriffe der "verschiedenen Åtman" und des "einen Åtman" durch den Unterschied des empirischen und des metaphysischen Standpunktes erklären. Dies ist von uns ausführlich [im Commentar] zur Brahmamimämså erörtert worden, und deshalb [genüge hier] eine Andeutung 1).

Wenn [nun Jemand behaupten sollte:] , Mag sich das auch derart verhalten, so liegt aber doch in diesem Sechs-Kapitel-Lehrbuch, [da es inhaltlich] mit den Sûtren, welche den Namen Tattvasamåsa 2) führen, [identisch ist], nur eine [überflüssige] Wiederholung vor*, [so antworten wir]: Mit nichten! Denn auch eine überflüssige Wiederholung liegt nicht vor, weil [der Tattvasamasal in der Form einer gedrängten, [das Sechs-Kapitel-Lehrbuch] in der Form einer ausführlichen Darstellung [des Systems] auftritt. Deshalb ist diesem Sechs-Kapitel-Lehrbuch ebenso wie [dem Leitfaden] des Yoga-Systems der passende Name Sâmkhyapravacana [detaillirte Darlegung der Sâmkhya-Philosophie] gegeben; denn das kurzgefasste Sâmkhya-System, welches den Namen Tattvasamâsa [gedrängte Darstellung der Principien] führt, wird in diesen beiden [Lehrbüchern] in ausführlicher Form 3) beschrieben. [Zwischen dem Sechs-Kapitel-Lehrbuch und dem Leitfaden des Yoga-Systems] aber besteht folgender Unterschied: In dem ersteren wird nur eine ausführliche Darstellung der im Tattvasamåsa gelehrten Gegenstände geboten, in dem letzteren aber ist die Lücke [welche sich in jenen beiden Lehrbüchern befindet] dadurch vermieden [d. h. ausgefüllt]. dass Gott constatirt wird, der in den beiden [Samkhya-Büchern] in Folge eines Zugeständnisses [an die alltägliche Anschauung] geleugnet wird 4). - Ferner ist der Name Samkhya für dieses 5) [vorliegende Lehrbuch] ein bedeutungsvoller 6) [auf den Inhalt hinweisender], wie sich z. B. aus der folgenden Stelle des [Maha]bhârata [12, 11409 b, 11410 a] und sonstigen Zeugnissen ergiebt:

"Zur Samkhyā [ursprünglich "Zahl"] bekennen sie sich und die Urmaterie nehmen sie an; vierundzwanzig sind ihre Principien; darum heissen sie Samkhyas" ⁷).

iti dik - vishayasya laghu-prakârena bodhanam; prakârântarâni buddhimadbhih svayam ûhaniyâni, P.

Gedruckt von Hall, Sämkhya Sära, Preface S. 42 und mit dem Commentar Sämkhya-kramadipikä nebst Uebersetzung von Ballantyne, A Lecture on the Sänkhya Philosophy, Mirzapore 1850.

³⁾ prakarshena = vistarena, âdhikyena, P. - L. prakarshenâ 'bhyâm mit der v. l. und dem MS. Zur Sache vgl. S. 110, Z. 4, 5 in der Ausgabe.

⁴⁾ Vgl. Hall, Samkhya Sara, Preface, S. 9 Anm.

 ⁵⁾ asya = shadadhyâyî-çâstrasya.
 6) sânvayâ = sârthâ, artha-sahitâ, P.

⁷⁾ Das Citat ist, wie viele in diesem Buche, nicht wörtlich, also wohl aus der Erinnerung gegeben. Mbh. 12, 11409 steht in der Calc. Ed. fehlerhaft sämkhyäh prakurvate, was auch von Hall, Preface S. 6 Anm. reproducirt ist.

Samkhya bedeutet "Erklärung des Selbstes in seiner völligen Verschiedenheit" [von allem materiellen, d. h. von allem anderen schlechthin]. Deshalb hat das [daraus abgeleitete] Wort Samkhya eine engere Bedeutung als die etymologische, und darum ist an Schriftstellen wie: "Diese Ursache, welche aus dem Samkhya und Yoga zu erkennen ist * [Cvet. 6. 13] und an Traditionsstellen wie:

"Diese Auffassung ist dir im Samkhya auseinandergesetzt; höre nun aber die folgende im Yoga enthaltene" [Bhag. 2. 39].

unter dem Worte Sâmkhya [unsere] Sâmkhya-Lehre zu verstehen 1), nicht aber eine andere Bedeutung in dasselbe zu legen.

Diese Lehre von der Erlösung zerfällt in vier Abschnitte, wie die medicinische Wissenschaft. Denn wie die vier Abschnitte oder vielmehr Gebiete 2) der Medicin d. h. Krankheit, Gesundheit, Ursache der Krankheit und Heilung, gelehrt werden müssen, so auch die vier Abschnitte der Lehre von der Erlösung, d. h. dasjenige wovon man sich befreien muss, die Befreiung, die Ursache desjenigen wovon man sich befreien muss, und das Mittel zur Befreiung: denn die Kenntniss [dieser Dinge] wird von den nach der Erlösung trachtenden erstrebt. Unter diesen [vier Gegenständen] ist 1) dasjenige wovon man sich befreien muss ,das dreifache Leiden', 2) die Befreiung ,das absolute Aufhören desselben', 3) die Ursache desjenigen wovon man sich befreien muss ,die Nicht-Unterscheidung, welche auf der Verbindung der Materie und der Seelen beruht', 4) das Mittel zur Befreiung ,die unterscheidende Erkenntniss'. Durch das Wort Abschnitt' sind die zu diesen [vier Gebieten] gehörigen Nebenbestandtheile einbegriffen [z. B. die Theorie der Erkenntnissmittel u. dgl.].

Von diesen [Gegenständen] wird nun der Verfasser des Lehrbuchs zuerst ,die Befreiungt, da sie als das Resultat [der Bemühung] von hervorragender Bedeutung ist, und ,dasjenige wovon man sich befreien muss' als eine Art positiven Gegenstückes 3) dazu lehren und constatirt [in diesem Sinne], um die Aufmerksam-

keit der Schüler zu erregen, den Anfang des Lehrbuchs:

 Nun also: das absolute Ziel der Seele ist das absolute Aufhören des dreifachen Leidens.

Das hier stehende Wort atha "nun also" stellt bloss dadurch, dass es ausgesprochen wird, einen Segenswunsch dar. Darum

1) Tilge die Interpunktion hinter ity-adi-smrtishu ca.

3) Das bedeutet pratiyogin. Ein positives Gegenstück ist das Leiden deshalb genannt, weil die Befreiung eine Aufhebung, Negation (abhava) desselben ist.

²⁾ Der Unterschied zwischen vyûha und samûha ist folgender: bei dem ersteren liegt ein kramena 'ngopanganam vinyasah vor, bei dem zweiten ein aniyata-vinyasah. - Den hier behandelten Gegenstand hat der Verfasser aus Vyāsa's Commentar zum Yogasûtra 2. 15 (gegen Ende) übernommen. Vgl. auch S. 110, Z. 2, 3 in unserem Texte.

wird [der Verfasser] selbst [in Sûtra 1] des fünften Buches sagen: Das Aussprechen des Segenswunsches [ist erforderlich] wegen des Brauches der Autoritäten [u. s. w.]*. Die Bedeutung des Wortes atha aber ist hier nur Beginn', weil [die anderen Bedeutungen] "Frage", "unmittelbares Folgen" u. s. w. 1) nicht mit dem "Ziel der Seele' sich verbinden lassen, und weil das unmittelbare Folgen' [des höchsten Zieles der Seele] auf die Erkenntniss und [auf das Eintreten der vollständigen Gleichgiltigkeit] in [besonderen] Sütras verkündet werden wird, es also zwecklos wäre dasselbe [schon hier] zu lehren; auch weil, wenn [das Wort atha] etwas anderes als den Beginn bezeichnen sollte, die Constatirung des Anfangs des Lehrbuchs und [die Aufforderung, die Aufmerksamkeit zu concentriren] vermisst würde, [also ein Unterlassungsfehler begangen ware]. Deshalb hat man anzunehmen, dass [das Wort atha], da das "Ziel der Seele" am Eingang und in der Zusammenfassung am Schluss [des Buches] erscheint, nur den Zweck hat, den Beginn anzuzeigen. Diese Zusammenfassung nämlich wird sein: "Die Beseitigung desselben ist das Ziel der Seele". Adhikâra Beginn' bedeutet Anfangen mit dem adhikya, d. h. mit dem Hauptgegenstand 2. Wenn nun auch der Anfang des Lehr-buches vor Augen liegt, so handelt es sich doch auch um den durch denselben vermittelten [Anfang] des Inhalts des Lehrbuchs und seiner Untersuchung. Und so ist der Sinn des Sûtra-Satzes: Das Ziel der Seele, wie es beschrieben ist, sammt dem dazu gehörigen, d. h. den Mitteln zur Erreichung [dieses Zieles] u. s. w. 3), ist an die Spitze gestellt, d. h., da es die Hauptsache ist, wird von uns mit der Erörterung desselben begonnen. Das Leiden ist dreifach, subjektiv, von den Wesen oder von den Göttern stammend. Darunter ist ,subjektiv' dasjenige, welches von dem Selbst [wie es in der landläufigen Anschauung gedacht wird] d. h. von dem eigenen Körper seinen Ausgang nimmt: leibliches und innerliches. Leiblich ist das aus Krankheit u. dgl., innerlich das aus Leidenschaften u. dgl. hervorgehende. ,Von den Wesen stammend' ist dasjenige, welches von den Wesen, d. h. dem Lebenden [ausser uns] seinen Ausgang nimmt: das von Tigern, Dieben u. s. w. herrührende. ,Von den Göttern stammend ist dasjenige, welches von den Göttern, Agni [dem Feuer], Vâyu [dem Winde] u. a., seinen Ausgang nimmt: das von Hitze, Kälte u. s. w. herrührende. In diese Theile zerfällt es 4). Wenn nun auch jedes Leiden innerlich ist [d. h. auf Affektionen des inneren Sinnes beruht], so ist doch dadurch, dass das eine nur im inneren Sinn, das andere nicht nur in demselben entspringt, der Unterschied

¹⁾ S. PW. s. v. 6.

Diese Erklärung, welche eine Etymologie sein soll [t], findet sich nicht selten bei Commentatoren.

ådi bedeutet ,Beweis- und Erkenntnissmittel'.
 L. iti vibhågah mit der v. l. und dem MS.

zwischen innerlichem und nicht-innerlichem gegeben. Das absolute Aufhören dieser dreifachen Leiden ist das Aufhören derselben in ihrer Gesammtheit, grober und feiner, so dass kein Rest übrig bleibt. Dies ist das absolute, d. h. das höchste Ziel der Seele, d. h. der Wunsch des den Seelen zugehörigen Innenorgans. So ist der Sinn der [in das Sûtra] eingefügten Worte [,Aufhören des dreifachen Leidens'] 1). "Grob" heisst nun bei der obigen Unterscheidung (tatra) das Leiden im Zustande der Gegenwart; und dieses wird von selbst nach dem zweiten Augenblick vergehen [d. h. dann wird ein anderes Leiden das "gegenwärtige" sein]; deshalb bedarf man mit Bezug auf dieses keiner [schmerzaufhebenden] Erkenntniss: sondern, da das vergangene schon vorher [d. h. vor der Anwendung eines Heilmittels] vorüber, mithin ein Mittel gegen dasselbe nicht erforderlich ist, kommt es folglich bei dem in Rede stehenden Gegenstand darauf hinaus, dass das Ziel der Seelen lediglich das Aufhören des feinen [zur Zeit noch nicht empfundenen] Leidens ist, d. h. des Leidens im Zustand der Zukunft. Und so sagt das Yogasûtra [2, 16]: Befreien muss man sich von dem zukünftigen Leiden". "Aufhören" ist nun nicht [absolutes] Vergehen, sondern [Existiren im] Zustande der Vergangenheit, weil [dasjenige, was die Logiker] posteriore und priore Nichtexistenz [nennen,] seiner Natur nach [nichts anderes als] der Zustand der Vergangenheit resp. der Zukunft ist; denn wir, die wir die Realität der Produkte lehren [d. h. annehmen, dass ein Produkt existirt, schon bevor es in die Erscheinung und noch nachdem es aus der Erscheinung tritt], erkennen eine [absolute] Nichtexistenz nicht an. "Ein zu keiner Zeit, wann es auch sei, gegenwärtiges, nur zukünftiges Leiden ist aber doch gar nicht zu erweisen; das Aufhören eines solchen wäre deshalb wie das Aufhören einer Blume in der Luft [d. h. eines Undinges], kann also nicht Ziel der Seele sein". Mit nichten; denn dass die Kraft je die entsprechenden Wirkungen zu erzeugen durchaus so lange besteht als der Stoff [dem sie anhaftet], ist in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patañjali bewiesen; sieht man doch nirgends z. B. ein Feuer ohne die Kraft des Brennens. Und diese Kraft ist nichts anderes, als ihre Wirkungen im Zustande der Zukunft; auch wird sie als ,das zum Wesen der materiellen Ursache Gehören bezeichnet. Daraus schliessen wir, dass die Existenz des zukünftigen Leidens so lange währt, wie die Existenz des Denkorgans (citta), und das Aufhören dieses [Leidens] ist das Ziel der Seele. Hinsichtlich desselben besteht folgender Unterschied 2): Im Zustande der Erlösung bei Lebzeiten (jivanmukti) verbrennen die zukünftigen Leiden, Samen genannt,

 avántara-viçeshalı = mahá-vishayasya sâmánya-rûpasya madhye etáván bhedo 'sti, P.

Wogegen der Sinn der Hauptworte des Sütra, des mahâvâkya, oben angegeben war.

soweit sie nicht die Früchte von Werken sind, deren Resultat schon angefangen hat zu wirken; aber in der [vollkommnen Erlösung, d. h. der] Isolirung [der Seele] nach dem Tode sind [alle nach dem Gesetze der Vergeltung noch fälligen Schmerzen] mitsammt dem Denkorgan vernichtet. Unter dem "Verbrennen der Samen" ist jedoch lediglich die Aufhebung des Nichtwissens als der begleitenden [d. h. der bewirkenden] Ursache") [für die Entstehung des Schmerzes] zu verstehen [nicht aber die Aufhebung des Schmerzes selbst], weil es im täglichen Leben allbekannt ist, dass die Erkenntniss lediglich das Nichtwissen aufhebt, [nicht aber unmittelbar die durch das Nichtwissen erzeugten Schmerzen]. Es geht also das Leiden erst mit dem Denkorgan zusammen [d. h. in der Erlösung nach dem Tode] zu Grunde, weil es sich nicht beweisen lässt, dass die Erkenntniss unmittelbar die Leiden u. s. w. 2) vernichte.

"Trotzdem kann aber das Aufhören des Leidens doch nicht das Ziel der Seele sein, weil das Leiden dem Denkorgan angehört und deshalb in der Seele [wo es gar nicht existirt] nicht aufhören kann, und weil, auch wenn man dem Worte "Aufhören des Leidens' den Sinn ,Nicht-Entstehung des Leidens' beilegt, diese bekanntlich der Seele von Natur eigen ist. Was aber Einer behaupten könnte: "[die Schmerzlosigkeit der Seele] dürfte, obschon sie da ist, Ziel der Seele sein wegen des Irrthums, dass sie nicht da sei, [und dieses Verhältniss] vergleichbar [sein] dem Fall mit dem goldenen Halsband, [dessen Vorhandensein am Halse der Träger vergessen hat und in dessen Besitz er gewissermassen gelangt, wenn er auf den Thatbestand aufmerksam gemacht wird] 3), das ist doch nicht richtig, weil es in diesem Fall überflüssig sein würde, noch nach dem Hören und Erwägen des Satzes ,die Seele ist schmerzlos' sich [weiter] um die Meditation und [um die Erreichung der unterscheidenden Erkenntniss] zum Zwecke der Befreiung vom Leiden zu bemühen. Denn die Bemühung richtet sich doch nur dann auf ein durch grosse Anstrengung zu erreichendes Mittel, wenn die Ueberzeugung vorliegt, dass eine Frucht in Anssicht stehe; bei der vorgetragenen Annahme aber ergiebt sich ja die Erkenntniss des Vorhandenseins [der Frucht schon] durch Hören und Erwilgen [des Satzes ,die Seele ist schmerzlos'], und deshalb existirt nicht [länger] die von der Idee der Unbeweisbarkeit nicht angegriffene [d. h. feste, wohlbegründete] Ueberzeugung, dass die Frucht [noch] nicht vorhanden sei. Ferner, zugegeben dass das Nichtsein des Leidens vielleicht wegen eines Irrthums [der die Wahrheit von der Schmerzlosigkeit der Seele verhüllt]

sahakâri-kâranam = nimitta-kâranam; die causa efficiens ,begleitet die causa materialis.

âdi bedeutet Leidenschaft, Hass, Lebensdrang u. dgl., auch den Körper.
 Vgl. die Einleitung zu VI. 22.

oder wegen ähnlicher Gründe das Objekt des Wunsches des Menschen sei; wie aber kann die den Irrthum vernichtende Schrift lehren, dass etwas schon vorhandenes die Frucht [d. h. etwas eo ipso daseiendes das zu erstrebende] sei, an Stellen wie "Wer das Selbst kennt, überwindet den Kummer" [Chând. 7. 1. 3], "der Wissende lässt Freude und Kummer hinter sich" [cf. Kath. 2. 12 1)]?".

Auf dieses [alles] erwidern wir: Dieser Einwand wird widerlegt werden in dem Sûtra [I. 19], welches die Ursache desienigen wovon man sich befreien muss [d. h. des Schmerzes] 2) bestimmt und welches lautet: [Die Seele], die ewig, ihrem Wesen nach rein, erkennend und frei ist, steht nicht mit diesem [dem Schmerz] in Verbindung, wenn keine Verbindung mit jener [der Materie] vorliegt". Denn so verhält es sich: Freude und Schmerz befinden sich auch in der Seele in der Form eines Reflexes [der von der Materie, d. h. von dem Innenorgan, auf dieselbe geworfen wird]. weil sonst die beiden nicht empfunden werden könnten. Denn Empfinden' ist ,Freude u. s. w. in sich Aufnehmen', und ,in sich Aufnehmen'ist die Form derselben [der Freude, des Schmerzes u.s. w.] Annehmen. Und dieses [Annehmen der Form der Freude u. s. w.] kann nicht eine Veränderung an dem unwandelbaren Geiste sein derart, wie das Innenorgan die Form der [aufgefassten] Gegenstände annimmt; da man deshalb die Sache auf keine andere Weise erklären kann 3), kommt es darauf hinaus, dass [dieses Annehmen der betreffenden Formen von Seiten des Geistes | die Natur eines Reflexes haben muss. Dieser Reflex der Affektion des Innenorgans [d. h. des afficirten Innenorgans] wird in dem Yogasûtra [1. 4] mit folgenden Worten erwähnt: "Zu anderer Zeit [als der der Concentration] hat [die Seele] die gleiche Form mit den Affektionen*. Und in dem Commentar [des Vyasa] zu dem Yogasutra [2. 17]: "Wenn aber das Sattva [die feinste Constituente der Materie und zwar hier in der Form des Innenorgans] Trübsal empfindet, dann scheint es, als ob dementsprechend auch die Seele Trübsal empfände, weil sie sich richtet nach der Form desselben [d. h. des zum Innenorgan modificirten Sattva] 4) ist mit den Worten ,sich richtet nach der Form desselben' ausdrücklich der Reflex des in Trübsal u. s. w. bestehenden Leidens bezeichnet. Deshalb wird auch der Verfasser des Sûtra den Krystall als Beispiel für den Einfluss [wörtlich: die Färbung] anführen, welche die Affektionen

2) S. die Einleitung zu diesem Buch gegen das Ende.

4) Hall's Text giebt das Citat in fehlerhaftem Zustande; 1 mit dem MS. und der Edition des Yogabhashya [p. 100]: sattve tu tapyamāne tadākā-

ránurodhí u. s. w.

Dort steht dhiro statt vidvan. Wie hier ist das Citat noch gegeben im Comm. zu I. 107, dagegen mit dem Wortlaut der Kathop. im Comm. zu III. 31.

agatih = prakârântarenâ 'nirvâhah, in unserm speciellen Fall = ittham-prakârântarena purushasya vishaya-[sukha-duḥkhâdy]-âkâratâyâ asambhavah, P.

des Innenorgans auf die Seele ausüben: "Nämlich wie von der Blume der Stein" 1) [II. 35]. Auch von den Vedantisten wird die Wahrnehmung der Aussendinge durch eine Uebertragung auf den Geist gedeutet; und diese Uebertragung ist ohne einen Reflex nicht möglich, weil, wenn man die Wahrnehmung einfach für die Uebertragung erklärte, man [sich des logischen Fehlers schuldig machen] würde, das Ding aus sich selbst entstehen [zu] lassen (âtmâcraya): aus der Uebertragung die Wahrnehmung und - die Wahrnehmung nichts anderes als die Uebertragung!

Das gleiche wird auch von der Tradition gelehrt:

"In diesen grossen Spiegel [die Seele] fallen alle Bilder der Dinge; sie reflektiren [in ihm], wie die Uferbäume in einem Teich"2);

denn hier bedeutet das Wort ,Bild' ,Affektion des Innenorgans' im Allgemeinen, weil [die beiden Begriffe] auf derselben Argumentation beruhen. Der Reflex, der in diese und jene Upadhis 3) fällt. bedeutet eine Veränderung des Denkorgans in die Form des aufgefassten Objektes. Es existirt also die Verbindung mit dem Schmerze, genannt Empfindung, in der Seele in der Gestalt eines Reflexes. Darum ist es ganz richtig, das Aufhören dieser [Verbindung] in eben jener Form für das Ziel der Seele zu erklären. Sieht man doch auch, wie das Verlangen [eines Jeden] bis zum Geringsten herunter ist "möge ich keinen Schmerz empfinden". Da nun das Aufhören des Schmerzempfindens das Ziel der Seele nicht sein könnte, wenn es noch irgend ein weiteres [Wunschobiect] im Gefolge hatte 4), so ist dieses [Aufhören] an sich das Ziel der Seele. Die Beseitigung eines Schmerzes aber ist, wie z. B. die Beseitigung eines Dorns [im Fusse], nur in diesem Sinne [d. h. weil das Aufhören des Schmerzempfindens dadurch bewirkt wird], jedoch nicht an sich Ziel des Menschen 5). So ist auch nicht die Freude an sich Ziel des Menschen, sondern allein das Empfinden derselben darf unmittelbar als solches gelten. Dass das Aufhören des Schmerzempfindens Ziel des Menschen ist, wird auch von dem göttlichen Vyasa im Yoga-Commentar gelehrt: "Wenn dieses [Innenorgan] vergangen ist, empfindet die

4) anya-çeshatayâ = yadi duhkha-bhoga-nivrttir anyasya kasyacid api purushecchâ-vishayasya janikâ bhavet, P.

¹⁾ L. kusumavac ca manir iti, wie in den Corrigenda verbessert ist. In der Folge mache ich nicht mehr auf solche, schon von Hall verzeichneten Fehler aufmerksam.

²⁾ Diesen Vers eitirt Taranatha Tarkavacaspati in seiner Tika zur Samkhyatattvakaumudi S. 14 mit der Variante cala-drumâh.

³⁾ Die Seelen können hier Upadhis genannt werden, weil der Verfasser von dem aufgefassten Gegenstand ausgeht, wie der Spiegel als Upadhi z. B. des reflektirten Topfes gilt.

⁵⁾ yatha pade lagnasya kantakasya nivettir (uddharanam) duhkhabhoga-nivrtlaye prayojanaya purushartho bhavati, tatha dulkha-nivrttir api duhkha-bhoga-nivrttaye, P.

Seele in Zukunft nicht mehr diese dreifache Pein* 1). So ist auch, wenn in den [kürzlich citirten] Schriftstellen [Chând. 7.1.3, Kath. 2.12] das Aufhören des Schmerzes als Ziel der Seele hingestellt ist, dieses so zu verstehen, dass dies der Fall ist wegen der Verbindung, welche Objektsein (vishayatâ) heisst 2); [d. h. in der Schrift ist das Aufhören des Schmerzes als Ziel der Seele deshalb angegeben, weil der Schmerz das Objekt der Empfindung ist]. Dies ist von uns im Yogavärttika ausführlich erörtert, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge]. Damit sind in diesem Sütra zwei Abschnitte [das dreifache Leiden und die Befreiung] in Kürze gelehrt; die ausführliche Erörterung beider folgt später.

Von hier an widerlegt [der Verfasser] zum Zweck einer Ergänzung des [von I. 56 an] zu besprechenden Abschnitts über das [wirkliche] Mittel zur Befreiung, in einem Complex von Sütras die Annahme, dass ausser jenem noch andere Mittel zur Befreiung existiren:

 Aus einem sinnlichen Dinge resultirt es nicht, weil man sieht, dass [der Schmerz], wenn er auch aufgehört hat, immer wiederkehrt.

Aus einem weltlichen Mittel, wie Geld und dgl., resultirt nicht das absolute Aufhören des Leidens. Warum [nicht]? Weil man sieht, dass der Schmerz, wenn er durch Geld und dgl. beseitigt ist, später beim Zu-Ende-sein des Geldes und dgl., wieder aufs neue eintritt. Das ist der Sinn. Und so sagt die Schrift u. a.: "Auf Unsterblichkeit [d. h. Nicht-Wiedersterben und Nicht-Wiedergeborenwerden] giebt Reichthum keine Hoffnung" [Brh. 4. 5. 3].

"Wenn nun demnach der Erwerb von Geld und dgl. nicht das Aufhören des Schmerzes bewirkt, ebenso wenig wie die Wäsche eines Elefanten [der doch gleich wieder schmutzig wird], wie kommt man dazu, darauf seine Thätigkeit zu richten?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

3. Weil man sich um solche Mittel zur Beseitigung des Schmerzes in der Weise bemüht, wie um die Mittel zur Beseitigung des täglichen Hungers, sind dieselben [wohl] ein Ziel des Menschen.

 Das Citat ist aus zwei Stellen des Yogabhäshya combinirt, I. 52 Schluss: tasmin nivṛtte purushah svarūpa-pratishthah, atah çuddho mukta ity ucyate, und III. 49: teshu pralineshu purushah punar idam tāpatrayam na bhunkte.

²⁾ Die vishayatā-Verbindung ist eine besondere Art des svarūpa-sambandha, über den der Nyāyakoça zu vergleichen ist, = jñeyatā 'Gekannt, wahrgenommen, empfunden werden'. Ein Mann z. B. wünscht sich einen Sohn, dessen Existenz er wahrnehmen kann, nicht einen, der ihm ohne Vorwissen geboren wird; bei diesem Wunsch liegt der vishayatā-sambandha vor.

Das durch sinnliche Mittel bewirkte Aufhören des Schmerzes ist zwar nicht das höchste Ziel des Menschen, aber doch in gewissem Sinne ein Ziel desselben. Warum? Weil man sich nur in der Weise, wie man den täglichen Schmerz des Hungers [durch Speise] beseitigt, um die Beseitigung von Schmerzen durch solche Dinge wie Geld und dgl. bemüht, d. h. umthut. Das ist der Sinn. Daraus erklärt sich die auf den Erwerb von Geld und dgl. gerichtete Thätigkeit. Das ist die Meinung. Auch eine Elefantenwäsche und ähnliches kann das Ziel einfacher Menschen sein, weil solche Dinge einen Schmerz momentan beseitigen.1)

Solch ein durch sinnliche Mittel erreichbares Ziel einfacher Menschen ist von Verständigen aufzugeben; dies lehrt [der Verfasser] mit den Worten:

4. Von denen, welche in logischer Beweisführung bewandert sind, ist [dieses] aufzugeben, weil nicht alle [beseitigt werden] können, und wo dies auch möglich sein sollte, doch keine Tadellosigkeit 2) vorliegt.

Eine solche durch sinnliche Mittel vollbrachte Beseitigung des Schmerzes ist von denen aufzugeben, welche die Lehre von der Unterscheidung dessen, was Schmerz und nicht Schmerz ist, kennen; d. h. [eine solche Beseitigung] ist [von ihnen] unter die Schmerzen zu rechnen. Warum? ,Weil nicht alle [beseitigt werden] können, d. h. weil für alle Schmerzen durch sinnliche Mittel eine Beseitigung nicht möglich ist. Wo aber auch [die Aufhebung irgend eines Schmerzes auf diesem Wege] möglich ist, da erheben sich mit Nothwendigkeit [neue] Schmerzen daraus, dass man [solche Mittel von einem Andern, dem man deshalb verpflichtet ist], empfängt, dass man sie sich durch ein Unrecht aneignet u. s. w. Das sagt [der Verfasser] mit den Worten aus: "Und wo dies auch möglich sein sollte u. s. w. 3); d. h. weil, wo dies auch möglich sein sollte, nothwendig eine Verbindung mit [neuen], diesen sinnlichen Mitteln inhärirenden und anderen 4) Schmerzen eintritt. Und so sagt das Yogasûtra [2. 15]: "Alles gilt als leidvoll für denjenigen, der die unterscheidende Erkenntniss besitzt, wegen der Schmerzen der Veränderung [d. h. des Aufhörens der Freude], der Besorgniss, [dass anderes störend auf die Freude einwirken möge], und der [durch frühere Schmerzen im Innenorgan geschaffenen]

¹⁾ Der Schmerz, den die Elefantenwäsche beseitigt, ist der Aerger, den der Besitzer eines schmutzigen Elefanten empfindet, wenn sich die Leute über

²⁾ L. sattā-sambhavāt mit dem Ms; cf. Aph. 3 5, Anm. 3.

³⁾ iti kürzt das Citat aus dem Sûtra ab, das bis sattâ-sambhavât reichend

⁴⁾ D. h. aus der Anwendung solcher Mittel später sich ergebenden.

Disposition, und weil das Wirken der Constituenten mit einander im Streit liegt*.

"Nun ermangelt aber doch das Gesetz, dass jeder aus sinnlichen Mitteln gewonnenen Beseitigung des Schmerzes [neuer] Schmerz beigemischt sein müsse, des Beweises; heisst es doch auch in der Tradition:

"Welche nicht mit Schmerz gemischt ist und nicht unmittelbar [nach dem Genuss von dem Schmerz] verschlungen wird, welche durch das Verlangen erreicht wird, diese Wonne befindet sich an der Stätte des Himmels"?"

Darauf erwidert [der Verfasser]:

 [Jenes Gesetz ergiebt sich] unter anderm aus dem Vorrang der Erlösung, der Schrift zufolge, die den Vorrang derselben vor allem lehrt.

Aus dem Vorrang der durch sinnliche Mittel nicht zu erreichenden Erlösung über die durch solche Mittel zu erreichenden Dinge, wie Herrschaft z. B., schliessen wir, dass in den letzteren Schmerz haftet; wegen des Ausdrucks "unter andern" (api) auch daraus, dass [diese weltlichen Gegenmittel gegen den Schmerz] den drei Constituenten angehören, und aus ähnlichen [Gründen]¹). Den Beweis für den Vorrang der Erlösung geben die Worte "der Schrift zufolge, die den Vorrang derselben vor allem [andern] lehrt". Das bedeutet: aus der Schrift, die den Vorrang der Isolirung [der Seele] nach dem Tode lehrt mit Worten wie: "Nicht fürwahr giebt es [für die Seele], so lange sie bekörpert ist, eine Vernichtung von Freude und Leid; aber wenn sie körperlos [geworden] ist, berühren Freude und Leid sie nicht [mehr", Chänd. 8. 12. 1]²).

"Zugegeben, dass das absolute Aufhören des Schmerzes nicht aus einem sinnlichen Mittel sich ergeben kann; aber aus einem übersinnlichen Mittel, aus einer vedischen Ceremonie, wird es doch erfolgen, da es z. B. in der Schrift heisst: "Wir tranken den Soma und wurden unsterblich [RV. 8. 48. 3]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

6. Kein Unterschied besteht zwischen den beiden.

Zwischen den beiden, den sinnlichen und übersinnlichen [Mitteln], ist kein Unterschied anzunehmen, da beide nicht das absolute Aufhören des Schmerzes bewirken, vielmehr in be-

âdi bedeutet jadatva und avivekopabhogyatva, d. h. ferner daraus, dass solche Mittel ungeistig sind und nur im Zustande der Nicht-Unterscheidung angewendet werden.

²⁾ Das Citat unterscheidet sich von dem Text der Chând. Up durch ein hinzugefügtes ha (so auch MS.); verbessere vâva santam in der Hall'schen Ausgabe.

schriebener Weise denselben hervorrufen. Das ist der Sinn. Dasselbe ist in Kârikâ [2] gesagt:

"Den sinnlichen [Mitteln] steht auch das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene gleich; denn [auch] dieses ist behaftet mit Unreinheit, Vergänglichkeit [des erzielten Erfolges] und [dem Mangel], dass es immer noch ein höheres Ziel als das durch dieses Mittel erreichbare giebt".

Was von dem Lehrer überliefert wird, heisst die heilige Ueberlieferung, und das ist der Veda; das von diesem angeordnete Opfer u.s. w. ist das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene' [Mittel]. Dieses ist nun ebenso wie die sinnlichen Mittel behaftet mit Unreinheit, d. h. dem Unrecht der Tödtung u. s. w. 1), und [dem Mangel], dass seine Erfolge vergänglich sind und höhere erreichbare Ziele jenseits derselben liegen. Dies ist der Sinn [der Karika]. Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: "Da die [im Veda] angeordnete Tödtung Teines Opferthiers] eine Schuld erzeugt, so kann doch das nicht der Sinn der [Opfer-]Vorschrift sein, dass man [durch eine solche Tödtung] etwas erwünschtes erziele, welches nicht ein stärkeres unerwünschtes im Gefolge habe" [positiv gewendet: .so kann doch nur die Auffassung richtig sein, dass man zwar etwas erwünschtes durch das Opfer erziele, aber diesem etwas unerwünschtes folge, das an Stärke das erwünschte überwiegt*], [so erwidern wir]: Mit nichten! Denn dadurch, dass etwas aus der angeordneten Tödtung sich ergebendes unerwünschtes der Erreichung des erwünschten Zieles inhärirt, wird nicht der Theil des Gesetzes [der Pûrvamîmâmsâ] aufgehoben, der besagt 2), dass [die Vollziehung des Opfers] ein stärkeres unerwünschtes nicht im Gefolge habe, d. h. nicht einen Schmerz erzeuge, der grösser sei als der Schmerz. ohne den die Erreichung des gewünschten Zieles nicht sein kann. Die Behauptung aber, dass nicht die angeordnete Tödtung. sondern nur andere Tödtung eine Schuld erzeuge, ist falsch, weil es keinen Beweis für diese Einschränkung giebt, weil wir [zweitens aus dem Mahabharata] erfahren, dass Yudhishthira und andere [Bhimasena, Arjuna] Sühnhandlungen vorgenommen zur Beseitigung der Schuld z. B. des Verwandtenmordes im Kampf, der doch ihre Pflicht war, und weil [drittens] im Markandeva-[Purana 10. 31] gesagt ist:

"Deshalb, o Vater, werde ich von dannen gehen, da ich sehe, wie hier der Schmerz [von allen Seiten] naht3) und wie das gute Werk.

1) âdi bedeutet u. a. das Verbrennen der Fruchtkörner beim Opfer, wodurch die Keimkrast derselben vernichtet wird.

3) Das Mark, P. liest: tyaktvemām duhkha-samtatīm "indem ich diese

Kette der Schmerzen fahren lasse".

²⁾ Oan-anubandhitvasya ist Apposition zu vidhy-amçasya. - Der Sinn dieser umständlichen Auseinandersetzung ist einfach: etwas unangenehmes muss freilich die Tödtung des Thieres, weil sie eine Schuld ist, im Gefolge haben; aber dieser Schmerz kommt an Grösse nicht der Freude gleich, die durch das Resultat des Opfers bewirkt wird.

das die drei Veden vorschreiben, mit Schuld durchsetzt ist, wie die

Kimpaka-Frucht [mit Gift]".

Die Schriftstelle aber Kein Wesen tödtend ausser bei heiligen Gelegenheiten" [Chând. 8. 15] besagt nur, dass das Abstehen von jeder nicht [im Veda] angeordneten Tödtung etwas erwünschtes verschaffe, nicht aber auch, dass die [im Veda] angeordnete Tödtung etwas unerwünschtes nicht verschaffe. Dies und anderes ist im Yogavârttika erörtert zu finden, und deshalb [möge hier] ein Hinweis [genügen].

Wegen des Widerspruchs aber von Seiten solcher Schrift-

stellen wie:

"Nicht durch Opferwerk, nicht durch Nachkommenschaft noch durch Reichthum, [nur] durch Entsagung erlangten einige die Unsterblichkeit" [Taitt, Ar. 10. 10. 3].

Nur wenn er diese [die Seele] kennt, lässt er den Tod hinter sich; keinen andern Pfad giebt es zu wandeln". [Cvet. 3. 8; 6. 15]

ist die Unsterblichkeit, welche durch Somatrinken und sonstige [rituelle Mittel] gewonnen wird, nur im uneigentlichen Sinne zu verstehen, entsprechend der Stelle des Vishnupurana [2. 8. 96]:

"Denn das Bestehen, bis die Wesen vergehn, heisst Unsterblichkeit" 1).

Nachdem so dargelegt ist, dass weder sinnliche noch übersinnliche Mittel direkt zu dem höchsten Ziel der Seele führen, ist auf die Frage nach dem [wirklichen] Mittel zu diesem [Ziel] die unterscheidende Erkenntniss als solches zu nennen. Da meint [der Verfasser] nun, dass die unterscheidende Erkenntniss das Mittel zur Befreiung nur ist, weil sie die Aufhebung der Ursache des Schmerzes, d. h. der Nicht-Unterscheidung, vermittelt, und darum thut er zunüchst in einer Reihe von Sûtras 2) dadurch, dass er alle anderen [Ursachen, an die man denken könnte], widerlegt, dar, dass lediglich die Nicht-Unterscheidung 3) als Ursache dessen, wovon man sich befreien muss [d. h. des Schmerzes] übrig bleibt:

7. Nicht könnte man die Belehrung über die Mittel zur Erlösung eines, der seinem Wesen nach gebunden ist, vornehmen.

Da, wie [oben] gesagt, das absolute Aufhören des Schmerzes die Erlösung ist, bedeutet hier [in diesem System] das Gebundensein nur die Verbindung mit dem Schmerz. Dieses Gebundensein haftet nun nicht in der Seele als etwas wesentliches - dessen Begriff wird unten definirt werden -, weil [man] unmöglich [ver-

¹⁾ In der Ausgabe des V. P. lautet der Halbvers: abhûta-samplavasthanam amrtatvam vibhavyate.

²⁾ Dies ist die Bedeutung von praghattaka, wie durch die Wiederkehr des Wortes in der Einleitung zu Sütra 55 evident wird; der praghattaka reicht eben von Sütra 7 bis 54.

³⁾ Ein arger Fehler in Hall's Text, der gerade den umgekehrten Sinn ergeben würde. Tilge mit dem MS. pi und lies oadav avivekam eveo.

nünftiger Weise voraussetzen kann, dass] die dazu berufenen die schriftmässige Belehrung über die Mittel zur Erlösung eines, der seinem Wesen nach gebunden ist, vornehmen, d. h. ausüben werden. Kann doch das Feuer nicht von der ihm wesentlichen Wärme befreit werden; denn das wesentliche währt so lange, als das Ding, [dem es angehört]. Das ist der Sinn. So ist in der I'çvaragitâ ') gesagt:

"Wenn das Selbst seinem Wesen nach befleckt, unlauter und der Veränderung unterworfen wäre, dann würde es für dasselbe auch nach

Hunderten von Geburten keine Erlösung geben".

Folgendes ist die Definition des Begriffes ,wesentlich': Wesentlich ist einem vorhandenen Dinge dasjenige, hinsichtlich dessen Entstehung eine Verzögerung nicht in Folge einer Verzögerung [bestimmter] Ursachen eintritt; [d. h. wesentlich ist das einem

Dinge unabhängig von irgend welchen Ursachen eigene].

Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: , Man kann ja gar nicht auf die Vermuthung kommen, dass der Schmerz [der Seele] wesentlich sei, weil er dann doch immerdar empfunden werden müsste [was bekanntlich nicht der Fall ist]", [so erwidern wir]: Mit nichten! [man kann das sehr wohl vermuthen]; denn wie das Denkorgan, trotzdem ihm seiner Drei-Constituenten-Natur entsprechend der Schmerz wesentlich ist, doch nicht immerdar Schmerz empfindet. da dieser durch ein Ueberwiegen des Sattva unterdrückt wird, so könnte ja auch das Selbst [den Schmerz als etwas wesentliches an sich tragen, brauchte] ihn [aber] nicht [immerdar zu] empfinden; und [zweitens] wird ja von den Buddhisten, die den Schmerz als etwas wesentliches erklären, das Denkorgan für die Seele gehalten. [Wegen solcher Gründe ist es wohl angebracht, den Zweifel, ob der Schmerz der Seele wesentlich angehöre, aufzuwerfen und zu widerlegen]. Falls [dann Jemand meint]: "Wenn das so ist, soll man doch einfach sagen: die Erlösung folgt aus der Vernichtung des Selbstes*, [so erwidern wir]: Nein! denn die Erlösung gilt als das Ziel der Seele nur in der Weise, dass für sie dasselbe Substrat vorliegt wie für das Gebundensein, wie sich das aus dem Wunsche ergiebt: "Möge ich, der ich gebunden bin. erlöst werden*; [das Substrat für die Erlösung ebenso wohl wie für das Gebundensein ist also das Ich, d. h. die Existenz des Selbstes].

¹⁾ Çankara bezeichnet mit dem Worte die Bhagavadgită (vgl. Deussen, System des Vedânta, S. 526), Vijnânabhikshu dagegen ein anderes Gedicht (s. noch im Text S. 39, Z. 3), und zwar den Anfang des zweiten Theiles des Kûrmapurâņa (vgl. Weber, Verz. der Berl. Handschr. I. 128, Hall, Index 125), wie daraus hervorgeht, dass das obige Citat im Commentar zu VI. 10 wiederkehrt, wo es ausdrücklich als ein Vers des Kûrmapurâņa bezeichnet wird. Eine I'çvaragită wird übrigens ferner genannt bei Bühler, Catalogue of S. MSS. from Guzerat etc. IV. 46, (dreimal) bei Oppert, Lists I. II (einmal als ein Werk des Vyâsa), und im Catalogue of S. MSS., NW. Provinces I, Benares 1874, p. 322 als Werk des Yādava Pandit; ob desselben, den Hall, Index 105 als Verfasser des Tattvāvabodha aufführt?

"Mag doch [der Schmerz der Seele wesentlich und damit die schriftmässige Belehrung über die Mittel zur Erlösung] unausführbar sein; was schadet das?" Gegen diesen Einwand bemerkt [der Verfasser]:

8. Da das Wesen unvergänglich ist, würde [die Schrift] aufhören eine giltige Norm zu sein; denn das würde die Unausführbarkeit bedeuten.

Da das Wesen so lange währt als das Ding, [dem es angehört], würde [unter der Voraussetzung, dass der Schmerz der Seele wesentlich sei], die Erlösung unmöglich sein, und damit die Schrift, welche die Mittel zur Erreichung derselben lehrt 1), aufhören eine giltige Norm zu sein; denn das würde [doch] die Unausführbarkeit [ihrer Vorschriften] bedeuten. Das ist der Sinn.

"Könnte denn nicht [jene Belehrung] ausgeübt werden lediglich auf die Autorität der Schrift hin, [wenn auch logische Gründe einen Erfolg unmöglich erscheinen lassen]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Nicht kann die Belehrung über etwas unmögliches vorgenommen werden; und wenn so etwas auch gelehrt wird, ist es keine Belehrung.

Nicht kann man die Belehrung zum Zwecke [der Erreichung] eines unmöglichen Zieles ausüben, weil, wenn auch ein Mittel zu etwas unmöglichem gelehrt, d. h. angeordnet wird, dies keine [wirkliche] Belehrung ist, sondern nur eine Scheinbelehrung, nach dem Gesetz: "Auch der Veda macht eine Absurdität nicht begreiflich." Das ist der Sinn.

Hier wirft [der Verfasser] ein Bedenken auf:

10. Wenn [Jemand meinte], das könnte so sein wie bei dem weissen Tuch und dem Samenkorn, —

Wenn [Jemand meinte]: die Vernichtung auch von etwas wesentlichem wird aber doch durch die Erfahrung gelehrt; wie ja die dem weissen Tuche wesentliche Weisse 2) durch die Farbe und wie die Keimkraft, trotzdem sie dem Samenkorn wesentlich ist, durch das Feuer beseitigt wird; demnach könnte auch, analog [den wesentlichen Eigenschaften] des weissen Tuchs und des Samenkorns, das Gebundensein, [obschon] wesentlich, an der Seele vernichtbar sein, und deshalb in derselben Weise [wie in jenen Gleichnissen] die Belehrung über die Mittel dazu gelten. Das ist der Sinn.

L. upadeshir-gruter mit der v. l. und dem MS.
 Der Verfasser verwechselt den Begriff der Weisse mit dem der Farblosigkeit.

Dieses Bedenken widerlegt [der Verfasser]:

11. Es wird nichts unmögliches gelehrt, weil [es sich nur darum handelt, ob] eine Kraft in die Erscheinung tritt oder nicht.

Auch in den beiden genannten Gleichnissen geben die Leute keine Belehrung, die hinzielt auf die unmögliche Beseitigung von etwas wesentlichem 1). Warum [nicht]? ,Weil [es sich nur darum handelt, ob] eine Kraft in die Erscheinung tritt oder nicht'. Denn in den beiden Gleichnissen haben wir es mit nichts anderem zu thun, als mit dem Offenbarwerden und Verhülltwerden des Weiss-aussehens und der anderen [Kraft], nicht aber mit der Aufhebung des Weiss-aussehens und der Keimkraft; da die Weisse des gefärbten Tuches wieder durch die Handlungen z. B.2) des Wäschers und die Keimkraft des gerösteten Samenkorns wieder u. a.⁵) durch den Willen eines Yogin offenbar gemacht wird. Das ist der Sinn. Wenn [nun Jemand einwendet]: "Ebenso könnte aber doch auch die Erlösung nur ein Verhülltwerden der Kraft des Schmerzes an der Seele sein?" [so erwidern wir]: Nein! denn wir erfahren im täglichen Leben und wissen aus der Schrift wie aus der Tradition, dass nur das absolute Aufhören des Schmerzes das Ziel der Seele ist, nicht aber ein blosses Verhülltwerden, wie es in den beiden Gleichnissen vorliegt. Ferner [ist zu bedenken], dass, wenn ein blosses Verhülltwerden der Kraft des Schmerzes die Erlösung wäre, diese Kraft gelegentlich durch den Willen eines Yogin oder eines Gottes und durch andere [übernatürliche Mittel] 4) auch an den Erlösten [wieder] in die Erscheinung gerufen werden könnte, ebenso wie [die Keimkraft] in den gerösteten Samenkörnern, womit die Unmöglichkeit einer vollständigen Erlösung gegeben wäre.

Nachdem [der Verfasser so] widerlegt hat, [dass] das Gebundensein [der Seele] wesentlich [angehöre], weist er in einer Reihe von Sûtras auch [die Meinung] zurück, [dass] das Gebundensein durch besondere Veranlassungen [hervorgerufen werde]. Auch in dem Falle, dass der Schmerz in der Seele in Folge besonderer Veranlassungen haftete, könnte derselbe nicht durch die Erkenntniss und die anderen [von der Philosophie vorgeschriebenen] Mittel [d. h. durch Entsagung und Concentration, Yoga] vernichtet werden, da der feine Schmerz, d. h. der Schmerz im zukünftigen Zustande, [unter diesen Umständen] so lange währen müsste, als

Corrigire Hall's Text nach dem MS.: svábhávíkápáyáyopadeço.

²⁾ rajaka soll nach dem Pandit den professionellen Wäscher (heute Dhobi) bezeichnen und ads denjenigen, der sonst etwa die Wäsche vornimmt.

³⁾ adi bedeutet: durch den Willen der Götter und die Anwendung zauberkräftiger Sprüche, Steine und Kräuter.

⁴⁾ S. die vorige Anm.

sein Substrat 1) [nämlich die Seele]. In dieser Meinung wird die Ansicht widerlegt, dass [das Gebundensein] auf besonderen Veranlassungen beruhe:

12. [Es entstammt] nicht aus der Verbindung mit der Zeit, da diese, allgegenwärtig und ewig, mit allen

[Seelen] in Verbindung steht.

Ebenso wenig ist das Gebundensein der Seele durch die Verbindung mit der Zeit veranlasst. Warum [nicht]? Weil die allgegenwärtige und ewige Zeit alles charakterisirt und deshalb immerdar mit allen Seelen, erlösten wie nicht erlösten, in Verbindung steht. Das bedeutet: weil [die Zeit] alles charakterisirt und deshalb das Gebundensein auf immer für sämmtliche Seelen gelten müsste. Bei dieser Auseinandersetzung wird aber der Zeit, dem Raum, dem Werk u. s. w.2) nicht der Begriff der Veranlassung im Allgemeinen abgesprochen 3); denn derselbe ergiebt sich aus Schrift, Tradition und logischer Erwägung; sondern es wird nur der Begriff des Veranlasstseins, welcher bedeutet ,durch eine besondere Veranlassung hervorgerufen sein', wie z. B. die [rothe] Farbe des gebrannten [Topfes] und ähnliches, [d. h. etwa die Hitze des Wassers, durch das Feuer als besondere Veranlassung hervorgerufen wird], hinsichtlich des Gebundenseins geleugnet, da wir annehmen, dass das Gebundensein der Seele [nur] Upadhiartig ist. Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: Auch bei der Annahme, dass [das Gebundensein] durch die Zeit und ähnliches veranlasst sei, könnte die Vertheilung [von gebundenen und erlösten Seelen zu Recht bestehen und zwar] abhängig sein von dem Vorhandensein oder Nichtvorhandensein einer weiteren, d. h. einer begleitenden [Ursache]" 4), [so erwidern wir]: Wenn das so ware, so wurde doch der Einfachheit halber (laghavat) die Annahme gerechtfertigt sein, dass das Gebundensein einzig und allein auf eben der begleitenden [Ursache] beruhe, während der Verbindung mit welcher das Gebundensein nothwendig vorliegt 5);

dravya hier = âçraya, P.; der Gedanke ist, dass, wenn die Existenz des Schmerzes (oder des Gebundenseins) von bestimmten äusseren Veranlassungen abhängig wäre, man für die Zukunft ja nie vor dem schmerzerzeugenden Wirken derseiben sicher sein könnte.

²⁾ adi bedeutet Verdienst und Schuld.

³⁾ D. h. Sie bedingen in der Gesammtheit die Verhältnisse, unter denen das Gebundensein vorliegt: bandham praty api nimitt\u00e4n\u00e4m asti k\u00e4ranatvam, param tu s\u00e4m\u00e4nya-r\u00fcpena, na tv as\u00e4dh\u00e4ranatvena, P.

⁴⁾ Als da wäre die Verbindung mit dem Körper, mit dem Innenorgan u. s. w. Der Einwendende meint also, nicht die Zeit allein, sondern die Zeit plus einer begleitenden Ursache sei die causa efficiens für das Gebundensein.

⁵⁾ D. h. dann soll man nicht die Zeit plus begleitender Ursache, sondern die letztere allein als Veranlassung des Gebundenseins ansehen; sonst hätten wir anstatt des Lâghava ein gaurava ,eine unnütze Complication'.

denn die allgemeine Vorstellung (vyavahâra) von dem Gebundensein der Seele findet ja auch durch die [näherliegende] Deutung ihre Erklärung, dass dasselbe Upâdhi-artig sei. Darum dürfen wir die Annahme, dass [das Gebundensein] auf einer besonderen Veranlassung beruhe, als erledigt betrachten.

 Ebenso wenig aus der Verbindung mit dem Raum, demselben [Grunde] zufolge.

Ebenso wenig entstammt das Gebundensein aus der Verbindung mit dem Raum. Warum [nicht]? Demselben, d. h. dem im vorigen Sütra gelehrten [Grunde] zufolge: weil [der Raum] mit allen Seelen, erlösten und nicht erlösten, in Verbindung steht, d. h. weil das Gebundensein dann auch für die erlöste [Seele] gelten müsste. Das ist der Sinn.

 Nicht aus einem Zustande, da dieser eine Eigenthümlichkeit des Körpers ist.

Der durch den Körper repräsentirte Zustand, d. h. das die Natur eines bestimmten materiellen Aggregats Haben, ist ebenso wenig die besondere Veranlassung 1), aus der das Gebundensein der Seele stammt. Warum [nicht]? Weil dieser Zustand eine Eigenthümlichkeit des Körpers, d. h. des Ungeistigen ist. Das ist der Sinn. Denn wenn man annähme, dass etwas einem Dinge gehöriges unmittelbar das Gebundensein eines anderen veranlasste, würde man sich [des logischen Fehlers] der zu weit gehenden Uebertragung (atiprasanga) schuldig machen; weil das Gebundensein dann auch die erlöste [Seele] befallen könnte. Das ist der Sinn.

"Was giebt es denn für einen Grund dagegen, dass auch die Seele einen Zustand habe?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

15. Unberührt ist ja diese Seele.

Das Wort ja' (iti) steht zur Bezeichnung des Grundes. Der Zusammenhang mit dem vorigen Sütra ist dieser: Wegen der Unberührtheit der Seele gehört der Zustand nur dem Körper an. — Wenn man anzunehmen hätte, dass die Seele Veränderungen, d. h. Zuständen, unterläge, würde eine [innere] Berührung vorliegen, d. h. eine Verbindung, welche die Ursache von Veränderungen ist. Das ist die Meinung. Und für die Unberührtheit [der Seele] zeugt die Schrift: "Von allem dem, was sie hier?) erblickt, bleibt sie unbeeinflusst; denn unberührt ist diese Seele" [Brh. 4. 3. 16]. "Berührtsein" ist nun nicht einfach "Verbindung", weil [ja schon] oben von der Verbindung mit Zeit und Raum die Rede war, und weil wir lernen, dass in Schrift [vgl. Chând. 4. 14. 3] und Tra-

Ich möchte die Lesart Nägeça's tan-nimittako vorziehen.
 Der Text der Brh. hat tatra.

dition [z. B. Mbh. 12, 13755] das [innerliche] Unberührtsein des Lotusblattes von dem auf ihm befindlichen [aber nicht an ihm haften bleibenden] Wasser 1) als Gleichniss für die Unberührtheit der Seele verwendet wird.

16. Nicht durch das Werk, weil dieses einem andern angehört und weil eine zu weit gehende Uebertragung vorliegen würde.

Ebenso wenig 2) wird das Gebundensein durch ein vorgeschriebenes oder verbotenes Werk hervorgerufen, weil die Werke nicht dem Selbst angehören und weil, wenn das Gebundensein des einen unmittelbar durch etwas einem andern gehöriges entstände, dasselbe auch die erlöste [Seele] befallen könnte. Da nun Jemand meinen kann: "Dieser Widerlegungsgrund fällt doch dann fort, wenn man annimmt, dass das Gebundensein hervorgerufen wird durch das Werk des Upadhi [d. h. des Innenorgans] je der betreffenden [Seele]*, fügt [der Verfasser] als zweiten Grund hinzu: ,und weil [der logische Fehler] der zu weit gehenden Uebertragung (atiprasakti) vorliegen würde'. Das bedeutet: und weil [auf Grund jener Annahme] das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, auch zur Zeit der periodischen Weltauflösungen u. s. w. [d. h. des Tiefschlafes und der Ohnmacht! gelten müsste 3). Und die Meinung, dass in Folge des Ausbleibens einer weiteren begleitenden Ursache [auch das Gebundensein] ausbleibe [d. h. nicht vorhanden sei], ist schon oben in dem [Commentar zu dem] Sûtra widerlegt, welches mit den Worten beginnt ,[Es entstammt] nicht aus der Verbindung mit der Zeit"4) [I. 12].

"Dann lass doch auch das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, einfach dem Denkorgan angehören, entsprechend dem Grundsatz, dass [das Gebundensein] mit den Werken denselben Sitz haben müsse, und weil es feststeht ⁵), dass der Schmerz eine Eigenthümlichkeit des Denkorgans ist. Zu welchem Zwecke wird denn auch der Seele das Gebundensein zugeschrieben?" Auf diesen Einwand erwidert [der Verfasser]:

 Das mannigfache Empfinden würde unerklärlich sein, wenn [das Gebundensein] einem andern angehörte.

 Tilge hi mit dem MS.; das Wort fehlt auch bei Mahâdeva, der diesen Satz wörtlich aus Vijnana copirt hat.

In diesem Falle liegt nämlich bloss ,Verbindung' (sambandha oder samyoga) vor.

³⁾ Denn zur Zeit der Weltauflösung bleiben ausser den Seelen die Innenorgane und die Werke in feinem Zustande (sükshmävasthayā), im Tiefschlaf und in der Ohnmacht dagegen unverändert (d. h. vyaktāvasthayā) bestehen.

L. mit dem Ms. kûla-yogata.
 L. mit Aph. 18 und dem Ms. siddhatvûc ca.

Wenn das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, lediglich dem Denkorgan angehörte, würde das mannigfache Empfinden unerklärlich sein. Denn auf Grund der Annahme, dass das Empfinden, d. h. das unmittelbare Fühlen des Schmerzes. auch ohne die Verbindung der Seele [d. i. des individualisirenden Princips] mit dem Schmerz existire, müssten die Schmerzen und [Freuden] aller Menschen von allen Menschen empfunden werden, weil es dann keinen [die Vertheilung] bestimmenden Faktor 1) gabe. Und deshalb würde die [thatsächliche] Mannigfaltigkeit des Empfindens, die sich darin äussert, dass dieser Schmerz und jener Freude empfindet u. s. w., unerklärlich sein. Das ist der Sinn. Darum muss zur Erklärung der Mannigfaltigkeit des Empfindens das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz u. s. w., auch der Seele zugeschrieben werden, weil damit ein [die Vertheilung] des Empfindens bestimmender Faktor gegeben ist. Und diese Verbindung des Schmerzes mit der Seele existirt nur in der Form eines Reflexes, wie schon oben [im Comm. zu I. 1] gesagt ist. Da nun lediglich die Alteration des Upadhi [d. h. des Innenorgans] der betreffenden [Seele] reflektirt wird, empfinden nicht alle Menschen alle Schmerzen. Das ist die Meinung. Und die Ursache dafür, dass die Alterationen des Denkorgans zum Bewusstsein kommen, ist die anfanglose Verbindung der Seele [mit demselben], das bestehende Verhältniss von Besitz [Innenorgan] und Besitzer [Seele]. Dieser Lehrsatz ist aus dem Yoga-Commentar [des Vyasa] bekannt. Und der Ausdruck: ,das Denkorgan ist Besitz der Seele bedeutet: es ist behaftet mit den Eindrücken (vasana), welche die von jener [der Seele] empfundenen Affektionen hinterlassen haben 3). Wenn aber in der Schrift und Tradition gelehrt wird, dass Gebundensein und Erlösung nur dem Denkorgan und nicht der Seele angehören, so ist das von dem wirklichen (pâramârthika) Gebundensein zu verstehen, d. h. von der Verbindung mit dem Schmerz in der Form seiner objektiven Realität [bimba 3), wogegen der Schmerz in der Seele ja nur als Reflex, als pratibimba, existirt].

[Der Verfasser] weist ferner die Annahme zurück, dass das Gebundensein unmittelbardurch die Materie hervorgerufen werde:

18. Wenn [Jemand sagt]: "Aus der Materie als Ursache", [erwidern wir]: "Nein! Auch diese ist abhängig".

Wenn [Jemand sagen sollte]: "Aber es könnte doch das Gebundensein von der Materie als der bewirkenden Ursache her-

niyâmaka = vyavasthâpaka, P.

Diese Erklärung kehrt S. 22, Z. 3 und S. 66, Z. 21 der Ausgabe wieder.

Wörtlich: in der Form des Urbildes, des Originals, das in der Seele reflektirt, wie ein Objekt im Spiegel.

stammen", so erwidern wir: Nein; weil auch diese beim Hervorrufen des Gebundenseins abhängig ist von einer Verbindung, wie im folgenden Sütra 1) gelehrt werden wird. Denn wenn [die Materie] auch ohne jene besondere Verbindung [mit der Seele, d. h. auch ohne dass sie in der Form des Innenorgans die Verbindung mit der Seele eingegangen] das Gebundensein bewirkte, würde das mit Schmerz Gebundensein auch zur Zeit der periodischen Weltauflösungen u. s. w. [d. h. zur Zeit des Tiefschlafes und der Ohnmacht] vorliegen [also zu Zeiten, in denen die Verbindung mit dem Innenorgan aufgehoben und die Seele deshalb schmerzfrei ist].

Liest man aber [im Sûtra mit Aniruddha] prakṛti-nibandhanâ cet], so ist zu denken: Wenn Jemand sagt: "die Gebundenheit 2) hat die Materie zur Ursache".... [Einfach grammatische Erklärung einer abweichenden, aber keinen anderen Sinn gebenden Lesart].

Da deshalb die Materie Ursache des Gebundenseins nur sein kann, indem sie von einem andern 3) [d. h. von der eben erwähnten Verbindung] abhängig ist, folgt, dass das Gebundensein aus eben jener besonderen Verbindung entsteht, also Upadhi-artig ist, ebenso wie die Hitze des Wassers aus der Verbindung mit dem Feuer entsteht. Bei dieser Gelegenheit constatirt [der Verfasser] seine eigene Lehrmeinung inmitten [der Widerlegung der irrigen Anschauungen über diesen Gegenstand]:

19. [Die Seele], die ewig, ihrem Wesen nach rein, erkennend und frei ist, steht nicht mit diesem in Verbindung, wenn keine Verbindung mit jener vorliegt.

Deshalb steht, wenn keine Verbindung mit jener, d. h. kein Zusammenhang mit der Materie, vorliegt, die Seele nicht mit diesem in Verbindung, d. h. ist nicht mit dem Gebundensein behaftet. Sondern eben aus jener 1 [Verbindung mit der Materie] entsteht das Gebundensein. Damit man [gleich] merke, dass das Gebundensein Upådhi-artig [und nicht der Seele wesentlich] sei, ist die indirekte Ausdrucksweise mit der doppelten Negation angewendet. Denn wenn das Gebundensein durch die Verbindung mit der [zum Innenorgan modificirten] Urmaterie in der Weise hervorgebracht würde, wie die [rothe] Farbe des gebrannten [Topfes durch das Feuer], dann müsste es auch nach der Trennung von derselben fortdauern, gerade wie jene [rothe Farbe nach der Entfernung des Topfes von dem Feuer des Brennofens]. Und man darf nicht [mit den Naiyâyikas und Vaiçeshikas] annehmen, dass der zweite oder der nächstfolgende Augenblick die Aufhebung des Schmerzes be-

¹⁾ L. uttara-sûtre mit der v. l. und dem MS.

L. baddhatety arthah mit der v. l. und dem MS.
 yat-para-tantrâ = yâdrça-samyoga-viçeshádhînâ, P.

⁴⁾ L. tata eva mit der v. l., dem MS. und Aph. 3 21.

wirke; denn es ist [allgemeiner] Grundsatz (klptatvena) 1), dass die Aufhebung der Ursache die Aufhebung der Wirkung hervorrufe, und deshalb werden wir, da nur auf Grund dieses [Princips das Aufhören des Schmerzes] erklärt werden kann, eine solche Theorie nicht aufstellen. Die Alteration [des Innenorgans] nämlich ist die materielle Ursache des Schmerzes und der übrigen [Empfindungen]. Dadurch nun, dass diese Alteration, die ebenso wie die Flamme des Lichtes keinen Augenblick beständig ist, schnell vergeht, kommt allein das schnelle Vergehen 2) der ihr eigenthümlichen Schmerzen, Wünsche u. s. w. zu Stande. Da nun demzufolge das Gebundensein nicht existirt, wenn [die Seele] von der Materie [d. h. von dem Innenorgan] getrennt ist, so ist das Gebundensein nur Upadhiartig, nicht aber wesentlich noch auf eine [bestimmte] bewirkende Ursache zurückzuführen. Darum ist allein das Aufhören der [genannten] Verbindung das unmittelbare Mittel zur Befreiung; auch dieser Satz ergiebt sich aus der indirekten Ausdrucksweise [des Sûtra]. In demselben Sinne sagt die Tradition:

"Wie ein Haus, das mit einem brennenden Hause zusammenhängt, dadurch gerettet wird, dass man es trennt³), so brennt auch nicht diese [Seele im Feuer des Schmerzes], wenn sie von der mit Mängeln behafteten Materie getrennt wird".

Um nun einem solchen Irrthum vorzubeugen, wie er sich bei den Vaiceshikas findet, dass nämlich die Verbindung mit dem Schmerz real (påramårthika) sei, sagt [der Verfasser]: "Die ewig u. s. w." Das bedeutet: Wie die Verbindung des seinem Wesen nach reinen Krystalls mit der Farbe nicht möglich ist ohne die Verbindung mit der Hibiscus-Blüthe, [deren Roth durch den ihr nahe gebrachten Krystall hindurchscheint], so ist auch die Verbindung der Seele, die ewig, ihrem Wesen nach rein u. s. w. ist, mit dem Schmerz nicht möglich ohne die Verbindung mit ihrem Upådhi [dem Innenorgan], weil der Schmerz und die anderen [Empfindungen] nicht von selbst eintreten können, [ebenso wenig wie die rothe Farbe im Krystall]. Das ist im Süryapuräna mit folgenden Worten gesagt:

"Denn wie der [an sich] reine Krystall wegen der Nähe eines Farbe verleihenden Gegenstandes oder dgl. den Leuten gefärbt erscheint, ebenso steht es mit der höchsten Seele".

"Ewig sein' bedeutet: durch die Zeit nicht bestimmt sein, und "seinem Wesen nach rein u. s. w. sein': immerdar rein u. s. w. sein. Da ist nun mit "immerdar rein sein' gemeint: stets frei von Schuld und Verdienst sein, mit "immerdar erkennend sein': von unvergänglicher Geistigkeit [Denkartigkeit] sein, mit "immerdar frei sein': stets unbehaftet mit dem realen Schmerz sein. Die Verbindung mit dem Schmerz aber in der Form des Reflexes

¹⁾ klpta = sarva-sammata, P.

²⁾ L. açu vinaçah mit der v. l. und dem MS.

D. h. dazwischen befindliches Holz, Stroh u. s. w. beseitigt. Diesem antarálikam vastu des Gleichnisses entspricht der prakrti-samyoga.

ist nicht ein reales Gebundensein. Das ist die Meinung. Und dass die Seele ewig, rein u. s. w. ist, bezeugt die Schrift: "Dieses Selbst ist nichts als Sein, ewig, rein, erkennend, wahrhaft, frei, makellos, allgegenwärtig u. s. w. Nrs. Tap. 2. 9. 9]. Wenn [nun Jemand sagt]: Da dieses [System] eine auf logischer Beweisführung gegründete Lehre ist, müsste doch auch für diesen Punkt ein Grund angeführt werden", [so erwidern wir]: Gewiss! Mit dem Satze ,[die Seele] steht nicht mit diesem in Verbindung, wenn keine Verbindung mit jener vorliegt' ist auch der Grund für die Ewigkeit, Reinheit u. s. w. [der Seele] angeführt. Denn so wird die Ewigkeit, Allgegenwart u. s. w. [der Seele] durchaus in dem Nyaya- und anderen Systemen, [für welche die logische Argumentation charakteristisch ist], bewiesen. Bei der Erwägung dieses Gegenstandes (tatra) hat man, da ohne die Verbindung mit dem Innenorgan keine Verbindung des ewigen allgegenwärtigen Selbstes mit dem Schmerz und allen den übrigen Affektionen existirt, nur dieses, das Innenorgan, welches ja nach der übereinstimmenden Meinung aller die Ursache [der Affektionen] ist, der Einfachheit halber als die materielle Ursache derselben anzusehen; und weil sich durch die Betrachtung von positiver wie von negativer Seite ergiebt, dass für sämmtliche Affektionen allein das Innenorgan [als materielle Grundlage] in Betracht kommt.1) Nicht aber darf man das Empfindungsorgan (manas) als bewirkende und das Selbst als materielle Ursache für die inneren Affektionen erklären, weil mit dieser Constatirung einer Doppel-Ursache eine unnöthige Complication (gaurava) gegeben sein würde. Wenn [nun Jemand einwenden solltel: "Es ergiebt sich aber doch aus solchen Empfindungen, wie ,Ich freue mich, leide, handle u. s. w., dass das Selbst die materielle Ursache der Affektionen ist", [so erwidern wir]: Nein! denn, da die genannten Wahrnehmungen in den Bereich der hundertfachen Irrthümer, wie ,Ich bin gelb u. s. w.2) [d. h. z. B. dick] fallen, sind sie dem Einwand, dass sie nichts beweisen, ausgesetzt und deshalb hinfällig gegenüber [unserer] durch die angeführte Argumentation gestützten Schlussfolgerung. Dafür aber, dass das Selbst reines Denken sei, wird weiter unten die Begründung gegeben werden, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge]. Der Inhalt dieses Sûtra ist auch in Kârikâ [20] gelehrt:

"Deshalb erscheint in Folge der Verbindung mit ihr [der Seele] der ungeistige innere Körper (linga) als geistig, und ebenso die [am Handeln] unbetheiligte [Seele] als Thäter, während doch den Constituenten die Thäterschaft eigen ist".

2) Anstatt vegi, welches die v. l. hinter gauro bietet, hat das MS. rogi.

Dieselbe Ausdrucksweise kehrt im Texte S. 97 unten wieder.

¹⁾ Die Betrachtung von positiver Seite (anvaya) ist: yatra-yatrâ 'ntak-karanam vartate, tatra-tatrâ 'pi vikârâh santi, die von negativer Seite (vyati-reka): yatra-yatrâ 'ntahkaranam na vartate, tatra-tatrâ 'pi vikârâ na santi. Diese beiden Begriffe enthalten gleichzeitig den des Resultats.

.Thäterschaft' soll hier 1) alle Affektionen, wie Schmerz leiden u. s. w., mitbezeichnen. Ebenso ist auch im Yogasûtra [2, 17] der Inhalt dieses Sûtra gelehrt: "Die Verbindung des Erschauers und des Erschauten ist die Ursache dessen, wovon man sich befreien muss [d. h. des Schmerzes]*, und in der [Bhagavad]gitâ[13.21]:

Denn die in der Materie stehende Seele geniesst die zu der Materie gehörigen Constituenten".

.In der Materie stehend bedeutet ,mit der Materie verbunden'. Und so heisst es auch in der Schrift [Kath. 3. 4]:

"Die Weisen nennen das mit dem Körper"), den äusseren und dem inneren Sinn verbundene [Selbst] ,Geniesser',"

Und man darf nicht sagen: "Wie kann die Verbindung mit der Materie das Gebundensein bedingen, da doch auch diese, ebenso wie die [Verbindung mit der] Zeit den erlösten und nichterlösten Seelen gemeinsam ist?"; denn [erstens] bedeutet hier das Wort . Verbindung' nur eine besondere Art von Verbindung mit der Materie, welche die Form der den betreffenden [Seelen] gehörigen Innenorgane angenommen hat, mit anderen Worten: Leben in einer bestimmten Existenz: [zweitens] ist diese Erklärung von Vyåsa im Yoga-Commentar gegeben, und [drittens] beruht die Verbindung der Seele mit dem Schmerz ja lediglich auf dem Upådhi, d. h. auf der Affektion des Innenorgans. Auch von uns wird, wie von den Vaiceshikas und anderen, die Mannigfaltigkeit in der Verbindung der Innenorgane [mit den Seelen] als der die Erzeugung der Empfindung specialisirende Faktor angesehen. Deshalb kann im Tiefschlaf sowie sin der Ohnmacht, in der Versenkung und zur Zeit der periodischen Weltauflösungen] das Gebundensein nicht vorliegen. Der [eben gebrauchte] Ausdruck, dass [das Innenorgan der Seele] gehöre, bedeutet: es ist behaftet mit den Eindrücken, welche die von jener [der Seele] empfundenen Affektionen hinterlassen haben 3). Die Continuität der allerlei Affektionen und der durch sie geschaffenen Dispositionen ist eben so anfanglos [wie die Verbindung der Seele mit dem Innenorgan]. Aus dem Grunde constatiren wir das Verhaltniss von Besitz [Innenorgan] und Besitzer [Seele]. Ein Gewisser 4) aber meint: , Wenn man eine Vereinigung von Materie und Seele annimmt, würde [auch] die Seele der Veränderung und inneren Berührung (sanga) unterliegen; deshalb ist hier der Sinn des Wortes Verbindung' (yoga) nur Nichtunterscheidung' (aviveka), aber nicht

2) åtman ist in der Bedeutung "Körper auffallender Weise auch in Upanishaden belegbar, z. B. noch Kath. 4. 12, Cvet. 5, 8.

¹⁾ L. kartytvam atra mit der v. l. und dem MS.

³⁾ L. mit der v. l. und dem MS., jedoch mit einer nothwendigen Correctur (*vattvam statt *vattvâdikam), svatvam ca svabhukta-vrtti-vâsanâvattvam und vgl. S. 19, Z. 6; S. 66, Z. 21. - Die Lesart vattvådikam ist deshalb falsch, weil nach dem Tode das Innenorgan mit nichts anderem, als mit den våsanås behaftet ist.

⁴⁾ D. i. Aniruddha, wie schon Hall in dem kritischen Apparat zu der Stelle bemerkt hat.

,wirkliche Verbindung 1) (samyoga) . Dies ist nicht richtig, weil von dem Verfasser in dem Sûtra [I. 55]; Auch die Verbindung mit jener folgt aus der Nichtunterscheidung . . . , die Nichtunterscheidung nur als die Ursache der Verbindung erklärt werden wird, und weil auch in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patañjali in den beiden Sûtras [2. 23, 24]: "Die Verbindung ist die Ursache für die Auffassung des Wesens der Kraft des Besitzes und der Kraft des Besitzers" und "Die Ursache dieser [Verbindung] ist das Nichtwissen", das Nichtwissen ebenso nur als die Ursache der Verbindung erklärt ist. Ferner, wenn [man sagte, dass] die Nichtunterscheidung im Sinne von Nichtvorhandensein der Unterscheidung' die Verbindung sei, würde auch zur Zeit der Weltauflösung oder [des Tiefschlafes, der Ohnmacht und der Versenkung] die Verbindung von Materie und Seele vorhanden sein, also Empfindung und [Gebundensein] vorliegen müssen. Und wenn [man sagte, dass] die Nichtunterscheidung im Sinne von falscher Auffassung die Verbindung sei, würde man [sich des logischen Fehlers schuldig machen] ein Ding aus sich selbst entstehen [zu] lassen (âtmacraya), weil die Vereinigung von Seele und Materie die Ursache des Nichterkennens und [des Schmerzempfindens] ist. Deshalb ist die Verbindung als etwas von der Nichtunterscheidung verschiedenes zu erklären; und zwar ist sie eine wirkliche Verbindung, da eine andere [Auffassung] sich nicht beweisen lässt. Und diese wirkliche Verbindung bedeutet keine Veränderung [wie Aniruddha meint], weil das Sichverändern, wie man allgemein den Begriff vorstellt und das Wort gebraucht (vyavahara), lediglich auf der Entstehung von Eigenschaften beruht, die verschieden sind von den allgemeinen Qualitäten 2); denn sonst [d. h. wenn schon diese allgemeinen Qualitäten eine Veränderung bedingen würden], könnte das ewig-unwandelbare [Selbst] nicht als alldurchdringend, d. h. als allgegenwärtig bezeichnet werden. Auch bedeutet Verbindung im Allgemeinen nicht ,innere Berührung (sanga), [dies ist der zweite Irrthum Aniruddha's], weil schon [im Commentar zu I. 15] gelehrt ist 5), dass mit dem Worte ,innere Berührung nur die Verbindung bezeichnet wird, welche Ursache einer Veranderung ist. Wenn [nun Jemand einwendet]: ,Wie ist aber trotz alledem zwischen den beiden alldurchdringenden4), der Materie und der Seele, eine zeitweilige Verbindung, welche als Ursache [für die Entstehung] des "grossen" [d. h. des Urtheilsorgans] und der anderen [Principien] gilt, möglich?", [so erwidern

¹⁾ D. h. Zusammenkommen von Getrenntem, apraptayoh praptih, P. 2) Die "allgemeinen Qualitäten" (samanya-gunah) sind zehn: Zahl, Quantität. Fürsichsein, Verbindung, Trennung, Frühersein, Spätersein, Flüssigsein, Schwere und Geschwindigkeit (Bhashapariccheda 90, 91); vgl. unten in unserem Text S. 72, Z. 18 und S 96, Z. 16.
3) L. uktatvåd iti mit der v. l. und dem MS.

⁴⁾ L. vibhvoh statt nityayoh mit der v. l. und dem MS.

wir: Dieses Bedenken ist] nicht [berechtigt], weil die Materie aus der Vereinigung der drei verschiedenen Constituenten besteht, die sowohl begrenzt wie unbegrenzt sind, und damit, wenn man allein die Constituenten im begrenzten Zustande in Betracht zieht, die Möglichkeit für die Entstehung der Verbindung mit den Seelen [d. h. die Möglichkeit einer zeitweiligen Verbindung mit denselben] gegeben ist, und weil aus Schrift und Tradition sich eine Verbindung [der Seelen] mit der Materie und eine Erschütterung [des Gleichgewichts der letzteren als die Ursache der Schöpfung] ergiebt. Dies haben wir ausführlich im Yogavarttika behandelt. Ein anderer aber [Vâcaspatimiçra in der Einleitung zu Kârikâ 66] sagt: Die Verbindung der beiden ist nichts anderes als die Thatsache. dass [die Materie] berufen ist, empfunden zu werden, und [die Seele], zu empfinden*. Auch das ist nicht richtig; denn wenn dieses Berufensein ewig ist, kann es nicht durch die Erkenntniss beseitigt werden, [und die Beseitigung der Verbindung von Materie und Seele durch die unterscheidende Erkenntniss ist ja das Mittel zur Erlösung]; wenn es aber zeitweilig ist, was ist dann an dem Begriff , Verbindung' auszusetzen, da [in diesem Falle beide, , Verbindung und jenes Berufensein'] auf den Begriff der Veränderung hinauslaufen, also identisch sind? Und dann [ist diese Erklärung auch deshalb zurückzuweisen], weil weder in den Sûtras noch sonst irgendwo gelehrt wird, dass das Berufensein [der Materie] empfunden zu werden und [der Seele] zu empfinden das Wesen jener Vereinigung ausmache, weil also kein Beweis [für jene Auffassung] existirt. Deshalb ist hier einfach eine besondere Art der Verbindung von dem Verfasser als die Ursache desjenigen, wovon man sich befreien muss, [d. h. des Gebundenseins] angenommen. In dieser Weise ist von ihm selbst die Ursache des Gebundenseins constatirt.

Jetzt sind nun auch die von den Heretikern angenommenen Ursachen des Gebundenseins zu widerlegen. Da sagt zunächst die aus dem folgenden [die Namen der Buddhas aufzählenden] Verse des Glossars [Amarakoça 1. 1. 1. 9]:

"Shadabhijña [die sechs übernatürlichen Fähigkeiten besitzend], Daçabala [die zehn Kräfte besitzend], 1) Advayavadin [die Zweitlosigkeit lehrend], Vinayaka [Lenker]".

und anderweitig bekannte buddhistische Sekte, welche lehrt, dass das Selbst momentanes Erkennen sei, folgendes: "Es existirt kein Ding ² ausserhalb [unseres Denkens], wie die Materie und dergl.,

2) Tilge anyat im Text mit der v. l. und dem MS.

¹⁾ Der Pandit erklärte mir diese beiden Worte nach dem Commentar des Rämägrama zum Amarakoça; die sechs abhijinas sind: divyam cakshuh-grotram, paracitta-jinam, pürva-niväsänusmrtih, atma-jinam, viyad-gamanam, käya-vyühädi-siddhih, die zehn balani: danam, çilam, kshama, viryam, dhyanam, prajiia, balam, upayah, pranidhih, jinanam.

so dass es in Folge der Verbindung mit demselben ein Upådhi-artiges oder reales Gebundensein geben könnte; sondern es giebt nur eine Realität (tattva), neben der keine zweite steht, nämlich eine Continuität momentaner Erkenntniss; alles andere ist illusorisch, und die Illusion¹) ist das Nichtwissen, 'falsche Erkenntniss' genannt; aus ihr allein entsteht das Gebundensein". Und ebenso wird von jenen gesagt:

"Denn obwohl das intellektuelle Selbst untheilbar ist, wird es von den Irrenden so angesehen, als ob es in Thelle zerfalle, nämlich in percipirtes [Objekt], percipirendes [Subjekt] und Perception".²)

Diese [heretische] Ansicht wird zuerst widerlegt:

20. Ebenso wenig aus dem Nichtwissen, weil durch etwas unreales nicht die Verbindung mit dem Gebundensein [hervorgerufen werden kann].

Das Wort .ebenso' steht mit Bezug auf die oben genannten [Begriffe] Zeit u. s. w. [Sûtra 12 ff.]. - Ebenso wenig stammt aus dem Nichtwissen unmittelbar die Verbindung mit dem Gebundensein, wie diejenigen meinen, welche die Zweitlosigkeit lehren 3); weil für diese das Nichtwissen ebenso [wie alles andere ausser dem Selbst] unreal ist, also durch dasselbe nicht das Gebundensein hervorgerufen werden kann. Denn die Erfahrung lehrt (drshtam), dass man mit einem im Traume gesehenen Strick nicht binden kann. Das ist der Sinn. Und wenn [eingewendet wird]: Das Gebundensein mag ebenso [wie das von uns als Ursache desselben statuirte Nichtwissen] unreal sein", [so erwidern wir]: Nein! weil dies von dem Verfasser selbst widerlegt werden wird, und weil damit im Widerspruch steht, dass ihr gelten lasst, die Uebung der Concentration diene zur Beseitigung des Gebundenseins, nachdem [aus dem Munde des Lehrers] die Zweitlosigkeit des Erkennens gelernt ist; denn dadurch, dass man lernt, das Gebundensein sei illusorisch, ergiebt sich ja die Ueberzeugung, dass die Frucht [der Bemühung], d. h. die Aufhebung des Gebundenseins, schon vorhanden ist; es wäre also ungereimt, zu diesem Zwecke noch die [nur] mit grosser Anstrengung durchzuführende Concentration 4) zu beginnen.

Verbessere sâmvṛtikam und samvṛtiç; nicht, wie das PW. will, sâmvittikam.

Der Vers steht im Sarvadarçanasamgraha S. 16 unten mit den Varianten avibhâgo 'pi und viparyâsita-darçanaih (das letztere auch in dem MS. unseres Textes).

³⁾ Setze die Interpunktion hinter advaita-vadinam. Wie sehon in der Stelle des Padmapurana, die in der Einleitung eitirt ist, der Mayavada Çankara's als eine versteckte buddhistische Lehre bezeichnet wurde, wirft Vijnanabhikshu hier die Advaitavadins, d. h. die Anhänger Çankara's geradezu mit der buddhistischen Sekte der Kshanikavadins zusammen; vgl. den Comm. zu I. 22.

⁴⁾ Tilge anga mit der v. l. und dem MS.

21. Und wenn es real sein soll, so gebt ihr eure Lehre auf.

Und wenn [von euch] zugegeben wird, dass das Nichtwissen etwas reales sei, dann gebt ihr die von euch constatirte Unwirklichkeit des Nichtwissens auf. Das ist der Sinn.

22. Und es würde dann etwas [von dem Selbst] verschiedengeartetes, [mithin] eine Dualität vorliegen.

Ferner, wenn [ihr sagt], das Nichtwissen sei etwas reales, so würde etwas von der Continuität momentaner Erkenntniss verschiedengeartetes, [mithin] eine Dualität auftreten; und eine solche lasst ihr ja nicht gelten. Das ist der Sinn. Im Hinblick darauf, dass [von jenen Buddhisten] wegen der unendlichen Anzahl der in der Continuität enthaltenen [Erkenntniss-]Individuen eine Dualität [und Pluralität] gleichgearteter Dinge angenommen wird, steht [im Sûtra] das Adjectivum , verschiedengeartet. Wenn [man uns einwendet]: "Wie [könnt ihr sagen, dass] schon durch das Nichtwissen ein verschiedengeartetes, [mithin] eine Dualität gegeben sei, da doch auch das Nichtwissen eine Art von Erkennen [nur .falsches Erkennen'] ist?", so [erwidern wir: dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn das Nichtwissen, welches sich als ein Erkennen darstellt, folgt zeitlich dem Gebundenwerden nach, folglich können jene [Buddhisten] nur das Nichtwissen in der Form der Disposition als Ursache des Gebundenseins meinen. Die Disposition aber ist etwas von dem Erkennen verschiedengeartetes. Man darf auch nicht in den Irrthum verfallen, dass durch diese Sütras [20-22] die Lehre der Brahmamîmâmsâ widerlegt werde, weil in keinem Sütra der Brahmamimämsä gesagt ist, dass lediglich aus dem Nichtwissen das Gebundensein entstehe; und weil die in solchen Sûtras der Brahmamimâmsâ, wie [4. 2. 16] "Ununterschiedenheit, weil [die Schrift] so lehrt 1) gemeinte, als Ununterschiedenheit (avibhaga) bezeichnete Zweitlosigkeit ebenso wenig unsrer Lehre von der Realität des Nichtwissens u. s. w. [d. h. der Materie und der empirischen Welt] widerspricht. Die Anschauung aber, welche bekanntlich hinsichtlich dieses Punktes (atra) den heutigen Illusionismus der Pseudo-Vedantisten charakterisirt, schickt sich wohl für jene: denn auch sie sind [nur] eine Abart der [Vijnanavadins, d. h. der Buddhisten], welche allein die Realität des Erkennens gelten lassen, - wie wir [schon in der Einleitung] aus der Reihe 2) der Aussprüche Çiva's, die im Padmapurana stehen, lernten:

"Von mir, o Göttin, ist im Kali-Zeitalter in der Gestalt eines Brahmanen die illusionistische Lehre mitgetheilt, die unwahr und nur eine versteckte buddhistische ist" u. s. f.

So muss ich das Vedäntasütra vom Standpunkte des Vijäänabhikshu übersetzen.

paramparábhyah = samudáyát, P.

Die Meinung des Vedanta aber ist diese [Anschauung der Illusionisten] nicht, wie aus dem Schluss jener Aussprüche folgt:

"Diese umfangreiche, unvedische, illusionistische Lehre [ist von mir],

als ob sie den Sinn des Veda böte "

Es opponirt jedoch [der Verfasser] hier [d. h. in diesem Sûtra] nicht unmittelbar den Illusionisten, weil [in dem Falle] das Adjectivum ,verschiedengeartet' zwecklos wäre; denn in der illusionistischen Lehre wird ja auch eine Dualität gleich gearteter Dinge nicht anerkannt. Deshalb wird in diesem Abschnitt un mittelbar nur die Ansicht der Vijnanavadins über die Ursachen des Gebundenseins widerlegt; es ist aber auf diese Weise auch die Theorie der modernen verkappten Buddhisten, d. h. der Illusionisten, dass nämlich allein das Nichtwissen, als etwas unreales [gedacht], das Gebundensein verursache, als widerlegt zu betrachten. Auf unser System aber findet die obige Widerlegung keine Anwendung, da nach demselben das Nichtwissen zwar nicht absolute Realität (paramarthikatva), d. h. Unveränderlichkeit und Ewigkeit besitzt, wohl aber die Realität, welche Töpfen und anderen [Objekten der Erscheinungswelt] zukommt, und in dieser Beschaffenheit vermittelst einer unten zu beschreibenden Verbindung das Gebundensein veranlasst. Ebenso steht es in den Systemen des Yoga und der Brahmamimamsa.

[Der Verfasser] erwägt einen Einwand:

23. Wenn [er sagt]: "Es werden ihm die beiden sich widersprechenden Naturen [zuzuschreiben sein]",—

Wenn [ein solcher Buddhist uns] einwendet: "Sollte nicht die Natur des Nichtwissens so zu erklären sein, dass es von beiderlei sich widersprechender Art ist, real und unreal, oder auch sowohl vom realen als vom unrealen verschieden? Dann würde durch dasselbe doch nicht die Zweitlosigkeit des [einen] absolut realen aufgehoben". Das ist der Sinn. Da nun [der Verfasser] selbst [V. 56] die [gleichzeitige] Realität und Nichtrealität der empirischen Welt lehren wird, ist [in unserem Sütra] das Wort "sich widersprechend" hinzugefügt, um anzudeuten, dass dort [d. h. V. 56] sich Realität und Nichtrealität nicht widersprechen, weil [die beiden Begriffe daselbst] Manifestirtsein und Nichtmanifestirtsein bedeuten.

[Jenen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

24. Nein! weil ein solches Ding nicht vorstellbar ist. Das ist verständlich¹). Ferner [ist zu bedenken]: wenn das Nichtwissen unmittelbar das Gebundensein, d. h. die Verbindung

Dieses sugamam, das hier und an anderen Stellen des Buches noch von weiteren Erklärungen begleitet wird, bezieht sich nur auf den Wortlaut nicht auf den Sinn — des Sütra.

mit dem Schmerz, verursachte, so würde nach der durch die Erkenntniss bewirkten Vernichtung des Nichtwissens die [dennoch fortwirkende Schmerz]empfindung unerklärlich sein, welche das Resultat früherer Werke ist, das [vor der Vernichtung des Nichtwissens] zu wirken begonnen hat (prârabdha); weil [dann ja] die Ursache der Schmerzempfindung — das ist nur ein anderer Ausdruck für Gebundensein — aufgehoben wäre. Auf unser und das andere [d. h. das Yoga-]System aber findet dieses Bedenken keine Anwendung, da [nach denselben] das Nichtwissen, die Werke u. s. w. [d. h. Leidenschaft, Hass u. dgl., auch die Dispositionen] nur vermittelst einer Verbindung das Gebundensein verursachen. Und diese Verbindung [der Seele mit der Materie, d. h. dem Innenorgan, den Sinnen und dem Körper], welche wir "Leben in einer bestimmten Existenz" nennen, hört nicht auf, ohne dass das Resultat früherer Handlungen, das zu wirken begonnen hat, ausgekostet ist.

[Der Opponent] bringt einen neuen Einwand vor:

25. Wir bekennen uns ja nicht zu der Lehre von den sechs Kategorien, wie die Vaiçeshikas u. a.

Wir bekennen uns ja nicht [wendet jener Buddhist weiter ein] zu der Lehre, dass es eine bestimmte Anzahl von Kategorien, sechs, sechzehn u. s. w.¹) gebe, wie die Vaiçeshikas und andere Orthodoxe [d. h. die Naiyâyikas] lehren. Deshalb können wir annehmen, dass das Nichtwissen ein sowohl reales als unreales oder auch sowohl vom realen als vom unrealen verschiedenes Ding sei, obschon [ein so beschaffenes Ding] nicht vorstellbar ist. Das ist die Meinung.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

26. Wenn auch eine bestimmte Anzahl [von Kategorien] nicht zu constatiren ist, darf man doch nichts unlogisches acceptiren; sonst steht man auf demselben Niveau mit Kindern, Verrückten und Consorten.

Zugegeben, dass es keine bestimmte Anzahl von Kategorien giebt, so können doch, da Sein und Nichtsein sich widersprechen, die Schüler nicht — einfach auf eure Versicherung hin — ein gleichzeitig reales und unreales, also mit der Logik im Widerspruch stehendes Ding acceptiren; sonst könnte man dasselbe ja auch mit dem unlogischen Zeuge thun, welches z. B. von Kindern geredet wird. Das ist der Sinn. Auch giebt es keine mit klaren

¹⁾ Die Zahl sechs bezieht sich bekanntlich auf die Vaiçeshikas, sechzehn auf die Naiyāyikas; das âdi hinter shodaça kann nur auf die Lehre der Jainas gedeutet werden, von denen einige fünf, andere sieben Kategorien aufstellen, ist also nicht mehr in Parallelismus mit âstika orthodox zu stellen.

Worten für [das Vorhandensein] eines solchen [sowohl realen als unrealen] Objektes zeugende Schrift- oder sonstige Belegstelle [aus der Tradition, den Puränas, den Legenden]; und zweifelhafte Schriftstellen [der Art, die wohl da sind] müssen einen anderen Sinn haben, weil [dieser] mit der Logik im Widerspruch steht. Das ist die Meinung. Solche Aussprüche aber, wie der folgende aus dem Süryapuräna:

"Weder unrealen noch realen Wesens ist die Màyâ, auch nicht von beiderlei Art, durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben,

eine Scheinexistenz führend (mithyabhûta), beständig".

und aus ähnlichen Werken haben folgenden Sinn. Aus solchen Schriftstellen, wie:

"An die Schöpferin der Umgestaltungen, die Maya, die achtgestaltige 1), ungeborene [d. h. anfanglose], beständige . . . " [Cûlîkopanishad 3] ergiebt sich, dass mit dem Worte Mâyâ die Materie gemeint ist. Dieselbe ist nun weder absolut real (paramartha-sati), weil sie [einem ewigen Wechsel unterliegt und] jeden Augenblick in den Formen der je vorangehenden Umgestaltungen zu Grunde geht; noch auch absolut unreal, weil sie zweckmässig wirkt (arthakriya-karin), also von einem Hasenhorn [d. h. einem Unding, dem absolut unrealen] verschieden ist; noch auch dieses beides zugleich, weil darin ein [logischer] Widerspruch liegt. Deshalb ist sie ,durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben', d. h. [ihr Wesen] kann dadurch nicht gelehrt werden, dass man constatirt: ,sie ist lediglich real", "sie ist lediglich unreal"; sondern "sie führt eine Scheinexistenz', d. h. ihr eignet, was nach der landläufigen Vorstellung als Nichtrealität gilt, nämlich Aufgehen [in die materielle Ursache, laya], und ebenso das, was nach der landläufigen Vorstellung als Realität gilt, nämlich ewiges Sichverändern 2). Dies werden wir weiter unten [im Comm. zu V. 54] ausführlich erörtern, weshalb [hier] eine Andeutung [genügen möge]. Alle in diesem Abschnitt [gegen die buddhistische Sekte der Vijnanavadins] vorgebrachten Widerlegungsgründe sind auch gegen den modernen Illusionismus anzuwenden.

Andere [buddhistische] Heretiker sagen: Die Aussendinge sind [real, aber nur] von momentaner Dauer [und werden in jedem neuen Augenblick durch ein Facsimile ersetzt]; durch den Eindruck, welchen dieselben hervorrufen 3), entsteht das Gebundensein der empirischen Seele. Auch diese Ansicht [der Kshanika-bâhyârtha-vâdins] weist [der Verfasser] zurück:

D. h. in der Form des in drei Richtungen sich äussernden Innenorgans (buddhi, ahamkåra, manas) und der fünf Elemente (Erde, Wasser, Feuer, Luft, Aether) erscheinend.

Sowohl purusha wie prakrti sind nitya ewig, der erste aber kûtasthanitya ewig unveränderlich, die letzte parinami-nitya ewig sich verändernd.
 väsanayä = sükshma-rüpena hrdi sthitena jäänena, P.

27. Sein [Gebundensein] ist ebenso wenig veranlasst durch eine anfanglose Beeinflussung von Seiten der Objekte.

Es ist ebenso unmöglich, dass sein, d. h. des Selbstes, Gebundensein durch einen anfanglosen, in der Form einer ewigen Continuität wirkenden, von den Aussendingen hervorgerufenen Eindruck veranlasst sei.

Die Lesart nimittato 'py asya aber ist acceptabel 1).

Das begründet [der Verfasser]:

28. Zwischen dem äusseren und inneren besteht u. a. nicht das Verhältniss des beeinflussten und beeinflussenden, weil sie räumlich getrennt sind wie zwei Leute, von denen der eine in Srughna, der andere in Pataliputra lebt.

Nach der Meinung jener [Kshaṇika-bâhyârtha-vâdins] ist das Selbst begrenzt und befindet sich lediglich im Innern des Körpers ²). Nun kann u. a. ein solches 'inneres' unmöglich mit einem Aussending in dem Verhältniss des beeinflussten und beeinflussenden stehen. Warum [nicht]? Weil sie räumlich getrennt sind wie zwei Leute, von denen der eine in Srughna, der andere in Pâțaliputra lebt. Das ist der Sinn. Denn die Erfahrung lehrt, dass nur da, wo eine Verbindung vorliegt, eine Beeinflussung, d. h. ein Eindruck entstehen kann; also z. B. bei der [Verbindung] von Krapp und Tuch oder von Blume und Krystall ³).

Wegen des Wortes ,u a. (api) ist z. B. das Nichtverbundensein [mit allen Aussendingen] hinzuzudenken, das [der Seele] auch nach der Meinung des Verfassers eigen ist. — Srughna und Paţaliputra sind zwei bestimmte, weit von einander entfernte Orte.

"Aber wir können doch eine Beeinflussung von Seiten der Objekte auf Grund einer Verbindung [der Seele] mit denselben lehren, da nach unserer Meinung das Selbst nach dem Ort der

Und deshalb auch von N\u00e4geça acceptirt; einen sachlichen Unterschied bedeutet diese Variante nicht.

Während es nach dem Sämkhya-System alldurchdringend, allgegenwärtig ist.

³⁾ Ich gebe der Lesart pushpa-sphatikayor (in Hall's Ausgabe und Nägeça) den Vorzug vor ⁶putakayor (Aph.³ 31 und MS.). Zum Verständniss der Gleichnisse ist zu beachten, dass die etymologische Bedeutung des Wortes für Beeinflussung (uparåga) ,Färbung ist.

⁴⁾ Der einzige Fall, in dem adi von meinen Pandits, auch von Rämmigra, für bedeutungslos erklärt wurde; Mahadeva muss dies offenbar auch gefühlt haben, da er den Text Vijnana's zu sangabhavah geändert und adi ausgelassen hat.

Objekte wandert, geradeso wie ihr dies von den Sinnen annehmt*. Darauf erwidert [der Verfasser]:

29. Da beide an demselben Orte die Beeinflussung empfangen würden, gäbe es keine Vertheilung.

Da beide, d. h. das gebundene wie das erlöste Selbst, [eurer Theorie zufolge] an demselben Orte, d. h. an dem des Objektes, die Beeinflussung von Seiten des Objektes empfangen würden, [d. h. da, wenn man annähme, dass die Seele selbst nach dem Ort der Objekte wandere, kein Grund vorhanden wäre, warum dies nur die gebundene und nicht auch die erlöste Seele thun sollte], gäbe es keine Vertheilung von Gebunden- und Erlöstsein; das bedeutet: es würde das Gebundensein auch für die erlöste [Seele] gelten 1).

Mit Bezug darauf erwägt [der Verfasser] einen Einwand:

30. Wenn [er sagt]: "Dies hängt von der unsichtbaren Kraft ab", —

Wenn [jener Heretiker einwendet]: "Obschon [die erlöste Seele] in gleicher Weise [wie die gebundene] mit den Objekten in Berührung tritt, indem sie die Verbindung mit diesen an demselben Ort eingeht, könnte doch die Reception der Beeinflussung einfach von der "unsichtbaren Kraft" [des Verdienstes und der Verschuldung] abhängen, [mithin die Beeinflussung nur auf die gebundene Seele wirken, aber nicht auf die erlöste, d. h. von den Fesseln jener unsichtbaren Kraft befreite Seele]". Das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

31. Da beide ²) nicht gleichzeitig sind, besteht zwischen ihnen nicht das Verhältniss des für den andern wirkenden und von dem Wirken betroffenen.

[Von euch Heretikern] wird ja die Momentanität [aller Dinge] angenommen; deshalb kann [für euch], da die beiden, d. h. die handelnde und leidende Seele, nicht gleichzeitig sind, [auch] nicht das Verhältniss des für den andern wirkenden und von dem Wirken betroffenen bestehen; das bedeutet: es kann [für euch] keine an der leidenden Seele haftende Beeinflussung von Seiten der Objekte in Folge der an der handelnden Seele haftenden "unsichtbaren Kraft" [des Verdienstes und der Verschuldung] geben;

1) L. bandhapattir iti mit der v. l. und dem MS.

²⁾ Unter den beiden ist hier nicht mehr, wie man nach dem Zusammenhang meinen könnte, die gebundene und erlöste Seele zu verstehen, sondern die beiden Formen des handelnden (kartar) und des leidenden (bhoktar), welche nach der Meinung der Buddhisten der gebunden en Seele zukommen. Für die Sänkhyas ist die Seele nie handelnd, sondern nur leidend (empfindend, recipirend), so lange sie gebunden ist.

[denn auf eurem Standpunkte ist es ja gar nicht ein und dieselbe Seele; kurz: ihr könnt überhaupt nicht von einem späteren Fruchttragen früherer Handlungen, von einer unsichtbaren Kraft, reden].

[Der Verfasser] erwligt einen [neuen] Einwand:

32. Wenn [er sagt: "Das ist] wie bei der zu Gunsten des Sohnes vollzogenen Ceremonie", —

Wie für den Sohn gewirkt wird durch die zu seinen Gunsten vollzogene Ceremonie, welche Sache des Vaters [also eines andern Individuums] ist, könnte doch ebenso die Beeinflussung von Seiten der Objekte [an der leidenden Seele] sich geltend machen in Folge der "unsichtbaren Kraft", wenn diese auch an einem andern Substrat [der handelnden Seele nämlich] haftet? Das ist der Sinn [dieses Einwands].

[Der Verfasser] widerlegt [denselben] durch den Nachweis, dass das im Gleichniss ausgesagte [von dem Standpunkte des Einwendenden aus] unrichtig ist:

33. Es giebt ja dort kein beständiges einheitliches Selbst, das durch die vor der Empfängniss vollzogene und andere Ceremonien geweiht werden könnte. 1)

Auch durch die zu Gunsten des Sohnes vollzogene Ceremonie kann von dem Standpunkte jener [Heretiker] für den Sohn nichts gewirkt [d. h. ihm nichts erwiesen] werden. "Ja' bedeutet "weil". [Weil] dort, d. h. dem Standpunkte jener entsprechend, von [der Zeit] der Empfängniss bis zur Geburt ein dauerndes einheitliches Selbst nicht existirt, das durch eine Sohn-Ceremonie geweiht werden könnte, um zu den ihm in der Zeit nach der Geburt obliegenden Werken befähigt zu werden; deshalb ist auch das im Gleichniss ausgesagte [für den Standpunkt jener] unrichtig. Das ist der Sinn. Von unserem Standpunkt aus betrachtet ist aber nicht einmal das Beispiel unrichtig, da unserer Theorie zufolge - wir nehmen ja die Beständigkeit [des Individuums seit dem Zeitpunkte der Empfängniss] an - auch in jenem [Gleichniss das Wirken für den Sohn] mit der 'unsichtbaren Kraft' ein und dasselbe Substrat hat; denn durch jene unsichtbare Kraft allein, welche durch die Sohn-Ceremonie erzeugt wird und in dem Sohn-Upadhi sin der Sohnheit'] ruht"), wird vermittelst des Sohn-Upadhi dem Sohn etwas erwiesen. Das ist [unsere] Meinung.

¹⁾ L. samskriyeta mit der v. l. und Aph. 3 35.

²⁾ Dieser Gedanke wird für uns durch ein weltliches Gleichniss verständlicher werden; Ein Mann stirbt mit Hinterlassung von Forderungen oder Schulden, welche sein Sohn einzuziehen oder zu bezahlen hat; der letztere thut dies wegen des Sohn-Upädhi, wegen der Sohn-Bestimmung oder der Sohnbeit. Es ruht also die nachwirkende Kraft des väterlichen Thuns in dem Sohn-Upädhi.

[Jetzt] tritt ein anderer Heretiker mit der Ansicht auf: "Auch das Gebundensein ist ja nur momentan; lasst also dasselbe keine bestimmte Ursache oder überhaupt gar keine Ursache haben":

34. Aus der bekannten Thatsache, dass ein Produkt von beständiger Dauer nicht existirt, folgt die Momentanität.

"Des Gebundenseins" ist zu ergänzen. Der Sinn aber ist [schon in der Einleitung zu diesem Sütra] erklärt. Um auf denselben die syllogistische Form anzuwenden:

1) Der Gegenstand der Streitfrage, das Gebundensein u. s. w.

[d. h. Erlösung, Seele, empirische Welt], ist momentan,

2) weil es existirt;

3) [denn alles, was existirt, ist momentan], wie z. B. die

Spitze einer Flamme u. dgl.

Und nicht [darf man sagen]: "Diese Argumentation findet doch auf Töpfe u. dgl. keine Anwendung" (vyabhicûra); denn auch solche Dinge sind mit dem streitigen Gegenstand [völlig] gleichartig 1). Eben dies ist mit den Worten ausgesagt "aus der bekannten Thatsache, dass ein Produkt von beständiger Dauer nicht existirt".

[Diesen Einwand] berichtigt [der Verfasser]:

35. Mit nichten! Weil sie durch das Wiedererkennen widerlegt wird.

Mit nichten ist irgend etwas momentan *), weil durch das Wiedererkennen, das sich z.B. in der Wahrnehmung äussert "Was ich [vorher] sah, eben dasselbe berühre ich [jetzt]*, die Beständigkeit [der Objekte] erwiesen, mithin die Momentanität widerlegt wird; [also] durch die entgegengesetzte Schlussfolgerung. Das ist der Sinn. Die se [Schlussfolgerung lässt sich] in die Form des folgenden [Syllogismus fassen]:

1) Das Gebundensein u. s. w. ist von beständiger Dauer,

2) weil es existirt;

3) [denn alles, was existirt, ist von beständiger Dauer], wie

z. B. Töpfe u. dgl.

Da für unsere Meinung sprechende Argumentationen anzuführen sind, lässt sich kein triftiger Einwand gegen dieselbe vorbringen. Auch ist es ein Irrthum unsrer Gegner, der [züngelnden] Flamme und ähnlichen Dingen [z. B. dem zuckenden Blitz] ein nur momentanes Dasein zuzuschreiben; denn sie ziehen dabei die mehreren kurzen Momente, [welche selbst das am schnellsten endende Züngeln der Flamme währt], nicht in Betracht.

na ca ,kshanakatva-rûpa-sûdhyâbhûvavati ghatâdau sattvam vartatai iti çankanîyam | kuto na? | tasyâpi ghatâder api pakshena tulyatvât, P.
 Tilge iti çeshah mit der v. l. und dem MS.

36. Und weil ihr die Schrift und die Logik widerspricht.

Nichts ist momentan, weil die Schlussfolgerung [unsrer Gegner], dass der gesammten aus Ursachen und Wirkungen bestehenden Welt ein nur momentanes Dasein eigen sei, im Widerspruch steht mit Schriftstellen, wie "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang" [Chând. 6. 2. 1], "Nur Finsterniss war dieses im Anfang" [cf. Maitr. 5. 2], und mit logischen Gründen, welche zum Theil der Schrift zu entnehmen sind, als da wären "Wie könnte aus dem Nichtseienden das Seiende entstehen?" [Chând. 6. 2. 2]. Das ist der Sinn.

37. Und weil das im Gleichniss ausgesagte nicht zutrifft.

Und weil die Momentanität in dem Falle der Flammenspitze u. s. w., der [von den Gegnern im Comm. zu Sûtra 34] als Gleichniss angeführt ist, nicht zutrifft, darf man nicht die Momentanität [der Objekte] erschliessen. Das ist der Sinn.

Ferner würde für die Anhänger der Momentanitäts-Theorie das Verhältniss von Ursache und Wirkung [resp. von materieller Ursache und Produkt] auch in solchen Fällen wie 'Thon und Topf nicht existiren können, während doch die Giltigkeit [des Causalitätsgesetzes] sich aus der Erwägung ergiebt, dass andernfalls [jede] Thätigkeit und [jedes] Aufgeben der Thätigkeit zwecklos wäre. Dies sagt [der Verfasser in den folgenden Sütras] aus:

38. Zwischen zwei gleichzeitig entstehenden Dingen besteht nicht das Verhältniss von Ursache und Wirkung.

Soll das Verhältniss von Ursache und Wirkung zwischen zwei gleichzeitigen oder zwei auf einander folgenden Dingen [momentaner Dauer] bestehen? Der erste Theil dieser [Frage] ist mit nein zu beantworten, u. a. 1) deshalb, weil es keinen Grund giebt, sich für diese Seite der Alternative zu entscheiden.

Dass [aber auch] der zweite Theil ein Nein erfordert, erklärt [der Verfasser im folgenden]:

39. Weil, wenn das frühere vergeht, das spätere nicht [sein] kann.

¹⁾ âdi bedeutet: weil die Schrift sowohl als die Logik dagegen spricht und sich die Annahme durch kein Beispiel belegen lässt. Mahadeva hat das âdi beseitigt und dafür gesetzt: ghaiarthino mrd-âdi-pravrtty-anupapattec ca, s. Aph. 3 41.

Auch weil zu der Zeit, da das frühere, d. h. die Ursache, vergeht, das spätere, d. h. die Wirkung [oder das Produkt], nicht entstehen kann, ist für die Momentanitätstheorie kein Causalzusammenhang möglich; denn ein Produkt erkennt man nur daran, dass es in der materiellen Ursache enthalten [d. h. mit dieser substantiell identisch] ist. Das ist der Sinn.

Mit Bezug auf die materielle Ursache bringt [der Verfasser] noch einen Widerlegungsgrund vor:

40. Auch deshalb nicht, weil, wenn das eine existirt, dieses mit dem andern nicht vereinbar ist, wegen des Sichausschliessens in beiderlei Art.

Auch deshalb, weil [von jenem Standpunkte aus] zu der Zeit, da das frühere [d. h. die Ursache] existirt, keine Verbindung mit dem späteren [d. h. dem Produkt] vorliegt, ist [für die Momentanitätstheorie] kein Causalzusammenhang möglich - ,wegen des Sichausschliessens in beiderlei Art'; d. h. da [in dem Falle Ursache und Produkt] sich gegenseitig ausschliessen, sowohl wenn man das Verhältniss von der positiven (anvaya) als auch wenn man es von der negativen Seite ansieht (vyatireka). Das ist der Sinn. Denn den Causalzusammenhang von Material und Produkt fasst man durch positive und negative Betrachtungsweise so auf: "Wenn das Produkt entsteht, dann ist das Material da" und "wenn das Material nicht da ist, dann entsteht das Produkt nicht*. Wenn nun [die zweite Seite der obigen Alternative gelten und] die beiden [materielle Ursache und Produkt] auf einander folgen sollen, müssen sie sich, da nach der Theorie jener (tatra) [alles] momentan ist, als verschiedenen Zeiten angehörig gegenseitig ausschliessen, ob man die Sachlage von der positiven oder von der negativen Seite betrachtet. Daraus ergiebt sich, dass [für unsre Gegner] kein Causalzusammenhang existiren kann.

"[Muss man denn die Coexistenz von materieller Ursache und Produkt als für den Causalzusammenhang wesentlich ansehn, und] könnte nicht die causa materialis ebenso wie die causa efficiens lediglich wegen der Priorität Ursache sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

41. Wenn es lediglich die Priorität wäre, gäbe es kein Gesetz.

Und wenn man [der materiellen Ursache] lediglich die Priorität einräumt, giebt es kein Gesetz, nach dem dies [und jenes als causa] materialis [und nicht als efficiens] zu bestimmen ist, weil die [blosse] Priorität ja in gleicher Weise auch den causae efficientes zukommt; [und] der ganzen Welt ist doch der Unterschied von causa materialis und efficiens bekannt. Das ist der Sinn.

Andere Heretiker [die buddhistischen Vijnanavadins, auch Yogâcâras genannt], aber sagen: "Da ausser dem Denken kein anderes Ding existirt, ist auch das Gebundensein 1) wie die Gegenstände des Traumes; deshalb ist es absolut illusorisch, es giebt also keine Ursache für dasselbe". Diese Ansicht weist ider Verfasser | zurück :

42. Nicht das Denken allein existirt, weil die Aussendinge wahrgenommen werden.

Das Denken ist nicht das einzig reale Princip, weil sich durch die Wahrnehmung ergiebt, dass die Aussendinge ebenso wie das Denken existiren. Das ist der Sinn.

Es ist aber doch [wenden die Vijnanavadins weiter ein] die Wahrnehmung der Aussendinge dadurch zu widerlegen, dass man aus den Beispielen der Traumbilder u. s. w. 2) schliesst, dass [die Aussendinge] illusorisch sind und zwar deshalb, weil sie sinnlich wahrgenommen werden, 3) - eine Reflexion, die den Vorzug der Einfachheit für sich hat 4). Dafür [dass die Aussendinge illusorisch sind] habt ihr [Samkhyas] auch Belege aus der Schrift und Tradition, [aus der ersteren] z. B. Denn Denken ist dieses alles [Nrs. Tap. 2. 1. 7, 8, aus der letzteren] z. B.

"Deshalb ist allein das Denken, nicht [aber] die Erscheinungswelt und nicht der Kreislauf des Lebens". 5)"

Diesen Einwand beantwortet [der Verfasser] mit einem weiteren Widerlegungsgrund:

43. Dann [ergäbe sich], weil, wenn dieses nicht ware, [auch] jenes nicht sein könnte, das Nichts.

Dann, wenn die Aussendinge nicht wären, ergäbe sich nur das Nichts, nicht aber auch das Denken als existirend. Warum? ,Weil, wenn dieses nicht wäre, [auch] jenes nicht sein könnte'; d. h. weil, wenn die Aussendinge nicht wären, sich auch das Denken als nichtexistirend ergeben müsste; denn [falls die Wahrnehmung

¹⁾ Tilge vijnana-matram mit Aph. 2 45 und dem MS.

²⁾ dels bedeutet: der falschen Auffassung, vermöge deren man z. B. einen Strick für eine Schlange hält (rajju-sarpa) oder Perlmutter für Silber (cukti-rajata).

³⁾ In der Form eines Syllogismus: 1) prapañco mithya (anumana), 2) dreyatvát (hetu), 3) svapnádivat (drshtánta).

⁴⁾ Hier besteht die Einfachheit der Erklärung (låghava), welche die Vijnanavadins für sich in Anspruch nehmen, darin, dass sammtliche Vorstellungen nach der Analogie der Traumbilder, welche alle Systeme als zum Denken (wijidna) gehörig betrachten, unter den elnen Begriff des Denkens gebracht werden. Nach der Meinung der Vijffanavädins ist die Auffassung, dass die Bilder, welche der Geist von den Aussendingen empfängt, etwas verschiedenes selen, eine unnütze Complication (gaurara).

⁵⁾ Dieser Halbvers, der als aus dem Liegapurana stammend von Çankara in der Einleitung zum Comm. zur Çvetaçvatara Upanishad angeführt wird, ist in Hall's Text durch den Druck nicht als metrisch gekennzeichnet.

keinen Beweis für die Existenz der wahrgenommenen Objekte lieferte]. hätten wir zu schliessen, dass auch die Wahrnehmung des Denkens ebenso wie die Wahrnehmung der Aussendinge ein unreales Objekt habe; [zweitens] findet sich [auf Grund der Annahme, dass nur das Denken Realität besitze], durchaus kein Beweis für die Existenz des Denkens; und ebenso sind die [von den Vijñanavadins] für die Existenz des Denkens [vorgebrachten] Beweismittel abzulehnen, weil sie unter den Begriff der Aussendinge fallen [also nach der Theorie jener nicht vorbanden sind]. Das ist der Sinn. Wenn [uns nun die Vijnanavadins einwenden]: "Da kein Mensch die Existenz der Vorstellung bestreitet, ist für dieselbe gar kein Beweismittel erforderlich". [so erwidern wir: Das ist] nicht [richtig]; denn die [Cûnyavâdins, d. h.] die Anhänger der Lehre vom Nichts bestreiten sie. Wenn [sie uns weiter einwenden]: "Ein Ding wird doch auch durch nichtseiende Beweismittel als real dargethan, weil ja nur die Nichtwiderlegbarkeit des Objekts den Beweis für die Existenz desselben liefert, nicht aber die absolute Realität der Beweismittel*. [so erwidern wir aufs neue: Das ist] nicht [richtig]; denn, wenn das so wäre, würde es wegen der Leichtigkeit, mit der nichtseiende Beweismittel überall zu haben sind, unnöthig sein, nach [wirklichen] Beweismitteln für irgend ein Objekt zu suchen. Wenn [sie ferner einwenden]: , Auch unter dem Nichtseienden ist [einigem, d. h.l den Beweismitteln und den anderen [logischen Begriffen: Schlussfolgerung, Grund, Zweifel u. s. f.] eine [Art von Existenz] zuzuschreiben, nämlich was man landläufig Existenz nennt (vyavaharika-sattva) 1). [so erwidern wir]: Jetzt kommt ihr uns auf unserm Wege entgegen! Was aber ist dieses landläufig [Existenz] genannte? Wenn ihr damit .das der Veränderung Unterliegen' meint, dann wird auch von uns eine ebensolche Existenz den Mitteln zugeschrieben, welche das zu erkennende erkennen lehren; denn wir leugnen, dass die empirische Welt, [zu der doch auch die Erkenntniss- und Beweismittel gehören], auf gleicher Stufe z. B. mit dem Silber stehe, für welches in Folge einer falschen Auffassung Perlmutter gehalten, [oder mit der Schlange, für welche irrthümlich ein Strick angesehen] wird. Wenn ihr aber damit nur ,das Vorgestelltwerden' meint, dann gilt dasselbe 2), [d. h. dann gebührt auch nach unsrer Meinung eine solche Existenz den Erkenntniss- und Beweismitteln], weil gerade durch so beschaffene Mittel auch die Aussendinge als real erwiesen werden. Die [von den Vijnanavadins] aber [versuchte] Widerlegung [der empirischen Welt] vermittelst einer so willkürlichen 3) und [nach ihrer Ansicht]

Wogegen anderem absolute Nichtexistenz (påramårthikåsattva) zukommt, wie dem Hasenhorn, dem Manneshorn, der Blume in der Luft, dem Sohn der Unfruchtbaren u. s. w.

²⁾ Denke hinter tadápí eine kleine Interpunktion-

yathâ-kathamcid anumônena = svakapola-kalpitenânumônena, wie die Pandits zu sagen pflegen.

durch die Einfachheit der Anschauung 1) unterstützten Argumentation lässt sich in gleicher Weise auch auf das Denken anwenden. Hiermit ist auch die Meinung der modernen Pseudo-Vedantisten 2) widerlegt, weil die Theorie derselben und die Art, wie diese von ihnen vertheidigt wird (yoga-kshema), ganz der Lehre der Vijnanavädins gleichkommt. Die Schrift- und Traditionsstellen aber, welche die Wirklichkeit nur des Denkens lehren, wollen den Aussendingen allein die absolute Existenz, d. h. die Unveränderlichkeit absprechen, nicht aber auch das was man landläufig Existenz nennt, d. h. das der Veränderung Unterliegen. Denn z. B. aus den folgenden zwei Versen des Vishnupurana lernen wir, dass das der Veränderung Unterliegen als Nichtsein gilt:

"Was aber auch in der Folgezeit kein anderes, durch Veränderung oder irgend eine sonstige Ursache²) bedingtes Wesen annimmt, das ist das reale, o König; und was ist dieses? [V. P. 2. 13. 96].

Diejenigen Dinge, welche im täglichen Leben "König", "Soldat" u. s. w. heissen") und was sonst der Art es giebt, die, o König, sind in dieser Weise nicht real, [sondern] durch den Willen bestehend". [V. P. 2. 13. 95].

"Durch den Willen bestehend" bedeutet: durch den Willen Gottes oder [auch eines Yogin] geschaffen. Deshalb [d. h. der Deutung zufolge, welche wir den Schriftstellen gaben, die nur dem Denken Realität zuschreiben] hat man die folgende Stelle des Vishņupurāņa so aufzufassen, dass von Vishņu in der Gestalt des Māyāmoha mit den Worten:

"Erfahret, dass alles dieses aus Denken besteht". [V. P. 3. 18. 17]. u. s. w. auch den Dämonen nichts anderes als die Wahrheit gelehrt wurde, dass jene aber, weil sie [zu der richtigen Erkenntniss] nicht befähigt waren, und wegen anderer Fehler den Sinn in verkehrter Weise auffassten und deshalb Vijnånavådin-Heretiker wurden 5). Alles dieses ist von uns im Commentar zur Brahmamîmâmsâ bei Gelegenheit der Widerlegung der illusionistischen Theorie ausführlich erörtert worden.

"Demzufolge (evam) sei das Nichts die einzige Realität; dann ist erst recht b das Forschen nach den Ursachen des Gebunden-

¹⁾ S. Anm. 4 auf S. 46.

²⁾ Die sich nach Vijñänabhikshu's Auffassung von den buddhistischen Vijñänavädins nur dadurch unterscheiden, dass sie neben dem Denken noch das Nichtwissen (avidyā) anerkennen.

³⁾ D. h sei es durch die Veränderung, den Parinama der Samkhyas, den Vivarta der Vedäntins oder den Arambha der Naiyayikas bedingt. Die Ausgabe des V.P. liest **sambhûtam.

⁴⁾ Die Ausgabe des VP. hat yac ca raja-bhatatmakam.

⁵⁾ Im Vishnupurana aber trägt die Lehrthätigkeit Vishnu's bei den Dämonen keineswegs den Charakter der Aufrichtigkeit, welchen Vijnanabhikshu derselben beilegt, was für die Beurtheilung unsers Autors und seines Werkes nicht unwichtig ist. Zur Sache vgl. Wilson's Uebersetzung des Vishnupurana III. 210 Anm.

⁶⁾ D. h. mit noch mehr Grund, als die Vijnanavadins in der Einleitung zu Sütra 42 für sich anführen konnten.

seins überflüssig, da dieses absolut nichtig (tuccha) ist. Mit diesem Einwand tritt jetzt der Matador der Heretiker [der die buddhistische Sekte der Mådhyamikas repräsentirt] gegen uns auf:

44. Das Nichts ist die Realität; das Seiende vergeht, da Vergänglichkeit die Eigenart der Dinge ist.

Das Nichts ist die einzige Realität, weil alles Seiende schlechthin vergeht, und was vergeht illusorisch ist wie die Traumbilder. Deshalb hat, da der Anfang und das Ende aller Dinge nichts anderes als das Nichtsein ist, in der Mitte das Gebundensein und [die Erscheinungswelt] momentanes Dasein, ist [mithin] trughaft 1), nicht wirklich. Was könnte also gebunden werden und wodurch? Dies ist die Meinung [der Mådhyamikas oder Çûnyavådins]. Als Grund für die Vergänglichkeit des Seienden [wird von ihnen angeführt]: "Da Vergänglichkeit die Eigenart der Dinge ist, d. h. da Vergänglichkeit das Wesen der Dinge ist. Kein Ding aber besteht, wenn es sein Wesen aufgiebt. Das ist der Sinn.

[Diese heretische Theorie] widerlegt [der Verfasser]:

45. Das ist ein einfaches Absprechen thörichter Leute.

Dass aus dem Begriffe der Existenz der der Vergänglichkeit folge, ist ein einfaches Absprechen thörichter Leute, d. h. nur eine unwahre Behauptung; denn diejenigen Dinge, welche nicht aus Theilen bestehen, können nicht zu Grunde gehen, weil keine Ursache für ihr Zugrundegehen vorhanden ist; und auch [der Satz], dass die Produkte vergehen, ist nicht richtig, da aus einer solchen Wahrnehmung wie .der Topf ist dahin [d. h. in Stücke gegangen], die ganz auf der gleichen Stufe mit der Wahrnehmung der Topf ist abgenutzt steht, nur folgt, dass für den Topf, den wir als Beispiel gewählt (adi), der Zustand gilt, welcher Vergangenheit heisst. Und wenn ihr zugebt, dass Nichtmanifestirtsein Vergangensein eines Produktes bedeutet, schliesst ihr euch einfach unsrer Meinung an. Ferner kann auch bei eurer Annahme, dass Vergehen das wahre Wesen der empirischen Welt sei, eben das Vergehen des Gebundenseins das Ziel der Seele sein. Ein andrer Ausleger 2) aber erklärt: "Der Satz ,das Nichts ist die Realität" ist nur ein tadelnswerther Ausspruch unwissender Leute, eine Begründung aber für denselben giebt es nicht; denn er wird als unhaltbar erwiesen durch das Dilemma, ob es ein Beweismittel [für das Nichts] giebt oder nicht. Wenn jene [nämlich] ein Be-

¹⁾ Verbessere samvytikam und vgl. Anm. 1 auf S. 35.

²⁾ Das folgende Citat habe ich leider nicht verificiren können. Rämmiçra meinte, dass unter dem kaçcit auch hier, wie sonst einige Male in dem Buche, Väcaspatimiçra zu verstehen sei; doch stammt die obige Stelle nicht aus dem Commentare desselben zur Sämkhyakärikä.

weismittel für das Nichts [als vorhanden] annehmen, ist durch eben dieses der Begriff des Nichts aufgehoben; wenn sie [ein solches] nicht annehmen, stellt sich wegen des Nichtvorhandenseins eines Beweismittels die Constatirung des Nichts als unrichtig heraus. Und wenn [sie sagen sollten: "Das Nichts] ist durch sich selbst evident", müsste von demselben geistige Natur u. s. w. ausgesagt werden 1)". Und man darf nicht behaupten, dass auch von der Schrift und Tradition das Nichts als das wirkliche gelehrt werde, wenn [die erstere] sagt:

"Kein Untergang und kein Entstehen ist, kein Gebundener und kein nach den übernatürlichen Kräften trachtender"), kein nach Erlösung verlangender und kein Erlöster; das ist die höchste Wahrheit." [Gaud. Mänd. K. 2. 32, Brahmabindûpanishad 10] 3)

und [die letztere]:

"Die Versenkung], in der das völlige, auf keiner Grundlage ruhende Nichts für das Wesen [der Dinge] gehalten wird, heisst die Versenkung in das Nichtsein (abhåva-yoga), durch welche [der Yogin] das Selbst erschaut":

denn in solchen Schriftstellen ist nur der Nicht-Untergang u. s. w. der Seelen als wirklich gemeint, da in den [jenem Upanishad-Citat] vorangehenden und nachfolgenden Sätzen nur von der Seele die Rede ist; und in derartigen Traditionsstellen wird nur gelehrt, dass allein das unendliche aethergleiche Gebiet des Geistes, in dem alles [andere] aufgegangen, wirklich sei 4). [Jene Traditionsstelle] nämlich ist gleichbedeutend mit solchen Aussprüchen 5) wie:

"Der Yogin, dessen innerer Sinn in den Aether dahingegangen [d. h. von äusseren Eindrücken unbeeinflusst] ist "), der die drei Welten für luftartig und seinen eignen Leib für dunstgleich hält, wird Brahman genannt";

Denn die Worte 'Aether' (âkâça) und 'Nichts, Leere' (çûnya) [in dem obigen Verse] sind [als] Synonyma [gebraucht]. Unter (manas), dem 'inneren Sinn' 7), ist [in dem letzten Verse] das gesammte Innenorgan zu verstehen, d. h. das 'grosse Princip' [i. e. das Ur-

¹⁾ Denn nur der Geist, das Denken (cit) ist durch sich selbst evident (svatah siddha, svayam-prakāça). Yadi çûnyam svatah siddham bhavet, tadā cidrūpam syāt, yasmāt svatah siddhā jagati cid evā 'sti, P. Das ādi bedeutet: und es müsste die Qualitäten haben, welche der Geist in der empirischen Existenz annimmt: icchā, dvesha, krti, dharma, adharma u. s. f.

S. v. a. Yogin; sádhakah = siddhy-artham upâyânushthâtâ, P.
 Vgl. die Varianten bei Weber, Ind. Stud. II. 61 und in der Ausgabe der Âtharvana Upanishada S. 19 (Bibl. Ind.).

yatrá 'káça-sadrça-cinmandale víçvam (= prakṛti-vargah) vilinam asti, tasyai 'va cidákáçasya tattvate 'ty eva pratipádyate, P.

Nach Rämmiera stammt der nachfolgende Cloka wahrscheinlich aus dem Yogaväsishtha.

⁶⁾ Es ist viyad-gâmi-mană als Compositum zu verbessern.

Trenne mano von dem Compositum ab und denke eine kleine Interpunktion hinter antahkaranam.

theilsorgan, buddhi] und die [beiden] anderen [nämlich das Subjektivirungsorgan, ahamkâra, und das Wahrnehmungsorgan, manas]; in den Aether dahingegangen' bedeutet ,in dem unendlichen äthergleichen Gebiet des Geistes aufgegangen'.

[Der Verfasser] bringt einen weiteren Widerlegungsgrund vor:

46. Auch deshalb ist es so mit dieser [Theorie], weil sie dasselbe Schicksal hat wie die beiden [andern].

Auch deshalb, weil sie dasselbe Schicksal hat wie die beiden [andern] Theorien, von denen die eine die Momentanität der Aussendinge, die andere [die alleinige Existenz] des Denkens lehrt, d. h. weil auf sie die gleichen Widerlegungsgründe anzuwenden sind, ist diese Theorie [des Nichts] hinfällig; so ist zu ergänzen. Denn der Grund, mit welchem [in Sûtra 35] die Momentanitätstheorie widerlegt wurde, dass nämlich die Thatsache der Wiedererkennung mit derselben unvereinbar sei, und die andern [in Sûtra 36 angeführten Gründe] finden auch auf die Lehre vom Nichts in der gleichen Weise Anwendung. Ebenso gilt auch der Grund, mit welchem [in Sûtra 42] die Theorie [von der alleinigen Existenz] des Denkens widerlegt wurde, die Wahrnehmung der Aussendinge nämlich, und ähnliche [Gründe, z. B. der Mangel an Beweismitteln, auf Grund deren die empirische Welt hinweggeleugnet werden könnte], in gleicher Art auch gegen die in Rede stehende Theorie (atra). Das ist der Sinn.

Auch die folgende Meinung, welche gleichfalls von jenen [Mådhyamikas] vorgebracht wird, nämlich: "Lasst doch das Nichts deshalb Ziel der Seele sein, weil es [entweder unmittelbar] das Aufhören des Schmerzes oder das Mittel dazu bedeutet", bezeichnet [der Verfasser] als unmöglich:

47. In beiderlei Art kann es nicht Ziel der Seele sein.

"In beiderlei Art", d. h. weder unmittelbar noch mittelbar, kann das Nichts das Ziel der Seele sein, weil die Freude und die ähnlichen [Zustände, welche von der empirischen Seele erstrebt werden], nur dann Ziel derselben sein können, wenn sie in ihr haften, und weil ihr [Mådhyamikas] ja gar keine beständige Seele anerkennt, [welche der Behälter der Freude u. s. w. sein könnte]. Das ist der Sinn.

Damit sind die Ansichten der Heretiker in Bezug auf die Ursachen des Gebundenseins abgethan. Jetzt werden die andern widerlegt, welche ausser den bisher zurückgewiesenen noch übrig sind, nämlich auch die von Orthodoxen angenommenen Ursachen des Gebundenseins: 48. Nicht aus irgend einer Art von Wandern.

"[Folgt] das Gebundensein' ist hinzuzudenken, weil davon die Rede ist. Auch nicht aus irgend einer Art von Wandern, wie z. B. ¹) aus dem Eintritt in den Körper, stammt das Gebundensein der Seele. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt den Grund dafür an:

49. Weil dieses für etwas bewegungsloses unmöglich ist.

Weil das Wandern für die bewegungslose, weil allgegenwärtige Seele unmöglich ist. Das ist der Sinn.

"Da wir aus der Schrift und Tradition lernen, dass [die Seele] aus dieser in jene Welt wandert und [aus jener in diese] zurückgekehrt, müsst ihr die Seele aber doch begrenzt sein lassen? So sagt ja auch die Schrift u. a.:

"Daumengross ist die Seele, das innere Selbst." [Kath. 6. 17; Çvet. 3. 13]"

Diesen Einwand weist [der Verfasser] zurück:

50. Wenn sie körperlich wäre wie Töpfe u. dgl., müssten dieselben Bedingungen [für sie] gelten, und darin läge ein Widerspruch gegen unsere Lehre.

Und wenn man annähme, dass die Seele wie Töpfe u. dgl. körperlich, d. h. begrenzt wäre, dann würde sie aus Theilen bestehen, vergänglich sein u. s. w. [d. h. zu einer gewissen Zeit entstehen und einen bestimmten Umfang haben], mithin müssten für sie dieselben Bedingungen gelten wie für Töpfe u. dgl., und darin läge ein Widerspruch gegen unsere Lehre. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] erklärt nun, in welchem Sinne die Schrift von dem Wandern [der Seele] spricht:

51. Auch spricht die Schrift von dem Wandern [nur] wegen der Verbindung mit dem Upadhi, vergleichbar dem [Fall mit dem] Raum.

Und wo auch die Schrift mit Bezug auf die Seele von einem Wandern spricht, da ist sie nach Massgabe der für die Allgegenwart [der Seele] zeugenden Schriftstellen, Traditionsstellen und logischen Gründe [so] zu verstehen, [dass die Bewegung von der Seele ausgesagt ist] nur wegen ihrer Verbindung mit dem Upådhi [d. h. mit dem inneren Leibe, linga-çarîra], geradeso wie dem Raum [nur dann Bewegung zugeschrieben wird, wenn er mit einem Upådhi,

âdi = deçântara-gamanât, P.

z. B. mit einem Topf, verbunden ist]. Den Beweis dafür liefert [also, wie eben gesagt, erstens] die Schrift, z. B. an folgenden Stellen:

"Wie der Raum, der in einem Topfe eingeschlossen ist, [nach der allgemeinen Vorstellung sich bewegt], wenn man den Topf trägt, während [in Wahrheit doch nur] der Topf getragen wird und nicht der Raum, ebenso ist's mit der dem [unendlichen] Raum vergleichbaren Seele." [Brahmabindüpanishad 13] 1)

"Denn nur [weil sie] mit den Qualitäten des Innenorgans und des Körpers²) [in Verbindung steht], erscheint [die Seele] auf dem niederen Standpunkt (avara) klein wie die Spitze einer Ahle"³). [Cvet. 5. 8];

[zweitens] die Tradition z. B. an der Stelle:

"Ewig ist sie, allgegenwärtig, beständig". [Bhag. 2. 24];

und [drittens] folgende logische Begründung: Wenn [die Seele] von mittlerer [begrenzter] Ausdehnung) wäre, müsste sie aus Theilen bestehen, mithin vergänglich sein; und wenn sie ein Atom wäre, liesse sich die Thatsache der den [ganzen] Körper durchdringenden [d. h. an jedem Theile des Körpers wahrnehmbaren] Empfindung nicht erklären, und ebenso wenig [âdi: die Erschauung der Seele, die zur Zeit der unterscheidenden Erkenntniss eintritt; denn ein Atom ist unsichtbar], — eine Begründung, die sich noch weiter ausführen lässt) (âdi). In solchen Traditionsstellen wie:

"Die Materie [in der Form des Innenorgans] vollbringt die Werke, welche sich in erwünschten und unerwünschten Früchten äussern, und die Materie, die nach Belieben durch die drei Welten wandert, geniesst dieselben auch". [Mbh. 12, 11307 b und 11308 a]

Vgl. die Varianten in der Ausgabe der Atharvana Up. S. 19 (Bibl. Ind.).
 Vgl. die Anm. 2 auf S. 32. — Vijñana's Text dieses Citats weicht von

dem der Upan. darin ab, dass der letztere 'py anstatt hy bietet.

3) D. h. zur Zeit des Gebundenseins denkt man, dass die Seele ein kleines Etwas im eignen Leibe sei, während dieselbe an sich (auf dem höheren Stand-

punkt, als para âtman) alldurchdringend ist.

4) Dem Atom (paramânu) gegenüber steht das "ausgedehnte", und dieses zerfüllt in dasjenige, dem unendliche Ausdehnung eigen ist (parama-mahat, d. h. Seelen, Materie, Aether oder Raum, Zeit) und dasjenige, dem mittlere oder begrenzte Ausdehnung zukommt (madhyama-parimâna, paricchinna-parimâna, d. h. die Objekte der Erscheinungswelt oder nach dem unvermeid-

lichen Beispiel: Töpfe u. dgl.)

5) Und zwar in der verschiedensten Art und Weise, wofür ich zwei Beispiele geben will. Die Allgegenwart der Seele folgt für den Inder schon aus dem einfachen Genusse einer Frucht; denn die unsichtbare Kraft (das adrahta) meiner früheren guten Werke ist die causa efficiens für das Wachsen des Baumes, dessen Früchte ich esse, und für das Heranreifen dieser Früchte, während die Kraft der Natur (prakrti-cakti), die den Baum und die Früchte wachsen lässt, die causa materialis ist. Mein Atman steht also mit dem Baume, ebenso wie mit unendlich vielen ähnlichen Dingen, in einer Verbindung (sambandha), kann mithin kein Atom sein. Einen mythologischen Grund liefert der Rshi Saubhari, der seine 60,000 Leiber gleichzeitig nicht hätte annehmen können, wenn sein Atman nicht von einer Ausdehnung gewesen wäre, die ihn befähigt hätte mit allen diesen Leibern in Verbindung zu treten.

wird deshalb ausdrücklich nur der Materie das Wandern, d. h. die Bewegung, zugeschrieben.

 Auch nicht durch das Werk, weil dieses ihr nicht angehört.

Auch nicht durch das Werk, d. h. durch die unsichtbare Kraft desselben, entsteht unmittelbar das Gebundensein der Seele. Warum [nicht]? Weil dieses der Seele nicht angehört. Das ist der Sinn. — Oben [in Sütra 16] war [die Ansicht] widerlegt worden, dass das Gebundensein durch das Werk, d. h. durch die Ausübung von vorgeschriebenem und verbotenem, entstehe; hier aber [wird negirt, dass es hervorgerufen werde] durch die aus jenem [Werke] entspringende unsichtbare Kraft; es liegt also [wenn auch kein Unterschied des Ausdrucks, so doch] ein sachlicher Unterschied, also keine müssige Widerholung vor.

"Mag doch das Gebundensein des einen [d. h. der Seele] durch die unsichtbare Kraft¹) entstehen, wenn diese auch einem andern [d. h. dem Innenorgan] angehört." Mit Bezug auf diesen [Einwand] erklärt [der Verfasser]:

53. Es läge eine zu weit gehende Uebertragung vor, wenn sie verschiedenen angehörten.

Wenn das Gebundensein und die Ursache desselben verschiedenen angehörten, läge eine zu weit gehende Uebertragung vor, d. h. würde das Gebundensein auch für die erlöste Seele gelten können. Das ist der Sinn.

Wozu noch weiterer Worte? Das Gebundensein der Seele kann weder aus den [bisher aufgestellten Ursachen] entstehen, von dem Wesen [der Seele, Sütra 7] an bis zu dem Werk [Sütra 52], noch aus irgend einer andern [ähnlichen Ursache], weil die Schrift dagegen spricht. Diesen allgemeinen Widerlegungsgrund bringt [der Verfasser im folgenden Sütra] vor:

54. Auch spricht dagegen schliesslich die Schrift, welche [die Seele] für qualitätlos u. s. w. erklärt.

Dagegen, dass das Gebundensein der Seele nicht Upådhi-artig sei, spricht auch die Schrift an solchen Stellen wie:

"Der Zuschauer, der Erkenner, der für sich seiende (kevala), qualitätlese," [Çvet 6, 11]

Das ist der Sinn. Das Wort 'schliesslich' (iti) zeigt an, dass die Prüfung der [aufgestellten] Ursachen des Gebundenseins zu Ende ist.

Füge adrshtena hinter dharmenapi ein mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 55, Ann. 3.

Da nun so durch die Reihe der Sûtras 1) von Nicht . . . eines, der seinem Wesen nach gebunden ist, [I. 7] an [alle] anderen [Behauptungen] widerlegt sind, ist festgestellt, dass allein die Verbindung von Materie und Seele die unmittelbare Ursache des Gebundenseins ist. Dagegen wird folgender Einwand erhoben: Wie kommt es denn aber, dass nicht auch die Verbindung der Seele 2) mit der Materie von den [nämlichen] verschiedenartigen Voraussetzungen (vikalpa) betroffen [eigentlich ,angefressen'] wird [wie oben das Gebundensein], dass nämlich [diese Verbindung der Seele] wesentlich sei u. s. f.? Denn wenn diese Verbindung [der Seele] wesentlich oder durch die Zeit u. s. w. [d. h. durch den Raum, den Zustand, das Werk, das Nichtwissen, die unsichtbare Kraft] veranlasst wäre, würden ja [alle früher von euch gegen die Opponenten vorgebrachten] Widerlegungsgründe, dass das Gebundensein dann auch für die erlöste [Seele] gelten müsste' u. s. w. in ganz entsprechender Weise [auf euch Sâmkhvas] ebenso Anwendung finden. Diesen Einwand beseitigt [der Verfasser]:

55. Auch 3) die Verbindung mit jener folgt aus der Nichtunterscheidung 4); [deshalb] finden sie nicht ebenso Anwendung.

Auch die oben [im Commentar zu Sütra 19] beschriebene Verbindung der Seele mit jener [d. h. der Materie] folgt aus der Nichtunterscheidung; denn nur in Folge der zu beschreibenden Nichtunterscheidung als der Veranlassung besteht [diese] Verbindung. Deshalb finden die [früher] vorgebrachten Widerlegungsgründe nicht ebenso [auf uns] Anwendung. Das ist der Sinn. Diese Nichtunterscheidung nun findet sich nicht bei den Erlösten, und deshalb giebt es für diese keine neue Verbindung [mit der Materie]. Wenn [uns nun eingewendet wird]: "Die Nichtunterscheidung kann doch hier nicht die Ueberzeugung von der Iden-

Die Verbesserung pradarçakena in Aph. ³ 57, Anm. 2, erledigt sich durch meine Anm. 2 auf S. 21.

Ergänze zu purushe: vartamânah, wie auch sonst, wo der Locativ unserm Sprachgefühl nicht recht entspricht.

³⁾ Durch das api wird tad-yogo in Parallelismus mit allen Begriffen von svabhāva (Sûtra 7) bis karman (Sûtra 52) gesetzt. Um den Text unseres Sûtra nach indischer Weise zu erklären, kann man sagen: die Worte tad-yogo 'pi bilden den Pûrvapaksha und der Rest die Antwort auf denselben.

⁴⁾ Die Uebersetzung dieses Satzes in Aph.² ist ganz verdreht. In dem Comm. auf S. 58, Anm. 1 wäre eine starke Interpunktion hinter 'py avivekân zu setzen, wenn diese Erklärung überhaupt aus einem der indischen Commentare stammte. In der That ist der Text aber, wie auch sonst nicht selten, einfach von Ballantyne's Pandit gemacht; denn Mahādeva liest: prakris-samyogo 'py avivekât | ato na samānatvam doshasya | muktasyâ (oder mukte) 'vivekābhûvân na punah samyogo bhavati 'ty arthah, und Nageça: vakshyamānād avivekân nimittāt samyoga iti na doshānām samatvam ity arthah | sa cā 'civeko mukteshu nā 'sti 'ti na punah samyogah. Vgl. übrigens Aph.² 83, Anm.

tität (abheda) der Seelen mit der Materie sein; denn [die Nichtunterscheidung ist ja die Ursache der Verbindung beider; die Ueberzeugung von der Identität der Seelen und der Materiel kann [also] nicht vor der [durch eben jene Nichtunterscheidung erst hervorgerufenen! Verbindung existiren. Vielmehr [kann die Nichtunterscheidung nur priore Nichtexistenz der Unterscheidung oder eine Anlage (vasana) des Denkens [sein], die man Nichtunterscheidung 1) nennt. Dieses beides aber wäre nicht der Seele eigen, sondern lediglich dem Innenorgan; und deshalb ist doch fgegen euch Samkhyas] derselbe Widerlegungsgrund vorzubringen, [den ihr gegen eure Gegner angewendet], nämlich dass ihr euch einer zu weit gehenden Uebertragung (atiprasanga) schuldig macht, indem ihr durch etwas einem Dinge angehöriges eine Verbindung an einem andern (anyatra) hervorgerufen werden lasst", - [so erwidern wir darauf]: Mit nichten steht es so! denn die Nichtunterscheidung gehört der Seele an wegen der Verbindung Objektsein', [d. h. die Nichtunterscheidung gehört insofern der Seele an, als sie, ebenso wie alle anderen Qualitäten des Innenorgans, nur um der Seele willen da ist, d. h. als Objekt derselben angesehen werden muss]. Demnach besteht [für uns] folgende Vertheilung (vyavastha): Welchem ihrer Herren, d. h. welcher Seele, die Materie in der Form des Innenorgans ihre Gestalt noch nicht gezeigt hat, weil sie nämlich von ihr getrennt war 2), mit dieser (tatra) Seele verbindet sie sich in der Form von deren Innenorgan zu dem Zwecke, derselben ihr Gebahren zu zeigen. Darum liegt [auf unsrer Seite der Fehler] einer zu weit gehenden Uebertragung nicht vor. Das wird in Kârikâ [21 mit folgenden Worten] gelehrt:

"Damit die Seele die Materie erschaue und sich von ihr isolire, findet die Verbindung beider statt, die der des Lahmen[=Seele] und Blinden[=Materie] vergleichbar ist. Durch diese [Verbindung] ist die Schöpfung hervorgebracht".

Der Sinn [der ersten Zeile dieses Verses] ist: Damit von der Materie [ihr Gebahren] ihrem Herrn, der Seele, gezeigt werde und damit beide [von einander] sich isoliren. Dass aber die Nichtunterscheidung eine Funktion [des Innenorgans] ist, werden wir in einem Sütra weiter unten [L. 58] lehren: "Das ist nur ein Ausdruck, aber keine Realität, da diese im Denkorgan ruhn." Die Nichtunterscheidung ist nun nur vermittelst jener Verbindung [von Materie und Seele] die Ursache des Gebundenseins, weil bekanntlich zur Zeit der periodischen Weltauflösung [in welcher die Seelen von der Materie isolirt sind] kein Gebundensein existirt, aber der bei Lebzeiten Erlöste (jivanmukta), trotzdem [bei ihm]

¹⁾ Setze einen Avagraha vor $vivekåkhya^{\phi}$; durch das Fehlen dieses Zeichens in Hall's Text ist der Sinn gröblich entstellt. Hinter $v\hat{a}$ ist ein Interpunktionsstrich, dagegen hinter purusha-dharmah nur etwa ein Komma erforderlich.

²⁾ vivicya = prthag-bhâvena, P.

die Nichtunterscheidung zu Ende ist, noch Schmerz empfindet, [da die Verbindung der Materie mit seiner Seele noch fortbesteht]. Deshalb ist oben die Nichtunterscheidung nicht als unmittel-

bare Ursache des Gebundenseins bezeichnet.

Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: "Lasst doch das anfanglose, [zwischen Materie und Seele bestehende] Verhältniss von Besitz und Besitzer, welches, wie [vorher] festgestellt, für das Verhältniss von Genossenem und Geniesser eine nähere Bestimmung ist, oder auch die Werke u. s. w. [d. h. Zeit, Raum und die andern von Sütra 14 an erwähnten Begriffe] die Ursache jener Verbindung sein; warum seht ihr denn auch die Nichtunterscheidung dafür an?", [so erwidern wir: Dieser Einwand ist] nicht [berechtigt], da erstens in der [Bhagavad]gitä [13. 21]:

"Denn die in der Materie stehende Seele geniesst die zu der Materie gehörigen Constituenten; das Hängen an diesen Constituenten ist die Ursache für ihre [der Seele] Wiedergeburt in angenehmen und unangenehmen Existenzen."

der subjektivirende Wahn (abhimana), dort ,Hängen' genannt, als die Ursache der Verbindung [von Materie und Seele] bezeichnet ist; [zweitens] wegen der in den folgenden Sätzen und anderweitig angeführten Gründe 1); und [drittens], weil sonst der in Schrift und Tradition festgestellte Satz, dass die Erlösung sich aus der Erkenntniss ergebe, unberechtigt wäre. Wenn [aber Jemand meint]: "Trotzdem ist doch auch das Wirken ihres Upådhi [d. h. des der Seele zugehörigen Innenorgans] sowie [die Verfassung (avastha) desselben] Ursache jener Verbindung; warum nennt ihr denn, dies bei Seite lassend, einzig und allein die Nichtunterscheidung als deren Ursache?, so sagen wir: Verglichen mit der Nichtunterscheidung steht das Wirken des [Innenorgans] und ähnliches mit der Seele nur in einem mittelbaren Zusammenhang. Demnach kann allein die Nichtunterscheidung unmittel bar durch die Seele aufgehoben werden, das Werk und ähnliches aber nur vermittelst der Aufhebung ihrer Ursache, welche eben die Nichtunterscheidung ist; dies meinen wir (ity açayena), wenn wir allein, d. h. im ausgezeichneten Sinne des Worts, die Nichtunterscheidung als Ursache der Verbindung nennen. Und diese Nichtunterscheidung, d. h. die Auffassung der beiden Begriffe [Materie und Seele], bei welcher das Nichtverschmolzensein [der zwei Dinge] unerkannt ist, wollen wir in die Stelle eingesetzt haben, welche das ,Nichtwissen' (avidya) [im Yoga-System] einnimmt. Das ergiebt sich aus zwei Sûtras weiter unten "Das Gebundensein aus dem Irrthum" [III. 24], "Die Arten des Irrthums sind fünf" [III. 37], und darans, dass auch in dem Yogasûtra [2, 24] . Ihre Ursache ist das Nichtwissen" allein das in fünf Kategorien zerfallende Nichtwissen als die Ursache der Verbindung des Innenorgans und der Seele

¹⁾ Setze eine Interpunktion hinter oyuktibhyaç ca.

bezeichnet ist; denn nur insofern darf hinsichtlich dieses Punktes (atra) eine Divergenz [des Sâmkhya-] vom Yoga-System constatirt werden, als wir [Sâmkhyas] die Theorie nicht anerkennen, dass ein Objekt in einer andern als seiner wirklichen Form erscheinen kann (anyathâ-khyâtı) 1). Die Nichtunterscheidung ist hier aber weder eine einfache Negation [d. h. etwas unreales] noch priore Nichtexistenz der Unterscheidung; denn [im ersten Fall] müsste das Gebundensein auch für die erlöste [Seele] gelten 2), und [im zweiten Fall] wäre auch der bei Lebzeiten Erlöste einem erneuten durch das Entstehen von Verdienst und Schuld bedingten Gebundensein ausgesetzt, [da Verdienst und Schuld auch bei ihm noch entstehen könnten] wegen der prioren Nichtexistenz der besonderen Arten der Unterscheidung, welche erst zukünftig sind 3). Ein weiterer Grund [dagegen ist daraus abzuleiten], dass [bei jener der Nichtunterscheidung die Realität absprechenden Erklärung] das im folgenden Sûtra gegebene Beispiel von der Finsterniss unpassend wäre; denn etwas nichtseiendes kann nicht verhüllen wie die Finsterniss [verhüllt]. Und schliesslich würde auch das Zuund Abnehmen der Nichtunterscheidung, von dem doch in der Schrift die Rede ist, unerklärlich sein. Nach unserer Meinung kann nur eine als Anlage (vasana) [des Innenorgans] aufzufassende Nichtunterscheidung die Ursache der empirischen Existenz, die mit dem Worte Verbindung gemeint ist, sein, kann nur [von einer solchen Nichtunterscheidung] in gleicher Weise wie von der Finsterniss die Eigenschaft des Verhüllens, ein Zu- und Abnehmen und dgl. [d. h. das Gesichertsein gegen die obigen Einwändel ausgesagt werden. Auch zu dem [Yoga-]Sûtra des Patanjali [2. 24] "Thre Ursache ist das Nichtwissen" ist von dem Commentator 4) die Erklärung gegeben, dass unter dem Worte Nichtwissen' der

4) bhâshya-kûrair ist plur. majest.; denn gemeint ist nur Vyâsa, der auch sonst vorzugsweise durch den Plural geehrt wird, vgl. Vyâsa-devaih fünf Zeilen weiter unten und S. 11, Z. 18. Die Erklärung, welche Vyâsa a. a. O. von avidyá giebt, lautet: viparyaya-jnâna-vâsane 'tu arthah.

Die Polemik gegen diese, übrigens auch von den Naiyâyikas angenommene, anyathâ-khyáti s. V. 55.

²⁾ Vgl. Çankara zu den Brahmasûtras S. 435, Z. 4, 5.

³⁾ Es werden im Falle des bei Lebzeiten Erlösten verschiedene Stadien der unterscheidenden Erkenntniss angenommen; dieselbe ist von dem Augenblick ihres Eintretens bis zum Tode des Jivanmukta in beständigem Wachsthum begriffen. Auf Grund dieser Annahme ist nun hier die spitzfindige Theorie gebildet, dass irgend eine Art, irgend ein Mass von unterscheidender Erkenntniss für den Jivanmukta, so lange er lebt, unerreicht bleibt, d. h. dass bei ihm zu jeder Zeit bis zum Augenblick der definitiven Erlösung im Tode (videha-mukti) eine "priore Nichtexistenz solcher Erkenntniss" vorliegt. Wenn nun priore Nichtexistenz der Unterscheidung mit Nichtunterscheidung gleichbedeutend wäre, würde der Jivanmukta der Eventualität oder vielmehr der Nothwendigkeit ausgesetzt sein, Handlungen zu begehen, die ein Verdienst oder eine Verschuldung bedeuten, er würde also nicht erlöst sein. Da er dies aber in der That ist, kann Nichtunterscheidung nicht priore Nichtexistenz der Unterscheidung sein.

Keim zum Nichtwissen zu verstehen sei. [Nur ein solcher Keim, eine solche Anlage zum Nichtwissen kann die Ursache der oben beschriebenen Verbindung sein], da die [von uns Nichtunterscheidung, im Yoga-System Nichtwissen genannte] Anschauung [selbst] zeitlich jener Verbindung nachfolgt, dieselbe also nicht hervorrufen kann. Und auch in solchen Aussprüchen, wie dem [vorher eitirten] Denn die in der Materie stehende Seele geniesst [Bhag. 13. 21], gilt, wie man sieht, nur das Hängen 1), welches wir subjektivirenden Wahn nennen, als die Ursache der mit dem dortigen Ausdruck ,Stehen in der Materie' gemeinten ,Verbindung'. Darum ist auch von dem göttlichen Vyasa im Yoga-Commentar [zu 2. 5 am Ende] mit Emphase constatirt, dass ,das Nichtwissen nicht eine Negation [etwas unreales] sei, sondern eine dem Wissen entgegengesetzte, andere Anschauung [positiver Natur]*. Daraus folgt, da ja die beiden Begriffe Nichtunterscheidung und Nichtwissen ganz gleichwerthig sind, dass auch [unsere] Nichtunterscheidung eine besondere Art von Anschauung ist.

Diese Nichtunterscheidung nun ist in dreifacher Art Ursache der von uns "Verbindung" genannten empirischen Existenz: 1) an sich, 2) vermittelst der Entstehung von Verdienst und Schuld, 3) vermittelst der bekannten [Qualitäten des Innenorgans], Leidenschaft, [Hass] u. s. w.; [denn für jede der drei Arten haben wir eine Belegstelle: ad 1] ein Yogasütra [2. 13]: "So lange die Wurzel existirt, reifen ihre [der Werke] Früchte heran", [ad 2] eine Traditionsstelle: "In Folge der Vorstellung "Thäter bin ich" wird [die Seele] gefesselt", [ad 3] ein Nyûyasûtra [3. 1. 25]: "Denn bekanntlich wird nichts leidenschaftsloses geboren" [und gleichzeitig: "Denn bekanntlich wird derjenige nicht wiedergeboren, der leidenschaftslos geworden ist"]. Dieser [letzte] Gedanke ist auch im Mokshadharma[-Abschnitt des Mahâbhârata] ausgesprochen:

"Die Sinne der Wahrnehmung wie die Sinnesobjekte nahen nicht [mehr] dem begierdelosen, und frei von den Organen unterliegt die Seele nicht [mehr] der Nothwendigkeit einen Körper anzunehmen." [Mbh. 12, 7762 b, 7763]

"Deshalb ist die Leidenschaft, die als Begierde sich äussert"), der Keim, aus dem die Geschöpfe hervorgehn." [Mbh. 12, 7751].

Die Leidenschaft aber ist ein Produkt der Nichtunterscheidung; auch dieser Satz ist zwei Yogasûtras zu entnehmen, und zwar aus dem Grunde, weil die Hauptlehren [des Sâmkhya- und des Yoga-Systems] dieselben sind. Diese beiden Sûtras sind [Y. S. 2. 12, 13]: "Die Schwächen (kleça) sind die Wurzel der Werkmasse (karmâçaya) 3), "So lange die Wurzel existirt, reifen ihre

Verbessere *samyogasyaiva in sangasyaiva mit dem MS. und vgl.
 37, Z. 16 in der Ausgabe.

Das Mbh. liest, wenigstens in der Calcuttaer Ausgabe, tad-âtmakât anstatt turshâtmakât.

Und die Werkmasse zeitigt die Leidenschaften, karmâçayah kâmalobha-moha-krodha-prasavah, Vyasa zu dem Sûtra.

[der Werke] Früchte heran, Geburt, Alter und Empfinden* 1). Mit dem Worte 'Schwächen' sind die fünf Dinge gemeint, deren erstes das Nichtwissen ist, [d. h. ausserdem noch nach Yogasútra 2, 3: Subjektivismus, Zuneigung, Abneigung und Hang zum Leben].

Die Reihe der Instanzen, welche der Process durchläuft, durch welchen die Nichtunterscheidung das Gebundensein bewirkt, ist in der I'cvaragitâ ²) folgendermassen zusammengefasst und beschrieben:

"Die Vorstellung, dass Selbst sei, was nicht Selbst ist, [bildet die Grundursache]; aus ihr entsteht der Schmerz und sein Gegentheil [die Freude]; alle [daraus sich ergebenden] Fehler, wie Zuneigung, Abneigung u. s. w., sind [also mittelbar] durch jenen Irrthum bedingt.

Ein Predukt jener [Fehlermasse hinwiederum] ist ein [neuer] Fehler: Verdienst und Schuld. So lehrt die Schrift. Aus diesem Fehler ent-

stehen alle die Körper für alle [die Seelen]".

Eben dasselbe ist in dem Nyâyasûtra [1. 1. 2] gelehrt: "Wenn in der Reihe "Schmerz, Geburt [d. h. empirische Existenz und Wiedergeburt], Handeln, Fehler, Irrthum' durch Schwinden des jedesmal folgenden das unmittelbar vorangehende schwindet, erfolgt die Erlösung".

Damit haben wir den Abschnitt³) über die Ursache dessen, wovon man sich befreien muss, gelehrt; [um den Inhalt zusammenzufassen]: Die Nichtunterscheidung ist die Wurzelursache desjenigen, wovon man sich befreien muss, d. h. des Gebundenseins, [und erzeugt dasselbe] vermittelst der empirischen Existenz, die wir ,Verbindung' nennen.

Von hier an lehrt [der Verfasser] den jetzt an die Reihe kommenden Abschnitt von den Mitteln zur Befreiung ausführlich bis zum Ende des Lehrbuchs; doch wird er sich zwischendurch gelegentlich auch über die schon erörterten Abschnitte verbreiten:

56. Aus einer feststehenden Ursache folgt ihre Beseitigung, wie die der Finsterniss.

In dem Falle des Wahnes, dass Perlmutter Silber sei, oder ähnlicher Wahnvorstellungen folgt ihre Beseitigung', d. h. die der Nichtunterscheidung, [einzig und allein] aus der in der ganzen Welt bekannten feststehenden Ursache, d. h. aus der unmittelbaren Erkenntniss des Unterschiedes; — "wie die der Finsterniss'; das bedeutet: wie die Finsterniss nur in Folge des Lichtes als der feststehenden Ursache verschwindet, [aber] durch kein anderes Mittel [beseitigt werden kann], ebenso verschwindet auch die Nichtunterscheidung [von Materie und Seele] allein in Folge der Unterscheidung, nicht aber un mittelbar in Folge von Werken u. dgl. [d. h. logischer Erwägung und Meditation]. Eben dasselbe ist in

Setze eine Interpunktion hinter iti.
 Vgl. oben Anm. 1 auf Seite 22.

³⁾ L. heya-hetu-vyûhah mit der v. l. und dem MS.

dem Yogasûtra [2. 26] gelehrt: "Das ununterbrochene Erschauen des Unterschiedes ist das Mittel zur Befreiung"); die Werke aber und die andern [eben genannten Dinge] sind nur Hilfsmittel zur [Erreichung der] Erkenntniss; denn in dem Yogasûtra [2. 28] "In Folge der Beobachtung der Obliegenheiten des Yoga") schwindet die [durch Rajas und Tamas bewirkte] Unreinheit [des Innenorgans], und danach tritt das Leuchten der Erkenntniss ein, das bis zum Erschauen des Unterschiedes [an Klarheit gewinnt]" ist constatirt, dass alle in den Obliegenheiten des Yoga begriffenen Werke nur Hilfsmittel zur [Erreichung der] Erkenntniss sind und zwar darum sind, weil durch sie das [im Innenorgan enthaltene] Sattva [vom Rajas und Tamas] geklärt wird.

Die älteren Vedantisten aber nennen auch das Werk als ein der Erkenntniss untergeordnetes Mittel zur Erlösung; denn in der

Schriftstelle 3):

"Wer dieses beides, das Wissen und das [in Werken sich äussernde] Nichtwissen, in gleicher Weise (saha) kennt, überwindet den Tod durch das Nichtwissen [d. h. durch frommes Werk] und erreicht die Unsterblichkeit [d. h. die Befreiung aus dem Kreislauf des Lebens] durch das Wissen [d. h. durch die Erkenntniss des Selbstes]". [I'ç. 11, Maitr. 7. 9]

wie in dem Vedantasutra [3. 4. 33] "Und weil [das Werk] ein Förderungsmittel ist" sei constatirt, dass Erkenntniss und Werk in dem Verhältniss von Körper und Glied stehen und sich [als Mittel zu einem Zwecke gegenseitig] fördern 4); dafür spreche auch z. B. die folgende Stelle der Tradition:

"Von dem wissenden wie von dem nichtwissenden ist, so lange er den Körper trägt, das für seine Kaste und sein Lebensstadium vorge-

schriebene Werk zum Zwecke der Erlösung zu vollziehen".

Nun wird aber in dem Vedantasütra [3. 4. 16] "Und die Vernichtung" gelehrt, was schon durch logische Argumentation sich herausstellt, dass nämlich der auf dem Gipfel der Concentration angelangte [d. h. der bei Lebzeiten Erlöste] die Werke aufgiebt, [und zwar wird dies gelehrt] um festzustellen, dass die Erkenntniss die H auptursache der Erlösung ist. Es geschieht das nämlich auf Grund folgender Erwägung: Wenn das Werk [das Handeln] zerstreuend wirkt, also die Erkenntnissübung hindert, dann ist nach dem Grundsatz [der Pürvamimämsä] "Wo das Beiwerk fällt, [fällt] nicht das, dem es beigegeben ist", um die Hauptsache [d. h. die Erkenntniss] zu erhalten, das Werk, das nur Nebensache ist, aufzugeben, wie dies von Jadabharata b. u. a. gethan ist. Daraus

3) In Hall's Text nicht als Cloka gekennzeichnet.

Rshabhadeva und Çukadeva.

Setze eine Interpunktion hinter iti und hinter sådhanåni in der nächsten Zeile.

²⁾ Die acht Obliegenheiten des Yoga (Yoganga) s. Y. S. 2. 29.

sahakâritvam = parasparopakârakatvam ekakârya-janane, P.
 D. î. ein Mann Namens Bharata, dem die Leute den Beinamen Jada (einfältig, apathisch) deshalb gegeben, weil er sich von dem Welttreiben abgewendet, Vgl. Bhåg. P. 5. 9 und 10. Das âdi erklärte mir der Pandit mit

folgt, dass auch nach der Meinung jener das Werk ohne die Vermittlung der unterscheidenden Erkenntniss nicht die Kraft hat, die Nichtunterscheidung 1) aufzuheben, und deshalb liegt kein Widerspruch [zwischen der Lehre der Sâmkhyas und] jener [Vedan-

tisten] vor.

Da in unserem Sûtra [als Gleichniss] erwähnt ist, dass die Finsterniss durch das Licht aufgehoben wird, ist auch das Dunkel als ein wirkliches Ding, nicht aber als [einfache] Negation des Lichtes anzusehn; denn bei dem Mangel eines Widerlegungsgrundes hat man kein Recht die Vorstellungen [welche die Realität der Finsterniss zur Voranssetzung haben]: "die Finsterniss ist schwarz" n, s, w.2) für Irrthümer zu halten. Und man darf nicht sagen: Da sich [jene Vorstellungen] durch die übliche [Erklärung der Finsterniss als der Negation des Lichtes] rechtfertigen lassen, ist eben die Complicirtheit, [die] der Theorie, dass [die Finsterniss] etwas anderes [reales] sei, [zum Vorwurf zu machen ist], ein solcher Widerlegungsgrund"; denn, wenn das der Fall wäre 3), würde man auch [mit den Vijnanavadins] die Wahrnehmung der Aussendinge [durch das gleiche Räsonnement] widerlegen können, d. h. durch [den Hinweis auf] die Complicirtheit der Theorie, dass [die Aussendinge] etwas anderes [als Denken] seien, da [man ja ebenso in diesem Falle sagen könnte, dass] die ganze empirische Welt [d. h. die Gesammtheit aller Bilder, die wir im wachen Zustande in uns aufnehmen], sich nach der Analogie der [anerkannter Massen in den Bereich des Denkens gehörenden] Traumbilder durch den alleinigen Begriff des Denkens erklären liesse 4). Darum darf man in unserem Fall (atra) die complicirtere Annahme, da sie sich beweisen lässt, nicht als Fehler auslegen.

Wenn [nun Jemand fragen sollte]: "Da doch auch ohne die unterscheidende Erkenntniss die einzelnen Vorstellungen (jäänavyakti), welche ihr "Nichtunterscheidung" nennt, [d. h. die momentanen Elemente, durch welche die Continuität der Nichtunterscheidung gebildet wird], jedesmal in ihrem dritten Augenblick nothwendig zu Grunde gehen 5), zu welchem Zwecke wollt ihr denn haben, dass die Erkenntniss dieselben vernichte?", [so antworten wir]: Weil wir im [Commentar zu dem] vorigen Sütra erklärt haben, dass wir unter dem Worte "Nichtunterscheidung" nur die Anlage zu derselben verstehen, und weil nach unsrer Meinung die Nichtunterscheidung im Zustande der Zukunft aufgehoben werden

Ziehe in Hall's Text vinaviveka-naçakatvam in ein Wort zusammen, da natürlich aviveka zu denken ist Jivananda hat in seinem Abdruck S. 48, 17 die Worte selbstverständlich getrennt gelassen.

²⁾ D. h. "die Finsterniss kommt, schwindet, ist stark, gering u. s. f."

Tilge ca hinter evam mit der v. l. und dem MS.
 Vgl. die Einleitung zu I. 43.

Weil sie im ersten Augenblick entstehen, im zweiten dauern und im dritten vergehen.

kann, [d. h. weil wir nicht bloss die Nichtunterscheidung im gegenwärtigen Zeitpunkt, sondern für alle Zukunft beseitigen wollen].

"Wenn 1) nun alle in die Nichtunterscheidung der Urmaterie und der Seele vermittelst der [bekannten] Verbindung die Ursache des Gebundenseins und alle in die Unterscheidung die ser beiden Begriffe die Ursache der Erlösung ist, dann könnte ja die Erlösung vorliegen, wenn auch noch die irrigen Identifikationen des Selbstes mit dem Körper u. s. w. [d. h. dem Innenorgan und den Sinnen] beständen; und das steht doch im Widerspruch mit der Schrift, der Tradition und der Logik!"

Darauf erwidert [der Verfasser]:

57. Da aus der Nichtunterscheidung der Urmaterie die Nichtunterscheidung der andern Dinge folgt, schwindet diese, wenn jene schwindet.

Aus der Nichtunterscheidung der Urmaterie von der Seele als der Ursache entsteht die Nichtunterscheidung der andern Dinge, d. h. des Innenorgans sowie [der Sinne und des Körpers von der Seele]. Da nun die Nichtunterscheidung dieser Produkte, weil [selbst] ein Produkt, aus der Nichtunterscheidung ihrer anfanglosen Ursache [d. h. der Urmaterie] entspringt, schwindet dieselbe nothwendig. wenn die Nichtunterscheidung der Urmaterie schwindet. Das ist der Sinn. Wie, wenn das Selbst als von dem Körper verschieden erkannt ist, eine Nichtunterscheidung desselben von den Produkten des Körpers, der Farbe und den übrigen [mit den Sinnen wahrgenommenen Dingen]2) ausgeschlossen ist, so kann auch, wenn die Seele an ihren Eigenschaften, der Unveränderlichkeit und [Geistigkeit] als von der Urmaterie verschieden erkannt ist, nicht mehr der Wahn entstehen, der die Seele mit dem Innenorgan und den übrigen durch die Eigenschaften der Veränderlichkeit u. s. w. [d. h. Ungeistigkeit und Vergänglichkeit] gekennzeichneten Produkten jener [d. h. der Urmaterie] identificirt; denn [in beiden Fällen] liegt derselbe Grund 3) und eine Aufhebung der Ursache vor. Das ist [unsere] Meinung. Eben dasselbe wird in der Tradition gelehrt:

"Denn wenn man die Leinwand verlässt, welche das Bild trägt, verlässt man [auch] das Bild auf ihr; und ebenso ist es mit dem Aufhören der Materie: was sind [solche der Materie angehörigen Dinge, wie] Liebe und dgl. [Hass, Zorn, Begier], für die schauenden!"

"Aufhören" [virama, das gleichbedeutend ist mit dem üblicheren] virāma, ist [hier] so viel als "Verlassen". Mit dem Worte "u. dgl." (âdi) sind ferner die substantiellen Umgestaltungen [der Urmaterie: Innenorgan, Sinne, Körper u. s. w.] gemeint. — Und wenn gesagt wird, was

âdi = rasa, gandha, sparça, çabda.

¹⁾ Verbessere cettham in cet mit der v. I. und dem MS.

D. h. der Grund, dass der Fortfall der Ursache den Fortfall der Wirkung, des Produktes bedinge.

hie und da auch vorkommt, dass die Erlösung in Folge der Unterscheidung allein des Innenorgans und der Seele eintritt, so ist an den Stellen [nicht nur] das grobe [entfaltete, sondern auch] das feine [noch unentfaltete] Innenorgan gemeint, also die Urmaterie mit zu verstehen; denn sonst würde ja, auch wenn die Unterscheidung des Innenorgans [von der Seele eingetreten] ist, noch die irrige Identifikation der Seele mit der Urmaterie möglich sein. Wenn [nun Jemand einwendet]: "Welchen Beweis giebt es denn dafür, dass neben der irrigen Identifikation der Seele mit dem Innenorgan und [den Sinnen oder dem Körper] noch die irrige Identifikation derselben mit der Urmaterie existirt? Alle die subiektivirenden Wahnvorstellungen wie "Ich bin unwissend" u. ähnl. [Ich sehe, höre' u. s. w., d. h. mein Selbst, meine Seele ist unwissend, sieht, hört u. dgl.] sind ja auf die Weise zu erklären, dass sie sich auf das Innenorgan oder auf eins der übrigen [genannten Dingel beziehen", [so antworten wir]: Nein! denn solche Wahnvorstellungen, wie z. B. die in folgendem [Halbverse] ausgesprochene:

"Möge ich nach allen meinen Toden bei der Wiedererschaffung ein Bewohner des Himmels und nicht der Hölle werden!"

würden unerklärlich sein, wenn sie sich nicht auf die Urmaterie bezögen; denn das Innenorgan und alle übrigen Produkte werden, nachdem sie vergangen, nicht wieder geschaffen '); sondern allein die Urmaterie tritt, wenn die Zeit der Weltauflösung um ist, wieder ins Leben und zwar in folgender Art: nachdem sie [am Ende einer Weltperiode] eine Entfaltung in der Form der Innenorgane u. s. w. aufgegeben, [d. h. alles aus ihr hervorgegangene in sich selbst hat aufgehen lassen], entfaltet sie sich [bei Beginn der folgenden Weltperiode aufs neue], indem sie die Form an der er Innenorgane u. s. w. annimmt ²).

Und man darf nicht sagen: "Die Idee, dass das Selbst geboren werde und [sterbe], ist keine blosse Wahnvorstellung, weil auch der Seele Geburt und Tod, d. h. Verbindung mit und Trennung von dem inneren Leibe, wirklich zukommen"; denn in dem folgenden Verse:

"Nicht wird sie geboren, noch stirbt sie jemals, noch ist sie geworden, noch wird sie von neuem entstehn." [Bhag. 2. 20]

und an anderen Stellen wird die Geburt u. s. w. [der Seele] geleugnet. Es ergiebt sich daraus, dass solche Ideen von einer Geburt u. s. w. des Selbstes existiren, wenn auch nur ³) als Wahnvorstellungen des Inhalts, dass demselben Entstehen und Zugrunde-

Setze mit dem MS. einen Interpunktionsstrich hinter srshty-abhâvât.
 pralayânantaram prakrter ayam punah-sargo 'sti, yat prakrtik svakârya-bhûtân mahad-ahamkârâdîn sva-svarûpe pravilâpya (= vilînân krtvá) kamcana kâlam avyakta-rûpâ vartamânâ punas tattat-purushopa-bhogya-mahad-ahamkârâdi-bhâvena parinamate, P.
 L. °rûpasyâpy âtmanî mit der y. l. und dem MS.

gehen eigen seien; denn es wäre absurd etwas zu leugnen, wozu keine Veranlassung vorliegt 1). Ferner kann man nicht sagen, die irrige Identifikation der Seelen mit den Innenorganen u. s. w. Id. h. mit den Sinnen und den Körpern] habe von jeher bestanden; denn die Innenorgane und die übrigen [Dinge] sind Produkte, [also endlich]. Daraus folgt, dass, wenn man nach einem bedingenden Faktor forscht um festzustellen, woher die irrigen Identifikationen des Selbstes mit solchen Produkten kommen, allein die irrige Identifikation desselben mit der Ursache [jener Produkte, d. h. mit der Urmaterie] dieser bedingende Faktor ist. Denn [dieses Verhältniss] ist aus der Erfahrung des täglichen Lebens bekannt, und mit der Erfahrung muss man seine Theorien im Einklang halten. So ist es z. B. aus dem täglichen Leben bekannt, dass aus dem Irrthum [eines Mannes], ein Feld gehöre ihm, der [weitere] Irrthum folgt, das von dem Felde hervorgebrachte Getreide u. s. w. gehöre ihm, und aus dem Irrthum, [eine bestimmte Masse] Gold gehöre ihm, der weitere Irrthum, dass die aus demselben gefertigten Armbänder u. s. w. sein eigen seien; [und es ist] ebenso [bekanntl, dass in beiden Fällen aus dem Aufhören des ersten Irrthums das des zweiten sich ergiebt 2). Weil nun [die fortlaufende Kette, die gebildet wird durch] die irrige Identifikation der Seele mit der Urmaterie und durch das Gepräge, welches diese [dem Innenorgan] aufdrückt (vasana) 3), ebenso wie die Kette von Same und Spross anfanglos ist, so haben wir für diese irrige Identifikation nach keinem bedingenden [ihre Entstehung erklärenden] Faktor zu suchen.

Nachdem hiermit die vier Abschnitte [Schmerz, Befreiung vom Schmerz, Ursache des Schmerzes und Mittel zur Befreiung] gelehrt sind, wird wiederum das folgende Bedenken gegen uns erhoben: "Wenn ihr der Seele Gebundensein und Erlösung, Unterscheidung und Nichtunterscheidung zuschreibt"), so stellt ihr euch doch in Widerspruch mit eurem eignen Lehrsatz, dass [die Seele] "ewig, rein, erkennend und frei" sei [I. 19], und ebenso") auch mit der Schrift, die z. B. folgendes lehrt:

"Kein Untergang und kein Entstehen ist, kein Gebundener und kein nach den übernatürlichen Kräften trachtender, kein nach Erlösung verlangender und kein Erlöster; das ist die höchste Wahrheit". ⁶) [Gaud. Mänd. K. 2. 32, Brahmabindüp. 10.]?"

Abhandl. d. DMG. IX. 3.

Vgl. Såmkhyatattvakaumudi, Calcutta ed., S. 19, Z. 1 der Tikå: prasaktam hi pratishidhyate iti nyûyena.

²⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter nivrttir iti.

Welches Gepräge die Entstehung der nämlichen irrigen Identifikation in der nächsten Existenz verursacht.

⁴⁾ L. ca hinter vivekavivekau mit der v. l., dem MS. und Aph. 564,

⁵⁾ Tilge ca hinter tathâ mit der v. l. und dem MS.

⁶⁾ Vgl. Anm. 3 auf S. 50.

Dieses [Bedenken] weist [der Verfasser] zurück:

58. Das ist nur ein Ausdruck, aber keine Realität, da diese im Denkorgan ruhn.

Da alle [diese Zustände], Gebundensein u. s. w., nur im Denkorgan ihre Stätte haben, ist alles das, wenn auf die Seele bezogen. nur ein Ausdruck', ein blosses Wort 1), da es sich nur um einen Reflex handelt wie bei der Röthe des Krystalls, [dem die Hibiscus-Blüthe nahe gebracht wird]; es ist aber nicht eine Realität, [nicht] ihr [der Seele] Wesen, [nicht] etwas unübertragenes, wie die Röthe der Hibiscus-Blüthe selbst. So ist der Sinn. Darum stellen wir uns nicht in Widerspruch mit [früher von uns] gelehrtem; das ist gemeint. Für diese [unsere Erklärung] haben wir Belege an Schriftstellen wie: "Sich gleich bleibend durchwandelt sie beide Welten, als ob sie dächte und als ob sie sich bewegte" [Brh. 4. 3. 7]. [Gemeint ist] die Seele, die ,sich gleich bleibt', d. h. in beiden Welten desselben Wesens ist; durch die beiden als ob' wird gelehrt, dass die Verschiedenheit der Zustände 2) [nicht der Seele selbst, sondern] ihrem Upadhi [d. h. dem sie begleitenden Innenorgan] angehört. Und in demselben Sinne heisst es:

"Gebunden- und Erlöstsein, Freude und Schmerz, sowie das Hereinbrechen der Besiunungslosigkeit stammt von der Mäyä her; dieses weltliche Dasein ist so, als ob die Seele es im Traum erschaute, aber nicht wirklich."

Stammt von der Mâyâ her bedeutet: gehört dem Upâdhi, der Materie an 3), die hier Mâyâ genannt wird. Wenn [nun Jemand fragt]: . Wie kann aber denn, wenn das so ist, die Befreiung von einem in Wahrheit nicht existirenden (tuccha) Gebundensein das Ziel der Seelen sein? oder: wenn ihr annehmt, dass Gebunden- und Erlöstsein dem einen [der Seele] zukomme in Folge zweier einem andern [dem Innenorgan] gehörigen Dinge, der Nichtunterscheidung und der Unterscheidung nämlich, wie entgeht ihr dann [dem Fehler] der unrichtigen Vertheilung [avyavastha, d. h. der thatsächlich getrenntes fälschlich zusammenbringenden Uebertragung 4), den ihr euren Gegnern zum Vorwurf macht, wenn diese das Gebundensein der Seele] auf das Werk oder anderes [zurückführen]?" - so legen wir hier noch einmal ausführlich [unsern Standpunkt] dar, obwohl wir dies in der Hauptsache schon gethan haben. [Zunächst haben wir auf die erste Frage zu erwidern]: Wenn auch das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, ebenso wie Unterscheidung und Nicht-

4) Sonst atiprasaiga oder atiprasakti genannt.

L. tat sarvam purushe vân-mâtram çabda-mâtram mit der v. l., dem MS. und Aph. 5 65 Anm. 2.

nana-rapatvam = samcaritrivam, dhyatrtvam, lelayitrtvam, P.
 Nach dem Pandit ist prakrty-aupādhiki als Compositum zu denken nicht prakrtya aupādhiki aufzulösen.

unterscheidung, welche beide als Funktionen des Denkorgans anzusehen sind, lediglich diesem angehören, so kommt doch der Seele das Empfinden zu, das [allerdings] nur ein Reflex des Schmerzes [aus dem Innenorgan] ist; und deshalb ist die Befreiung von demselben trotz seiner Nichtrealität das Ziel der Seele. wie der [allgemeine] Wunsch lehrt: möge ich keinen Schmerz empfinden! [Hinsichtlich der zweiten Frage bemerken wir]: Desgleichen bindet die Materie nur diejenige Seele, welcher sie sich selbst so gezeigt hat, als ob sie nicht von ihr verschieden wäre (avivekena), in Folge des von dieser [scheinbaren Nichtverschiedenheit dem Innenorgan verliehenen] Gepräges, [und zwar thut sie das] vermittelst der [oft genannten] , Verbindung' [ihrer selbst in der Form des Innenorgans mit der Seele], nicht [aber bindet die Materie irgend] eine andere [Seele]. Ebenso erlöst sie nur diejenige, welcher sie sich selbst als verschieden gezeigt hat, dadurch, dass sie sich [von ihr] trennt 1); denn so wird jenes Gepräge [d. h. jene Anlage des Innenorgans die Begriffe Materie und Seele zu confundiren beseitigt. Auf diese Weise kommt wohl eine richtige [gesetzmässige] Vertheilung zu Stande; doch ist das nicht der Fall, wenn man [mit unsern Gegnern] annimmt, dass das Gebundensein durch das Werk oder anderes hervorgerufen werde. Denn das Werk und die andern [oben besprochenen Dinge] werden von den Zuschauern [d. h. den Seelen] nicht erleuchtet [d. h. nicht von ihnen unmittelbar zum Bewusstsein gebracht, wie die Empfindungen und Wahrnehmungen, sondern nur durch die Vermittlung von Schlussfolgerungen), reflektiren also nicht unmittelbar in den Seelen.

"Wenn nun das Gebundensein, wie die anderen [Zustände], mit Bezug auf die Seele "nur ein Ausdruck" ist, so lasst doch die Aufhebung desselben eintreten durch das Hören [der Wahrheit aus dem Munde des Lehrers] oder durch Beweisführung; zu welchem Zwecke wird denn in Schrift und Tradition als die Ursache der Erlösung eine auf unmittelbare Erschauung hinauslaufende unterscheidende Erkenntniss gelehrt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

59. Auch durch Beweisführung wird es nicht aufgehoben, ebenso wenig wie [der Irrthum] desjenigen, der sich in den Himmelsgegenden nicht zurecht findet, ohne die unmittelbare Erkenntniss.

"Beweisführung" ist Argumentation (mananam). Das Wort "auch" hat den Zweck das "Hören" einzuschliessen, [von dem der Opponent in der Einleitung zu diesem Sütra spricht]. Wenn auch

¹⁾ Tilge den Interpunktionsstrich hinter mocayati.

das Gebundensein der Seele, so wie die andern [von ihr ausgesagten Zuständel, "nur ein Ausdruck" ist, wird es doch nicht einfach durch Hören oder Argumentation aufgehoben ohne das unmittelbare Erschauen [des wirklichen Sachverhalts]; ebenso wenig wie im Falle eines Menschen, der sich in den Himmelsgegenden nicht zurecht findet, die Verkehrtheit der Himmelsgegenden, obwohl sie [doch auch] nur eine Sache des Ausdrucks [d. h. nicht real] ist, durch Hören oder durch Beweisführung aufgehoben wird ohne dieses unmittelbare Erschauen. Das ist der Sinn. In dem vorliegenden Fall bedeutet nun Aufgehobenwerden nur das Aufhören der Vorstellung, die Seele sei gebunden u. s. w., nicht aber die unmittelbare Ueberzeugung, [die Seele] sei es nicht; denn es wird ja nicht einmal die Voraussetzung gemacht, dass durch Hören u. s. w. [d. h. durch Argumentation und Meditation] eine solche [Ueberzeugung] entstehen könne.

Oder [das Sûtra] liesse sich auch folgendermassen erklären; 1) In [1. 56] Aus einer feststehenden Ursache folgt ihre Beseitigung* ist doch gelehrt, dass die Erkenntniss des Unterschiedes die Nichtunterscheidung beseitige. Ist nun diese Erkenntniss gleichwerthig mit dem Hören und [der Argumentation], oder liegt da irgend ein Unterschied vor?" Auf diese Frage erwidert [unser Sûtra]: "Auch durch Beweisführung u. s. w." in folgendem Sinne: Die Nichtunterscheidung wird [auch] durch Beweisführung und Hören nicht aufgehoben, d. h. nicht beseitigt, ohne die unmittelbare Erkenntniss des Unterschiedes, ebenso wenig wie bei der Verwirrung hinsichtlich der Himmelsgegenden. Denn einen unmittelbaren Irrthum berichtigt nur eine unmittelbare specielle Erkenntniss 1).

Da [der Verfasser] hiermit gelehrt hat, dass die Erlösung aus der unmittelbaren Unterscheidung [von Materie und Seele] sich ergiebt, ist zunächst dieser Unterschied zu lehren. wird zu dem Behufe das Mittel angegeben 3), durch welches Urmaterie, Seele u. s. w. [d. h. die Produkte der Urmaterie] in ihrer Unterschiedenheit erkannt werden.

60. Die Erkenntniss unsichtbarer Dinge entsteht durch Schlussfolgerung, wie die des Feuers durch den Rauch u. s. w.

"Unsichtbarer Dinge" bedeutet: solcher Dinge, die [mit den Sinnen, d. h. auch mit dem Gehör, Geruch, Geschmack, Gefühl]

¹⁾ Vijnana giebt hier eine andre Einleitung zu dem Sütra und setzt dasselbe in unmittelbare Verbindung mit I. 56.

pratyaksha-bhramam prati pratyaksham yad vastv-asâdhârana-rûpâvagâhi jilânam, tat tan-nivartakam bhavati, P.

³⁾ L. pramânam upanyasyate mit dem MS.

nicht wahrgenommen werden. Nur einige Gegenstände werden ja sofort durch die Wahrnehmung erfasst: die groben Elemente und deren Produkte, Körper u. s. w. Bei den durch die Wahrnehmung nicht erfassten Dingen [aber], bei Urmaterie, Seele u. s. w., entsteht die Erkenntniss, d. h. das Zustandekommen des auf [der erleuchtenden Einwirkung von Seiten] der Seele beruhenden Resultats, durch das Mittel der Schlussfolgerung; wie sich das Vorhandensein eines [nicht sichtbaren] Feuers aus einer Schlussfolgerung ergiebt, die durch den Rauch oder ähnliche Anzeichen hervorgerufen wird. Das ist der Sinn. Hinzuzudenken ist: [Doch giebt esl auch Dinge, welche, ohne durch Schlussfolgerung erwiesen werden zu können, aus der Offenbarung sich ergeben. Da es aber diesem System vor allem auf die Schlussfolgerung ankommt, wird diese allein, als das hauptsächlichste [Erkenntnissmittel], angegeben, doch ist [deshalb] die Offenbarung nicht übersehen. So sagt ja auch die Karika [6]:

"Durch induktive Schlussfolgerung erkennt man, was jenseits der Sinne liegt; und was auch durch diese nicht ermittelt wird, das geheimnissvolle, ergiebt sich aus der zuverlässigen Offenbarung".

Aus unserem Sûtra lernt man also, dass dieses [Sâṃkhya-System] ein System logischer Erwägung ist.

Das [folgende] Sûtra, in dem die Objekte der mit den genannten Erkenntnissmitteln zu erreichenden Unterscheidung zusammengestellt sind — welche [Objekte] zu einander in dem Verhältniss des abzusondernden (pratiyogin) und desjenigen, wovon abgesondert werden soll (anuyogin) 1), stehen — lehrt auch den ursächlichen Zusammenhang als etwas unsren späteren Schlussfolgerungen dienliches:

¹⁾ Die Nyaya-Erklärung der beiden Termini ist: yasya 'bhavah sa pratiyogi, yasminn abhavah so 'nuyogi. Jedes Nichtsein hat seinen pratiyogin, d. h. das Objekt, welches nicht ist, sowie seinen anuyogin, d. h. die Stätte, wo dieses nicht ist. Als Beispiel dafür wird regelmässig das Nichtsein des Topfes auf dem Erdboden angeführt; in diesem Fall ist der Topf der pratiyogin zu dem Nichtsein des Topfes, also das "positive Gegenstück" (vgl. S. 11, Anm. 3), der Erdboden der anwyogin dazu, der Ort des Nichtseins'. Diese Bedeutung der beiden aus dem Nyaya-System entlehnten Worte trifft für unsere Stelle nicht zu, oder höchstens insofern, als für die Naiyayikas jeder viveka, jeder bheda ein abhava ist. Meine Pandits gaben mir für unseren Satz einstimmig die Erklärung: yasya prthak-karanam sa pratiyogi, yasmat prthak-karanam so 'nuyogi, und dementsprechend habe ich oben übersetzt. Es hängt natürlich durchaus von subjektivem Ermessen ab, ob man die Urmaterie mit ihren Produkten als pratiyogin und die Seele als anuyogin ansehen oder das Verhältniss umkehren will. Ganz wie die Benares-Pandits hat mir auch der gelehrte Maheçchandra Nyâyaratna, dem ich die Stelle in Calcutta vorlegte, die beiden Termini in diesem Zusammenhange gedeutet: prakytik purushad bhinná / atra bhede purushah pratiyogî, prakrtir anuyoginî / punaç ca purushah prakrter bhinna iti bhede prakrtih pratiyoginî purushaç câ nuyogî.

61. Der Zustand des Gleichgewichts von Sattva, Rajas und Tamas ist die Urmaterie; aus der Urmaterie entsteht der 'Grosse' (mahân); aus dem 'Grossen' das Subjektivirungsorgan, aus dem Subjektivirungsorgan die fünf Grundstoffe [und] die Sinne beiderlei Art, aus den Grundstoffen die groben Elemente. [Dazu kommt] die Seele. Das ist die Reihe der fünfundzwanzig.

Sattya und die [beiden] andern sind [obwohl qunas genannt] Substanzen, nicht (qunas) Qualitäten im Sinne der Vaiceshikas: denn es ist ihnen eigen, sich [mit einander] zu verbinden und [von einander] zu trennen; auch besitzen sie noch u. a. [successive] die Eigenschaften des Leicht-, Unstät- und Schwerseins, [während die Qualitäten der Vaiçeshikas Vaiç. S. 1. 1, 16 dahin charakterisirt werden, dass sie keine Verbindung und Trennung eingehen, überhaupt ihrerseits keine Qualitäten besitzen können]. Für diese [drei Substanzen] ist in unsrem System, in der Schrift und anderweitig das Wort quna gebraucht, weil dieselben ein Beiwerk (upakarana = quna) für die Seele sind, [der Seele nur äusserlich angehören, d. h. in der Form des Innenorgans und der Sinne ihre Empfindungs- und Wahrnehmungs-Werkzeuge sind] und weil sie den dreisträhnigen (triguna), die Seele als wie ein Thier bindenden Strick bilden 1), [unter welchem Bilde] das "grosse" [Princip] und die übrigen [Produkte der Urmaterie zu verstehen sind].

Der Zustand des Gleichgewichts dieser Substanzen Sattva u. s. w. bedeutet: der Zustand, in dem keine weniger oder mehr ist [als jede der beiden andern], kurz der Zustand, in dem keine Verbindung²) nach dem Massstabe des Weniger oder Mehr vor-

¹⁾ Dieser zweiten Erklärung zufolge, welche meiner Meinung nach den Gebrauch des Wortes guna für die drei Substanzen Sattva, Rajas und Tamas in richtiger Weise begründet, übersetze ich dasselbe mit Constituenten (der Urmaterie). Schon aus unserem Sûtra geht hervor, was später mehrfach ausführlich erörtert werden wird, dass Sattva, Rajas und Tamas nicht Eigenschaften der Urmaterie sind, sondern die Urmaterie selbst. Sattva änssert sich in Leichtheit, Licht (Erkennen) und Freude; Rajas in Unstätheit, Stützen und Schmerz; Tamas in Schwere, Verhüllen und Empfindungslosigkeit (vgl. u. a. Karika 13 mit dem Commentare des Vacaspatimiçra). Die verschiedenen Grade dieser Begriffe, wie die Mannigfaltigkeit der empirischen Welt überhaupt, erklären die Samkhyas dadurch, dass diese Constituenten allerorts quantitativ ungleich gemischt sind und mit einander ringen. In jeglichem Objekte ist von jedem der drei etwas, wenn auch nur ein Minimum, vorhanden; z. B. waltet selbst in dem Stein, in welchem das Tamas bei weitem überwiegt, aber auch das Rajas sich äussert, doch noch ein wenig Sattva; denn abgesehen davon, dass der Stein gelegentlich ein Art Freude erwecken kann. - wird er wahrgenommen! Praktisch denselben Standpunkt nimmt auch der Vedantist ein, der sagt, dass auch in dem Steine noch Brahman sei, und dies mit dem Worte begründet: prakaçate ,er erscheint, ist sichtbar, wird erkannt'. 2) L. Osamhananavastheti mit der v. l. und dem MS.

liegt; um den wesentlichen Inhalt herauszuheben: der Zustand, in welchem [Sattva, Rajas und Tamas] nicht Produkte sind. Die Constituenten (gunâs) bilden [also] in ihrer Gesammtheit — durch den Zustand, in welchem sie nicht Produkte sind, charakterisirt — die Urmaterie. Das ist der [wirkliche] Sinn [des Sûtra-Anfangs], weil, wenn man [den ,Zustand des Gleichgewichts' im Sûtra] ganz wörtlich (yathâ-çrute) 1) nähme, die Urmaterie ja zu nichte werden müsste, sobald der Zustand der Ungleichheit eintritt; und weil an Traditionsstellen, wie z. B. der folgenden:

"Sattva, Rajas und Tamas: das ist die Urmaterie, die ewig währt;²) das ist das Weltdasein der Wesen; jenseits desselben liegt die höchste Stätte".

einfach die Constituenten [ohne irgend welche Einschränkung] ,Urmaterie' genannt sind.

[Wenn wir eben sagten: ,die Constituenten in ihrer Gesammtheit, durch den Zustand, in welchem sie nicht Produkte sind, charakterisirt'], so soll das Wort ,in ihrer Gesammtheit' 3) dazu dienen, Sattva und die [beiden] anderen als eine Einheit zu bezeichnen'); das Wort ,Constituenten' dazu, die Seelen auszuschliessen; und [das Attribut], welches mit ,charakterisirt' schliesst, dazu, das ,grosse' [Princip] und die übrigen [Produkt-Formen der Constituenten] auszuschliessen. Denn auch das ,grosse' und die weiteren [Faktoren, d. h. die beiden anderen Formen des Innenorgans, die Sinne und der Körper] sind ihrem Wesen nach Sattva u. s. w., [nur] in Produkt-Form; und gunäs sind sie, weil sie ein Beiwerk (upakarana) für die Seele bilden [s. oben]. Damit ist hier das Wesen der Urmaterie [im allgemeinen] erklärt; ihre besonderen Eigenschaften aber werden später [von Sütra 65 an] behandelt werden.

Von der Urmaterie ist der "Grosse", d. h. das "grosse Princip", [das Urtheilsorgan] producirt. Das [allgemeine] Wesen und die besonderen Eigenschaften dieses "grossen" und der folgenden [Produkte] werden [von Sütra 71 an] behandelt werden. Von dem "Grossen" ist das Subjektivirungsorgan producirt. [Aus] dem letzteren [entstehen] zwei Reihen von Produkten, die Grundstoffe und die Sinne beiderlei Art. Davon sind die Sinne beiderlei Art elf

¹⁾ Råmmigra erklärte mir yathå-grute durch folgendes Gleichniss: Wenn Ihr, aus dem Zimmer gehend und das Essen stehen lassend, zu mir sagt: "Pandit ji, seht auf den Hund!" und der Hund während Eurer Abwesenheit das Essen stiehlt, so kann ich mich vertheidigen und sagen: "Ich habe ja auf den Hund gesehen". In dem Falle habe ich den Auftrag yathå-grute aufgefasst. Wenn ich dagegen aufmerke und Sorge trage, dass der Hund das Essen nicht stiehlt, habe ich Eure Worte yathärthärtham (sie dem wahren Sinne nach) genommen. Zur Sache vgl. den Comm. zu VI. 42.

²⁾ Die erste Zeile dieses Verses findet sich wieder (mit der Variantesmrtå anstatt sadå) im Comm. zu VI. 39 (Sûcipaṭtram S. 38 oben).

L. sámányam iti mit der v. l. und dem MS.
 anugamáya = eka-rûpena grahanártham, P.

an der Zahl, da sie in die [zehn] Husseren 1) und den inneren zerfallen. Die Produkte der Grundstoffe sind die fünf groben Elemente; aus diesem Ausdruck ,grob' geht hervor, dass die Grundstoffe feine Elemente sind. Die Seele aber ist sowohl von fallen diesen] Produkten als auch von der Ursache [d. h. der Urmaterie] wesensverschieden. Das ist ,die Reihe der fünfundzwanzigt, d. h. die Gesammtheit der Dinge 2); ausserdem giebt es kein Ding. Das ist der Sinn. Oder es könnte auch das Wort Reihe' die Unendlichkeit der Sonderexistenzen des Sattva und [der beiden] andern [Constituenten] in jedem Einzelding bezeichnen 3). [Jedenfalls] enthalt diese aus fünfundzwanzig bestehende Reihe ausschliesslich Substanzen. Da aber die Attribute und das Ding, dem sie angehören, nicht getrennt werden können, sind diese [Attribute], d. h. Qualitäten, Bewegung, Allgemeinheit und die übrigen [Kategorien der Vaiceshikas] in unsrer [Reihe] mit einbegriffen: [man darf also nicht wähnen, dass die von den Vaiceshikas aufgezählten Begriffe als selbständige Principien neben den fünfundzwanzig Principien der Samkhyas stehen]; denn wenn ausser [den in] unsrer [Reihe genannten] noch andere Dinge existirten, würde, da die Seele auch von diesen zu unterscheiden wäre, wegen der Auslassung derselben) eine Lücke [in unserer Aufzählung] vorliegen; [denn unsere Aufzählung hat ja gerade den Zweck alles dasjenige zu specialisiren, was von der Seele verschieden istl. Damit ist das thörichte Geschwätz, dass die Sâmkhyas keine fest bestimmte Zahl von Kategorien aufstellen, zu erledigen. Raum und Zeit ferner Iwerden ebenso mit Unrecht als in unsrer Liste fehlend bezeichnet: sie] fallen einfach unter den Begriff des [zu den groben Elementen gehörenden] Aethers, wie sich aus dem späteren Sûtra [II. 12] ergiebt: Raum und Zeit kommen aus dem Aether u. s. w. her. -Diese [in Rede stehenden] Kategorien werden, je nachdem man sie als in einander enthalten auffasst oder nicht, in einem System [dem Vedanta] als eine einzige, in einem andern [dem Vaiceshikal dagegen als sechs, in einem andern [dem Nyava] als sech-

¹⁾ D. h. die fünf Sinne der Wahrnehmung (jñānendriyāni): Gesicht (cakshus), Gehör (crotra), Geruch (ghrāna), Geschmack (rasana), Gefühl (tvac), und die fünf Sinne (oder Fähigkeiten) des Handelns (karmendriyāni): die Fähigkeiten zu fassen (pāni), zu gehen (pāda), zu reden (vāc), sich zu entleeren (pāyu) und zu zeugen (upastha). Die Worte pāni u. s. w. sind in diesem Zusammenhange ja nicht so zu beurtheilen, als ob sie die betreffenden Organe selbst bezeichneten; sie werden von den Pandits mit âdâna (respsamearana, çabda-prakāçana, malotsarjana, prajanana)çaktimad indriyam oder einfach mit ocakti erklärt.

²⁾ Setze eine Interpunktion hinter padartha-vyuhah.

³⁾ Vgl im Comm. zu I. 127 (8. 89, 2): sattvádi-trayam api vyaktibhedád anantam, und zu I. 128 (8. 89, 19): sattvádinám kárana-dravyánám pratyekam aneka-vyaktikatvam siddham,

⁴⁾ L. tad-asamgrahe mit der v. l. und dem MS.

zehn, und sonst mit noch anderen Zahlen angegeben 1). Die abweichende Zählung beruht jedoch lediglich 2) auf der Gemeinsamkeit und Verschiedenheit charakteristischer Eigenthümlichkeiten, [wonach bestimmte Kategorien entweder zusammengefasst oder in mehrere zerlegt sind]. So hat man [die Sachlage] zu beurtheilen. In demselben Sinne ist auch im Bhågavata-[Puråna?] gesagt:

"In dem einen Princip [des Vedänta] sind deutlich auch die übrigen Principien insgesammt enthalten, mag dieses [in der Aufzählung der anderen Systeme] eine frühere oder spätere Stellung einnehmen. So ist eine jede der verschiedenen von den Sehern der Vorzeit angestellten Zählungen der Principien berechtigt, weil sie mit Gründen belegt werden kann. Welcher Tadel könnte [jene] Weisen treffen!"

Diese Kategorien sind auch an [verschiedenen] Stellen der Schrift aufgezählt, wie z. B. in der Garbha Upanishad [3]: "Acht Grundformen (prakrti) sind, sechzehn Umgestaltungen (vikâra)..." und in der Pracna Upanishad an der Stelle [4, 8], die mit den Worten anhebt: "Die [grobe] Erde und der Erd-Grundstoff"; desgleichen auch in der Maitreya- und anderen Upanishaden. Die [in dem Citat aus der Garbha Up. genannten] acht Grundformen sind in Kârikâ [3] erklärt:

"Die Grundform, welche die Wurzel [der Schöpfung], ist keine Umgestaltung [von irgend etwas]; die sieben vom "Grossen" an gerechnet [d. h. Urtheilsorgan, Subjektivirungsorgan und die fünf feinen Elemente] sind sowohl Grundformen [je des in der Reihe folgenden Princips] als Umgestaltungen [je des vorangehenden]. Die [übrigen] sechzehn [Produkte, d. h. die elf Sinne und die fünf groben Elemente] sind [nur] Umgestaltungen. Die Seele ist weder Grundform noch Umgestaltung".

Der Ausspruch der Schrift und Tradition aber, dass nur ein Princip sei ohne ein zweites [cf. Chând. 6. 2. 1], ist [dadurch zu erklären], dass er alle [anderen] Principien in der Seele aufgehen lässt, und durch [den Grundsatz], dass die Kräfte und derjenige, der sie besitzt, nicht zu trennen sind. Deshalb liegt kein Widerspruch vor 3), [wenn die Sâmkhyas fünfundzwanzig und die Vedântisten nur ein Princip constatiren]. "Aufgehen" aber bedeutet "Bestehenbleiben in feinem Zustande" und nicht "Zugrundegehen" 9). Der [eben besprochene Gedanke] ist [auch in dem folgenden Halbvers] ausgesagt:

"Im Anfang] war Denken und Objekt⁵) ein einziges ununterschiedenes".

¹⁾ Gemeint sind wohl, ausser den 25 des Sämkhya, die 26 des Yoga, der unserer Reihe noch den persönlichen Gott (içvara) hinzufügt; einzelne Yogatexte rechnen ferner Zeit und Raum als zwei besondere Kategorien, zählen also 28. Die jüngere Vaiçeshika-Schule nennt 7, der ursprünglichen Zahl noch das "Nichtsein" (abhāva) hinzufügend.

²⁾ Man denke besser emâtre als mâtrah.

³⁾ L. ity avirodhah mit Hall's Text und dem MS. gegen die v. l., welche die Lesart cety arthah als besser bezeichnet.

⁴⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter iti.
5) Da hinter atho ein anlautendes a nicht elidirt wird, hat man entweder eine Versündigung gegen das Lautgesetz anzunehmen oder atho artha zu corrigiren. Vgl. den Comm. zu V. 65.

.Ununterschieden' bedeutet ,ungetrennt'. Dies ist im Commentar zur Brahmamîmâmså an der Stelle, wo die Zweitlosigkeit behandelt wird, ausführlich begründet. Der folgende Unterschied aber besteht [zwischen der Brahmamimamsa und dem Samkhva]: In dem theistischen System [der Brahmamimamsa] ist der göttliche Geist die einzige Wesenheit, weil [alle] anderen Wesenheiten in ihm ununterschieden sind; in dem atheistischen [Sämkhva-] System dagegen sind [diese andern Wesenheiten, nämlich] das grosse' [Princip] u. s. w. im feinen Zustande, d. h. als Urmaterie, ununterschieden in der Weise, dass sie von einander nicht zu scheiden sind, wie die drei Ströme [nach ihrer Vereinigung bei Allahabad, und in dieser Ununterschiedenheit stehen siel in dem Verhältniss des [Zubehörs] zu der einheitlichen, ewig unveränderlichen Gesammtheit der Seelen 1), die der Gesammtheit des Lichtes vergleichbar ist; deshalb ist [auch hier] die Seele [als] die einzige Wesenheit [zu bezeichnen]. Und dementsprechend wird [der Verfasser in Sûtra I. 154] sagen: "Es besteht kein Widerspruch mit den Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit lehren, weil sie den Genusbegriff meinen 2).

[Der Verfasser] zeigt jetzt in einer Reihe von Sütras, wie die Erkenntniss derjenigen unter den in Rede stehenden Dingen, welche sinnlich nicht wahrgenommen werden können, durch Schlussfolgerung sich ergiebt:

62. Die der fünf Grundstoffe aus dem groben.

Ergänze "Erkenntniss" [aus der Einleitung]. Das "grobe" ist zunächst einfach das sinnlich wahrnehmbare und so genannt, weil es ein Produkt der [feinen] Grundstoffe ist. Dadurch, dass man aus diesen groben Elementen als dem Produkt die Grundstoffe als deren Ursache erschliesst, entsteht die Erkenntniss [der letzteren] in ihrer Verschiedenheit von den groben [Elementen] 3). Das ist der Sinn.

Um den Aether [in die groben Elemente] einreihen zu können, muss man hier den Begriff des groben [Elements] dahin definiren, dass das Characteristicum desselben von einem Aussensinn wahrgenommen werde, oder auch: dass [einem solchen Element] die Unterschiede [der drei Constituenten] eigen seien, denen zufolge diese [Constituenten nach der Reihe] Freude u. s. w. [d. h. Schmerz

L. âtma-mandale mit der v. 1. und dem MS. — Die ganze Parallele ist eine werthlose Auslassung des vedantischen Eklektikers, welche die Eigenartigkeit des Sämkhya-Systems verwischt.

D. h. weil sie sagen wollen: Alles ist unius generis (trotz der individuellen Verschiedenheit).

sthûla-vivekato bodhaḥ = sthûlabhûta-pûrthakyena tanmâtrânâm

und Betäubung] hervorrufen 1). Die Grundstoffe [hingegen] sind feine Substanzen, welche die Unterlage bilden für den Ton, das Gefühl, die Farbe, den Geschmack und den Geruch, soweit [diese fünf noch indifferent, d. h.] der Art sind, dass in ihnen die drei [eben erwähnten] Unterschiede des Freude- u. s. w. Erweckens noch nicht existiren; [sie sind aber] nicht von den [aus ihnen hervorgegangenen] groben [Elementen] wesensverschieden. Das ergiebt sich z. B. aus dem Vishnupuräna [1. 2. 43 a, 44 b]:

"In jedem dieser [Grundstoffe] aber ruht sein specielles Element (tan-mâtrâ)*); darum werden sie tanmâtra genannt. Weder erfreuend, noch schmerzend, noch betäubend, sind sie unterschiedslos".

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender: In diesen Stoffen ruhen gesondert die [Ton-, Gefühls-, Farbe-, Geschmacks- und Geruchs-] Elemente, und aus dem Grunde werden, da man das Attribut und den Besitzer desselben nicht trennen kann, auch die Substanzen [selbst] tanmâtra genannt. Diese Dinge nun [d. h. die fünf Grundstoffe] sind, da noch [eines jeden Wesen] einheitlich ist, der an den groben Elementen im Ton u. s. w. erscheinenden Unterschiede baar, die wir mit den Worten ,erfreuend, schmerzend und betäubend' bezeichnen. Was wir demzufolge sagen wollen, ist dies: Die [feinen] Stoffe heissen Ton- u. s. w. -Elemente nur in dem Sinne, dass ihnen Ton und die übrigen Characteristica ohne die Unterschiede ,erfreuend u. s. w.' eigen sind. Deshalb werden dieselben ,unterschiedslos' oder ,ununterschieden' genannt. ,Erfreuend' (cânta) bedeutet: freudartig; ,schmerzend (qhora): leidartig; ,betäubend (mudha): betäubungsartig. Da nun die feinen Elemente nur von den Göttern und [Yogins] wahrgenommen werden, sind sie ausschliesslich freudartig, weil [in ihnen] die Freude [resp. das Freude erweckende Sattva] überwiegt 3).

Die [Form der] Schlussfolgerung würde in unserem Fall die nachstehende sein:

 Die groben Elemente müssen [selbst] im Zustande der höchsten erreichbaren Kleinheit [noch] Substanzen zur materiellen

¹⁾ Die erste Definition findet deshalb auf den Aether Anwendung, weil das Characteristicum desselben, der Ton, durch das Gehör wahrgenommen wird, wie das Characteristicum der Erde, d. h. der Geruch, durch den Geruchssinn, u. s. w. Die zweite Erklärung bezieht sich gleichfalls auf den Ton, der wie die Characteristica der vier andern groben Elemente (Farbe, Geruch, Geschmack, Gefühl) çânta, ghora oder müdha sein kann, d. h. sukha-, duhkha-, mohajanaka; vgl. u. a. Sämkhya-Kärikä 38 mit den Commentatoren.

²⁾ L. tanmâtră mit dem MS. und dem Texte des V.P. — Denke: âkâçatanmâtre çabda-mâtră, vâyu-tanmâtre sparça-mâtră, tejas-tanmâtre râpamâtră, ap-tanmâtre rasa-mâtră, pṛthivî-tanmâtre gandha-mâtră vartate.

³⁾ D. h. auch in den feinen Elementen existirt zwar Rajas und Tamas, abez diese beiden Faktoren werden durch das in jenen Elementen noch weit überwiegende Mass von Sattva so unterdrückt, dass ihre Aeusserungen gar nicht zur Geltung kommen.

Ursache haben, welche die speciellen Characteristica eines jeden [groben Elements] besitzen 1):

2) weil sie [auch an jener Grenze noch] grob sind;

3) [alles, was grob ist, muss aus etwas feinerem hervorgegangen sein], wie Töpfe, Tuch u. s. w.

Weil wir uns hier eines regressus in infinitum schuldig machen würden, [wenn wir als die materielle Ursache der groben Elemente wieder etwas grobes annähmen; denn auch dieses grobe müsste seinerseits wiederum auf etwas grobes zurückgeführt werden u. s. f.], so ergiebt sich allein durch die Annahme der feinen [Elemente] als Resultat, was zu beweisen war. Dann spricht noch folgendes Räsonnement für diese [unsere Deduktion: der Grundsatz], dass die Eigenschaften des Produkts entsprechend den Eigenschaften der [materiellen] Ursache entstehen, ist nicht als entkräftet zu betrachten (aparihârya), wenn kein Gegengrund vorliegt 2). Auch Schrift- und Traditionsstellen [sprechen dafür]. [Der eben aufgestellte Grundsatz darf] aber [nicht auf die letzte Ursache, auf die Urmaterie, angewendet werden, da dieser nicht die Eigenschaften der Elemente zukommen; denn] dagegen, dass die Urmaterie Ton, Gefühl u. s. w. besitze, liegt ein solcher Grund vor, nämlich [das Zeugniss] einer Reihe von Stellen, z. B. der folgenden des Vishnupurana [1. 2. 20 b, 21 a]:

"Ohne Laut und Fühlbarkeit ist diese [Grundursache, die Urmaterie im Zustande des Gleichgewichts], frei 3) von Farbe u. s. w. [d. h. von Geschmack und Geruch], aus drei Constituenten bestehend, der Mutterschoss der Welt, ohne ein uranfängliches Entstehen und ohne Ende"4).

Auch dagegen, dass die Urtheils- und Subjektivirungs-Organe Ton, Gefühl u. s. w. besitzen, zeugen die Schrift- und Traditionsstellen, welche lehren, dass [diese Organe] die [materielle] Ursache der Elemente sind; denn da gerade der Besitz der speciellen Characteristica, welche zu der Klasse der von den Aussensinnen

¹⁾ L. sva-viçesha mit Hall's Ausgabe und dem MS., nicht sa-viçesha mit Aph. 2 74, Anm. 2, we Mahadeva's Text fehlerhaft wiedergegeben ist, denn auch dieser liest sva-viçesha. Wie mag wohl der Uebersetzer dazu gekommen sein in apakarsha-kashthapannami eine Negation zu finden, wenn er sagt: The Gross Elements, or those which have not reached the absolute limit of [simplification, or of the atomic]?

²⁾ Da in unserem Fall ein solcher Gegengrund nicht angegeben werden kann, müssen die groben Elemente materielle Ursachen mit denselben Eigenschaften haben, d. h. eben gleichgeartete feine Elemente. Dagegen wird der obige Grundsatz z. B. pâkaja-rûpa-sthale aufgehoben durch die Wahrnehmung. dass der Topf nach dem Brennen roth wird, während diese Farbe in der materiellen Ursache, dem Thon, nicht angedeutet liegt. — Den kurz gefassten Satz des Textes erklärte mir der Pandit mit folgenden Worten: karanagunebhyah karya-guna utpadyanta ity ayam niyamo 'pariharyo bhavati, bádhaka-vyatírekena — bádhakábhávena — yatra bádhakam na vartate.

³⁾ Der Text des V.P. liest asamhatam.

⁴⁾ Der Comm. des Ratnagarbhabhatta giebt eine andere, aber höchst gezwungene, Erklärung von anadi-prabhavapyayam,

wahrgenommenen gehören, den Begriff des Elements ausmacht, würden auch diese beiden [Organe] Elemente sein müssen, - und ein Ding kann doch nicht Ursache seiner selbst sein! Falls [nun Jemand fragen sollte]: "Wenn demnach an den Substanzen, welche die [materielle] Ursache [der Elemente] sind, [d. h. an den Substanzen des Urtheils- und Subjektivirungs-Organs] Farbe u. s. w. nicht existirt, was ist denn die Ursache für die Farbe u. s. w. an den feinen Elementen?", [so erwidern wir]: Lediglich die besondere Art, in der sich die Substanzen, welche die [materielle] Ursache jener [feinen Elemente] 1) sind, mit einander verbinden - wobei ein geringeres Quantum [von Rajas], ein grösseres [von Tamas und ein grösstes von Sattva] vorliegt -, entsprechend bekannten Thatsachen, wie z. B. der, dass die Verbindung von Gelbwurz mit anderen [Stoffen, wie Kalk u. dgl.] die Ursache für die rothe Farbe an der durch [die Mischung] zweier solcher [Stoffe] entstandenen Substanz ist. Da der alltäglichen Beobachtung entsprechend nur die Verbindungen, aus denen die Substrate der in Rede stehenden [Farbe u. s. w.] 2) hervorgehen 3), die [Entstehung der früher nicht vorhandenen] Farbe u. s. w. verursachen können, ist die Theorie der Naiyayikas (târkika), dass die Farbe schon in den Atomen liege, zurückzuweisen. Für jene existirt übrigens nicht einmal das Gesetz, dass nur eine gleichartige Eigenschaft der [materiellen] Ursache eine Eigenschaft des Produktes erzeugen kann; denn es wird von ihnen u. a. auch angenommen, dass einfach die Mehrheit der Theile [d. h. dreier an sich keine Ausdehnung besitzender Atome] die Ursache sei für die Ausdehnung [ihres Aggregats], des Sonnenstäubchens 4); - worauf wir [nur gelegentlich] hingewiesen haben wollen.

Die Sinne [welche nach Sütra 61 mit den feinen Elementen auf derselben Stufe in dem Entwickelungsgange der natürlichen Welt stehen] sind nun, ebenso wie der Aether [aus seinem Characteristicum, dem Ton] erschlossen wird, aus ihren vor Augen liegenden Funktionen, dem Sehen, Fühlen, Reden u. s. w. zu folgern. Das ist bloss deshalb in diesen Sütras [62—65, atra] nicht [ausdrücklich] erwähnt, weil in denselben ja [die Methode] der Schluss-

sva = tanmâtrânâm, oder wie der Pandit sagt: apûrva-gunavatkâryasya.

²⁾ Mit sva ist das rûpûdi des folgenden Compositums gemeint.

³⁾ In unserm Beispiel also der Farbenteig.
4) Das âdi hinter mahattva wurde mir von Rämmiçra durch pratyaksha, das âdi hinter bahutva durch vaijâtya erklärt; man verstehe also das "u. a. meiner Uebersetzung folgendermassen: Nach der Meinung der Naiyâyikas ist die heterogene Natur dreier sich verbindender Atome die Ursache für die Sichtbarkeit ihres Aggregats, des Sonnenstäubehens. — Die Sämkhyas nehmen überhaupt keine Atome an (schon ihre feinen Elemente haben eine gewisse Ausdehung), können also nicht in den hier an den Naiyâyikas gerügten Fehler verfallen, dem Produkt Elgenschaften zuzuschreiben, welche die zu Grunde liegende Materie nicht besitzt.

folgerungen behandelt wird, durch welche aus einem Princip ein anderes abzuleiten ist. Darum liegt [in unseren Sütras] keine Un-

vollständigkeit vor.

Für die Entstehung der feinen Elemente ist nun genau die Art und Weise anzunehmen, welche in dem Yoga-Commentar [Vyâsa's, cf. 2. 19] gelehrt ist; nämlich: Aus dem Subjektivirungsorgan geht [zuerst] das Ton-Element [d. h. der Aether] hervor, darauf aus dem Ton-Element im Verein mit dem Subjektivirungsorgan das Gefühls-Element [d. h. die Luft], welche die [zwei] Characteristica Ton und Gefühl besitzt, [denn den Wind hört und fühlt man]; in dieser Weise entstehen nach der Reihe, immer unter Zuwachs eines Characteristicums, die feinen Elemente 1). Wenn aber im Vishnupurâna an der Stelle [1. 2. 38 ff.], welche anhebt:

"Der Aether aber, sich umgestaltend, brachte das feine Gefühls-Element hervor; das wurde zu dem starken Winde, als dessen Characteristicum man die Fühlbarkeit angiebt".

die Erschaffung der feinen Elemente des Gefühls u. s. w. aus den vier groben Elementen, Aether u. s. w. [d. h. Luft, Licht, Wasser] gelehrt wird, so ist darunter lediglich die Umwandlung zur Form der [groben] Elemente zu verstehen; denn die groben Elemente von Aether bis Wasser lassen die in ihnen enthaltenen feinen Elemente sich zur Form des jedesmal auf sie folgenden [groben] Elements umwandeln, wobei sie selbst die Bestandtheile dazu hergeben ²) (svopashtambhatah).

63. Die des Subjektivirungsorgans aus den äusseren und dem inneren [Sinn], sowie aus den in Rede stehenden.

Die Erkenntniss des Subjektivirungsorgans ergiebt sich dadurch, dass man dasselbe als die Ursache aus den äusseren und dem inneren Sinn sowie aus den in Rede stehenden fünf feinen Elementen als den Produkten erschliesst. Das ist der Sinn. Das Subjektivirungsorgan ist nun die Innenorgans-Substanz, insofern sich dieselbe in der Funktion des Subjektivirungswahns äussert, nicht aber einfach der Subjektivirungswahn, weil aus dem täglichen Leben bekannt ist, dass nur eine Substanz die materielle Ursache

¹⁾ D. h. als drittes das Feuer, das man hören (gedacht ist an das Knistern und Prasseln), fühlen und sehen kann, als viertes das Wasser, das man hören, fühlen, sehen und sehmecken kann, als fünftes die Erde, die man, da unter dem Begriff alles compakte zusammengefasst wird, hören, fühlen, sehen, sehmecken und riechen kann. Alle diese Eigenschaften sind, da es sich hier um die feinen Elemente handelt, nach dem oben gesagten nur keimartig vorhanden und können noch nicht von Menschen wahrgenommen werden.

²⁾ Indem der Aether die in ihm rubenden feinen Stoffe sich mit den feinen Stoffen der Luft zu einer Mischung verbinden lässt, welche sich zum groben Luft-Element verdichtet, u. s. f. Die Reihe der groben Elemente schliesst hier mit dem Wasser, weil das letzte, die Erde, keine Weitererschaffung mehr veranlasst.

einer Substanz sein kann 1); und weil sich die Existenz einer solchen Substanz, die wir Subjektivirungsorgan nennen, schon einfach daraus ergiebt, dass dieselbe [in den Zeiten der Bewusstlosigkeit] als Substrat für die [durch die Thätigkeit dieses Organs geschaffene] Disposition existiren muss; denn [wenn das Subjektivirungsorgan kein Stoff, sondern nur eine Funktion wäre], müssten, da diese Subjektivirungsfunktion im Tiefschlaf und in ähnlichem Zustande [d. h. in der Ohnmacht] aufhört, [dann auch] die [aus dem Subjektivirungsorgan hervorgegangenen] Elemente aufhören zu existiren, [nach der allgemein giltigen Regel, dass das Aufhören der materiellen Ursache auch das Aufhören des Produktes mit sich bringt].

Die [Form der] Schlussfolgerung würde in unserem Falle

so sein:

1) Die feinen Elemente und die Sinne sind aus einer mit dem Subjektivirungswahn behafteten Substanz hervorgegangen;

2) weil sie Produkte des Subjektivirungswahns und Sub-

stanzen sind:

3) was nicht von jener Art ist [wie die sub 1 genannten Dingel, ist [auch] nicht von dieser Art, [d. h. ist auch nicht Produkt des Subjektivirungswahns!]; wie die Seelen u. s. w. [d. h.

die Urmaterie und das Urtheilsorgan] 2).

Wenn [uns nun eingewendet wird]: Eine solche mit dem Subjektivirungswahn behaftete Substanz ist aber doch unbeweisbar*, [so antworten wir: Nein!]; denn [erstens] wird sie dadurch bewiesen, dass es eine materielle Grundlage für solche Denkfunktionen geben muss, wie ,Ich bin gelb u. s. w.', geradeso wie der Gesichtssinn und die übrigen [Sinne die materielle Grundlage der Wahrnehmungsfunktionen sind]; und [zweitens] wird durch die obige Schlussfolgerung das Resultat gewonnen, dass nur etwas von dem inneren Sinn und [dem Urtheilsorgan] verschiedenes die [materielle] Ursache dieser [Art von Denkfunktionen] sein kann. Ferner spricht folgendes Räsonnement für diese [unsere] Deduktion: Da schon nach den Schrift- und Traditionsstellen, [denen zufolge die kosmogonische Potenz denkt]: "Möge ich mich vervielfältigen, möge ich mich fortpflanzen* [Chând. 6. 2. 3] u. s. w. der Subjektivirungswahn der Erschaffung der Elemente u. s. w. vorangeht, so folgt, dass der Subjektivirungswahn die [unmittelbare] Ursache der Schöpfung ist, welcher [noch] früher eine Funktion des Beschlussorgans (buddhi) 3) vorangeht. Und mit Bezug darauf wird unter Berücksichtigung 4) des Umstandes, dass [mehrere Funktionen, nämlich die des Beschlusses und des Subjektivirungs-

¹⁾ Da das Subjektivirungsorgan die materielle Ursache der Elemente ist, muss es also selbst substantiell sein.

²⁾ Welches letzte zwar ein Produkt, aber nicht ein Produkt dieser

³⁾ Von mir gewöhnlich mit "Urtheilsorgan" übersetzt. 4) pratyásatti = sambandha, Nyáyakoca.

wahns] ein und demselben Dinge [d. h. dem Innenorgan] inhäriren, der Subjektivirungswahn der Einfachheit halber (laghavat) 1) für die Ursache der Schöpfung erklärt. "Dementsprechend müsste ja auch [könnte uns hier eingewendet werden] das Subjektivirungsorgan des Töpfers die materielle Ursache für den Topf sein, und daraus würde folgen, dass, wenn bei der Erlösung des Töpfers dessen Innenorgan zu Grunde geht, auch der von demselben gefertigte Topf zu Grunde ginge. Und das trifft doch nicht zu, da [auch noch später] dieser Topf von einem andern Manne als der nämliche wiedererkannt wird", so erwidern wir: Nicht so! Denn nur diejenigen Modifikationen, welche die Veranlassung für eine Empfindung in der erlösten Seele waren. [bevor dieselbe befreit wurde), haben ein Ende, nachdem das betreffende Innenorgan [aus dem sie hervorgegangen] in der Erlösung vernichtet ist 2); nicht aber die Modifikationen überhaupt oder das Innenorgan im Allgemeinen. Denn aus dem Yogasûtra [2. 22] "Wenn [die Materie] auch mit Bezug auf diejenige [Seele], welche ihr Ziel erreicht hat, aufhört [zu wirken], so thut sie das doch nicht [ganz und gar], weil sie noch allen anderen [Seelen] mit Ausnahme jener angehört" ergiebt sich, dass [die Materie in der Form des Innenorgans], wenn sie auch ein Werkzeug [ein Zubehör, upakarana] der erlösten Seele war [und ihre Thätigkeit einstellt, sobald die Erlösung erreicht ist, doch noch] die Ziele der anderen [gebundenen] Seelen 3) zu betreiben hat. Oder man könnte auch das Subjektivirungsorgan des höchsten Wesens für die Ursache der Töpfe und aller übrigen [Objekte der Art] erklären und nicht das Subjektivirungsorgan des Töpfers u. s. w., ohne damit gegen die allgemeine Regel zu verstossen, [dass jedes substantielle Produkt des Subjektivirungswahns eine mit dem Subjektivirungswahn behaftete Substanz zur materiellen Ursache haben muss] 4). Denn in den Puranas und anderweitig wird, ebenso wie im Samkhya- und Yoga-System, gelehrt, dass das [noch nicht individuell geschiedene] Gesammt-Innenorgan u. s. w.5) die materielle Ursache der Schöpfung ist, nicht aber ein Theil desselben, ein einzelnes Innenorgan; geradeso

Die complicirtere Theorie (gaurava) wäre, zwei Ursachen der Schöpfung anzunehmen, d. h. neben der in unserm Text constatirten noch die Thätigkeit des Beschlussorgans.

²⁾ moksha soll nach Rämmiçra in philosophischen Texten hie und da geradezu im Sinne von naça gebraucht werden. Die Pandits wollten einstimmig den Text in Hall's Ausgabe, tad-antahkarana-mokshottaram, beibehalten und verwarfen die Aph. 76, Anm. 2 und von meinem MS. gebotene Lesart tad-antahkarane mokshottaram.

³⁾ D. h. bhogapavargau ,Empfindung und Erlösung.

Die Vyapti ist, technisch gefasst: yatra-yatrabhimana-karya-dravyatvam, tatra-tatrabhimanavad-dravyopādanakatvam.

J.U. s. w.' bedeutet, dass die Produkte dieses Gesammt-Innenorgans wiederum in ihrer Gesammtform die Ursache der Weiterentwickelung der Schöpfung sind.

wie nur die Erde im Ganzen die materielle Ursache dessen, was steht, sich bewegt u. s. w.¹), ist, aber nicht ein Theil derselben, wie ein Erdklumpen oder ähnliches.

64. Aus diesem die des Innenorgans.

Die Erkenntniss des hauptsächlichsten Innenorgans, des Urtheilsorgans nämlich, welches wir das "grosse" nennen, ergiebt sich dadurch, dass man dasselbe als die Ursache "aus diesem", d. h. aus dem Subjektivirungsorgan, als dem Produkt erschliesst. Das ist der Sinn. Auch hier ist die syllogistische Form folgende:

 Die Substanz des Subjektivirungsorgans ist aus einer mit der Funktion der Feststellung ²) behafteten Substanz hervorgegangen;

2) weil sie ein Produkt der Feststellung und eine Substanz ist;

3) was nicht von jener Art ist [wie das sub 1 genannte], ist [auch] nicht von dieser Art, [d. h. ist auch nicht Produkt der

Feststellung]; wie die Seelen und [die Urmaterie].

Auch für diese [Folgerung spricht] eine Reflexion, nämlich: Jedermann stellt zuerst ein Ding seinem Wesen nach fest und setzt dann dasselbe zu der eignen Person in Beziehung (abhimanyate): "Dies bin ich; das ist von mir zu verrichten" oder in ähnlicher Art, wie das ja allbekannt ist. Mit Bezug darauf entscheiden wir die Frage nach der [materiellen] Ursache der Substanz des Innenorgans der Einfachheit halber dahin: daraus, dass die beiden Funktionen [der Feststellung, d. h. des Urtheils, und der Subjektivirung) in dem Verhältniss von Ursache und Produkt stehen, ergiebt sich das gleiche Verhältniss für die beiden Substrate derselben [d. h. für das Urtheils- und das Subjektivirungsorgan]; denn nach einem allgemein giltigen Princip erkennt man die Funktion des Produktes dadurch, dass man die Funktion der Ursache erkennt. Auch lernen wir aus den Worten der Schrift Er fasste den Gedanken [cf. Brh. 1. 4. 2], Es [das Brahman] dachte: [ich will mich vervielfältigen", Chand. 6. 2. 3] u. s. w., dass lediglich aus dem zu Anfang der Schöpfung entstandenen Urtheil [resp. Beschluss, buddhi] die ganze übrige Schöpfung ausser ihm hervorgegangen ist.

Wenn auch das Innenorgan nur eines ist, wird es doch nach dem Unterschied der Funktionen der Bequemlichkeit halber als

2) niceaya = eka-kotikam jilanam, yatha ,ayam ghatah, ,ayam patah

(ein dvi-koțikam jnanam würde sein: ,sthanur va purusho va').

¹⁾ Dieses "u. s. w." muss offenbar bedeuten: und, wenn etwas existirt, das sowohl steht als sich bewegt, d. h. ein Mittelding zwischen Leblosem und Lebendem ist, auch dessen. Rämmigra wies auf die zu früh geborenen Kinder hin, die nur wenige Stunden leben und in dieser ganzen Zeit regungslos (jaḍa) sind, aber doch, da sie leben, nicht als sthäwara bezeichnet werden können. Vijnänabhikshu wird jedoch schwerlich, als er jenes âdi schrieb, diese Frühgeburten im Sinne gehabt haben.

ein dreifaches [behandelt]. Denn [erstens] heisst es im Lingapurana:

"Als die Erschütterung [des Gleichgewichts] der Constituenten eintrat, erstand der ,Grosse' [das Urtheilsorgan]; und dieser Grosse ist, wisse man, das innere Organ. Wiewohl nur eines, ist dieses nach der Verschiedenheit der Funktionen [mit verschiedenen Namen belegt]".

Und ferner ergiebt sich, dass die Mehrheit des inneren Organs lediglich auf der Verschiedenheit der Funktionen beruht, aus der Art und Weise, wie dasselbe in dem Vedantasûtra [2. 4. 12] als Beispiel für den Odem verwendet ist: "Als fünf Funktionen besitzend, wie das innere Organ, wird er bezeichnet"; sonst [d. h. wenn das Innenorgan nicht bloss seinen Funktionen nach, sondern realiter in verschiedene Theile zerfiele] würden wir ja, wie wegen der Funktionen "Feststellung" u. s. w. [d. h. Subjektivirung und Wahrnehmung], auch wegen der Funktionen "Irrthum, Zweifel, Schlaf, Zorn' u. s. w. eine ebenso grosse Zahl innerer Organe, wie solche [Funktionen, sva], d. h. eine unendliche Menge derselben erhalten. Und [drittens] würde der schwankende Gebrauch von manas u. s. w. bald im Sinne von buddhi, bald in anderer Bedeutung, der sich in allen Lehrbüchern, z. B. in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patanjali [wie auch bei uns] findet, ohne Berechtigung sein 1). Trotzdem ist [in diesen Sûtras] von den drei Innenorganen ein successives Entstehen (krama) und ein Zusammenhang der Art ausgesagt, dass [je das folgende] Produkt, [je das vorangehende] Ursache ist (kârya-kârana-bhâva), wobei an eine Untereintheilung gedacht ist, wie sie [etwa] in den Absätzen des [nichtsdestoweniger ein einheitliches Ganzes bildenden] Rohres vorliegt; [und zwar ist dies ausgesagt] im Anschluss an die stehenden Aeusserungen der Schrift und Traditionsstellen, welche die Yoga-Praxis anempfehlen. So beurtheile man [den anscheinenden Widerspruch]. Dies ist im [Yoga-]Vasishtha gelehrt:

"Die Entstehung des Ich-Objekts (aham-artha), dessen Wesen Denken und Fühlen ist, erkenne, o einsichtsvoller, als den Samen dieses Denkbaumes.

Aus ihm, als er zu spriessen begann, ging ein Trieb neuer Art hervor, der seinem Wesen nach Feststellung ist, keine bestimmte Form hat und Urtheilskraft (buddhi) genannt wird.

Das Heranwachsen dieses "Urtheilskraft" geheissenen Triebes zu der

Form des Verlangens führt die Namen Intellekt, Einsicht, Gefühl."

"Ich-Objekt" bedeutet "Gesammt-Innenorgan". In diesem Spruche sind unter dem Bilde von Samen und Trieb die verschiedenen, Intellekt u. s. w. genannten, nur als Funktionen zu verstehenden, Zu-

¹⁾ Wenn auch im Grossen und Ganzen, und namentlich da, wo es sich um die technische Unterscheidung handelt, der Gebrauch der Worte antalikarana, buddhi, ahamkara, manas ein fester ist, wird doch öfter manas im Sinne von buddhi und umgekehrt, namentlich aber beide, manas wie buddhi, und zwar das letztere sehr gewöhnlich, im Sinne von antahkarana-samanya "Gesammt-Innenorgan' verwendet.

stände des einheitlichen Baumes des Innenorgans als drei verschiedene auf einander folgende Entwickelungen bezeichnet. Im Sâmkhya-System ist nun der Intellekt, dessen Funktion das Denken ist, in dem Urtheilsorgan einbegriffen, und in jenem Spruche das Subjektivirungsorgan ebendaselbst.

65. Daraus die der Urmaterie.

Die Erkenntniss der Urmaterie ergiebt sich dadurch, dass man dieselbe als die Ursache 'daraus', d. h. aus dem grossen Princip als dem Produkt, erschliesst. Das ist der Sinn. Dass auch das Gesammt-Innenorgan ein Produkt ist, folgt schon aus der Thatsache, dass dasselbe von mittlerer Ausdehnung ist ¹), wie z. B. Körper; und diese Thatsache erkennt man daran, dass die Wahrnehmungen der fünf Sinne nicht gleichzeitig entstehen ²). Ausserdem folgt das aus der Autorität der Schrift und Tradition. [Der Schlussfolgerung], dass dieses [Innenorgan] ein Produkt der Urmaterie ist, haben wir folgende syllogistische Eorm zu geben:

- Das Innenorgan, dem Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit als charakteristische Eigenthümlichkeiten angehören, muss aus einer Substanz hervorgegangen sein, welche ebenso die charakteristischen Eigenthümlichkeiten der Freude, des Schmerzes und der Besinnungslosigkeit hesitzt;
- weil ihm in seiner Eigenschaft als Produkt Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit wesentlich sind, [es also aus einer mit denselben Qualitäten behafteten Ursache entstanden sein muss];
 - 3) wie es mit schönen Frauen 3) u. s. w. der Fall ist.

Für diese [Folgerung] spricht die Erwägung, dass die Qualitäten des Produktes sich durchaus in Uebereinstimmung mit den Qualitäten der Ursache befinden müssen; ferner [sprechen dafür] Schrift- und Traditionsstellen. Das ist zu beachten. — Wenn [nun Jemand einwendet]: "Es giebt aber doch keinen Beweis dafür, dass die Objekte mit Freude u. s. w. behaftet sind, da nur solche

L. madhyama-parimanataya! Auch das MS. theilt den in die Ausgabe übergegangenen Schreibfehler ⁰parinamataya. ,Von mittlerer Ausdehnung bedeutet: weder unendlich klein (paramanu, ein Atom) noch unendlich gross (parama-mahat).

²⁾ antahkaranam cákshushádi-jiánam prati, cakshur-ádi-sambaddham sat, janakam bhavati | yadi tad vibhu (= parama-mahat) syát, tarhi pañcabhir apî 'ndriyaih sarvadá sambaddham syád iti yugapad eva pañcendriya-janya-jiánáni syuh | na ca tathá bhavati | naitávatá 'ntahkaramasya p a r am á nu - parimánakatvam paryavasyati, dvitrendriya-janya-jiánánám dirgha-çashkulí-sthale yaugapadyená 'nubhúyamánatvát | na cá 'sau bhramah, balavad bádhakam vinau 'tsaryikasya pramátcasyá 'napavádát, P.

Dieses Gleichniss ist in Aniruddha's Commentar zu I. 69 ausgeführt.
 Setze einen Interpunktionsstrich hinter k\u00e4nt\u00e4divad iti.

Gefühle wie 1) ,Ich bin freudvoll' beobachtet werden; wie könnt ihr deshalb ein Beispiel anführen, dessen Gegenstand schöne Frauen u. dgl. sind?", [so erwidern wir: Dieser Einwand ist] nicht [berechtigt]; denn dass auch den Objekten Freude u. s. w. angehört, ergiebt sich daraus, dass dieselben Produkte des Innenorgans sind. dem Freude u. s. w. wesentlich ist, und aus solchen Empfindungen wie ,die in dem Blumenkranz liegende Freude, die in dem Sandelholz liegende Freude'; auch haben wir das Zeugniss von Schriftund Traditionsstellen dafür. Und ferner gilt uns als ausgemacht, dass dasjenige die materielle Ursache für Freude u. s. w. ist, an dem eine feste Verbindung mit Freude u. s. w. bei positiver und negativer Betrachtungsweise (anvaya-vyatirekau) beobachtet wird, Id. h. an dem man die Giltigkeit der beiden Sätze erkennt: ,Wo immer das betreffende Objekt ist, da ist auch Freude u. s. w., Wo immer das betreffende Objekt fehlt, da fehlt auch Freude u. s.w.']. Denn wenn wir ein solches Ding als causa efficiens [der Freude u. s. w.] ansehn und ein anderes als causa materialis erklären wollten, läge die unnütze Complikation der Annahme zweier [verschiedener] Ursachen vor. Weiterhin folgt auch aus den Thatsachen, dass [mehrere Personen] mit einander übereinstimmen [darin, dass ein und dasselbe Ding Freude in ihnen erweckt] und dass man [ein Objekt, welches früher Freude erregt hat, als solches] wiedererkennt, das Ergebniss: in [bestimmten] Objekten haftet eine auf alle Menschen in gleicher Weise wirkende Freude als etwas beständiges. Dass aber in unsrer Theorie eine gewisse Complicirtheit 2) liegt, insofern wir für die Erfassung der in solchen Dingen ruhenden Freude eine [qualitative] Beschränktheit der [inneren] Funktionen 3) u. a.4) constatiren müssen, bedeutet deshalb keinen Fehler, weil [diese Theorie] ein [sachgemässes] Resultat darbietet; denn sonst, [d. h. wenn unsere Theorie hinfällig wäre], stände die Sache so, dass durch erneute Wahrnehmung ein Objekt [als constant] nicht festgestellt werden könnte 5), und damit würden wir die [grössere] Schwierigkeit [zu überwinden

5) Dies bezieht sich auf den Grundsatz: korya-dravyasya pratyabhijňayá sthairyádi-siddhir bhavati, wobel ádi bedeutet: avayavebhyo 'tiriktatvam avayavinah.

¹⁾ Die Einfügung von eva in das Compositum oady-evanubhavat ist ein grammatisches Monstrum, dem das cid atantim in dem ersten Cloka zu V. 116 würdig zur Seite steht.

²⁾ Das lâghavam würde in dem Falle sein: yadâ sukham vishayagatam angikriyate, tadā sukham prati vishayasyo 'pādānatvam, na tu vishayatiriktasya 'tmanah, ity ekam eva karanatvam kalpaniyam, P.

³⁾ vrtti-sarupya-niyama, P. Denn um die den Objekten inhärirende Freude zu erfassen, muss die Funktion des Innenorgans bei verschiedenen Leuten, resp. in derselben Person bei erneuter Wahrnehmung, gleichartig sein.

⁴⁾ adi bedeutet: und die Beschränkung, dass derartige Objekte, obwohl sie Sattva, Rajas und Tamas enthalten, entweder verschiedenen Personen (cf. samvadena) oder zu verschiedenen Malen einer Person (cf. pratyabhijnaya) gegenüber nur das Freude erweckende Sattva manifestiren.

haben], u. a. [neue] Gründe für diese [Feststellung der Constanz eines Objektes] angeben zu müssen. Dann ist auch im Markandeya-[Purana 37. 38b] Freude u. s. w. dem Objekte zugeschrieben:

"So mögen im Gemüth oder auch im Körper Freuden und Schmerzen sein; was werde ich [d. h. mein Selbst] davon betroffen?"

Die Vorstellung aber 'I ch bin freudvoll' u. s. w. füllt ¹) ebenso wie die Vorstellungen 'I ch bin begütert' und ähnliche in den Bereich der Verbindung, welche wir den 'Zusammenhang zwischen Besitz und Besitzer' (sva-svâmi-bhâva) nennen ²). Um aber den Irrthum auszuschliessen, dass solche Empfindungen [wie 'Ich bin freudvoll'] in den Bereich der Coinhärenz-Verbindung (samavâya-sambandha) gehören [d. h. der Verbindung, die nach der Meinung der Naiyâyikas u. a. zwischen einer Eigenschaft und ihrem Subjekt obwaltet], wird in den Lehrbüchern die Seele [d. h. das Selbst, das Ich] für verschieden von den Dingen erklärt, welche mit Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit behaftet sind.

Wenn davon gesprochen wird, dass auch Tönen und [Farben, Geschmäcken, Gerüchen und Berührungen] Freude u. s. w. wesentlich angehört, so geschieht das wegen der Inhärenz in ein und demselben Gegenstande, [d. h. weil den Objekten, denen Freude u. s. w. inhärirt, auch Töne u. s. w. inhäriren]. Oder man könnte auch den Tönen u. s. w. die Freude unmittelbar zuschreiben auf

Grund der angeführten Beweismittel.

Nun wird die in den Objekten liegende Freude u. s. w. lediglich von dem Innenorgan erfasst, wegen des Resultats. [welches man aus der Beobachtung der Thatsache gewinnt, dass die Freude u. s. w. von den Objekten den unter der Leitung des Innenorgans stehenden Sinnen mitgetheilt wird]. Die Freude der Ruhe aber, in der das [reinste] Sattva wirkt, und welche sich zu der Zeit äussert, da [die Sinne] in keiner Verbindung mit den Objekten stehen, im Tiefschlaf und ähnlichen Zuständen [wie in der Concentration bei der Uebung der Yoga-Praxis], diese ist [ebenso] dem Innenorgan eigen, [obschon] sie "Freude des Selbstes" (âtmasukha) genannt wird. Trotzdem die Vaiceshikas und andere Dialektiker, [die] doch [sonst mit richtigen Gründen operiren], mit Bezug auf die Erscheinungswelt eine andere Theorie über den Causalzusammenhang deduciren, [als hier vorgelegt ist, indem jene nämlich die groben Elemente, Erde u. s. w., aus Atomen hervorgehen lassen, nicht, wie die Samkhyas, aus dem Subjektivirungsorgan entsprossenen Grundstoffen], so ist doch die von uns erschlossene und durch viele Schrift- wie Traditionsstellen bestätigte Theorie von denen zu acceptiren, die nach der Erlösung trachten; denn die Folgerungen jener leiden an dem Fehler einer unsicheren

 purushah svámy upabhoktrtvát, dhanam sukham ca svam upabhogyatvát, P.

Tilge die Interpunktion hinter pratyayas tu und setze sie hinter vishayakas in der folgenden Zeile.

Grundlage und sind somit hinfällig. Deshalb wird durch das Vedantasütra [2. 1. 11] "Wegen der Unbegründetheit der Reflexion ..." eine blosse Reflexion um des Fehlers der Unbegründetheit willen für ungenügend erklärt. Desgleichen wird auch von Manu [12. 106]:

"Wer die Worte der heiligen Seher und die Unterweisung des Gesetzes mit einer Reflexion erforscht, die den Lehren des Veda nicht widerspricht, der kennt das Gesetz, aber kein anderer."

nur die mit dem Veda nicht im Widerspruch stehende Reflexion als eine Argumentation entscheidend bezeichnet. Darum ist auf Grund solcher Aussprüche wie:

"[Das Selbst] muss aus den Worten der Schrift, [die der Lehrer hersagt], gehört und mit zutreffenden Gründen erwogen werden." [vgl. S. 2] nur diejenige Erwägung, welche inhaltlich mit der Schrift übereinstimmt, beweiskräftig; die andersgeartete Erwägung jener [Vaiçeshikas u. s. w.] aber hinfällig. Ebenso ist die Deduktion jener, dass auch der Seele Freude, Schmerz u. s. w. anhafte ¹), hinfällig, weil sie mit vielen Schrift- und anderen [massgebenden] Stellen im Widerspruch steht. Dieser Hinweis genüge. Die Besonderheiten der Urmaterie werden wir später behandeln.

Wenn [nun Jemand fragt]: "Die Unterscheidung der Seele von allen unbeseelten [Objekten] ist doch [wie ihr constatirt habt] allein die Ursache der Erlösung; zu welchem Zwecke ist denn hier die Unterscheidung der unbeseelten [Objekte] von einander gelehrt?", [so erwidern wir: Das geschieht], weil zum Zwecke der Klärung des [in dem Innenorgan enthaltenen] Sattva, [die] durch Verehrung der Urmaterie und der anderen Principien [erreicht wird], auch die Unterscheidung [dieser Principien von einander] erforderlich ist. Nachdem [der Verfasser also] dargelegt hat, wie sich aus der durch Schlussfolgerung gewonnenen Unterscheidung [die Principien der Erscheinungswelt] bis hinauf zur Urmaterie in der Form von Produkt und Ursache ergeben, lehrt er, in welcher Weise man die ausserhalb des genannten Causalzusammenhangs stehende Seele durch eine andersgeartete Schlussfolgerung feststellt.

66. Die der Seele daraus, dass das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist.

Zusammensetzung heisst die Verbindung, welche der Anlass zur Entstehung der Schöpfung ist²); und diese ist, da sich die Theile und das Ganze nicht scheiden lassen, allen Produkten der Urmaterie gemeinsam. Demnach ergiebt sich die Erkenntniss der Seele durch die Schlussfolgerung, dass die zusammengesetzten Dinge, die Urmaterie und deren Produkte, zum Zwecke eines

 árambhaka-samyogali = kárya-dravya-svarápa-nishpatti-hetu-bhútasamyogali, P.

¹⁾ Der Instrumental sukha-duḥkhādi-mattvena steht prakārārthikam, man denke also: tena prakāreņā 'numānam.

andern da sind. Das ist der Sinn. Diese [Schlussfolgerung] lautet:

1) Der Gegenstand der Untersuchung, nämlich die Urmaterie, das "grosse" und die übrigen [materiellen Principien], sind zum Zwecke eines anderen da, d. h. sie bewirken die Empfindung [von Freude und Leid] und die Erlösung eines von ihnen selbst verschiedenen:

2) weil sie zusammengesetzt sind;

3) wie Betten, Pfühle u. s. w., [welche als etwas zusammen-

gesetztes zum Dienste eines anderen da sind].

Durch diese Schlussfolgerung ergiebt sich die Existenz der Seele als einer von der Materie verschiedenen, unzusammengesetzten [Wesenheit]; denn, wenn auch diese zusammengesetzt wäre, würden wir einen regressus in infinitum erhalten. Auch in dem Yoga-Lehrbuch] des Patañjali [4. 23: ,Das Denkorgan] ist zum Zwecke eines andern da, weil es in der Zusammensetzung wirkt* ist die [nämliche] Schlussfolgerung gemacht; doch gilt dieselbe nach dem, was wir eben gelernt haben, [obschon in dem citirten Yogasûtra nur von dem Innenorgan die Rede ist, auch] von dem letzten Gliede [d. h. von der Urmaterie]; denn der Ausdruck ,Wirken in der Zusammensetzung' bedeutet einfach "Ausüben einer einem bestimmten Zweck dienenden Thätigkeit (arthakriyâ-kâritva) unter Mitwirkung eines andern' 1). Die Seele aber bedarf, weil sie ihrem Wesen nach stätiges Licht ist, keines anderen [Mitwirkers] für ihre eigene, einem bestimmten Zweck dienende Thätigkeit, die sich darin äussert, dass die Objekte erleuchtet [d. h. zum Bewusstsein gebracht] werden; denn die Seele erfordert das Funktioniren des Innenorgans nur bei der Verbindung mit den Objekten, diese Verbindung aber ist nicht eine [der Seele] eigenthümliche Thätigkeit dieser Art 2). Hierfür [d. h. für unsere Erschliessung der Seele, des Selbstes] sprechende Reflexionen liefern Schrift- und Traditionsstellen, wie z. B.: , Nicht fürwahr allem [diesem] zu Liebe liebt man alles [dies], sondern dem Selbst zu Liebe liebt man alles [dies*, Brh. 2. 4. 5] s). Noch ein anderes [Argument für die Existenz der Seele lässt sich anführen]: Wenn die Grundursache [d. h. die Urmaterie] und [ihre Produkte], die mit Freude

3) na hi vishaya vishayanam prayojana-siddhaya atmanah priyah santi, api tv atmanah prayojana-siddhaye vishayan priyatvena pekshate

sarvo 'pi prekshavan, P.

¹⁾ Oder, wie das Yogavarttika S. 142, Z. 22 erklärt "Ausüben einer Thätigkeit, für welche ein Mitwirker erforderlich ist (sahakari-sapekshavyápárakatvam).

²⁾ D. h. um mit den Objekten in Verbindung zu treten, kann die Seele allerdings nicht der Mitwirkung des Innenorgans entrathen; das ist aber nicht die charakteristische Thätigkeit der Seele, überhaupt keine Thätigkeit derselben; vielmehr haben wir der Seele lediglich das aus eigner Kraft, ohne Mithilfe irgend eines andern Princips vor sich gehende "Erleuchten", d. h. Bewusstmachen, zuzuschreiben.

u. s. w. behaftet sind, den Zweck hätten ihre eigene Freude u. s. w. zu empfinden, dann müssten dieselben unmittelbar von sich selbst zum Bewusstsein gebracht werden; und dem widerspricht, dass dann dasselbe Ding Objekt und Subjekt wäre; denn die Idee der Freude kann nicht der Idee eines Subjektes entrathen, weil die Freude [nur] so empfunden wird: ,Ich bin freudig'. Da es ferner eine schwierige Annahme wäre für die vielen zusammengesetzten [Einzelformen der drei] Constituenten und deren mannigfach umgestaltete Produkte [d. h. für alle Innenorgane u. s. w. ebenso viele] verschiedene Einzelarten des Geistes zu statuiren, ist es der Einfachheit halber geboten, eine einheitliche [d. h. trotz der individuellen Verschiedenheit überall gleichartige], von allem zusammengesetzten verschiedengeartete Seele, deren Wesen geistiges Licht ist, anzunehmen.

In diesem Sûtra ist gelehrt, dass die Seele als die bewirkende Ursache [der Schöpfung] zu erschliessen sei, weil daselbst der Zweck der Seele [d. h. das Empfinden und die eventuelle Erlösung] als Veranlassung für die Zusammengesetztheit aller Dinge bezeichnet ist. Deshalb wird mit Bezug auf die am Anfang der Schöpfung entstandene [d. h. zuerst mit dem Innenorgan in Verbindung getretene] Seele [d. h. den Gott Brahman] z. B. im Vishņupurāņa gesagt:

"Nur veranlassend wirkte sie für die zu erschaffenden Dinge beim Schöpfungswerke¹), weil die Kräfte des zu erschaffenden [d. h. die zur Entstehung der Schöpfung führenden in der Urmaterie liegenden Kräfte] die Hauptursache waren²). [1, 4, 51]

Dann entstand, o Weiser, o trefflichster der Brahmanen, aus diesem von dem Kenner seiner Stätte [d. h. der Seele] regierten Gleichgewicht der Constituenten das die Constituenten manifestirende [Princip] zur Zeit der Schöpfung" [1, 2, 33] ³) n. s. w. ⁴)

Das "Regieren des Kenners seiner Stätte" bedeutet nur die Verbindung der Seele⁵), die ihren Zweck noch nicht erreicht hat. [mit der Urmaterie]. Das "die Constituenten manifestirende" ist das "grosse Princip" [das Urtheilsorgan], weil es als die [materielle] Ursache [des Subjektivirungsorgans und der übrigen Produkte] die aus den drei Constituenten bestehende Urmaterie zur Erscheinung bringt").

Die Ausgabe des V. P. bat die v. 1. sarga-karmanam.

So der Pandit; anders Wilson, Vishņu Purāņa translated I. 65: the things that are capable of being created arise from nature as a common material cause.

Der erste Halbvers steht wörtlich auch im Markandeya Pur. 45. 35.

⁴⁾ Setze mit dem MS. einen Interpunktionsstrich hinter ityâdi, das in der Ausgabe irrthümlich mit dem folgenden zu einem Wort verbunden ist; desgleichen ist eine Interpunktion hinter samyoga-mâtram erforderlich.

⁵⁾ Ich möchte der Deutlichkeit halber mit dem MS. noch purushasya hinter purusharthasya lesen.

⁶⁾ Hierher ist der Schluss des Commentars zu Sütra 66 zu verlegen.

Hiermit ist dargelegt, in welcher Weise die sinnlich nicht wahrnehmbaren Dinge durch Schlussfolgerung festzustellen sind. Jetzt wird die Ewigkeit der Urmaterie begründet um zu rechtfertigen, dass sie die Ursache aller [Produkte] ist, damit sich die Unveränderlichkeit der Seele als sicher herausstelle:

67. Da es keine Wurzel für die Wurzel giebt, ist die Wurzel wurzellos.

Die Wurzel — die materielle Ursache — der dreiundzwanzig Principien, d. h. die Urmaterie, hat keine Wurzel mehr; denn für diese kann es, weil wir [sonst] einen regressus in infinitum erhalten würden, keine weitere Wurzel geben. Das ist der Sinn.

"Da wir aber doch durch den Ausspruch, der anhebt: "Aus dieser entstand das unentfaltete, durch drei Constituenten gebildete, o trefflichster der Brahmanen". [Mbh. 12, 12681]

lernen, dass auch die Urmaterie aus der Seele entstanden ist, so lasst doch eben die Seele die Wurzel der Urmaterie sein 1); wegen der Ewigkeit der Seele würde [dabei] weder ein regressus in infinitum vorliegen, noch die Seele ihre Unveränderlichkeit einbüssen, [weil sie] durch Vermittelung des Nichtwissens, [nicht unmittelbar, hervorbringend zu denken ist]. In diesem Sinne heisst es ja auch in der Tradition:

"Denn darum hat dieses Weltdasein der Seele zur Wurzel das

Nichtwissen"2).

Diesem Einwand gegenüber erklärt [der Verfasser]:

68. Auch bei einer solchen Vermittlung muss an einer Stelle ein Haltepunkt sein; und so ist es nur ein Name.

Auch wenn die Seele durch Vermittelung des Nichtwissens und anderer [Principien] indirekt die Wurzelursache der Welt wäre, muss doch an einer Stelle, sei es nun das Nichtwissen oder ein anderes Princip, d. h. bei irgend einem ewigen Gliede, diese Vermittelungsreihe ihren Abschluss haben; [die Seele aber kann nicht das Schlussglied dieser Kette sein, vielmehr steht sie ausserhalb derselben]; denn die Seele ist unveränderlich [und darum nicht fähig, ein anderes Princip aus sich hervorgehen zu lassen]. Deshalb [nennen wir] dasjenige [Glied], mit welchem [die Reihe] schliesst, die ewige Urmaterie, [und] ,Urmaterie 3 ist dabei nur ein Name [ein blosses Wort] für Wurzelursache. Das ist der Sinn.

3) Für praketir iha hat die v. l. praketir hi, das MS. aber praketir iti hi.

Setze eine Interpunktion hinter bhavatu.
 Dieser Halbvers wird mit einer Variante von Çankara in der Einleitung zum Comm. zur Çvetäçvatara Upanishad als aus dem Lingapurāņa stammend angeführt.

"Es ist aber doch, alles dies zugegeben (evam), nicht begründet, dass es [gerade] fünfundzwanzig Principien sind, da sich noch hinsichtlich [d. h. zur Erklärung] der unentfalteten [Urmaterie], welche die Ursache des grossen Princips ist, ein weiteres ungeistiges Princip darbietet? 1). In Anbetracht dieser Meinung trägt [der Verfasser] die Haupt-Rechtfertigung vor:

69. [Unser] beider [Theorie] hinsichtlich der Urmaterie ist die gleiche.

In der That aber ist bei der Erwägung, ob es noch eine Wurzelursache für die Urmaterie gebe 2), unser beider, d. h. des [Sâmkhya-]Lehrers und des opponirenden [Vedantisten] Theorie die gleiche. Damit soll gesagt sein: Wie in der Schrift von einem Entstehen der Urmaterie die Rede ist, ebenso auch von [einem Entstehen] des Nichtwissens, — in solchen Aussprüchen wie:

"Dieses fünftheilige Nichtwissen ging aus der grossen Seele hervor." [V.P. 1 5. 5, b].

Deshalb ist mit Nothwendigkeit das Entstehen des einen [von beiden] als ein uneigentlich gemeintes zu bezeichnen, [weil wir sonst gar keine Grundursache erhalten würden]; und von diesen beiden darf man nur der Urmaterie ein uneigentliches Entstehen zuschreiben, d. h. eine Manifestation, hervorgerufen durch die Verbindung mit den Seelen und durch ähnliche [Gründe, z. B. dadurch, dass die Urmaterie von der unsichtbaren Kraft des Verdienstes und der Schuld der Wesen zum Schaffen angeregt wird]; denn [erstens] ist an einer Stelle des Kürmapuräna von dem uneigentlichen Entstehen 3) der Urmaterie und der Seelen die Rede:

"Ein Entstehen, das als Verbindung zu definiren ist, wird von dem Werk [= Urmaterie] und dem Denken [= Seele] ausgesagt.⁴)

und [zweitens] wird nirgends in der Schrift etwas von einem uneigentlichen Entstehen des Nichtwissens berichtet ⁵). Die Aussprüche aber über die Anfanglosigkeit desselben sind so zu verstehen, dass sie nur die Continuität meinen, geradeso wie die Aussprüche über die Dispositionen (våsanå) und andere [in diesem
Sinne] anfanglose Dinge, [als da sind: Verdienst und Schuld,
Liebe zum Leben u. dgl.]. Und dass das Nichtwissen, d. h. die
falsche Vorstellung, eine Eigenschaft des Innenorgans ist, steht

¹⁾ Der Opponent, ein Vedantist, meint die avidya, das Nichtwissen.

²⁾ Aph.³ 85 unrichtig: In the discussion of the Primal Agent (Nature), the cause which is the root (of all products)...

³⁾ L. gaunotpatti mit der v. l.

⁴⁾ Weder Ballantyne noch Hall (in der Ausgabe und Aph. 85, 86) haben gemerkt, dass hier ein mit samyoga-lakshanotpattil, beginnender Halbvers vorliegt. Die Uebersetzung Aph. der zufolge das Citat aus dem Kürmapuräna erst mit karma-jäänayor beginnt, ist ganz verkehrt.

⁵⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter agravanat,

im Yogasûtra [cf. 1. 8] gelehrt; darum ist dasselbe kein [besonderes, zu unseren fünfundzwanzig] hinzukommendes Princip 1).

Oder der Sinn [unseres Sûtra] könnte auch sein: für beide, für die Urmaterie wie für die Seele gilt dieselbe Begründung. Damit ist gemeint: weil wir auch von dem Entstehen der Seele in solchen Aussprüchen hören, wie:

"Aus welchem die Urmaterie und die Seele, aus welchem das sich bewegende und das unbewegliche hier [hervorgegangen], er, Vishnu, die Ursache dieses Alls, sei uns gnädig."

Demnach kommt wie der Seele, so auch der Urmaterie nur ein uneigentliches Entstehen zu; denn in der Schrift wird ihre Ewigkeit gelehrt, — auch dies gilt [für beide] in gleicher Weise. Deshalb steht fest, dass lediglich die Urmaterie die causa materialis der Welt ist, das Nichtwissen [aber] als ein Attribut der Urmaterie eine causa efficiens derselben; desgleichen ist auch die Seele [eine causa efficiens]. Wenn aber in dem Mokshadharma-[Abschnitt des Mbh. 12, 11419]:

"Nichtwissen nennt man das unentfaltete, der Schöpfung und Auflösung unterliegende²), Wissen dagegen das von Schöpfung und Auflösung freie fünfundzwanzigste [Princip, d. h. die Seele]."

die Bezeichnungen Nichtwissen und Wissen auf die Materie und die Seele angewendet werden, so sind dieselben nur in übertragener Bedeutung, als jene beiden zum Objekt habend, gebraucht; denn die Materie ist, weil der Veränderung ausgesetzt, mit der Seele verglichen, unreal, und deshalb wird sie als Objekt des Nichtwissens bezeichnet. Ebenso wird auch unter diesem Gesichtspunkt die Reihe der Produkte [vom Urtheilsorgan an] bis herunter zu den [groben] Elementen, mit ihren jedesmaligen Ursachen verglichen, Nichtwissen' genannt, [dagegen] die jedesmalige Ursache dieser [Produkte], mit diesen verglichen, "Wissen". Dass aber die Seele die materielle Ursache der Welt sei, d. h. sich [zu dieser] verändere, das wird nur als eine durch die [Verbindung der Seele mit der] Materie bedingte Anschauung (prakrty-upadhikam) in Schrift und Tradition [der landläufigen Meinung] lediglich zu Kultuszwecken nachgesprochen, ebenso wie die Sätze, dass die [Seele] handelnd oder [sich freuend, wünschend u. dgl.] sei. Denn sonst würde sich ein Widerspruch mit der Schriftstelle ergeben, die anhebt: "Nicht grob, nicht fein, nicht kurz [ist sie]")

¹⁾ Der Text in Aph.³ 86 Anm. bricht mit anāditā mitten im Compositum ab, und der Rest des Satzes ist einfach fortgelassen, nicht etwa im Anschluss an Nāgeça's oder Mahādeva's Commentar, sondern aus reiner Nachlässigkeit; tasyā anāditā soll bedeuten: it is not from eternity!

²⁾ Das nicht zu rechtfertigende masc. Odharminam ist mit dem Text des Mbh. in Odharmi vai zu verbessern, andererseits das pañcavingakah des Calcuttaer Mbh.-Textes in Okam.

³⁾ In der Upanishad-Stelle ist natürlich brahma zu ergänzen.

[Brh. 3. 8. 8]; dies ist zu bedenken. Auch mit dem Worte Mâyâ ist nichts anderes als die Materie bezeichnet; denn an der Schriftstelle "Die Mâyâ erkenne man als die Urmaterie" [Çvet. 4. 10] wird der vorher mit den Worten:

"Aus ihm erschafft der Leiter der Mäyä [d. h. Gott] alles dieses, und in diesem wird der andere [d. h. die empirische Seele] durch die Mäyä gefesselt gehalten." [Cvet. 4. 9]

besprochenen ') Mâyâ die Natur der Materie zugeschrieben. [Das gleiche ergiebt sich] auch aus Traditionsstellen wie:

"Sattva, Rajas und Tamas, das sind die drei Constituenten der Materie; aus diesen besteht die Materie, welche Vishņu's Māyā heisst, roth [als Rajas], weiss [als Sattva] und schwarz [als Tamas]: viele Kinder dieser Art besitzt sie."

Nicht aber bezeichnet das Wort Mâyâ dasjenige Nichtwissen, welches durch die Erkenntniss aufgehoben werden kann, weil es doch unsinnig wäre diesem Ewigkeit zuzuschreiben. Ferner, wenn das Nichtwissen [der Vedantisten] eine Substanz sein soll, so liegt nur ein Unterschied des Ausdrucks vor [zwischen dem Nichtwissen, resp. der Mâyâ, des Vedânta- und der Materie des Sâmkhya-Systems]; und wenn es eine Qualität sein soll, so ergiebt sich, da dasselbe dann ein Substrat haben muss, die Existenz der Materie, weil die Seele qualitätlos u. s. w. [d. h. nicht handelnd, der Veränderung nicht unterworfen] ist, [also dieses Substrat nicht sein kann]. Wenn [darauf ein Vedantist bemerkt]: "So haben wir das Nichtwissen als etwas von Substanzen, Qualitäten und Handlungen wesensverschiedenes zu erklären", [erwidern wir]: Nein, weil, wie schon [I. 24] gesagt, ein solches Ding nicht vorstellbar ist.

"Wenn es nun in dieser Weise einen Modus giebt die Begriffe Urmaterie, Seele u. s. w. zu erschliessen, wie kommt es denn, dass diese zur Unterscheidung führende Reflexion sich nicht bei allen einstellt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Wegen der Dreierleiheit der befähigten existirt kein Gesetz.

Wie die zum Hören u. s. w. [d. h. zum Belehrtwerden und Glauben berufenen], so sind auch die zum Reflektiren befähigten dreierlei Art: schwach, mittelmässig und vorzüglich. Deshalb existirt kein Gesetz, dass die Reflexion bei allen [die gleiche] sein müsse, weil [die richtige Beweisführung] von Seiten der schwachen und mittelmässigen auf Grund von Sophismen (ku-tarka) u. s. w. abgelehnt oder so dargestellt wird, als ob für das Gegentheil ebenso gute Gründe sprächen (sat-pratipakshatā) 2). Denn von den

¹⁾ půrva-prakránta = půrvokta, P.

Die folgenden Sätze zeigen, dass bådha mit manda, sat-pratipakshatå mit madhyama zu combiniren ist.

schwachen werden die vorgetragenen Schlussfolgerungen [einfach] mit einer Reihe von Sophismen abgelehnt, welche die Buddhisten u. a. [d. h. die Jainas, die Çivaiten etc.] aufgestellt haben; und von den mittelmässigen werden dieselben mit widersprechenden und falschen Argumenten, wie sie von Buddha und anderen [Lehrern] verkündet sind, so dargestellt, als ob das Gegentheil ebenso gut begründet wäre. Deshalb findet sich eine solche Reflexion [wie die oben erörterte] nur bei den besten unter den befähigten. Das ist der Gedanke 1).

Als das Wesen der Urmaterie war oben [I. 61] das Gleichgewicht der Constituenten genannt; ebenso haben die feinen Elemente und die [in der dortigen Aufzählung] folgenden [materiellen Principien, d. h. die Sinne und die groben Elemente] ihre Erklärung gefunden. Das Wesen der demnach noch übrigen zwei [Principien], des "grossen" und des Subjektivirungsorgans, beschreibt [der Verfasser nun] in den [folgenden] beiden Sütras:

71. Das erste Produkt heisst das grosse; es ist das Denkorgan.

Das erste Produkt [der Urmaterie] heisst das grosse; es ist das Denkorgan [manas²), so genannt], weil seine Funktion das Denken (manana) ist. Denken bedeutet hier "Urtheil, [Entscheidung", niccaya], und dies ist die Funktion des Urtheilsorgans (buddhi), [als welches hier das Denkorgan zu verstehen ist]; denn dass das Urtheilsorgan das erste Produkt [der Urmaterie ist], lernen wir aus solchen Stellen, wie:

"Dieser ausgestreute Same, welcher der Urmaterie und [scheinbar auch] der Seele angehört und das "grosse Princip" heisst, wird als Urtheilsprincip bezeichnet."

72. Darauf folgt das Subjektivirungsorgan.

Das auf dieses [Urtheilsorgan] unmittelbar folgende ist das Subjektivirungsorgan (ahamkûra, wörtlich 'Ichmacher'), so genannt, weil es den Begriff des [empirischen] Ich erzeugt; seine Funktion ist der Subjektivirungswahn (abhimâna). Das ist der Sinn.

Weil dieses Ichorgan die Funktion des Subjektivirungswahns besitzt³), deshalb müssen die übrigen [materiellen Principien] dessen Produkte sein; dies lehrt [der Verfasser im folgenden Sûtra]:

Hier schliesst der Commentar zu I. 70; die folgenden beiden Sätze, welche in der Ausgabe irrthümlich als zu demselben gehörig behandelt sind, bilden den Anfang des Avatårana zu 71.

²⁾ Manas steht hier im Sinne von buddhi, vgl. S. 82, Anm. 1. 3) "which brings out the Ego, in every case of cognition, the matter of which cognition would, else, have lain dormant in the bosom of Nature, the formless Objective", Aph. 3 89.

73. Die übrigen sind dessen Produkte.

Das ist verständlich. - Dadurch, dass man diese drei Sûtras [71-73] so [wie wir gethan] erklärt, beseitigt man den Verdacht, dass in ihnen eine müssige Wiederholung [von 62-64] vorliege.

Damit 1) erhalten wir aber doch einen Widerspruch gegen die Schrift und Tradition, von denen gelehrt wird, dass die Urmaterie die Ursache von allem sei?" Diesem Einwand gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

74. Die erste ist die Ursache, wenn auch [nur] indirekt durch Vermittlung jener; wie die Atome.

Wenn auch [nur] indirekt, d. h. wenn auch nicht in der Eigenschaft einer unmittelbaren Ursache, ist die erste, d. h. die Urmaterie, die Ursache des Subjektivirungsorgans und der folgenden [Principien] durch Vermittlung des "grossen" [des Urtheilsorgans] u. s. w.; wie nach der Meinung der Vaiceshikas die Atome die Ursache der Töpfe u. dgl. sind nur durch Vermittlung der Aggregate von zwei Atomen u. s. w. Das ist der Sinn.

"Da doch beide, die Urmaterie und die Seele, ewig sind, welches Moment ist denn dafür entscheidend, dass nur die Urmaterie Ursache ist?* Darauf erwidert [der Verfasser]:

75. Obschon beide früher waren, kann es, da der einen [die Eigenschaft] fehlt, [nur] die andere sein.

Obschon beide, die Seele wie die Urmaterie, früher waren als sämmtliche Produkte, kann, da der einen, d. h. der Seele, wegen ihrer Unveränderlichkeit die Eigenschaft der [materiellen] Ursache fehlt, [nur] die andere die Ursache sein. Das ist der Sinn. Für die Unveränderlichkeit der Seele ist der Hauptgrund (bija) folgender: Wenn die Seele in der Zusammensetzung [d. h. in Verbindung mit etwas anderem] 2) wirkte, müsste sie zum Zwecke eines anderen da sein, [dieser andere aber ebenso wieder zum Zwecke eines andern u. s. f.], und damit würde man einen regressus in infinitum erhalten. Wenn sie [aber] isolirt [für sich allein, asamhatya] wirkte, [d. h. die Produkte erschüfe ohne dabei der Mitwirkung eines andern zu bedürfen], so wäre man genöthigt, [da die Seele ewig ist], das "grosse" und die folgenden Produkte für ewig zu erklären. Und wenn [von den Vedantisten] angenommen wird, dass sich [die Seele] vermittelst der Materie verändere, so wollen wir doch der Einfachheit halber dieser

¹⁾ mahad-ahamkara-pañca-tanmâtrâdinâm pûrvottara-kârya-kâraṇabhava-nirûpanena, P. 2) Vgl. den Comm. zu I. 66.

allein die Veränderung zuschreiben, von der Seele aber das Schöpfersein auf Grund ihres Herrseins [nur] in uneigentlichem Sinne aussagen, wie z. B. Sieg und Niederlage, welche doch den Soldaten angehören, uneigentlich von dem König ausgesagt werden, weil dieser die Folgen des [Sieges oder der Niederlage], die Freude oder den Schmerz empfindet und Herr über jene

[Soldaten] ist. Ferner hat man, da sich die Urmaterie als Ursache [der Schöpfung] durch ein dieselbe in dieser Eigenschaft feststellendes Beweismittel 1) ergab, nach keiner weiteren Ursache zu fragen; ebensowenig wie man, da die Seele sich als Erkenner durch ein ebensolches Beweismittel herausgestellt hat, nach keinem weiteren Erkenner sucht. Auch könnte die Seele, wenn sie der Veränderung ausgesetzt wäre, gelegentlich erblinden 2), wie der Gesichtssinn, der innere Sinn und die anderen [Organe zuweilen die Kraft zur Ausübung ihrer Funktionen verlieren], und demzufolge würden [möglicherweise] Freude, Schmerz u. s. w., obwohl vorhanden, nicht empfunden werden, mithin solche Zweifel eintreten können. wie "Bin ich erfreut oder nicht?" Daraus folgt, dass die Seele die ihr eigenthümliche Kraft zu erleuchten [d. h. die Processe des inneren Organs zum Bewusstsein zu bringen] niemals einbüssen kann, also unveränderlich ist. Dies ist im Yogasûtra [4. 17, nach Vyåsa's Zählung 4, 18] mit den Worten gelehrt: "Die Funktionen des inneren Organs 3) kommen stets zum Bewusstsein, weil der Gebieter desselben, die Seele, unveränderlich ist*, und in [Vyåsa's] Commentar zu der Stelle: ,die Thatsache aber, dass die Objekte [der Thätigkeit des inneren Organs] stets zum Bewusstsein kommen, macht die Unveränderlichkeit des Geistes zweifellos 4)*. Wie es [jedoch] zugeht, dass, trotzdem [der Seele] die Kraft des steten Bewusstmachens eigen ist, nicht alles mit einem Mal zum Bewusstsein kommt, das werden wir unten [im Comm. zu I. 87 5)] auseinandersetzen.

[Der Verfasser] lehrt [nun] auch die Allgegenwart der Urmaterie, um zu rechtfertigen, dass dieselbe gleichzeitig die Ursache [von allem] ist:

76. Begrenzt ist nicht die materielle Ursache von allem.

yena pramánena tad vastu paricchidyate (pramíyate, niçciyate), tad eva dharmi-gráhaka-mánam, P.

L. andhyateam api mit der v. l, und dem MS.
 L. citta-vrttayas mit dem MS. und dem Text des Yogasütra.

⁴⁾ Diese Stelle aus dem Commentar Vyāsa's ist von Vijūānabhikshu sehr ungenau citirt; die Calcuttaer Ausgabe liest, ebenso wie ein mir gehöriges vorzūgliches MS. des Werkes: sadā jūātatvam tu manasas tat-prabhoh purushasyā 'pariņāmiteam anumópayati. 5) S. 65, Z. 20 der Ausgabe.

Die materielle Ursache von allem, d. h. die Urmaterie, ist nicht begrenzt; das bedeutet: sie ist alldurchdringend. Dass [die Urmateriel die materielle Ursache von allem ist, bedeutet eine charakteristische Eigenschaft, welche den Grund dafür [d. h. für die Allgegenwart] in sich trägt; denn diese [Eigenschaft] kann nicht etwas begrenztem angehören. "Es ist aber doch nicht richtig der Urmaterie Unbegrenztheit zuzuschreiben; denn die Urmaterie ist ja nicht etwas von den drei Constituenten, Sattva u. s. w., verschiedenes, wie sich aus dem Sûtra unten [VI. 39] ergiebt: Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr, weil sie dieselbe bilden", und wie mit deutlichen Worten im Yogasûtra und im Commentar [zu demselben] festgestellt ist 1). Auch sind die Qualitäten, welche diesen [Constituenten], Sattva u. s. w., in der Folge beigelegt werden, Leicht-, Unstät- und Schwersein etc., nicht vereinbar mit der Behauptung, dass [die Constituenten] alldurchdringend seien; ebensowenig sind [unter dieser Voraussetzung die Vorgänge] begreiflich, welche die Veranlassungen für die Schöpfung und [für die Weltauflösung] sind, nämlich die Verbindung, Trennung u. s. w. [d. h. das Abnehmen und Zunehmen der Constituenten]. Darauf erwidern wir: Begrenztsein bedeutet hier Charakterisirtsein durch dasjenige, was [ein Ding] in seiner Eigenschaft als positives im Gegensatz zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt, [wie z. B. ein Topf in dieser Weise durch das Topfsein charakterisirt wird]; und die Negation dieses Begriffes ist Allgegenwart. Demnach ergiebt sich, da das "Ursache der Welt Sein' nicht [die Urmaterie] als etwas positives im Gegensatz zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt, als Resultat die ,Allgegenwart der Urmaterie'2). Wie die Allgegenwart des Odems in sämmtlichen Körpern der vegetabilischen und animalischen

 Der Opponent meint, dass die Urmaterie, wenn sie aus drei bestimmten Theilen bestehe, deshalb etwas begrenztes sein müsse.

²⁾ Für diese beiden schwierigen Sätze gab mir der Pandit folgende Erklärung: daiçikâ dig-vrttayo (= deçe vartamânâh) ye iha ghato nâsti, iha pato nâsti 'tyâdi-pratîti-siddhâ abhâvâs, teshâm pratiyogino ghata-patâdayas, tan-nishtha pratiyogitâ ghatatva-patatvâdy-avacchinna bhavatîti tâdrça-pratiyogitâvacchedakam tad eva ghatatva-patatvâdi, tâdrça-dharmâvacchinnatvam eva ghatapatâdinâm = paricchinnatvam | etâdrçasya paricchinnatvasyâ bhâva-bhûtam yad vyâpakatvam, tad eva câ 'paricchinnatvam ihocyate || (Hier beginnt die Erklärung des zweiten Satzes) pûrvopadarçita-(d. h. iha ghato nâstî 'ti)-abhâva-pratiyogitâvacchedakatvam, yathâ ghatatvâdi, naivam prakrtitvasya bhavati, iha prakrtir nâstî 'ty abhâvâprasiddheh | yah kutracid deçe na vartate, sa paricchinnah, yat in sarvatraiva vidyate, so 'paricchinno bhâvah, asti ca prakrtis tatheti siddham tavyâ aparicchinnatvam iti nishkarshah, pûrvasyâ vâco yukteh || atra prakrter aparicchinnatvam na purushasye 'vâ 'navayavatve sati vyāpakatvam abhidadhmahe, yena syâd ittham anupapatti-sambhavah (geht auf das obige nopapadyante des Opponenten), kim tu sâvayavatve sati sârvatrīkatvam ity-evam-kathane na kimcid anupapannam iti sarva-samdarbhâ-'bhisamdhir iti sûkshma-drçâ vibhâvanîyam ||

Welt und anderwärts [wo es noch etwa organische Körper geben könnte] schon durch den allgemeinen Begriff des Odems ausgesagt wird, wegen der Verbindung der einzelnen Formen des Odems mit allen Körpern, ebenso steht es auch mit der Allgegenwart der Urmaterie.

Die Bewegungslosigkeit, Einheit und sonstigen [Eigenschaften] der Urmaterie werden wir in dem Sûtra [I. 128] erörtern, in welchem die Gleich- und Verschiedenartigkeit [der Constituenten] gelehrt wird.

Nicht allein deshalb [gehört die Urmaterie nicht zu den begrenzten Dingen], weil sie die materielle Ursache von allem ist, sondern

77. Auch wegen der Schrift, welche sagt, dass jene entstanden sind.

Auch weil wir aus der Schrift erfahren, dass jene, d. h. die begrenzten Dinge, entstanden sind. Denn wir lernen aus solchen Schriftstellen wie "Was aber beschränkt ist, das ist sterblich" [Chând. 7. 24. 1], dass das begrenzte, da ihm das Sterben eigen ist, entstehen muss; und aus anderen Schriftstellen. Das ist der Sinn.

Um jetzt zu rechtfertigen, dass die Urmaterie die [Grund]ursache ist, widerlegt [der Verfasser die Annahmen], dass das Nichtsein oder etwas anderes [das Werk, vgl. Sütra 81] die [Grund]ursache sei:

78. Aus dem unrealen kann sich das reale nicht ergeben.

Aus dem unrealen, d. h. dem nichtseienden, kann sich das reale nicht ergeben, d. h. kann das seiende nicht entstehen, weil durch die Entstehung der Welt aus einem Hasenhorn [d. h. aus einem Unding] unter anderm 1) die Erlösung [der früher aus den Banden der Materie befreiten Seelen] hinfällig werden würde, [da diese durch eine aus dem Nichts entstehende Welt aufs neue gebunden werden könnten]; und weil [zweitens] dieses [Entstehen von etwas aus nichts] der Erfahrung widerspricht. Das ist der Sinn.

"So lasst auch die Welt nur etwas unreales sein, wie Träume u. dgl." Auf diese Bemerkung [eines buddhistischen Vijñânavâdin oder Yogâcâra] erwidert [der Verfasser]:

âdi bedeutet z. B. die göttliche Würde Hiranyagarbha's (die durch die Verschuldung des Sohnes einer Unfruchtbaren', d. h. durch eine aus dem Nichts entstehende Verschuldung, hinfällig werden könnte).

79. Weil sie nicht widerlegt werden kann und nicht einer fehlerhaften Ursache entstammt, ist sie nicht etwas unreales.

Die empirische Welt kann nicht wie ein Traumbild durch die [Aussprüche der] Schrift und die anderen Erkenntnissmittel widerlegt werden; ebensowenig entstammt sie, wie das [auf einer Erkrankung des Gesichtssinnes beruhende] Gelberscheinen der [thatsachlich weissen] Muschel, fehlerhaften [d. h. kranken] Sinnen oder ähnlichen [Ursachen, als da wäre das Geblendetsein u. s. w.], weil es keinen Beweis für die Annahme eines Fehlers [an der Ursachel giebt. Darum ist das Produkt nicht etwas unreales: das ist der Sinn. - Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: ,Durch Schriftstellen wie .[Alle] Umgestaltung ist [nur] eine Bezeichnung, die auf [blossen] Worten beruht; in Wahrheit [sind alle Umgestaltungen in der Form von Töpfen] nichts als Thon u. s. w. [Chând, 6, 1, 4] wird aber doch die Erscheinungswelt widerlegt, und dieser Widerlegung zufolge haftet doch auch an der Ursache der Welt (sva) der Fehler, den wir Nichtwissen nennen", [so antworten wir]: Nein! denn, weil sonst die Giltigkeit des Gleichnisses von dem Thon hinfällig wäre, meinen derartige [Schrift-] stellen [nicht die absolute Nichtexistenz, sondern nur] eine solche Nichtexistenz [der empirischen Welt], welche als Unbeständigkeit (asthairya) im Vergleich mit [der Beständigkeit] ihrer Ursache zu bezeichnen ist; und [zweitens] weil sonst die Aussprüche über Erschaffung u. s. w. [d. h. Dauer und Vergehen der Welt diesen Schriftstellen] widersprechen würden. Ferner würde die Widerlegung [der Existenz] der Erscheinungswelt durch die Schrift auf die [Schrift] selbst Anwendung finden, und dadurch dass auch sie selbst, weil der Erscheinungswelt angehörig, somit widerlegt wäre, würde hinwiederum der von ihr gelehrte Inhalt [dem Verdacht] der Zweifelhaftigkeit ausgesetzt sein. Deshalb bestreiten zwei Vedântasûtras mit allem Nachdruck die Annahme, dass die dem Wachenden erscheinende Welt auf eine Stufe mit Traumbildern und solchen [Undingen], wie einer Blume in der Luft, zu stellen sei; [erstens] wegen der Wesensverschiedenheit, die sich unter anderm 1) darin äussert, dass [jene Dinge] widerlegt werden können, [die Erscheinungswelt aber] nicht, und [zweitens], weil [die letztere] appercipirt wird. [Diese beiden Vedantasutras sind 2. 2. 29, 30] *): Auch wegen der Wesensverschiedenheit ist sie nicht gleich Traum-

¹⁾ âdi bedeutet: darin, dass die Erscheinungswelt allen Menschen dieselben Bilder darbietet, die Traumwelt dagegen verschiedene (âdi = vilakshanânubhava-vishayatva-samânânubhava-vishayatva, P.)

²⁾ Der Text der Citate ist mit dem Çuddhipattra und dem MS.: vaidharmyac ca na svapnadivad iti, bhava upalabdheç ce 'ti ca; doch ist dabei nur der Wortlaut des ersten Sutra richtig wiedergegeben, das zweite heisst in der That: na bhavo 'nupalabdheh.

bildern u. s. w.", und "Sie ist real wegen der Apperception". Ebenso zielen derartige Aussprüche wie "Nicht so, nicht so" [Brh. 2. 3. 6] nur auf die Unterscheidung, wollen aber nicht die Erscheinungswelt als solche (svarûpatah) negiren, wie aus dem Vedântasûtra [3. 2. 22] hervorgeht: "Denn [die Schrift] verneint das vorerwähnte So-und-so-sein". In dieser Weise sind auch andere Stellen [der Schrift] von uns im Commentar zur Brahmamîmâṃsâ erklärt worden.

[Der Verfasser] begründet nun den obigen Satz [Sûtra 78]: "Aus dem unrealen kann sich das reale nicht ergeben":

80. Wenn sie Realität besitzt, so ist [auch] wegen der Verbindung damit dessen Wirklichkeit gegeben; wenn sie keine Realität besitzt, woher kann, da dieses [dann auch] keine besitzt, dessen Wirklichkeit kommen?

Wenn sie — die Ursache — Realität, d. h. Existenz besitzt, so ist wegen der Verbindung damit, d. h. wegen der Verbindung mit dem Sein, die Bedingung für die Wirklichkeit des Produkts gegeben; wenn die Ursache aber keine Realität, d. h. keine Existenz besitzt, wie kann, da dieses [dann auch] keine besitzt, d. h. da [dann] auch dem Produkt kein Sein gehört, das Produkt als ein wirkliches Ding zu Stande kommen? Denn das Produkt muss ja durchaus den Charakter seiner Ursache tragen. Das ist der Sinn.

"Trotzdem kann doch das Werk, weil dieses [zur Erklärung des Schöpfungsaktes] unumgänglich ist, einfach die Ursache der Welt sein; wozu also die Theorie von der Urmaterie?" Auch dagegen wendet sich [der Verfasser]:

81. Nicht das Werk, weil es nicht materielle Ursache sein kann.

Auch das Werk ist bekanntlich nicht ein reales Objekt, d. h. das Werk, die causa efficiens, ist nicht Grundursache [causa materialis], weil Qualitäten nicht materielle Ursache für Substanzen sein können. Denn die Theorie muss sich durchaus im Einklang mit der Empirie halten; und dass die von den Vaiçeshikas aufgeführten Qualitäten [zu welchen, wenn auch nicht das Werk als solches, so doch die aus ihm sich ergebende unsichtbare Kraft gehört] materielle Ursachen seien, ist nirgends durch die Erfahrung gelehrt. In unserem Sütra (atra) bezeichnet das Wort Werk auch das Nichtwissen u. s. w. [d. h. noch Zeit und Raum] mit, weil auch diese in gleicher Weise Qualitäten sind und deshalb nicht materielle Ursache sein können. Wenn [man] aber [mit den Anhängern Çankara's annimmt, dass] das Nichtwissen eine an dem

Geiste haftende [und die demselben eigne Kraft des Erkennens hindernde] Substanz sei, vergleichbar z. B. der Staarhaut am Auge, dann ist 'Grundursache' [wie wir sagen] nur eine andre Bezeichnung [für Nichtwissen].

Hiermit ist gezeigt, wie Materie und Seele sich in der Weise unterscheiden, dass [die erste] sich verändert, [die zweite] sich nicht verändert, und darin, dass [die erste] zum Zwecke der anderen, [die zweite aber] nicht zum Zwecke eines andern da ist. Jetzt erörtert [der Verfasser] in fünf Sütras den oben in dem Sütra [6] "Kein Unterschied besteht zwischen den beiden" ausgesprochenen [Lehrsatz], dass nur die unterscheidende Erkenntniss vermittelst der Aufhebung der Nichtunterscheidung das höchste Ziel der Seele herbeiführe, dass aber vedische Ceremonien nicht unmittelbar zu demselben führen:

82. Auch aus dem in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebenen resultirt dasselbe nicht; weil man wegen der Erwirkbarkeit [eines Erfolges] an die Wiederkehr gebunden ist, ist [dieser] nicht das Ziel der Seele.

Mit dem Worte 'auch' wird der Anschluss an die oben [I. 2] 'Aus einem sinnlichen Dinge resultirt es nicht" besprochenen sinnlichen [Mittel hergestellt]. Was von dem Lehrer überliefert wird, heisst die heilige Ueberlieferung, und das ist der Veda; das von diesem angeordnete Opfer u. s. w. ist 'das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene' Werk¹). Auch aus diesem resultirt das vorher beschriebene Ziel der Seele nicht, weil man wegen der Erwirkbarkeit des durch [Ceremonien-]Werk zu erreichenden [Erfolges] einer neuen Wiederkehr [d. h. Geburt] verfallen ist, mithin [ein solcher Erfolg] das absolute Ziel der Seele nicht sein kann. Das ist der Sinn. Und für die Vergänglichkeit eines durch Werke erreichten Erfolges haben wir das Zeugniss der Schrift: "Wie hier auf Erden der durch Werke erworbene Besitz (loka) zu Grunde geht, geradeso geht in jener Welt der durch Ceremonien erworbene Besitz zu Grunde" [Chând. 8. 1. 6]²).

Mit dem Sûtra [I. 16] "Nicht durch das Werk, weil dieses einem andern angehört" war oben [die Ansicht] beseitigt, [dass] das Gebundensein durch das Werk [hervorgerufen werde], und jetzt wird [die Annahme] beseitigt, [dass] die Erlösung [durch das Werk zu erreichen sei]; deshalb liegt keine müssige Wieder-

Bis auf das Schlusswort karma stand diese Erklärung wörtlich schon in dem Commentar zu I. 6 (S. 13, Z. 18).

L. karma-jito und punya-jito mit dem MS. und dem Text der Upanishad. In Çankara's Commentar zu der Stelle wird loka durch parâdhînopabhoga erklart.

holung vor. Wenn [jedoch Jemand einwenden sollte]: . Wie durch den oben angeführten Grund, dass [nämlich das Werk] einem andern angehört, [der Gedanke widerlegt ist, dass] das Werk [die Veranlassung | für das Gebundensein [sei], so ist doch auch [durch eben diesen Grund der Gedanke] so gut wie widerlegt, dass dasselbe die Veranlassung für die Erlösung sei, und deshalb taucht doch eine [solche] Vermuthung nicht noch einmal auf, [so erwidern wir: Dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn da die Nichtunterscheidung sich als die Ursache des Gebundenseins herausgestellt hat, wird mit Recht constatirt, dass die Werke, weil aus der eine bestimmte Seele betreffenden Nichtunterscheidung hervorgehend, zu eben dieser Seele in Beziehung stehen, [indem sie nämlich das Empfinden [den bhoga] der betreffenden Seele veranlassen. Darum ist die Vermuthung nicht unberechtigt, dass wohl die Werke gelegentlich auch die Erlösung der Seele, für welche sie wirken, hervorrufen könnten] 1).

"Wenn das so ist [evam, d. h. wenn dem vorigen Sütra zufolge die Beobachtung der rituellen Vorschriften des Veda nicht zur Erlösung aus dem qualvollen Kreislauf des Lebens führt], wie sind dann die Schriftstellen zu erklären, welche besagen, dass derjenige nicht wiederkehrt [d. h. nicht wiedergeboren wird], welcher durch das Verehrung genannte Werk, durch das Sterben an einem heiligen Badeplatz und ähnliches [frommes] Werk in der Weise, wie die Fünf-Feuer-Lehre ²) es beschreibt, zu Brahman's Welt gelangt ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

83. Die darauf bezüglichen Schriftstellen über die Nichtwiederkehr gelten von demjenigen, welcher die unterscheidende Erkenntniss erreicht hat.

Die 'darauf', d. h. auf das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene Werk, bezüglichen Schriftstellen über die Nichtwiederkehr der zu Brahman's Welt gelangten gelten nur von demjenigen, der in Betreff dieses [Werkes] die unterscheidende Erkenntniss erreicht hat. Denn sonst würden [diese Stellen] im Widerspruch mit anderen Aussprüchen [der Schrift] stehen, welche lehren, dass auch noch aus Brahman's Welt eine Wiederkehr stattfindet. Das ist der Sinn. Dementsprechend ³) ist auch die [in jenen Schrift-

aviveko bandhasya hetuli siddho 'stî 'ti yasya purushasya 'vivekena yani karmani jatani santi, tani tasyawa purushasya bhogapavargau janayishyantî 'ti tadiyatvam (= tatpurusha-sambaddhatvam) vyavasthitam tasmat tatpurushiya-karmanam yatha tatpurushiya-bhoga-janakatvam, tathaiva kadacit tatpurushiya-moksha-janakatvam api syad ity evo 'papadyate çanka, P.

S. Brh. 6. 2. 9—15, Chând. 5. 4—10 und Deussen's Darstellung dieser Lehre, System des Vedanta, S. 390 ff,

³⁾ L. tathá ca mit der v. l.

stellen verheissene] Nichtwiederkehr nur eine Frucht der unterscheidenden Erkenntniss, nicht aber des Werkes unmittelbar. Dies wird [der Verfasser der Sütras] ausführlich im sechsten Buche erörtern, und im Commentar zur Brahmamimämsä haben wir die Schriftstellen für die beiden [Fälle, d. h. für die Nichtwiederkehr und für die Wiederkehr aus Brahman's Welt] angeführt und erklärt.

Die Frucht des Werkes aber nennt [der Verfasser] im folgenden:

84. Schmerz über Schmerz, wie aus dem Uebergiessen mit Wasser nicht Befreiung von der Erstarrung erfolgt.

Aus dem in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebenen [Werke] aber entsteht, da ihm unter andern Verschuldungen die der Tödtung anhaftet und da [demnach] durch dasselbe leidvolle Empfindungen hervorgerufen werden, Schmerz über Schmerz, d. h. lediglich eine Kette von Schmerzen, nicht aber Befreiung von der [inneren] Erstarrung, d. h. Aufhören der Nichtunterscheidung, — die Befreiung vom Schmerze aber steht gar noch in weiter Ferne —, gleichwie aus dem Uebergiessen eines an Erstarrung leidenden mit Wasser nur ein Fortwirken des Schmerzes ¹) erfolgt, nicht aber Befreiung von der Erstarrung. Das ist der Sinn. So heisst es:

"Wie man schlammige Nässe nicht durch Schlamm, noch einen Branntweinrausch durch Branntwein, so kann man auch nicht eine Tödtung eines lebenden Wesens [durch andere Tödtungen, d. h.] durch Opfer gut machen". [Bhäg. P. 1, 8, 52]

Ebenso erfahren wir [vgl. Bhåg. P. 3, 16, 2], dass auch Jaya, Vijaya und andere Diener Vishņu's, die sich schon in Brahman's Welt befunden, in der Wiedergeburt als Dämonen eine Kette von Schmerzen zu erleiden hatten. Und in Kårikå [2] ist folgendes gesagt:

"Den sinnlichen [Mitteln] steht auch das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene gleich; denn [auch] dieses ist behaftet mit Unreinheit, Vergänglichkeit [des erzielten Erfolges] und [dem Mangel], dass es immer noch ein höheres Ziel als das durch dieses Mittel erreichbare giebt."

"Es wird aber doch in der Schrift gelehrt, dass sich aus einem Werke, mit dem man keinen Wunsch verbindet, nämlich aus einem im Innern geübten Opfer, aus Gebet und [Meditation], nicht Schmerz, sondern Erlösung als Frucht ergebe." Darauf erwidert [der Verfasser]:

Ich ziehe das duhkha-vyttir der v. l. dem von Hall gewählten duhkhanvyttir vor; das MS. liest duhkha-nivyttir.

85. Ob mit oder ohne Wunsch, weil die Erwirkbarkeit nicht verschieden ist.

Ob das Werk mit oder ohne Wunsch gethan wird, es entsteht Schmerz über Schmerz. Warum? Weil die Erwirkbarkeit [des erreichten Erfolges] nicht verschieden ist 1), [da dieser eben in beiden Fällen auf Werken beruht]. Das bedeutet: weil auch die durch [Ceremonien-]Werk erreichte, durch die Klärung des Sattva [im Innenorgan] vermittelte Erkenntniss von der Art der drei Constituenten ist, mithin das Wesen des Schmerzes an sich trägt. Auch aus solchen Schriftstellen wie:

"Nicht durch Opferwerk, nicht durch Nachkommenschaft noch durch Reichthum, [nur] durch Entsagung erlangten einige die Unsterblichkeit." [Taitt. År. 10. 10. 3]

folgt, dass sich aus dem Werk nicht unmittelbar die Erlösung als Frucht ergiebt. Das ist der Gedanke. ,Durch Entsagung' heisst: indem sie dem Subjektivirungswahn entsagten. Einige, nur diese und jene, erlangten, d. h. gewannen die Unsterblichkeit, nicht alle; weil das Aufgeben des Subjektivirungswahns aus der Erkenntniss der Wahrheit entspringt und darum selten zu finden ist. Das ist der Sinn.

"Warum ist denn nicht auch nach eurer Meinung das durch die Erkenntniss erwirkte [d. h. die Erlösung] schmerzvoll, da [doch auch in diesem Fall] die Erwirkbarkeit nicht verschieden ist?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

86. Dem für immer erlösten wird als höchste [Frucht] nur die Vernichtung des Gebundenseins zu Theil; [deshalb] ist sie nicht gleichartig.

Dem für immer erlösten, d. h. dem seinem Wesen nach erlösten, wird nur das durch die Aufhebung der Ursache, d. h. des Nichtwissens, herbeigeführte oben beschriebene Aufhören des Gebundenseins als höchste, absolute Frucht der unterscheidenden Erkenntniss zu Theil - und zwar gilt diese Vernichtung [des Gebundenseins] für alle Zeit -, nicht aber ein positives Erzeugniss gleich dem eines Werkes, wie Freude u. dgl., da dieses vergänglich sein und demnach Schmerz erregen würde. Und das Werk kann nicht ohne die anerkannte Ursache [d. h. ohne die unmittelbare Unterscheidung] an sich das Nichtwissen aufheben. Somit ist, da die Erkenntniss eine unvergängliche Frucht hervorbringt 2), die Erkenntniss und das Werk nicht gleichartig. Das ist der Sinn. Nach der Erkenntniss ist keine weitere Wiederkehr mehr möglich, was deshalb feststeht, weil [durch sie] die Ursache [der Wieder-

2) L. jñánasyá 'kshaya-phalakatván na mit der v. l. und dem MS.

¹⁾ D. h. weil die Thatsache des Erwirktseins dieselbe bleibt.

geburt], d. h. die Nichtunterscheidung, aufgehoben ist. Demzufolge haben wir schon erklärt, dass lediglich die unterscheidende Erkenntniss das direkte Mittel zur Befreiung 1) ist.

Jetzt werden die Mittel (pramana) geprüft, welche ihrerseits direkt zu dieser unterscheidenden Erkenntniss führen. Denn aus solchen Schriftstellen wie "Das Selbst fürwahr muss erschaut, gehört und logisch erwogen werden" [Brh. 2. 4. 5; 4. 5. 6] lernen wir, dass das Selbst durch drei Erkenntnissmittel erfasst wird. Was aber [von diesen drei Mitteln] verschieden ist, das Werk u. dgl. [d. h. Frömmigkeit, Glaube], das dient nur zur Klärung und zu sonstiger [Vorbereitung] des Denkorgans (manas) und der übrigen Erkenntnissmittel.

87. Die genaue Bestimmung eines [früher] weder mit beiden noch auch mit einem von beiden in Berührung gekommenen Objektes ist richtige Erkenntniss; und was mit Sicherheit dazu führt, ist das dreifache Erkenntnissmittel.

"[Früher] nicht in Berührung gekommen' heisst [früher] nicht zu dem Erkenner (pramâtar) gelangt', kurz "noch unbekannt'. Die genaue Bestimmung, die Feststellung eines so beschaffenen Objektes, d. h. realen Dinges, ist richtige Erkenntniss (pramâ)²); und sei nun diese allen beiden, dem Innenorgan und der Seele, angehörig oder nur [wie andere meinen] einem von ihnen, in beiden Fällen ist dasjenige, was mit Sicherheit zu dieser richtigen Erkenntniss führt, d. h. bei dem die Nichterreichung des Resultats unmöglich ist, [also] die Ursache [desselben], das Erkenntnissmittel; und dieses ist dreifach ³) in unten zu beschreibender Art. Das ist der Sinn.

"Noch unbekannt" [haben wir vorher erklärt] um die Erinnerung auszuschliessen, "eines realen Dinges" um den Irrthum, "Feststellung" aber um den Zweifel auszuschliessen.

Wenn nun hier der Sitz des Resultats, d. h. der richtigen Erkenntniss, nur in die Seele verlegt wird, so ist eben die Affektion des Innenorgans Erkenntnissmittel; und wenn er nur in das Innenorgan verlegt wird, so ist [im Falle der Sinneswahrnehmung] die Berührung der Sinne⁴) [mit dem Objekt] u. s. w.⁵) Erkenntniss-

¹⁾ L. sákshád-dhánopáya mit dem MS.

Setze eine Interpunktion hinter pramâ und tilge die hinter bhavatu
 in der folgenden Zeile.

³⁾ L. káranam tat pramánam tac ca trividham mit der v. 1. und

⁴⁾ L. tade 'ndriya⁰, anstatt tadâ tûktendriya⁰, mit der v. 1. und dem MS. 5) âdi bedeutet: im Falle der Schlussfolgerung die logische Reflexion (parâmarça) und im Falle des zuverlässigen Ausspruchs (der autoritativen Ueberlieferung, çabda) die Erinnerung an den Wortsinn.

mittel. [Bei der zweiten Anschauung] aber ist die Seele nur Zeuge der richtigen Erkenntniss, nicht erkennendes Subjekt (pramâtar). Erklärt man jedoch beides, das Erfassen von Seiten der Seele und die Affektion des Innenorgans für Erkenntniss, so sind die beiden Arten der genannten Vorgänge [d. h. erstens die Affektion des Innenorgans und zweitens die Berührung der Sinne mit dem Objekt u. s. w.] Erkenntnissmittel, dieser Zweiheit der Erkenntniss entsprechend. Wenn aber der Ausdruck Erkenntnissmittel auf das Gesicht und die übrigen [Sinne] angewendet wird, so wisse man, dass dies durchaus nur mittelbar zu verstehen ist. In dem Commentar zu dem [Yogasûtra] des Patañjali aber ist [mit Recht] von dem göttlichen Vyasa nur das der Seele obliegende Erfassen 1) als Erkenntniss bezeichnet; denn da die Organe ausschliesslich im Dienste der Seele wirken, darf man [auch] das Resultat nur in die Seele verlegen. Darum ist auch hier [im Sâmkhya-System von den drei angeführten Anschauungen] diese die beste Lehre. Und man darf nicht sagen: "Wie kann das Erfassen von Seiten der Seele, welches das Wesen derselben ausmacht 2), ein Resultat sein. da es doch ewig ist!", weil zwar die reine [objektlose Erkenntniss] ewig, die von den Objekten beeinflusste hingegen ein Produkt ist, oder [sagen wir]: weil nur die Beeinflussung der Seele durch die Objekte das Resultat ist. In folgender Art ist der Hergang zu denken: Durch die auf der Vermittlung der Sinne 3) beruhende Berührung mit den Objekten [im Falle der Sinneswahrnehmung] oder durch die Beobachtung eines charakteristischen Merkmals [im Falle der Schlussfolgerung] u. s. w. [d. h.: oder durch die Erinnerung an den Wortsinn im Falle des zuverlässigen Ausspruchs] entsteht zuerst eine Affektion des Innenorgans, die der Form der Objekte entspricht. Dabei unterscheidet sich [die durch Sinneswahrnehmung entstandene Erkenntniss von der durch Schlussfolgerung oder das Wort einer Autorität hervorgerufenen] in der Weise, dass [bei ihr] die aus der Berührung der Sinne [mit den Objekten] hervorgehende Wahrnehmungsaffektion (pratyakshâ vrttir) in dem durch die Sinne charakterisirten 4) Innenorgan haftet; denn durch die das Auge angreifende Krankheit der Galle entsteht eine gallenartige [d. h. die Aussendinge in gelber Farbe erscheinen lassende] Affektion [des Innenorgans], durch andere Störungen anderer [Sinne] andere [Affektionen des Innenorgans mit anderen Wirkungen] 5). Diese durch den Einfluss der Objekte hervorgerufene

¹⁾ L. purusha-nishtha eva bodhah mit der v. l. und dem MS.

Das Compositum purusha-bodha-svarûpam ist aufzulösen: purushasya bodhah purushasya svarûpam.

³⁾ Ist im Anschluss an Vyåsa's Commentar zu Yogasûtra 1. 7 gesagt.

indriya-viçishta⁰ = indriya-sahakṛta⁰, P.
 Damit soll gesagt sein, dass bei der Sinneswahrnehmung die Beschaffenheit der Affektion des Innenorgans von der Beschaffenheit der Sinne abhängig ist.

Affektion [des Innenorgans] wird nun in der Art eines Reflexes auf die Seele übertragen und kommt so zum Bewusstsein (bhâsate); denn da die Seele unveränderlich ist, kann sie nicht selbst wie das Innenorgan die Form der Objekte annehmen; und ,die Form der Objekte annehmen' bedeutet ja nichts anderes als ,die Objekte erfassen' 1), weil eine andere [Erklärung des letzteren Begriffes] schwerlich zu geben ist. Diesen Gedanken wird [der Verfasser VI. 28] mit den Worten ausdrücken: "Wie im Falle der Hibiscus-Blume und des Krystalls liegt keine Färbung [keine Beeinflussung] vor, sondern ein Wahn*, und ein Yogasutra [1. 4] sagt: "Zu anderer Zeit [als der der Concentration] hat [die Seelel die gleiche Form mit den Affektionen". Auch lehrt die Tradition:

"In diesen grossen Spiegel [die Seele] fallen alle Bilder der Dinge; sie reflektiren in ihm, wie die Uferbäume in einem Teich." [vgl. S. 16].

Und der Commentar [des Vyåsa] zum Yoga-[Sûtra 1. 7] sagt: Die Seele ist die bewusstmachende Nachempfinderin (pratisamvedin) [der Vorgänge] des Innenorgans 2). Die bewusstmachende Nachempfindung ist der Reflex der [unbewussten] Empfindung [des Innenorgans] wie der Widerhall [der Reflex des Schalles ist]; und der Sitz dieser [Nachempfindung ist die Nachempfinderin]; das ist der Sinn. Darum findet, obwohl die Seelen unveränderlich, allgegenwärtig und geistigen Wesens sind, nicht ein Bewusstmachen sämmtlicher Dinge in jedem Augenblick statt, weil [die Seelen] wegen ihrer Unberührtheit nicht von selbst [ohne die Affektion der Innenorgane] die Form der Objekte annehmen, und weil bekanntlich in dem Innenorgan - im Falle übersinnlicher und ähnlicher [d. h. wegen zu grosser Entfernung nicht mehr wahrnehmbarer Dinge] — das Erfassen der Objekte ohne das Annehmen ihrer Form durch die blosse Verbindung nicht vor sich geht. Und das Gesetz, dass auf die Seele nur die Affektionen des betreffenden zu ihr gehörigen Innenorgans ihren Reflex zu werfen im Stande sind, wird auf Grund des Thatbestandes (phala-balát) aufgestellt 3); geradeso wie man sagt, dass nur farbige Gegenstände, aber keine anderen, im Wasser und sonstigen [Spiegelflächen] reflektiren können. Doch ist [beiläufig] nicht die Thatsache des mit Farbe Behaftetseins die Bedingung für das Auftreten des Reflexes überhaupt, weil, wie bekannt, auch der Schall seinen Reflex in der Gestalt des Widerhalls hat 4); und man darf nicht sagen, dass der Widerhall nur ein zweiter [realer] von dem [ursprünglichen]

2) Setze eine Interpunktion hinter iti.

4) D. h. Alles was in Spiegelflächen refiektirt, muss farbig sein, aber die Fähigkeit zu refiektiren ist als solche nicht auf farbige Objekte beschränkt.

¹⁾ Vgl. S. 10, Z. 22 der Ausgabe: grahanam ca tad-âkâratâ.

³⁾ tattat-purushiya-buddhi-vrttaya eva tattat-purushe sviya-pratibimbam dátum kshamante, na tu purushântarînâ itî 'yam vyavasthâ pratiniyataphalanusarena kalpyate, P.

Schall hervorgebrachter Schall sei; denn sonst wäre man zu der Annahme genöthigt, dass auch z. B. die Röthe in dem Krystall [als etwas reales] durch die Annäherung der Hibiscus-Blüthe hervorgebracht werde, und damit würde die Lehre von der Unwirklichkeit der Reflexe hinfällig sein. Der [eben erwähnte auf die Seele fallende] Reflex des Innenorgans ist nun nur als eine besondere Art von Veränderung [des Innenorgans] zu der Form des reflektirenden Objektes zu beurtheilen, wie eine solche im Wasser und anderen [Spiegelflächen] erscheint. Einige 1) lehren jedoch: "Der Geist, der sich in dem afficirten Innenorgan (vrtti) abspiegelt, erleuchtet dasselbe [d. h. bringt die Affektion zum Bewusstsein]; und demnach 2) bedeutet dieser in dem afficirten Innenorgan befindliche Reflex, dass der Geist Objekt für jenes afficirte Innenorgan ist; aber [umgekehrt] einen Reflex des afficirten Innenorgans in dem Geiste giebt es nicht. Das ist unrichtig; denn [erstens] hat eine blosse [unbegründete] Erwägung, die im Widerspruch mit der auseinandergesetzten Lehre steht, keine Beweiskraft; und [zweitens] folgt aus dem Nichtvorhandensein eines für die eine oder andere Seite Ausschlag gebenden Grundes, dass das afficirte Innenorgan und der Geist gegenseitig, eines in dem andern, reflektirt, d. h. dass [zwischen beiden] eine Art von Verbindung existirt, die wir als gegenseitiges Objektsein bezeichnen können; und [drittens] muss man, da bekanntlich im Falle äusserer [Objekte] nur das die Form eines Gegenstandes Haben Objektsein bedeutet, auch in Betreff des inneren [zwischen Geist und Innenorgan obwaltenden Verhältnisses] erklären, dass nur das die Form des einen oder anderen Gegenstandes Haben [resp. Annehmen] Objektsein sei 3). Wenn aber gewisse Dialektiker behaupten, dass das Objektsein [eines Dinges] mit der Wahrnehmung gar nichts zu thun habe, so kann es nach deren Meinung keine Eigenthümlichkeit geben, auf Grund deren sich die einzelnen Wahrnehmungen unter einem einheitlichen Begriff zusammenfassen lassen 4), und damit wäre es für sie unmöglich einen solchen einheitlichen Ausdruck zu gebrauchen, wie:

An deren Spitze V\u00e5caspatimi\u00fcra steht; vgl. dessen Commentar zu K\u00e5rik\u00e5 5.

²⁾ L. tathá ca mit der v. L und dem MS.

³⁾ D. h. die Thatsache, dass der Geist die Form des durch diese oder jene Wahrnehmung afücirten Innenorgans annimmt, bedeutet das Objektsein des Innenorgans, und die Thatsache, dass das Innenorgan die Form der Lichthaftigkeit des Geistes annimmt, bedeutet das Objektsein des Geistes. Vastusthale 'rthäkärataiva vishayatâ siddhâ 'sti | tathâ ântare (= antarvartibuddhi-purusha-sthale) 'pi ghata-paṭâdy-ākâra-buddhivṛtty-âkâratâ yâ purushasya, sâ purusha-nirāpitâ buddhivṛtti-nishthâ vishayatâ | yâ ca buddheh prakâçâkâratâ, sâ buddhivṛtti-nirāpitâ purusha-nishthâvishayatâ 'sti, P.

⁴⁾ Ye tu târkikaikadeçino jñâna-nirûpitâm vishaya-nishthâm vishayatâm pratishedhanti, teshâm mate jñânânâm ekarûpena vyavahâraprayojako na kaçeid api dharmo 'sti, P.

die Wahrnehmung, welche den Topf, das Kleid u. s. w. zum Objekte hat 1). Einige Dialektiker aber erklären gerade wegen dieser Unmöglichkeit das Objektsein für ein besonderes [selbständiges] Ding. Auch das ist nicht richtig, weil es eine unnütze Complikation wäre ausser dem Besitzen der wahrgenommenen Form' noch ein weiteres ,Objektsein' zu constatiren.

Wenn [nun Jemand einwendet]: "Trotzdem wird das gegenseitige Objektsein von afficirtem Innenorgan und Geist nur als Affektion des jedesmaligen Upadhi [d. i. des betreffenden Innenorgans] zu verstehen sein, weil man mit dieser einfachen Deutung [jenes Verhältnisses] als der Affektion des [dem Geiste] zugehörigen Upadhi einen einheitlichen Begriff (anugama) 2) gewinnt; [also] fort mit dem Doppel-Reflex, den ihr als Form erklärt!", [so erwidern wir]: Nein! Denn ohne [die Annahme] des Reflexes lässt sich [weder eine Vorstellung des Objektseins gewinnen noch] auch schwerlich erklären, wie [das Innenorgan] Besitz [der Seele] sein soll. Der Ausdruck ,[das Innenorgan] ist Besitz [der Seele]' bedeutet nämlich: es ist behaftet mit den Eindrücken, welche die von jener [der Seele] empfundenen Affektionen hinterlassen haben 3). Und ein Empfinden [von Seiten der Seele] ist [auch] die Wahrnehmung, [von welcher wir reden]. Die [von dem Einwendenden eben aufgestellte] Definition des Begriffes ,Objektsein' [die darauf hinausläuft, dass das Objekt als das wahrzunehmende, das zu empfindende erklärt wird] ist demnach durch dasjenige' gemacht, was den Begriff des Objektes bildet, sie leidet also [an dem logischen Fehler], dass der Begriff durch sich selbst erklärt ist (atmacraya). Darum steht fest, dass das ungeistige [afficirte Innenorgan] und der Geist gegenseitig, eines in dem andern, reflektirt, d. h. dass jedes von beiden Objekt des andern ist. Weiteres aber [über diesen Gegenstand] ist in [unserm] Yogavårttika zu finden, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge]. Hier folgt eine Einzelerklärung der Begriffe "Erkenner" u. s. w. 4):

"Bei uns ist der Erkenner der reine [sich ewig gleiche] Geist, das Erkenntnissmittel lediglich die Affektion [des Innenorgans] 5), die Erkenntniss das Reflektiren der Affektionen, welche die Form der Dinge ange-

Das zu erkennende heisst das Objekt der reflektirenden Affektionen. Das Zuschauersein [der Seele], d. h. das unmittelbare Erblicken, wird [der Verfasser] selbst [L. 161] lehren.

¹⁾ D. h. wenn man von dem Begriff Wahrnehmung den des Objektes fortnimmt, kann man diesen überhaupt nicht mehr in genereller Weise

²⁾ Zur Erklärung der Wahrnehmungen aller einzelnen Individuen; caitriyam idam jilanam, maitriyam idam jilanam iti vyavakarasya 'nugamah (= ekarupatā) bhavishyati, P.

³⁾ Dieser Satz stand schon S. 19, Z. 6 und S. 22, Z. 3 der Ausgabe. 4) In selbstgemachten Versen.

⁵⁾ Nicht auch die Sinne, wie die Nalyayikas meinen.

Deshalb ist der Geist nur Erschauer der Affektion, weil er die Ursache [d. h. der Sitz] 1) derselben nicht sein kann. Wenn Vishnu oder ein anderer [göttlicher Geist] ,der Erschauer von allem heisst, so ist dieser Ausdruck uneigentlich gemeint²), da [eine andere Auffassung] weder durch Schlussfolgerung (hinga) noch durch sonstige [Beweismittel] dargethan werden kann".

"An solchen Stellen wie:

"Gleichwie die eine Sonne diese ganze Welt erleuchtet, so erleuchtet die Seele den ganzen Körper, o Bharata, [d. h. verleiht dem ganzen Körper bewusstes Leben," Bhag. 13, 33]

ist doch auch die Analogie u. s. w. 3) als Erkenntnissmittel für den Unterschied von Materie und Seele hingestellt. Warum sprecht ihr denn [nur] von einem dreifachen [Erkenntnissmittel, d. h. von Sinneswahrnehmung, Schlussfolgerung und glaubwürdigem Ausspruch]? Darauf erwidert [der Verfasser]:

88. Weil, wenn dieses aufgestellt ist, sich alles begreifen lässt, sind weitere nicht aufzustellen.

Weil, wenn das dreifache Erkenntnissmittel aufgestellt ist, sich damit alles wirkliche (artha) begreifen lässt, sind weitere Erkenntnissmittel nicht aufzustellen wegen der überflüssigen Complikation [der man sich damit schuldig machen würde]; das ist der Sinn. Darum sind auch von Manu nur drei Erkenntnissmittel constatirt [12. 105]:

"Die Sinneswahrnehmung, die Schlussfolgerung und die Lehre, welche in den verschiedenen heiligen Büchern enthalten ist, diese drei muss sich ganz klar machen, wer nach einer richtigen Erkenntniss des

Gesetzes verlangt."

Die Analogie, die Legenden sowie [das in etwas Enthaltensein und theilweise die Selbstverständlichkeit] sind in der Schlussfolgerung und dem glaubwürdigen Ausspruch miteinbegriffen, die Nichtwahrnehmbarkeit sowie [ein Theil der Analogie und der Selbstverständlichkeit] in der Sinneswahrnehmung 4). Auch in der [von dem Opponenten in der Einleitung zu diesem Sütra] angeführten Stelle [der Bhagavadgita] ist die nachstehende Schlussfolgerung gemeint:

1) Der ganze [Körper] vom Wirbel bis zur Sohle wird durch

kârana = âçraya, Râmmiçra.

2) D. h. in der zu Sûtra I. 161 (S. 108, Z. 1 v. u. in der Ausgabe) an-

gegebenen Weise. 3) D. h. an anderen Stellen werden (von den Mimämsakas) als Erkenntnissmittel noch angeführt: Die Selbstverständlichkeit (arthapatti), das Nichtvorhandensein (abhava), das in etwas Enthaltensein (sambhava) und die Legenden (aitihya).

4) Ueber die Zurückführung dieser weiteren, von den Mimämsakas angenommenen Erkenntnissmittel auf die drei Pramanas der Samkhyas s. Samkhyatattvakaumudi zu Karika 5 (S. 27 ff. der neueren Calcuttaer Ausgabe). Anupalabdhi ist synonym mit abhâva.

die von ihm (sva) verschiedene, einheitliche [d. h. sich überall gleiche Seele] erleuchtet [d. i. mit bewusstem Leben erfüllt],

2) weil er sich selbst nicht erleuchten kann,

3) ebensowenig wie die drei Welten.

Die dem Feuer und dem Geiste gemeinsame Lichthaftigkeit ist eine mit Worten nicht zu erklärende Eigenschaft (akhandopâdhi) 1), deren Existenz [jedoch] dadurch bewiesen wird, dass sie der bestimmende Faktor für den allgemeinen Sprachgebrauch [der Leute, die] vom Lichte [reden, ist; d. h. das Ding muss sein, weil jedermann davon spricht, wenn es auch nicht definirt werden kann].

Im Anschluss an die beste [der drei oben angeführten] Lehren 2), welche den Sitz der Erkenntniss [nur] in die Seele verlegt, wendet [der Verfasser] sich jetzt zur Aufstellung der speciellen Definitionen der Erkenntnissmittel:

89. Diejenige Denkfunktion, welche [mit einem Dinge] in Verbindung stehend, die Form desselben wiedergiebt, heisst Sinneswahrnehmung.

Diejenige Denkfunktion (vijnana), d. h. diejenige Affektion des Innenorgans, welche, [mit einem Dinge] in Verbindung stehend, die Form dieses in Verbindung gebrachten Dinges an sich trägt, ist das Erkenntnissmittel, [welches] Sinneswahrnehmung [heisst]; das ist der Sinn. Die [Bestimmung] in unserem Sutra (atra), welche mit dem Worte ,stehend schliesst, ist eine Apposition, die den Grund [für das folgende] enthält 3). Demnach ist kurzgefasst der Gedanke (nishkarsha): Das Erkenntnissmittel der Sinneswahrnehmung ist eine Funktion [des Innenorgans], welche das Substrat für die Form ist, die dadurch entsteht, dass das afficirte Innenorgan (sva) mit den Dingen in Berührung tritt. ,Substrat für die Form' sagen wir, weil aus dem unten stehenden Sütra [V. 107] "Die Funktion eilt dahin zum Zwecke der Verbindung' hervorgeht, dass die Funktion nicht durch die Berührung [mit den Objekten] erzeugt wird. Die durch das Gesicht und die übrigen [Sinne] vermittelte Funktion des Innenorgans, die [an Unbeständigkeit] der [züngelnden] Flammenspitze eines Lichtes vergleichbar ist, giebt also unmittelbar nach der Berührung mit den Aussendingen die Form derselben wieder; an dieser Erklärung ist nichts auszusetzen.

Vgl. Nyayakoça. Ein Upadhi ist entweder jati (Genusbegriff), akhau-dopâdhi (als welcher jedes Abstractum seinem Concretum gegenüber gilt, kálatva ist akhandopádhi zu kála, diktva zu diç u. s. w.) oder das Gegentheil des letzteren: sakhandopadhi. - Der an unserer Stelle ausgesprochene Gedanke ist mit fast denselben Worten wiederholt am Schluss des Commentars zu I. 145.

²⁾ mukhya-siddhanta, s. oben S. 65, Z. 5 des Textes.

³⁾ hetu-garbha-viçeshana stand schon S. 59, Z. 16 des Textes.

"Diese [Definition] schliesst aber doch nicht die Wahrnehmung der Yogins mit ein, die [auch] vergangene, zukünftige und solche Dinge erfasst, welche durch dazwischenliegendes [der Wahrnehmung gewöhnlicher Menschen] entrückt sind; denn [in diesem Fall] kann doch [das Innenorgan] nicht ,die Form eines in Verbindung gebrachten Dinges' haben." Diesem Bedenken gegenüber rechtfertigt [der Verfasser] sich damit, dass er diese [Art der Wahrnehmung] nicht definiren will:

90. Weil die Wahrnehmung der Yogins [Objekte] erfasst, welche nicht Aussendinge sind, liegt kein Fehler vor.

Nur die sinnliche Wahrnehmung soll hier definirt werden; die Yogins dagegen nehmen [Objekte] wahr, welche nicht Aussendinge sind, [thun dies also nicht mit den Sinnen]; deshalb liegt kein Fehler vor, d. h. [deshalb darf man es unserer Definition in Sûtra 89 nicht zum Vorwurf machen, dass] sie diese [Art der] Wahrnehmung nicht mit einschliesst. Das ist der Sinn.

[Dies ist jedoch nur eine vorläufige Widerlegung des Einwandes; jetzt] bringt [der Verfasser] die thatsächliche Rechtfertigung vor:

91. Oder [vielmehr] deshalb liegt kein Fehler vor, weil das in den Besitz der übernatürlichen Kraft gelangte mit den unentfalteten Dingen in Ver-

bindung tritt.

Oder [vielmehr] auch diese [Wahrnehmung der Yogins] ist Gegenstand der Definition; trotzdem liegt kein Fehler vor, d. h. [trotzdem darf man] nicht [sagen, dass unsere Definition diese Art der Wahrnehmung] nicht mit einschliesse, weil das Innenorgan des Yogin, das in den Besitz der übernatürlichen Kraft gelangt ist, welche aus dem durch die Uebung des Yoga erworbenen Verdienst hervorgeht, mit den unentfalteten Dingen in Verbindung treten kann. Das ist der Sinn. Das im Sûtra (atra) [gebrauchte] Wort ,unentfaltet bezeichnet die von dem Gegner gemeinten [mit dem Innenorgan eines gewöhnlichen Menschen] nicht in Berührung tretenden [Dinge] 1). Denn für uns, die wir die [allzeitige] Realität der Produkte behaupten, existirt auch das vergangene und [das zukünftige] essentiell [d. h. im Zustande der Ursache]; deshalb ist eine Verbindung desselben [mit dem Innenorgan des Yogin] möglich. Die Apposition in den Besitz der übernatürlichen Kraft gelangt' ist als Grund für die Verbindung [des Innenorgans] mit

¹⁾ Setze eine Interpunktion hinter ovaci und hinter sambhaved iti in der nächsten Zeile.

solchen Dingen zu verstehen, welche durch Dazwischenliegendes oder wegen zu weiter Ferne [der Wahrnehmung gewöhnlicher Menschen] entrückt sind. Und [der Ausdruck] "übernatürliche Kraft' bedeutet, dass [das betreffende Innenorgan] überall hindringt und dass das Tamas, welches den Affektionen entgegenwirkt, aufhört fin ihm thätig zu sein] u. s w. [d. h. dass das Rajas in ihm vom Sattva überwältigt ist]. Auch folgendes ist hier zu beachten: Weil wir aus dem obigen Sûtra [89] "Diejenige [Denkfunktion], welche [mit einem Dinge] in Verbindung stehend " gelernt haben, dass nur die Berührung des Innenorgans mit den Objekten die Wahrnehmung veranlasst, ist eben diese Berührung des Innenorgans und der Objekte die Ursache für die Wahrnehmung als solche, soweit sie für alle Aussendinge dieselbe ist, [d. h. für die logische Abstraktion der Wahrnehmungen durch Sehen, Fühlen, Hören u. s. w.]; die Berührungen der Sinne [mit den Objekten] aber sind im speciellen die Ursachen für die [einzelnen] Wahrnehmungen des Gesichts u. s. w. "Demnach kann doch auch ohne die Berührung der Sinne [mit den Objekten] oder [im Falle des Yogin] ohne das durch die Uebung des Yoga erworbene Verdienst und sohne die durch dieses Verdienst gewonnene übernatürliche Kraft] eine Wahrnehmung der Aussendinge [bloss] durch das Innenorgan eintreten?" Mit nichten! Denn dann ist das Sattva des Innenorgans durch das Tamas überwältigt, also eine Affektion unmöglich. Dieses Tamas wird bald durch die Berührung der Objekte und der Sinne, bald [beim Yogin] durch das aus der Uebung des Yoga gewonnene Verdienst beseitigt, wie die Unreinheit am Auge durch die Verbindung mit dem Collyrium [d. h. durch das Auftragen desselben]. Und man darf nicht sagen: Demnach müsste dem Grundsatz zufolge, dass die Ursache der Ursache ebenso als die Ursache der Wirkung zu gelten hat 1), die Berührung der Sinne [mit den Objekten] u. s. w. [siehe oben] die Veranlassung für die Wahrnehmung der Aussendinge als solche sein;" denn [erstens] ist bekannt, dass das Tamas im Tiefschlaf und [in der Ohnmacht] das Eintreten einer Affektion des Innenorgans verhindert, [woraus hervorgeht, dass die Verbindung der Sinne mit den Objekten allein, ohne das Tamas des Innenorgans unterdrückt zu haben, keine Wahrnehmung erzeugen kann]; und [zweitens] folgt aus solchen Traditionsstellen wie:

"Aus dem Sattva, wisse man, stammt das Wachen, durch das Rajas entsteht, so lehre man, der Traumschlaf, durch das Tamas aber der tiefe Schlaf (prasvåpana); der vierte [d. h. der Geist, lebt] immerdar in [allen] drei [Zuständen]".

dass es kein anderes Hinderniss für das Eintreten einer Affektion

Denke: tad-dhetor eva tat kârya-kâritvam astu, d. h. yat kâryajanakam bhavati, tasya yo hetur manyate, sa eva kârya-janako 'stu, P. Wörtlich: dieses (die Wirkung Hervorrusen) muss (geradeso) für die Ursache desselben (des die Wirkung Hervorrusens) gelten.

im Tiefschlaf und ähnlichem [Zustande] giebt; und [drittens] sieht man ja auch [im täglichen Leben], dass das Tamas [d. h. hier: die wirkliche Finsterniss] das Hinderniss für das Funktioniren des Gesichtssinnes ist. Wenn aber diejenigen, welche eine leere [unbegründetel Dialektik üben (cushka-târkikâh) 1) — um festzustellen, warum im Tiefschlaf keine Affektion eintritt - für die Ursache der Wahrnehmung als solcher die Verbindung des inneren Sinnes mit der Haut erklären, [welche Verbindung ihrer Meinung nach im Tiefschlaf aufgehoben ist], so ist das nicht richtig; denn [erstens] lernen wir aus der Schrift, dass auch schon vor der Entstehung der Haut und der Sinne das höchste Wesen alle Dinge mit dem blossen Innenorgan wahrgenommen hat; [zweitens] müsste man auch [auf dem Standpunkte jener] lediglich das Tamas als die Veranlassung dafür bezeichnen, dass [im Tiefschlafe] die Verbindung des inneren Sinnes mit der Haut nicht eintritt; und drittens leidet eine leere Dialektik an dem Fehler der Unbegründetheit. Doch dies nur beiläufig (iti dik).

"Trotzdem schliesst [eure Definition in Såtra 89] die Wahrnehmung von Seiten Gottes nicht mit ein, weil diese ewig ist, also nicht durch eine Berührung hervorgerufen wird." Darauf erwidert [der Verfasser, seine Erklärung rechtfertigend]:

92. Weil die Existenz Gottes nicht bewiesen ist.

Weil es keinen Beweis für die Existenz Gottes giebt, liegt [in unserer Definition] kein Fehler vor. — Dass diese Gottesleugnung sich nur auf die kühne Behauptung einzelner stützt, haben wir schon oben [in der Einleitung zu diesem Buche] auseinandergesetzt; denn sonst würde einfach gesagt sein: "Weil Gott nicht existirt." Da wir aber die Existenz Gottes annehmen, so wollen wir [mit Bezug auf ihn] die Definition der Wahrnehmung so verstanden wissen, dass [die Wahrnehmung Gottes] zu derselben Klasse gehört als [unsere] durch die Berührung [des Innenorgans mit den Objekten] hervorgerufene ²); und die Gleichartigkeit [unserer Wahrnehmung und derjenigen Gottes] beruht [dann] darauf, dass der allgemeine Begriff [der Wahrnehmung] ist; was unmittelbar [d. h. nicht durch Vermittlung einer Schlussfolgerung] mit dem Erkenntniss-Werden verbunden ist. Das ist [unsere] Meinung.

D. h. die Naiyâyîkas; vgl. Bhâshâpariecheda 56: dravyâdhyakshe tvaco yogo manasâ jñâna-kâraṇam, und die Erklärung der Siddhântamuktâ-

²⁾ I'çvarabhyupagame tu buddhy-artha-samnikarsha-janyam yad asmad-adi-pratyaksham tat-sajatiyatvam içvara-pratyakshe 'py asti 'ti pratyaksha-sâmânya-lakshanam vivakshitam, P. — Der Commentator will im folgenden die Definition so weit wie möglich fassen, um sowohl die Perception Gottes wie unsere eigene unterbringen zu können; vgl. übrigens Nyâyakoça S. 146, Anm. 6.

"Wie? Wird die Existenz Gottes nicht durch die Schrift und Tradition bewiesen?" Diesem Einwand gegenüber bringt [der Verfasser] einen alltäglichen Widerlegungsgrund vor, nämlich dass die logische Erwägung dem widerspreche:

93. Weil er keins von beiden, weder erlöst noch gebunden, sein kann, ist seine Existenz nicht bewiesen.

Ist der Gott, an den ihr glaubt, von den Leiden und den andern [Fesseln der Existenz] erlöst oder ist er mit ihnen gebunden? Weil er keins von beiden sein kann, [alles existirende aber entweder erlöst oder gebunden sein muss], ist Gottes Existenz nicht bewiesen. Das ist der Sinn.

94. In beiden Fällen würde er nicht im Stande sein etwas ins Leben zu rufen.

Wenn er erlöst wäre, so würde er weder Schöpfer noch [Erhalter oder Zerstörer] sein können, weil ihm die zu diesen [Thätigkeiten] erforderlichen Beweggründe, Subjektivirungswahn, Liebe und [Zorn oder Hass] abgehen würden; ebenso könnte er nicht, wenn er gebunden wäre, schaffen u. s. w., weil er bethört sein würde. Das ist der Sinn.

"Was ist aber, wenn die Sache so liegt (evam), das Los der Schriftstellen, welche die Existenz Gottes lehren?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

95. Sie sind Lobpreisungen des erlösten Selbstes oder eine Huldigung vor dem in den Besitz übernatürlicher Kräfte gelangten.

Je nach dem haben einige von diesen Schriftstellen, in der Absicht das erlöste Selbst, d. h. die Gesammtheit der isolirten Seelen, als das zu erkennende hinzustellen, 1) den Zweck [zur Bemühung um die Erlösung] anzuspornen, indem sie [das erlöste Selbst] wegen seiner göttlichen Würde verherrlichen, welche [jedoch] nur [als] ein [der Urmaterie] Nahesein [zu verstehen] ist; andere [derartige] Schriftstellen, welche z. B. lehren, dass [Gott] auf Grund eines vorangegangenen Entschlusses schöpferisch thätig gewesen, beabsichtigen der [sogenannten] Ewigkeit und den übrigen [Eigenschaften] eines in den Besitz übernatürlicher Kräfte gelangten, d. h. Brahman's, Vishņu's, Çiva's oder eines anderen en dlich en Gottes zu huldigen, da [ein solch er Gott], obwohl ihm der Subjektivirungswahn und die anderen [Gefühle der gebundenen Seelen] eigen sind, doch in uneigentlichem Sinne Ewigkeit und Schöpferkraft, göttliche Würde u. s. w. besitzt. Das ist der Sinn.

Das MS. und Aph. 116 lesen jñeyatâ-vidhânâya.

"Trotzdem ist doch damit nicht erklärt, was in der Schrift gelehrt wird, dass [das Selbst] Regierer der Urmaterie und alles übrigen sei, weil wir im täglichen Leben das Wort Regieren nur von dem Umgestalten 1) durch den Willen u. s. w. [d. h. durch den Wunsch oder Entschluss] gebrauchen.* Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

96. Wegen seiner Nähe ist es Regierer, wie der

Magnet.

Wenn man das Regieren [des Selbstes] als ,Schaffen durch den Willen' deutet, so wäre [allerdings] diese Ausstellung berechtigt. Von uns aber wird angenommen, dass die Seele nur wegen der Nähe [in welcher sie sich zu der Urmaterie befindet] Regierer, d. h. Schöpfer u. s. w., ist. ,Wie der Magnet'; das bedeutet: gleichwie der das Eisen anziehende Magnet durch die Nähe allein Nägel herausreisst, nicht durch den Willen u. dgl., so gestaltet sich die Urmaterie allein durch die Verbindung der Urseele 2) [mit ihr] zu der Form des grossen Princips 5) [d. h. des Urtheilsorgans] um, und in dieser Weise allein ist [die Seele] die Schöpferin ihrer Upadhis [d. h. ihres Innenorgans, ihrer Sinne, ihres Leibes]. So ist auch [im Yogavâsishtha 16. 3, 4, ed. Calcutta 1851, p. 3904)] gesagt:

"Wie das Eisen in Bewegung kommt, wenn ihm der Magnet, in dem kein Wille wohnt, nahe gebracht wird, in derselben Weise hängt auch diese Entstehung der Welt b) von Gott ab, der nichts ist als Sein. Deshalb ruht in dem Selbst Thätersein und Nicht-Thätersein: Nicht-Thäter ist es, weil ohne Willen, Thäter nur wegen der Nähe."

Schriftstellen aber wie: Das dachte: möge ich mich vervielfältigen [Chand. 6. 2. 3] sind, vergleichbar [dem Gebrauche des Desiderativums] ,der Abhang will herunterrutschen*, in uneigentlichem Sinne zu fassen, 6) wegen der bevorstehenden Verbindung der Urmaterie mit mannigfachen Qualitäten. Oder man kann auch denken (iti bhavah), dass die Reihe der derartigen Stellen die auf einem vorangehenden Beschluss beruhende Schöpfung [eines bestimmten Gottes] zum Gegenstand hat, nicht aber die

¹⁾ parinamanam = parinamayityteam, P.

²⁾ Des Adimurusha, d. h. derjenigen Seele, welcher in dieser Weltperiode wegen früherer Verdienste zuerst, vor allen anderen gleich ewigen Einzelseelen, ein universelles Innenorgan zu Theil wurde. Adipurusho vyavahriyate: yasya bhûtapûrva-kalpopârjita-punya-sambhâra-vâsanâ-vaçât samashti-bhûta (=sâdharanantahkarana-rapa)-upadhi-labho vyashty-upadhi-bhagbhyo jivantarebhyah prathamam bhavati, sa. P. Hiranyagarbha, sagt Hall, Rat. Ref. 215 Anm.

³⁾ L. mahat-tattvaº mit dem MS. und Aph. 118.

⁴⁾ Nach Hall, Rat. Ref. 214, 215 Anm. und Aph. 5 463. Mir ist von einer Ausgabe des Yogaväsishtha trotz aller Nachfragen nichts bekannt geworden. 5) L. jagaj-janih mit der v. l.; Hall, Rat. Ref. 214 Anm. hat jagad-ganah.

⁶⁾ Vgl. im Comm. zu V. 12, S. 173, Z. 7 des Textes und Cankara zu den Brahmasûtras S. 99, Z. 9 (Ausgabe in der Bibl. Ind.).

Urschöpfung meint; denn von dieser letzteren berichtet die Tradition, dass ihr kein Beschluss vorangegangen sei, wie es z. B. im Kürmapuräna [im Schlussvers des vierten Buches] heisst:

"Hiermit ist die von der Urmaterie ausgegangene Schöpfung in Kürze von mir beschrieben; derselben ist kein Beschluss vorangegangen¹). [Jetzt] lernt die Schöpfung des [Gottes] Brahman kennen."

Und wenn man [den Sinn] dieser Stelle dahin beschränken wollte, dass [die von der Urmaterie ausgegangene Schöpfung nur] nicht durch den Beschluss der Urseele hervorgerufen sei, [wohl aber durch einen anderen Beschluss], so wäre das eine unnütze Complikation.

Nicht allein bei der Schöpfung u. s. w. [d. h. beim Erhalten und bei der Zerstörung der ganzen Welt] ist die Seele lediglich durch die Verbindung [mit der Materie] Schöpfer u. s. w., sondern auch alle Seelen sind es ebenso [nur in dieser Weise] mit Bezug auf die anderen Dinge, deren Entstehen ein Wille oder ähnliches [ein Wunsch, ein Entschluss] vorangeht, d. h. mit Bezug auf sämmtliche Einzelprodukte von den groben Elementen an. Diesen Gedanken spricht [der Verfasser] aus mit den Worten:

97. Ebenso sind die empirischen Seelen den Einzelprodukten gegenüber —

"Regierer wegen der Nähe' ist [aus dem vorigen Sûtra] zu ergänzen. Dass das Wort "empirische Seele' (jîva) die durch das Innenorgan bestimmte [Seele] bezeichnet, wird [der Verfasser] in [Sûtra 63 des] sechsten Buches lehren. ") Demnach ist der Sinn [unseres Sûtra]: Ebenso sind bei dem Einzelprodukt, d. h. bei der "sekundäre Schöpfung' (visarga) genannten Sonderschöpfung, die empirischen Seelen, d. h. die in den Innenorganen reflektirenden Seelen, nur wegen ihrer Nähe Regierer, nicht aber um irgend welcher Thätigkeit willen, weil sie ihrem Wesen nach unveränderlich und reiner Geist sind.

"Wenn es keinen ewigen, allwissenden Gott giebt, so unterliegt doch die Belehrung über die richtige Deutung des Inhalts des grossen Vedanta-Wortes³) der Unbeweisbarkeit wegen des Zweifels, dass [diese traditionelle Belehrung] einer Reihe von [sich gegenseitig führenden] Blinden [vergleichbar] sei." Diesem Bedenken gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

Die Ausgabe des Kürmapuräna (Bibl. Ind.) liest abuddhi-pürvakäm viprä. — Mit der von der Urmaterie ausgegangenen Schöpfung oder der Urschöpfung ist die erste Entfaltung gemeint, wie sie oben in Sütra 61 beschrieben wurde.

²⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter vakshyati.

Zu mahá-vákyárthasya vivekasya vgl. vákyártha-viveka (= mahá-vákya-viveka), Verz. d. Oxf. H. 222,b, 11.

98. Weil sie die Wahrheit kennen, ist die Belehrung über den Inhalt [solcher] Worte [richtig].

Weil das höchste Wesen und die übrigen [Götter] die Wahrheit, d. h. den wirklichen Sinn kennen - eine Thatsache, die wegen der Richtigkeit des von ihnen verkündigten [medizinischen] Ayurveda und ähnlicher [Lehren, d. h. des auf göttliche Urheberschaft zurückgeführten Wissens von der wunderbaren Kraft der Sprüche und Edelsteine] feststeht 1) - ist die Belehrung derselben über den Inhalt [solcher] Worte ein [sicheres] Erkenntnissmittel. So ist zu ergänzen.

"Wenn nun das Regieren der Seele ein uneigentliches, nur auf der Nähe [in welcher sich dieselbe zur Materie befindet] beruhendes ist, wer ist dann der wirkliche Regierer?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

99. Das Innenorgan ist, weil es von jener durchglüht wird wie das Eisen, der Regierer.

Das nicht-übertragene [wirkliche], durch den Willen u. s. w. vermittelte Regieren ist als Sache des Innenorgans zu erkennen. Man darf aber doch das Regieren nicht einem Dinge zuschreiben, welches ungeistig ist wie Töpfe und ähnliches*. Diesem [Einwand] gegenüber sagt [der Verfasser]: "Weil es wie das Eisen von jener durchglüht wird." Das Innenorgan wird nämlich, wie erhitztes Eisen [vom Feuer], von der geistigen [Seele] durchglüht; deshalb kommt demselben, da es gleichsam das Wesen des Geistes annimmt, das Regieren zu, welches bei Töpfen und ähnlichen [Dingen] ausgeschlossen ist. Das ist der Sinn. Wenn [nun Jemand einwendet]: ,Demnach müste doch, wenn das Innenorgan von dem Geiste durchglüht wird, der Geist in eine innere Beziehung [zu demselben] treten, wie das Feuer [zu dem Eisen, und das widerspricht doch dem Wesen des Geistes", so erwidern wir:] Nein! denn nur eine besondere Verbindung mit dem ewig leuchtenden Geist oder [vielmehr] der durch eine solche besondere Verbindung erzeugte Reflex des Geistes 2) macht das Durchglühtwerden des Innenorgans aus; nicht aber tritt der Geist in das Innenorgan ein, so dass eine innere Beziehung [des ersteren zum letzteren] vorläge. Denn auch das Leuchten des Feuers und seine anderen [Eigenschaften, die Hitze und die Kraft des Brennens] treten nicht in das Eisen ein, sondern das Durchglühtwerden des Eisens ist [gleichfalls] nichts anderes als eine besondere Verbindung mit dem Feuer 3). Wenn [uns daraufhin eingewendet wird:] ,Auch so

¹⁾ L. avadhrtåt tesham mit dem MS.; das ca in Hall's Ausgabe ist grammatisch nicht zu erklären, da avadhrtåt Apposition zu boddhrtvåt ist. 2) L. mit dem MS. opratibimbasyaiva vantalo.

³⁾ L. agni-samyoga-viçesha eva mit der v. l. und dem MS.

unterliegt aber [der Geist] doch wegen [dieser] Verbindung der Veränderunge, [so erwidern wir aufs neue]: Nein! weil die Veranderung, wie man allgemein den Begriff vorstellt und das Wort gebraucht (vyavahâra), lediglich auf der Entstehung von Eigenschaften beruht, die verschieden sind von den allgemeinen Qualitäten 1). Und die in Rede stehende besondere Verbindung ergiebt sich nur aus einer Veränderung des Innenorgans, d. h. aus einem Vorwalten des [in demselben befindlichen] Sattva. Diese Theorie stellen wir auf Grund des Thatbestandes2) auf; denn da die Seele unveränderlich ist, kann keine von derselben bewirkte besondere Leistung bei der Verbindung [mit dem Innenorgan] vorliegen. 3) Eben diese besondere Verbindung ist nun die Ursache dafür, dass Innenorgan und Seele wechselseitig in einander reflektiren. "Da man, [wird weiter eingewendet], die besondere Verbindung nothwendig als Ursache des Reflexes ansehen muss, fund wir durch diese Verbindung schon alles erklären können, was wir erklären wollen, d. h. die Wahrnehmungen u. s. w.], so ist doch die Annahme des Reflexes zwecklos; denn die Wahrnehmung der Objekte und die anderen [Dinge, wie Empfindungen, Wünsche u. s. w.], welche [nach eurer Theorie] von dem Reflex ins Leben gerufen werden, können ja einfach aus jener besonderen Verbindung hervorgehen." [Darauf erwidern wir:] So ist es mit nichten! Das Reflektiren des Geistes in dem Innenorgan nehmen wir an, indem wir es mit dem Erscheinen des Gesichtsabbildes im Spiegel vergleichen, um das Erkanntwerden des Geistes [zu erklären]; denn sonst [d. h. ohne diese Voraussetzung] wäre die nach dem Gesetze, dass ein und dasselbe Ding nicht Objekt und Subjekt sein kann (karma-kartr-virodha) unstatthafte Annahme gegeben, dass er [der Geist] sich unmittelbar selbst erkenne. Dieses Reflektiren des Geistes nun wird auch mit folgenden Ausdrücken bezeichnet: Auffallen des Geistesabbilds auf das Innenorgan', "Uebertragung des Geistes [a. d. J.] und Eintreten des Geistes [in dasselbe]. Andererseits nehmen wir das Reflektiren des Innenorgans in dem Geiste an, um [die Thatsache zu erklären], dass das Innenorgan sammt den [in dasselbe] eingegangenen Objekten zur Erkenntniss kommt. Denn da wir im Falle des Innenorgans gesehen haben, dass das Erfassen der Objekte nur durch das Annehmen ihrer Form [von Seiten des Innenorgans] vor sich geht, darf man auch nicht voraussetzen, dass in dem Geiste das Objekt [d. h. das alterirte Innenorgan, resp. dessen Alteration] ohne jenes [Annehmen

Vgl. oben im Comm. zu I. 19 S. 22, Z. 14 der Ausgabe und Anm. 2 auf S. 33 dieser Uebersetzung.

phala-balát = kárya-sthity-anusárát, yathá sushuptáv antahkaranasya tamo-bahulatvam manabháva-rêpa-siddha-vastv-anusárena kalpaniyam bhavati, P.

tâdrça - samyoga - janakalı purusha - nimittakalı kaçcano 'pakâro
 viçesho) na sambhavati, P.

der Form] einfach durch die besondere Verbindung zur Erkenntniss kommt; auch bedeutet das Wort "Erfassen des Objekts" nichts anderes als ,die Form des Objekts [Annehmen]. Und da dieses die Form des Objekts [Annehmen]', wenn es sich um die Seele handelt, keine Veränderung bedeuten kann, bleibt also nur übrig, dass es als ein Reflex anzusehen ist. Damit wäre [dieser Gegenstand] andeutungsweise behandelt. Dieses gegenseitige Reflektiren ist auch im Yoga-Commentar [4. 22] 1) von dem göttlichen Vyåsa gelehrt an der Stelle, welche anhebt: "Die geistige Kraft, welche keiner Veränderung unterliegt und in nichts anderes übergeht 2), [aber] in das sich verändernde Objekt [d. h. in das Innenorgan] überzugehen scheint, eilt auf die Alteration desselben los; und von dem alterirten Innenorgan (buddhi-vrtti) ununterscheidbar werdend, jedoch nur in der Weise, dass sie sich diesem alterirten Innenorgan angleicht 3), welches [seinerseits] die Form annimmt, die durch die Aufnahme des Geistes bedingt ist, wird sie "Erkenntnissfunktion (juana-vrtti) genannt." Dies ist von uns ausführlich im Yogavarttika auseinandergesetzt. Ein Gewisser 4) aber sagt: "Nur das Innenorgan ist kraft des in dasselbe eingegangenen Geistesabbilds der Erkenner aller Objekte, weil man empfindet, dass das Erkennen den gleichen Sitz hat wie die [unzweifelhaft dem Innenorgan angehörigen] Wünsche und ähnlichen [Gefühle, Hass, Liebe, Zorn u. s. w.], und weil die Annahme unzulässig ist, dass das eine [das Innenorgan] thätig sei um des Erkennens des anderen [des Geistes] willen." Diese Ansicht ist abzuweisen, weil sie auf einer Unkenntniss des Selbstes beruht. Denn wenn, wie sie will (evam), nur das Innenorgan Erkenner wäre, würde ein Widerspruch mit den zwei Sûtras weiter unten bestehen: "Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste" [I. 104 und mit dem folgenden Sütra]; auch liesse sich dann die Existenz der Seele nicht beweisen, weil das Characteristicum der Seele, die [bewusste] Empfindung, von jener Theorie schon in das Innenorgan verlegt wird. Und man darf nicht sagen: "Die Existenz der Seele wird daraus folgen, dass es einen reflektirenden Gegenstand geben muss, weil sonst nicht von einem Reflex die Rede sein kann"; denn das ist ein circulus vitiosus (anyo'nyacraya): aus der selbständigen Existenz des reflektirenden Gegenstandes wird das Vorhandensein des Reflexes des Geistes in dem Innenorgan erschlossen, und aus dem Vorhandensein dieses Reflexes die Existenz des reflektirenden als des dazu gehörigen Gegenstückes (pratiyogin)! Unserer Ansicht hingegen [kann man] keinen circulus vitiosus [zum Vorwurf machen], da

¹⁾ Nach Bhoja Raja's Zählung 4. 21.

²⁾ Der Anfang ist von Vijnana ungenau citirt; denn Vyasa hat nach der Cale. Ed. und meinem MS.: aparinamini hi bhoktr-caktir apratisamkrama u. s. w.

^{3) °}anukâri° = °âkâra-dhâri°, P.

⁴⁾ D. h. Vácaspatimiera, vgl. seinen Comm. zu Káriká 5.

wir [zuerst] die Existenz der Seele daraus erschliessen, dass es [eine Erkenntniss giebt, also auch] einen Erkenner geben muss, und darauf die des Reflexes deshalb, weil sonst [d. h. ohne die Annahme eines solchen] jene [die Seele] nicht [selbst] Gegenstand der Erkenntniss sein könnte. Wenn [der nämliche Opponent weiter einwendet:] Dann lässt sich die Existenz der Seele als des reflektirenden Gegenstandes daraus ableiten, dass ein Zeuge der Affektionen [des Innenorgans] da sein muss," [so erwidern wir]: In dem Falle ist eben diesem Zeugen auch die Eigenschaft des Erkenners zuzuschreiben, weil es eine überflüssige Complikation wäre allen beiden [dem Innenorgan und der Seele] das Amt des Erkenners beizulegen, und weil man fühlt, dass die Erkenntniss der Affektion [des Innenorgans] und die Erkenntniss [z. B.] eines Topfes ein und denselben Sitz hat. Ferner würde, wenn das so wäre, [d. h. wenn mit dem Opponenten das Innenorgan als Erkenner zu erklären wäre], dasselbe Empfinder sein und mithin der in dem späteren Sûtra [I. 143] "Weil sie der Empfinder ist" der aus dem Empfindersein für die Existenz der Seele abgeleitete Beweis fortfallen. Wenn schliesslich der Sinn jenes [oben angeführten Einwands des Vâcaspatimiçra] nur dahin gedeutet wird, dass auf Grund der Verbindung, welche sich in der Form des in das Innenorgan eingegangenen Geistesabbilds darstellt, nur dem reflektirenden Gegenstand [d. h. dem Geiste] das Erkennen [zugeschrieben sei], nicht aber ein Reflex des Innenorgans in dem Geiste angenommen werde, - so ist auch das nicht richtig, weil man [zwar] an der Sonne oder einer ähnlichen [Lichtmasse] nicht die Beobachtung machen kann, dass sie durch die Verbindung, welche sich als ihr Reflex darstellt, eine Wasser- oder sonstige [Spiegelfläche] sowie die auf ihr befindlichen Dinge erleuchtet, - denn nur durch die Strahlen erleuchtet sie dieses beides -, weil man aber z. B. 1) bei der Wüstenspiegelung [welche unwirkliches Wasser erscheinen lässt] beobachtet, dass dieselbe das [von uns] in sie übertragene Wasser erleuchtet [d. h. zur Vorstellung bringt] 2). In Uebereinstimmung mit dieser Beobachtung 3) wird von uns eine Verbindung angenommen, welche die Ursache der bewussten Vor-

D. h. ähnliches ist bei der Illusion, dass Perimutter Silber (cuktirajata) oder ein Strick eine Schlange sei (rajju-sarpa), zu beobachten.

²⁾ Nach indischer Anschauung gehen bei der Wüstenspiegelung Strahlen vom Erdboden aus und erleuchten dasjenige, was wir subjektiv in diese "Strahlung" (maricika") hineinlegen. Beim Cukti-rajata "setzen wir" (adhy-as) die Idee Silber auf das Perlmutter, beim Rajju-sarpa die Idee Schlange auf den Strick, und das "erleuchtende" Element ist dabei eben das Perlmutterstück, resp. der Strick.

³⁾ Der Vergleich ist dieser: yathå maru-maricikå svådhyasta-jalam bhåsayati, tathå purushah svådhyastå-'rthåkårå-'ntahkarana-vrttim bhåsayati, P. "Wie die Wüstenstrahlung das in sie übertragene Wasser erleuchtet, so erleuchtet die Seele die in sie übertragene Affektion des Innenorgans, das die Form der Objekte angenommen hat".

stellung sämmtlicher Objekte ist, nämlich das Reflektiren des Innenorgans in dem Geiste. Auch die [obige] Bemerkung [des Opponenten], die Annahme sei unzulässig, dass das eine [das Innenorgan] thätig sei um des Erkennens des anderen [des Geistes] willen, ist nicht richtig; denn in dem Sütra weiter unten [I. 105]: "Obschon Nichtthäter, geniesst sie die Frucht, wie im Falle der Speise u. s. w." wird durch ein Beispiel gelehrt werden, dass Erkennen und Thätigkeit einen verschiedenen Sitz haben, da, wie bei der auf dem Willen des Innenorgans beruhenden Thätigkeit des Körpers [eine besondere Verbindung zwischen Innenorgan und Körper massgebend ist], auch in unserem Falle nur eine besondere Verbindung [zwischen Geist und Innenorgan] oder ähnliches [d. h. das Verhältniss von Besitzer und Besitz] der bestimmende Faktor ist.

Nachdem [der Verfasser] das Erkenntnissmittel Sinneswahrnehmung definirt, giebt er eine Definition der Schlussfolgerung:

100. Die aus der Beobachtung der Zusammengehörigkeit sich ergebende Constatirung des Zugehörigen ist Schlussfolgerung.

Zusammengehörigkeit (pratibandha) ist ständiges Begleitetsein (vyâptı). Die aus der Beobachtung des ständigen Begleitetseins sich ergebende, in einer Affektion [des Innenorgans] bestehende 1) Constatirung des Begleiters ist das Erkenntnissmittel, [welches] Schlussfolgerung (anumâna) [heisst]. Das ist der Sinn. Das Resultat der Schlussfolgerung (anumâti) aber ist das Erkennen von Seiten der Seele.

[Der Verfasser] definirt nun das Erkenntnissmittel Zeugniss:

101. Zuverlässige Belehrung ist Zeugniss.

Zuverlässigkeit (âpti) bedeutet hier [einfach] Zuständigkeit (yogyatâ) [ohne den Begriff einer Person einzuschliessen], da in [Sûtra 41 des] fünften Buches gelehrt werden wird, dass der Veda kein Menschenwerk ist. Demnach ist die aus einem zuständigen Zeugniss sich ergebende Auffassung das Erkenntnissmittel, welches Zeugniss (çabda) genannt wird. Das ist der Sinn. Und das Resultat ist das Erkennen des Bezeugten von Seiten der Seele.

Welchen Vortheil die Darlegung der Erkenntnissmittel gewährt, sagt [der Verfasser jetzt] selbst:

Vor anumanam ist vṛtti-rūpam mit der v. l. und dem MS, einzufügen.

102. Beide stellen sich durch die Erkenntnissmittel heraus; [daher] die Belehrung über dieselben.

Beide, das Selbst und das Nicht-Selbst, stellen sich als verschieden nur durch die Erkenntnissmittel heraus; darum ist die Belehrung über diese Erkenntnissmittel vorgenommen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt [jetzt] dasjenige unter diesen Erkenntnissmitteln an — nämlich eine besondere Art von Schlussfolgerung — wodurch vorzugsweise hier [d. h. in diesem System] die [Begriffe] Urmaterie und Seele in ihrer Verschiedenheit festzustellen sind:

103. Durch die induktive Schlussfolgerung stellen sich [jene] beiden heraus.

Die Schlussfolgerung ist zunächst dreierlei Art: auf etwas früher beobachtetem beruhend (pûrvavat), auf etwas ausgeschlossenem beruhend (çeshavat) und induktiv (sâmânyato drshta). Von diesen ist die auf etwas früher beobachtetem beruhende diejenige, deren Gegenstand zu derselben Klasse gehört, wie ein [früher] sinnlich wahrgenommener; wie man z. B. aus dem Rauch das Vorhandensein von Feuer erschliesst, denn ein zu der Klasse Feuer gehöriges [Einzelfeuer] ist auf dem Kochherde oder sonstwo früher sinnlich wahrgenommen. Die auf etwas ausgeschlossenem beruhende ist eine negative Schlussfolgerung, die ihren Namen daher hat, dass ein ausgeschlossenes, d. h. früher nicht beobachtetes Objekt, ihr Gegenstand ist, kurz, sie liefert ein [bis dahin] nicht bekanntes Ergebniss; wie z. B. aus dem Begriff Erde geschlossen wird, dass dieselbe von den andern [Elementen] verschieden sei, denn die Verschiedenheit der Erde und der andern [Elemente] ist bis dahin unbekannt. Die induktive Schlussfolgerung ist nun von diesen beiden verschieden. [Sie wird da angewendet], wo man sich auf etwas beziehen kann (âdâya), das seinem allgemeinen Begriffe nach zu der Klasse des sinnlich wahrnehmbaren oder [erschliessbaren] gehört, und wo sich aus der Beobachtung einer ständigen Begleitung auf Grund der Thatsache, dass [das ständig begleitete] dem Subjekte der Schlussfolgerung angehört (paksha-dharmata), ein nicht zu dieser Klasse gehöriges, weder sinnlich wahrnehmbares noch [durch die beiden andern Arten der Schlussfolgerung zu erkennendes] Objekt erschliessen lässt; wie z.B. bei der Wahrnehmung der Farbe aus der Thatsache, dass [diese Wahrnehmung] eine Handlung ist, das Vorhandensein eines Werkzeuges erschlossen wird. Denn in diesem Falle kann man sich z. B. auf eine Axt oder auf andere [sinnlich wahrnehmbare] Werkzeuge beziehen, die zu der durch den Begriff Erde 1) oder einen ähnlichen Begriff gebildeten Klasse

Nach indischer Anschauung füllt unter den allgemeinen Begriff Erde alles, was nicht Wasser, Feuer, Luft und Aether ist.

gehören, [dabei] die ständige Begleitung beobachten [,Wo eine Handlung vorliegt, ist auch ein Werkzeug vorhanden'] und demnach den zu einer andern Klasse gehörigen, unsichtbaren Sinn als das Werkzeug der Wahrnehmung erschliessen. 1) Durch diese induktive Schlussfolgerung stellen sich also die beiden Begriffe Urmaterie und Seele heraus. Das ist der Sinn.

Von den beiden (tatra) ist [die erste], die Urmaterie, induktiv

auf folgende oder ähnliche Weise zu erschliessen:

1) Das "grosse" Princip [d. h. das Urtheilsorgan] muss einen Stoff zur materiellen Ursache haben, dessen charakteristische Eigenschaften Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit sind [- und diesen Grundstoff nennen wir Urmaterie -1:

2) denn es ist ein Produkt und besitzt die charakteristischen Eigenschaften Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit, [welche

demnach auch der Ursache zuzuschreiben sind]:

3) wie z. B. ein aus Gold oder einem andern [Metall] verfertigter Ring [die Eigenschaften des betreffenden Metalls auf-

weist].

Hinsichtlich der Seele aber ist zwar keine Schlussfolgerung erforderlich, da alle [orthodoxen Lehrer] einstimmig [ihre Existenz] anerkennen; doch bedarf man einer solchen Induktion für [den Beweis] der Verschiedenheit [der Seele] von der Urmaterie und [deren Produkten]. Also:

1) Die Urmaterie ist zum Zwecke eines andern da;

2) weil sie in der Zusammensetzung wirkt;

3) wie Häuser und dgl.

Denn in diesem Falle beobachtet man an Häusern und dgl. die durch Sinneswahrnehmung festgestellte Thatsache, dass dieselben zum Zwecke [animalischer] Körper u. s. w. da sind, und erschliesst so die nicht zur Klasse dieser [materiellen] Produkte gehörige Seele als etwas, das anders geartet sein muss, als die Urmaterie und [deren Produkte, d. h. als etwas nicht zusammengesetztes]. Man hegt ja auf dem Standpunkt der Nichtunterscheidung vor [dem Erreichen der unterscheidenden Erkenntniss] die Auffassung, dass die animalischen Körper u. s. w. [d. h. die Sinne und die Innenorgane] Nutzniesser seien, [während in der That dies doch nur die Seelen sind]. - In dieser Weise stellen sich die beiden Begriffe [Urmaterie und Seele] heraus.

"Durch das angeführte Ergebniss, d. h. durch die [bewusste] Erkenntniss, welche das Resultat [der Anwendung] des Erkennt-

Denn das "ständig begleitete" (vyūpya), d. h. der Begriff Handlung, gehört dem Subjekt der Schlussfolgerung, d. h. der Wahrnehmung der Farbe, an, es liegt also eine paksha-dharmata vor. Der ständige Begleiter (vyapaka) ist das Werkzeug, und die Schlussfolgerung lautet: rūpūdi-jūūnam indriyarûpa-karanavat die Wahrnehmung z. B. der Farbe benöthigt ein Werkzeug, d. h. den Gesichtssinn'.

nissmittels ist, muss doch eine Veränderung an der Seele eintreten." Mit Rücksicht auf diesen Einwand beschreibt [der Verfasser] das Wesen jener [Erkenntniss]:

104. Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste.

Eine solche bewusste Empfindung, wie sie in dem Geiste, der das Wesen der Seele ausmacht, zu Stande kommt, ist als jenes Ergebniss gemeint. ,Beruht auf dem Geiste' ist gesagt, um den Gedanken auszuschliessen, dass die bewusste Empfindung dem Innenorgan angehört, [und] das Wort ,beruht auf dient zur Beseitigung der Vermuthung, dass [dabei] der Geist einer Veränderung unterliege, dass er Qualitäten besitze u. s. w., [d. h. dass er in etwas anderes eingehe und dass ein Zunehmen oder Abnehmen von ihm ausgesagt werden könne] 1). Da das Zustandekommen der ,bewussten Empfindung in dem Geiste' auf dem Wesen desselben beruht, wird [dadurch] die Unveränderlichkeit und [die Qualitätlosigkeit des Geistes] nicht in Frage gestellt. Das ist [unsere] Meinung. Denn also verhält es sich: das zu erkennende Objekt (prameya), Urmaterie, Seele u. s. w., kommt zum Bewusstsein [des Erkennenden, bhasate], wenn es in die Affektion [des Innenorgans], welche wir Erkenntnissmittel nennen, eingegangen ist und sammt dieser Affektion in der Seele reflektirt. Deshalb ist nur der das Wesen [der Seele] ausmachende Geist, bestimmt durch den Reflex der unter dem Einfluss der Objekte entstandenen Affektion [des Innenorgans], die bewusste Erkenntniss (bhana), die Empfindung der Seele, das Resultat [der Anwendung] der Erkenntnissmittel. Und darum sind die Affektionen die Werkzeuge [der Erkenntniss], weil sie die Verbindung [des Geistes] mit den Objekten, die sich als ein Reflex darstellt, vermitteln. Das ist im Vishnupurana [1. 14. 35] gemeint:

"Verehrung diesem Allwesen, welches in der Form des Innenorgans die von den Sinnen erfassten Objekte dem Selbste darbietet!"

Man beobachtet ja [im täglichen Leben], dass die Gesammtheit der Werkzeuge [d. h. der Diener] eines Königs ihrem Herrn alle Gegenstände des Genusses darbietet; [in gleicher Weise bieten die Affektionen des Innenorgans der Seele die Objekte der Empfindung, resp. der Wahrnehmung, des Erkennens dar]. Das Wort Empfindung' (bhoga) bedeutet nämlich nichts anderes als "in sich Aufnehmen, sich Aneignen". Und diese "Empfindung" gehört [allen Wesenheiten] vom Körper bis zum Geist [d. h. ausser diesen beiden noch den Sinnen und dem Innenorgan] gemeinschaftlich an; es besteht [dabei] aber folgender Unterschied: Die Aufnahme der Objekte von Seiten des Geistes ist wegen seiner Unveränderlichkeit nur das Empfangen eines Reflexes; bei den andern dagegen

¹⁾ âdi = sangitvam, upacayâpacayavattvam, P.

liegt in Folge ihrer Veränderlichkeit ausserdem eine Steigerung, resp. [ein Abnehmen], des Wohlbehagens vor. Und nur diese Empfindung im eigentlichsten Sinne des Worts, die sich als eine Veränderung darstellt, wird der Seele abgesprochen an solchen Stellen wie "Gleichwie die Empfindung des Innenorgans auf das Selbst [übertragen wird", Çiçupâlavadha 2. 59 1)]. So hat man [die Sachlage] zu beurtheilen.

In diesem Sûtra ist ferner festgestellt, dass das Resultat [das bewusste Erkennen] der Seele zu allen Zeiten angehört; denn nur das "auf dem Geiste Beruhen" [der Erkenntniss] ist [in Sûtra 103] gemeint, wenn [dort] gesagt ist, dass "die beiden [Materie und

Seele] sich herausstellen'.

"Man beobachtet aber doch im täglichen Leben, dass nur der Thäter die Frucht seines Thuns geniesst, wie z. B. dass nur der Wanderer die aus dem Wandern sich ergebende Mühsal an sich erfährt. Wie kann denn der Genuss der Frucht der guten und anderen Werke, die von dem Innenorgan gethan sind, — d. h. der als Freude u. s. w. sich äussernden, auf dem Einfluss der Objekte beruhenden Affektion des Innenorgans — der Seele angehören?" Auf diesen Einwand bemerkt [der Verfasser]:

105. Obschon Nichtthäter, geniesst sie die Frucht, wie im Falle der Speise u. s. w.

Wenn auch jene Affektion die Frucht der Werke des Innenorgans ist, so kommt der Genuss derselben doch der Seele zu, obschon sie nicht Thäterin dieser [Werke] ist. "Wie im Falle der Speise u. s. w." Das bedeutet: ebenso wie dem Gebieter der Genuss der von einem andern bereiteten Speise u. s. w. angehört. Eine zu weit gehende Uebertragung aber [darf man unserer Ansicht, dass die Seele geniesse, was das Innenorgan einbrocke], nicht [zum Vorwurf machen], weil die Nichtunterscheidung oder das Verhältniss von Besitz und Besitzer die richtige Vertheilung des Genusses bestimmt ²). [Der Verfasser] nimmt [also] an, dass Freude, Schmerz u. s. w. die Früchte von Werken seien, und lehrt, dass die Seele die in dem Innenorgan befindlichen Früchte der Werke geniesse.

¹⁾ Der Vers lautet vollständig:
vijayas teayi senâyâh sâkshi-mâtre 'padiçyatâm |
phala-bhâji samîkshyokte, buddher bhoga ivâ 'tmani ||
phala-bhâji samîkshyokte, buddher bhoga ivâ 'tmani ||
Mallinâtha erklärt zu der Stelle samîkshyokte durch sâmkhyokte auf die
Autorität des Trikâṇdaçesha hin.

²⁾ D. h. man darf nicht sagen, dass auf Grund unserer Anschauung von der Verschiedenheit des Thäters und des Geniessers die Seele Maitra's geniessen könne, was das Innenorgan Caitra's zubereite; denn die Affektion von Caitra's Innenorgan geht nur aus Caitra's Nichtunterscheidung hervor (avivekasya . . . iniyamakatvat), und ein jedes Innenorgan steht nur unter der Botmässigkeit niyamakatvat), und ein jedes Innenorgan steht nur unter der Botmässigkeit derjenigen Seele, welcher es angehört (sva-svami-bhâvasya . . . niyamakatvat).

Jetzt verkündet [der Verfasser], indem er nur den in der Seele haftenden Genuss für die Frucht der Werke erklärt, die Hauptlehre, dass nämlich durch das Werk des Innenorgans die Frucht [das Resultat] ausschliesslich in der Seele entstehe; [d. h. er giebt in dem folgenden Sütra eine bessere Darlegung des Sachverhalts als in dem eben besprochenen]:

106. Oder: die Ansicht, dass die Frucht dem Thäter angehöre, folgt aus dem Mangel der richtigen Erkenntniss des jenem [dem Nichtthäter] eignenden Resultats.

Oder vielmehr: In dem Thäter [d. h. in dem Innenorgan] haftet die Frucht nicht, weil man durch solche [allgemein verbreiteten] Wünsche wie "Möge ich Freude geniessen" lernt, dass nur der Genuss [der Freude u. s. w., nicht aber diese selbst] die Frucht ist: demnach ruht die Frucht allein in dem Geniesser [d. h. in der Seele] 1). Die Ansicht aber, dass die Frucht dem Thäter gehöre, die sich in den Lehrbüchern [der Pûrvamîmâmså] findet "Die im System verheissene Frucht gehört dem Vollstrecker [des sie zeitigenden Werkes] an", folgt daraus, dass man das jenem eignende Resultat', d. h. das in dem Nichtthäter [in der Seele] ruhende Resultat, - mit anderem Worte: den Genuss - wegen des Mangels der unterscheidenden Erkenntniss in den Thäter, d. h. in das Innenorgan, verlegt. Das ist der Sinn. Denn der Gedanke .Ich, der ich handle, bin derselbe, der geniesst" ist [nur] eine volksthümliche Empfindung; und ein solcher Wunsch wie "Möge mir Freude zu Theil werden" hat geradeso wie der Wunsch "Möge mir ein Sohn zu Theil werden" nur dadurch Sinn, dass [das gewünschte] ein Mittel zur Erreichung der Frucht [nämlich des Freude-Genusses] ist. Der Genuss aber ist nicht mehr Mittel zur Erreichung von etwas anderem; deshalb ist die Hauptlehre, dass nur dieser die Frucht ist. Wenn nun auch [der Genuss, d. h.] das Empfinden [wie in Sûtra 104 gelehrt ist] das Wesen der Seele ausmacht, so ist dasselbe doch als ein Produkt [der Affektion des Innenorgans] anzusehen, - ebenso wie nach der Meinung der Vaiçeshikas das Gehör ein Produkt [des Aethers] ist 2) -, da nur das durch die Freude u. s. w. bestimmte Denken Empfinden ist. Und dieser [unsrer] Ansicht zufolge, dass das Empfinden [von Freude und Schmerz] die Frucht [der Werke] ist, hat man nur die Aufhebung des Schmerzempfindens als die Erlösung zu betrachten. Oder man kann [mit demselben Rechte] sagen, dass die Aufhebung der Freude und des Schmerzes [selbst] die Frucht [der unterscheidenden Erkenntniss, d. h. die Erlösung]

Setze einen Interpunktionsstrich hinter bhavati und tilge denselben hinter anushthätariti in der folgenden Zeile.
 Vgl. den Schluss des Commentars zu II. 12

sei, wegen der Verbindung [mit der Seele nämlich], d. h. weil [Freude und Schmerz] Besitz der Seele sind, was eben bedeutet, dass sie [von ihr] empfunden werden; denn wegen dieser Verbindung steht die Freude u. s. w. zu der Seele in derselben Beziehung wie Geld u. s. w., [d. h. die Freude ist ebenso nur ein Gegenstand des Genusses wie weltlicher Besitz].

Nachdem [der Verfasser] hiermit die Erkenntnissmittel und die Feststellung des zu erkennenden, welche die Frucht [der Anwendung] der Erkenntnissmittel ist, gelehrt hat, nennt er [nun] auch die Frucht der Feststellung des zu erkennenden:

107. Und beide existiren nicht, wenn die Wahrheit erkannt ist 1).

Wenn durch das Erkenntnissmittel [der Induktion] die Wahrheit hinsichtlich der Materie und der Seele erkannt, d. h. die unmittelbare Erschauung der Wahrheit eingetreten ist, dann existiren alle beide nicht, weder Freude noch Schmerz, weil es in der Schrift heisst: "Der Wissende lässt Freude und Kummer hinter sich" [cf. Kath. 2. 12] 2), und weil die logische Erwägung [diese Gewissheit bietet]. Das ist der Sinn.

Wie Urmaterie und Seele in ihrer Verschiedenheit zu erschliessen sind, ist [bis hierher] in Kürze gelehrt. Von nun an sind bis zum Ende des Buches die untergeordneteren Einzelheiten, welche bei der Erschliessung dieser beiden [Wesenheiten], der Urmaterie und Seele, in Betracht kommen, zu erwägen; dabei weist [der Verfasser] zunächst [die Behauptung] zurück, dass die Nichtwahrnehmbarkeit ein Grund gegen die Schlussfolgerungen sei, aus denen sich die Begriffe Urmaterie u. s. w. ergeben.

108. [Ein Ding kann] Objekt [der Wahrnehmung sein] oder auch nicht sein, wegen zu grosser Entfernung u. s. w., und je nachdem der Sinn versagt oder funktionirt.

In der Weise wie man das Nichtvorhandensein von Töpfen u. dgl. einfach dann [feststellt], wenn man sie mit den Sinnen nicht gewahr wird, darf man auf Grund der Sinneswahrnehmung nicht mit den Cârvâkas [den Materialisten] die Nichtexistenz der Urmaterie und ähnlicher Dinge beweisen wollen; weil ein Ding, obwohl vorhanden, für die Sinne zu verschiedenen Zeiten Objekt ist und nicht ist, wegen zu grosser Entfernung oder anderer Hin-

So etwa hier tattvåkhyåne nach der Erklärung des Commentators und des Pandits, der bemerkte, dass åkhyåna an unsrer Stelle jnåne, na tu kathane stehe. Auch Aniruddha erklärt das Wort durch tattva-jnåna.
 S. oben S. 15 Anm. 1 dieser Uebersetzung.

derungsgründe, und je nachdem die Sinne leistungsunfähig oder
-fähig sind. Das ist der Sinn. Nur dann, wenn alle Faktoren
zusammentreffen [welche die Wahrnehmung bedingen] berechtigt
das Nichtgewahrwerden [eines Objektes] zur Constatirung der Nichtexistenz [desselben] auf Grund der Sinneswahrnehmung. Was aber
das Nichtgewahrwerden der Urmaterie und ähnlicher Dinge anlangt, so liegt wegen des [im folgenden Sütra] zu nennenden
Hindernisses ein solches Zusammentreffen aller erforderlichen Faktoren nicht vor; das ist die Meinung.

Die Hinderungsgründe, zu grosse Entfernung u. s. w., sind im einzelnen in Kârikâ [7] aufgezählt:

"Wegen zu grosser Entfernung, [zu grosser] Nähe, Schwäche der Sinnesorgane, Unaufmerksamkeit, [zu grosser] Feinheit, Dazwischenliegens [von Etwas], Unterdrücktwerdens und Vermischung mit gleichem."

,Vermischung mit gleichem' bedeutet Vereinigung mit gleichartigem, wie man z.B. an der Büffelmilch, wenn sie mit Kuhmilch gemischt ist, nicht ihre Natur als Büffelmilch wahrnimmt.

"Welche unter diesen [Ursachen], die mit 'zu grosser Entfernung' anheben, verhindert nun die Wahrnehmung der Urmaterie und der andern [in Betracht kommenden Dinge]?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

109. Wegen [zu grosser] Feinheit sind sie nicht wahrnehmbar.

Die beiden vorher genannten [Dinge] aber, Urmaterie und Seele, sind nicht wahrnehmbar wegen [zu grosser] Feinheit. Das ist der Sinn. ,[Zu grosse] Feinheit' bedeutet jedoch nicht atomistische Kleinheit, weil [Urmaterie und Seele] alldurchdringend sind, auch nicht Unbegreiflichkeit oder [Unbeschreibbarkeit], weil man das kaum sagen kann, sondern eine Eigenschaft allgemeiner Natur (jâti), welche die Erkenntniss durch Sinneswahrnehmung verhindert. [Beim Yogin] hingegen findet eine Erkenntniss der Urmaterie, der Seele und [der für uns gewöhnliche Menschen unsichtbaren materiellen Produkte] durch Sinneswahrnehmung statt, da das durch die Concentration erworbene Verdienst [die Kräfte der Organe in fibernatürlicher Weise] belebt. Die Vermengung der Kategorien (jati-samkarya) [die wir vornehmen, wenn wir solche heterogenen Dinge wie Urmaterie und Seele unter einem Begriff, dem des überaus feinen, zusammenfassen] bedeutet keinen Fehler.

Oder [man könnte] auch den Begriff des feinen hier einfach für den der theillosen Substanz erklären; [auch dann bliebe] das belebende Verdienst, das durch die Concentration erworben wird, [die Ursache für die sinnliche Erkenntniss des Yogin]. "Da nun aber doch die Nichtwahrnehmbarkeit eine Folge der Nichtexistenz sein kann, weshalb nehmt ihr [in dem vorliegenden Fall] eine [zu grosse] Feinheit an? Könnte sonst [d. h. wenn man ohne weiteres diesen Grund überall annehmen dürfte] nicht auch die Nichtwahrnehmbarkeit des Hasenhorns oder ähnlicher [Undinge] aus ihrer Feinheit erklärt werden!" Darauf erwidert [der Verfasser]:

110. Weil man sie aus dem Anschaun ihrer Produkte erkennt.

Da die Existenz der Urmaterie und [ihrer ersten sinnlich nicht wahrnehmbaren Entfaltungen] deshalb feststeht, weil sonst ihre [sichtbaren] Produkte nicht erklärbar wären, nehmen wir die [übergrosse] Feinheit der ersteren an. Und schon vor [dieser] Schlussfolgerung bietet sich eine [andere] Erschliessung [der Urmaterie] dar, nämlich aus dem Umstande, dass man [an und für sich gar] nicht von der Nichtexistenz [derselben] überzeugt ist, wie sich aus dem Zweifel ergiebt, ob [der Urmaterie eine grosse] Feinheit oder andere [Eigenschaften] zukommen. Das ist der Sinn.

Hier erwägt [der Verfasser] einen Einwand:

111. Wenn [man einwirft]: "Wegen der abweichenden Ansicht [anderer] Lehrer steht sie nicht fest", —

"Wenn [wie ihr Sâmkhyas annehmt] die Existenz des Produktes vor seiner Entstehung bewiesen wäre, dann würde [allerdings damit auch] die Existenz einer ewigen Urmaterie als der [nothwendigen] Grundlage dieser [Produkte] feststehn, da [in Sûtra 135] gelehrt werden wird, dass die Ursache aus dem Vereintsein mit dem Produkt zu erschliessen ist. Wegen der abweichenden Ansicht [anderer] Lehrer aber steht die [allzeitige] Realität des Produktes eben nicht fest." Wenn [dies eingeworfen wird] —; das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser, zunächst] vom Standpunkte des Opponenten (abhyupetya):

112. So ist trotzdem, da durch die Beobachtung des einen die andere feststeht, [die letztere] nicht abzuleugnen.

Zugegeben, dass die [stete] Realität des Produktes nicht anzunehmen sei, so ist trotzdem, da durch die Beobachtung des einen, d. h. des Produkts, die andere, d. h. die Ursache, feststeht, [die letztere] nicht abzuleugnen, und damit ist die Existenz einer ewigen Ursache erwiesen 1). Durch die Unterscheidung der Seele in ihrer Unveränderlichkeit von dieser sich [beständig] verändernden [ewigen Ursache der materiellen Welt] ergiebt sich nun die

Erlösung. Das ist der Sinn.

Mit dieser [hier provisorisch] zugegebenen Theorie, [dass das Produkt vor der Entstehung und nach der Zerstörung keine Realität besitze], treten einige orthodoxe Systeme, darunter das Vaiçeshika, auf. Deshalb darf man [jedoch] nicht meinen, wenn sich dieselben auch im Widerspruch mit den Schrift- und Traditionsstellen befinden, welche die [stete] Realität der Produkte lehren, dass sie [auch] in anderen Theilen unglaubwürdig seien.

[Jetzt] bringt [der Verfasser] die wirkliche [sachgemässe] Widerlegung vor:

113. Und weil sich eine Unvereinbarkeit mit dem von dreierlei Art ergeben w\u00fcrde.

2) Jedes Produkt ist von dreierlei Art, wie bei allen Lehrern feststeht, vergangen, zukünftig, gegenwärtig. Wenn nun das Produkt nicht für allzeit real gehalten wird, so hat man kein Recht diese Dreierleiheit auszusagen. Denn wenn ein Objekt wie ein Topf in der Vergangenheit und [in der Zukunft] nicht existirte, so dürfte man demselben nicht die Eigenschaften des Vergangenseins und [Zukünftigseins] zuschreiben, weil man keine Verbindung zwischen dem seienden und dem nichtseienden annehmen darf. fd. h. in dem vorliegenden Fall: zwischen dem in der Gegenwart realen Topfe und den von unsern Gegnern der Nichtrealität gleichgesetzten Eigenschaften des Vergangen- und Zukünftigseins]. Desgleichen würde [bei jener Annahme], wenn der Begriff des positiven Gegenstücks (pratiyogin) das Wesen des positiven Gegenstücks 3) bezeichnen soll, dieser Widerlegungsgrund ebenso [für das Verhältniss] gelten, [das zwischen dem Zustande der Vergangenheit und Zukunft eines Objektes einerseits und dem positiven Gegenstück, d. h. dem Objekte im Zustande der Gegenwart, andererseits obwaltet]4); wenn [dagegen der Begriff des positiven Gegenstücks] das Wesen nur der [betreffenden prioren und posterioren] Nichtexistenz bezeichnen soll, so würde ja z. B. die Nichtexistenz des Kleides Nichtexistenz des Topfes und anderer Objekte sein, weil die Nichtexistenz ohne Unterschiede ist. Und wenn man annähme, dass auch den Nichtexistenzen bestimmte

2) Tilge atha mit der v. l. und dem MS.

¹⁾ Setze eine Interpunktion hinter siddham eca.

Ich lese wegen abhava-matra-svarûpatve in der folgenden Zeile auch hier pratiyogi-svarûpatve mit dem MS.

⁴⁾ Denn auch in diesem Fall würde man sich des logischen Fehlers schuldig machen eine Verbindung zwischen seiendem und nichtseiendem zu constatiren.

Unterschiede wesentlich innewohnen, so würde der Begriff der Nichtexistenz sich als ein blosses [bedeutungsloses] Wort herausstellen. [weil ein mit Unterschieden behaftetes nichtseiendes ja real sein müsste!]. Wenn [darauf eingewendet wird:] ,Dann mag eben das positive Gegenstück die [betreffende] Nichtexistenz charakterisiren, fd. h. von anderen Nichtexistenzen unterscheiden". so erwidern wir: Nein! denn ein positives Gegenstück kann in der Zeit, da es [nach eurer, der Naivavikas und Vaiceshikas, Meinung] nicht existirt1), die priore und andere Nichtexistenzen nicht charakterisiren. Darum darf man von dem Produkt, das ewig ist, nur verschiedene Zustände aussagen: Vergangenheit, Zukunft und Gegenwart; denn die Vorstellungen ,der vergangene Topft, der gegenwärtige Topf', ,der zukünftige Topf' sind für [vollständig] gleichartig zu erklären; nicht aber ist der einen fd. h. der Vorstellung des gegenwärtigen Topfes] ein reales Objekt, den beiden andern ein unreales Objekt zuzuschreiben. Diese Zustände nun, Vergangenheit und Zukunft, erzeugen die landläufige Vorstellung der posterioren und prioren Nichtexistenz; [doch ist diese Vorstellung nicht richtig], da es keinen Beweis für zwei Arten von Nichtexistenz giebt, die etwas anderes wären als diese [Zustände der Vergangenheit und Zukunft].

Damit wäre [dieser Gegenstand] andeutungsweise behandelt; mehr ist [über denselben] in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patañjali nachzusehen.

[Unseren bisherigen Ausführungen] entsprechend ist auch die absolute Nichtexistenz (atyantābhāva) und die reciproke Nichtexistenz (anyo'nyābhāva) nichts anderes als ihr Substrat 3 als solches. Und man darf nicht sagen: "Demnach müsste ja auch zu der Zeit, in welcher das positive Gegenstück thatsächlich vorhanden ist, die Vorstellung seiner absoluten Nichtexistenz herrschen, da das Substrat [der Nichtexistenz] als solches doch [unverändert] bestehen bleibt"; denn selbst von unsern Gegnern wird nicht 4) an dem Orte, wo sich das positive Gegenstück befindet, die absolute Nichtexistenz desselben angenommen, und für die Verbindung [eines Ortes] mit dem positiven Gegenstück kann im Zustande der Vergangenheit eine zeitweilige, im Zustande der Zukunft eine absolute Nichtexistenz gelten. Deshalb giebt es unserer Lehre zufolge keine [selbständige, von dem Substrat der Nichtexistenz]

¹⁾ Der Pandit ergänzte vor asatah: utpatteh pråg dhvamsåc cå 'gre.

Als Beispiel für die reciproke Nichtexistenz wird die Thatsache angeführt, dass ein Topf kein Kleid ist und umgekehrt.

³⁾ D. h. der Ort, wo ein Ding nicht ist, resp. der Gegenstand, welcher es nicht ist, gilt uns als die Nichtexistenz desselben. Adhikarana ist gleichbedeutend mit dem technischen anuyogin.

L. ^obhávánangíkárát mit dem MS. Der arge Fehler ^obhávángíkárát ist auch in den Nachdruck übergegangen.

verschiedene Nichtexistenz 1). Ferner hat man noch folgendes zu beachten: wenn man nach irgend einem Dinge forscht, welches der bestimmende Faktor für solche Vorstellungen sein könnte, wie der Topf ist zu Grunde gegangen, der Topf wird sein, dies ist kein Topf 1), hier ist kein Topf u. s. w., so constatiren wir als solches der Einfachheit halber etwas reales, weil es eine unnütze Complikation ware etwas unbekanntes unreales, [eine Nichtexistenz, dafürl auszugeben.

Auch aus folgendem Grunde ist die [ewige] Realität der Produkte gesichert; [der Verfasser] sagt [nämlich]:

114. Etwas nicht-existirendes, wie ein Manneshorn, entsteht nicht.

Selbst das Entstehen von etwas nicht-existirendem, einem Manneshorn ähnlichem ist unmöglich. Das ist der Sinn.

Dafür giebt [der Verfasser] den Grund an:

115. Wegen der Beschränktheit der materiellen Ursachen.

Aus dem Thon 3) allein entsteht der Topf, aus den Fäden allein das Zeug: in dieser Weise liegt eine Beschränktheit hinsichtlich der materiellen Ursache der Produkte vor. Und diese [gesetzmässige Beschränktheit] kann nicht [für unsre Gegner] existiren, [welche die ewige Realität der Produkte leugnen]; denn wenn [Jemand annimmt, dass] das Produkt vor dem Entstehen nicht in der Ursache existirt, so giebt es [für ihn] keinerlei charakteristisches Merkmal, um dessentwillen [die Ursache] nur den bestimmten nicht-existirenden Gegenstand und keinen anderen erzeugen sollte, [d. h. um dessentwillen der Thon nur den Topf, nicht aber das Zeug oder etwas anderes entstehen lassen sollte 4). Und da sich bei der Einräumung eines solchen charakteristischen Merkmals der Begriff der Realität [des noch nicht entstandenen

4) In dieser Weise hat Mahâdeva unsern Text geändert: na ko 'pi vicesho 'sti, yena mrd ghatam evâ 'santam janayen, na patâdi,

¹⁾ Das Stück Erdboden z. B., auf dem sich kein Topf befindet, ist für uns die Nichtexistenz des Topfes, während die Naiyayikas und Vaiçeshikas die Nichtexistenz des Topfes als etwas auf dem Erdboden befindliches darstellen. Bhūtalasya ghata-rahitam yat svarūpam, sa eva ghatātyantābhūvah / pare manyante: bhûtale vartamano bhûtala-svarûpâd bhinno ghatâtyantâbhavo sti, P.

²⁾ Füge hier na 'yam ghato ein mit der v. l. und dem MS. 3) Den Locativ mṛdi anstatt des zu erwartenden Ablativs erklärte der Pandit mit folgender Bemerkung: dandâd ghatah, cakrâd ghata iti vyava-hâro nimitta-kârana-sthale bhavati. Der Lokativ steht upâdâna-kâranasthale: der Topf hat seine Entstehung in dem Thon.

Produktes nothwendig] einstellt, ist die [priore] Nichtexistenz [des Produktes] abgethan. Nur dieses charakteristische Merkmal [dem zufolge eine Ursache nur immer ein bestimmtes Produkt hervorbringen kannl wird von uns mit dem Worte ,zukünftiger Zustand des Produktes' bezeichnet. - Durch diese Darlegung ist auch die Theorie der Vaiceshikas, dass die priore Nichtexistenz der für die Entstehung des Produktes bestimmende Faktor sei, widerlegt, weil es, verglichen mit der Annahme eines unrealen seiner Nichtexistenz), einfacher [und natürlicher] ist etwas reales anzunehmen und weil man, wenn reale Dinge vor Augen liegen, nichts anderes mehr benöthigt 1). Wenn ferner den Nichtexistenzen an sich ein charakteristisches Merkmal innewohnen soll, ergiebt sich damit der Begriff der Existenz; und das Merkmal, welches positives Gegenstück' heisst, existirt nicht zu der Zeit, in welcher das positive Gegenstück nicht vorhanden ist, [kann also eine priore und posteriore Nichtexistenz nicht charakterisiren] 2). Darum darf man Nichtexistenzen wegen ihrer Ununterschiedenheit nicht als die für die Entstehung der Produkte bestimmenden Faktoren betrachten.

[Der Verfasser] giebt den Beweis für die Beschränktheit der materiellen Ursachen:

116. Weil nicht alles überall und immer möglich ist.

[Das ist] verständlich. Der Gedanke ist: wenn keine Beschränktheit der materiellen Ursachen existirte, so würde alles überall und immer möglich sein.

Auch aus folgendem Grunde kann nichts entstehen, das nicht schon vorhanden war:

117. Weil [nur] dasjenige, welches dazu befähigt ist, hervorbringt, was möglich ist.

Der Begriff der materiellen Ursache bedeutet nur den Besitz der Kraft Produkt zu werden, da sich eine andere Erklärung kaum geben lässt und dies die einfachste [und natürlichste] Auffassung ist. Jene Kraft ist nun nichts anderes als der zukünftige Zustand des Produktes, und weil darum [nur] dasjenige, welches dazu befähigt ist, hervorbringt, was möglich ist, kann nichts entstehen, das nicht schon vorhanden war. Das ist der Sinn.

Um im Beispiel zu bleiben: weil man, wenn der Thonklumpen sich den Blicken als der für die Entstehung des Topfes bestimmende Faktor darbietet, nicht die priore Nichtexistenz des Topfes zur Erklärung nöthig hat.
 Vgl. im Commentar zu I. 113, Z. 7-9 der Ausgabe.

Auch aus folgendem Grunde:

118. Und weil [das Produkt] mit der Ursache eins ist.

Es ist ferner in der Schrift gelehrt, dass vor seiner Entstehung das Produkt mit der Ursache identisch ist; auch daraus folgt die [ewige] Realität der Produkte, mithin die Thatsache, dass nichts entstehen kann, das nicht schon vorhanden war. Das ist der Sinn. Denn wenn das Produkt [vor der Entstehung] nicht existirte, würde sich die unstatthafte Ansicht von der Identität des realen und unrealen ergeben.

An Schriftstellen dafür, dass die Produkte vor ihrer Entstehung mit den Ursachen identisch sind, wären u. a. die folgenden zu nennen: "[Alles] dieses war damals ununterschieden" [Brh. 1. 4. 7], "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang" [Chând. 6. 2. 1], "Nur Finsterniss war dieses im Anfang") [cf. Maitr. 5. 2], "Nur Wasser

war dieses im Anfang" [Brh. 5. 5. 1].

[Der Verfasser] erwägt einen Einwand:

119. Wenn man einwirft: "Dem seienden wird kein Sein zu Theil", —

"Wenn demnach das Produkt ewig ist, so kann doch dem als seiend anzusehenden Produkt kein Sein, d. h. kein Entstehen zu Theil werden, da man den Ausdruck "Entstehen" doch nur dann gebraucht, wenn etwas [bis dahin] nicht existirendes in die Existenz tritt". Wenn [dies eingeworfen wird] —; das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

120. Nein! Der Gebrauch und Nichtgebrauch dieses Ausdrucks wird durch die Manifestation veranlasst.

Der Gebrauch und Nichtgebrauch des Ausdrucks 'Entstehen des Produkts' wird durch die Manifestation des Produkts bedingt: in Folge der Manifestation gebraucht man das Wort 'Entstehen'; wenn keine Manifestation vorliegt, gebraucht man es nicht; [es hängt] aber [dieser Sprachgebrauch] nicht davon [ab], dass ein [bis dahin] nicht existirendes in die Existenz tritt. Das ist der Sinn-

Die Manifestation ist nun nicht eine Vorstellung, sondern der gegenwärtige Zustand [des Produkts]. Ebenso erzeugt das Wirken der Ursachen [d. h. der causae efficientes, nicht etwas bis dahin

L. tama eve 'dam agra asa oder asît (cf. I. 36) anstatt âtmai 've 'dam agra asît, mit der v. l. und dem MS. — Unter der Finsterniss versteht der Commentator die unentfaltete Urmaterie (prakṛtir avyaktâtmikā, P.).

nicht-vorhandenes, sondern] lediglich eine Veränderung des Produkts, welche eben als der gegenwärtige [Zustand desselben] zu definiren ist. Auch lehrt die Erfahrung des täglichen Lebens, dass sich in Folge des Wirkens der Ursachen nur das schon vorhandene Produkt manifestirt, wie z. B. eine im Innern des Steines befindliche Bildsäule durch die Thätigkeit des Bildhauers nur zur Erscheinung gebracht wird, oder das in den Sesamkörnern befindliche Oel durch das Pressen und das in dem Getreide befindliche Korn durch das Dreschen. Das ist im [Yoga-]Väsishtha [mit folgenden Worten] ausgesagt:

"Wie die Linien") der Wurfscheibe, der Lotusblume [und der ganzen Figur Vishnu's] in schlafendem Zustande im Innern des Steines ruhen [um durch den Meissel des Künstlers zum Leben erweckt zu werden], so [ruht] das Weltganze in dem Geiste".

Durch Vermittlung der Urmaterie' ist gemeint.

"Zugegeben, dass das Entstehen auf irgend eine Weise von dem schon vor dem Entstehen vorhandenen gelte; wie kann aber das Zugrundegehen des anfanglos seienden erklärt werden?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

121. Zugrundegehen ist Aufgehen in der Ursache.

Die Wurzel li heisst sich mit etwas verbinden', wie das Glossar [d. h. der Dhatupatha] lehrt; darum bedeutet [das daraus abgeleitete Wort] laya [,Aufgehen']: in feinem [d. h. nicht zur Erscheinung kommendem] Zustande mit den [materiellen] Ursachen eine untheilbare Einheit bilden. Eben dieses [Aufgehen] wird, soweit wir es ,[Zustand der] Vergangenheit' heissen, Zugrundegehen' genannt; das ist der Sinn. Man ergänze dabei: soweit wir aber das Aufgehen ,[Zustand der] Zukunft' heissen, wird es ,priore Nichtexistenz' genannt. Das einzelne Produkt aber, das [in seiner Ursache] aufgegangen ist, manifestirt sich nicht wieder; denn [die Annahme, dass es doch wieder in die Erscheinung trete], ist in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patañjali [3.15] u. a. dadurch widerlegt, dass es dann wiedererkannt werden müsse; und für uns ist ebenso. wie für unsere Gegner [die Naiyâyikas und Vaiçeshikas], der zukünftige Zustand, wofür jene ,priore Nichtexistenz' sagen, die Ursache der Manifestation; [d. h. dadurch, dass ein Produkt einmal in die Erscheinung getreten, ist die Ursache dieses Vorganges, der zukünftige Zustand, resp. die priore Nichtexistenz dieses Produktes, für alle Zeiten aufgehoben; das nämliche Ding kann mithin nicht noch einmal in die Erscheinung treten]. Was für ein Mittel giebt es denn aber, um den Satz zu beweisen, dass auch ein ver-

¹⁾ In Jivånanda's Neudruck ist zwar dem Fehlerverzeichniss in Hall's Ausgabe zufolge **orekhâh* geschrieben, jedoch in der folgenden Zeile **sthita' bei-behalten. Da man dieses Prädikat aber nicht gut auf jagad-åvali beziehen kann, ist sthitâç zu verbessern.

gangenes Ding noch existirt? Denn für die Realität des vergangenen liegen doch nicht ebenso Schriftstellen und sonstige [Beweismittel] deutlich vor, wie für die Realität des zukünftigen." Anf diesen Einwand erwidern wir: So verhält es sich mit nichten, da die Realität von beidem, dem zukünftigen und vergangenen. deshalb feststeht, weil sonst die Thatsache der sinnlichen Wahrnehmung des Yogin unerklärlich wäre, [welchem die Vergangenheit ebenso vor Augen liegt wie die Zukunft]; denn für jedwede Sinneswahrnehmung ist ein [wirkliches] Objekt die Veranlassung; andernfalls würde ja die Sache so liegen, dass auch die Existenz des gegenwärtigen sich nicht durch Sinneswahrnehmung constatiren liesse. Da deshalb die Wahrnehmungen allgemein giltige Beweiskraft haben, wenn kein Widerlegungsgrund vorhanden ist 1), so folgt aus der Sinneswahrnehmung des Yogin, dass auch das vergangene noch existirt. Und die Beweise für die sinnliche Wahrnehmung des vergangenen und zukünftigen von Seiten der Yogins sind aus der Schrift, der Tradition, den Legenden u. s. w. [d. h. aus den Puranas] im Yogavarttika ausführlich beigebracht. Darum ist [der Gegenstand hier nur] andeutungsweise behandelt. Hiermit haben wir also die landläufigen Ausdrücke Entstehen und Zugrundegehen der Produkte' durch die Begriffe der Manifestation und des Aufgehens [in der Ursache] erklärt.

[Jetzt wird ein neuer Einwand vorgebracht:] .Ist nun auch die Manifestation schon vor [ihrem Entstehen] vorhanden oder nicht? Im ersten [Fall] würde die Sache so liegen, dass auch sehon vor dem Wirken der causa [efficiens] durch die Manifestation des Produktes ihr Produkt erzeugt wird, und das Wirken der Ursache wäre [mithin] überflüssig; im zweiten [Fall] würde eure Lehre von der [ewigen] Realität der Produkte hinsichtlich der Manifestation hinfallig sein, weil ihr ja die Manifestation einer [bis dahin] nicht vorhandenen Manifestation annehmt." Hierauf erwidern wir: [Dieser Einwand ist nicht berechtigt], weil bei unsrer Annahme, dass alle Produkte vor dem Wirken der causa [efficiens in gewissem Sinne] existiren und [in gewissem Sinne] nicht existiren 2), für die [von euch] aufgestellte Alternative kein Raum ist. Denn [die erste Seite derselben widerlegen wir so:] da wie der Topf auch dessen Manifestation in gegenwärtigem Zustande vor [dem Wirken der Ursache] nicht existirt, ist das Wirken der Ursache erforderlich um diese Art der Nichtexistenz aufzuheben; und [gegen die zweite Seite eurer Alternative bemerken wir: da die Manifestation vor dem Wirken der Ursache] in zukünftigem Zustande [existirt], ist unsere Lehre von der [ewigen] Realität der Produkte nicht

¹⁾ Das ist ein Grundsatz der Pürvamimämsä.

Der Fehler sadå sattvå^o anstatt sad-asattvå^o ist trotz der Verbesserung im Fehlerverzeichniss noch in Jivånanda's Neudruck übergegangen. Zur Sache vgl. V. 56.

hinfällig. Wenn [der Opponent dann weiter einwendet]: "Gleichzeitige Existenz und Nichtexistenz widersprechen sich aber doch", [so ist auch das im vorliegenden Falle kein Widerlegungsgrund], weil wir [nur] von den verschiedenen Arten [der Existenz] sprechen, [und die Existenz im zukünftigen Zustande sich mit der Nichtexistenz im gegenwärtigen Zustande nicht widerspricht]. "Trotzdem aber dürft ihr, da ihr [unsere] "priore Nichtexistenz" nicht anerkennt, schwerlich [irgend] ein Nichtsein der Produkte vor [dem Wirken der Ursachen] annehmen." [Auch darauf antworten wir:] Nicht so! denn [bei uns] gilt immer nur ein Zustand als die Nichtexistenz eines [oder der beiden] andern 1).

"Nun müsst ihr aber doch, um eure Lehre von der [ewigen] Realität der Produkte zu retten, auch eine Manifestation der Manifestation annehmen, [da eurer Meinung nach auch die Manifestation etwas reales ist, also nur durch eine Manifestation in den gegenwärtigen Zustand treten kann], und damit ist doch ein regressus in infinitum gegeben". Diesem Bedenken gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

122. [Es besteht] ein ununterbrochenes Aufeinanderfolgen, wie im Falle des Samens und des Sprosses.

Man hat sich ein ununterbrochenes, d. h. in Form einer ununterbrochenen Kette existirendes, Fortlaufen der Manifestation zu denken, da ein solcher [regressus in infinitum] ebenso wie der im Falle des Samens und des Sprosses vorliegende beglaubigt ist und mithin keinen [logischen] Fehler bedeutet. Das ist der Sinn. Folgende Verschiedenheit von dem [zwischen] Samen und Spross [obwaltenden Verhältniss] besteht jedoch hier: in dem Falle des Samens und des Sprosses äussert sich der regressus in infinitum in einer successiven Reihenfolge, bei der Manifestation hingegen in einer momentanen. [3] Das Beglaubigtsein aber ist [in beiden Fällen] das gleiche. Auch von dem göttlichen Vyåsa, der in dem Commentar zu dem [Yoga-]Lehrbuch des Patañjali [4. 12] sagt, dass alle Produkte dem Wesen nach ewig, den Zuständen nach vergänglich seien, ist der hier in Frage kommende regressus in infinitum als beglaubigt anerkannt.

In unserem Sûtra (atra) ist das Beispiel von dem Samen und dem Spross nach volksthümlicher Anschauungsweise angeführt; in Wirklichkeit aber ist hier gemeint: "wie in dem Falle der Geburt und des Handelns [d. h. wie das Geborenwerden zum Han-

Demnach ist anch der hier constatirte parasparâbhâva etwas ganz anderes, als der anyo'nyâbhâva der Naiyâyikas.

Ergänze anavasthâyâh zu asyâh aus der Einleitung zu unserem Sütra.
 yathâ senâ-vanâdînâm, P., wie eine solche gleichzeitige Reihenfolge bei Heeren, Wäldern u. s. w. vorliegt.

deln führt und das Handeln zur Wiedergeburt] oder dgl. Dadurch wird [jedoch], wenn auch die Continuität von Samen und Spross in der Urschöpfung ihre Grenze findet, also keinen [wirklichen] regressus in infinitum darstellt, dieser nicht [für den im Sütra ins Auge gefassten Fall der Manifestation] aufgehoben. In der Urschöpfung nämlich entsteht der Same ohne den Baum durch den Willen des höchsten Wesens aus dessen Leibe oder [aus Dingen, die demselben entsprossen sind]. Das ist aus der Schrift und Tradition bekannt, wie z. B. aus folgendem Satze des Vishņupurāna [2, 7, 32]:

In der That aber liegt nicht einmal ein regressus in infinitum vor. Das lehrt [der Verfasser] mit folgenden Worten:

123. [Jedenfalls haftet an unsrer Theorie] ebenso wenig ein Fehler, wie an der von der Entstehung.

Wie die Entstehung der Entstehung des Topfes der Einfachheit halber nur als das Wesen [der Entstehung] von den Vaiceshikas und [den Naiyâyikas], welche das Entstehen von etwas [bis dahin] nicht vorhandenem annehmen, gedeutet wird, ebenso wird von uns auch die Manifestation der Manifestation des Topfes der Einfachheit halber nur für das Wesen [der Manifestation] erklärt. Deshalb kann man [unsrer Theorie von] der Manifestation ebenso wenig wie [derjenigen von] der Entstehung den Fehler des regressus in infinitum zum Vorwurf machen. Das ist der Sinn. Wenn [man uns nun einwendet:] ,Da ihr demnach keine Manifestation der Manifestation gelten lasst, so wird [doch für euch] die Existenz derselben vor dem Wirken der Ursache unannehmbar, mithin [eure] Theorie von der [ewigen] Realität der Produkte hinfälligs, so erwidern wir]: Nein! denn über diesen Punkt ist [unsere] Ansicht, dass die Theorie von der [ewigen] Realität der Produkte eben nur die Manifestation von etwas [allzeit] vorhandenem aussagt. Und wenn es auch keine Manifestation der Manifestation giebt, diese also vor [dem Wirken der Ursache] nicht existirt, so folgt daraus nicht die Aufhebung [unsrer] Theorie von der [ewigen] Existenz der Produkte. Wenn [darauf eingewendet wird:] "Wie könnt ihr dabei, da ihr doch die Nichtexistenz des grossen [Princips, d. h. des Urtheilsorgans] und der folgenden [Produkte] vor [dem Entstehen] annehmt, [für diese] einen Zustand, den ihr Manifestation nennt, constatiren? [so entgegnen wir:

Mit âdi sind hier solche Fälle eines wirklichen regressus in infinitum angedeutet wie sarga-pralayavat oder avidyā-prakṛti-samyogavat ,wie aus dem Nichtwissen die Verbindung [der Seele] mit der Materie hervorgeht und aus dieser Verbindung das Nichtwissen.
 In der Ausgabe des Vishnupurana beginnt der Vers yathâ ca

Diese Bemerkung ist] nicht [berechtigt]; denn aus solchen Schriftstellen wie .[Alles] dieses war damals ununterschieden [Brh. 1, 4, 7] folgt, dass die [zu Anfang] in unentfaltetem Zustand existirenden Produkte sich manifestiren. Wenn [der opponirende Naiyayika weiter einwirft:] .Trotzdem müsst ihr eine priore und [eine posteriorel Nichtexistenz der Manifestation concediren". [so sagen wir wiederum: Nein! denn [bei uns] gelten, wie [zum Schluss des Commentars zu I 121] gesagt wurde, die drei Zustände der Zukunft u. s. w. als gegenseitige Nichtexistenzen; und nur bei dem Aufhören einer solchen Nichtexistenz [die den positiven Charakter des zukünftigen Zustandes trägt] ist ein erfolgreiches Wirken der Ursachen möglich u. s. w. 1) Darin allein unterscheiden sich also die Bekenner der [ewigen] Realität der Produkte von den Leugnern derselben, dass die von diesen aufgestellten Nichtexistenzen. die priore und posteriore, von den ersteren für die positiven Zustände der Zukunft und der Vergangenheit des Produkts erklärt werden; und dass der Zustand der Manifestation, "Gegenwärtigkeit" genannt, [im Gegensatz zu den Leugnern der ewigen Realität, von den Bekennern derselben] für etwas von dem Topfe [selbst] verschiedenes gehalten wird, weil man empfindet, dass Topfe und del drei Zustände haben. Alles andere aber ist [den Vertretern dieser beiden sich widersprechenden Theorien] gemeinsam; darum bieten wir zu weiteren Einwänden keinen Anlass. Hiermit wäre [dieser Gegenstand] andeutungsweise behandelt.

In dem Sûtra [I. 110] "Weil man sie aus dem Anschaun ihrer Produkte erkennt" ist gelehrt, dass die Wurzelursache aus den Produkten zu erschliessen ist. Mit Bezug darauf sagt [der Verfasser jetzt] — um festzustellen, wie weit der Begriff des Produkts reicht — welche Eigenschaften allen Produkten gemeinsam sind:

124. Das aufgehende ist veranlasst, unbeständig, nicht-allgegenwärtig, von [beschränkter] Wirksamkeit, in der Vielheit existirend, auf etwas beruhend.

Linga ,das aufgehende' bezeichnet hier die Gesammtheit der Produkte, [entweder] weil es [in der Bedeutung ,Merkmal' stehend] ein Mittel zur Erschliessung der Ursache darstellt oder wegen des Aufgehens [in der Ursache] (laya-gamanâd); nicht ist aber hier [mit dem Worte linga] das "grosse' Princip allein gemeint, da die [im Sûtra aufgezählten Eigenschaften des] Veranlasstseins u. s. w. sämmtlichen Produkten gemeinsam sind. Auch in Kârikâ [10]:

"Veranlasst, unbeständig, nicht-allgegenwärtig, von [beschränkter] Wirksamkeit, in der Vielheit existirend, auf etwas beruhend, aufgehend, aus Theilen bestehend, von einem andern abhängig ist das entfaltete;

das Gegentheil [von allem diesem] ist das unentfaltete."

ádi bedeutet svárthakriyá-janakatvam káryasya "nur dann kann das Produkt ein seinem Zwecke entsprechendes werden."

ist dieses unter dem Namen des entfalteten 1) [zusammengefasste], d. h. alles producirte, aufgehend genannt. Demnach ist der Sinn des Ausspruches: dieses [in der Ursache] aufgehende besitzt die Eigenschaften des Veranlasstseins u. s. w. Dabei bedeutet Veranlasstsein': eine Ursache haben, "Unbeständigkeit': Vergänglichkeit, Nicht-Allgegenwart': das Gegentheil von der vorher gelehrten Allgegenwart der Urmaterie; [beschränkte] Wirksamkeit': das Ausüben eines bestimmten Geschäftes, d. h. z. B. das [Hervorbringen. des] Beschlusses [von Seiten des Urtheilsorgans]. Die Urmaterie aber übt, da sie jegliches Wirken in sich vereinigt und so die Ursache [von allem] ist, nicht allein ein einzelnes Geschäft aus. Auch kann man nicht [unsere ,beschränkte] Wirksamkeit' einfach als Thätigkeit [im Allgemeinen] bezeichnen; denn da wir aus der Schrift lernen, dass die Schöpfung aus einer Erschütterung der Urmaterie [d. h. aus einer Störung ihres Gleichgewichts] hervorgegangen ist, müsste [diese] "Wirksamkeit" auch von der Urmaterie gelten, falls hier [unter dem Worte ,wirksam'] der Besitz einer Thätigkeit zu verstehen wäre 2). "In der Vielheit existiren" bedeutet: entsprechend der Verschiedenheit der Schöpfungen verschieden sein 3), also: nicht zwei Schöpfungen gemeinsam angehören: [der Ausdruck bezieht sich] aber nicht [auf] die individuelle Verschiedenheit innerhalb ein und derselben Klasse, weil dann zu viel, d. h. auch die Urmaterie, einbegriffen wäre; denn auch die Urmaterie besteht aus verschiedenen einzelnen Formen, Sattva u. s. w., wie sich das aus dem Sûtra weiter unten [VI. 39] ergiebt: "Sattvau. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr, weil sie dieselbe bilden. Auf etwas beruhen bedeutet endlich: auf seinen Bestandtheilen [beruhen].

Da nun das Veranlasstsein und die fübrigen [in Sütra 124 genannten Eigenschaften als charakteristische Merkmale des Produkts nur dann] feststehen, wenn Produkt und Ursache [zwei] verschiedene Dinge sind, führt [der Verfasser] die Beweismittel an, durch welche sich das Produkt als etwas von der Ursache unterschiedenes feststellen lässt:

125. Dasselbe ergiebt sich [entweder] unmittelbar, oder aus der Identität mit seinen Eigenschaften, seinem Gesammtbegriff u. s. w., oder aus dem Worte "Grundursache").

¹⁾ L. apy etad eva mit der v. l.

karmavattayâ = yadi sûtrastha-sakriya-padena karmavattvam grhyeta, P.

³⁾ yatha 'tîtâyâm srshtûv anyad eva mahad-âdi. asyâm srshtau câ 'nyad eva, P.

⁴⁾ Vgl. die entschieden bessere Deutung, welche Aniruddha von diesem

Dasselbe ergiebt sich, d. h. das Produkt, welches [in dem vorigen Sütra], das aufgehende' genannt ist, ergiebt sich in seiner Verschiedenheit von der Ursache zuweilen "unmittelbar' d. h. einfach mühelos aus der sinnlichen Wahrnehmung; wie [sich] z. B. das Tuch [in seiner Verschiedenheit] von den Fäden [ergiebt] wegen der Eigenschaft der Dicke u. s. w. [d. h. wegen der Thatsache, dass man das Tuch umnehmen kann, aber nicht die Fäden].

Zuweilen aus der Identität mit seinen Eigenschaften, seinem Gesammtbegriff u. s. w., d. h. [zuweilen] findet dies statt durch eine Schlussfolgerung, für welche das beweisende Element 1) der Umstand ist, dass [das Produkt] nichts anderes ist als seine Eigenschaften, sein Gesammtbegriff u. s. w. [d. h. seine Bewegung etc.]; wie sich z. B. das .grosse' Princip [als etwas von seiner Ursache verschiedenes darstellt durch die qualitative Verschiedenheit von der Ursache, d. h. dadurch, dass es nichts anderes ist als seine Qualitäten, Beschluss u. s. w. 2); und wie [unter den groben Elementen] z. B. die Erde [sich als etwas von ihrer Ursache verschiedenes darstellt] durch die qualitative Verschiedenheit von dem [zu Grunde liegenden] feinen Element, d. h. dadurch, dass sie nichts anderes ist als der Gesammtbegriff der Allerde [als Erde im Allgemeinen] u. s. w. 3). Zuweilen aber [auch] durch die qualitative Verschiedenheit [von der Ursache], welche mit dem Ausdruck ,u. s. w.' [im Sûtra] gemeint ist, nämlich durch die Wesenseinheit [des Produktes] mit seiner Bewegung u. s. w. [d. h. mit seiner Ausdehnung, seiner Farbe u. dgl.]4); wie ein bewegliches Ganzes [sich] als verschieden von seinen an ihrer Stelle verharrenden Theilen [erschliessen lässt] 5).

Endlich ergiebt sich auch das Produkt als verschieden von seiner Ursache "aus dem Worte "Grundursache", d. h. daraus, dass die Schrift von einer solchen spricht; denn Grundursache (pradhâna) wird dasjenige genannt, worauf die Gesammtheit der Produkte gegründet ist (pradhâyate). Und eine solche [Grundursache] ist nicht möglich, ohne dass zwischen Produkt und Ursache [in

lingena steht nicht coordinirt mit anumänena, sondern man denke: lingena 'numänam, anumänena siddhih.

²⁾ Dieses âdi bedeutet erstens, allein auf mahat bezogen: prakṛtijanyatvam, ahamkâra-janakatvam, vyaktatvam, dharmâdharma-samyuktatvam; zweitens, da es auch mit dem âdi in mahad-âdînâm correspondirt: die Eigenschaften des ahamkâra, des manas und der tanmâtra.

³⁾ Dieses âdi bedeutet erstens, allein auf prthivî bezogen: sarvabhûtâdhûratvam, gandhavattvam, kathina-sparçavattvam (der Begriff des sich hart anfühlenden); zweitens, da es auch mit dem âdi in prthivyâdinâm correspondirt: die Gesammtbegriffe der übrigen Elemente.

⁴⁾ Denke: karmady-atmakata-rûpena karana-vaidharmyena,

⁵⁾ D. h. wenn man einen compakten Gegenstand in Bewegung setzt, so bewegt sich das Ganze, die einzelnen Theile aber ruhen unbeweglich in demselben. Die Theorie der Naiyâyikas, dass kein Unterschied zwischen dem Ganzen und seinen Theilen bestehe, wird eingehender von Aniruddha zu I. 42 widerlegt.

gewissem Sinne] Verschiedenheit und [in gewissem Sinne] Identität besteht; denn bei einer absoluten Identität [beider] könnte sie (svasya) nicht die Grundlage [alles Hervorgebrachten] sein. Das ist der Sinn 1).

In den beiden [letzten] Sûtras ist die Definition der Produkte in der Form [einer Aufzühlung] ihrer gemeinsamen Eigenschaften und der Beweis dafür geliefert, dass die Produkte von ihren Ursachen verschieden sind. Jetzt lehrt [der Verfasser] nun auch, - damit man durch Schlussfolgerung erkenne, in welcher Weise die [erste] Ursache mit den Produkten gleichartig ist, - welche Eigenschaften den Produkten und dieser Ursache gemeinsam sind:

126. Beide bestehen aus den drei Constituenten, sind ungeistig u. s. w.

Beide, die Produkte und die Ursache, sind sich darin gleichartig, dass sie aus den drei Constituenten bestehen u. s. w. Das ist der Sinn. Die unter der Bezeichnung ,u. s. w.' zu verstehenden [Eigenschaften] sind in Kârikâ [11] genannt:

"Das entfaltete sowohl als die Urmaterie besteht aus den drei Constituenten, ist nicht-isolirt, Objekt, gemeinsam, ungeistig, schöpferisch. Die Seele ist das Gegentheil hiervon und [im übrigen] so [wie die Urmaterie in der vorigen Karika beschrieben wurdel."

Aus den drei Constituenten bestehend' heisst dasjenige, in welchem die drei Constituenten, d. h. die Substanzen Sattva u. s. w., vorhanden sind. In einem Theil desselben (tatra), nämlich in dem grossen' Princip und in [allen] übrigen [Produkten], ruht Sattva u. s. w. in der Form der Ursache, aber in [dem andern Theil,] der Urmaterie [nämlich], ruht Sattva u. s. w. in der Form der Vereinigung dreier constituirender Bestandtheile, geradeso wie die Bäume sich in dem Walde befinden [welchen sie bilden]: so ist [dieser Ausdruck] zu verstehen. Oder man kann auch erklären: Das Wesen der drei Constituenten kommt den Produkten und der Ursache zu, weil mit dem Worte Sattva und den beiden andern [Rajas und Tamas] auch Freude, Schmerz und Bewusstlosigkeit bezeichnet werden. [Liest man in der Karika] aviveki-vishayah [als ein Wort, so] bedeutet [dasselbe] ,nur von den Nichtwissenden wahrgenommen, resp. empfunden'; trennt man aber diese [beiden Worte] in aviveki und vishayah [wie in der Uebersetzung der Karika geschehen ist], so bedeutet ,Nicht-Isolirtheit': Wirken in der Verbindung 1), und "Objektsein": empfunden [und wahrgenommen] werden. ,Gemeinsam' heisst: allen Seelen in gleicher Weise angehörig, d. i. trotz der Verschiedenheit der Seelen [selbst] nicht-

2) sambhûya karitvam ist also dasselbe wie samhatya karitvam oben im Text S. 58, Z. 3 v. u. und sonst.

¹⁾ Hier schliesst der Commentar; in der Ausgabe ist irrthümlich noch der erste Satz der Einleitung zu Sütra 126 dazu gerechnet.

verschieden; ,schöpferisch' bedeutet: sich verändernd; ,das entfaltete' sind die Produkte; die ,Urmaterie' (pradhâna) ist die Ursache, [von welcher wir sprechen]. Das ist der Sinn [dieser Strophe].

Ferner ist in Kârikâ [10] dargelegt, in welcher Weise die Produkte und die Ursache qualitativ von einander verschie-

den sind:

"Veranlasst, unbeständig, nicht-allgegenwärtig, von [beschränkter] Wirksamkeit, in der Vielheit existirend, auf etwas beruhend, aufgehend, aus Theilen bestehend, von einem andern abhängig ist das entfaltete; das Gegentheil [von allem diesem] ist das unentfaltete."

Hier bedeutet die Einheit [der Urmaterie, d. h. das Gegentheil zu dem "Existiren in der Vielheit"]: auch in den verschiedenen Schöpfungen nicht verschieden sein. Darum wird [diese] Einheit nicht in Frage gestellt, wenn auch die Urmaterie aus verschiedenen einzelnen Formen besteht"). Die Vielheit der einzelnen Formen der Urmaterie [d. h. die Vielheit der einzelnen Sattva, Rajas und Tamas] aber steht deshalb fest, weil in dem Vishņupurāņa [2. 7. 25 b + 26 a] von einer Unzählbarkeit [derselben] gesprochen wird:

"Und den "grossen" [das Urtheilsorgan] in sich bergend, besteht die Urmaterie [ewig]; für sie, die endlose, giebt es kein Ende und auch keine Zählung."

[Der Verfasser] lehrt nun, damit man die [von uns] 'Urmaterie' genannten Constituenten, welche die Ursache der Welt sind, von einander unterscheiden lerne, auch die weiterhin zwischen diesen bestehende qualitative Verschiedenheit. [Er thut dies] ferner [zu dem Zwecke] um zu erklären, warum [die Urmaterie] die Ursache der mannigfach gestalteten Welt ist; denn aus einer einartigen Ursache können nicht mannigfaltige Produkte hervorgehen.

127. Die Constituenten unterscheiden sich qualitativ von einander u. a. durch Wohlbehagen, Unbehagen und Bestürzung.

Die Constituenten, d. h. die drei Substanzen Sattva u. s. w., unterscheiden sich qualitativ von einander durch Freude, Schmerz u. s. f.; denn man beobachtet diese [Unterschiedsmerkmale] an den Produkten. Das ist der Sinn. Freude und ähnliches ist, wie wir schon oben [im Commentar zu I. 65] gesagt haben, ebenso wie Farbe und dgl. eine Eigenschaft des Topfes und anderer Dinge, weil das [mit Freude u. s. w. behaftete] Innenorgan die materielle Ursache [sämmtlicher] anderer Produkte ist. Die in dem Sûtra (atra) mit dem Ausdruck "u. a. gemeinten [Eigenschaften] sind von dem [alten] Lehrer Pañcaçikha aufgezählt: "Wie das Sattva

¹⁾ Vgl. oben im Text S. 86, Z. 12-14.

fürwahr in unendlich vielen Arten sich äussert, d. h. in Heiterkeit, Leichtigkeit, Zuneigung, Wohlbehagen, Geduld, Zufriedenheit u. s. w., kurz aus Freude besteht, ebenso äussert sich auch das Rajas in verschiedenen Arten, wie in Kummer u. s. w., kurz, es besteht aus Schmerz; desgleichen äussert sich auch das Tamas in verschiedenen Arten, wie in Schlaf u. s. w., kurz, es besteht aus Bewusstlosigkeit.*

Daraus, dass in unserem Sûtra Wohlbehagen und andere [Zuständel als Eigenschaften der Constituenten angeführt sind, und dass im folgenden Sûtra Leichtigkeit und anderes [von ihnen] ausgesagt werden wird, folgt, dass Sattva und die beiden Sandern Constituenten] Substanzen sind. Wenn aber die Constituenten mit Freude u. s. w. [d. h. mit ihren Eigenschaften] identificirt werden, so erklärt sich das einfach aus der Untrennbarkeit der Eigenschaft und des Trägers der Eigenschaft, ebenso wie wenn man den inneren Sinn mit dem Wunsche identificirt; die Constituenten, Sattva u. s. w., sind jedoch 1) nicht, wie die Vaiceshikas lehren. einfach Freude u. s. w. Ferner bilden die drei [Substanzen] Sattva u. s. w. jede für sich 2) wegen der Verschiedenheit ihrer Einzelformen eine unendliche Vielheit; denn sonst müssten sie von unbegrenzter Ausdehnung sein, und dann wäre unsere Lehre. dass die Mannigfaltigkeit der Produkte aus dem mannigfaltigen Ergebniss des Kampfes der Constituenten hervorgeht, unbegründet. weil [in dem Falle] die für den Begriff des Kampfes erforderliche Einzelverschiedenheit nicht vorhanden sein würde.

Wenn jede der Constituenten, Sattva u. s. w., einfach eine [geschlossene] Einheit bildete, so könnte von einem Zu- und Abnehmen [derselben] oder von dgl. [d. h. von dem Siege der einen und dem Unterliegen der andern] keine Rede sein 3), und ebensowenig wäre dann, da bei der Begrenztheit [der Constituenten] auch die durch ihre Vereinigung gebildete Urmaterie begrenzt sein müsste, die in der Schrift und Tradition vorliegende Lehre berechtigt, dass gleichzeitig zahllose Welten und [innerhalb dieser Welten zahllose verschiedenartige Dinge aus der Urmaterie hervorgehen]. Deshalb lehrt [der Verfasser jetzt] — um die Dreizahl der Constituenten trotz der Zahllosigkeit [ihrer einzelnen Bestandtheile] zu beweisen und zum Zwecke der unterscheidenden Erkenntniss sowie [des Kultus] — durch welche Eigenschaften sich diese [Constituenten] als gleich- und verschiedenartig erweisen:

128. Auf den Eigenschaften leicht u. s. w. beruht die Gleich- und Verschiedenartigkeit der Constituenten.

¹⁾ L. na tu mit der v. l. und dem MS.

²⁾ L. sattvådi-trayam api pratyekam mit der v. I.

³⁾ L. besser nopopadyeta mit dem MS.

Der Sinn ist folgender. Mit den Worten ,leicht u. s. w.' ist eine Angabe gemacht, bei der es [nicht auf die conkreten Dinge, sondern] auf die abstrakten Begriffe [Leichtigkeit u. s. w.] ankommt. Auf den Eigenschaften der Leichtigkeit u. s. w. beruht die Gleichartigkeit aller Einzelformen des Sattva und die Verschiedenartigkeit derselben vom Rajas und Tamas. Dementsprechend ist die Einheit der Einzelformen des Sattva durch die Zugehörigkeit zu ein und derselben Gattung zu erklären, wie die der einzelnen Stücke Erde durch den [allgemeinen] Begriff der Erde; ferner das Zu- und Abnehmen oder dgl. durch die Unterstützung von Seiten gleichartiger [Wesenheiten], resp. [durch deren Entweichen]. Das ist [unsere] Meinung. - In derselben Weise beruht die Gleichartigkeit aller Einzelformen des Rajas und die Verschiedenartigkeit derselben vom Sattva und Tamas auf den Eigenschaften der Unstätheit u. s. w. Im übrigen [gilt vom Rajas] dasselbe wie eben [vom Sattva]. - In derselben Weise beruht die Gleichartigkeit aller Einzelformen des Tamas und die Verschiedenartigkeit derselben vom Sattva und Rajas auf den Eigenschaften der Schwere u. s. w. Im übrigen [gilt vom Tamas] dasselbe wie eben [vom Sattva]. - Da die Verschiedenartigkeit [der Constituenten] schon oben [in Sûtra 127] gelehrt wurde, ist die Wiedererwähnung derselben hier nur gelegentlich hereingekommen. 1) Die Lesart vaidharmyam va 2), oder Verschiedenartigkeit in unserem Sútra ist einfach fehlerhaft.

Hier ist [nun auch] im Sûtra die [von uns schon im Commentar zum vorangehenden Sûtra gelehrte] individuelle Vielheit festgestellt, welche im Bereiche einer jeden dieser Substanzen, Sattva u. s. w., besteht, so lange sich dieselben im Zustande der Ursache befinden; denn sonst hätte es keinen Sinn, dass Leichtigkeit u. s. w. die Gleichartigkeit darstellen soll, da nur eine Eigenschaft, welche [mehreren] gleichen [Dingen] angehört, Gleichartigkeit ist. Und man darf nicht erklären, dass die auf Leichtigkeit u. s. w. beruhende Gleichartigkeit existire wegen der Vielheit der Sattva u. s. w. in der Produktform; denn da auch Töpfe und dergleichen [Objekte] aus den drei Constituenten bestehen, also Sattva u. s. w. in der Produktform darstellen, [aber doch keine Leichtigkeit aufweisen, ebensowenig wie die aus den drei Constituenten bestehende züngelnde Flammenspitze die Merkmale des Tamas, Schwere u. s. w., zeigt], so wäre es unpassend zu sagen, dass Leichtigkeit u. s. w. die Gleichartigkeit der Sattva u. s. w. ausmache. Deshalb ist hier nur von der Gleich- und [Verschieden]artigkeit der Constituenten im Zustande der Ursache die Rede.

sampātāyātam

prasanga-pariprāptam, P. Vgl. die Parallelstellen in Aniruddha's Commentar zu I. 12 und II. 12.

²⁾ Das sinnlose vaidharmyam ceti in Hall's Ausgabe und in dem MS. ist in vaidharmyam ceti zu verbessern; Vijñāna muss diese Variante in einigen Handschriften vorgefunden haben.

Die Leichtigkeit und die andern [Eigenschaften] des Sattva u. s. w. sind auch in Kârikâ [13] genannt:

"Sattva gilt als leicht und erleuchtend, Rajas als erhaltend und unstät, Tamas als schwer und verhüllend. Sie wirken [zusammen] zu einem [bestimmten] Zwecke, wie die Lampe, [welche auch durch drei Bestandtheile, Oel, Docht und Feuer, gebildet wird]."

"Zu einem [bestimmten] Zwecke" bedeutet: um der Seele [resp. des Menschen] Interesse willen.

Wendet man uns [darauf] ein: "Wenn nun demnach [eurer Ansicht zufolge] die Wurzelursache aus unzähligen begrenzten Einzeldingen besteht, welcher Unterschied liegt dann zwischen dieser Theorie und derjenigen der Vaiçeshikas vor, [nach der die Welt aus Atomen entstanden ist?", so erwidern wir: Der Unterschied], dass [nach unsrer Meinung] der Stoff in der Form der Ursache ohne Laut, Fühlbarkeit und die andern [Characteristica] ist, [welche an den entfalteten Elementen sinnlich wahrgenommen werden]; wie es z. B. im Vishnupurāņa [1. 2. 20 b, 21 a] heisst:

"Ohne Laut und Fühlbarkeit ist diese") [Grundursache, die Urmaterie im Zustande des Gleichgewichts], frei von Farbe u. s. w. [d. h. von Geschmack und Geruch], aus drei Constituenten bestehend, der Mutterschoss der Welt, ohne ein uranfängliches Entstehen und ohne Ende."

Diesen Gegenstand haben wir ausführlich in unseren [Glossen] zum Lehrbuch des Patañjali [d. h. im Yogavârttika] behandelt.

"Wenn nun auch die Existenz des "grossen" und der nächstfolgenden [Principien] als solcher festgestellt ist, so giebt es doch,
da ihre Entstehung sich nicht durch Sinneswahrnehmung constatiren lässt, keinen Beweis dafür, dass dieselben Produkte sind, so
dass [auch von ihnen] die allgemeinen [in Sûtra 124 von euch
aufgestellten] Eigenschaften [der Produkte], Veranlasstsein [u. s. w.],
gelten müssten." Diesem Einwand gegenüber erklärt [der Verfasser]:

129. Wegen ihrer Verschiedenheit von den beiden [d. h. von Seele und Urmaterie] sind das "grosse" und die nächstfolgenden [Principien] Produkte, wie Töpfe und dgl.

Die den Gegenstand der Diskussion bildenden [Principien], von dem "grossen" an bis zu den fünf Elementen, sind weder Seele, weil sie empfunden [und wahrgenommen] werden, noch auch Urmaterie, weil sie vergänglich sind; denn sonst [d. h. wenn sie ewig wären] könnte es keine Erlösung geben. Deshalb sind sie

Verbessere tu in der Ausgabe in tad; so war der Vers schon richtig auf S. 48 des Textes gegeben. Vgl. übrigens meine Anmerkungen 3, 4 auf S. 76 dieser Uebersetzung.

von Urmaterie und Seele verschieden und wegen dieser Verschiedenheit Produkte, wie Töpfe und dgl. Das ist der Sinn.

"Da nun aber doch die [definitive] Erlösung sowie [die bei Lebzeiten eintretende] sich einfach durch das Verbrennen, resp. [das Unterdrücktwerden,] der Veränderungsfähigkeit [jener Dinge] erklären lässt, so steht doch auch die Vergänglichkeit derselben nicht fest." Diesem Einwand gegenüber nennt [der Verfasser in den folgenden drei Sütras] weitere Gründe dafür, dass [das Urtheilsorgan und die nächstfolgenden Principien] Produkte sind:

130. Wegen der Begrenztheit.

Wegen der [räumlichen] Beschränktheit; das bedeutet: weil [diese Dinge] unter einen allgemeinen Begriff fallen, der dieselben in ihrer Eigenschaft als positive Gegenstücke zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt. Auf Grund dieser [Erklärung des Begriffes "Begrenztheit" darf man] auch in der Thatsache, dass [in gewissem Sinne] alle die einzelnen Formen der Constituenten begrenzt sind, keine Ausnahme von unserem [Gesetz sehen, dass alle begrenzten Dinge Produkte sind] ¹).

Ferner:

131. Wegen des Zuwachses.

Das Innenorgan und die übrigen [hier in Betracht kommenden] Wesenheiten [d. h. die Sinne] werden ja, wenn sie durch Fasten oder andere [Ursachen] geschwächt sind, durch Speise und sonstige Mittel, d. h. durch einen Zuwachs, durch etwas hinzutretendes, wieder gestärkt. Deshalb wird aus dem Zuwachs gefolgert, dass [diese Dinge] Produkte sind. Das ist der Sinn. Denn ein ewiges Ding besteht nicht aus Theilen, und deshalb ist bei ihm ein Zuwachs, d. h. ein Eingehen neuer Theile nicht möglich. Für den Zuwachs haben wir auch als Beleg eine Schriftstelle, an welcher von dem inneren Sinn die Rede ist: "So war dir, o Lieber, von sechzehn Theilen einer übrig geblieben; dieser flammte

¹⁾ Eine wirkliche Ausnahme würde die Begründung in Sütra 130 hinfällig machen; nach der Meinung der Sänkhyas liegt jedoch die Sache folgendermassen. Alle die Einzelformen der Constituenten sind, obwohl keine Produkte, doch begrenzt, aber nicht begrenzt in demselben Sinne, in welchem es die Produkte sind und in welchem das Wort in diesem Zusammenhange zu verstehen ist. Sattva, Rajas und Tamas "fallen unter keinen allgemeinen Begriff, der ihre individuellen Formen als positive Gegenstücke zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt", d. h. es giebt lediglich keinen Punkt im Universum, an welchem nicht wenigstens ein Minimam von jeder dieser drei Substanzen vorhanden ist, während es bekanntlich zahllose Orte giebt, an denen "Töpfe oder dgl. Produkte" nicht sind. "Begrenzt" sind die drei Constituenten in so fern, als das ganze Sattva, Rajas oder Tamas sich nicht überall befindet.

auf, durch Speise genährt [Chând. 6. 7. 6], und das Yogasûtra [4. 2]: "Der Uebergang in eine andere Existenzform entsteht durch eine Zuthat von Seiten der [materiellen] Ursachen."

Ferner:

132. Und endlich wegen ihrer Kraft.

Und wegen ihres Wirkens; das ist der Sinn. Gemeint ist, dass dasjenige, was Werkzeug der Seele ist, [damit auch als] Produkt [betrachtet werden muss], wie z. B. der Gesichtssinn. Die Urmaterie bietet der Seele nicht unmittelbar die Objekte dar, und deshalb ist die Urmaterie kein Werkzeug. Wenn demnach das "grosse" Princip, weil es ein Werkzeug ist, als Produkt feststeht, so sind auch die anderen Dinge [das Subjektivirungsorgan, der innere und die äusseren Sinne] erst recht Produkte.

Das Wort ,endlich' (iti) hat den Zweck anzuzeigen, dass hier

die Reihe der Gründe abgeschlossen ist.

Wenn nun unter diesen Dingen, an deren Spitze das 'grosse' steht, irgend eines als nicht-producirt anerkannt wird, so ist dieses, aber nur dieses, entweder Urmaterie oder Seele; damit haben wir festgestellt, was wir feststellen wollten. Da es uns, nachdem die Existenz der Urmaterie und der Seele bewiesen ist, hier nur darauf ankommt, dass man die beiden Dinge als [von einander] verschieden, [die Urmaterie] als veränderlich und [die Seelen] als unveränderlich, erkenne, so erklärt [der Verfasser]:

133. Wo jene fehlt, liegt die Urmaterie oder die Seele vor.

Wo jene fehlt, d. h. wo die Producirtheit fehlt, da liegt, falls [der betreffende Gegenstand] ') veränderlich ist, die Urmaterie vor; falls er jedoch unveränderlich, [mithin] empfindend ist, liegt die Seele vor. Das ist der Sinn.

"Sollte nicht das ewige auch noch von [diesen] beiden verschieden sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

134. Wenn es etwas anderes ware als diese zwei, so ware es ein nichtseiendes.

Wenn das nicht-producirte von der Urmaterie und den Seelen verschieden wäre, so würde es ein nichtseiendes, einem Hasenhorn und ähnlichen [Undingen] vergleichbares sein, da es keinen Beweis [für seine Existenz] gäbe. Denn das nicht-producirte lässt

¹⁾ Ergänze padárthah wegen des masc. parinami.

sich [nur] entweder als [materielle] Ursache [d. h. als Urmaterie] oder als Empfinder [d. h. als Seele] erschliessen, [aber] in keiner andern Eigenschaft. Das ist der Sinn.

Nachdem [der Verfasser] in dieser Weise von dem "grossen" und den nächstfolgenden [Principien] erwiesen, dass sie Produkte sind, nennt er jetzt noch einen besonderen [oben bei Sütra 65] nicht zur Sprache gekommenen Grund für die Erschliessung der Urmaterie aus diesen [Produkten]:

135. Aus dem Produkt ist die Ursache zu erschliessen, weil sie mit demselben vereint ist.

Die [oben in Sûtra 65] gelehrte induktive Erschliessung der Ursache aus dem Produkt, d. h. aus dem "grossen" Princip u. s. w. als dem beweisenden Merkmal, ist vorzunehmen, um die [Vorstellung der] Unveränderlichkeit [der Ursache] auszuschliessen, "weil [die Ursache] mit jenem vereint ist", d. h. wegen des Vereintseins mit dem Produkt, — im Einklang mit solchen Schriftstellen wie: "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang" [Chând. 6. 2. 1], "Nur Finsterniss war dieses im Anfang [cf. Maitr. 5. 2]. Diese [Schlussfolgerung] lautet folgendermassen:

 Das "grosse" und die nächstfolgenden Principien haben zur materiellen Ursache etwas, dessen Existenz durch sie bedingt ist

und welches aus den drei Constituenten besteht;

2) weil sie Produkte sind;

3) wie eine Bildsäule, die sich im Innern des Steines befindet, [den Stein] oder wie das Sesamöl [die Sesamkörner zur materiellen Ursache hat] u. s. w. Das ist der Sinn. Eine hierfür sprechende Argumentation ist schon oben [im Commentar zu Sütra 65] angeführt.

[Der Verfasser] lehrt [jetzt] zum Zwecke der Unterscheidung, in welcher Weise diese Grundursache von dem Produkt verschiedengeartet ist:

136. Das unentfaltete [unterscheidet sich] von seinem aus den drei Constituenten bestehenden Erschliessungsmittel.

Im Vergleich zu dem manifestirten, aus den drei Constituenten bestehenden "grossen" Princip ist, [wenn dieses auch feiner ist als die weiteren aus ihm hervorgegangenen Produkte], doch die Wurzelursache unentfaltet, d. h. fein 1); denn an dem "grossen" Princip nimmt man Eigenschaften wahr, wie Freude und dgl., an der Urmaterie aber auch nicht eine Eigenschaft, und darum ist sie, die

¹⁾ Setze eine Interpunktion hinter sükshmam,

Grundursache, absolut unentfaltet '), das 'grosse' Princip aber, mit ihr verglichen, entfaltet. Das ist der Sinn.

"Wenn [die Grundursache] von der höchsten Feinheit sein soll, leugnet man sie dann nicht besser ganz und gar?" [Als Antwort] auf diese Frage erinnert [der Verfasser] an das oben [in Sûtra 110—112] gesagte:

137. Weil ihre Existenz sich aus ihren Produkten ergiebt, ist sie nicht abzuleugnen.

Das ist verständlich.

Die Einzelheiten, welche bei der Erschliessung der Urmaterie zur Sprache kommen mussten, sind [jetzt] ausführlich erörtert; von hier an bis zum Ende des Buches sollen nun die Einzelheiten erwogen werden, welche bei der Erschliessung der Seele in Betracht kommen. Dabei stellt [der Verfasser] folgenden Punkt aufs Gerathewohl²) voran:

138. Da [die Existenz der Seele] an sich nicht bestritten wird, ist wie bei dem [Begriffe] Verdienst kein Beweis [nöthig].

Wo hinsichtlich [der Existenz] eines Dinges an sich kein Streit obwaltet, [sondern nur über die Art, wie dasselbe zu denken ist], da ist für dasselbe als solches (svarûpatah) kein Beweis erforderlich, [ebensowenig] wie für [den Begriff] Verdienst. Das ist der Sinn. Man verstehe das folgendermassen: Wie selbst für die [Existenz der] Urmaterie als solcher ein Beweis erforderlich ist, da [nicht nur über ihre Qualitäten, sondern] auch über das Ding [selbst] ein Streit besteht, so ist es nicht im Falle der Seele. Denn wenn das geistige [Princip] zu leugnen wäre, so müsste die Welt blind sein; und deshalb streiten selbst die Buddhisten nicht den Empfinder, das Ich-Ding als solches ab. "Wie bei dem [Begriffe] Verdienst'; d. h. das Verdienst als solches wird auch von den Buddhisten anerkannt, da sie annehmen, dass ein Verdienst in dem Betreten glühender Steine und in ähnlichen [Selbstquälereien] liegt. Deshalb sind in Bezug auf die Seele nur Schlussfolgerungen zu machen, welche ihre Verschiedenheit [von allem sonst], ihre Ewigkeit und dgl., [nicht aber ihre Existenz als solche] beweisen.

Auch in dem obigen Sûtra [66] "Die der Seele daraus, dass das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist" ist nur die Erschliessung ihrer Verschiedenheit [von allem übrigen] ge-

Tilge den Interpunktionsstrich hinter iti und setze ihn hinter paramävyaktam.
 kamcana == anumäna-kramam apahäva, P.

meint, nicht aber ist dort an die völlige Nichtwahrnehmbarkeit der Seele gedacht. Mit Bezug darauf [wird] nun ein Sütra [vorangestellt], welches diese Verschiedenheit ausspricht:

139. Von dem Körper u. s. w. ist die Seele unterschieden.

Von [allen] den Dingen, die in den 24 Principien enthalten sind, vom Körper bis hinauf zur Urmaterie, ist die Seele, d. h. der Empfinder, unterschieden; das ist der Sinn. Empfinder bedeutet Seher.

Hierfür nennt [der Verfasser] die Gründe in den Sûtras [140-142]:

140. Weil das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist.

Weil alles zusammengesetzte von der Urmaterie an zum Zwecke eines andern da ist, wie Betten u. s. w. Daraus folgt, dass die Seele unzusammengesetzt, anders als die Körper und die sonstigen zusammengesetzten Dinge ist. Das ist der Sinn. Derselbe Grund ist [schon] erläutert bei Gelegenheit des [Sûtra 66] "Die der Seele daraus, dass das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist." Die Wiederanführung dieses schon angegebenen Grundes hat den Zweck, die Reihe der Gründe [an einer Stelle] zu vereinigen.

Ferner:

141. Weil sie das Gegentheil von dem ist, was aus den drei Constituenten besteht u. s. w.

Weil sie das Gegentheil von dem ist, dessen Wesen Freude, Schmerz oder Bewusstlosigkeit ist u. s. w.; das ist der Sinn. Die Eigenschaft, welche die Körper und [die Sinne, Innenorgane und Objekte] besitzen, dass nämlich Freude u. s. w. zu ihrem Wesen gehört, kann ja der Empfinder der Freude u. s. w. nicht theilen; denn wenn dieser Freude u. s. w. aus sich selbst heraus schöpfte, würde der [logische] Widerspruch vorliegen, dass ein und dasselbe Ding gleichzeitig Objekt und Subjekt wäre; d. h. Freude u. s. w. kann nur dann empfunden werden, wenn [neben dem Objekt] ein Subjekt vorhanden ist. Wenn [man uns darauf einwendet]: "So lasst doch von der Seele ihre in dem afficirten Innenorgan reflektirende Freude u. s. w. entgegengenommen werden wie etwas, das ihr selbst gehört, [wie z. B. ein Mensch sein Bild im Spiegel sieht?", so erwidern wir]: Nein! denn wenn das so ware, so würde, da wir doch dem Innenorgan Freude u. s. w. zuschreiben müssen 1), eine überflüssige Complicirtheit in der Annahme liegen,

¹⁾ Tilge die Interpunktion hinter *kalpanaucityat.

dass eine in der Seele vorhandene Freude oder dergl. in dem Innenorgan reflektire. Solche Vorstellungen aber wie "Ich bin freudig, schmerzvoll, bewusstlos" beweisen nicht, dass Freude u. s. w. in der Seele hafte, da sie sich auch dadurch erklären lassen, dass [die Seele] die Herrin über die [Freude, den Schmerz, die Bewusstlosigkeit] ist, und dadurch, dass dem Innenorgan die Freude u. s. w. angehört. Denn in der landläufigen Vorstellung des Ich ist das Innenorgan ebenso nothwendig Objekt [wie in der philosophischen], weil die Fehler [des Innenorgans], d. h. die Disposition zum Irrthum sowie [der Irrthum selbst] ununterbrochen fortbestehen, und weil sein Reflektiren [in der Seele, ohne welches ein Irrthum keine bewusste Idee sein könnte,] sich nur gezwungen annehmen liesse, [wenn das Innenorgan nicht Objekt der Seele wäre].

Unter dem Ausdruck "u. s. w.' sind in diesem [Sûtra] die in Kârikâ [11] "Aus den drei Constituenten bestehend, nicht-isolirt, Objekt etc." genannten [Qualitäten], die Nicht-Isolirtheit u. s. w., zu verstehen; desgleichen die Eigenschaften der Körper und der übrigen [am Anfang dieses Commentars angeführten Dinge].

Farbe u. s. w.

Ferner:

142. Und schliesslich, weil sie regiert.

Und weil [die Seele, oder — wie es hier heisst —] der Empfinder [wörtlich ,der Geniesser'] der Regierer ist, besteht eine Verschiedenheit zwischen ihr und [allen] regierten Dingen bis hinauf zur Urmaterie. Das ist der Sinn. Denn Regieren ist eine Verbindung des Empfinders [mit dem empfundenen]; und diese [Verbindung] ist die Ursache der die Empfindung veranlassenden Veränderungen der Urmaterie und [ihrer Produkte], wie aus dem Sütra weiter unten [V. 114] hervorgeht "Unter der Leitung des Geniessers findet die Bildung des Sitzes des Genusses statt." Und eine Verbindung kann nur da eintreten, wo eine Verschiedenheit besteht 1); [wenn also die Seele mit der Urmaterie und ihren Produkten eine Verbindung eingeht, muss sie von denselben verschieden sein]; das ist der Gedanke. — Das Wort 'schliesslich' (it) zeigt an, dass [hier] die Gründe zu Ende sind.

[Der Verfasser] führt in den [folgenden] beiden Sütras eine Argumentation an, welche für die [in Sütra 139—142] vorgetragene Schlussfolgerung spricht:

143. Weil sie der Empfinder ist.

Denn wenn der Empfinder nichts anderes wäre als der Körper oder [die Sinne oder das Innenorgan], so wäre damit der Begriff

¹⁾ Ein Grundsatz der Nyâya-Philosophie.

des Empfinders aufgehoben, weil ein und dasselbe Ding nicht gleichzeitig Objekt und Subjekt sein kann, d. h. weil die Annahme unstatthaft ist, dass etwas unmittelbar sich selbst empfinde. Warum dieselbe unstatthaft ist, war schon oben erklärt. Bei diesem Sütra soll man sich dessen erinnern, dass die Empfindung schon der Seele zugeschrieben worden ist; wie dieselbe der Seele angehört, ohne dass diese dabei einer Veränderung unterliegt, war [schon] bei Gelegenheit des [Sütra 104] "Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste" erörtert.

Ferner:

144. Und weil die Bemühung sich auf die Isolirung richtet.

Wenn der Körper oder [die Sinne oder das Innenorgan] der Empfinder wären, so würde keines Menschen Bemühung zum Zwecke der Isolirung des Empfinders, d. h. zum Zwecke der absoluten Vernichtung des Schmerzes, berechtigt sein, weil der Körper und die anderen [genannten] Dinge vergänglich sind, und weil eine Isolirung der Urmaterie unmöglich ist, da durch einen Beweis, der [die Urmaterie] als die Trägerin ihrer Eigenschaften erkennen lehrte, dargethan worden ist, dass der Schmerz ihr Wesen sei; denn die absolute Vernichtung des Wesens [einer Sache] ist nicht möglich. Das ist der Sinn.

Die Lesart kaivalyartham prakrteh, zum Zwecke der Isolirung der Urmaterie' in unserem Sütra ist als irrig abzuweisen, da in Karika [17]:

"Die Seele ist [von allem materiellen unterschieden], weil das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist, weil sie das Gegentheil von dem ist, was aus den drei Constituenten besteht u. s. w., weil sie regiert, weil sie der Empfinder ist und weil die Bemühung sich auf die Isolirung richtet."

[ebenso wie in unserem Sütra] kaivalyartham pravrtteç ca gelesen wird und [die angeführte varia lectio] keinen passenden Sinn giebt.

[Hiermit] ist die Seele als verschieden von den 24 [materiellen] Principien erwiesen; jetzt wird eine besondere, der Seele angehörige Eigenthümlichkeit erschlossen, um ihre Verschiedenheit zu verdeutlichen:

145. [Das ist] das Licht, weil die Begriffe des ungeistigen und des Lichtes sich ausschliessen.

Die Vaiçeshikas lehren, dass in Folge einer Verbindung des bis dahin ungeistigen, d. h. lichtlosen, Selbstes mit dem inneren Sinn das Licht, das man "Erkennen" nennt, entstehe. Das ist nicht richtig, weil man im täglichen Leben nicht das Entstehen des Lichtes an einem ungeistigen, lichtlosen Dinge, wie z. B. an einem Erdklumpen, beobachtet, mithin die [beiden Begriffe] sich ausschliessen. Darum ist die Seele ihrem Wesen nach Licht, wie die Sonne und die andern [Gestirne]. Das ist der Sinn. Ebenso [lehrt] auch die Tradition:

"Wie keine Verbindung zwischen Licht und Finsterniss möglich ist, so besteht³) auch keine Einheit zwischen der Erscheinungswelt und der höchsten Seele",

und

"Wie eine Leuchte aus Licht besteht, sei sie klein oder gross, so, wisse man, besteht die Seele in allen Wesen aus Erkennen."

Die Lichthaftigkeit, welche in gleicher Weise dem Feuer, dem Sattva und dem Geiste angehört, ist eine mit Worten nicht zu erklärende Eigenschaft (akhandopådhi), [deren Existenz jedoch] aus dem durchgehenden Sprachgebrauch [folgt] ²).

"Besteht nun, trotzdem [die Seele] ihrem Wesen nach Licht ist, [zwischen den beiden Begriffen] das Verhältniss von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft, wie [es] bei dem Feuer [der Fall ist], oder nicht?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

146. Da sie qualit\u00e4tlos ist, besitzt sie den Geist nicht als Eigenschaft.

Das ist verständlich. - Dabei ist ferner folgendes zu beachten: wenn auf Grund des Satzes, dass die Seele ihrem Wesen nach Licht ist, sich [alle] anderen [einschlägigen] Vorstellungen 3) [wie z. B. ,die Objekte werden erfasst u. dgl.] einfach durch eine Verbindung [des Innenorgans] mit einer solchen [selbst Licht seienden Seele] erklären lassen, so ist es eine unnütze Complikation [der Seele auch noch] eine Eigenschaft zuzuschreiben, die sich als Licht aussert. Und [der Vergleich mit dem Feuer, den der Opponent vorgeschlagen hat, ist nicht zutreffend; denn] daraus, dass das Feuer, auch wenn man seine besondere Eigenthümlichkeit, die wir "Licht" nennen, nicht wahrnimmt, doch durch das Vorhandensein der Fühlbarkeit wahrgenommen wird, ergiebt sich, dass Licht und Feuer verschiedene Dinge sind, [d. h. dass das erste eine Qualität des letzteren ist]; da hingegen die Seele zu der Zeit nicht wahrnehmbar ist, in welcher man das Licht, welches Erkennen heisst, nicht wahrnimmt, so stellen wir der Einfachheit halber eine seelische Substanz auf, die ihrem Wesen nach Licht ist, so dass das Verhältniss von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft nicht in Frage kommt. Dieses [seelische Licht] ist deshalb keine Qualität, weil es Verbindungen u. s. w. eingeht, [was

3) Mahadeva hat hier sarva-vyavaharopapattau.

L. sambaddham anstatt çamsadhvam mit der v. l. und dem MS.
 Dieser Gedanke war schon mit nahezu den gleichen Worten am Schluss des Commentars zu Sütra 88 ausgesprochen.

Qualitäten nicht thun können; d. h. weil es bald mit dem Innenorgan in Verbindung tritt, bald sich von demselben trennt], und weil es kein Substrat hat. Dementsprechend heisst es auch in der Tradition:

"Das Erkennen ist nicht eine Eigenthümlichkeit der Seele noch in irgend einer Weise eine Qualität derselben; die Seele ist das Erkennen selbst, sie ist ewig, unbegrenzt und immerdar freudvoll."

Wenn [nun gefragt wird:] . Welchen Grund giebt es denn für die Qualitätlosigkeit [der Seele]?", so antworten wir: Erstens können die Wünsche und [Wahrnehmungen] der Seele nicht ewig angehören, weil man sieht, dass dieselben erzeugt werden; und wenn man [der Seele] erzeugte [also zeitweilige] Qualitäten zuschreiben wollte, so wäre damit die Veränderlichkeit [der Seele] gegeben. Ferner würde es eine überflüssige Complikation sein, alle beide, die Materie und die Seele, als Ursachen des Wechsels [der inneren Vorgänge] zu erklären; und wenn [die Seele] gelegentlich - durch eine Veränderung in den Zustand der Blindheit der Möglichkeit ausgesetzt wäre, nicht-erkennend zu sein, würde sich ein Zweifel hinsichtlich [der Wirklichkeit] der Wahrnehmungen, Wünsche u. s. w. erheben. Schliesslich kann auch deshalb, weil die Begriffe des ungeistigen und des Lichtes sich ausschliessen, wie [im vorigen Sûtra] gelehrt wurde, der ewigen [Seele] nicht ein unbeständiges Erkennen angehören 1). - Dass die Wünsche und [Wahrnehmungen] nur in dem inneren Sinne haften, folgt zwanglos aus positiver und negativer Betrachtungsweise 2); denn es würde eine complicirte Annahme sein, beides, sowohl die Verbindung des inneren Sinnes [mit der Seele] wie auch die Seele [selbst] als Ursache dieser [inneren Vorgänge] anzusehen. Dass wir mit dem Worte ,Qualität', [wenn wir von der Qualitätlosigkeit der Seele sprechen, nurl die besonderen Qualitäten bezeichnen Inicht aber die allgemeinen Qualitäten der Vaiceshikas, wie Verbindung, Trennung u. s. w.], ist schon [oben im Commentar zu Sûtra 19 und 99] gesagt worden. Darum ist die Seele qualitätlos.

Ferner können diejenigen Dialektiker, welche die Seele für den Thäter [d. h. für handelnd] erklären, keine Erlösung annehmen; denn in der [Bhagavad]gitä [3. 27] und anderweitig ist gelehrt, dass lediglich die Vorstellung "Ich bin [d. h. meine Seele ist] der Thäter die Ursache für die Entstehung der unsichtbaren Kraft [des Verdienstes und der Verschuldung] ist; und da diese [Vorstellung] nach der Meinung jener kein Irrthum ist, kann sie

²⁾ Die positive Betrachtungsweise (anvaya) ist diese: "wo Wünsche und dgl. existiren, liegt eine Thätigkeit des inneren Sinnes (mano-vyâpâra) vor, d. h. im Zustande des Wachens und des Traumschlafes"; die negative (vyatireka): "Wo keine Thätigkeit des inneren Sinnes vorliegt, d. h. im Tiefschlafe, da existiren auch keine Wünsche u. dgl."

nicht durch eine Erkenntniss der Wahrheit beseitigt werden. Da demnach [auf jenem Standpunkte] die in der Schrift gelehrte Erlösung unannehmbar ist, halten wir die Seele nicht für den Thäter. Und daraus, dass [die Seele] dies nicht ist, folgt, dass ihr [auch] weder die unsichtbare Kraft [des Verdienstes und der Verschuldung] noch Freude u. s. w. angehört. Da deshalb der innere Sinn als die Ursache des Handelns u. s. w. [d. h. des Wahrnehmens, des Wünschens u. s. f.] hingestellt werden muss, geschieht dies am einfachsten dadurch, dass man [diese Vorgänge] als 'im Innern wahrzunehmende Qualitäten' definirt ¹). Darum ist die Seele qualitätlos.

Das Wesen der Seele, die wir hier beschrieben und die von der höchsten Feinheit ist ²), findet man im [Yoga]vasishtha, wie eine Myrobalane auf der flachen Hand dargestellt, d. h. ganz deutlich gelehrt:

"So ungetrübt das Licht erscheinen würde, wenn alles") beleuchtete, d. h. Raum, Erde, Aether, nicht existirte, derart ist die Isolirung des Sehers, des reinen Selbstes, wenn die Dreiwelt, du und ich, kurz [alles] sichtbare, vergangen ist." 4)

"Dadurch, dass man bei der Vorstellung "Ich erkenne" das Verhältniss von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft empfindet, ergiebt sich aber doch, dass der Geist eine Eigenschaft der Seele ist; bedeutet doch die complicirtere Auffassung [zu welcher wir uns in diesem Falle bekennen] keinen Fehler, wenn sie beweisbar ist." Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

147. Das durch die Schrift festgestellte ist nicht abzuleugnen, weil diese Wahrnehmung widerlegt wird.

So [wie der Opponent meint] würde es sein, wenn von uns auf Grund einer blossen Reflexion die Qualitätlosigkeit [der Seele], die Thatsache, dass der Geist nicht eine Eigenschaft [derselben] ist, und [die Unveränderlichkeit der Seele] constatirt würde. Dies ist aber auch durch die Schrift [geschehen]. Darum kann die durch die Schrift festgestellte Qualitätlosigkeit [der Seele] u. s. w. nicht abgeleugnet werden, weil 'diese Wahrnehmung', d. h. die Wahrnehmung der Qualitäten u. s. w. [des Selbstes] eben durch die Schrift widerlegt wird; geradeso wie die Wahrnehmung "Ich bin gelb" und ähnliche. Das ist der Sinn. Denn sonst [d. h. wenn solche Wahrnehmungen stärkere Beweiskraft hätten als die Schrift und unsere logischen Ausführungen] würden ja vermöge der Wahr-

¹⁾ Denn dadurch werden dieselben unter einem einheitlichen Begriff zusammengefasst.

parama-sûkshma ist ja nicht mit paramánu zu verwechseln.
 sarvatra, im Sinne von sarvasmin, ist natürlich das Subjekt zu asambhavati.

⁴⁾ Vgl. den Schlussvers im Comm. zu II. 34.

nehmung "Ich bin gelb" auch diejenigen Gründe widerlegt sein, welche die Verschiedenheit des Selbstes vom Körper erweisen; und damit hätten die Heretiker Recht.

An Belegen aus der Schrift für die Qualitätlosigkeit [des Selbstes] haben wir z. B. die Stelle "Der Zuschauer, Erkenner, für sich seiende, qualitätlose" [Cvet. 6. 11], dafür aber, dass [das Selbst] nur Denken ist [und nichts anderes.] z. B. die Stelle "Nicht-Thäter ist der Geist, der reines Denken ist; denn Denken und nur das eine ist dieses Selbst* [cf. Vedântasâra 158, Nrs. Tâp. 2. 1. 7, 8]. Schriftstellen aber, welche [die höchste Seele] als alles erkennend oder ähnlich bezeichnen, folgen nur der landläufigen Ausdrucksweise, der zufolge ein und dasselbe als etwas verschiedenes behandelt wird1), wie wenn man sagt ,Râhu's Haupt', [während doch Râhu das Haupt selbst ist]; denn unter Schriftstellen positiven und negativen Inhalts sind die letzteren die beweiskräftigeren?), wie aus der Schrift [selbst] hervorgeht [welche Brh. 2. 3. 6 lehrt:] , Hierauf folgt die Unterweisung [über die höchste Seele]: [Sie ist] nicht so, nicht so'; denn etwas höheres als dieses ,[sie ist] nicht so' giebt es nicht". - Ferner wäre es eine schwierige Annahme die Vorstellung unkundiger Leute [d. h. der Vaiçeshikas und Naiyāyikas] ,Ich erkenne [nehme wahr, d. h. die Wahrnehmung ist ein Attribut des Selbstes] für eine richtige Erkenntniss zu halten; denn [solche Vorstellungen] tragen durchaus den Charakter des Irrthums an sich, weil [bei denen, die sie hegen] der Fehler des anfanglosen Nichtwissens 3) fortdauert. Und da sie demnach in den Bereich der hundertfachen Irrthümer [wie .Ich bin gelb'] fallen, also dem Einwand, dass sie nichts beweisen, ausgesetzt sind 4), hat unsere Schlussfolgerung [in Sûtra 146], welche durch die Erwägung, dass [gleichzeitig in ihr] die einfachste Auffassung geboten ist, sowie [durch die Schrift] unterstützt wird, auch die Kraft derartige Wahrnehmungen [wie die eben genannten sind] zu widerlegen. Wenn [man uns fragt]: "Welche Einfachheit der Auffassung liegt denn dabei vor, dass das Selbst seinem Wesen nach ewiges Erkennen sein soll?", so antworten wir: Von den Naiyâyikas und [Vaiçeshikas] werden vier Dinge angenommen [durch welche die Erkenntniss zu Stande kommt]: 1) das Innenorgan, 2) die erste Beobachtung [vyavasâya, z. B. ,dies ist ein Topf], 3) die zweite Beobachtung [anuvyavasaya: ,Ich nehme den

¹⁾ In dieser Bedeutung wird zuweilen vikalpa in philosophischen Texten gebraucht; ein vikalpa ist z. B. der Ansdruck âmrasya vrkshah "Mango-Baum", in welchem der Genetiv nicht den Besitzer bezeichnet, sondern dasjenige, was das im Nominativ danebenstehende ist. Vijnanabhikshu meint, dass in analoger Weise einzelne Schriftstellen die Seele als "alles erkennend", d. h. als den Besitzer des Erkennens, hinstellen, während diese doch das Erkennen selbst ist.

Und die Stellen, welche die Seele als "alles erkennend' bezeichnen, sind ja positiven Inhalts, diejenigen, welche von der Qualitätlosigkeit sprechen, negativ.

Die avidyâ ist pravâhânâdi, nicht vyakty-anâdi.

⁴⁾ Vgl. die Parallelstelle S. 21, Z. 8 ff. des Textes.

Topf wahr'] 1), und 4) der Sitz dieser [Beobachtungen, das Selbst]; von uns hingegen werden [nur] drei Dinge angenommen: 1) das Innenorgan, 2) an Stelle der "ersten Beobachtung" die Affektion dieses [Innenorgans] und 3) an Stelle einer unendlichen Reihe "zweiter Beobachtungen" das Selbst in der Form ewigen einheitlichen Erkennens.

"Wenn nun das Selbst nichts anderes als Licht sein soll, so ist doch der Unterschied seiner Zustände²), d. h. des Tiefschlafs u. s. w., unerklärlich, da das Licht doch immerdar gegenwärtig sein müsste?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

148. Sie ist Zeuge des Tiefschlafs u. s. w.

Die Seele ist nur Zeuge der dem Innenorgan angehörigen drei Zustände, des Tiefschlafs u. s. w. Das ist der Sinn. Dies ist [in dem Verse] ausgesagt:

"Wachen, Traumschlaf und Tiefschlaf sind Affektionen des Innenorgans, [welche nach der Reihe] durch die [drei] Constituenten [hervorgerufen werden]; als ihr Zeuge steht die wesensverschiedene Seele fest".

Das heisst: als ihr Zeuge, als der Zeuge der Affektionen des Innenorgans nämlich, ist die von ihnen wesensverschiedene, d. h. von den Zuständen, Wachen u. s. w., nicht betroffene [Seele] festgestellt.

Von diesen Zuständen ist nun derjenige, welcher den Namen Wachen' führt, die durch die Sinne vermittelte Veränderung des Innenorgans zur Form der Objekte; der Zustand des Traumschlafes ist eine ebensolche, [jedoch] nur durch die hinterlassenen Eindrücke (samskara) hervorgerufene Veränderung; der Zustand des Tiefschlafes ist zweierlei Art, nach dem Unterschied des halben und vollständigen Schwindens [dieser Veränderungen]: bei dem halben Schwinden' (ardha-laye) existirt keine Affektion, welche [dem Innenorgan] die Form der Objekte verleiht, sondern das Innenorgan ist nur so afficirt, dass es die Form der in ihm befindlichen Freude, des in ihm befindlichen Schmerzes oder der in ihm befindlichen Bewusstlosigkeit hat; denn sonst [d. h. wenn nicht eine derartige Affektion vorläge] wäre bei dem erwachten die Erinnerung an die zur Zeit des Tiefschlafs vorhandene Freude u. s. w. unerklärlich, die sich z. B. in der Empfindung äussert: Jeh habe schön geschlafen'. Das ist in einem Sûtra des Vyâsa [Br. S. 3. 2. 10] mit folgenden Worten ausgedrückt: "Beim Betaubten liegt ein halber Eingang vor, weil [dieser Zustand] noch etwas besonderes ist. Bei dem "vollständigen Schwinden" [der Veränderungen] (samagra-laye) aber existirt überhaupt keine Affektion des Innenorgans, ebenso wenig wie im Tode [oder in der bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerten Concentration oder in der Er-

¹⁾ Vgl. Nilakantha-Hall, Rational Refutation, S. 49 Anm.

²⁾ L. Obhedas tasya anstatt Obhedo mit der v. l. und dem MS.

lösung]; denn sonst würde das Sûtra weiter unten [V. 116] unbegründet sein: "In der Versenkung, im Tiefschlaf und in der Erlösung haben [die Seelen] die Natur des Brahman." Dieser vollständige Tiefschlaf stellt sich [also] als die Negation [aller] Affektionen dar, und deshalb ist die Seele nicht Zeuge desselben, [wie sie Zeuge des halben Tiefschlafs ist], weil die Seele nur Zeuge von Affektionen ist; denn sonst müssten auch die hinterlassenen Eindrücke und die übrigen Attribute des Innenorgans [vor allem die fortwirkende Kraft des Verdienstes und der Verschuldung] von dem Zeugen erleuchtet [d. h. zum Bewusstsein gebracht] werden. [Den Ausdruck] aber, dass [die Seele] Zeuge des Tiefschlafs u. s. w. sei, werden wir [im Commentar zu I. 161] dahin erklären, dass dieselbe solche in ihr reflektirenden Affektionen des Innenorgans, [wie sie in den Zuständen des Wachens, des Traumschlafes und des halben Tiefschlafes vorliegen, lerleuchtet. Deshalb ist zum Zwecke des Erkennens keine Veränderung der Seele erforderlich, [wie die Naivavikas und Vaiceshikas meinen]. "Ganz schön! [wird hierauf eingewendet] Wenn ihr [aber] im Tiefschlaf 1) eine Affektion des Innenorgans constatirt, welche Freude, Schmerz u. s. w. aufnimmt, so ist doch die Annahme geboten, dass auch im Zustande des Wachens und [des Traumschlafes] sämmtliche Affektionen von [anderen] Affektionen erfasst werden, und damit wird die Lehre von dem Zeugen derselben, d. h. von der Seele, zwecklos; denn man kann [dann] doch ganz gut [eine Affektion] als solche, eben deshalb weil sie eine Affektion ist, die eine andere zum Objekt hat 2), als die Ursache der allgemeinen Vorstellung von der letzteren erklären*. Mit nichten! Wenn man annimmt, dass eine Affektion regelmässig eine andere zum Objekte habe, so bedeutet das einen regressus in infinitum, und ausserdem würde dies eine unnütze Complikation sein 3). Da ferner für solche Affektionen wie ,Ich bin freudig' u. s. w. die Freude u. s. w. der besimmende Faktor ist, so hat man schon, bevor fjene Affektionen ins Leben treten,] eine allgemeine Idee 4) von diesem [bestimmen-

Dies bezieht sich auf den vorher erwähnten "halben Tießehlaf" der Sänkhyas.

²⁾ L. vrtti-gocara-vrttitvenaiva mit der v. 1.

³⁾ Denn die Theorie der Samkhyas hat den Vorzug der Einfachheit, insofern sie an Stelle der zahllosen Affektionen, welche die Opponenten annehmen müssen, einzig und allein die Seele setzt, — wie übrigens gleich im Texte gesagt werden wird.

⁴⁾ Ein nirvikalpaka jñâna (eine allgemeine unbestimmte Idee, eine nicht-differenzirte Vorstellung) ist es z. B., wenn man aus der Ferne ein Ding bemerkt, ohne entscheiden zu können, was es ist, wenn man nur weiss: da ist etwas (kimcid asti); kommt man aber näher und überzeugt sich, dass dies ein Baum oder dgl. ist, so wird das nirvikalpaka zum savikalpaka jñâna (ef Nyâyakoça). Dem letzteren muss stets das erste vorangehen, und so auch in unserem Falle der savikalpaka-Empfindung ich bin freudig das nirvikalpaka jñâna der Freude.

den Faktor] vorauszusetzen. In Anbetracht der dabei [anzunehmenden] unendlich vielen Affektionen [von der Art dieser] allgemeinen [Ideen] nun constatiren wir der Einfachheit halber ein ewiges einheitliches Erkennen, welches das Wesen des Selbstes ausmacht. Um solche bestimmten Vorstellungen, wie "Ich bin freudig" [zu erklären, sagen wir, dass] die Affektion des Innenorgans eine dementsprechende Form annimmt; denn da wir in der Seele nur eine Assimilation an diese Affektion [des Innenorgans in der Form eines Reflexes] gelten lassen, geben wir nicht zu, [dass jemals der Seele] irgend eine andere Form ausser der jener Affektion [angehört], weil die Veränderlichkeit [der Seele] gegeben sein würde, wenn dieselbe eine [andere, von jener Affektion des Innenorgans] unabhängige Form annehmen könnte").

Wenn nun demnach die Seele lediglich Zenge des Tiefschlafs und der anderen [Zustände] ist, so könnte doch auch die Einheit der Seele anzunehmen sein, und es erhebt sich deshalb der Zweifel: .Ist sie eine oder [individuell] verschieden?" Mit Bezug darauf wird folgender Einwand [gegen die Sâmkhya-Theorie] erhoben: Da die Schriftstellen, welche die Nichtverschiedenheit [der Seelen] lehren, durch die Unterstützung von Seiten der Erwägung, dass damit die einfachere Anschauung geboten ist, beweiskräftiger sind sals diejenigen Stellen, welche von einer Verschiedenheit der Seelen sprechen], so folgt aus den ersteren, dass es nur eine Seele giebt; denn die Unterschiede, welche sich in den Zuständen des Wachens u. s. w. darstellen, sind Eigenschaften des Innenororgans. Trotzdem das eine Selbst Zeuge aller Innenorgane ist, so nimmt doch nur dasjenige Innenorgan, welches eine bestimmte Affektion hat, den Zeugen in Beschlag der Art, dass derselbe durch eben diese Affektion charakterisirt wird, was sich in solchen Vorstellungen äussert, wie "Ich nehme den Topf wahr". Während deshalb bei einem Innenorgan die Affektion ,dies ist ein Topf vorliegt, wird durch die [ein anderes Objekt erfassende] Affektion eines anderen Innenorgans ") nicht die Empfindung "Ich nehme den Topf wahr' vermittelt'. - Diesen [Ausführungen] gegenüber stellt [der Verfasser] die [eigene] Lehre auf:

149. Aus der Vertheilung der Geburt u. s. w. folgt die Vielheit der Seelen.

Der rechtschaffene wird im Himmel [wieder] geboren, der böse in der Hölle; der nichtwissende wird gebunden, der erkennende erlöst u. s. w. Da diese von der Schrift und Tradition gelehrte Vertheilung, d. h. Verschiedenheit, andernfalls unerklärlich wäre,

Hier ist der Commentar zu Sûtra 148 zu Ende, und es beginnt die Einleitung zu 149, eine Polemik gegen die Vedanta-Auffassung des Çankara.
 In Hall's Text ist also die Zahl 148 hier herauf zu rücken.
 Denke anyasyâ buddher vishayântarâkâra-vrtti-dvârâ, P.

giebt es viele Seelen. Das ist der Sinn. Geburt und Tod sind in unserem System nicht Entstehen und Vergehen [der Seele], weil sie dieselbe gar nicht betreffen; vielmehr bedingt die Verbindung [der Seele] mit einem bestimmten Aggregat, das aus einem neuen Körper, [neuen] Sinnen und [einem neuen Innenorgan] besteht, das Empfinden, und die Trennung [von diesem Aggregat] das Aufhören desselben. Für die Vertheilung der Geburt u. s. w. haben wir z. B. folgende Schriftstellen:

"Die eine roth-weiss-schwarze Ziege [gleichzeitig 'die ungeborene" ajā], welche viele ihr gleichartige Jungen wirst, bespringt ein Bock [gleichzeitig 'der ungeborene", ajā] mit Lust, während ein andrer Bock die genossene verlässt". [Çvet. 4. 5]

"Diejenigen, welche dieses wissen, werden unsterblich; aber die

anderen erleiden Schmerz" [Brh 4. 4. 14, Cvet. 3. 10] 1).

"Aber es könnte doch trotz der Einheit der Seele die Vertheilung von Geburt u. s. w. auf der Verschiedenheit der Bestimmungen, d. h. der Upådhis, beruhen." Daranf erwidert [der Verfasser]:

150. Auch bei der Verschiedenheit der Upadhis würde die eine [Seele] vielfach gebunden sein, wie der Raum durch Töpfe u. dgl. 2)

Auch bei der [von euch Vedantisten als Grund der thatsächlichen Vertheilung angeführten] Verschiedenheit der Upådhis ist doch die eine Seele [welche ihr annehmt] durch vielfache Upådhis gebunden, wie der eine Raum vielfach durch Topfwände und dgl. gebunden ist. Darum müsste wegen der Verschiedenheit der Bestimmungen das eine Selbst [gleichzeitig] mannigfachen Geburten, Toden u. s. w. [d. h. Freuden, Schmerzen etc.] ausgesetzt sein, wie im Falle des [übernatürlichen] Annehmens mehrerer Körper 3 (kâya-vyûha) u. s. w. 4); die [faktische] Vertheilung 5), dass der eine Mensch geboren wird, der andere nicht u. s. f., ist also [auf eurem Standpunkte] unmöglich. Das ist der Sinn. Denn wenn ein und derselbe Baum [an einem Theile] die Verbindung mit einem Affen aufweist, [an einem anderen] nicht, so besteht wegen der Verschiedenheit der Bestimmungen [d. h. der Zweige, des Stammes, der Wurzeln] nicht die Vertheilung, dass ein Baum

¹⁾ In den Upanishads beginnt dieser Halbvers ya etad vidur.

²⁾ Die Auffassung Vijnana's, der in diesem Sütra Samkhya-Doktrin sieht, ist höchst gezwungen; Aniruddha erkennt mit Recht darin den Einwand eines Vedantisten.

³⁾ Welches eine der wunderbaren Kräfte des Yogin ist. Das Wort käya-vyüha steht in diesem Sinne noch bei Aniruddha zu Sütra V. 129.

⁴⁾ Dieses adi bedeutet nach dem Pandit: oder wie die gewöhnlichen Menschenkinder mannigfache Geburten und Tode nach einander (kramena) zu erleiden haben.

⁵⁾ Tilge den Interpunktionsstrich hinter vyavastha.

mit dem Affen verbunden ist und ein anderer nicht. Da ferner [irgend] ein Theil des Selbstes, wenn er auch von einem Upådhi erlöst ist, dem Wiedergebundenwerden durch andere Upådhis ausgesetzt sein müsste, ist für diesen Standpunkt keine Vertheilung von Gebundensein und Erlösung vorhanden; ganz wie die [analoge] Vertheilung im Falle des von einem Topfe eingeschlossenen Raumes nicht vorliegt¹), weil [irgend] ein Theil des Raumes, der von einem Topfe frei ist, doch durch einen anderen Topf gebunden werden kann. Und man darf nicht sagen, dass die Schrift, welche die Vertheilung von Gebundensein und Erlösung lehrt, nur einen landläufigen Irrthum nachspreche; denn die Erlösung ist keine landläufige Vorstellung, und die Schrift würde, wenn sie falsche Ziele des menschlichen Strebens lehrte, sich als betrügerisch und [als kein Mittel zur Beseitigung des Nichtwissens] herausstellen.

"Lässt sich aber nicht trotz der Einheit des Geistes die Vertheilung rechtfertigen, indem man annimmt, dass die durch diesen oder jenen Upådhi [d. h. durch den Körper Caitra's, Maitra's u. s. w.] specialisirte Seele etwas [von der durch andere Upådhis specialisirten Seele] verschiedenes sei?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

 Der Upådhi ist verschieden, aber nicht der Besitzer desselben.

Der Upådhi allein darf [auf jenem Standpunkt] als mannigfach gelten, aber nicht auch der Besitzer desselben, d. h. die durch die Upådhis specialisirte [Seele], für mannigfach gehalten werden, weil, wenn die specialisirte etwas besonderes wäre, die Vielheit der Seelen auch in dem andern System [d. h. im Vedånta] angenommen werden müsste. Das ist der Sinn. Auch folgende Erwägungen widerlegen [die Einheit der Seele]: wenn "mit dem Gebundensein behaftet" [gleichbedeutend mit] "specialisirt" wäre, so würde durch die Trennung von dem specialisirenden [Körper beim Tode] auch der Begriff der specialisirten [Seele] aufgehoben werden, also von der Erlösung nicht die Rede sein können?) u. s. w.³). Wenn [uns darauf eingewendet wird]: "In [Sûtra 63 des] sechsten Buches "Die specialisirte ist die empirische Seele, wie sich aus positiver und negativer Beweisführung ergiebt" wird aber doch [der Sûtra-Verfasser] selbst die durch das Subjektivirungsorgan

2) Denn die specialisirte Seele soll der Erlösung bedürfen; wenn dieselbe aber aufhört specialisirt zu sein, wessen Erlösung soll dann eintreten?

¹⁾ L. nothwendig mit dem MS. ghatākāçāvyavasthā,

³⁾ ådå bedeutet nach dem Pandit: wenn die Seele eine essentielle Verbindung mit anderen Dingen einginge, so könnte sie nicht der Empfinder sein, und es läge in dem Falle ein karma-karty-virodha vor, d. h. der logische Fehler, dass die Seele gleichzeitig für Subjekt und Objekt erklärt würde; denn alles combinirte ist Objekt.

specialisirte als die empirische Seele bezeichnen!", [so erwidern wir:] Nein! Denn dort 1) wird [nur] gesagt, dass der Begriff der empirischen Seele, d. h. des Leben erhaltenden [Princips], der specialisirten [Seele] innewohnt; nicht aber soll [dort] gelehrt werden, dass die Vertheilung des Gebundenseins und der Erlösung auf der specialisirten [Seele] beruhe; denn zur Zeit der Erlösung giebt es keine specialisirte [Seele] mehr. Wenn ferner einige moderne angebliche Vedantisten sagen: "Die Reflexe der Seele, die nur eine ist, in den Upadhis heissen individuelle Seelen', wenn [diese Upadhis] Produkte [d. h. Innenorgane] sind; [der Reflex der Seele aber] in dem Upadhi, welcher die Ursache ist, [d. h. in der Mâyâ], ist ,Gott'; und aus der Verschiedenheit der Reflexe von einander erklärt sich die Vertheilung der Geburten und aller anderen [Zustände]", so ist auch das nicht richtig: denn [diese Theorie] erliegt dem Dilemma, [das sich ergiebt, wenn man fragt]. ob [die reflektirende Allseele von ihren Reflexen] verschieden sei oder nicht. Wenn [nämlich] die reflektirende [Allseele] und ihr Reflex etwas verschiedenes sein sollen, so müsste der Reflex [d. h. die individuelle Seele] ungeistig sein, und es könnte mithin von ihm nicht das Empfinden, Gebunden-, Erlöstsein u. s. w. [d. h. die Unveränderlichkeit und Unabhängigkeit] gelten; auch würde damit das Dogma dieser [angeblichen Vedantisten] von der Identität des Brahman und der individuellen Seelen aufgehoben sein; und [schliesslich] ist eine sowohl von den individuellen Seelen als auch von Gott verschiedene Seele gar nicht beweisbar. Wenn aber [die reflektirende Allseele und ihr Reflex] nicht [von einander] verschieden sein sollen, so wird die Vermengung [von Gebundenund Erlöstsein] unvermeidlich. Soll aber [eine dritte Möglichkeit ins Auge gefasst und] angenommen werden, dass [die beiden Dinge gleichzeitig] verschieden und nichtverschieden seien 2), so fällt damit das Grunddogma jener [Pseudo-Vedantisten], und [ausserdem] widerspricht sich [gleichzeitiges] Verschieden- und Nichtverschiedensein. [Auf unserem Standpunkt] aber liegt ein solcher Widerspruch nicht vor, da [zwischen den einzelnen Seelen] nach unsrer Meinung eine Nichtverschiedenheit im Sinne von [raumlicher] Ungetrenntheit 3) besteht und eine Verschiedenheit [im Sinne von] gegenseitiger Nichtexistenz. Diejenigen Schriftstellen aber, welche unter Anführung von Gleichnissen von den Bestimmungen, den Reflexen u. s. w. [der höchsten Seele] sprechen, werden wir weiter unten [im Commentar zu I. 154] 4) erklären. "Ganz schön! Von uns wird [aber] nur gesagt, dass

1) Füge ein tatra hinter na ein mit der v. l. und dem MS.

²⁾ Indem man, wie die Anhänger des Nimbäditya (Nimbärka) thun, die individuellen Seelen in gewisser Hinsicht mit der höchsten Seele identisch, in gewisser Hinsicht von ihr verschieden erklärt.

³⁾ Denn jede Seele ist ja allgegenwärtig.

⁴⁾ S. 105, Z. 19 ff. in der Ausgabe.

die Schrift solche Unterschiede wie den zwischen der reflektirenden [Allseele] und ihren Reflexen [oder den zwischen der Allseele und ihren Theilen] als etwas scheinbares hinstelle und [auf Grund dessen] die Vertheilung von Gebunden - und Erlöstsein statuire; nicht aber lehren wir, dass dieses Verhältniss von reflektirender [Allseele] und Reflexen, die Verschiedenheit der beiden oder das Gebunden- und Erlöstsein etc. in Wirklichkeit existire." [Auf diesen Einwand erwidern wir:] Das ist nicht richtig: denn wenn das so wäre, so würden damit zwei Reihen von Schriftstellen, [erstens] die über das Gebunden- und Erlöstsein und [über die anderen Zustände der Seele handelnden, zweitens] die über die [individuelle] Verschiedenheit [der Seelen] ungiltig werden; mit Rücksicht darauf ist es der Einfachheit halber geboten, die Reihe derjenigen Schriftstellen, welche die absolute Nichtverschiedenheit [der Seelen] lehren, dahin einzuschränken, dass [man sagt:] dieselben meinen nur die [räumliche] Ungetrenntheit; - zumal da in anderen Schrift- und Traditionsstellen diese Ungetrenntheit constatirt wird.

Die angegebene Beweisführung gegen die Bekenner der Seeleneinheit bringt [der Verfasser] zum Austrag:

152. Wenn [die Seele] so als ein und dieselbe rings umher existirte, könnten ihr nicht die sich widersprechenden Attribute beigelegt werden.

Wenn die Seele in dieser Weise [wie die Anhänger Çankara's behaupten] als ein und dieselbe überall¹) existirte, so könnten nicht die sich widersprechenden Attribute, wie Geburt und Tod etc. [d. h. Freude und Schmerz], an sie herantreten. Das ist der Sinn. Oder man könnte [im Sûtra] ekatve abtrennen [und na als ein selbständiges Wort ansehen²)]; dann würde der Sinn sein: Wenn man die Einheit [der Seele] annimmt, so liegt keine Uebertragung sich widersprechender Attribute auf die rings umher, d. h. überall existirende, d. h. in allen Upådhis ein und dieselbe seiende [Seele] vor. Dieser Satz [der Anhänger Çankara's] ist nicht [richtig]; vielmehr ist [bei einer solchen Annahme] ein Zusammenbringen sich widersprechender Attribute durchaus unvermeidlich.

Wenn [uns eingewendet wird:] "Die Seele ist aber doch attributlos! Weshalb soll also auf sie das ganze Gemengsel von sich widersprechenden Attributen, wie Geburt und Tod, Gebunden- und Erlöstsein etc. fallen, da doch auch ihr zugebt, dass alle Attribute den Upådhis angehören?", [so antworten wir:] Nein! denn wir schreiben die genannten Attribute in der Form einer Verbindung [mit dem Innenorgan], resp. einer Trennung [von demselben, oder

¹⁾ sarvato umschreibt das pari in parivartamanasya.

²⁾ Das ergiebt eine höchst spitzfindige und ganz unmögliche Deutung.

— sagen wir — in der Form] des Empfindens, resp. Nichtempfindens, [in der That] der Seele zu und leugnen nur, wie schon erklärt, dass der Seele Attribute angehören, welche eine Veränderung bedeuten 1).

Wie eine Vertheilung bei den Attributen der rothen, blauen und andren Farben vorliegt, die auch [nur] auf die Krystalle übertragen werden, so gilt auch nach den Lehrbüchern eine solche Vertheilung von den Attributen des Innenorgans, von Freude, Schmerz u. s. w., sowie von den Attributen des Körpers oder [der Sinne]²), von Brahmanenschaft, Kriegerschaft u. s. w., welche [Attribute] gleichfalls [nur] auf die Seelen übertragen werden; wie es z. B. im Vishnupuräna [? 3)] heisst:

"Wie wenn der Raum in einem Topf mit Staub, Rauch und dgl. erfüllt ist, doch nicht alle [anderen abgeschlossenen Räume damit] behaftet sind, so ergeht es auch den Seelen mit Freude u. s. w."

Dass auch diese [auf Uebertragung beruhende] Vertheilung mit der Annahme der Seeleneinheit unvereinbar ist, ebenso wie die Vertheilung von Geburt u. s. w. [d. h. von Tod, Gebundenund Erlöstsein], lehrt [der Verfasser jetzt] mit den Worten:

153. Auch wenn [die Attribute] einem andern angehören, lässt sich dieselbe nicht aus einer Uebertragung erklären, wegen der Einheit.

Auch wenn [ihr Vedantisten darauf hinweist, dass] diese Attribute, Freude u. s. w., einem andern [nämlich dem Innenorgan] angehören, lässt sich die Vertheilung derselben auf die Seele [von eurem Standpunkte] nicht aus einer Uebertragung erklären, wegen der [von euch angenommenen] Einheit des Sitzes der Uebertragung, d. h. der Seele. Das ist der Sinn. [Das im Vishņupuraņa gebrauchte Gleichniss von dem Raum ist indessen nicht ganz zutreffend; denn] trotz der Einheit des Raumes sind die durch Töpfe abgesonderten Räume wegen der Verschiedenheit der Töpfe geschieden, und deshalb ist [in diesem Fall] eine Vertheilung der Upadhi-Attribute möglich. Etwas durch Upadhis abgesondertes aber ist nicht Selbst, nicht individuelle Seele oder [Gott], weil dieses bei der Beseitigung der Upadhis aufhören müsste zu existiren, gleichwie die Topfräume aufhören zu sein [wenn die Töpfe zerschlagen werden], und weil dadurch ein Widerspruch mit solchen Schriftstellen gegeben wäre, wie "Die individuelle Seele stirbt nicht 4)" [Chând. 6. 11. 3]; vielmehr ist, wie schon oben [im

Hier ist der Commentar zu Sütra 152 zu Ende; das folgende gehört schon zu der Einleitung des nächsten Sütra,

²⁾ Attribute der Sinne wären Blindheit, Taubheit etc.

Den nachfolgenden Vers habe ich im V. P. nicht aufgefunden; derselbe steht aber Gaud. Mänd. K. 3. 5.

L. na jivo mriyata anstatt jivo na mriyata mit dem MS. und dem Texte der Upanishad.

Commentar zu Sûtra 151] gelehrt wurde, [einfach] der reine Geist [das Selbst oder die individuelle Seele]. Diese [von uns dargelegte. allerdings] nicht auf der Hand liegende (sükshmam) Unmöglichkeit einer Vertheilung von Gebunden- und Erlöstsein etc. fauf eine einheitliche Seele] sehen die modernen angeblichen Vedantisten nicht ein und lehren trotz der [von ihnen angenommenen] Seeleneinheit eine Vertheilung von Gebunden- und Erlöstsein auf Grund der Verschiedenheit der Upadhis. Nur diese [Vedantisten] sind durch das eben gesagte widerlegt. Die vereinzelten unter ihnen aber, welche. iene Unmöglichkeit erkennend, das Gebundensein und die anderen [Zustände: Erlöstsein, Geburt und Tod] nur Reflexen des Geistes. welche auf die Upadhis fallen, zuschreiben, befinden sich in einem gar grossen Irrthum; und zwar wegen des sim Commentar zu Sûtra 151] hervorgehobenen Fehlers, dass [diese Theorie] u. a.1) dem Dilemma erliegt, [das sich aus der Frage ergiebt], ob [die reflektirende Allseele von ihren Reflexen] verschieden sei oder nicht, und aus den weiteren [sich daran anschliessenden Erwägungen]: ferner wegen des Fehlers, auf den bei dem Såtra [99] hingewiesen wurde: "Das Innenorgan ist, weil es von jener durchglüht wird...."

Ferner ist nirgends im Vedantasütra die absolute Einheit aller Seelen behauptet, vielmehr ist ihre Verschiedenheit in folgenden Sütras gelehrt: "Auch weil die Verschiedenheit [in der Schrift] ausgesagt ist, hat man [Gott von den andern individuellen Seelen] zu unterscheiden* [Br. S. 1. 1. 21], "Vielmehr [ist die höchste Seele über die anderen Seelen] erhaben, weil ihre Verschiedenheit aufgezeigt ist" [Br. S. 2. 1. 22], "[Die individuelle Seele ist] ein Theil [der höchsten Seele], weil die Vielheit [der Seelen] ausgesagt ist" [Br. S. 2. 3. 43] u. s. w. Darum sind die Theorien der modernen [Ausleger], dass [die Einzelseelen] Bestimmungen 3) oder Reflexe [der Allseele] seien u. s. w. 3), nichts als Irrlehren; auch deshalb, weil für zweifelhafte, im eignen System nicht erörterte Punkte die Lehre der verwandten Systeme 4) massgebend ist. Dieses und sonst dahin gehöriges ist von uns im Commentar zur Brahmamimämså gelehrt worden.

"Wenn demnach eine Vielheit der Seelen besteht, so stimmen doch damit nicht die Schrift- und Traditionsstellen, welche die

Seeleneinheit lehren, wie z. B.

"Denn nur eine ist die Seele der Wesen, obwohl sie in jedem Wesen wohnt; einfach und vielfach erscheint sie, gleichwie der Mond im Wasser." [Brahmabindûpanishad 12]

Das ad hinter asahatva bedeutet nach dem Pandit virodha: ,dass diese Theorie zu Widersprüchen führt.

²⁾ D. h. die Lehre derjenigen, welche sagen: çarirâvacchinnasya caitanyasya jiva iti nâma, mâyâvacchinnasya caitanyasye 'çvara iti nâma, P. 3) Weitere derartige Vedânta-Theorien jüngeren Datums findet man im Siddhântaleça.

⁴⁾ Also in unserem Fall die des Samkhya-Systems.

"Ewig, allgegenwärtig ist ja die Seele, unveränderlich und makellos; sie, die nur eine ist, wird verschieden durch die Kraft, die Mâyâ, aber nicht ihrem Wesen nach"? 1)"

Darauf erwidert [der Verfasser]:

154. Es besteht kein Widerspruch mit den Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit lehren, weil sie den Genusbegriff meinen.

Es besteht nun aber kein Widerspruch zwischen [der Sâmkhya-Lehre und] den Schriftstellen, welche die Seeleneinheit behaupten, weil diese den Genusbegriff meinen. Genus bedeutet "Zugehörigkeit zu derselben Gattung", "Gleichartigkeit"; denn nur darauf zielen die Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit aussagen, hin; nicht aber [steht Zweitlosigkeit] in dem Sinne von Ungetheiltheit, weil [zu einer solchen Deutung] keine Veranlassung vorliegt. Das ist der Sinn. Und dass das Wort Genus die Bedeutung "Gleichartigkeit" habe, lernt man aus dem folgenden Sûtra.

Indem man also das Wort Genus im angeführten Sinne nimmt, hat man unser Sütra so zu erklären, dass es den Inhalt der folgenden von der Zweitlosigkeit handelnden Schriftstellen richtig erkennen lehrt: "Nur eine Seele wahrlich war dieses im Anfang") [Ait. 1. 1.], "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang"), eines nur ohne ein zweites" [Chând. 6. 2. 1] u. s. w.

"Weil sie den Genusbegriff meinen" bedeutet [im Sûtra]: weil sie eine Zweiheit im Sinne von Ungleichartigkeit negiren wollen. Darin liegt folgender Sinn, nach der ersten [der beiden möglichen] Erklärungen"). In den Schrift- und Traditionsstellen, welche von der Seeleneinheit sprechen, bedeuten die Worte 'ein" (eka) u. s. w. [d. h. 'zweitlos" advitīya, advaita] nur die Gleichartigkeit des Geistes, und [wenn solche Stellen, negativ gehalten,] die Verschiedenheit der Seelen leugnen], bezeichnen die Worte 'Verschiedenheit" (bheda) u. s. w. [d. h. 'unterschieden" anya, 'vielfach" nānā] diejenige Verschiedenheit, welche als Ungleichartigkeit zu definiren ist. Denn [erstens] muss in solchen Aussprüchen wie in folgendem 5):

"Nur eine Seele ist anzunehmen im Wachen, Traumschlaf und Tiefschlaf; wenn sie über diese drei Zustände hinaus ist, giebt es für sie keine Wiedergeburt." [Brahmabindûpanishad 11]

[das Wort ,ein'] nothwendig die Bedeutung ,gleichartig' haben, da sonst, [d. h. wenn es ,einzig' im Sinne des Çankara bedeutete,] durch

L. schon aus Rücksicht auf den Samdhi átmå vå idam eka evå 'gra ásít, wie die Upanishad hat. Das MS. schiebt vå hinter evå ein.

Tilge den Interpunktionsstrich hinter sad eva saumye 'dam agra âsît.
 Die zweite folgt S. 106, Z. 7 der Ausgabe, S. 171 (Mitte) dieser Uebersetzung.

⁵⁾ Der als Cloka zu lesen ist.

die blosse Erkenntniss der auch für diese drei Zustände geltenden Einheit der Seele nicht das mit den Worten ,wenn sie über diese drei Zustände hinaus ist gemeinte Aufhören des Wahnes bewirkt werden könnte, dass die drei Zustände [der Seele] eigen seien 1). Und zweitens kann man nur dadurch, dass man die Gleichartigkeit aller Seelen lehrt, ihr Wesen als von sämmtlichen Upådhis verschieden begreiflich machen. Auf andere Weise kann ja das attributlose Wesen der Seele in seiner Besonderheit fd. h. in seiner Unterschiedenheit von allem übrigen]2) auch durch [den Gottl Brahman mit Worten nicht direkt erklärt werden, da Worte sich immer nur auf das allgemeine [nicht auf das besondere] beziehen 3). Wenn aber, (wie wir annehmen, durch solche Schriftstellen] die Gleichartigkeit der Seele in allem vom Brahman herunter bis zum Grashalm gelehrt ist, so erwägt der Schüler, um sich das klar zu machen, von selbst so viel, dass [seine Erkenntniss] bei einem unterschiedslosen, nicht in Worte zu fassenden 4) Wesen anlangt; und damit hat er durch die Beseitigung aller Wahnvorstellungen das höchste Ziel erreicht. Wenn dagegen die Schriftstellen, welche von der Zweitlosigkeit sprechen, einfach die Ungetheiltheit [der Seele] meinten, [wie Çankara behauptet], so könnte sich aus ihnen nicht das Aufhören des [subjektivirenden] Wahnes ergeben; denn wie in dem [untheilbaren] Aether die verschiedenartigen Tone sich befinden, so müssten auch in einer untheilbaren Seele [mannigfache Attribute] wie Freude, Schmerz, Freud- und Schmerzlosigkeit u. s. w. wegen der bestimmenden Unterschiede [d. h. der Upadhis in der Form der Innenorgane] ruhen. Und wenn [man schliesslich annehmen wollte, dass] ein und dieselbe Stelle [der Schrift] beides meinte, sowohl Ungetheiltheit als Nichtverschiedenartigkeit, so würde damit eine Satzspaltung (vakya-bheda) 5) [constatirt] sein und [ausserdem] die Theorie, dass die Ungetheiltheit gemeint sei 6), zu keinem Resultate führen; denn nur aus der Erkenntniss der Nichtverschiedenartigkeit

¹⁾ Denn wenn es, wie Cankara meint, nichts als eine einzige Seele gabe, so sollte man lehren, dass nichts ausser dieser existire; nicht aber, dass die Seele in den drei Zuständen dieselbe sei, (von diesen in Wirklichkeit nicht berührt werde).

²⁾ vicishya = padárthántarebhyo vivicya, P.

³⁾ Dies ist ein Grundsatz des Vedanta. Eine Beschreibung durch Worte lässt immer noch so und so viele Besonderheiten (viçesha) übrig, welche nur durch die Sinneswahrnehmung erfasst werden.
4) L. mit dem MS. çabdågocare statt çabdå-gocare!

⁵⁾ So heisst die Annahme, dass zwei oder mehrere Dinge in einem Satze ausgesagt seien; dieselbe ist zu vermeiden, so lange man eine Stelle auf andere Weise befriedigend erklären kann. Dies ist ein stehendes Argument in der Mimāmsā; vgi. den Index au Goldstücker's und Cowell's Jaiminiya-nyāyamålå-vistara, woselbst s. v. våkya-bheda 116, 8 statt 18 zu verbessern und unter anderm noch die Citate 254,1 und 274,7 (vakyam bhidyeta) hinzuzufügen sind.

⁶⁾ L. 'khandatâ-parat v a - kalpanâyâm mit dem MS.

[der Seelen] ergiebt sich das Aufhören sämmtlicher subjektivirender Wahnvorstellungen. Darum wollen die von der Zweitlosigkeit sprechenden Schriftstellen nicht die Ungetheiltheit lehren; auch deshalb nicht, weil sie sich im Widerspruch mit den, durch die Unterstützung von Seiten der Logik [in ihrer Beweiskraft] gestärkten Schrift- und Traditionsstellen befinden würden, welche die Verschiedenheit anerkennen. Vielmehr meinen [jene Stellen] nur die Nichtverschiedenheit, welche als Nichtverschiedenartigkeit zu definiren ist, weil sie dasselbe besagen wie diejenigen Schrift- und Traditionsstellen, welche die Homogeneität [der Seelen] lehren, und weil ein Brahmasütra [3. 2. 32] lautet: "Aber wegen der Gleichheit." Schriftstellen für diese Homogeneität sind die folgenden:

"Wie reines Wasser in reines gegossen ebenso beschaffen bleibt, so ist die Seele des erkennenden Weisen, o Gautama 1)" [Kath. 4. 15], "Fleckenlos erreicht er die vollkommene Gleichheit" [Mund. 3. 1. 3] u. s. w. Und an Traditionsstellen 2) [dafür] haben wir u. a. diese:

"Das Licht ruht in der Seele, nicht anderswo; in allen Wesen ist es das gleiche, und ganz von selbst kann es erschaut werden bei angespanntester Aufmerksamkeit."

"So wie in uns selbst die erkennende Seele ist, so ist die Seele auch in anderen Personen; wer dieses weiss für alle Zeit, der irrt nicht mehr, wenn er sich auch noch in der Welt befindet."

Daraus, dass in der [eben] angeführten Schriftstelle [Kath. 4. 15] die Gleichheit, welche [nur] bei [individueller] Verschiedenheit möglich ist, [von der Seele] auch im Zustande der Erlösung ausgesagt wird, folgt, dass zwischen den Seelen auch eine thatsächliche [individuelle] Verschiedenheit besteht. Nach unserer Meinung hat man solche Aussprüche wie "Ich bin Vishnu, ich bin Çiva" [cf. Bhag. 10. 21] so zu beurtheilen, dass dieselben die Nichtverschiedenheit im Sinne von Nichtverschiedenartigkeit meinen. Dies gilt jedoch nicht in gleicher Weise von den Aussprüchen "Das bist du" [Chånd. 6. 8. 7 etc.], "Ich bin das Brahman" [Brh. 1. 4. 10] u. s. w.; denn in diesen ist nach der Meinung der Sänkhyas nur die zur Zeit der Weltauflösung "volle" [d. h. zum Fürsichsein gelangte] Seele mit dem Worte "das" oder ["Brahman"] gemeint; und demnach haben solche Aussprüche den Sinn, den wir [in Sütra 19] kennen gelernt haben: "Du bist ewig rein und frei" etc.")

Wenn [man] aber [annimmt, dass] das Wort ,das' einfach die zu Anfang der Schöpfung entstandene [d. h. mit dem Innenorgan

Hierher ist eine Interpunktion in der Ausgabe zu setzen und das Citat als Vers zu behandeln.

Die hinter smrtayaç ca gedruckte Interpunktion ist vor das Wort zu versetzen.

âdi steht hier, weil nur das erste Citat aus Chând., nicht auch das zweite aus Brh. erläutert ist.

in Verbindung getretene 1)] Seele, die man Narayana [Vishnu] nennt, bedeutet, so können allerdings auch solche Aussprüche, wie "Das bist du" auf die Nichtverschiedenartigkeit [der Seelen] hinzielen.

Wenn [uns darauf eingewendet wird:] "Es ist aber doch nicht möglich, dass die Schriftstellen die [individuelle] Verschiedenheit [der Seelen] aussagen wollen, weil das keinen Zweck hätte", [so antworten wir: Diese Bemerkung ist] nicht [richtig], weil der Zweck ist, der Idee der Erlösung zu ihrem Rechte zu verhelfen: denn da Weltenschöpfung und Vernichtung in ihrer Continuität keine Unterbrechung erleiden, würde die Erlösung [der Seele] unmöglich sein, wenn diese nur eine wäre. "Dann kann immerhin, da die Verschiedenheit der Seelen aus dem täglichen Leben bekannt ist, diese nicht der Gegenstand von Schriftstellen sein." [Auf diesen neuen Einwand erwidern wir]: Nicht so! Denn durch die Stellen der Schrift und anderer [autoritativer Bücher] wird die Einheit geleugnet, welche man auf Grund einer Schlussfolgerung nach der Analogie des Aethers [auch] von der Seele auszusagen durch die Erwägung veranlasst werden könnte, dass damit die einfachste Anschauung geboten sei; und [zweitens geschieht dies], weil man die Verschiedenheit des eigenen Geistes und des der andern sinnlich nicht wahrnehmen kann, sondern [die Verschiedenheit] nur an den Körpern u. s. w. [d. h. an den Innenorganen und den Sinnen] beobachtet. Der Tadel aber, welchen [die Schrift] gegen die [Annahme der] Verschiedenheit z. B. mit den Worten ausspricht "Wer 2) an diesem den geringsten Unterschied macht, für den besteht die Furcht* [Taitt. 2. 7], bezieht sich auf diejenige Verschiedenheit, welche entweder als Verschiedenartigkeit oder als [raumliches] Getrenntsein zu erklären ist.

Wenn [wir nun gefragt werden:] "Was wird denn aber unter diesen Umständen aus den [schon im Commentar zu Sûtra 151] erwähnten 3) Schriftstellen, welche von den Reflexen und den Bestimmungen [der höchsten Seele] sprechen? 4), so antworten wir: Wie die Scheibe der Sonne aus so und so vielen Lichtelementen besteht, ebenso ist [im diesen Schriftstellen] die zwar aus so und so vielen einzelnen Seelen bestehende Scheibe [= Gesammtheit] der Sonne des Geistes, weil einheitlichen Wesens und [räumlich] untrennbar, als ein einziges Aggregat gedacht, und so wird [von ihnen] unter dem Bilde der Reflexe und [der Bestimmungen] gelehrt, dass, wie [die Sonne] wegen ihrer Strahlen, [auch die Geistessonne] — wegen der ihre Bestandtheile bildenden zahllosen Seelen in zahllosen Upädhis — aus zahllosen Theilen besteht; [dies wird gelehrt] um kund zu thun, dass die Verschiedenheit im Sinne von

¹⁾ Vgl. Anm. 2 auf S. 115.

In der Upanishad beginnt die Stelle yadå hy evaisha.
 L evam uktánám mit dem MS.

Setze eine Interpunktion hinter ced und tilge dieselbe hinter adityamandalavat.

Trennbarkeit nur nominell ist, aber nicht um die Ungetheiltheit [der Seelen zu behaupten]; denn diejenigen Schriftstellen, welche unter Anführung von Gleichnissen lehren, dass [die Gesammtheit der Seelen] aus Theilen bestehe, z. B.

"Gleichwie die eine Luft, nachdem sie in die Welt eingegangen, [verschiedenartig] geworden ist entsprechend je den Dingen [mit denen sie sich verbunden] etc." [Kath. 5. 10]

sind wegen der Unterstützung von Seiten der Logik von grösserer Beweiskraft [als die eben besprochenen].

Und in demselben Sinne heisst es in der Tradition:

"Dessen 1) Zusammengehörigkeit zu einem einheitlichen Aggregat nicht aufgehoben wird, wenn er auch in allem enthalten ist."

In der Brahmamîmâmså aber ist die Zweitlosigkeit auch durch den Begriff der Untrennbarkeit beschrieben, d. h. durch das Aufgehen aller [Einzelseelen] in dem ewig-reinen) Geiste Gottes, und zwar in dem Sûtra [4. 2. 16] "Die Untrennbarkeit [besteht], weil [die Schrift] sie lehrt. Mehr [über diesen Gegenstand] ist von uns in dem Commentar zur Brahmamîmâmsâ gesagt, und deshalb ist derselbe hier nur andeutungsweise behandelt.

Nach der zweiten [der beiden möglichen] Erklärungen unseres Sûtra aber wäre der Sinn folgender. In der Epoche der Weltauflösung ist alles von den Seelen verschieden geartete nichtexistirend, [d. h. die ganze aus der Urmaterie hervorgegangene materielle Welt ist dann wieder in ihre Ursache zurückgegangen *)]; denn ein Wirken zu bestimmten Zwecken giebt es [in jener Zeit] nicht. Da nun auf Seiten der Seelen wegen ihrer Unveränderlichkeit ein Wirken zu irgend einem Zwecke bekanntlich ausgeschlossen ist, folgt, dass [die Seelen] ebenso wie in der Epoche des Weltbestehens auch in der der Auflösung existiren. Die Seelen sind also dann [d. h. in der Zeit der Auflösung] ohne ein zweites von ihnen verschieden geartetes. Weil nun ferner auch in der Epoche des Weltbestehens die absolute Existenz (paramarthika-sattva), d. h. die Unveränderlichkeit, keinem anderen Dinge [als den Seelen] eigen ist 4), mithin [die Seelen auch in dieser Zeit im höchsten Sinne des Worts] ohne ein zweites von ihnen verschieden geartetes sind, gelten [uns] auch diejenigen Schriftstellen als berechtigt, welche die Zweitlosigkeit für die Zeiten des Weltbestehens aussagen.

¹⁾ Des Geistes nämlich. Der Pandit ergänzte cin-mandalasya.

nityábhivyakta = sarvadá cuddha, P.

³⁾ Nach der ersten der beiden Erklärungen, des Sütra sollen die von der Zweitlosigkeit sprechenden Schriftstellen nur die Nichtverschiedenartigkeit der Seelen von einander meinen, nach der zweiten die Nichtverschiedenartigkeit alles existirenden, wodurch für den Standpunkt des Sänkhya die Beschränkung auf die Zeiten der Weltauflösung geboten ist, so lange der Begriff des Seins im empirischen Sinne und nicht in dem der höchsten Realität genommen wird.

Ich lese mit dem MS. *sattvam na 'nyatre 'ti; in der v. l. erklärt sich Hall für *sattvam anyan ne 'ti.

"Ebenso wie die Alleinheit der Seele, wird nun aber doch auch die Gleichartigkeit derselben durch die sinnliche Wahrnehmung ihrer Verschiedenartigkeit aufgehoben; mit welchem Rechte also ist [in Sûtra 154] gesagt "weil sie den Genusbegriff meinen"?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

155. In der Anschauung von Seiten dessen, dem die Ursache des Gebundenseins der Standpunkt der Erkenntniss ist, erscheint die Ungleichheit 1).

Nur in der Anschauung von Seiten dessen, bei dem die Ursache des Gebundenseins, die Nichtunterscheidung nämlich, der Standpunkt der Erkenntniss ist, d. h. [dem nur dieser Standpunkt] verständlich ist, besteht zwischen den Seelen Ungleichheit, d. h. Verschiedenartigkeit. Das ist der Sinn. Aus dieser irrthümlichen Anschauung lässt sich also nicht die Verschiedenartigkeit beweisen.

"Trotzdem wird sich aber doch aus der Nichtwahrnehmung ergeben, dass eine Gleichartigkeit [der Seelen] nicht besteht." Darauf erwidert [der Verfasser]:

156. Daraus, dass die Blinden nicht sehen, folgt nicht die Nichtwahrnehmung von Seiten der Sehenden.

Die [Thatsache der] Nichtwahrnehmung ist unrichtig; denn die Weisen sehen die Gleichartigkeit [der Seelen], wenn es auch die Thoren nicht thun. Das ist der Sinn.

Nachdem [der Verfasser in Sûtra 154] die unstatthafte Deutung der von der Zweitlosigkeit sprechenden Schriftstellen berichtigt hat, bringt er einen weiteren Widerlegungsgrund gegen die Zweitlosigkeit im Sinne von Ungetheiltheit vor:

157. Vâmadeva und andere sind erlöst; die Zweitlosigkeit ist [also] nicht.

Våmadeva und andere sind erlöst, trotzdem besteht jetzt das Gebundensein, wie man an sich selbst empfindet; die Zweitlosigkeit der Seele im Sinne von Ungetheiltheit ist also nicht. Das ist der Sinn. Und — so ergänze man dazu — Hunderte von Stellen sprechen gegen [eine solche Zweitlosigkeit], wie z. B.:

"Auch dieser erlangte, als er unter Erinnerung an seine früheren Existenzen die Erkenntniss erreichte, in demselben Dasein die Erlösung²)."

Und man darf nicht auf den Gedanken verfallen, dass gleichwohl Gebunden- und Erlöstsein nur dem Upadhi [d. h. dem Innen-

Die Auffassung Aniruddha's, der drshtyû tad-rûpam trennt, wird auch von dem Pandit für die bessere erklärt.
 Als Halbvers (Trishtubh) zu lesen.

organ] angehören; weil dagegen die Lehren der Schrift und der Tradition sprechen, und weil sich aus der Beobachtung des Wunsches "möge ich keinen Schmerz empfinden" ergiebt, dass nur die Erlösung der [empfindenden] Seele [nicht aber die ihres Upådhi] das höchste Ziel menschlichen Strebens ist, das wir mit dem Worte Erlösung bezeichnen, und weil das Aufhören des Schmerzes des Upådhi nur diesem [Endziele] dient, mithin nur mittelbar Ziel des menschlichen Strebens ist, ebenso wie [das Aufhören des Schmerzes] des Sohnes u. s. w. [d. h. der Gattin, des Freundes betrieben wird nur als Mittel zur Beseitigung des eignen, als Mitgefühl sich äussernden Schmerzes].

Wenn ferner von den modernen Illusionisten gesagt wird: "Diejenigen Schriftstellen, welche von dem Gebunden- und Erlöstsein, von der Welterschaffung und Vernichtung etc. [d. h. von Verdienst und Schuld, von Himmel und Hölle] handeln, werden aufgehoben dadurch, dass sie sich im Widerspruch mit den die Zweitlosigkeit lehrenden Schriftstellen befinden", so ist auch dies nicht richtig: denn sin dem Fallel würde schon zu der Zeit, da man Idiese Schriftstellen über die Zweitlosigkeit aus dem Munde des Lehrers hört, die Ueberzeugung vorliegen müssen, dass das [zu erstrebende] Ziel, nämlich die Erlösung, ebenso wenig existire [wie alles andere, das nicht Brahman ist], und damit würde sich die Vorschrift, dass man nach dem Hören [den gelehrten Gegenstand] erwägen und [andauernd überdenken] 1) solle, als eine unautoritative, d. h. als eine nicht zu befolgende, herausstellen. Ferner würde auch der Vedanta, weil er der Erscheinungswelt angehört, durch die Schrift, welche die Zweitlosigkeit lehrt, widerlegt werden, also auch die aus dem Vedanta gelernte Zweitlosigkeit wiederum dem Zweifel ausgesetzt sein, wie, wenn ein im Traume gehörter Ausspruch im wachen Zustande beanstandet wird, weiterhin Zweifel hinsichtlich des Sinnes dieses Ausspruches [sich erheben]. Ferner folgt aus dem Glossar [Amarakoca], in dem es [1. 1. 4. 13] heisst "die Idee der Unwirklichkeit [des Universums] ist Unglaube 2), dass diejenigen, welche den Begriff des Verdienstes und ähnliche 3) [d. h. Schuld, Kreislauf der Geburten etc.] für ebenso unwirklich ansehen als Träume, einfach eine buddhistische Sekte sind; denn da sie das Wort .trughaft' 4) gebrauchen, bekennen auch sie sich zu der Ansicht, dass die Welt ein Produkt des Nichtwissens 5) ist. Damit haben wir [diesen Gegenstand] andeutungsweise behandelt.

âdi = nididhyâsana.

²⁾ Die Ausgaben des Amarakoça haben an der Stelle mithyá-dṛshtir nástikatá, also liegt bei Vijiana eine Ungenauigkeit oder eine varia lectio vor.

³⁾ Das MS. hat dharmadharmadishu.

⁴⁾ L. samvytika0 und vgl. Anm. 1 auf S. 35 und Anm. 1 auf S. 49.

Auch das MS. liest avidyakatâyâç ca; die richtige Form aber ist wohl avidyikatâ.

"Man hat aber doch anzunehmen, dass auch dem Våmadeva und den andern nicht die de finitive Erlösung (parama-moksha) zu Theil geworden sei." Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

158. Wenn sie in der anfanglosen Zeit bis auf den heutigen Tag nicht eingetreten wäre, so [würde] auch die Zukunft ebenso [sein müssen].

Wenn die [definitive] Erlösung in der anfanglosen Zeit bis auf den heutigen Tag keinem zu Theil geworden wäre, dann würde auch die zukünftige Zeit ebenso, d. h. der Erlösung baar, sein; denn die Anwendung der richtigen Mittel ist [allzeit] dieselbe 1). Das ist der Sinn.

Für diesen [Gedanken] giebt [der Verfasser] nun auch 2) die Form der Schlussfolgerung an:

159. Wie jetzt [nicht], so wurde niemals ein absolutes Aufhören eintreten.

"Zu keiner Zeit wird ein absolutes Aufhören des Gebundenseins irgend einer Seele zu Theil, ebenso wenig wie in der Gegenwart." Diese Schlussfolgerung würde sich [in dem Falle] darbieten; das ist der Sinn.⁵)

"Soll nun die Gleichartigkeit der Seelen, welche [von euch] als der Sinn der die Einheit lehrenden Schriftstellen constatirt ist, [nur] zur Zeit der Erlösung oder immerdar bestehen?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

160. Eine Doppelnatur ist ausgeschlossen.

Bei der Seele ist eine Doppelnatur ausgeschlossen, d. h. [die Seele] ist so beschaffen, dass mit Bezug auf sie 4) eine Verschiedenartigkeit ausgeschlossen ist, d. h. ausser Frage steht. Das ist der Sinn. Dazu ergänze man: denn dass die Gleichartigkeit zu jeder Zeit besteht, ergiebt sich aus Schrift- und Traditionsstellen sowie aus logischen Gründen. In diesem Sinne heisst es:

"Es scheint, als ob [die Seele] vielförmig sei, wegen der viel-

D. h. wenn diese Mittel bis auf den heutigen Tag zu keinem Ergebniss geführt haben, kann man das auch in Zukunft nicht erwarten.

²⁾ L. prayogam apy aha mit der v. l. und dem MS.

³⁾ Die in Aph.³ reproducirte Erklärung, welche Aniruddha von den Sûtras 158, 159 giebt, ist bei weitem vorzuziehen.

⁴⁾ yasmât ist nicht hetu-pañcami, sondern apâdâna-pâñcami, d. h. nicht der Ablativ zur Bezeichnung des Grundes, sondern zur Bezeichnung der Trennung.

förmigen Måyå; weil sie an deren Arten Gefallen findet und denkt "[sie sind] mein, ich [besitze sie]", ist sie gebunden." und

"In dem grossen Traum, der die Welt' genannt wird, aus einem Traum in den andern gerathend, giebt das ruhevolle Brahman niemals sein ruhiges Wesen auf."

"Wie können aber dann die Seelen immerdar gleichartig sein, da sie doch nicht beständig Zeugen [der Affektionen des Innenorgans] sind 1)?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

161. Zeuge ist [die Seele] in Folge der unmittelbaren Verbindung.

Zeuge, wie [in Sûtra 148] gesagt wurde, ist die Seele nur in Folge der unmittelbaren Verbindung, nicht aber in Folge einer Veränderung. Das ist der Sinn. [Gerade] auf Grund jener unmittelbaren Verbindung erkennen wir [ja], dass [die Seele] Zeuge [und zwar] nur des Innenorgans ist, [nämlich] aus der Etymologie des Wortes ,Zeuge', [welche Panini in Sutra 5. 2. 91 giebt] "Nach saksha [sakshat ,unmittelbar hat in] die Bedeutung ,zuschauend : das damit gebildete Wort [sakshin ,Zeuge'] ist ein Name." .Unmittelbarer Zuschauer sein' bedeutet [hier]: Zuschauer sein, ohne dass [irgend etwas] zwischen [dem wahrnehmenden und dem wahrgenommenen] sich befindet. In unmittelbarer Verbindung mit der Seele steht nun allein die Affektion des zu ihr gehörigen Innenorgans: darum ist die Seele nur dem Innenorgan gegenüber Zeuge, [allen] anderen Dingen gegenüber aber blosser Zuschauer2); das ist der technische (câstriya) Unterschied. Der die Erkenntniss bedingende Faktor ist, wie wir schon mehrfach betont haben, lediglich die Verbindung [der Seele mit dem Innenorgan], welche sich als ein Reflex darstellt und welche [bei der Seele] dieselbe Stelle einnimmt, wie [bei dem Innenorgan] das Annehmen der Form [der Objekte; er ist] aber nicht ein einfaches In-Beziehung-treten 3) [der Seele zu den Objekten], weil damit [der Verbindung, welche die Objekte eingehen und welche sich in der That nicht weiter als auf das Innenorgan erstreckt] eine zu weit gehende Ausdehnung zugeschrieben würde. Wenn dagegen Vishnu oder ein anderer [göttlicher Geist] ,der Zeuge von allem' heisst, so ist dieser Ausdruck uneigentlich gemeint, nur in dem Sinne, dass nichts zwischen [Vishņu's] Sinne oder [Innenorgan und die Objekte] treten kann 4).

²⁾ Nicht unmittelbarer Zuschauer.

³⁾ Sambandha ist inniger als samyoga.

⁴⁾ D. h. dass das Innenorgan des göttlichen Geistes alle Objekte recipirt; der göttliche Geist selbst aber ist nur Zeuge (d. h. unmittelbarer Erschaner) der Affektionen des Innenorgans. Vgl. S. 67, Z. 6 des Textes.

Wenn man aber [in unserem Sûtra mit Aniruddha] akshasambandhât sâkshitvam liest, so bedeutet hier [das Wort] aksha "Innenorgan", weil dasselbe [auch] zur Bezeichnung des Begriffs "Organ" im allgemeinen dient. Der Sinn würde [in dem Falle] sein: in Folge der [oben] beschriebenen als Reflex sich darstellenden Verbindung dieses [Innenorgans mit der Seele].

Um nun [mit Gründen] zu beweisen, dass [die Seele] keine Doppelnatur besitze, [— denn im Commentar zu Sütra 160 waren nur Schriftstellen als Belege dafür angegeben —] nennt [der Verfasser] zwei weitere Besonderheiten der Seele in den [folgenden] beiden Sütras:

162. Sie ist ewig frei.

Die Seele ist immerdar des Gebundenseins, d. h. der Schmerzen, ledig, weil Schmerzen und. dgl. Veränderungen am Innenorgan sind. Das ist der Sinn. Das Ziel der Seele aber ist, wie schon [oben] gelehrt, das Aufhören des Schmerzempfindens oder [sagen wir:] das Aufhören des Schmerzes in der Form des Reflexes.

163. Und schliesslich unbetheiligt

"Unbetheiligt" bedeutet "nicht handelnd". Darunter sind auch die anderen [Eigenthümlichkeiten der Seele], die Freiheit von Liebe u. s. w., mit zu verstehen. Denn es heisst in der Schrift [Brh. 1. 5. 3]: "Liebe, Wunsch, Zweifel, Glaube, Unglaube, Festigkeit, Schwachheit, Scham, Wahrnehmen, Furcht — alles dieses ist nichts als der innere Sinn (manas)."

Das Wort schliesslich (iti) zeigt an, dass die Darlegung der Eigenthümlichkeiten der Seele zu Ende ist.

"Wenn nun demnach Seele und Materie von einander verschieden geartet sind und damit der Unterschied [beider] festgestellt ist, wie lässt sich dann erklären, was in Schrift und Tradition gelehrt wird, nämlich das Thätersein der Seele [einer-] und das Erkennersein des Innenorgans andererseits?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

164. Von der Beeinflussung kommt das Thätersein her, das geistige Wesen von der Nähe — das geistige Wesen von der Nähe i).

Hier ist die erforderliche Construktion [und Ergänzung diese]: das Thätersein der Seele kommt von der Beeinflussung durch das

Die Deutung dieses S\u00e4tra bei Aniruddha ist sehr viel einfacher und besser.

Innenorgan her, und das geistige Wesen (cit-tâ) des Innenorgans von der Nähe der Seele; dieses beides aber besteht nicht in Wirklichkeit, [sondern ist nur scheinbar]. Das ist der Sinn. Gemeint ist damit: wie wegen der besonderen gegenseitigen Verbindung, [welche] zwischen dem Feuer und dem Eisen [hergestellt wird], ein Sprachgebrauch herrscht, demzufolge man die beiderseitigen Eigenschaften [auch] von dem Upâdhi aussagt 1), oder wie man wegen der Verbindung des Wassers und der [in ihm sich spiegelnden] Sonne die Eigenschaften irrthümlich von einem auf das andere überträgt 2), geradeso verhält es sich auch mit dem Innenorgan und der Seele. Dieses ist auch in Kârikâ [20] gelehrt:

"Deshalb erscheint in Folge der Verbindung mit ihr [der Seele] der ungeistige innere Körper als geistig, und ebenso die [am Handeln] unbetheiligte [Seele] als Thäter, während doch den Constituenten [der Materie] die Thäterschaft eigen ist."

Die Wiederholung der Worte 'das geistige Wesen von der Nähe' hat den Zweck, das Ende des Buches anzuzeigen.

Dasjenige, wovon man sich befreien muss, die Befreiung und die Ursachen [der beiden Dinge] ³) — diese vier Abschnitte, welche den Hauptgegenstand des Lehrbuchs bilden, sind nach der Reihe in diesem fersten! Buche erörtert.

Weil der Inhalt der kurzgefassten [im Tattvasamäsa vorliegenden] Sämkhyasütras hier ausführlich behandelt ist, führt unser Lehrbuch [d. h. die Sammlung der Sütras] ebenso wie [der Leitfaden] des Yoga-Systems den Namen Sämkhya-pravacana [,detaillirte Darlegung der Sämkhya-Philosophie'] 4).

> Hier schliesst in dem von Vijñânâcârya verfassten Commentar zu Kapila's Sâmkhyapravacana das erste über den Gegenstand [des Systems] handelnde Buch.

¹⁾ Indem man dem Eisen Hitze und Gluth, dem Feuer Gewicht zuschreibt.

²⁾ Wenn man das Wasser für gelb und leuchtend, die Sonne für zitternd hält, oder wenn die Kinder glauben, dass das Spiegelbild der Sonne im Wasser ein greifbares Ding sei.

³⁾ Vgl. den letzten Absatz in der Einleitung zu diesem Buche.

⁴⁾ Vgl. S. 7, Z. 19 ff. in der Ausgabe.

Buch II.

Der Gegenstand des Systems ist erörtert. Jetzt wird [der Verfasser], um die Unveränderlichkeit der Seele zu begründen, im zweiten Buche in voller Ausführlichkeit lehren, in welcher Weise die Schöpfung aus der Urmaterie hervorgegangen ist. Dabei ist das Wesen der Produkte der Grundursache eingehend zu schildern, damit man auch von diesen [ebenso wie von der Urmaterie] die Seele ganz deutlich zu unterscheiden lerne. Darum sind in folgendem Verse des Mokshadharma-[Theiles des Mbh., 12. 7879]:

"Wer die Urmaterie und ihre Veränderungen sowie die ewige Seele richtig erkennt, der ist frei von Verlangen und erlöst."

und sonst [diese] drei Dinge als Gegenstände der Erkenntniss hingestellt. Bei der Behandlung derselben (tatra) nennt [der Verfasser] zuerst in der Erwägung, dass auch die erlöste [Seele] dem Gebundensein ausgesetzt sein würde, wenn das schöpferische Wirken der ungeistigen Urmaterie keinen [bestimmten] Zweck hätte, die Veranlassung für die Schöpfung der Welt:

 [Das Wirken] der Urmaterie dient zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich] freien [Seele] oder zum Zwecke der eigenen.

"Das Thätersein' ist aus dem letzten Sütra des vorigen Buches zu ergänzen 1). — Die Urmaterie schafft die Welt zu dem Zwecke, um die ihrem wahren Wesen nach von den Banden des Schmerzes freie Seele von dem Schmerz in der Form des Reflexes zu erlösen oder [kann man sagen:] von dem Schmerz, der durch die Verbindung des Reflektirens [mit der Seele in Zusammenhang getreten ist]; oder [die Urmaterie schafft] zum Zwecke der eigenen [Erlösung], d. h. zu dem Zwecke, um sich selbst von dem wirklichen Schmerz zu erlösen. Das ist der Sinn. Obschon nun ebenso wie die Erlösung auch die Empfindung Zweck der Schöpfung ist, so ist doch [hier] die Erlösung als die Hauptsache allein genannt.

¹⁾ Setze eine Interpunktion hinter anushajyate.

"Wenn die Schöpfung zum Zwecke der Erlösung stattfindet, so könnte doch die Erlösung schon in Folge einer einmaligen Schöpfung sich ergeben, mithin brauchte nicht immer und immer wieder eine [neue] Schöpfung einzutreten, [was doch in der That der Fall ist]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Weil diese [nur] dem gleichgiltig gewordenen zu Theil wird.

Nicht auf einmal ergiebt sich aus der Schöpfung die Erlösung, sondern wenn man vielfach durch den verschiedenartigen Schmerz von Geburt, Tod, Krankheit u. s. w. heftig gequält ist; und darum [folgt Schöpfung auf Schöpfung], weil das Eintreten der Erlösung nur demjenigen zu Theil wird, bei dem die höhere Gleichgiltigkeit (vgl. S. 3) in Folge der Erkenntniss der zwischen Urmaterie und Seele bestehenden Verschiedenheit sich eingestellt hat. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt die Erklärung dafür, dass die Gleichgiltigkeit nicht auf Grund einer einmaligen Schöpfung eintritt:

3. Sie tritt nicht in Folge des blossen Hörens ein, wegen der Stärke der anfanglosen Disposition.

Selbst das Hören ') rührt von dem Verdienst her, das man in vielen Existenzen erworben. Auch dann [aber] tritt die Gleichgiltigkeit nicht in Folge des blossen Hörens ein, sondern in Folge der unmittelbaren Erschauung [der Wahrheit]; und diese unmittelbare Erschauung entsteht wegen der Stärke der anfanglosen fehlerhaften Disposition nicht sogleich, sondern durch die auf die höchste Höhe gesteigerte Concentration. Der Concentration [stehen] nun viele Hindernisse [im Wege], und deshalb wird nur nach zahlreichen Existenzen die Gleichgiltigkeit und Erlösung hie und da einmal einem zu Theil. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt einen weiteren Grund für die Continuität der Schöpfungen an:

4. Oder wie von einzelnen viele zu unterhalten sind.

Wie von den einzelnen Hausherren viele [Personen] zu unterhalten sind, welche sich als Frauen, Kinder u. s. w. unterscheiden, ebenso sind auch von den Constituenten, Sattva u. s. w., einzelne zahllose Seelen zu erlösen. Deshalb besteht, so viele Seelen auch erlöst werden mögen, die Continuität der Schöpfungen zu dem Zwecke um die andern zu erlösen; denn die Zahl der Seelen ist unendlich. Das ist der Sinn. Und so sagt das Yogasütra [2. 22]: "Wenn auch [die Materie] aufgehört hat für denjenigen, der sein

d. h. die Gunst der Lebensumstände, in denen man von einem competenten Lehrer über diese höchsten Dinge unterrichtet wird.

Ziel erreicht hat, zu existiren, so ist sie doch nicht [absolut] zu nichte geworden, weil sie [noch allen] anderen ausser jenem gemeinsam angehört."

"Warum aber wird nur der Materie die schöpferische Thätigkeit zugeschrieben, da sich doch durch die Schriftstelle "Aus diesem Selbst ging der Aether hervor" [Taitt. 2. 1] ergiebt, dass auch die Seele schaffend wirkt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

5. Da sie der Materie wirklich angehört, so folgt, dass sie auf die Seele [nur] bildlich übertragen ist.

Da feststeht, dass die schöpferische Thätigkeit der Materie wirklich angehört, so folgt, dass es sich in solchen Schriftstellen nur um eine bildliche Uebertragung dieser Thätigkeit auf die Seele handelt, [und zwar aus folgenden Gründen:] weil [erstens] dieienigen Schriftstellen, [welche eine Seele als den Schöpfer bezeichnen], ihr Absehen nur auf [die Zwecke] des Kultus gerichtet haben; weil [zweitens] aus einer anderen Schriftstelle "Die eine Ziege [gleichzeitig: die ungeborene] u. s. w.* [Cvet. 4. 5] hervorgeht, dass die Materie der Schöpfer ist; und weil [drittens diejenigen Schriftstellen, welche die Seele als schöpferisch bezeichnen], sich im Widerspruch mit anderen Stellen befinden, die da lehren, dass die Seelen unveränderlich und reines Denken seien. Das ist der Sinn. Und dass diese Uebertragung nur einen metaphorischen Charakter hat, ergiebt sich [aus Vergleichungen mit Verhältnissen] im täglichen Leben. Wie nämlich dem König Sieg und Niederlage bildlich zugeschrieben werden, die [doch in Wirklichkeit] seinen Kräften, d. h. den Soldaten, angehören, ebenso wird den Seelen, den Besitzern der Kraft, bildlich schöpferische Thätigkeit und dgl. [d. h. Veränderlichkeit, Verdienst und Schuld] zugeschrieben, welche [Eigenschaften in Wirklichkeit] der ihnen gehörigen Kraft, d. h. der Materie, eigen sind; [und zwar geschieht dies], weil man die Kraft und den Besitzer der Kraft nicht trennen kann. Dies ist im Kûrmapurana [12. 28] mit den Worten ausgesagt:

"Die Yogins, welche ihre Meditation auf die Principien richten, sehen ¹) die thatsächlich bestehende Verschiedenheit zwischen der Kraft und dem Besitzer der Kraft, und darauf auch die Nichtverschiedenheit."

Der Sinn [dieses Verses] ist: diejenigen, welche die Urmaterie und die übrigen [materiellen] Principien zum Gegenstand ihrer Verehrung machen, sehen die Verschiedenheit, d. h. das gegenseitige Nichtsein [von Seele und Materie], und [ebenso] ihre Nichtverschiedenheit, d. h. ihre [räumliche] Untrennbarkeit. Und für diese beiden [Verhältnisse] haben wir Schriftstellen als Belege:

Die Calcuttaer Ausgabe des Kürmapurana (in der Bibl. Ind.) liest vacianti anstatt paçyanti.

[für die Verschiedenheit] "Hierauf folgt die Unterweisung [über die Seele]: "[Sie ist] nicht so, nicht so' u. s. w." [Brh. 2. 3. 6], [für die Nichtverschiedenheit in dem eben angeführten Sinne] "Dieses All ist allein das Selbst u. s. w." [Chând. 7. 25. 2, Nrs. Tâp. 2. 17]. So ist [dieser scheinbare Gegensatz] zu beurtheilen.

"Warum ist aber — trotz alledem — der Satz aufgestellt, dass die nur der Urmaterie eigene schöpferische Thätigkeit real sei, da wir doch auch aus der Schrift erfahren, dass die Schöpfung einem Traum oder etwas ähnlichem [d. h. einer Illusion] gleiche?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

6. Weil sich das aus den Produkten ergiebt.

Weil die Produkte, da sie praktischen Zwecken dienen, real sind, und sich mithin aus den Produkten auf Grund eines Beweismittels, welches den Gegenstand in seiner Beschaffenheit erkennen lehrt, ergiebt, dass die schöpferische Thätigkeit der Urmaterie real ist. Das ist der Sinn. Die Schriftstellen aber, welche [das Wirken der Urmaterie] mit einem Traume oder etwas ähnlichem vergleichen, sind dahin aufzufassen, dass sie nur ein theilweis es Nichtsein, d. h. die Unbeständigkeit, oder das theilweise Uebertragensein auf die Seelen beinen; denn andernfalls würden [diese Stellen] mit denjenigen im Widerspruch stehen, welche die [Realität der] Schöpfung lehren, und es würde [dann überhaupt] kein absolutes Nichtsein geben, da auch die Traumgegenstände Modifikationen des inneren Sinnes, [also in gewisser Weise real] sind.

"Wenn man nun aber die [zweite] Seite der Alternative [in Sûtra II. 1] gelten lässt, dass nämlich die Urmaterie im eignen Interesse wirke, so müsste dieselbe doch auch für die erlöste Seele thätig sein!" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Es besteht die Beschränkung hinsichtlich des Wissers, wie im Falle des Sichhütens vor dem Dorn.

[Das Wort cetana] "Wisser" bedeutet, entsprechend seiner Ableitung von der Wurzel cit "bewusst sein" (samjääne), hier "wahrnehmend". — Wie ein und derselbe Dorn nur für denjenigen nicht schmerzerregend ist, welcher als "Wisser", d. h. ihn wahrnehmend, sich vor ihm hütet (mucyate), wohl aber für [alle] anderen, ebenso hält sich auch die Materie nur von dem "Wisser", dem sie wahrnehmenden, d. h. demjenigen, der sein Ziel erreicht hat, fern (mucyate) [und] ist [demnach] nur für diesen nicht schmerzerregend; für [alle] andern aber, welche [dieselbe] nicht wahrnehmen, ist sie schmerzerregend. Diese "Beschränkung" oder vielmehr Vertheilung besteht; das ist der Sinn. Damit ist auch für

¹⁾ Der Pandit ergänzte: purushadhyastatva-rapa-'sattvamçe.

die ihrem Wesen nach gebundene Materie die Selbsterlösung 1) möglich, und darum wirkt sie nicht für die erlöste Seele 2).

"Was aber [in Sûtra 5] gesagt wurde, dass nämlich die schöpferische Thätigkeit auf die Seele nur bildlich übertragen sei, ist doch nicht richtig, weil die Annahme geboten ist, dass durch die Verbindung mit der Urmaterie auch die Seele sich zu den Formen des "grossen" Princips u. s. w. umgestalte. Sieht man doch, wie z. B. durch die Verbindung mit der Erde ein Stück Holz sich so umgestaltet, dass es der Erde sich anähnlicht." Darauf antwortet [der Verfasser]:

8. Trotz der Verbindung mit der andern besteht sie nicht direkt, [ebensowenig] wie das Brennen des Eisens.

Trotz der Verbindung mit der Urmaterie besteht die schöpferische Thätigkeit der Seele nicht direkt, d. h. [nicht] unmittelbar. Als Beispiel dafür [ist angegeben: ,ebensowenig] wie das Brennen des Eisens'; das bedeutet: wie das Brennen des Eisens nicht unmittelbar stattfindet, sondern auf dem mit ihm verbundenen Feuer beruht, [also] nur übertragen ist. In dem angeführten Beispiel aber constatirt man eine Veränderung der beiden Dinge [des Feuers und des Eisens], weil dieselbe durch die Sinneswahrnehmung erwiesen wird; in dem Falle dagegen, welcher dem Zweifel [des Opponenten] unterliegt, lässt sich die Sachlage durch die Veränderung nur des einen, [der Urmaterie nämlich]. erklären; mithin würde die Theorie, dass beide [Urmaterie und Seele] von der Veranderung betroffen seien, eine unnöthige Complikation bedeuten; sonst, [d. h. wenn diese Theorie richtig ware], müsste [ja auch] in Folge der Verbindung mit der Hibiscus-Blüthe die Farbe des Krystalls sich verändern.

Dass der Endzweck der Schöpfung die Erlösung ist, wurde schon oben [in Sûtra II. 1] gelehrt; jetzt nennt [der Verfasser] die hauptsächlichste causa efficiens für die Schöpfung:

9. Bei Begierde und Gleichgiltigkeit Concentration und Schöpfung. 5)

¹⁾ Die Selbsterlösung der Materie besteht darin, dass ihr Wirken nicht von den Seelen empfunden wird, womit das Aufhören dieses Wirkens gegeben ist; sva-mokshah = purushena 'bhujyamanatvam, P.

²⁾ L. pravartata iti mit der v. l. und dem MS.

³⁾ In dieser Weise ist zwar das Sûtra von allen Commentatoren gedeutet, aber vielleicht mit Unrecht. Der Pandit erhob auch ein sprachliches Bedenken gegen diese Erklärung, welche nach der Ausdrucksweise der Sütras den Instrumental råga-virågåbhyam verlange. Die natürlichste Auffassung des Sütra "Die Schöpfung ist eine Verbindung von Liebe und Abneigung" wäre eine hübsche Parallele zu der Theorie des Empedocles, dass in der ganzen Schöpfung

Bei Begierde Schöpfung und bei Gleichgiltigkeit Concentration, d. h. Ruhen [der Seele] in ihrem eignen Wesen, kurz Erlösung, oder auch Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans. Das ist der Sinn. Demnach ist gemeint, dass sich durch positive und negative Betrachtungsweise (anvaya-vyatirekâbhyâm) 1) die Begierde als Ursache der Schöpfung ergiebt. Und in diesem Sinne sagt auch die Schrift [Brh. 4. 4. 6], nachdem sie [§ 4—6] das Resultat der verschiedenartigen Werke, [das Aufsteigen] nämlich [zur Würde] Brahman's u. s. w. beschrieben: "So ergeht es nun dem wünschenden; wer aber nichts [mehr] wünscht, wunschlos, frei von Wünschen, ans Ziel seiner Wünsche gelangt ist, seine Wünsche [nur noch] auf das Selbst gerichtet hat 2), dessen Leben wandert nirgends [mehr] hinaus." — Auch Begierde und Gleichgiltigkeit sind nur Eigenschaften der Materie.

Hierauf beginnt [der Verfasser] die Art und Weise der Schöpfung zu beschreiben:

10. Nach 3) dem 'grossen' und den andern folgt die der fünf Elemente.

Schöpfung' ist aus dem vorigen Sûtra zu ergänzen. -Wenn es auch in der Schriftstelle "Aus diesem Selbst ging der Aether hervor u. s. w." [Taitt. 2. 1] heisst, dass am Anfang die Schöpfung der fünf Elemente stattfand, so nehmen wir doch an, dass die Schöpfung der fünf Elemente der des grossen' und der andern [Seiten des Innenorgans] nachfolgte; das ist der Sinn. [Der anscheinende Widerspruch] ist folgendermassen zu beurtheilen: wie in der Schriftstelle, welche sagt, dass das Feuer 4) zuerst geschaffen sei [Chând. 6. 2. 3] 5), die [vorangehende] Schöpfung des Aethers und der Luft hinzuzudenken ist, so ist auch in der [oben] angeführten Schriftstelle [Taitt. 2. 1] hinzuzudenken, dass vorher das grosse' und die andern [Formen des Innenorgans] geschaffen sind. Hierfür liefert den Beweis die Schlussfolgerung, dass, wie die Erschaffung des Topfes [eine Affektion des Innenorgans des Töpfers voraussetzt, so auch] der Erschaffung von allem ausser dem Innenorgan eine Affektion des Innenorgans vorausgegangen sein muss. Ferner wird auch in Uebereinstimmung mit der Wortfolge 6) in einer andern Schriftstelle:

D. h. wo Begierde vorliegt (resp. nicht vorliegt), wird etwas (resp. nichts) hervorgebracht.

L. mit dem Text der Upanishad und dem MS.: iti nu (nicht tu) kâmayamâno, 'thâ 'kâmayamâno yo 'kâmo nishkâma âpta-kâma âtmakâmah....

kramena = anantaram, paçcât, P.
 L. teja-âdi als Compositum.

^{5) &}quot;Dieses liess das Feuer entstehen."

Dem påtha-krama steht der artha-krama gegenüber, s. Såmkhyatattyakaumudi am Schluss von § 4.

"Aus ihm geht der Odem hervor, der innere und alle [äusseren] Sinne, Aether, Luft, Licht, Wasser 1) und die Erde, die alles erhaltende." [Mund. 2. 1. 3]

und auf Grund der weiteren Schriftstelle "Dieser erschuf den Odem, aus dem Odem den Glauben, den Aether und die Luft Praçn. 6. 4, von uns] als sicher angenommen, dass die Schöpfung des grossen' u. s. w. der Schöpfung der fünf Elemente voranging. Nun wird [der Verfasser in Sutra II. 31] lehren, dass der Odem eine von den Wesensäusserungen (vrtti) des Innenorgans ist; darum bedeutet in dieser Schriftstelle [Mund. 2. 1. 3 oder auch Praçn. 6. 4 das Wort] ,Odem' das ,grosse' Princip. Ebenso sagt auch ein Vedantasutra [2. 3. 15, dass] die Schöpfung in der Reihenfolge des "grossen" u. s. w. [vor sich gegangen sei]: "Dazwischen Urtheil (vijnana) und innerer Sinn in der Reihenfolge, weil ein Merkmal dafür vorliegt"; das bedeutet: zwischen dem realen [d. h. dem Brahman, resp. der Urmaterie] und dem Aether entstehen 2) das Urtheilsorgan und der innere Sinn - in dieser Reihenfolge; und in dem inneren Sinn ist [hier] das Subjektivirungsorgan mit einbegriffen.

Die Urmaterie allein schafft zum Zwecke der Selbsterlösung, weil sie ewig ist, das "grosse" aber und die folgenden [Principien] schaffen je ihre Umwandlungen nicht zum Zwecke der Selbsterlösung, weil sie endlich sind; diesen Unterschied sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

11. Da die Schöpfung um des Selbstes willen stattfindet, dient das Wirken dieser nicht zu eignen Zwecken.

Da die schöpferische Thätigkeit dieser, d. h. des "grossen" und der folgenden [Principien], um des Selbstes willen, d. h. um der Erlösung der Seelen willen stattfindet, dient das Wirken, d. h. die schöpferische Thätigkeit [derselben] nicht zu eignen Zwecken, weil [diese Dinge] vergänglich sind, also die Erlösung ihnen nicht [wie der ewigen Urmaterie] zu Theil werden kann. Das ist der Sinn. Weil [das schöpferische Wirken dieser Produkte] nothwendig die Erlösung eines andern bezwecken muss, hat man anzunehmen, dass es die Erlösung der Seelen, nicht die der Urmaterie bezwecke, weil diese [nur] ein Beiwerk zu den Seelen ist.

[Der Verfasser] beschreibt nun die Schöpfung des begrenzten Raumes und der begrenzten Zeit:

12. Raum und Zeit kommen aus dem Aether u. s. w. her.

¹⁾ Im Texte der Upanishad fehlt das ca hinter apah,

²⁾ L. utpadyete anstatt utpadye mit der v. l. und dem MS.

Raum und Zeit, soweit sie ewig sind, bilden die Voraussetzung (prakrti) für den Aether und sind einfach zwei bestimmte Qualitäten der Materie. Darum schreibt man mit Recht dem Raum und der Zeit Allgegenwart zu, desgleichen dem Aether, wie in der Schriftstelle "Gleichwie der Aether allgegenwärtig und ewig") und sonst gesagt ist. Soweit aber Raum und Zeit begrenzt sind, entstehen sie aus dem Aether in Folge der Verbindung mit diesem und jenem Upådhi; das ist der Sinn; denn mit dem Worte "u. s. w." sind [im Sûtra] die Upådhis gemeint. Wenn nun auch der begrenzte Raum und die begrenzte Zeit nichts anderes ist als der Aether, specialisirt durch diesen und jenen Upådhi, so geben wir doch die Besonderheit des specialisirten [Aethers neben dem reinen, unbegrenzten Aether] zu und lehren hier, dass derselbe ein Produkt des letzteren ist, — ganz wie nach der Theorie der Vaiçeshikas das Gehör ein Produkt [des Aethers] ist 2).

Jetzt beschreibt [der Verfasser] die [in Sûtra II. 10] "Nach dem "grossen" und den andern" genannten [Dinge] nach einander ihrem Wesen und ihren Eigenschaften nach:

13. Entscheidung ist das Urtheilsorgan.

Für das 'grosse' Princip ist 'Urtheilsorgan' ein Synonymon, und 'Entscheidung' oder, wie man [gewöhnlicher] sagt, 'Gewissheit' ist die specielle Funktion desselben; das ist der Sinn. Identificirt aber werden [im Sûtra diese beiden Begriffe] deshalb, weil eine Eigenschaft und der Träger derselben nicht zu trennen sind. Dieses Urtheilsorgan wird nun, wie man wissen muss, darum das 'grosse' genannt, weil es alle Produkte ausser ihm durchdringt und weil es von grosser Macht ist; wie es in der Tradition heisst:

"Aus der sich umgestaltenden Urmaterie aber ging das "grosse" Princip hervor, "gross" deshalb geheissen, weil durch dasselbe immerdar die Erkenntniss der Menschen entsteht."

In [Brh. 2. 4. 10] "Dieses grossen Wesens Aushauch ist das, was als Rigveda " sowie in ähnlichen Schrift- und Traditionsstellen ist das Wort "gross" auch von dem geistigen höchsten Wesen (Hiranyagarbha) gebraucht, weil dasselbe die Wahnvorstellung hat, das Urtheilsorgan sei sein Selbst, — ganz so wie das Wort "Erde" zur Bezeichnung des [Erd-]Geistes 3) dient, welcher wähnt, dass die Erde sein Selbst sei. Desgleichen ist auch das Wort "Subjektivirungsorgan" oder ["innerer Sinn", manas, oder "Denkorgan", citta, in Puränas gelegentlich] so zu verstehen, dass

Dieses Citat, welches auch Deussen nicht hat verificiren können, findet sich mehrfach in Çaukara's Commentar zu den Brahmasütras; vgl. Deussen, System des Vedänta S. 516, Anm. 14.

Ygl. im Texte des Commentars zu I. 106 S. 77, Z. 2 v. u.
 Die samashti-prthivi (aber nicht ein prthivi-khanda) hat nach den Sämkhyas ebenso gut eine Seele, wie Pflanzen und Bäume.

es Rudra und andere [Götter] bezeichne. Die einzelnen Upådhis, d. h. je die betreffenden Urtheilsorgane aller der Götter 1) von derjenigen Gottheit an, welche die Urmaterie für ihr Selbst hält, bis herunter zu denen, die in den Elementen ihr Selbst 2) sehen, sind nur Theile des "grossen" Princips.

[Der Verfasser] nennt nun auch die übrigen Attribute des "grossen" Princips:

14. Produkte desselben sind Verdienst u. s. w.

Auch Verdienst, Erkenntniss, Gleichgiltigkeit und übernatürliche Kräfte beruhen auf der materiellen Grundlage des Urtheilsorgans, nicht auf der des Subjektivirungsorgans noch auf irgend einer anderen; denn allein das Urtheilsorgan ist ein Produkt des allerreinsten Sattva [d. h. des Sattva, welches sich, so weit wie irgend möglich, von Rajas und Tamas geläutert hat]. Das ist der Sinn.

"Wie soll sich aber dabei das Ueberwiegen der Schuld in den einzelnen Theilen des Urtheilsorgans, die sich in Menschen, Thieren u. s. w. befinden, erklären lassen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

15. Das "grosse" wird in Folge der Beeinflussung zum Gegentheil.

Eben dieses ,grosse', d. h. das grosse Princip, wird in Folge der Beeinflussung durch Rajas und Tamas zum Gegentheil, d. h. gemein, und nimmt als charakteristische Eigenschaften die Schuld sowie die Negationen der Erkenntniss, der Gleichgiltigkeit und der übernatürlichen Kräfte an; das ist der Sinn. Dadurch findet auch die Behauptung der Schrift- und Traditionsstellen, dass sämmtliche Menschen übernatürliche Kräfte besitzen, ihre Erklärung; denn die übernatürliche Macht, welche allen Upådhis [d. h. allen Urtheilsorganen] wesentlich angehört, wird nur durch Rajas und Tamas verhüllt. Wenn [uns darauf eingewendet wird:] ,Demnach müsste doch das Urtheilsorgan ebenso [wie die Urmaterie] ewig sein, damit Verdienst u. s. w. in ihm [dauernd] ruhen kann; wie kommt ihr also dazu [das Urtheilsorgan] für ein Produkt zu erklären?", [so erwidern wir: dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt]; denn die von den Werken hinterlassenen Eindrücke und die andern [genannten Attribute] ruhen in dem besonderen Sattva, als welches das grosse Princip im Zustande des Samens zu denken ist, d. h. in einem Theile der Urmaterie, und deshalb nehmen wir an, dass dieses [.grosse Princip] in dem Zustande, in welchem es

Füge devänäm hinter ^oparyantänäm ein mit der v. l. und dem MS.
 D. h. Väyu, der sich für die Luft, Agni, der sich für das Feuer, und Varuna, der sich für das Wasser hält.

die Ursache der Erkenntniss ist, [aus der Urmaterie] entstehe wie der Spross [aus dem Samen]. Mithin ist das Urtheilsorgan wie der Aether von beiderlei Art, ewig [d. h. unentfaltet] und endlich [d. h. entfaltet]; 1) und wie auf den Aether im Zustande der Ursache nur die Bezeichnung "Urmaterie", nicht [aber] die Bezeichnung "Aether" angewendet wird, weil [dann noch] nicht der Ton, das Merkmal des Aethers, existirt, ebenso wird auch für das Urtheilsorgan im Zustande der Ursache nur die Bezeichnung "Urmaterie" gebraucht, weil [dann noch] nicht die Entscheidung und die anderen Merkmale des Urtheilsorgans existiren.

Nachdem [der Verfasser so] das "grosse" Princip beschrieben, wendet er sich zu dessen Produkt, dem Subjektivirungsorgan:

16. Wahn ist das Subjektivirungsorgan.

Weil es die Vorstellung des [empirischen] Ich zu Stande bringt [aham-karoti, heisst das Subjektivirungsorgan] ,Ichmacher [ahamkâra, - ein Wort, gebildet] wie ,Topfmacher (kumbha-kâra), - und es ist ein substantielles inneres Organ 2). Dasselbe ist, weil eine Eigenschaft und ihr Träger nicht zu trennen sind, "Wahn" genannt, um anzuzeigen, dass [der Subjektivirungswahn] die specielle Funktion [dieses Organs] ist 3). Erst wenn ein Gegenstand durch das Urtheil festgestellt ist, entstehen die Ideen des Ich und des Mein. Darum schliessen wir, wie schon oben [im Commentar zu I. 64] gesagt, dass entsprechend dem Verhältniss von Ursache und Produkt, [welches] zwischen den beiden Funktionen 4) [besteht], dasselbe Verhältniss auch für die beiden [Organe] gilt, denen diese Funktionen angehören. Ebenso ist schon oben [an derselben Stelle] gesagt, dass das Innenorgan, [in der That] nur eines, lediglich in Folge des Unterschieds dreier Zustände, die z. B. [den drei Zuständen] ,Same, Spross und grosser Baum' vergleichbar sind, dazu kommt Ursache und Produkt zu sein. Deshalb sind im Vâyu- [4. 25] und Matsya-[Purâna] die beiden [Worte] ,Wahrnehmungs-' und ,Urtheilsorgan' (manas und buddhi) für synonym erklärt:

"Wahrnehmungsorgan, der grosse, Denken, Brahman, Burg, Urtheilsorgan, Erkenntniss, Gott"

[Der Verfasser] nennt nun die [jetzt] an die Reihe kommenden Produkte des Subjektivirungsorgans:

2) Tilge den Interpunktionsstrich hinter kumbha-karavat und setze ihn

hinter antahkarana-dravyam.

Setze eine Interpunktion hinter *sûcanâya.
 Yon denen das Urtheil die Ursache, die Subjektivirung das Produkt ist.

¹⁾ Was hierauf in der Ausgabe folgt, yathå kåranam svåkårah prakrtiprabhåvåd iti, ist unübersetzbarer Unsinn. Die klaren Sätze, welche das Sücipattra dafür mit der Empfehlung varatara bietet und welche ohne Variante auch in meinem MS. stehen, sind von mir oben übersetzt worden.

17. Die elf und die fünf Grundstoffe sind dessen Produkte.

Die elf, nämlich: Sinne, und die fünf Grundstoffe des Tons 1) u. s. w. sind Produkte des Subjektivirungsorgans; das ist gemeint. Von mir ist durch diesen und jenen Sinn diese und jene Farbe oder dgl. zu erfassen, dies wird [mir] Freude schaffen', weil aus solchen und ähnlichen subjektivirenden Vorstellungen bei den Urschöpfungen 2) die Sinne und deren Objekte entstehen, ist das Subjektivirungsorgan die Ursache der Sinne; denn man beobachtet im täglichen Leben, dass von demjenigen, der [das Eintreten] des Genusses bei sich erwartet, in Folge des Verlangens [danach] die Mittel zu dem Genusse zubereitet werden; und an der Stelle des Mokshadharma-Theiles [des Mbh., 12, 7758] Aus dem Verlangen nach Farbe entstand 3) der Gesichtssinn, u. s. w. ist überliefert, dass aus dem Verlangen des höchsten Wesens der Gesammt-Gesichtssinn und die übrigen [Gesammtsinne] hervorgegangen sind. Das ist die Meinung. Darum entsteht auch aus dem Subjektivirungsorgan von den [feinen] Elementen und den Sinnen zuerstder innere Sinn, dessen Eigenschaft das Verlangen ist; diese besondere Stellung [nimmt derselbe ein], weil die Grundstoffe und [die äusseren Sinne] Produkte des Verlangens sind.

[Der Verfasser] beschreibt hier auch 4) diese besondere Stellung [des inneren Sinnes]:

18. Der aus Sattva bestehende elfte 5) entspringt dem modificirten Subjektivirungsorgan.

Der elfte, d. h. der die Zahl elf voll machende, innere Sinn ist in der durch sechzehn gebildeten Reihe 6) derjenige, der [wesentlich] aus Sattva besteht; darum geht er aus dem modificirten, d. h. vom Sattva beherrschten, Subjektivirungsorgan hervor. Das ist gemeint. Daraus ist auch zu entnehmen?), dass die zehn [äusseren] Sinne aus dem vom Rajas beherrschten und die Grundstoffe aus dem vom Tamas beherrschten Subjektivirungsorgan ent-

¹⁾ Der Grundstoff des Tons ist der Aether in feinem Zustande.

²⁾ Der Plural bezieht sich auf die Neuschöpfungen nach den Pralayas; dem âdi-sarga steht der einfache sarga, d. h. die täglich fortlaufende Schöpfung.

³⁾ Die Cale. Ed. des Mbh. hat tatha anstatt abhût,

⁴⁾ L. atrâpi mit der v. l. und dem MS.

⁵⁾ Nach Aniruddha's Commentar sowie nach den Erklärungen Gandapåda's und Vācaspatimiçra's zu Kārikā 25 würde ekūdaçaka 'die Elfzahl' bedeuten, d. h. die Gesammtheit der Sinne bezeichnen. Ich halte diese Erklärung. zumal im Hinblick auf das folgende Sûtra, für richtig. 6) S. Sûtra II. 17.

⁷⁾ L. tanmâtrânî 'ty avagantavyam mit der v. l. und den Excerpten des Mahadeva und Nageça.

stehen; denn das lässt sich schon aus solchen Traditionsstellen constatiren, wie:

"Das Ich [= Subjektivirungsorgan] ist dreierlei Art: [durch Sattva] modificirt, wirksam (taijasa) und Tamas-artig. Aus dem sich modificirenden, Sattva-artigen Ich-Princip entstand der innere Sinn,

aus ihm auch die Götter, von denen die Manifestirung der Dinge ausgeht; aus dem wirksamen die [äusseren] Sinne 1), die der Wahrnehmung

und die des Handelns;

das Tamas-artige ist der Ausgangspunkt der feinen Elemente, aus deren [erstem] der Aether hervorging, das Attribut des Selbstes." [Bhåg. P. 3. 5. 29-31]

Darum ist, in Uebereinstimmung mit den Puranas und ahnlichen [Schriften], auch in Karika [25] folgendes gesagt:

"Der aus Sattva bestehende elfte entspringt dem [durch Sattva] modificirten Subjektivirungsorgan; ihm, dem Ausgangspunkt der Elemente, [auch] die Grundstoffe, [doch] ist es dann Tamas-artig; dem wirksamen die von beiderlei Art."

Wirksam' bedeutet ,Rajas-artig'; ,die von beiderlei Art' sind

die Sinne der Wahrnehmung und des Handelns.

"In dem Sûtra weiter unten "Die Schriftstelle über das Aufgehen in die Gottheiten [II. 21] wird aber doch [der Verfasser] von den Göttern der [einzelnen] Organe sprechen; warum sind also von der Karika nicht auch die Götter als Produkte des Sattva-artigen Subjektivirungsorgans bezeichnet?" Darauf antworten wir: Es wird in der Schrift gelehrt, dass die Gottheiten des Gesichtssinns und der übrigen [Sinne] nichts anderes seien, als die Geister der Sonne u. s. w., deren Leiber der Gesammt-Gesichtssinn und die übrigen [Gesammtsinne] sind; es läuft also einfach darauf hinaus, dass die Gesammtorgane die Gottheiten der in dividuellen Organe sind. Demzufolge werden auf Grund der Anschauung, dass das individuelle und die Gesammtheit identisch sind, in diesem Lehrbuch die Götter neben den Organen nicht besonders behandelt. Es werden also die Gesammtsinne, weil sie mit dem inneren Sinn verglichen nur wenig Sattva enthalten, kurzweg als Produkte des Rajas-artigen Subjektivirungsorgans bezeichnet. Wenn hingegen an [einzelnen] Traditionsstellen, [wie z. B. in dem oben herausgehobenen Verse des Bhag. P. 3, 5, 80, die Gesammtsinne oder, wie dort gesagt ist, ,die Götter'] als Produkte des Sattva-artigen Subjektivirungsorgans bezeichnet sind, so ist das geschehen, weil sie mit den individuellen Sinnen verglichen eine grössere Masse von Sattva enthalten; man hat also [hier] keinen Widerspruch anzunehmen 2). Dementsprechend ist wegen der Dreierleiheit des Subjektivirungsorgans auch dem "grossen", welches die Ursache von jenem ist, eine solche Dreierleiheit zuzuschreiben; denn es heisst in der Tradition:

¹⁾ Burnout's Ausgabe des Bhagavatapurana liest taijasani 'ndriyany eva. 2) Es wird wohl mit der v. l. ity avagantavyam zu lesen sein; das MS. stimmt mit dem Texte der Ausgabe überein.

"Von dreierlei Art ist der "grosse", Sattva-, Rajas- und Tamas-artig." [Märk, P. 45, 38] 1).

Eine andere [Erwägung] ist es, dass die Dreierleiheit dieser beiden [des Urtheils- und des Subjektivirungsorgans] auch nach dem Unterschied der Individuen oder nach partiellen Unterschieden [d. h. bei verschiedenen Gelegenheiten an ein und demselben Individuum, zu Tage tritt] ²).

[Der Verfasser] beschreibt nun die elf Sinne:

 Mit den Sinnen des Handelns und denen der Wahrnehmung bildet der innere eine Elfzahl.

Fünf Sinne des Handelns giebt es, die Kräfte des Redens, des Fassens, des Gehens, der Absonderung, der Zeugung, und fünf Sinne der Wahrnehmung, mit Namen Gesicht, Gehör, Gefühl, Geschmack, Geruch. Mit diesen zehn zusammen bildet der innere Sinn eine Elfzahl, d. h. die Gesammtheit der elf Sinne; das ist gemeint. — [Das Wort für 'Sinn'] indriya bedeutet 'Werkzeug für den Indra', d. h. den Herrn des Körpers [also: für die Seele]. Demnach ist jedes Werkzeug ein Sinn, falls es ein Produkt des Subjektivirungsorgans ist.

[Der Verfasser] weist die Ansicht zurück, dass die Sinne aus den Elementen gebildet seien:

20. Weil die Schrift lehrt, dass sie aus dem Subjektivirungsorgan hervorgegangen, sind sie nicht aus den Elementen gebildet.

Die Sinne' ist hineinzudenken. Wenn nun auch die Schriftstelle, welche die Entstehung [der Sinne] aus dem Subjektivirungsorgan beweist, im Laufe der Zeit verloren gegangen ist, so wird sie doch aus dem Worte des Lehrers [d. h. aus unserm Sütra] und aus sämmtlichen Traditionsschriften, aus Manu u. s. w., erschlossen. Eine deutliche Schriftstelle [dafür, dass aus dem Subjektivirungsorgan Produkte hervorgehen, obschon die Sinne nicht speciell genannt sind,] ist "Möge ich mich vervielfültigen etc." [Chând. 6. 2. 3 oder Taitt. 2. 6 3)]. Wenn [uns darauf eingewendet wird:] "In [Chând. 6. 5. 4]: "Denn aus Speise gebildet, o

In der Ausgabe des Märk. P. (Calcutta 1862) schliesst dieser Halbvers tridho 'ditah, der vorangehende mit mahân.

²⁾ Anayor mahad-ahamkârayor vyakti-bhedât çarira-bhedât ekasminn vishaye prakâçikâ, kasmimçcid vishaye capalâ, kasmimçcid vishaye mûdhaica bhavati) traividhyam iti vicârântaram, P.

³⁾ Dort fehlt allerdings das in diesem Zusammenhange bedeutungsvolle aham; sollte Vijäänabhikshu das Wort zu seinen Zwecken hinzugefügt haben

Lieber 1), ist der innere Sinn u. s. w. liegt aber doch auch eine Schriftstelle dafür vor, dass die Sinne aus den Elementen gebildet sind*, [so antworten wir:] Nein! Denn da das Erleuchten [d. h. das Hervorrufen der Erkenutniss dem Innenorgan und den Sinnen] gemeinsam ist, so kann man nur annehmen, dass das Innenorgan die materielle Ursache [der Sinne] ist, und deshalb verdient [von den beiden sich anscheinend widersprechenden Schriftstellen] diejenige den Vorzug, welche lehrt, dass [die Sinne] aus dem Subjektivirungsorgan stammen; und da auch die Elemente durch den Willen des höchsten Wesens erzeugt sind, ist die Speise [erst] durch den inneren Sinn geschaffen. Die Schriftstelle aber, welche sagt, dass [die Sinne] den Elementen entsprossen sind, ist bildlich zu verstehen, da sie nur meint, dass die individuellen inneren und [äusseren] Sinne, welche ja nur in der Verbindung mit den Elementen [d. h. mit den animalischen Körpern] Bestand haben, aus diesen Elementen heraus sich manifestiren.

"Trotzdem lässt sich aber doch nicht feststellen, dass [die Sinne] dem Subjektivirungsorgan entstammen, da in der Schriftstelle "Dieses Menschen Fähigkeit zu reden geht in das Feuer ein, der Athem in die Luft, der Gesichtssinn in die Sonne u. s. w." [Brh. 3. 2. 13] gesagt ist, dass die Sinne in den Gottheiten aufgehen, man also daraus erfährt, dass auch die Gottheiten materielle Ursachen [der Sinne sind]; denn nur in seiner Ursache geht ja das Produkt auf." Diesem Bedenken gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

21. Die Schriftstelle über das Aufgehen in die Gottheiten sagt nichts von einem Schöpfer.

Die Schriftstelle, welche von dem Aufgehen in die Gottheiten spricht, sagt nichts von einem Schöpfer, d. h. bezieht sich nicht auf einen Schöpfer; [und ein solcher ist in der That in unserem Falle nicht anzunehmen]; denn die Erfahrung lehrt, dass ein Wassertropfen in den Erdboden eingeht, der doch nicht sein Schöpfer ist, und aus der Schrift lernen wir ebenso, dass das Selbst in die Elemente, die doch nicht dessen Schöpfer sind, eingeht. Gemeint ist: aus der Schriftstelle "Ganz Erkennen, entsteht es aus diesen Elementen, und in diese hinein löst es sich auf." [Brh. 2. 4. 12].

Einige meinen, dass der zu den Sinnen gehörige innere Sinn ewig sei. Diese Ansicht widerlegt [der Verfasser mit folgenden Gründen]:

22. Weil die Schrift ihr Entstehen lehrt und weil man ihr Vergehen beobachtet.

¹⁾ Der Text der Upan. hat somya anstatt saumya,

Für alle diese Sinne giebt es ein Entstehen, weil die Schrift lehrt:

Aus ihm geht der Odem hervor, der innere und alle [äusseren] Sinne etc." [Mund. 2, 1, 3].

und weil man sieh von ihrem Vergehen durch die Thatsache überzeugt, dass in den Zuständen des Alters oder [der Krankheit] ebenso wie das Gesicht und die übrigen [äusseren Sinne] auch der innere abnimmt und [hinschwindet]. Das ist gemeint. Und in diesem Sinne ist gesagt:

"Nach [weiteren] zehn Jahren schwindet der innere und alle [äusseren] Sinne."1)

Die Aussprüche, welche von der Ewigkeit des inneren Sinnes handeln, meinen den Samen [desselben], d. h. die Urmaterie.

[Der Verfasser] widerlegt nun die Ansicht der Heretiker, dass die Sinne nichts anderes seien als die Reihe der Glieder, in denen sie sich Aussern 2):

23. Der Sinn ist etwas übersinnliches; [nur] für die Irrenden ist er der Sitz. 3)

Ein jeder Sinn ist etwas übersinnliches; nicht etwa das wahrnehmbare [Körperglied] 4); nur für die Irrenden ist der Sitz, d. h. das Glied 5), und der Sinn identisch; das ist gemeint. — Die [richtige] Lesart ist [im Sûtra] allein adhishthûnam ,der Sitz' [nicht adhishthane, wie Aniruddha hatl.

[Der Verfasser] widerlegt nun die Meinung, dass es nur einen einzigen Sinn gebe, der in Folge verschiedener Kräfte die mannigfachen Thatigkeiten ausübe:

24. Da auch, wenn [die anderen Sinne nur] verschiedene Kräfte sind, die Verschiedenheit feststeht, ist die Einheit nicht.

Auch wenn man zugiebt, dass verschiedene Kräfte einem einzigen Sinn gehören, steht doch die Verschiedenheit der Sinne fest,

¹⁾ Der Pandit ergänzte den vorangebenden Halbvers, ohne sich zu erinnern, welchem Werke die Stelle entstammt: balyam orddhig chavir medha tvag drahtih çukra-vikramau "(Nach je zehn Jahren) schwindet die Kindheit, das Wachsthum, die Jugendschönheit, die Energie, die (Glätte der) Haut, das Gesicht, die Zeugungskraft, die Fähigkeit zu gehen."

²⁾ Das Wort golaka, zunächst das Auge, ist weiterhin zur Bezeichnung der Nase, der Ohren, der Hände etc. verwendet; in diesem Sinne steht es in Vijnånabhikshu's Einleitung zu V. 104, und so habe ich es hunderte von Malen

³⁾ L. adhishthanam mit Aph. 203, Anm. 5.

⁴⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter pratyaksham.

⁵⁾ Der Neudruck Jivananda's bietet, trotz Hall's Verbesserung in dem Cuddhipattra, die Lesart tv adhishthane golake.

weil auch die Kräfte [nichts anderes als] Sinne sind; deshalb ist die Einheit des Sinnes nicht. Das ist gemeint.

"In der Theorie, dass aus dem einen Subjektivirungsorgan die verschiedenartigen Sinne entstehen, liegt aber doch ein logischer Widerspruch." Darauf entgegnet [der Verfasser]:

25. Eine theoretische Erwägung hebt nicht das durch ein richtiges Erkenntnissmittel 1) festgestellte auf.

Das ist verständlich.

[Der Verfasser] lehrt [jetzt], dass [in der That] die zehn anderen [Sinne nur] verschiedenartige Kräfte des einen, d. h. des hauptsächlichen, nämlich des inneren Sinnes, sind:

26. Der innere Sinn nimmt das Wesen der beiden an. Der innere Sinn nimmt das Wesen der Sinne der Wahrnehmung und des Handelns an. Das ist gemeint.

Die Bedeutung des Ausdrucks ,nimmt das Wesen der beiden an' erläutert [der Verfasser] selbst [im folgenden]:

27. Wegen der Verschiedenheit der Modifikationen der Constituenten wird er verschiedenartig, den Zuständen vergleichbar.

Gleichwie ein und derselbe Mann in Folge seines Verkehrs ein verschiedenes Wesen annimmt, indem er beim Verkehr mit der Liebenden verliebt, mit einem gleichgiltigen gleichgiltig, mit einem andern [noch] anders ist, ebenso wird auch der innere Sinn, da er sich in Folge der Beziehung, in welche er zu dem Gesicht und den übrigen [äusseren Sinnen] tritt, mit eben diesen vereinigt, durch die Funktionen des Sehens u. s. w. charakterisirt und damit verschiedenartig. Der Grund dafür ist "wegen der Constituenten"; das bedeutet: weil die Constituenten, Sattva u. s. w., die Fähigkeit haben sich in der verschiedensten Weise zu modificiren. Diesen [Lehrsatz] erschliessen wir aus der Unfähigkeit des Gesichts und der übrigen [äusseren Sinne], ohne die Verbindung mit dem inneren Sinn ihre Thätigkeit auszuüben, welche [Unfähigkeit] durch die Schrift festgestellt ist: "Ich war mit meinem Sinn anderswo; [darum] hörte ich nicht u. s. w." [Brh. 1. 5. 3].

[Der Verfasser] nennt nun die Objekte für die Sinne der Wahrnehmung und des Handelns:

D. h. durch die Schrift (cf. II. 20), nicht durch ,ocular evidence', wie Ballantyne will.

Abhandl, d. DMG. IX. 3.

28. [Die Objekte] für die beiden beginnen mit der Farbe und enden mit dem Unrath des Genossenen.

Der Unrath der genossenen Speisen ist Koth und [Harn]. Demnach sind die zehn Objekte für die beiden, d. h. für die Sinne der Wahrnehmung und des Handelns, folgende: [erstens] Farbe, Geschmack, Geruch, Gefühl und Ton, und [zweitens] dasjenige, was gesprochen, ergriffen, betreten, in Wollust versetzt und abgesondert wird. Das ist der Sinn. In Wollust versetzt wird von Seiten des einen Geschlechtsglieds das andere Geschlechtsglied; denn für das eine Geschlechtsglied ist das andere Objekt 1).

Um welches ihrem Gebieter 2) (indra) geleisteten Dienstes willen diese Sinne ihren Namen (indriya) führen, und wer dieser Gebieter ist, dieses beides lehrt [der Verfasser jetzt]:

29. Das Sehen u. s. w. 3) ist Sache des Selbstes: die Sinne sind die Werkzeuge [dazu].

Das Sehen und die folgenden vier [Resultate des Wirkens der Wahrnehmungssinne], das Sprechen und die folgenden vier [Resultate des Wirkens der Sinne des Handels] sowie das Wünschen [d. h. das Resultat des Wirkens des inneren Sinnes, alles dies list Sache des Selbstes, der Seele; die Sinne aber sind die Werkzeuge für die Funktion des Sehens u. s. w. Das ist der Sinn. [Wenn darauf Jemand einwendet]: "Mag schon das Sehen, Hören und [das Schmecken, Riechen, Fühlen] zu Zeiten, weil auf eine Empfindung hinauslaufend, Sache der Seele, obwohl dieselbe nicht der Veränderung unterliegt, sein können! Das Sprechen aber 4) und, was [in der Aufzählung] ihm nachfolgt, ist nichts als Thätigkeit; wie kann dieses von der unveränderlichen [Seele] ausgesagt werden?", [so erwidern wir: dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn die Worte Sehen u. s. w. bedeuten in unserm Sutra (atra) nichts als die Thatsache, dass [die Seele] lediglich durch das Nahesein die Funktionen des Sehens u. s. w. bewirkt in derselben Weise wie der Magnet [nur durch das Nahesein das Eisen anzieht]. Denn wie ein König, auch ohne selbst thätig zu sein, vermittelst seines Werkzeuges, des Heeres nämlich, zum Krieger wird dadurch, dass er [dieses] mit seinem blossen Befehl antreibt, ebenso wird auch die unveränderliche Seele vermittelst des Gesichstsinns und aller ihrer anderen Werkzeuge zum Seher, Sprecher, Wünscher u. s. w. dadurch, dass sie diese [Werkzeuge] vermöge ihres blossen Naheseins - wofür wir ,Verbindung sagen - [zum Wirken] antreibt

¹⁾ L. anandayitavyam co 'pasthasyo 'pasthantaram | upasthasya hy upasthantaram vishaya iti mit der v. l. und dem MS.

²⁾ L. yasye 'ndrasya mit der v. l. und dem MS.

³⁾ Das Masculinum drashtrtvådir erfordert als Ergänzung dharmah. 4) L. ein tu hinter vaktrtvådikam mit der v. l. und dem MS.

in derselben Weise, wie der Magnet [das Eisen anzieht ohne dabei selbst thätig zu sein. Wenn eben erwähnt wurde], dass [die Seele die Funktionen], bewirkt', so bedeutet das hier die Anregung der Gesammtheit der Thätigkeitsbeziehungen (kûraka) 1), der Ausdruck Werkzeug aber 2) bezeichnet den Besitzer der Funktion, welche die Ursache zur Thätigkeit ist, oder dasjenige, welches mit Sicherheit zu dieser führt 3), wie z. B. die Axt [das Werkzeug zum Holzspalten ist]. Wenn aber in den Lehrbüchern geleugnet wird, dass die Seele das Sehen u. s. w. bewirke, so ist [damit nur geleugnet], dass ihr die Ausübung einer dazu dienenden Handlung oder diese Thätigkeiten [des Sehens, Hörens u. s. w. selbst] eigen seien. In diesem Sinne heisst es:

"Darum steht fest, dass das Selbst Thäter und Nicht-Thäter ist: wegen der Wunschlosigkeit ist es Nicht-Thäter, Thäter nur wegen des Naheseins."

Demnach ist das Selbst immerdar Seher, Sprecher u. s. w., weil die Kraft die Gesammtheit der Thätigkeitsbeziehungen anzuregen das Wesen des Selbstes ausmacht; dieser Gedanke ist von der Schrift mit den Worten gelehrt 4): "Nicht findet ein Verlust der Sehkraft des Sehers statt, nicht der Sprechkraft des Sprechers u. s. w. Brh. 4. 3. 23, 26]. Wenn [man uns darauf einwendet:] Ist denn nicht in dem Abschnitt über die Erkenntnissmittel sim ersten Buch] gesagt, dass nur die Wahrnehmung und die anderen Funktionen [des Innenorgans] die Werkzeuge seien? warum werden hier die Sinne als solche bezeichnet?", [so erwidern wir: dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn hier wird gelehrt, dass die Sinne die Werkzeuge für die durch das Auge u. s. w. vermittelten Affektionen des Innenorgans, d. h. für das Sehen u. s. w., sind. dort [oben] hingegen 5) wurde gesagt, dass die Affektionen die Werkzeuge sind [zur Hervorbringung] des in der Seele ruhenden Resultats, d. h. der Erkenntniss.

Jetzt nennt [der Verfasser] die besonderen Funktionen der drei Seiten des Innenorgans:

30. Die drei besitzen eine specifische Unterschiedenheit der Merkmale.

Die drei, das "grosse" [Princip], das Subjektivirungsorgan und der innere Sinn, besitzen eine specifische Unterschiedenheit der Merkmale (svålakshanya). [Dieses Bahuvrihi-Derivat] ist so aufzulösen, dass der [bei der Composition eingetretene] Ausfall des

D. h. karana, sampradâna, apâdâna, adhikarana (die Thätigkeitsbeziehungen des wodurch, wofür, woher und wo).

²⁾ L. tu hinter karanatvam mit der v. l.

³⁾ zu tat-sådhakatama vgl. I. 87.

⁴⁾ Tilge den Interpunktionsstrich hinter crayate.

⁵⁾ L. tatra ca mit der v. l. und dem MS.

Mittelgliedes [des zweiten sva nämlich] dadurch constatirt wird, also: wobei mehrere je ihr specifisches Merkmal, d. h. ihre besondere Funktion haben; 1) der abstrakte Begriff dazu ist das Sosein [d. h. die specifische Unterschiedenheit der Merkmale]. Das ist der Sinn.

Im täglichen Leben gilt nun als Merkmal des "grossen" [Princins] der Besitz hervorragender Eigenschaften, wie der Entscheidung und der übrigen [im Commentar zu II. 14 genannten; als Merkmall des Subjektivirungsorgans (ahamkrta = ahamkara) die Uebertragung von Eigenschaften auf das Selbst, welche Ithatsüchlich in demselben] nicht vorhanden sind; und [als Merkmal] des inneren Sinnes die Einräumung "dies mag sein". Ebenso kommt es auch [in unserm System] darauf hinaus, dass die [hauptsächlichel Regung des Urtheilsorgans die Entscheidung, des Subiektivirungsorgans der subjektivirende Wahn und des inneren Sinnes Vorsatz und Unentschiedenheit ist. ,Vorsatzi (samkalpa) bedeutet die Absicht etwas zu thun', wie es im Glossar [Amarak. 1. 1. 4. 11] heisst: "Vorsatz ist die Thätigkeit des inneren Sinnes". .Unentschiedenheit (vikalpa) ist [entweder] Zweifel oder eine besondere im Yoga-System behandelte Art von Irrthum, aber nicht die Wahrnehmung von etwas bestimmtem: denn diese ist eine Affektion des Urtheilsorgans.

[Der Verfasser] nennt nun auch eine den dreien gemeinsame Wesensäusserung (vrtti):

31. Eine gemeinschaftliche Wesensäusserung des Organs sind die fünf Lebenshauche, Einathmen u. s. w.

Die fünf Lebenshauche, d. h. Einathmen u. s. w., welche unter diesem Namen bekannt sind, weil sie wie der Wind hin und hergehen, sind eine gemeinschaftliche, d. h. gemeinsame Wesensausserung des Organs, d. h. der drei Formen des Innenorgans; damit sind verschiedene Modifikationen [des gesammten Innenorgans] gemeint. Dasselbe ist in Kärikä [29] ausgesagt:

"Die Funktionen machen die specifische Unterschiedenheit der drei aus; [denn] dieselben gehören [jedem einzelnen Organ] besonders an; eine gemeinschaftliche Wesensäusserung des [gesammten] Organs sind die fünf Lebenshauche, Einathmen u. s. w."

Ein Gewisser [Vâcaspatimiçra zu der Stelle] erklärt nun hier, dass das Einathmen, [Ausathmen] u. s. w. besondere Arten von Wind seien und dass diese um der Wesensäusserung des Innenorgans, d. h. um der Thätigkeit willen, auf welcher das Leben beruht, in Funktion treten; aus dem Grunde seien Einathmen, [Ausathmen] u. s. w. mit der Wesensäusserung des [gesammten inneren] Organs identificirt. Das ist nicht richtig; denn in dem Vedanta-

¹⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter vigrahah mit dem MS.

sûtra [2. 4. 9] "Nicht sind sie Wind noch Thätigkeit, weil sie [in der Schrift] besonders erwähnt werden" ist in deutlicher Weise geleugnet, dass der Athem Wind oder eine Abart von Wind sei, und man hat anzunehmen, dass auch hier dasselbe wie in jenem [Vedåntasûtra] gemeint sei; ferner hat man, da die Attribute des inneren Sinnes, das Begehren u. s. w., den Athem in Unruhe versetzen, anzunehmen, dass [dieser mit jenen] in dem Verhältniss der Coordination stehe, [d. h. gleichfalls ein Attribut des inneren Organs sei]. An Schriftstellen aber, welche Wind und Odem als etwas von einander verschiedenes erwähnen, haben wir z. B. die folgende:

"Aus ihm geht der Odem hervor, der innere und alle [äusseren] Sinne, Aether, Wind [Luft], Licht, Wasser und die Erde, die alles erhaltende," [Mund. 2. 1. 3]

Darum liegt [bei uns] keine Lücke vor, wenn wir auch die Lebenshauche nicht unter den Dingen aufzählen, welche den inneren Körper bilden; denn das Innenorgan führt wegen seiner Wirkungskraft die Namen ,fadenartig [sich durch alles hindurchziehend]⁴, ,Odem⁴ u. s. w. ¹), [d. h. der Odem ist in dem Begriff des Innenorgans, als Funktion desselben, mit enthalten].

Wenn nun auch [der Athem] eine Veränderung an dem Innenorgan ist, so ist doch die landläufige Bezeichnung desselben mit dem Worte Hauch [oder Wind, vâyu] deshalb angemessen, weil [der Athem] in einer besondern Art und Weise wie der Wind hin und hergeht und weil er unter der Leitung des Windgottes steht.

Für uns besteht nicht, wie für die Vaiçeshikas, das Gesetz, dass die Funktionen der Sinne nur nach einander, nicht gleichzeitig stattfinden. Diesen Gedanken spricht [der Verfasser im folgenden Sûtra] aus:

32. Sowohl nach einander als auch zusammen finden die Funktionen der Sinne statt.

Das ist verständlich. — Da eine Combination verschiedener Arten (jâti-sâmkarya) für uns keinen Fehler bedeutet, [was sie nach der Meinung der Vaiçeshikas und Naiyâyikas ist]²), so giebt es keinen Grund dagegen, dass, wenn die erforderlichen Faktoren bei einander sind, auch von mehreren Sinnen gleichzeitig eine Affektion [des Innenorgans] hervorgebracht wird. Das ist die Meinung.

Die Vertheilung der Sinnesfunktionen ist in Kârikâ [28] auseinandergesetzt:

"Die Funktionen der [ersten] fünf [Organe] in Bezug auf Töne u. s. w. gelten uns nur als Wahrnehmung (âlocana); die der [anderen] fünf sind Sprechen, Fassen, Gehen, Entleerung und Wollust,"

¹⁾ S. Vedântasâra 115.

²⁾ Vgl. Hall, Index No. CXIII.

[Das hier stehende Wort] Wahrnehmung' ist von alten Lehrern folgendermassen erklärt:

"Denn "Wahrnehmung" ist die erste nicht-differenzirte (nirvikalpaka) 1) Erkenntniss; die zweite aber, durch die Qualitäten der Dinge, ferner durch den Genusbegriff u. s. w. [differenzirte] heisst ebenso." 2)

Das bedeutet: Die zweite aber, d. h. die zeitlich nachfolgende, durch die Qualitäten der Dinge, d. h. durch die den Gegenständen charakteristischen Qualitäten, ferner durch den Genusbegriff sowie Idnrch die Upadhis und etwa noch durch die Bewegung oder dgl.] differenzirte Erkenntniss heisst ebenso, d. i. ,Wahrnehmung'. Wir lernen also [aus jenem Citat], dass die sinnliche Erkenntniss in beiderlei Form, sowohl als nicht-differenzirte wie als diffenzirte. den Namen "Wahrnehmung" (alocana) führt. Ein Gewisser aber [Vâcaspatimicra] giebt als Sinn der [Kârikâ-]Strophe [28] an, dass nur die nicht-differenzirte Erkenntniss 3), Wahrnehmung (alocana) sei und von den äusseren Sinnen hervorgebracht werde, dass dagegen die differenzirte lediglich durch den inneren Sinn erzeugt werde. Das ist nicht richtig, weil in dem Yoga-Commentar [zu 1. 7] von dem göttlichen Vyasa festgestellt ist, dass auch die bestimmte (viçishta = savikalpaka) Erkenntniss durch die ausseren Sinne hervorgerufen wird, und weil sich kein Grund gegen die [Erzeugung der] bestimmten Erkenntniss durch die äusseren Sinne anführen lässt. Ferner erklärt ein [dem Vacaspatimiçra] Aehnlicher 4) [nämlich Aniruddha zu unsrer Stelle] auch den Sinn unseres Sûtra in der gleichen Weise: "Gewöhnlich (utsargatah) gehen die Funktionen [der Organe], bei den äusseren Sinnen anfangend und bei dem Beschlussorgan (buddhi) endend, nach einander vor sich; manchmal aber, z. B. in dem Augenblick, in dem man einen Tiger erblickt, finden in Folge des ausserordentlichen Schreckes die Funktionen in allen Organen gleichzeitig statt, [so plötzlich] wie ein Blitzstrahl herabzungelt*. Auch das ist unrichtig, weil in unserem Sûtra 5) nur von dem Nacheinander und Nicht-nacheinander der Funktionen der Sinne die Rede ist. Es liegt auch gar keine Veranlassung vor die Funktionen des Beschlussorgans und des Subjektivirungsorgans hereinzutragen. Da ferner der Meinungsstreit der [verschiedenen] Lehrer sich nur um

¹⁾ Ueber nirvikalpaka und savikalpaka vgl. Anm. 4 auf S. 159.

²⁾ Die beiden Halbzeilen dieses Verses stehen getrennt in der Sämkhyatattvakaumudi zu Kārikā 27; vgl. auch den Schluss von Aniruddha's Commentar

Våeaspatimiçra sagt dafür sammugdha-vastu-måtra-darçanam.

⁴⁾ L. sama eva ca mit dem MS. anstatt sa eva, welches keinen passenden Sinn ergiebt; denn 'derselbe', also Vācaspatimiçra, hat weder die Sāmkhyasûtras commentirt noch konnte er sie commentiren, weil sie zu seiner Zeit noch gar nicht existirten. Aniruddha schliesst sich in der hier von Vijnanabhikshu controvertirten Erklärung an Vácaspatimiçra's Commentar zu Káriká 30 an.

⁵⁾ L. asmin sûtra mit der v. l. und dem MS.

die Frage dreht, ob die Funktionen mehrerer äusserer Sinne gleichzeitig stattfinden können oder nicht, so ist die Annahme geboten, dass das Sütra nur diesen Punkt zu entscheiden beabsichtige, um die [Lehre von der] atomistischen Natur des inneren Sinnes zu widerlegen 1), nicht aber, dass dasselbe sich damit beschäftige Krähenzähne aufzusuchen [d. h. sich auf eine zweck- und ziellose Diskussion über nichtige Dinge einlasse].

[Der Verfasser] beschreibt nun zunächst die Affektionen des Innenorgans in der Gesammtheit zu dem Zwecke um darzuthun, dass sie die Ursache der empirischen Welt sind:

33. Die Affektionen sind fünffältig [und entweder] qualvoll oder nicht qualvoll (= Yogasütra 1. 5).

Mögen die Affektionen qualvoll oder nicht qualvoll sein, sie sind nur fünffültig, d. h. von fünferlei Art, [aber] nicht mehr an Zahl. Das ist der Sinn. Qualvoll, d. h. Schmerz verursachend sind die Affektionen, wenn sie sich auf die empirische Welt beziehen, nicht qualvoll, d. h. das Gegentheil davon, sind sie zur Zeit der Concentration (yoga). Die fünf Arten der Affektionen sind in dem [Yoga-]sûtra des Patañjali [1. 6] genannt: ,Erkenntnissmittel, Irrthum, Einbildung, Schlaf und Erinnerung. Von diesen ist die Affektion des Erkenntnissmittels auch in dem vorliegenden Lehrbuch (atra) beschrieben worden; Irrthum (viparyaya) aber ist bei uns nur das Nichterfassen des Unterschiedes [der z. B. zwischen Geist und Materie, zwischen Perlmutter und Silber besteht], da die [bei den Anhängern des Yoga-, Nyâya- und Vaiçeshika-Systems herrschende] Vorstellung, dass ein Ding als ein anderes erscheinen kann als es ist (anyathâ-khyâti) von uns [V. 55] zurückgewiesen werden wird. Einbildung (vikalpa) aber ist die, auch zu der Zeit, da die Besonderheit [des Gegenstandes] erkannt ist, noch bestehende Anschauung, welche sich in Ausdrücken wie Råhu's Haupt', ,das geistige Wesen der Seele' u. s. w. ausspricht 2). Schlaf ist die Affektion des Innenorgans zur Zeit des Tiefschlafs 3). Erinnerung ist die Erkenntniss, welche durch die hinterlassenen Eindrücke hervorgerufen wird. Alles dieses ist in dem Werke des Patañjali in den Sûtras [1. 5—11] gelehrt.

Denn die Naiyāyikas und Vaiçeshikas begründen ihre Lehre von der atomistischen Natur des inneren Sinnes damit, dass dieser nicht verschiedene gleichzeitige Wahrnehmungen zulasse.

²⁾ D. h. diejenige Anschauung, vermöge deren man an Stelle der faktischen Identität das Verhältniss von Besitz und Besitzer annimmt; die Seele besitzt nicht, sondern ist geistiges Wesen. Vgl. Anm. 1 auf S. 157.

³⁾ ardha-laye, s. den Commentar zu I. 148.

Auf diesen beschriebenen Affektionen des Innenorgans als den Upädhis beruht allein die Veränderung der Seele, nicht aber [entsteht sie] von selbst; und wenn jene [Affektionen] zu Ende sind, ruht die Seele in ihrem eignen Wesen. Auch durch diesen Hinweis erläutert [der Verfasser jetzt] das Wesen der Seele:

34 Wenn jene zu Ende sind, ist sie von der Beeinflussung frei und ruht in sich selbst.

Wenn jene Affektionen sich im Zustande der Ruhe befinden, ruht [die Seele], von den Reflexen derselben befreit, in sich selbst, d. h. sie ist auch zu andrer Zeit [nämlich während des Tiefschlafs und der Versenkung, in derselben Verfassung] wie in der Isolirung [zur Zeit der Erlösung]. Das ist der Sinn. Dementsprechend sagen auch drei Yogasûtras [1. 2—4]: "Concentration (yoga) ist die Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans", "Dann ruht der Seher in seinem eignen Wesen", "Sonst hat er dieselbe Form wie die Affektionen". Die Selbständigkeit der Seele ist nun nichts anderes als das Schwinden des Reflexes der Upâdhi-Affektion [d. h. der Affektion des Innenorgans]. Dieser Zustand der Seele ist im [Yoga-]Vâsishtha durch ein Gleichniss folgendermassen beschrieben:

"Denn wie der Zustand eines Spiegels ist, in den lediglich kein Reflex fällt, weder von einem Berge noch von sonst etwas, — allein das Wesen [des Spiegels] an sich darstellend —

So ist der isolirte Zustand des Sehers, der ohne zu schauen verharrt, nachdem der Wahn der Erscheinungen, das Ich, das Du, die Welt u. s. w., vergangen ist." 1)

[Der Verfasser] erklärt dies durch ein Gleichniss:

35. Nämlich wie von der Blume der Stein.

Das Wort ,nämlich' soll anzeigen, dass [dieses Sûtra das vorangehende] begründet. "Wie durch die Blume der Stein' bedeutet: wie durch die Hibiscus-Blume der Krystall gefärbt wird, d. h. seiner Selbständigkeit verlustig geht, und nach der Entfernung dieser [Blume wieder] frei von Farbe, d. h. selbständig wird, geradeso [wird die Seele durch die Affektionen gefärbt oder beeinflusst und gelangt zur Selbständigkeit, sobald die Affektionen ihr Ende erreicht haben].

Dasselbe ist im Kurmapurana ausgesagt:

"Gleichwie der reine Krystall den Menschen roth erscheint, wenn ihm Zinnober oder ähnliches nahe gebracht wird, ebenso steht es mit der höchsten Seele."

"Durch wessen Wirksamkeit kann denn aber die ganze Reihe der Organe in Thätigkeit kommen, da die Seele unveränderlich

¹⁾ Vgl. den Schlussvers im Comm. zu I. 146.

[also inaktiv] und die Existenz Gottes geleugnet ist?* Darauf erwidert [der Verfasser]:

36. Um der Seele willen treten auch die Organe hervor in Folge der Entwickelung (ulläsa) der unsichtbaren Kraft.

Wie die Urmaterie um der Seele willen wirkt, so treten [zu demselben Zwecke] auch die Organe hervor, d. h. kommen in Thätigkeit, nur in Folge der Entfaltung (abhivyakti) der zur Seele gehörigen unsichtbaren Kraft [des Verdienstes und der Verschuldung]. Das ist der Sinn. Diese unsichtbare Kraft aber haftet [nicht in der Seele selbst, sondern] nur in dem Upådhi [d. h. in dem Innenorgan].

[Der Verfasser] giebt nun ein Beispiel dafür, dass etwas spontan um eines andern willen wirken kann:

37. Wie die Kuh für das Kalb.

Gleichwie die Kuh um des Kalbes willen ganz von selbst die Milch ausströmen lässt und keine andere Thätigkeit dabei nöthig hat, ebenso wirken die Organe ganz von selbst für ihren Herren, d. h. für die Seele. Das ist der Sinn. Desgleichen sieht man, wie der Intellekt von selbst aus dem Tiefschlafe aufwacht. Das nämliche ist auch in Kårikå [31] ausgesagt:

"[Die Organe] treten ihre auf gegenseitiger Uebereinkunst beruhenden Funktionen an, jedes die seine; das Ziel der Seele allein ist die Ursache, von keinem sonst wird ein Organ zur Wirksamkeit angetrieben."

"Wie viele Organe giebt es denn, äussere und innere zusammengenommen?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

38. Die Organe sind von dreizehnerlei Art, die Unterabtheilungen gerechnet.

Drei Innenorgane und zehn äussere Organe ergeben zusammen dreizehn. Dass von diesen ausserdem wegen der individuellen Verschiedenheit eine unendliche Zahl existirt, dies zu lehren ist der Ausdruck "Art" gebraucht. Mit Rücksicht darauf, dass das Innenorgan das Hauptorgan ist, heisst es "die Unterabtheilungen gerechnet"; das bedeutet, dass das eine Organ, welches den Namen "Innenorgan" (buddhi) führt, aus mehreren Organen besteht.

"Das Innenorgan ist also das Hauptorgan, weil es der Seele die Objekte liefert, und die anderen sind Organe von secundärer Bedeutung; welches ist nun die Eigenschaft, auf der die secundäre Natur der letzteren beruht (guna)?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]: 39. Weil den Sinnen die Eigenschaft das wichtigste Werkzeug zu sein anhaftet, wie der Axt.

Den Sinnen haftet indirekt die Eigenschaft des [Haupt]organs, d. h. des Innenorgans, an, nämlich das wichtigste Werkzeug für die Zwecke der Seele zu sein; daher kommt es, dass die Organe von dreizehnerlei Art sind: so ist [unser Sütra] mit dem vorangehenden zu verbinden. "Wie der Axt"; das bedeutet: wie zwar der Schlag das Hauptmittel für das Abhauen ist, weil nothwendig mit der Erreichung des Resultats verbunden, so ist doch in gleicher Weise auch die Axt ein Mittel dazu, weil ihr die Eigenschaft anhaftet ein vorzügliches Werkzeug [für den Zweck] zu sein.

Das Subjektivirungsorgan ist hier nicht als ein secundäres Organ bezeichnet, weil die Einheit des [gesammten] Innenorgans

angenommen wird.

[Der Verfasser] bestimmt nun specieller die Sachlage in Betreff des Verhältnisses zwischen dem hauptsächlichen und den secundären [Organen]:

40. Unter den beiden ist das Denkorgan das Haupt, wie ein [bestimmter] Mann unter den Dienerscharen.

Unter den beiden, den äusseren und inneren [Organen], ist das Denkorgan (manas), d. h. das Urtheilsorgan (buddhi), das Haupt (pradhāna) oder [wie bisher gesagt wurde], das hauptsächliche (mukhya), kurz: das unmittelbare Werkzeug (sākshāt-karana), weil von ihm der Seele die Objekte geliefert werden; in derselben Weise wie unter den Dienerscharen ein bestimmter Mann der oberste [Unterthan] des Königs [d. h. der Minister, pradhāna] ist und die andern, die Aufseher der Ortschaften u. s. w., dessen Untergebene sind. Das ist der Sinn.

Hier bezeichnet das Wort manas nicht [wie gewöhnlich] das dritte Innenorgan [sondern das erste], weil unmöglich die unten [in Sütra 42] genannte Eigenschaft, nämlich der Sitz sämmtlicher Eindrücke zu sein, irgend einem [Organ] ausser dem Urtheilsorgan angehören kann, oder weil es, wenn dies möglich wäre, keinen

Zweck hätte das Urtheilsorgan überhaupt aufzustellen.

[Der Verfasser] giebt nun in drei Sûtras die Gründe für die hervorragende Stellung des Urtheilsorgans an:

41. Wegen der Ausnahmslosigkeit.

Weil [die Urtheilskraft] alle Organe durchdringt, oder weil ohne dieselbe kein Resultat [d. h. keine Erkenntniss] eintreten kann. Das ist der Sinn.

42. Weil es ferner der Sitz aller Eindrücke ist.

Nur das Urtheilsorgan ist der Sitz sämmtlicher Eindrücke, aber nicht [die Sinne], Gesicht u. s. w., noch das Subjektivirungsoder das innere Wahrnehmungsorgan; denn [wenn die Sinne Sitze der Eindrücke wären], würden z. B. früher gesehene Dinge nicht von Blinden, früher gehörte Dinge nicht von Tauben in Erinnerung gebracht werden können; und [dass die beiden anderen inneren Organe es nicht sind, folgt daraus] dass bekanntlich [der bei Lebzeiten erlöste, jivanmukta] sich [noch an früheres] erinnert, trotzdem in Folge der Erkenntniss der Wahrheit sein Subjektivirungsund Wahrnehmungsorgan [in seinem Urtheilsorgan] aufgegangen sind. Darum ist allein das Urtheilsorgan der Sitz aller Eindrücke, und auch aus diesem Grunde nimmt dasselbe eine hervorragende Stellung vor allen [anderen Organen] ein. Das ist der Sinn.

43. Und weil dies aus der Meditation zu erschliessen ist.

Und weil der Vorrang [des Urtheilsorgans] aus der Meditation (smrti ausnahmsweise in dieser Bedeutung), d. h. aus der Funktion, welche sich als Denken äussert, zu erschliessen ist. Das ist der Sinn. Denn die Denkfunktion 1), welche [auch] Contemplation (dhyâna) heisst, ist unter allen Funktionen die vornehmste; und als der Sitz derselben ist das Urtheilsorgan, mit anderem Namen "Denkorgan" (citta), vornehmer als die Organe, welche andere Funktionen haben. Das ist der Sinn.

"Es könnte aber doch die Denkfunktion einfach der Seele angehören?" Auf diese Bemerkung erwidert [der Verfasser]:

44. Es kann nicht selbst.

Es kann nicht die Meditation der Seele selbst angehören, weil diese unveränderlich ist. Das ist gemeint. Oder man dürfte auch folgenden Sinn [in das Sütra] hineinlegen. Auf die Frage: "Demnach könnte doch das Urtheilsorgan einzig und allein Werkzeug sein, wozu also die Unterorgane?" antwortet [der Verfasser]: "Es kann nicht selbst"; das würde [in diesem Falle] heissen: Ohne die Vermittlung des Gesichts und der übrigen [Sinne] kann das Urtheilsorgan selbst nicht Werkzeug für alle Thätigkeiten [d. h. für Sehen, Hören, Fühlen u. s. w.] sein, weil sonst auch z. B. ein Blinder die Farben sehen müsste.

"Wenn nun also allein das Urtheilsorgan eine solche hervorragende Stellung einnimmt, wie konnte denn oben [II. 26] ge-

¹⁾ L. cintâ-vyttir als Compositum.

sagt werden, dass der innere Sinn das Wesen der beiden annehme?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Das Verhältniss von Ober- und Unterorganen ist relativ, wegen der verschiedenartigen Wirksamkeit.

Mit Rücksicht auf die verschiedenartige Wirksamkeit der Organe ist das Verhältniss von Ober- und Unterorganen relativ. Für die Thätigkeiten des Gesichts und der übrigen [äusseren Sinne] ist der innere Sinn das Oberorgan, für die Thätigkeit des inneren Sinnes das Subjektivirungsorgan, für die Thätigkeit des Subjektivirungsorgans das Urtheilsorgan.

"Wodurch ist nun aber die Vertheilung bedingt, dass nur ein bestimmtes Urtheilsorgan Werkzeug für eine bestimmte Seele ist und kein anderes?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

46. Sein Wirken findet deshalb für diese statt, weil es durch die Werke derselben erworben ist, wie im täglichen Leben.

Das Wirken, d. h. die gesammte Thätigkeit, des Werkzeugs findet für diese [eine bestimmte] Seele statt, weil dasselbe aus den Werken dieser bestimmten Seele hervorgegangen ist. "Wie im täglichen Leben"; das bedeutet: gleichwie im täglichen Leben, wenn von einem Manne durch das Werk etwa des Kaufens z. B. eine Axt erworben ist, die Thätigkeit dieser [Axt], das Spalten u. dgl., nur für diesen bestimmten Mann stattfindet. Daher kommt die Vertheilung der Werkzeuge; das ist gemeint.

Obgleich nun das Werk nicht in der Seele haftet, da diese unveränderlich ist, so wird es doch derselben zugeschrieben, wie dem König der Sieg u. dergl., weil es unter der Botmässigkeit der Seele steht als das Mittel, welches ihre Empfindung veranlasst. Wenn [man uns darauf fragt]: "Was ist denn aber der bestimmende Faktor dafür, dass ein Werk zu einer [speciellen] Seele in Beziehung steht?4, [so antworten wir]: ein anderes [früheres] Werk von derselben Art 1). Wegen der Anfanglosigkeit [der Werke] aber bedeutet [in diesem Falle] der regressus in infinitum keinen Fehler. Wenn aber ein unkritischer [Erklärer dieses Sûtra, Aniruddha nämlich] behauptet, dass das Werk [nur] der in dem Innenorgan reflektirenden Seele zugehöre [und nicht der Seele an sich], so ist dies nicht richtig; weil in dem Yoga-Commentar [des Vyâsa 2. 18] allein die von uns vorgetragene Auffassung gelehrt ist, mithin eine andere Auffassung sich nicht beweisen lässt, und weil wegen der Nichtrealität des Reflexes weder das Werk noch [sein Erfolg] ins Leben treten könnte. Wie denn auch schon oben

D. h. ein anderes früheres Werk, das derselben Seele zugehörte. Der Pandit erklärte tathävidham durch tatpurushiyam.

[I. 17] ausgeführt ist, dass es sonst, d. h. wenn man das Werk, die von ihm hervorgerufene Empfindung und [seine Nachwirkung nur] dem Reflex [der Seele] zuschreiben wollte, ganz zwecklos wäre eine als wirklich gedachte Seele aufzustellen.

Um die hervorragende Stellung des Urtheilsorgans völlig klar zu machen, resumirt [der Verfasser]:

47. Obwohl ihnen dasselbe Wirken eignet, nimmt das Urtheilsorgan eine hervorragende Stellung ein, wie im täglichen Leben — wie im täglichen Leben.

Wenn auch die Thätigkeit aller Organe dieselbe ist, insofern sie der Seele dient, so nimmt doch das Urtheilsorgan eine hervorragende Stellung ein. "Wie im täglichen Leben"; das bedeutet: in derselben Weise, wie ja im täglichen Leben der Minister eine hervorragende Stellung unter den Aufsehern der Ortschaften und den übrigen [Beamten des Königs] einnimmt, trotzdem sie [alle] ohne Unterschied dem König dienen. Aus dem Grunde wird das Urtheilsorgan in allen Lehrbüchern "der Grosse" genannt.

Die Wiederholung [der letzten Worte] bezeichnet das Ende

des Buches.

Die feinen Produkte der Urmaterie, siebzehn¹) an der Zahl, welche die Bestandtheile des inneren Körpers (*linga-deha*) bilden, sind in diesem Buche beschrieben.

> Hier schliesst in dem vom verehrungswerthen Vijñânâcârya verfassten Commentar zu Kapila's Sâṃkhya-pravacana das zweite, über die Produkte der Urmaterie handelnde Buch.

¹⁾ D. h. das Urtheilsorgan und das Subjektivirungsorgan als eins gerechnet, die elf Sinne (manas und zehn indriya), und die fünf Grundstoffe. Vgl. im Commentar zu III. 9 die Worte: ekâdaçe 'ndriyâni pañca tanmâtrâni buddhiç ce 'ti saptadaça | ahamkârasya buddhâv evâ 'ntarbhâval.

Buch III.

Von nun an sind die groben Produkte der Urmaterie zu beschreiben, d. h. die groben Elemente und die beiden Arten der Körper, darauf die Wanderung durch verschiedene Leiber und ähnliches zum Zwecke der "niederen Gleichgiltigkeit" (apara-vairägya), welche die Veranlassung dazu ist, dass man die zur Erkenntniss führenden Mittel in Angriff nimmt, und darauf zum Behufe der "höheren Gleichgiltigkeit" (para-vairägya) sämmtliche Mittel zur Erkenntniss [selbst]. Demnach hebt das dritte [Buch] an:

1. Aus dem ununterschiedenen geht das unterschiedene hervor.

Das ununterschiedene, d. h. dasjenige, an welchem noch nicht die Unterschiede des Ruhe, Schrecken, Bewusstlosigkeit u. s. w. bewirkenden haften, sind die feinen Elemente, welche wir die fünf Grundstoffe' (tanmâtra) nennen. Aus diesem geht das unterschiedene hervor, [so genannt] weil es die Unterschiede des Ruhe u. s. w. bewirkenden besitzt, d. h. das grobe oder die groben Elemente. Das ist der Sinn. Denn die Freudartigkeit und die anderen Eigenschaften, welche dem Ruhe u. s. w. bewirkenden charakteristisch sind, manifestiren sich nur an den groben Elementen mehr oder minder, oder auch [unter gelegentlichem Erscheinen und Verschwinden], aber nicht an den feinen, da diese sich nur in der ein en Form des Ruhe bewirkenden den Yogins manifestiren.]

Da nun [der Verfasser] so vom vorigen Buche an die Entstehung der dreiundzwanzig [materiellen] Principien beschrieben, lehrt er [jetzt], wie daraus die beiden Arten von Körpern entstehen:

2. Daraus der Körper.

Daraus, d. h. aus den dreiundzwanzig Principien, gehen die beiden Arten von Körpern, die groben und feinen, hervor. Das ist der Sinn.

2) Yoginah kevalam tanmátráni çánta-rüpená 'nubhavanti, P.

¹⁾ Diese Bedeutung (âvirbhâva-tirobhâvâbhyâm) hat âdi. Yadi mû-dhatvam tirobhavati, tadâ çântatvam âvirbhavati, P.

[Der Verfasser] beweist jetzt, dass ohne die dreiundzwanzig Principien 1) die Metempsychose nicht möglich wäre:

3. Auf dessen Keim beruht die Metempsychose.

Auf dessen, nämlich des [groben] Körpers, Keim, d. h. auf dem aus den dreiundzwanzig Principien bestehenden feinen [Körper] als der Ursache, beruht die Metempsychose, d. h. das Gehen und Wiederkommen der Seele, da die in ihrer Allgegenwart unveränderliche [Seele] an sich nicht gehen und [wiederkommen] könnte. Das ist der Sinn. Die in den dreiundzwanzig Principien wohnende Seele wandert ja nur vermöge dieses Upådhi von Körper zu Körper um die Früchte früherer Werke zu geniessen; denn aus solchen Traditionsstellen wie:

"Für gutes und böses Werk, das mit dem Herzen gethan ist, empfängt er seinen Lohn im Herzen, für mit Worten begangenes mit Worten, für mit dem Körper vollbrachtes aber ²) am Körper." [Manu 12.8]

ergiebt sich, dass man gewöhnlich an den Werkzeugen, welche zu den Thaten in früheren Existenzen gedient haben 3), in späteren Existenzen seinen Lohn empfängt. Darum fasst das Brahmasûtra [3. 1. 1 diese Theorie] in das Wort, Umschlungen [d. h. von dem feinen Körper, wandert die Seele] zusammen.

[Der Verfasser] nennt nun auch die Grenze der Seelenwanderung:

4. Und bis zur Discrimination dauert das Weltdasein der unterschiedslosen.

Das Weltdasein, d. h. die Wanderung, sämmtlicher Seelen, die [an sich] der Unterschiede des Gottseins, Nicht-Gottseins u. s. w. [d. h. der Freude, des Schmerzes etc.] baar sind 4), dauert nothwendig bis zum Eintritt der Discrimination, aber danach ist es zu Ende. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] begründet dies:

5. Weil die andere geniesst.

Weil die andere, d. h. die der Discrimination nicht theilhaftige [Seele], nothwendig die Früchte der eignen Werke geniessen muss. Das ist der Sinn.

Der Text des Manu liest ca anstatt tu.
 Der T

¹⁾ Aph. 2226 Anm. 2 steht irrthümlich trayovimçati-tattvam anstatt otattve.

⁴⁾ Diese Erklärung, welche Vijnanabhikshu von aviçeshanam giebt, ist weit schlechter, als die Aniruddha's und Mahadeva's, von denen das Wort, dem Zusammenhange entsprechend, in derselben Bedeutung wie in Sütra 1 genommen wird: "Die ununterschiedenen feinen Elemente wirken bis zur Discrimination" wird: "Die ununterschiedenen feinen Elemente wirken bis zur Discrimination" Möglich und gut zu dem avivekinah im Commentar zu dem folgenden Sütra passend wäre auch die Auffassung des Pandits: yesham purushanam viçeshajnam (= vivekah) na vartate.

[Der Verfasser] lehrt nun, dass trotz des Vorhandenseins des [inneren] Körpers im Augenblicke der Wanderung kein Genuss stattfindet:

6. In dem Augenblick ist sie frei von beiden.

In dem Augenblick, d. h. in der [kurzen] Zeit, welche [die Seele mitsammt dem inneren Körper] unterwegs ist [um aus einem groben Körper in den andern zu gelangen], ist sie von beiden, d. h. von den Gegensätzen, Kälte und Hitze, Freude und Schmerz etc., frei ¹). Das ist der Sinn. Dasselbe ist in Kärikä [40] ausgesagt:

"Der innere Körper wandert ohne zu geniessen, afficirt von den Zuständen."

Die Zustände sind Verdienst, Verschuldung, Disposition und die anderen [im Commentar zu III. 73 genannten].

Von hier an beginnt [der Verfasser] die beiden Arten von Körpern im besondern zu beschreiben:

7. Der grobe wird gewöhnlich von Vater und Mutter erzeugt; nicht so der andere.

Der grobe [Körper] wird gewöhnlich, d. h. meistentheils, von Vater und Mutter erzeugt; denn die Tradition meldet auch von groben Körpern, welche keinem Mutterleibe entsprossen sind. Der andere, d. h. der feine Körper, dagegen ist "nicht so", d. h. nicht von Vater und Mutter erzeugt, weil er im Anbeginn der Schöpfung entstanden ist 2). Das ist der Sinn. Dies ist in Kårikå [40 mit folgenden Worten] gelehrt:

"Im Anfang entstanden, ungebunden, constant, aus dem grossen" und den anderen Principien bis herunter zu den feinen Elementen gebildet, wandert der innere Körper ohne zu geniessen, afficirt von den Zuständen."

Constant (niyata) bedeutet unvergänglich (nitya), d. h. unvergänglich im sekundären Sinne: ein ganzes Weltalter dauernd; denn es wäre eine zu complicirte Theorie (gaurava) für jeden einzelnen [groben] Körper die Entstehung eines inneren Körpers anzunehmen. Dass aber dieser [innere Körper] bei der Weltvernichtung sich auflöse, gilt uns auf Grund der Autorität der Schrift und Tradition für ausgemacht.

Die Bemerkung [in III. 6], dass in der Zeit des Wanderns [kein Genuss, d. h.] keine Empfindung existire, bezieht sich [nur] auf den gewöhnlichen Verlauf der Dinge. Zuweilen aber besteht auch zur Zeit des

2) Ballantyne-Hall: because it arises from creation, &c.!

F. E. Hall hat Aph.³ 228 mit unglaublicher Gedankenlosigkeit Ballantyne's ungeheuerliche Uebersetzung dieses Satzes stehen lassen: 'Now', i. e., during the time of mundane existence, Soul is quite free 'from both', i. e., from the pairs, viz., cold and heat, pleasure and pain, &c.

Wanderns ein Empfinden in Folge des Eingehens in Luftkörper, und daraus erklären sich die Aussprüche über das Schmerzempfinden auf Yama's Wege [d. h. auf dem Wege zur Hölle] 1).

"Durch welchen unter den beiden Körpern, den groben oder den feinen, ist nun die Verbindung der Seele mit den Gegensätzen (s. den Comm. zu Sûtra 6) bedingt?" Diese Frage entscheidet [jetzt der Verfasser mit den Worten]:

8. Der zuerst entstandene ist derjenige, welcher diese Wirkung hervorruft, weil die Empfindung Sache des einen, nicht des andern ist.

Der zuerst, d. h. im Anbeginn der Schöpfung entstandene, der innere Körper nämlich, ist derjenige, welcher diese Wirkung hervorruft, d. h. dessen Wirkung Freude und Schmerz ist. Warum? Weil die Empfindung, die wir Freude und Schmerz nennen, Sache des einen, d. h. allein des inneren Körpers, ist, aber nicht des anderen, des groben Körpers; denn Alle stimmen darin überein, dass in einem todten Körper 2) weder Freude und Schmerz noch [Liebe und Hass u. dgl.] wohnt. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] beschreibt nun das Wesen des genannten feinen Körpers:

9. Die siebzehn vereint (eka) bilden den inneren Körper.

Auch der feine Körper ist noch von zweierlei Art, je nachdem er Behälter oder Inhalt ist (vgl. III. 11). - Mit Bezug auf denselben [wird gelehrt], dass die siebzehn zusammen den inneren Körper bilden, und dass dieser im Anbeginn der Schöpfung als Aggregat nur einer ist. Das ist der Sinn. Die siebzehn sind die elf Sinne, die fünf Grundstoffe und das Urtheilsorgan; das Subjektivirungsorgan ist in dem Urtheilsorgan einbegriffen.

Wegen des bei dem vierten Sûtra [von hier an, d. h. bei Sûtra 12] 3) anzuführenden Beweises sind nur diese siebzehn für den inneren Körper zu halten, nicht aber ist derselbe für achtzehntheilig zu erklären, indem man [wie Aniruddha es thut, das sap-

2) mrta-carîre ist Aph.2 230 mit mrc-charîre verwechselt: in a body

of earth!

¹⁾ L. upapadyanta iti mit der v. l. und dem MS. - Dem letzten Satze liegt folgende Anschauung zu Grunde: die wegen früherer Sünden zur Hölle hinabsteigenden Seelen gelangen mitunter nicht unmittelbar dorthin, sondern nehmen auf dem Wege den Körper eines Luftdamons an, der zwar nicht als sthûla-çarîra gelten kann, aber doch wie ein solches wirkt.

³⁾ Es ist nach der in dem Buche üblichen Zählweise (vgl., den Comm. su III. 71) Sûtra 9 mitgerechnet. Die Verweisung bezieht sich auf die Stelle nanv evam linga-ghataka-padårthåh etc. S. 135, Z. 9 des Textes.

tadacaikam des Sútral dahin deutet, dass es heisse: aus siebzehn und einem bestehend. [Diese Deutung ist] ferner [deshalb abzuweisen], weil in dem folgenden Sûtra die Spaltung [des inneren Körpersl in Individuen erklärt werden wird, daraus also zu entnehmen ist, dass hier [in unserem Sûtra] das Wort eka die Einheit des inneren Körpers bezeichnen soll; und weil u. a. nach dem Mokshadharma-[Abschnitt des Mbh.] die Siebzehntheiligkeit des inneren Körpers feststeht 1):

"Die werkhafte (karmatman) Seele ist des Gebundenseins und Erlöstwerdens theilhaftig und wird [in das Weltdasein] verstrickt durch die aus siebzehn bestehende Schar." [Mbh. 12. 13755 b, 13756 al2)

.Die aus siebzehn bestehende Schar bedeutet dasjenige, in welchem sich siebzehn Theile befinden. Durch das Wort Schar (râci) ist die Annahme beseitigt, dass der innere Körper ebenso wie der grobe ein aus Theilen bestehendes Ganze sei; denn es wilre zu complicirt, [den ersteren] als Ganzes für ein [von den einzelnen Theilen] verschiedenes Ding zu erklären. Dass dagegen der grobe Körper ein Ganzes ist, constatiren wir mit Rücksicht auf die sinnliche Wahrnehmung seiner Einheit und [seiner verschiedenen Arten].

In Erwägung dessen nun, dass in diesem inneren Körper das Urtheilsorgan obenan steht, ist vorher [in Sûtra 8] die Empfindung als Sache des inneren Körpers bezeichnet. Der Athem ist nur eine Art von Wesensäusserung (vrtti) des Innenorgans 3), weshalb auch die fünf Lebenshauche in dem inneren Körper mit einbegriffen sind 4). - Die Körpernatur 5) dieses siebzehntheiligen wird [der Verfasser] selbst in dem Sûtra [VI. 69] lehren: "Nach Sanandanâcârya ist es durch den inneren Körper veranlasst.* Demnach ist es das Haupteharacteristicum des Körpers, dass derselbe der Sitz der Empfindung ist. Das Wort Körper wird aber von dem andern (anyatra, d. h. von dem groben Körper) deshalb gebraucht, weil dieser der Behälter des [feinen] ist: dies wird später [aus dem Commentar zu Sûtra 11] klar werden. Auch in dem Nyâya-[Sûtra 1. 1. 11] "Der Körper ist der Sitz des Handelns, der Sinne und ihrer Objekte* ist nur eine Definition des [hier] behandelten [inneren Körpers] gegeben.

"Wenn der innere Körper [nur] einer ist, wie können dann der Vielheit der Seelen entsprechend die verschiedenartigen Empfindungen auftreten?* Darauf antwortet [der Verfasser]:

¹⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter saptadaratva-siddhec ca.

²⁾ L. in der ersten Zeile mit dem MS. und dem Texte des Mbh. sa yujyate anstatt prayujyate. Die Calcutta Ed. des Mbh. hat ausserdem noch die Varianten to aparo anstatt purusho und hi sah anstatt ca sah,

³⁾ Vgl. II. 31.

⁴⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter antarbhava iti.

⁵⁾ Das carirateam ist nicht ein avayaviteam, sondern ein avayavasamudávateam.

 Die Spaltung in Individuen folgt aus der Verschiedenheit des Werkes.

Wenn auch im Anbeginn der Schöpfung der innere Körper nur einer ist, nämlich der Upådhi des höchsten Wesens, so tritt doch später eine Spaltung desselben in Individuen ein, d. h. eine Mannigfaltigkeit, hervorgehend aus Theilung in die Form der Individuen; wie heut zu Tage der eine innere Körper des Vaters mannigfaltig wird in Folge der Theilung in die Form der inneren Körper von Söhnen, Töchtern u. s. w. Als Grund dafür giebt [der Verfasser] an: ,Das folgt aus der Verschiedenheit des Werkes'. womit gesagt sein soll: aus den das Geniessen der Frucht verursachenden [früheren] Werken anderer empirischer Seelen sowie [aus den von solchen Seelen hinterlassenen Eindrücken] 1). Aus dem hier gebrauchten Worte , Verschiedenheit' geht hervor, dass die Gesammtschöpfung (samashti-srshti) 2) durch die gesammten Werke der empirischen Seelen entsteht. - Jene Spaltung in Individuen ist auch bei Manu und anderweitig gelehrt, z. B. bei Manu [1, 16] unmittelbar nachdem die Entstehung der sechs Sinne [d. h. des Innenorgans und der fünf Wahrnehmungssinne] des universellen Urwesens [beschrieben ist]:

"Die feinen Theile von allen diesen unermesslich thatkräftigen sechs in die seelischen Elemente eingehen lassend schuf es alle Wesen."

"Sechs' ist [hier] eine elliptische Bezeichnung des gesammten inneren Körpers. "In die seelischen Elemente [eingehen lassend]' bedeutet "mit den Theilen des Geistes vereinigend". In demselben Sinne findet sich darüber noch ein anderer Ausspruch:

"Zusammen mit den aus dessen Körper hervorgegangenen Produkten [den Grundstoffen nämlich und] diesen [sechs] Organen ³) entstanden die Einzelseelen aus dem Leibe dieses mit Intelligenz begabten Wesens."

"Da nun demnach allein der innere Körper als Sitz der Empfindung Körper heissen sollte, wie kommt es, dass diese Bezeichnung allgemein [auch] auf den groben angewendet wird?" Hierauf antwortet [der Verfasser]:

 Sie wird für den Körper, welcher der Behälter für dessen Sitz ist, gebraucht, weil sie für jenen gebraucht wird.

Dessen, d. h. des inneren Körpers, Sitz oder Behälter 4) sind

Hiranyagarbhád itare ye jívás, teshâm bhoga-hetur yat karma ya vá vásaná, tábhyám teshâm linga-çariránám nánátvam bhavati, P.

²⁾ Vgl. die Einleitung zu III. 46.

Die erste Zeile dieses Verses soll das Conglomerat des vyashti-lingaçarira beschreiben.

⁴⁾ Mit âçrayo ist hier nur eine Umschreibung von adhishthanam beabsichtigt, nicht aber das âçraye des Sătra gemeint; denn dieses wird erst durch

die fünf Elemente, wie [im Commentar zum folgenden Sûtra] gesagt werden wird. Für dessen Behälter, d. h. für den sechshülligen 1) (shâtkauçika) [groben] Körper wird diese Bezeichnung, die Bezeichnung, Körper' nämlich, gebraucht, weil der Ausdruck "Körper' für jenen, d. h. für den mit dem Worte Sitz benannten, gebraucht wird. Das ist der Sinn, der [übrigens] darauf hinausläuft, dass wegen der Verbindung mit dem inneren Körper [auch dessen] Sitz Körper heisst und [weiterhin ebenso] der grobe [Leib], weil er der Behälter für diesen Sitz ist. Der "Sitzkörper" [d. h. der zweite Leib] wird [im Commentar zum folgenden Sûtra] als fein und aus den fünf Elementen bestehend beschrieben werden. Es steht also fest, dass es drei Körper giebt. Wenn wir aber in solchen Lehrsätzen wie:

"Alle Klassen von Wesen besitzen einen hinüberführenden (åtivåhika) und einen zweiten, den grob-materiellen (ådhibhautika) Körper;
warum aber hat Brahman nur einen?"

nur von zwei Körpern hören, so hat das seinen Grund darin, dass der innere Körper und der "Sitzkörper" als Einheit aufgefasst sind, weil sie beide, der eine durch den andern, bedingt und von feiner Beschaffenheit sind.

"Was für einen Beweis giebt es denn aber dafür, dass ausser dem "sechshülligen" Körper noch ein weiterer existirt, welcher der Sitz des inneren Körpers ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

12. Nicht selbständig [ist er] ohne jenen, [ebenso wenig] wie ein Schatten und wie ein Bild.

Dieser innere Körper kann nicht ohne jenen, d. h. ohne den Sitz, selbständig existiren, [ebenso wenig] wie ein Schatten oder ein Bild ohne eine Grundlage. Das ist der Sinn. Demnach ist gemeint, dass die Existenz eines weiteren Körpers feststeht, welcher der Sitz des inneren Körpers sein muss, damit dieser, nachdem er den groben Leib abgeworfen, in eine andere Welt wandern kann. Das Wesen dieses [zweiten Körpers] ist nun in Kârikâ [39] beschrieben:

"Die feinen [Körper], die von Vater und Mutter erzeugten nebst der groben Materie sind die dreierlei unterschiedenen ³) [d. h. entfalteten] Dinge; von diesen sind die feinen [Körper] constant ³), die von Vater und Mutter erzeugten vergänglich."

tasyaçraye aufgenommen. Das linga-çarîra ist der erste Körper, dessen adhishthanam (açrayo vakshyamana-bhûta-rañcakam) der zweite, mit tasya-çraye gelangen wir zu dem dritten, dem groben Körper.

Diese sechs Hüllen sind, nach V\u00e4caspatimi\u00e7ra zu K\u00e4rik\u00e4 39, Sehnen, Knochen, Mark (vom Vater), Haare, Blut und Fleisch (von der Mutter); anstatt der Haare nennt Gaudap\u00e4da den Samen.

²⁾ In dem Sinne von Sûtra III. 1.

³⁾ In der im Commentar zu III. 7 dargelegten Bedeutung.

Das Produkt der Grundstoffe, welches hier [in dieser Kârikâ] als fein im Vergleich zu den von Vater und Mutter erzeugten Körpern, als fünfelementig¹) und als so lange wie der innere Körper während bezeichnet ist, das ist der [zweite] Körper, der Sitz des inneren Körpers, wie aus einer andern Kârikâ [41] zu entnehmen ist:

"Wie ein Bild nicht ohne eine Grundlage, wie ein Schatten nicht ohne einen Pfahl oder dergleichen, ebenso wenig kann der innere Körper haltlos ohne die unterschiedenen [Stoffe] existiren."

Die "unterschiedenen [Stoffe]' sind die groben Elemente in der Verfassung, in der sie [soeben] "fein" genannt wurden, kurz eine Unterabtheilung der groben Materie. Da wir nun aus dieser Kârikâ lernen, dass die groben Elemente in der Verfassung, in der sie "fein" genannt werden, von dem inneren Körper verschieden sind, so haben wir in der früher [im Commentar zu III. 7] citirten Kârikâ [40], welche anhebt:

"Im Anfang entstanden, ungebunden, constant, aus dem "grossen" und den anderen Principien bis herunter zu den feinen Elementen gebildet"

nicht den Sinn zu sehen, dass die Bestandtheile des inneren Körpers bis zu den feinen Elementen herunterreichen, sondern der Sinn ist: der aus dem "grossen" und den nächstfolgenden Principien bestehende innere Körper wandert so, dass [sein Aggregat] bis zu den feinen Elementen, die sein Behälter sind, herunterreicht, d. h. [einfach:] er wandert mit diesen zusammen. Wenn wir darauf gefragt werden: "Wie lässt sich unter den Umständen entscheiden, wie viele Dinge den inneren Körper bilden?", so antworten wir: Auf Grund von Aussprüchen z. B. des [Yoga-]Våsishtha:

"Die Disposition²), die feinen Elemente, das Werk, das Wissen³), die zehn [äusseren] Sinne, der innere Sinn und das Urtheilsorgan: dies [zusammen] kennen die Weisen als den inneren Körper."

In diesem Verse sind in der Meinung, dass bei einer Darstellung des inneren Körpers auch die Leibes-Achtheit (pury-ashtaka) [d. h. der Behälter desselben] zu beschreiben ist, noch die Attribute des Urtheilsorgans, die Disposition, das Werk und das Wissen, besonders angeführt. Unter den "feinen Elementen" sind hier die Grundstoffe zu verstehen, und unter den zehn Sinnen — dem Unterschied der Sinne des Wahrnehmens und des Handelns entsprechend — die doppelte Wohnstatt (pura-dvayam) [des inneren Sinnes] 4). Wenn aber die Illusionisten als [den Behälter] des

 ⁼ unterschieden (viçesha), s. Kârikâ 38.

²⁾ våsanå ist als ein besonderes Wort abzutrennen.

³⁾ Bis hierher reicht die Aufzählung der acht Dinge, welche den Behälter des inneren Körpers oder — wie derselbe weiterhin im Texte heisst — das pury-ashtaka bilden.

⁴⁾ S. H. 26.

inneren Körpers anstatt der Grundstoffe die fünf [Lebenshauche], das Einathmen u. s. w., aufstellen und [damit] die "Leibes-Achtheit" in anderer Weise erklären, so lässt sich dafür kein Beweis beibringen.

"Da nun der innere Körper ebenso wie die Luft oder andere Dinge eine begrenzte (mûrta) Substanz ist, so kann doch einfach der Raum, ohne eine innere Verbindung (sanga) mit ihm einzugehen, dessen Behälter sein; mithin wäre es zwecklos eine solche Verbindung [des inneren Körpers] mit etwas anderem anzunehmen." Auf diesen [Einwand] bemerkt [der Verfasser]:

13. Trotz der Begrenztheit nicht, weil er mit einem Aggregat verbunden ist, wie die Sonne.

Trotz der Begrenztheit kann [der innere Körper] nicht selbständig bestehen, ohne eine enge Verbindung einzugehen, weil man aus seiner Lichtartigkeit schliessen muss, dass er, gleichwie die Sonne, sich in einer engen Verbindung mit einem Aggregat befindet. Das ist der Sinn. Bekanntlich existirt die Sonne und alle die andern Lichterscheinungen nur durch die enge Verbindung mit der erdigen Substanz; und der innere Körper besteht aus dem Lichte des Sattva, folglich ist er mit den Elementen verbunden.

[Der Verfasser] stellt nun die Ausdehnung des inneren Körpers fest:

14. Derselbe ist von geringer Ausdehnung, weil die Schrift von seinem Handeln spricht.

Derselbe, d. h. der innere Körper, ist von geringer Ausdehnung, d. h. begrenzt, aber kein Atom (atyantam anu), da gelehrt wird, dass er aus Theilen bestehe 1). Wie so? weil die Schrift von seinem Handeln oder seiner Thätigkeit spricht; das bedeutet: weil wir aus solchen Schriftstellen wie

"Der Verstand vollbringt das Opfer und vollbringt die Werke auch." [Taitt 2. 5]

lernen, dass sämmtliche Werke Sache des inneren Körpers sind, oder [wie es in dem Citat heisst] des Verstandes (vijnana); denn das hier "Verstand" genannte Urtheilsorgan ist [an dem inneren Körper] die Hauptsache. — [Andererseits ist der innere Körper nicht allgegenwärtig oder von unendlicher Ausdehnung; denn] wenn etwas allgegenwärtig ist, kann es nicht handeln.

Die Variante weil die Schrift von seinem Wandern spricht" (tad-gati-cruteh)²) ist eine gute Lesart. Eine solche Schriftstelle

L. sâvayavatvasyo⁶ mit der v. l.
 Von Năgeça aufgenommen.

über das Wandern des inneren Körpers ist [Brh. 4. 4. 2]: "Wenn sie [die Seele] auszieht, zieht der [Haupt-]Lebenshauch ihr nach; dem ausziehenden [Haupt-]Lebenshauch ziehen alle andern Lebenshauche nach¹); mit dem Verstande ist sie vereint, mit dem Verstande zusammen zieht sie dahin."²) "Mit dem Verstande ist sie vereint' bedeutet: [die Seele] verbindet sich mit dem Urtheilsorgan, und so wandert sie, dass es im Verein mit dem Verstande³) geschieht. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] nennt nun einen weiteren Grund für die Begrenztheit [des inneren Körpers]:

 Und weil die Schrift lehrt, dass derselbe aus Speise besteht.

Weil die Schrift lehrt, dass derselbe, d. h. der innere Körper, theilweise aus Speise besteht, kann dieser nicht [von unendlicher Ausdehnung oder] allgegenwärtig sein; denn was allgegenwärtig ist, muss ewig sein. Das ist der Sinn. Diese Schriftstelle ist folgende: "Denn aus Speise, o Lieber, besteht der innere Sinn, aus Wasser der Athem, aus Feuer die Rede u. s. w." [Chând. 6. 5. 4]. Wenn nun auch der innere Sinn sowie [der Athem und die Rede] nicht aus den [groben] Elementen gebildet sind, so ist doch zu beachten, dass [die Schrift] von dem aus-Speise-Bestehen u. s. w. deshalb spricht, weil [der innere Sinn] durch homogene Theile gestärkt wird, die der Speise beigemischt [d. h. in derselben enthalten] sind 4).

"Zu welchem Zwecke [aber] unterliegen die inneren Körper, die doch ungeistig sind, dem Kreislauf, d. h. dem Wandern aus einem [groben] Körper in den andern?" Auf dieses Bedenken erwidert [der Verfasser]:

 Der Kreislauf der inneren Körper findet der Seelen wegen statt, wie der der königlichen Köche.

Wie das [geschäftige] Herumwandern der königlichen Köche in den Küchen des Königs wegen, ebenso findet der Kreislauf der inneren Körper der Seelen wegen statt. Das ist der Sinn.

In Hall's Ausgabe fehlen hier die (aus dem Texte der Upanishad und dem MS. hineinzusetzenden) Worte sarve prånå anûtkrâmanti.

L. mit dem Texte der Upanishad evû 'nvavakrûmati und setze einen Interpunktionsstrich hinter iti.

Vijňánabhíkshu sieht also in dem sa-vijňánam dieser dunkeln und viel umstrittenen Upanishad-Stelle ein Avyayibháva.

anna-samsrshtailı (annâmça-sahitailı, anne vartamânailı) svasajâtiyair amçair mana-âdini paripushtâni bhavanti, P.

Der innere Körper ist [hiermit] nach allen seinen Eigenthümlichkeiten erörtert; jetzt bespricht [der Verfasser] in gleicher Weise auch den groben Körper:

17. Der Leib besteht aus den fünf Elementen.

Der [grobe] Leib ist [einer Ansicht zufolge] 1) eine Modifikation der fünf vereinigten Elemente. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt eine andere Ansicht an:

18. Nach einigen aus vier Elementen.

Dies [ist behauptet] in der Meinung, dass der Aether nicht schöpferisch wirke.

19. Nach andern aus einem Element.

Der Körper besteht nach dieser Anschauung nur aus Erde, und die andern Elemente sind blosse Stützen. Oder es könnte auch "aus einem Element' so viel als "aus je einem Element bestehend' heissen sollen. [Denn] von dem Körper des Menschen und [der Thiere] sagen wir, dass er aus Erde bestehe, weil in ihm die erdigen Theile überwiegen, und von den Körpern in den Welten des Sonnengottes u. s. w. [d. h. des Wassergottes und des Windgottes], dass sie aus Licht, resp. [aus Wasser oder Luft] bestehen, weil in ihnen die feurigen, resp. [die wässerigen oder luftigen Bestandtheile] überwiegen, ganz wie es [hier auf Erden] mit dem Gold und ähnlichen Dingen der Fall ist, [in denen die Licht- oder Glanzelemente überwiegen]. Diese Ansicht wird auch [der Verfasser] im fünften Buche [in Sûtra 112] lehren.

[Zunächst] sagt er, was sich aus der Thatsache, dass der Körper aus den Elementen besteht, ergiebt:

20. Der Geist gehört [ihm] nicht von Natur, weil er in den einzelnen [Theilen] nicht wahrgenommen wird.

Weil in den gesonderten Elementen der Geist nicht wahrgenommen wird, gehört derselbe dem aus den Elementen bestehenden Körper nicht wesentlich an, sondern hängt von [der Verbindung mit einem Upådhi [dem Selbste nämlich] ab. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt einen andern Grund dagegen an, [dass der Geist dem Körper wesentlich sei]:

¹⁾ S. die Einleitung zu V. 102.

 Und es würde für die Erscheinungswelt keinen Tod u. s. w. geben.

Und es würde für die Erscheinungswelt, d. h. für die Gesammtheit [des Lebenden], keinen Tod, keinen Tiefschlaf und [keine Ohnmacht] geben, wenn der Körper einen ihm wesentlichen Geist besässe. Das ist der Sinn. Denn Tod, Tiefschlaf und [Ohnmacht] bedeuten die Ungeistigkeit (acetanatā) des Körpers, und diese könnte nicht eintreten, wenn der Geist dem Körper wesentlich wäre, da das Wesen eines Gegenstandes so lange währt als dieser selbst.

[Im folgenden] weist [der Verfasser] ein Bedenken hinsichtlich des [eben in Sûtra 20] gesagten "weil er in den einzelnen [Theilen] nicht wahrgenommen wird" zurück:

22. Wenn Jemand [das Auftreten des Geistes] mit dem der berauschenden Kraft vergleicht, so [antworten wir]: dieses könnte in der Vereinigung entstehen, falls es in den einzelnen Theilen beobachtet wäre.

[Wenn Jemand einwendet:] .Wie die Berauschungskraft 1), obwohl nicht in den einzelnen Substanzen vorhanden 2), trotzdem in der gemischten Substanz existirt, ebenso könnte es doch auch mit dem Geiste sein', [so antworten wir:] Nein! die Entstehung desselben in der Vereinigung [der Elemente] würde möglich sein, wenn er in den einzelnen Theilen beobachtet wäre; dies aber trifft im vorliegenden Falle nicht zu. Daraus folgt für das Gleichniss, da die berauschende Kraft durch die Lehrbücher sowie [durch Prüfungen] als in jeder einzelnen [Substanz] im feinen [latenten] Zustande existirend erwiesen ist, dass diese berauschende Kraft sich zur Zeit der Vereinigung [jener Substanzen] nur manifestirt, [aber nicht entsteht]. In unserm Fall dagegen, der [nach der Meinung des Opponenten] durch das Gleichniss erklärt wird, ist durch kein einziges Beweismittel festgestellt, dass der Geist in den einzelnen Elementen im feinen [unentfalteten] Zustande existire. Das ist der Sinn. [Wenn uns darauf eingewendet wird:] "Daraus, dass man in dem Aggregat den Geist wahrnimmt, ist aber doch [die Existenz] einer feinen [latenten] Geisteskraft in jedem einzelnen Element zu erschliessen?", [so sagen wir:] Nein! Denn da es zu complicirt wäre, verschiedene Geisteskräfte in den verschiedenen Elementen anzunehmen, halten wir es für richtig, der Einfachheit halber nur ein einheitliches [Princip bewussten Lebens, das Selbst] aufzustellen, dessen Wesen unvergänglicher Geist ist. "Wie man

2) Denke °avrttir.

¹⁾ L. mâdakatâ-çaktih als Compositum.

aber z. B. an einem Topf bestimmte Dinge 1) wahrnimmt, obwohl diese in den Bestandtheilen nicht existiren, Ausdehnung, Wasserholen u. dgl., ebenso könnte es sich doch mit dem Geiste in Bezug auf den Körper verhalten?" Mit nichten! denn da die charakteristischen Eigenschaften, die den [groben] Elementen angehören, aus gleichartigen Eigenschaften der [materiellen] Ursache [d. h. der Grundstoffe] entstehen [und da dementsprechend die eben angeführten Eigenschaften des Topfes durchaus auf analogen Eigenschaften seiner Bestandtheile beruhen], kann der "Geist in dem Körper" nicht ohne "Geist in der [materiellen] Ursache" entstehen. 2)

[In Sûtra 16] ist gelehrt worden, dass der Kreislauf der inneren Körper der Seelen wegen stattfindet; mit Bezug darauf sagt [der Verfasser] in den [folgenden] beiden Sûtras, was für Resultate für die Seelen sich ergeben in Folge der Geburt der inneren Körper, d. h. ihres Wanderns durch die groben Leiber, und aus welchen Thätigkeiten:

23. Aus der Erkenntniss die Erlösung.

In Folge des Kreislaufes der inneren Körper, durch die Geburt vermittelt, entsteht die unmittelbare Erschauung des Unterschiedes [von Materie und Geist]; aus dieser [Erschauung] ergiebt sich das [eine] Resultat für die Seelen, nämlich die Erlösung. Das ist der Sinn. Die Erkenntniss und die anderen [Zustände des inneren Körpers] sind unter dem Namen der 'intellektuellen Schöpfung' (pratyaya-sarga) in Kârikâ [46] ³) angeführt:

"Diese intellektuelle Schöpfang heisst Irrthum, Unfähigkeit, Befriedigung, Vollkommenheit." $^4)$

Der Irrthum und die anderen Begriffe werden [unten von Sütra 37 an] erklärt werden, während hier in diesen Sütras die Schöpfung des Innenorgans [nur beiläufig] erwähnt wird, weil gerade eine Veranlassung dazu geboten ist. Das ist der Unterschied [dieser zwiefachen Behandlung].

24. Das Gebundensein aus dem Irrthum.

Aus dem Irrthum entsteht das [andere] in Folge des Kreislaufs der inneren Körper sich ergebende Resultat für die Seelen,

Unfähigkeit (açakti) zur Contemplation; der Beginn der Contemplation erzeugt die Befriedigung (tushti), und das Endziel derselben ist die Vollkommenheit (sidelhi).

Nur durch einen solchen farblosen Ausdruck lässt sich hier das Wort kürya wiedergeben, das in doppeltem Sinne gebraucht ist, in dem von svarüpa-gata-dharma (parimāna) und von prayojana-rūpa-dharma (jalāharana).

D. h. da die groben Elemente, die materielle Ursache des Körpers, keinen Geist besitzen, kann auch dem Körper der Geist nicht eo ipso zugehören.

Woselbst der Begriff der Vollkommenheit den der Erkenntniss einschliesst.
 Diese Begriffsreihe entspricht folgendem Gedankengang: zuerst befindet sich der Mensch im Zustande des Irrthums (viparyaya) und leidet deshalb an

nämlich das in Freude und Schmerz sich äussernde Gebundensein. Das ist der Sinn.

Aus Erkenntniss und Irrthum entsteht, wie gesagt, Erlösung und Gebundensein; von diesen [beiden] Sätzen erörtert [der Verfasser] zunächst [den ersten], dass aus der Erkenntniss die Erlösung komme:

 Da sie die regelmässige Ursache ist, sind Combination und Ersetzung ausgeschlossen.

Wenn sich auch in der Schrift die Worte finden:

"Wer dieses beides, das Wissen und das Nichtwissen, in gleicher Weise kennt u. s. w." [I'ç. 11],

so ist doch, da die — wie allgemein bekannt — bei dem Aufhören der Nichtunterscheidung eintretende Erkenntniss die regelmässige Ursache [der Erlösung] ist, für die Gewinnung der Erlösung die Combination der Erkenntniss mit dem [heiligen] Werk, das [in der Schriftstelle] "Nichtwissen" genannt wird, sowie die Ersetzung [der Erkenntniss durch das Werk] ausgeschlossen. Das ist der Sinn. Auch aus solchen Schriftstellen wie:

"Nur wenn er diese [die Seele] kennt, lässt er den Tod hinter sich; keinen andern Pfad giebt es zu wandeln." [Qvet. 3, 8; 6, 15],

"Nicht durch Opferwerk, nicht durch Nachkommenschaft noch durch Reichthum, [nur] durch Entsagung erlangten einige die Unsterblichkeit." [Taitt. År. 10. 10. 3]

[lernen wir], dass das [heilige] Werk keine unmittelbare Ursache

der Erlösung ist 1).

Die [eben citirte] Schriftstelle [I'ç. 11] über die Anwendung der Combination [des heiligen Werkes mit der Erkenntniss] aber erklärt sich ebenso aus der Thatsache, dass [die Erkenntniss] die Hauptsache, [das heilige Werk] eine Nebensache ist u. s. w. [d. h. daraus, dass das Werk ein Mittel ist die Erkenntniss hervorzurufen, oder daraus, dass gewöhnlich das Werk der Erkenntniss vorangeht]²).

Dafür, dass Combination und Ersetzung ausgeschlossen sind, giebt [der Verfasser] nun ein Gleichniss:

26. Wie durch den illusorischen Traum und das nicht-illusorische Wachen, geht aus den beiden nicht die Erlösung der Seele hervor.

Wie durch die illusorischen im Traum gesehenen und durch die nicht-illusorischen im Wachen gesehenen Dinge, d. h. durch

1) Setze einen Interpunktionsstrich hinter hetutvam.

L. diesen Satz nach dem Wortlaut des MS.: samuccayânushthânacrutis tv angângibhâvâdibhir apy upapadyata iti. Das âdi erklärte der Pandit durch hetu-hetumad-bhâva und ânukâlya.

das gemeinschaftliche Zusammenwirken beider, nicht ein einheitliches Ziel menschlichen Strebens erreicht wird, so darf man auch nicht annehmen, dass die Erlösung der Seele aus den beiden, d. h. aus dem illusorischen Werk und der nicht-illusorischen Erkenntniss, [gemeinschaftlich] angewendet, hervorgehe. Das ist der Sinn. Illusorisch sein' bedeutet Unwirklichkeit, d. h. so viel als Unbeständigkeit; und diese ist Traumgegenständen eigen 1). Die im Wachen gesehenen Dinge aber sind wirklich, [jedoch] nur im Verhältniss zu den Traumgegenständen - da sie wegen ihrer Unbeständigkeit im Verhältniss zu der unveränderlichen Seele unwirklich sind 2) -; deshalb dienen sie, im Gegensatz zu den Traumbildern, zu praktischen Verrichtungen, z. B. zum Baden [wozu man nur im Wachen, aber nicht im Traum gesehenes Wasser verwenden kann]. In gleicher Weise ist auch das Werk illusorisch, weil es unbeständig und ein Produkt der Materie ist; die Seele aber [oder die das Wesen der Seele ausmachende Erkenntniss] ist nicht-illusorisch, weil sie beständig und kein Produkt ist Da es demnach unlogisch ist zu sagen, dass die beiden, Werk und Erkenntniss, wenn sie geübt werden, die nämliche Frucht tragen, hat man anzunehmen, dass das Ergebniss [beider] ein verschiedenartiges sei.

"Trotzdem aber könnte immerhin die Combination der Erkenntniss der Wahrheit mit derjenigen Erkenntniss, welche "Verehrung der [höchsten] Seele" heisst, oder die Ersetzung [der ersteren durch die letztere statthaft] sein, da das Objekt dieser Verehrung doch nicht illusorisch ist?" Darauf erwidert der [Verfasser]:

27. Auch jenes ist es nicht absolut.

Auch jenes, d. h. das Objekt der Verehrung, ist nicht absolut nicht-illusorisch, weil fälschlich übertragene Dinge [z. B. der Begriff des Schöpfers, des Zerstörers u. dgl.] in dieses Objekt der Verehrung, die [höchste] Seele nämlich, Eingang finden. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] lehrt jetzt, in welchem Theile die Verehrung illusorisch ist, [d. h. ein illusorisches Objekt hat]:

28. Desgleichen auch an dem imaginirten.

"Desgleichen auch", d. h. auch ist illusorisches Wesen dem von dem Innenorgan imaginirten Theile des Objekts der Meditation [zuzuschreiben]. Das ist der Sinn. Denn da das Objekt der Verehrung durch solche Schriftstellen beschrieben ist, wie "Alles dieses für-

¹⁾ Setze eine Interpunktion hinter 'sti.

²⁾ D. h. Wirklich und unwirklich sind nur relative Begriffe.

wahr ist Brahman* [Chând, 3, 14, 1], ist der Theil illusorisch, [der sich als] die Erscheinungswelt [darstellt].

"Was für eine Frucht trägt dann also die Verehrung?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

29. Durch ein hohes Mass von Meditation wird dem reinen alles zu Theil, gleichwie der Materie.

Durch die höchste Steigerung (nishpatti) derjenigen Verehrung, welche Meditation (bhâvanā) heisst, wird dem reinen, d. h. dem sündlosen Menschen, alles zu Theil, d. h. dieselbe Macht, wie sie der Materie angehört. Das ist der Sinn. Wie die Materie Erschaffung, Erhaltung und Zerstörung übt, so wird auch das [durch die Meditation geläuterte und gestärkte] Sattva in dem Innenorgan des Verehrers, weil es die Materie antreibt, zum Urheber der Erschaffung u. s. w.

Festgestellt ist, dass die Erkenntnis das einzige Mittel zur Erlösung ist; jetzt nennt [der Verfasser] die Mittel, welche zur Erkenntniss führen:

30. Die Meditation ist die Unterdrückung des Verlangens.

Die Meditation veranlasst die Beseitigung der die Erkenntniss verhindernden Affektion des Denkorgans durch die Objekte. Das ist der Sinn. Die Identificirung von Ursache und Wirkung [in unserem Sütra] ist nur uneigentlich gemeint, da die Vernichtung des Verlangens [an sich] unmöglich Meditation sein kann. — Hier sind unter dem Worte "Meditation" die drei in der Yoga-Philosophie beschriebenen Begriffe, Hingebung (dhâranâ), Meditation (dhyâno) und Versenkung (samâdhî), zu verstehen, da wir aus dem Lehrbuch des Patañjali [2. 29] erfahren, dass es die acht Hilfsmittel zur Concentration (yoga) sind, welche die unmittelbare Erschauung des Unterschiedes [von Geist und Materie] veranlassen. Die Eigenthümlichkeiten, welche diese [drei Zustände] von einander unterscheiden, sind dort [im Yoga-Sütra 3. 1—3] erörtert; und die andern fünf Hilfsmittel wird [der Verfasser] selbst [in den Sütras 32—35] beschreiben 1).

Mit Rücksicht darauf, dass nur durch die höchste Steigerung der Meditation die Erkenntniss entsteht und nicht durch das blosse Beginnen derselben, giebt [der Verfasser] eine Definition der 'höchsten Steigerung der Meditation':

¹⁾ Wobei die Begriffe yama, niyama, pratyâhâra în sva-karman eingeschlossen sind, wenn anders das Bemühen Vijñanabhikshu's (und ebenso Aniruddha's) berechtigt ist, die Darstellung dieser Dinge in den Sâmkhyasûtras völlig mit der Technik der Yoga-Philosophie zu identificiren.

31. Dieselbe ergiebt sich aus der Unterdrückung der Affektionen.

Durch die bewusste Concentration (sampramata-yoga), d. h. durch die Unterdrückung sämmtlicher Affektionen mit Ausschluss der durch das Objekt der Meditation bedingten, ,ergiebt sich dieselbe', d. h. entsteht die höchste Steigerung der Meditation, die sich darstellt als die Basis (upadhana) des Resultats, das Erkenntniss heisst. Darum ist die Meditation bis zur Erreichung dieser Stufe zu üben; das ist gemeint. Wenn nun die Unterdrückung [aller] andern Affektionen [erzielt] ist, so entsteht die unmittelbare Erschauung des Objekts der Meditation in Folge der Beseitigung des Hindernisses, d. i. des [unstäten] Hin- und Herwanderns [des Innenorgans] zu anderen Objekten; aus diesem Grunde ist - was man gleichfalls im Auge zu behalten hat - auch die Concentration (yoga) [selbst] eine Ursache der Erkenntniss so gut wie die Hilfsmittel derselben, die Meditation u. s. w.; denn dies lernen wir aus Schrift- und Tratitionsstellen wie "Der Weise, welcher Gott begreift durch die Erkenntniss, die aus der auf das eigne Selbst gerichteten Concentration hervorgeht, lässt Freude und Kummer hinter sich." [Kath. 2. 12]

[Der Verfasser] nennt nun auch die Mittel zur Meditation:

32. Dieselbe ergiebt sich aus Hingebung, Sitzart und Pflichterfüllung.

Durch [diese] drei zu erörternden Dinge, Hingebung u. s. w., entsteht die Meditation. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] definirt nun die drei Begriffe, Hingebung u. s. w., nach der Reihe in den [folgenden] drei Sütras:

33 Die Hemmung geschieht durch Ausstossen und Verhalten.

"Des Athems' ist natürlich zu verstehen, da von dem Commentator ¹) zu dem Yogasütra [1. 34] "Oder durch Hervorstossen und Verhalten des Athems" das künstliche Reguliren des Athems (prânâyâma) erklärt ist. Ausstossen (chardi) bedeutet Vonsichgeben, d. h. so viel als Aufgeben des Verhaltens; darunter ist das [langsame] Füllen und Entleeren [der Brust] zu verstehen. Verhalten (vidhâraṇa) bedeutet Einschliessen (kumbhaka). Demnach ist die Hemmung, d. h. das Beherrschen, des Athems durch [künstlich regulirtes] Füllen, Entleeren und Einschliessen die "Hin-

¹⁾ In diesem Falle wohl Bhojaraja.

gebung' (dhâranâ) [von der im vorigen Sûtra die Rede war]. Das ist der Sinn. Da Sitzart und Pflichterfüllung (karman = sva-karman) weiterhin [in Sûtra 34 und 35] unter ihrem Namen definirt werden, ist in [unserem] Sûtra das Wort 'Hingebung' nicht [ausdrücklich] angeführt, weil [dieser Begriff von den drei in Sûtra 32 genannten] allein übrig bleibt und man daraus ersieht, dass [hier] die Hingebung definirt werden soll. Die Hingebung des Gemüths aber ist ebenso wie die Versenkung [bei uns] in dem Worte 'Meditation' einbegriffen, wie [im Comm. zu Sûtra 30] gesagt worden ist.

[Der Verfasser] definirt nun den jetzt an die Reihe kommenden Begriff der Sitzart (âsana):

34. Unbeweglich und bequem ist die Sitzart [= Yogasûtra 2. 46].

[Eine Stellung], welche unbeweglich ist und Wohlbehagen erweckt, wie z. B. der Heilssitz (svastika) [bei dem die Beine unter einander geschlagen werden] 1), ist die Sitzart [im technischen Sinne]. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] definirt nun den Begriff der Pflichterfüllung:

35. Pflichterfüllung ist die Ausübung der für die einzelnen Lebensstellungen vorgeschriebenen Werke.

Das ist verständlich. Dabei ist unter dem Worte 'Pflicht' (karman) Selbstbezwingung (yama) und Einhaltung der Observanzen (niyama) mitzuverstehen ¹), auch die Abwendung der Organe [von den Objekten, pratyâhâra], d. h. die Unterdrückung der Sinnesthätigkeiten, als für sämmtliche Lebensstellungen in gleicher Weise giltig, zu den Pflichten zu rechnen. Demnach sind die in dem [Yoga-]Sûtra des Patañjali als Mittel zur Erkenntniss genannten acht Hilfsmittel zur Concentration auch hier [in diesem Lehrbuch] gemeint. Jenes [Yoga-]Sûtra [2. 29] lautet: "Selbstbezwingung, Einhaltung der Observanzen, Sitzart, Regulirung des Athems, Abwendung der Organe [von den Objekten], Hingebung, Meditation und Versenkung sind die acht Hilfsmittel." Auch das Wesen derselben ist dort [im Yogasûtra] beschrieben zu finden.

Für den in ganz hervorragendem Masse [zur Concentration] befähigten sind die fünf [ersten], d. h. die äusseren Hilfsmittel,

Genauer Vācaspatimiera in der Glosse zu Vyāsa's Commentar zu Yogasūtra 2. 46: savyam ākuñcitam caranam dakshina-janghorv-antare (Kniekehle) dakshinam cākuñcitam vāma-janghorv-antare nikshiped, etat svastikam.

²⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter grahanam.

Selbstbezwingung u. s. w., nicht erforderlich; die Erkenntniss und Concentration entsteht [auch], wie Patanjali lehrt, allein aus der inneren Bezwingung (samyama), d. h. aus der Dreiheit von Hingebung, Meditation und [Versenkung] 1). Dies sieht man ferner aus der Geschichte von Jadabharata 2) und anderen. Dementsprechend sagt nun also auch unser Lehrer:

36. Aus Gleichgiltigkeit und Uebung.

Schon aus der Uebung allein, d. h. aus der Meditation, verbunden mit Gleichgiltigkeit, entsteht die Erkenntniss und die zu derselben führende Concentration bei denjenigen, die im höchsten Masse befähigt sind. Das ist der Sinn. Dies ist auch im Garudapuräna ausgesprochen:

"Die vorgeschriebenen Sitzarten und Stellungen bringen nicht die Concentration zu Wege; sie alle sind als Weitläufigkeiten zu bezeichnen, welche [nur] eine Verzögerung bewirken: Çiçupāla erlangte die Vollkommenheit durch die Macht seines unaufhörlichen [gehässigen!] Gedenkens [an Kṛshṇa]."

Oder [es könnte unser Sûtra auch dahin gedeutet werden]: die Gleichgiltigkeit und Uebung der Meditation seien in demselben als Ursache der Meditation [im ausgezeichneten Sinne, d. h. der Versenkung] genannt, und das Wort ,und (ca, welches im Texte am Schluss steht) solle anzeigen, dass [die beiden hier angeführten Dinge] mit der ,Hingebung [in Sûtra 32] zu combiniren sind. 3)

Hiermit wäre [von Sûtra 25 an] der Satz erklärt, dass aus der Erkenntniss die Erlösung kommt. Von nun an wird die Ursache des Gebundenseins, der Irrthum, beschrieben werden, von dem es [in Sûtra 24] hiess: "Das Gebundensein aus dem Irrthum". Dabei lehrt [der Verfasser] zunächst das Wesen des Irrthums:

37. Die Arten des Irrthums sind fünf.

Nichtwissen (avidyā), Subjektivismus (asmitā), Verlangen (rāga), Abneigung (dvesha) und Hang zum Leben (abhiniveça) sind die fünf in der Yoga-Philosophie beschriebenen Unterabtheilungen des Irrthums, der die Ursache des Gebundenseins ist. Das ist der Sinn. Wenn dabei diejenigen Irrthümer, welche sich in den Vorstellungen äussern, dass Perlmutter [Silber, ein Pfahl ein Mann, ein Strick eine Schlange sei] u. s. w. nicht mitaufgezählt sind, so ist das doch kein Schaden. Von den genannten Begriffen (tatra) ist der des Nichtwissens im Yoga[sûtra 2. 5] als die Anschauung

Ygl. Yogasütra 3. 4 und den ganzen Rest des Buches, auch Sarvadarçanasangraha S. 154, 9, 10. Die dortige Zusammenfassung der drei letzten Hilfsmittel unter der Bezeichnung antar-anga, dem Gegentheil unseres bahiranga, ist dem Yogasütra 3. 7 entnommen.

²⁾ S. Bhag. P. 5. 9 und 10.

Hier ist der Commentar zu Sütra 36 zu Ende; der folgende Satz ist schon ein Theil der Einleitung zu Sütra 37.

erklärt, dass "das endliche, unreine, schmerzvolle und nicht-seelische ewig, rein, freudvoll und Seele sei"; desgleichen auch [2. 6] der des Subjektivismus als diejenige Identificirung des nicht-seelischen und der Seele, welche sich in dem Gedanken darstellt "Es giebt keine von dem Körper u. s. w. [d. h. von dem Innenorgan und den Sinnen] verschiedene Seele." 1) Das Nichtwissen aber ist nicht derartig, [was man geneigt sein könnte anzunehmen]; denn da man gleichfalls [vermöge desselben] meint, die Seele sei von beiderlei Art, Körper und Nicht-Körper, kommt [in Folge dessen auch auf diesem Standpunkt] die Anschauung, das Ich (ahambuddhi = ātma-buddhi) sei der Körper, zu Stande. — Verlangen und Abneigung sind bekannt; der "Hang zum Leben" ist die Furcht vor Tod und [Gefahr]. Verlangen und die andern [beiden Begriffe] sind zum Irrthum gerechnet, weil sie Produkte desselben sind.

Nachdem [der Verfasser] das Wesen des Irrthums beschrieben, erklärt er nun auch das Wesen der Ursache desselben, nämlich des Unvermögens (acakti):

38. Das Unvermögen aber ist von achtundzwanzigerlei Art.

Das ist verständlich. Das gleiche ist in Kârikâ [49] auseinandergesetzt:

"Die Gebrechen der elf Sinne zusammen mit den Gebrechen des Innenorgans heissen Unvermögen; siebzehn sind diese Gebrechen des Innenorgans als die Gegenstücke zu den Befriedigungen und Vollkommenheiten²)."

Die elf Unvermögen der elf Sinne sind in folgendem Verse aufgezühlt 3):

"Taubheit, Aussatz, Blindheit, Stumpfheit des Geschmacks-(jadatâ) und des Geruchssinnes (ajighratâ), Stummheit, Lahmheit der Hände und der Füsse, Impotenz, Verstopfung und Stumpfsinn⁴)."

Dazu kommen die siebzehn selbständigen [d. h. nicht von den Fehlern der Sinnesorgane abhängigen] Unvermögen des Innenorgans, d. h. die neun Störungen der [in Sûtra 43] zu beschreibenden neun Befriedigungen und die acht Störungen der gleichfalls

¹⁾ Der Unterschied von avidyâ und asmitâ ist also ein minimaler (vgl. den Comm. zu III. 41): im Zustande der avidyâ verwechselt man Seele und Nicht-Seele, im Zustande der asmitâ erklärt man positiv das nicht-seelische für die Seele. Uebrigens ist der Interpunktionsstrich vor çarîrâdy-atirikta zu tilgen und hinter nâstî 'ty evam-rûpah zu setzen.

²⁾ S. die folgenden Sütras.

³⁾ Der mit einer unbedeutenden Abweichung (*pangutva*) auch in den Commentaren Aniruddha's und Mahâdeva's zu III. 42 steht; die in meiner Ausgabe verzeichnete Variante *pangutvam* findet sich auch in meinem MS. des Sprav.bh. — Setze einen Interpunktionsstrich hinter ekâdacâcaktayah.

Der Aussatz ist das Gebrechen des Tastsinnes (tvac) und der Stumpfsinn das des inneren Sinnes (manas).

[in Sûtra 44] zu beschreibenden acht Vollkommenheiten. Diese selbständigen und die [von den Fehlern der Sinnesorgane] abhängigen [Störungen] zusammengenommen bilden die achtundzwanzig Unvermögen des Innenorgans. Das ist der Sinn. Das Wort 'aber' [im Sûtra] hat den Zweck anzuzeigen, dass die Besonderheiten dieser [Unvermögen] allgemein bekannt sind.

In den [folgenden] beiden Sûtras nennt [der Verfasser] zwei [Zustände], Befriedigung und Vollkommenheit, deren Störungen 1) zwei [Arten von] Unvermögen des Innenorgans sind:

39. Die Befriedigung (tushti) ist von neunerlei Art Diese Neunerleiheit wird [der Verfasser] selbst [in Sûtra 43 näher] beschreiben.

40. Die Vollkommenheit (siddhi) ist von achterlei Art.

Auch dies wird [der Verfasser] selbst [in Sûtra 44 näher] beschreiben.

Da man die Besonderheiten der genannten [Zustände], des Irrthums, des Unvermögens, der Befriedigung und der Vollkommenheit, wird kennen lernen wollen, folgen vier Sûtras, [in denen dieselben] nach der Reihe [geschildert werden]:

41. Die Unterabtheilungen wie früher.

Die Unterabtheilungen des Irrthums, welche ganz allgemein [in Sütra 37] als fünf bezeichnet wurden, sind im einzelnen "wie früher' zu verstehen, d. h. ebenso wie sie von den früheren Lehrern beschrieben worden sind; hier werden sie [von dem Verfasser] aus Furcht vor Weitschweifigkeit nicht genannt. Das ist der Sinn. Diese [Unterabtheilungen] sind auch von mir nur ganz allgemein [im Commentar zu Sütra 37] als fünf, Nichtwissen u. s. w., erklärt worden; im einzelnen aber sind es zweiundsechzig Unterarten. Dies ist in Kärikä [48] gelehrt:

"Die Verschiedenheit des Dunkels (tamas) ist achtfach, desgleichen die der Bethörung (moha); zehnfach ist die grosse Bethörung (mahâmoha), achtzehnfach die Finsterniss (tâmisra) und ebenso [achtzehnfach] die dichte Finsterniss (andha-tâmisra)."

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender. Die Vorstellung, dass die acht materiellen Grundformen (prakrti), nämlich das unentfaltete (avyakta) [d. h. die Urmaterie], das "grosse" [Princip], das Subjektivirungsorgan und die fünf Grundstoffe, das Selbst seien, [diese Vorstellung], also das Nichtwissen, ist das achtfache "Dunkel".

¹⁾ L. vighatau mit der v. l. und dem MS.

Da das Produkt und die Ursache nicht von einander zu trennen sind, gehört hierzu auch die Vorstellung, dass [die groben Elementel, die einfache Umgestaltungen [der Grundstoffe] sind, das Setbst seien. Weil nun das Nichtwissen in dieser Weise nach der Verschiedenheit seiner Objekte achtfach ist, muss auch die Bethörung', d. h. der Subjektivismus, der dieselben Objekte wie jenes hat 1), achtfach sein. Da die Objekte [der Sinne], Ton u. s. w. [d. h. Geschmack, Geruch, Gefühl und Farbe], in himmlische und nicht-himmlische zerfallen, also zehn [an der Zahl] sind, ist die grosse Bethörung, d. h. das Verlangen, welches sich auf diese Obiekte richtet, zehnfach. Die Abneigung ,Finsterniss' genannt, ist achtzehnfach, [weil sie] gegen die achtzehn [denkbaren] Faktoren [gerichtet ist], welche störend auf [den Genuss] der acht Objekte des Nichtwissens und des Subjektivismus sowie auf die zehn Objekte des Verlangens einwirken. Desgleichen ist der Hang zum Leben, d. h. die Furcht [vor Tod und Gefahr], die [hier] dichte Finsterniss' genannt wird, achtzehnfach, [da diese Empfindung] aus der Wahrnehmung [hervorgeht], dass jene achtzehn [Objekte] vergänglich sind und [geraubt werden können]. - Diese [verschiedenen Arten von Irrthum] führen die Bezeichnungen Dunkel' u. s. w., weil sie die Ursachen einer solchen [Verdüsterung und Verfinsterung des Gemüths] sind.

42. Ebenso die des anderen.

Ebenso, d. h. "wie früher""), sind auch die Unterabtheilungen "des anderen", d. h. des Unvermögens, die Einzelheiten gerechnet, als achtundzwanzig anzusehn. Das ist der Sinn. Die Achtundzwanzigerleiheit ist von mir in dem [Commentar zu dem] Sütra [38] "das Unvermögen ist von achtundzwanzigerlei Art" erklärt worden.

43. Wegen der Verschiedenheit des Subjektiven und des Gegentheils ist die Befriedigung von neunerlei Art.

Dieses Sûtra findet durch Kârikâ [50] seine Erklärung:

"Neun Befriedigungen werden angenommen³): vier subjektive, genannt Materie, Uebernahme, Zeit und Glück, fünf objektive, entstehend aus dem Aufgeben der Objekte."

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender. Vier Befriedigungen heissen subjektiv (ådhyåtmika), weil sie obwalten mit Bezug auf

¹⁾ S. den Commentar zu III. 37.

²⁾ S. das vorige Sûtra und den Commentar dazu.

L. mit dem Texte der Kârikâ 'bhimatâh, trotzdem anch das MS. des S.prav.bh. 'bhihitâh hat.

die eigene Person (âtman) - d. h. [hier] auf den Körper - des die Befriedigung empfindenden. Von diesen ist diejenige Befriedigung, welche Materie' heisst, so zu verstehen; es ist eine Zufriedenheit. die aus folgender Meditation über das Selbst entspringt: "Jede einzige Modifikation [in der empirischen Welt] bis hinauf zu der unmittelbaren Erschauung [des Unterschiedes von Geist und Materie] gehört allein der Materie an; die Materie allein bewirkt diese [höchste Wandlung in dem Innenorgan] 1); mein Ich aber ist unveränderlich und in sich abgeschlossen*. Diese Befriedigung wird [bildlich] , Wasser (ambhas) genannt. - Die Befriedigung, welche darauf durch Uebernahme des Asketenlebens entsteht, heisst [deshalb] , Uebernahme' und wird [bildlich] , Woge' (salila) genannt. -Die Befriedigung, welche darauf im asketischen Leben durch langandauerndes Ueben der Versenkung entsteht, heisst [deshalb] Zeit' und wird [bildlich] ,Fluth' (ogha) 2) genannt. - Diejenige Befriedigung, welche darauf eintritt, wenn die, ,Wolke der Tugend' [im Yogasûtra 4. 28 genannte Art von] Versenkung, d. h. der höchste Gipfel der Einsicht, [erreicht] ist, heisst "Glück" und wird [bildlich Regen' (vrshti) genannt. Dies sind die vier subjektiven Befriedigungen. Die fünf objektiven (bahya) beziehen sich auf die fünferlei Aussenobjekte [d. h. auf die Objekte der äusseren Sinne]. Ton u. s. w., und entstehen aus dem Aufgeben [derselben], welches [seinerseits] veranlasst wird [durch die Erkenntniss], dass 1) das Erwerben, 2) das Pflegen, 3) das Schwinden, 4) der Genuss [dieser Objekte] und 5) das [zum Zwecke des Genusses erforderliche] Tödten und Verletzen [anderer Wesen] vom Uebel ist. Diese Befriedigungen heissen nun nach der Reihe 1) ,das hinüberführende' (para), 2) ,das glücklich hinüberführende' (supara), 3) das vollkommen hinüberführende' (pårapåra) 3), 4) das allerherrlichste Wasser (anuttamambhas)4) und 5),das herrlichste Wasser (uttamâmbhas).

Ein Gewisser aber [d. h. Vâcaspatimiçra] hat diese Kârikâ anders erklärt, nämlich folgenden Sinn [in dieselbe] gelegt: Diejenige Befriedigung heisst "Materie", [welche eintritt], wenn man

¹⁾ S. Mahadeva's Commentar.

²⁾ Tilge tushtir vor ogha mit der v. l.; im MS. ist hier eine Lücke. — Diese wunderlichen wässrigen Bezeichnungen finden ihre Erklärung durch den Begriff der Ueberfahrt, der metaphorisch zur Benennung von drei "objektiven Befriedigungen" verwendet wird: die Wasserfläche ist die Vorbedingung für die Ueberfahrt aus dem Samsära in den Hafen der Erlösung. Die hier von den Sämkhyas gebrauchte Bildersprache hat also entschieden buddhistisches Gepräge.

³⁾ Es ist natürlich auch zu diesen drei Bezeichnungen das Wort "Wasser"

⁴⁾ Die allerwerthvollste unter den Befriedigungen ist demnach diejenige, welche sich aus der Erkenntniss ergiebt, dass auch der Genuss des Besitzes ein Uebelstand ist und durch die fortwährende Steigerung der Begierden zu Schmerzen führt. Uebrigens ist die nähere Beschreibung dieser fünf "objektiven Befriedigungen" in der Sämkhyatattvakaumudi zu Kärikä 50 zu vergleichen.

denkt: Auch die unmittelbare Erschauung des Unterschiedes [von Geist und Materiel ist nur eine Modifikation der Materie; wozu also die Uebung der Meditation, [die doch zu nichts führt]?" und wenn man in Folge dieser Ueberzeugung von der Meditation und dgl. [d. h. von der Hingebung und der Versenkung] absteht. Diejenige Befriedigung heisst ,Uebernahme', welche sich aus dem Gedanken ergiebt: .Nur durch die Uebernahme des Asketenlebens wird die Erlösung eintreten; wozu also die Meditation u. dgl.?" Diejenige Befriedigung heisst ,Zeit', welche sich aus dem Gedanken ergiebt: "Auch dem [Asketen], der der Welt entsagt hat, wird die Erlösung nur durch die Zeit [d. h. nach Verfluss der erforderlichen Zeit] zu Theil werden; wozu also die Anstrengung? Diejenige Befriedigung heisst ,Glück', welche auf Grund der fehlerhaften Reflexion eintritt: "Die Erlösung wird nur Glückssache sein, ist [aber] nicht durch die Mittel [erreichbar], welche in den von der Erlösung handelnden Lehrbüchern genannt sind" u. s. w.1) Das ist nicht [richtig], weil das Nichtvorhandensein solcher Befriedigungen, wie sie von Jenem geschildert sind, die Erkenntniss und [die Erlösung] fördern müsste, also nicht mit dem Namen-"Unvermögen" bezeichnet werden könnte, [wie doch in Karika 49 geschehen ist].

44. Wegen der Ueberlegung u. s. w. die Vollkommenheit.

Wegen der Unterabtheilungen, Ueberlegung u. s. w., ist die Vollkommenheit von achterlei Art, [wie in Sûtra 40 gesagt wurde]. Das ist der Sinn. Auch dieses Sûtra findet durch eine Kârikâ [51] seine Erklärung:

"Ueberlegung, Lernen durch das Wort, Studium, die drei Schmerzunterdrückungen, Freundesgewinnung und Spendung sind die acht Vollkommenheiten; die drei ersten sind ein Stachel für die Vollkommenheit."

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender. Unter den aufgezählten [acht Dingen, atra] sind die drei Schmerzunterdrückungen die Haupt-Vollkommenheiten, weil die drei Arten des Schmerzes, der subjektive und die andern [beiden im Comm. zu I. 1 beschriebenen], ihr positives Gegenstück 2) bilden; die übrigen aber sind Vollkommenheiten von untergeordneter Bedeutung, da sie jene zu Wege bringen. Von diesen ist nun "Ueberlegung" (âha) das selbständige Ermitteln der Wahrheit in Folge der unablässigen Uebung [solcher Ueberlegung] in früheren Existenzen, ganz ohne Belehrung oder [Unterredung mit einem Lehrer oder Benutzung

Dieses âdi kann sich nur auf Vâcaspatimiçra's Erklärung der fünf objektiven Befriedigungen' beziehen und ist deshalb auffallend, weil in der Deutung der zweiten Hälfte von Kârikâ 50 Vijnânabhikshu mit Vâcaspatimiçra völlig übereinstimmt.
 Pratiyogin, weil der duhkha-vighâta oder duhkha-nâça ein abhâva ist.

sonstiger Hilfsmittel]. ,Lernen durch das Wort' (cabda) aber ist diejenige Erkenntniss, welche entsteht, wenn man sohne selbst unterrichtet zu werden] einen andern [bei einem Lehrer] lesen hört, oder wenn man selbst ein Lehrbuch durchnimmt. "Studium" (adhyayana) ist die Erkenntniss aus dem Studium der Lehrbücher, während die [normalen] zwischen Schüler und Lehrer bestehenden Verhältnisse obwalten. "Freundesgewinnung" (suhrt-prapti) ist die Erlangung der Erkenntniss von einem höchst mitleidigen [Lehrer]. der sich aus freien Stücken zum Zwecke der Unterweisung nach dem Hause [des Schülers] begiebt. ,Spendung' (dâna) ist die Erlangung der Erkenntniss von einem durch Spendung von Geld oder del. befriedigten [Lehrer]. Unter diesen ,sind die drei ersten', d. h. Ueberlegung, Lernen durch das Wort und Studium, ein Stachel', d. h. ein Herbeiführungsmittel, ,für die Hauptvollkommenheit' [d. h. für die Schmerzunterdrückung]. Dies ist gesagt um zu lehren, dass ,Freundesgewinnung' und ,Spendung' schwächere Mittel sind im Vergleich zu der "Ueberlegung" und den beiden andern.

Ein Gewisser aber [Vacaspatimicra] erklärt [den Schluss unsrer Karika] folgendermassen: "Ein Stachel", d. h. ein Hemmniss, für diese acht Vollkommenheiten "sind die drei ersten", d. h. [die vorher behandelten Dinge] Irrthum, Unvermögen und Befriedigung 1), weil sie das Gebundensein [der Seele] verursachen. Das ist nicht [richtig]; denn wir haben [im Comm. zu Sütra 38] erfahren, dass das Nichtvorhandensein der Befriedigungen Unvermögen ist — ebenso wie Taubheit u. dgl. — und damit ein Hinderniss für die Vollkommenheiten; es kann also doch nicht beides, die Befriedigungen sowohl wie ihr Nichtvorhandensein, ein Hinderniss für die Vollkommen-

heiten sein.

"Warum wird denn aber [in Sûtra 44] die Vollkommenheit nur durch Ueberlegung u. s. w. erklärt? Ist doch durch alle Lehrbücher?) festgestellt, dass die acht Vollkommenheiten, d. h. die Kraft sich atomklein zu machen u. s. w., auch durch Sprüche, Askese, Versenkung und [einige] andere [Dinge erreicht werden]." Darauf erwidert [der Verfasser]:

45. Nicht durch etwas anderes, [weil] ohne Aufgeben von etwas anderem.

Durch etwas anderes als die fünf [im Comm. zum vorigen Sütra erwähnten Dinge], Ueberlegung u. s. w., entsteht keine wirkliche Vollkommenheit, [also nicht] durch Askese oder dgl. Warum [nicht]? "[Weil] ohne Aufgeben von etwas anderem"; d. h. weil

 Z. B. durch Yogasütra 4. 1. Demnach nimmt der Opponent das Wort sieldhi Vollkommenheit in dem Sinne der Yoga-Philosophie.

Wobei nicht zu vergessen ist, dass V\u00e4caspatimicra auch den Begriff der Befriedigung anders deutet als Vij\u00e4nanbhikshu.

je ne Vollkommenheit [von welcher der Opponent spricht] ohne Aufgeben eines anderen, nämlich des Irrthums, eintritt; deshalb ist dieselbe keine Widersacherin der empirischen Welt, also nur eine Schein-Vollkommenheit, aber keine wirkliche Vollkommenheit. Das ist der Sinn. Ebenso heisst es auch im Yogasütra [3. 37]: "Diese sind Störungen für die Versenkung, aber Vollkommenheiten für den empirischen Zustand (vyutthäna)").

Hiermit ist von [Sûtra III. 23] an "Aus der Erkenntniss die Erlösung" ausführlich die "intellektuelle Schöpfung" (pratyayasarga), die sich in den Eigenschaften des Urtheilsorgans darstellt, nebst ihrem Produkt²), dem Gebundensein, und zusammen mit dem Ziel der Seele, d. h. der Erlösung, beschrieben worden. Diese beiden Schöpfungen nun, das Urtheilsorgan und dessen Eigenschaften nämlich, sind in der Form einer ewigen Continuität Ursachen für einander, gleichwie Same und Spross. In diesem Sinne sagt auch Kârikâ [52]:

"Ohne die Zustände kein innerer Körper, ohne den inneren Körper kein Aufhören der Zustände! Darum wirkt eine doppelte Schöpfung, [die eine] "innerer Körper", [die andere] "Zustand" geheissen."

"Zustand (bhâva) sind [hier] die Eigenschaften des Urtheilsorgans 3), Erkenntniss u. s. w., in der Form der hinterlassenen
Eindrücke [oder der Dispositionen, vâsanâs, benannt]; der 'innere
Körper' ist das grosse Princip, d. h. das Urtheilsorgan. Hiermit
ist die Darstellung der Gesammtschöpfung (samashti-syshti) und
der intellektuellen Schöpfung zu Ende; jetzt wird die, [in dem
Sûtra III. 10] "Die Spaltung in Individuen folgt aus der Verschiedenheit des Werkes" in Kürze beschriebene Schöpfung der
Individuen (vyashti-syshti) ausführlich geschildert:

46. Sie zerfällt in die überirdische und die anderen Arten.

Diejenige, welche in die überirdische und die anderen Arten, d. h. Unterabtheilungen zerfällt, ist die Schöpfung; so ist zu ergänzen. Dieses ist in Kârikâ [53] erläutert:

"Die überirdische ist achtfältig, die thierische fünffsch, die menschliche von einer Art; dies ist in Kürze die Schöpfung der Wesen."

Die achtfache überirdische Schöpfung umfasst die des Gottes Brahman, des Prajapati, des Indra, der Ahnen, der Gandharva, der Yaksha, der Rakshasa und der Piçaca; die fünffache thierische umfasst die zahmen und wilden Thiere, die Vögel, die Reptilien und [dazu] das Pflanzenreich. Die menschliche Schöpfung ist von

Hiermit schliesst, gegen Hall's Ausgabe, der Commentar zu III. 45.
 Specieller: dem Produkt des in dem pratyaya-sarga enthaltenen

³⁾ L. buddher mit dem MS. — buddhir ist ein grober Fehler in der Hall'schen Ausgabe — und setze einen Interpunktionsstrich hinter **ogunah.

einheitlicher Art. In dieser Weise ist die Schöpfung der Wesen, d. h. der lebenden Einzelwesen, von dem Höchsten [Viråj] ausgegangen. Das ist der Sinn [der Kârikâ].

[Der Verfasser] lehrt nun, dass auch die Schöpfung in ihren Unterabtheilungen, wie sie [eben] beschrieben ist, den Zwecken der Seelen diene:

47. Von Brahman herunter bis zum Grashalm ist die Schöpfung um ihretwillen da, bis zur Unterscheidung.

Von dem vierhäuptigen [Brahman] an bis zu den Pflanzen herunter ist auch die Schöpfung der Individuen ebenso wie die Schöpfung des Höchsten (vurât-syshti) 1) um der Seelen willen da, so lange bis dieser und jener Seele die Erkenntniss des Unterschiedes [von Geist und Materie] zu Theil wird. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] beschreibt ferner in [den folgenden] drei Sütras eine in dieser Schöpfung der Individuen obwaltende Verschiedenheit:

48. Oben ist sie reich an Sattva.

Oben, d. h. oberhalb der Erdenwelt, besteht die Schöpfung überwiegend aus Sattva. Das ist der Sinn.

49. Reich an Tamas unten. ,Unten bedeutet ,unterhalb der Erdenwelt.

In der Mitte reich an Rajas.
 In der Mitte' bedeutet in der Erdenwelt'.

"Aus welcher Veranlassung entspringen nun aber ein und derselben Urmaterie derart verschiedene Schöpfungen, dass die eine reich an Sattva, die andere [reich an Tamas oder Rajas] ist?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

51. Wegen der Verschiedenartigkeit des Werkes ist das Walten der Urmaterie [so], gleich einem geborenen Sklaven.

Nur in Folge des verschiedenartigen [von den Individuen vollbrachten] Werkes als der Veranlassung stellt sich das Walten der Urmaterie in der beschriebenen Weise in einer Verschiedenartigkeit der Produkte dar. Für diese Verschiedenartigkeit ist ein

D. h. wie die Gesammtschöpfung (samashti-srshti), von der in den Commentaren zu III. 10 und 45 die Rede war.

Gleichniss mit den Worten "gleich einem geborenen Sklaven" [angeführt]. D. h. in derselben Weise wie demjenigen, welcher schon im Mutterleibe ein Sklave ist, weil er vermöge seiner Anlage (våsanå) zum Diener geeignet ist, darum ein Walten, d. h. Aufwarten, mannigfacher Art im Interesse seines Herrn eigen ist.

"Wenn nun die Schöpfung oben reich an Sattva ist [wie in Sütra 48 gesagt wurde], wozu noch die Erlösung, da doch die Seele damit schon [d. h. mit dem Dorthingelangen] ihr Ziel erreicht?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

52. Auch dort giebt es eine Wiederkehr; weil man immer erneuten Geburten ausgesetzt ist, meide man sie.

Auch dort, d. h. auch wenn man aufwärts gestiegen ist, giebt es noch eine Wiederkehr [zu andern Daseinsformen]; da man deshalb immer erneuten Geburten ausgesetzt ist, d. h. [selbst vom Himmel aus noch] in niedrigeren und immer niedrigeren Existenzen geboren werden kann, meide man auch jene Welt. Das ist der Sinn.

Ferner:

Gemeinsam ist der Schmerz, den Alter, Tod
 u. s. w. mit sich bringt.

Allen, ob sie sich oben oder unten befinden, von Brahman an bis zu den Pflanzen herunter, gehört der Schmerz, den Alter, Tod u. s. w. mit sich bringt, in gleicher Weise an; auch darum meide man [die Himmelswelt]. Das ist der Sinn.

Wozu noch Weiterungen? Auch mit dem Aufgehen in die Ursache ist nicht das Ziel erreicht. Das lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

54. Mit dem Aufgehen in die Ursache ist nicht das Ziel erreicht, weil man [wieder] emporsteigt, wie ein untergetauchter.

Wenn ohne das Eintreten der Erkenntniss des Unterschiedes [zwischen Geist und Materie] eine Gleichgiltigkeit gegen das "grosse" und die anderen [Principien] durch die Verehrung der Materie entsteht, so erfolgt das Aufgehen in die Materie; denn es heisst [in Kârikâ 45]: "Aus der Gleichgiltigkeit folgt das Aufgehen in die Materie." Auch mit diesem Aufgehen in die Ursache ist nicht das Ziel erreicht, "weil man [wieder] emporsteigt, wie ein untergetauchter". Das bedeutet: gleichwie ein Mann, der im Wasser untergetaucht ist, sich wieder erhebt, ebenso treten [zum Beginn

einer neuen Weltperiode] die in die Materie eingegangenen Seelen in göttlicher Würde wieder hervor; denn da [in solchen Fällen] weder die hinterlassenen Eindrücke (samskåra) noch [die fortwirkende Kraft des Verdienstes und der Schuld] vergangen ist, muss das Verlangen wieder zur Geltung kommen, weil ohne die Erkenntniss des [erwähnten] Unterschiedes ein Verbrennen dieser Fehler [d. h. der hinterlassenen Eindrücke und der eben genannten Kraft] nicht eintreten kann.

"Die Ursache wird doch durch Niemand zum Wirken veranlasst; warum also bewirkt sie ¹) [die Materie nämlich] aus eigenem Antriebe aufs neue das Heraustreten ihres eigenen Verehrers, das doch Schmerzen verursacht?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

55. Wenn sie auch nicht zum Wirken veranlasst wird, so ist dies doch geboten wegen der Abhängigkeit von einem andern.

Wenn die Materie auch nicht zum Wirken veranlasst wird, d. h. wenn sie auch nicht angetrieben wird, nicht dem Willen eines andern unterworfen ist, so ,ist dies doch geboten', d. h. so ist doch das Wiederemporsteigen des in sie aufgegangenen berechtigt. Warum? ,Wegen der Abhängigkeit von einem andern', d. h. weil es die Bestimmung [der Materie] ist den Zwecken der Seele zu dienen. Der Sinn ist: um des Zieles der Seele willen. d h. um der unterscheidenden Erkenntniss willen, wird von der Materie der in sie aufgegangene wieder hinausgedrängt. Das Ziel der Seele und die andern [in Betracht kommenden Faktoren, d. h. die hinterlassenen Eindrücke und die im vorigen Commentar erwähnte Kraft] treiben [wie eben gesagt] die Materie nicht an, sondern sie sind [nur] die Veranlassungen für das Wirken der ihrem Wesen nach wirksamen [Materie]. Demnach wird die Selbständigkeit [derselben] nicht in Frage gestellt. In dem gleichen Sinne sagt ein Yogasûtra [4. 3]: "Die Veranlassungen treiben nicht die materiellen Grundformen an [sich umzugestalten]; sondern die Beseitigung der Scheidewand geht von ihnen aus, wie [das Oeffnen der Schleusen] vom Landmann." ,Die Beseitigung der Scheidewand [bedeutet hier] ,die Entfernung der Hindernisset.

[Der Verfasser] führt nun auch den Beweis dafür an, dass die Seele nach dem Aufgehen in die Materie [wieder aus derselben] emporsteigt:

56. Denn dieser wird allwissend und allmächtig. Denn dieser, d. h. wer in der vorangehenden Schöpfung in die Ursache aufgegangen ist, wird in der folgenden allwissend und

¹⁾ L. sa vor sva-tantra mit der v. l. und Aph. 258, Anm. 3.

allmächtig, d. h. Gott oder das Urwesen, da derselbe beim Aufgehen in die Materie die Würde [und Kraft] der Materie erlangen muss. Heisst es doch in der Schrift u. a.:

"In denjenigen Leib (*linga*) geht er verlangend sammt seinen Werken ein, auf den sein Sinn sich mit Begierde richtet."¹) [Brh. 4. 4. 6]. Das ist der Sinn.

"Dann ist aber doch die Gottesleugnung [in I. 92] unberechtigt!" Auf diesen [Einwand] antwortet [der Verfasser]:

57. Die Existenz eines solchen Gottes steht fest.

Die Existenz eines gewordenen Gottes (janyeçvara), d. h. einer [früher] in die Materie eingegangenen [und später aus ihr wieder emporgestiegenen Seele] wird von allen in gleicher Weise angenommen auf Grund von Schriftstellen, wie "Aus ihm, der alles wahrnimmt und alles weiss, dessen Askese aus Erkennen besteht, u. s. w." [Mund. 1. 1. 9. Der Einwand ist also von gar keiner Bedeutung]; denn nur der ewige Gott ist der Gegenstand der Controverse. Das ist der Sinn.

Oder es könnten auch diese beiden Sütras, "Denn dieser...."
[56] und das vorliegende, folgendermassen zu erklären sein").

[Der Verfasser] lehrt nun auch in dem Sütra Denn dieser [56], in welcher Weise [die Materie] von einem andern abhängig ist. Der Sinn [des Sûtra] würde [nach dieser Auffassung] sein: denn dieser', d. h. der andere [von dem die Materie abhängt], ist die Gesammtheit der Seelen, welche mit allen Erkenntnisskräften und mit allen Schaffenskräften ausgestattet ist 3), weil sie [obwohl an sich nicht wirkend, doch die Materie zum Wirken] durch das blosse Nahesein antreibt, gerade so, wie der Magnet [das Eisen durch die blosse Nähe anzieht]. Demnach 4) ist das Wirken der Materie, obschon sie nicht dem Willen eines andern unterworfen ist, nothwendig wegen des Naheseins derjenigen Seelen. welche ihr Ziel noch nicht erreicht haben, um eben dieser [Seelen] willen. - ,Damit ist aber doch die Gottesleugnung [in I. 92] unvereinbar!" Auf diesen [Einwand] antwortet [der Verfasser]: "Die Existenz eines solchen Gottes steht fest. Das würde [im Zusammenhange dieser Auffassung bedeuten: die Existenz eines Gottes, [dessen göttliche Macht] nur auf dem Nahesein [beruht], ist ja in Schrift- und Traditionsstellen allseitig anerkannt.

L. karmanaiti und nishaktam mit dem Texte der Upanishad, das letztere auch mit dem MS. — Das Citat wäre als Vers zu drucken gewesen.

L. mit dem MS. Athavá ,sa hít 'tyádi sútra-dvayam evam vyákhy eyam anstatt sútra-dvayam idam vyókhyáya; s. auch die v. l.

³⁾ Erklärt das sarva-vit sarva-karta des Sutra 56.

⁴⁾ L. tatha anstatt tada mit dem MS.

"Daumengross ruht die Seele in des Leibes Mitte; als Herr [als Gott] über das Vergangene und Zukünftige fürchtet sie ¹) dasselbe nicht." [Kath. 4. 12].

"Und alle Qualitäten schafft sie [d. h. die Urmaterie]; die Seele aber überschaut alle diese Qualitäten [nur], ohne einer Veränderung zu unterliegen²), als Herr [als Gott], wie ein unbetheiligter."

Diese und ähnliche Schrift- wie Traditionsstellen liefern den Beweis für die Existenz eines solchen Gottes.

Vom Anfang des zweiten Buches an bis hierher ist in verschiedenen Sütracomplexen die schöpferische Thätigkeit der Materie vollständig beschrieben worden. Von hier an ist zur Begründung [des Begriffes] der Erlösung das absolute Aufhören, das sogenannte "absolute Aufgehen" (atyanta-laya) der schöpferischen Thätigkeit der Materie zu Gunsten der Seele, welche die Erkenntniss erreicht hat, darzustellen. Um dieses [hinwiederum] zu begründen, lehrt [der Verfasser] zunächst ausführlich den Zweck des schöpferischen Wirkens der Materie, welcher im ersten Sütra des zweiten Buchs nur andeutungsweise behandelt war:

58. Die schöpferische Thätigkeit der Materie, obschon spontan, findet um eines andern willen statt, weil sie nicht der Geniesser ist, — wie das Kamel Safran trägt.

Wenn auch die schöpferische Thätigkeit der Materie durchaus spontan ist, so findet sie doch um eines andern willen, d. h. zum Zwecke des Genusses und der Befreiung eines andern, statt: wie das Kamel Safran für seinen Herrn trägt. Warum?3) "Weil sie nicht der Geniesser ist', d. h. weil sie ungeistig ist und deshalb weder geniessen noch befreit werden kann. Das ist der Sinn. Wenn [darauf Jemand einwendet:] In dem Satze Es dient zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich] freien [Seele] oder zum Zwecke der eigenen [II. 1] ist aber doch von dem schöpferischen Wirken [der Materie] gesagt, dass es auch zu ihren eigenen Zwecken diene?", [so erwidern wir:] Gewiss! indessen kommt das Wirken zu eigenen Zwecken nicht ohne das Wirken um der Seelen willen zu Stande. Denn der egoistische Zweck der Materie ist die Selbsterlösung von derjenigen Seele, deren Genuss und Befreiung [durch die Materie] bewirkt worden ist. Falls [uns der neue Einwand gemacht werden sollte:] , Wenn die Materie einem Diener vergleichbar ist [- so wird ja oft von euch Samkhyas gesagt -], wie kann

L. vijugupsate anstatt vibhur açuute mit der v. l., dem MS. und dem Texte der Upanishad.

L. avikriyah anstatt vikriyate mit der v. l. und dem MS.; gunan vikriyate bei Hall ist ein grammatisches Monstrum.

Da diese Frage sich nicht auf das Gleichniss, sondern auf den vorangehenden Satz bezieht, ist ein Interpunktionsstrich vor kuto zu setzen.

sie dann auch zum Zwecke des Leidens ihres Herrn wirken?*, [so antworten wir: Diese Bemerkung ist] nicht [richtig]; denn obwohl [die Materie] nur zum Zwecke der Freude [ihres Herrn, der Seele] thätig ist, muss doch das Leidentstehen, welches [dem Genuss der Freude] inhärirt; oder [kann man auch sagen: die Materie] ist einem schlechten Diener vergleichbar.

"Es ist aber doch unbegreiflich, dass die ungeistige Materie spontan schöpferisch wirken soll; denn die Erfahrung lehrt doch, dass ein Wagen oder dgl. nur durch die Bemühung eines andern in Thätigkeit [in Bewegung] kommt?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

59. Obwohl sie ungeistig ist, wirkt die Materie, gleichwie die Milch.

Gleichwie die Milch, ohne die Bemühung des Menschen zu erfordern, sich von selbst zu der Form des Quarkes umgestaltet, ebenso geht auch die Umwandlung der Urmaterie zu den Formen des "grossen" und der folgenden [Principien] ohne die Bemühung eines andern vor sich, obwohl [die Urmaterie] ungeistig ist. Das ist der Sinn. Mit dem Sütra "Wie die Kuh für das Kalb" [II. 37, zusammengestellt] bietet das vorliegende nicht eine einfache Tautologie; denn dort handelte es sich allein um die Organe; [auch passt für unsern Zusammenhang jener Vergleich nicht], weil Kühe beseelt [nicht ungeistig] sind 1).

[Der Verfasser] nennt nun unter Anführung eines zweiten Gleichnisses den Grund für den constatirten Thatbestand:

60. Oder gleichwie das Walten der Zeit u. s. w. 2), der Erfahrung entsprechend.

Oder gleichwie das Walten der Zeit u. s. w. steht das spontane Wirken der Materie fest auf Grund der Erfahrung. Das Walten der Zeit z. B. geht ganz spontan vor sich in der Weise, dass eine Jahreszeit vergeht, die andere kommt u. s. w.; geradeso darf auch das Wirken der Materie [beurtheilt] werden, da die

Der letzte Satz ist vermuthlich eine Polemik gegen Aniruddha's Commentar zu dem Sütra.

^{2) ,}U. s. w.' bedeutet etwa: Wie die Lotusblume von selbst aus dem Teiche emporwächst, wie die Samen überhaupt ihre Stätte finden und keimen, kurz alles derartige. Dies gehört zwar dem Wirken der Materie an, aber dasselbe gilt auch von dem Wechsel der Jahreszeiten, denn auch die Zeit ist nur eine Qualität der Materie (vgl. dik-kâlau prakṛter guṇa-vieshâv eva im Comm. zu II. 12). Der Paṇḍit machte folgende Bemerkung zur Erklärung des vorliegenden Gleichnisses: dṛs h t eshv acetana-vishayeshu yathâ karma-vyavasthā dṛshṭâ 'sti, tathā a dṛshṭâyâm prakṛtāv apy aṅgîkriyatām.

Theorie sich im Einklang mit der Erfahrung halten muss. Das ist der Sinn. 1)

"Trotzdem könnte aber doch, da die ungeistige (mûḍha = jaḍa) Materie keine solche bewusste Erwägung anstellen kann, wie 'dies ist mein Mittel um den Genuss [die Empfindung] u. s. w. [hervorzubringen]', ihr Wirken manchmal auch gar nicht eintreten und [manchmal] einen verkehrten Weg einschlagen?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

Von Natur wirkt sie, nicht aus Vorsatz, gleichwie ein Diener.

Gleichwie die festgesetzte und nothwendige Aufwartung eines vorzüglichen Dieners bei seinem Herrn "von Natur", d. h. nur wegen der Anlage (samskåra) [des ersteren] von Statten geht, nicht aber in der Absicht einen eigenen Vortheil zu gewinnen, ebenso wirkt auch die Materie nur vermöge ihrer Anlage. Das ist der Sinn.

62. Oder wegen der Anziehung von Seiten des Werkes, weil dieses anfanglos ist.

Das Wort ,oder hat hier den Zweck [den angeführten Grund mit der Erklärung in dem vorigen Sütra] zu combiniren, [nicht aber, dem Lernenden die Wahl zwischen den beiden Auffassungen zu lassen]. Weil das Werk anfanglos ist, deshalb ist auch wegen der Anziehung von Seiten der Werke das Walten der Materie nothwendig und regelrecht vertheilt. Das ist der Sinn.

Da nun hiermit festgestellt ist, in welcher Weise die schöpferische Thätigkeit der Materie spontan um eines andern willen ²)
vor sich geht, folgt, dass, nachdem der Zweck des andern erreicht
ist, [auch] die Erlösung spontan mit dem Aufhören [des Wirkens]
der Materie eintritt. Dies lehrt [der Verfasser] in dem Sütracomplex [praghattaka ³), 63—72].

63. In Folge der unterscheidenden Erkenntniss hört die schaffende Thätigkeit der Materie auf, gleichwie die des Kochs beim Kochen.

Wenn man die Seele als etwas [von der Materie] verschiedenes erkannt hat und in Folge dessen durch die höhere Gleichgiltigkeit (para-vairāgya) das Ziel der Seele erreicht ist, so hört die schaffende Thätigkeit der Materie auf, gleichwie nach der

¹⁾ Das MS. giebt den Comm. zu diesem Sûtra mit demselben Wortlaut wie die v. 1.

L. parartham svalah anstatt pararthatah mit der v. l. und dem MS.
 Vgl. S. 21 Anm. 2.

Vollendung des Kochens die Arbeit des Kochs aufhört. Das ist der Sinn. Dieses [Einstellen der Thätigkeit von Seiten der Materie] wird 'absolutes Aufgehen' (âtyantika-pralaya) genannt. In demselben Sinne sagt auch die Schrift:

"In Folge des Meditirens über diese [Seele], in Folge der Concentration (yojana) erscheint die Wahrheit, und auf Grund dessen tritt weiterhin schliesslich das Authören der gesammten Mäyä ein." [Çvet. 1.10]. 1)

"Demnach sollte sich aber doch, da die schöpferische Thätigkeit der Materie aufhört, sobald die Erkenntniss des [eben erwähnten] Unterschieds in dem Upådhi [d. h. in dem Urtheilsorgan] einer einzigen Seele entstanden ist, die Erlösung Aller ergeben?" Darauf entgegnet [der Verfasser]:

64. Der andere bleibt wie die andern, durch ihren Fehler.

"Der andere" dagegen, d. h. wer der unterscheidenden Erkenntniss entbehrt, bleibt ,wie die andern', d. h. wie die Gebundenen, mit der Materie [vereinigt]. Warum? ,Durch ihren Fehler, d. h. [nicht etwa durch die Schuld der Seele, sondern] nur durch ihren, nämlich der Materie Fehler, womit [die Thatsache] bezeichnet ist, dass [die Materie] der betreffenden Seele nicht zur Erreichung ihres Zieles verholfen hat. Das ist der Sinn. Dasselbe ist in einem Yogasûtra [2. 22] ausgesagt: "Wenn auch [die Materie] aufgehört hat für denjenigen, der sein Ziel erreicht hat, zu existiren, so ist sie doch nicht [absolut] zu nichte geworden, weil sie [noch allen] anderen ausser jenem gemeinsam angehört." Demnach bezieht sich das in dem vorigen Sûtra erwähnte Aufhören [des Wirkens] der Materie nur auf diejenige Seele, welche die unterscheidende Erkenntniss besitzt. Das ist gemeint. Auch die [dort citirte] Schriftstelle über die "gesammte Mâyâ" [Cvet. 1. 10] ist nur als auf den erkennenden bezüglich zu verstehen, weil sie gleichbedeutend ist mit der [andern, im Commentar zu I. 149 angeführten] Schriftstelle "die Ziege * [Cvet. 4. 5].

[Der Verfasser] nennt nun das Resultat des Aufhörens der schöpferischen Thätigkeit:

65. Die Unabhängigkeit der beiden oder der einen von beiden ist die Befreiung.

Die Unabhängigkeit (audâsînya) 'der beiden', der Materie und der Seele, von einander, d. h. ihr Fürsichalleinsein, mit andern Worten: die Trennung der einen von der andern, ist die Befreiung, die Isolirung²). Oder [wenn man sich an den zweiten

¹⁾ Das Citat wäre in der Ausgabe als Vers zu drucken gewesen.

²⁾ L. kaivalyam hinter apavargah mit der v. l. und dem MS.

Ausdruck des Sûtra ,der einen von beiden' hält], ist nur die Isolivung der Seele [zu verstehen]; denn dass dieselbe [in der That] das Ziel der Seele [und nicht der Materie] ist, erkennt man aus [dem Wunsche] "Möge ich erlöst sein". Das ist der Sinn.

[Der Verfasser giebt nun ein Gleichniss dafür, dass die Materie, wenn sie sich auch von einer Seele abgewendet hat, doch noch für die anderen Seelen wirkt 1):

66. Auch [verharrt sie] in der Beeinflussung des andern durch das Schaffen, gleichwie die Schlange nicht aufhört für denjenigen, welchem die wahre Natur des Strickes noch nicht klar geworden ist. 2)

Gleichwie die [Vorstellung der] Schlange, wenn sie auch aufgehört hat mit Bezug auf den erkennenden zu wirken, doch nicht davon absteht denjenigen, welchem die wahre Natur des Strickes noch nicht klar geworden ist, durch das Schaffen von Fureht und ähnlichen [Empfindungen] zu beeinflussen, geradeso steht auch die Materie, obschon sie aufgehört hat für die Seele, welche im Besitz der Erkenntniss ist, zu wirken, doch nicht von der Beeinflussung des anderen', d. h. des nicht-erkennenden, durch das Schaffen des Urtheilsorgans und der übrigen Dinge ab. Das ist der Sinn. Auch wenn man [in dem Sûtra virajyate statt virato] liest ,sie entsagt [nicht der Beeinflussung . . .]", bedeutet ,entsagen' ,sich abwenden'.

Die Materie wird [hier] mit einer Schlange verglichen, weil man [im empirischen Zustande die Vorstellung der Materie] fälschlich auf die, [hier] mit einem Stricke verglichene Seele überträgt. Einige einsichtslose Menschen, angebliche Vedantisten [die Anhänger (ankara's), welche nicht erkennen, dass der Sinn solcher [geläufigen] Gleichnisse wie von dem Strick und der Schlange [oder von dem Perlmutter und dem Silber] in dieser Richtung zu suchen ist, setzen die Materie einem absoluten Nichts (atyanta-tuccha) oder einem nur in der Vorstellung existirenden Dinge (mano-matra)

¹⁾ Für diese Einleitung, sowie für die drei ersten Zeilen des Commentars zu Sûtra 66 acceptire ich den Text, welchen Hall in der v. l. auf S. 13 oben abgedruckt hat und welchen auch mein MS bietet. Die Uebersetzung des von Hall für die Ausgabe gewählten Textes liefert Aph. 266-268, allerdings mit einer argen Missdeutung des letzten Passus der Einleitung zu Sütra 66. Derselbe ist vielmehr folgendermassen zu übersetzen: "Denn die Erfahrung lehrt, dass auch durch diejenigen Dinge, welche der erlösten Seele [so lange sie gebunden war, zum Genusse] dienten, d. h. durch Erde u. s. w., etwas geschaffen wird, was einer andern [Seele] zum Genusse gereicht; (die Erde z. B. erzeugt Spelse u. dgl.),"

²⁾ Als Text dieses in den Handschriften durch verschiedene Abweichungen entstellten Sütra ist der folgende zu wählen: anya-srshty-uparage pi na virato 'prabuddha-rajju-tattvasyevo 'ragah. Vgl. die Anmerkungen Aph. 267, 268.

gleich. Der Inhalt der Schrift und Tradition ist [jedoch] auf Grund dieses Gleichnisses, wie es von den die Realität der Materie behauptenden Sâmkhyas gedeutet wird, zu verstehen 1).

Dieser Thatbestand gilt [aber] nicht bloss deshalb, weil auf ihn das [angeführte] Gleichniss passt, sondern 2)

67. Auch wegen der Verbindung mit dem Werk, welches die Veranlassung ist.

Auch wegen der Verbindung mit dem Werk, welches die Veranlassung für die schöpferische Thätigkeit ist, schafft [die Materie] für die anderen Seelen [welche noch nicht erlöst sind]. Das ist der Sinn.

"Da nun alle Seelen ohne Unterschied [der Materie] gleichgiltig gegenüberstehen sollen, insofern sie nichts [von ihr] beanspruchen, welcher Faktor ist dann dafür bestimmend, dass die Materie für die eine Seele wirkt und 3) ihr Wirken für die andere einstellt? Das Werk kann ja nicht [dafür] bestimmend sein; denn es fehlt hinwiederum 4) etwas, das dafür bestimmend sein könnte, welches Werk dieser und welches jener Seele angehört." Diesem [Einwand] gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

68. Trotz der Gleichgiltigkeit ist die Nichtunterscheidung die Veranlassung für die Dienstleistung der Materie.

Trotz der Gleichgiltigkeit der Seelen [gegen die Materie] thut die letztere Dienst bei den Seelen — durch Ausübung der schöpferischen Thätigkeit u. s. w. [d. h. dadurch, dass sie den Seelen die Objekte des Genusses darbietet und dass sie zuweilen die Erlösung einer Seele bewirkt] — einfach deshalb, weil sie nicht die Unterscheidung macht "dies ist mein Herr, dies bin ich." Das ist der Sinn. Demnach liegt der [von dem Opponenten vermisste] bestimmende Faktor darin, dass die Materie nur für diejenige Seele wirkt, der als ununterschieden (avivicya) sich zu zeigen [bei ihr] die Disposition 5) obwaltet. Das ist gemeint.

"Da das Wirken die Natur [der Materie] ist, wie soll dasselbe aufhören können, selbst wenn die Unterscheidung eingetreten ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

Hier schliesst der Comm. zu S
ütra 66; der Rest ist Einleitung zum folgenden S
ütra.

²⁾ kim tu ist mit der v. l. und dem MS. hinzuzufügen.

L. ca hinter prati mit der v. l. und Aph. 270, Anm. 2.
 L. atrâpi mit der v. l., dem MS. und Aph. a. a. O.

D. h. die Disposition zum Nichtwissen im Innenorgan, welches ja ein Produkt der Materie ist.

69. Gleichwie eine Tänzerin hört sie auf, obwohl sie gewirkt hat, weil ihr Zweck erfüllt ist.

Nur um der Seele willen ist es der Materie von Natur eigen zu wirken, aber nicht an und für sich (sâmânyena). Darum ist es berechtigt, dass die Materie aufhört [thätig zu sein], obwohl sie gewirkt hat, sobald ihr Zweck erfüllt, d. h. das Ziel der Seele erreicht ist¹); gleichwie eine Tänzerin, welche für die Zuschauer thätig gewesen ist, damit diese einen Tanz ansehen können, aufhört, wenn derselbe zu Ende ist. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] nennt nun einen anderen Grund für dieses Aufhören:

70. Auch naht die Materie nicht mehr, wenn ihre Fehler erkannt sind, gleichwie eine Frau aus guter Familie.

Auch schämt sich die Materie, wenn ihre 2) Fehler, die darin bestehen, dass sie sich umgestaltet, dass sie leidvoll ist u. dgl., von einer Seele wahrgenommen sind, und naht dieser Seele nicht wieder; "gleichwie eine Frau aus guter Familie", d. h. in derselben Weise wie eine Frau aus guter Familie sich schämt, wenn sie merkt "Von dem Gatten ist mein Fehler erkannt" und dann nicht ihrem Gatten naht. Das ist der Sinn. Dieser Gedanke ist im Nåradiya ausgesprochen:

"Die Materie, welche, obwohl der Umgestaltung unterliegend, aus Thorheit doch lange Zeit genossen wird ⁵), weil sie aus den Constituenten besteht, die wendet sich gleichsam beschämt ab, wenn ihre Fehler erkannt sind."⁴)

Das gleiche ist auch in Karika [61] gesagt:

"Nichts zartfühlenderes giebt es meiner Meinung nach, als die Materie, die sich nach der Wahrnehmung "Ich bin erkannt" nicht wieder dem Blicke der Seele aussetzt."

"Wenn nun aber das Wirken der Materie um der Seele willen stattfindet, so ist die letztere doch der Veränderung durch das Gebundensein und durch die Erlösung ausgesetzt?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

L. *samapti-rape mit der v. l., dem MS. und Aph. *272, Anm. 1.
 Es ist wohl prakteh hinter purushena mit der v. l. und dem MS. einzuügen.

³⁾ L. bhukta anstatt muktva mit dem MS.

⁴⁾ Wie Herr Prof. Jolly die Güte gehabt hat mir mitzutheilen, findet sich weder dieser Vers, noch der im Comm zu III 80 direkt auf die N\u00e4radiyasmrti zur\u00fcckgef\u00fchrte, in jenem Gesetzbuch und \u00e4benso wenig in den Texten, welche in sp\u00e4teren Gesetzb\u00fcchern und Commentaren dem N\u00e4rada zugeschrieben werden. M\u00fcglicher Weise steht unser Vers im Brhann\u00e4radaya Pur\u00e4na, jedoch nicht in dem Theile, der bis jetzt in der Bibl. Ind. ver\u00fcfentlicht ist.

 Nicht schlechthin gehören Gebundensein und Erlösung der Seele an ohne die Nichtunterscheidung.

Es gehören Gebundensein und Erlösung, d. h. die Verbindung mit — und die Trennung von — dem Schmerz, der Seele nicht "schlechthin", d. h. in Wirklichkeit an, sondern nur in der unten im vierten Sütra [von hier an, d. h. in Sütra 74] 1) beschriebenen Art und Weise in Folge der Unterscheidung. Das ist der Sinn.

In Wahrheit aber gehören Gebundensein und Erlösung, wie sie beschrieben wurden, nur der Materie an. Dies lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

72. Der Materie [gehören sie] unmittelbar, weildiese dem Contakt unterliegt, gleichwie das Vieh.

Der Materie allein [d. h. dem Innenorgan] gehören Gebundensein und Erlösung "unmittelbar", d. h. in Wirklichkeit an, wegen des Schmerzes [der der Materie eigen ist], "weil diese dem Contakt unterliegt", d. h. weil sie mit dem Verdienst und den anderen Dingen") behaftet ist, welche den Schmerz herbeiführen [nämlich noch mit der Schuld und den hinterlassenen Eindrücken]; "gleichwie das Vieh", d. h. in derselben Weise wie das Vieh, weil es mit dem Strick gefesselt wird, des Gebunden- und Erlöstseins theilhaft ist. Das ist der Sinn. Dasselbe wird in Kärikä [62] ausgesagt:

"Darum fürwahr ist die Seele weder gebunden noch erlöst noch auch auf der Wanderung begriffen b; die Materie [allein], welche zu den verschiedenen [Seelen] in Beziehung tritt, wandert, ist gebunden oder erlöst."

Die Befreiung [aber], welche in dem Sûtra [III. 65] "Die Unabhängigkeit der beiden oder der einen von beiden ist die Befreiung" auch 6) der Seele zugeschrieben wurde, ist nur die Beseitigung des scheinbaren Schmerzes, d. h. des Reflexes [den das schmerzvolle Innenorgan auf die Seele wirft].

"Durch welche unter den Qualitäten — d. h. den acht Zuständen — des Innenorgans [wird] nun das Gebundensein 7) und

4) Füge hier paçuvat mit der v. l. und dem MS. ein.

¹⁾ Es ist bei der Zählung Sütra 71 mitgerechnet; vgl. S. 209 Anm. 3.

L. āñjasyena vor tatteato mit der v. l. und dem MS.
 Aph.³ 274: by the habits etc!

⁵⁾ Die erste Zeile dieser K\u00e4rik\u00e1 welst in den Ausgaben verschiedene Varianten auf.

 ⁶⁾ L. api hinter purushasya mit der v. l. und dem MS.
 7) L. buddher ye bhâvâshtaka-rûpâ gunâs tatra kair bandhah mit der v. l. und dem MS.

durch welche die Erlösung [bewirkt]? Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

73. Auf sieben Arten bindet sich die Materie, gleichwie die Seidenraupe, auf eine Art erlöst sie sich. (vgl. Kårikå 63).

Auf sieben Arten, d. h. durch [diejenigen unter] ihren Eigenschaften 1), welche den Schmerz bewirken, nämlich durch Verdienst, Gleichgiltigkeit 2), übernatürliche Kraft, Verschuldung, Nichtwissen, Nicht-Gleichgiltigkeit und Nichtbesitz der übernatürlichen Kraft bindet [umstrickt] die Materie sich mit Schmerz; "gleichwie die Seidenraupe", d. h. in derselben Weise wie die Seidenraupe sich mit einem selbstgefertigten Gehäuse umstrickt. Und dieselbe Materie erlöst sich von dem Schmerz auf eine Art, d. h. einzig und allein durch die Erkenntniss. Das ist der Sinn.

"Wenn [in Sûtra 71] gelehrt wurde, dass Gebundensein und Erlösung aus der Nichtunterscheidung [stammen], so ist dies aber doch nicht richtig; denn die Nichtunterscheidung wird weder gemieden noch erstrebt, vielmehr wird im täglichen Leben nur der Schmerz als solcher gemieden und nur sein Gegentheil, die Freude sowie [die Mittel zur Freude] als solche erstrebt. [Wenn man das] anders [hinstellt], macht man sich eines Widerspruchs gegen die Erfahrung schuldig." Diesem Einwand gegenüber legt [der Verfasser] selbst das im vierten Sûtra [von hier an rückwärts gerechnet, d. h. in Sûtra 71] gesagte klar:

74. Die Nichtunterscheidung ist die Veranlassung; [also besteht] kein Widerspruch gegen die Erfahrung.

Es war oben nur gesagt, dass die Nichtunterscheidung die Veranlassung für das Gebundensein und die Erlösung der Seelen sei, aber nicht, dass die Nichtunterscheidung diese beiden [Zustände] darstelle; darum [liegt in unsrer Erklärung] kein Widerspruch gegen die Erfahrung. Das ist der Sinn. Dieses ist auch in [verschiedenen] Sütras des ersten Buches [56, 58 und sonst] deutlich ausgesprochen. Aus der Nichtunterscheidung als der Veranlassung folgt die Verbindung der Materie und der Seele; das Reflektiren des aus dieser Verbindung hervorgehenden, der Materie [d. h. dem Innenorgan] angehörigen Schmerzes in der Seele allein ist das Schmerzempfinden oder das Gebundensein [der Seele] an

¹⁾ L. sva-dharmair mit der v. l. und dem MS.

²⁾ Die Gleichgiltigkeit gegen die Erscheinungswelt ohne die unterscheidende Erkenntniss bewirkt der Meinung der Samkhyas zufolge, dass die Seele nach dem Abschluss dieser Existenz in die Materie aufgeht und bei Beginn einer neuen Weltperiode als Gott wieder aufersteht. Vgl. den Comm. zu III. 56.

den Schmerz 1); das Aufhören dieses [Reflektirens] allein ist das Ziel der Seele, d. h. die Erlösung.

Hiermit ist in den beiden Büchern [II und III] ausführlich dieser Unterschied festgestellt (v.vecitam): Jede Veränderung von der ersten Schöpfung an bis zur definitiven Auflösung [des Universums] gehört einzig und allein der Materie und ihren Modifikationen 2) an; die Seele aber ist unveränderlich, allgegenwärtig (pûrna = vibhu) und reines [objektloses] Denken. Von den Mitteln, durch welche diese Unterscheidung zu Stande kommt, nennt [der Verfasser zuerst] als das hauptsächliche das Studium:

75. Aus dem Studium der Principien, aus dem Aufgeben mit "Nicht so! Nicht so!" ergiebt sich die Unterscheidung.

Durch das Studium der Principien, d. h. durch das in der Vorstellung "Nicht so! Nicht so! sich äussernde Aufgeben des auf die ungeistigen Dinge bis hinauf zur Urmaterie gerichteten Subjektivirungswahns") kommt die Unterscheidung zu Stande. Alles andere, [was sonst zur Erzeugung der unterscheidenden Erkenntniss anempfohlen wird], bildet nur die Hilfsmittel zu dem [hier beschriebenen] Studium. Das ist der Sinn. Denselben Gedanken spricht auch die Schrift u. a. mit folgenden Worten aus: "Hierauf folgt die Unterweisung [über die Seele: "Sie ist] nicht so, nicht so"; denn etwas höheres als dieses "[sie ist] nicht so" giebt es nicht" [Brh. 2. 3. 6], "Dieses Selbst ist nicht so, nicht so" [cf Brh. 3. 9. 26; 4. 2. 4; 4. 4. 22; 4. 5. 154)].

"Wenn mit Bezug auf diese beschriebenen Dinge, die der Veränderung unterliegen, von der unentfalteten [Urmaterie] an bis herunter zu den unterschiedenen⁵) [groben Elementen, s. III. 1] die Erkenntniss obwaltet, dass der Geist und das nicht-geistige verschieden seien, so heisst das "Erkenntniss"." [Matsya-Purāṇa].

[Diese Erkenntniss ist des näheren bei Manu 6. 76-78 beschrieben] wie folgt:

Die Lesart des MS. duhkha-bandhas ist dem ⁰sambandhas der Ausgabe vorzuziehen, weil der Zusammenhang das Vorkommen der beiden technischen Ausdrücke bandha und moksha in diesem Satze erfordert.

Selbst den Druckfehler vakårånåm für vikårånåm hat Jivananda nachgedruckt!

³⁾ Gemeint ist das Aufgeben der Vorstellungen: Meine Seele (mein Ich, mein Selbst) ist kein grobes Element, kein feines Element, kein Sinn, nicht Subjektivirungsorgan, nicht Urtheilsorgan, nicht Urmaterie,

⁴⁾ An den vier Stellen steht atma hinter neti neti. — Dieses zweite Citat ist von dem ersten durch eine Interpunktion in der Ausgabe zu trennen.

L. avyaktâdye viçeshânte mit dem MS. und dem Sâmkhyasâra, woselbst zu Anfang des zweiten Buchs dieser Vers mit Angabe der Provenienz steht.

⁶⁾ Die beiden ersten Verse stehen auch Mbh. 12. 12463, 12464.

"Man gebe diese Wohnstätte der Elemente [gleichzeitig 'die Behausung böser Geister'] auf [d. h. den Körper, der mit einem Hause zu vergleichen ist], dessen Pfosten die Knochen sind, durch Sehnen verbunden, dessen Tünche Fleisch und Blut ist, das mit Leder überzogen, übelriechend, voll Harn und Koth, von Alter und Sorge heimgesucht, der Sitz der Krankheiten, schadhaft, schmutzig [rajasvala, gleichzeitig 'voll von Leidenschaften'] und hinfällig 1) ist."

"Wenn man diesen Körper aufgiebt so, wie ein [entwurzelter] Baum das Flussufer oder wie ein Vogel den Baum [verlässt], ist man von einem

gefährlichen Ungethüm befreit."

Das gleiche ist auch in Kârikâ [64] ausgesagt:

"So entsteht aus dem Studium der Principien die abschliessende, geläuterte, weil irrthumslose, absolute Erkenntniss "Ich bin nicht; nichts ist mein; [das] ist nicht Ich"."

"Ich bin nicht' soll das Thätersein des Selbstes negiren, "nichts ist mein' den inneren Zusammenhang [des Selbstes mit irgend etwas], "[das] ist nicht Ich' die Identität [des Selbstes mit der Materie]. Zu "absolute' sind [die voranstehenden Worte] "geläuterte, weil irrthumslose' die Erklärung; gemeint ist [diejenige Erkenntniss], welche nicht zu Zeiten [aufs neue] durch einen Irrthum unterbrochen wird "). Auf diese Absolutheit [der Erkenntniss] ist mit dem Worte "ergiebt sich [als Endresultat] (siddhi) in [unserem] Sütra hingewiesen; denn aus den Yogasütra [2. 26] "Die ununterbrochene Erkenntniss des Unterschiedes ist das Mittel zur Befreiung" folgt, dass nur eine solche Erkenntniss die Ursache der Erlösung ist.

[Der Verfasser] nennt nun eine hinsichtlich des Eintretens der unterscheidenden Erkenntniss herrschende Verschiedenheit:

76. Wegen des Unterschieds der befähigten giebt es kein Gesetz.

Weil ein Unterschied in Betreff der befähigten besteht, je nachdem dieselben gering oder [mittelmässig oder hervorragend befähigt] sind, giebt es, mag auch das [erwähnte] Studium geübt werden, kein Gesetz, dem zufolge schon in dieser Existenz die unterscheidende Erkenntniss eintreten müsse. Das ist der Sinn. Darum verschaffe man sich die höchste Befähigung [zur Erreichung jener Erkenntniss] durch intensives Studium. Das ist gemeint.

Nur durch die Steigerung der Unterscheidung auf das höchste Mass (viveka-nishpatti) 3) errettet man sich [aus dem Meere der

L. anityam ca statt asannishtham mit dem Texte des Manu und des Mbb.

L. antarântarâ viparyayenâ 'viplutam ity arthali mit der v. l. und dem MS.

³⁾ Vgl. upásaná-nishpatti im Comm. zu III. 29.

Schmerzen, aber] auf keine andere Art. Dies lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

77. Weil die verscheuchten wiederkehren, folgt Leiden auch aus der mittelmässigen Unterscheidung.

Wenn auch nach der einmaligen unmittelbaren Erschauung des Selbstes auf Grund derjenigen Concentration, bei welcher das Bewusstsein erhalten bleibt (samprajnata-yoga), eine Seele sich im Zustande der mittelmässigen Unterscheidung befindet 1), d. h. eine mittelmässige Unterscheidung erreicht hat, so kehren doch die zwar [für den Augenblick aus der Seele] verscheuchten 2) Schmerzen und [Sorgen] wegen des früheren Werks, dessen Kraft zu wirken begonnen hat, in der Form des Reflexes in die Seele zurück, und dadurch entsteht [weiteres] Leiden. Das ist der Sinn. Die Steigerung der Unterscheidung auf das höchste Mass dagegen tritt nur in Folge derjenigen [Concentration] ein, bei welcher das Bewusstsein vergangen ist (asamprajñâta) und aus welcher es kein Auferstehen giebt; darum findet, wenn diese [Steigerung] erzielt ist, kein Leiden [mehr] statt. Um dies zu lehren, ist [im Sûtra] aus der mittelmässigen Unterscheidung gesagt. Die geringe Unterscheidung' aber ist nichts anderes als das Hören, Ueberlegen und Meditiren vor der unmittelbaren Erschauung [der Wahrheit]. Dies ist die Verschiedenheit [der drei Stufen der unterscheidenden Erkenntniss].

78. Und der bei Lebzeiten erlöste.

Auch der bei Lebzeiten erlöste befindet sich nur im Zustande der mittelmässigen Unterscheidung. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] nennt nun den Beweis dafür, dass solche bei Lebzeiten erlöste existiren:

79. Das folgt daraus, dass es unterwiesene und Unterweiser giebt.

Die Existenz bei Lebzeiten erlöster folgt daraus, dass es, wie wir aus den Lehrbüchern erfahren, in Bezug auf die Unterscheidung Schüler und Lehrer giebt. Das ist der Sinn. Denn nur ein bei Lebzeiten erlöster kann [in dieser Sache] Unterweiser sein.

80. Und die Schrift.

Auch die Schrift 3) zeugt für die Existenz bei Lebzeiten erlöster an solchen Stellen wie:

Jivånanda hat das (im Druckfehlerverzeichniss von Hall's Ausgabe in madhya-vivekavasthe verbesserte) unsinnige ⁰vastho doch wieder abgedruckt

D. h. als der Seele nicht angehörig erkannten.
 L. grutir api mit der v. l. und dem MS.

"Durch die Weihe [zum Asketen] wird der Mensch erlöst, bleibt [aber] trotz der Erlösung im Leibesleben; auch der Topf dreht sich noch, obschon [von der Thonmasse] abgeschnitten, auf der Mitte der Töpferscheibe stehend fort."

"Brahman seiend geht er in Brahman ein" [Brh. 4. 4. 6; Nrs. Tâp. 2. 1. 5] u. s. w. Auch die Nâradiyasmrti sagt: 1)

"Wer in Folge früher geübten Studiums für kein Geschäft mehr weltliche") oder geïstliche Interessen hat, wer weder Gutes noch Böses mehr thut und zur Allseele geworden ist, der heisst 'bei Lebzeiten erlöst'.

"Könnte denn aber nicht Jemand auch durch das blosse Hören zum Unterweiser werden?" Darauf antwortet [der Verfasser im verneinenden Sinne]:

81. Sonst hätten wir eine Tradition [die einer Reihe] von Blinden [gleich wäre].

Sonst, d. h. wenn auch ein Mann von geringer Unterscheidungskraft, [nur weil er die richtige Lehre hat vortragen hören], Unterweiser sein könnte, würde [diese Lehre] zu einer Tradition werden, [welche einer Reihe] von [sich gegenseitig führenden] Blinden [andha-paramparâ, vergleichbar wäre]. Das ist der Sinn. Wenn Jemand das Wesen des Selbstes ohne es ganz vollständig zu kennen, lehrte, so würde er hinsichtlich dieses oder jenes Theiles wegen des eignen Irrthums wiederum seinen Schüler in Irrthum versetzen, dieser wieder einen andern und dieser wieder einen andern; — auf solche Weise entsteht eine [Tradition, die einer] Blindenreihe [gleich ist].

"Wie aber kann das Leben fortdauern, wenn die Vernichtung der Werke durch die Erkenntniss eingetreten ist?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

82. Vergleichbar dem Schwingen der Scheibe hält er den Körper fest.

Gleichwie *), auch wenn der Töpfer seine Thätigkeit eingestellt, die Scheibe in Folge des durch die frühere Thätigkeit gegebenen Anstosses von selbst noch einige Zeit lang fortschwingt, ebenso verharrt nach [dem Eintreten] der Erkenntniss, trotzdem dann keine [weiteren] Werke entstehen, in Folge des Antriebs [früherer] Werke, deren Kraft zu wirken begonnen hat, der bei Lebzeiten erlöste [in seiner leiblichen Existenz], indem er den handelnden *) Körper festhält. Das ist der Sinn.

Wie sehon in Anm. 4 auf S. 242 bemerkt, findet sich dieser Vers nicht in der N\u00e4radiyasmrti, welche \u00fcberhaupt gar nichts philosophisches enth\u00e4lt. Er muss also in einer andern Recension des N\u00e4rada gestanden haben.
 L. lokyo mit dem MS.

³⁾ L. yatha vor svayam mit der v. 1. und dem MS.

⁴⁾ D. h. sieh wesentlich nur noch durch den Bettelgang bethätigenden.

.Wie aber kann der Körper festgehalten werden, wenn durch die Ursache der Erkenntniss, d. h. durch diejenige Concentration, bei welcher das Bewusstsein erhalten bleibt (samprajnata-yoga) die Anlage (vasana) zum Genuss [der Früchte des früheren Thuns] und [zum Handeln] vernichtet ist? Man darf doch nicht sagen: Welchen Beweis giebt es denn dafür, dass die Concentration diese Anlage Soder die hinterlassenen Eindrücke, welche die Anlage darstellen, samskåra = våsanå] bezwinge? Denn [diese Thatsachel folgt aus dem Yogasûtra [3. 97: Diejenige Modifikation [des Innenorgans], bei welcher [die Affektionen] unterdrückt werden, . . . besteht darin, dass die Eindrücke des empirischen Daseins [durch die Concentration] bezwungen werden und dass die Eindrücke [jenes Zustands] der Unterdrückung hervortreten* und ferner aus der alltäglichen Wahrnehmung, dass die, eine geraume Zeit andauernde Einwirkung von Seiten neuer Obiekte diejenigen Eindrücke überwältigt 1), welche andere [ältere] Objekte hinterlassen haben." Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

83. Dieses wird durch ein Minimum von Eindrücken veranlasst.

Dieses Festhalten des Körpers [von Seiten eines bei Lebzeiten erlösten] wird [selbst noch] durch einen kleinen Rest der Eindrücke veranlasst, welche von den Objekten hinterlassen sind und das Festhalten des Körpers bedingen. Das ist der Sinn. Zu diesem Zwecke (atra) ist nicht das Vorhandensein der Eindrücke des Nichtwissens 2) erforderlich, weil das Nichtwissen nur veranlasst, dass die [Früchte der] Werke, d. h. Geburt sowie [Geniessen und Leiden], anfangen heranzureifen; denn so ist dies von Vyasa im Yoga-Commentar [2. 3] dargestellt, und [ausserdem] haben wir dafür das [Zeugniss des] Nyâya[sûtra 3. 1. 25] "Denn bekanntlich wird nichts leidenschaftsloses geboren" (vgl. S. 59). Nicht aber [veranlasst das Nichtwissen] auch den Genuss [der Frucht] derjenigen Werke, deren Resultat bereits zu wirken begonnen hat. Derjenige Genuss' dagegen, für welchen nothwendig das Nichtwissen [d. h. die Verwechslung des Selbstes mit dem Körper] erforderlich ist und welcher sich als eine Art von Bemühung [d. h. als das Sichabmühen im weltlichen Treiben] darstellt, findet sich allein bei den verblendeten [Kindern der Welt]; den bei Lebzeiten erlösten dagegen ist nur noch, wie vorher gesagt, ein Scheingenuss eigen 3). Wenn aber ein gewisser angeb-

öbhibhávakatayá, im Druckfehlerverzeichniss in öbhibhávakatáyá verbessert, ist trotzdem von Jivánanda nachgedruckt
 L. avidyá-samskárasya mit der v. l. und dem MS.

³⁾ Denn wenn auch der bei Lebzeiten erlöste noch von andern Kleidung und Nahrung empfängt, so ist es ihm doch absolut gleichgiltig, ob dies wirklich geschieht oder nicht.

licher Vedantist 1) [Çankara zu den Brahmasütras 4. 1. 15] 2) behauptet, dass auch bei dem lebend-erlösten noch ein Minimum von Eindrücken des Nichtwissens bestehen bleibe, so ist dies nicht richtig, weil [in dem Falle] die Möglichkeit gegeben wäre, dass [aufs neue] Verdienst und Schuld entstehen und dass [die Lehre von der Wahrheit] zu einer Tradition unter Blinden werde, auch weil es völlig zwecklos ist, das Vorhandensein dieses Minimum von Eindrücken des Nichtwissens anzunehmen. Dieser Gegenstand ist ausführlich in [unserem] Commentar zur Brahmamimamså behandelt.

[Der Verfasser] resumirt nun den Inhalt der Lehrsätze des Systems:

84. Wenn in Folge der Unterscheidung der Schmerz bis auf den letzten Rest zu Ende ist, hat man das Ziel erreicht³); durch nichts anderes — durch nichts anderes.

Wenn in Folge des beschriebenen Eintretens der Unterscheidung vermittelst der höheren Gleichgiltigkeit (para-vairägya) alle Affektionen unterdrückt sind und damit sämmtlicher Schmerz bis auf den letzten Rest, d. h. der aufgehobene [als illusorisch erkannte] mitsammt dem nicht-aufgehobenen [d. h. demjenigen, der unter andern Umständen in Zukunft eintreten müsste], zu Ende ist, dann allein hat die Seele ihr Ziel erreicht. "Durch nichts anderes" bedeutet: auch [nicht] durch die Erlösung bei Lebzeiten noch [durch Meditation, Versenkung oder dgl.].

Die Wiederholung der Worte ,durch nichts anderes' bezeichnet das Ende des Buches

"[Jede Modifikation] bis hinauf zu dem absoluten Aufgehen ist ein Produkt der unentfalteten [Urmaterie], nicht des Selbstes. Hier ist mit Bezug darauf die Unterscheidung als das Mittel zur höheren Gleichgiltigkeit verkündet."

> Hier schliesst in dem von Vijñânabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Sâmkhyapravacana das dritte, über die Gleichgiltigkeit handelnde Buch.

L. vedânti-bruvo hinter kaçcid mit der v. l. und dem MS.
 S. 1081, Z. 5, 6 der Ausgabe in der Bibl. Ind.

³⁾ L. krta-krtyo mit der v. l. und dem MS.

⁴⁾ uktáyáh osiddhitah ist einer der stillstischen Mängel Vijňånabhikshu's.

Buch IV. ')

Jetzt sollen in der Form einer Sammlung im System anerkannter Erzählungen die Mittel zur Erreichung der unterscheidenden Erkenntniss verdeutlicht werden. Zu diesem Zwecke hebt das vierte Buch an:

 Wie bei dem Königssohn [entsteht sie] aus der Unterweisung in der Wahrheit.

Die Unterscheidung ist aus dem Schluss-Sütra des vorigen Abschnitts zu ergänzen 2). Wie bei dem Königssohn entsteht die Unterscheidung aus der Unterweisung in der Wahrheit. Das ist der Sinn. Dazu haben wir folgende Erzählung: Ein Königssohn. der, weil unter dem [unglückbringenden] Sternbild Ganda geboren, aus der Stadt vertrieben und von einem Waldmenschen (cabara) aufgezogen war, lebt in der Wahnvorstellung "Ich bin ein Waldmensch*. Ein Minister, der in Erfahrung gebracht, dass er am Leben ist, belehrt ihn: "Du bist kein Waldmensch, [sondern] ein Königssohn." Wie nun dieser plötzlich den Wahn fahren lässt, dass er ein Paria sei, und mit dem Gedanken "Ich bin ein König" sein wirkliches königliches Wesen annimmt, ebenso giebt [ein Mann] in Folge der von einem gütigen [Lehrer] ausgehenden Unterweisung: .Du bist aus der Urseele, welche sich als alldurchdringendes (paripûrna) reines Denken 3) manifestirt, hervorgegangen und ein Theil von ihre den Wahn, dass er eine materielle Existenz führe, auf und nimmt sein wahres Wesen an mit folgendem Gedanken: "Als ein Sohn Brahmans bin auch ich nichts als Brahman, aber kein von ihm verschiedenes Wesen der Erscheinungswelt." 4) Das ist der Sinn. Ebenso heisst es im Garudapurana:

Die ersten neun Sütras mit Commentar – der leichteste Theil des ganzen Buches — sind von Kesava S'astri ins Englische übersetzt im Pandit, New Series I. 445 ff. Cf. Mbh. 12. 6646 ff.

²⁾ Trotz des verschiedenen Casus; vibhakti-parinamena, P.

³⁾ L. °cin-matratvena0° mit der v. 1, dem MS. und Aph.2 285, Anm. 1.
4) Dieser Schlusspassus verräth, sowie auch der erste der aus dem Garudapuräna herausgehobenen Verse, so recht den theistisch-vedantistischen Standpunkt unseres Commentators, zumal wenn man die Darstellung dieser Geschichte bei dem strengen Sämkhya-Lehrer Aniruddha vergleicht. Die Erzäh-

"Wie alles, was aus Gold besteht, [als solches erkannt] wird, [wenn man] an einem einzigen Stückchen Gold [das Wesen des Goldes kennen gelernt hat], ebenso ist auch dadurch, dass man Gott erkannt hat, die

ganze Welt erkannt.1)

Gleichwie ein von einem bösen Geist besessener Brahmane wähnt "Ich bin ein Çûdra", [aber] wenn die Besessenheit zu Ende ist, wieder weiss, dass er ein Brahmane ist, — ebenso wähnt die von der Mäyä besessene Seele "Ich bin ein Körper"; wenn [aber] die Mäyä zu Ende ist, erkennt sie ihr eignes Wesen wieder: "Ich bin Brahman"."

Auch Frauen, Çûdras und andere [Parias, Unholde etc.] können das [höchste] Ziel erreichen, wenn sie mit anhören, wie ein Brahmane von einem andern unterrichtet wird. In diesem Sinne führt [der Verfasser] eine andere Erzählung an:

2. Wie dem Dämon, trotzdem die Belehrung für einen anderen stattfand.

Trotzdem von dem erhabenen Kṛshṇa die Belehrung über die Wahrheit für Arjuna vorgenommen wurde, ward doch einem in der Nähe befindlichen Dämon die unterscheidende Erkenntniss zu Theil; ebenso könnte es auch anderen ergehen. Das ist der Sinn.

Wenn nun durch einmalige Belehrung die Erkenntniss nicht entsteht, so ist die Belehrung zu wiederholen. Dafür giebt [der Verfasser] eine andere Legende ²):

3. Die Wiederholung [ist nothwendig], weil die mehrfache Belehrung [berichtet wird. = Br. S. 4. 1. 1].

Die Belehrung ist zu wiederholen, weil sich in der Chândogya[Upanishad 6. 1 ff.] und anderweitig Legenden des Inhalts vorfinden, dass Äruni und andere [Lehrer] den Çvetaketu und andere mehrfach unterrichtet haben. Das ist der Sinn.

Um die Gleichgiltigkeit [anzuempfehlen] lehrt [der Verfasser] vermittelst eines Vergleiches die Hinfälligkeit und die anderen [Schäden] des eigenen Körpers:

4. Wenn man, wie bei Vater und Sohn, beides sieht.

lung an sich trägt übrigens ebenso wenig wie die folgenden einen Charakter, der sie als ausschliessliches Eigenthum der Sämkhyas erscheinen lassen könnte, und findet sich auch in verschiedenen Vedänta-Büchern.

Die Plätze von jagat und bhavet sind nach der v. l. und dem MS. zu vertauschen. Trotzdem jätam içena jätenä^o von Hall im Druckfehlerverzeichniss in jäätam içena jäätenä^o verbessert ist, haben doch noch sowohl Jivänanda als auch Kesava S'ästri a. a. O. den fehlerhaften Text wieder abgedruckt,

²⁾ L. ⁰hâsântaram àha mit der v. 1., dem MS. und Aph. ³ 286, Anm. 3.

Wenn man sieht, d. h. erschliesst, dass, wie der eigene Vater gestorben und der eigene Sohn geboren ist, man auch selbst geboren ist und sterben muss, so tritt die Gleichgiltigkeit ein und durch sie die unterscheidende Erkenntniss. Das ist der Sinn. Soheisst es:

"Das eigene Entstehen und Vergehen ist aus [dem Vorbild] des Vaters und des Sohnes zu erschliessen."

Hierauf führt [der Verfasser] in Gleichnissen, die in Erzählungen eingekleidet sind, die Hilfsmittel an, durch die ein gleichgiltig gewordener '), in welchem die Erkenntniss entstanden ist, dieselbe auf das [erforderliche] höchste Mass steigert:

 Wie ein Adler wird man glücklich durch Hingeben, leidvoll durch Beraubung.

Man sammle keine Habe, weil die Menschen durch das [freiwillige] Hingeben ihres Besitzes glücklich und durch Beraubung leidvoll werden, wie ein Adler. Das ist der Sinn. Denn einem Adler werden Schmerzen bereitet, wenn er bei seiner Beute durch Jemand gestört ²) und von seiner Beute [gewaltsam] vertrieben wird; wenn er sie aber von selbst aufgiebt, behütet er sich vor Schmerz. So heisst es:

"Auf einen Meeradler, der eine Beute trug, fielen andere stärkere [Vögel] ein, die keine Beute hatten; da gab jener [sofort freiwillig] seine Beute auf und entkam glücklich." [Bhāg. P. 11. 9. 2].

In demselben Sinne ist auch von Manu [6. 78] gesagt:

"Wenn man diesen Körper aufgiebt so, wie ein [entwurzelter] Baum das Flussufer oder wie ein Vogel den Baum [verlässt], ist man von einem gefahrlichen Ungethüm befreit"

6. Wie die Schlangenhaut 3).

Wie eine Schlange mühelos ihr alte [abgenutzte] Haut verlässt mit dem Bewusstsein, dass sie dieselbe los werden muss, ebenso soll der nach Erlösung trachtende die lange Zeit genossene und abgenutzte Materie mit demselben Bewusstsein aufgeben. Das ist der Sinn. So heisst es: "Gleichwie die Schlange ihre alte Haut...." [Râm. 3. 9. 32].

Und die [einmal] aufgegebene Materie und [ihre Umgestaltungen] soll man sich nicht aufs neue zu eigen machen. Darüber bemerkt [der Verfasser]:

7. Oder wie eine abgehauene Hand.

1) Tilge ca hinter viraktasya mit der v. l. und dem MS.

apahatya, obwohl im Druckfehlerverzeichniss von Hall in upahatya verbessert (wie auch mein MS. hat), ist trotzdem von Ballantyne, Jivananda und Kesava S'astri wieder abgedruckt!
 L. natürlich ^onirvlayanivat mit Hall, Aph.³ 289.

Wie Niemand eine abgehauene Hand wieder annimmt, ebenso soll man auch nicht wieder subjektivirende Wahnvorstellungen auf diese [einmal] aufgegebene Materie richten. Das ist der Sinn. Das Wort ,oder steht [hier] in der Bedeutung ,desgleichen.

8. Denken an das, was kein Mittel ist, führt zum Gebundensein, wie bei Bharata.

Was kein direktes Mittel zur unterscheidenden Erkenntniss ist, auf dieses hat man, auch wenn es eine Vorschrift der Moral sein sollte, doch sein Denken nicht zu richten, d. h. nicht den Wunsch des Herzens auf die Ausübung desselben zu lenken; weil dasselbe zum Gebundensein führt, da es die unterscheidende Erkenntniss vergessen macht. "Wie bei Bharata"; das bedeutet: Wie der königliche Weise Bharata ein elendes und schutzloses Gazellenjunges aufzog, was doch eine gute Handlung war. So heisst es auch mit Bezug auf [diesen] Jadabharata in dem Vishnupurana [2, 13, 30a + 22b];

"Unstät, weil jenes unstät war, und dem in die Ferne eilenden in die Ferne folgend, so haftete sein Herz an diesem Gazellenjungen." 1)

 Beim Zusammensein mit Vielen entsteht Streit durch Leidenschaft u. s. w., vergleichbar den Muscheln des Mädchens.

Mit vielen darf man nicht in Berührung treten; denn bei Berührung mit vielen kommt Leidenschaft nebst anderen [schädlichen Empfindungen] zu Tage, und daraus entsteht Zank, wodurch die Concentration zu nichte wird; gleichwie durch die gegenseitige Berührung der Muscheln an der Hand eines Mädchens ein Geklapper entsteht. 2) Das ist der Sinn.

10. Auch bei zweien ebenso.

Auch wenn von zweien ein Zusammensein [geübt wird], entsteht ebenso Streit; darum soll man ganz allein bleiben. Das ist der Sinn. So heisst es:

 Deutlich ein Citat aus der Erinnerung. Der Text des V. P. hat capale capalam und statt des letzten P\u00e4da na yay\u00e3v anyato dvija.

²⁾ Cf. Mbb. 12. 6652. Dazu ist im Kreise der Benares-Pandits folgende Erzählung überliefert: Ein armes Mädchen bekommt Besuch von einem Manne aus dem Hause ihres Schwagers und ist wegen der Bewirthung in Verlegenheit, da sie keine Lebensmittel ausser etwas unenthülstem Reis im Hause hat. Diesen muss sie zerstossen um eine Mahlzeit bereiten zu können. Als sie mit der Arbeit beginnt, klappern die verschiedenen Muscheln, welche sie als Schmuck am Arm trägt, an einauder. Da fürchtet das Mädchen, dass ihr Gast aus diesem Geräusch den wahren Sachverhalt und damit ihre Armuth erkeunen werde, und nimmt deshalb diese Muscheln bis auf eine ab, um das verrätherische Geräusch zu vermeiden.

"Wo viele sich aufhalten, entsteht Streit, Unterhaltung schon, wo zwei sind; deshalb bleibe man ganz allein, gleichwie des Mädchens Armring." ¹)

"In einem Denkorgan, das durch Hoffnung und Willenlosigkeit entartet") und der Befriedigung baar ist, reflektirt die Erkenntniss ebenso wenig als ein Gesicht in einem schmutzigen Spiegel."

Diesem Ausspruch zufolge soll sich der Yogin der Hoffnungslosigkeit hingeben. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

11. Der hoffnungslose wird glücklich wie Pingalå.

Wenn ein Mann die Hoffnung aufgiebt, kann er glücklich, d. h. zufrieden werden; "wie Pingalâ"; das bedeutet: ebenso wie die [bekannte] Hetäre, Pingalâ mit Namen, die trostlos gewesen war, so lange sie nach einem Geliebten verlangte und keinen fand, glücklich wurde, als sie die Hoffnung fahren liess. So heisst es:

"Denn die Hoffnung ist der grösste Schmerz, die Hoffnungslosigkeit das grösste Glück, — wie Pingalä gut schlief, als sie die Hoffnung auf einen Geliebten aufgegeben." [cf. Mbh. 12. 6520, 6647].

"Mag schon mit dem Aufhören der Hoffnung das Aufhören des Schmerzes eintreten; woher aber soll das Glück kommen, wenn nichts da ist, was es hervorruft?" Darauf erwidern wir: Das natürliche, durch das Vorwalten des Sattva im Denkorgan bedingte Glück, welches durch die Hoffnung verhüllt [ist, aber] fortdauert, eben dieses tritt bei dem Schwinden der Hoffnung in Kraft, wie die durch das Feuer unterdrückte Kälte des Wassers [nach der Entfernung des Feuers wieder zu Tage tritt]; es ist also nichts erforderlich um [dieses Glück] hervorzurufen. Nur dieses heisst 'das Glück des Selbstes' (âtma-sukha) ³).

Auch ist keine Bemühung, weil eine solche die Concentration hindert, zum Zwecke des Genusses vorzunehmen; denn dieser kommt schon anderweitig [d. h. ohne Bemühung] zu Stande. 4) Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

12. Auch ohne Bemühung im fremden Hause glücklich, wie die Schlange.

"Kann man glücklich werden" ist zu ergänzen. Das übrige ist verständlich. So heisst es:

"Die Herstellung eines Hauses führt ja zu Unbehagen, in keiner Weise⁵) zu Wohlsein; der Schlange ergeht es wohl, die in ein von einem andern [Thier] gebautes Haus einzieht." [Mbh. 12, 6649].

2) L. áçá-vaivaçya-virase als Compositum.

¹⁾ Der allein kein verrätherisches Klirren hervorbringen kann.

So ist mit der v. l., dem MS. und Aph. 298, Anm. 1 zu lesen. Vgl. S. 85.

⁴⁾ Aph. 293: since this will be effected quite otherwise!

⁵⁾ Die Calcutta Ed. des Mbh. liest kada-cana.

Aus Lehrbüchern und von Lehrern soll man nur die Hauptsache annehmen, weil es sonst unmöglich ist die Aufmerksamkeit
auf einen Punkt zu richten wegen der gegenseitigen Widersprüche,
[welche die divergirenden Ansichten] hinsichtlich der bei Gelegenheit von Concessionen und [Einwänden] besprochenen 1) nebensächlichen Theile [aufweisen]; und wegen der grossen Anzahl der
Gegenstände. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

13. Auch wenn man sich vielen Lehrbüchern und Lehrern widmet, ist doch das Annehmen der Hauptsache, wie bei der Biene, —

"Geboten" ist zu ergänzen; das übrige ist verständlich. So heisst es:

"Aus kleinen und grossen Lehrbüchern, überall entnehme ein erfahrener Mann die Hauptsache, wie eine Biene aus den Blumen."
und im Märkandeyapuräna [41, 18, 19]:

"Man widme sich der hauptsächlichen Erkenntniss, welche zur Erreichung des eignen Zieles führt; denn die Vielheit der Beobachtungen hindert die Concentration.²)

Wer dürstend [bald zu diesem, bald zu jenem] wandert "dies ist zu wissen, das ist zu wissen", der gelangt zu dem, was erkannt werden muss, nicht in tausend Weltperioden."²)

Welcher Art auch immer die anderen Mittel sein mögen, die direkte Erschauung des Unterschiedes [der zwischen Geist und Materie besteht] ist nur durch die Concentration der Aufmerksamkeit zu erzielen mittelst der Aufrechterhaltung der Contemplation. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

14. Wie bei dem Pfeilmacher erleidet die Contemplation dessen, der seine Aufmerksamkeit concentrirt, keine Störung.

Wie bei einem Pfeilmacher, der seine ganze Aufmerksamkeit auf die Anfertigung der Pfeile richtet, die Unterdrückung [aller] anderen Regungen auch dadurch nicht beeinträchtigt wird, dass der König an seiner Seite vorbeigeht), ebenso erleidet bei dem, der seine Aufmerksamkeit concentrirt, die Contemplation nicht die geringste Störung, d. h. die Unterdrückung [aller] anderen Regungen wird nicht aufgehoben. Da nun in Folge dessen kein Hinundherwandern [des Denkens] zu anderen Objekten stattfindet, tritt mit Nothwendigkeit auch die unmittelbare Erschauung dessen

L. ukte statt amçato mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 294, Anm. 4.
 Die Calcuttaer Ausgabe des Märk. P. liest kärya⁹ statt svärtha⁹, yeyam statt yaishä und (fehlerhaft) ⁶vighna-karä.

³⁾ Die v. I. und das MS. haben å sa statt asau, die Ausgabe des Mark. P. api. Anstatt jäänam ist jäeyam zu lesen mit der v. I., dem MS. und dem

⁴⁾ Cf. Mbh. 12. 6651.

ein, worauf die Meditation gerichtet ist, [d. h. des Selbstes]. Darum concentrire man seine Aufmerksamkeit. Das ist der Sinn. So heisst es:

"Wessen Gedanken so ganz dem Selbst gewidmet sind, der nimmt dann weder aussen noch innen irgend etwas [anderes mehr] wahr, gleichwie der Pfeilmacher, der völlig mit seinem Pfeil beschäftigt war, nicht den an seiner Seite vorbeigehenden König bemerkte."

Wenn 1) die in den Lehrbüchern aufgestellten Gebote, während die Fähigkeit [sie zu befolgen] vorhanden ist, aus [stolzem Vertrauen auf die] Kraft des Erkennens leichtfertig übertreten werden, dann ist [die Anwendung der] zur Erkenntniss führenden Mittel 2) zwecklos, d. h. die Steigerung der Erkenntniss auf das [erforderliche] höchste Mass tritt nicht ein. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

15. Durch die Uebertretung der aufgestellten Gebote wird der Zweck unerreichbar, wie im täglichen Leben.

Wenn die in den Lehrbüchern für die Yogins aufgestellten Gebote übertreten werden, so wird der Zweck, d. h. die Steigerung der Erkenntniss auf das höchste Mass, nicht erreicht; wie im täglichen Leben'; das bedeutet: ebenso wie, wenn im täglichen Leben z. B. bei der Krankenpflege die [Anwendung der] vorgeschriebenen Heilmittel vernachlässigt wird, das betreffende [gewünschte] Resultat nicht eintritt. Wenn aber [diese Gebote] übertreten werden, weil die Fähigkeit [sie zu befolgen] fehlt oder um die Erkenntniss zu schützen 3), so ist [damit] kein Hinderniss für die [Erreichung der höchsten] Erkenntniss [gegeben, wie] z. B. aus folgenden Aussprüchen, von denen der erste der Anugîtâ angehört, [zu entnehmen ist]:

"Aber nur derjenige, für den die Werke der Observanz vorüber sind, der in Brahman wellt, der zu Brahman geworden [als ein bei Lebzeiten erlöster] in dieser Welt lebt (carati), wird Brahmacarin genannt. 4)" [Mbh. 14. 761],

"Er, [der das Wesen des Selbstes erkannt hatte], sagte, obwohl bei dem Lehrer eingeführt, nicht die von demselben vorgesprochenen Schriftworte nach, noch kümmerte er sich um die [vorgeschriebenen] Werke noch nahm er Lehren an." [V. P. 2. 13, 39].

2) L. jñána-sádhanánám statt yogino mit der v. 1. und dem MS.
3) Wie Çukadeva, als er in einem Çûdra-Dorfe keine andere als Çûdra-Speise bekommen konnte, verständig genug war diese zu geniessen und sich so am Leben und im Besitz seiner geistigen Kräfte zu erhalten, P.

¹⁾ L. cet zwischen ^obalât und çâstra^o mit der v. l. und dem MS.

⁴⁾ In der Calcuttaer Ausgabe des Mbh. lautet der vierte P\u00e4da dieses Verses brahmac\u00e4ri bhavaty ayam. Dahinter ist der in der v. l. sowie im MS, stehende Wortlaut zu lesen. Dass der von Hall gedruckte Text iti mokshadharm\u00e4dibhyah u. s. w. nicht richtig ist, geht daraus hervor, dass der Vers apeta-vrata-karm\u00e4 etc. nicht im Mokshadharma-, sondern im Anugit\u00e4-Abschnitt des Mbh, sich findet.

Darum werden im Vishnupurana und anderweitig nur diejenigen, welche mit Unrecht die [vorgeschriebenen] Werke aufgeben, als Ketzer verworfen, z. B. an der folgenden Stelle¹):

"Welche Männer mit Unrecht Flechten tragen") oder kahl gehen, [d. h. nur scheinbar Asketen sind], eitlen Hoffnungen sich hingebend, und aller Reinheit baar, welche die Darbringung der Klösse [beim Çrâddha-Opfer] und die Wasserspenden für die Manen verabsäumen,— durch das blosse Sprechen [mit solchen Leuten] fahren die Menschen zur Hölle." [V. P. 3. 18. 103] 3).

Auch wenn man die Gebote [nicht absichtlich übertritt, sondern nur] vergisst, wird das Ziel unerreichbar. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

16. Auch beim Vergessen derselben, wie [in der Geschichte] von dem Froschweibchen.

Das ist verständlich. Die Erzählung von dem Froschweibehen lautet folgendermassen: Ein König, der auf die Jagd gegangen war, sah in dem Walde ein schönes Mädchen; und als diese von dem König zur Gattin begehrt wurde, machte sie die Bedingung: "Wenn mir von dir Wasser gezeigt wird, so muss ich von dannen gehen". 4) Einmal aber vom Spiel erschöpft, fragte sie den König: "Wo ist Wasser?" Der König, ebenfalls die Abmachung vergessend, zeigte ihr solches. Da wurde sie, die Tochter des Froschkönigs, die nach Belieben ihre Gestalt verändern konnte, zu einem Froschweibehen und sprang in das Wasser. Und obwohl der König sie darauf mit Netzen und anderen [Mitteln] zu fangen suchte, bekam er sie nicht [wieder].

[Der Verfasser] führt nun eine Legende dafür an, dass es ebenso nothwendig ist die Worte des Lehrers zu überdenken, als sie zu hören:

17. Wenn man auch die Belehrung hört, erreicht man das Ziel nicht ohne Reflexion, [ebenso wenig] wie Virocana.

¹⁾ Der Vers ist aus der v. l., mit welcher das MS. übereinstimmt, zu vervollständigen. Hall hat weder gesehen, dass die Worte pumsâm jaţâdharanamaunāyavatâm vṛthaiva die erste Zeile des citirten Verses bilden noch auch die letzte Zeile sambhâshanâd api narâ narakam prayânti als metrisch erkannt.

L. °dhărana° statt °dhârana° mit dem MS, und dem Texte des
 V. P.; denn so verlangt es das Metrum (Uddharshani).

³⁾ Die Ausgabe des V. P. hat in Zeile 2 niråkytånâm statt bahish-kytånâm (so ist mit dem MS. zu lesen) und in Zeile 3 toya-pradâna-pitrpinda-bahishkytånâm.

⁴⁾ L. gantavyam mit dem MS.

Reflexion (parâmarça) ist diejenige Ueberlegung, welche feststellt, wohin die Worte des Lehrers zielen. Ohne dieselbe tritt, wenn man auch die Worte der Belehrung hört, die Erkenntniss der Wahrheit nicht nothwendig ein; denn die Schrift [Chand. 8. 7. 2 ff.] berichtet, dass, obschon [beide], Indra und Virocana, den Unterricht des Prajapati genossen, [dem einen] von ihnen. Virocana, wegen des Mangels der Reflexion die unterscheidende Erkenntniss 1) nicht zu Theil wurde. Das ist der Sinn. Darum muss man [nicht bloss hören, sondern] auch sein Nachdenken auf das von dem Lehrer vorgetragene richten. Man sieht ja auch noch heut zu Tage, wie über den Sinn des einen Lehrsatzes das bist du' in verschiedener Weise geurtheilt wird, [indem die Anhänger Cankara's in demselben] den Ausdruck der Untheilbarkeit, [die strengen Samkhyas] den der Nichtverschiedenheit im Sinne von Nichtverschiedenartigkeit und fdie theistischen Vedantisten] den der Ungetrenntheit 1) [der Seelen nach der Erreichung der Erlösung sehen].

Deshalb erfahren wir auch von der Reflexion, wie [der Verfasser im folgenden] sagt:

18. Von diesen beiden erscheint sie bei Indra.

Von den beiden in Rede stehenden ³), [welche] mit dem Worte ,diese' [gemeint sind. Ergänze:] die Reflexion. — Von den beiden, Indra und Virocana, erscheint die Reflexion bei Indra. Das ist der Sinn.

Indem [der Verfasser] wiederum die Erreichung des Zieles von Seiten Indra's als Beispiel anführt 1), lehrt er, dass derjenige, welcher nach der vollkommenen Erkenntniss trachtet, ausserdem dem Lehrer lange Zeit seinen Dienst zu widmen hat:

19. Wenn man Ehrerbietung, die Pflichten des Schülers und Aufwartung geübt hat, tritt der Erfolg nach langer Zeit ein, wie bei jenem.

Wie bei jenem, d. h. wie bei Indra, tritt auch bei einem andern nur, nachdem er vor dem Lehrer Ehrerbietung, Vedastudium, Dienstleistung u. s. w. [d. h. Gehorsam u. dgl.] geübt hat,

L. vivekâbhâva⁶ statt bhrântatva⁶ mit der v. I., dem MS. und Aph.³
 Anm. 1.

²⁾ Die Lesart 'vibh\(\hat{a}g\)\(\hat{a}d\) iveti, welche Hall in der v. l. f\(\text{u}r\) besser erkl\(\text{k}r\)t, ist ganz unsinnig; dagegen w\(\text{a}r\)e die Variante des MS. 'vibh\(\hat{a}g\)\(\hat{a}dir\) vetibrauchbar.

L. tacchabdeno 'cyamânayoḥ mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 299,
 Anm. 2.

⁴⁾ Zu Anfang der Einleitung sind mit der v. l. und dem MS. die folgenden Worte einzufügen: kṛta-kṛtyatâm apî 'ndrasya dṛshtânta-vidhayâ pradarçayan.

der Erfolg, d. h. das Offenbarwerden der Wahrheit ein, [aber] sonst nicht. Das ist der Sinn. Ebenso sagt auch die Schrift [in dem Schlussvers der Çvet. Up.]:

"Dem edlen [allein], der die höchste Liebe für Gott empfindet und eine ebensolche für den Lehrer wie für Gott, werden diese [in der Upanishad] verkündeten Dinge offenbar."

20. Die Zeit ist nicht bestimmt, wie bei Vâmadeva.

Die Zeit für die Entstehung der Erkenntniss ist nicht bestimmt in der Weise, dass sie nur aus Mitteln, welche in dieser Existenz angewendet werden 1), sich ergebe, oder sonst irgendwie. Wie bei Våmadeva'; das bedeutet: Wie bei Våmadeva in Folge von Mitteln, welche in früheren Existenzen angewendet waren, schon im Mutterleibe die Erkenntniss entstand, so könnte es auch einem andern ergehen. Und so sagt die Schrift: "Dieses 2) erkennend begann der Rishi Våmadeva: "Ich war [einst] Manu und die Sonne'. Darum auch hier heut zu Tage, wenn einer solches weiss "Ich bin Brahman', der wird dieses All u. s. w." [Brh. 1. 4. 10]. Die Worte "Ich war Manu u. s. w.' sollen diejenige Nichtverschiedenheit zum Ausdruck bringen, welche als Nichtverschiedenartigkeit zu erklären ist, oder auch das Brahman-Sein, d. h. die Allgegenwart; denn die Tradition lehrt:

"Das All durchdringst du, daher bist du das All. 5)" [Bhag. 11. 40].

Die Worte 'der wird dieses All' aber sollen die absolute Vernichtung des auf den Upådhis beruhenden Getrenntseins zum Ausdruck bringen.

"Da nun aber die Schrift lehrt, dass auch die Verehrung der mit Qualitäten behafteten [Gottheiten] die Erkenntniss bewirkt, so wird diese doch schon daraus hervorgehen! Wozu also das mühselige und schwer zu begreifende Ueben der Concentration?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

21. Durch die Verehrung der unter unwirklichen Formen gedachten allmählich, wie bei den opfernden Verehrern.

"Kommt [die Erkenntniss].... zu Stande" ist zu ergänzen. Durch die Verehrung einiger Seelen unter fälschlich auf sie übertragenen Formen, d. h. des Brahman, Vishņu, Hara (—Civa) u. s. w.,

Die, Aph.² 300, Anm. 4 aus der v. 1. aufgenommene, Lesart aindriyaka-sadhanad, welche auch das MS. aufweist, passt gar nicht in den Zusammenhang.

²⁾ L. tad dhaitat mit dem Texte der Upanishad.

³⁾ sarvah mase. durch Attraktion von Seiten des Subjekts.

wird ,allmählich', d. h. unter stufenweisem Erreichen der Welten Brahman's und der anderen [Götter] oder auch vermittelst der Läuterung des [in dem Innenorgan vorhandenen] Sattva, die Erkenntniss auf das erforderliche Mass gesteigert; [aber] nicht mit einem Mal; [ebenso wenig] wie bei den Opferern 1). Das ist der Sinn.

Es giebt [aber] auch keine Gewissheit darüber, dass durch das allmähliche Aufsteigen zu den Welten Brahman's und der anderen [Götter] die erforderliche Erkenntniss gewonnen werde. Dies sagt [der Verfasser im folgenden]:

22. Auch wenn man etwas anderes erreicht, findet eine Wiederkehr statt; denn die Schrift lehrt, dass aus der Verbindung mit den fünf Opferfeuern die Geburt folge.

Auch wenn man etwas anderes als das qualitätlose Selbst, d. h. etwas unter unwirklichen Formen gedachtes bis hinauf zu Brahman's Welt, erreicht, findet eine Wiederkehr [von dort] statt. Warum? Weil die Schrift im fünften Kapitel der Chândogya-[Upanishad] lehrt, dass auch derjenige, der auf dem Götterpfade zu Brahman's Welt gelangt ist, in Folge des fünffachen Opfers in den fünf Feuern, d. h. in Himmel, Regen, Erde, Mann und Weib, wiedergeboren wird: "Jene Welt fürwahr, o Gautama, ist das Opferfeuer" u. s. w. [Chând. 5. 4. 1]. Das ist der Sinn. Der Ausspruch aber [am Ende der Chând. Up.], dass aus Brahman's Welt keine Wiederkehr stattfinde, bezieht sich darauf, dass dort den Seelen gewöhnlich die Erkenntniss aufgeht.

[Der Verfasser] giebt nun ein Gleichniss dafür, dass nur dem gleichgiltig gewordenen die erforderliche Erkenntniss zu Theil wird:

23. Der gleichgiltig gewordene giebt das aufzugebende auf und nimmt das anzunehmende an, vergleichbar dem Falle des Flamingo und der Milch.

Nur der gleichgiltig gewordene giebt die aufzugebenden Dinge auf, d. h. die Materie sammt [ihren Produkten], und nimmt das anzunehmende, d. h. das [wahre] Selbst, an; gleichwie nur der Flamingo — aber nicht die Krähe oder andere [Thiere] — von Milch und Wasser, die zusammengemischt sind, das werthlose Wasser stehen lässt und die werthvolle Milch zu sich nimmt. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] lehrt nun, dass dieses beides auch in Folge der Gemeinschaft mit einem heiligen Manne eintritt:

¹⁾ Ueber welche der Comm. zu I. 6 zu vergleichen ist.

24. Oder auch aus der Verbindung mit einem, der die Vollkommenheit erreicht hat, demselben Falle vergleichbar.

Auch aus der Gemeinschaft mit einem, von dem die Vollkommenheit, d. h. der Gipfel der Erkenntniss, erreicht ist, folgt das [im vorigen Sütra] gesagte, ebenso dem Falle des Flamingo vergleichbar. Das ist der Sinn. Wie z. B. dem [König] Alarka lediglich in Folge des Verkehrs mit dem [heiligen] Dattätreya von selbst die unterscheidende Erkenntniss aufging.

Mit Leuten, welche Begierden haben, halte man keine Gemeinschaft. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

 Man gehe nicht freiwillig zu einem mit Begierden behafteten, [ebenso wenig] wie der Papagei.

Mit einem Manne, der mit Begierden behaftet ist, halte man aus freien Stücken keine Gemeinschaft; "[ebenso wenig] wie der Papagei"; das bedeutet: in der gleichen Weise wie der Papagei aus dem Grunde, weil er von besonderer Schönheit ist, nicht freiwillig [den Menschen] nahe kommt aus Furcht von den ihn um seiner Schönheit willen begehrenden gefangen zu werden.

Den Schaden aber, [dem man] bei der Gemeinschaft mit Leuten, welche Begierden haben, [ausgesetzt ist], nennt nun [der Verfasser]:

26. Durch Fesselung mit Schlingen wird man gebunden, wie der Papagei.

Bei der Gemeinschaft mit solchen Leuten aber kann man gebunden werden 'durch Fesselung mit Schlingen' (guṇa), d. h. durch Fesselung vermittelst der jenen eigenen Begierden und sonstigen [Fehlern]; 'ebenso wie der Papagei'; das bedeutet: in derselben Weise, wie der Papagei durch die Schlingen, d. h. durch die Bande, des Jägers gefesselt wird.

Oder es könnte auch [das Wort guna im Sütra nicht 'Schlinge' bedeuten, sondern 'Vorzug', und demnach] der Sinn sein: Um der Vorzüge willen wird man von den nach denselben begierigen gefesselt, wie der Papagei [wegen seiner Schönheit und seiner Fähigkeit zu sprechen gefangen wird].

Hierüber ist von Saubhari folgendes gesagt worden:

"Diese meine Versenkung wurde plötzlich zu nichte, weil [meine Aufmerksamkeit] an einem Fisch haftete, der sich des Aufenthalts im Wasser erfreute; durch die Ablenkung wurde diese meine Heirath bewirkt, und aus der Heirath ergaben sich weitgehende Wünsche." [V. P. 4. 2. 45, e] ¹)

¹⁾ Vgl. die ganze Erzählung von Saubhari in jenem Capitel des V. P.

[Der Verfasser] stellt ferner in den [folgenden] beiden [Sûtras] das Mittel zur Gleichgiltigkeit [zu gelangen] fest:

27. Durch den Genuss werden die Begierden nicht gestillt, [ebenso wenig] wie bei dem Asketen.

Wie die Begierden des Asketen Saubhari nicht durch den Genuss gestillt wurden, ebenso wenig geschieht dies bei andern. Dies ist von Saubhari mit folgenden Worten ausgesprochen:

"Bis zum Tode giebt es kein Ende der Wünsche! Das habe ich heute erkannt. Der Sinn dessen, der ganz darin aufgeht an Wünschen zu hängen, erreicht wahrlich nie das höchste Ziel. 194 [V. P. 4. 2. 45, b].

Sondern

28. Dadurch, dass man die Fehler der beiden erschaut.

Nur dadurch, dass man die Fehler der beiden, d. h. der Natur und ihrer Produkte, erschaut, nämlich die Veränderlichkeit, das Leidvollsein u. s. w., werden die Begierden gestillt, ebenso wie bei dem Asketen. Das ist der Sinn. Denn wir hören, dass die Gleichgiltigkeit des Saubhari nur eintrat, nachdem ²) er die Schädlichkeit seines Hanges [zu den weltlichen Dingen] erkannt hatte:

"Der Schmerz, der schon aus dem einen Körper hervorgeht, ist fünfzigfach geworden³); derselbe ward [noch] vergrössert durch die Vermählung mit den Königstöchtern und durch die vielen Söhne." [V. P. 4, 2, 46] u. s. w. ⁴)

[Der Verfasser] sagt nun, dass der mit Begierden und anderen Fehlern behaftete unfähig sei auch nur die Belehrung entgegenzunehmen:

29. In einem, dessen Sinn verdüstert ist, geht der Same der Belehrung nicht auf, [ebenso wenig] wie in Aja.

Aus dem Samen des Baums der Erkenntniss, d. h. aus der Belehrung, entspriesst nicht einmal ein Keim in demjenigen, dessen Sinn durch Begierden und andere [Fehler] verdüstert ist; "[ebenso wenig] wie in Aja"; das bedeutet: wie in dem König Namens Aja, dessen Sinn durch den Kummer um seine Gattin verdüstert war, aus dem Samen der Belehrung kein Keim entspross, obwohl diese von Vasishtha vorgetragen wurde. ⁵)

¹⁾ Der Text des V. P. hat paramatma-sangi.

L. paçcâd statt sange mit der v. l. und dem MS.
 Weil Saubhari nämlich fünfzig Leiber angenommen hatte. L. çatâr-dha-samkhyam mit der v. l., dem MS. und dem Texte des V. P.

⁴⁾ L. ity actineti mit der v. 1. und dem MS.

⁵⁾ Hall, Aph. 3 308, Anm. 2, verweist auf das achte Buch des Raghuvamça

Wozu noch Weiterungen?

30. Nicht einmal ein blosser Schein [entsteht, ebenso wenig] wie in einem schmutzigen Spiegel.

Nicht einmal eine momentane Erkenntniss entsteht in Folge der Belehrung in einem, dessen Sinn verdüstert ist, weil dieselbe dadurch verhindert wird, dass [das Denken] zu anderen Objekten hin- und herwandert u. s. w. [d. h. dadurch, dass man andere Dinge zu erwerben trachtet, ihren Besitz geniesst u. dgl.]. Damit zu vergleichen ist [die Thatsache], dass in einem schmutzigen Spiegel kein Gegenstand reflektirt, weil dies durch den Schmutz verhindert wird. Das ist der Sinn. Dies ist von Yājñavalkya [3. 141] mit folgenden Worten ausgesprochen:

"Denn wie ein schmutziger Spiegel nicht fähig ist den Anbliek der Gestalt [zu gewähren], so ist derjenige, welcher mangelhafte Organe besitzt, nicht der Erkenntniss des Selbstes fähig." 1)

Oder wenn auf irgend eine Weise [bei einem solchen Menschen] eine Erkenntniss entstehen sollte, so würde sie doch nicht der Belehrung entsprechen. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

31. Obschon aus dieser hervorgegangen, ist sie doch nicht von derselben Art, dem Lotus vergleichbar.

Obschon aus dieser, d. h. aus der Belehrung, hervorgegangen, entspricht die Erkenntniss derselben doch nicht, wenn [die Belehrung] nicht ganz vollständig erfasst wird; "dem Lotus vergleichbar"; das bedeutet: in derselben Weise wie der Lotus, mag auch der Same vorzüglich sein, dem Samen nicht entspricht, falls das Sumpfwasser schlecht ist. Mit dem Sumpfwasser ist [hier] das Denkorgan des Schülers verglichen.

"Wenn nun aber das Ziel der Seele schon mit [der Erreichung] der göttlichen Würde in den Welten Brahman's und der andern [Götter] gewonnen ist²), zu welchem Zwecke soll man mit so grosser Anstrengung die Erkenntniss zum Behufe der Erlösung zu Stande bringen?² Darauf antwortet [der Verfasser]:

32. Auch wenn man der Glorie theilhaftig geworden, ist die Aufgabe nicht erfüllt, [ebenso wenig] wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung — wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung.

L. purushārtha-siddhyā mit der v. l., dem MS. und Aph. 310, Anm. 1.

Die zweite Zeile dieses Verses, den ich aus der v. l. und dem MS. aufgenommen, lautet in Stenzler's Ausgabe: tathâ 'vipakva-karana âtma' jñānasya na kshamab.

Auch wenn man der göttlichen Würde theilhaftig geworden, ist die Aufgabe nicht erfüllt, d. h. das Ziel [nicht] erreicht, weil [eine solche Würde] von den Schmerzen der Vergänglichkeit und der Thatsache begleitet ist, dass es noch ein höheres erreichbares Ziel giebt 1). "Wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung"; das bedeutet: Gleichwie die Gegenstände der Verehrung, Brahman u. s. w., trotzdem sie der Vollkommenheit theilhaftig geworden sind, ihre Aufgabe noch nicht erfüllt haben — denn wir lernen, dass auch sie in solchen Zuständen wie [derjenige Vishnu's am Ende einer Weltperiode ist], halb Schlaf, halb Concentration, [aus Furcht ihre Würde zu verlieren] die Yoga-Praxis üben —, ebenso steht es auch mit demjenigen, der durch die Verehrung jener ihre göttliche Würde erreicht.

Die Wiederholung der Worte wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung' bezeichnet das Ende des Buches.

"Ein wesentliches Hilfsmittel zur [Erreichung der] in den drei [ersten] Büchern gelehrten unterscheidenden Erkenntniss ist durch die Erzählungen in diesem Buche in Kürze mitgetheilt."

> Hier schliesst in dem von Vijñânabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Sâmkhyapravacana das vierte, die Erzählungen behandelnde Buch.

¹⁾ Cf. Sâmkhya-kârikâ 2.

Buch V.

Die Lehrsätze seines Systems hat [der Verfasser hiermit] zum Abschluss gebracht. Von hier beginnt das fünfte Buch, [das den Zweck hat] die Einwände anderer gegen sein System zu beseitigen. Dabei widerlegt [der Verfasser] zunächst den Vorwurf, dass der in dem ersten Sütra [des ersten Buches] mit den Worten Nun also' (atha) [implicite] ausgesprochene Segenswunsch überflüssig sei:

1. Das Aussprechen des Segenswunsches [ist erforderlich] wegen des Brauches der Autoritäten, weil man den Erfolg sieht und weil die Schrift es lehrt. Aus diesen Gründen¹).

Das [am Anfang des Buches] vollzogene Aussprechen des Segenswunsches wird durch diese Beweismittel als erforderlich dargethan. Das ist der Sinn. Die Worte 'aus diesen Gründen' (iti) haben den Zweck die Auffassung zu beseitigen, dass noch andere Gründe zu ermitteln seien.

[Der Verfasser] widerlegt nun diejenigen Opponenten, welche behaupten, dass der Satz "Weil die Existenz Gottes nicht bewiesen ist" [I. 92] unrichtig sei, da seine Existenz sich dadurch beweisen lasse, dass er die Früchte der Werke austheile:

 Nicht in der von Gott geleiteten kommen die Früchte zu Stande, da sich dies aus dem Werk erklärt.

Man hat kein Recht zu sagen, dass in der von Gott geleiteten Ursache [d. h. Materie] die Modifikation zu Stande komme, welche sich in den Früchten der Werke darstellt, [d. h. dass das Zustandekommen dieser Modifikation durch eine Einwirkung auf die Materie von Seiten Gottes bedingt sei]; denn die Entstehung

Der Pandit bemerkte zu diesen drei lächerlichen Gründen ironisch: şishtänäm äcäro nästi, phalam na kimcid drzyate, çrutiç ca naiva käcid upalabhyate.

der Frucht kann allein aus dem Werk erklärt werden, welches [so wie so auch von den Theisten] nothwendig [als die Ursache der Frucht angesehen werden muss]. Das ist der Sinn.

Dass ferner Gott unmöglich der Austheiler der Früchte sein kann, lehrt [der Verfasser] in den Sütras [3-12]:

3. Des eigenen Interesses halber [müsste] die Leitung [stattfinden], wie auf Erden.

Wenn Gott der Leiter wäre 1), so müsste seine Leitung lediglich eigenen Interessen dienen, wie auf Erden [jede Herrschaft egoistisch ist]. Das ist der Sinn.

"Mag auch Gott [eigene] Interessen verfolgen; was schadet das?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

4. Sonst [würde er sein] wie die weltlichen Machthaber.

[Sonst, d. h.] wenn wir anzunehmen hätten, dass selbst Gott [eigene] Interessen verfolge, würde auch er ebenso wie die weltlichen Machthaber eine empirische Existenz führen, weil er wegen der Nichtbefriedigung seiner Wünsche dem Schmerz und ähnlichen [Empfindungen, Hass, Zorn] ausgesetzt wäre. Das ist der Sinn.

"Und sei es so?" Diesem Zweifel gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

5. Oder ein nomineller [Gott].

Wenn Gott existirte und doch [wie ihr für möglich haltet] der empirischen Welt angehörte, so würde es sich bei euch ebenso wie bei uns nur um eine Bezeichnung für das im Anbeginn der Schöpfung entstandene Wesen handeln; denn da die Begriffe des Weltdaseins und des Zustandes, in dem kein Wunsch versagt bleibt, sich [gegenseitig] ausschliessen, ist es unmöglich, die Existenz eines ewigen Gottes anzunehmen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] bringt einen weiteren Grund dagegen vor, dass Gott der Leiter [der Welt] sei:

 Unter Ausschliessung der Begierde ist es unbeweisbar, weil [diese] die feststehende Ursache ist.

Ferner ist es nicht zu beweisen, dass [irgend Jemand, also auch Gott] ohne Begierde Leiter sein könne, da die Begierde die feststehende Ursache für [alle] Thätigkeit ist. Das ist der Sinn.

Die Lesart der v. l. içvarasya 'dhishthatṛtve, welche Aph.² 314,
 Anm. 4 aufgenommen ist, durfte vorzuziehen sein.

Bei dem Verfolgen der eigenen Interessen [von dem oben die Rede war] handelt es sich um die Erreichung der gewünschten Ziele, die Begierde aber ist ein ausserordentlich starkes Wünschen; deshalb [bietet unser Sütra] nicht eine [einfache] Wiederholung [von Sütra 3].

"Mag demnach die Begierde auch in Gott wohnen." Darauf antwortet [der Verfasser]:

7. Wenn auch er damit behaftet sein soll, würde er nicht für alle Zeiten erlöst sein.

Wenn man annimmt, dass auch [Gott] mit Begierde behaftet sei, würde dieser nicht für alle Zeiten erlöst sein können; darum ist deine [des Einwendenden] Lehre hinfällig. Das ist der Sinn. Ferner kann nicht das Einwirken Gottes auf die Materie durch den Wunsch oder durch ähnliche [Regungen], die ja Modifikationen der Materie sind, hervorgerufen werden, weil damit ein circulus vitiosus gegeben sein würde: unmittelbar nach dem Entstehen des Wunsches das Wirken der Materie und unmittelbar nach dem Wirken der Materie der Wunsch oder dgl.! 1) Und ein ewiges Wünschen oder dgl. darf man der Materie nicht zuschreiben, weil dann der durch Schrift und Tradition feststehende Zustand des Gleichgewichts 2) nicht [vor Beginn der Schöpfung] existirt haben könnte.

- 3) Mithin bleiben folgende zwei Möglichkeiten übrig: Beruht die göttliche Macht auf der unmittelbaren Verbindung der von uns für Qualitäten der Materie⁴) erklärten Wünsche und ähnlicher [Affektionen] mit dem [für Gott gehaltenen] Geiste, oder beruht sie auf einer Anregung [der Materie], die lediglich deshalb erfolgt, weil sich [jene Seele] in der Nähe befindet, vergleichbar der Einwirkung des Magnets [auf das Eisen]? Die erste Seite dieser [Alternative] widerlegt der Verfasser [mit den Worten]:
- 8. Wenn auf der Verbindung mit der Kraft der Materie, so würde sich eine Berührung ergeben.

Aus der Verbindung der Kraft der Materie, d. h. der Wünsche u. s. w., mit der Seele würde sich auch für die Seele eine Berührung mit den Qualitäten ergeben, und demnach ein Wider-

Dieser Passus ist aus der v. l. und dem MS. einzufügen. In der gleichen aphoristischen Weise ist \(\text{atmacgrayat}\) oben S. 11, Z. 6 unseres Textes inhaltlich erkl\(\text{art}\) worden.

²⁾ Cf. I. 61.

³⁾ Hierher muss man offenbar die Grenze zwischen dem Commentar zu S
ütra 7 und der Einleitung zu S
ütra 8 verlegen.

L. pradhâna-dharmatvena mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 317,
 Anm. 3.

spruch mit der Schrift vorliegen, welche lehrt: "Von allem") dem, was sie dort erblickt, bleibt sie unbeeinflusst; denn unberührt ist diese Seele u. s. w." [Brh. 4. 3. 16]. Das ist der Sinn.

Ueber die zweite [Seite jener Alternative] aber sagt [der Verfasser]:

9. Wenn auf dem blossen Dasein, so kommt die göttliche Macht allen zu.

Wenn die göttliche Macht nur darauf beruht 2), dass die [für Gott gehaltene Seele] sich in der Nähe [der Materie] befindet [und auf diese einwirkt], wie der Magnet [auf das Eisen], so steht fest, was von uns angenommen wird, dass nämlich allen Seelen ohne Unterschied, ob sie in dieser oder jener Schöpfungsperiode [die Früchte ihrer Werke] geniessen, die göttliche Macht zukommt; denn nur in Folge der Verbindung mit sämmtlichen Geniessern [d. h. Seelen] wird ja von der Urmaterie das "grosse" [Princip] und die andern Produkte hervorgebracht. Und darum ist deine [des Einwendenden] Lehre, dass nur ein Gott existire, hinfällig. Das ist der Sinn.

"Ganz schön! [Trotzdem] sind dies einfach unrichtige Reflexionen, weil sie im Widerspruch stehen mit den Beweisen, welche die Existenz Gottes darthun; sonst könnte auch die Urmaterie durch Tausende von solchen unrichtigen Reflexionen widerlegt werden." Dagegen 3) bemerkt [der Verfasser]:

 Seine Existenz steht nicht fest, weil es keinen Beweis dafür giebt.

"Seine Existenz", d. h. die Existenz eines ewigen Gottes, steht [nicht] fest. Für die Existenz Gottes giebt es zunächst nicht [den Beweis der] sinnlichen Wahrnehmung, so dass nur von den beiden [andern] Beweismitteln, der Schlussfolgerung und dem zuverlässigen Zeugniss, die Rede sein könnte; und diese beiden sind nicht anwendbar. Das ist der Sinn.

Die Nichtanwendbarkeit erklärt [der Verfasser] in den [folgenden] beiden Sûtras:

11. Die Schlussfolgerung fällt fort, weil eine Verbindung fehlt.

Der Text der Upanishad hat kimcit hinter tatra. Vgl. S. 4 (oben) dieser Uebersetzung.

L. nur çed aiçvaryam mit der v. l., dem MS. und Aph. 319, Anm. 1.
 L. ity ata mit der v. l., dem MS. und Aph. 319, Anm. 2.

"Verbindung" bedeutet "ständige Begleitung" (vyåpti), "fehlt" bedeutet "nicht festzustellen ist". Es fällt also für die Existenz Gottes [der Beweis durch] Schlussfolgerung fort, da bei solchen Schlüssen, [wie sie von den Theisten gezogen werden] "Das "grosse" [Princip] und die folgenden [Produkte] haben einen Schöpfer, weil sie Produkte sind" und ähnlichen ein ständiges Begleitetsein nicht festgestellt werden kann, weil [der Grund] nicht stichhaltig ist"). Das ist der Sinn.

Auch ein zuverlässiges Zeugniss liegt nicht vor. Dies lehrt der Verfasser [mit den Worten]:

 Auch die Schrift zeugt dafür, dass sie ein Produkt der Urmaterie ist.

Die Schrift zeugt nur dafür, dass die materielle Welt ein Produkt der Urmaterie ist, nicht dafür, dass sie den Geist zur Ursache habe; z. B. an folgenden Stellen:

"Die eine roth-weiss-schwarze Ziege [gleichzeitig 'die ungeborene" $aj\hat{a}$], welche viele Ihr gleichartige Jungen wirft [Çvet. 4. 5],

"[Alles] dieses war damals ununterschieden; [dann] unterschied es sich nach Namen und Gestalt" [Brh. 1. 4. 7]. Das ist der Sinn.

Diejenigen Schriftstellen dagegen, welche davon sprechen, dass der Geist die Ursache [der Welt] sei, z. B. "Das dachte: möge ich mich vervielfältigen" [Chând. 6. 2. 3], beziehen sich auf das gewordene [nicht auf das ewige] Denken des zu Anfang der Schöpfung dadurch entstandenen grossen Wesens, dass [eine Seele] das "grosse" Princip als Upâdhi annahm. Oder im Hinblick auf die Vervielfältigung sind [solche Schriftstellen] im uneigentlichen Sinne einfach auf die Urmaterie zu deuten unter Vergleichung [des Gebrauchs des Desiderativums] "der Abhang will herunterrutschen." Denn sonst, [d. h. wenn die citirte Upanishad-Stelle nicht in einer der beiden hier vorgeschlagenen Weisen aufgefasst wird], würde die in der Schrift z. B. mit den Worten "Der Zuschauer, der Erkenner, der für sich seiende, qualitätlose" [Çvet. 6. 11] gelehrte Unveränderlichkeit der Seele unbegründet sein.

Dass diese [ganze] Gottesleugnung [von Sütra 2 an] nur eine kühne Behauptung (praudhi-vāda) ist, die den Zweck hat Gleichgiltigkeit gegen die [Erreichung der] göttlichen Würde [zu erzeugen] und zu lehren, dass auch ohne die Erkenntniss Gottes die Erlösung eintrete, haben wir schon oben [in der Einleitung zu Buch I. und im Comm. zu I. 92] erklärt. Sonst ergiebt sich die compli-

Der Grund, dass jedes Produkt einen Schöpfer haben müsse, wird von den Samkhyas bestritten und damit die für die Schlussfolgerung erforderliche Vyäpti: yatra-yatra käryatvam, tatra-tatra sakartrkatvam.

²⁾ Vgl. im Comm. zu I. 96, S. 71, Z. 7 des Textes, S. 115 dieser Uebersetzung.

cirte Theorie [der strengen Sâmkhyas], dass die Ewigkeit und [die Allmacht] Gottes, welche [Eigenschaften] den [anderen] empirischen Seelen nicht eigen sind, in uneigentlicher Bedeutung [d. h. als auf die Dauer einer Weltperiode beschränkt] zu verstehen seien. [Die Gottesleugnung ist auch deshalb abzulehnen], weil die Unveränderlichkeit, [die Unberührtheit] und [die Qualitätlosigkeit der göttlichen Seele] mit [meiner] Auffassung vereinbar sind, dass das ewige Erkennen, Wünschen und die andern [Empfindungen Gottes] seinem Upådhi angehören und Modifikationen des "grossen" [Princips] oder der andern [Seiten des Innenorgans] seien. 1) Dies und näheres darüber ist in der Brahmamîmâmsâ nachzusehen.

[Der Verfasser] widerlegt nun ausführlich in dem Sütracomplex [praghattaka²) 13—19] die Meinung der Opponenten, welche sich gegen das in [Sütra 20 des] ersten Buches gelehrte richtet, nämlich dass das Gebundensein nicht aus dem Nichtwissen stamme:

13. Für den unberührten giebt es keine Verbindung mit der Kraft des Nichtwissens.

Die Gegner [d. h. die Anhänger Çankara's] sagen: "Eine Urmaterie existirt nicht, sondern in dem Geiste wohnt eine Kraft, welche wir als das durch die Erkenntniss zu vernichtende, anfanglose Nichtwissen bezeichnen. Aus diesem allein stammt das Gebundensein des Geistes, und bei der Vernichtung desselben tritt die Erlösung ein." Darauf erwidern wir folgendes: Eine unmittelbare Verbindung des Geistes mit der Kraft des Nichtwissens ist wegen seiner Unberührtheit unmöglich. Denn das Nichtwissen ist [die Anschauung], dass eine bestimmte Form einem Dinge zukomme, das nicht so ist, und diese [Anschauung] — eine besondere Modifikation [des Innenorgans] — kann nicht zu Stande kommen ohne eine Berührung [von anderer Art, als ihr annehmt], d. h. [nicht ohne] die Verbindung, welche die Ursache jener Modifikation ist ⁵). Das ist der Sinn.

"Die Verbindung [des Geistes] mit dem Nichtwissen ist aber einfach aus der Kraft des Nichtwissens abzuleiten, und somit wird

¹⁾ Diese auffallende Bemerkung wird nur dann verständlich, wenn man (mit Rämmiçra) die folgende Anschanung bei unserem Commentator voraussetzt: An sich können frellich die Modifikationen des göttlichen Innenorgans, Erkennen, Wünschen u. s. w., nicht ewig sein; aber sie verharren während der Zeit der Weltauflösung in feinem Zustande' (säkshmävasthayā) in der unentfalteten Urmaterie und treten beim Beginn der folgenden Weltperiode wieder zu neuem Leben hervor.

²⁾ Vgl. S. 21 Anm. 2. 3) 'dhikâra⁰ ist in vikâra⁰ zu verbessern. Gemeint ist das Reflektiren des modificirten Innenorgans in dem Geiste. Also: Das Innenorgan ist nöthig um das Nichtwissen zu erklären, das Innenorgan aber ist ein Produkt der Urmaterie, mithin darf diese nicht negirt werden.

durch dasselbe, da es keine Realität besitzt, keine Berührung hervorgerufen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

14. Wenn dieses auf Grund der Verbindung mit ihm erschlossen wird, liegt ein circulus vitiosus vor.

Wenn das Nichtwissen aus der Verbindung [des Geistes] mit dem Nichtwissen erschlossen wird, so liegt ein circulus vitiosus vor, eine Erklärung des Dinges aus ihm selbst 1) oder ein regressus in infinitum 2). So ist [das Sútra] zu vervollständigen.

"Ein regressus in infinitum, der dem [Verhältniss von] Samen und Spross vergleichbar ist, darf aber doch nicht als Fehler angerechnet werden!" Auf diesen Einwand antwortet [der Verfasser]:

15. Er ist nicht dem [Verhältniss von] Samen und Spross vergleichbar, weil die Schrift lehrt, dass das Weltdasein einen Anfang hat.

[In diesem Falle] kann nicht ein regressus in infinitum vorliegen, der mit dem [Verhältniss von] Samen und Spross zu vergleichen ware 3), weil die Schrift lehrt, dass das Weltdasein der Seelen, welches sich in dem Nichtwissen und allem andern Unglück [d. h. in den Schmerzen, welche die Folgen des Nichtwissens sind,] aussert, einen Anfang hat. Denn wir erfahren aus der Schrift, dass [diese das Weltdasein der Seelen ausmachenden Dingel in der Weltauflösung, im Tiefschlaf und [in der Erlösung] zu Ende sind; [und was ein Ende hat, muss auch einen Anfang haben]. Das ist der Sinn. Aus solchen Schriftstellen nämlich wie "Ganz Erkennen, entsteht es aus diesen Elementen, und in diese hinein löst es sich auf [Brh. 2. 4. 12] ergiebt sich, dass in der Weltauflösung und in den andern [beiden genannten Zuständen], da dann keine Affektionen des Innenorgans existiren, die Seelen reines [objektloses] Denken sind, das frei ist von dem ihren Upådhis angehörigen Nichtwissen, Wissen und allem sonstigen Welttreiben, [d. h. hauptsächlich von dem Gebundensein]. Deshalb ist [das, was ihr sagt]: "Auch das Nichtwissen stammt aus dem Nichtwissen* 4) einfach [inhaltloses] Gerede.

Tilge die Interpunktion hinter \(\hat{atmac_crayatvam}\); denn es wird hier die Wahl zwischen drei Widerlegungsgr\(\hat{u}\)nden gelassen.

Denn das Nichtwissen der Seele würde auf eine frühere Verbindung mit dem Nichtwissen zurückzuführen sein, und so fort.

³⁾ Tilge api mit der v. 1., dem MS. und Aph.3 323, Anm. 3.

⁴⁾ Die richtige Form ist wohl avidyiki: vgl. S. 173, Anm. 5.

"Unser Nichtwissen aber [sagt der Anhänger Çankara's weiter] ist ein terminus technicus und nicht das im Yogasystem beschriebene, d. h. [nicht] die Anschauung, welche das Nicht-Selbst für das Selbst hält, oder dgl. Mithin wird, da dieses [Nichtwissen] bei uns, ebenso wie bei euch die Materie, von ununterbrochener Dauer und anfanglos ist, trotzdem es in der Seele haftet, die Unberührtheit derselben nicht aufgehoben." Die in diesem Einwand aufgestellte künstliche Bedeutung des Wortes "Nichtwissen" widerlegt [der Verfasser], indem er folgende Möglichkeiten ins Auge fasst (vikalpya):

16. Wenn es das vom Wissen verschiedene ist, ergiebt sich die Aufhebung des Brahman.

Wenn die Bedeutung des Wortes "Nichtwissen" nur den Begriff des vom Wissen verschiedenen ausdrücken soll, so würde sich ergeben, da dieses [letztere] durch die Erkenntniss zu vernichten ist, dass auch das Brahman, d. h. das Selbst, aufgehoben, d. h. vernichtet werden kann, weil es etwas anderes als das Wissen ist. Das ist der Sinn.

17. Wenn es nicht aufgehoben wird, Fruchtlosigkeit.

Wenn aber das, was auch immer das Nichtwissen' sein mag, durch das Wissen nicht aufgehoben werden soll, so würde [sich] die Fruchtlosigkeit des Wissens [ergeben], wegen seiner Unfähigkeit das Nichtwissen zu beseitigen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] widerlegt die andere Seite der Alternative:

18. Wenn es durch das Wissen aufgehoben wird, so würde auch die Welt so sein.

Wenn hingegen dasjenige, was durch das Wissen mit Bezug auf den Geist aufgehoben wird, [von euch], Nichtwissen' genannt wird, so würde unter den Umständen auch die Welt, d. h. die Urmaterie, das "grosse' Princip und die ganze übrige Mannigfaltigkeit der Erscheinungen, "so' d. h. "Nichtwissen' sein; denn durch solche Schriftstellen wie "Hierauf folgt die Unterweisung [über die Seele: "Sie ist] nicht so, nicht so" [Brh. 2. 3. 6], "Nicht grob, nicht fein" [Brh. 3. 8. 8] ist auch die Urmaterie sammt [ihren Produkten] wie eine falsche Vorstellung mit Bezug auf die Seele aufgehoben [d. h. als nicht Seele seiend erwiesen]. Das ist der Sinn. Da nun demnach die ganze Erscheinungswelt "Nichtwissen' sein würde, könnte, wenn das Nichtwissen durch die Erkenntniss eines einzigen vernichtet ist, auch von [allen] andern die Erscheinungswelt nicht [mehr] wahrgenommen werden. Das ist [unsere] Meinung. Man kann aber auch gar nicht sagen, dass Nichtwissen dasjenige sei,

was durch das Wissen vernichtet wird; [damit ist gar keine Definition gegeben]; denn was durch das Wissen vernichtet wird, kann man nicht daran erkennen, dass es durch das Wissen vernichtet wird; damit würde das Ding durch sich selbst erklärt werden.

19. Wenn es von dieser Art wäre, müsste es einen Anfang haben.

Oder zugegeben, dass auf irgend eine Weise das Nichtwissen [wirklich] dasjenige sei, was durch das Wissen aufgehoben wird, so kann ein solches Ding doch in den Seelen nur derart wohnen. dass es einen Anfang hat, aber nicht [wie ihr Anhänger Cankara's annehmtl als etwas anfangloses; denn durch die citirten Schriftstellen wie "Ganz Erkennen * [Brh. 2. 4. 12] u. s. w., ist festgestellt, dass die Seele zur Zeit der Weltauflösung und des [Tiefschlafs] reines [objektloses] Denken ist, [dass also das Nichtwissen entsteht, wenn die Zeit der Weltauflösung oder des Tiefschlafs abgelaufen ist]. Das ist der Sinn. Und nach unsrer Meinung erklärt sich, obwohl die Seele während der Weltauflösung kein empirisches Dasein führt, das Wiedergebundenwerden [der Seele nach dem Ablauf jener Zeit] aus der Verbindung mit der selbständigen ewigen Materie, und ebenso ist [für uns], wie wir auch schon dargelegt haben, die Veranlassung für diese [erneute] Verbindung mit der Materie lediglich die aus den früheren Existenzen überkommene Nichtunterscheidung, vermittelt durch die unsichtbare Kraft der [fortwirkenden] Eindrücke und [durch das Innenorgan, welches in ,feinem' Zustande bestehen geblieben ist]. Darum steht fest, dass es kein anderes durch das Wissen zu vernichtendes 1) Nichtwissen giebt, als das im Yogasystem beschriebene, und dass dieses nur ein Attribut des Innenorgans, nicht der Seele ist.

[Der Verfasser] widerlegt nun in dem Sûtracomplex [praghattaka 2) 20—25] den Einwand der [materialistischen] Opponenten, [welche sich] gegen das in [Sûtra 2] unseres Buches gelehrte [wenden, d. h. dagegen], dass das Wirken der Materie durch das Thun [der beseelten Wesen] veranlasst werde:

20. Das Verdienst ist nicht zu negiren, wegen der Verschiedenartigkeit der Produkte der Materie.

[Die Existenz] des Verdienstes darf seiner Unsichtbarkeit halber nicht negirt werden, weil dieselbe dadurch erschlossen wird, dass sonst die in den Produkten der Materie herrschende Verschiedenartigkeit unerklärbar sein würde. Das ist der Sinn.

¹⁾ L. $j\bar{n}\hat{a}na$ - $n\hat{a}cy\hat{a}$ hinter $avidy\hat{a}$ mit der v. l., dem MS. und Aph. 327, Anm. 3.

²⁾ Vgl. S. 21 Anm. 2.

[Der Verfasser] führt noch einen weiteren Beweis an:

21. Seine Existenz ergiebt sich aus der Schrift, aus charakteristischen Stellen u. s. w.

Seine Existenz ergiebt sich aus solchen Schriftstellen wie "Gut fürwahr ergeht es einem in Folge von gutem, schlecht in Folge von schlechtem Thun 1)" [Brh. 4. 4. 5; 5. 2. 13], 'aus charakteristischen Stellen', d. h. z. B. aus der Vorschrift "Wer nach der himmlischen Welt trachtet, opfere mit dem Rossopfer", aus der Wahrnehmung der Yogins und [aus den persönlichen Erfahrungen der Einzelnen 2)]. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] erweist nun den Grund des Opponenten, dass das Verdienst nicht existire, weil es nicht sinnlich wahrnehmbar sei, als einen Scheingrund:

22. Ein [solches] Gesetz giebt es nicht, weil die anderen Erkenntnissmittel zuständig sind.

Dass ein Ding nicht existire, weil es nicht mit den Sinnen der gewöhnlichen Menschenkinder³) wahrgenommen wird, ein solches Gesetz giebt es nicht; denn es werden Dinge auch durch die anderen Erkenntnissmittel constatirt. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] thut dar, dass auch die Schuld ebenso wie das Verdienst existirt:

23. So auch in beiden Fällen.

Wie für das Verdienst, so [gelten] auch für die Schuld die [in Sûtra 20 und 21 vorgebrachten] Beweise. Das ist der Sinn.

24. Wenn die Existenz aus der Sache selbst folgt, so ist es bei beiden das gleiche.

"Die Existenz des Verdienstes folgt zwar aus der Selbstverständlichkeit, d. h. daraus, dass sonst die [religiösen] Vorschriften keinen Sinn hätten; aber diese [Selbstverständlichkeit] liegt nicht im Falle der Schuld vor; wie könnt ihr also die Beweisstellen der Schrift auch auf [den Begriff der] Schuld ausdehnen?" Wenn [uns dieser Einwand gemacht wird, so antworten wir: Das ist] nicht [richtig], weil "es bei beiden das gleiche ist", d. h. [weil] der Beweis in der Form der Selbstverständlichkeit") für Verdienst und Schuld [in derselben Weise] gilt; denn sonst würde ein Ver-

¹⁾ Füge mit dem Texte der Upanishad karmana hinter punyena ein.

²⁾ Hiermit wird das âdi des Sûtra erklärt.

L. laukika-pratyakshâ⁰ mit der v. l., dem MS. und Aph.² 329, Anm. 1.
 L. arthâpatti-râpam pramânam statt lingam mit der v. l., dem MS. und Aph.² 330, Anm. 1.

bot wie "Man gehe nicht zu der Frau eines andern" keinen Sinn haben. 1) Das ist gemeint.

"Wenn nun aber das Verdienst und dgl. anerkannt wird, so müssen doch die Seelen, weil Verdienst und dgl. besitzend, der Veränderung und [der Beeinflussung] unterliegen!" Dieses Bedenken beseitigt [der Verfasser mit den Worten]:

25. Das Verdienst und dgl. sind Attribute des Innenorgans.

Mit dem Worte 'dgl.' sind alle im Vaiçeshikasystem aufgestellten besonderen Qualitäten der Seele ²) gemeint. — Und man darf nicht sagen: 'Wo soll unter diesen Umständen [d. h. wenn die in Betracht kommenden Qualitäten nicht der Seele, sondern dem Innenorgan angehören], das Verdienst und dgl. in der Zeit der Weltauflösung bleiben, da [dann] kein Innenorgan existirt"; weil ebenso wenig wie der Aether das Innenorgan [in der Weltauflösung] absolut zu Grunde geht. Denn dass das Innenorgan in beiderlei Form existirt, als Produkt und als Ursache, haben wir schon oben [vgl. u. a. I. 121] erklärt. Darum bleiben Verdienst, Schuld, die hinterlassenen Eindrücke u. s. w. in dem im Zustande der Ursache [fortdauernden] Innenorgan, d. h. in einem besonderen Theil der Materie, bestehen.

"Mag das so sein! [Trotzdem] ist das [in den Sûtras 20 und 21] gelehrte, dass nämlich die Existenz des Verdienstes und [der Schuld] sich aus der Verschiedenartigkeit der Produkte der Materie sowie aus der Schrift u. s. w. ergebe, nicht richtig, weil eure aus drei Constituenten bestehende Urmaterie und deren Produkte gerade durch die Schrift widerlegt werden, z. B. an folgenden Stellen: "Der Zuschauer, der Erkenner, der für sich seiende, qualitätlose...." [Çvet. 6. 11], "Hierauf folgt die Unterweisung: "Nicht so, nicht so!" [Brh. 2. 3. 6],

"Welches lautlos, ohne Gefühl, farblos, unvergänglich, ohne Geschmack, ewig und ohne Geruch ist " [Kath. 3. 15],

und an folgenden: "Kein Untergang und kein Entstehen ist" [Gaud. Mänd. K. 2. 32, Brahmabindüpanishad 10], "[Alle] Umgestaltung ist [nur] eine Bezeichnung, die auf [blossen] Worten beruht; in Wahrheit sind [alle Umgestaltungen in der Form von Töpfen] nichts als Thon...." [Chänd. 6. 1. 4] u. s. w. 3)" Diese [Auffassung] beseitigt [der Verfasser mit folgenden Worten]:

L. nishedha-vidhy-anyathânspapatter mit der v. 1, dem MS. und Aph.³ a. a. O.

D. b. noch Erkennen, Wünschen, Liebe, Hass, Handeln, Schuld; cf. Bhashapariccheda 48, 49.

³⁾ Durch das doppelte ity âdină sind zwei Gruppen von Citaten markirt; die ersten drei Stellen sollen die Urmaterie, die letzten zwei deren Produkte widerlegen.

26. Die Constituenten etc. werden nicht absolut geleugnet.

Die Constituenten, Sattva u. s. w., sowie deren Eigenschaften, Freude u. s. w., und ebenso deren Produkte, das "grosse" [Princip] u. s. w., werden nicht als solche geleugnet, sondern nur insofern es sich um die unzertrennliche Verbindung mit dem Geiste handelt, geradeso wie man leugnet, dass die Wärme in dem Eisen, [wenn es erhitzt ist, als wesentlich zu diesem gehörig] hafte. Desgleichen wird [in jenen Schriftstellen] alles der Umwandlung unterliegende, von den Constituenten an, nur hinsichtlich der Zeit, den Zuständen nach u. s. w. [d. h. als Modifikation und Produkt] geleugnet. 1) Das ist der Sinn.

"Warum aber soll nicht die Existenz [jener Dinge] als solche geleugnet werden, wie die der Objekte des Traumes, des Wunsches und [der Hoffnung]?" ²) Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

27. Aus der Verbindung der fünf Glieder ist die [Existenz der] Freude zu erkennen.

Hier ist, um ein specielles Subjekt für die Schlussfolgerung zu gewinnen (viçishya pakshîkaranâya), ein einzelnes unter den Objekten, um welche sich der Streit dreht, d. h. allein die Freude, angeführt; [doch umfasst dieser Ausdruck] implicite auch alle [die andern] Objekte mit, [von denen das vorige Sütra handelt].

Es dürfte jedoch die Lesart sukhâdi-samvittih "[die Existenz]

der Freude und der übrigen Dinge vorzuziehen sein.

Die fünf Glieder des Syllogismus sind Proposition, Grund, Beispiel [angeschlossen an die Constatirung der ständigen Begleitung], Wiedervorführung des Grundes und Schluss; aus der Verbindung, d. h. der Zusammenfügung, derselben ergiebt sich die Existenz der Freude und aller der anderen Dinge. Das ist der Sinn. Das syllogistische Schema ist folgendes:

1) Die Freude ist etwas reales,

2) weil sie greifbare Resultate hervorbringt.

3) Alles was greifbare Resultate hervorbringt, ist real, wie z. B. die Seelen.

 Die Freude bringt solche Resultate hervor, d. h. das Sräuben der Härchen und dgl.;

deshalb ist sie etwas reales.

Wenn auch die Seelen, [welche unter 3) als Beispiel angeführt wurden,] keiner Veränderung unterworfen sind, so ist doch die

D. h. jene Schriftstellen sollen besagen, dass zu bestimmten Zeiten, während der Dauer der Weltauflösungen nämlich, die Urmaterie nicht in der Form der Produkte existire.

Die falsehe Auffassung des Wortes padårtha hat zu einer argen Verdrehung des Sinnes in Aph.⁴ 331, 332 geführt.

[von ihnen bewirkte] Erleuchtung der Objekte [d. h. die bewusste Erkenntniss derselben] ein greifbares Resultat. — Dem Heretiker 1) gegenüber ist die Schlussfolgerung negativ zu gestalten, und dabei als Beispiel das Hasenhorn oder dgl. zu verwenden; [also unter 3): Was nicht real ist, kann keine greifbaren Resultate hervorbringen, ebenso wenig wie ein Hasenhorn oder andere Undinge].

Hierauf macht der Materialist den neuen Einwand, dass es gar kein anderes Erkenntnissmittel als die sinnliche Wahrnehmung gebe, weil ein ständiges Begleitetsein (vyâpyatva) und dgl. 2) nicht zu erweisen sei:

28. Nicht aus der einmaligen Beobachtung folgt die Verbindung.

Aus der einmaligen Beobachtung der Zusammengehörigkeit folgt nicht die "Verbindung", d. h. die ständige Begleitung (vyåpti), und [auch] die Mehrheit [solcher Beobachtungen] bedeutet keine Regel (ananugata). Deshalb lässt sich, da eine ständige Begleitung nicht zu constatiren ist, durch Schlussfolgerung kein Ding feststellen. Das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

29. Die ständige Begleitung ist das regelmässige Beisammensein der charakteristischen Eigenthumlichkeiten bei beiden oder bei einem von beiden.

Das Beisammensein der charakteristischen Eigenthümlichkeiten bedeutet das Beisammensein in der Eigenschaft der charakteristischen Eigenthümlichkeit, kurz Zusammengehörigkeit. Und so ist eine solche, [entweder] 'bei beiden', d. h. dem zu beweisenden und dem beweisenden, oder 'bei einem von beiden', d. h. nur bei dem beweisenden, sich zeigende regelmässige, d. h. ausnahmslose Zusammengehörigkeit die 'ständige Begleitung'. Das ist der Sinn. 'Bei beiden' ist mit Bezug auf den Fall der 'beiderseitigen ständigen Begleitung' [d. h. der Umkehrbarkeit des Urtheils] (samavyapti) gesagt. ⁵) Die Regelmässigkeit [der Zusammengehörigkeit]

2) Gemeint ist ausser vyápya noch vyápaka und vyápti,

¹⁾ D. h. dem Kshanikavadin, Vijaanavadin und Çûnyavadin, s. I. 20 ff.

³⁾ Setze einen Interpunktionsstrich hinter proktam. — Als Beispiel für die sama-vyäpti giebt Ballantyne die Sätze "Jedes gleichseitige Dreieck ist gleichwinklig" und "Jedes gleichwinklige Dreieck ist gleichseitig", der Pandit wählte das abstraktere: "Wo immer Existenz ist, da liegt ein Gattungsbegriff vor (yatra-yatra sattå, tatra-tatra jätili) und umgekehrt. Je nachdem man nun diese sama-vyäpti wendet, ist sowohl Existenz als "Gattungsbegriff "ständiger Begleiter (vyäpaka) und ebenso "ständig begleitetes" (vyäpya); die ständige Begleitung" (vyäpti) haftet also in beiden Begriffen. Mit dem zweiten Fall ist die sogenannte vishama-vyäpti gemeint, "die einseitige ständige Begleitung" (d. h. die Nicht-Umkehrbarkeit des Urtheils): "Wo immer Rauch

ist durch eine zweckentsprechende Reflexion zu erkennen, und deshalb eine ständige Begleitung [sehr wohl] zu constatiren. Das ist [unsere] Meinung.

[Der Verfasser] lehrt nun, dass die ständige Begleitung nicht ein neues Princip in der Form der [gleich] zu besprechenden Kräfte oder dgl. sei:

30. Sie ist kein neues Princip, weil die Fiktion eines Dinges gegeben sein würde.

Die ständige Begleitung ist nicht etwas von dem regelmässigen Beisammensein der charakteristischen Eigenthümlichkeiten verschiedenes, weil [mit dieser Annahme] die Fiktion eines weiteren [api, bisher nicht erwiesenen] Dinges als des Sitzes für den Begriff der ständigen Begleitung 1) gegeben sein würde. Von uns aber wird einfach angenommen, dass die ständige Begleitung nur ein schon bekanntes Ding sei, [wie es in Sûtra 29 definirt wurde]. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt die Meinung anderer an:

31. [Einige] Lehrer sagen: "Sie ist etwas aus der innewohnenden Eigenthümlichkeit entspringendes."

Andere Lehrer aber sagen: "Die ständige Begleitung ist ein weiteres Princip, d. h. eine besondere Eigenthümlichkeit (cakti), welche aus der dem ständig begleiteten angehörenden Eigenthümlichkeit entspringt." ²) Die ständige Begleitung sei aber nicht [meinen Jene] einfach die [dem ständig begleiteten] innewohnende Eigenthümlichkeit, weil sie [als solche] so lange währen müsste, wie das Ding [selbst]. Denn der Rauch ³), [der in dem geläufigen Beispiel das ständig begleitete ist,] werde von dem Feuer nicht begleitet, wenn er sich nach einem anderen Orte hinzieht; diese Eigenthümlichkeit [des Rauches, mit dem Feuer verbunden zu sein] werde also durch das Fortziehen nach einem andern Orte aufgehoben. Mithin könne man der aufgestellten Definition nicht den Vorwurf machen, [welchen die des Sütraverfassers verdiene,] dass sie mehr umfasse als sie umfassen darf. [Dem gegenüber ist zu

1) Wie der Topf (ghața) der Sitz (âcraya) für den Begriff des Topfes

(ghatatva) ist, so auch die vyapti für das vyaptitva,

⁽vyāpya) ist, da ist auch Fener (vyāpaka)"; denn dieses Verhāltniss lāsst sich nicht umkehren, weil es Fener giebt, das nicht raucht. Das eine von beiden ist hier das "ständig begleitete (der Rauch); in ihm allein haftet die vyāpti. — Das "zu beweisende (sādhya) ist der Begleiter, das "beweisende (sādhana) das begleitete.

²⁾ ity âhuh steht an dieser Stelle, weil bis hierher das akshara-vyâkhyâna des Sûtra reicht; das artha-vyâkhyâna hingegen geht zwei Zeilen weiter bis nokta-lakshane 'tivyâptih.

³⁾ Tilge api hinter dhûmasya mit der v. l., dem MS. und Aph. 337, Anm. 1.

bemerken:] Nach [des Verfassers und unserer] eignen Meinung aber ¹) ist der Rauch [in dem Beispiel] als der durch die Zeit der Entstehung charakterisirte [d. h. nur als der zur Zeit der Entstehung vorhandene] zu specialisiren. Das ist gemeint.

32. Pańcaçikha lehrt: "Sie ist der Besitz der Eigenthumlichkeit des Enthaltenseins."

Die ständige Begleiterschaft ist die Eigenthümlichkeit des Enthaltens (âdhâratâ), und das ständige Begleitetsein der Besitz derjenigen Eigenthümlichkeit, welche sich als das Enthaltensein (âdheyatâ) darstellt — entsprechend dem allgemeinen Sprachgebrauch, dem zufolge man z. B. von dem Urtheilsorgan sagt, dass es von der Urmaterie ständig begleitet [oder durchdrungen, vyâpya sei, womit gemeint ist, dass das Urtheilsorgan in der Urmaterie enthalten ist]. So lehrt Pañcaçikha; das ist der Sinn.

"Zu welchem Zwecke aber wird die Eigenthümlichkeit des Enthaltenen angenommen? Die ständige Begleitung kann doch einfach die Eigenthümlichkeit sein, welche das Wesen des ständig begleiteten Dinges ausmacht!" Darauf antwortet [Pancacikha]:

33. Die Eigenthümlichkeit, welche das Wesen ausmacht, ist nicht die Regelmässigkeit, weil eine Tautologie gegeben sein würde.

Diejenige Eigenthümlichkeit aber, welche das Wesen [des ständig begleiteten] ausmacht, ist nicht die Regelmässigkeit [des Beisammenseins der charakteristischen Eigenschaften, s. Sûtra 29], d. h. [ist nicht] die ständige Begleitung, weil [mit dieser Annahme] eine Tautologie gegeben sein würde; denn [auf Grund dieser Erklärung] würde, wie zwischen "Topf und "Krug' [kein Unterschied besteht], auch in dem angeführten Fall (atra) zwischen "Urtheilsorgan' und dem "ständig begleiteten" gar keine Bedeutungsdifferenz vorliegen. ²) Das ist der Sinn. — [Dem Worte] "Wesen" (svarûpa), wie [der Opponent einfach] hätte sagen sollen, ist [von demselben] noch das Wort "Eigenthümlichkeit" (çakti) beigegeben, um zum Ausdruck zu bringen, dass die ständige Begleitung ein Attribut des ständig begleiteten ist, [d. h. um dem Vorwurf der Tautologie zu entgehen].

¹⁾ Aph. 337 oben: ,for!

²⁾ Pañcaçikha will damit sagen, dass die Definition Eigenthümlichkeit, welche das Wesen ausmacht einfach ausdrücke, was das Ding ist, und uns zu demselben zurückbringe, dass sie aber keine Verbindung zwischen zwei Dingen aussage, was doch die vyäpti thun soll. Wenn vyäpya bedeuten solle "mit der Eigenthümlichkeit versehen, welche das Wesen des Dinges ausmacht, sei buddhi und vyäpyä einfach ein und dasselbe.

[Wieso eine] Tautologie [vorliegen würde], erklärt (Pañcaçikha] selbst [im folgenden]:

34. Weil das Prädikat [d. h. die Bezeichnung vyūpya] sich als zwecklos erweisen würde.

Dies ist schon im [Commentar zum] vorigen Sûtra so gut

wie erklärt.

[Pañcaçikha] führt einen weiteren Widerlegungsgrund an:

35. Und weil es nicht auf Zweige und dgl. passen wurde.

Zweige z. B. sind "ständig begleitet" von Bäumen; aber die Definition dieses") [Verhältnisses], dass es nichts anderes sei, als die Eigenthümlichkeit, welche das Wesen [des ständig begleiteten] ausmacht, passt nicht [auf diesen und ähnliche Fälle]"); denn da auch dem abgehauenen Zweige die Eigenthümlichkeit, welche sein Wesen ausmacht, nicht verloren geht, würde das [von dem Baum] Begleitetsein [d. h. die Verbindung mit ihm] auch dann noch vorliegen müssen. Das ist der Sinn. Die Eigenthümlichkeit des Enthaltenseins aber wird zur Zeit des Abhauens zu nichte und deshalb liegt dann keine Begleitung vor. Das ist [meine, Pancaçikha's] Meinung.

"Es wird also von Pañcaçikha nicht [wie von den Lehrern in Sûtra 31] die ständige Begleitung als ein Ergebniss aus der [dem ständig begleiteten]innewohnenden Eigenthümlichkeit erklärt? [Wenn er Recht hätte,] so würde sich herausstellen, dass der Rauch nicht von dem Feuer ständig begleitet wäre, weil er [thatsächlich] nicht in demselben enthalten ist!" Auf diese [Bemerkung] antwortet [der Verfasser]:

36. Wenn die Eigenthümlichkeit des Enthaltenseins erwiesen wäre, würde es auch die Verbindung mit der innewohnenden Eigenthümlichkeit sein, wegen

der gleichen Beweisführung.

Wenn es [durch Pañcaçikha] erwiesen wäre, dass die Eigenthümlichkeit des Enthaltenseins die ständige Begleitung sei, so würde ebenso [die in Sütra 31 angeführte Definition, d. h.], ein Ergebniss aus der [dem begleiteten] innewohnenden Eigenthümlichkeit als [eine zutreffende Erklärung der] ständigen Begleitung feststehen. "Wegen der gleichen Beweisführung"; das bedeutet:

1) tasya, d. h. niyamasya, ef. Sûtra 33.

²⁾ Wogegen die Definition des Sütrakära in Sütra 29 mit der Beschränkung auf die Zeit der Entstehung (vgl. den Schluss des Commentars zu Sütra 31) auch hier zutreffen würde.

weil die Gründe sin beiden Fällenl dieselben wären. Die Thatsache aber, dass [dann die ständige Begleitung] keinen einheitlichen Charakter tragen würde, ananugamal, dürfte man Jienen Lehrern nicht zum Vorwurf machen, fda sie dem Umstandel vergleichbar [wäre], dass ein Wort [wie z. B. hari] verschiedene Bedeutungen hat. - So sind auch nach unserer eigenen Meinung die ständigen Begleitungen als verschiedene Arten von Zusammengehörigkeit aufzufassen. Und [dagegen] darf man nicht bemerken: Dem zufolge müsste sich dieser Mangel der Einheitlichkeit der ständigen Begleitungen auch darin zeigen, dass dieselben die Ursachen der Schlussfolgerungen sind, [d. h. die Schlussfolgerungen müssten gleichfalls verschiedener Art sein]; denn diese den Produkten [d. h. den Schlüssen in Folge jenes Mangels] anhaftende Ungleichartigkeit und [die Unmöglichkeit eine Kategorie für dieselben aufzustellen] ist ebenso berechtigt, wie [die Verschiedenartigkeit des Feuers, je nachdem dieses aus] Gras, Holz, Edelsteinen u. s. w. [entsteht].

1) Um das [in Sûtra 27] gelehrte zu begründen, dass nämlich aus der Verbindung der fünf Glieder die [Existenz der] Qualitäten und ähnlicher [Dinge] zu erkennen sei, ist durch eine Erörterung der ständigen Begleitung der gegen die Beweiskraft der Schlussfolgerung [von dem Materialisten] erhobene Einwand widerlegt worden. Jetzt wird, um zu rechtfertigen, dass die Worte, aus denen [jene] fünf Glieder bestehen, die Erkenntniss hervorrufen, durch eine Erörterung der Eigenthümlichkeit des Wortes und ähnlicher [Dinge] der Einwand anderer dagegen, dass das Wort Erkenntnissmittel sei, d. h. [die Behauptung], dass es sich dazu nicht eigne, widerlegt:

37. Der Zusammenhang von Wort und Bedeutung ist das Verhältniss des bezeichneten und des bezeichnenden.

In der Bedeutung haftet die Eigenthümlichkeit, welche man "Bezeichnetwerden", in dem Wort diejenige, welche man "Bezeichnendsein" nennt. Diese [Eigenthümlichkeit] allein macht den Zusammenhang beider aus, der dem Verhältniss zu vergleichen ist, welches zwischen einem Dinge und seinem Substrat obwaltet (anuyogitä)²) In Folge der Erkenntniss dieses [Zusammenhangs]

¹⁾ Hier beginnt die Einleitung zu Sûtra 37.

²⁾ Es wirft ein bedenkliches Licht auf F. E. Hall's Kenntniss der philosophischen Terminologie, dass er sich (nach Aph.³ 342, Anm. 3) von Cowell über die Bedeutung von anuyogin und anuyogitâ hat informiren lassen müssen. Wenn a. a. O. gesagt wird: "The anuyogin or "anathetie" of ghatābhāva non-existence of a jar", is ghatābhāva itself", so ist das ein Irrthum, den ich

ergiebt sich durch das Wort die [Auffassung der] Bedeutung. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] lehrt nun, welche [Ursachen] zur Erkenntniss jener Eigenthümlichkeit [d. h. des Zusammenhangs von Wort und Bedeutung] führen:

38. Durch drei ergiebt sich der Zusammenhang.

Durch folgende drei [Mittel] wird der genannte Zusammenhang erfasst: durch die Belehrung von Seiten einer competenten Person, durch den Sprachgebrauch [und das mit demselben in Verbindung stehende Verfahren] kundiger Leute 1) und durch die gleichmässige Verwendbarkeit [eines noch nicht bekannten und] eines schon bekannten Wortes. 2) Das ist der Sinn.

39. Es existirt keine Beschränkung auf den Auftrag, weil die Erfahrung für beide Fälle zeugt.

Es existirt nicht die Beschränkung, dass diese Erfassung jener Eigenthümlichkeit [d. h. jenes Zusammenhangs] nur bei einem Auftrage stattfinde, weil man im täglichen Leben den Sprachgebrauch fund das mit demselben in Verbindung stehende Verfahren] kundiger Leute sowie [die Wirksamkeit der beiden anderen eben genannten Mittell ebenso wohl sieht, wenn es sich nicht um einen Auftrag [sondern um die Constatirung einer Thatsache], als wenn es sich um einen Auftrag handelt 3). Das ist der Sinn. Denn wie das Verfahren von Seiten eines kundigen, beispielsweise das Herbeibringen einer Kuh, in Folge eines [von einem kundigen ausgesprochenen 4)] Satzes, der einen Auftrag enthält, wie "Bringe die Kuh herbei*, wahrgenommen wird 5), ebenso beobachtet man auch den Vorgang des Sträubens der Härchen und ähnliche in Folge eines Satzes, der etwas stattgefundenes aussagt, wie z. B. "Ein Sohn ist dir geboren." Und wenn dadurch erwiesen ist, dass ein Wort, dessen Inhalt eine Thatsache darstellt, ein Mittel zur Erkenntniss ist, so steht [damit auch] fest, dass der Vedanta

kaum glaube auf Cowell's Rechnung setzen zu dürfen. In der That ist der annyogin zu ghatâbhâva: ghatâbhâvavad bhûtalam, d. h. die Stätte, an der sich der Topf nicht befindet. Vgl. die Anm. 1 auf S. 69 dieser Uebersetzung.

¹⁾ Vgl. S. Tattvakaumudi, ed. T. Tarkavāchaspati (Calcutta 1871) S. 21, Z. 6.

Prasiddhârthakena padena sahâ prasiddhârthakasya padasya samabhivyâhârah, P.

D. h. die Erkenntniss des genannten Zusammenhangs gilt in gleicher Weise für die Kategorie des Indikativs wie für die des Imperativs.

⁴⁾ vrddhasya ist sowohl mit vákyád als auch mit vyavaháro zu verbinden.

Wodurch ein dritter die Bedeutung der Worte ,Kuh' und ,herbeibringen' kennen lernt.

ein Mittel ist zur Erkenntniss des [zwischen Geist und Materie bestehenden] Unterschiedes. Das ist der Gedanke.

"Mag im täglichen Leben die Erkenntniss jener Eigenthümlichkeit [d. h. des Zusammenbangs von Wort und Bedeutung] mit Bezug auf thatsächliches [d. h. stattgefundenes] gelten, weil das Verstehen der Bedeutung [auf Grund des Wortes] und [das sich daran anschliessende Handeln] wahrzunehmen ist. Wie aber kann dies für den Veda gelten, da das Lehren von etwas, das keine Vorschrift ist, [in demselben] doch zwecklos wäre?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

40. Wer in dem Sprachgebrauch des täglichen Lebens bewandert ist, versteht [auch] den Sinn des Veda.

Der Mann, welcher in den Bedeutungen der Worte des täglichen Lebens bewandert ist, versteht in Gemässheit dessen [auch] den Sinn des Veda; denn [ein Wort] hat nicht im täglichen Leben eine und im Veda eine andere Bedeutung, [sondern in beiden die gleiche] nach dem Grundsatz [der Pürvamimämsä] "Die [Wortbedeutungen] des täglichen Lebens sind die des Veda." Mithin steht, da erwiesen ist, dass [Worte] im täglichen Leben etwas thatsächliches [d. h. vorhandenes] als ihren Inhalt auszusagen bestimmt sind, dasselbe auch für den Veda fest. Das ist der Sinn. Und die Frucht der Belehrung über den thatsächlichen Unterschied [zwischen Geist und Materie] ist — vermittelst der Aufhebung des Nichtwissens — die Erlösung, wie im täglichen Leben z. B. die Frucht der Belehrung "Dir ist ein Sohn geboren" die Freude ist. Deshalb ist eine solche Belehrung nicht zwecklos. 1)

Hier macht [Jemand] einen Einwand:

41. Nicht durch die drei, weil der Veda kein Menschenwerk und sein Inhalt übersinnlich ist.

Es kann aber doch durch die drei [in Sûtra 38 erwähnten Mittel], d. h. durch die Belehrung von Seiten einer competenten Person u. s. w., nicht die in dem Vedawort liegende Bedeutung erfasst werden, weil der Veda kein Menschenwerk und deshalb hinsichtlich der in ihm behandelten Dinge nicht die Belehrung von Seiten einer competenten Person möglich ist, weil ferner wegen der Uebersinnlichkeit des Veda-Inhalts in Betreff seiner weder der Sprachgebrauch kundiger Leute [und was damit zusammenhängt] noch die gleichmässige Verwendbarkeit [eines noch nicht bekannten und] eines schon bekannten Wortes festgestellt werden kann. Das ist der Sinn.

¹⁾ Dieses Stück ist aus der v. l. und dem MS. aufzunehmen.

Dem gegenüber widerlegt [der Verfasser] zunächst den Satz, dass [der Veda] einen übersinnlichen Inhalt habe:

42. Mit nichten! Opfer und dgl. sind an sich Verdienst, wegen ihrer Vorzüglichkeit.

Wie [der Opponent in Sûtra 41] gesagt hat, so ist es mit nichten; weil Opfer, Spenden und dgl., d. h. die Hingabe von Gegenständen mit dem Gedanken an die Gottheit und ähnliches, fals da sind: enthaltsamer Lebenswandel, Bedienung des Lehrers]. an sich Verdienst', d. h. im Veda vorgeschrieben sind, wegen ihrer Vorzüglichkeit', d. h. weil sie ausgezeichnete Frucht tragen. Opfer und dgl. sind nun nichts übersinnliches, weil sie die Natur von Wünschen und [Werken] haben, noch ist das Verdienst etwas unbekanntes in den Opfern und dgl. liegendes, so dass die [von dem Opponenten angenommenel Uebersinnlichkeit des im Veda vorgeschriebenen frichtig] sein könnte. Das ist der Sinn. Wenn [darauf weiter eingewendet wird]: "Trotzdem besteht [der Inhalt des Vedal aber doch aus übersinnlichen Dingen, aus Gottheiten u. s. w.*, [so antworten wir]: Nein! denn auch von den übersinnlichen [Dingen] wird [in Sütra 44] gelehrt werden, dass sie in der Form eines allgemeinen Begriffs vorgestellt werden, welcher sie in ihrer Eigenschaft als Gegenstände charakterisirt. 1)

[Der Verfasser] widerlegt nun auch, was [vom Standpunkte des Opponenten im Commentar zu Sûtra 41] gesagt wurde, dass nämlich, weil [der Veda] kein Menschenwerk, [hinsichtlich der in ihm behandelten Dinge] nicht die Belehrung von Seiten einer competenten Person möglich sei:

43. Die innewohnende Kraft wird durch die Erklärung genau bestimmt.

Wenn auch die Vedas kein Menschenwerk sind, so wird doch die Kraft, welche [den Vedaworten] hinsichtlich der Bedeutungen wesentlich innewohnt, durch die Erklärung von Seiten competenter Personen, d. h. aus den Ueberlieferungen kundiger [Lehrer], in der Form "dies ist der Sinn dieses Wortes" genau bestimmt, d. h. den Schülern unter Ausschliessung eines anderen Sinnes gelehrt; nicht aber wird [diese Kraft] wie bei den Worten von heutzutage durch eigenes Uebereinkommen festgestellt, in welchem Falle [die

¹⁾ Damit verglich der Pandit seine Vorstellung von den europäischen Mahapandits, Bodhalinga, Moksha-mülara, Roth, Weber, die für ihn sämänyarüpena pratitäle seien, von denen er zwar das sämänya-jääna, dass sie verschiedene Personen sind, aber kein viçishta-jääna besitze. — Uebrigens erklärte der Pandit diese ganze Deutung des Sütra für gezungen und gab mit Recht der Auffassung Aniruddha's und Mahädeva's den Vorzug: Opfer und dergl. sind nicht an sich Verdienst, [sondern nur], wenn sie in der besonderen [im Veda vorgeschriebenen] Art vollzogen werden.

Annahme] erforderlich wäre, dass [der Veda] Menschenwerk sei. Das ist der Sinn.

"Wie kann aber, trotzdem, die Kraft der Vedaworte erkannt werden, wenn es sich um die Gottheiten, die Früchte [der Werke] und um andere übersinnliche [Dinge, wie Verdienst und Schuld] handelt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

44. Dies findet statt, ob [die Dinge zur Wahrnehmung] geeignet sind oder nicht, weil [die Worte] eine Vorstellung erzeugen.

Dies findet statt, d. h. die Kraft [der Worte] wird erkannt, auf Grund einer charakteristischen Eigenthümlichkeit allgemeiner Natur, ob die [betreffenden] Gegenstände sinnlich wahrnehmbar sind oder nicht, weil man bekanntlich empfindet, dass die Worte in allgemeiner Art eine Vorstellung erzeugen. Ein Unterschied aber [ist zu beachten]: übersinnlich, d. h. [bis zur Zeit des Hörens oder Lesens] unbekannt ist allerdings der Satzsinn, und dessen Kenntniss ist [zum Verständniss] nicht vor jener Zeit erforderlich, [während die Bedeutung der Vedaworte vorher aus der Tradition gelernt sein muss] 1). Das ist der Sinn.

Bei Gelegenheit [der Frage], ob die Worte ein Mittel zur Erkenntniss seien, stellt [der Verfasser] nun Einzelheiten mit Bezug auf die Worte fest:

45. Die Vedas sind nicht ewig, weil die Schrift lehrt, dass sie producirt seien.

Weil die Schrift u. a. sagt: "Dieser übte Askese; aus ihm, als er Askese geübt, gingen die drei Vedas hervor" sind die Vedas nicht ewig. Das ist der Sinn. Die Aussprüche, welche von der Ewigkeit der Vedas handeln, aber meinen eine ununterbrochene Continuität der Art, dass, [wenn im Anfang einer neuen Schöpfung die Vedas wieder entstehen.] die Reihenfolge [ihrer Worte] der [in den früheren Vedas] gleichartig ist.

"Sind also die Vedas das Werk einer Person, [wie die Naiyayikas und Vaiçeshikas meinen, nach deren Lehre dieselben von Gott gemacht sind?" Diese Frage] verneint [der Verfasser]:

46. Sie sind nicht das Werk einer Person, weil es eine Person, die sie gemacht haben könnte, nicht giebt.

Cabdártho vrddha-paramparayú grhyate, vákyárthas tu vákyád avagamyate, P.

"Denn wir leugnen Gott" ist zu ergänzen. [Im übrigen ist dieser Satz] verständlich.

"So möge denn ein andrer sie gemacht haben." Auf diesen Einwand antwortet [der Verfasser gleichfalls im verneinenden Sinne]:

47. Weil weder ein erlöster noch ein nicht-erlöster dazu befähigt [gewesen wäre].

Vishņu, der an der Spitze der bei Lebzeiten erlösten steht, ist, obwohl das Sattva [seines Innenorgans] geklärt und er in Folge dessen vollkommen allwissend ist, doch wegen seiner Begierdelosigkeit nicht dazu befähigt [gewesen] die Vedas mit ihren tausend Recensionen abzufassen. Ein nicht-erlöster aber wäre dazu unbefähigt [gewesen], weil ein solcher nicht allwissend ist. Das ist der Sinn. Und man darf nicht [mit den Naiyâyikas und Vaiçeshikas] sagen: "Ebenso wie [der Höchste] sich damit beschäftigt, unzählige Wesen zu erhalten und [zu schaffen oder zu vernichten], könnte er doch auch die unzähligen Vedas verfasst haben", weil dieser an das Erhalten und die anderen [Thätigkeiten] erst gegangen ist, nachdem er die Bedeutung [derselben] aus den von selbst erschienenen Vedas kennen gelernt hatte. 1)

Wenn nun also [die Vedas] nicht das Werk einer Person sind, so folgt doch daraus, dass sie ewig sind? Darauf erwidert [der Verfasser]:

48. Weil sie nicht das Werk einer Person sind, folgt nicht, dass sie ewig sind, [ebenso wenig] wie bei Pflanzentrieben und ähnlichem²).

Das ist deutlich.

"Da nun aber doch auch Pflanzentriebe und ähnliches Produkte sind wie Töpfe u. s. w., muss man doch schliessen, dass sie das Werk einer Person seien?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

49. Wenn das auch für diese [Dinge] gälte, würde sich die Aufhebung eines Erfahrungssatzes oder dgl. ergeben.

Es ist ein in der Welt allgemein giltiger Erfahrungssatz, dass das "Werk einer Person" von einem Körper hervorgebracht wird.

Dieses Stück ist aus der v. l. und dem MS. aufzunehmen.
 Das adi deutete der Pandit auf das fortlaufende Strömen der Flüsse, die Wolkenbildung und andere Vorgänge in der Natur.

Dieser [Satz]¹) würde, wenn die Sache so stände, [wie der Opponent meint,] aufgehoben oder [wenigstens so entkräftet werden, dass das Gegentheil ebenso berechtigt wäre]²). Das ist der Sinn.

"Die Vedas sind aber doch auch deshalb das "Werk einer Person", weil sie von dem Urwesen ausgesprochen worden sind?" Dem gegenüber 3) bemerkt [der Verfasser]:

50. Hinsichtlich wessen, auch wenn es unsichtbar ist, die Vorstellung entsteht, dass es gemacht sei, dies ist das Werk einer Person⁴).

Hinsichtlich welches Dinges - eines unsichtbaren ebenso wohl als eines sichtbaren - die Vorstellung entsteht, dass es gemacht sei, d. h. die Vorstellung, dass es es auf einer Absicht beruhe, dies allein wird dem allgemeinen Sprachgebrauch nach das Werk einer Person' genannt. Das ist der Sinn. Damit soll ge-sagt sein: bloss deshalb, weil etwas von einer Person geäussert wurde, ist es nicht das "Werk einer Person"; denn der Sprachgebrauch lässt das Ein- und Ausathmen zur Zeit des Tiefschlafs nicht als "Werk einer Person" gelten; vielmehr [ist von einem solchen nur dann die Rede], wenn [die Hervorbringung des betreffenden Dinges] auf einer Absicht beruht. 5) Die Vedas aber gehen dem Aushauch vergleichbar in Folge der unsichtbaren Kraft [des angesammelten Verdienstes] von selbst aus dem höchsten Wesen hervor, ohne dass eine Absicht [desselben] mitwirkt. Deshalb sind sie nicht das Werk einer Person. Und so sagt die Schrift: Dieses grossen Wesens Aushauch ist das, was als Rigveda u. s. w.* [Brh. 2, 4, 10; 4, 5, 11].

"Dann würden aber doch die Vedas, wenn [ihr Ursprung] nicht auf ein wirkliches Verstehen des Sinnes ihrer Aussprüche zurückzuführen ist, ebenso wenig wie Papageienworte ein Mittel zu richtiger Erkenntniss sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

51. Weil sich die ihnen innewohnende Kraft manifestirt, sind sie durch sich selbst Mittel zu richtiger Erkenntniss.

Es ist natürlich tasyâ bâdhâdir in der Ausgabe zu treunen.
 âdi = sat-pratipakshatâ, P.

³⁾ Verbessere eve 'ty ata aha nach dem MS.; der Ausdruck ity aha könnte sich nur auf den Inhalt des gesagten beziehen, aber nicht eine Entgegnung auf das vorstehende einleiten.

Aniruddha und Mahadeva bieten eine andere und bessere Erklärung dieses S\u00e4tra.

Hinter buddhi-pürvakatvena ist ein Interpunktionsstrich zu setzen, dagegen vor kim tu nur ein Komma zu denken.

Dass sämmtliche Vedas durch sich selbst Mittel zu richtiger Erkenntniss sind, geht aus der Beobachtung [der Thatsache] bervor, dass die den Vedas innewohnende, d. h. wesentliche, Kraft ein sachgemässes Verständniss zu erzeugen sich bei den Zaubersprüchen der vedischen Heilkunde und [bei allen den im Veda vorgeschriebenen Handlungen, deren Erfolg ersichtlich ist.] manifestirt; nicht [aber] beruht [die Eigenschaft der Vedas ein Erkenntnissmittel zu sein] darauf, dass sie aus dem richtigen Verständniss desjenigen, der sie verkündet, entsprungen seien, oder auf ähnlichen [Gründen]. Das ist der Sinn. So sagt auch das Nyâyasûtra [2. 68]: "Und wie die Zaubersprüche und die vedische Heilkunde ist [auch] dieser [der Veda] ein Mittel zu richtiger Erkenntniss." 1)

Für die Behauptung "Die Constituenten etc. werden nicht absolut geleugnet" [V. 26] ist in regelrechter Weise ein Grund [in Sütra 27] angeführt und erörtert: weil die Existenz der Freude feststeht. Jetzt bringt [der Verfasser] einen weiteren Grund für jene [Behauptung] bei:

52. Das unreale wird nicht vorgestellt, wie z. B. ein Manneshorn.

Mag sogar die Feststellung [der Existenz] der Freude u. s. w. vermittelst eines fünfgliedrigen [Syllogismus] auf sich beruhen, so lässt sich dieselbe auch aus dem blossen [Vorhandensein der] Vorstellung beweisen. Wenn Freude u. s. w. absolut unreal wären, so würde schon die Vorstellung derselben unerklärlich sein, weil ein Manneshorn und ähnliche [Undinge] gar nicht gedacht werden. Das ist der Sinn. Ebenso sagt das Brahmasütra [2. 2. 28]: "Nicht ist [die Erscheinungswelt] etwas unreales wegen der Apperception." Und dass, wenn Perlmutter für Silber gehalten wird, oder in Träumen, Wünschen und [Hoffnungen] ein Objekt, d. h. eine Modifikation des inneren Sinnes, zur Vorstellung kommt [und] nicht etwa ein absolut unreales, wird [der Verfasser in Sütra 55] lehren.

"Dann werden aber doch die Constituenten etc. einfach absolut real sein, und mithin ist das Wort 'absolut' in dem Ausdruck 'sie werden nicht absolut geleugnet' [V. 26] zwecklos." Darauf erwidert [der Verfasser]:

¹⁾ Vijnänabhikshu hat wohlweislich das Nyäyasütra nur bis hierher citirt, weil der Schluss desselben, der für den theistischen Standpunkt der Naiyäyikas bezeichnend ist, im strikten Widerspruch mit dem Zusammenhang der obigen Ausführungen steht: âpta-prāmānyāt "wegen der [unanfechtbaren] Autorität ihres competenten [Verfassers]". — Hier schliesst übrigens der Commentar zu dem Sütra; das folgende gehört schon zur nächsten Einleitung.

53. Nicht als real, weil sie bekanntlich geleugnet werden

Ebenso wenig darf man sich die Constituenten etc. als absolut real vorstellen, weil [diese Dinge] bekanntlich in der Zeit geleugnet werden, da sie zu Grunde gegangen oder [nicht entfaltet] sind, und weil [ebenso] bekanntlich die in der Eigenschaft des geistigen erscheinende [materielle] Welt in dieser Eigenschaft geleugnet wird, [wenn die unterscheidende Erkenntniss erreicht ist. Dies geschieht] auf Grund solcher Schriftstellen, wie "Hierauf folgt die Unterweisung: nicht so, nicht so!" [Brh. 2. 3. 6], "Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes" [Brh. 4. 4. 19], "Wo die Götter nicht Götter sind, die Mutter nicht Mutter ist" [cf. Brh. 4. 3. 22, Brahmop. 2] und auf Grund logischer Erwägungen. Das ist der Sinn.

"Demnach wird die Welt von dem realen sowohl als von dem unrealen verschieden sein; trotzdem ist es unstatthaft!) zu bestreiten, dass [jene Dinge in der Schrift] absolut geleugnet werden, [wie ihr in Sütra 26 gethan habt]." Darauf erwidert [der Verfasser]:

54. Nicht etwas unbeschreibliches, weil ein solches nicht existirt.

Etwas, das weder als real noch als unreal zu beschreiben ist, kann ebenso wenig 2) vorgestellt werden, "weil ein solches nicht existirt"; das bedeutet: weil ein vom realen sowohl als vom unrealen verschiedenes Ding nicht nachweisbar ist. Gemeint ist: [und] weil man seine Theorie im Einklang mit der Empirie halten muss. 3) Die Traditionsstelle aber:

"Weder unrealen noch realen Wesens ist die Mäyä, auch nicht von beiderlei Art, durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben, eine Scheinexistenz führend, beständig."

hat folgenden Sinn: Die Mâyâ, d. h. die Urmaterie sammt ihren Produkten, ist ihrer Natur nach nicht von einer der drei Arten, die in den drei Sûtras [52 bis 54] widerlegt wurden; sondern sie ist 'durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben', d. h. nicht zu bestimmen. [Damit soll gesagt sein: ihr Wesen] kann nicht gelehrt werden, indem man entweder constatirt "sie ist nur real" oder "sie ist nur unreal", [aus dem Grunde nämlich], weil 'sie eine Scheinexistenz führt', d. h. sich in jedem Augenblick verändert. Ferner ist sie 'beständig', d. h. an sich ewig,

L. "pratishedhânupapattir mit der v. 1., dem MS. und Aph." 355,
 Aum. 2; atyanta-bâdha-pratishedha" ist = nâtyanta-bâdhah in Sûtra 26.

L. cânirvacaniyasyâpi mit dem MS. anstatt cânirvacaniyam tâdrçasyâpi.

³⁾ Hier ist das grosse Stück aus der v. l., das wörtlich so in dem MS. atcht, aufzunehmen. Der nachfolgende Vers war schon im Commentar zu I. 26 erörtert mit einem Hinweis auf die spätere Behandlung desselben.

und damit kurz sowohl realer als unrealer Natur. Ebenso ist der Urmaterie sammt ihren Produkten 1) sowohl Nichtrealität als Realität in [Vyåsa's] Yoga-Commentar [zu 2. 19] zugeschrieben.

"Dann glaubt ihr also an die Theorie, dass ein Ding anders erscheinen kann, als es ist (anyathâ-khyâti)?" Dies verneint [der Verfasser]:

55. Nicht ist die Theorie [richtig], dass ein Ding anders erscheinen kann, als es ist, weil dem die

eignen Worte widersprechen.

2) Ein Ding erscheint [wohl] unter einer andern Form [als seiner eignen], aber etwas unreales gelangt nicht zur Vorstellung." Diese Ansicht [der Naiyayikas] ist ebenso wenig richtig, ,weil dem ihre eignen Worte widersprechen', d. h. weil [dem ersten Satz] ihre eigene [in dem zweiten Satz ausgesprochene] Lehre widerspricht, dass nämlich etwas unreales nicht vorgestellt wird wegen des Fehlens der Berührung [mit den Sinnen und der andern erforderlichen Faktoren]. Denn [bei der Aufstellung des ersten Satzes] nehmen [die Naiyayikas] an, dass eine nicht vorhandene Verbindung [z. B. die von Perlmutter und Silbersein] zur Vorstellung komme. Das ist der Sinn. Und wenn auch [von ihnen] gesagt wird: "Die Verbindung existirt [thatsächlich] anderswo [nämlich die Verbindung des Silbers mit dem ihm inhärirenden Silbersein] und kommt nur [hier, bei dem Perlmutterstück,] zur Vorstellung", so fassen sie doch etwas unreales als real auf (asatkhyâti) in dem Falle, dass sie das Verhältniss des zu bestimmenden [d. h. des Perlmutterstücks] und des bestimmenden [d. h. der Idee des Silbers] als das des Ortes der Nichtexistenz (anuyogika) und ihres positiven Gegenstücks (pratiyogika) ansehen; in dem Falle dagegen, dass sie dieses [Verhältniss] nicht annehmen, würde die Sache so liegen, dass [drei] unzusammenhängende [Dinge], Perlmutter, Idee des Silbers und Inhärenz, zur Vorstellung kommen, und damit würde [die anyathâ-khyâti] auf das von uns gemeinte Nichterkennen des Unterschiedes hinauslaufen. Deshalb wird die Theorie [der Naiyāyikas], dass ein Ding anders erscheinen kann als es ist, durch ihre [eigene] Lehre aufgehoben; denn das Wort anyathâ-khyâti, [mit welchem diese Theorie benannt ist,] bezeichnet nichts als einen bestimmten Irrthum. Ebenso würde, wenn [die Naiyayikas sagten, dass] die Wahrnehmung von ihrem Objekt abirrte, ihre eigene Lehre, dass nämlich das Objekt durch die Wahrnehmung festgestellt werde, aufgehoben. So heisst es:

1) L. sa-kâryasya mit dem MS.

Anstatt des bei Hall gedruckten Textes ist die v. L. mit der auch das MS. übereinstimmt, aufzunehmen.

"Wenn die Wahrnehmung abirrte, worauf beruhte dann die Ueber-

zeugung; [dass ein Ding so oder so ist]?"

Da es nun aber zu complicirt ist tausenderlei Theorien aufzustellen um diese [anyathā-khyāti] zu rechtfertigen, hat man einfach folgendes zu constatiren: lediglich die Nichterkenntniss der Thatsache, dass kein Zusammenhang [zwischen dem Perlmutterstück und dem Silbersein] existirt, ergiebt sich für uns beide [d. h. für euch Naiyâyikas und für uns Sâmkhyas] als die Ursache der landläufigen Vorstellung: ["Perlmutter ist Silber"]. Ferner giebt es, da alle Wahrnehmungen homogen sind, keinen bestimmenden Faktor und [kein Erkenntnissmittel], auf Grund dessen [man erklären könnte, dass] zwischen zwei Wahrnehmungen das Verhältniss von aufgehobenem und aufhebendem bestehe. 1)

[Der Verfasser] erläutert nun das oben [in Sûtra 26] gesagte "sie werden nicht absolut geleugnet" und resumirt seine Lehre:

56. Die Erkenntniss der Realität und Nichtrealität ergiebt sich daraus, dass sie geleugnet und nicht geleugnet werden.

Die Erkenntniss der [gleichzeitigen] Realität und Nichtrealität aller [dieser Dinge], der Constituenten u. s. w., ergiebt sich woraus? Daraus, dass sie geleugnet und nicht geleugnet werden'. Alle [materiellen] Dinge werden, soweit ihre Existenz als solche in Betracht kommt, nicht geleugnet, weil sie ewig sind; aber alle diese Dinge werden der Beziehung nach geleugnet, [d. h. es wird negirt], dass sie irgend etwas mit geistigem Wesen zu thun haben; ebenso wie [man] z. B. das [uns noch aus dem Commentar zum vorigen Sûtra] gegenwärtige Silber am Perlmutter oder die Röthe am Krystall und dergl. [leugnet]. 7) Ebenso werden auch sämmtliche Dinge, die sich modificiren, den Zuständen nach geleugnet [d. h. im Zustande der Vergangenheit und Zukunft], zu [gewissen] Zeiten u. s. w. [d. h. wenn sie noch nicht Produkte sind, sondern noch in der materiellen Ursache ruhen]. Und "geleugnet werden bedeutet: das Objekt der Idee der Verneinung mit Bezug auf ein [als existirend] anerkanntes Substrat (dharmin) sein; Nichtvorhandensein' (asattea) aber bedeutet [keine absolute Nichtexistenz, sondern nur eine Art von] Nichtexistenz (abhava) und zwar eine solche, die nichts anderes ist als das Substrat. 3)

¹⁾ Die Naiyāyikas behaupten nāmlich, dass die erste Wahrnehmung "dieses ist Silber" durch die zweite Wahrnehmung "dieses ist nicht Silber" aufgehoben werde; nach der Lehre der Sāmkhyas aber wird nur die Nichtunterscheidung, welche die Ursache der ersten Wahrnehmung ist, durch die zweite beseitigt.

L. yathā çukty-ādau buddhi-stha-rajatādeh sphaţikādishu vā lauhityādes tadvat mit der v. l., dem MS, und Aph.² 358, Aum, 1.

³⁾ Nach dieser Lehre ist einfach die Erde die Nichtexistenz (der abhava) des (auf ihr nicht befindlichen) Topfes, der Tisch die Nichtexistenz des (von ihm fortgenommenen) Buches.

Man darf nicht sagen, dass Realität und Nichtrealität sich gegenseitig widersprechen, weil der [anscheinende] Widerspruch aufgehoben wird durch den Unterschied der Relation; denn wie bekanntlich die Röthe in der Form des reflektirenden real ist und in der Form des im Krystall befindlichen Reflexes unreal 1), oder wie das Silber in der Form des im Bazar ausliegenden real ist und in der Form des auf ein Perlmutterstück übertragenen unreal, ebenso ist auch die ganze Welt real, soweit ihre Existenz als solche in Betracht kommt, aber unreal in der Form der auf den Geist übertragenen, und [wie im Grossen, so im Kleinen 2)]. So heisst es:

"Denn wenn auch ein Objekt [in Wahrheit für den Geist] nicht existirt, so hört doch das Welttreiben nicht für ihn auf, so lange er die Dinge [als so existirend] denkt, [sondern es wirkt fort,] wie Unheil im Traume naht."

Ebenso wird auch der Widerspruch von Realität und Nichtrealität aufgehoben durch den Unterschied der Zustände; denn wie z. B. ein Baum, obwohl im ausgewachsenen Zustande real, im Zustande des Sprosses unreal ist, ebenso sind die Urmaterie und [ihre nächsten sinnlich nicht wahrnehmbaren Produkte] sowohl real als unreal. 3) So heisst es:

"Immerdar sind wahrlich") die materiellen Dinge und sind nicht; weil dies wegen der unbeschreiblichen Eile der Zeit schwer erkennbar ist, wird es nicht wahrgenommen"

Diese auch im Sütra gelehrte Realität und Nichtrealität der Erscheinungswelt wird [ferner] von der Tradition [in folgendem Versel ausgesagt 5):

"Die unentfaltete Ursache ist ewig und sowohl realen als unrealen Wesens, sie, die von den Erforschern der Wahrheit 'Urgrund' und 'Urmaterie' genannt wird." [V. P. 1. 2. 19]. 6)

Dies ist von uns im Commentar zur Brahmamimamsa und im Yogavarttika ausführlich erörtert und deshalb [hier nur] andeutungsweise behandelt.

¹⁾ Tilge den Interpunktionsstrich hinter drshtam.

²⁾ Dies bedeutet nach Rämmiera das adau hinter caitanya. Z. B. sind die einzelnen Blätter real, aber das Buch ist nicht (in diesem Sinne) real; denn wir übertragen nur den Begriff des Buches auf die Gesammtheit der Blätter.

³⁾ D. h. das Innenorgan und die Sinne sind real, wenn sie entfaltet sind, aber unreal, so lange sie noch in ihrer Ursache, der Urmaterie, ruhen; die letztere dagegen ist real, so lange sie sich nicht entfaltet hat, unreal nach der Entfaltung. — Hier ist das Stück aus der v. l., das auch im MS. steht, einzufügen.

⁴⁾ Trenne anga bhûtâni.

⁵⁾ L. smaryate anstatt smarayishyati mit dem MS.

⁶⁾ In der Bombayer Ausgabe des V.P. lautet dieser Vers: avyaktam kâranam yat, tat pradhânam rshi-sattamaih | procyate prakrtih sûkshmâ nityam sad-asad-âtmakam ||

Diese Untersuchung ist zu Ende; jetzt wird die durch den Zusammenhang nahe gelegte (vgl. Sütra 37 ff.) Untersuchung über das Wort anhangsweise zum Schluss in Angriff genommen:

57. Wegen der Vorstellung und Nichtvorstellung giebt es kein Wort, das die Natur des 'Bedeuters' hat.

Von den Anhängern des Yoga-Systems wird unter dem Namen des Bedeuters' (sphota) 1) ein untheilbares einheitliches Wort angenommen wie z. B. ,Topf', das etwas anderes sei als die einzelnen Buchstaben, geradeso wie z. B. ein Topf als Ganzes etwas von den einzelnen Theilen, dem muschelförmigen Hals u. s. w., verschiedenes sei; denn man empfinde die Einheitlichkeit des Wortes ebenso wie die des Topfes, und die Buchstaben könnten wegen ihres schnellen Vergehens durch ihre [blosse] Aneinanderreihung nicht den Wortsinn zur Vorstellung bringen 2). Diese besondere Art von Wort (cabda) nun, wofür man auch pada sagen könnte 3). wird [von jenen] deshalb ,Bedeuter (sphota) genannt, weil sie die Bedeutung klar (sphuta) mache. 4) Ein solches Wort faberl ist unbeweisbar. Warum? ,Wegen der Vorstellung und Nichtvorstellung'; [d. h. weil man nur nöthig hat sich die folgende Alternative vorzulegen: | kommt ein solches Wort zur Vorstellung oder nicht? Im ersten Fall soll man einfach den durch die besondere Aufeinanderfolge [der Buchstaben] bestimmten Buchstabencomplex, durch welchen dieser [Bedeuter'] manifestirt wird. als dasienige anerkennen, was den Wortsinn zur Kenntniss bringt; wozu [dann] jener überflüssige [Bedeuter]? Im andern Fall kann ein Bedeuter, von dem man gar nichts weiss, nicht die Kraft haben den Wortsinn zur Kenntniss zu bringen. Mithin ist die Theorie von dem ,Bedeuter zwecklos; das ist der Sinn. 5) -Wenn in irgend einer Weise die Vorstellung der Einheitlichkeit des Wortes einen [neuen] Sinn hervorriefe, so müsste auch z. B. ein Wald etwas von den einzelnen Bäumen verschiedenes sein; denn die Vorstellung z. B. des einheitlichen Waldes ist [der des einheitlichen Wortes] ganz analog.

Oben [in Sûtra 45] war die Ewigkeit der Vedas geleugnet; jetzt leugnet [der Verfasser im Gegensatz zu den Mîmâṃsakas] auch die Ewigkeit der Buchstaben:

^{1) &}quot;Wortseele" bei Deussen, Uebersetzung der Br. S. 173.

²⁾ Aus der v. l. und dem MS. — Der Gedanke, welcher der letzten Bemerkung zu Grunde liegt, ist: wenn die Schlussbuchstaben eines Wortes ausgesprochen werden, sind die ersten schon zu Grunde gegangen.

padåkhya ist hinzugefügt, damit man çabda nicht in der Bedeutung Lant, Ton' nehme.

Setze einen Interpunktionsstrich hinter ucyate.
 Das folgende aus der v. l. und dem MS.

58. Die Laute sind nicht ewig, weil man beobachtet, dass sie hervorgebracht werden.

Die [Lehre von der] Ewigkeit der Buchstaben, die darauf gegründet ist, dass man dieselben wiedererkenne "dies ist dasselbe g" u. s. w., ist nicht berechtigt; denn dass [die Buchstaben] nicht ewig sind, folgt aus der Beobachtung "das g ist entstanden" u. s. w. Das ist der Sinn. Die Wiedererkennung beruht [nur] auf der Homogeneität [mit dem früher gehörten], denn sonst würde auch z. B. ein Topf ewig sein müssen, weil er wiedererkannt wird.

[Hier] macht [der Mimamsaka] einen Einwand:

59. Es wird etwas, dessen Existenz von früher her feststeht, manifestirt, gleichwie ein Topf durch

eine Lampe.

Es ist aber doch nur die Manifestirung des Lautes, dessen Existenz schon von früher her feststeht, durch den Ton und [durch die Thätigkeit der Sprachorgane als] das Objekt der Idee der Entstehung 1) [anzusehn]." Als Gleichniss für die Manifestirung [wird von dem Opponenten angeführt:] "gleichwie ein Topf durch eine Lampe".

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

60. Wenn die Lehre von der [steten] Realität der Produkte [gelten soll], so beweist ihr etwas schon bewiesenes.

Wenn ihr "Manifestirung" die Erreichung des Zustandes der Gegenwart unter Aufgebung des Zustandes der Vergangenheit") nennt, so ist das unsere Lehre von der [steten] Realität der Produkte. Da nun eine solche Ewigkeit allen Produkten eigen ist, [nicht nur den Lauten und Worten], so beweist ihr [in diesem

Fall] etwas schon bewiesenes. Das ist der Sinn.

Und wenn ihr "Manifestirung" nennt, was sich lediglich als Wahrnehmung des in [dem Zustande] der Gegenwart existirenden darstellt, so müssten auch Töpfe und dgl. ewig sein. [Denn] so gut wie ihr [Mîmâṃsakas bei dieser zweiten Erklärung] im Falle der Worte meint, dass nur die Wahrnehmung [derselben] durch das Wirken der Ursache [d. h. durch die Hervorbringung der Töne erzeugt werde und] als Objekt der Vorstellung der Entstehung zu gelten habe, [nicht aber die Worte selbst,]

1) L. utpatti-pratiter mit dem MS.

²⁾ Ich verbessere yady atitåvasthå-tyågena; sämmtliche von mir consultirte Pandits erklärten das in den Handschriften überlieferte anågatåvasthå⁹ für Unsinn und hielten meine Correctur für nothwendig.

ebenso müsste man annehmen, [dass] auch im Falle der Töpfe und dgl. ') [dasselbe Verhältniss obwalte, d. h. dass durch die Handhabung der Töpferscheibe, des Stabes u. s. w. nur die Wahrnehmung eines Topfes, nicht aber ein Topf erzeugt werde]. Das ist die Meinung.

Es ist noch ein früher nicht erwähnter Grund gegen die Zweitlosigkeit des Selbstes anzuführen; zu dem Zwecke wird die [bereits I. 149 ff. begonnene] Widerlegung der Zweitlosigkeit des Selbstes wieder aufgenommen:

61. Die Zweitlosigkeit der Seele besteht nicht, weil die Verschiedenheit derselben an Merkmalen erkannt wird.

Wenn es auch Stellen für die Identität der Seelen giebt ebenso wie solche für die Verschiedenheit derselben von einander, so besteht doch nicht die Zweitlosigkeit, d. h. die absolute Identität': denn die Verschiedenheit lässt sich durch solche Merkmale feststellen, wie sie sich in dem Ausspruch, der von der Ziege [resp. der ungeborenen] handelt, [Çvet. 4. 5] und in ähnlichen erwähnt finden, nämlich dadurch, dass [die eine Seele] die Materie aufgiebt. [die andere] nicht, und durch das, [was sonst noch in Karika 18 an Gründen zusammengestellt ist]. Das ist der Sinn. Denn diese charakteristischen Thatsachen wären bei der absoluten Identität [der Seelen] unerklärlich, da man, wie schon [I. 150] gesagt, solche Aussprüche nicht durch die Verschiedenheit der Upadhis erklären kann. 2) Die Schriftstellen aber für die Identität [der Seelen] sind dahin zu deuten, dass sie dasselbe besagen, wie die Stellen, welche von der Aehnlichkeit oder [Gleichartigkeit derselben] handeln, d. h. dass sie [nur] diejenige Identität meinen, welche als Nichtverschiedenartigkeit oder [Zugehörigkeit zu einem Genus] zu definiren ist; denn dass [jene Schriftstellen] diese Bedeutung haben, ist auch dadurch festzustellen, dass sonst das Aufhören des Subjektivirungswahns und ähnlicher [fehlerhafter Empfindungen] nicht zu erklären wäre.

Als ein Grund gegen die Identität der Seelen ist [hiermit]. das Merkmal, [d. h. die darauf gegründete Schlussfolgerung,] angeführt. Gegen die Einheit von Seele und Nicht-Seele aber, die in solchen Schriftstellen gelehrt ist, wie "Seele allein ist dieses All" [Chând. 7. 25. 2], "Brahman allein ist dieses All" [Mund. 2. 2. 11; Nrs. Tâp. 2. 17], spricht auch die Sinneswahrnehmung. Dies sagt [der Verfasser im folgenden aus]:

L. cabdeshv iva ghațădishv api vor kârana-vyâpârena mit der v. l. und dem MS.; Aph.³ 362 Anm. 2 sind die Worte irrthümlich dahinter eingefügt.

²⁾ Aus der v. l. und dem MS.

62. Ebenso wenig mit dem, was Nicht-Seele ist, weil dies durch die Sinneswahrnehmung widerlegt wird.

Ebenso wenig ist die Seele identisch mit dem, was Nicht-Seele ist, d. h. mit den Objekten des Genusses, also mit der Erscheinungswelt; denn dies wird [nicht nur durch Schlussfolgerungen, sondern] auch durch die Sinneswahrnehmung widerlegt. Wenn die Seele mit allen Gegenständen des Genusses [resp. der Erfahrung] identisch wäre, würde auch zwischen Topf und Kleid kein Unterschied bestehen, weil beispielsweise der Topf mit der Seele identisch sein würde, die [ihrerseits wieder jener Anschauung zufolge] mit dem Kleide identisch ist. Eine solche [Identität] wird nun durch die Sinneswahrnehmung, die eine Verschiedenheit erkennen lässt, widerlegt. Das ist der Sinn.

Um das Verständniss der Schüler zu voller Klarheit zu bringen 1), erläutert [der Verfasser noch weiter] den zwar schon zum Abschluss gebrachten Gegenstand:

63. Nicht zwischen den beiden, eben deswegen.

Ebenso wenig besteht zwischen den beiden zusammengenommen, d. h. zwischen Seele und Nicht-Seele, eine absolute Identität; "eben deswegen", d. h. aus denselben zwei Gründen. Das ist der Sinn.

"Was wird aber dann aus solchen Schriftstellen, wie "Seele allein ist dieses [All", Chând. 7. 25. 2]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Dort liegt ein andrer Zweck vor, für die nichtunterscheidenden.

"Für die nicht-unterscheidenden", d. h. mit Rücksicht auf die Menschen, welche die unterscheidende Erkenntniss nicht erreicht haben, liegt 'dort", d. h. in der [Lehre von der] Zweitlosigkeit, ein andrer Zweck vor, [es handelt sich nämlich um] ein Eingehen [auf landläufige Vorstellungen] zu Kultuszwecken. Das ist der Sinn. Denn im täglichen Leben herrscht in Folge der Nicht-unterscheidung die Vorstellung, dass Körper und Seele, Genossenes und Geniesser, identisch seien: 'Ich bin gelb', 'mein Selbst ist Bhadrasena' u. s. w. Auf diese landläufige Vorstellung also eingehend, ordnet die Schrift nur für solche Leute eine derartige Verehrung [der Zweitlosigkeit] an, um das Sattva [ihres Innenorgans] zu läutern und [um sie auf den Weg zur Erkenntniss zu führen]. Deshalb leugnet die Schrift auf dem Standpunkte der absoluten Wahrheit, dass die Objekte der Verehrung Seele seien, z. B. an der folgenden Stelle:

¹⁾ Das MS. hat vaiçaradyaya wie die v. l. und Aph. 364, Anm. 2.

"Was mit dem Denkorgan nicht denkt, durch welches [aber], wie man lehrt, das Denkorgan denkt, dies allein erkenne als Brahman, nicht das, welches man hier verehrt." [Kenop, 1, 5].

[Der Verfasser] lehrt nun, dass es für diejenigen, welche sich zu der Zweitlosigkeit bekennen 1), auch keine materielle Ursache der Welt geben kann:

65. Weder die Seele noch das Nichtwissen 2) noch beides [kann] die materielle Ursache der Welt [sein], wegen der Unberührtheit.

Weder die reine Seele noch das in der Seele ruhende Nichtwissen noch beides, wie Topf und Deckel zusammengenommen, kann die materielle Ursache der Welt sein, wegen der Unberührtheit der Seele. Denn nur durch die besondere Verbindung, welche [enge] Berührung' heisst, entsteht die Umgestaltung der Dinge. Wegen dieser Unberührtheit kann die reine Seele weder ohne ein zweites die materielle Ursache sein, noch auch durch Vermittlung des Nichtwissens, weil schon oben [V. 13] eine Verbindung mit dem Nichtwissen [eben] wegen jener Unberührtheit [der Seele] als ausgeschlossen erwiesen wurde, 3) weil ferner das Nichtwissen unreal ist und deshalb nicht die materielle Ursache realer Dinge sein kann, und weil, wenn es [von unsern Gegnern] für real erklärt würde, durch dasselbe eine Zweibeit 4) gegeben wäre. Ferner hat man nirgends beobachtet, dass das Nichtwissen materielle Ursache sei; denn in dem Falle 5) des Irrthums, dass Perlmutter Silber sei, und ähnlicher [Irrthümer] gilt [uns] das Nichtwissen als causa efficiens und der innere Sinn als causa materialis, weil der aus dieser Veranlassung [d. h. aus Veranlassung solcher irrthümlicher Anschauungen] entstehende Eindruck ein Attribut des inneren Sinnes ist. - Ebenso wenig wie eines [der beiden, die Seele oder das Nichtwissen,] für sich die materielle Ursache sein kann, können es auch beide [zusammen] sein, eben wegen der Unberührtheit [der Seele]. Das ist der Sinn.) In der Brahmamimamsa aber wird angenommen, dass das Nichtwissen als etwas unreales, in der Seele ruhendes sich im Luftraum befinde, dem Winde vergleichbar, und dass vermittelst eines solchen Nichtwissens das Brahman nur enthaltende Ursache sei.

¹⁾ L. advaita-vâdinâm mit der v. l., dem MS. und Aph. 3 366, Anm. 1. 2) Die Variante natma navidya, die auch das MS. hat, ist vorzuziehen.

³⁾ Hier ist mit dem MS. das fünfzeilige Stück aus der v. l. einzufügen, nicht erst, wie F. E. Hall, Pațhantara-süci-pattra S. 25 angiebt, hinter

⁴⁾ L. mit dem MS. tayaiva dvaita-prasangac ca anstatt des unsinnigen tayaivâdvaita0. 5) L. Osthale anstatt Osthane mit dem MS.

⁶⁾ Anstatt der im Text gedruckten Stelle yadi cávidyá bis cávibhágena drei Zellen weiter ist hier das grössere Stück aus der v. l., das auch das MS.

Dies wird auch von uns anerkannt; denn es ist nur die von uns gelehrte Urmaterie, welche von jenen [den Vedantisten] mit dem Ausdruck Nichtwissen' benannt ist, und es kommt auf dasselbe hinaus. wenn wir annehmen, dass die Urmaterie die causa materialis der um der Seele willen existirenden Erscheinungswelt sei, während die Seele einfach den Behälter bilde. Folgender Unterschied aber besteht [zwischen den beiden Lehren]: jene nehmen an, dass auch das Wirken der Urmaterie auf einem [bewussten] Entschlusse beruhe, wir dagegen nicht. Ebenso wird die von jenen wegen der [räumlichen] Ungetrenntheit gelehrte Zweitlosigkeit [d. h. Identität von Seele und Materie] auch von uns angenommen. Und auch in der Schrift wird an solchen Stellen wie "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang, eines nur ohne ein zweites 1)" [Chând, 6, 2, 1] lediglich diejenige Zweitlosigkeit gelehrt, welche sich als [räumliche] Ungetrenntheit [von Geist und Materie] darstellt. [Solche Stellen sind in diesem Sinne aufzufassen] wegen einer anderen Schriftstelle, welche lautet: Nicht aber ist das, was er erblickt, ein zweites, ein anderes, von jenem getrenntes* [Brh. 4. 3. 23-301. Ebenso heisst es:

"[Im Anfang] war Denken und Objekt") ein einziges ununterschiedenes; von diesen beiden ist das eine, das Objekt nämlich, die Urmaterie in ihrer Doppelnatur [d. h. als unentfaltete und entfaltete], die andere Realität aber ist das Denken, das Seele genannt wird."

"Ununterschieden' bedeutet "ungetrennt". Demnach ist der Inhalt der Upanishaden (vedânta) nicht die Zweitlosigkeit der Seele im Sinne von Untheilbarkeit. Trotzdem geben die modernen Vedantisten alles, was hier als Einwand vorgebracht worden ist, für die Lehre der Brahmamîmâmsâ aus; dieses aber ist als etwas nicht in den Brahmasûtras gelehrtes, ja sogar ihnen widersprechendes von uns dort [d. h. im Commentar zur Brahmamîmâmsâ] verworfen. Man erinnere sich, dass auch hier [in diesem Buche] die [wirkliche] Lehre der Brahmamîmâmsâ nicht angegriffen, sondern nur der gewaltsam in die Upanishaden hineingedeutete Sinn zurückgewiesen wird. Dies gilt ebenso auch für die folgenden Sûtras.

[Von dem Verfasser] selbst ist [I. 145] gelehrt, dass die Seele ihrer Natur nach Licht sei. Mit Bezug darauf widerlegt er nun den Einwand, dass zufolge der Schriftstelle "³) Denken und Wonne ist das Brahman" [Brh. 3. 9. 28] auch die Wonne zu dem Wesen der Seele gehöre:

Tilge nach dem Wortlaut des MS. das nicht in der Upanishad stehende brahma.

²⁾ Vgl. oben im Comm. zu I. 61, S. 47 Z. 1 der Ausgabe. Wie dort, ist auch hier jñânam atho 'py artha oder wohl besser jñânam atho artha zu lesen. Vgl. S. 73 dieser Uebersetzung, Anm. 5.

³⁾ Tilge mit dem MS. das auch in der Upanishad fehlende satyam,

66. Nicht ist ein und dasselbe seiner Natur nach Wonne und Denken, weil diese beiden verschieden sind.

Ein und dasselbe Subjekt ist nicht seiner Natur nach beides, Wonne und Denken, weil zu der Zeit, da man Schmerz empfindet, nicht das Gefühl der Freude existirt, also Freude und Empfinden 1) verschieden sind. Das ist der Sinn. Und man kann nicht sagen, dass die Freude eine besondere Art von Empfinden sei, weil das Empfinden [resp. Denken], welches das Wesen der Seele ausmacht, untheilbar [d. h. einheitlich] ist. Eben darum kann man auch nicht sagen, dass zu der Zeit, da [durch die Schmerzempfindung] das geistige Wesen [der Seele] zum Bewusstsein kommt, die Freude verhüllt werde; weil wegen der untheilbaren Einheit, [welche nach eurer, der modernen Vedantisten, Meinung zwischen Empfinden, resp. geistigem Wesen, und Freude besteht,] dann, wenn die Wonne verhüllt ist, das Gefühl sich empfinde Schmerz unerklärlich sein würde. Denn die Seele hat nicht verschiedene Theile, so dass, auch wenn der Wonne-Theil verhüllt wäre, doch der Denktheil noch zum Bewusstsein kommen könnte. Auch darf man nicht sagen, dass diese Argumentationen wegen der Autorität der Schrift ungiltig seien; denn sowohl in der Schrift z. B. an der Stelle Nicht Wonne und nicht wonnelos*, als auch in der Tradition z. B. an der Stelle:

"Schmerzles und freudles ist das Brahman, Vergangenheit, Zukunft und Gegenwart."

ist ebenso die Wonnelosigkeit [des Brahman] gelehrt, und deshalb kommt bei diesem Punkt nur die Argumentation in Betracht; ²) und in der Schrift selbst ist gelehrt, dass negative Schriftstellen die stärkere Beweiskraft haben, [wenn Stellen positiven und negativen Inhalts mit einander im Widerspruch stehen], ³) weil sonst auf Grund der Schriftstellen, welche lehren, dass der Wille [der göttlichen Seele] in Erfüllung gehe u. s. w. [z. B. Chând. 3. 14. 2; 8. 7. 1] der Seele auch Wünsche und andere Attribute zugeschrieben werden müssten.

"Was wird unter diesen Umständen aber aus den Schriftstellen, welche von der Wonneartigkeit der Seele sprechen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

67. Wegen des Aufhörens des Schmerzes steht es in uneigentlicher Bedeutung.

Wegen des Aufhörens des Schmerzes [bei der Erreichung der unterscheidenden Erkenntniss] ist das Wort "Wonne" in der Schrift mit Bezug auf das Selbst in uneigentlicher Bedeutung ge-

¹⁾ Empfinden (jiiana) gilt als Denken.

Der Rest aus der v. 1. und dem MS.
 Vgl. oben S. 157 dieser Uebersetzung.

braucht. Das ist der Sinn. 1) Und die Eigenthümlichkeit, [welche die Veranlassung dafür ist] von dem [Selbst so etwas auszusagen], 2) liegt in der Thatsache, dass [das Selbst] einem das allerliebste ist; denn diese Thatsache folgt aus solchen Schriftstellen wie "Es 3) ist lieber als ein Sohn" [Brh. 1. 4. 8], aus logischen Gründen

und dem [eignen] Gefühl. Das ist gemeint.

So heisst es: "Freude ist das Vergehen von Schmerz und Freude."
Die Schriftstelle aber "Nicht wonnelos" (s. auf der vorigen Seite) handelt von der dem Upådhi [d. h. dem Innenorgan] eigenen Wonne, geradeso wie die Schriftstellen, welche lehren, dass der Wille [der göttlichen Seele] in Erfüllung gehe u. s. w. [z. B. Chånd. 3. 14. 2; 8. 7. 1, sich auf das Innenorgan beziehen]. Wenn aber irgend ein [Anhänger Çankara's] sagt: "Die Freudartigkeit des Selbstes ist daraus zu erschliessen, dass es [von allen Menschen] unabhängig von dem Upådhi geliebt wird", so ist dies nicht [richtig]; denn die Liebe [zum Selbst] erklärt sich schon dadurch, dass die Schmerzlosigkeit sein Wesen ausmacht; und ebenso gut wie der Begriff der Freude oder [des Mittels zur Freude], ruft auch der des [blossen] Selbstes die Liebe hervor, da man sonst auch Glück über die Freude eines andern empfinden müsste. 4)

[Der Verfasser] nennt nun den Hauptgrund (bîja, vgl. S. 94) für den Gebrauch [des Wortes ,Wonne'] im uneigentlichen Sinne:

68. Es ist eine Verherrlichung der Erlösung für die schwachen.

Zum Besten der schwachen, d. h. der unwissenden, preist die Schrift das Erlöstsein, welches das Wesen des Selbstes ausmacht, — d. h. das Aufhören des Schmerzes — als Freude, um das Interesse dafür anzuregen. Das ist der Sinn.

Um direkt zu begründen, was schon oben [I. 61 ff.] gelehrt wurde, dass nämlich das Innenorgan etwas entstandenes ist, 5) widerlegt [der Verfasser] den Einwand, dass das Denkorgan allgegenwärtig sei:

69. Das Denkorgan ist nicht allgegenwärtig, weil es ein Werkzeug oder ein Sinn ist.

Das Denkorgan (manas), d. h. [hier] das Gesammt-Innenorgan, ist nicht allgegenwärtig, weil es ein Werkzeug ist so gut wie Messer und dgl. Das Wort "oder" soll eine beschränkte Alternative ausdrücken; das bedeutet: auch weil ein bestimmtes Innen-

¹⁾ Der folgende Satz aus der v. l. und dem MS.

²⁾ gunah = gauna-prayogasya nimittam, P.

³⁾ In der Upanishad steht noch etat hinter tat.

⁴⁾ Eeht indisch!

⁵⁾ L. antahkaranotpatteh mit der v. l., dem MS, und Aph. 370, Anm. 2.

organ, das dritte nämlich, ein Sinn ist, kann es nicht allgegenwärtig sein. Die den Körper durchdringende, [d. h. an dem ganzen Körper zu beobachtende,] Empfindung und [Bewegung] erklärt sich dadurch, dass [das Innenorgan] von mittlerer Ausdehnung ist.

Dem Bedenken, dass hierin kein zwingender Beweis liege, begegnet [der Verfasser] mit folgender für seine Theorie sprechender Argumentation:

70. Wegen der Bewegung, weil die Schrift von dem Wandern spricht.

Weil die Schrift lehrt, dass das Selbst in die andere Welt wandere, [weil aber das allgegenwärtige Selbst nicht wandern kann,] es also feststeht 1), dass die Bewegung seinem Upadhi, dem Innenorgan, zukommt, kann dieses nicht allgegenwärtig sein. Das ist der Sinn.

Um zu begründen, dass der innere Sinn ein Produkt ist, widerlegt [der Verfasser] auch die Meinung [der Naiyâyikas und Vaiçeshikas], dass derselbe theillos [d. h. ein Atom] sei:

71. Er ist nicht theillos, wegen der Verbindung mit jenen, gleichwie ein Topf.

Das Wort jene' bezieht sich auf die Sinne, von denen in dem Sütra [69] oben die Rede war. Der innere Sinn ist nicht theillos, weil er gleichzeitig mit verschiedenen äusseren Sinnen in Verbindung tritt, sondern gleichwie ein Topf von mittlerer Ausdehnung, d. h. aus Theilen bestehend. Das ist gemeint. [Dabei] ist [jedoch] im Auge zu behalten, dass das Innenorgan im Zustande der Ursache allerdings atomistisch ist.

[Der Verfasser] negirt nun die [von den Naiyayikas und Vaiçeshikas angenommene] Ewigkeit des inneren Sinnes, der Zeit u. s. w.

72. Ausser der Urmaterie und der Seele ist alles unbeständig.

Das ist verständlich. — Im Zustande der Ursache wird das Innenorgan, der Aether u. s. w. [d. h. Zeit, Raum] "Urmaterie" genannt, aber nicht "Urtheilsorgan" u. s. f.²), weil [dann] die besonderen [für jene Dinge] charakteristischen Eigenschaften, der Beschluss etc., noch nicht vorhanden sind.

L. sakriyatve siddhe mit der v. l., dem MS. und Aph.² 371, Anm. 4.
 L. buddhy-âdikam anstatt mana-âdikam mit der v. l., dem MS. und Aph.² 373, Anm. 5.

.Nach solchen Schriftstellen wie:

"Die Mâyâ erkenne man als die Urmaterie und den Leiter der Mâyâ als den grossen Gott. Von dessen Theilen ist diese ganze Welt erfüllt." [Çvet. 4, 10]

bestehen aber doch auch Seele und Urmaterie aus Theilen, sind mithin unbeständig?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

73. Keine Theile sind an dem Ganzen ') zu finden, weil die Schrift die Theillosigkeit lehrt.

Dem Ganzen¹), d. h. der Seele sowohl als der Urmaterie, darf man keine Theile zuschreiben, weil die Schrift die Theillosigkeit lehrt, z. B. an der folgenden Stelle:

"Theillos, werklos, ruhig, tadellos und fleckenlos." [Çvet. 6. 19]. Das ist der Sinn. Die [von dem Opponenten] angeführte Schriftstelle [Çvet. 4. 10] erwähnt das Verhältniss von Theilen und Ganzem [in uneigentlicher Bedeutung], nur in dem Sinne der Ungetrenntheit²), wie [ein solches Verhältniss besteht] zwischen dem Raum und dem Wasser und zwischen dem Geiste des Vaters und dem des Sohnes.

[In Sûtra I. 1] ist gelehrt, dass die Erlösung das Aufhören des Schmerzes sei. Um dieses genau festzustellen, widerlegt [der Verfasser] nun die Meinung anderer [zunächst der Mimamsakas] über diesen 3) Begriff der Erlösung:

74. Die Erlösung ist nicht eine Manifestirung der Wonne, wegen der Qualitätlosigkeit.

Dem Selbst gehört keine Qualität an, d. h. weder die Wonne noch deren Manifestirung; und [die Wonne macht auch nicht das Wesen des Selbstes aus, denn] das Wesen ist ewig und deshalb nicht durch Mittel zu erreichen, [während man die Erlösung auf diese Weise erreichen kann]. Darum ist die Erlösung nicht eine Manifestirung der Wonne. Das ist der Sinn. 4) Gemeint ist, dass die Manifestirung der Wonne in Brahman's Welt oder in anderen [Himmeln] nur eine Erlösung im uneigentlichen Sinne sei, da wir sonst in Widerspruch mit der Schrift treten würden, welche lehrt: "Der Wissende lässt Freude und Kummer hinter sich" [cf. Kath. 2. 12]. Ferner [müssten wir], auch wenn [wir zugeben wollten,

 ca vibhāga-mātrena ist mit dem Texte Nāgeça's in cāvibhāga-mātrena zu verbessern. — Anstatt pitā-putra cetanayor iva hātte Vijāānabhikshu auch

L. bhâgino (resp. bhâginal) mit der v. l., dem MS, und den anderen Commentaren; cf. Aph.² 374, Anm. 2. — Wenn bhogino gelesen werden dürfte, wäre es mit Bezug auf die Seele subjektiv als 'der Geniesser', mit Bezug auf die Urmaterie objektiv als 'das genossene' zu fassen.

Caitra-Maitra-cetanayor iva sagen können.
3) tatra = duhkha-nivrttau sthite, P.

⁴⁾ Der Rest aus der v. l. und dem MS.

dass] die Manifestirung [der Freude] eine Qualität des Selbstes sei, [doch fragen]: "Soll dieselbe ewig oder nicht ewig sein?" Im ersten Fall würde sie schon vorhanden sein, könnte mithin nicht das Ziel der Seele darstellen, im zweiten Fall würde sie ein entstandenes Ding, also vergänglich sein und damit [auch] die Erlösung vergänglich sein müssen. Deshalb ist die Behauptung der modernen Vedantisten, dass die definitive Erlösung eine Manifestirung der Wonne sei, eine Irrlehre. Damit haben wir [diesen Gegenstand hier nur] andeutungsweise behandelt.

75. Nicht die Vernichtung besonderer Eigenschaften, aus demselben Grunde.

Ebenso wenig ist die Vernichtung sämmtlicher besonderer Eigenschaften die Erlösung, [wie die Vaiçeshikas und Naiyâyikas annehmen]; "aus demselben Grunde", d. h. wegen der Qualitätlosigkeit [der Seele]. Das ist der Sinn. Wenn [uns darauf eingewendet wird]: "Wie kann aber dann die Erlösung als das Aufhören des Schmerzes bezeichnet werden, da doch auch die Schmerzlosigkeit eine Qualität ist?", [so erwidern wir: Dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt]; denn von uns wird die Schmerzlosigkeit das Ziel der Seele nur deshalb genannt, weil [der Schmerz mit dieser in der Weise] verbunden ist, dass er von ihr [zur Zeit des Gebundenseins] empfunden wird [und zur Zeit der Erlösung nicht; aber wir geben nicht zu, dass der Schmerz oder die Schmerzlosigkeit der Seele inhärire].

76. Nicht ein besonderes Wandern des bewegungslosen.

Ebenso wenig ist das Wandern zu Brahman's Welt die Erlösung, weil das Selbst bewegungslos ist und deshalb nicht wandert. Und wenn man annimmt, dass [nicht das Selbst, sondern sein Upådhi], der innere Körper, [wandere], so kann von einer Erlösung nicht die Rede sein; [denn so lange das Selbst noch mit dem inneren Körper in Verbindung steht, ist es nicht erlöst]. Das ist der Sinn.

77. Nicht die Vernichtung des Einflusses der Formen, wegen des Fehlers der Momentanität u. s. w.

Ebenso wenig ist die Ansicht der Heretiker [d. h. der buddhistischen Kshanikavådins] richtig, dass 1) das Selbst nichts als momentanes Erkennen sei, 2) das Gebundensein die Thatsache, dass dieses die Form der Objekte annehme, 3) die Erlösung das Zugrundegehen des Einflusses [dieser Formen], d. h. der von ihnen hinterlassenen Eindrücke; denn "wegen des Fehlers der Momentanität u. s. w. 1) könnte die Erlösung nicht das Ziel der Seele sein. 2) Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] weist nun eine andere [Erklärung der] Erlösung von Seiten eines Heretikers [d. h. eines Çûnyavâdin] zurück:

78. Nicht die gänzliche Vernichtung, weil diese nicht das Ziel des Menschen ist, und wegen anderer Fehler.

Ebenso wenig ist die Erlösung die völlige Vernichtung des Selbstes, welches seinem Wesen nach Erkennen ist, weil die Erfahrung des täglichen Lebens lehrt, dass die Aufhebung des Selbstes nicht das Ziel des Menschen ist, und aus anderen [Gründen]. ⁵) Das ist der Sinn.

79. Eben darum auch [nicht] das Nichts.

Auch ist die Erlösung nicht die Aufhebung der ganzen aus Erkennen und Objekten des Erkennens bestehenden Welt, "eben darum", d. h. weil durch die Vernichtung des Selbstes, [das ja auch in diesem Falle zu Grunde gehen würde,] nicht das Ziel des Menschen [erreicht wird]. Das ist der Sinn.

80. Ebenso wenig das Erlangen eines Landes u. s. w., weil Verbindungen zur Trennung führen.

Ebenso wenig ist, [wie die Materialisten meinen,] der Besitz eines schönen Landes, Vermögens, Weibes u. s. w. die Erlösung, weil es in der Schrift heisst:

"Verbindungen führen zur Trennung, und das Leben führt zum Sterben."

Das ist der Sinn. Demnach ist der Besitz wegen seiner Vergänglichkeit nicht die Erlösung.

81. Nicht die Verbindung des Theils mit dem Ganzen.

Die Erlösung ist nicht, [wie die Anhänger Çankara's sagen,] das Aufgehen des Theils (bhâga = amça), d. h. der individuellen Seele, in das Ganze (bhâgin = amçin), d. h. in die höchste Seele,

âdi bedeutet: wegen des Fehlers, dass bei dieser Auffassung das Erkennen kein Substrat hat.

²⁾ Denn was soll erlöst werden, wenn das Selbst in jedem Augenblick ein anderes ist?

D. h. weil vielmehr die Menschen bekanntlich eine Abneigung gegen diesen Gedanken haben, und weil das Selbst unvergänglich ist.

aus dem [im vorigen Sûtra] angeführten Grunde: "weil Verbindungen zur Trennung führen",
 weil wir keinen Gott [d. h. keine ,höchste Seele'] anerkennen, und weil schliesslich
 die Selbstauflösung nicht das Ziel des Menschen ist. Das ist der Sinn.

82. Auch nicht der Besitz der Fähigkeit sich unsichtbar zu machen und anderer [Kräfte], weil dieser mit Nothwendigkeit zu Grunde geht wie anderer Besitz.

Auch die Verbindung mit der Fähigkeit sich unsichtbar zu machen und mit den andern [übernatürlichen] Kräften ist nicht die Erlösung, weil diese ebenso wie die Verbindung mit anderen Kräften [oder Würden, z. B. mit dem Königthum,] mit Sicherheit zu Grunde geht. Das ist der Sinn.

Wenn man aber [mit Aniruddha] itara-viyogavat liest ,wie [alles] andere, [was wir besitzen, von uns] scheidet", so wäre dies

ein Gleichniss für das Zugrundegehen. 1)

83. Ebenso wenig die Gewinnung der Würde Indra's oder eines andern [Gottes], aus demselben Grunde.

Ebenso wenig ist die Erlösung die Erlangung der göttlichen Macht z.B. Indra's, weil diese wie [alle] andere Macht vergänglich ist. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] widerlegt nun den Widerspruch eines Opponenten [d. h. eines Naiyâyika oder Vaiçeshika] gegen das [I. 61] gelehrte, dass nämlich die Sinne aus dem Subjektivirungsorgan entstanden seien:

84. Die Sinne sind nicht aus den Elementen entsprungen, weil die Schrift lehrt, dass sie dem Subjektivirungsorgan entstammen.

Die Construktion ist verständlich. — Oben hat [der Verfasser] seine Lehre aufgestellt, und in diesem Buche werden die [abweichenden] Ansichten anderer wiederlegt; deshalb liegt [hier] nicht eine überflüssige Wiederholung vor. 2)

[Der Verfasser] wendet sich nun, von der Anschauung ausgehend, dass auch Kräfte und ähnliche Dinge Principien seien, gegen die Constatirung bestimmter Kategorien von Seiten anderer und gegen [die Meinung], dass schon aus der blossen Kenntniss derselben die Erlösung folge:

2) Nach der v. l. und dem MS.

¹⁾ Der Schlusssatz aus der v. l. und dem MS.

85. Die Beschränkung auf sechs Kategorien ist nicht [richtig], noch ') ergiebt sich die Erlösung aus der Kenntniss derselben.

Die Beschränkung der Vaiceshikas auf die Kategorien Stoff, Qualität, Bewegung, Gemeinsamkeit, Verschiedenheit und Inhärenz, sowie die Annahme, dass aus der Kenntniss derselben die Erlösung folge, ist willkürlich; denn ausser [diesen sechs Kategorien] existiren noch die Kräfte und andere Dinge, desgleichen giebt es ausser den neun Stoffen [der Vaiceshikas], Erde u. s. w. 2), noch [einen weiteren Stoff, nämlich] die Urmaterie; und ferner entsteht die Erlösung, wie gesagt, nur aus der Unterscheidung der Urmaterie [und der Seele]. 3) Das ist der Sinn. Denn - [um einen von diesen Stoffen mit seiner charakteristischen Eigenthümlichkeit herauszugreifen] - die landläufige Vorstellung z. B. der Erde beruht durchaus darauf, dass dieselbe mit dem Geruch behaftet ist, und der Geruch existirt nicht, wenn [die Materie] sich im Zustande des Gleichgewichts befindet. Daraus [folgt, dass] der allgemeine Begriff der Erde ebenso wie der des Topfes und dgl. nur den Produkten [aber nicht der Ursache, d. h. der Urmaterie] innewohnt. So heisst es:

"[Damals] gab es weder Tag noch Nacht, weder Himmel noch Erde, weder Finsterniss noch Licht, noch irgend etwas anderes, wie Töne und dergleichen⁴) durch die Wahrnehmung oder [Schlussfolgerung] zu erkennendes; das einzige war damals das urstoffliche und das Brahman, die Seele" [V. P. 1. 2. 23].

86. Ebenso auch [nicht] auf die sechzehn u s. w.

Ebenso wenig gilt die Beschränkung auf die sechzehn in dem Nyâya-System angenommenen [Kategorien] oder auf andere [Zahlen], wie sie von den Pâçupatas ⁵) und sonstigen [Sektirern, z. B. den Jainas] angeführt werden, noch folgt aus der blossen Kenntniss dieser [Kategorien] die Erlösung; denn es existirt [immer noch] ein Plus von Dingen in der [im Commentar zum vorigen Sûtra] beschriebenen Weise. Das ist der Sinn. Nach unsrer Meinung aber besteht folgende Beschränkung: von ewigen Dingen giebt es nur zwei [die Seele und die Urmaterie]; diese ewigen [beiden] und die nicht-ewigen zusammengenommen aber sind es fünfundzwanzig. In diesen fünfundzwanzig Substanzen sind [alle] anderen [von uns nicht speciell genannten Dinge], Qualitäten, Bewegungen, allgemeine Begriffe, Kräfte u. s. w., einbegriffen.

¹⁾ L. muktic ca mit der v. 1, dem MS. und Aph. 381, Anm. 4.

²⁾ D. h. noch Wasser, Feuer, Luft, Aether, Raum, Zeit, Seele, innerer Sinn.

³⁾ Dieser Zusatz aus der v. l. und dem MS.

⁴⁾ Die Bombayer Ausgabe des V. P. hat crotradi anstatt çabdadi.

Welche fünf Kategorien constatiren; vgl. Colebrooke, Misc. Essays² I.
 und den Abschnitt über das Paçupata-System im Sarva-darçana-samgraha.

Um nun die oben [I. 61 und sonst] vorgetragene Lehre, dass die fünf Elemente Produkte sind, zu begründen, widerlegt [der Verfasser] die von den Vaiçeshikas und anderen [d. h. von den Naiyâyikas und Jainas] angenommene Ewigkeit der Atome der Erde u. s. w.:

87. Die Atome sind nicht ewig, weil die Schrift lehrt, dass sie Produkte sind.

Die [sogenannten] Atome der Erde u. s. w. sind nicht ewig, weil die Schrift lehrt, dass auch diese Atome noch Produkte sind. Das ist der Sinn. Obschon eine solche Schriftstelle von uns nicht nachzuweisen ist, weil sie im Laufe der Zeit verloren gegangen, oder [was sonst der Grund sein mag], so ist sie doch aus den Worten des Lehrers [d. h. aus dem Sütra] und aus der Ueberlieferung des Manu zu erschliessen. Bei Manu [1. 27] heisst es ja:

"Aus diesen fünf") zusammen, welche die atomistischen vergänglichen Grundstoffe heissen, geht alles dieses hervor, eins nach dem andern"

Die fünf (daçardha) sind die fünf Elemente, Erde u. s. w. Und man darf nicht sagen, dass in diesem Ausspruch [Manu's] unter dem Worte ,atomistisch' nur die Aggregate aus zwei und mehr Atomen zu verstehen seien; denn für eine solche Einschränkung lässt sich kein Beweis anführen. [Vielmehr] bezeichnet hier das Wort atomistisch' nur die unendlich kleinen Theile der Elemente. Die von den Vaiceshikas und [Naiyavikas] angenommene Ewigkeit eines solchen [unendlich kleinen Theiles] ist es, die in diesem Sûtra bestritten wird, aber nicht die Ewigkeit der Substanz, die von unendlich kleiner Ausdehnung ist, als solcher; denn die unendliche Kleinheit [der einzelnen Bestandtheile] der Constituente Rajas 2), die im Einklang mit der [dem Rajas eignen] unstäten Beweglichkeit steht 3), ergiebt sich daraus, dass [die Rajas-Theile] nicht ewig sein könnten, wenn sie von mittlerer Grösse wären, und nicht thätig, wenn sie unendlich gross [oder alldurchdringend] wären.

"Wie kann aber das untheilbare, unendlich kleine ein Produkt sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

88. Es ist nicht theillos, weil es ein Produkt ist. Die [sogenannten] Atome 4) der Erde u. s. w. sind nicht untheilbar, weil sich sonst die durch die Schrift festgestellte That-

¹⁾ Der Text des Manu hat tu anstatt ca.

²⁾ rajo-vyaktinám, P.

Denn je kleiner und leichter ein Gegenstand ist, desto beweglicher ist er.

⁴⁾ Wie die Naiyayikas und Vaiçeshikas — nach der Meinung der Samkhyas — unzutreffend sagen; die letzteren sprechen nur von 'Grundstoffen' (tanmātra) oder 'feinen Elementen' (sūkshma-bhūta).

sache, dass dieselben Produkte sind, nicht erklären liesse. Das ist der Sinn. Deshalb ist von dem göttlichen Vyåsa im Commentar zu dem [Yogasûtra] des Patañjali [3. 43] gelehrt, dass die feinen Substanzen, d. h. die Grundstoffe, die Bestandtheile der [segenannten] Atome der Erde u. s. w. seien. Von einem Erdatom, Wasseratom u. s. w. aber spricht man nur in der Absicht, das erreichbare Minimum (apakarsha-kâshthā) der erdigen Substanz und der anderen Stoffe zu bezeichnen. Wenn also auch [die Grundstoffe und die übrigen materiellen Principien] bis hinauf zur Urmaterie, [d. h. noch das Subjektivirungs- und das Urtheilsorgan, in ihren Bestandtheilen] von unendlicher Kleinheit sind, so wird damit doch nicht [unsere Theorie] hinfällig. Obgleich nun schon an den Grundstoffen der Geruch und die andern [charakteristischen Eigenthümlichkeiten der Elemente] existiren, so sind diese doch [so, wie sie dort vorhanden sind,] nicht wahrnehmbar und deshalb nicht den Begriff der Erde u. s. w. bestimmende Faktoren; denn - [um bei dem herausgehobenen Beispiel zu bleiben] - der Begriff der Erde ergiebt sich nur aus demjenigen Geruch, der [bis zur Wahrnehmbarkeit] entwickelt, d. h. mit den deutlichen Unterschieden des Freude, Schrecken und [Betäubung] hervorrufenden versehen ist. 1) Darum sind die Grundstoffe nicht Erde u. s. w. Auch ist zu beachten, dass man dieselben landläufig als feine Elemente nur deshalb bezeichnet, weil sie die unmittelbare Ursache der Elemente sind, und aus ähnlichen Gründen. 2)

[Der Verfasser] widerlegt nun den Einwand eines Heretikers [d. h. eines Materialisten], dass die unmittelbare Erschauung der Urmaterie und der Seele nicht möglich sei, weil [nur] die Farbe die Ursache einer unmittelbaren Erschauung sein könne:

89. Die sinnliche Wahrnehmung ist nicht auf die Farbe als Ursache beschränkt.

Die Einschränkung, dass die sinnliche Wahrnehmung nur durch die Farbe als ihre Veranlassung bedingt sei, ist nicht [richtig]; weil die unmittelbare Erschauung auch [unter anderen Umständen] durch [besonderes] Verdienst oder [durch den Erfolg der Yoga-Praxis] ermöglicht wird. Das ist der Sinn. Denn damit, dass wir die erhellende [d. h. zur Wahrnebmung führende] Kraft nicht [auf das Licht] einschränken, machen wir uns keines Fehlers schuldig, da [eine solche Kraft] bekanntlich z. B. dem Collyrium 3) innewohnt. Darum ist eine in die Erscheinung getretene Farbe

¹⁾ Nach der v. l. und dem MS.

²⁾ D. h. weil von den Göttern die Eigenschaften der (groben, sichtbaren) Elemente schon an den Grundstoffen wahrgenommen werden.

³⁾ Welches, auf die Augenwimpern gestrichen, nach indischer Anschauung die Fähigkeit erzeugt im Dunkeln zu sehen. Das ads soll bedeuten, dass Katzen und Frösche im Finstern sehen können.

nur mit Bezug auf die alltägliche Wahrnehmung der Aussendinge der erhellende [die Erkenntniss bedingende] Faktor. Das ist die Meinung.

"Giebt es also ein Ding von unendlich kleiner Ausdehnung oder nicht?" Auf diese Frage trifft [der Verfasser] seine Entscheidung in Betreff der Ausdehnungen:

90. Es giebt nicht vier verschiedene Ausdehnungen, weil sich dieselben durch zwei erklären lassen.

Es giebt nicht vier verschiedene Ausdehnungen, [wie die Vaiçeshikas annehmen]: klein, gross, kurz, lang; vielmehr existiren nur zwei; "weil sich dieselben durch zwei erklären lassen", das bedeutet: weil [jene] vier sich einfach auf zwei Ausdehnungen, [unendlich] klein und gross, [zurückführen] lassen; denn kurz und lang sind nur Unterabtheilungen der Ausdehnung gross. Sonst würden wir eine unendliche Zahl von Ausdehnungen in der Form krumm u. s. w. erhalten.

Nach unsrer Meinung ist nun eine [unendlich] kleine Ausdehnung den [einzelnen Bestandtheilen der] Constituenten Sattva u. s. w. zuzuschreiben, welche die Wurzelursache der Elemente und der Sinne sind, — [jedoch] mit Ausnahme der besonderen [Theile der] Constituenten, welche die Ursache des Aethers sind. \(^1) [Allem] andern sind je nachdem die Ausdehnungen von der mittleren bis zur unendlichen eigen, und diese sind nur Unterabtheilungen unserer Ausdehnung gross.

- [In I. 154] ist ausdrücklich (kanthatas) gelehrt, dass die Seelen dem Genus nach eins seien, und dasselbe ist von der Materie, [wenn auch nicht mit diesen Worten, so doch] dem Sinne nach gelehrt. Mit Rücksicht darauf widerlegt [der Verfasser] nun die widersprechende Behauptung der Heretiker [d. h. der Buddhisten], dass es keine Genera gebe:
- 91. Trotz der Vergänglichkeit erfasst die auf einer Verbindung mit der Beständigkeit beruhende Wiedererkennung das Genus.

Trotz der Vergänglichkeit — d. h. trotz der Unbeständigkeit²) — der Einzeldinge, erfasst die von einer Verbindung mit der Beständigkeit abhängige Wiedererkennung "Dieses ist ebensolch ein Topf* das Genus, d. h. die Wiedererkennung hat [nicht das Einzelding, sondern] das Genus zum Objekt. Das ist der Sinn.

2) Hier ist asthiratee 'pi mit der v. l. und dem MS. einzufügen.

¹⁾ Denn der Aether — und demnach auch dessen materielle Ursache — ist von unendlich grosser Ausdehnung.

Deshalb darf man den Begriff des Genus nicht leugnen. Dies lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

92. Deshalb ist dieses nicht zu leugnen.

Das ist verständlich.

"Es könnte aber doch die Wiedererkennung einfach als ein Nichtsein zu erklären sein, d. h. als eine Ausschliessung [alles] dessen, was [das betreffende Ding] nicht ist, und das Wort "Genus" könnte diese [Ausschliessung] bezeichnen sollen?" Auf diesen [Einwand des Buddhisten] erwidert [der Verfasser]:

93. Es ist seinem Wesen nach nicht die Negation des andern, wegen der positiven Vorstellung.

Wegen der positiven Vorstellung "Dieses ist derselbe" ist das Genus seinem Wesen nach nicht eine Negation. Das ist der Sinn. Denn sonst würde man nur die Vorstellung haben "Dieses ist nicht ein Nicht-Topf". Ferner müsst ihr [Buddhisten doch] als Sinn des Wortes "Ausschliessung des andern" angeben: "Ausschliessung dessen, was nicht Topf ist"; dabei [aber] bedeutet "nicht Topf sein": "von dem Genus Topf verschieden sein", mithin erkennt ihr, wohl oder übel, das Genus an.

"Dann wird die Wiedererkennung durch die Aehnlichkeit veranlasst sein." Auf diesen [weiteren Einwand des Buddhisten] entgegnet [der Verfasser]:

94 Die Aehnlichkeit ist kein neues Princip, weil sie durch die Sinneswahrnehmung percipirt wird.

Die Aehnlichkeit ist nicht etwas [besonderes], das von der Gleichheit der überwiegenden Theile u. s. w. [d. h. der Farbe, des Geruchs, 'des Geschmacks, des Gefühls und dgl.] verschieden wäre, weil [die Aehnlichkeit] durch die Sinneswahrnehmung als aus [solcher] Gleichheit bestehend percipirt wird. Das ist der Sinn.

"Dann mag die Aehnlichkeit eine [dem Dinge] wesentliche Eigenthümlichkeit sein, aber nicht eine solche Gleichheit." Diesen Einwand weist [der Verfasser mit folgenden Worten] zurück:

95. Noch auch die Manifestirung einer innewohnenden Eigenthümlichkeit, weil die Perception derselben verschieden ist.

Ebenso wenig ist die Aehnlichkeit das Hervortreten einer besonderen, dem Dinge wesentlichen Eigenthümlichkeit, weil die Perception der Aehnlichkeit sich von der Perception der Eigenthümlichkeiten unterscheidet. Denn die Wahrnehmung einer Eigen-

thümlichkeit erheischt nicht die Kenntniss eines anderen Objektes, dagegen erfordert die Wahrnehmung einer Aehnlichkeit, ebenso wie die eines Nichtvorhandenseins, die Kenntniss eines Seitenfresp. Gegen-Istückes, und darum sind die beiden Wahrnehmungen verschiedenartig. Das ist der Sinn, [Auch deshalb ist die Aehnlichkeit nicht eine wesentliche Eigenthümlichkeit], weil man auch eine gelegentliche Aehnlichkeit beobachtet. 1) Das Wort "Manifestirung" [ist im Sûtra hinzugefügt], um [den Gedanken] auszuschliessen, [dass] eine so lange als das Ding währende Eigenthümlichkeit [gemeint sei]. 2) - Ferner ist die Aehnlichkeit nicht die Gesammtheit solcher Eigenthümlichkeiten eines Gegenstandes, weil dann auch ein Jüngling [dem gleichen Individuum] im Zustande der Kindheit ähnlich sein müsste; sondern man muss sagen: Die besondere Eigenthümlichkeit, welche z. B. in der Zeit des Jünglingsalters besteht, ist die Aehnlichkeit mit [anderen] Jünglingen. Demnach ist es zutreffender nur eine Gleichheit zu constatiren, die allen [jedesmal in Betracht kommenden] Individuen [resp. Einzeldingen] gemeinsam ist, als eine endlose Reihe von Eigenthümlichkeiten für jedes Individuum [oder Einzelding] anzunehmen.

"Trotzdem könnte aber doch die Aehnlichkeit [aller] einzelnen Töpfe mit einander nur darin bestehen, dass dieselben den Namen "Topf führen; ebenso die der Kleider u. s. f. Also, da sich schon auf diese Weise die durchgehende Vorstellung erklären lässt, fort mit der "Gleichheit", [mit der ihr operirt, um den Begriff der Aehnlichkeit zu definiren]!" 5) Darauf erwidert [der Verfasser]:

96. Ebenso wenig der Zusammenhang des Namens und des benannten.

Ebenso wenig ist die Aehnlichkeit der erwähnte Zusammenhang des Namens und des benannten, weil die Perception derselben [von der Erkenntniss jenes Zusammenhangs] verschieden ist. Das ist der Sinn. Denn auch Jemand, der das Verhältniss von Namen und benanntem nicht kennt, nimmt die Aehnlichkeit wahr.

Ferner:

97. Der Zusammenhang ist nicht ewig, weil die beiden vergänglich sind.

Weil der Name und das benannte vergänglich sind, ist auch der Zusammenhang dieser [beiden] nicht ewig. Wie könnte also auf Grund eines solchen [Zusammenhangs] an einem gegenwärtigen

¹⁾ Z. B. bei zwei Personen, deren Haare sich sträuben, P.

Diese beiden Sätze aus der v. l. und dem MS.
 Nach der v. l. und dem MS.

Dinge eine Aehnlichkeit mit einem vergangenen Dinge bestehen? Das ist der Sinn.

"Wenn auch die in Zusammenhang stehenden Dinge vergänglich sind, so könnte doch der Zusammenhang [selbst] ewig sein; was giebt es für einen Grund dagegen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

98. Der Zusammenhang ist nicht anfanglos, weil dies durch das Beweismittel widerlegt wird, welches den Gegenstand als solchen erkennen lehrt.

Nur wenn eine gelegentliche Trennung vorkommt, steht die Existenz eines Zusammenhangs [einer Verbindung] fest, weil sonst für die Annahme einer Verbindung kein Raum ist, da [nach unsrer Meinung die sogenannte Inhärenz] in der [zu Sütra 100] zu beschreibenden Weise einfach als das Wesen [der Sache] zu erklären ist. Eine solche gelegentliche Trennung nun wäre bei der Ewigkeit des Zusammenhangs nicht möglich; mithin ist der Zusammenhang nicht ewig, da dies schon durch das Beweismittel [der Schlussfolgerung] widerlegt wird, welches [uns] den [Begriff des] Zusammenhangs erkennen lehrt. Das ist der Sinn.

"Unter diesen Umständen würde ja die ewige Inhärenz, welche bei zwei ewigen Dingen, der Eigenschaft nämlich und ihrem Träger, besteht, unerklärlich sein." Darauf erwidert [der Verfasser]:

99. Es giebt keine Inhärenz, weil der Beweis dafür fehlt.¹)

Das ist verständlich.

"Die sinnliche Wahrnehmung, dass [ein Ding] charakterisirt [d. h. mit einem andern ständig verbunden] ist, und [die Erwägung], dass die Vorstellung des charakterisirten auf andere Weise nicht zu verstehen ist, sind aber doch Beweise [für die Inhärenz]." Auf diesen [Einwand des Vaiçeshika] antwortet [der Verfasser]:

100. Weder die Wahrnehmung noch die Erschliessung, weil in allen beiden Fällen die Sache anders zu erklären ist.

Weil in allen beiden Fällen, d. h. bei der Wahrnehmung, dass [ein Ding] charakterisirt ist, und bei der Erschliessung [der von euch so genannten Inhärenz aus der Vorstellung des charakte-

Dieses Sûtra ist gegen die Lehre der Vaiçeshikas gerichtet, bei denen die Inhärenz (samavâya) eine der sechs Kategorien ist.

risirten] die Sache anders zu erklären ist, nämlich einfach aus dem Wesen [des betreffenden Dinges], sind jene beiden keine Beweise für die Inhärenz. Das ist der Sinn. Damit ist folgendes gemeint: Wie [von den Vaiceshikas] die Vorstellung, dass etwas durch die Inhärenz charakterisirt sei, einfach durch das Wesen der Inhärenz, [nicht aber durch die Annahme einer neuen Inhärenz] gedeutet wird - aus Furcht vor einem regressus in infinitum -[wie] demnach [von ihnen] in diesem Fall die Wahrnehmung und Erschliessung anders erklärt wird, [d. h. als das Wesen der Sache zum Objekt habend], ebenso soll man auch die Vorstellung des charakterisirten in dem Falle des Verhältnisses von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft u. s. w. [d. h. von Bewegung und sich bewegendem, von Theil und Ganzem etc.] einfach durch das Wesen der Eigenschaft, [resp. der Bewegung, des Theils] etc. deuten; es sind also auch in diesen Fällen die Wahrnehmung und die Erschliessung, [durch welche die Vaiceshikas die Inhärenz beweisen wollen,] anders zu deuten.

Wenn [uns darauf eingewendet wird]: "Dann ist aber doch auch eine Vereinigung (samyoga) nicht zu erweisen, weil z. B. die Vorstellung, dass ein Topf sich auf dem Erdboden befindet, auf andere Weise, d. h. aus dem Wesen [des Topfes und des Erdbodens], erklärt werden könnte", [so antworten wir]: Nein! denn, [damit man dies thun könnte], müsste auch zur Zeit der Trennung, da ja das Wesen des Erdbodens wie des Topfes in demselben Zustande verharrt, die Vorstellung des [durch den Topf] charakterisirten [Erdbodens] obwalten. In einem Falle dagegen, [wo die Vaiçeshikas eine] Inhärenz [sehen,] kommt niemals eine Trennung des [sogenannten] inhärirenden von seinem Sitze vor, und deshalb lässt sich dieser [unser] Widerlegungsgrund nicht [auf solche Fälle] anwenden. 1)

Ein Gewisser aber [d. h. Aniruddha] sagt zu diesem [Sûtra], die [angebliche] Inhärenz sei anders zu erklären, [als die Vaiçeshikas thun], nämlich als die Verbindung mit der Identität (tādātmyā). Das ist nicht richtig, weil damit nur ein anderer Ausdruck [für "Inhärenz"] gegeben ist; denn von einer absoluten Identität kann hier [z. B. bei der Eigenschaft und ihrem Träger] nicht die Rede sein, weil der Träger der Eigenschaft bestehen bleibt, auch wenn man die Eigenschaft abtrennt 2), und weil man [thatsächlich in solchen Fällen] die Vorstellung hat, dass [das Subjekt durch die Eigenschaft] charakterisirt, [nicht aber mit dieser identisch]

Der samawiya wird also von den Sâmkhyas nicht anerkannt, weil das mit ihm bezeichnete stets zu dem Wesen des Dinges gehört; der samyoga aber existirt, weil seine Beobachtung sich auf etwas gründet, das von dem Wesen der in Betracht kommenden Dinge unabhängig ist.

D. h. weil, wenn man den Begriff ,blaufarbig von dem Begriff ,Top?
 abtrennt, doch noch immer der letztere existirt.

sei. Es kann vielmehr, da man [auf andre Weise] nicht [zu einer vernünftigen Anschauung] gelangt (agatyá), [von Aniruddha] nur eine besondere Verbindung gemeint sein, welche sowohl für die Vorstellung der Getrenntheit [z. B. des Subjekts und der Eigenschaft] 1) als auch für die der Nichtgetrenntheit [beider] 2) der bestimmende Faktor ist. Ob man nun also eine solche [Verbindung Inhärenz nennt oder Identität, ist nur ein nomineller Unterschied. [Jedenfalls] aber ist [dann für Aniruddha] eine Verbindung vorhanden, welche etwas von den beiden in Verbindung stehenden Dingen verschiedenes ist, [während wir hier nur das Wesen der Sache anerkennen]. Wenn hingegen [von Aniruddha] mit Identität' nur das Wesen [der in Frage kommenden Dinge] bezeichnet ist, so wird ja auch von uns dasselbe gelehrt, und es liegt demnach [auch in diesem Fall] nur eine Verschiedenheit des Ausdrucks vor.3) Ferner ist die Identität erfahrungsgemäss bestimmend für die Vorstellung der [begrifflichen] Getrenntheit, z. B. in dem Falle "der Topf ist ein Ding"4), nicht aber für die Vorstellung des Verhältnisses von enthaltendem und enthaltenem, weil solche Anschauungen wie "das Ding des Topfes" nicht existiren. 5) Darum bedeutet die Identität z. B. des Dinges nur das Ding-sein. Wie kann deshalb die von den Gegnern angenommene Inhärenzverbindung durch [die Deutung auf] den Identitätsbegriff den [beabsichtigten] Zweck erfüllen, für die Vorstellung des Verhältnisses von enthaltendem und enthaltenem bestimmend zu sein? Denn [wenn die Fäden das Kleid sind, so] ist das Kleid nicht in den Fäden, u. s. w.

Es ist ein Lehrsatz [unseres Systems], dass in Folge einer Erschütterung (kshobha) der Urmaterie die Verbindung von Urmaterie und Seele eintritt und in Folge deren die Schöpfung. Dagegen wird der folgende Einwand von den Heretikern [d. h. von den Buddhisten] erhoben: "Keinem Ding ist eine Bewegung wie eine Erschütterung eigen. Jedes Ding ist von momentaner Dauer; wo es entsteht, ebendaselbst geht es zu Grunde. Darum lässt sich keine aus der Verbindung mit einem andern Ort zu erschliessende Bewegung constatiren." 6) Darauf entgegnet [der Verfasser]:

¹⁾ Z. B. ,der Topf ist blaufarbig (nîla-rûpavân ghaṭaḥ).

²⁾ Z. B. der blaufarbige Topf (nilo ghatah).

³⁾ Das folgende aus der v. l. und dem MS.

⁴⁾ Denn bei der Identificirung handelt es sich um zwei getrennte Begriffe.

⁵⁾ Die Vorstellung aber "die Hitze des Feuers" ist richtig; in diesem wie in allen analogen Fällen, in denen die Vaiçeshikas eine Inhärenz, die Sämkhyas das Wesen des Dinges constatiren, liegt also keine Identität vor.

⁶⁾ Denn wenn ein Ding sich nach einem andern Ort bewegt zu haben scheint, ist es nach der Meinung jener schon nicht mehr dasselbe wie vorher.

101. Die Bewegung ist nicht nur zu erschliessen, weil von dem ganz nahe stehenden dieselbe und das, dem sie angehört, auch 1) sichtbarlich beobachtet wird.

Die Bewegung ist nicht allein ²) aus der Verbindung mit — oder [aus der Trennung von —] einem andern Orte zu erschliessen, weil von dem ganz nahe stehenden, d. h. von dem in der Nähe befindlichen Zuschauer, die Bewegung und dasjenige, welchem die Bewegung angehört, auch durch die sinnliche Wahrnehmung beobachtet wird, wie z. B. ,der Baum schwankt". Das ist der Sinn.

Im dritten 3) Buche waren [in den Sûtras 17—19] die verschiedenen Ansichten über den Körper erwähnt, dass derselbe aus den fünf Elementen bestehe u. s. w., aber es war nicht eine bestimmte als die richtige hingestellt. Mit Bezug auf diese 4) [Ansichten] weist der Verfasser hier die Lehre eines Opponenten zurück:

102. Der Körper besteht nicht aus den fünf Elementen, weil mehrere Dinge nicht die materielle Ursache sein können.

Mehrere, d. h. verschiedenartige Dinge. Der Rest ist verständlich. Da erfahrungsgemäss nicht [mehrere] verschiedenartige Dinge im Falle des Topfes, des Kleides u. s. w. die materielle Ursache sind, so ist [auch in unserem Falle] nur ein gleichartiges [nämlich die Erde] diese Ursache. Wenn man aber davon spricht, dass [der Körper] aus den fünf Elementen bestehe, so will man damit sagen, dass die übrigen vier Elemente die Stabilität [des Körpers] bewirken. b Hiermit sind auch die Ansichten widerlegt, dass [der Körper] aus zwei, drei oder vier Elementen bestehe. Was [unsere] Meinung von der einheitlichen materiellen Ursache [desselben] betrifft, so wird [der Verfasser] noch [unten in Sütra 112 ausdrücklich] lehren, dass allein die Erde die materielle Ursache eines jeden Körpers ist.

Einige sagen: "Es giebt nur einen groben Körper." Dies widerlegt [der Verfasser mit den Worten]:

t) Das zweite eva steht im Sinne von api; vgl. den Commentar.

²⁾ L. na kevalam mit der v. l. und dem MS.

⁵⁾ dvitíyá°, wie übrigens auch im MS. steht, ist in trtiyá° zu verbesseru, da im zweiten Buche von diesem Gegenstand gar nicht die Rede war und da im Comm. zu III. 19 auf unsere Stelle verwiesen wurde. Das dvitiyádhyáye dadurch zu rechtfertigen, dass Vijňánabhikshu von hier aus rückwärts gezählt habe, scheint mir gezwungen.

L. teshv atra mit der v. l. und dem MS., ferner mit dem letzteren para^o statt apara^o.

Indem das Wasser das Blut, das Feuer die Körperwärme, die Luft das Athmen und der Aether die Luftröhre erhält,

103. Er ist nicht nothwendig grob, weil es auch einen hinüberführenden 1) giebt.

"Körper" (çarîra) ist dasjenige, was das Substrat (âçraya) für die Sinne ist²), einem Ausspruch des Manu [1. 17] zufolge:

"Weil die feinen Theile von dessen Gestalt das Substrat für diese sechs [Sinne*)] bilden (ägrayanti), deshalb nennen die Weisen dessen Gestalt "Körper" (çarîra)."

Ein solcher Körper nun ist nicht nothwendig grob, d. h. sichtbar. Warum [nicht]? Weil auch ein anderer aus dem Element [Erde] bestehender Körper noch existirt, der ,hinüberführende' (âtivâhika) nämlich, welcher so fein ist, dass er sinnlich nicht wahrgenommen werden kann. Das ist der Sinn. Weil dieser den inneren Leib', [der durch das Innenorgan und die Sinne gebildet ist,] aus einer Welt in die andere hinübergeleitet, heisst er ,hinüberführend'; denn es ist schon oben [III. 12] gelehrt, dass der innere Körper' sich nicht würde bewegen können 4), wenn er nicht ein aus Elementen bestehendes Substrat hätte, ebenso wenig wie ein Bild oder dgl. Unser Sûtra hat nur den Zweck, jenes [III. 12] zu verdeutlichen. Dabei ist zu beachten, dass auch der ,innere Leib' als Körper gilt, weil er der Sitz der Empfindung ist, oder weil er [d. h. vielmehr das einen Theil desselben bildende Innenorgan] die Basis für den Reflex der Seele ist. Als Belege für die Existenz des ,hinüberführenden Körpers' nun haben wir die Schriftstelle:

"Daumengross ruht die Seele, der innere Körper, immerdar in dem Herzen der Menschen." [Kath. 6. 17],

und die Traditionsstelle:

"Die daumengrosse Seele riss Yama mit Gewalt heraus⁵)." [Mbh. 3, 16763].

Denn der 'innere Leib', der den ganzen [groben] Körper erfüllt, kann an sich nicht daumengross sein. Daraus folgt also, dass die Daumengrösse seinem Substrat, [dem 'hinüberführenden Körper'] angehört. Wie [nämlich] das [künstliche] Licht, obschon es das ganze Haus erfüllt, die Form einer kleinen Spitze hat, und zwar deshalb, weil ein feiner Theil des Oeldochtes oder [Spahnes], d. h. der concentrirte, aus dem Erdelement bestehende Theil oben am Docht die Form einer kleinen Spitze hat, ebenso — müssen wir schliessen — wird auch dem 'inneren Leibe', obwohl er den [groben] Körper ganz erfüllt. Daumengrösse [d. h. eine geringe

¹⁾ Vgl. im Comm. zu III. 11.

²⁾ Dies soll eine Etymologie sein!

³⁾ Es ist also der innnere Sinn (manas) mitgerechnet.

⁴⁾ L. citrâdival lingadehasya gamanampapatteh mit der v. 1 und dem MS.

⁵⁾ Die Calcuttaer Ausgabe des Mbh. hat yamo balât,

Ausdehnung] zugeschrieben, weil sein Substrat, der fein-elementige [hinüberführende Körper] 1) Daumengrösse besitzt.

Oben [II. 23] ist gelehrt, dass die Sinne etwas anderes sind als ihre körperlichen Sitze (golaka). Um dies zu begründen, widerlegt [der Verfasser] jetzt die Ansicht, dass die Sinne etwas, das sie nicht erreichen, zur Kenntniss bringen können:

104. Was sie nicht erreichen, bringen die Sinne nicht zur Kenntniss, wegen des Nichterreichens, oder weil sie alles erreichen würden.

Wenn die Objekte nicht mit ihnen in Verbindung stehen, so bringen die Sinne nichts zur Kenntniss, "wegen des Nichterreichens". d. h. weil die Erfahrung lehrt, dass Lampen und ähnliche ferleuchtende Dinge] nicht zur Kenntniss bringen, was ausser ihrem Bereich liegt; und weil [die Sinne], wenn sie etwas der Art zur Kenntniss bringen könnten, alle Dinge, ob sie auch durch dazwischenliegendes getrennt oder [in unendliche Ferne entrückt] sind, erkennen lassen müssten. Das ist der Sinn. Wegen der [thatsächlichen] Verbindung mit der entfernten Sonne und mit ähnlichen Dingen sind also die Sinne etwas anderes als ihre körperlichen Sitze. 2) Das ist gemeint. Die Organe nun bringen, da sie selbst ungeistig sind, die Objekte nur dadurch zur Erkenntniss, dass sie dieselben der Seele darbieten, gleichwie der Spiegel das Gesicht zur Kenntniss gelangen lässt. Oder vielmehr: ,ein Objekt zur Kenntniss bringen' ist nichts anderes als ,ein Abbild des Objekts in sich aufnehmen'.

"Dann ist aber doch die Meinung [der Naiyâyikas] richtig, dass der Gesichtssinn aus Licht bestehe, weil bekanntlich allein das Licht in der Form der Strahlen so schnell in die Ferne eilt." Diesen Einwand weist [der Verfasser mit folgenden Worten] zurück:

105. Nicht, weil das Licht dahineilt, besteht der Gesichtssinn aus Licht, da sich dies durch die Funktion erklärt.

Weil man sieht, wie das Licht dahineilt, darum darf man nicht sagen, dass der Gesichtssinn aus Licht bestehe. Warum [nicht]? Weil sich auch ohne die Annahme der Lichtnatur [des Gesichtssinns] sein Dahineilen wie im Falle des Athems durch eine besondere Funktion erklärt. Das ist der Sinn. Denn gleichwie der Athem, ohne den Körper zu verlassen, von der Nasen-

1) L. svåçraya-såkshma-bhûtasya mit der v. l. und dem MS.
 2) Denn wenn die Sinne Auge, Ohr, Nase etc. wären, würden sie auf der vorstehenden Beweistlichene met der vorstehenden Beweistlichene met der vorstehenden

Grund der vorstehenden Beweisführung nur dasjenige erkennen lassen können, was in unmittelbarer räumlicher Verbindung mit diesen Gliedmassen steht.

spitze nach aussen in einige Entfernung strömt vermöge der Funktion, welche Athmen heisst, ebenso eilt der Gesichtssinn, obwohl er keine aus Licht bestehende Substanz ist, in gleicher Weise den Körper nicht verlassend, vermöge der besonderen Modifikation, welche wir als Funktion bezeichnen, in einem Augenblick z. B. zu der fernen Sonne hin.

"Was für einen Beweis giebt es nun aber für [die Existenz] einer so beschaffenen Funktion?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

106. Durch die Erkenntniss der erreichten Objekte als das Merkmal wird die Funktion erwiesen. 1)

Das ist verständlich.

[Der Verfasser] beschreibt nun das Wesen dieser Funktion, um zu begründen, dass dieselbe wandert, obwohl sie den Körper nicht verlässt:

107. Die Funktion ist ein anderes Princip als Theil oder Eigenschaft, weil sie zum Zwecke der Verbindung dahineilt.

Weil sie zum Zwecke der [mit den Objekten einzugehenden] Verbindung dahineilt, darum ist die Funktion weder ein Theil des Gesichts- resp. eines anderen Sinnes, - d. h. kein abgelöster Theil, der einem [aus dem Feuer fortsprühenden] Funken vergleichbar wäre, - noch eine Eigenschaft wie z. B. die Farbe; sondern die Funktion ist ein [unlösliches] Glied des [Sinnes, also] etwas von Theil und Eigenschaft verschiedenes. Denn wenn [sie ein löslicher Theil wäre, und mithin] eine Trennung [von dem Sinnel vorläge, so würde durch sie keine Verbindung des Gesichtssinnes z. B. mit der Sonne vermittelt werden können; und [dies würde ebenso wenig möglich sein], wenn [die Funktion] eine Eigenschaft wäre, weil dann ihre Bewegung, d. h. ihr Dahineilen, ausgeschlossen sein würde. Das ist der Sinn. Daraus ergiebt sich, dass auch die Funktion des Innenorgans, [welche durch Vermittlung der Sinne hinauseilt um die Objekte zu erfassen,] nur eine Modifikation [des Innenorgans], d. h. etwas substantielles ist, wie die [züngelnde] Spitze der Flamme des Lichtes [eine Modifikation der Flamme ist und zu der Substanz derselben gehört] und dass [diese Modifikation] in Folge ihrer Klarheit eine Verfassung annimmt, in welcher sie dieselbe Form wie die Objekte hat.

D. h. das blosse Vorhandensein dieser Erkenntniss beweist die Existenz einer solchen Funktion.

"Wenn nun demnach die Funktionen Substanzen sind, wie kann die Bezeichnung "Funktion" auf die Qualitäten des Innenorgans, d. h. auf Wünsche und dgl., angewendet werden?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

108. Nicht mit Nothwendigkeit eine Substanz, wegen seiner Etymologie.

[Das Wort] vrtti, [welches im vorstehenden mit ,Funktion übersetzt ist,] bezeichnet nicht mit Nothwendigkeit nur eine Substanz. Warum [nicht]? ,Wegen seiner Etymologie'; d. h. weil es 1), nämlich [das Wort] vrtti, die Bedeutungen hat, welche sich aus der Etymologie ergeben. 2) Denn nach den Angaben [der Lexika, in denen es heisst]: ,vrtti steht im Sinne von ,Lebensweise' (vartana) und "Leben" (jivana)" ist dieses Wort ein solches, dessen Bedeutungen der Etymologie genau entsprechen (yaugika). Leben' bedeutet nun die Funktion, welche die eigene Fortdauer veranlasst; denn es heisst im Glossar [cf. Dhâtup, 15, 54]: "Die Wurzel jiv 3) ,leben' hat den Sinn ,Erhaltung der Kraft und des Athems' : und [die andere, erstgenannte Bedeutung von vrtti lässt sich] aus dem Sprachgebrauch des täglichen Lebens [belegen]. dem zufolge man von der vrtti [d. h. ,Lebensweise'] der Vaiçyas, Cudras u. s. w. spricht. Da nun das Innenorgan ebensowohl durch die Wünsche und die andern [Qualitäten] lebt, wie durch die [im Commentar zum vorigen Sûtra beschriebene] substantielle vrtti, so sind auch die ersteren vrtti [zu nennen]; denn das Innenorgan stirbt, wenn [diese] alle unterdrückt werden. Das ist der Sinn.

Da die Schrift [z. B. Chând. 6. 5. 4] auch lehrt, dass die Sinne aus den Elementen gebildet seien, so liesse sich vielleicht der Zweifel hegen, ob solche Schriftstellen nicht eine durch die Verschiedenheit der einzelnen Welten bedingte beschränkte Giltigkeit besitzen. 4) Mit Bezug darauf sagt [der Verfasser]:

109. Trotz der Verschiedenheit der Gebiete haben sie keine andere materielle Ursache; sie sind nothwendig wie bei uns und den anderen.

¹⁾ Durch tatra wird das tat des Sûtra aufgenommen.

²⁾ D. h. weil vrtti alles bedeutet, was es seiner Ableitung nach bedeuten kann.

³⁾ Trenne jiva (die von den Grammatikern aufgestellte Wurzelform) von dem folgenden ab. Im Dhätup, steht nur präna-dhärane, das bala-präna-dhäranayoh muss in einem mir unbekannten ähnlichen Werke sich finden. Vgl. dasselbe Citat im Comm. zu VI. 63.

⁴⁾ D. h. ob nicht etwa zwar für unsere Welt die Sämkhya-Lehre richtig sei, dass die Sinne Produkte des Subjektivirungsorgans sind, für andere Welten aber die Angabe jener Schriftstellen.

Auch aus der Verschiedenheit der Gebiete, d. h. der Brahmawelt u. s. w., [darf man] nicht [entnehmen, dass] die Sinne [dort] eine andere materielle Ursache als das Subjektivirungsorgan haben; vielmehr sind sie bei allen, ebenso wie bei uns und den andern Bewohnern dieser irdischen Welt, nothwendig ein Produkt des Subjektivirungsorgans; denn aus der Schrift lernen wir nur, dass ein und derselbe innere Körper durch die verschiedenen Gebiete wandert. Das ist der Sinn.

"Wie sollen aber dann die Schriftstellen erklärt werden, welche sagen, dass [die Sinne] aus den Elementen gebildet seien?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

110. Wegen der Bezeichnung der bewirkenden Ursache findet eine solche Bezeichnung statt.

Man bezeichnet [gelegentlich] auch eine bewirkende [oder begleitende] Ursache als die materielle, wenn man den Vorrang einer solchen [vor den andern bewirkenden oder begleitenden Ursachen] andeuten will; wie man z. B. sagt: das Feuer geht aus dem Brennholz hervor. Aus diesem Grunde sind [in der Schrift] die Elemente als die materielle Ursache [der Sinne] bezeichnet. Das ist gemeint. Denn die Sinne, das Gesicht u. s. w. entstehen 1) nur unter Mitwirkung des Lichtes und der andern Elemente aus dem von diesen unterstützten Subjektivirungsorgan, ebenso wie das Feuer durch die Mitwirkung des dem Erdelement zugehörigen Brennholzes 2) aus dem von diesem unterstützten Lichte hervorgeht. Die Autorität hierfür ist die Schriftstelle "Denn aus Speise gebildet, o Lieber, ist der innere Sinn u. s. w." [Chând. 6. 5. 4] und der dort angeführte Grund, [dass das Denkvermögen durch Fasten geschwächt und durch Nahrung gestärkt wird].

Bei dieser Gelegenheit stellt [der Verfasser] die Besonderheiten in Betreff des groben Körpers fest:

111. Weil er auch aus der Hitze, dem Ei, dem Mutterschoss, dem Keim, dem Willen und der übernatürlichen Kraft hervorgeht, besteht die Beschränkung nicht.

In der Schriftstelle [Chând. 6. 3. 1] "Nur drei Entstehungsarten fürwahr giebt es für diese Wesen: sie gehen aus dem Ei, dem lebenden und dem Keim hervor" sind im Anschluss an die gewöhnliche Auffassung drei verschiedene Körper, der aus dem Ei hervorgegangene u. s. w., genannt; [es ist] aber nicht [gemeint,

¹⁾ L. bhavanti mit der v. l., dem MS. und Aph. 401, Anm. 1.

L. pârthivendhanopashtambhena mit der v. l., dem MS, und Aph.³
 Anm. 1.

dass] eine solche Beschränkung [thatsächlich] bestehe, weil es [in Wirklichkeit] sechs verschiedene Körper giebt, den aus der Hitze entsprungenen und die übrigen [fünf im Sütra genannten]. Das ist der Sinn. Aus der Hitze nun gehen hervor die Moskitos und dgl., aus dem Ei die Vögel, Schlangen und' dgl., aus dem Mutterschoss die Menschen u. s. w., aus dem Keim die Bäume u. s. w., aus dem Willen hervorgegangen sind Sanaka 1) und andere; aus der übernatürlichen Kraft hervorgegangen sind die aus der Kraft der Sprüche, der Askese u. s. w. entsprungenen, wie z. B. die Körper, welche aus dem Körper des [Dämons] Raktabija entstanden. 2)

Das oben [in Sûtra 102] gelehrte, dass der Körper nur aus einem Element bestehe, erklärt [der Verfasser] bei dieser Gelegenheit [im folgenden] specieller:

112. Für alle ist die Erde die materielle Ursache wegen ihrer besonderen Beschaffenheit. Jene Bezeichnung ist wie oben [zu verstehen].

Für alle Körper ist allein die Erde die materielle Ursache "wegen ihrer besonderen Beschaffenheit", d. h. weil sie sich [vor den andern Elementen] auszeichnet durch ihr grösseres Quantum und [durch die Fähigkeit die übrigen Elemente in sich aufzunehmen]. Die [hie und da zu findende] Bezeichnung des Körpers aber 3) als eines aus fünf, vier oder einer andern Zahl von Elementen gebildeten 4) ist wie oben [in Sütra 110 zu verstehen], d. h. ebenso wie die Thatsache, dass die Sinne [gelegentlich] ein Produkt der Elemente genannt werden, [was] nur deshalb [geschieht,] weil sie unter Mitwirkung derselben entstehen. Das ist der Sinn.

"Da nun aber der Athem die Hauptsache in dem Körper ist, so wird er den Körper ins Leben rufen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

113. Der Athem ruft nicht den Körper ins Leben⁵), weil er aus der Kraft der Sinne hervorgeht.

Ein Sohn Brahman's, der durch den blossen Willen seines Vaters geschaffen wurde.

S. Märk. P. 88. 39 ff., wo erzählt wird, dass aus jedem zur Erde gefallenen Blutstropfen des verwundeten Dämons ein ihm gleichartiger Dämon entstanden sei.

atrôpi ist zu tilgen und tu hinter ⁰vyapadeçak einzufügen mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 402, Anm. 2.

⁴⁾ Vgl. III. 17, 18 und den Commentar zu V. 102.

⁵⁾ Man sollte va prānasya dehārambhakatvam erwarten, und so erklärt Vijnānabhikshu. Durch die auffallende Ausdrucksweise des Sātra sind Aniruddha und Mahādeva zu einer gezwungenen Deutung veranlasst.

Der Athem ruft nicht den Körper ins Leben; denn da ohne die Sinne der Athem nicht besteht, wie sich aus positiver und negativer Betrachtungsweise ergiebt (anvaya-vyatirekâbhyâm) 1), so geht der Athem hervor — d. h. entsteht — lediglich aus einer besonderen Kraft der Sinne. Das ist gemeint. Damit soll folgendes gesagt sein: der Athem, der eine Funktion der Organe ist 2), kann in Abwesenheit der Organe nicht bestehen. Da also in einem Leichnam wegen des Fehlens der Organe der Athem fehlt, kann dieser nicht den Körper ins Leben rufen.

"Wenn nun also der Athem nicht die Ursache des Körpers ist, so könnte doch der Körper auch ohne den Athem entstehen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

114. Unter der Leitung des Geniessers findet die Bildung des Sitzes des Genusses statt, weil sonst das Verfaulen eintreten müsste.

Nur unter der Leitung — d. h. [nur] in Folge der Wirksamkeit — des Geniessers, d. h. der mit dem Athem [weil mit dem inneren Körper] verbundenen [Seele], geht die Bildung des Sitzes des Genusses, des [groben] Körpers, vor sich, weil "sonst", d. h. ohne die Wirksamkeit des Athems [des Lebensodems], das Verfaulen [der Stoffe, aus denen sich der Körper entwickelt], des Sperma und des Blutes, eintreten müsste — wie bei einem Leichnam. Das ist der Sinn. Demnach ist der Athem wegen seiner besonderen Thätigkeiten, d. h. weil er das Durchströmen des Lebenssaftes [durch den ganzen Organismus] und [die Ernährung desselben] bewirkt, begleitende Ursache des Körpers; denn er erhält ihn. Das ist gemeint.

"Dann kann man aber doch annehmen, dass die Leitung nur Sache des Athems sei, weil dieser thätig ist, [aber] nicht des Athembesitzers [d. h. der Seele], weil dieselbe unveränderlich ist und die Leitung von Seiten eines unthätigen keinen Zweck hat." Darauf erwidert [der Verfasser]:

115. Die Leitung des Herrn geschieht durch Vermittlung des Dieners, nicht unmittelbar.

Bei der Bildung des Körpers geschieht die in einer Wirksamkeit sich äussernde Leitung des Herrn, d. h. des Geistes, nicht unmittelbar, d. h. [nicht] direkt, sondern durch Vermittlung des Dieners, d. h. des Athems; wie wenn ein König eine Stadt baut. Das ist der Sinn. Demnach steht fest, dass der Athem unmittel-

Anvaya: yadá-yadendriyáni, tadá-tadá prának; Vyatireka: yadá nendriyáni, na tadá prának.

²⁾ Vgl. II. 31.

bar Leiter ist, die Seele aber 1) nur wegen der Verbindung mit dem Athem. Das ist ebenso auch z. B. bei der Bildung des Topfes durch den Töpfer, [der nicht unmittelbar, sondern nur durch die "Verbindung mit den Werkzeugen" den Topf hervorbringt]. Dabei besteht aber der Unterschied, dass dort [im Falle des Töpfers] nicht nur der Geist, sondern auch die Mitwirkung des Beschlussorgans und anderer [Faktoren] nöthig ist, weil der Hervorbringung [des Topfes] ein Beschluss vorangehen muss. Wenn nun auch die Bildung des Körpers nur unter der [direkten] Leitung des Athems vor sich geht, so ist doch dazu auch die durch den Athem vermittelte Verbindung mit dem Athembesitzer [d. h. mit der Seele] erforderlich, weil der Körper durch den Athem lediglich im Interesse der Seele gebildet wird. Um dies zum Ausdruck zu bringen ist [in Sütra 114] gesagt "unter der Leitung des Geniessers."

Oben [II. 1] ist gelehrt worden, dass die Urmaterie zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich] freien [Seele wirke]. Mit Bezug darauf sagt [der Verfasser folgendes], um das allzeitige Erlöstsein [der Seele] zu begründen einem Einwand der Opponenten gegenüber: "Wie kann das Selbst allzeit erlöst sein, da wir sehen, dass es gebunden ist?":

116. In der Versenkung, im Tiefschlaf und in der Erlösung haben sie die Natur des Brahman.

Die Versenkung ist der Zustand der [bis zur] Bewusstlosigkeit [gesteigerten Yogapraxis], der Tiefschlaf ist hier der voll ständige Tiefschlaff 1), und die Erlösung Inicht die Erlösung bei Lebzeiten', sondern] die [absolute] Isolirung nach dem Tode. In diesen Zuständen haben die Seelen, [um mit den Vedantisten zu reden.l die Natur des Brahman; d. h. da dann die Affektionen des Innenorgans geschwunden sind und in Folge dessen die durch dieselben veranlasste Upadhi-artige Begrenztheit [der Seelen] aufgehoben ist 3), ruhen diese in der Fülle ihres eignen Wesens; gleichwie der Raum in dem Topfe [zur Fülle, d. h.] zum Fürsichsein gelangt, wenn der Topf zu Grunde gegangen ist. Dies ist [oben II. 34 mit den Worten] ausgesagt: "Wenn jene zu Ende sind, ist sie [d. h. die Seele] von der Beeinflussung frei und ruht in sich selbst.* Demnach ist das Brahmansein einfach das Wesen der Seelen, da dasselbe wie die Weisse der Krystalls, von keiner veranlassenden [oder begleitenden] Ursache abhängig ist. In der Zeit

L. tu hinter purushasyadhishthatrteam mit der v. l. und dem MS.
 Ueber welchen der Comm. zu I. 148 zu vergleichen ist. Cf. auch Çankara zum Brahmasutra 1. 3, 15.

³⁾ Die Lesart der v. l. °paricchedådi-vigame 'pi ist, obwohl von Hall als besser bezeichnet, zurückzuweisen, da ådi und api keinen Sinn haben; das MS. liest °paricchedådi-vigamena.

aber, in welcher die Verbindung mit den Affektionen des Innenorgans besteht, existirt die Wahnvorstellung von der Beschränktheit [der Seele], weil diese sich dann in einem Zustand manifestirt. in welchem ihr geistiges Wesen [durch die Einwirkung iener Affektionen] beschränkt ist; und ebenso scheint sin dieser Zeit die Seelel in Folge des Reflexes der Affektionen durch Schmerz und dgl. getrübt zu sein; faberl alles dies gehört nur dem Upådhi an, entsprechend der positiven und negativen Anschauung (anvayavyatireka) 1) der bewirkenden Ursache, d. h. eben des Upadhi. [worunter das Innenorgan zu verstehen ist. Dies ist geradeso.] wie bei der [durch den Reflex der Hibiscus-Blüthe hervorgerufenen] Röthe des Krystalls. Das ist gemeint. Ebenso sagt ein Yogasûtra [1, 4]: "Zu anderer Zeit [als der der Concentration] hat [die Seelel die gleiche Form mit den Affektionen." In unserm System bedeutet das Wort Brahman die Gesammtheit der Seelen in ihrem Fürsichsein und in der Freiheit von der durch die Upadhis bedingten Beschränktheit, Trübung u. s. w., aber nicht, wie in der Brahmamîmâmsâ 2), nur eine besondere, durch die göttliche Allmacht charakterisirte Seele. Dieser Unterschied ist im Auge zu behalten. Hierüber [sind von mir] folgende Verse zum besseren Verständniss der Schüler [verfasst; sie] lauten:

"Wenn die Unendlichkeit $(\hat{a}k\hat{a}\zeta a)$ des Geistes sich nicht [als solche] manifestirt, so lässt das in allerlei Formen hierhin und dorthin wegen des gleichzeitigen Sichdarbietens [der Objekte] wandernde Denkorgan $(dh\hat{a})$ den Geist als wandernd erscheinen. \ddot{a}

In Wahrheit aber ist die Unendlichkeit (nabhas) des Geistes immerdar für sich seiend und von eineriei Art; an den Stellen, wo [der Geist] frei von [der Einwirkung] der Affektionen ist, erblickt er nichts,

weil nichts [für ihn] erschaubares vorhanden ist.

Denn wie die Farbe für das Auge, so ist die Affektion [des Innenorgans] das für die Seele erschaubare, [aber] nichts anderes [ansserdem]; und eine solche [Affektion] existirt nicht in der Versenkung noch [im Tiefschlaf und in der Erlösung], deshalb ist dann die Seele für sich seiend."

"Welcher Unterschied besteht dann zwischen dem Tiefschlaf und der Versenkung [einerseits] und der Erlösung [andererseits]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

117. Bei den zweien hat es den Keim, im andern Falle ist dieser zerstört.

Bei den zweien, d. h. in der Versenkung und im Tiefschlaf, hat das Brahmansein [der Seele] ,den Keim', d. h. ist es mit dem

Anvaya (Vyatireka): yadá-yadá (na) buddhi-vṛttek sattá, tadá-tadá (na) purushasya pariccheda-málinyayor abhimánah.

²⁾ Natürlich nach der theistischen Auffassung des Vedanta.

⁵⁾ L. mit der v. l. in der zweiten Zeile dhir atanti saha vyakter atantim darçayec citim. Das MS. hat âtmânam anstatt atantim. Das von Hall aufgenommene gräuliche cid atantim (für citam atantim!) ist wohl schwerlich einem Manne wie Vijnanabhikshu zuzutrauen.

Keim des [erneuten] Gebundenseins behaftet; ,im andern Falle', d. h. in der Erlösung, existirt ein solcher Keim nicht; dies ist der Unterschied. Das ist der Sinn. Falls [uns nun eingewendet wird:] Wenn in der Versenkung und [im Tiefschlaf] aber noch der Keim des Gebundenseins existirt, so wird doch durch ihn die Beschränktheit [der Seele hervorgerufen]. Wie kann demnach [dann die Seelel Brahman sein?", [so antworten wir: dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt]; denn der Keim des Gebundenseins - d. h. die hinterlassenen Eindrücke, die Werke und [das Nichtwissen] 1) - ruht dann [d. h. zur Zeit der Versenkung und des vollständigen Tiefschlafs] ausschliesslich in dem Upadhi [d. h. in dem Innenorgan], aber nicht in den Seelen, und jene Dinge, [welche den Keim des Gebundenseins ausmachen,] reflektiren [in dieser Zeit] nicht in der Seele. In dem Zustande des Wachens sowie [des Traumschlafs und des ,halben Tiefschlafs' 2)] dagegen besteht in Folge des Reflektirens der Affektionen des Innenorgans das durch den Upådhi bewirkte Gebundensein, wie schon mehrfach erklärt worden ist. 3) Wenn [uns hierauf Jemand einwendet]: "In dem [Yogasútra] des Patanjali [1. 51] und in dem Commentar dazu ist aber doch die bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerte Yogapraxis keimlos genannt; wie kann denn hier von ihr gesagt werden, dass sie den Keim noch enthalte?", [so antworten wir: Das ist] nicht [richtig], weil nur in der Absicht zu lehren, dass in der bewusstlosen [Versenkung] die Zerstörung jenes Keimes allmählich vor sich gehe, [dieser Zustand] dort keimlos genannt ist; denn sonst müssten ja alle die einzelnen bewusstlosen Zustände [in dem Leben des Yogin] keimlos sein, [also jeder unmittelbar zur absoluten Isolirung der Seele führen], und das Wiedererwachen [zu bewusstem Leben] würde unmöglich sein.

"Die Existenz der Versenkung und des Tiefschlafs ist [aus der Erfahrung] bekannt; was für einen Beweis aber giebt es für die der Erlösung?" Diesen Einwand eines Heretikers [d. h. eines Materialisten] weist [der Verfasser mit folgenden Worten] zurück:

118. Weil wie die zwei auch die drei bekannt sind, existiren vielmehr nicht [bloss] die zwei.

Weil durch das Vorbild der Versenkung und des Tiefschlafs auch die Erlösung bekannt, d. h. zu erschliessen ist, existiren vielmehr nicht nur die zwei, der Tiefschlaf und die Versenkung, sondern auch die Erlösung. Das ist der Sinn. Die Schlussfolgerung ist diese: Die Brahman-Natur [der Seele], welche im Tiefschlaf und [in der Versenkung] vorliegt, wird nur durch die dem Denk-

L. vôsanû-karmûdes mit der v. l. und dem MS.
 Ygl. den Comm. zu I. 148.

³⁾ Hier ist in der Ausgabe die Zahl | 117 | zu tilgen.

organ eigenen Schäden 1), d. h. durch die Begierde und dgl., aufgehoben. Wenn nun diese Schäden durch die Erkenntniss vernichtet sind, so tritt ein dem Tiefschlaf und [der Versenkung] völlig ähnlicher beständiger Zustand ein, und dieser ist die Erlösung.

"Zugegeben, dass in der Versenkung, trotz des Vorhandenseins des Samens, d. h. der hinterlassenen Eindrücke, keine Affektion [des Innenorgans] in der Form der Objekte entsteht, weil dann die [genannten] Eindrücke durch die Gleichgiltigkeit und [durch die thatsächliche Abgeschlossenheit gegen die Aussendinge] abgestumpft sind; im Tiefschlaf aber wird doch in Folge der Kraft der hinterlassenen Eindrücke eine Erkenntniss der Objekte eintreten. Es ist also nicht richtig [der Seele] im Tiefschlaf die Natur des Brahman zuzuschreiben." Darauf erwidert [der Verfasser]:

119. Durch die hinterlassenen Eindrücke werden die Objekte auch dann nicht zur Kenntniss gebracht, wenn ein Hinderniss vorliegt. Die begleitende Ursache hebt nicht die Hauptsache auf.

Ebenso wie bei der Gleichgiltigkeit werden auch dann, wenn das Hinderniss des Schlafes vorliegt, durch die hinterlassenen Eindrücke ihre Objekte nicht zur Kenntniss gebracht, d. h. ihre Gegenstände nicht in die Erinnerung gerufen, weil die begleitende Ursache — der [hinsichtlich der Wirkungskraft] von untergeordneterer Bedeutung seiende, hinterlassene Eindruck — nicht das stärkere Hinderniss des Schlafes aufheben kann. Das ist der Sinn. Denn das stärkere Hinderniss entkräftet den hinterlassenen Eindruck, d. h. stumpft ihn dermassen ab, dass er seine Wirkung nicht ausüben kann. Das ist gemeint.

In [Sûtra 83 des] dritten Buches wurde gelehrt, dass der bei Lebzeiten erlöste den Körper festhalte in Folge eines Minimums von hinterlassenen Eindrücken. Dagegen wird folgender Einwand erhoben: "Man sieht, dass der bei Lebzeiten erlöste geradeso wie wir und andere noch empfindet, wenn [sich] auch [die Empfindung bei ihm] immer auf ein einziges Objekt [beschränkt]. ") Diese [Empfindung] ist [nun mit dem Begriff des Erlöstseins] unvereinbar; denn die Eindrücke, welche [der Erreichung der Erlösung bei Lebzeiten] vorangehn, sind doch in demselben Augenblick (prathamam eva) vernichtet, in welchem sie [ihre Wirkung, d. h.] die Empfindung hervorbringen, und neue Eindrücke können doch [nach

L. rāgādi-doshād eva mit der v. l., dem MS. und Aph.² 408, Anm. 1.
 Z. B. wenn er ein Waldeinsiedler ist, auf die Wahrnehmung des Baumes, unter welchem er lebt,

der Erreichung jener Erlösung] ebenso wenig wie [neue] Werke entstehen, da dies durch die Erkenntniss verhindert wird.* Darauf erwidert [der Verfasser]:

120. Ein einziger Eindruck bringt die Thätigkeit zu Stande, nicht aber giebt es für jede Thätigkeit besondere Eindrücke, weil sich die Annahme vieler ergeben würde.

Wenn in Folge eines [im Innenorgan hervorgebrachten] Eindrucks im Körper der Götter oder [Menschen] eine Empfindung begonnen hat, so wirkt dieser eine Eindruck so lange, bis die Empfindung, welche angefangen hat sich geltend zu machen und von dem betreffenden Körper auszukosten ist, ihr Ende erreicht hat, — und dieser [Eindruck] wird nur durch das Ende der Empfindung vernichtet, ebenso wie die Werke [nur durch das Ende des Resultates, das sie gezeitigt haben]; 1) — nicht aber ist für jede Thätigkeit, d. h. für jede einzelne [Manifestation derselben] Empfindung, [ein neuer Eindruck und damit] eine Vielheit von Eindrücken [vorauszusetzen], weil sich [sonst] die complicirte Annahme [unendlich] vieler einzelner [Eindrücke] ergeben würde. Das ist der Sinn. Ebenso ist auch in dem Falle des Schwingens der Töpferscheibe nur ein einziger Eindruck, d. h. Anstoss, anzunehmen, welcher so lange vorhält, bis das Schwingen zu Ende ist.

[In Sûtra V. 111] wurde gelehrt, dass es aus Keimen hervorgehende Körper giebt. [Der Verfasser] widerlegt nun den Einwand eines Heretikers, [welcher behauptet,] dass in diesem Falle von Körpern nicht die Rede sein könne, weil keine Wahrnehmung von Aussendingen existire:

121. Die Beschränkung durch die Wahrnehmung der Aussendinge ist nicht [richtig]. Fruchtbäume, Büsche, Schlingpflanzen, einjährige, Blüthenbäume, Gräser, Kletterpflanzen u. s. w. sind gleichfalls Sitze des Genusses für einen Geniesser, wie oben.

Die Beschränkung, dass nur dasjenige Körper sei, in welchem eine Wahrnehmung von Aussendingen stattfindet, ist nicht [richtig], sondern man hat anzunehmen, dass auch die Bäume und [Pflanzen], welche nur ein innerliches Bewusstsein haben, Sitze des Genusses für einen Geniesser, d. h. Körper, sind; weil "wie oben", d. h. ebenso wie das vorher [in Sütra 114] erwähnte Verfaulen des menschlichen und [thierischen] Körpers eintritt, wenn die Leitung des Geniessers [d. h. der Seele] fehlt, auch die Körper der Bäume

¹⁾ L. nagyal, mit einem Interpunktionsstrich dahinter, weil es sich um eine Parenthese handelt.

u. s. w. [unter diesen Umständen] verdorren, und [weil sie wie die animalischen Leiber wachsen und ein Ziel ihres Wachsthums haben]. Das ist der Sinn. Ebenso sagt auch die Schrift: "Wenn die Seele einen seiner Zweige verlässt, so verdorrt dieser u. s. w."

[Chând. 6. 11. 1].

Auch wenn man [mit Aniruddha] den [ersten] Theil "Die Beschränkung durch die Wahrnehmung der Aussendinge ist nicht [richtig]" als ein besonderes Sûtra ansieht, so sind doch die beiden Sûtras zu combiniren und in dieser Weise zu erklären; die Spaltung der Sûtras ist [von Aniruddha], wisse man, aus Scheu vor der [übermässigen] Länge vorgenommen.

122. Und wegen der Tradition.

Auch wegen solcher Traditionsstellen wie:

"Durch Sünden, die mit dem Körper begangen sind, wird der Mensch zur Pflanze, durch diejenigen, welche mit Worten begangen sind, zum Vogel oder Thier, durch die der Gedanken zum Paria." [Manu 12. 9] sind Bäume und [Pflanzen] Sitze des Genusses für einen Geniesser. Das ist der Sinn.

"Demnach müssten aber doch auch in Bäumen und [Pflanzen], da ihnen eine Seele innewohnt, Verdienst und Schuld entstehen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

123. Nicht aus dem Körper schlechthin folgt die Befähigung zum Handeln, weil die Schrift die Besonderheit lehrt.

Nicht durch den Körper schlechthin wird eine Seele zum Entstehungsgrund für Verdienst und Schuld geeignet. Warum [nicht]? "Weil die Schrift die Besonderheit lehrt"; das bedeutet: weil wir aus der Schrift lernen, dass diese Befähigung davon abhängt, ob [die Seele] durch den Körper eines Brahmanen u. s. w. charakterisirt ist.

Da [der Verfasser hier] zeigt, dass die Befähigung zum Handeln durch die Art des Körpers bedingt ist, lehrt er die dreifache Verschiedenheit der Körper:

124. In dreifacher Weise unterscheiden sie sich bei den dreien, als handelnde Körper, geniessende Körper und Körper beiderlei Art.

"Bei den dreien", d. h. bei allen Wesen, ob sie oben, unten oder in der Mitte stehen, zerfallen die Körper in drei verschiedene Klassen, in handelnde Körper, geniessende Körper und Körper beiderlei Art. Das ist der Sinn. Von diesen gehört der handelnde Körper den höchsten Weisen an 1), der geniessende [resp. leidende] Körper [den Göttern] mit Indra an der Spitze, den Pflanzen und [Thieren] 2), der Körper beiderlei Art den königlichen Weisen. 3) [Diese] Dreitheilung ist hier [nur] mit Rücksicht auf die vorwaltende Eigenthümlichkeit [der einzelnen Körper gemacht]; denn sonst müsste jeder unter den Begriff des geniessenden Körpers fallen.

[Der Verfasser] nennt noch einen vierten Körper:

125. Kein einziger [unter diesen] ist der des Anuçayin(= Yogin).

"Anuçaya, wisse man, bedeutet ,Abneigung, Reue, Nachwirkung". 4)"

Dieser Erklärung [des Çâçvata, v. 320] zufolge ist anuçaya hier ⁵) [als] "Gleichgiltigkeit" [d. h. als "Abneigung" zu fassen]. Der Sinn [des Sûtra] ist also: Der Körper der gleichgiltig gewordenen ist kein einziger unter diesen dreien, d. h. ein von diesen dreien verschiedener; wie z. B. der des Dattâtreya, Jadabharata und anderer, da diese einen Körper hatten, der vorwiegend nur Erkennen [aber nicht Werke oder Genuss] zeitigte. ⁶)

Um die [oben I. 92, V. 2 ff.] gelehrte Nichtexistenz Gottes zu begründen, negirt [der Verfasser] die von andern [d. h. von den Naiyâyikas, Vaiçeshikas und den Anhängern des Yoga-Systems dem persönlichen Gott] zugeschriebene Ewigkeit des Erkennens, Wünschens, Handelns u. s. w.:

126. Das Urtheil u. s. w. ist auch in dem besonderen Sitze nicht ewig, [ebenso wenig] wie das Feuer.

"Urtheil' (buddhi) ist hier [nicht das Urtheilsorgan, sondern dessen] Funktion, die [sonst] "Entscheidung' (adhyavasûya) heisst. Also: Erkennen, Wünschen, Handeln u s. w. sind auch in dem besonderen Sitze, der von [jenen] andern als Upâdhi [d. h. als

¹⁾ Weil diese vorzugsweise befähigt sind sich Verdienst zu erwerben.
2) Denn die Götter empfinden am meisten Parada in

Denn die Götter empfinden am meisten Freude, die Pflanzen und Thiere (vgl. Aniruddha's und Mahādeva's Commentar) am meisten Schmerz.

³⁾ L. indrådinām sthāvarādinām ca, ubhaya-deho rājarshinām iti mit der v. l., dem MS. und Aph.² 415, Anm. 1. — Die königlichen Weisen geniessen wegen ihrer Herrschermacht und erwerben sich Verdienst auf Grund ihres Wissens.

L. mit dem Texte des Çăçvata und mit Aniruddha's richtigem Citat: deeshe paçcăttăpănubandhayoh.

⁵⁾ L. 'tra vairagyam mit der v. l. und dem MS.

⁶⁾ L. diesen ganzen Satz nach dem Wortlaut der v. I., mit dem auch das MS. übereinstimmt. Nur ist ans dem letzteren cariram etat-traye (nicht "trayam, wie die v. I. hat), aufzunehmen. Die Uebersetzung Aph. 415 bodies consisting of mere knowledge ist falsch und stört den Zusammenhang

Innenorgan] Gottes statuirt wird, nicht ewig; denn aus dem Vorbild des Urtheils bei uns und andern ist auf die Endlichkeit alles Urtheilens, Wünschens und dgl. zu schliessen; ebenso wie man aus dem Vorbild des im täglichen Leben erscheinenden Feuers schliesst, dass auch dasjenige Feuer endlich ist, welches [das Weltall] umgiebt. Das ist der Sinn.

"Wir wollen indessen die Ewigkeit des [göttlichen] Erkennens, Wünschens u. s. w. auf sich beruhen lassen. Schon der Sitz dieser [Funktionen], der Upådhi Gottes, ist ja unbeweisbar, weil die Existenz Gottes [selbst] sich nicht beweisen lässt." Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:1)

127. Und weil der Sitz sich nicht beweisen lässt. Das ist verständlich.

"Wie kann man aber, wenn das so sein soll (evam), auch nur auf die Vermuthung kommen, dass Allwissenheit und [Allmacht], die im Stande sind das Weltganze nebst [allem in ihm] zu erschaffen, etwas gewordenes seien, da wir doch ebenso wenig im täglichen Leben sehen, dass göttliche Macht durch Askese oder [durch sonstige Mittel von übernatürlicher Wirksamkeit] gewonnen wird?" Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

128. Die Wunderkräfte des Yoga sind ebenso wenig zu leugnen, wie die Kräfte der Kräuter u. s. w.

Aus dem Vorbild der Kräfte, welche Kräuter u. s. w. [d. h. Edelsteine und Sprüche] besitzen, ergiebt sich auch die Existenz der durch die Yogapraxis erzeugten Wunderkräfte, sich unsichtbar zu machen u. s. f., die zum Schaffen, sowie [zum Erhalten und Zerstören] befähigen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] widerlegt nun den [Materialisten], der behauptet, dass der Geist [ein Attribut] der Elemente sei, da [diese Lehre der Thatsache] widerspricht, dass die Existenz der Seele erwiesen ist:

129. Der Geist ist nicht [ein Attribut] der Elemente, weil er an keinem einzelnen beobachtet wird noch auch an der Vereinigung — noch auch an der Vereinigung.

Der Geist gehört den fünf Elementen auch im Zustande ihrer Vereinigung nicht an, weil er zur Zeit der Trennung an keinem einzelnen beobachtet wird. Das ist der Sinn. Dies ist schon in

L. °siddher ity âha mit dem MS.; ata âha kann nur eine Entgegnung auf einen Einwand einleiten.

[Sûtra 20 des] dritten Buches in der Form eines Lehrsatzes des Verfassers (sva) ausgesprochen, während es hier zum Zwecke der Widerlegung einer abweichenden Meinung geschieht; deshalb bedeutet die erneute Anführung keinen Fehler. — Die Wiederholung [der Worte ,noch auch an der Vereinigung'] bezeichnet das Ende des Buches.

Dadurch dass [der Verfasser] in [diesem] fünften [Buch] die Irrlehrer widerlegt hat, welche mit seiner eignen Lehre im Widerspruch stehende Dinge verkünden, ist seine Lehre befestigt.

> Hier schliesst in dem von Vijñânabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Sâmkhyapravacana das fünfte Buch, in welchem die Ansichten der Gegner zu nichte gemacht sind.

Buch VI.

Nachdem [der Verfasser] in den [ersten] vier Büchern den gesammten Inhalt des Systems vorgetragen und im fünften Buch durch die Widerlegung der gegnerischen Ansichten begründet hat, fasst er jetzt eben diesen Inhalt des Systems der Hauptsache nach im sechsten Buch resumirend zusammen. Denn dadurch, dass [hier] eine erneute eingehende Darstellung 1) der [schon] gelehrten Dinge, d. h. eine Rekapitulirung des wesentlichen (tantra), geboten ist, entsteht bei den Schülern eine von Zweifeln und Irrthümern freie, [also] festere Erkenntniss; darum bedeutet die Wiederholung hier keinen Fehler, weil [der Verfasser] nach derselben Methode vorgeht, nach der ein Pfahl [durch wiederholte Schläge fester in die Erde] getrieben wird, und weil [ausserdem bisher] nicht angeführte Gründe und [neue Beweise] beigebracht werden.

 Das Selbst existirt, weil es keine Beweise für seine Nichtexistenz giebt.

Die Existenz der Seele überhaupt steht schon deshalb fest, weil dieselbe aus der Vorstellung "Ich erkenne" folgt; denn es giebt keinen Beweis für das Gegentheil. Deshalb kommt es nur darauf an, [die Seele] in ihrer Unterschiedenheit [von allem andern] zu erfassen. Das ist der Sinn.

Für diese Unterschiedenheit giebt [der Verfasser] zwei Beweise in den [folgenden] beiden Sûtras:

 Es ist etwas anderes als der Körper und die übrigen Dinge, wegen der Verschiedenartigkeit.

Es, das Selbst, der Seher, ist etwas absolut anderes als der Körper und die übrigen Dinge bis hinauf zur Urmaterie, "wegen der Verschiedenartigkeit", d. h. weil [die letzteren] der Veränderung unterliegen, während [das Selbst] unveränderlich ist, und wegen der sonstigen [schon mehrfach aufgezählten] qualitativen Unterschiede. Das ist der Sinn. Die Urmaterie und [ihre Pro-

¹⁾ Verbinde punas mit vistare (MS. vistâre).

dukte] sind zunächst durch Sinneswahrnehmung, Schlussfolgerung und Schrift als veränderlich erwiesen; die Unveränderlichkeit der Seele aber wird daraus erschlossen, dass diese zu jeder Zeit die [ihr von dem Innenorgan dargebotenen] Objekte erkennt. Denn also verhält es sich: gleichwie nur die Farbe das Objekt des Gesichtssinnes ist, [aber] nicht - auch bei gleicher Nähe - der Geschmack oder etwas anderes, ebenso ist das Objekt der Seele nur die Affektion des derselben zugehörigen Innenorgans, aber nicht - auch bei gleicher Nähe - [irgend] ein anderes Ding. Dies constatiren wir [einfach] auf Grund des Thatbestandes. 1) [Alles] andere dagegen wird für die Seele zum Gegenstand des Genusses [d. h. der Erkenntniss oder Empfindung] nur dadurch, dass es in das afficirte Innenorgan Eingang findet, [aber] nicht von selbst; denn [sonst] müsste alles immerdar zur Erkenntniss gelangen. Diese Affektionen des Innenorgans nun bleiben niemals unerkannt [von dem Geiste]; denn wenn man annimmt, dass Wahrnehmen, Wünschen, Freude und dgl. [zuweilen] unerkannt bleiben [d. h. nicht zum Bewusstsein kommen] können, so würde hinsichtlich dieser [Vorgänge] geradeso gut wie z. B. bei einem [nicht deutlich wahrgenommenen] Topfe, ein Zweifel oder [Irrthum] folgender Art obwalten können: "Erkenne ich ?) oder nicht? freue ich mich oder nicht? u. s. w. Da also diese 3) [Affektionen] immerdar zum Bewusstsein kommen, so folgt daraus, dass ihr Erschauer, d. h. die Seele, unveränderlich ist. Denn wenn die Seele veränderlich wäre, so würde sie sich gelegentlich [auch] so verändern [können], dass sie erblindet, mithin würde eine Affektion des Innenorgans, obwohl vorhanden, nicht erschaut werden können. 4) -In gleicher Weise ist [hier] auch an die ganze Reihe der früher angeführten Unterschiede [zwischen Seele und materiellem] zu denken, also daran, dass [das letztere] zum Zwecke eines andern da ist, die Seele nicht, u. s. w. [d. h. dass das materielle im Gegensatz zur Seele schöpferisch, nicht-erkennend, aus den drei Constituenten gebildet ist und unter der Leitung eines Aufsehers steht].

3. Auch wegen der Anwendung des Genetivs.

Auch weil die Kenner in solchen Ausdrücken wie "dieser mein (mama Genetiv) Körper, dies mein Innenorgan" den Genetiv anwenden, ist das Selbst etwas von dem Körper und den andern [materiellen Dingen] verschiedenes; denn im Falle der absoluten

phala-balát = vastu-vaçát, vastu-gaty-anusárena, vastu-sthity-anurodhena, P. Es sind dies alles identische cástriya-Termini.

²⁾ Das zweite aham ist zu tilgen.

³⁾ L. wohl besser tásám anstatt teshám mit der v. l. und dem MS.

⁴⁾ L. adarçanápatter iti mit der v. l. und dem MS.

Identität würde der Genetiv nicht zu rechtfertigen sein. Das ist der Sinn. So heisst es im Vishnupurana [2. 13. 98, 99]:

"Bist du etwa dieser Kopf? Der Kopf gehört dir doch vielmehr, und ebenso der Bauch. Sind die Füsse du, oder [bist du irgend] ein anderer [Körpertheil]? [Alles] dieses gehört dir ja¹), o König.

So in deiner Verschiedenheit²) von sämmtlichen Gliedern festgestellt, erwäge, o Herrscher, [die Frage] "Wer bin ich?", da du [jetzt]

dazu befähigt bist."

Und man darf nicht sagen: "Die Kenner gebrauchen doch auch solche Ausdrücke wie "Ich bin dick", da [derartige Aussprüche] in der Schrift als unrichtig erwiesen und ebenso wie der Satz "Mein Selbst ist Bhadrasena" nur in uneigentlicher Bedeutung zu verstehen sind.

"Jene [Redeweise ,dieser mein Körper, dies mein Innenorgan'] könnte aber doch auch so [zu erklären] sein wie die Wendungen, [in denen das im Genetiv stehende mit dem im Nominativ ausgesagten identisch ist], als da sind ,der Geist der Seele, Råhu's Haupt, der Körper der Statue' u. s. w.' Darauf erwidert [der Verfasser]:

4. Es ist nicht wie bei der Statue, wegen der Widerlegung durch das Mittel, welches den Gegenstand in seiner Eigenschaft erkennen lehrt.

Jene Anwendung des Genetivs [in dem Ausdruck ,dieser mein Körper'] ist nicht derjenigen zu vergleichen, [die vorliegt], wenn man ,der Körper der Statue' oder ähnliches sagt. Im Falle der Statue oder ähnlicher Dinge wird [das possessive Verhältniss] durch das Mittel [der Sinneswahrnehmung] widerlegt, welches den Gegenstand in seiner Eigenschaft [d. h. die Thatsache, dass der Körper die Statue ist.] erkennen lehrt, und deshalb liegt [in solchen Fällen] nur eine Ausdrucksweise vor, bei welcher die thatsächliche Identität in das Gewand des possessiven Verhältnisses gekleidet ist (vikalpa 3). Wenn man aber sagt ,mein Körper', so wird [das Verhältniss von Besitzer und Besitz] durch kein Beweismittel widerlegt, da die Schrift und die andern Erkenntnissmittel nur dagegen sprechen 4), dass der Körper das Selbst sei. Das ist der Sinn. Wenn aber in den Lehrbüchern das Verhältniss des Mein geleugnet wird, so soll damit nur gesagt sein. dass das Besitzen nicht ewig, also eine blosse Bezeichnung und darum nicht real [im höchsten Sinne] sei. Das ist gemeint. -Wenn man sagt ,der Geist der Seele', so wird [das Besitzverhält-

¹⁾ Die Bombayer Ausgabe des V.P. hat kim statt hi.

Die Ausgabe des V.P. hat prthag bhūpa, das MS. unseres Textes prthag bhūto.
 Zu diesem terminus technicus vgl. S. 157, Anm. 1, S. 199, Anm. 2.

⁴⁾ L. cruty-adi-pramanair badhad mit der v. 1. und dem MS.

niss] auch hier durch ein Beweismittel widerlegt, welches den Gegenstand in seiner Eigenschaft erkennen lehrt; denn aus Furcht vor einem regressus in infinitum 1) und der Einfachheit halber müssen wir den Geist als das Wesen [der Seele] verstehen, weil das Selbst als etwas von dem Körper und [allen] übrigen Dingen verschiedenes festgestellt ist.

Da [der Verfasser also] constatirt hat, dass die Seele von dem Körper und [allen] übrigen Dingen verschieden ist, bestimmt er nun [den Begriff] ihrer Erlösung:

 Mit dem absoluten Aufhören des Schmerzes ist ihr Ziel erreicht.

Das ist verständlich.

"Da nun aber mit dem Aufhören des Schmerzes auch die Freude aufhört, also Gewinn und Verlust sich die Wage halten, kann jenes doch nicht das Ziel der Seele sein." Darauf erwidert [der Verfasser]:

 So gross wie die Beschwerde durch den Schmerz für die Seele, ist nicht das durch die Freude bewirkte Verlangen.

Die beiden Ablative ['durch den Schmerz' und 'durch die Freude'] sollen die Veranlassung in der Weise bezeichnen, dass sie [gleichzeitig] das Objekt ausdrücken. 'Beschwerde' bedeutet hier 'Abneigung'. Also ist der Sinn [des Sûtra]: So stark wie die Abneigung gegen den Schmerz, ist nicht das Verlangen nach Freude, sondern schwach im Verhältniss zu jener. Demnach überwindet die Abneigung gegen den Schmerz auch das Verlangen nach Freude und erzeugt lediglich den Wunsch nach Aufhören des Schmerzes. Mithin halten sich Gewinn und Verlust nicht die Wage, [wenn die absolute Vernichtung des Schmerzes bewirkt ist]. So heisst es:

"Aus Furcht vor einer Fehlbitte gelangt der edle zur Gleichgiltigkeit auch einem begehrten Dinge gegenüber." [Kumāras, 1. 53].

Die Bemühung um eine kleine Freude aber, trotzdem [ihretwegen] die Schmerzen der Hölle oder andere [Qualen] in Aussicht stehen, erklärt sich einfach durch den Fehler der Begierde und [des Nichtwissens].

¹⁾ Wenn der Geist von der Seele verschieden wäre, so würde sich ein regressus in infinitum folgender Art ergeben: die Seele würde durch den Geist, der Geist aber nur durch einen anderen Geist erkannt werden können u. s. f.

Auch weil es mehr Schmerz giebt als Freude, ist nur das Aufhören des Schmerzes das Ziel der Seele. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

7. Weil [nur] hie und da einer glücklich ist.

Unter den zahllosen Gräsern, Bäumen, Thieren, Vögeln, Menschen u. s. w. sind nur sehr wenige — [hie und da einmal] ein Mensch, Gott oder [halbgöttliches Wesen] — glücklich. Das ist der Sinn. Das [Wort] "weil" (iti) zeigt an, dass [dieses Sütra das vorangehende] begründet.

Auch eine solche gelegentliche, hie und da vorkommende Freude ist von den verständigen wie eine aus Honig und Gift gemischte Speise zu meiden. Dies erklärt [der Verfasser im folgenden]:

8. Weil auch eine solche mit Schmerz durchsetzt ist, rechnen die unterscheidenden sie zu den Schmerzen.

Weil "auch eine solche", d. h. auch die Freude, von der im vorigen Sütra die Rede war, mit Schmerz gemischt ist, darum zählen diejenigen, welche Freude und Schmerz [richtig] unterscheiden, dieselbe zu den Schmerzen. Das ist der Sinn. Dies ist im Yogasütra [2. 15 mit folgenden Worten] ausgesagt: "Alles gilt als leidvoll für denjenigen, der die unterscheidende Erkenntniss besitzt, wegen der Schmerzen der Veränderung [d. h. des Aufhörens der Freude], der Besorgniss, [dass anderes störend auf die Freude einwirken möge], und der [durch frühere Schmerzen im Innenorgan geschaffenen] Disposition, und weil das Wirken der Constituenten mit einander im Streit liegt." Auch im Vishņupurāņa [6. 5. 55] heisst es:

"Welches Ding auch immer, o Maitreya, als ein den Menschen") Freude bereitendes entsteht, es wird zum Samen für den Schmerzbaum."

[Der Verfasser] widerlegt nun die Meinung, dass nicht das reine, sondern ein mit Freude behaftetes, Aufhören des Schmerzes das Ziel der Seele sei:

9. Wenn [Jemand sagt], es sei nicht das Ziel der Seele, weil man [dabei] keine Freude gewinne, [so antworten wir]: Nein! denn dieses ist zwiefach.

Wenn [Jemand sagt], es sei die Schmerzlosigkeit — d. h. die Erlösung — nicht das Ziel der Seele, weil man [dabei] keine Freude gewinne, [so antworten wir]: Nein! denn das Ziel der Seele ist zwiefach, d. h. zweierlei Art: Freude und Schmerzlosigkeit. Das ist der Sinn. Sieht man doch, dass die Wünsche der

Die Bombayer Ausgabe des V. P. hat pumso. Abhandl. d. DMG, IX. 3.

Menschen verschieden sind: "Möge ich Freude empfinden", und "möge ich keinen Schmerz leiden". [Das letztere ist das zum Heil führende Verlangen.]

[Hier] macht [Jemand] einen Einwand:

10. Das Selbst ist [doch] qualitätlos, da die Schrift seine Unberührtheit u. s. w.¹) lehrt.

"Es steht aber doch fest, dass das Selbst allzeit qualitätlos, d. h. frei von Freude, Schmerz, Bethörung und allen andern Qualitäten ist, da die Schrift [Brh. 4. 3. 16] seine Unberührtheit lehrt, d. h. da wir aus der Schrift lernen, dass [das Selbst] keine Verbindung, welche eine Veränderung verursacht, eingeht, und da eine Veränderung, d. h. eine Qualität, nicht ohne eine solche [Verbindung] entstehen kann. Darum kann auch das Aufhören des Schmerzes nicht das Ziel der Seele sein; [denn die Seele ist ja schmerzlos]." Das ist der Sinn. "Wenn [ihr Sâmkhyas dem gegenüber bemerkt], dass die Veränderung [der Seele] ohne eine Berührung?) von selbst eintreten könne, [so erwidere ich, der Opponent]: Nein!

"Das Feuer dient nicht zum Brennen des Feuers, das Wasser nicht zum Befeuchten des Wassers, weil ein Ding nicht fähig ist eine Ver-

änderung an sich selbst hervorzurufen.

Ferner wäre die Erlösung nicht denkbar, wenn [die Seele] sich von selbst verändern könnte³), da durch eine spontane Veränderung in [den Zustand der] Bethörung [auch die erlösten] wieder gebunden werden könnten."

Und ebenso heisst es im Kûrmapurâna:

"Wenn das Selbst seinem Wesen nach befleckt, unlauter und der Veränderung unterworfen wäre, dann würde es für dasselbe auch nach Hunderten von Geburten keine Erlösung geben."⁴)

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

 Wenn sie auch einem andern angehören, so existiren sie doch in diesem wegen der Nichtunterscheidung.

Wenn Freude, Schmerz und die andern Qualitäten auch dem Denkorgan angehören, "so existiren sie doch in diesem", d. h. so befinden sie sich doch in dem Selbst in der Form des Reflexes, wegen der Nichtunterscheidung als der Veranlassung, vermittelst der Verbindung von Materie und Seele. Das ist der Sinn. Dieses

âdi = nitya-çuddhatva, ⁰luddhatva, ⁰muktatva; cf. l. 19.
 L. sangam statt sanyogam mit der v. l. und dem MS.

Die erste Halbzeile des zweiten Çloka ist von Hall nicht als metrisch erkannt

⁴⁾ Dieser Vers stand schon im Comm. zu I. 7 als Citat aus der l'evaragità.

ist schon im ersten Buch [in Sûtra 55] gelehrt und in Sûtra [74] des dritten Buchs: "Die Nichtunterscheidung ist die Veranlassung; [also besteht] kein Widerspruch gegen die Erfahrung." Da sich demnach der Schmerz in der Seele in der Form des Reflexes befindet, gleichwie die Röthe [der Blume] im Krystall, so ist das Aufhören desselben das Ziel der Seele. Weil nun allein die durch den Reflex vermittelte Verbindung [der Seele] mit dem Schmerz das Empfinden ist, hat man sich nur von dem Schmerz in der Form des Reflexes zu befreien.

"Das Gebundenwerden der Seele mit den Qualitäten [und gleichzeitig 'mit den Schlingen'] entspringt also aus der Nichtunterscheidung; woraus aber entspringt die Nichtunterscheidung?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

 Die Nichtunterscheidung ist anfanglos, weil sich sonst zwei Widerlegungsgründe darbieten würden.

Die Nichtunterscheidung ist eine Auffassung der beiden Objekte, bei welcher das Nichtverschmolzensein [der zwei Dinge] unerkannt ist. ') Diese [Nichtunterscheidung] nun ist ein in der Form einer ununterbrochenen Kette anfangloses Attribut des Denkorgans und bleibt während [der Zeit] der Weltauflösung in der Form eines hinterlassenen Eindrucks bestehen; ,weil sich sonst', d. h. wenn [man behauptete, dass] diese [Nichtunterscheidung] einen Anfang habe, ,zwei Widerlegungsgründe darbieten würden'. Denn wenn sie einen Anfang hätte, so würde in dem Falle, dass sie von selbst entstehen soll, auch der erlöste wieder gebunden werden können; und in dem Falle, dass sie durch Werke oder etwas anderes hervorgerufen werden soll, müssten wir nach einer neuen Nichtunterscheidung als Ursache für diese Werke oder für das andere suchen, und damit erhielten wir einen regressus in infinitum. Das ist der Sinn. Diese Nichtunterscheidung nun, welche die Natur einer Affektion [des Innenorgans] hat, ist in der Form des Reflexes gleichsam ein Attribut der Seele, und deshalb bewirkt sie, wie schon oben gelehrt worden ist und [noch weiter unten] gelehrt werden wird, das Gebundensein der Seele.

"Wenn sie nun aber anfanglos ist, so ist sie doch [auch] ewig." Darauf antwortet [der Verfasser]:

13. Sie ist nicht ewig wie das Selbst; sonst würde sie nicht aufzuheben sein.

[Die Nichtunterscheidung] ist nicht ewig wie das Selbst, d. h. [nicht] als ein untheilbares Ganzes anfanglos, sondern in der Form

Dieselbe Erklärung stand schon im Comm. zu I. 55, S. 37, Z. 2 v. u. in der Ausgabe, S. 57 (unten) dieser Uebersetzung.

einer ununterbrochenen Kette anfanglos; sonst, wenn sie ein [einheitliches] anfangloses Ding wäre, würde ihre durch die Schrift [als möglich] festgestellte Aufhebung 1) unmöglich sein. Das ist der Sinn.

Nachdem [der Verfasser] die Ursache des Gebundenseins beschrieben, nennt er nun die Ursache der Erlösung:

14. Jene ist durch eine feststehende Ursache zu vernichten, gleichwie die Finsterniss. 2)

Da für "jene", d. h. für die Nichtunterscheidung, welche die Ursache des Gebundenseins ist, — z. B. im Falle des Irrthums, dass Perlmutter Silber sei, — die feststehende Ursache der Vernichtung die richtige Unterscheidung ist, so ist [die Nichtunterscheidung] nur durch diese zu vernichten, "gleichwie das Dunkel"; denn die Finsterniss wird nur durch ein feststehendes [Mittel]. nämlich durch das Licht, beseitigt [und] durch kein anderes. Das ist der Sinn. So heisst es im Vishnupuräna [6. 5. 62]:

"Wie die dichte Finsterniss ist das Nichterkennen; der Lampe vergleichbar ist die Erkenntniss, welche aus der sinnlichen Wahrnehmung hervorgeht; gleichwie die Sonne [aber] ist die Erkenntniss, welche, o priesterlicher Weiser, aus der Unterscheidung entsteht."

[Der Verfasser] nennt nun auch das [Erkenntnissmittel], durch welches man das Gesetz gewinnt, dass die Nichtunterscheidung nur durch die Unterscheidung aufgehoben wird:

15. Auch hier ergiebt sich das Gesetz aus positiver und negativer Betrachtungsweise.

Wie bei der Finsterniss und dem Licht, so ist das Gesetz auch in dem vorliegenden Falle, wenn es sich um den Irrthum, dass Perlmutter Silber sei, und um ähnliche [Nichtunterscheidungen] handelt, einfach aus positiver und negativer Betrachtungsweise (am aya-ryatirekâbhyâm) 3) zu gewinnen. Das ist der Sinn.

Oder man könnte [das Sûtra auch] folgendermassen erklären. [Einleitung]: "Giebt es auch eine feststehende Ursache der Unterscheidung?" Darauf erwidert [der Verfasser]: "Auch hier", d. h. auch hinsichtlich der Unterscheidung, ergiebt sich die Gesetzmässigkeit der Ursache einfach aus positiver und negativer Betrachtungsweise. 4) Die Ursache [der Unterscheidung] bildet lediglich das Hören [der Belehrung], die logische Erwägung und das

L. Obhâvasya tasya çruti-siddhocchedi. mit dem MS. Ebenso, nur ohne tasya, die v. l. und Aph. 428, Anm.

²⁾ Cf. I. 56.

Anvaya: viveka-sattre 'vivekasya bâdhah, Vyatireka: vivekâbhûve nâvivekasya bâdhah.

Der Anvaya würde nach dem folgenden in diesem Falle sein: gravanädi-zattee vivekah, der Vyatireka: tad-abhāve tad-abhāvah.

andauernde Ueberdenken, aber nicht Werke oder [Götterverehrung]; vielmehr sind die Werke und [die Verehrung] nur etwas äusserliches [unwesentliches]. Dies würde der Sinn [des Sütra] sein, [wenn man von der als Einleitung angegebenen Voraussetzung ausgeht].

[Der Verfasser] ruft nun das [in Sûtra 7 ff. des] ersten Buchs gelehrte 1) in Erinnerung, dass nämlich das Gebundensein [der Seele] nicht wesentlich angehören und [auch nicht durch besondere Veranlassungen hervorgerufen werden] könne:

16. Weil es auf andere Weise nicht [erklärt werden] kann, ist nur die Nichtunterscheidung das Gebundensein.

"Gebundensein" bedeutet hier Ursache des Gebundenseins, d. h. der Verbindung mit dem Schmerz. Der Rest ist verständlich.

"Wenn nun aber auch die Erlösung ein Produkt sein soll, so müsste dieselbe doch vergänglich sein, und mithin ein erneutes Gebundensein eintreten können?" Darauf erwidert der Verfasser:

17. Auch ist der erlöste nicht dem erneuten Gebundensein ausgesetzt, weil die Schrift lehrt, dass keine Wiederkehr stattfindet.

Da nur ein positives [aber nicht ein negatives] Produkt vergänglich ist, kann die Erlösung nicht zu Grunde gehen; denn die Schrift sagt: "Dieser kehrt nicht wieder" [cf. Chånd. 8 15. 1]. Das ist der Sinn. — Das Wort "auch" hat den Zweck eine Verbindung mit dem im vorigen Sûtra gelehrten Inhalt herzustellen.")

18. Sonst würde sie nicht das Ziel der Seele sein.

Sonst, d. h. wenn auch der erlöste wieder gebunden werden könnte, würde die Erlösung nicht das Ziel der Seele sein, ebenso wenig wie die [allgemeine] Weltvernichtung es sein kann; oder es würde [überhaupt] kein höchstes Ziel der Seele geben. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt nun den Grund dafür an, dass [unter jenen Umständen die Erlösung] nicht das Ziel der Seele sein kann:

 L. der Ausdrucksweise unseres Commentators entsprechend prathamädhyåyoktam mit der v. l., dem MS. und Aph.⁸ 428, Anm. 4.

²⁾ In folgender Weise: wenn schon die logische Erwägung lehrt, dass nach der Beseitigung der Nichtunterscheidung ein neues Gebundenwerden unmöglich ist, so wird dies zudem noch ausdrücklich von der Schrift constatirt.

19. Es würde keine Verschiedenheit zwischen den beiden bestehen.

Da dann für beide, d. h. für den erlösten und den gebundenen, in gleicher Weise [die Gefahr] des zukünftigen Gebundenseins vorläge, würde eine Verschiedenheit zwischen ihnen nicht bestehen. Mithin ist eine [vergängliche Erlösung] nicht das Ziel der Seele. Das ist der Sinn.

"Da ihr nun demnach eine Verschiedenheit zwischen dem gebundenen und dem erlösten annehmt, wie könnt ihr [I. 19 die Seelen] als allzeit [frei oder] erlöst bezeichnen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Die Erlösung ist nichts anderes als das Schwinden des Hindernisses.

Die Erlösung ist kein von dem Schwinden des [im folgenden] zu beschreibenden Hindernisses verschiedenes Ding. Das ist der Sinn. Denn wie die durch den Upadhi, d. h. durch die Hibiscus-Blüthe, veranlasste Röthe des seinem Wesen nach weissen. Krystalls nichts anderes als ein Hemmniss ist, d. h. etwas die weisse Farbe verdeckendes - denn die weisse Farbe geht nicht etwa durch die Annäherung der Hibiscus-Blüthe zu Grunde und entsteht bei Entfernung derselben [wieder] -, ebenso ist der Reflex des Schmerzes, der ausgeht von dem Upadhi, d. h. von dem Innenorgan des seinem Wesen nach schmerzlosen Selbstes, nichts anderes als ein Hemmniss, d. h. etwas diese [natürliche Schmerzlosigkeit] verdeckendes; nicht aber entsteht der Schmerz durch die Annäherung des Innenorgans und vergeht bei dessen Entfernung. Darum ist das Selbst allzeit erlöst, Gebundensein und Erlösung aber existiren [nur] in der Vorstellung (vyavaharika); mithin besteht der [anscheinende] Widerspruch nicht.

"Wenn nun also Gebundensein und Erlösung illusorisch sein sollen, so sprechen doch dagegen die Schrift- und [Traditions]stellen, welche lehren, dass die Erlösung das Ziel der Seele sei; [denn sie können doch nur ein wirkliches, aber kein illusorisches Ziel meinen.]" Dagegen bemerkt¹) [der Verfasser]:

21. Auch darin liegt kein Widerspruch.

"Auch darin', d. h. auch in der Thatsache, dass das Schwinden des Hindernisses die Erlösung ist, liegt kein Widerspruch dagegen, dass [die Erlösung] das Ziel der Seele ausmacht. Das ist der Sinn. Denn [von uns] ist für die Seele nur eine Verbindung mit dem Schmerz und eine Trennung von demselben constatirt,

L. ity ata āha mit dem MS.; ity āha, wie anch Aph.⁵ 431, Anm. 4 nachgeschrieben ist, könnte nur auf etwas siddhänta-prakarena gesagtes folgen.

aber nicht auch ein Empfinden des [thatsächlichen] Schmerzes. Das Empfinden ist vielmehr die Verbindung mit dem Schmerz in der Reflexform, und das wirkliche Aufhören des Schmerzes in der Reflexform ist demnach das Ziel der Seele. Dieses ist [also] ein Schwinden des Hindernisses, und eine derartige Erlösung existirt wirklich. Das ist gemeint.

"Wenn nun die Erlösung nichts anderes ist als das Schwinden eines Hindernisses, so müsste sich dieselbe doch schon durch das blosse Hören [des Thatbestandes] ergeben, geradeso wie das [thatsächliche, aber] durch Unkenntniss [dem Besitzer] verborgene Vorhandensein eines goldenen Halsbands.")" Darauf erwidert [der Verfasser]:

22. Wegen der Dreierleiheit der befähigten existirt kein Gesetz.²)

Die zur Erkenntniss befähigten sind von dreierlei Art, vorzüglich, mittelmässig und gering beanlagt; darum giebt es kein solches Gesetz, dass bei allen schon unmittelbar nach dem blossen Hören [der Belehrung] die im Denkorgan entstehende Erschauung [der Verschiedenheit von Geist und Materie] eintreten müsse. Das ist der Sinn. Deshalb ist wegen des Fehlers der geringen Befähigung bei Virocana 3) und anderen in Folge des blossen Hörens die im Denkorgan entstehende Erkenntniss, welche im Stande ist das Innenorgan aufzulösen 4), nicht eingetreten; aber nicht deshalb, weil das Hören [überhaupt] ein ungenügendes Mittel wäre die Erkenntniss hervorzurufen.

Nicht allein das blosse Hören ist eine anerkannte Ursache der Erkenntniss, [sondern] es giebt deren noch mehrere. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

23. Die andern zur Befestigung.

Die andern [Mittel] neben dem Hören, das logische Erwägen, das andauernde Ueberdenken u. s. w. [d. h. die Gleichgiltigkeit gegen weltliche Dinge, die Yogapraxis u. a.] sind zur Befestigung, d. h. um das Schwinden des Hindernisses zu einem definitiven zu machen, nothwendig. So ist zu ergänzen.

[Der Verfasser] erwähnt nun noch weitere Hilfsmittel:

24. Unbeweglich und bequem ist die Sitzart; 5) also giebt es keine Beschränkung.

Vgl. îm Comm. zu I. 1, S. 10, Z. 11 ff. der Ausgabe, S. 14 dieser Uebersetzung.

²⁾ Wörtlich = L 70.

Vgl. IV. 17.
 Es ist wohl ^ovilâpana^o zu verbessern.

⁵⁾ Vgl. III. 34.

Hinsichtlich der Sitzart giebt es keine Beschränkung auf den Lotussitz und ähnliche [Posituren, die im Yogasystem für den der Beschauung sich widmenden Asketen vorgeschrieben werden], weil jede unbewegliche und bequeme Sitzart geeignet ist. Das ist der Sinn.

[Jetzt] nennt [der Verfasser] das Hauptmittel:

25. Die Meditation ist das objektlose Denkorgan.

Das von Affektionen freie Innenorgan ist die Meditation, d. h. Concentration, mit anderen Worten: die Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans. Das ist der Sinn. Weil die Wirkung und die Ursache nicht zu trennen sind, ist [hier] das die Ursache bezeichnende Wort ["Meditation"] im Sinne der Wirkung ["Concentration"] gebraucht; ") denn von der Meditation wird [in Sütra 29] gelehrt werden, dass sie diese [Wirkung] herbeiführe.

"Da nun aber die Natur der Seele dieselbe bleibt, ob die Concentration vorliegt oder nicht, wozu dient denn diese?" Einem solchen Einwand gegenüber stellt [der Verfasser] folgendes fest:

26. Wenn [Jemand sagt]: "In allen beiden Fällen besteht keine Verschiedenheit", [so antworte ich]: Mit nichten! Aus der Unterdrückung des Einflusses ergiebt sich eine Verschiedenheit.

Aus der Unterdrückung des Einflusses, d. h. aus dem Schwinden des Reflexes der Affektionen, ergiebt sich im Zustande der Concentration für die Seele eine Verschiedenheit von dem Zustande der Nicht-Concentration. Das ist der Sinn des [zweiten] Theiles des Lehrsatzes, das übrige ist [schon in der Einleitung zu diesem Sûtra] so gut wie erklärt.

"Wie kann aber ein Einfluss auf die [Seele] einwirken, die [doch] unberührt ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

27. Auch auf die unberührte wirkt ein Einfluss ein in Folge der Nichtunterscheidung.

Wenn auch ein wirklicher Einfluss nicht auf die [von allem] unberührte [Seele] ausgeübt wird, so besteht doch etwas einem Einfluss vergleichbares, und in Anbetracht dessen wird der blosse Reflex mit dem Worte "Einfluss" von denen bezeichnet, welche sich auf diesen Gegenstand verstehen. Das ist der Sinn.

Dieser Satz ist aus der v. 1., dem MS. und Aph.³ 434, Anm. 1 einzufügen.

Dies erklärt [der Verfasser] näher:

28. Wie im Falle der Hibiscus-Blume 1) und des Krystalls liegt [keine Färbung,] keine Beeinflussung vor, sondern ein Wahn.

Wie im Falle der Hibiscus-Blume und des Krystalls keine Färbung eintritt, sondern nur der durch den Reflex der Hibiscus-Blüthe hervorgerufene Wahn, dass eine [solche] Färbung existire, so dass man sagt "der Krystall ist roth", ebenso wenig liegt im Falle des Innenorgans und der Seele [eine Färbung, d. h.] ein [wirklicher] Einfluss [des ersteren auf die letztere] vor, sondern [nur] in Folge der Nichtunterscheidung der durch den Reflex des Innenorgans hervorgerufene Wahn, dass ein [solcher] Einfluss existire. Das ist der Sinn. Darum gilt wegen der Aehnlichkeit mit einem [wirklichen] Einfluss der blosse Reflex der Affektion [des Innenorgans] als ein auf die Seele wirkender Einfluss. Darauf kommt der Inhalt der beiden Sütras [27 und 28] hinaus. In diesem Sinne heisst es auch in der Tradition:

"Wie dem Monde im Wasser das Zittern und die andern von diesem (d. h. dem Wasser) hervorgerufenen Eigenschaften, so scheinen die Eigenschaften des ungeistigen dem Seher, dem Selbst anzugehören, obwohl sie [diesem] nicht eigen sind." [Bhäg. P. 3. 7. 11].²)

Dieser Einfluss nun von Seiten der schmerzvollen Affektion [des Innenorgans] ist das Hinderniss für die Erlösung, d. h. für das Aufhören des Schmerzes; dieses [Hinderniss] schwindet in Folge der Auflösung des Denkorgans, und diese letztere hinwiederum wird durch die bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerte Concentration, d. h. durch die Unterdrückung der Funktionen des Denkorgans bewirkt. Mithin tritt das Schwinden des Hindernisses nur in Folge der Concentration ein, wie dies auch die Lehre des Yogasystems ist.

In [Sûtra 25] "Die Meditation ist das objektlose Denkorgan" war die Concentration gemeint. Indem [der Verfasser] nun dasjenige aufzählt, was zu dieser führt, nennt er [damit gleichzeitig] das Mittel zur Unterdrückung des eben beschriebenen Einflusses:

29. Durch Meditation, Hingebung, Uebung, Gleichgiltigkeit u. s. w. findet die Unterdrückung desselben statt.

Die Meditation ist vermittelst der Versenkung die Ursache der Concentration, die Ursache der Meditation ist die Hingebung, und die Ursache dieser die Uebung, d. h. die Anwendung der

L. japa⁶ anstatt java⁶ mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 435. Auch im Commentar wird aus Rücksicht auf die in den fünf ersten Büchern durchgängige Schreibart mit dem MS. japa zu lesen sein.
 Aus der v. l. und dem MS.

Mittel zur [Bewirkung der] Stetigkeit des Denkens. Die Ursache der Uebung ist ferner die Gleichgiltigkeit gegen die Objekte, und schliesslich [wird] die der [Gleichgiltigkeit gebildet durch] die Erkenntniss der Schäden [des Welttreibens], durch Selbstbezwingung (yama), Einhaltung der Verpflichtungen (niyama) und die andern [in Yogasütra 2. 29 vorgeschriebenen Dinge]. In dieser im Lehrbuch Patanjali's angegebenen Weise findet ,die Unterdrückung desselben', d. h. die Unterdrückung des [von den Affektionen des Innenorgans ausgehenden] Einflusses statt durch das Mittel der Concentration, d. h. der Unterdrückung der Funktionen des Denkorgans. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] bezeichnet nun die von früheren Lehrern constatirte Vorstufe für die Unterdrückung des auf die Seele wirkenden Einflusses, [welche] durch die [in Sûtra 29 genannten,] dem Denkorgan innewohnenden [Zustände], durch Meditation u. s. w., [erzielt wird]:

30. Durch Beseitigung der Erschlaffung und der Unstätheit, sagen die Lehrer.

Dadurch dass in Folge der Meditation u. s. w. [die Erschlaffung] des Denkorgans, [d. h.] die Funktion des Schlafs, und [seine Unstätheit, d. h.] die Funktionen des Erkenntnissprocesses sowie [des Irrthums, der Einbildung, der Erinnerung 1)] ihr Ende erreichen, wird auch die Unterdrückung des von diesen Funktionen auf die Seele ausgeübten Einflusses [bewirkt]; denn mit der Beseitigung des Dinges selbst ist auch sein Reflex beseitigt. So sagen frühere Lehrer. Das ist der Sinn. Wie Patañjali eben dasselbe in drei [Yoga]-sûtras [1. 2—4] lehrt: "Concentration ist die Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans", "Dann ruht der Seher in seinem eignen Wesen", "Zu andrer Zeit hat [die Seele] die gleiche Form mit den Affektionen", so sagen auch [verschiedene] Traditionsstellen das nämliche aus, z. B. die folgende:

"Denn das Selbst ist ewig [unveränderlich] und allgegenwärtig; [nur] weil die Nähe des Innenorgans wirkt, erscheint das Selbst hier [im Welttreiben] jedesmal so, wie das Innenorgan beschaffen ist."

Demnach tritt das Schwinden des der Erlösung im Wege stehenden Hindernisses nur in Folge der bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerten Concentration ein und wird durch die unmittelbare Erschauung [des Unterschiedes zwischen Seele und Materie] vermittelt. 2) Dies ist der Sinn des Sütracomplexes [praghattaka 3) 20—30].

¹⁾ Nach Y. S. 1. 6.

²⁾ Hinter eva ist mit der v. l. und dem MS. sákshátkára-dvárá einzufügen.

³⁾ Vgl. S. 21, Anm. 2.

[Der Verfasser] lehrt nun, dass für die Meditation u. s. w. nicht Höhlen oder ähnliche Stätten nothwendig sind:

31. Es giebt keine Beschränkung hinsichtlich der Stätten; aus der Ruhe des Denkorgans —

Aus der Ruhe des Denkorgans allein entspringt die Meditation und die andern [Zustände, von denen die Rede ist]. Darum giebt es für diese keine Beschränkung auf Höhlen oder ähnliche Stätten. Das ist der Sinn. In den [Yoga-]Lehrbüchern aber sind nur im Hinblick auf den allgemeinen Usus Wälder, Berge, Höhlen und ähnliche Stätten für die Concentration vorgeschrieben. Darum sagt auch das Brahmasûtra [4. 1. 11]: "Wo die Concentration [möglich ist,] dort ohne Unterschied."

Die Erörterung der Erlösung ist [hiermit] zu Ende; jetzt behandelt [der Verfasser], um die Unveränderlichkeit der Seele [zu erhärten], kurz noch einmal 1) die Ursache der Welt:

32. Die Urmaterie ist die erste Ursache, weil die Schrift lehrt, dass die andern [Dinge] Produkte sind.

Da wir aus der Schrift lernen, dass das "grosse" und die übrigen [Dinge] Produkte sind, steht die Urmaterie als deren Wurzelursache fest. Das ist der Sinn.

"Es wird aber doch ²) einfach die Seele die materielle Ursache sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

33. Trotz seiner Ewigkeit nicht das Selbst, weil es nicht die Fähigkeit besitzt.

Die Fähigkeit materielle Ursache zu sein heisst Qualitäten haben und für Berührung zugänglich sein. Da nun die Seele diese beiden [Eigenschaften] nicht besitzt, kann sie trotz ihrer Ewigkeit nicht die materielle Ursache sein. Das ist der Sinn.

"Da wir aber doch aus solchen Schriftstellen wie "Viele Wesen sind von der [höchsten] Seele erzeugt [Mund. 2. 1. 5] erfahren, dass die Seele die materielle Ursache ist, werden wir doch die Emanationslehre (vivarta) [der Vedantisten] oder [die Lehre der Naiyäyikas, Vaiçeshikas, Pâçupatas u. s. w. 3)] annehmen müssen?" Diesem Einwand gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

34. Wegen des Widerspruchs der Schrift versteht der erbärmliche Sophist das Selbst nicht.

¹⁾ L. upasamharati anstatt vicarayati mit der v. l., dem MS. und Aph. 473, Anm. 2.

L. nanu vor purusha mit der v. l., dem MS. und Aph.³ 437, Anm. 4.
 Kurz derjenigen, welche die Welt auf einen Schöpfer zurückführen.

Alle die verschiedenen Ansichten, welche auf der Voraussetzung beruhen, dass eine Seele die Ursache [der Welt] sei. stehen mit der Schrift im Widerspruch, und darum besitzen die niedrigsten der Sophisten und die andern, welche [aus wirklicher Unwissenheit] jene [Lehre] annehmen, keine Kenntniss von dem Wesen des Selbstes. Das ist der Sinn. Deshalb muss man davon überzeugt sein, dass auch die [Naiyayikas und Vaiçeshikas,] welche behaupten, dass das Selbst die materielle Grundlage der Qualitäten Freude, Schmerz u. s. w. sei, nur Sophisten sind und dass auch sie keine richtige Kenntniss des Selbstes besitzen. Schriftstellen, welche davon sprechen, dass eine Seele die Ursache sei, thun dies nach [dem Grundsatz], dass die Kraft und der Besitzer der Kraft 1) nicht [von einander] zu trennen sind, lediglich zu Kultuszwecken; 2) denn aus solchen Schriftstellen wie "Die eine Ziege n. s. w. [Cvet. 4. 5] ergiebt sich, dass die Urmaterie die Ursache ist. Wenn dagegen gesagt wird, dass das Selbst in der Weise die Ursache sei, wie der Aether die enthaltende Ursache für Wolken u. s. w. [d. h. für Wind und Licht] ist, so bestreiten wir das nicht, weil wir ja nur leugnen, dass [die Seele] sich umgestalte.

,Da wir sehen, dass für [alles], was steht und sich bewegt oder [von andrer Art ist] 3), lediglich die Erde und die übrigen [Elemente] die Ursache sind, wie kann die Urmaterie die stoffliche Ursache für alles sein? Darauf antwortet [der Verfasser]:

35. Auch mittelbar wirkt die Urmaterie hindurch, wie die Atome. 4)

Wenn auch die Urmaterie [nur] mittelbar die Ursache ist für das, was steht u. s. w., so ist sie doch in [allen] diesen [Dingen] enthalten (anugamât), und deshalb ist die Thatsache, dass sie die materielle Ursache [des Universums] bildet, unanfechtbar; gleichwie [nach der Meinung der Vaiçeshikas] die Atome der Erde und der andern [Elemente] die [allgemeine] materielle Ursache sind, weil sie in dem, was steht u. s. w., wenn auch [nur] so, dass Sprosse und [Samen] die Vermittlung bilden, enthalten sind. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt nun den Beweis dafür, dass die Urmaterie [alles] durchdringt in der Weise, wie der Wald [aus Bäumen besteht]:

¹⁾ In diesem Fall ist die Kraft die Materie und der Besitzer der Kraft die Seele.

²⁾ Wenn man einem Gott wie Brahman, Indra u. s. w. dient, so verehrt man ausser dessen Seele auch die ihr als Upadhi angehörige Materie. 3) S. oben S. 81, Anm. 1.

⁴⁾ Vgl. L 74.

36. Weil überall ihre Produkte erscheinen, ist sie allgegenwärtig.

Weil, ohne an bestimmte Orte und Zeiten gebunden zu sein (avyavasthayā), überall ihre Umwandlungen erscheinen, ist die Urmaterie allgegenwärtig, gleichwie [nach den Vaiceshikas] die Atome in allen Töpfen und sonstigen [Produkten] gegenwärtig sind. Das ist der Sinn. Dies ist [übrigens] bereits oben [zu I. 74] auseinandergesetzt.

"Könnte man aber nicht sagen, dass die Urmaterie zwar begrenzt sei, sich jedoch dorthin begebe, wo ein Produkt entsteht?"
Darauf erwidert [der Verfasser]:

37. Auch wenn sie dem Wandern unterläge, würde ihr der Charakter der ersten Ursache genommen werden, wie den Atomen.

Auch wenn man annimmt, dass [die Urmaterie] wandere, [d. h. sich zu den Produkten begebe], so würde doch durch die Begrenztheit der Charakter der Wurzelursache aufgehoben werden nach dem Vorbild der [sogenannten] Atome [d. h. der feinen

Elemente ')] der Erde u. s. w. Das ist der Sinn.

Oder es könnte [unser Sûtra] auch folgendermassen zu erklären sein. [Einleitung:] ,Aus Schrift- und Traditionsstellen erfahren wir aber doch unter dem Namen der Erschütterung (kshobha) von einer Bewegung der aus den drei Constituenten bestehenden Urmaterie zum Zwecke der gegenseitigen Vermischung [dieser Constituenten]; und da [die Urmaterie in dieser Weise] der Bewegung unterliegt, kann sie doch nach dem Vorbild z. B. der Fäden 2) nicht die Wurzelursache sein." Diesem Einwand gegenüber verhält sich [der Verfasser] ablehnend: Obwohl sie dem Wandern unterliegt, wird ihr der Charakter der ersten Ursache nicht genommen3), [ebenso wenig] wie den Atomen. Wandern bedeutet Bewegung. Obwohl eine solche [im Falle der Urmaterie] vorliegt, wird derselben [dadurch] doch nicht der Charakter der Wurzelursache genommen, [ebenso wenig] wie nach der Meinung der Vaiceshikas den Atomen der Erde u. s. w. Dies würde der Sinn [des Sûtra im Zusammenhang einer solchen Auffassung] sein.

"Da nun aber, [wendet ein Vaiçeshika ein] doch nur neun Substanzen, Erde u. s. w. [d. h. Wasser, Feuer, Luft, Aether,

1) Welche begrenzt und deshalb nicht Wurzelursache sind.

Welche beweglich und darum zwar die unmittelbare, aber nicht die Wurzelursache des Kleides sind.
 In diesem Falle ist also *kūranatā + ahl.nir* aufzulösen.

Zeit, Raum, Seele, innerer Sinn], nachweisbar sind, wie kann unter dem Namen der Urmaterie eine Substanz [angenommen] werden, welche der Eigenschaften der Erde u. s. w. bar ist? Und ihr könnt doch nicht sagen: "Die Urmaterie soll gar keine Substanz sein"; denn die Substantialität folgt aus Verbindung, Trennung, Umgestaltung und den andern Qualitäten, [welche ihr der Urmaterie zuschreibt]." Darauf erwidert [der Verfasser]:

38. Die Urmaterie existirt ausser den bekannten; es besteht keine Beschränkung.

Die Urmaterie existirt noch ausser den bekannten neun Substanzen; darum besteht keine Beschränkung der Art, dass es nur neun Substanzen gebe. Das ist der Sinn. Auch die Thatsache, welche die Schrift lehrt, dass nämlich acht [von jenen neun Substanzen], Erde u. s. w. mit Ausschluss der Seele, Produkte sind, ist ein Grund gegen diese Beschränkung. 1) Das ist gemeint.

"Sind nun die Constituenten, Sattva u. s. w., die Urmaterie, oder bildet die Urmaterie den Behälter für die drei Substanzen, d. h. für die drei Constituenten?" Diesem Zweifel gegenüber stellt [der Verfasser folgendes] fest:

39. Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr, weil sie dieselbe bilden.

Die Constituenten, Sattva u. s. w., sind nicht Attribute der Urmaterie, weil sie die Urmaterie selbst bilden. Das ist der Sinn. Wenn auch in Schrift- und Traditionsstellen beides gelehrt wird, so lässt sich doch auf Grund der Erwägung, dass damit die einfachere [natürlichere] Auffassung geboten ist, und [auf Grund der nachfolgenden logischen Reflexion] 2) feststellen, dass [Sattva, Rajas und Tamas die Urmaterie] selbst sind, aber nicht Attribute von ihr. Denn also [hat man zu erwägen]: Sollen die drei [Substanzen] mit Sattva an der Spitze produktartige Attribute der Urmaterie sein, oder ewige Attribute, [die ihr angehören] wegen einer blossen Verbindung in der Weise, wie der Wind [ein Attribut] des Luftraums [ist]? Im ersten Fall könnten aus der einheitlichen Urmaterie ohne die Berührung mit anderen Substanzen nicht die drei verschieden gearteten Constituenten entstehen; und es würde unstatthaft sein, eine Theorie aufzustellen, welche mit der Erfahrung im Widerspruch steht. Im zweiten Fall würden sich alle die verschiedenartigen Produkte schon aus den ewigen [Substanzen] Sattva u. s. w. durch wechselseitige Berührungen [dieser drei] erklären, und es wäre überflüssig ausser denselben noch eine

¹⁾ Dieser Satz nach der v. l.

²⁾ L. lâghavâdi-tarkatalı mit der v. 1

Urmaterie zu constatiren. 1) — Diejenigen Aussprüche ferner, in denen [Sattva, Rajas und Tamas] als Produkte der Urmaterie oder ühnlich bezeichnet werden, wollen nur besagen, dass [die Urmaterie] stellenweise derartig in die — oder [aus der] Erscheinung tritt, dass sie [beispielsweise als Sattva] durch die Produkte Licht u. s. w. [d. h. Leichtigkeit und Freude] charakterisirt ist; geradeso wie [man davon spricht,] dass die Inseln 2) [oder Welttheile] aus der Erde entstanden seien.

3) Wenn [man uns einwendet:] "Unter diesen Umständen steht ihr aber doch im Widerspruch mit denjenigen [Yoga-]Lehrbüchern, welche [Sattva, Rajas und Tamas besonders aufzählen und auf diese Weise] achtundzwanzig Principien statuiren", [so antworten wir]: Nein! Denn dort erklärt sich die Zahl von achtundzwanzig Principien dadurch, dass [nicht etwa unsere Substanzen Sattva, Rajas und Tamas, sondern] die [durch dieselben hervorgerufenen] Attribute der Materie, [nämlich] Freude u. s. w., die Qualitäten der Vaiceshikas, als besondere Principien angenommen werden.

Der Sache nach aber ') wird unser Sûtra [besser] folgendermassen zu erklären sein. "Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr', d. h. nicht bloss Produkte der Urmaterie, "weil sie dieselbe bilden', d. h. weil auch die Urmaterie durch Sattva u. s. w. gebildet wird, solchen Traditionsstellen zufolge wie:

"Sattva, Rajas und Tamas, das ist für die Urmaterie erklärt."5)

Demnach stehen diejenigen Aussprüche, welche lehren, dass Sattva u. s. w. Produkte oder [Attribute] der Urmaterie seien, nicht [mit unsrer Lehre] im Widerspruch, weil auch nach unsrer Meinung [diese Substanzen] in beiderlei Art, als Produkt wie als Ursache, existiren, geradeso wie dies nach der Meinung der Vaiçeshikas mit der Erde und den übrigen [Elementen] der Fall ist. Das Sattva nun bist im Zustande des Gleichgewichts [mit den anderen Constituenten] einem Baumwollenstäubchen bergleichbar [und bildet in dieser Verfassung] die Ursache für dasjenige Sattva, welches sich im Zustande der Gleichgewichtslosigkeit befindet und [in demselben] einem Faden [im Gewebe der Welt] vergleichbar [seinerseits] die Ursache für das "grosse" Princip und für die anderen [Produkte] ist. Ebenso") verhält es sich auch mit dem Rajas und Tamas.

¹⁾ Hinter vaiyarthyam iti ist eine Interpunktion erforderlich.

Welche doch auch nicht wirkliche Produkte der Erde sind, sondern die Erde selbst, d. h. theilweise Manifestationen derselben.

³⁾ Das folgende aus der v. l.

⁴⁾ Der Interpunktionsstrich hinter tu ist zu tilgen.

⁵⁾ Vgl. das Citat oben im Comm. zu I. 61 auf S. 45 der Ausgabe.

⁶⁾ tatra wörtlich = teshâm gunânâm madhye.

⁷⁾ So ameu im Çastra nach dem Pandit und offenbar richtig.

⁸⁾ L. evam statt eva.

[Der Verfasser] rekapitulirt nun den Zweck des Wirkens der Materie: 1)

40. Obwohl sie nicht [die Frucht] geniesst, wirkt die Materie schöpferisch um der Seele willen, — wie das Kamel Safran trägt.

Dies ist schon im [Commentar zu dem 58 sten] Sûtra des dritten Buchs erklärt, welches anhebt "Die schöpferische Thätigkeit der Materie . . . findet um eines andern willen statt

[Der Verfasser] nennt nun die causa efficiens für die mannigfaltige Schöpfung:

41. Aus der Mannigfaltigkeit des Werkes folgt die Mannigfaltigkeit der Schöpfung. 2)

Werk bedeutet Verdienst und Schuld. Das andere ist verständlich.

"Zugegeben, dass die Schöpfung von der Urmaterie ausgeht; woher aber kommt die Weltauflösung? Denn zwei entgegengesetzte Wirkungen können doch nicht aus ein und derselben Ursache stammen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

42. Wegen des Gleichgewichts und der Gleichgewichtslosigkeit entstehen die beiden Wirkungen.

Die drei Constituenten, Sattva u. s. w., bilden die Urmaterie; die Gleichgewichtslosigkeit dieser [Substanzen] ist eine Verbindung, bei der [jede derselben] weniger oder mehr ist [als die beiden andern]; die Negation dieses [Zustands] ist das Gleichgewicht. 3) Wegen dieser beiden Ursachen stammen aus ein und demselben Dinge zwei entgegengesetzte Wirkungen, d. h. Schöpfung und Auflösung. 4) Das ist der Sinn. Das Bestehen aber ist in dem Begriffe der Schöpfung enthalten; auf Grund dieser Anschauung ist nicht besonders erörtert, dass die Urmaterie [auch] dessen [d. h. des Bestehens] Ursache ist.

"Da es nun aber das Wesen der Materie ist schöpferisch zu wirken, so sollte doch auch nach der [Erreichung der befreienden] Erkenntniss das Welttreiben noch [für den erlösten] bestehen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

¹⁾ Nach der v. l.

Vgl. III. 10.
 Vgl. im Comm. zu I. 61 S. 45, Z. 8, 9 der Ausgabe, S. 70 dieser

Uebersetzung.

⁴⁾ D. h. aus der Gleichgewichtslosigkeit entsteht die Schöpfung, in Folge des Gleichgewichts die Auflösung.

43. Nach der Erkenntniss des Befreitseins wirkt die Materie nicht [mehr] schöpferisch, [ebenso wenig] wie die Leute.

Wenn eine Seele als frei [von den Banden der Materie] erschaut ist, so findet in Folge dessen weiterhin im Interesse dieser Seele keine schöpferische Thätigkeit von Seiten der Materie statt, weil sie ihre Aufgabe erfüllt hat. "Wie die Leute"; das bedeutet: gleichwie die Leute, d. h. die Minister und die andern [Beamten], wenn sie die Geschäfte für den König besorgt und ihre Aufgabe erfüllt haben, weiterhin nicht [mehr] für den König thätig sind, ebenso verhält es sich mit der Materie. Denn dass das Wirken der Materie zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich stets] freien [Seele] stattfindet, ist [schon oben II. 1] gelehrt. Und diese [Erlösung] entsteht aus der Erkenntniss. Das ist gemeint.

"Die Materie hört aber doch nicht auf schaffend zu wirken, wie man an dem Weltdasein der nichtwissenden sieht, und so könnte doch durch die [andauernde] schöpferische Thätigkeit der Materie auch der erlöste wieder gebunden werden." Darauf erwidert [der Verfasser]:

44. Obwohl sie anderen naht, geniesst der erlöste nicht, weil keine Veranlassung vorhanden ist.

Obwohl die Materie anderen naht, indem sie Produkt-Körper [d. h. grobe Leiber] und ursächliche Körper [d. h. feine innere Leiber] sowie [die Werke, die Nichtunterscheidung und dgl.] schafft, geniesst doch der erlöste nicht [mehr], weil keine Veranlassung vorhanden ist, d. h. weil die Veranlassungen zum Geniessen, nämlich die besondere Verbindung mit dem betreffenden Innenorgan und die Ursachen dieser [Verbindung], die Nichtunterscheidung u. s. w. [d. h. das Handeln, das Nichtwissen, die hinterlassenen Eindrücke, bei dem erlösten] nicht vorhanden sind. Das ist der Sinn. Denn das Aufhören der schöpferischen Thätigkeit der Materie mit Bezug auf die erlöste [Seele] besteht lediglich darin, dass [die Materie] die besondere Umgestaltung zu dem Upädhi [d. h. zu dem Innenorgan] dieser [Seele], welche [Umgestaltung] die [Seele] veranlassen würde [weiter] zu geniessen und welche "Geborenwerden" heisst, nicht [wieder] eintreten lässt.

"Eine solche Vertheilung [von gebundenen und erlösten Seelen] würde dann möglich sein, wenn es eine Vielheit von Seelen gäbe. Diese aber wird doch in den Schriftstellen, welche von der Zweitlosigkeit der Seele sprechen, geleugnet." Diesem [vom Standpunkt Çankara's aus gemachten] Einwand gegenüber erklärt [der Verfasser]:

45. Die Vielheit der Seelen folgt aus der Vertheilung.

"Diejenigen, welche dieses wissen, werden unsterblich; aber die anderen erleiden Schmerz." [Brh. 4. 4. 14, Çvet. 3. 10].

Aus der in dieser und ähnlichen Schriftstellen gelehrten Vertheilung des Gebundenseins und der Erlösung folgt schon die Vielheit der Seelen. Das ist der Sinn.

"Es hängt aber doch die Vertheilung von Gebundensein und Erlösung von der Verschiedenheit der Upådhis ab." Auf diesen [weiteren Einwand des Anbängers Çankara's] erwidert [der Verfasser]:

46. Wenn es einen Upâdhi giebt, so ist mit dessen Existenz ja aber eine Zweiheit gegeben.

Wenn [von euch] ein Upådhi angenommen wird, so ist ja aber schon wegen der Existenz dieses Upådhi die [Lehre von der] Zweitlosigkeit hinfällig. Das ist der Sinn. In der That jedoch wäre auch bei der [blossen] Verschiedenheit der Upådhis die [faktische] Vertheilung [von Gebundensein und Erlösung] nicht möglich, wie bereits im ersten Buch [im Commentar zu Sütra 150] ausführlich erörtert worden ist.

"Auch die Upådhis sind doch [nur] ein Erzeugniss des Nichtwissens; also wird durch sie [unsere Lehre von der] Zweitlosigkeit nicht -zu Fall gebracht." Auf diesen Einwand bemerkt [der Verfasser]:

47. Mit den beiden ist gleichfalls die Autorität unvereinbar.

Mit diesen beiden [von euch] angenommenen [Dingen], Seele und Nichtwissen, ist gleichfalls die Autorität für die Zweitlosigkeit, d. h. die Schrift, in ganz derselben Weise unvereinbar. 1) Das ist der Sinn.

Noch zwei weitere Gründe gegen [die Lehre Çankara's] führt [der Verfasser] an:

48. Weder das erstere, weil eine Unvereinbarkeit [unserer Lehre] auch mit den beiden nicht besteht, noch das letztere, weil es keinen Beweis giebt.

Auch wegen der beiden [von euch] angenommenen [Dinge] kann das 'erstere', d. h. euer Einwand, [den ihr — in der Einleitung zu Sütra 45 — gegen uns vorgebracht,] nicht zu Recht

¹⁾ Vgl. I. 22.

bestehen; denn auch von uns werden ja diese beiden Dinge unter den Namen Materie und Seele anerkannt; ebenso gilt auch uns [alle] Umgestaltung als endlich und damit als etwas nur auf Worten beruhendes. "Da ihr aber doch [wirft der Anhänger Çankara's ein] die Vielheit der Seelen und die Ewigkeit der Materie annehmt, liegt doch thatsächlich eine Unvereinbarkeit [eurer Lehre] mit der unsrigen vor." Diesem Einwand gegenüber bringt [der Verfasser] den zweiten Widerlegungsgrund vor mit den Worten: "noch das letztere" u. s. w. D. h. auch das letztere, nämlich die Lehre der Bekenner der Zweitlosigkeit, ist nicht zu halten, weil es [auf dem Standpunkt derselben] kein Beweismittel giebt, das die Existenz der Seele darthun könnte. Und wenn [die Gegner] ein solohes annehmen, so ist schon damit die [Lehre von der] Zweitlosigkeit aufgegeben. 1) Das ist der Sinu.

"Die Existenz der Seele wird aber doch deshalb feststehen, weil sie durch ihr eignes Licht zur Erkenntniss gebracht wird." Darauf erwidert [der Verfasser]:

49. Wenn sie durch ihr Licht bewiesen wird, so liegt der Widerspruch vor, dass [ein und dasselbe zugleich] Objekt und Subjekt sein würde.

Wenn ihr die Existenz des Geistes durch das Licht, aus welchem der Geist besteht, beweisen wollt, so liegt der Widerspruch vor, dass [ein und dasselbe Ding zugleich] Objekt und Subjekt sein würde (karma-kartr-virodha). Das ist der Sinn. Denn das Erleuchten, [unter welchen Begriff auch das zur Erkenntniss Bringen fällt.] besteht in einer Verbindung des erleuchteten mit dem Licht, wie man an leuchtenden Dingen oder [an dem erleuchtenden Gesichtssinnl sieht; und die direkte Verbindung eines Dinges mit sich selbst ist eine logische Unmöglichkeit. Nach unsrer Meinung aber kann, da wir ein Mittel zur Erkenntniss [des Geistesl, nämlich die Funktion des Innenorgans, annehmen, durch Vermittlung dieser [Funktion] der [Geist] in der Form des Reflexes mit sich selbst in der Form des reflektirenden eine Verbindung eingehen; gleichwie die Sonne durch Vermittlung des Wassers mit sich selbst, d. h. mit ihrem Reflex, in Verbindung steht. Das ist gemeint. Die Schriftstellen aber [in der Nrs. Tap. Up. und Râmatâp. Up. 2)], welche sagen, dass die Seele sich selbst erleuchte, [d. h. durch ihr eignes Licht zur Erkenntniss komme,] sind folgendermassen zu verstehen: sie wollen [nur] lehren, dass

Weil ja dann zwei Dinge, das Beweismittel für die Existenz der Seele und die Seele, anerkannt sind. — Die in der Ausgabe folgenden Worte iti jitam nairātmya-vādibhir sind mit der v. l. und dem MS. zu streichen.

²⁾ S. P. W. s. v. sva-prakáça.

das Licht [der Seele] und [ihre erleuchtende Kraft] durch nichts anderes bedingt [d. h. von allen Upådhis unabhängig] sei.

"Es liegt aber doch gar nicht dieser Widerspruch des [gleichzeitigen] Objekt- und Subjektseins vor, da der in Rede stehende
[Geist] mit sich selbst in Verbindung treten kann durch Vermittlung der in ihm ruhenden Eigenschaft des Leuchtens; wie für
die Vaiçeshikas der [Geist] Objekt seiner selbst ist [d. h. durch
sich selbst erfasst wird] vermittelst der in ihm ruhenden Erkenntniss." Darauf erwidert [der Verfasser]:

50. Das aus Denken bestehende, von dem unbeseelten unterschiedene, erleuchtet das unbeseelte.

An der Seele haftet das Licht nicht als Eigenschaft, wie an der Sonne u. s. w., sondern [die Seele ist] ein aus [Licht =] Denken bestehendes¹), d. h. seinem Wesen nach Denken seiendes Ding, [und] erleuchtet [als solches] das unbeseelte [d. h. bringt es zur Erkenntniss]; weil [die Seele], Denken' [oder 'Geist'] nur wegen ihrer Unterschiedenheit von dem unbeseelten genannt wird, aber nicht weil sie Attribute besässe, die von denen des unbeseelten verschieden wären. Das ist der Sinn. Darum wird [die Seele] wegen ihrer Qualitätlosigkeit von der Schrift mit den Worten "Diese ist nicht so, nicht so' [Gaud. Månd. K. 3. 26] nur [in negativer], aber nicht in positiver Weise (vidhi-mukhatayā) beschrieben. ³) Ebenso sagt auch die Tradition:

",So ist es [d. h. das Wesen der Seele]", dies kann selbst von dem Lehrer nicht angegeben werden."

Auch wenn man [mit Aniruddha] jada-vyâvrttau liest ,da es von dem unbeseelten unterschieden ist, so wird durch den zur Bezeichnung des Grundes gebrauchten Locativ eben derselbe Sinn ausgedrückt. — In unserm Sûtra ist nicht etwa folgender Sinn [zu sehen]: Das aus Denken bestehende erleuchtet nur das unbeseelte, aber nicht sich selbst. 3) Denn wenn das so wäre, so würde der [Geist] unerkennbar sein, und wir dürften deshalb unsern Gegnern [den Anhängern Çańkara's] nicht [— wie wir in Sûtra 48 gethan —] den Vorwurf machen, dass [auf ihrem Standpunkte] kein Beweismittel [für die Existenz der Seele] existire, weil [dann] auch auf uns selbst die gleichen Gründe Anwendung finden würden.

"Wenn nun also demnach den Erkenntnissmitteln u. s. w. [d. h. Gründen und Reflexionen] zufolge eine Zweiheit feststeht, was wird dann aus den Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit lehren?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

Hinter kim tu ist cid-rūpak mit der v. l. und dem MS. einzufügen.
 Nach Aniruddha zu diesem Sütra.

Denn nach der Lehre der Samkhyas erleuchtet der Geist sich selbst mittelst der Funktion des Innenorgans.

51. Es liegt kein Widerspruch mit der Schrift vor, weil dieses aufgestellt wird, damit die von Leidenschaften erfüllten gleichgiltig werden.

Es liegt aber [in unsrer Lehre] gar kein Widerspruch mit den Schriftstellen über die Zweitlosigkeit vor, weil in denselben die Zweitlosigkeit nur zu dem Zwecke aufgestellt wird, damit die von Leidenschaften erfüllten gegen alles mit Ausnahme der Seele gleichgiltig werden; denn die Schrift stellt für die Erkenntniss der Zweitlosigkeit keine andere selbständige Frucht in Aussicht als für die Erkenntniss der Seele. Eine solche Gleichgiltigkeit nun tritt nur auf Grund [des Glaubens] an ein wirklich existirendes zweitloses 1) ein, und "wirkliche Existenz" [im Sinne der höchsten Realität] ist Unveränderlichkeit [d. h. etwas, das nur von der Seele ausgesagt werden kann]. Das ist der Sinn. Darum hat auch die Schrift in der Chândogya-[Upanishad 6. 2. 1] nur ein wirklich existirendes zweitloses gelehrt. Das ist gemeint.

Nicht allein aus dem angeführten Grunde sind die Bekenner der Zweitlosigkeit zurückzuweisen, sondern auch weil es keinen Beweis giebt, der uns von der Nichtrealität der Welt überzeugen könnte. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

52. Die Welt ist real, weil sie nicht einer fehlerhaften Ursache entstammt, [und] weil es keinen Widerlegungsgrund giebt.²)

Aus der Erfahrung wissen wir, dass Traumgegenstände, die Gelbheit der [thatsächlich weissen] Muschel und dgl. nicht real sind, weil sie aus einem fehlerhaften Innenorgan hervorgehen oder [aus Schäden an den übrigen Organen abzuleiten sind], d. h. aus dem Schlaf, [einer Augenkrankheit] und anderen Fehlern. Etwas derartiges nun liegt im Falle der empirischen Welt, die mit dem grossen' [Princip] anfängt, nicht vor, da deren Ursache, d. h. die Urmaterie und der Beschluss des höchsten Wesens, fehlerlos ist; denn wir lesen in der Schrift: "Nach einander bildete [der Schöpfer] u. s. w. [RV. 10. 190. 3]. "Da nun aber [wendet der Anhänger Cankara's ein] durch solche Schriftstellen wie Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes' [Brh. 4. 4. 19, die empirische Welt] negirt wird, so hat man doch irgend einen anfanglosen Fehler anzunehmen, mag er nun Nichtwissen' oder anders genannt werden. Darauf antwortet [der Verfasser]: , Weil es keinen Widerlegungsgrund giebt.* Damit ist folgendes gemeint: Solche Schriftstellen

Nicht asad-advaitena, çûnyatâ-'dvaitena, d. h. nicht auf Grund der Annahme der Midhyamika-Buddhisten, dass nur ein negatives zweitloses, nämlich die Leere, existire.

²⁾ Vgl. I. 79.

wie Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes" [Brh. 4. 4. 19], welche von unsern Gegnern für Beweismittel gegen die [Realität derl empirischen Welt erklärt werden, wollen im Einklang mit dem [dort] behandelten Gegenstand nur leugnen, dass [irgend etwas von der allgegenwärtigen Seele] räumlich getrenntes existire, 1) und [dass irgend etwas ausser der Seele unveränderlich sei]; sie wollen aber nicht die absolute Nichtigkeit der Erscheinungswelt lehren, da [sonst] auch [die Schrift] selbst [als ein Theil der Erscheinungswelt damit] negirt werden würde, mithin für die in ihr gelehrten Dinge von keiner Beweiskraft sein könnte. 2) Denn wenn ein während des Traumes [gehörtes] Wort als nichtig erkannt ist, so wird später [im Wachen] natürlich auch der durch dieses [Wort] ausgedrückte Sinn in Zweifel gezogen. Da also [jene] Schriftstellen nicht sich selbst werden aufheben wollen, bezwecken sie nicht eine absolute Negirung der Erscheinungswelt. Unter diesen Umständen haben solche Schriftstellen wie "Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes* [Brh. 4. 4. 19] den Sinn: nicht giebt es irgend etwas von Brahman räumlich getrenntes; 3) denn sie besagen dasselbe, wie z. B. folgende Worte der Tradition:

"Das All durchdringst du, daher bist du das All." [Bhag. 11. 40].

Die Schriftstelle aber [Alle] Umgestaltung ist [nur] eine Bezeichnung, die auf [blossen] Worten beruht; in Wahrheit sind [alle Umgestaltungen in der Form von Töpfen] nichts als Thon u. s. w. [Chând. 6. 1. 4] bedeutet, dass [allem sich umgestaltenden] die Realität im höchsten Sinne, d. h. die Ewigkeit, abgeht; da sich sonst das Gleichniss von dem Thon nicht erklären liesse; denn aus dem täglichen Leben ist ja nicht die absolute Nichtigkeit der Umgestaltungen des Thons bekannt, so dass [Thon und Topf] als Gleichniss [für Sein und absolutes Nichtsein] dienen könnten. Solche Schriftstellen aber wie:

"Kein Untergang und kein Entstehen ist, kein Gebundener und kein nach den übernatürlichen Kräften trachtender, kein nach Erlösung verlangender und kein Erlöster; das ist die höchste Wahrheit." [Gand. Månd. K. 2. 32, Brahmabindûp. 10]. 4)

haben den Sinn, dass allem mit Ausnahme des Selbstes die Realität im allerhöchsten Sinne, d. h. die Unveränderlichkeit und Ewigkeit, abgeht, und ferner den Sinn, dass es für das Selbst keinen Untergang u. s. w. giebt; denn sonst [d. h. wenn man annähme, dass in solchen Stellen alles für illusorisch erklärt wird.] würde ja [die Schrift] lehren, dass die Erlösung die Frucht einer derartigen Erkenntniss sei, - was ein [innerer] Widerspruch ist.

¹⁾ vibhaga = purushad vibhinna-deçe vartamanatvam, P.

²⁾ Vgl. im Comm. zu I. 79 die letzten Zeilen auf S. 60 der Ausgabe, S. 98 dieser Uebersetzung.
3) brahmano 'tirikta-deçam na kimcid asti, sarvam brahma-kukshi-

⁴⁾ Vgl. oben S. 50, Anm. 3.

Lehrt doch kein Verständiger zuerst, dass die Erlösung illusorisch sei, und dann, dass die Frucht [dieser Erkenntniss] die Erlösung sei! Die Schriftstellen aber über die Einheit der Seele sind schon [im Commentar zu Sütra 154] des ersten Buches erklärt worden; auch sind diese und andere Schriftstellen von uns im Commentar zur Brahmamîmâṃsâ erörtert, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge].

Nicht nur in ihrem gegenwärtigen Zustande ist die Erscheinungswelt real, sondern immerdar. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

53. Weil es auf andere Weise nicht [erklärt werden] kann, entsteht [nur] das reale.

Weil aus den oben [I. 114 ff.] angeführten Gründen nicht etwas [früher] unreales entstehen kann, entsteht — d. h. manifestirt sich — nur dasjenige, was schon in feiner [unentfalteter] Form real war. Das ist der Sinn.

Obwohl die Sitze des Handelns und des Empfindens [wie bekannt] verschieden sind, begründet [der Verfasser] doch die Vertheilung in den [folgenden] beiden Sútras:

54. Das Subjektivirungsorgan handelt, nicht die Seele.

Das Subjektivirungsorgan ist das Innenorgan, sofern seine Funktion der Subjektivirungswahn ist. Dieses allein ist das handelnde, weil bekanntlich der Regel nach nur im Anschluss an [das Wirken] des Subjektivirungswahns [die übrigen Funktionen des Innenorgans, die Sinne und der Körper] in Thätigkeit treten; die Seele aber [handelt] nicht, da diese unveränderlich ist. Das ist der Sinn. Und wenn oben [II. 14] gesagt ist, dass das Verdienst u. s. w. dem Urtheilsorgan angehöre, [hier aber das Handeln dem Subjektivirungsorgan zugeschrieben wird, so erklärt sich dieser anscheinende Widerspruch] aus der Anschauung, dass das Innenorgan [in der That] nur eines ist und sich lediglich den Funktionen nach unterscheidet.

55. Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste, weil sie durch dessen Werke erworben wird. 1)

Wenn auch das Subjektivirungsorgan handelt, so kommt doch das Empfinden durchaus im Geiste zum Abschluss, weil das Subjektivirungsorgan zusammengesetzt, mithin zum Zwecke eines anderen da ist. "Da dann aber das Empfinden des einen durch das auf einem andern ruhende Werk [hervorgerufen] würde, so wäre

¹⁾ Vgl. I. 104 und II. 46.

[das erstere] doch nicht auf eine bestimmte Seele beschränkt, [es könnte also Maitra's Seele die Frucht der Werke von Caitra's Innenorgan geniessen]." Auf diesen [Einwand] erwidert [der Verfasser]: Weil sie durch dessen Werke erworben wird; das bedeutet: weil die Empfindung [nur] durch dasjenige Werk hervorgerufen wird, welches von einem Subjektivirungsorgan dem betreffenden [ihm zugehörigen] Geiste [angehängt d. h.] übertragen 1) Wenn irgend ein Subjektivirungsorgan mit einer Seele in Verbindung getreten ist und mit Bezug auf etwas unbeseeltes seine Funktion ausübt ,[dies bin] ich, [dies ist] mein 2), so wird die Thätigkeit dieses Subjektivirungsorgans dem betreffenden Selbste zugeschrieben und durch die nämliche Thätigkeit in eben diesem Selbste die Empfindung wachgerufen; mithin liegt [in unserer Lehre] keine zu weit gehende Uebertragung vor. Das ist gemeint.

[Der Verfasser] führt nun den Grund für das oben [V. 76] gelehrte an, dass nämlich durch die Wanderungen nach [anderen Welten] bis hinauf zu Brahman's Welt 3) nicht die Heilung [von den Schilden des Daseins] eintrete:

56. Auch in der Welt des Mondes u. s. w. findet eine Wiederkehr statt, weil die Veranlassung dazu vorhanden ist.

Die Veranlassung wird gebildet durch die Nichtunterscheidung, das Werk u. s. w. [d. h. durch die hinterlassenen Eindrücke und die Existenz des inneren Körpers]. Das übrige ist verständlich.

"In Folge der Belehrung von Seiten der in jenen Welten wohnenden Wesen wird aber doch keine Wiederkehr [zu neuen Existenzen] stattfinden? Darauf erwidert [der Verfasser]:

57. Durch die Belehrung der Wesen tritt nicht der Erfolg ein, [ebenso wenig] wie früher.

Wie durch die blosse Belehrung von Seiten der menschlichen Wesen in der früheren Existenz der Erfolg nicht eingetreten, d. h. die [befreiende] Erkenntniss [nicht] zu Stande gekommen war, ebenso wenig kommt dieselbe in Folge der blossen Belehrung von Seiten der in jenen Welten lebenden [überirdischen] Wesen nothwendig bei den dorthin gelangten zu Stande. Das ist der Sinn.

¹⁾ tathá ca ist mit der v. l. und dem MS. zu tilgen.

²⁾ Dies thut das Subjektivirungsorgan unter den Umständen stets. 3) Der Lesart brahma-lokantargatibhir giebt Hall in der v. l. mit Un-

recht den Vorzug.

"Was wird aber dann aus den Schriftstellen, welche lehren, dass aus Brahman's Welt keine Wiederkehr sei 1) [Chând. 4. 15. 6; 8. 15. 1; Brh. 6. 2. 15]?" Hierauf antwortet der Verfasser:

58. Darauf, dass sie durch Vermittlung eintritt, beruhen die Schriftstellen über die Erlösung.

Darauf dass bei denen, welche in Brahman's oder in eine andere [überirdische] Welt gelangt sind, durch Vermittlung des Hörens, des logischen Erwägens u. s. w. gewöhnlich die [befreiende] Erkenntniss eintritt, beruht die Lehre der Schrift von der Erlösung [in Brahman's Welt; die angeführten Schriftstellen wollen] aber nicht [sagen, dass die Erlösung] unmittelbar durch das blosse Dorthinkommen [erreicht sei]. Das ist der Sinn. Dadurch, dass in jener Welt die Erkenntniss²) in den meisten Fällen entsteht, unterscheidet sich dieselbe von den andern Welten.

[Der Verfasser] rechtfertigt nun die Schriftstellen, welche von dem Wandern des Selbstes trotz seiner Allgegenwart (paripûrnatva) sprechen:

59. Und wegen der Schriftstellen über das Wandern gelangt es trotz der Allgegenwart in Folge der Verbindung mit den Upådhis zu seiner Zeit zu dem Ort des Genusses ⁵), dem Raum vergleichbar. ⁴)

Trotz der Allgegenwart des Selbstes steht es den Lehren der Schrift zufolge, welche von seinem Wandern spricht, fest, dass [das Selbst] zu dem Ort des Genusses gelangt, wenn die Zeit gekommen ist, — dem Raum vergleichbar wegen der Verbindung mit den Upådhis. Das ist der Sinn. Gleichwie man nämlich von dem Raum, obwohl dieser überall ist, wegen seiner Verbindung mit Upådhis, d. h. Töpfen und dgl., sagt, dass er nach bestimmten Orten gelange, ebenso ist es [in unserm Fall]. In diesem Sinne sagt auch die Schrift:

"Wie der Raum, der in einem Topfe eingesehlossen ist, [nach der allgemeinen Vorstellung sich bewegt,] wenn man den Topf trägt, während [in Wahrheit doch nur] der Topf getragen wird und nicht der Raum, ebenso ist's mit der dem [unendlichen] Raum vergleichbaren Seele." [Brahmabindüp. 13].

¹⁾ L. oanávrtti-crutch mit der v. l. und dem MS.

Vor prâyikatvâd ist tal-loke jñânasya mit der v. l. und dem MS. einzufügen.

³⁾ So nach Vijñanabhikshu's Auffassung; meines Erachtens ist jedoch das Compositum bhoga-deça-kâla-lâbho mit Mahâdeva anders zu deuten: es gelangt zu dem Ort und der Zeit des Genusses.

⁴⁾ Vgl. I. 51.

[Der Verfasser] erläutert 1) nun das [V. 114] gelehrte: "Unter der Leitung des Geniessers findet die Bildung des Sitzes des Genusses statt."

60. Ohne die Leitung kommt derselbe nicht zu Stande, weil das Verfaulen eintreten müsste.

Ohne die Leitung des Geniessers [d. h. der Seele] kommt der früher beschriebene Sitz des Genusses [d. h. der Körper] nicht zu Stande, weil [ohne die Seele] das Sperma und [das Ovulum] verfaulen müsste. Das ist der Sinn.

"Es könnte aber doch ohne eine solche Leitung die Bildung der Sitze des Genusses für die Geniesser durch die unsichtbare Kraft [des Verdienstes] vor sich gehen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

61. Wenn [Jemand sagt]: "Durch die unsichtbare Kraft", [so antworte ich]: [Nein!] weil sie es, ohne in Verbindung zu stehen, nicht sein kann, [ebenso wenig] wie Wasser u. s. w. bei dem Spross.

Weil, ohne mit dem Sperma und [dem Ovulum] unmittelbar in Verbindung zu stehen, die unsichtbare Kraft bei der Bildung des Körpers u. s. w. [d. h. des Innenorgans und der Sinne] nicht der vermittelnde Faktor für den Geniesser 2) sein kann, ebenso wenig wie Wasser u. s. w. [d. h. Wärme und Dünger], ohne mit dem Samen in Verbindung gebracht zu sein, die vermittelnde Ursache für die Entstehung des Sprosses zu Gunsten des Pflügers oder 5) [des Feldbesitzers] sein können. Das ist der Sinn. Darum darf man eine Verbindung der unsichtbaren Kraft mit dem Sperma und [dem Ovulum oder dem Embryo] nur auf Grund derjenigen Verbindung constatiren, welche in dem Zusammenhang vorliegt, der zwischen der in Rede stehenden [unsichtbaren Kraft] und ihrem Substrat [d. h. der Seele] besteht. 4) Demnach ergiebt sich, dass die Leitung', d. h. 5) die Verbindung des die unsichtbare Kraft besitzenden Selbstes [mit dem Sperma u. s. w.], die Bildung der Mittel des Genusses [d. h. der Körper, Innenorgane und Sinne] veranlasst. Das ist gemeint.

2) Denke bhoktuh kṛte, P.

5) L. ^orûpasyâ 'dhishthânasya mit der v. l. und dem MS.

¹⁾ Tilge sûtrâbhyâm mit der v. l. und dem MS.

³⁾ Die von Hall in der v. 1. bevorzugte und Aph.² 454, Anm. 3 aufgenommene Lesart karshādi³ ist ganz unmöglich; karshakādi³ (wofür das MS. karma-kārs³ hat) wird durch den Parallelismus mit bhoktr³ gefordert und wurde auch von allen Papdits, welche ich consultirte, für nothwendig erklärt.

⁴⁾ D. h. nur deshalb, weil die unsichtbare Kraft des Verdienstes mit der Seele verbunden ist und weil andererseits die Seele mit dem Sperma u. s. w. in Verbindung steht, kann man auch eine Verbindung der unsichtbaren Kraft mit dem Sperma u. s. w. annehmen.

In dem System der Vaiçeshikas und [Naiyâyikas] wird angenommen, dass die Urheberschaft des Selbstes durch die unsichtbare Kraft vermittelt werde, und das Selbst [wird dort] als Leiter [nur] deshalb hingestellt, weil es die Verbindung dieser [unsichtbaren Kraft mit dem Sperma u. s. w.] zu Stande bringe. 1) Nach seiner Lehre aber — sagt der Verfasser [im folgenden Sûtra] — kann der Geniesser, da die unsichtbare Kraft ebenso wenig wie [Freude, Schmerz etc.] ein Attribut des Selbstes ist, nicht durch Vermittlung jener [Kraft] die Ursache [der Körperbildung] sein:

62. Weil dieses wegen der Qualitätlosigkeitnicht sein kann; denn diese sind Attribute des Subjektivirungsorgans.

Weil der Geniesser qualitätlos ist und deshalb die unsichtbare Kraft nicht [ein Attribut desselben] sein kann, wird [die Aufsicht, welche die Seele bei der Körpergestaltung führt,] nicht durch die unsichtbare Kraft vermittelt; 'denn' d. h. 'weil' diese [von den Vaiçeshikas dem Selbst zugeschriebenen Qualitäten, d. h.] die unsichtbare Kraft u. s. w., lediglich Attribute des Subjektivirungsorgans, d. h. [hier] des Gesammt-Innenorgans sind. Das ist der Sinn. Demnach steht es nach unsrer Ansicht fest, dass der Geniesser, ohne eines Vermittlers zu bedürfen, durch eine einfache Verbindung unmittelbar die [in Rede stehende] Leitung ausübt. Das ist gemeint.

"Wenn aber nun die Seele allgegenwärtig ist, so ist doch damit nicht die Begrenztheit der empirischen Seele (jiva) vereinbar, welche in der Schrift gelehrt wird mit den Worten:

"Die empirische Seele ist zu erkennen als [so gross wie] ein Theil des noch hundert Mal zerlegten hundertsten Theiles einer Haaresspitze, und [doch] ist sie so beschaffen 2), dass sie unendlich ist." [Çvet. 5. 9].

Ferner ist, da ihr Gott leugnet und die Gleichartigkeit [aller] Seelen behauptet, auch der in den Lehrbüchern anerkannte Unterschied der empirischen Seelen und der höchsten Seele [mit eurer Theorie] nicht vereinbar." Zur Widerlegung dieser beiden Einwände sagt [der Verfasser] ⁵):

63. Die specialisirte ist die empirische Seele, wie sich aus positiver und negativer Beweisführung ergiebt.

¹⁾ Dieser Satz nach der v. l. und dem MS.

²⁾ L. kalpate mit dem MS. und vgl. Kath. 3. 17.

³⁾ Der Schlusssatz nach der v. l. und dem MS. — Die Antwort auf den zweiten Einwand ist im Comm. zu Sütra 63 nicht ganz deutlich ausgesprochen; man denke: für uns Sämkhyas ist 'erlöste Seele' (muktātman, çuddhātman, kevalātman) so viel als 'höchste Seele' (paramātman).

[Antwort auf den ersten Einwand:] Da [es heisst:] "die Wurzel in leben hat den Sinn Erhaltung der Kraft und des Athems 1)4 so bedeutet der Etymologie nach jivatva empirische Seele sein so viel als .im Besitz des Athems sein'; und dieses ist eine Eigenthümlichkeit der durch das Subjektivirungsorgan specialisirten Seele, aber nicht der für sich seienden Seele. Warum? sich dies aus positiver und negativer Beweisführung ergiebt (anvaya-vyatirekât), d. h. weil man bei denjenigen, welche ein [thätiges] Subjektivirungsorgan haben, ein höheres Mass von Befähigung [zum Verrichten weltlicher Geschäfte, als bei sterbenden und zu Lebzeiten erlösten], sowie die Erhaltung des Athems beobachtet; und weil wir [andererseits] bei denen, welche [dieses Organs] ledig sind, sehen, dass die Funktionen des Innenorgans 2) aufgehört haben; denn es fehlt eben das Subjektivirungsorgan, welches die zur Thätigkeit führende Begierde hervorruft. Das ist der Sinn. 5) Oder es liesse sich die ,positive und negative Beweisführung auch folgendermassen erklären: wenn [die Seele] vom Innenorgan getrennt ist, d. h. in der Erlösung, zur Zeit der Weltauflösung oder [im Tode], so liegt kein Leben vor; wenn [die Seele] dagegen mit dem [Innenorgan] verbunden ist, so besteht das Leben.

[Antwort auf den zweiten Einwand:] Ferner ist durch die [Verbindung mit dem] Innenorgan die Begrenztheit der empirischen Seele bedingt, und die Verschiedenheit [derselben] von der für sich seienden Seele, die auch ,höchste Seele' heisst. Das ist gemeint. - In unserem Sútra ist nicht etwa gelehrt, dass die specialisirte [Seele] Geniesser oder Objekt der Vorstellungen Du und Ich sei [- dies ist die Seele an sich -]; denn das Geniessen, d. h. das unmittelbare Empfinden [und Erkennen], ist nicht eine Eigenthümlichkeit des Subjektivirungsorgans, [sondern der reinen Seele,] und es würde, [wenn bei der Unterweisung oder dem Nachdenken über die Verschiedenheit von Selbst und Materie die specialisirte Seele in Betracht kame,] mit Bezug auf die Objekte Du und Ich die unterscheidende Erkenntniss unstatthaft sein. 4) Vielmehr ist [in dem Sûtra] nur auf den Unterschied der empirischen und der höchsten Seele hingewiesen, welcher an Hunderten von Stellen gelehrt ist, z. B. in der folgenden:

"Wenn aber die Erkenntniss der Identität der empirischen und der höchsten Seele eintritt, dann, o ihr trefflichsten unter den Weisen, werden die Fesseln zerrissen sein.

Trenne jîva von dem folgenden ab und vgl. dasselbe Citat im Comm.
 V. 108.

²⁾ Und eine solche ist eben der Athem; vgl. II. 31.

³⁾ Der folgende Satz aus der v. l. und dem MS.

⁴⁾ Weil nämlich das Innenorgan, durch welches die für sich seiende Seele specialisirt wird, der Materie angehört.

Dass die Seele von zweierlei Art sei, lehrt man wegen des Unterschieds der höheren und niederen: die höhere wird als qualitätles bezeichnet¹); die niedere ist die mit dem Subjektivirungsorgan verbundene."

In diesem [Verse] bietet das [Wort] Subjektivirungsorgan nur eine elliptische Erklärung für den Begriff der empirischen Seele. ²)

Jetzt wird der Verfasser lehren, dass die Welt — soweit sie von diesen [beiden] verschieden ist — ein Produkt des "grossen" und des Subjektivirungsorgans ist [und] nicht [das Werk] Gottes, — damit man die im gemeinen Leben der Trias Brahman u. s. w. [d. h. Vishnu und Çiva] zugeschriebene göttliche Würde [richtig] verstehen lerne. Dabei spricht er zunächst von den Produkten des Subjektivirungsorgans: 3)

64. Das Zustandekommen der Produkte hängt von dem Subjektivirungsorgan als dem Urheber ab, nicht von Gott, weil es [für diesen] keinen Beweis giebt.

Das Subjektivirungsorgan ist der Urheber, von welchem das Zustandekommen der Produkte, d. h. das Eintreten der Schöpfung und der Zerstörung, abhängt; denn eine derartige Kraft ist das Produkt des Subjektivirungsorgans, da die Befähigung dazu [d. h. zum Schaffen und Zerstören] an Wesen, die kein solches Organ besitzen, nicht nachzuweisen ist. Nicht aber hängt [das Zustandekommen der Produkte] von einem höchsten Gott ohne Subjektivirungsorgan ab, wie ihn die Vaiceshikas und andere statuiren, weil es für die Existenz eines Schöpfers ohne Subjektivirungsorgan 4) und für [die] eines ewigen Gottes keinen Beweis giebt. Das ist der Sinn. Denn aus der Schrift erfahren wir nur von einer Schöpfung, der [das Wirken] des Subjektivirungsorgans vorangegangen: "Möge ich mich vervielfältigen, möge ich mich fortpflanzen* [Chând. 6. 2. 3]. In dieser [Schriftstelle] liegt kein [Gottes]beweis, weil das Wort ,Ich' daselbst nur nach Analogie [menschlicher Verhältnisse] gebraucht ist. 5) In unserem Sütraist also gelehrt, dass die, auch in Schrift und Tradition constatirte, schaffende und zerstörende Thätigkeit Brahman's und Rudra's [= Civa's] durch das Subjektivirungsorgan bedingt ist.

 Um diesen erschöpfend zu definiren, muss man antahkarana anstatt ahamkara sagen.

L. natürlich prokto 'py ahamkâra' mit der v. l.; das MS. hat prokto 'hamkâra' gegen das Metrum.

³⁾ Diese Einleitung nach der v. l. und dem MS.

Die Urmaterie aber, die an-ahamkrtå ist, schafft nur ahamkårarûpena parinatå.

tatrā 'ham-çabdo laukika-kartṛ-samkalpasya sadṛçam paramātmanah samkalpam darçayati, P.

"Zugegeben, dass das Subjektivirungsorgan der Schöpfer der übrigen Dinge sei; wer aber ist der Schöpfer des Subjektivirungsorgans?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

65. Es ist ebenso wie mit der Entstehung der unsichtbaren Kraft.

Gleichwie beim Beginn der Schöpfungen 1) [die Kraft früheren] Werkes, welche die Erschütterung der Urmaterie hervorruft, sich nur in Folge [des Eintretens] eines bestimmten Zeitpunkts manifestirt, da sich ein regressus in infinitum ergeben würde, wenn man eine andere, jene [Kraft] erweckende Werkkraft annehmen wollte, - ebenso entsteht das Subjektivirungsorgan nur in Folge der Zeit als der Veranlassung, noch einen anderen Schöpfer desselben aber giebt es nicht. Darum ist unser beider [des Einwendenden 2) und mein] Standpunkt der gleiche. Das ist der Sinn. 3) Auch auf dem theistischen Standpunkt kann man nicht sagen, dass die Manifestirung der Produkte einfach durch Gott bewirkt werde, weil Gott dann parteiisch sim Vertheilen von Freude und Schmerz] und grausam [weil den Schmerz erschaffend] sein würde. Diese Parteilichkeit und [Grausamkeit] müssen die Theisten dadurch widerlegen, [dass sie lehren], Gott berücksichtige [bei der Verleibung von Freude und Schmerz] die Werke [der Individuen]. Wenn nun Gott diese Werke lenkte 4), so würde er [wiederum dem Vorwurf] der Parteilichkeit und [Grausamkeit] unterliegen. 5) Das ist gemeint.

66. Das übrige stammt aus dem "grossen".

Was neben den Produkten des Subjektivirungsorgans, d. h. neben dem Schaffen und [Zerstören], übrig bleibt, d. h. das Erhalten, die Lenkung des Innern und dergleichen) [wie das Bewirken des Wachsthums, die Unterweisung in der Wahrheit], dies stammt 7) aus dem "grossen" Princip. Denn da [das universelle Urtheilsorgan] aus reinem Sattva besteht, also keine Ursache für den Subjektivirungswahn u. s. w. [d h. keine Ursache für Begierde und Zorn] vorhanden ist, wird [sein Wirken] lediglich durch das Wohlwollen gegen andere veranlasst, und es befindet sich im Besitz des höchsten Masses von Erkennen, Stärke und über-

¹⁾ Aph. 457 ist adi missverstanden at the creations &c.

²⁾ D. h. des Einwendenden, nach dessen Meinung die unsichtbare Kraft des Verdienstes und der Verschuldung von selbst wirkt. Aph. 3 457 ist übersetzt, als ob anayor anstatt ârayor stände.

 ³⁾ Das folgende aus der v. l. und dem MS.
 4) L. mit dem MS. evû 'dhitishthet anstatt evû 'dhishthitam tishthet. 5) Die Consequenz ist die Selbständigkeit des menschlichen Thuns und seiner Folgen, d. h. die Ueberflüssigkeit Gottes.

⁶⁾ L. pálaná-ntaryámitvádikam mit der v. l. und dem MS. 7) L. eva bhavati mit der v. l., dem MS, und Aph. 458, Anm. 1.

natürlicher Kraft. 1) Das ist der Sinn. In diesem Sûtra ist erklärt, dass die erhaltende Thätigkeit Vishņu's durch das "grosse' Princip bedingt ist, [während nach dem Commentar zu Sûtra 64 die schaffende Thätigkeit Brahmán's und die zerstörende Wirksamkeit Çiva's auf dem Subjektivirungsorgan beruht]. Weil Vishņu [so] durch den Upâdhi des grossen Princips charakterisirt wird, preist man ihn auch als den "grossen", als den höchsten Gott, als das Brâhman. So heisst es:

"Dasjenige Innenorgan, welches man mit dem Namen Våsudeva [= Vishnul bezeichnet, äussert sich als das "grosse"." [Bhåg. P. 3. 26. 21].

In dem vorliegenden System aber wird das "Brahman in der Form der Ursache" [kârana-brahman, wie die Vedantisten sagen], einfach für die qualitätlose Seelengesammtheit erklärt, 2) weil [die Sâmkhyas] Gott nicht anerkennen. Wenn von dieser [Gesammtheit der Seelen] das Wort "Ursache" gebraucht wird, so geschieht dies entweder im Hinblick auf die Materie, welche die Kraft derselben ist, oder in der Absicht [die Seelen] als die causa efficiens hinzustellen, weil es das Ziel der Seele ist, welches die Urmaterie zu ihrem Wirken antreibt. So hat man [diese Ausdrucksweise] zu beurtheilen.

"Dass das Wirken der Materie um ihres Besitzers [oder Herrn] willen spontan stattfindet, ist an verschiedenen Stellen [z. B. III. 58] gelehrt worden. Dabei bedeutet das Verhältniss von Besitz und Besitzer so viel als: von Genossenem und Geniesser; und ein solches [Verhältniss] besteht doch nicht vor dem Wirken der Urmaterie, [sondern kann sich erst nach dem Eintreten des Wirkens herausbilden]. Dieses Bedenken weist [der Verfasser im folgenden] zurück 3):

67. Auch wenn das Verhältniss von Besitz und Besitzer, in welchem die Materie [zur Seele] steht, durch das Werk veranlasst sein soll, ist es anfanglos, wie das von Samen und Spross.

Auch nach der Meinung der vereinzelten Sâmkhyas 4), für welche das zwischen Materie und Seele bestehende Verhältniss von Besitz und Besitzer, d. h. von Genossenem und Geniesser, durch das Werk veranlasst wird, ist dieses [Verhältniss] anfanglos in der Form einer fortlaufenden Kette, weil es sich [als solches] beweisen lässt, wie das von Samen und Spross. Das ist der Sinn.

¹⁾ Dieser Zusatz aus der v. l. und dem MS.

Dies ist gesagt wegen der Bezeichnung Vishnu's als k\u00e4rya-brahman
 Brahman in der Form des Produkts'.

Diese Einleitung nach der v. l. und dem MS. — prån måsti[®] bei Hall ist natürlich ein Druckfehler für prån nåsti^{*}.

Der Verfasser folgt der im nächsten S

 ätra angef

 ührten Lehre Pa

 äcaçikha's.

Ferner deshalb, weil auch der erlöste wieder würde geniessen [d. h. empfinden und leiden] können, wenn [die Verbindung von Materie und Seele] zufällig wäre.

Auch wenn man annimmt, dass [jenes Verhältniss] durch die Nichtunterscheidung veranlasst wird, ist dasselbe in der gleichen Weise anfanglos. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

68. Oder es ist durch die Nichtunterscheidung veranlasst, nach Pañcaçikha.

Oder das Verhältniss von Besitz und Besitzer ist durch die Nichtunterscheidung veranlasst, wie Pañcaçikha sagt; auch nach dieser Ansicht ist dasselbe anfanglos. Das ist der Sinn. [Uebrigens] ist diese Ansicht die unsrige, wie oben [I. 55 und sonst] gelehrt worden. Die Nichtunterscheidung nun bleibt auch in [der Zeit] der Weltauflösung geradeso wie [die Kraft] der Werke bestehen, und zwar in der Form eines hinterlassenen Eindrucks. Wenn man aber meint, dass die Nichtunterscheidung die priore Nichtexistenz der Unterscheidung sei, so ist die Anfanglosigkeit derselben nach Art [der Continuität] von Samen und Spross unmöglich, weil nur eine untheilbare [einheitliche] Nichtexistenz [der Unterscheidung] die Ursache des gesammten Geniessens [d. h. Empfindens und Leidens] sein könnte. 1)

 Nach Sanandanâcârya ist es durch den inneren Körper veranlasst.

Sanandanācārya aber lehrt, dass das zwischen Materie und Seele bestehende Verhältniss von Genossenem und Geniesser durch den inneren Körper veranlasst werde, weil man nur durch Vermittlung des inneren Körpers geniesse. Auch nach dieser Meinung ist jenes [Verhältniss] anfanglos. Das ist der Sinn. Wenn auch zur [Zeit der] Weltauflösung kein innerer Körper existirt, so ist doch die Ursache eines solchen, d. h. die Nichtunterscheidung, die Werke und [die Eindrücke], von den inneren Körpern der vorangehenden Schöpfungsperiode ins Leben gerufen; durch Vermittlung dieser [Ursache] wird der innere Körper dem Samen und das [in Rede stehende] Verhältniss von Besitz und Besitzer dem Spross vergleichbar. Das ist gemeint.

[Der Verfasser] resumirt nun den Inhalt der Lehrsätze des Systems:

70. Ob so oder so, die Beseitigung desselben ist das Ziel der Seele — die Beseitigung desselben ist das Ziel der Seele.

¹⁾ Vgl. den Comm. zu I. 55, 56.

Mag nun das zwischen Materie und Seele bestehende Verhältniss von Genossenem und Geniesser durch das Werk oder durch die Nichtunterscheidung oder durch [den inneren Körper] veranlasst sein, auf jeden Fall ist die Beseitigung dieses anfanglosen und deshalb schwer zu beseitigenden [Verhältnisses] das höchste Ziel der Seele. Das ist der Sinn. Das gleiche ist im Eingang [des Werkes, I. 1] ausgesagt: "Das absolute Ziel der Seele ist das absolute Aufhören des dreifachen Leidens. Wenn [uns Jemand einwendet:] .Hier [in unserem Sutra] wird aber doch das Aufhören des gesammten Genusses [d. h. der Empfindungl von Freude und Schmerz das Ziel der Seele genannt, dort [I. 1] aber 1) nur das Aufhören des Schmerzes; wie kann also hier eine Rekapitulirung des dort gelehrten vorliegen?" [so antworten wir: Dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt], weil trotz der Verschiedenheit der Worte der Sinn nicht verschieden ist; denn zunächst ist [VI. 8] die Freude als zu den Schmerzen gehörig beschrieben worden und mithin die Empfindung der Freude einfach [als] eine Schmerzempfindung [anzusehen]; ferner ist die Schmerzempfindung nur eine Verbindung des Schmerzes in der Reflexform mit der Seele; und weil [die Seele] an sich ewig schmerzlos ist, war auch im ersten Sûtra nur das Aufhören des Schmerzes in der Reflexform gemeint. Demnach haben beide, das einleitende und das resumirende Schluss-Sûtra, denselben Sinn. - Die Wiederholung eines so grossen Theiles [des Sûtra] hat den Zweck, das Ende des Lehrbuches anzuzeigen.

In dem sechsten Buch, Rekapitulirung des wesentlichen (tantra) benannt*), ist eine eingehende Darstellung der hauptsächlichen Gegenstände des Systems unter Hinzufügung von [früher] nicht behandeltem geboten, und zum Schluss ist der Inhalt der Lehrsätze zusammengefasst.

Diese Sâmkhya-Lehre hat der erhabene Vishņu in der Erscheinungsform des Kapila zum Heile der ganzen Welt verkündet. 3) Wenn über denselben ein gewisser angeblicher Vedantist [Çańkara im Commentar zum Brahmasûtra 2. 1. 14)] bemerkt, dass Kapila, der Verfasser des Sâmkhya-Systems, nicht Vishņu [gewesen] sei, sondern ein andrer Kapila, eine Herabkunft des Agni — der Tradition zufolge:

"Agni war dieser Kapila, der Begründer des Sämkhya-Systems. 5)" [Mbh. 3. 14197].

so ist dies eine blosse Irreführung der Menschen; denn aus solchen Traditionsstellen wie:

¹⁾ tu ist mit der v. l. und dem MS. einzufügen.

Vgl. die Einleitung zu VI. 1.
 Hinter prakâçitavân ist ein Interpunktionsstrich zu setzen; das Correlat zn dem darauf folgenden yat ist tal vier Zeilen weiter unten.

S. 412, Z. 6 der Calcuttaer Ausgabe.
 Die Calc. Ed. hat ⁰yoga⁰ statt ^oçâstra⁰.

"Diese meine Geburt in dieser Welt¹) hat den Zweck für diejenigen, welche nach Erlösung aus der qualvollen Wohnstatt verlangen, eine Aufzählung der Principien zu bieten, welche zu der Erkenntniss²) des Selbstes stimmt," [Bhāg. P. 3. 24, 36]

erfahren wir, dass kein anderer als (eva) der Sohn der Devahûti, eine Herabkunft des Vishņu, der Gründer des Sâmkhya-Systems war. Auch würde es eine überflüssige Complikation sein, zwei [verschiedene] Kapilas aufzustellen. In jenem [Verse des Mbh.] ist das Wort Agni nur gebraucht, weil [in Kapila] eine Kraft, die man Feuer nennen kann, eingegangen war, ebenso wie in dem Ausspruch des heiligen Kṛshṇa:

"Die Zeit bin ich, die uralte, welche die Welten vergehen macht." [Bhag. 11, 32]

das Wort Zeit nur deshalb steht, weil die Kraft der Zeit [in Kṛshṇa] eingegangen ist; sonst würde ja auch der Kṛshṇa, welcher [den Arjuna] das allumfassende [Wissen] lehrte, von dem Kṛshṇa, der eine Herabkunft des Vishṇu war, verschieden sein können. Dieser Hinweis [möge genügen].

Den Bach³) des Sämkhya-Systems füllte der Weise Kapila in der Vorzeit mit dem von den Upanishaden gequirlten Nektar an und tränkte [aus demselben] die Weisen bei dem Erkenntnissopfer. Da ich auf sein Wort vertraut und ihm als meinem Lehrer eine unwandelbare Liebe geschenkt habe, ist mir ein wenig von seiner Gnade zu Theil geworden; durch sie habe ich dieses Lehrbuch erläutert.

Hier schliesst in dem von dem verehrungswerthen Vijñanabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Samkhya-pravacana das sechste Buch, in welchem das wesentliche rekapitulirt ist. Damit ist der Commentar zum Samkhya-pravacana zu Ende.

¹⁾ Trenne janma loke.

L. Odarçane mit dem Texte des Bhag. P.
 L. Okulyam mit der v. l. und dem MS.

Verzeichniss der wichtigsten technischen Ausdrücke im Sâmkhya-pravacana-bhâshya.')

Die gelegentlich angeführten Zahlen bezeichnen die Seiten der vorliegenden Ueberzetzung.

akhandatû, akhandatva untheilbare Einheit.

akhandopâdhi eine mit Worten nicht zu erklärende Eigenschaft, 110, 154.

acetana ungeistig, unbeseelt, =

jada.

anu Atom, von den Sâmkhyas nicht anerkannt, = paramânu.

atiprasakti, atiprasanga fälschliche Uebertragung; der Fehler, dessen man sich schuldig macht, wenn man einem Dinge zuschreibt, was nur einem andern angehört.

adrshta die unsichtbare Kraft des Verdienstes und der Schuld, die moralische Bestimmtheit

des Innenorgans.

advaita-vâdin Bekenner der Zweitlosigkeit, Anhänger Çan-

karācārva's.

adhyavasâya Urtheil, Beschluss, Entscheidung, die Funktion der buddhi.

anavasthâ regressus in infinitum. anîçvara atheistisch. anumâna Schlussfolgerung, die zweite Art der von den Sâmkhyas anerkannten Erkenntnissmittel.

anuyogin a) dasjenige, was unter-

schieden wird.

b) ein Terminus der Nyâya-Philosophie: die Stätte, wo eine Nichtexistenz constatirt wird, 69 Anm. 1; vgl. pratiyogin.

anuvyarasâya ein Terminus aus der Erkenntnisstheorie der Nyâya-Philosophie, 157.

antahkarana das Innenorgan, Equivalent des Nervensystems, das feinste Produkt der Materie. Dasselbe äussert sich als buddhi, ahamkara oder manas.

andha-paramparâ eine Tradition, welche einer Kette von sich gegenseitig führenden Blinden vergleichbar ist.

anyathâ-khyâti die Theorie, dass ein Objekt in einer andern als seiner wirklichen Form er-

¹⁾ Einen vollständigeren Wortindex wird meine Ausgabe des Werkes bringen.

scheinen kann, 58, 199, 291, 292.

anyo'nyâçraya circulus vitiosus.
apara-vairâgya die niedere Stufe
der Gleichgiltigkeit gegen die
Welt, 3, 206.

aparinamin der Veränderung nicht unterliegend, Epitheton

der Seele.

abhimana Wahn, insbesondere der subjektivirende Wahn, die Funktion des ahamkara, vermöge deren man dem Selbste, der Seele, zuschreibt, was in der That dem Körper, dem Innenorgan oder den Sinnen angehört.

abhivyakti Manifestirung, In-die-

Erscheinung-treten.

abheda Identität.

abhyasa Uebung, insbesondere der Meditation.

ayauktika unlogisch.

avacchinna charakterisirt. avacchedaka charakterisirend.

avikârin = aparinâmin.

avidyâ Nichtwissen, 224 ff. aviveka Nichtunterscheidung, insbesondere von Geist und Ma-

terie.

avyakta unentfaltet.

asakta innerlich unberührt, so beschaffen, dass nichts haften bleibt, Epitheton der Seele.

asanga dasselbe.

asamprajnata-yoga ein Terminus der Yoga-Philosophie: diejenige Stufe der Concentration, auf welcher das Bewusstsein geschwunden ist.

asmitâ Subjektivismus 224, 225,

227.

ahankâra etymologisch der Ichmacher, das antahkarana als Subjektivirungsorgan, d. h. in der Eigenschaft, in welcher dasselbe die Idee des empirischen Ich zu Stande bringt. Seine Funktion ist der abhimann. Die gewöhnliche Uebersetzung des Wortes ahamkara mit "Selbstbewusstsein" bringt nicht den Gedanken zum Ausdruck, dass der ahamkara etwas materielles ist.

âtivâhika hinüberführend, Bezeichnung des inneren Kör-

pers, 317.

atman das Selbst, die Seele, welche ohne alle Attribute und Qualitäten ist. Dadurch dass die Seele das Innenorgan, erleuchtet', werden die bis dahin rein mechanischen Vorgänge in dem letzteren zu bewussten. Synonym mit pums und purusha.

âtma-sukha Freude, Glück des

Selbstes, 85, 255.

âtmācraya der Fehler, dessen man sich schuldig macht, wenn man ein Ding aus sich selbst entstehen lässt.

âdi-purusha Urseele, s. v. a. Urwesen, 115 Anm. 2; vgl. 270. âdi-sarqa Urschöpfung, 188

Anm. 2.

âdhyâtmika subjektiv.

alocana Wahrnehmung, 197, 198.

âvidyika aus dem Nichtwissen stammend, 173 Anm. 5, 272 Anm. 4.

âstika orthodox, d. h. die heilige Ueberlieferung (den Veda, vor allen Dingen die Upanishads) anerkennend; vgl. nâstika.

indriya Sinn. So heisst 1) das manas ,der innere Sinn', 2) die fünf Sinne der Wahrnehmung, und 3) die fünf Fähigkeiten des Handelns. îçvara Gott, als nityeçvara ,ewiger Gott' von den Sâmkhyas nicht anerkannt; vgl. kâryecvara.

içvara-gîtâ ein Gedicht theistischer Richtung, 22 Anm. 1.

udâsîna unbetheiligt, Epitheton der Seele.

upabhoktar = bhoktar.

upabhoga = bhoga.

upûdûna(kûrana) materielle Ursache oder Grundlage.

upâdhi heisst alles, was zu einem Dinge in Beziehung steht, ohne ihm wesentlich anzugehören oder eine innere Verbindung mit ihm einzugehen; das Kleid z. B. ist Upâdhi des Menschen, das Wasser Upâdhi der Sonne, die sich in ihm spiegelt, das Innenorgan, die Sinne, der Körper sind Upâdhis der Seele.

aupâdhika Upâdhi-artig oder dem Upâdhi gehörig.

karana Organ. Unter diesen Begriff fällt das antahkarana und die indriya.

karma-kartr-virodha das Gesetz, dass ein und dasselbe Ding nicht Objekt und Subjekt sein kann.

kâya-vyûha die übernatürliche Kraft mehrere Körper anzunehmen, 161.

kûrana Ursache, nach den Sâmkhyas nur von zweierlei Art: upûdûna^o und nimitta^o.

karya producirt, Produkt.

kâryeçvara gewordener Gott, 7 Anm. 2 (= janyeçvara, 235). Gegensatz nityeçvara.

kûtastha unveränderlich, Epitheton der Seele.

kevala isolirt, für sich seiend,

Bezeichnung der erlösten Seele.

kaivalya Isolirung, Fürsichsein, Erlösung; vgl. videha^o.

kshanika-bûhyûrtha-vûdin plur. eine buddhistische Sekte, 39,40. kshanika-vûdin plur. eine buddhistische Sekte, 34, 35.

guna a) Qualitat, vgl. nirguna,

saguna.

b) Bezeichnung der drei Substanzen, welche die Urmaterie bilden, Sattva, Rajas und Tamas. Paul Markus in seiner vortrefflichen Abhandlung über die Yoga-Philosophie übersetzt das Wort quna plur. mit ,Essenzen'; ich lehne mich mehr an die Grundbedeutung an und sage ,Constituenten'. Jedenfalls ist die gewöhnliche Uebersetzung .Qualităt' eine durchaus irrige, wie am einfachsten durch einen Hinweis auf das Sâmkhyasûtra VI. 39 festzustellen ist. Die Materie ist triquna, d. h. besteht aus drei Strähnen, da sie unter dem Bilde eines Strickes, welcher die Seelen bindet, gedacht wird. Vgl. 70 Anm. 1.

golaka heissen die Körpertheile, welche Sitze der Sinne sind, 192 Anm. 2, 318.

gaurava überflüssige Complikation, complicirte Auffassung; Gegentheil läghava.

cit, citi, cetana, caitanya Geist, Erkenntnissvermögen, objektloses Denken. Alle vier Ausdrücke werden als Synonyma verwendet, um das Wesen der Seele (âtma-svarûpa) zu bezeichnen, und sind ja nicht zu verwechseln mit dem Worte

citta, welches das materielle
Denkorgan¹) bezeichnet
und sowohl im specielleren
Sinne = buddhi (II.43 Comm.),
als im allgemeineren = antahkarana steht.

cid-rûpa geistig. cetanûvant beseelt.

jada materiell, unbeseelt, = acetana.

jâti Genus, Genusbegriff.

jäti-sämkarya Vermengung der Kategorien, Combination verschiedener Arten, 128, 197.

jîva empirische Seele, das mit dem Innenorgan und dem vitalen Princip (prâna) verbundene Selbst.

jivan-mukta bei Lebzeiten erlöst, jivan-mukti die Erlösung bei Lebzeiten, eine Vorstufe der videha-mukti oder des videhakaivalya.

jūāna a) Erkenntnissvermögen, = cit u. s. w.

b) Bezeichnung sämmtlicher Funktionen des antahkarana, Wahrnehmen, Empfinden u. s.w., auch ganz allgemein Reception.

tanmâtra plur. die Grundstoffe, die unmittelbar vorangehende materielle Ursache der groben Elemente, = sûkshma-bhûta.

tamas die dritte unter den Constituenten (guna) der Materie, 70 Anm. 1.

târkika heissen die Naiyâyikas und Vaiçeshikas.

tushti ,Befriedigung im technischen Sinne, 226 ff. triguna s. unter guna b).

dharmi-grâhaka-pramâna ein Beweismittel, welches den Gegenstand in seiner Beschaffenheit erkennen lehrt.

dhâranâ Hingebung, 221, 222.

dhyâna Meditation.

dhvamsa ein Terminus der Nyåya-Philosophie: posteriore Nichtexistenz, = pradhvamsa oder pradhvamsåbhåva.

n\(\hat{a}\)stika heretisch, die Autorit\(\text{a}\)t der heiligen Ueberlieferung nicht anerkennend.

nityeçvara der ewige Gott, von den Samkhyas geleugnet.

nimitta(kârana) Veranlassung, bewirkende Ursache, causa efficiens.

nirguna qualitätlos, Epitheton der Seele.

nirvikalpaka jnana nicht-differenzirte Vorstellung, 159 Anm. 4, 198. Vgl. savikalpaka.

paksha a) Meinung, b) Subjekt der Schlussfolgerung.

para-vairāgya die höhere Stufe der Gleichgiltigkeit gegen die Welt, 3, 179, 206, 238, 250.

paramanu Atom, = anu.

parinama Umwandelung, Veränderung, Modifikation.

parinamin der Veränderung unterliegend, Bez. alles materiellen.

pāramārthika wirklich, real im höchsten Sinne, metaphysisch. puṃs Seele, = âtman, purusha. purusha Seele, = âtman, puṃs.

Diesen guten Ausdruck gebraucht P. Markus in seiner Schrift über die Yoga-Philosophie.

purushûrtha Ziel der Seele und des Menschen, 2 Anm. 1.

pury-ashtaka der Behälter des inneren Körpers, 213.

prakâça Licht, Erleuchten, insbesondere die Kraft der Seele, durch welche die mechanischen Vorgänge im Innenorgan zu bewussten gemacht werden.

prakṛti ,Urmaterie', und in zweiter Linie ,alles, was aus dieser hervorgegangen ist', also ,Materie' überhaupt. Die gewöhnliche Uebersetzung des Wortes mit ,Natur' trifft den Begriff nicht.

praghattaka eine Reihe von Sûtras 21 Anm. 2, 238, 271, 274, 346. pratibimba Abbild, Reflex, insbesondere von den Beziehungen gebraucht, welche zwischen dem Innenorgan und der Seele bestehen.

pratiyogin a) dasjenige, wovon man etwas unterscheidet.

b) ein Terminus der Nyâya-Philosophie: Das positive Gegenstück, 11 Anm. 3, 69 Anm. 1. Vgl. anuyogin.

pratiti Vorstellung, = pratyaya.
pratyaksha Sinneswahrnehmung,
die erste Art der von den
Sânkhyas anerkannten Erkenntnissmittel.

pratyaya = pratiti. pratyaya-sarga intellektuelle Schöpfung, 218, 231. pradhâna Grundursache, Ur-

materie, = prakrti.

pradhvamsa, pradhvamsabhava = dhvamsa.

pramana Erkenntnissmittel, Beweis, Autorität.

prâkrta materiell.
prâg-abhâva ein Terminus der
Nyâya-Philosophie: priore
Nichtexistenz.

prârabdha heissen diejenigen
Werke, welche begonnen haben
ihre Frucht zu tragen. Abkürzung von prârabdha-phalaka (s. Comm. zu III. 83).
praudhi-vâda kühne Behauptung.

phala-balât auf Grund des Thatbestandes, 106, 118, 334 Anm. 1.

bandha Gebundensein, Weltdasein der Seele, der Zustand, in welchem dieselbe dem Schmerz unterworfen ist.

buddhi a) Wahrnehmung, Vorstellung.

b) das antahkarana als Urtheils- (Beschluss-, Entscheidungs-)Organ, häufig auch im Sinne von Gesammt-Innenorgan. Die gewöhnliche Uebersetzung ,Vernunft' oder ,Mindbringt den Gedanken nicht zum Ausdruck, dass die buddhietwas materielles ist.

brahman n. der bekannte Terminus der Vedanta-Philosophie, der von Vijnanabhikshu umgedeutet wird auf die Gesammtheit der individuell verschiedenen Seelen, 325.

bhâvanâ Meditation, 221.

bhûta plur. oder coll. die Elemente, und zwar sowohl die feinen, unentfalteten Elemente (tanmûtra, sûkshma-bhûta, bhûta-sûkshma), als auch die groben, entfalteten Elemente (sthûla-bhûta).

bhoktar Geniesser, Bezeichnung der Seele, durch welche der Genuss, d. h. das Empfinden und Leiden, zum Bewusstsein kommt.

bhoga Genuss, Empfinden, Leiden.

manas das antahkarana als innerer Sinn, (gelegentlich auch nach dem Zusammenhange als "Empfindungs- oder Wahrnehmungsorgan" übersetzt). Da die Terminologie keine ganz feststehende ist (82 Anm. 1), wird das Wort vereinzelt auch im Sinne von buddhi b) gebraucht, so II. 40, V. 69.

mahân oder mahat der .grosse oder das ,grosse (Princip, tattva), Bezeichnung von buddhi b).

mâdhyamika plur. eine buddhistische Sekte, 49.

mâna = pramâna.

mûyû der bekannte Terminus der Vedânta-Philosophie, von Vijnanabhikshu als Synonymon von prakyti gedeutet.

mûyûvûda m. Illusionismus (die Lehre Çankara's) und adj. illusionistisch, 8 Anm. 5.

mukti Erlösung, der Zustand der zum Fürsichsein gelangten Seele.

mûla-kûrana Wurzelursache, = prakrti.
moksha = mukti.

yoga Concentration, Yoga-Praxis.

rajas die zweite unter den Constituenten der Materie, 70 Anm. 1.

laya Aufgehen in seine Ursache.

lâghava năchst liegende, natürliche Auffassung, Gegentheil gaurava.

linga a) charakteristisches Merkmal, der Ausgangspunkt der Schlussfolgerung.

b) Abkürzung von linga-

deha oder ocarira, der innere Körper, welcher aus dem Innenorgan, den Sinnen und den fünf Grundstoffen besteht (III. 9). Derselbe wird III. 11, 12 noch in zwei verschiedene Körper zerlegt.

 e) adj. aufgehend, 139.
 lîna in seine Ursache aufgegangen, im Zustande der Ursache existirend

vâkya-bheda ein Terminus der Pûrvamîmâmsâ: Satzspaltung, erklärt 168 Anm. 5.

vûsanû der in dem Innenorgan hinterlassene Eindruck und die auf solchen Eindrücken beruhende Disposition, = samskûra,

vikalpa a) Unentschiedenheit, eine Funktion des manas, vgl. samkalpa.

b) Dilemma.

c) eine Ausdrucksweise, der zufolge ein und dasselbe als etwas verschiedenes behandelt wird, 157 Anm. 1, 199 Anm. 2, 335.

d) Ersetzung, 219. vijnana-vadin plur. eine buddhistische Sekte, 36, 46.

videha-kaivalya und ⁰mukti ein Terminus der Yoga-Philosophie: die Isolirung —, die definitive Erlösung der Seele nach dem Tode.

viparyaya Irrthum.

vibhu alldurchdringend, allgegenwärtig, Epitheton der Seelen und der Materie.

virakta gleichgiltig gegen die Welt geworden.

virûga Gleichgiltigkeit gegen die Welt.

viveka Unterscheidung, insbesondere die von Geist und Materie, auch Unterschied, Verschiedenheit.

viveka-jnana die Erkenntniss der Verschiedenheit von Geist und Materie, discriminative Erkenntniss.

vishama-vyûpti ein Terminus der Nyava-Philosophie: einseitige ständige Begleitung. der Grund, weshalb bestimmte Urtheile nicht umgekehrt werden können, 278 Anm. 3.

vishayatû-sambandha ein Terminus der Nyaya-Philosophie, erklärt 17 Anm. 2.

wrtti Affektion, Alteration; Funktion; Regung, Wesenshusse-

vairāgya = virāga; vgl. apara0 und parao.

vyakta entfaltet.

vyavasâya ein Terminus aus der Erkenntnisstheorie der Nyaya-Philosophie, 157.

vyavahâra allgemein verbreitete und Sprachge-Vorstellung

brauch.

vyashti-srshti Schöpfung Individuen, 231; vgl. samashti-srshti.

vyápaka a) = vibhu.

b) ein Terminus der Nyâya-Philosophie: der ständige Begleiter.

vyápti a) Allgegenwart.

b) ein Terminus der Nyaya-Philosophie: die ständige Begleitung, vgl. samao und vishamao. vyápya a) durchdrungen, erfüllt.

b) ein Terminus der Nyaya-Philosophie: ständig begleitet. vyávahárika landläufig, empirisch.

Ueberlieautoritative cabda ferung, die dritte Art der von den Sâmkhyas anerkannten Erkenntnissmittel.

cûnya-vâdin eine buddhistische Sekte, = mâdhyamika, 49.

shâtkaucika sechshüllig, Bez. des groben Körpers.

samurti Illusion, 35 Anm. 1. Vgl. sûmvrtika.

samsûra Weltdasein der Seele. deren Verbindung mit der Materie und dem Schmerz. Metempsychose.

samskûra = vûsanû.

saguna mit Qualitäten behaftet. samkalpa Vorsatz, eine Funktion des manas, vgl. vikalpa.

sanga innere, enge Verbindung.

sattva a) Sein, Realität.

b) die erste unter den Constituenten (quna) der Materie, 70 Anm. 1.

samavâya Inharenz, ein Begriff der Nyâya-Philosophie, den die Sâmkhyas nicht anerkennen, 313 - 315.

samaveta inhärirend.

sama-vyûpti ein Terminus der Nyâya-Philosophie: beiderseitige ständige Begleitung, der Grund für die Umkehrbarkeit eines Urtheils, 278.

samashti-syshti Gesammtschöpfung, 211, 231; vgl. vyashti-

srshti.

samâdhi Versenkung, Contemplation.

sampâtâyâta gelegentlich hereingekommen, 145 Anm. 1.

samprajnata-yoga ein Terminus der Yoga-Philosophie: jenige Stufe der Concentration, bei welcher noch das Bewusstsein bewahrt bleibt.

savikalpaka jnana differenzirte Vorstellung, 159 Anm. 4, 198;

vgl. nirvikalpaka.

sahakûri(kûrana) begleitende Ursache, = nimitta-kûrana, 14 Anm. 1. sâmvrtika illusorisch, 35 Anm. 1, 49 Anm. 1, 173 Anm. 4. sâmûnyato drshta induktiv, 122. siddhi, Vollkommenheit' im technischen Sinne, 226, 229, 230. sûkshma-bhûta s. unter bhûta.

seçvara theistisch. sthûla grob-materiell, Gegentheil anu. Wegen sthûla-bhûta s. unter bhûta. sphota ,Bedenter' 294. sva-karman Pflichterfüllung, 221—223. svûlakshanya specifische Unterschiedenheit der Merkmale, 195.

hâna Befreiung vom Schmerz. heya dasjenige, wovon man sich befreien muss, d. i. der Schmerz.

Verzeichniss der Citate aus der Sâmkhya-kârikâ.

									-
2	auf	Seite	20,	102	40	anf	Seite	208	919
6			69		41		Deite		210
7	1986		128					213	
		1 (20)			45			233	
10			139,	143	46	-		218	
11		-	142		48	30			
13			146				-	226	
17		25 18			49			225	
	-	14	153		50			227	
20	,		177		51			229	
21			56		52		100		
25			189			*		231	
28	100	EL PLUS			53			231	
	188		197		61	-		242	
29			196		62				
31	1000	186	201		64		1000	243	
39			212		04	*		246	
00	2								

Index

zu Otto Böhtlingks Indischen Sprüchen.

Abhandlungen

für die

Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 4.

INDEX

zu

Otto Böhtlingks Indischen Sprüchen.

Von

August Blau.

Leipzig 1893

in Commission bei F. A. Brockhaus.

LHOKL

medical and edge examined as

Candin Selection

TOP SECURE

the first of the f

Der nachstehende Index, dessen Bearbeitung von Professor Cappeller angeregt wurde, gilt für die zweite Auflage der Indischen Sprüche; doch ist durch die am Schlusse angehängte Zusammenstellung der einander entsprechenden Nummern der beiden Auflagen dafür gesorgt, dass er auch zur ersten Auflage gebraucht werden kann. Ueber die Anlage des Indexes habe ich nur Folgendes zu bemerken. Der Unsicherheit, die die zum Theil willkürliche Ansetzung und die alphabetische Aufreihung von Stichwörtern für das Aufsuchen mit sich bringen, ist durch reichliche Verweisungen von einem auf andere Artikel zu begegnen gesucht worden; viele Nummern wurden unter verschiedenen Stichwörtern aufgeführt. Vollständigkeit ist nach Möglichkeit erstrebt worden nicht nur in Bezug auf den sachlichen Inhalt der Sprüche, sondern auch in dem, was mehr ihrer Darstellungsform angehört. Gleichnisse und Bilder wurden durchweg berücksichtigt, charakteristische Redeweisen und was sich als Sprichwort zu geben schien, soweit als nöthig wörtlich aufgeführt; dergleichen erschien an sich des Interesses werth genug und dürfte andererseits, weil leicht im Gedächtniss haftend, zur Auffindung schon bekannter Sprüche oft willkommenen Anhalt bieten. Auch ist Bedacht darauf genommen, die Nummern von Sprüchen ähnlicher Fassung unmittelbar aneinander zu reihen (worin vom Herausgeber schon mit vieler Sorgfalt vorgearbeitet war); solche Ziffern sind, statt des sonst gebrauchten Punktes, durch Semikolon getrennt.

Möge der Index nicht unwürdig befunden werden, als bescheidene Ergänzung zu dem Werke zu treten, dem zu dienen

er bestimmt ist.

Breslau, im April 1893.

What have the service of the service

Abhängigkeit von Anderen, Reichen. Erniedrigung vor Reichen. Unterhalt durch Andere. — Tadel 325.526.580/1. 726. 739. 754. 788. 1149. 1451. 1477. 1540. 1596—9. 1636.1725; 3780.1931.2301. 2420.2561.2920.3038.3062. 3150.3362.3612.3719.3953. 4000.4102.4103.4106.4368. 4643—5.4921.5267.5271/2. 5292.5805.5949.5950.5967. 5969.6088.6117.6260.6457. 7101.7337.7580.7584.

Aufenthalt in fremdem Hause 551; 1168; 6132. 3925. 5805. 7584.

Vgl. Betteln. Dienst. Unabhängigkeit.

Abhimanju 4802.

Abhira 3969.

Abschied, Worte beim, 4781.

Abstammung, Herkunft ohne Bedeutung 845. 1423. 1958. 3458.

Vgl. Hohe Stellung.

Abtritt. "Einen A. schmücken" 3832.

Ackerbau 1392, 1871, 1896, 1897, 1898; 6607, 2413, 3048, 6034, 6324, 7117, 7505.

A.; Acker, Feld; Same (bildl.) 56, 2035, 2037, 2038, 2300, 2321, 3597, 4183, 4702, 5273, 5337, 5454, 5455, 7062. Acker, der immer wieder besäet wird 1313.

"Auf einem guten Felde findet man üppige Bäume mit Dornen" 1736.

Salziger Boden 570, 1327, 2342, 5275, 5608, 6499, 7234.

Feld am Flussufer 5364; 5365.
Açoka 1753. — A. wird durch den Fusstritt einer Schönen zum Blühen gebracht 5691.
5693.

Açvatthaman 1879.

Affe 107. 707. 1286. 6856. 7451.

— Affe — Dieb 3878. 5973. —

"Gesang des A." 768. — Affenfett 1532.

, After, hundertmal gewaschen, wird doch nicht zum Auge* 2849.

Agastja 416, 546, 649, 4086, 4177, 6043,

Allein. Was man nicht a. thun soll 1391. — A. kommt der Mensch zur Welt u. ü. 1354. 1355.1500.2335.—Vgl.4791.

Alos 60; 2856. 956. 5621. 6644. Alter (Greisen-). Beschwerden, Plagen des A. 953. 2103. 2104. 2349; 5936. 2826. 3772. 3833. 5098. 5489. 5914. 5939. 6193. 7233. 7486.

Begehren, Sinnlichkeit noch im A. 76. 80; 2349; 2428; 5936; 5993. 3833. 4463. 4631. 4913. 5451; 5452. 5682. 6420.— A. Mann und

Abhandl, d. DMG, IX. 4.

junge Frau 3065, 3536, 3592, 4297, 4587, 4921, 6260. —

Vgl. Weib.

A. zu ehren 504, 505, 1155, 1608, 2261, 2973, 3454, 4038, 4222, 4238, 5580, 6072; 6084, 6261; 6262, 7453, — Das blosse A. macht nicht ehrwürdig 2456, 3275, 3276, 3508, 3509, 6600, 7040, — Vgl. 6072, 6084, Welcherlei Menschen das A. schmückt, und welche es

lächerlich macht 628. Verschiedenes 4262, 4919, 6117, 7470.

A. bei Dichtwerken 4141. Altern am Geist, a. am Körper 939.

"Altern" 236; 237.

Ameise 652; 4967. 4401. 4418. 5589. — Fliegende A. 182. 521. 6864. — Termiten 3090. 4150. 7509.

"Amme" 1969.

Amṛta 2953. 5148. — "A." 527—9.3608;3803.—"Nektar war für Rāhu der Tod und Gift ist Çivas Schmuck" 563. Amṛtā (Kraut) 6959.

Angeborenes Wesen; eigene, ursprüngliche Natur. Beständigkeit, Unveränderlichkeit des a. W. 192. 349; 350; 5441. 544. 773. 975. 980; 5325. 1613. 1618. 1726. 2101. 2849. 2851; 5377; 7301—3; 7355. 3182. 3193. 3248. 3295. 3296. 3314. 3316. 3335; 3466. 3438. 4189. 5220. 5242. 5433. 5690. 5943. 6046. 6330. 6349. 6627. 6634. 6763. 6770. 6772. 6935. 7162. 7292. — Art lässt nicht von Art 801. — Dagegen 845. 1958. 3458.

A. Tugenden, Vorzüge, a. Fehler 3. 442. 741/2. 1272. 2748. 3171. 4253. 5212. 5690. 6078. 6103. 6147. 7297. 7360. 7568.

Vgl. Böse. Thoren. Umgang. Angehörige, Verwandte, Hausgenossen. - Lob der -: freundliches Verhalten, Pflichten gegen A.; Eintrachtzwischen A. 295/7. 386. 662. 685. 724. 954; 2405, 1131, 1133; 2957; 5787, 1585, 1841, 1959 2176. 2234, 2446, 2495, 2738, 3163; 3795. 3898. 4032. 4215. 4438. 4513, 4538, 4784, 4867, 5282, 5383;5398.5510.5543.5570/1 (vgl. dagegen 2443/4). 5591. 5610. 6266. 6343. 6415. 6556. 6645, 6660, 6678, 6836, 6888, 7200. 7225. 7341. — A. besser als Fremde; Fremde An. vorziehen, ist thöricht 2125. 2618. 4837, 5655, 6343, 6879, 7052. - Dagegen: Fremde, die uns nützen, besser als schadenbringende A. 1965; 4930, 2174. 2311. 3988; 3989. 4386. — Vgl. 3034.

Tadel der A.; schlechte A.; Hader zwischen A. 3. 166. 316. 1330. 1802. 1804. 1965; 4930. 2016; 2746. 2443/4. 2876. 3230. 4069; 4113; 4120. 4386. 4511. 4666. 4791. 4797. 5489. 5734. 5735. 5946. 5967. 6260. 6366. 6556. 6880. 7273. 7515.

A. und Freunde; Verhältniss zu —, Verbindung mit — ist nichtig, bedeutungslos, vorübergehend, leidvoll; Hängen an — getadelt 197, 293, 655, 1076, 1312, 1376, 1500/1, 1623, 1751, 1906, 1909, 2051, 2515, 2969, 3826; 4051; 4605, 3181; 3338, 3613; 3819; 5200.

3826; 4793. 4075. 4105. 4107. 4151. 4377. 4464. 4791. 4984. 5093. 5102/3; 5150. 5122. 5193. 5474. 5800. 6624; 6948. 6625. 6672. 6688. 7090. 7097. 7231. 7489.

Vgl. 1354. 1355. 2335.

Kummer um A. 2404. 3178. 4106; 4108; 4110. 4315. 5474.

Ruhm, Ansehen durch A. (getadelt) 1178, 1182, 3151/2, 3341, 3508, 3509, 7282.

Weibliche Verwandte 2407; 2409. 6534.

Verschiedenes 2442. 2785; 2786. 5516.

"Angehörige" 3169.3992.6784. Angenehmes. S. Glück — Unglück.

Angesammelt. "Wo sich etwas a. hat, von dort kommt es zum Vorschein" 7599.

Anhängendes, sich, 5907. Apsaras 1772. 2203. 2344. 2418. 5280. 6985. 7285.

Arbeit, Thätigkeit, Anstrengung, Fleiss. — Werth, Nothwendigkeit, Lob der A. 4. 42. 45. 94. 115;6594, 249, 291, 398, 424. 538, 627, 697, 712, 915, 1003, 1030, 1194, 1195, 1197, 1199, 1200-2. 1225. 1247. 1248. 1249; 1256, 1250, 1254, 1255. 1550, 1555, 1556, 1567, 1614. 1707. 1739. 1767. 1814. 1852: 1853, 1873, 1898, 1901, 1926, 1979. 1980. 2073; 5124. 2150. 2183, 2305, 2480, 2636, 2679, 2835, 2838, 2877, 2972, 2976. 2977, 2979, 3116, 3135, 3143, 3227, 3306, 3404, 3416, 3516, 3557, 3667, 3715, 3727, 3842, 3949, 4007, 4121, 4172, 4261, 4335, 4369, 4465, 4628, 4653,

4849, 5049; 7327, 5084, 5089.

5100. 5111. 5149. 5161. 5163. 5211. 5283. 5286. 5323. 5333. 5485. 5589. 5640. 5652; 5670; 5661. 5812. 5816. 5996. 6057. 6058. 6062. 6102. 6146. 6157. 6347. 6461. 6559. 6614. 6646. 6870. 7075. 7171. 7281. 7287. 7298. 7327. 7452. 7554. 7598. 7602.

Lob menschlicher Anstrengung, nach Kräften geleisteter Arbeit, Pflicht, auch bei mangelndem Erfolg 1255. 1465. 1888. 2976. 3094. 3949. 5049; 7327. 5211. 5283. 5556,7. 6062.

Handeln besser als Reden, Wissen 113, 1199, 1817, 2089, 2119; 2167, 3416, 3987; 7586, 4369, 6448, 6449; 6570, 7361.

Aus seinem Thun wird der Mensch erkannt, beurtheilt . 915. 1405. 1566. 1833/4. 2387. 2593. 3191.

"Von A. befreit wird nicht das saugende Kalb, nicht der Wanderer, wenn er in den Schatten tritt" 5485.

"Die Speise gelangt nicht in deinen Mund, wenn du nicht die Hand erhebst" 4007.

A., menschliche, Bemühung, Klugheit bedingt nicht Erfolg, Glück, ist eitel gegenüber dem Schicksal 37, 79, 91, 364—6, 402, 567, 636, 784,1196,1207,1292,1545, 1728, 1729, 1813, 1862, 2035; 2038, 2037, 2300, 2310, 2974, 3183, 3287, 3353, 3354, 3599, 3653, 3776, 3815, 4025, 4267, 4268, 4335, 4582, 4654, 5228, 5641, 6336, 6859, 7066, 7073, 7564.

Werke des Verstandes, der

Arme usw. verschiedenwerthig 4474; vgl. 4393. 4396.

"Wenn die A. vollbracht ist, kümmert sich Niemand um den, der sie vollbrachte" 620. Vgl. 7574. — Geschäfte, deren Vollbringer hinterher werthlossind, geringgeschätzt werden 1299. 6612/3.

Beruf, Andere zu erfreuen, vom Uebel 1598.

Erwerbsarten 3048. Vgl. 6324.

— Grosse Unternehmungen 4872.

Vgl. Schicksal. Trägheit. Arguna 1288. 5295. 5711. 5782. 5784.

Årja, Land der, 1025.

Arka-Baum 5310. — A.-Wurzel 7226.

Arme; Werke der A. 4393. 4474.— "Lange A." 393. 1885. 3877. 4737. 5411.

Armuth. Uebel, Elend der A. 98. 166. 189. 212; 619; 5408. 213. 444; 685; 6506. 506. 540, 615, 617, 641, 727, 1142; 1143.1190.1203;1265;6302. 1441.1477.1595; 6354.1599. 1674, 1722, 1723, 1743, 1786, 1842, 1942, 2052, 2066, 2112, 2226.2431;7454.2501.2533. 2539, 2622, 2675, 2774, 2780 —4. 2813, 2828, 2873, 2970. 2989. 3043. 3047. 3050 1. 3061, 3074, 3427, 3573, 3585, 3708, 3719, 3849, 3884, 4118, 4494, 4557, 4790, 4827, 4913. 4919, 4921, 4925, 4950, 5091, 5190, 5296, 5418, 5544, 5809, 5823, 5924, 5949, 5961, 6049, 6112, 6117, 6137, 6156, 6297, 6434, 6474, 6499, 6508, 6512, 6539, 6640, 6668, 6723, 6795, 7347. 7413. 7466. 7486. 7503. Lob der A. 25-7. 244. 726.

850—3, 3760, 3827, 4340, 5700, 6881, 7592,

Verschiedenes 169; 1385; 3007, 189; 7440, 192, 724, 1011, 1152, 1535, 1722, 1831, 1914, 2157, 2713, 2753, 2776, 2778, 2836, 2927; 7426, 3008, 3013,

3389. 4587. 5574/5. 5699. 6402. 6787. 6909. Arme verdauen Holz* 4340.

"Thiere und Arme werden nicht krank" 1914.

Vgl. Hunger. Reichthum. Unabhängigkeit.

Aruna 7050.

Arundhati 4947. — (Stern) 2815.

Arzenei 1497. 1498. 1793. — "A." 3034. 3228. 3988; 3989. 3999. 4010. 5108. 5866.

"A. heilt noch nicht durch ihren blossen Namen" 6449. 6570. — Vgl. 4369.

"Gesunde brauchen keine A., keinen Arzt" 2714. 5516. — Vgl. 4706.

Vgl. Krankheit.

Arzt884.999.1598.2287.2477; 3861. 2957; 5787. 2961/3; 6059;6287;6610.3559.4259. 4591. 4706. 628'4—6. 6288. 6326.

Auch A. werden krank 1000. 2601/2. 6289.

A. unnütz 4197. 4591. 6326. Asche. "Wer A. in die Luft wirft, dem fällt sie auf den Kopf" 3724.

Asketen (Anachoreten, Waldleben). Lob der A. 77. 169; 1385; 3007. 858. 1070. 1076. 1080. 1119. 1402. 1542. 1572. 1637. 1687. 1725; 3780. 1808. 1956. 2015. 2033. 2053. 2065. 2218. 2304. 2450. 2578. 2605. 3077. 3085. 3153. 3169. 3174. 3328, 3362, 3439, 3728, 3780. 3913, 4019, 4021, 4103, 4107. 4163, 4368, 4372, 4376, 4444. 4463, 4520, 4585, 4586, 4601; 4772. 4758. 4785-7. 4825. 4959, 4982, 4986, 5046, 5583, 5714, 5799, 6052, 6086, 6154. 6275, 6403, 6410, 6411, 6717. 7738, 6759, 6764, 6789, 7029. 6069, 7126, 7228, 7337, 7368, Sehnsucht nach dem Zustande des beschaulichen Büssers 844, 1399, 1443, 1524, 1525 [Parodie: 1522].2054.2810. 5560, 5713, 6068, 7238. 7254.

Pflichten; Fehler der A.; Verschiedenes 152; 153, 165, 443, 664, 1334, 1398; 4583; 4584, 1919, 2000, 2373, 2535, 2991, 3010, 3389, 3621, 3709, 3757, 3850, 3851, 4619, 4820; 4821, 4833, 4919, 4921, 5756, 6193, 6284.

Askese, Kasteiungen. Werth der — 201. 233; 234. 742. 912.1091.1109.1119.1154. 2362. 2461. 2492. 2496. 2751. 2753. 2761. 2839. 2943. 2944. 3118. 3209. 3825. 4096. 4100. 4640. 5265. 5573. 6715. 6722. 6724. 6731. 7212. 7226. 7281.

Askese, Asketenthum istunnütz, thöricht 1546. 1569/70. 1997. 2763. 2769. 3153. 3314. 3423. 3442. 4376; 4873. 4983. 4986. 5222. 5231. 5368. 5545. 5725. 5881. 5929. 7065. 7218. 7610.

Böse Gesinnung unter frommer Maske 659. 2573. 2575. Besondere Formen der Askese 2567. 5339. 5841. "Askese" 4506.

Vgl. Begehren (Entsagung). Frömmigkeit, Haus. Lebensweisen.

Astrologie 1498, 1562, 1598, 2538, 4602, 6288, 6793. — Astrologen getadelt 4650. Vgl. Zeichen.

Astronom. Lob des, 2898. Aufenthaltsort. Schlechter A., schl. Land; - zu meiden; man wohne, wo eseinem gut geht 286; 3084; 4852; 6080. 337. 699, 1209, 1295, 1785; 1786. 1796-8, 1800, 1802, 1847. 1947.1984; 2638; 3929; 7118; 7224. 2136, 2168, 2476, 2477; 3861: 3862. 3604. 3747. 4170. 4130/1. 5059; 5081. 5070. 5352, 5353, 5415, 6164, 6284. 7560 — Vgl. dagegen 5085. A. oft wechseln, getadelt 3924. Guter A. 1013, 2136, 2168. 7225.

Vgl. Heimath.

Auge, Lobdes, 3676.6932.6959.

"Das A. sieht nicht das Ohr"
2907. — "Das A. sieht sich
nur im Spiegel" 2148. —
"Das A. sieht sich nicht satt
an Liebem" 2595. 3273.

A. der Schmollenden 2915.

"Was nützt ein blindes A.?"
1940. — Vom Staar ergriffenes A. 3029. — Mit
kranken A. gegen den Wind
sehen 3817.

Blick vierfach 1165/6. — Blick des Schwachen (Weisen) 2865. 2867. 4847.

Augensalbe 1592; 2146, 6978, 7568.

Ausgabe. Die A., die Einnahme sehen 6366.

Aeussere, das, offenbart die Gesinnung 848, 5986. — Dagegen 1834. Autorität 880, 1943, 4620, 6272.

Bach. S. Fluss.

Bachstelze 1080, 1440, 2489, — vorbedeutend 1440, 5555.

Backen. "Die B. aufblasen" 4701.

— "Schwatzen, dass die B. bersten" 1219.

Baden. Lob des B. 2131. 2763. 5430. 7239. — Vorschriften für B. 3501. — In Kleidern b. 3501. 5431. — Sonst 4344. — "B.", "heilige Badeplätze" 911. 2362. 4983. 6992. 6993.

Balhika 278.

Bali 137, 149, 1713, 2939, 5439, 5782, 6407,

Bambusrohr 349; 350; 5441. 6678. 6740.

Barbier 1795, 4101, 6609. —
B. ein Schelm 2278, 3400. —
Ein B., der einen Bettler erschlug 4101. — Im Hause eines
B. sich rasiren lassen, verunreinigt 3589.

Bart. Wer Haare am Kinn, aber keine H. auf den Backen hat . . . 2295.

Baum (Beisp., Vergl.) 90. 573. 688. 1146. 1175. 1412. 1418. 2118. 2312. 2314. 2443/4. 2861. 3236. 3365. 3721. 3896. 3985; 4082. 4129. 4164. 4556. 4761/3. 4975. 5259. 5309. 5426. 5571. 5879. 5921. 6165. 6499. 6547. 6710. 6829. 6895. 7108. 7328. 7344. — (Gleichniss) 5109/10.

Grosser B., Lob 2307, 2309, 4768, 7171, 7500.

Ehrenbezeugung vor dem Fällen eines B. 2572.

Bäume am Flussufer 390, 688, 3234, 3288—91, 5939,

B., die zusammenstehen 4404. 4762. 5571. B., an dessen Wurzel eine Schlange 2894. 4884. — Vgl. 978. 2240. 2250. 4929. 7607.

B. vom Sturm verschlagen 2682.
,Der Holzhacker schlägt den Baum nieder, wenn er hinuntersteigt* 1326.

"Die geraden Bäume werden gefällt, die krummen bleiben stehen" 3564.

B.-Blatt 6872.

B.-wipfel. "Jener, der auf einem B.-wipfel einschlief" 3098/9. 3706/7. 4219. 5646. 6293.

Baumwolle 2590.

B.-Baum. Lob 3802. — Tadel 2919.

Beamte. Nothwendigkeit der B. 3737.

Tadel, schlechte Eigenschaften von B. 403, 994; 2272; 2513, 1072, 1270, 3590, 3739; 4903, 5751, 6287, 7017, — Sonst 5750.

Amt, Tadel 226. 5948.

Zu einem A. sich Eignende, nicht E. 2124; 4303/4. 4500/1.

Begehren, Leidenschaften, Sinnlichkeit. - Begehren. Gier, Habgier; Tadel 53, 124. 277, 426, 484, 546, 585, 591, 610. 615. 1007. 1047. 1161. 1170. 1449. 1515. 1650. 1656. 1759. 1946. 1974. 2011; 6439. 2028; 3687. 2047. 2080. 2082. 2193, 2291, 2351, 2400, 2506, $2596. \quad 2598 - 2600.$ 2645. 2725; 4660. 2739/40. 2752. 2762, 2794, 2967, 3052, 3064, 3071, 3096, 3273, 3391, 3565. 3592, 3680, 3758, 3798, 3805, 3882. 4024. 4055. 4087: 4643 — 5. 4224. 4519. 4523. 4525.

4670, 4814, 4908, 5003, 5042,

5164, 5208, 5270, 5451, 5452,

5650. 5711. 5730. 5794. 5800. 5858. 5880—7. 5985. 6079. 6222. 6387. 6804. 6850. 7123. 7159. 7187. 7213. 7511. 7581. Einer, der von zu heftiger Begergriffen wurde, bekam einen hölzernen Schopf* 129. — "Ueber dem Haupte dessen, der von zu h. B. ergr. ward, tanzt ein Rad* 150.

B. hat keine Grenze, wächst mit der Befriedigung, ist nicht zu sättigen 832. 1090; 2220; 3789; 3791; 4699. 1213; 5168. 1246. 1449. 1646. 2036. 2211. 2332. 2506. 2674. 3059. 3241. 3266. 3272. 3273. 3576. 3582. 3696. 3955. 4184; 5053-6. 4339.4636.5168. 5276. 5579. 5739. 6030. 6387. 7097. — Verlangen wächst nach . . ., je mehr man sich ihm hingiebt 1246. Trieb die Quelle alles Handelns 14.

Man verlangt nach dem, was man nicht hat, und mag nicht, was man hat 633. 4675. — Leicht zu Erlangendes wird nicht beachtet 7130. — Etwas in Aussicht stehendes Gutes erscheint schöner als ein vorhandenes 863. — Wunsch Zukünftiges anzeigend 6032.

Aufhebung der Gier durch Nichtwollen 1650.

Wer keine Wünsche hat, bekleidet kein Amt usw. 3786. Verschiedenes Verlangen 211. 6059.

Leidenschaft, Tadel 369.1604. 1608.1638—45.1647—49. 1657. 1765. 1863. 1994. 2031. 2351. 2645. 2831. 3029. 3031. 3251. 3670.

4026. 4376. 4814. 5203. 5725. 5780-2. 6244. 6387. 6675. 6725. 6823. 6829. Sinne, Sinnlichkeit, Sinnengenuss - unheilvoll, eitel, zu beherrschen 100. 248. 254. 358. 607. 667. 668. 681. 822. 893. 960. 993. 1112-22. (1114;) 2266; 3867. 1147. 1409. 1421. 1491. 1569/70. 1604. 1639. 1652. 1942. 1943. 2080. 2260. 2266. 2329. 2082. 2416. 2422. 2705. 2337. 2874. 3067. 3077. 2830. 3166. 3192. 3476. 3125. 3705. 3920. 4094. 4121. 4380. 4383. 4402. 4195. 4441, 4467, 4481, 4525. 4632-4. 4636. 4670, 5008. 5493. 5590. 5710. 5778. 5929. 5997. 6024. 6221-5. 6229. 6242. 6419. 6521. 6617. 6724. 6731. 6616. 6759. 6823. 6887. 6950. 7032. 7089. 7172. 7029. 7177. 7476. — Dagegen 2635.

Macht der Sinnenwelt, der Begierde 80, 776, 832, 1060, 1398, 2349; 2428; 5936; 5998, 2473, 2917, 3833, 4463, 4464, 4583; 4584, 4631, 4809, 5451; 5452, 5682, 6420.

5682. 6420.
Sich an das mit den S. Wahrnehmbare zu halten 6778.
Entsagung, Gleichgültigkeit gegen die Sinnenwelt, Freisein von Sinnlichkeit, Ueberwindung von Begierden und Leidenschaften, Selbstbeherrschung, Selbstüberwindung, innere Ruhe 26. 127. 227. 290. 369. 399. 538; 7373. 594. 614. 667. 668. 678. 740. 742. 810. 816. 822.

823, 844, 851, 858, 893, 905; 4805, 911, 916, 949, 971, 1047-51, 1079, 1091. 1115. 1151. 1195. 1220. 1341/2, 1384, 1443, 1450, 1487. 1573/4. 1626. 1639. 1656, 1717, 1731, 1765, 1931, 2033, 2062, 2068. 2225. 2329. 2346. 2360. 2458. 2473. 2578. 2587. 2597. 2609; 7475. 2705. 2753, 2769, 2830, 2831, 2943, 2998, 3028, 3031. 3067. 3097. 3132. 3142. 3167. 3174. 3330. 3153. 3389, 3442, 3452, 3520, 3563, 3680, 3718, 3721, 3749. 3750. 3775. 3800. 3960, 3961, 3963, 3975, 4021, 4024, 4026, 4176, 4180. 4184; 5053; 5056. 4211, 4310, 4380, 4383, 4441. 4444. 4463. 4479. 4491. 4499. 4513. 4520. 4560, 4578, 4637, 4676; 6178, 4779, 4780, 4785, 4806, 4814, 4877, 5003, 5008. 5017. 5032. 5042. 5046, 5047, 5256, 5270, 5308. 5452. 5521/2. 5688. 5717. 5724. 5994. 5997. 6030. 6031. 6091. 6118. 6158/9. 6190. 6222. 6388. 6438. 6439. 6441. 6484. 6518, 6559, 6616, 6617, 6673. 6680. 6722. 6734. 6822, 6887. 6964. 7015: 7016. 7032. 7078. 7081. 7106, 7154, 7200. 7373. 7475. 7485. 7581. 7534. 7537. Wir heucheln nur Entsagung

2473. 4464.

Neigungen beseitigen 4234. 6189.

Bethätigung der Sinne, Genuss ohne Begierde, mit Mass 129; 150. 1569/70. 3450. 5108. 5450, 6070, 7172,

Genuss empfohlen, Lob des G. 676. 1243; 1296. 2330. 2635. 2767. 3963. 4244. 4640, 5088, 5473, 5942, 6581, 6783, 6808, 7065, 7079; 7080, 7211.

Vgl. Reichthum. G., vergänglicher, gefährlicher, 2001. 4047.

G. ist gleich bei Reichen und Armen 1152, 5699, 6402, Vgl. Glück - Unglück (Freuden — Leiden).

Begrüssung eines Gastes 1478. Behälter, ein reiner, verleiht auch nichtigem Dinge Werth 1544. - B. nimmt nur so viel auf, als er fassen kann 4760.

Beharrlichkeit, Ausdauer 61: 1982, 269, 281, 301-4. 694. 887. 1247. 1767. 1987. 2357. 2636. 2720. 2748. 3562; 4109, 3775, 3842, 4342, 5362, 6245, 6345, 7049, 7236, 7434, 7508; 7509.

Bein. Die B. ausstrecken, wenn man in ein abgetragenes Gewand gehüllt ist" 7456. "Sich an das B. des Feindes klammern, wenn man zu versinken droht* 6377.

Beisitzer im Gericht 2077. 2185, 3103, 3136, 3483; 7033, 4819. 5060.

Berathung. S. Rath. Beredsamkeit. S. Rede. Berg (Beisp., Vergl.) 161:2840. 2377. 2579. 6217. - Auf einem B. 4212.

Unwirthliches Gebirge besteige man nicht 3997.

Hat der Wanderer einen B. erreicht, so freut er sich über die Ebene auf der Höhe* 2888. "Fels an der Meeresküste" 7565.

"Berge schwimmen übers Meer"; "Steine schwimmen auf dem Wasser" 768. 4104. 6204. 7451.

Bergkrystall 1317.

Bescheidenheit 59. 588. 2095. 2329. 2460. 2597. 2604. 2641. 2755; 6070. 2808. 3363. 3451. 3800. 3986. 4194. 4222. 4253. 4310. 4814. 5617. 5688. 6146. 6705. 6750. 6882. 7178. 7332. 7354.

Besitz 2188. 3168. 4235; 4822. 4570. 6040. 6041. 7441.

Nur soviel als zum Lebensunterhalt erforderlich ist, dürfen die Menschen als ihr Eigenthum betrachten; mehr ist Diebstahl 5488.

Für besitzlos Geltende 4570. Beständigkeit. Charakterfestigkeit, Sichgleichbleiben in Glück und Unglück 40; 7425. 60. 82. 355. 597. 831. 976. 1237, 1519, 1534, 1737, 2097. 2219; 2684. 2313. 2557. 3466. 3562; 4109, 3723, 3887, 4242. 4270, 4748, 4751, 5705, 5954. 6106. 6147. 6148. 6150. 6316. 6500, 6794, 6857, 6874, 7091, 7232, 7243, 7291, 7292, 7565. Lange Stand Haltendes 7100. Betel 932, 2535, 2614, 2809. 7417. — Lob des B. 2536. Betteln, bitten; Tadel des B. 1074. 1410. 1540. 1635. 1637. 1741. 1985. 2053. 2316. 2420. 2519. 2542; 2548. 2590. 2811; 4880; 7313. 2968. 2982. 3313. 3443, 3565, 3953, 3973, 4000. 4027, 4312, 4343, 4368, 4384. 4489, 4588, 4643, 4650, 4952, 5021, 5436, 5560, 5762, 5794, 5805. 5950. 5956. 6034. 6052. 6760, 7173, 7266, 7287, 7387, 7486, 7580.

Lob des B. 4102. — Welcherlei

Menschen man nie um etwas hitten soll 1520.

Fromme Bettler. S. Asketen. Tadel, Spott über fr. B. 3400. 6059. — "Fr. B., der auf einen Ast geklettert war" 3978.

Bettstelle. "Eine B. wird, weil sie Wanzen beherbergt, mit einem Stocke geschlagen" 2892. Schatten einer B. 98.

Beugen. "Fruchtbeladene Bäume und tugendhafte Menschen b. sich" 3365. — Man soll sich weder zu sehr bücken, noch zu sehr erheben 3555.

Bewahren. Es werden b. durch ...
513. 6074. 6742/3. 6862. —
In der Gewalt haben soll man
... 7611.

Schlecht aufgehoben ("wie Milch in einem Hundebalge" usw.) 6596. — "Schlecht gehütet" (vgl. "Bock als Gärtner") 3738. 7342. — Ungehütetes besteht, wenn das Schicksal es hütet . . . 567. 3902.

Beweglichkeit, wo ein Schmuck 736.

Bharanda (Vögel) 1424.

Bharata, Erzählung von den, 932.

Bharavi 5487.

Bhima 4832, 4840, 6345, 7494, 7526.

Bhishma 747.

Bhrgu 4086. — Sohn Bs. 928. 5073. 7061.

Biene 325. 378. 409. 425. 487. 645. 700. 1145. 1999. 2001. 2080. 2082. 2083. 2128. 2149. 2742. 2939. 3409. 3798. 4015. 4083. 4382. 4675. 4676; 6178. 4678. 4679. 4891. 5126. 5127. 5139. 5165. 5562. 5770. 5851. 5857. 5917. 6605. 7124/5. 7515.

Irrthum der B. 409, 2936, 3998, 4018,

Bienen und Elefant 2061. 2080. 2534. 2759. 4749. 5766.

B.-schwarm (Vergl.) 1986. 2463. 2488. 2658. 2660.

Birke, Lob der, 2990, 4618. Blasebalg 2767, 5872.

Blasinstrument. "Ein B. giebt, wenn man ihm das Mundstück bestreicht, einen lieblichen Ton von sich" 1930. 5874. — — so lange es am Munde hängt 838.

Blind* 358, 719, 1899, 1932, 2805, 3336, 4010, 4062, 5010, (... erkennt nicht) "wie der Bl. die Farben* 2114. — , — — die Sonne* 5373,

.Bl. ohne Führer* 5004.

"Bl. sähe nicht trotz vor ihm stehender Lampe" 7594.— "Was nützt dem ein Spiegel, der keine Augen hat?" 5380.

Blumen 118, 2153, 6037, 6684, 6747.

Bl. und Sesamkörner 2562. 7242.

Bl.-büschel 1845.

Blumenleserin 3702.

Blumensprache 1523, 6663. Blutegel 2368/9, 2370, 2986, 4629, 5139.

Blüthen ausser der Zeit 2860. 4611.

Blüthe und Frucht 4373.

Bock 4459. 4838. 5179. 7356. "B. als Gärtner" 3738. 7342.

Bogen 4339, 5300, 5369, 6776, 6851, 7289, 7499.

"B. aus weichen Gräsern" 360. 1811.

Böse. B. Thun, Sünde, Unrecht, Laster, Fehler, schlechte Eigenschaften; böse, schlechte Menschen. — B. Thun straft sich, Tadel des B., Warnung vor B. 128, 220, 225, 282, 406; 558. 894. 944. 1260. 1382. 1575. 1677. 1856. 1924. 1932. 2236/7. 2397. 2873 (vgl. 1220). 2887. 3236. 3238. 3466. 3574; 5219. 4052. 4055. 4056 (vgl. 4097). 4059. 4117. 4367. 4629. 4999. 5044. 5275. 5528. 6754. 6946. 7271.

B. straft sich an der Nachkommenschaft 4117. 5218; 5219.

Gewaltsam B. thun 4403.

Arten, Ursachen der Sünde, des Lasters 248.894.1665.6242. 7177.

Eine S. führt zur Sündhaftigkeit 1810. Vgl. 5481.

Verborgenes b. Thun, Zeugen des — 3368/9. — B. Gewissen 1779. 2173. 2883. — Aeussere Anzeigen dessen, der etwas B. gethan hat 4590.

Wissentlich, unw. sich Vergehende 481/2. — B. Vorstellungen 1904 7700.

Die Welt ist böse, liebt und übt das B., Böse giebt es viel 1107. 1325. 1381. 1652. 2187. 2928. 2986. 3107. 3907. 4384. 4778. 5052. 6420. 6895. 6958.

Grosse Sünden 329. 2993. 2994. 4492; 4493; 4495. 4856. 4857. 6668. 7367; 7428.

Laster, Fehler, schlechte, schadenbringende Eigenschaften, schl. Wandel 3, 35, 54, 114, 145/6, 166, 252, 282, 497, 615, 689, 712, 744, 750, 786, 1029, 1149, 1486 (vgl. 7207), 1674, 1849, 2739/40, 2831, 2991, 2993; 2994, 3313, 3542, 3711, 3754, 3758, 3764, 4858, 4872, 4932; 4933, 6164, 6313,

6463. 6615. 6711. 7187.

7382. 7486. 7550. 7576.
7581. — Verschiedene(s),
Schlechte(s) 1796—8. 1800.
1802. 1803. 1844. — Verkehrtheiten 2629.3007—10.
3389. 3757. 4000; 6260.
4587. 4913. 4919. 4921.
5465. 5751. 5756. 5773.
6117. 6284. 6434. 6608,9.
Unziemliche, verunreinigende
Handlungen 2615. 3589;
6460. 3710. 4038. 4434.
6358. 7433. 7522.

B., schlechte, gemeine Menschen. Verschiedenes 3. 8. 142. 147; 2361, 155, 257, 311, 754. 775. 826. 836. 838. 842, 860, 1019, 1832, 1942, 1954. 2016. 2214. 2429. 2471: 6905. 2857. 2860. 2883. 2885. 3296. 3660. 3806. 3824. 4037. 4150. 4295. 4334. 4384. 4415. 4858, 4882, 4971, 5412, 5551. 5900. 6214; 6899; 6900. 6219. 6672. 6783. 6871. 6886. 6904; 7039. 6966, 7095, 7153, 7245. 7249. 7289. 7382. 7467.

B., G. sind unverbesserlich; mildes Verhalten gegen sie fruchtlos 339; 2285; 4674. 547, 980; 5325, 2849, 2851. 3248, 3295, 3316, 3349. 4189, 4334, 5943, 5991. 6046, 6330, 6770, 6772, 6991, 7245, 7467.

Ehrerbietung aus Klugheit gegen B. 52. 1960. 7543. — Dagegen 3027. — Milde — — 5869. — List, Falschheit — 2738 2861.4813. 6971.

Strenge, Abwehr gegen B., Tödtung von B. empfohlen 20, 324, 1163, 1380; 1387, 2046, 2396, 2948; 3446. 4232/3; 4725; 6263. 5623. 7286. 7379. 7467. 7544. Wenn die B. die Macht besässen . . . 3824. 6886. 6904; 7039.

Böser Gesellschaft, Umgang mit B. verdirbt Gute, bringt Verderben; B., Schlechte, Niedrige zu meiden 21. 32. 58. 252, 414, 744, 747, 758, 1241. 1295. 1793. 1944. 2621. 2704. 2046. 2212. 2850, 2859, 2881. 2882. 2892. 2991. 3034. 3111. 3498; 7462, 3499, 3500. 3677. 3758. 3778. 3795. 3885. 4338. 4473; 7405. 4492, 5119; 5120; 5126; 5141. 5315. 5412. 5655. 5951. 5953. 6031. 6051. 6106. 6341: 7381. 6564. 6696, 6937, 6961, 7402, 7405. 7463. 7491. 7545. 7546.

Umgang mit Schl. verdirbt den angeborenen Charakter Guter nicht 6747. 7292.

B. im Glück, Unglück 1954. 2837, 3325, 6871 (vgl. 6872, 6876), 7467.

Wohlergehen Böser, Schlechter 55, 171, 2743; 7052, 3102, 3793, 4057, 4278, 4604.

Bote, Botschaft. S. Gesandte. Brachvogel 1712.

Brahman (Gott) 2643. 3142. 5834, 6277, 6603.

Brahman, das. S. Weltseele.
Brahmanen. Würde, Macht;
Pflichten gegen B.; Lob 359.
649.662; 664.686; 4223.696;
3437.878.889.1046; 1368;
4720; 7166.1216.1878.2007;
4504.2098—2100.2172.
2231.2477; 3861.2771.2945.
2949.2973.3020.3076.3351.
3439.3575.3631.3861.3868.

4038, 4177, 4509, 4511, 4512, 4824, 5266, 5326, 5497, 5582, 5741. 5987. 6160-2. 6464. 6677, 6703, 6719, 6754, 7214, 7215, 7485, 7514, 7552, 7557, Pflichten, Fehler von B.; Verschiedenes 230, 278, 497. 539, 625, 755, 1408, 1641. 1674. 2084; 2394; 6450. 2230. 2360. 2373. 2456; 2457; 4388; 4390; 4457; 4506; 6163, 2709, 2991. 3009. 3382. 3414. 3501. 3663. 3800. 3916. 3992. 4086. 4301. 4499. 4502. 4505-8, 4513, 4641, 4673, 4919. 5094. 5145. 5750. 5751. 5756. 5843. 5891. 6009. 6042. 6078; 6880. 6117. 6165. 6251. 6270. 6284. 6466. 6481. 6502-4. 6540. 6608. 6724. 6731. 6823. 6891/2 (vgl. 536). 7212. 7213. 7429. 7469. 7501. 7520. 7559. 7578. Tadel, Geringschätzung, Spott über B. 70, 973; 2586; 5026. 2552. 2637. 4301. 4500. 6059. 6831. B. (Beisp.) 266. 267. 405; 5649. 926; 4422. 1393. 4182, 4497, "Eines gleichgültigen B. Opferbutter rauben die Raben" 4507. B.-mord (auch als Massstab für grosse Sünden) 235.329. 429. 2182. 2197. 4492-5. 5656. 5885. 7165. Branntwein. Alter B. 1052. B.-gefäss unrein 339. 2285: 4674. Brhadaeva 2739/40. Brhaspati 70, 439, 468, 575.

1319, 1579, 2236, 3454, 4416,

4486, 4487, 5375, 6817, 7061,

7406.

Bruder 871; 873, 2465, 3898. 4791, 5282, 5320, 6660, 6678, 6740, 7553. Feindschaft unter Brüdern 1406 Als B. Geltende 6980. Brunnen. "B. besser als das Meer" 793. 1271. 2744; 2747. 7422. .B. schwellen nicht an wie das Meer* 1583. "Im B. und im Meer schöpft ein Krug gleich viel Wasser 5267..B., durch Gräser verdeckt* 2870."Dies ist des Vaters B., sprechen elende Wichte und trinken salziges Wasser 5415. "In den B. fallen" 885. "Einen B. graben" 5448; 6337. "Einen B. graben, wenn das Haus in Brand steht* 5479. Brunst der Thiere 3541. Brustbeere 3644. Bücher, geschriebene, wovor zu hüten 1227. Bucklige 6618. 6619. - Ein B. wurde Fürst* 6601. Buddha 2005, 3086, 6727. -B. und die Weiber des Mara 3173. Büffel 4838. - B.-Kuh 4115. Buhldirnen; Verkehr mit B. Tadel 488, 516, 548; 6280. 755, 1146, 1458, 1593, 1598, 1635, 1749, 1810, 2216, 2391, 2511. 2961/3; 6611. 2993. 2994.3348.3761; 3787.3847. 4000, 4389, 4587, 4650, 4909, 4919. 5315. 5787. 5762. 5797. 5900. 6119. 6278-80. 6702: 6768, 6739, 7201, 7441, 7540, - Alte Hure wird eine Betschwester 7459. - Hurensohn 3591. Bündnisse. Verschiedene B .: Regeln für Schliessung von B.;

Verschiedenes 331, 1036, 1348. 1407, 1530, 2672, 3944, 3958. 4413. 4449/53. 4566. 4726/7. 5066. 5483/4. 6721, 6740. 6784. 6806. 6812. 6746. 6814-6. 7329.

Burg. Werth, Nothwendigkeit; richtige Beschaffenheit, Verwahrung, Einnahme einer B. 23. 109. 193. 411. 501. 711. 1284. 1377; 6363, 2523/4. 2676; 2677; 6226, 2842, 2845. 3215. 4139/40. 6239. 6249.

Bürge 2637.

Busen, weiblicher, 210. 250. 651; 1516. 654. 728. 874. 1446, 5305, 6009, 6010, 6432, 6858.

B. als Beisp., im Vergl. 1203; 1265. 2166. 4085; 5871. 7134. 7185. 7265.

"Je höher sich der B. hebt, desto scheler blickt das Auge" 5133.

Butter, Lob der, 681. 2218. 2563. 4673. 5473. 5773. 6009-11. 6528. 6775. 7417. Mit der Hand zu B. geriebenen sauren Rahm geniessen 6358.

Çâkhoţaka (Baum) 387. 1603.

Calivahana 1499.

Calmali-Baum 7359.

Calmus 6773.

Cambara 4716. 6407.

Çandilî, Mutter der, 3535.

Çankha, Schatz 3950.

Caphari (Fisch) 59. 3160. 4496.

Carabha 6788. Catrumgaja, Besteigung des,

Cesha 4569; 6750, 5818, 6012. 7089.

Cibi 1547.

Cirisha-Blüthe 6459.

Civa 671. 777. 1436. 2018. 2049, 2117, 2303, 2643, 2655.

2779. 3142. 3208. 4497. 4978. 5033, 5834, 6277, 6457, 6470. 6859.

Verehrung Çivas 127, 779, 844. 1399. 1525. 2015. 2329. 2425. 2566. 3129. 3362. 3575. 3741. 4279. 4519. 4520. 4758. 4775. 4859. 4982. 5046. 5799. 6081. 6068, 6275, 6462, 6717. 7160. 7228. 7238. 7254. — und Vishnus 1945. 3951.

4775. 7173.

C. und das Gift 2117. 3376. 4886. 7387. 7388.

Treiben in Cs. Hause 164. Schlange auf Cs. Hand, an Cs. Halse 4738. 6852. 7525.

C. und sein Stier 2566. 6160. **—** 1713.

Cravana; Wetter im Monat C. (Aprilwetter) 7558.

Cudra 1085; 7544. 2008. 2456; 4388; 4390; 6163.2457; 4506; 6540. 2464. 2709. 4503. 6084. 6501-4. 6596. 6607. 7212. 7493. 7541. 7559.

Cukra 7061.

Dacaratha 1995. 3495. Dadhiki 1547.

Dambhodbhava 2739/40.

Damm. "Ein D. bricht durch Wasser zusammen*, D. von Sand, steinerner D. 541; 2367. 1832. 2945. 6515.

"Einen D. bauen, wenn das Wasser sich verlaufen hat" 3767. 6471.

Dammerung. Was in der D. nicht zu thun 7566.

Dankbarkeit, Lob der, 697. 740. 1075. 1224. 1275 6. 1277; 1282.1366.1453.2328;5328; 5395; 6422. 3148. 3226. 4181. 4243. 4249. 5395. 7255-7. Dagegen 4694.

Dantila 3844; 5605.

Demüthigung. Wo man eine D. erleidet 6108.

Dhanamgaja. "Wer im Stande ist die Kühe zurückzubringen, der ist der rechte D. 4734.

Dhanvantari 4197, 6486. Dhojin 7506.

Dhrtarashtra 721.

Diamant 5910, 6212.

Dichter, Dichtkunst. Lob der D. 680. 934. 1537; 1993. 1548. 1582. 1585. 1698. 1710. 1933. 2016. 2843. 2495. 2797. 3394. 3800. 4597. 4773. 5442. 5547. 5716. 5934. 6095. 6130. 6452. 6543. 6705. 6788.

Beschäftigung mit, Lektüre von Gedichten; Sammeln, Kenntniss schöner Aussprüche gelobt 121. 531. 1711. 3122. 3135. 4186. 4318. 4776. 5717. 6636. 6705. 7114—6. 7137.

Tadel der D., Fehler von D., schlechte D. 461.1093.2287. 3149. 3838; 7186. 4913. 5194. 6465.

Plagiatoren 2610. 3917.

Verschiedenes 242, 705, 1199, 1219, 1583, 1584, 1732, 1900, 1903, 2086, 2210, 2617; 5465, 2858, 2911, 2954, 3745, 4022, 4141, 4488, 5503, 6103, 6982, 7037, 7497,

Gedicht vergl. mit einer Tochter 5503.

Hämische, boshafte Kritiker von Gedichten 148, 1548, 2858, 4488, 7037, 7497. Vgl. Rede (Beredsamkeit).

Die bstahl, Trachten nach fremdem Gute, Unredlichkeit, Betrug — Ehrlichkeit 3. 35. 247. 252. 822. 905; 4805. 954.

1793, 2993, 2994, 3646, 3924; 3925, 3930, 3946, 4167, 4310, 4311, 4492, 4493, 4495, 5010, 5981, 6164, 6172, 6909, 6957, 7357, 7367, 7382, 7428, 7465, 7547, 7576.

Diebe, die unter Schirm und Schutz stehen 4063.

Unrecht Gut gedeiht schliesslich nicht 154, 221, 225, 377, 3070, 3847, 4766, 5962,

 bringt, auch zu guten, frommen Werken verwendet, keine Frucht 222, 376, 5622.
 Vgl. dagegen 5497.

Sich bereichern mit dem Gute eines Gottes, des Lehrers 2941. 2945.

Dieb, Beisp. 6367. — D. bei Armen 6049.

"D.", "D., der sich selbst stiehlt" 5619. 5620. 5659.

Diener, Dienst. Regeln für D.; welcherlei Herren zu d., nicht zu d.; Arten von D.; Verschiedenes 166, 191, 342, 483, 488, 503, 662, 700; 3888, 720, 762, 1181, 1430, 1511, 1621, 1859, 2013, 2297, 2405, 2646; 2647/51; 4623, 2706. 2744; 2747. 2987. 3447. 3742. 3857, 3952, 4188, 4259, 4263, 4285, 4434, 4547, 4551, 4622, 5086, 5187, 5286, 5449, 5462, 5608. 5665/7. 5729. 5794. 6458, 6664, 6776, 7133, 7167, 7221, 7351, 7402, 7530, 7539, Elend, Unwürdigkeit, Tadel des Dienens 484.1078; 3662. 1477. 1598. 1723. 2431;

7454. 2539. 2995. 3048.

3568. 4217. 4580; 4987.

4619, 4645, 4698, 4961,

5947, 6056, 6411, 6467,

6469. 6789. 7169. 7170.

7173. 7238. 7340. - Vgl.

Abhängigkeit.

Pflichten der D.; gute, schlechte D. 490, 491, 691, 794, 957, 1075, 1230, 1467, 1676; 5435, 1855, 1927, 2100, 2646—51, 2678, 2891, 3018; 3383; 4943; 7348, 3898, 4022, 4188, 4254, 4516, 4546, 4547, 4551, 5180, 5350, 5538, 5584, 5751, 5977, 6063, 6162, 6585, 6735, 6962, 7035, 7168, 7349; 7350,

"Dienen" 4188. Vgl. Fürstendienst. Herr. Dorf. "Ohne D. keine Markung"

Dorfschulze, Tadel des, 2287. 4650, 5762.

Dorn 2046, 3667, 6153. — D. an Pflanzen 1159.

Einen D. mit einem andern D. herausziehen 1279. 6374.

Decke von D. um einen Fruchtbaum 7491.

.Drama* 977.

7575.

Draupadi 3865, 5798, 7129; 7582.

Dravida 7563.

Drücken. Was "gedrückt" werden muss 1085. — Vgl. 3590. 4903. 7544.

Drunter und drübergehen 5213/4.

Durga 2463, 5247, 5825. Durjodhana 1499, 2875.

Edelstein 1526; 4874. 4351. 4656. 4657, 5903. 5910. 6066. 6452. 6916. — Diadem 4744; 7221.

Ehe, Heirath. Nothwendigkeit, Lob der E.; Glück, Eintracht in der E. 1454. 1517/8. 4917. 5195. 5495. 6160. 6660. 6791. 7397.

Weib aus gleicher Familie, edelem Geschlechte zu wählen 5317; 5318. 5982. 6868. 7225. 7576. — Dagegen: eine Perle von Weib aus niederem Geschlecht 4440; 6227; 6544; 6546; 7194. — Der eigenen Schönheit entsprechendes Weib 249. — Die Tochter des mütterlichen Oheims h. 7563.

Verh. von Töchtern: worauf bei der Wahl von Gatten gesehen wird, zu sehen ist 306. 1528. 1823; 5938. 2413. 2903; 3554; 4918. 3734. 5944. 6107. 7058. 7473. — muss bald, vor Eintritt der Geschlechtsreife geschehen 326. 1335. 1699. 3115. 4077. 4789. 5494. 5687. 6298—300. 6584. — Selbstwahl des Gatten 1335. — Einmal wird eine Tochter zur Ehe gegeben 6650. 6653.

Hochzeit, viel Aufwand für, 1959.

Vgl. Weib.

Ehebruch. Verkehr mit fremden Weibern: Sünde, zu meiden; Genügen am eigenen Weibe gelobt 3. 54. 252. 470. 905; 4805. 1246. 1653. 1745. 1793. 1806. 1694.2420.2993—2995. 3201. 3528; 3923. 3924. 3925. 3930. 3946. 4311. 4871. 5010. 5492. (5501;) 5502. 5598. 5709. 5981. 6031. 6119; 6662. 6164. 6172. 6271. 6278. 6799. 6923. 7247. 7338. 7367. 7428. 7540. 7584.

Ausserehelicher Liebesverkehr mit Verschiedenen 6119; 6662, 7540.

Verkehr mit der Frau (Tochter) des Lehrers, Freundes u. a. 1784. 2182. 4492. 4493. 4495. 5246. 5743. Widerspruch gegen das Verbot des Verkehrs mit fremden W. 3816, 3921, 5501. -Vgl. 6808.

Untreue der Gattin, s. Weib. Ehre, Ruhm; Ehrliebe, Ehrgeiz, Stolz - Lob 29, 215; 216. 408; 1921. 702. 761. 788. 796. 1160, 1239, 1310, 4585, 1710, 1752, 1776, 2027, 2128, 2242, 2250. 2262. 2269. 2402/3. 2469, 2597, 2638; 2935, 2641, 2750, 2761, 2763, 2886, 3135, 3274. 3857. 4022. 4040; 5173. 4170, 4196, 4302, 4354, 4519, 4531. 4667. 4696. 4815; 6003. 4828, 4906, 4988, 5023; 5024, 5121, 5220, 5222, 5396, 5475, 5616, 5845, 5972, 5978, 6031, 6147, 6543, 6683, 6746, 6792, 6793, 6968, 6997, 7555, 7591, 7600. — Dagegen 5321.

Selbstgefühl, Würde 3763. 4828. 5881. -Kraftbewusstsein und Hochmuths-

raserei 892.

Ehrgeiz vor Liebe, Behagen 760. 6240.

(Durch welches Mittel es sei,) bekannt muss ein Mann werden 7522.

Berühmt durch eigenes Verdienst - durch Angehörige 1178, 1182, 3151/2, 3341. 5250/2. 7282.

Vgl. Gleichqültigkeit. Niedere Gesinnung. Sanftmuth. Ehrerbie tung gegenüber Alten und Ehrwürdigen 320. 446; 447. 504. 505. 790. 1155. 1608, 2168, 2261, 2329, 2519, 2597. 2973. 3011. 3345. 3454. 3864. 3868. 4222. 4238. 4310. 4813, 5427, 5580, 6072; 6084, 6868. 6902:

Verehrungswürdige Personen, Gegenstände der Verehrung

65, 2172, 3864, 3868, 4038, 4146/7. - Einen guru darf man züchtigen 2180.

Ehrerweisung Gift für Asketen

4820. 4821.

Ehrlichkeit, Geradheit, Offenheit — Lob 4188, 4693, 5105, 5630. 5812. 6172. 7250.

E. mit Einschränkung; wo. wo nicht am Platze 1434. 1878. 2738. 3564. 7201. 7353.

Mann mit geradem Blick 1329. Klug und ehrlich, dumm und e. 6113.

E. in Bezug auf Eigenthum, s. Diebstahl.

Vgl. Falschheit. Wahrheit. Eifersucht 4263. - E. beim Manne vom Uebel 309, 6453, 7336.

Vgl. Liebe.

Eigenlob. S. Lob.

Eigennutz, Selbstsucht. Tadel 145/6. 1460. 1674. 1744. 2032. 3758, 3932, 3984, 4002, 4629, 6463. 7435.

E. regiert die Welt; E. Ursache für Freundlichkeit, Liebe; Anhänglichkeit und Liebe weichen, wenn Vortheil. Unterhalt usw. aufhören 608; 609; 2541, 700, 875, 1654, 1666. 1683. 2171. 2194. 2541. 2622. 3072. 3356. 3761; 3787/8. 3831. 3888. 4115. 4797. 5085. 5489. 5879. 6246. 6612/3. 7346. - Vgl. Freundschaft.

Jeder hat seine Sache, s. Erwerb im Auge 5022, 6059. - Einer lebt vom Andern, Bellum omnium in omnes 164. 2258. 2573. 2961/3; 6610/1; 6287.

Eigennützige Absicht selbst hinter frommem Thun 1654.

(Dreie leiden für Andere . . .) Viere aber gedeihen . . . 2637.

Sorge für das eigene Wohl, den eigenen Nutzen empfohlen 400. 885.886; 1976. 1556. 3648. 3864. 3945. 4075. 4330. 5471. 6320. 6922. 7060. 7298. 7304. 7393. — Mit allen möglichen Mitteln ein Ziel verfolgen 2644.

Vgl. Selbsterhaltung. Wohlwollen.

Eigenthümlichkeit Verschiedener 4499.

Eile; wo am Platze 3115. —
Rasch zu handeln 938; 5370.
E., Uebereilung; Tadel der —
186. 2122. 2251; 2252.
2725; 4660. 3199. 3331.
3485. 3586. 4245. 4537.
5649.6890—2.6970.7494.

"Ein Thor, der da eilte, verwandelte einen Pfau in eine Krähe" 186.

Vgl. Langsamkeit.

Einigkeit, Eintracht. S. Angehörige. Streit. Vereinigung. Einmal; was e. gethan wird (ein Wort ein Wort, ein Mann ein Mann) 6650; 6652.

E. sündigen 1810. Einnahme. S. Ausgabe.

Eisen (Beisp.) 3162.3198.6871.
 Ein Stück E. — E., das eine Schneide hat . . . 6053.
 Elephant 227.648.846.1054.

1060. 1553. 2061. 2108. 2152. 2213. 2224. 2288. 2313. 2534.

2563, 2638; 7224, 2929, 2935, 8545, 3627, 3716, 3947, 4157,

4195, 4242, 4264, 4657, 4658,

4662. 4663. 4671. 4672. 4684; 5718. 4746. 4760. 5120. 5188.

5203, 5204, 5539, 5541, 5585, 5624, 5789, 5845, 6212, 6822,

Abbandl. d. DMG. IX. 4.

6404, 6753, 6764, 6780, 6971, 7309, 7380, 7504, 7526, 7567, Lob des E. 4381, 6543.

E. von Bauern geringgeschätzt 1324.

E. hat 8 Waffen 4412.

E. im Kriege 4412. 6867. 7378.
Perle aus der Stirn eines E.
1616. 2087. 3445. 6523.
7038.

E. und Bienen 2061, 2534, 2759, 5888.

Baden der E. 667. 2288. 5120. 5718.

E. im Sumpf 1306. 2843.4105. 6780. — "Ist ein E. im Schlamm versunken, so setzt sich ein Frosch auf seinen Kopf" 2074.

E., der sich den Zahn zerbricht 480. 3751. 5624. 6351.

Unstet wie E.-Ohren 997. 5197. "Hölzerner E." 5094. — "E. ohne Brunstsaft" 2675—7; 6226. 3023.

E. flingt man mit E. 619, 620, 2500, 5568.

"E. mit Lotusstengeln fesseln" 6330. 6401.

"In den Schatten eines brünstigen E. treten" 2213.

"Einen E. wegschenken und mit dem Herzen noch am Leibgurt hängen" 5660. 5676

Eltern 1792. 2174. 4146/7. 4791. 4797.

Liebe zu, Pflichten gegen die Kinder 3231; 3690. 4115. 4784. 4798. 5167. 5849. 6266. 7180.

Elternfreude 1028. 4230.

Pflichten der Kinder gegen die E., Liebe, Verehrung, Dankbarkeit usw. 995. 1068. 1131. 1699. 2738. 3340; 3593. 3479. 3571. 3864. 4070. 4784. 4813. 5307; 5316. 6088. 6266. 6308/9. 6792. 6962. 7006. 7320. 7608.

Vgl. Kind. Sohn.

Emporkömmlinge 653. 4272. Entschlossenheit, fester, schneller Entschluss, Willenskraft 398. 982; 984. 1214; 1215. 1222. 1224. 1860. 2877. 3143. 3157. 3159. 3775. 4022. 4465. 5084. 5652; 5670. 5996. 6448. 6465. 6646. 7048. 7122. 7569.

Entschlossenen helfen die Götter, hilft das Glück 1875. 3159. 3669. 5812. Vgl. 706. 5651. 6465.

Er bse. "Springt eine E auch in die Höhe, so vermag sie doch nicht die Pfanne zu zerbrechen" 5677.

Erde. Beisp. 1534. 3470, 5197. E. rein 3371, 6483.

E. Beisp. der Geduld, Güte 4185. 4337. 5147. 6123. 6996.

E. "Buhlerin der Fürsten" 507. 4348.

"Last der E." 5573. -- "E. beladen mit Thoren* 4778.6151. Erfahrung 1492, 4824, 5636. Erkenntniss; wahre, höchste E. 227. 530. 950. 1375. 1759. 1971, 1998, 2362, 2447, 2453, 2461, 2474, 2673, 2966, 3353, 3452, 4176, 4195, 4211, 4325, 4475. 4498. 4609. 4632-4. 4780, 4786, 5047, 5202, 6440, 6521, 6639, 6642, 7318, 7575. - Mehr als die E. des eigenen Selbst giebt es Nichts 1097. "Erkennen", "sehen" (von Verschiedenen) 2084; 2394; 5759; 6450.

Meditation, Vertiefung 77.1034. 3174. 6165. 6569.

Erlösung, Streben nach E. 165.

211. 816. 1834. 1608. 1768. 1769. 2011. 2495. 2673. 3120. 3318. 4609. 4740. 4877. 4982. 5108. 6095. 6673. 6760. 7154.

Erscheinungsformen 871-3. Ersitzung 4235; 4822.

Erzählungen 3639, 6273. Erzieher 1300, 2328, 2731/2. 2733.

Erziehung. S. Sohn.

Esel 2802, 3952, 6161, 6597, 7024.

Stimme, Gesang des E. 6022. 6986. 7094; 7096.

Tugenden vom E. zu lernen 694. 7041.

E. und Hund 5435.

(Abgemagertes Ross, abgem. Elephant besser als) ein fetter E. 3790, 6753.

"E., der eine Last Juwelen trägt" 4053.

"E., der eine Last Sandelholz trägt" 5096.

... wenn ein E. fremden Wein verspeist" 5281.

Berührung eines E. ominös 5431 Reiten auf einem E. unziemlich 4434.7522. —— im Traume von schlimmer Vorbedeutung 2043.

Essen, Speise. Lob, Wichtigkeit des E. 718. 2653. 2816. 5291. 6959. 7445. 7446.

Zuträgliche, gute — schlechte Nahrung 1615, 1785; 1786, 1796, 1798, 1803, 1844, 2679, 2713, 3903, 4673, 5020, 6837, 7446.

Zu e. haben und nicht e. können und umgekehrt (von Reichen und Armen) 4340. 5574/5. Ueber verschiedene Speisen 363. 6358. 6498. 6528.

6775. 7593.

Erlaubtes, Verbotenes e. 948. 3598. 5289. 5751. 7562. Vorschriften für E. zu gewissen Zeiten 4782. 7566.

Die Reste vom Opfer zu e., nicht für sich allein zu kochen 78. 920. 2483. 2951. 5025. 7441. — Zu e. erst, nachdem die Hausgenossen befriedigt sind 4438.

Man esse nicht allein 1343, 1391. Verhalten nach der Mahlzeit 4596.

Speisereste 7486.

Mässigkeit im E. — Gefrässigkeit, Zungengier 1745. 1788. 2140. 2421. 4849. 5082. 5450. 6799. 7512.

"Wer lässt das E. aus Furcht vor Unverdaulichkeit?"2984. "Welcherlei Sp. ein Mensch isst, solcherlei Sp. essen seine Götter" 6567.

Vgl. Fleischgenuss, Hunger. Lebensunterhalt.

Eule widerlich 5899. — Sonst 22. 142. 2214. 2805. 3428. 3814. 3895; 6855. 4668.

Eunuch 46, 1618, 2297, 3282, 4285, 5145, 6289, 6711.

Fücher (Vgl.) 7098. Fahne (Vgl.) 1752.

Falschheit, Heuchelei, Verstellung, Trug, Hinterlist 116; 117. 343. 488. 748. 786. 828. 838. 1150. 1420. 1657. 1674. 1683. 1878. 2255. 2306. 2573; 2575. 2852. 2914. 2961/2. 3096. 3414; 3415; 3783; 4882; 6021; 6418. 3521. 3722. 3823. 3929. 4295. 4833—5. 4858. 4872. 5244. 5620. 5879. 6005. 6098. 6206. 6375; 6376. 6626. 6749. 7249. 7270. 7558.

Hinterlist gegenüber Bösen 2738. 4813.

Klug und falsch — dumm und falsch 6113. Betrug unter frommer Maske 74; 659. 230. 2573; 2575. 3096. 3521. 4834.

Sehr starker B. bleibt unbemerkt 1529; 7112.

Durch Betrüger Eingeschüchterte 6897.

Mit leeren Hoffnungen und Ausflüchten hinhalten 1045. Vgl. Ehrlichkeit. Feindschaft. Farbe (Vgl.) 5236. 5905. Fasten 512. 2558. 5174. 6863. Fata Morgana 2051. 2318.

5837. Feigenbaum 634. 1850. 2443/4 3841.

"Blüthen am F." 7490.

Feindschaft; Verhalten gegen Feinde: Regeln für —; Verschiedenes 61; 1982. 324. 384. 385. 438. 518; 519. 521. 1174; 6509.1274.1279;6367;6372; 6374; 7274. 1445. 1706. 1781. 1843, 1882, 2030, 2115, 2229, 2299. 2311. 2977. 3014. 3033. 3175; 6143. 3233. 3234. 3384. 3681, 3720, 4073, 4398, 4400, 4426. 4455/6. 4716. 4752. 4853, 4911, 5526, 5859, 5895, 5965. 6274. 6291; 7000. 6366. 6381 - 6383.6812. 6864. 6938. 6940. 7104. 7453.

F. ist beständig 385. 3205. 3522—4. 6999. — Dagegen 524. 1867.

Vier Mittel gegenüber Feinden 1374. 2227. 2229. 5285. 6809. 7013. 7019. 7020. 7449.

Wachsamkeit gegenüber F. empfohlen. Auch kleine F. werden verderblich, nicht zu übersehen 652; 4967. 1192. 1309. 2380; 4995; 5992; 6373. 2537. 3115. 3232. 3461. 3657. 3837. 4592. 5671. 5674. 5675. 5789. 6122. 6153. 6833. 7104. 7613.

Ein F. dringt durch die geringste Oeffnung ein 120. 7143.

Fn., Beleidigern traue man nie (mehr) 389, 1864, 1890, 3242; 6398; 6399, 3412; 5923, 3428, 4159; 6706, 4219; 5646; 6293, 4741, 5564, 6378, 6381, 6651, 6825, 6952, 6999, 7374, Vgl. Vertrauen,

Muthiger Kampf, Gewaltmassregeln gegen F. empfohlen; wo Kampf am Platze 566 (vgl. 3661; 5511). 1432. 2229. 2299. 4813. 5080. 5371. 6195.

Kampf erst nach Prüfung der beiderseitigen Kräfte einzugehen; Verhalten gegen stärkere F.; Kampf mit Mächtigen, Vielen zu meiden 16. 324.392; 393; 1885; 3877; 4737; 4747. 480; 5624. 683. 695. 890. 909. 3234. 3976. 4398—4400. 4410. 4411. 4418. 4759. 5062. 5512. 5628. 6144. 6179. 6369. 6386. 6839. 6843. 6844/5. 6864. 6920. 7104.

Nur mit Ebenbürtigen streitet man, Grosse nur mit Grossen 475. 761. 2061. 2588. 2759. 3005. 4231. 6803. 7127. 7275.

Kluge Verstellung, Falschheit, Trug, Treulosigkeit gegenüber Fn. (erlaubt, empfohlen) 74; 659. 206; 207. 360/1; 1811/2. 1058. 1706; 6013; 7182. 1848. 1957. 2184. 3224; 3435; 6196. 3415; 3783. 3840. 4220. 4221. 4292. 4592. 4832. 4967. 5179. 5367. 5879. 6013. 6021. 6198. 6207. 6397—9 (vgl. 3242). 6735. 7104. 7182. 7201. 7374.

Mitleidloses, schonungsloses Verhalten gegen F., Tödtung, Vernichtung von F. erlaubt, empfohlen 360/1. 520; 523. 1064. 2012. 2689. 2698. 3175; 6143. 3523/4. 3550. 3840. 4069; 4113; 4120. 4293. 4928. 6865.

Keinen Feinderest lassen 172. 1331, 1332, 6379.

Rache ist süss 962.

Gütliches Verfahren gegen F. empfohlen; Gewalt, Kampf unsicher, zu meiden 294; 6065.6817.864.1164.1706. 3225. 3233. 5285. 6064. 6370. 6385. 6809. 6938. 7020. 7449.

Pflichten, edeles Verhalten gegen F. 391, 573, 613, 1022, 2597, 3025, 3147, 3799, 4163, 4661, 4731, 4757, 4849, 5338, 5964, 6384,

Kluger F. besser als ein dummer Freund 3878. 5973. — Beleidiger verwendet man bisweilen 5588.

Vom F. lernen 6228.

Für Jeden, überall giebt es Freunde, Feinde, Gleichgültige (usw.) 3853, 4337, 4901. — Nebenbuhler 4073, F.* 1330, 5862.

Vgl. Freundschaft. Feldherr 879, 1836, 6841. Fels am Meere* 7565. Festtag* 973, 5026.

Feuereine Gottheit, zu verehren 65. 66. 686; 4223. 3546. 3864. 4038. 5416 (vgl. 5266). 6902. Fünf F. 2603. 3864.

Agni und die Weiber 7176. 7193. F., Beisp., Vergl. 451. 548. 609
770. 1370. 1486. 1924;
1925. 1971. 2592. 2881.
3075; 3082. 3162. 3163.
3282. 3272. 3459. 3504.
3547. 3699. 4225. 4379.
4812. 5100. 5194. 5588.
6564. 7207.

Feuerbrand 3163, 4906,

F. im Holze ruhend 67/9. 460. 1864, 5478. 6185.

Wachsen wie F. 61; 1982. 2537. 3657. 3837. 5100. F. isst alles 1110. 2049.

Wie F. durch Butter aufflammt 3233, 3241, 6435.

F. brennt, käme es auch von Sandelholz* 2241. 2583. 6001.

"F. verbrennt sogar den opfernden Priester" 1283. 3184.

"F. erlischt zwar, wird aber nimmer kalt" 4696.

"Wenn F. nicht auf Gras fällt, erlischt es von selbst" 6438. "Ob der Berührung mit Eisen wird F. mit Hämmern ge-

schlagen" 6696.

"Zum Kochen gebraucht man F., wenn dieses Einem auch das Haus verbrannt hätte" 5588.

"Stellt man das F. auch zu unterst, die Flamme geht doch nimmer nach unten" 1519.

Brandstifter 7428.

Feuerstein 3274.

Fieber, Fieberkranke 2290.4521.
Finger, der namenlose, (Ringfinger) 1572. 4138.

Finsterniss, dichte, 5853. —
"Bei so d. F., dass eine Nadelspitze hineinfahren könnte"
4084.

Fisch, Beisp., Vergl. 578. 2031. 2478. 4931. 5430. 5781. 6342. 6361. — F. essen 7562. F. und Köder 100, 1815, 2421, 2845, 4525.

Auch aus tiefem Wasser heraus wird ein F. geangelt 2917. 6336.

F. als Beisp. f. gegenseitiges Berauben, Auffressen, Anarchie 221, 2963, 3641, 3943, 4666, 5753.

F. - Frosch 6361.

.F. im Schlangensee" 32.

"Wie die Frösche in den Graben und die F. in den vollen Teich kommen" 3727.

"Fischfuss" 7490.

Fischer; morden wie ein F. 3550; vgl. 5213.

Flaming o 408, 442, 700, 2101, 2185; 2186, 2261, 2502, 3918, 4607, 4973, 5078, 5085, 5561, 6035, 6261, 6897, 7357, 7360, 7612.

F. scharrt nicht im Miste wie der Hahn 5220; vgl. 6150.

F. und See Manasa 795, 1999, 3311, 3716.

F. vermag Milch vom Wasser zu scheiden 243, 245, 544, 4923, 6211, 7358, 7605.

Flecken. "Infolge Fl. tritt die Grundfarbe stärker hervor" 3426.

"Fl." 278. — "Schandfl." 1955. Fleischgenuss trefflich 737. 3264. 6528. 6775. — (Tadel) 869. 920. 2193. 2993. 2994. 4778. 5592. 6358. 7523.

Fliegen 148, 2620, 3814, 4650, 4651; 4652.

Fluchen 2702. 7431.

Fluss, Beisp., Vergl. 617. 940. 1047. 1269. 1339; 3292. 1639. 2130. 2798. 3141. 3157. 3309. 3310. 3820. 3883. 4164. 4229; 4757. 4752. 5304. 5453. 5856. 5879. 6338. 6670. 7209. 7264. 7383. 7561. Wichtigkeit, Lob der Fl. 2477; 3861. 3985; 4082; 4975.

Fl. dem Niedrigen nachstrebend* 1662, 3311, 4770, 7383.

"Fl. fliessen nicht bergan" 4411. "Ein Bach erreicht das Meer, wenn er sich mit einem Strome vereinigt" 4485.— Vgl. 4229, 4757.

"Für Fl., die aus ihrem Lande gehen, bildet das Meer eine Grenze" 6142.

Schwimmen, Uebersetzen über einen Strom zu meiden 478. 4759.

Fragen empfohlen 4182. 5419.

— zur unrechten Zeit 6060.
Freigebigkeit. S. Spenden.
Fremd. S. Angehörige. — Fr.
Haus. S. Abhängigkeit. —
Fremde. S. Heimath.

In fr. Händen (Verschiedenes) 7590; vgl. 7611.

Freudes (Verschiedenes) 7584. Freuden und Leiden. S. Glück

und Unglück.

Freundschaft. Lob, Werth der Fr.; Fr. mit Guten; wahre Fr.; Pflichten, Kennzeichen der Fr. 295/7. 300. 367; 1101. 436, 474, 527, 529, 534, 600, 613. 641. 763; 783. 854. 883. 932. 933. 940. 941. 965. 976. 1004. 1011. 1015. 1088. 1131. 1133; 5787.1183.1221.1224. 1272. 1274. 1403. 1445. 1467. 1552; 1558; 5459, 1742, 1756. 1792, 1858, 1859, 1908; 4328; 6527. 1996; 1999; 2109; 2905-8. 2016; 2746. 2022. 2024; 2026. 2234. 2595. 2611; 6836. 2703; 2722; 4598. 2712. 2738, 2879, 2996, 3003, 3033, 3167, 3176, 3254, 3265, 3370, 3851, 3898, 4060, 4112, 4119, 4238, 4286, 4306, 4316, 4358,

4363, 4515, 4797, 4841, 4853, 4859—61, 4863, 4865, 4867, 5246, 5371, 5390, 5630, 5668, 5680, 5743, 5787, 6177, 6461, 6480, 6506, 6551, 6694, 6735, 6792, 6835, 6954, 6964, 6980, 7006, 7032, 7061, 7145, 7160, 7242, 7290, 7539, 7606, Three bases of the control of

Ursache der Liebe 2996, 4553. Dagegen 4359; 4360.

Fr., Feindschaft aus dem früheren Dasein stammend 2389. 5298/9. Vgl. 5715. Zärtliche Liebe gegen Lieb-

linge ("Wünsche an den Augen absehen") 847.

Wer uns lieb ist, bleibt uns lieb trotz unlieben Thuns 472. 473. 1818. Dagegen 3034. Zeichen von Gewogenheit

Zeichen von Gewogenheit 2912/3; 4883; Z. von erkalteter Zuneigung 196.

Wort aus liebem Munde 5621. In der Todesstunde den Freund sehen 4308.

Fr. sind stets voller Sorge um den Fr. 5284. 7241. 7268.

Freundschaft und Feindschaft richtet sich nach Umständen, Vortheil; soll sich richten nach Nutzen oder Schaden. den uns Jemand bringt; Unbestand von Fr. und F.; skeptische Urtheile über Fr. 477. 522. 524. 589. 1273. 1666-8. 1683. 2541 (vgl. 609). 2622. 3186—9. 3356. 3478. 3512. 3651. 3671. 3678. 3681. 3831. 4122. 4359; 4360 (vgl. dagegen 4553). 4386. 4854. 4855. 5000. 5190. 5282. 5642. 5678/9. 6246. 6375; 6376. 6380. 6658. 7055. 7496. Vgl. Eigennutz.

Wahl, Prüfung, Kenntniss der Freunde 107, 518; 519, 522. 589. 590. 941. 2115. 4665. 5375. 6054/5. 6274. 7179. 7453.

Fr. setzt Gleichheit in Charakter und Verhältnissen voraus 3281. 3665; 3666. 3820. 4524; 5290; 5643. 4851. 4934. 5317; 5318. 5319. 5629. 5644. 6847. 6868. Fr. mit einem Knaben getadelt 4434.

Fr. erweisen sich in der Noth 952. 954. 1221. 2022. 2405. 2593. 4387; 4860; 4862. 4863. 5190. 5300. 6168. 6723. 6840. 6962. 6963. 7290. Wahre Fr. sind selten 2879.

5300, 6840.

Wohlwollende können die Ursache des Unglücks werden 961.

Auch Frn. traue man nicht 3429-33.

Frn. nützen, Gutes erweisen, Feinden schaden: klug 1274. 1445. 1453. 1874. 3033. 5371. 6735. 7058.

Einem Fr., von einem Fr. soll man kein Geld borgen 5246. 7488 (vgl. dagegen 599). Freundschaft ist nichtig. S.

Angehörige.

Schlechte, falsche Freunde, Vergehen gegen Fr.; Freundschaft Schlechter, mit Schl.; mit welcherlei Menschen Fr. unmöglich, nicht einzugehen 21. 367; 1101. 514—6. 518; 519. 575. 616. 691. 699. 970. 1004. 1088. 1630. 1635. 1798. 1802. 1804. 1805. 1809. 1847. 2042. 2261. 2295. 2311. 2361. 2512. 2629. 2859. 2891. 2991. 2996. 3469. 3677. 3878; 5973. 3979. 4118. 4988. 5119; 5120; 5126;

5141. 5341. 5375. 5655. 5722. 5751. 5773. 5902. 5927. 5951. 5963. 5985. 6315. 6656. 6706. 6835. 6875. 7181. 7367.

Verrath am Fr. 145/6. 429. 3542. 4856-8. 7165.

Entzweite Fr., gebrochene Freundschaft 2299. 2832. 4865. 6656.

Verlust eines Fr. heilsam 655. Verschiedenes 1495. 1588. 2022.2906—8; 6177.2916. 4122. 5657. 6366. 6658. 7597. 7604

"Freund" 2616, 6092, 6102, 7027.

Vgl. Feindschaft.

Friedensschlüsse, verschiedene, 502. 1951. 3958. 4600. Frohsinn. S. Glück.

Frömmigkeit, frommer, wahrer Glaube; Götterverehrung; fromme Werke — (Lob; schafft Glück) 50. 66. 201. 376. 417. 790. 1220. 1714. 1768. 1769. 1794. 1878. 2663. 2943. 2944. 2952. 3192. 3197. 3548. 3630. 3721. 3779. 3868. 4100. 4370. 4373. 4518. 4653. 4869/70. 4982. 5476. 5945. 6117. 6229. 6309. 6547. 6606. 6673. 6719. 7315. 7575.

Frommes Vertrauen auf die Güte des Schöpfers — keine Sorge um den Lebensunterhalt 1620.5537.5632.6255. Vgl. Civa. Vishnu. Gott-

lasigkeit.

Fromme Werke überflüssig bei vorhandener, unnütz bei mangelnder wahrer Tugend, Herzensreinheit 339, 1640, 1721, 1745, 1760, 2233, 2285; 4674, 2453, 2754, 3301, 3305, 3423, 3442, 5499, 5881.

Fr. W. mit unrechtmässigem Gute vollbracht; s. Diebstahl. Fr. Maske; s. Falschheit. Frosch 2149, 2623, 2808, 4531, Fr. im Brunnen* 5603. Früchte, reife, 4431; 5123. — pflücken 947. 2846. 5925/6. Frühling; Wind vom Malaja kommend 555, 1217, 1218, 1251, 1920, 2017, 2243, 2900, 3964, 4050, 4347, 4680, 4682, 5783, 5990, 6095, 6965, Fünfe gehen dir überall hin nach 3853. Fürst. Würde, Macht; Nothwendigkeit, Segen, Lob des Königthums 65. 279. 458; 5585; 5787. 543. 572. 684. 830, 1314, 1346, 1370, 1594, 2179, 2317, 2616, 2735, 2841, 2866; 7579. 2868. 3212. 3334. 3402. 3545. 3616-43. 3762. 3809. 3811; 4148. 3861. 3863. 3990, 4098, 4197, 4201, 4437, 4446. 4472. 5112; 5151. 5137. 5154, 5159, 5166, 5215, 5746, 5758, 5758, 5760, 5763-5, 5779, 5834; 6277, 5840, 5906. 6232. 6273 (; 3639). 6333. 6389, 6404, 6524, 6862, 6924; 6925, 7043, 7284, 7443, 7444, 7557, 7560. Tadel, Spott über Fürsten: Schlechtigkeit der F.; Eitelkeit, Nichtigkeit des König-

thums; Schwierigkeit, Schattenseiten, Gefahren des K. 133; 5761. 161. 178; 5336. 229. 240. 345. 382. 407. 507. 606. 994; 2513. 1008. 1018. 1066. 1268. 1310. 1317. 1326. 1362. 1370; 3184. 1373. 1434. 1484; 4669. 1488. 1493. 1618; 1635; 1723; 1942, 1810. 1889. 1935. 1983. 1990.

1995. 2062. 2081. 2238. 2288, 2399, 2418, 2478, 2522.2584. 2595. 2654. 2798. 2800/2. 2840; 6217. 2947. 3021. 3032. 3155. 3156, 3184, 3207, 3210, 3214. 3244. 3293. 3303. 3319, 3366; 7249, 3374. 3394. 3396. 3490/2. 3677. 3711. 3760. 3774. 3794. 3917. 4135. 4143. 4348. 4488, 4496, 4580, 4635, 4651, 4718, 4723, 4769, 4829, 4935, 4952, 5185, 5261, 5277, 5683, 5734; 5735, 5762, 5928, 6155, 6182. 6211. 6213. 6281. 6287; 6765, 6443, 6680, 6831, 6878, 7059, 7211, 7217. 7235. 7317. 7328. 7418. 7437.

Verschiedenes 492. 927. 1005; 1006. 1125. 1483. 1496. 1563, 2093, 2201/4, 2275/6, 2347; 5776; 7211. 2637. 2949. 2985. 3396. 3425. 4011. 4389. 4393/6. 4504. 4630, 4690, 5005, 5737, 5767; 5769, 6739, 7185, 7344. 7370. 7510.

Wie der F., so die Unterthanen 1652. 5027. 5069. 5768. Vgl. 2323.

Erforderliche Eigenschaften. Tugenden, Fehler von F.; Pflichten von, Regeln für F. (Verschiedenes); gute, tüchtige - schlechte, untüchtige F. 6. 141. 144. 179. 246. 270. 275/6. 330. 498. 564. 587. 693. 719. 841. 876. 906. 946. 1200. 1349: 4702-4. 1374. 1401. 1434. 1446. 1486. 1487. 1585. 1575. 1594. 1638. 1648. 1680, 1710, 1802, 1805, 1809, 1847, 1881, 1948,

1962. 2155. 2176. 2185; 2894. 2235. 2287. 2322. 2398. 2417. 2569, 2574. 2632. 2752. 2772. 2890. 2991, 3009, 3019, 3093, 3098/9:3706/7.3145.3157. 3236, 3244, 3346, 3386; 3388; 3402, 3408, 3581, 3588. 3605; 4630; vgl. 3738. 3713/4. 3717. 3800. 3808. 3844. 3845; 3846. 3954, 4043; 6827/8, 4072, 4224. 4273: 4836. 4361. 4378. 4487. 4510. 4564. 4569. 4611. 4641. 4707. 4989. 4996. 5001. 5002. 5005, 5015/6, 5068, 5069, 5151. 5345. 5384. 5389. 5536. 5548. 5556/7. 5572. 5618. 5774. 5785. 5870. 5953. 5963. 6069. 6104. 6186, 6209, 6252, 6511, 6557/8. 6570. 6601 - 4.6631, 6632, 6657, 6687. 6712/3. 6718. 6726. 6739. 6755. 6802. 6806. 7009. 7306. 7312. 7370. 7458. 7510. 7559. 7587.

Wahrung des eigenen Besten, kluge Nutzung, Genuss der Herrschaft 630; 631; 632. 743; 985; 4845. 755. 5136. 5143/4. 6396. — (Vergl. mit dem Gärtner:) 1171. 4152. 4375. 4843. 5099. 5125. 5171. 7344. — (Kuhhirt, Melken der Kuh:) 1321. 2200. 2370. 2707/8. 4678. 5099.5662.5740.—(Biene:) 4678. 5127. — (Blutegel:) 2370. 5139.

Schutz der, Sorge für die Unterthanen 95. 218; 568; 569; 4409. 540. 875; 3990. 994; 2513. 1056; 1263; 5347; 6802. 1321. 1473. 1692. 1760. 1778. 1889. 1891; 2640. 2222. 2228; 5162; 6047. 2275/6. 2521. 2699/700. 2711.2714.2868. 2983. 2985. 3083. 3526. 3847. 3901. 3962; 4168. 4099. 4185. 4190/1. 4202. 4203. 4204; 4538. 4206. 4207. 4375. 4409. 4510. 5064. 5079. 5125. 5147. 5344. 5397. 5548. 5556/7. 5607. 5696. 5814. 5872; 5873. 5894. 6170. 6203. 6421. 6481. 6580; 6915. 6609. 6875. 6994. 7328. 7342. 7443.

Autorität, Gerechtigkeit, Strafen, Strenge - Milde 430; 4065. 877. 878. 1261-3. 1642-5. 2012. 2029. 2398. 2640, 2690-2, 3023, 3035. 3100/1. 3109/10. 3127. 3130. 3133. 3145. 3146. 3386. 3392. 3533. 3588. 3688. 3713/4. 3812. 3977. 4054. 4225. 4724. 4850. 4921. 4957. 4966; 4968 - 70. 5064. 5079. 5115. 5136. 5137. 5154. 5213/4. 5344. 5347. 5384. 5496. 5623. 5696. 5751. 5752. 5756. 5765. 5774. 5983; 5984. 6074. 6170. 6186. 6442. 6994. 7308. 7342, 7391.

Freigebigkeit 36, 630; 631; 632, 691, 780, 2714, 2752, 2772, 3019, 3494, 3538, 3845; 3846, 3947, 4224, 4611, 4657, 4919, 5069, 5166, 5755, 6631, 6632,

Wohlverhalten gegen Götter und Brahmanen 2771. 2945. 2949. 3019. 3123. 5741. — Verhältniss zu den Br. 2949. 4504.

Verhalten im Privatleben 130. 310. 1510. 2238; 4043;

4045: 6827/8, 3399, 3947. 4046. 4420. 4932. 5074. Zügelung der Sinne 678. 916 -8.1384.2346.4298.5008. Verbältniss zu den Untergebenen; Auswahl von und Verhalten gegenüber Beamten, Dienern, Räthen; Ehrung, Belohnung des Verdienstes 6. 11. 178; 5336. 246. 396. 428. 658. 678; 916; 918. 688. 974. 1005; 1006. 1008. 1072; 3739; 4903; 5771. 1179. 1189. 1373. 1506. 1669. 1676. 1681, 1697, 1857, 1881, 2124. 2139. 2162. 2289. 2584. 2853. 3156. 3210. 3290; 3291; 5773, 3344; 5605. 3401. 3464. 3590. 3605. 3737. 3738. 3774. 3808, 3813, 4010, 4290, 4303/4. 4309. 4374. 4469. 4568. 4707. 4750. 4778. 4774; 5727, 4851, 4888, 4927, 5004, 5019, 5116, 5121, 5310, 5413, 5425, 5552. 5566. 5668. 5754. 5861. 6117. 6211. 6265. 6452. 6570. 6648. 6685. 7017. 7050. 7093. 7306. - Verhalten gegen das Heer 466. 5068. 5861.

Verantwortlichkeit des F. 5040. 5767. 5769.

Auswärtige Politik, Verhalten Feinden gegenüber; sieghafte F. 22. 43. 90. 120. 294; 6065; 6809; 7020; 7151. 331. 434. 501. 674. 695. 711. 774; 2770. 898. 1364. 1401. 1781. 1848. 1887; 3242; 6398. 1948. 2012. 2039. 2338; 6740. 2627: 2687. 3009. 3022. 3145. 3322. 3326. 3688. 3692. 3713/4. 3771 (vgl. 3770). 3948. 4225. 4397. 4399. 4405—8. 4413. 4449/53. 4614. 4626. 4864. 4866. 5171. 5331. 5384. 5469. 5526; 6192. 5647. 5668. 5788. 6064. 6122. 6142. 6153. 6249. 6368. 6382. 6511. 6649. 6805. 6806. 6813. 7019. 7331. 7406; 7407. — Zwietracht, Abfall stiften 774; 2770; 6813. 3384. 5895.

Fürstenruhm lebt in der Dichtung fort 934. 4597. 4773. 5547. 5934.

Preis einzelner F. 177; 5742.
416. 489. 493. 611, 782.
840. 1579. 1783. 2105.
2671; 3350; 4894. 2776.
3538. 3773; 6095. 3911.
4771. 4831. 4894. 5554.
5779. 6436. 6572. 6923.
6924. 7229. 7328. — Dagegen 798. 2418.

Um die Herrschaft gekommene F. 397. 1289. 5750. 6497. 7309.

F. darf sündigen, zum Wohle
des Reiches 2275/6.
F. und Weiser 606, 2654.

F. und Brahmane 7501. 7595. Verhalten gegenüber F., Verkehr mit, Benehmen vor F. 64. 176. 299. 439. 440; 6925. 453. 458. 508. 878. 1005; 1006. 1125. 1133; 2957; 5786; 5787; 7430. 1704. 2216. 2738. 2973. 3004. 3436. 3711. 4356; 5631; 7035. 5737. 6015/6. 6282. 6443.

Feindschaft gegen F. 889, 1370, 5444, 7328.

Abgaben an den F. 218, 743; 985;4845,927,2949,3809, 4409, 4569,5139;5143/4, 6580, 7400, Fürstengunst. Lob 527, 529, 2323, 4370, 5356, 6209, 6670, — Dagegen 288, 809, 6213, — Wie sie gewonnen wird 336, 1009, 2440, 2992, 3030, 3202, 4256, 4365, 5509, 5645, 6889, 6898, — Den F. sich zu Willen machen 1934, 2720, 3774, 6906; 6907.

Fürstendienst. Lob; verleiht Ehre, auch Unbedeutenden und Schlechten 34, 418; 419, 465, 634, 1790; 3139, 2997, 3060, 3344; 5605, 4391, 5525, 5565, 5605, 5754, 5757, 5758, 6097, 6339, 7149,

— Tadel; ist vom Uebel, gefährlich 1007. 1189. 1485.
1630. 1964. 2422. 2481.
2839.3156.3490—2;6779.
4290. 4348. 4517. 4568.
4580; 4987. 4625. 4644.
5653. 5748. 5754. 5828.
5846. 5948. 6034. 6217.
6641. 6869. 7213. — Dagegen 5520.

Fürstendiener. Tugenden, erforderliche Eigenschaften. Werth von D.; gute schlechte D; Verschiedenes 274. 336. 467. 639. 650. 1009, 1189, 1447, 1464, 1496. 1676. 1775. 1934. 1963. 2124: 4303: 4304. 2162, 2185; 2186; 2894. 2289. 2440. 2531. 2992. 3030. 3213. 3219. 3344; 5605. 3425. 3490/2. 3580. 3794. 3810. 4011. 4046. 4348. 4365; 7035. 4480. 4613; 4615. 4624. 5006. 5509. 5565. 5613. 5631. 5645. 5665-7. 5754. 5846. 5861. 6097. 6310. 6577.

6649. 6889. 7050. 7093.

7100. 7346. 7349. 7442. Umgebung der F., Günstlinge, Diener — Tadel; schlimme U. 345. 994. 1066. 1889. 2216. 2293. 2513. 2800. 2840; 6217. 3319. 3711. 4625. 5563. 5749. 5771. 5829. 6005. 6108. 6211. 6290. 6434. 7093.

Benehmen gegen Familie und nächste Umgebung des F. 5745.

Gemahlinnen der F. 1510.3202. 5743. 5745. 6826. — Einfluss der — 2801. 3774.

Fürstensöhne 3620.4192.6127.
Uebles Regiment, Anarchie,
Herrschaft Vieler 279; 3762;
7444. 572. 658. 684. 830.
1346.1800.2735.3616—43.
3762. 3861. 4197. 4419.
5069. 5074. 5159. 5215.
5753. 5758. 5958. 6232.
6273. 6333. 6951. 7284.

Weiberregiment 279. 3762. 5074. 7444.

Herrschaft eines F., der alt oder krank 1223. — im Kindesalter 279. 3762.4436; 5074. 7444. — Vgl. dagegen 4437. 4446. 6404. 7040. 7043.

Vgl. Beamte. Bündnisse. Diener, Feindschaft. Friedensschlüsse. Krieg. Minister. Recht.

Füsse. Mit den F. nicht zu berühren — 4038.

"Der Weise setzt sich mit einem F. in Bewegung, mit dem andern steht er still..." 2264.

"Wer wunde F. hat und zu Fuss umhergeht . . . 5417. "Für den, dessen F. im Schuh steckt, ist der Erdboden wie

mit Leder bezogen 6918.

Wem gelingt das Gehen auf einem F.? 6976.

"Zuerst reinigt man die F., darauf erst das Gesicht" 7543.

"Das Gefühl der Kälte bemächtigt sich der F., nicht der Augen" 214.

Fussvolk 4247.

Gajā 1474-6. Gajatrī 3583. Gaimini 7045.

Gaina, Gina 1228, 2329, 2342, 2441, 2461, 4518, 6984.

Ganamegaja 2739/40.

Gandharva 6299, 7176, 7193. Gandharvahasta 3503.

Ganeça 4801.

Ganga. Lob der G.; reinigt von Sünde 63; 73. 412. 464. 779. 929. 1040. 1109; 2277. 1169. 1308. 1577. 1769. 2055. 2056. 2892. 2411; 2412. 2491. 2567. 2607. 2612. 2652. 2712. 2806. 2953. 3358. 3481. 3488. 3614. 3697. 3922. 4166. 4178. 4198. 4558. 4603. 4606. 4621. 4754. 4764. 4808. 4902. 4993. 5148. 5157. 5280. 5340. 5482. 5841. 5987. 5988. 6020. 6086. 6095. 6129. 6201. 6236. 6321. 6566. 6669. 6830. 7165. 7237. 7560.

G., G.-wasser, Beisp., Vergl. 414. 2489. 3529. 6456.

Freiwilliger Tod in der G. verspottet 4459.

Gargja 7485.

Gartner; Tadel 2278. — Vergl. 1171. 4375. 5099. 5125. 5171. — Wie ein G. verfahre man, nicht wie ein Köhler [4152. 4843.

Garuda 4558. 5589.

Gastlichkeit, Gastfreundschaft. Lob, Segen der G; Würde des Gastes. — Fluch, Strafe, Schimpflichkeit des Nichtaufnehmens, schlechter Aufnahme von Gästen 65; 2172. 131. 132. 134; 4028; 5428; 5587. 235. 295/7. 445. 462; 463. 872. 1062. 1320. 1385. 1478. 2195. 2589. 2803. 2909. 2938. 3455. 3868. 4253. 4257. 4438. 4448. 4555. 5007. 5593. 6719. 7145. 7335. 7410.

Aufnahme eines am Abend ankommenden G. 132, 462; 463, 2803, 5428, — A, eines gegen das Ende des Opfers für alle Götter ank. G. 2902, 3347, 4362.

Ehrung der G. nach der Reihe der Kasten 132.

Gastfr. auch gegen Feinde 573; Niedrige 1177. 1478.

Welcherlei Leute nicht zu beherbergen 5. — Unbekannte nicht 106. 3532.

G. anspruchsvoll, eigennützig 133. 5762. 7437.

Boshafter G. 6286. — Berichte eines G. 488.

Gauda 7562.

Gazelle. Beisp. der Genügsamkeit, Unabhängigkeit 1636. 2920. 4931. 5292. 5956. 7070. — der Feigheit, des Hängens am Wohnorte 1984. 2638. 3929. 7118. 7224.

Sonst 1134, 2935, 5257, 6000. G. vom Unglück verfolgt 2310, 3567, 4149.

G. wird vom Jäger durch Gesang gelockt 5367. 6485; vgl. 3993.

"G. laufen nicht in den Rachen eines schlafenden Löwen" 1249; 1256.

Geben. Man giebt was man hat, ein Hasenhorn giebt ja Niemand dem Andern* 2702. Gebet; Lob 1250; 3871; 7505. 2943.2944.6717.—Unfruchtbare G. 87.— Leises G. 7217. — G. in der Dämmerung 7566. — "Noth lehrt beten" 1020. Hersager von G. 2110.

Gebrechen, körperliche, 3554. 6618. 6619. 7580.

Gedächtniss 1195, 3800, 6655. Geduld. S. Sanftmuth.

Gefallen ist individuell 1766; 5258; 5288. 4973. Jedem gefällt sein Platz und

sein Gesicht 5391.

Gegenseitigkeit 579; 3425. 1589. 2667; 6430. 3766; 4844.

Gegenwart. Die G. geniessen, in der G. leben 676. 2072; 2073, 3963. 4244. 5385.

Geheimhalten. Was geheimzuhalten 583. 998. 7046. 7354.

— Sein Vorhaben 624. 1541.
2184. 2279. 3691. 4687. 5361.

— Berathung; s. Rath. — Freud und Leid, Vortheil und Schaden 496. 583. 3462. 6254. — Sein Vermögen 998. 3421.

G. gegenüber Angehörigen und Freunden 2785. 2786.

Bewahrung, Verrath von Geheimnissen 887, 2365, 3942, 5721, 5722, 7354.

Reiz verborgener Rechtschaffenheit 4085; Achtung vor verborgen Gehaltenem 5871.

Geier 106. 2184-6.

Geistesgegenwart 268.1214; 1215.5920.6318.6451.6856.

Geiz, Geizige 145/6. 189; 7440. 191. 192. 616. 720. 744. 769; 2189; 2756; 2768. 1046. 1520. 1521. 1674. 2209; 6676. 2330.

2925. 2939. 3282. 3303. 3569.

4921, 4956, 5007, 5034, 5177, 5374, 5558, 5773, 5864, 5924.

6093. 6117. 6414. 7140. 7187.

7382, 7538, 7578, — 1234, 1892, 2745 (ironisch).

Gelegenheit zu erfassen, nutzen 1396/7. 2896.

Vgl. Zeit.

Gelingen — Misslingen 415. Gelübde; — halten 5976. — Von G. Entbundene 7470.

Gemüse 7484.

Genügsamkeit. S. Zufriedenheit.

Genuss. S. Begehren.

Gerechtigkeit. S. Fürst. Recht. Tugend.

Geringschätzung gegenüber Anderen straft sich, übe man nicht 536; 6891/2. 1838. 3542. 3925.

Nicht geringschätzig zu behandeln . . . 6902. 7514.

Erlittene G. bitter 3796. 4258. 4783. — von Seiten der Angehörigen 1630. — — Niederer 3796.

Gleichmuth gegenüber G. 3529.

— Freude über G. 536;
6891/2. 4820; 4821.

Gerste. "Aus gesäeter G. wird kein Reis" 3248. 3335. 3466. — Umgekehrt 1294.

Gesandte, Bote (des Fürsten)
791. 1240; 1244; 2899. 1837.
1883. 2284. 3326. 4522. 4976.
6295. 6983. 6989; 6990. 7339.
— Befangener B. 4608. —
Nachricht, Brief, Bote, eigener
Anblick 7604.

Geschäfte, die nicht zu unternehmen 479. 5577.

Mit welcherlei Leuten man sich nicht in G. einlassen soll 2216.

G.-kundige 1224. 1684/5.5636. Geschicklichkeit 1195. 1278. 1360. 6146. 6164. — Einseitige G. 7447. — Wahre G. 5468. 5 Wurzeln der Gewandtheit 2960.

Geschmack, Neigungen verschieden 1039, 1766; 5258; 5288, 1900, 1902, 6292. — G. von Thoren 3814.

Vgl. Verschiedenheit.

Geschwister ungleich an Charakter 1423.

"Geschwüre" 3590.

Gesellschaft. Von einer G. nehmen, einer G. geben 7517.

Gesundheit 600. 1011. 1013. 1015. 1585. 1929. 2679. 8231; 3690. 3864. 4119. 5400. 5716.

Getreide, Lob 3676. — G. aufspeichern 3144. 4917.

Gewinn — Verlust 3444; 3477. 5577.

Gewinnen, für sich, verschiedenerlei Menschen durch entsprechendes Verhalten gegen sie 49; 1174; 2345; 4536; 4853;5860;6509;7299.3586. 4222.5371.6793.— In seine Gewalt bringen 5393.

Gewissen 922; 923, 930, 1438; 1439; 4717; 4719, 1491, 2173, 2505, 5037, 5311—3, 7155, Empfindliches G. 4990.

Gewohnheit, Macht der, 1560. 5888.

, Gift* 696, 1349, 2471, 2836, 3001, 3238, 3390, 3437, 3438, 3979, 4094, 4820, 6213, 6225, 7388,

Halahala 814, 2992, 7388, Kalakuta 203, 845, 2160, 3329, 3806, 4284,

"G. essen" 1679. 3439. 4414. 5052. 5628. 5669. 5957. 5969. — "— im Gedanken, dass man einen Arzt hat" 4414.

"G. hilft gegen G." 2933. 6212. "G. wird bei der Kuh zu Milch" 2088. — Giftmischer 7428. Giftbaum 1094, 5991, 6686, 7202.

Gildemeister habgierig, betrügerisch 2206. 3700.

Gimûtavâhana 1547. 3932. Glas (Beisp., Vergl.) 1609. 1619. 1621. 2297. 2337. 3747. 4656.

4874.

Glaube. Wie der G. (Vorstellung, Vertrauen), so der Erfolg 2956; 4709. 5394. Vgl. 5286.

Reden zu dem, der G. hat 6026.

Vgl. Frömmigkeit.

Gleiche, Gleichartige kennen einander 2152. 2395. 4505. Gleiches wird durch Gl. überwunden 6212. 7274. — gefunden 2878. — Wodurch ein Schade kam, dadurch wird er auch wieder gehoben 5028.

Man bekämpft nur Ebenbürtige.

S. Feindschaft.

Von einem und demselben Schlage sind . . . 6161 — Kein Unterschied zu erkennen zwischen . . . 6160.

Gleich und Gl. gesellt sich 4934. 5290; 5643. — Vgl. Freund-

schaft.

Gleichgültigkeit tritt ein gegen alle Sachen 6921.

G. gegen Lob, Ehre — Schmähung, Geringschätzung 400. 2225. 3529. 5611. 7154.

G. in Bezug auf Erfolg, Glück 635. 3507. 3928. 5308. 5346.

G. in Bezug auf das Leben 3600. 4533.

G. in der Wahl der Mittel 2644.

Gleichmuth. S. Begehren (Entsagung). Glück — Unglück.

Glück - Unglück, Freuden - Leiden - Er-

folgen mit Nothwendigkeit; Gleichmuth gegenüber —, man freue sich nicht und betrübe sich nicht 89. 635. 837. 1211/2. 1987. 2833. 4214. 4357. 4581. 5308. 5346. 5421. 5521. 7063. 7064. 7066. 7068. 7073. 7079—81.

wechseln ab, sind unbeständig 33. 138. 320. 425;
5561; 5562. 818. 963.1057.
1483. 1987. 2040. 2163.
2304. 2314. 2527. 2701.
3323; 7084. 3701. 4109.
4125. 4214. 5811. 6035.
6557. 6848. 7068. 7073.
7077. 8080. 7081. 7083—6.
7227.

Jeder bereitet sich sein eigenes Geschick 893, 895, 3323; 6426, 5448; ,6337, 6494, 7082.

Verhalten im Gl. und U. 835. 1237; 6874. 4253. 5376; 6317; 7178. 6871; 6872; 6876 (vgl. 5909). 6879. 7091. 7467.

Ohne Beschwerden, Leiden keine Freuden 1980. 6588. Freude nach Leid, L. nach Fr. 5259. 6314. 7067.

Fr. und L. bei höchsten und niedrigsten Wesen gleich 1111.

Freude — Schmerz 6960. —
ohne Veranlassung, vorbedeutend 4756. — Fr. und
L. verursachen in gleicher
Weise Beschwerde 7076.

Freuden nur Linderung von Leiden 3487.

Alles Angenehme wird Same für Schmerzen 5273. Vgl. 1312.

Gl., Reichthum ungerecht vertheilt; Trefflichen geht es übel, Schlechten, Gemeinen wohl 19. 171. 2060. 2123. 2145; 3160. 2481. 2743; 7052. 2853; 3793. 2955. 3102. 3970. 4057. 5810. 5815. 5877. 6166. 6432. 6622/3. 7420. — Guten fällt das Leben schwer, Gemeine sind glücklich 6783. — Ehrenglanz und Weisheit finden sich nie beisammen 3450.

Gl. kommt sufs Geradewohl, nicht infolge von Vorzügen 2129. 4468. Vgl. 174/5. 2570.

Den überaus Dummen und den überaus Frommen ergeht es wohl 5327; den Dümmsten und den Gescheidtesten — 5523. Vgl. 6361.

Unverdientes Gl. 42. 45. 273.

— Vom Gl. Bevorzugte kennen nicht Anderer Leiden 5818. Vgl. 5762.

Kein vollkommenes Gl. 1606. 2240. 2393. — Glück verderblich 6933. — Zu grosses Gl. 7439. — Streben nach Gl. 3470. 5942. 6934.

Glücksgöttin 174/5. 178. 706. 716.887. 2145; 3160.3719. 3768. 4690. 5497. 5505. 5810. 6557/8. 6947. — Buhldirne, ungetreues Weib 1083. 2201/4. 2304. 2527. 2570. 2877. 5811. 5815. 5996. 6281. 7420.

Beglückende Güter, Eigenschaften, Verhältnisse 600; 1013, 788, 1012, 1220 (vgl. 2873), 2441, 3898, 4119, 4640, 6461, 6587, 6637, 6998, 7160, 7225, — "Himmel auf Erden" 794, 1585, 3060, 4842, 5229, 5382, 5716, 5928, 6716.

Gute, angenehme Dinge, Wün-

schenswerthes, Genussbringendes 527—9. 932. 1039. 1698. 1850; 2614; 7263; 7417. 4842. 6264. 6413. 6774. 6775. 7539. — G. giebt es überall 1044. 3908; vgl. 2760. Vgl. 3684. 7553. — Nicht in jedem Berge sind Rubine usw. 6523.

Wünsche für gute Zeiten, Segenswünsche 1705; 2025. 4859.6818.6931. — Glückliches, reiches Land 2315. Glückliche erfreuend, Ungl. be-

trübend . . . 1627.

Lust am Anfange, zuletzt Schmerz gewährend 226.

Freude, wahrhafte, 5047. der Finsterniss 5172. leidenschaftliche 6224.

Guter Muth, Frohsinn, Heiterkeit 1194. 3172. 3842. 4691. 4695. 7160.

Leiden giebt es zumeist; das Leben ist leidvoll 352, 476, 554, 945, 1664, 1851; 2825, 2067, 2333, 2334, 2438, 2539, 2793, 2826, 2830, 2847, 3150, 3487, 3701, 4319, 4955, 5209, 5278 (vgl. 1312), 5529, 5922, 6327, 6554, 7076, 7087, 7231,

Widriges, feindliches Geschick; vom Unglück Verfolgte 1. 425; 5561; 5562. 1235. 1918. 2048. 2310. 3950. 4149. 4226. 4798. 5738. 6754.

Verfinsterung des Verstandes bei bevorstehendem Unglück, Untergang 188, 232; 5599, 519, 766, 1558, 1869, 2384, 2685, 2971, 3324, 4193, 4477/8, 5198; 5199, 5360, 5784.

Ungemach die Frucht der eigenen Vergehen der Menschen 2777; 5803. 3587. 4563. 6218. 6288.

Selbstverschuldetes U. 284. 2339. 4991. 7310. — Misslingen auf dreierlei Weise 6007.

U. trifft auch Grosse, Treffliche 1338. 2955. 4642. 5782. 5796. 5798. — Vorzüge Ursache von Leiden 57; 2123. 2135. 3140.

Wo einmal ein U., Uebel ist, da kommen andere 1383. 1427. 2006. 5165.

Weises, besonnenes, entschlossenes, muthiges, thätiges, tugendhaftes Verhalten im Ungemach; Edle, Grosse -Gemeine im Unglück 355. 457. 789. 955. 956. 1172. 1173. 1609. 1912. 1954. 1979. 2150. 2313. 2364. 2469, 2636, 2976, 2977, 3116. 3170. 3171. 3451. 3596. 3886; 4333; 5090. 3949. 4270. 4332. 4354. 4357. 4528. 4581. 4748. 4751. 5283. 5295. 5376. 5652. 5670. 5972. 6146. 6148. 6150. 6311. 6316. 6317. 6319. 6377. 6448. 6794. 6822. 6857. 6872; 6876. 6884/5. 6929. 7049. 7178. 7291. 7565.

Verhalten gegenüber drohendem Unheil, Gefahren 1288. 2550; 4593; 4748. 4602. 7121. 7483.

Auf U. sei man immer gefasst 1205.

Trost im U. 381, 1057, 2314, 4109, 5782, 7227,

Eigenes Leid nicht zu offenbaren 496. 583.

Menschen in Noth kennen kein Mitleid 2628, 4482, 4483, 6383. Beim U. Anderer unterhält man sich angenehm 2404.

Jedes Wesen pflegt infolge einer Erschütterung seine ursprüngliche Grösse anzunehmen 2467.

Verschiedenes 1674, 1981, 2074, 3245, 4387; 4862, 4680, 6960, 7384.

Schlechtes, Schlimmes, Kummer und Schmerz Bereitendes, unglückliche Verhältnisse, Eigenschaften, Unzuträgliches 166. 602; 2291. 684. 691; 6286. 1630; 1785;1786;4118.1796-8. 1800.1802-5.1844.2629. 2774. 2826. 2891. 3008. 3528: 3923. 3289 - 91.3720. 4258. 4798. 4911. 5364; 5365. 5770. 5805. 5953. 6434. 6498; 7593. 6774. 7466. 7486. Vgl. Thorheit.

Schmerz, Schaden Verursachendes aufgeben, selbst wenn ein Glied des eigenen Leibes 3989. 5303. Vgl. 3034.

Gefahren 4037. 4637. 5734. 6327.

Gefährliches, Verderbliches, Furchtbares (Beisp.) 64. 338. 345. 865. 1073. 2213. 3366; 7249. 3436. 3439. 4283. 4379. 4664. 5748. 5954. 5967. 5969. 7350.

Klage über schlimme Zeit 3092. 4143. 4978. 5581.

Schmerz, Kummer.

Schmerz infolge Trennung, Verlustes von Lieben 123, 197, 525, 788, 2826, 4106, 4108, 4110, 4315, 4385,

Heilmittel gegen Schm.: Einsicht, nicht daran denken 13; 2834; 4627; 6752. 257. 4209. 4817/8.

Abhandl d. DMG, IX. 4.

Schm. macht stumm 5594. erleichtert sich durch Wehklagen 4165. — Sein Leid klagen, Lieben, Vertrauenswürdigen, macht froh 7150; 7343.

Verschiedenes 214, 431, 1312, 1507, 3457.

Kummer, Sorgen, Trauer vom Uebel, unverständig, vergeblich 110. 138. 187. 260. 307. 525; 738. 602; 2291. 615. 635. 676. 722; 723; 4937. 1866. 1945. 1998. 2072; 2073. 2280; 2281. 2290. 2314. 2680. 2833. 3473; 4937. 3474. 3596. 3649. 3664. 3699; 6231. 3963. 4209. 4296. 4357. 4561. 4695. 5181. 5421. 5521/2. 5529. 5794. 6350; 7175, 6500, 6525, 6526, 6528-30.6729.6785.6885. 6913, 7120,

"In den Wald hinein klagen, weinen" 283. 570. 6026.

Gold 126. 933. 2469. 2684. 6968. — Prüfung des G. 2219. 2593. 2858. 5104; 5158. 6138. 7179. — G. darf man von einem Unreinen annehmen 4440. 6227. 6228. 6544.

,G., das mit dem Hammer geschlagen wird* 4074.

"Was fängt man mit dem G. an, das zum Durchlöchern des Ohres gebraucht wird?" 4161.

Gotama 4875.

Götter. Verehrung der G. S. Frömmigkeit.

G. dem Schicksal unterworfen, vergänglich; bedeutungslos, mit Fehlern, Mängeln behaftet 55; vgl. 1247. 211. 525. 671. 738. 832. 1110; 2049. 1111. 1338. 1404. 1564. 1816. 1870. 2079.

2643, 2793, 2887, 3142.

3208. 3367. 3442. 3815.

3831. 4135. 4323; 5830.

4497, 4498, 5834;

6859, 7369,

Gottheit ist im Herzen 66. 3197. — überall 66.

Wen die G. schützen wollen, den bedenken sie mit Verstand 3302; wem die G. ein Leid zufügen wollen, dem rauben sie den V. 3304, 5360.

Verschiedenes 440. 2236/7. 2941. 2945. 3159. 3757. 3865, 4100, 6567,

.Gottheit* 6464.

Mit den G. zusammen im Wagen sitzen* 4815. 6003. Trimurti, Widerspruch gegen

— 2256. 4205.

Götterbilder 1404. 1714. -Steine werden zu Göttern 1782. 3313. 7564. - Verehrung von G. ungereimt 2. 66. 3197. — Götzenträger 4873.

Gottesurtheil 354. 6188. Gras, Grashalm, Strobhalm 426. 2587. 2588. 6344. 7311.

Gr. werden mit den durch sie gebundenen Blumen auf dem Haupte getragen* 7479; vgl. 2120. 5449.

Mit einem Strick aus Gr. werden Elephanten gebunden 648. 4425.

.Gr. von grossen Herren als Pinsel, Zahnstocher wendet 2706. 4011.

Gr. Halt für einen im Flusse Untersinkenden* 2382.

Ein in den Mund genommener Gr. erhält Einem das Leben*

"Einer regenschwangeren Wolke wehrt man sogar mit Strohhalmen 4424.

"Gr. wird zum Donnerkeil" 545. 5540; vgl. 3595.

Grösse, unnütze, ohne Muth 4264. 7380. 7504. 7567.

Je umfangreicher . . ., desto angenehmer* 728.

Vgl. Hohe Stellung.

Grund. Nicht ohne G. . . . 3535. 3536. — G., Ursprung nicht anzugeben 1339; 3292. 2214.

Guñ g a -Beeren 346, 2469, 3445. 3798.

Gute Menschen. S. Tugend. Gutes anzunehmen, woher es auch komme 459, 2068, 4439;

5507, 4440, 5506, 6227, 6228. 6544-6. 7194. Dagegen 308.

Das Beste aus allen Sachen herausnehmen 121; 6605. 2750. 6164. - aus der Wissenschaft 243; 245.

Das Gute - das Schlechte sich aneignen 4922/3, 6235.

Haare am Körper, Zahl als Massstab für Lohn und Strafe im Jenseits 2568; 5477. 5490; 5491.

H., Beisp. 6458. 7076. — Locken 2606.

Scheeren der H. 2615. 3200. H. aus dem Schwanze eines Tigers 1.

Habicht 7275.

Hagel 3059.

Hahn 4837. 6597. — Tugenden des H. 5510. 7041.

Hammira 4894.

Hand sinnbildlich 1410. 1542. - Eines Buhlen H. 4592.

durch eine H. kein .Wie Händegeklatsch zu Stande kommt . . . 5163.

"Schon auf der H. liegen" 2354; 2487; 3519, 3391. 3812.

In fremden H. . . . 7590.
In, zur, bei der H. sein 7549.
7577, 7603.

Handel, Einträglichkeit, Lobdes, 1303, 1871, 2637, 3016, 3041, 3048, 3879, 6034, 6281, 6339, 6847.

H., Kaufleute, Verschiedenes 2961/3, 3625, 3633, 3957, 4167, 4487.

H. womit dem Brahmanen untersagt 5843.

"Mit seinen Kenntnissen H. treiben" 5835.

Handwerk 967. 6461.

Hanf 4618. — H.-gemüse 6358.

Harickandra 831.

Hartherzigkeit 3, 1486, 3577,
 3758, 5138, 5690, 5794, 6253,
 Anderer Schmerz nicht Kennende 5762, 5818.

Hase 2029. 4378. 6304. — "Ein H. brachte einen Löwen ums Leben" 1469. 4471. 5386. "H.-horn" 2702. 5837.

Hass 889, 3313, 6829, — Nachtragende 35, 1849, 7550,

Haus 7539. — Wohnen im H., Hängen am H. getadelt 1385. 2190—3. 4919. 4921; 6117. 5057. 5102/3. 7233. 7489.

Aufenthalt in fremdem H. S. Abhängigkeit,

Hauspenossen. S. Angehörige. Hauspriester 3393. 5745. 5769, 6269.

Hausvater 2930, 2943, 3010, 4391, 4921; 6117, 5418, — Lob 6998, 7145.

Sorgen um die Bürde des Hauswesens 4228.

Hebel 3261.

Heimath, Lob der, H.-liebe 795, 1013, 1943, 2100, 3255; 3268, 3860, 4322, 5085, 5391, 5637, 6048, 6939. Wohnen in der Fremde ein Uebel 252. 1596. 2431; 7454. 2512. 4385. 5009. 5187. 5770. 5805. 6729. 7113.

H.-liebe, Scheu vor der Fremde getadelt; für Treffliche giebt es keine Fremde 1029.1926; 2150. 1947. 1984. 2638; 3929; 7118; 7224. 5078. 5415. 6514. 6997.

Schmerz, der das ganze Land betrifft 3245.

Im heimischen Gebiete, an seinem Platze ist man stark, muss man bleiben 200;3211; 6220; 6598. 542. 3704. 3904. 5750; 7223.

Heirath. S. Ehe.

Herr. Verhältniss von H. und Diener; Pfllichten des H.; Verschiedenes 490/1. 579. 1301. 1691; 2912/3 (vgl. 4883). 1855. 2013. 2328. 2495. 2646; 4623. 2706. 2987. 3769. 3888. 4032. 4516. 4551. 4620. 4622. 4849. 5236. 5330. 5449. 5462. 5608. 6160. 6458. 6585. 6751. 7221. 7351.

Gute; schlechte, thörichte H. 12. 503. 803. 1390. 1430. 1621. 1785; 1786. 1791. 2297. 3898. 4259. 5007. 5330. 5435. 5947. 6434. 6664. 6751. 6776. 7167. 7373. 7530.

Herz 911; 4700. 2366. 2505. 4383. — Innere Stimme 745. — ∞ Elephant 1060. 5203. Vgl. 1962. 4195. — ∞ Flamingo 2502. - Wanderer 1660: 1661.

.H. aus Stein* 1108. 4881.

.H. weich, hart - Rede scharf, weich" o Butter, Scheermesser u. ä. 3414. 3415. 3783, 4882, 5909, 6021. 6418.

.H. schmilzt* 2718. - .H. in hundert Stücke zerspringend* 2071. 3805. 6850.

Vgl. Begehren (Selbstbeherrschung). Liebe. Reinheit.

Himalaja 2250. 2788. 3330. 4978.

Himmel, Hölle, Jenseits. Jenseits 1899. 2459. 3298. —

bezweifelt, geleugnet 2432. 5207. 6778. 6808.

Himmel 211. 6039. — geringgeschätzt 1721. 2587. 3255. 3982, 5017, 5716, 6985. 7317. 7318.

Himmelslohn und Höllenstrafe, bestimmtes Mass 2568.5339. 5470. 5475. 5476. 5477. 5482, 5490-2, 6278.

In den H. eingehen, zur Hölle fahren 54. 321. 326. 406. 558.1075.1647.2287.2524. 2568. 2699. 2993. 3025. 3112. 3270. 3345. 3393. 3900. 3927. 4121. 4203. 4514. 4538. 4557. 4819. 4857. 4943. 4947-9. 5177. 5341. 5475-7. 5482. 6313. 7332.

Hölle Kumbhipaka 6271. 6416. - 7 H. 6829.

Das höllische Feuer im Meer 130. 203. 338. 391. 2032. 3422. 4765. 6368. 6676. 6940.

Himmelsgewölbe 2507, 7516. Hirt 5374. 6609. — Hirtin 1215. Hochmuth, Stolz, Uebermuth, Prahlerei 145/6, 750, 759, 815.

1508. 1640. 2233. 2351. 2429. 2453. 2604. 2739/40. 2952. 3066, 3336, 3542, 3591, 3652, 3709, 4253, 4350, 4530, 4872. 6091, 6093, 6098, 6099, 6117. 6736, 6750, 6933, 7269, 7382, 7581.

- bei Kleinen, Unbedeutenden, Armen 59, 710, 727, 756. 1002. 1184; 3785. 2808. 4921. 6233. 6877. 6882.

Anspruchsvolle 7187, 7581. — Eingebildet und selbstgerecht 6253.

Lärm machen, sich gross m. aus Klugheit 3770; 3771.

Die Leute ehren den Wortschwall, nicht die Tugenden 7570.

Jedermann ist ein Held, so lange er nicht in der Schlacht gewesen ist 6908.

.Hoden* 4290.

Hoffnung vom Uebel 1046-52. 1477, 2028, 2448, 2609, 7078 (; 1048). 7475.

Hohe Stellung, Abkunft; Hoch-

stehende, Grosse, Mächtige. -Art, Würde, Macht, Tugenden, Pflichten, Lob Grosser, Hochstehender, Mächtiger; Verschiedenes 59; 1002. 183. 344. 543. 563. 588. 646. 1153. 1175. 1185. 1357. 1419. 1486. 1722. 2179; 6304. 2580. 2594. 2603, 2788, 2792, 2808, 3013, 3024. 3066. 3170. 3263; 6406. 3274. 3394. 3462. 3553. 3751. 3797, 3800, 4289, 4398; 4401. 4739, 4743, 4745, 4746, 4749, 4755; 4764, 4765, 4767, 4921, 5274. 5302. 5712; 6145. 5903. 5910. 5995. 6012. 6098; 6099. 6559. 6762. 6852; 7525. 6964. 7032. 7145. 7402. 7422. 7457. 7525.

Edeles Geschlecht, Lob des -

67/9. 740. 1011. 1447. 1835, 1841, 1842, 2234, 2355, 4284, 4395, 5716, 5930: 5931. 6716. 6902. 7158. - Ursprung von G. 1339: 3292. — Vgl. Ehe. Hohe Stellung, Herkunft, Stand ist werthlos, eitel, gleichgültig; Schattenseiten, Gefahren von -; Fehler Hochstehender, Grosser 33. 42. 161, 371, 521, 845, 1735; 1736. 1739. 1791. 1860. 1958. 2119. 2132. 2148. 2159 - 61. 2208. 2241. 2322. 2387. 2464. 2798. 2886. 3032. 3066. 3162. 3203. 3450. 3513. 3754. 3829. 3971. 4103. 4401. 4490. 4718. 4738. 5248. 5287. 5304. 5369; 6776;

Kluges, gütliches Verhalten gegen H., Mächtige, Stärkere; M. wissen zu schaden, sich zu rächen 316. 392; 2399; 4737; 4747. 1153. 1887. 3002. 4410. 4411. 4736. 5363. 5578. 5596. Vgl. Feindschaft.

7499. 6001. 6130. 6475.

6541, 6722, 7032, 7473,

7478.

Zu hohes Steigen führt zum Falle 182. 273. 615. 1264. 4036. 7439. — Gestürzte 397.

Abzeichen hoher Stellung 1790. 3139. 5302. 6495.

Macht ist die Hauptsache, steht über dem Recht 228. 3114. 3164. 5995. — 5 Arten von M. 4393/6.

M., die sich nicht offenbart 460. 5478. — Wahre Grösse 3066. 7032.

Jedermann will hoch über den Anderen stehen 1292. Kein Grosser wird geehrt, so lange er kein Unheil angerichtet hat 39. — Starke werden von Stärkeren angegriffen 2929.

"Höhepunkt" 2495.

Holzheher vorbedeutend 672. Honig mit trockenem Grase überdeckt 5564.

H. auf der Zunge, Gift im Herzen* 2852, 2914, 4677; 7124, 6357.

Ferner im Vergl. 5255.

Horn. "Das Horn wächst mit dem Hirsche" 1213; 5168.— "An einem Kuhhorn nagen" 253.

Hülsen, "Leere H. zermalmen" (1. Stroh dreschen) 677.

Hund gemein; Beisp., im Vergl. 1615. 2087. 3833. 3850. 4237. 4381. 4979; 7322. 5329. 5388. 5845. 6090. 6139. 6597. 6598. 6788. 7170.

Tugenden des H. 2184, 4427, 7041.

"Ein H. geberdet sich wie ein Löwe, wenn ihm sein Herr zur Seite steht" 4136.

Ein H. nagt am Schuh, auch wenn er gute Kost hat 5433. "Erblickt man einen H., so ist

kein Stein da usw. 6488. Hundebegattung 226.

Hundeschwanz nutzlos 3549; 6487. — H. gerade zu biegen vergeblich 570, 2851. 5377, 7301, 7355.

"Hundeleben" 4625. 7170.

Hunger. Uebel 494, 602; 2291. 1674, 2628, 2724; 4660, 3690. 3855, 4482; 4483; 4816, 5826. 6050, 6383, 7503.

"H. macht die Speisen süss" 6881.

"Hungrige verspeisen keine Grammatik" 4484.

Beim Satten erscheinen alle Vorzüge 5827.

Vgl. Lebensunterhalt.

Husten. "Ein mit H. Behafteter meide das Stehlen" 1715.

Jagd getadelt 2238. 2993. 2994. 4043; 4045; 6828. 4932. 4933. 5744. — Jagdhunde für Löwenjagd mit Kuhfleisch füttern, Sünde 3866; 4064. — Jäger im Vgl. 5115.

Jama 930, 1594, 1690, 2002, 2049, 2173, 3547, 4957, 5045, 5136, 5311-3, 5607.

Jamuna 2101. — "Ist die J. voll, so geht sie ins Meer" 184. Jasmin 1458. 3223; 7316. 4553. 4842. 5987.

Javana 2273.

6399.

"Ich" und "mein" Same des weltlichen Daseins 816. — Falsche Vorstellung von — 2966. 4062. 6387. — Vgl. 919.

Igel 5143.
Indra 1110. 1111. 1594. 1772.
2049. 2170. 3815. 3921. 3933.
4139/40. 5293. 5398. — I.
und Diti 3224. 3435. 6196.
— I. und Namuki 206. 207.
— I. und Puloman 1890. —
I. und Vrtra 3242. 6398.

Infusorien 7156. Insecten 1364, 1735, 4626. Jogin 858, 2225, 3293, Judendorn 1423, Judhishthira 4193, 4399, 4831, 5784, 7049, 7353, Jugend 571. 5681. 5683. 5684. 5728. 5739. 6518. — J. zu nutzen 5550. — Innere Ruhe schon in der J. 4180. — Wegen J. nicht geringzuschätzen 4437. 4446. 6404. 7040. 7043. — "J." 5998.

Juwel 4186, 6916, 7603.

K å ç î , Vârâņasî 779.1253.2804. 4792.

Kahlköpfiger vom Schicksal verfolgt 2048.

Kakora 1586. 6518.

Kakravaka 789. 987. 1445. 4162. 4529.

Kāla und Kālī 5077.

K alb 5114. 5139. — "Das K. verlässt die Mutter, wenn die Milch versiegt" 609. 2541. — "Das Bein der Mutter wird zum Pfosten, wenn das K. gebunden wird" 961.

Kali, Zeitalter, 1577.1694.2743. 2928.3092.3910.5244.6174. 6689 (vgl. 1061).6919.7052.

Kalidasa 1441. 1698. 4138. Kalinga 7562.

Kalpadruma 493, 549, 1578 -80, 1713, 2105, 2746, 3301, 4001, 6200.

Kameel 2885, 4659, 6216, 6597, 6693. — K. im Lusthain kümmert sich nur um die Dorngewächse" 1548.

Kampaka 337.

Kampf. S. Feindschaft. Krieg. Streit.

K. oder Flucht 3014, 7121.
— K., in dem beide Gegner fallen 566, 3661; 5511.

Kampfer 6921. 7291. — "Kgebüsch umhauen usw." 7226. — "Mit Knoblauch vermischte K.-salbe" 3796.

Kamsa 1499.

Kanakja 1848. 3326. 4476. 7061.

Kandala 1400. 2226. 5952. 6504. 6597. 6599. 6724 (vgl. 6731). — ,K.* 35. 1849. 2909. 3850. 7550.

I andra 5650.

Kandragupta 2875.

Kantakarika 1159.

Kapittha, Verschwinden wie die Früchte des K.* 4562, 6848.

Karira 3895. 7415.

Karņa 1547. 2939. 7438.

Karpfen vom Schicksal verfolgt 1918.

Kasten 132, 2008, 2456; 2457; 4388; 4390; 4506; 6163; 6540, 2709, 4490, 4502/3, 6502—4, 6912, 7559.

Kataka 183, 379, 380, 559, 914, 1340, 1716, 1860, 1913, 2091, 2274, 2359, 2661, 2980, 3154, 3299, 3360, 3895, 3914, 4035, 4187, 4462, 5279, 5801, 5802, 6038, 6043, 6067, 6405, 7069, 7168, 7240, 7272,

Kataka-Frucht klärt Wasser 4369, 4714.

Katuraka 3945.

Katze falsch; im Vgl. 1635. 2819, 2830, 3096, 3742, 3916, 4838, 5504.

Essen, was eine K. übrig gelassen hat 6460.

"Lässt eine K., die ihr eigenes Junge frisst, eine Maus laufen?" 5504.

"Eine K. hat wohl die Milch vor Augen, aber nicht den Schlag mit dem Knüttel" 5886. K. — Maus 1965; 4930.

Kaufen. . . . kaufe man, wo man sie gerade bekommen kann 6008.

Kaufmann. S. Handel — K.-frau 1214.

Keçava 4829.

Kessel. "Ein über die Maassen siedender K. verbrennt am ärgsten seine eigenen Wände" 4092.

Ketaki 1159, 1719, 2083, 2128, 3897, 6331, 7093, 7607.

Kimeuka 191, 679, 5795, 7534. 7607.

Kimpaka-Gurke 343. 754.

Kinder beglücken 444; 685; 6506. 528. 1028. 3800. 4230. 5495. 6637. — ein Uebel 4005. 4114. 4320. — nicht zu tödten, schlagen 662. 664. 4661. 7214. — Verschiedenes 133; 5761. 2067. 4038. 4389. 5043. 5762. 7437. 7470. — Geschwister ungleich 1423. Vgl. 1405. — "Söhne schlagen den Vätern nach, Töchter den Müttern" 6737.

Freude des K. bei der Heimkehr des Vaters 991.

Von einem K. das Rechte annehmen 4439, 4440, 5506, 5507, 6228.

Ein K., das sich an gekochter Milch verbrannte, bläst auch, wenn es saure Milch isst* 2855.

"Die Gesänge Verrückter, das Geplapper der K... treffen ein" 1267.

Vgl. Eltern. Sohn. Tochter. Kint amani 1713. 2695. 3301. 3975.

Kirāta 1041. 3445. 4167.

Kleidung, schöne — schlechte, unreinliche, 5. 1788. 1844. 2413. 2415. 3710. 4972. 5153. 5937. — Gewand, Vergl. 5695. 7280.

Kleine, Schwache, Unbedeutende, Niedere, Geringe 59; 1002; 2808. 114. 240. 371. 373. 710. 756. 1184; 3785. 1264. 1616. 3751. 3763. 4285. 4744. 4965, 5358, 5396, 5512, 5927, 6233, 6344; 7311, 6882. — Unbedeutender ○ nomen proprium 764. — Nullen 1371, Schw. nicht zu verletzen, Macht der Schw. 2865, 2867, 2869, 3515, 4810, 4847. — Macht von Unscheinbaren 84.

Vgl. Vereinigung.

Nutzen von Kleinen, Unbedeutendem 793, 1271, 2382, 6497, 6589. — Nichtiges, wenn es zur Hand ist 7577. — Unbedeutendes wird werthvoll 1689.

Kleinmuth, Verzagtheit, Furchtsamkeit, Feigheit 269. 541; 2367. 615. 750. 1029. 1149. 1160. 1437. 1508. 1946. 2638; 3929; 7118; 7224. 2725; 4660. 3440. 3485. 3569. 3652. 4442. 4471. 4534. 4595. 4838. 4898. 4998. 5009. 6149. 6284. 6311. 6382. 6466. 6525. 6615. 7311. 7325. 7570.

Zeichen der, Furchtsamkeit 4532, 4535.

Geringachtung, Misstrauen gegen sich selbst 3279, 3469, 3562; 4109, 5651.

Kloster. Vorstand eines K. 3393. — Essen in einem K. 7433.

Klugheit, Verstand, Einsicht; Lob, Macht der — 248. 261. 393; 1885; 3877; 4737 (vgl. auch 392. 4747). 661; 4476. 697. 724. 740. 772. 1099. 1229. 1236. 1247. 1254. 1350; 6437. 1469. 1497. 1619. 1767. 1776. 1861. 1929. 2124; 3876. 2236/7. 2564. 2579. 2616. 2713. 2775. 2838. 3159. 3198. 3249. 3302; 3304; 5360. 3385. 3390. 3543. 4009. 4209. 4210. 4213. 4216. 4301. 4396. 4421. 4422. 4465. 4467. 4471; 5386.

4474. 4476. 4658. 4714. 5084. 5092. 5816. 5980. 5998. 6102. 6189. 6191. 6245. 6451. 6461. 6600. 7398.

List geht über Gewalt 1304 —1306, 2861, 4422.

Verschiedenes; Art. Kennzeichen Kluger; Lebensklugheit, verschiedene Klugheitsregeln 128. 280. 281. 342. 400. 415. 478. 479. 584. 635. 676. 712. 886: 1976. 909, 939, 947; 2846, 969, 1002. 1302. 1678; 2117. 1709. 1711: 4318. 1715. 1747; 1773; 1776; 1945. 1961. 2019. 2072; 2073; 5385. 2593. 2961/3; 6611. 2977. 3135. 3436. 3439. 3506; 4914; 6929. 3555. 3596. 3648. 3715. 3781. 3959, 4009, 4141, 4152; 4843. 4209, 4269, 4275, 4287. 4301. 4752. 4817/8. 4824, 4863, 4922/3, 5061, 5092. 5140. 5361. 5362. 5403. 5417. 5505. 5532. 5577. 5600. 6113. 6146. 6320. 6345, 6563, 6653, 6837. 6884. 7049. 7061. 7104. 7248. 7571. 7574. Weise 1023, 6563.

Besonnenheit. Umsicht. wägung der Folgen, der Zukunft, sich nach den Umständen richten 168. 318. 319. 405. 538. 679; 1571. 851, 904, 946, 982; 984, 1195. 1486. 1502. 1568. 1611, 1684/5, 1706, 1709. 1762. 1795. 2122. 2264. 2294.2775. 3199. 3331. 4009. 4245. 4269. 3485. 4282. 4421. 4537. 5140. 5582. 5649. 5650. 5997. 6351-3. 6451. 6894. 6950. 6970. 7100. 7122. 7136.

7326.7496. — Vgl. Geistesgegenwart.

Sieh für klug Haltende, klug sein, Andere zu unterweisen 174. 3987; 7586. 4419; 5958; 6951.

Weiser unter Thoren 1433. 7492.

"Mit dem Verstande erkennt man das Oel im Sesamkorn usw." 2564. 4154.

"Alles, was in der Welt vorgeht, kennen die Leute usw." 5018. "Es verwirrt sich der Verständigen Zunge. " 7526

ständigen Zunge . . . * 7526. Koch 4111. — im Vergl. 802. 5919.

Kohle 3708, 6772, 7303.

"Eine glühende K. erhält durch Asche einen noch grösseren Glanz" 4695.

"Eine glühende K. verbrennt, eine kalte schwärzt die Hand" 2859.

Kokila 805, 1080, 1612, 1921, 1922, 2152, 2554, 2808, 2928, 3378, 4531, 4694, 6022, 6124, 6987, 7292, 7360, 7415, — Schwarz wie — 1612, 5206,

Kokosnuss, K.-baum 3000.
3644. 4249. — Milch in der
K. 888. 4562. 6848.

Koloquinthengurke 5255. 5943. 6575.

Kopf das Beste am Leibe 6932. 6959.

"Auf dem K. tragen" 5879. 7479. — "Den K. schütteln" 1732. 4132.

"Kopfschmerz machend" 691. 6286.

Kräh e gemein, Beisp. 754, 772, 975, 1137, 1193, 1305, 1582, 1612—4, 1616, 1618, 1922, 2123, 2161, 2638; 3929; 7118; 7224, 2928, 3248, 3400, 3424, 3500, 3556, 3783, 3850, 3907.

4066. 4294. 4415. 4643; 4645. 4776. 4838. 5023; 5024; 5610. 5204. 5214. 5713. 6088. 6124. 6211. 6708. 7292. 7338. Kr. als Muster 2183. 2184.

7041.

Kr., sässe sie auf einem Palaste, wird nicht zum Garuda 2161. Kr.-ruf 1617. 5940.

Krankheit, Kranke 114. 664. 1914.2431;7454.3231;3690. 3529.3720.4259.5791.5804. 6288.6289.6531. — Ursachen von Kr. 170.6328. — Kr. Folge der Sünde 6288.

Verschiedene Kr. und ihre Heilung Betr. 512. 1164. 1532. 2229. 6486. 7011; 7021. 7396. 7446.

Kr., Vergl. 1192, 1309, 2380, 2596, 3988, 3989, 4995, 6373.

Vgl. Arzenei. Arzt. Krebs 420. 1394. 2191.

Krieg, Kr.-führung, Kr.-wesen 108. 428. 441. 466. 501. 509. 542. 674. 675. 711. 898. 1031. 1284. 1671. 2523/4. 2820/2. 2843. 2845. 2872; 4451. 3022. 3308. 3609/11. 3692. 3712. 3905. 3939; 3940. 4136. 4247. 4392. 4412. 4626. 4972; 7361; 7362. 5514. 5526; 6192. 5966. 6059. 6192. 6249. 6867. 7295. 7331. 7378. 7436.

Vgl. Feldherr. Muth.

Krieger (Kshatrija) 1879. 2007. 2008. 2456; 2457; 4388; 4390; 4457; 6163; 6540. 3351. 3414. 4499. 4500/1. 4506. 6100. 6466. 7514.

Krokodil 3211, 6220.

Kṛshṇa; Verehrung Ks. 1110; 2049. 1318. 1429. 2336. 2348. 4231. 5205. 5264. 5326. 5468. 5567. 5716. 6543. 7485. — [5264]. "Ein Fusstritt von K. ist ein Schmuck des Kalija" 4745.

Krta-Zeitalter 1061.

Krug, Topf (im Vergl.) 147; 2361, 649, 1535, 2132, 2151; 2156, 2924, 4971, 5261, 6588, 6747, 6882.

"Krüge am Schöpfrade" 963. 1610. 2429.

Trinkkrug und Schöpfeimer 7140.

Ungebrannter Kr. 759. 5301.
— "U. Topf im Wasser"
4227. 5421. 5661. 7144.

"Kr., der bei geringer Neigung sein Wasser einnahm, ist ganz voll geworden" 3555.

Kuchen 4961.

Kuckuck 7205.

Kuh. Lob, Schätzung, Verehrung der K.; — Tödtung 662. 1778. 2068. 2098. 2100. 2231. 2413. 2415. 2449. 2558. 3866; 4064. 3985. 4038. 4511. 4512. 5656. 6362. 6486. 6677. 7215. 7460. 7520.

Genuss von Kuhfleisch 6358. "Kühe stets nach neuem Grase begehrend" 540, 973, 3235, 3496, 5026.

"K. im Sumpfe" 7389.

"K., die sich nicht willig melken lässt" 4616.

,K., die keine Milch geben, verkauft man nicht um ihrer Schellen willen* 2158.

"Man füttert eine K., weil sie Milch giebt" 2171; ä. 3888.

K. pflegen, melken im Vergl. 4678. 5099. 5662. 5740.

"Was nützt eine K., wenn sie weder kalbt noch Milch giebt?" 1748, 1941.

"Das Euter der K. aufschneiden, um Milchzu bekommen" 1321. "Eine Milchk. gehört dem, der die Milch trinkt" 3168. "K.-milch geht über hundert K. . . . * 2205.

K.-mist 2871. — Ein Gerstenkorn aus dem K.-mist geniessen 5340.

K.-auge 6486.

Zauberkuh 2695, 3105, 3301,

Kunst ist lang, das Leben kurz 243. 245. 7605. — K. sind brotlos 4484. — Verschiedene K. 1187.

Kuntī 5439. — Söhne der K. 5796.

Kupplerin 1954, 2339, 6400. Kurukshetra 4016.

Lachen 2221. 3925. 4434. 7442.

Lack 626; 6861. 5101.

Lakshmî 4086. 4887.

Lampe (Vergl.) 981, 2303, 3505, 3603, 3711, 3809, 4135, 5142, 5989, 7067.

"Die L. erhellt das Haus, wenn die Sonne nicht da ist" u. ä. 2121. 3341. 4439; 5507. 4812. 6536.

"Die L. verspeist Finsterniss und erzeugt Russ" 2816.

Oel zugiessen, wenn die L. verlöscht ist* 3767. Vgl. 4945.

"L. in einen Topf gestellt" 1730. 2447.

Durch ihren Edelstein leuchtende L. 455, 5402, 7232,

Langsamkeit, we am Platze 6390-2.

Lanka 6939.

Lärm, viel, bei dem wenig herauskommt 101.

Laus 3532. — "Wird man aus Furcht vor einer L. ein Untergewand für immer ablegen?" 7497.

Leben. Flüchtigkeit, Vergänglichkeit, Eitelkeit des L.; der Tod allgemein, unabwend-

bar, unvorhergesehen 38; 5515. 76. 184. 194. 205; 3190; 6595. 292. 635. 670. 797. 812. 817. 839, 913, 931, 945, 993, 996, 997, 1065, 1102; 1868; 2499; 4153; 6303; 6595; 6692, 1204. 1205, 1604, 1690, 1868, 1969, 1998, 2002, 2004, 2051, 2094, 2196, 2350; 2381, 2358, 2363, 2888. 2484. 2482. 2493. 2565. 2839, 2864, 3178, 3181, 3185, 3190. 3327. 3343. 3405-7. 3456, 3534, 3566, 3647, 3721, 3732, 3854, 3858, 3968, 4123, 4125, 4151, 4153, 4164, 4227, 4307. 4377. 4431. 4533. 4560. 4610. 4823. 4953. 4954; 4958. 4956, 5077, 5098, 5107, 5123, 5142. 5155/6. 5193. 5197. 5209. 5210. 5467. 5524. 5686. 5781, 5867, 5908, 5939, 5989. 6301, 6323, 6338, 6444, 6459, 6532/3. 6625. 6669. 6679. 6681, 6733, 6911, 6945, 6948. 6949, 6979, 7074, 7097, 7163. 7217. 7264. 7411. 7428. 7507. Vgl. Vergänglichkeit.

Gleichgültigkeit gegenüber L.

oder Tod 3600.

Leichtsinn, Sorglosigkeit, Unverstand der Menschen (in Bezug auf das Heil) gegenüber der Vergänglichkeit und Nichtigkeit des Lebens und seiner Güter 76. 812. 817. 931. 943. 2196. 2270. 2401. 2565. 4123. 4151. 4377. 4955. 5107. 5472. 5778. 5800. 6323. 6420. 6554. 7231. 7464.

L. ein Uebel, leidvoll 352, 476, 554, 945, 1605, 1664, 1851, 2067, 2333, 2334, 2438, 2539, 2825, 2830, 2847, 3150, 3452, 3476, 3701, 3995, 4315, 4319, 4955, 5209, 5273, 5472, 5922,

6327. 6355. 6554. 6636. 7231. (Vgl. *Glück* — Unglück.) — regelwidriges Verhältniss 4729. — Uebel neben Schönem 1989.

Liebe zum L. 76, 812, 1931, 2818, 6934.

Erhaltung des eigenen L. S. Selbsterhaltung.

Werth des L.; das L., die Zeit zu nutzen 94. 115; 6594. 205; 3190; 6595. 1001. 1204. 1690. 1943. 2432. 2895. 3121. 4124; 4126. 4431. 5135. 7321. — Ein Augenblick für den, der dem Tode verfallen ist 251. — Die Zeit hinbringen mit würdigen — nichtigen Beschäftigungen 1711. 1935. 4318. 4712.

Dem L. Werth Verleihendes, Gutes im nichtigen L., wahres L.; unfruchtbares, verfehltes L., .fruchtlose Geburt* 115. 284. 621. 777. 778. 779; 6669. 1451. 1452. 1752. 2015. 2092. 2144. 2337. 2420. 2482. 2761. 2774. 3120. 3223; 3318: 7316. 3243. 3575. 3603. 3743. 3836. 4208. 4251. 4631. 4712, 4783, 5009; 5023; 5024; 5348; 5610. 5372. 5443. 5543. 5770. 6025. 6076. 6088. 6459. 6531. 6636. 6639. 6640. 6681. 7316. 7542.

Das L. Verlängerndes 4841.
6264. (Vgl. 6774. 6775).
Das L. Verkürzendes 3528;
3923. 6498; 7593. 6774.
"Die Lebensgeister schon in der
Kehle stehend" (nahe am
Sterben) 1508. 3443. 3598.
3981. 7425.

"Du Prinz, lebe lange, lebe gar nicht, Kind des Büssers usw." 5744.

Vgl. Leib. Tod. Vergänglichkeit. Welt.

Lebensalter, die verschiedenen, 76. 1851; 2825. 2004. 2501. 2774. 4432. 4435.

Lebensdauer, volle; 100 Jahre 996. 2927. 4954. 4958. 7321. — L. ist vorausbestimmt 3467. 3595. 3726. 3729. 4591. — L. in verkehrter Weise zugemessen 2743. 2927; 7426. 7052.

Lebenselixir 6395. 6396.

Lebensunterhalt; nicht zu sehr zu sorgen um den L.; Bedürfniss des L. zwingend; der Befriedigung des Bauches leben, unwürdig 526. 700. 702. 725. 804. 826. 1388. 1620; 5537; 5632; 6255. 1930; 5874. 2032. 3124. 3695. 4002; 5348. 5187. 5291. 5437. 5826; 5827. 6085. 7149. 7271. 7464. 7556. Vgl. Hunger. Leib.

L.-U., L.-Erwerb, Verschiedenes 424, 699, 1013, 1798, 3862, 4354, 5664.

Lebensweisen, zwei, zur Wahl: Entsagung oder Weltlichkeit u. ä. 77. 1040. 1422. 1425. 1771. 1845. 2493. 2809. 3085. 3318. 4093. 4811. 4902. 5815. 6642. 7088.

Leer* 444; 685; 6506.

Lehmstück im Gegensatz zum Edelstein 1173. 6066. — "Ein und dasselbe L. erscheint in vielen Gefässen usw." 4951. — "Lehm verlangt nach vielem Wasser" 6059.

Lehrer, Unterricht — Würde, Wichtigkeit, Lob des — 606; 2654. 871. 873. 1216. 1367; 1400. 1777. 2328; 2465. 2441. 2452. 2455. 2654 (vgl. 606). 2726; 2731—3 (vgl. 1300). 4027. 4146/7. 4155. 4512. 4526. 4992. 5569. 6133. 6134. 6425, 6464, 6748, 7132, 7472, Verhalten — Pflichten, Vergehen gegenüber dem L. 329. 717. 787. 1400. 1543. 1773. 1784. 1878. 1944. 2178. 2181. 2329. 2452. 2941. 2943. 2957; 5786; 5787; 7430. 3643. 3711. 3864. 3924. 4038. 4492. 4493. 4495. 4784. 4813. 5046. 5095. 5743. 6031. 6083. 6384. 7315. 7453. 7581, 7608,

L., Lehre, Unterricht — Verschiedenes 176, 616, 1136, 1300, 1904, 1944, 2174, 2178, 2180, 2365, 2629, 4029, 4074, 4336, 4440; 6227; 6544; 6546; 7194, 4466, 4475, 4526, 5301, 5767; 5769, 5847, 6066, 6081, 6107, 6285, 6384, Vgl. Schüler,

Leib, der menschliche, mit Uebeln behaftet, unrein, vergänglich, geringanzuschlagen 944, 1257, 1761, 1794, 3288, 3718, 3732, 3753, 3854; 3858, 4227, 4380, 4519, 4560, 4779, 4956, 5197, 5222, 5800, 6427, 6479, 6927, 6946, 7317, 7423, — Dagegen 5321, 6424.

L., wenn nicht mit Haut überzogen, würde die Thiere zum Frasse reizen 807. 5221.

L. ∞ Käfig 285; 1238. 4377. 6927.

Vernachlässigung der äusserlichen Körperpflege getadelt 1687. 1788. 1798. 3710. 6358. — Vgl. Kleid.

Einzelne Körpertheile als Träger von Tugenden, Fehlern 1543. 2420. 2763. 5817. 6586. 6984. 7377. 7382.

Leich enstätte, Leichnam widerlich, verunreinigend 608, 858. 1458, 2052, 2558, 2615, 5495, 6305. 6657. 7433. 7593. — .Ein Lustgarten wird zur L. und umgekehrt* 2427.

.Leicht* 4150, 4367.

Leichtgläubigkeit 3978. 4239. 4321. - Arglosigkeit gegenüber Schelmen 926.

Leichtsinn, Leichtfertigkeit, Fahrlässigkeit 269. 289. 750. 787. 891. 1674. 2251; 2252. 2724; 4660, 2831, 2961; 6610. 3066, 3518, 3709, 4265, 5559. 5880, 6090, 6353, 7118,

Zu Grunde gehen, sobald man seine Aufmerksamkeit von ihnen abwendet . . . 6607; vgl. 1898.

Leidzufügung, Schadenzuf., Bosheit, Grausamkeit, Rohheit 692. 1260. 1460. 2496. 2885. 3096, 3230, 3263; 6406, 3591. 3660, 4159; 6706, 6346, 6463, 6578; 6593; 6665, 7289, 7391. gegen Bestimmte 3003. 7215.7428. — gegen schwache Geschöpfe, Thiere 1952. 3305. 7390. — bestraft sich 54. 225, 1565, 2827, 3927, 5344, (versuchte.) fällt auf den Thäter zurück 1527. 2791. 4689, 4833, 4835, 5036,

... . nur dazu da, um Andere zu quälen" 4650.

"Fürst der Bösen" 1602. Vgl. Feindschaft. Freundschaft. Wohlwollen.

Leuchtkäfer 195. 2507. Lichtmotte 100, 683, 1167. 1907, 4410, 4736, 5117, 7323. 7426.

Liebe (Geschlechts-), Macht der;

Verschiedenes 190, 238, 340. 423. 449. 451. 541: 2367. 548. 561. 578. 594. 602. 637. 663. 687. 935. 1087. 1124. 1157, 1322, 1369, 1486, 1440. 1444, 1456, 1470, 1586, 1554. 1572, 1585, 1627, 1658, 1758, 1772. 1917. 2005; 6727. 2076. 2170, 2385, 2450, 2466, 2486, 2502.2545; 2549; 2551; 2553; 4255: 5486: 6824. 2546: 3608; 3803, 2606, 2657, 2666, 2697. 2718, 2719, 2926, 2933, 2991, 3180, 3217, 3300, 3310, 3395, 3684, 3804, 3807, 4137, 4351. 4428, 4429, 4461, 4587, 4647. 4662, 4679, 4685, 4686, 4809, 4892, 4893, 4900, 4926, 5065; 5083, 5076, 5194, 5289, 5240. 5500-2, 5654, 5691, 5702, 5726, 5901, 6045, 6184, 6199, 6204, 6237, 6322, 6408, 6478. 6519, 6621, 6720, 6790, 6875. 6953, 6985, 7002, 7047, 7200. 7244, 7265, 7372, 7385, 7386. L. leicht entzündet im Manne: O Buttertopf und Kohlenbecken 62. 2217; ∞ Lack am Feuer 5101; vgl. 5500. L.-trieb noch im Alter mächtig 1103, 1895, 3460, 4896, L.-trieb verschieden bei Thieren

7044.

Lob der Weiber-Liebe, des Liebesgenusses 93, 241, 532. 535, 537, 737, 778, 1033, 1035. 1040. 1067. 1315. 1522. 1585. 1698. 1710. 1938. 1992. 1997. 2005. 2064. 2563. 2614. 2653. 2664. 2746. 2999. 3078. 3085. 3264. 3409. 3575. 3603. 3606. 3773. 3836. 4049. 4218. 4366. 4458.

4559, 4640, 4657, 4663, 4806, 4811, 4842, 4899,

4902. 5057. 5543. 5717.

```
5739. 5904. 5968. 6039.
                                 1369. 1513. 1522. 1718.
  6073. 6076. 6088. 6095.
                                 2017. 2488, 2508.
                                                     2546.
  6247. 6264. 6413. 6423.
                                 2666. 2668; 2669.
                                                     2697.
  6468. 6641.
               6642. 6700.
                                 2904; 6423.
                                              3716.
  6720.
        6782.
               6807. 7116.
                                 4023. 4429.
                                              4648.
                                                     5076.
  7211. 7316 (vgl. 3223).
                                 5239. 5240. 5691. 5693.
  7417. 7480. 7532. 7610.
                                 5733. 6468. 6574. 6700.
  - L. das Beste am König-
                                 7357. 7385. 7551.
  thum 2347; 5776. 7211.
                               Zeichen der Verliebtheit 9.
W.-L., L.-genuss ist vom Uebel;
                                 640.
                                       2385. 2470.
  Tadel der -. Warnung
                                 3777. 3911. 4648. 6505.
  vor -; Entsagung, Ab-
                                 6574.
                                       7115. - V. von
  wendung von - 176, 197.
                                 Weibern 1123, 2668; 2669.
  223; 1633; 2207; 3411;
                                 3080. 3246. 4974. 5466.
  4777; 4876; 4909; 6854;
                                 6576. 7551.
  7186. 323. 500. 548.
                               L.: Zweie sind eins 1444, 4142.
  578, 602; 2291, 615, 637,
                                 4364. 5518. - L.-glück be-
  687, 750, 760, 880, 1029,
                                 ruht auf gegenseitiger
  1096; 2435. 1130; 2063;
                                 Zuneigung 15. 272. 7216.
  4444; 5799, 1269, 1312,
                               L.-genuss, -glück, -scenen,
  1436. 1572. 1604. 1640.
                                 Liebender Zusammenkünfte
  1653. 1660; 1661. 1717.
                                 562; 1617, 622, 673; 6077.
  1738. 1772. 1777. 1778.
                                 874; 936; 1799; 1949.
  1907. 2000.
              2108. 2193.
                                 977, 990, 1067, 1106, 1322,
  2238. 2259. 2283. 2296.
                                 1378. 1470; 4048; 4089.
  2351. 2458. 2486. 2502.
                                 1601. 1622. 1632. 1634.
  2511. 2517. 2549; 2551;
                                 1915. 2102. 2302. 2374.
  2553. 2560. 2605. 2680.
                                 2528. 2665. 2668; 2669.
  2719. 2725; 4660. 2739/40.
                                 2710. 2824. 3080. 3413.
  2805, 3028, 3081, 3086,
                                 3635. 4014. 4299. 4677;
  3131, 3173, 3336, 3442,
                                 7124/5. 5447. 5822. 5855.
  3495, 3556, 3593, 3670.
                                 6234. 6472. 6505. 6576.
  3698. 3883. 4043; 4045;
                                 7110. 7199. 7551.
  6827/8. 4062. 4176. 4382.
                               Liebender Leid, Sehnsucht in-
 4391. 4441. 4519. 4670.
                                 folge von Trennung, auf
 4692. 4722. 4933. 5046.
                                 Reisen befindliche Gatten,
 5202. 5401. 5450. 5502.
                                 allein weilende Gattinnen
  5633. 5792. 5857. 6154.
                                 347, 799, 937, 986, 1079,
 6173. 6445. 6513. 6519.
                                 1081; 2246. 1098. 1218;
 6550, 6560, 6565, 6638,
                                 1251: 1252. 1482. 1512.
 6643, 6759, 6773, 6824,
                                1630. 1631. 1733. 1740.
 6893, 7002, 7047, 7115.
                                2003. 2017; 2239. 2057.
  7183, 7207, 7210, 7216,
                                 2058. 2078. 2243. 2298.
  7244. 7246. 7288. 7365.
                                2436, 2497, 2904; 6423,
  7465, 7540, 7581,
                                2910. 2918. 2965. 3041.
L.-qual, -leid, -sehnsucht 190.
                                3158. 3237. 3359. 3426.
  197. 557. 1191. 1259.
                                3881, 4050, 4276, 4288,
```

4291. 4460. 4679. 4680. 4713. 4734. 4889. 5050. 5057. 5076. 5235. 5440. 5461. 5464. 5780. 5822. 5889. 5974. 5990. 6176. 6405. 6571. 6671. 6700. 6849. 6969. 6978. 6997. 7022. 7259. 7414.

Abschied des auf Reisenden gehenden Gatten, Schmerz der Gattin 799, 1631, 2003, 2057, 2058, 2078, 2436, 3041, 3237, 3359, 4276, 4288, 4291, 4889, 5235, 5440, 5464, 5889, 6405, 6978, 7259,

Getrennt gewesener Liebender, Gatten Wiedervereinigung 1512. 2298. 2910. 3426. 6849.

L.-zwist; beleidigte, grollende, sich beklagende, eifersüchtige Geliebte, Gattin; Untreue, Kaltherzigkeit des Geliebten, Gatten 85. 86. 112. 283. 1043, 1363, 1379, 1505, 1513. 1533. 1780. 1799. 1876, 1937-9, 2018, 2021. 2257. 2253.2254. 2292. 2406, 2528, 2696, 2900; 4347; 4682. 2915. 3355. 3375. 3413. 3650. 3777. 3965. 4012. 4039. 4088. 4137. 4317. 4443. 4554. 4648. 4649. 5447. 5844. 5852. 5855. 6176. 6357. 6574. 6730. 7001. 7023. 7030; 7031. 7036. 7028.7102. 7252. 7283. 7480. Scheinbar Grollende, bald versöhnt 1106. 1378. 1379. 1622. 4012. 7023. 7252. Erkaltetes L.-verhältniss 1158. 1939. 2071. 5518. Unerwiderte L., spröde Gel. 272. 323.1108; 4881.5438. 6128. 6359. 6807. — Zu-

dringlicher Liebhaber 6359. Bereute Sprödigkeit 660. Die Liebende zum Stelldichein schleichend 785, 1316, 1991. 2090. 2353. 3748. 4974. 5208. 5293. - - verzweifelnd über das Ausbleiben, das Fortgehen des Gel. 986. 1191. 1718. 2931. — List der Gel. 990. 1523: 6663. - List des Liebh. 2937. — Liebende glücklich im Bewusstsein des Alleinbesitzes 800. — Ungetreue Liebesbotin 3777, 5314.

L.-genuss, unfruchtbarer, unnütz 684, 4950, 6073, Vgl. 5450. - L.-genuss ohne Liebe 6011. — Kein Schmuck beim L.-genuss 673, 6077. Beischlaf in gewissen Zeiten 1408. 6339. 6498. 7433. 7566. - Coeundi formae 119. 224. 1291. 4003. 6075. — L.-kampf. -wunden 936, 1106, 1799. 1949. 3413. 5447. 7251. Hätscheln 3 fach 1063. - Mit anderen Gefühlen küsst man eine Geliebte, mit anderen eine Tochter* 4579. "Herzensraub" 449. 561, 1123. 1365. 1369. 1660: 1661. 2319. 2385. 2697. 2719. 5706. 7259. — L. ∞ Fischfang, Vogelfang, Jagd 578. 1124. 1815. 2489. 6237. .Im Herzen wohnen* 1157. 2904; 6423, 2906, 2908, 4893. 5076. 5637. 6727. 7028, 7036. — H. als Bote 3339. — Ueberall sieht man die Gel. 2790. 4084, 6671. Zeit der L. (Frühling, Regenzeit) 93. 666. 986. 1098.

1218. 1251. 1252. 2017.

2243. 2352. 2900: 4347:

4682. 2918. 3158. 3359. 3881. 4050. 4366. 4680. 4713. 4734. 5780. 5783. 5822. 5990. 6171. 6478. 6571.

L.-gott 238, 578, 1087, 1322, 1554, 1660; 1661, 2170, 2683, 2926, 3180, 4429, 4799, 4926, 5726, 6145, 6621,

Vgl. Weib.

Linga 6606.

Links und rechts; "wo kein Unterschied zwischen — besteht" 6961.

Lob, falsches L., Schmeichelei 767. 804. 896. 2420. 3165. 3875. 3975. 4237. 4238. 4246. 4391. 5584. 6290. 7270. 7596.

Angenehmes sagt und hört man lieber als Unangenehmes, aber Heilsames 471; 5838; 7131. 7412.

Vgl. Rath. Wahrheit.

"Man lobt eine Speise, wenn sie verdaut ist usw." (Ende gut, alles gut) 2423. 2424. Vgl. 4238.

Eigenlob 289, 526, 787, 896, 902, 1770, 3933, 5794, 6253, 6967, 7333,

"Loch verstopfen" 3070, 4102.
"Löffel kennt nicht den Geschmack der Brühe" 3872.
5378.

Löwe 761. 846. 865. 1073. 1153. 1222. 1432. 1435. 1437. 1947. 2027. 2087. 2184. 2294. 2547. 2638; 7224. 2639. 2729/30. 2929. 3366. 3977. 4157. 4231. 4261; 7041. 4264. 4378. 4664. 4936. 4979. 5179. 5580. 5930; 5931. 6220. 6517. 6757. 7040. 7044. 7127. 7322. 7360. 7402. 7504; 7567. L. ist wahrer König 1395.

3601. - L. ist bei allen

Vorzügen doch nur ein Vieh 4589.

"L., der ein Mäuseloch aufgräbt" 2041.

Treiben im Walde, wenn der L. nicht da ist 1442. Vgl. 2547.

... Jene, die einen L. wieder belebten* 5980.

"Wenn ich in den Tod gehen muss, wozu soll ich dem L. schmeicheln?" 2641.

"Luft einschlürfen" 713. — "In der L. pflügen" 6335.

Lustbarkeiten, Spiele, Feste 3617. 3619. 3626. 3634. 3635. 3637. 3642. 6860. — "Feierlicher Empfang" 2824.

M; 7 mit M anfangende Dinge zu meiden 4872.

Macht, Mächtige. S. Hohe Stellung. — M.*, Kraft* Verschiedener (Hülfsmittel; wodurch sie wirken, beruhend auf . . .) 542. 2008. 2360. 2496. 2866; 7579. 4098. 4388. 4389. 4391. 4457. 7200. 7391.

Madalasa 2955.

Magadha 7562.

Magerkeit, "M." (löbliche) 1687;
2878; 6286. 3123. 5007. 5962.
7504. — An Ansehen gewinnen
durch Verlust ihrer Fülle...
4657.

Magha 5487. Mainaka 5972. Makara 4283. 4321.

Malaja (reich an Sandelbäumen) 349. 350. 1754. 5441. 5705. 5757.

Malati 680. 2133. Maler 125. 2287. Mandākini 2940. Mandara 2954. Māṇḍavja 7461. 7485. Māṇḍavja 4829. 4831. Mangobaum 433, 980; 1591. 1726, 5553, 7174, 7415.

Mann, Würde des, 4824. 6002. Mannapflanze 3936.

Manu 1995, 3347, 4403, 4867, 6197, 6266,

Mass halten — das "zuviel" vom Uebel 135—7; 7438.149.156. 174/5.2504.3160.3555.6837. — Nicht über seine Kräfte streben, Erreichbares wünschen 676.3596.5140.5761 (vgl. 133). — Aurea mediocritas 7478. Dagegen: Mittelmässige haben zu leiden 5327.5523.

Mathura 5249.

Maulthierweibehen 58. 2689. 6656.

Maus 265, 860, 3068, 3660, 3794, 3834, 5290, 7162, — M. — Katze 1965; 4930.

Meer (Beisp., Vergl.) 416. 489. 546. 971. 1435. 2293. 2579. 2721. 3266. 3656. 4081. 4270; 5508; 6148. 4496. 4978. 5705. 5911. 6995. 7229. — Bild des Unersättlichen, Geizigen 2595; 3273; 3470; 3547.3576. 4346. 6676. 7422. — B. des Freigebigen (Perlen) 3656. 5705. 5708. —6071. — Seine Grösse 1095. 1764. 7516.

M. und Mond (Ebbe und Fluth) 436; 2594. 1162. 1583. 1774. 1999. 2022. 3539. 4162. 5764.

Sieben M. 5508. 5742. — Milchmeer 2097. 4767. — Quirlung des Milchm. 203. 1980. 2116. 3404. 3565. 3806. 4268. 5707. 5897. 6807. 6859.

Verloren ist, was ins M. fiel* 3471.

Der Durstige fand das M. ausgetrocknet 2075.

Abhandl, d. DMG. IX. 4.

"Rāvaņa raubt die Sītā und das M. wird dafür gefesselt" 2044. 2882. Vgl. Hölle.

"Meeradler entsagte der Beute" 7015. 7016.

Meiden, zu, (aus dem Wege zu gehen) (gewisse Menschen und Thiere) 2042. 6341. 7234. 7381. 7460. 7541.

Mensch. Würde, hohe Stellung des M. 48. 2895. 3394. 6639. — M. und Thiere, Unterschiede 211. 1077. 1236. 5437. 7164. M. kennen lernen, erkennen, prüfen 1566. 1819. 1961. 2115. 2116. 2593. 3551. 3870. 4144. 4863. 5104; 5158. 6138. 6653. 7453.

Menses der Frauen 6298, 6299, 7432, 7433,

Meru 1713, 1754, 2756, 3708, 4978, 5197, 5508, 5579, 6095, 7439.

Messing 1184; 3785.

Midha. "Hader der Magd der M." 2476.

Milch. 527, 1375, 2563, 3264, 3316, 3513, 6528, 6773, 6775, 6786, 7396, 7417, 7466, 7493, 7521, 7545.

M. und Wasser, Bild der Freundschaft 2024. 2026. "Hat man M., so kommen Quark und Butter leicht zu Stande" 3106.

Milde. S. Sanftmuth. Mimamsaka 4271.

Minister, Räthe des Fürsten 229, 351, 396, 402, 452, 658, 688, 693, 721, 1479/81, 1506, 1535, 1681, 1682, 1720, 1830, 1836, 1840, 1857, 1881, 2134, 2139, 2162, 2235, 2800/2, 2848, 2874, 2875, 2894, 2911, 3104; 6620, 3290; 3291, 3294, 3396, 3464, 3810, 3813, 3901,

4

3992. 4010. 4046. 4326. 4329. 4394. 4602. 4630; 4671; 4672; 4774; 5727. 4701. 4705—8. 4850. 4888. 5004. 5006. 5069. 5116. 5530. 5565. 5566. 5586. 5606. 5626. 5663; 5839 (vgl. 471; 474); 7131. 5750. 5766. 5767. 5773. 5838/9. 6015/6. 6097. 6284. 6290. 6310. 6648. 6649. 6685. 6686. 6765 (vgl. 6287). 6766. 6796. 6813. 6883. 6981. 7053/4. 7187. 7262. 7277/8. 7356. 7587.

Zu m\u00e4chtige M., Nebenbuhler der F\u00fcrsten 178; 5336. 1298. 1373. 2584. 3490—2; 6779. 3738. 3794. 5775.

Die zu Rathe Sitzenden 2848.
Oberster über Verwaltung und
Gerichtspflege 1830. — O.
über die Angelegenheiten des
Krieges und der Bündnisse
3104. 6620.

Mischlinge 5749.

Missgunst, Neid 54. 1149. 1167. 1323. 1486. 2113. 2620. 2787. 3580. 3544. 3592. 3829. 3919. 3936. 4341; 4915; 4916; 5863. 4872. 4921. 4994. 5133. 6101. 6172. 6244. 6366. 6997. 7481.

"Mistkufer" 6164.

Mittel. Gegen Alles giebt es M. 4189. 6348. Vgl. 1497. 7379. — Gleichgültigkeit in der Wahl der M. 2644. — In der Noth ist jedes M. recht 1288. 1561. 5527. 5534. — Um bekannt zu werden — — 7522.

Vier M. S. Feindschaft.

Mlekkha 6042.

Mond 204. 538. 587. 551; 1168; 6132. 780. 835. 863. 1110; 2049; 2250. 1172. 1235. 1272. 1431. 1441. 1576. 1774. 2022; 2244; 2249. 2040. 2142. 2154; 2159. 2170. 2314. 3123. 3138. 3149. 3743. 3752. 3962; 4168. 4036. 4081. 4088. 4164. 4166. 4168. 4338. 4527. 4552. 4573. 4978. 5113. 5366. 5444. 5590. 5702. 5913. 5971. 6184. 6478. 7247. 7527. 7599.

Flecken im M. 5113. 5913. 6432. 6896.7105.—: Schatten der Erde 703.— Hase im M. 2807.

Wenn der M. im Wagen der Rohini steht . . . 5807. Vgl. 4300. 5196. 5230. 5808.

M.

○ Verliebter 1311. 1538. Sinnestäuschung durch Mondschein 1531. 4890.

"Nur einen Tag ist der M. voll" 2126. 2793.

"Der M. entzieht nicht sein Licht der Hütte des Pariah" 3755.

"Mondstrahlen, die aufs Schneegebirge fallen" 3468. 3551. 7324.

"Ist der M. die Blüthe eines Baumes im Himmel?" 7498. Vgl. 1905.

Mondstein 1276, 3969, 4162, 4289.

Morgenröthe 4946. — M. und Tag 322. — M.-dämmerung 6174.

Moschus 560. 2208. 3140. 7597. — "Den Wohlgeruch des M. empfindet man nicht auf eines Andern Betheuerung hin"5287.

Mücke 4295.

Murari 2954.

Muschel 335. 355. 6794. — "Der M. kann es geschehen, dass sie betteln geht" 4068.

Musik, Gesang 1392. 1627. 2591. 3584. 3773. 6022. 6103. 6413. 7037. 7116. 7372.

Muth, Unverzagtheit 28, 249, 301-4, 458, 613, 616, 740,

789. 846. 955. 1160. 1206. 1224. 1247. 1255. 1437. 1543. 1628. 2184. 2608. 2604. 2721. 2896. 2977. 3475. 3485. 4533. 5212. 5383; 5398. 6057; 6058. 6139. 6484. 6510. 6719. 6917. 7504. 7565. 7567.

Heldenmuth, Tapferkeit: Helden, tapfere Soldaten 499. 973. 1075. 1231. 1414/5.1419.2092.2098-2100. 2344. 2373. 2494. 2587. 2593. 2604. 2632. 2634. 2738. 2755; 6070. 3012. 3270. 3352. 3390. 3509, 3603, 3906, 3939; 3940. 4032. 4350. 4657. 4813. 4940; 4949. 4965. 5058. 5238. 5371. 5376. 5402, 5659, 5842, 6076, 6086. 6102. 6103. 6147. 6514. 6537. 6677. 6716. 7133. 7251. 7295. 7363. 7364. 7419. 7421. 7547. Heldentod in der Schlacht 2344. 2494. 2524. 3906. 4657. 4940; 4949, 5842, 6677. 7251. 7363. 7364. 7419. - Heldenthum verspottet 5117. 5513 (vgl. 7294). — H. am unrechten Platze 4511. - Helden, Lippen, Brüste steigen durch Narben im An-

Unternehmungsgeist, Wagemuth 1926; 2150. 3475. 3669. 4533. 6216.

sehen" 874.

M. und Kraft gegenüber blosser körperlicher Grösse 7380. 7504. 7567.

Vgl. Ehre. Glück und Unglück. Hochmuth. Kleinmuth. Krieg.

Mutter. Würde, Lob der M. 192. 871; 873. 1068. 1300; 2726/8; 2731/2; 2733/4.1330. 2576. 2774. 3583. 3740. 4146/7. 4791. 4796—8. 4800. 4806. 6956. 7519. 7588. — Der M. Fluch 6956. — Als M. Geltende 7543.

Nachahmung, sich nach Anderen richten 344. 1381. 1652; 5768. 2986. 4141. 5274.

Nachrede, üble. S. Schmähsucht.

Nacht, Vergl. 7458. — Zeitbezeichnung 184. 194. — Die einem Wochentage anhaftenden Uebel vermögen nichts über die N. 3419.

Nadel. N.-Spitze und Oehr 311.
 N. und Scheere 6811.
 N. und Faden 7159.

Nahusha 3109. 4829. 5784. Nala 549. 5782.

Name. "Nur dem N. nach" 5091. 5094. — "Der blosse N. thut es nicht" 4369. 6449. 6570. Nārājaņa 1889. 2790. 3568.

7506. Narasimha 3773. Vgl. 6095 (Nrsimha).

Nase. "Den Wohlgeruch der . . . kennt die N., nicht das Auge" 2133; "das Haupt trägt die Blumen, den Wohlgeruch aber kennt die N." 7132.

Natur. Von N. trefflich . . . 442.

Nebenmann. Kind von einem N. 4155. — "Auch ein N. kann Herr im Hause werden" 2704.

Neu. "Allerwärts ist das Neue gut, doch preist man alte Diener und a. Reis" 3410. — N. Diener 488. — N. erscheinen uns jeden Tag . . . 932.

Niedere, Geringe. S. Kleine. Niedrige Gesinnung, Mangel an Ehrgefühl, Erniedrigung, schwächl. Verhalten gegenüber Demüthigungen, Beleidigungen 29. 30. 44. 325. 397. 725. 1674. 1894. 1984; 2638. 2935. 3137. 3542. 3569. 3746. 3796. 3975. 4040. 4102. 4350. 4643. 4979. 5059. 5081. 5429; 7109; 7190. 5835. 6344. 7024.

Schande, Unehre schlimm, wie der Tod, schlimmer als der Tod, Tod der Schande vorziehen 1835. 2779. 3763. 4062. 4196. 4455/6. 4696. 4718. 4783. 5881. 6834. 6997.

Vgl. Ehre.

Niessbrauch 7441.

Nikula 6634.

Nimba 980, 3295, 3296, 3438, 3733, 5325, 5684, 7174.

Nothwendiges, Wesentliches; ohne — (Beisp.) 1710. 1720. 2792. 3389. 3548. 3552. 3570. 3757. 5157. 5159. 5465. 5773. 6009—11.

Nothwendigkeit 3179.

Nutzen — Schaden. Dem Nützlichen nachgehen, das N. vor dem Angenehmen 886; 1976. 1591. 5399.

Durch Aufgabe von Einigem das Uebrige bewahren 2627. 3506. 4914. 6929.

Nutzen von Unbedeutendem. S. Kleine.

Brauchbar oder unbr. . . . 735. Schaden tritt in der Gestalt von N. auf, und umgekehrt 255. "Durch Schaden wird man klug" 1409.

Sachen, die nicht zu unternehmen 128. 280. 3781. 5577.

Vergebliches, Unnützes — Ausdrücke, Beispiele für — 253. 570.667.677.882;6256—9. 980; 5325. 1327. 2297.

3062. 3767; 6471. 3849. 5044. 5145. 6073. 6835. 7549. 7578.

Ueberflüssig... 882; 6256—9. 1745. 2016. 2746. 5881. 6738. — Werthlos 4806.

Obenan stehen (d. Beste ist)... 4257, 4512, 5987, 6009, 6847, 6932, 6959, 7560.

Odra 7562.

Oel. Sich verbreiten wie 0. im Wasser 1061. 1366. 2365. — "O. aus Sand" 5837. — "Bei gleichem Fettgehalte bleibt O. O. und Butter Butter" 1101. — O.

Liebe 2296. 4334. 6458. 7076. 7181. 7242. 7245. 7394.

Om 1491, 6673, 7837.

Opfer 71, 78, 362, 730—4, 742, 1091, 1132, 1359, 1959, 2023, 2055, 2957, 3112, 3183, 3629, 3831, 5025, 5959, 6264, 7441. — 0. verspottet 7314. Thieropfer getadelt, verspottet 3694; 3792; 4004, 5517; 6248.

O. ohne Opfergaben todt 4950.

7362. — Das beste O. das in des Priesters Mund 3493.

— O., das nicht ins Feuer fiel 3471. O. in einem nicht flammenden Feuer 7441.

Opferbutter in den Händen von Unreinen 317. 2959.

,0.* 1119. 2890. 3174. 5842. 6715.

Orakelstimme 4174.

Paigavana 3109. Palaça 4568.

Palankin. "Einige tragen den P., Andere reisen im P." 4735. Pandava 1110; 2049. 1624. 5782.

Paņini 3339. 7045.

Papagei 57. 899. 1129. 2123. 2473. 5513. 6048. 6455. — P. sagt "Råma" 6048. 6085. — P. auf dem Kokosnussbaum 1161. — P. unbequemer Zeuge von Liebesgetändel 2710.

Paraçara 6204.

Paraçurama 892, 6816, 7431. Pariah 3659, 6680.

Parikshit 4509.

Perle 3969, 4642, 5706, 7274, 7297, 7386.

P. aus Wassertropfen 344. 1544. 1689. 4029. 6781.

"P., in den Mund gesteckt, vermag nicht das Leben zu erhalten" 3144. — "P. wird roth durch eine Rose, nicht aber eine Rose weiss durch eine P." 5692.

"Die Erde birgt viele P." 2760. 3908. — "P. Früchte welcher Bäume?" 1905. 7498. — "P." 3135. 3773. 6095. Perlenschnur 165. 3885. 4011. 7247. 7386. — "P. am Halse des Affen" 690. Vgl. Elephant.

Perlenfischer 7330.

Pfau 186. 1999; 2109. 2575. 2586. 4973. 5612. 5888. 6032. — Süsse Stimme des Pf. 629; 4667. 975. 4349. 6171. — Pf. entblösst im Tanzen seine Schamtheile 5051. 5233.

Pfeile (Vgl.) 655, 1350, 1549, 1732, 3256, 4216, 6018, 7095, 7248.

Pferd 737; 6095. 3836. 6267.
— Stammtafel von Pf. 6743.
— Pf. i. Vgl. 1113. 1118. 5423. 5710. 6617.

Pfropfen 180.

Pingala 7045. Pingala 1048; 1050; 1051; 7078.

Pisang 3558.

Planeten peinigen die Gestirne 1122.

,Wie aus P. gebildet* 2169.
Vgl. 4885.

Saturn, Mond, Mars, Venus durch den Wagen der Rohinf gehend 4300. 5196. 5230. 5807. 5808.

Polarstern 2377. Potasche 1239. Pṛthu 1995. Purūrayas 2739.

Quecksilber 167.

"Rabe, weisser" 7490. Rache. S. Feindschaft. Rad (Vgl.) 3028. 7080. 7083. 7085. 7086.

"Wie durch ein R. der Gang des Wagens nicht zu Stande kommt . . . * 5161.

Speichen und Nabe 579. — "Ist die N. gebrochen, so laufen die Sp. nicht mehr" 5349.

Rädelsführer 3216. Radschput 2042.

Rahu (und Mond, Sonne) 457. 1126. 1172. 1323. 1388. 1389. 1600. 2060. 2468. 2585. 2643. 2807. 3002. 3175. 3799. 3974. 5820; 6195. 6803. 6977.

Rakshasa 4499, 6367.

Rama 1499. 1562. 1713. 1733. 2384. 3024. 3129. 4104. 4193. 4515. 4666. 4831. 4840. 5782. 5868. 6051. 6319. 7427. 7457. 7516. 7548. — R. und Sita 703. 4515. 5868. — R. und die goldene Gazelle 766. 1558. 3324. 5784.

Ramajana 1586. 4169.

Rath; R. geben, annehmen; Berathung 158, 454, 964, 1285, 1479/81, 2608, 2648/50, 2991, 3261, 3465, 4215, 4421, 5014.

5335. 5905. 5915/6. 6261. 6262. 6648. 6693. 6697; 6698. 7122. 7152.

Wem kein R. zu ertheilen, mit wem sich nicht zu ber. 1286. 1865. 2235. 2278. 6115.

Guten R., gutes Wort verschmähen 647. 1865. 1899; 1932; 4907. 2879. 3471. 3551. 3578. 4283; 5837. 4530. 4907. 5334/5. 5379. 5604. 5648. 5655. 6575. 6693. 7146-8.

Ber. im Geheimen, geheimzuhalten 541; 2367. 998. 1349. 2107. 4282 (dagegen 1391). 4702-4. 4710. 5986. 6069. 6601 - 4.

Räthsel 1428. 1724. 3037. — Calembourgs 4042. 6846.

Rauch 2862. 3164. 5621. 6966. Raupe 1782.

Ravana 149, 1499, 2044; 2882. 2740, 2791, 2844, 3201, 3584. 4193. 7438. 7516.

Recht, Gerechtigkeit, die Rechtspflege Betreffendes 219. 354. 481/2. 664. 988/9. 1293. 1642. 1643. 2029. 2077. 2185. 2188. 2629, 2690, 2893, 3089, 3103, 3136. 3333. 3483; 7033. 3856; 6362; 7366. 4235; 4822. 4280. 4570. 4819. 5060. 5115. 5357. 6040. 6041. 6188. 6838. 7357. 7441. - Wo das R. ist, da ist der Sieg 2348; 5030.

Kein Gesetz Kennende 2724/5; 4660. — Ausserhalb des G. Stehende 642.

Macht steht über dem R., Ger. hängt an der M. 228. 3114. 3164. 5995.

Vgl. Fürst. Strafe.

Rede, reden. - Wort, Sprache, Lob 1104. 2554. 2591. 6027. Rede edler Menschen 2215.

Süsser Ton 6022.

Reden: Vorsicht im -, passend, zu rechter - unrechter Zeit. von entspr. Handeln, Erfolg begleitet - unnütz, ohne zu handeln, Geschwätzigkeit; Sonstiges 198. 287 — 9. 468. 672. 673. 698. 749. 1184. 1487. 1817. 1932; 4907. 2089. 2419. 2556. 2786. 3416. 3586. 3594. 3751. 3842. 4872. 4907. 5245. 5697. 5905. 6017. 6024. 6026. 6491. 7100. - Werth vierfach abgestuft 708.

R. auf der Zunge, im Herzen 1420.

Einmal sprechen, nicht zweimal dasselbe sagen 3024. 3171. 6650; 6652. ("Ein Wort, ein Mann'). 6491.

Beredsamkeit 242. 531. 606. 705. 1778. 1910. 2792. 3378. 3793. 3800. 4824. 5716. 5819. 5937. 6025. 6147. 6434. 6451. 6543. 6655. 6716. 7116. 7160. 7161.

Heilsames, wenn auch (im Anfang) Bitteres hören und r. 471. 474. 4358. 5648. 5866. 6492. — Angenehmes — — 471; 5838; 7131; 7412. - Man sage, was wahr, aber zugleich angenehm ist 1607. 2516; 6732. 3931. 6019. 6736. 7161. — Verschiedenen Verschiedenes 6735.

Gespräch, Unterhaltung 1188. 3604. 6636. - Mit wem nicht zu beginnen 861. 4904. Vgl. Schweigen.

Freundliche R. S. Wohlwollen. Regen, R.-Gott (Indra), Vgl. 875, 2228; 5162; 6047, 3990. 3992. 6797. — Lob 3676.

R.-G. r. suf Berge* 2853. 3793. 3991.

"Unnütz ist der R. dem Meere" 6256-9.

Regenschirm 4210.

"Je nach dem Winde hält der Kluge den R.-schirm" 5532. Unglück © Schirm gegenüber einem Goldregen 5738.

R.-zeit 195, 666, 1067, 1098, 1290, 2009, 2214, 2352, 2503, 3078, 3881, 4711, 4734, 5681, 6171, 7612,

, Reiben * 7594. Vgl. Drücken. — Reibholz 6123.

Reichthum, Geld, Besitz: Lob 604. 618. 718. 1328. 1585. 2761. 3047. 3050/1. 3056. 3060. 3061. 3073. 3091. 3115. 3262; 3514. 3364. 3570. 3573. 3708. 3861. 3898. 4112. 4173. 4208. 4213. 4484. 4640. 4790. 5229. 5297. 5408. 5513. 5549. 5716. 5813. 5937. 5998. 6002. 6074. 6087. 6088. 6640. 6716.

6733. 7539.

Macht des R., Ehre und Ansehen infolge R., R. gilt mehr als persönliche Vorzüge 593; 3320. 1080. 1893. 2066. 2341. 2388. 2413. 2622. 2923. 3056. 3068. 3072. 3073. 3262; 3514. 3482. 3708. 3835. 4160; 5935. 4494. 4790. 4827. 5296. 5409—11.5414.5489.5513. 5911. 6112. 6137. 6166. 6167. 6268. 6555. 6795. 6851. 7056. 7413.

R., Tadel: macht nicht glücklich, ist vom Uebel, eitel, unnütz, unbeständig; unheilvolle Macht des R.; Fehler der Reichen, schlechte, thörichte R. 216. 298. 320. 383. 582; 586. 585. 593; 3320. 595. 598. 602. 603; 605: 2630. 608-10. 614. 657. 754; 4015. 853. 862. 993, 997, 1032, 1080, 1137, 1152. 1156. 1241. 1356. 1751. 1777. 1673. 1725. 1942. 1971. 2205. 2327. 2341. 2426. 2438. 2481. 2515. 2625. 2871. 2998. 3028. 3039. 3044. 3045. 3049. 3053-5. 3058. 3066. 3117. 3124. 3131. 3257. 3421. 3651. 3703. 3758. 3760. 3882. 4013. 4015. 4103. 4331. 4339. 4340; 5574/5. 4372. 4384. 4491. 4521. 4723. 5046. 5087. 5142. 5160. 5183. 5248. 5257. 5488. 5683. 5699. 5700. 5734; 5735. 5739. 5820. 5928. 5941. 5761. 6079. 6091. 6098. 6099. 6139. 6168. 6276. 6402. 6553. 6702; 6768. 6717. 6723. 6758. 6793. 6797. 7111. 7142. 6972. 6866. 7817. 7888. 7401. 7435. 7489. 7534. 7592.

Reiche sollen spenden und geniessen 71. 320. 616. 880. 1328. 2189; 2756; 2768. 2742. 2757. 2767. 2939. 2978. 3067. 3846. 5034. 5262; 5263. 5374. 5602. 5716. 6414. — — spenden 183. 1233. 1307. 1487. 1710. 1722. 1749. 1803. 2209. 2211. 2750. 2755; 6070. 3007. 3363. 3843; 5833. 3845. 4082. 4489. 4640. 5257. 5701. 5705. 5821. 5832. 6002. 6070. 6086. 6073. 6099. 6169. 6200. — — geniessen 596. 2119; 2167. 3703. 3754. 3834. 5183. 5558. 7172. — — ganz allmählich gen. 6395. - Verschwendung vom Uebel; s. Verschwendung. — Verderben des Schatzes 154; 6307. 2991. — R. für fromme Werke zu verwenden 3192. 6309. — Nach R. streben frommer Zwecke halber, getadelt 3117. 3118. 3124.

Verlust des R., Vermögens; Verarmung 255, 2826, 3038, 3053, 3257, 3708, 4108, 4110, 4827, 5059, 5153, 5190, 5296, 6168, 6508, 6723, 7067, 7227,

R., Reiche: Verschiedenes 154; 6307. 592. 594. 607. 699, 1142; 1143. 1150. 1220. 1715. 2156; 2157. 2927; 7426. 4394. 4919. 5816. 6705. 6787.

Vermehrung des Vermögens durch Verschiedenes 6324. Geschickte geniessen auch Anderer R. 6974.

Selbsterworbenes — ererbtes usw. Vermögen 249, 4080, 7477.

Welcherlei Menschen nicht wissen, was Geld ist 7437.

Ein Winziger, der von einem Anderen Geld erlangt hat 373. — Armer, der zu Geld gekommen ist 653.

Mit Geld erwirbt man G. 212. 619. 620. 5568.

Geldverleiher 2477; 3861. — Geldausleihen, getadelt 1871. 3289. 4156. 5246. 7590. 7611.

Vgl. Abhängigkeit. Armuth. Diebstahl. Glück.

Reiher: Bild des Asketen 230. 2184, 2573, 2575, 3209, 4378, 4873, 4879, 6393; 6394, 6950; 7041. — Sonst 624, 899, 1302, 2399, 3572, 4523. — R. unter Flamingos 4800. — R. und Fl. 7358.

Reinheit, Reines, r. sein, werden 102. 201; 202. 822. 824. 966/8; 6481/2. 2283. 2934. 3297; 3418.4508.4567; 5703. 6024. 6086. 7521.

Verunreinigendes 2615, 6597, 7482, 7483,

R. des Herzens 201; 202. 911; 4700. 1543. 1773. 1777. 1828. 2283. 2329. 2441. 2754. 2934. 3167. 4376; 4873. 4579. 4983. 5231. 5427. 5545. 5881. 6024. Es ist besser den Schmutz

"Es ist besser den Schmutz gar nicht zu berühren, als sich ihn abzuwaschen" 3117.

Reis: Lob 2581, 4186. — Sonst 1294, 2635, 3848, 6264; 7593, 6775. — R.-körner 771; 6645; 6661; 6667. — Reis und Hirse 1405.

Reisen: Lob 2960, 2964, 5603, 6082. — Tadel 6774. — R. soll man in Gesellschaft 1391 — 4. — Wanderer im Vgl. 4051, 5102, 5150, 5155. — R.-gefährte 420, 6980. — "Wegkost" 1917.

Reiterei 4392, 5514.

Reste, nicht zurückzulassen 172. 1331—3. 6379. Vgl. 5992. Reue über begangenes Unrecht 111. 450. 1210. 1886. 2366. 3108. 5129. 5130.

Ricinus-Staude 5071.

Riechen. "An einem Buche nur ger. haben" 868.

Rohita 59.

Rohr 4410. 6844/5. — Das spanische R. 4655.

Rothhaarige 6618, 6619. Rshi 47.

Rubin 88. 801. 867. 5890. 5910. 6523. — "Sogar ein unschätzbarer R. verlangt in Gold gefasst zu werden" 2164.

"Rücken, den, nie kehren Bedürftigen, Freunden, Feinden" 613. — "Sich Einem auf den R. setzen" 1934. 2720.

Rudra 5258.

Ruhe des Gemüths. S. Begehren. Ruhm. S. Ehre. Ruhd* 654. 3886. 7134. 7140.

Sagara 1995. 7059.

Salz; Lob des — 2050. 6932. — "Aetzendes S. in die Wunde streuen" 1873. 4343.

Sandel (Lob) 140. 340. 349; 350; 5441. 401. 663. 1509. 1754. 1763. 2215. 2313. 2684. 2928. 3458. 4081. 4842. 4929. 5278. 5757. 6523. 7099. 7360. 7607. — Schlangen an der Wurzel des S. 978. 2240. 2250. 4929. 7607. — "Am alten S. erzeugt sich Wohlgeruch" 4262. — "S.-holz und gemeines Brennholz brennen nicht verschieden" 2583.

Sanftmuth, Geduld, Langmuth, Nachsicht, Milde, Güte, gute Worte, Versöhnlichkeit - Lob; Böses nicht zu vergelten 28. 48. 49. 60; 2856. 99. 151; 5611. 152. 153. 295/7. 390. 401. 536; 6891/2. 577. 594. 638, 822, 824, 856; 857, 864, 910. 942. 949. 950. 1071. 1091. 1281. 1341/2; 1351/2. 1426, 1487; 1919, 1503, 1515. 1590, 1722, 1757, 1759, 1831, 1919. 1982. 2010-4. 2016. 2095, 2329, 2373, 2460, 2496, 2500. 2572. 2585. 2755; 6070. 2854, 2856, 2886, 3013, 3025, 3225. 3263; 6406. 3313. 3376; 4886. 3379. 3397. 3451. 3453. 3537, 3553, 3559, 3645, 3646, 3800. 3842. 3937; 3938. 3993.

 $\begin{array}{c} 4061.\ 4181.\ 4277.\ 4314.\ 4467.\\ 4499.\ 4578.\ 4651.\ 4715.\ 4721.\\ 4814.\ 4820;\ 4821.\ 4841.\ 4877.\\ 4962;\ 4964.\ 4971.\ 5011.\ 5039.\\ 5046.\ 5216/7.\ 5285.\ 5332.\\ 5420.\ 5422-4.\ 5427.\ 5499.\\ 5578.\ 5596.\ 5598.\ 5634.\ 5854;\\ 5932.\ 6111.\ 6147.\ 6360.\ 6385.\\ 6614.\ 6628/9.\ 6734.\ 6786.\\ 6909.\ 6943.\ 6995.\ 6996.\ 7011;\\ 7021.\ 7012.\ 7013.\ 7018.\ 7255\\ -7.\ 7279.\ 7391.\ 7408.\ 7409.\\ 7449.\ 7503.\end{array}$

Nachsicht, Milde (gegenüber Beleidigungen, Feinden) eine Schwäche, vom Uebel; Gegenwehr, Vergeltung empfohlen; N., M. nicht überall am Platze; Milde und Strenge jedes zu seiner Zeit 28. 368. 665. 949. 1455. 1702. 1703. 3472. 3558. 3746. 4040: 5173. 4334. 4337. 4355. 4697; 6936. 4716. 4783. 4966. 4968-70. 4988. 5614/5. 6656. 7010. Weiche, Sanfte 4965, 7293.

— wird für Schwäche gehalten 1341/2; 1351/2, 4277, 4960, 4966, 4968—70.

Nachgiebig, gefügig, sich schikkend — störrig 3365. 4410. 4411. 4616. 5175.

Vgl. Ehre, Feindschaft. Streit. Wohlwollen.

Sänger 3293. — "S. vor Tauben" 5072.

Sarasvati 3086.

Satjavrata 4829.

Saturn 5196; 5230; 5808. 6389.

"Säugling versteht nichts anderes als an der Mutterbrust zu trinken" 7447.

Schaden. S. Nutzen.

Schadenfreude 456. 2586. 2739/40.

Schakal 901. 1306. 1551. 2339.

2618. 3400. 4507. 6517. —
"Ein Sch. fand durch eine Gazelle den Tod" 7585. — "Gazellen vom Sch. gehütet" 7342.

— "Auch ein Sch. geberdet sich wie ein Löwe, so lange er in seiner Höhle ist" 7042.

— "Sch. von Mensch" 7382.

 Scham, Sch.-gefühl, Sch.-haftigkeit 755. 2016. 2111. 2373.
 3800. 3862. 6086. 7424. —
 Wo Sch. bei Seite zu lassen 2111. 3042.

Schande. S. Niedrige Gesinnung.

Schatten (Vgl.) 1004. 1254. 3480. 4544. 5106. 5812. — "Einer Wolke Sch." 514—6. 6419.

Schatz des Fürsten 1950. 5068.
6981. 7587. — Verderben des
Sch. 154. 6307. — "Sch., den
kein Dieb zu stehlen vermag"
2445. 3239. 3240. 6461. 7371.
— "Vergrabene Sch. bergen
zweizüngige Schlangen" 1150.
Schatzgräber 1170.
Schatzmeister 4274. 6477.

Schauspieler (geringgeachtet) 1593. 2235. 2278. 3165. 5315. 6284. — i. Vgl. 2004. 5152. "Scheffel, nur, die die Kornkammer füllen" 1928.

Schein, trügender, 2507.

Scheiterhaufe — Sorge (kita — kinta) 2280. 2281.

"Schenkwirth, dem es um Wolle zu thun ist, füttert seinen Bock mit saftigen Gräsern" 1683. — "In der Hand einer Schenkwirthingilt sogar Wasser für Branntwein" 3498. 7462.

Schicksal. Macht, Unvermeidlichkeit, Unabwendbarkeit des Sch. 37. 79. 89. 91. 356. 364-6. 402. 545. 567; 3902. 636, 645, 671, 729, 784, 789, 866. 948. 961. 992. 1018. 1148. 1151. 1196. 1207; 1208; 4068; 4187, 1211/2, 1292, 1489. 1504. 1545. 1558. 1562. 1587, 1610, 1625, 1728, 1729, 1813. 1862. 1870. 1918. 2035; 2088, 2048, 2060, 2082, 2129, 2236/7. 2300. 2310. 2354; 2487; 3519; 5181, 2397, 2525. 2532; 7034. 2643. 2682. 2883. 2844. 2955. 2974. 2980. 3026. 3183, 3208, 3231, 3287, 3307, 3353, 3354, 3380; 3381, 3467. 3480. 3561. 3566. 3567. 3595 (vgl. 5540). 3599. 3653. 3701. 3726; 3729, 3735, 3776, 3798. 3815. 3895; 6855. 3950. 3970. 4025, 4226, 4267, 4268, 4323; 5830. 4324. 4335. 4353. 4497. 4527, 4528, 4561, 4562, 4581, 4582, 4605, 4642, 4654, 4802, 5067. 5132. 5228. 5267. 5306. 5346, 5392, 5539, 5540, 5561. 5562. 5641. 5782. 5831. 6004; 7451, 6062, 6120, 6121, 6124. 6125, 6855, 6859, 6890, 6977. 7063, 7064, 7066, 7068, 7072, 7073. 7138.9. 7369. 7450-7452, 7518, 7564.

Vom Sch. hängt die Einsicht ab 1558, 1568, Vgl. 7452, — der Vorsatz usw. 2532; 7034.

Vom Sch. und der menschlichen Arbeit hängt der Erfolg ab 972. 1003. 1225. 1567. 1614. 1852; 1853. 1901; 7554. 2035; 2037; 2038; 5124. 2972. 2975. 2981. 3516. 3557. 3602. 3880. 3991. 4007. 4183. 5100. 5111. 5149. 5161. 5163. 7554.

Das Sch. durch Arbeit zu bekämpfen; auf das Sch. sich Verlassende, Unthätige (Fatalisten) getadelt 46. 1248. 1255. 1979. 2480. 2636. 2877. 2975—7. 3116.3227. 3306. 3949. 4451. 4628; 5996. 4998. 5049; 7327. 5283. 5323. 5333. 5661. 6057; 6058. 6062. 6870.

Sch. ist die Frucht der Werke
des früheren Daseins 495.
972. 1567. 1568. 2981.
3227. 3367. 4172. 7138/9.

"Schriftzüge auf der Stirn des Menschen" (Bestimmung) 549. 1018. 1093. 1508. 2643. 3895. 5267. 5539. 5830. 6121. 6977. 7369.

Widriges Sch. S. Glück — Unglück.

Vgl. Zeit.

Schiessübungen 3638.

Schiff i. Vgl. 1639.3076.3087.
3839. 4442. 5215. 5892/3.
7143.—"Steinernes Sch. 2930.
5074.——"Der Kluge bedarf
des Sch., so lange er noch nicht
das Ufer erreicht hat, dann
nicht mehr 7574.— Vgl. 1589.
Schildkröte 1957. 2063. 3692.

Schildkröte 1957, 2063, 3692, 3751, 5697, 7147. — Die die Erde tragende Sch. 203, 1737, 2377, 5576, 6012.

Schlafen; Mässigkeit im Schl. und Sonstiges 1788. 3710. 4849. 5510. 6498. 6615. 7566. — "Gegen den Wind schl., nachdem man zuvor Feuer in dürres Gesträuch geworfen" 6122. — Schlaflosigkeit sucht heim . . . 500.

,Schläge, die, fallen immer wieder auf die wunde Stelle* 2006.

Schlange, Beisp., Vgl. 64. 410, 775, 781, 829, 935, 1200, 1364, 1368, 1618, 1898, 1957, 2184, 2628, 2796, 2857, 2883, 2894, 3009, 3021, 3111, 3124. 8252. 3366. 3440. 3778. 3942. 4041. 4528. 4558. 4635. 6214. 6221. 6404. 6627. 6844/5. 6899; 6900. 6904—7. 7182. 7599.

Schl. schwellt die Haube an 2467. 3770; 3771. 3966. 5206.

Häutung der Schl. 4766, 5129. 5422.

Riesenschl. 1707. 3124. 4676. Edelstein im Kopfe der Schl. 773. 1958. 2850. 6221. 7022.

Blick der Schl. 2865.

Schl. leben von Wind 155, 2330. 4599. 4738. 4873. 5437. 6903. 7022.

Schln. im Hause 345. 2192. 2891. 3230. 3784. 5260. 5364. 5623. 6370. 6901.

Schl.-weibchen tödtet seine Brut 259.

"Schl. ohne Zahn, Gift" 625. 1200.2675—7; 6226.3023. 3849.

Milch wird Gift bei Schl. 122, 1287. 2088. 2138. 4031. 7482.

Schl. verehrt 39, 6902, 7514, "Mit Schl. spielen" 1964, 3439, 3677, 3726, 4283, 5951, 5957,

"Die Hand in den Rachen einer Schl. stecken" 2115. — "Wie ein im Meer Versinkender, wenn er sich an eine Schl. klammern kann . . ." 5146. Von einer Schl. Gebissene 3859. Schl.-Zähmer 6285. 6329.

Schleim 1164. 7467.

Schlingpflanze, Beisp., Vgl. 432. 717. 1066; 5829. 2386. 2787. 3164. 7202.

"Schloss vor dem Munde" 1129. Schmähsucht, Tadel, verletzende, beleidigende Rede 108. 145/6. 166. 198. 282. 289. 374. 470. 505. 510. 576. 615. 638. 749. 786. 787. 814; 3329. 856. 857. 896. 902. 924. 1549. 1788. 2138. 2577. 3256. 3258. 3424. 3542. 3645; 3646. 3724. 3839. 3966. 4732. 5721. 5806. 5946. 6018. 6628/9. 6736. 7550. 7580.

 seitens Gemeiner schadet nicht Trefflichen 5204. 5903.
 7376.

Ueble Nachrede, Tadel hinterm Rücken, Verleumdung 829; 857. 1792. 2534. 3924, 3931, 4237, 4246, 4963, 5232/3, 5245, 5981, 6997. — Ueble Nachrede. ob wahr oder falsch, bleibt nicht ohne Wirkung 18; 3971. 703. 4416. 4659. 5868. — Selbst dem Reinen wird eine Schuld angehängt 3829. 4416. -Furcht vor übler Nachrede 6783. — — getadelt 3652. 6922. — Ueble Nachrede für Gute der Tod 6997. Falsche Beschuldigung 329. 5460.

Hämisches Tadeln, Verkleinern Anderer; Anderer Fehler kennen, aufspüren, ihre Vorzüge nicht anerkennen; die eigenen Fehler nicht sehen 163, 242, 295/7, 615, 638, 746, 924, 1041, 1198, 2045, 2127, 2138, 2214, 2375, 2592, 2858, 2862, 3017, 3259, 3336, 3445, 3468, 3544, 3577, 3918, 3919, 3935, 4514, 4652, 4760, 4858, 4991, 5113, 5721, 6126, 6967, 7071, 7471,

6126. 6967. 7071. 7471.
Jedermann erinnert sich Jedermanns geringer Geltung in früheren Lebenslagen, aber

die Grösse im gegenwärtigen Augenblick kennt man nur selbst 6942.

Hämische Tädelsucht gegenüber schönen Gedichten 148. 1548. 1712. Vgl. Wohlwollen.

"Schmuck von . . . ist . . ." 1487, 1543, 1919, 2167, 2373, 2617, 2921, 3212, 3363, 3397, 3545, 3800, 6002, 6484, 6537, 6569, 6586, 6705, 7377, 7609.

Schnelle Wirkung, Beisp. von — 2666. 2671. 3350. 4894.

Schönheit von Tugenden begleitet 5076. 5247. — Begriff des Sch. ist abhängig vom individuellen Geschmack 1766. 5258. 5288. — Was von Natur schön ist, bedarf nicht des Schmuckes 6896. 7297.

Schreiber (des Fürsten) 2272. 2293.3591.4977;6473;6654; 6926.7017.

"Schröpfen" 1072.

Schuh an die Stelle des Diadems setzen" 4744. Vgl. 7221.

Schulden vom Uebel; frei sein, sich frei machen von Sch. geloht 172; 1331; 1332, 226, 1013, 1330, 1630, 3115, 3860, 6379, 7486—8. — Ehrlichkeit bei Sch. 954, 7547. — "Drei Sch." 1334, 4071, 7489.

Schuldige (vor Gericht), Zeichen des — 988/9. — Z. des Unsch. 4280. — Schuldlosigkeit, gutes Gewissen 2223.

Schüler, Studium, nach Wissen Strebende, Lernen, Fleiss 115; 6594.243; 245; 7605.511—3. 742. 787. 1014. 1031; 7442. 1034. 1091. 1392. 1400. 1543. 1649. 1773. 1784. 1793. 1797; 1809. 1871. 1944. 2178. 2181. 2452. 2679. 2944. 3389. 3454. 3871. 4029. 4053. 4155. 4336. 4391. 4440; 6227; 6544; 6546; 7194. 4653. 4839. 4911. 5094. 5095. 5096; 5672/3. 5320. 5767; 5769. 5773. 5790; 6454. 5963. 6066. 6081—3. 6107. 6134. 6573. 6594. 6742. 6749. 7088. 7281. 7452. 7583. 7608. Lernen von . . . 6127. (Vgl. Thiere.) Vgl. Das Gute annehmen.

Die Schüler, die am Schwanze der himmlischen Kuh hingen 6060.

Vgl. Lehrer. Veda. Wissen. Schwache. S. Kleine.

Schwager (Frauenbruder) 1896. Schweigen, Schweigsamkeit; Lob des — 708. 740. 899 = 4879; 4895. 1184.1250; 3871; 7505. 1817. 2460. 2753. 3594. 4301. 4310. 7352. — Schw. in 6 Fällen gut 4733. — Unter beständigem Schw. speisen 5339.

Geschichte von den drei badenden Asketen 4895.

Vgl. Rede. Thorheit.

Schwein i. Vgl. 3814. 4922. 7153. — "Eber spürt im Lotusteich nur Schlamm auf" 2127. — Eber und Löwe 846. 2729/30.

Schwert, Vgl. 2925. 3398. — "Schw.-klingen am Halse, Umarmung von — 5526. 6192. — "Stehen auf der Schneide eines Schw." 3171. 3882. 4253; 4354.

Schwester 872. 2234. — Schwestersohn 2408.

Schwiegermutter 5743. — Schw.-sohn 2408. 7437. — Schw.-vater 777. 1178; 1182.

Seele, Geist, Selbst 285; 1238. 950. 1097. 1229. 1647. 1751. 2286. 3463. 3718. 3872. 4154. 4688. 4986. Selbst; was man s. üben, vollbringen muss, wo es keinen Lehrer, Schüler, Stellvertreter giebt 1055. 4638.

Selbsterhaltung empfohlen (auf alle Fälle, um jeden Preis, durch jedwedes Mittel) 427. 921. 958. 1288. 1361. 1561; 5527; 5534. 2518. 2627. 3278. 4124; 4126. 4400. 5135. 5527. 5627. 6144. 6424. 6938. 7298. 7483. — Dagegen 3932. 7325. Vgl. Eigennutz. Wohlwollen.

Selbsterkenntniss, Kenntniss der eigenen Kraft, der eigenen Fehler 399. 683. 746. 851. 887. 888. 897. 909. 1502. 2829. 2889. 3336. 3615. 3918. 3935. 4986. 5140. 5619. 5651. 6967. 7071. 7326. 7471. — Hässlicher im Spiegel 6180/1.

Selbstmord 3288.

Selbstprüfung zu üben 4240. Selbstvertrauen 538. 1194. 3562; 4109. 4297. 4350. 6451. 6559. 7878.

Senfkorn 334.

Sesam (-körner, -öl) 2562. 2563. 2564; 4154. 2614. 3306. 4336. 7226. 7242.

Sjandanabaum 7158.

Sichere, das, aufgeben, und dem Unsicheren nachgehen 5600.

Sieb - Wanne 6235.

"Siegel in Sand drücken" 677. Sinne, Sinnlichkeit. S. Begeleren.

Sita 137. 149. 2955. 5439. 7051. — Vgl. Râma.

Sitte, Herkommen; gute Sitten, gesittetes Benehmen 28, 435, 2679, 2748, 3034, 3586, 3886, 3947, 4518, 5655, 6087, 6127, 7468. — Verschiedene S, 7562/3.

Skanda 3086.

Sklave besitzlos 4570. - Skla-

vin, Lob 7539. — Verkehr mit Skl. getadelt 7540. — Skl. auseinem Gynaeceum 7460. Smaragd macht Gift unschädlich 257 5910

lich 257. 5910. Sohn, Lob des; gute, tüchtige S.; Verschiedenes 83.443.444; 685; 6506. 528. 600. 794; 5382, 907, 1028, 1144, 1413, 1416-8. 1431; 1928; 5971. 1463. 1474—6 (gegenüber 1431 usw.). 1746. 1797. 1801. 1805. 1821. 2092. 2378/9. 2611; 4363; 7006, 2774, 2792. 3060. 3151. 3420. 3458. 3545. 3570. 3800. 3890; 4572. 3898. 4070. 4071. 4074. 4096. 4100. 4112, 4119, 4127, 4230, 4370, 4470, 4512, 4570, 4574, 4948, 4972, 5224, 5229, 5355, 5495, 5959. 6006. 6141. 6308/9. 6334. 6428. 6637. 6640. 6737. 7006, 7007, 7100, 7160, 7180, 7225, 7397, 7539, 7588, 7608, Tadel, Geringschätzung gegen S. 2876, 4005, 4114, 4320, 4791. 5224.

Schlechte, unwissende, dumme 8. 96; 97; 4912. 192. 1330. 1412. 1417. 1710. 1746. 1748. 1752. 1785. 1797. 1800—3. 1805. 1844. 1847. 1925. 1928. 1940; 1941. 2144; 5009. 2950. 2991. 3243. 3757. 3989. 4118. 5365. 5381. 5960. 5970. 5971.

Erziehung, Unterweisung der S. (Pflicht der Eltern) 2991. 4074. 4078. 4116. 4800. 4804. 5847. 6384. 7058. Behandlung des S. seitens des

Behandlung des S. seitens des Vaters in den verschiedenen Altersstufen 5747; 5848; 7345.

Als S. zu betrachten . . . 5320. Putra, Etymologie 1144. 4127. Vgl. Eltern. Kind. Soma 6299. 7176. 7193. — S.-Saft 5988.

Somilaka 596.

Sommer; erquickend im S. 9S. 1850, 7263. — Mittagszeit im S. 2308.

Sonne, S.-gott 18; 3971. 743; 985; 4845. 760. 1245. 1357. 1419. 1430. 1435. 1445. 1539; 5726. 1540. 1737. 2835. 2982. 3731. 3750. 4226. 4527. 4569; 6750. 4624. 4739. 4812. 5021. 5075. 5170. 5487. 5544. 5712. 5719. 6183. 6187. 6865. 6996. 7527. 7600.

Junge S. 6498; 7593. — Lange am Himmel stehende S. 6264. "Selbst der jugendlichen S. Strahlen lassen sich auf Berge nieder" 4437.

Roth ist die Sonne beim Aufgang, roth beim Untergang* 1237. 6874.

S.-Untergang, Abendröthe 792. S.-Finsterniss 2022; 2244; 2249.

"Die S.-scheibe durchbrechen" 2098. 3012.

Vgl. Lampe. Wasserrose.
Sonnenschirm, Vgl. 1493.—
S.-sch. von Wasserrosen 3910.
Sonnenstein 1276. 5173. 6403.
Sorgen. S. Glück — Unglück.
Späher, Kundschafter (des Fürsten) 1884. 1963. 2084; 2394; 5759. 2293. 2574. 3093. 4273; 4836. 4564. 5331. 5345. 6069. 6252. 6285. 7331.

Sparsamkeit 958; 959, 981. 1535, 1551, 7200. — Thörichte Sp. 4914. — Sp. am rechten Orte 5001.

Spenden, Freigebigkeit; Verdienst, Lob des Sp. 36. 49. 115. 208. 295/7. 493. 549. 698. 740. 742. 793; 2744;

2747. 822. 823. 831. 887. 928. 1059. 1091. 1135/6. 1155. 1186, 1278, 1307, 1515, 1543, 1547, 1576, 1722, 1749, 1755, 1757, 1793, 1803, 1820, 2189; 2756; 2768, 2209; 6676, 2495. 2519. 2631. 2632. 2634. 2742 -68. (2763;) 6586; 7377. 2775, 2792, 2930, 2939, 2943, 2944, 2952, 2978, 3132, 3284, 3363, 3527, 3570, 3862, 3896, 3947, 3986, 4001, 4022, 4049, 4082, 4252, 4256, 4310, 4346, 4438, 4518, 4557, 4657, 4767, 4849. 4863. 4973. 5001. 5041. 5224.5262; 5263; 5602.5371. 5413. 5513. 5543. 5573. 5576. 5596, 5701, 5705, 5832, 5864. 5921, 6019, 6025, 6069, 6070, 6103, 6169, 6365, 6447, 6614. 6722, 6753, 6799, 7027, 7140, 7189, 7294, 7315, 7316, 7422, 7465, 7520, 7536, 7538, 7547, Sp. belohnt sich, bringt Segen, macht beliebt 511. 1155. 1358. 1820. 1930. 2455. 2695, 2752, 2764 - 6, 2775,3659. 4008. 4034; 5434. 4100, 4252, 4346, 4557, 4730. 5021. 5041. 5413. 5793. 6324. 6710; 7062; 7189. Sp. soll man Würdigen, Bedürftigen (nicht Unwürdigen) 413. 882; 6256-9. 1278. 1487. 1710. 2023. 2088. 2365. 2482. 2714. 2751. 2938. 2958. 3472. 3659. 3841. 3843; 5833. 3845; 3846. 3896. 3898. 4017.

Vor welcherlei Personen nicht mit leeren Händen zu treten 1133. 2957. 5786. 5787.

7174, 7189.

4030-4. 4163. 4350. 5145.

5434. 6002. 6071. 6589;

6777. 6710; 7062. 6714.

7430. — Gabe an . . . ohne Segen 3165.

Sp. muss in rechter Weise, in rechter Gesinnung geschehen (gern, mit Freundlichkeit, geheim, bald, ohne Veranlassung, ohne Gegenleistung zu erwarten) 199. 493. 656. 998. 1186. 1756. 1779. 2460. 2741. 2755. 2958. 3507. 3577. 3655. 4006. 4030. 4033. 4253. 4314. 5048. 5660; 5676. 6652. 6710; 7062. 6714. 7334. 7455.

 Sp. mit unrechtmässig erworbenem Gut 7448.

Darreichung von Speise: höchst verdienstvoll 1135/6, 1320, 2059, 2455, 2581, 3583, 4730, 7445, 7547,

Sp. fällt schwer 157. 7535.
 7536. — widerrathen 6306.
 — Sp. bei Armuth 5961.
 Bestechung 2845.

Vgl. Reichthum. Wohlkoollen. Spiegel 934, 2148, 4760, 4839, 5380, 6180, 7245, 7376.

Spiel, Glücks-, Würfelsp., Spieler 615. 750. 1246. 1618. 2238. 2992—5. 3040. 3165. 4043; 4045; 6828. 4617. 4932; 4933. 5073; 5074. 5246. 5315. 5722. 6108. 6127. 6538. 7576. Ballspiel 6332. — Ball, Spielball, Vgl. 1527. 3053. 3886; 4333; 5090.

Spinne 7307.

Spruch 7552. — 6 silbiger 6606. , Spucknapf* 1593.

Staatsklugheit 925, 4864. Stachelschwein 3207, 3322.

Stadt. "Es giebt keine St. ohne Teich und ohne Wolken . . ." 3684.

Staub i. Vgl. 4040. — St. von einer Ziege und Anderem 98. 7432. 7433. — Bedürftige grau von St. 5543. 7316.

"Stein, den man mit Wasser abreibt" 6770. — "Untergehen wie ein St. im Wasser" 6884. — "St. bearbeitet man nicht mit dem Scheermesser" 3578. — "St. schwer auf den Berg hinaufgewälzt, leicht hinabgerollt" 1016. — Steinchen vom Berge hinabrollend 1264.

Vgl. Berg. Götterbilder.

Stier 1658. 2326. 7234; 7541.

— Lob des nützlichen St., gegenüber einem Vieh von Menschen 2177. — Zugochs und junger St. 2135. — "Einen St. melken" 2297. — "Anch ein unbrauchbarer alter St. frisst Gras" 45. — St. im Tempel speist prächtig 3693. — "Besser ein leerer Stall als ein bösartiger St." 5953.

artiger St. 5953.

Stolz. S. Ehre. Hochmuth.

Strafe; Nothwendigkeit der Str.;
gerecht, angemessen str. 1107;
2317. 1261—3. 2173. 2398.
2688. 2690—2. 2897. 3734.
3943; 5753. 5213/4. 6442.
6958. 7379. 7391. — Str.
sühnt 5736. — Verschiedene
Str. 6295. 7529. — Todesstr.
1380; 1386/7. 7286. 7529. —
T.-str., gegen welcherlei Menschen nicht anzuwenden 664.
Strandläufer (Tittibha) und
Meer 84. 302. 6386. — Str.

schläft mit nach oben gerichteten Füssen 7269.

Straucheln 5481. 5727.

Streit, Hader, Uneinigkeit, Zanksucht: Tadel 3. 114. 215. 759. 786. 1246. 1424. 1575. 2476. 2520. 2526. 3296. 3448/9. 3744. 4286. 4301. 4414. 4499. 4651. 4971. 5026. 5043. 5329. 5721. 6360. — Str. mit Weibern 4434. — Murren, Unfreundlichkeit, Grobheit 282. 750. 786. 787. 2351. 3586. 3604. 3758. 4350. 4467. 6628/9.

"Strick, Faden, Schnur", Wortspiel mit "Tugend, Vorzüge"
311. 348. 2145. 2147. 2151.
2156. 3017. 3885. 4892. 7243.
7247. 7289. 7307. — Sonst
2120; 5449; 7479. 3728.

"Sogar dünne lange Fäden vermögen, wenn sie zahlreich und gleichartig sind, Vieles auszuhalten" 2485.

Strohmann im Felde 1134. 5602.

Strom; nicht wider den Str. ankämpfen 948. 4234.

"Stumm" 1932; 4907. 5010. 7266.

Sudha 5148.

Sujodhana 7438.

Sunda und Upasunda 3661; 5511.

Süssigkeit 532. 1084. Svadha 5148.

Tadel. S. Schmähsucht.

Tag, 12., eines Halbmonates 3583. — Todbringende T. für den von einer Schlange Gebissenen 3859.

Taille, dünne, 3756, 4683, 5305, 7184, 7253,

Tamarindensaft 4806. "Taub" 1899. 1932. 4907. Tau be verliebt 1571.1632.7044.

— T. und Falke 4426. 4965.

— T. und Maus 5459. — T.,
Jäger, Falke, Schlange 1625.
Teich, See, Vgl. 553. 1037.
2189; 2462. 2502. 3818.4458.

— T. besser als ein Brunnen
5959. 6762. — T. ablaufen
lassen 1307. 4165. — T.,
Brunnen usw. zerstören 6042.
Thätigkeit. S. Arbeit.

Thier im Gegensatz zum Menschen 1077. 1236. 3984. 5437. 5513. 7164. — Th. trotz frommen Lebens verfolgt 4931. 6000. 6294. — Th. Beisp., um asketisches Leben zu tadeln 4376. 4873.

Verschiedene Th. als Muster 694. 2183. 2184. 4261. 4378. 4427. 4676. 5510. 6950. 7041. — Verunreinigende Th. 6597.

Thierweibchen seine Jungen schützend 2716.

,Thor, geoffnetes, 945. 4582. Thorheit, Unverstand, Dummheit, th. Handeln, Thoren 16. 51. 156. 273. 282. 287-9. 316. 317; 2959. 349. 437. 444; 685; 6506. 497. 518; 519. 617. 707. 720. 727. 865. 897. 939. 1002. 1010. 1461. 1465. 1508. 1608. 1711. 1747. 1779. 1943. 1945. 2124; 3876. 2175. 2177. 2260. 2431; 7454. 2889. 3365. 3457. 3768. 3814. 3978. 4075. 4141. 4239. 4294. 4321. 4423. 4534. 4712. 4910 -4924. 5012. 5044. 5377 **—80.** 5385. 5600. 5952. 5980. 6090, 6117, 6151, 6161, 6463, 6486. 6525. 6555. 6702; 6768. 6879. 6884/5. 7226. 7310. 7534. 7571. Thoren zu belehren vergeblich

349; 350; 5441, 570, 677.

Abhandl. d. DMG, IX. 4-

720. 1287. 1865. 3036. 3471. 3472. 3578. 3832. 4283; 5837. 4336. 5072. 5377; 5378; 5380. 6446. 7492. Dagegen 4714. — Th. ist unheilbar 6348. — (Umgang mit) Thoren zu meiden 166. 437. 1943. 2870. 3677. 4924. 4981. 5975. 6051.

Thoren ist es vortheilhaft zu schweigen 2866. 2901; 4920. 7094; 7096. 7352. — Acht Vorzüge der Thorheit 4910.

Dummen ergeht es wohl 3160. 3776. 5327. 5523. 6361. 6623.

Thorheiten, Verkehrtheiten, lächerliche, traurige Erscheinungen (Personen und Dinge
ohne die von ihnen geforderten Eigenschaften, nicht zusammen Stimmendes u. dgl.)
2629. 2792. 3007—10.
3389. 3757. 4000. 4587.
4913. 4919 4921. 5465.
5751. 5756. 5773. 6010;
6011. 6117. 6260. 6284.
6434.6608/9.—Vgl. Glück
— Unglück.

Unfähig, Werthvolles zu schätzen, beurtheilen 805, 1324, 1621, 3747, 5072, 5890.

— Unempfänglich für die "schöne natürliche Grösse der Dinge" 1010.— Gleichgültig gegen Gesang usw. 7116.

Unmögliches unternehmen 479. 712. 713. 897. 3572. 6007 6352.

Fünf grosse Thoren 1499.
Um die richtige Einsicht Gekommener 6456.

Wo es keine klugen Leute giebt, da wird auch ein Schwachkopf gepriesen 5071. Vgl. Klugheit. Thürhüter 1089.

Tiger 2370. 2500. 3334. 6692. - Der T. schützt den Wald, und der Wald den T. 3766. 4844. Vgl. 5580. 6220. — "Eines T. leere Hütte zertritt ein gemeiner Schakal* 4507. Timi (Fisch) 2573, 2575, 2845.

7017.

Tochter ein Uebel 2325. 2390; viel T. — 1786. — Obliegenheiten der T. 4796. - T. schlagen den Müttern nach 6737. — Verheirathung von T. S. Ehe.

Tod; allgemein, unerwartet usw. S. Leben. — T. und Unsterblichkeit 530. - Mit dem T. ist alles aus 2432. 2434. --T. natürliches Verhältniss 4729. T. kein Uebel 352, 1138. 1190. 2333. 2334. 3288. 4385. 7087. - Furcht vor dem T., Schrecken des T. 160, 702. 1242, 1923, 2333, 2818, 3772, 4731, 4958, 6691, 6810, 7087,

Mit dem T. hört die Liebe auf; Angehörige und Freunde helfen uns nichts im T. 315. 601. 1053. 1226. 2540. 2686. 3607. 4938. 4941.

Wer im Begriffe ist zu sterben . . . 2815.

Wer todt ist, braucht nicht mehr zu sterben* 1866.

.T. 878. 6997. - .Todt* 2055; 4950; 7362. 2431; 7454. 2767; 5372. 3148. 4698. 4784. 5805. — Todesgott; s. Jama. - Rasch ist der Gang des Gesetzes" 2002. 2263. 5471. 7236.

Trauer um Verstorbene ist eitel, grundlos 525. 670. 704. 722. 723; 3473; 4937; 6647. 738, 913, 1376, 1866, 1969, 2163. 2383. 3181. 3343. 3474. 3566. 3664. 3854; 3858; 4610. 4051. 4212. 4296. 5193. 5200. 5210. 5994. 6532/3. 6535. 6592. 7489. — Thränen um den Verst, bringen diesen zu Fall 6535; — müssen von ihm genossen werden 6592. -Dauer der Trauer um verschiedene Angehörige 7588.

Todtenmahl, Todtenopfer 3868. 4950; 7362. 6548. 6551. 6592. T. verspottet 4942, 4944.

4945. 5227. 7319.

Tödtung Sünde 1386. 4311. 5542. 7286. 7585. — T. Vertrauensvoller, Schutzflehender 662. 2197. 5656. 6205. 6206. 7214. — T. von Thieren 5490. 5491. - T. von Uebelthätern. verdienstlich 1380; 1386/7. 1565. — T. (der Angehörigen) in Notwehr erlaubt 4069, 4113. 4120. 7469. - T. von Dienern erlaubt 7351. — Besonders unverletzlich . . . 662. 5656. Es tödten: ein Fürst sogar dann, wenn er lobt (lacht) u. ä. 3366. 7249. — "Mörder" 7428.

Vgl. Brahmanen. Feindschaft. Kuh. Strafe. Wohlwollen.

Ton. Vor einem blossen T. soll man sich nicht fürchten 6400.

Töpfer 340. 1807. 4353. 4497. 5128. 5301. - Ohne Thon vermag ein T. keinen Topf zu machen usw. 6140.

Tragen. ,Auf dem Kopfe tr." 5879.7479. - Auf der Schulter tr. 1706. 6013. 7182.

Trägheit, Träge 46. 627. 641. 706. 727. 750. 1029 - 81. 1465, 1747, 1814, 1873, 1946, 2831, 2991, 3010, 3569, 3652, 3715. 4670. 4712. 5172. 6615. 6711. 6877. 7075. 7118. 7474.

— Ohne Beruf 7550. — Wer Acker und Gattin vernachlässigt und andere Geschäfte unternimmt 1897.

Trauer. S. Glück — Unglück. Tod.

Traum 5294. 6490. — Tr. von welcherlei Menschen nicht in Erfüllung gehend 6325. — Tr. von glücklicher Vorbedeutung 1017. — Tr. von schlimmer Vorbedeutung 2043. — Tr. des Liebenden 2406. Trimürti verspottet 2256. 4205. Trommel 2749. 4658. 5567. 6233.

Trunkenheit, Genuss berauschender Getränke, Trunksucht 17. 130. 252. 565. 1246. 1486. 1539; 5726. 1582. 1618. 1674. 2238. 2724; 4660. 2991—4. 3899. 4043; 4045; 6828. 4492. 4493. 4495. 4617. 4673. 4753. 4778. 4932; 4933. 6283. 6490. 7562. 7576.

Tugend, moralisches Verdienst (gute Werke), guter Wandel, Gerechtigkeit, Redlichkeit -Lob; zu üben; belohnt sich, gewährt Glück 28. 38. 40: 7425. 44. 71. 72. 94. 205. 292, 314, 333, 422, 469, 495, 511-3. 592. 594. 599. 689. 716. 742. 796. 797. 887. 911. 943. 997. 1012. 1025. 1053. 1086, 1139/40, 1154/5, 1204, 1220 (vgl. 2873). 1224. 1250; 7505. 1318; 4846. 1345; 3920. 1426. 1487. 1503. 1514/5. 1560. 1564. 1607. 1677. 1690. 1717. 1747. 1773. 1778. 1856. 1902, 1943, 1945, 1978, 2119, 2153. 2167. 2267—70. 2363. 2372. 2430. 2441. 2464. 2475. 2483, 2529, 2593, 2597, 2617, 2621. 2679. 2750. 2751. 2775.

2812, 2817, 2847, 2886, 2922, 3046. 3060. 3087—90. 3095. 3105. 3106. 3112. 3113. 3126 **—** 36. 3159. 3167. 3192. 3203. 3332, 3367, 3442, 3456, 3486, 3542. 3545. 3663. 3672. 3695. 3718. 3721. 3757. 3779. 4005. 4052. 4095. 4097 (vgl. 4056). 4098. 4100. 4104 (vgl. 7451). 4121, 4150, 4179, 4211, 4222, 4305. 4363. 4367. 4370. 4431. 4470, 4560, 4594, 4653, 4740. 4779. 4814. 4841. 4877. 4905. 4939. 4953. 4990. 5037. 5039. 5134. 5302. 5324. 5369; 7499. 5372. 5407. 5420. 5443. 5468. 5471, 5479, 5515, 5545, 5549, 5573. 5598. 5772. 5773. 5816. 5817. 5933. 5945. 6036. 6037. 6125. 6130. 6250; 6251. 6312. 6342. 6424. 6427. 6428. 6447. 6495. 6547. 6563. 6682. 6695. 6719, 6722, 6742, 6801, 6811. 6909. 6914. 6916. 6964. 7057. 7091, 7097, 7120, 7164, 7307, 7316, 7360, 7395, 7398, 7399, 7464. 7542. 7556.

T. übe man schon in der Jugend, bald 38; 5515. 205. 3115. 4431. 5479. 5480. 7507. — — unter allen Umständen 40; 7425. 5954. — Den eigenen Pflichten obliegen, für sich recht thun 295/7. 638. 885. 906. 924. 5955; 6582; 6583.—(Recht) handeln (im Gegensatz zu ausserlicher Stellung, Frömmigkeit) 1833/4. 2922.3191. 3301. 3423. 3663. 6914. - Redliches Wollen, Bemühen; s. Arbeit. - Recht thun mit Einschränkung 1559. 1561; 5527; 5584. 7393. - Recht und Unrecht: gleichgültig 3114. -R. von U. scheiden 1880.

- Mache dir nicht zu grosse Noth mit vielen Tugenden 5499. - Das Gute ist nicht nur des Guten wegen da 5373. — T. aus Noth 709. 1020. 3108. 7459. — Gute Vorsätze, Reue 3108. Moralisches Verdienst ist fein, schwer zu erfassen 1624: 5439. 3263. 7155. Vgl 6004.7451. - entspringt aus, wird bewahrt durch Glücksgüter 5297. 6074. 6087. T. (Gute Menschen) ist selten,

T. (Gute Menschen) ist selten, fällt den Menschen schwer 469, 470, 1016, 1325, 1758, 2475, 2755, 2876, 2928, 3107, 3108, 3537, 3734, 3907, 4250, 4253; 4354, 4432; 4435, 4464, 4518, 4691, 4824, 6175, 6444, 6895, 6958, 7188,

Das Gute, Nützliche, Angenehme (T., Reichthum, Genuss) 1120. 1139/40. 1325. 1541.3051.3098/9; 3706/7; 5597. 3106. 3119—22. 3125. 3346. 3454. 4539. 5195. 5399. 5408. 6562. 6581. 7177.

Gute, edle Gemüthsart, Charakter 513. 1487. 1735; 1736. 1756. 1777. 1831. 1929. 2119. 2167. 2415. 2441. 2713. 2751. 2762. 2775. 2812. 3689. 3986. 4853. 5573. 6014. 6406. 6461. 6475; 6476. 6701. 6716. 7051.

Tugenden; Art, Lob guter Menschen 44, 262, 295/7, 311, 470, 538, 594, 697; 698, 740—2, 822—4, 887, 976, 1091/2, 1220, 1224, 1272, 1278, 1494, 1503, 1514/5, 1543, 1745, 1828.

1843. 1858. 2095. 2215. 2283.2329. 2460. 2465. 2571. 2597. 2632; 2634. 2738.2748. 2750. 2751. 2753. 2760. 2761. 2888. 2944. 2952. 3097. 3129. 3132. 3135. 3161. 3167. 3296. 3313. 3365. 3423. 3451. 3644. 3689. 3779. 3806. 3986. 4022. 4032. 4085. 4253. 4270. 4310. 4354. 4513. 4578. 4653. 4813, 4841, 5427, 5598, 5688. 6019. 6031. 6046. 6147. 6172. 6235. 6305: 6988. 6342. 6447. 6521. 6614. 6695. 6719. 6722. 6724; 6731, 6725, 6734, 6767; 7300, 6780, 6783, 7134. 7178. 7292. 7315. 7465, 7521,

Acht T. 741/2. 1091/2. 2944.

— Sechs Pflichten des Hausvaters 2943. — Summe des Gesetzes 3253. 6578. 6579. 6593. 6665. — Wahrhafte T. (ohne die naheliegenden Fehler, ohne Falsch) 790. 2483. 2755; 6070. 4350. 4863. 6190. 7225. — Relative T., Fehler 755. 1434. 1687. 2012. 2166.

Umgang, Freundschaft mit guten, vorzüglichen Menschen: Lob 248, 779, 900, 1011. 1013. 1183. 1592; 2146. 1619. 1782. 1841. 1948. 1944. 2120; 7479. 2376. 2474. 2441. 2449. 2621. 2633. 2716. 2623.2738. 2952. 3060. 3407. 3531; 6992: 6993, 3790, 3795. 4473; 7405, 4653, 4981, 5046. 5170. 5201. 5258. 5256. 5716. 5717. 5979. 6031, 6051, 6305; 6988, 6507. 6561. 6686. 6687.

6669. 6678. 6674. 6694. 6695. 6747. 6769. 6771. 6780. 6991. 7090. 7461.

Gute leiden durch, büssen für Böse 1019. 2044; 2882. 2892. 4037. 4417. 4931.

Edle im Unglück. S. Glück

Unglück.

Die Besten, Mittelmässige, Schlechte 215; 216, 702, 1068, 1176, 1178; 1182, 1460, 1880, 3152, 4342, 4473, 6628/9.

Vgl. Böse. Reinheit. Wiedergeburt.

Tundi-Gurke 6773.

Uebereilung. S. Eile.

Ueberläufer (seine Partei, seinen Fürsten verlassend und Fremden, Feinden sich anschliessend) 574. 901. 906. 2618. 5075. 5432.

Uebung 2356. Uçanas 1319.

Umgang, Berührung mit Anderen wirkt bestimmend, verändernd auf das Wesen 2562. 4473; 7405. 4714. 4794/5. 4981.5441.5456; 5457.6747. 6781. 6937. — vermag nichts über das eigene, angeborene Wesen 349; 350; 5441. 773. 1726. 6634.

Zusammenleben erzeugt Liebe 6630. — Gesellschaft macht aufgeklärt 1904. — Unpassende — 21. 58. — Verkehr vom Uebel 6674. 6675.

Nähe, Vertrautheit bewirkt Geringschätzung (vgl. "Prophet gilt nichts im Vaterlande") 139; 140. 3697. 4675. 5638. 6820. 7273.

Vgl. Angeborenes Wesen. Böse. Thorheit. Tugend. Unabhängigkeit, Selbständigkeit 249, 1451, 2921, 3676, 3800, 5256, 5271/2, — — im Urtheil 4141, 7472.

U. in Dürftigkeit, würdevolles Sichgenügenlassen am eigenen, wenn auch bescheidenen Gute: Lob 580/1.726.739; 3860. 908. 1011. 1636. 1725; 3780. 2053. 2301. 2561. 2920. 3268. 4027. 4368. 4372. 5082. 5292. 5949. 5950. 7070. 7337.

Unbeständiger Sinn 8, 258, 259; 1988, 2255, 2260, 2261, 6267, 7103, 7280, 7513,

Unbest, Unstates (Beisp.) 394. 421. 514—6. 2363. 4633. 4634. 4982. 5924. 6036. 6090. 6105. 6106. 6279. 6875. 7219. — Nicht vorherzusagen . . . 729.

Undankbarkeit, Üebel thun an Wohlthätern 35. 612. 717. 744. 750. 1277; 1282. 1280. 1283. 1327. 1366. 1508. 1849. 1865. 2198. 2408. 2819. 3003; 7215. 3910. 4017. 4171. 4856; 4857. 4898. 5751. 6356. 6463. 6612/3. 6627. 6706. 6708; 6709. 7502.

Vgl. Eigennutz. Wohlwollen.

Uneigennützigkeit, Selbstlosigkeit. S. Wohlwollen.

Unentschlossenheit, Thatenscheu, Zaudern 268, 291, 305, 706, 750, 1206; 4161, 2831, 2984, 3505, 3652, 4342, 4998, 6007, 6465, 6615, 6635, — Zweifel 5146.

Ungerufen eintreten 287-9. 3313.

Unglaube; Unfromme, Gottlose 50. 943. 1490. 1899. 2831. 3317. 3569. 4450. 4858. 4868. 4869. 5191. 5412. 6551. 6754. 7382. Unsterblichkeit. S. Tod. Wiedergeburt.

Unverletzliche 662. 7214; 7215.

Unvollkommenheit haftet an Allem; Niemand ist ohne Fehler; Unvollkommenheiten 978. 1110; 2049. 1435. 1606. 1713. 2081. 2250. 2393. 2988. 4824. 6432. 6488. 7108. 7526. 7607. Verkehrte, ungerechte Welteinrichtung; Schöpfer, Schicksal gescholten wegen — 171. 2081. 2743; 7052. 2927; 7426. 2955. 3140. 5437. 6124. 6211. 6276. 6432. 6444. 6787. 7163.

Vgl. Glück, Vergänglichkeit. Unwahrheit, Lüge 125, 278. 329, 440, 749, 750, 768, 1187. 1258, 1657, 1849, 2255, 2866. 3682; 3683, 4063, 4871, 4872. 5187, 5322, 5981, 6027, 7558. — Erlaubte — 3321.

Unzufriedenheit, Ungenügsamkeit 133; 5761, 375, 1090; 3791, 1149, 1741, 1946, 2082, 3059, 3391, 3973, 4090, 5254, 6798. — Nicht zu sättigen... 2595, 3279, 3470, 3547, 6831, Uttarakosala 5249.

V; mit V. beginnende Dinge 5937. Vaiçja 2456; 2457; 4388; 4390; 6163. 2709. 4506. 6540. 7559. Válmíki 1586. Varuņa 5983. 5984. Vasishtha 1110; 2049. Vasudeva 2143. Vātāpi 2789/40.

Vater 192. 871; 873. 995. 1300; 2726/8; 2731—4. 1330. 2611; 6836. 3479. 3571. 4146/7. 4260; 5031. 4791. 4797. 4798. 4800. 5167. 7320. 7519. 7588. — Als V. angesehen werden . . . 1216. 2328. 2465. 5328. 6422. — Das vom V. Ererbte bewahren, mehren 5250/2. — Durch den V. berühmt; s. Ehre. Vgl. Eltern. Kind. Sohn.

Veda, heilige Schriften, V.-Studium (Lob) 278, 742, 1034, 1091, 1777, 1793, 2084; 2394; 6450, 2496, 2944, 2955, 3454, 3992, 4271, 5094; 5145, 6147, 6268, 6272, 6275, 6547, 6594, 6638, 6673, 7431, 7578,

angefochten 1491. 1721.
 2505. 3872. 4057. 4475.
 V.-Studium bei Bösen, ohne Herzensreinheit, unnütz 3316. 3823. 5231. — V. Sprüche nicht auf Frauen anzuwenden 3685.

Vgl. Schüler. Vedantin 7276.

Verantwortlichkeit 5040. 5767; 5769.

Verblüfftheit 6241.

Verbrennen. "Denen die sich am Feuer verbrannten, ist ein Ueberguss von heissem Wasser heilsam" 3116. — "Brandblasen werden durch Feuer geheilt" 5028. — "Kind, das sich an gekochter Milch verbr., bläst auch auf saure" 2855. — "Versengen" 1630; 1785. 2420. 4118. 7429.

, Verdauen* 4488. 4886. — "Unverdautes* 103. Vereinigung macht (auch Schwache) stark; vereinte Kräfte 648; 4425. 771; 6645; 6661; 6667. 1364. 2106. 2224. 2485. 4404. 4418. 4424. 4759. 5519. 6179. 6678. 6920. 7200. —

Dagegen 4965.

Gefährten, Beistand, Anhang, Rückhalt — Werth, Nutzen von — 143; 2667. 420. 770. 771; 6645; 6661; 6667. 1054. 1193. 1254. 1391—4. 1592. 1872. 2164. 4485. 4761—3. 5403. 5413. 6812. 6832. 6920. 6975. 6976. 6980. 7293. — Dagegen 349 (vgl. 350. 5441). — Mit Fünfen soll man stehen, gehen . . . 7220. — Kasteiungen übt man allein, das Lesen geschieht zu Zweien usw. 1392.

Anschluss, Rückhalt an Grossen, Mächtigen 1153, 2179; 6304, 3797, 6852; 7525, 7402. — Im Unglück Bündniss mit dem ersten Besten 6319. — Wer so mit uns verbunden ist, dass er mit uns steigt und fällt...5644. — Halter 2312. — Reiner Behälter 1544. — Es verbinden sich ... 2996.

Vergangenes. Ueber V. nicht zu trauern 1866. 2072; 2073. 3473; 4937. 3649. 3963. — Mit der Vergangenheit beruhigen (Alte) 5385.

Vergänglichkeit, Unbestand alles Bestehenden 525, 738, 945, 1664, 2079, 2427, 2798, 4565, 4610, 5197, 5249, 6679, 6821, 6860, 6911,

V. der Mächtigen und Grossen1983. 1990. 1995. 4135.4769. 4829. 5908. 6679.7025. 7059. 7235. 7418.

V., Unvollkommenheit, Nichtigkeit irdischer Güter, Freuden, Vorzüge 290. 292. 348. 514—6. 599. 796. 813. 855. 993; 997. 1664. 2002; 2262; 2263.2051.2267—70. 2401. 2578. 2621. 3406. 3647. 3920. 4125. 4151. 4327. 4464. 4632—4. 4637. 4982. 5107. 5209. 5714. 5717. 6036. 6419. 6516. 6554. 6688. 6860. 6948. 7097. 7231. 7317. 7464. Vgl. Glück. Leben.

Vergelten. Man v. Gutes mit G., Böses mit B., verfahre gegen Andere wie diese gegen uns 1874. 5357. 5639. 7026. — Vgl. Freundschaft, Sanftmuth,

Wohlwollen.

Vergeltung der Werke. S. Wiedergeburt.

Vergleich mit über, unter Einem Stehenden 231. — Nur mit sich selbst vergleichen lassen sich . . . 7516. 7533.

Verleumdung. S. Schmähsucht.

Werloren ist . . . , , es gehen zu Grunde . . . 541; 2367. 1031. 2991. 3289 - 91. 3471. 3472. 4254. 4972. 6749. 7187. 7212; 7213. 7861. 7441. 7442.

Vernichten; es v. . . . 257. 1575. 1674. 1896. 4898. 5794.

Verrath, Vertrauensbruch, V. an Freunden 145/6. 3542. 4495. 4856—8. 5721. 5722. 7165. — Angeberei, Hinterbringerei 252. 329. 541; 2367. 749. 829; 4041. 1674. 2365. 3974. 4856. 4931. 4963. 5881. "Es verrathen (offenbaren)..." 870. 7218.

Verrückter Gesänge 1267. Versammlungen 3626. — Vorstand einer V. 6133. Verscheuchen. "Es v., halten fern . . . * 28. 2775. 2817.

Verschiedenheit der Menschen, Dinge 1405. 1981. 4735. 4897. 6029. 6094. 6510. — Verschiedene Sitten 7562/3. — V. Geschmack, Neigungen 563. 1039. 1900. 1902. 6292. — V. Verlangen 211. 6059. — V. Wirkung 2450. 4668.

Verschwendung 114. 154;
 6307. 1674. 2020. 3708. 6306.
 7456. — V. am rechten Ort
 5001. — Reichliche Ausgaben,
 in welchen Fällen angebracht
 1959.

Verstossene 1822, 3884, 4449, 5559, 5876, 7092.

Vertrauen, Trauen: Warnung vor —, Misstrauen überhaupt, gegen Jedermann empfohlen 173. 389. 404. 714; 715; 3429—33; [4865]. 926. 2184. 2785; 2786. 3224; 3435; 6196. 3387. 3412; 5923. 3428. 3435. 3436. 4159; 6706. 4486. 4487. 4741. 5880. 6198. 6208. 6627. 6666. 6952. 7061.

Welchen Menschen usw. nicht zu trauen 1268, 3214, 3293, 4838, 7208, 7217.

V. Anderer zu gewinnen 3435; 6196. 6208. 6210.

Durch Böse Eingeschüchterte haben auch zu einem guten Menschen kein V. 2855.

Täuschung, Missbrauch des V. 612; 6626. 4857. 6197. 6205. 6206.

Vetāla 3366.

Vjasa 1110; 2049. 3875. 5342; 7258. 6004.

Viçvâmitra 5902. 6204. Vidûratha 3201.

, Vieh von Menschen* 407, 809, 826, 2062, 2177, 2195, 2210, 2448, 3017, 3153, 4005, 4481.

4778. 4924. 5573. 6089. 6850. 7037. 7116. 7164. 7382. 7513. — "Kein M." 4445.

Vikramāditja 2939.

Vindhja 503. 869. 5705.

Vishņu 777. 1185. 1764. 1980. 2316. 2643. 2644. 2790. 4497. 4978. 5834. 6277. 6859. 7127. 7273. — V. schläft auf der Schlange im Meere 671. 3142. 4978. 5818. 7388. — V. als Eber 1126. — V. zum Zwerg verwandelt 2316. 2600. 5436. — Treiben in seinem Hause 1404. — V. Weltseele 2670. 2790. 4775.

Verehrung Vs. 512. 810. 1297. 1443. 1620. 1714. 1781. 1768. 1769. 1889. 1945. 2065. 2495. 2773. 2940. 3328. 3452. 3568. 3951. 4788. 4982. 5030. 5264. 5756, 5987, 6230, 6388. 6587. 6669. 6673. 7506. 7601.

Vogel, Beisp., Vgl. 21. 232; 5599. 647. 700; 875. 1226; 3761; 3788; 4874; 6246. 1376. 2251; 2252. 3064. 3288. 3823. 5633. 6115. 6336. 6342.

Volk, Unterthanen, geplagtes, nothleidendes, 684. 994; 2272; 2513. 1056; 1263. 1473. 2985. 5347. 6802. — Güter kommen von den U. 7400. — Werth einerstarken Bevölkerung 7312.

Vorsorge, Voraussicht, für die Zukunft 263-70. 982; 984. 2184. 2799. 3543. 4009. 4183/4.

Vorwitz 51. 707.

Vorzüge, vorzügliche, ausgezeichnete Menschen — Lob 616, 924, 1137, 1719, 1958, 2069, 2124, 2128, 2132, 2142, 2143, 2146, 2147, 2150, 2154, 2156—61. 2208. 2472. 2761. 2812. 3161. 3171. 3841. 3513. 3654. 3754. 4022. 4208. 4289. 4490. 5023; 5024. 5061. 5349. 5541. 5712; 6145. 5892/3. 5909. 5910. 6331. 6541. 6681. 7324.

V., treffliche Eigenschaften, Güter, verschiedene, 249. 269. 851. 1011. 1025. 1195. 1247. 1585. 1843. 2738. 2748. 2761. 2923. 3060. 3135. 3157. 3159. 3167. 3842. 4022. 4208. 4465. 4467. 4653. 4824. 5772. 5816. 5817. 5937. 6025. 6072; 6084. 6101—6103. 6245. 6451. 6541. 6568. 7133. 7398.

Würdigung, Schätzung, Anerkennung von V., Vortrefflichen (-m), Werthvollem, Verständniss für V.: V., W. am rechten, unrechten Platze 446; 447. 560. 805. 867. 1129. 1324. 1433. 1526. 1621. 1727; 2137. 2130. 2133. 2136. 2148. 2149. 2151. 2152. 2395.2878. 3604. 3747. 3969. 4874. 5072. 5553. 5692. 5890. 6968. 7038. 7415. 7492.

V., innerer Werth (und Unwerth) gegenüber Aeusserlichem, äusserer Stellung 209.
334. 335. 805; 1612; 1922.
1137. 1616. 2161. 4345.
4656. 6139. 6916. 7358.
7534.

Ausgezeichnete Menschen sind selten 2326. 4824. 5376. 6110. 6365. 7103.

V. recht zu verwenden; mit, ohne entsprechende andere V. 616, 1025, 2165, 2460, 2755; 6070, 3067, 3754. 6091, 6093, 6098, 6099, 6130, 6191,

V. zu zeigen, zu bewahren 1581, 3378, 6103.

Vorzügliche haben zu leiden; in unwürdigen Verhältnissen 57. 1526. 2123. 2126. 2135. 3140. 4642. 6124. — Vgl. Glück — Unglück.

Eigene Vorz. im Gegensatz zum Ansehen durch Angehörige; s. Ehre

Verschiedenes 1961, 2121, 5237, 6644, 7014.

Vrshni 5782.

Wachsamkeit 1195, 1250; 3871; 7505, 2183, 2184, 6146, 6320.

Waffe 4199.

Wagebalken, Vgl. 842.

Wagner. Ein W. trug sein Weib mit sammt dem Buhlen auf dem Kopfe umher 4239.

Wahr, echt, richtig (-es) (von Verschiedenem, Personen und Dingen) 249. 737; 3264. 1943. 2483. 2611. 2773. 3250. 3252. 4363. 4863. 5468. 5554. 6190. 6543. 6836. 6962. 6964. 7006. 7007. 7032. 7281.

Nicht zweimal dasselbe thun 3024.

Wahrheit, Wahrhaftigkeit — Lob 49. 201; 202. 530. 708. 712. 780—4. 742. 822—4. 911. 949. 950. 1091. 1258. 1336; 1337. 1372. 1420. 1487. 1503. 1515. 1543. 1585. 1720. 1745. 1756. 1816. 2283. 2437. 2597. 2632. 2693. 2750. 2761. 2934. 2952. 3015. 3171. 3363. 3377. 3382. 3680. 3682; 3683. 3689. 4513. 4578. 4612. 4693; 5105; 7250. 4877. 5030. 5046. 5427. 5450. 5881. 5959. 6086. 6491. 6614. 6715. 6716. 6719.

6722. 6724—6. 6728. 6731. 6734. 6740. 6741; 6744. 6742. 6745. 6746. 7161. 7200. 7377. 7465. 7520.

Vgl. Rede. Unwahrheit. Wald. Lob 5717. 7368.

W.-brand, Vgl. 1791. 2723. 3657. 3759. 3837. 3968. 4110. 5932. 7314. 7492.

Waldleben; s. Asketen.

Wallfahren 1474-6. 2944. 5476. 6117.

Wäschen, Vgl. 2893. 6863. — Wäscher 5601. 6164.

"Was nützt ein W. an einem Orte, der von nackt einhergehenden Mönchen bewohnt ist?" 1727. 2137.

Wasser, Lob 104. 3264. 4186. 6522. — Vgl., Beisp. 1114; 2266; 3867. 2878. 3880. 4344. 4764. 5166. 5932. 6071. 6143. 6314. 6781. 6996. 7010. 7546. "W. sprengt allmählich einen Berg" u. ä. 4245. 4685. 4963. 5854; 5932. 7508. 7509. — "Einzelne Wassertropfen füllen allmählich einen Krug" 2357. — "Auch heisses W. löscht ein Feuer aus" 6371.

W. Bild der Unbeständigkeit, Vergänglichkeit ("W.-tropfen auf dem Blatt einer Wasserrose" u. a.) 75. 384. 2458. 3405—7. 4755. 5119. 6036. 7219. 7571.

"Wo früher W. gestanden hat, da kommt dieses wieder hin" 7227.

,W. macht Schmutz, wäscht ihn aber auch ab* 2366.

"Schrift im W." u. ä. 2361. 6105. 6335. 7219. 7524. Sein Bild im W. betrachten:

vom Uebel 478, 3589, 6460, Nach W. graben* 5095, 6988, "Ins W. werfen, nachdem man . . . einen Stein an den Hals gebunden hat" 3007

Hals gebunden hat 3007.
Wasserrose 347. 543. 859.
1293. 1235.1433.1445; 3781.
1459. 1588. 1806. 1821. 1877.
1996. 1999. 2109. 2322. 2355.
2472. 2668. 2669. 2905. 3402.
3743. 3851. 3887. 3904. 3909
—3913. 4037. 4086. 4286.
4552. 4684; 5718. 5288. 5419.
5999. 6385. 6879. 6896. 7243.
"Die W. hat einen Dorn" 2250.
2988. 6432.

"Auf einem Berge wächst keine W." 3335. 3466.

Lager auf W. 557.

Weber 5379. 5985. — W. in Vishņus Gestalt 1529. 1875. 7112.

Wecken soll man aus dem Schlafe . . . 2034. 6096. Nicht wecken . . . 827.

Weg 2889. 4254. 6119; 6662. 7463. — Wem der W. gebührt 359. — Aus dem W. zu gehen ...; s. Meiden. — Durch vieles Gehen entsteht ein Pfad 7434.

Weib, Gattin: Lob; Würde; Stellung des (r) — überhaupt; Vorzüge des W. 71, 623, 907. 979. 1228. 1454. 1517/8. 1629. 2070. 2347; 5776. 2449. 2466. 2479, 2563, 2786, 2960, 2999, 3119.3220;4576;5387;7589. 3228. 3460. 3606. 3675. 3890; 4572. 3891. 4112. 4142. 4145. 4158; 4200; 6552, 4371, 4539. 4571. 4575-7. 4685. 4796. 5057, 5229, 5282, 5350, 5495, 5706. 5716, 6136, 6161, 6268, 6296, 6552; 6562, 6637, 6641. 6659, 6720, 6847, 6955, 7027, 7141. 7176. 7203. 7610.

Vertheidigung des W. 834. 2410. 5546. 7193. 7206.

7285.

Tadel des W.; Fehler; unstäter Sinn, Treulosigkeit, Falschheit des W.; W. nicht zu trauen; usw. 12. 31. 75. 133; 5761; 7437, 167, 176. 256; 643; 3403; 7222; 7582, 316, 323, 327, 328, 338, 346, 372; 1411; 2371. 394. 395. 410. 421. 515. (531;) 3235; 3470; 3496; 3547. 626; 6861. 654. 687. 709. 729. 751. 752. 753. 833. 843. 1038. 1069. 1268; 3214; 3293; 7217, 1317. 1330. 1339. 1457. 1466. 1471; 1472. 1573/4. 1582. 1613, 1633; 2207; 3838; 4777; 4876; 4909; 6854; 7186. 1655. 1670; 1953. 1672. 1738. 1741. 1743. 1778. 1815. 1824-7. 1839. 1911. 1942. 2141. 2227; 2530. 2255. 2265. 2325. 2368 9. 2448. 2462. 2512. 2517. 2543; 2544. 2551. 2680. 2719. 2795/6. 2804. 2863. 2876. 2942. 3141: 3271. 3149. 3201. 3204. 3269. 3283. 3292. 3309; 5856; 7209; 7561. 3357. 3434. 3441. 3497. 3502. 3511. 3525. 3685. 3725. 3736. 3782. 3821. 3848. 3883. 3994. 3995. 4005. 4062, 4238, 4677; 7124/5, 4834. 4907. 5029. 5178. 5184. 5223. 5226. 5241: 5243. 5300. 5683. 5689. 5694. 5695. 5704. 5792. 5928. 5913. 5836. 5957. 6023. 6078; 6880. 6090. 6105. 6106. 6127. 6135. 6202. 6215. 6276. 6364. 6412. 6418. 6435. 6443. 6638. 6773. 6819. 6880. 6973, 7129; 7582, 7157. 7191. 7195. 7197/8. 7201.

7203. 7204. 7207. 7208. 7219. 7231. 7288. 7296. 7875. 7383. 7459. 7472. 7490. 7568.

W. ein Sinnesgegenstand (3816. 3848.) 7206.

Lob des guten W.; Tugenden, Pflichten der G.; Gattentreue, -liebe, -gehorsam; Abhängigkeit vom Gatten; der Gatte ihre einzige Zuflucht 65, 312, 313, 357. 368; 2373. 528. 600. 794. 932. 954. 973. 1021. 1448. 1466, 1686, 1710, 1738, 1829. 1859. 1919. 1943. 2070. 2172. 2405. 2611; 6836. 2616. 2715. 2746. 2773. 2795/6. 2814: 4848. 2880. 2884. 2921; 3212. 3011. 3060. 3079. 3212. 3218; 6842. 3221. 3285; 3286, 3337. 3484. 3545. 3552. 3560. 3628; 3643, 3673; 3674. 3679; 3686. 3749. 3800. 3865. 3889. 3891-3893. 3898. 3901. 3972. 3992. 4020. 4076. 4079. 4119. 4129. 4229. 4248. 4281. 4363, 4430, 4540-3, 4548 —50. 4848. 5097. 5195. 5300. 5359. 5366. 5382. 5446. 5465. 5468. 5387. 5477 (vgl. 2568). 5723.6025. 6074. 6194. 6334. 6464. 6481, 6496, 6569, 6703. 6705. 6707. 6756. 6791. 6862. 6873. 6962. 6964. 6997. 7003-8. 7100. 7117. 7160. 7203. 7361. 7391, 7520, 7560, 7609, Tadel der schlechten G.; Untreue und sonstige Fehler; Dinge, die ein W. verderben 12. 691; 6286. 1031. 1330. 1613. 1796-8. 1800. 1802.

1844. 1911. 1955. 2191. 2787. 2795/6. 2804. 2863. 2891. 3072. 3290. 3291. 3434. 3484. 3720. 4044; 7336. 4079. 4118. 4128. 4254. 4430. 4573. 4641. 4741. 4911. 4956. 5364; 5365. 5445. 5458; 6340. 5504. 5750. 5751. 5756. 5773. 5953. 5963. 6213. 6284. 6704. 7157. 7212. 7213. 7234. 7361. 7442. 7466. 7486. 7512. 7544. 7590. — Vgl. 6808. — Zänkische, zornige G. 1785;
2891. 3072. 3290. 3291. 3434. 3484. 3720. 4044; 7336. 4079. 4118. 4128. 4254. 4430. 4573. 4641. 4741. 4911. 4956. 5364; 5365. 5445. 5458; 6340. 5504. 5750. 5751. 5756. 5778. 5953. 5963. 6213. 6284. 6704. 7157. 7212. 7213. 7234. 7361. 7442. 7466. 7486. 7512. 7544. 7590. — Vgl. 6808. — Zänkische, zornige G. 1785:
3434. 3484. 3720. 4044; 7336. 4079. 4118. 4128. 4254. 4430. 4573. 4641. 4741. 4911. 4956. 5364; 5365. 5445. 5458; 6340. 5504. 5750. 5751. 5756. 5773. 5953. 5963. 6213. 6284. 6704. 7157. 7212. 7213. 7234. 7361. 7442. 7466. 7486. 7512. 7544. 7590. — Vgl. 6808. — Zünkische, zornige G. 1785:
7336. 4079. 4118. 4128.
4254. 4430. 4573. 4641.
4741. 4911. 4956. 5364;
5365. 5445. 5458; 6340.
5504. 5750. 5751. 5756.
5778. 5953. 5963. 6213.
6284. 6704. 7157. 7212.
7213. 7234. 7361. 7442.
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zänkische, zornige G. 1785:
4254. 4430. 4573. 4641.
4741. 4911. 4956. 5364;
5365. 5445. 5458; 6340.
5504. 5750. 5751. 5756.
5778. 5953. 5963. 6213.
6284. 6704. 7157. 7212.
7213. 7234. 7361. 7442.
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zänkische, zornige G. 1785:
5365, 5445, 5458; 6340, 5504, 5750, 5751, 5756, 5778, 5953, 5963, 6213, 6284, 6704, 7157, 7212, 7213, 7234, 7361, 7442, 7466, 7486, 7512, 7544, 7590, — Vgl. 6808, — Zänkische, zornige G, 1785;
5365, 5445, 5458; 6340, 5504, 5750, 5751, 5756, 5778, 5953, 5963, 6213, 6284, 6704, 7157, 7212, 7213, 7234, 7361, 7442, 7466, 7486, 7512, 7544, 7590, — Vgl. 6808, — Zänkische, zornige G, 1785;
5504. 5750. 5751. 5756.
5778. 5953. 5963. 6213.
6284. 6704. 7157. 7212.
7213. 7234. 7361. 7442.
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zänkische, zornige G. 1785:
6284. 6704. 7157. 7212.
7213. 7234. 7361. 7442.
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zünkische, zornige G. 1785:
6284. 6704. 7157. 7212.
7213. 7234. 7361. 7442.
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zünkische, zornige G. 1785:
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zänkische, zornige G. 1785:
7466. 7486. 7512. 7544.
7590. — Vgl. 6808. —
Zänkische, zornige G. 1785:
Zänkische, zornige G. 1785:
Zänkische, zornige G. 1785:
Zankische, zornige G. 1785;
1700 0000 0010 0010
1786. 2629. 2946; 3828.
4128. 5388. 5445; 5463
4128. 5388. 5445; 5463
(vgl. 4791). 6609. 7466.
Macht der W. über die Männer,
Macht der W. über die Männer,
der weiblichen Schönheit 41.
687. 843. 935. 1536. 1572.
1787. 1916. 2466. 2543;
2544. 2545; 2549; 2551;
2544. 2545; 2549; 2551;
4255; 5486; 6824. 2606.
2657. 2719. 2926. 3200.
2657. 2719. 2926. 3200.
3300. 3395. 3398. 3606;
5500; 6790. 3804. 3807;
5500; 6790. 3804. 3807;
5065; 5083. 4428. 4685.
5065; 5083. 4428. 4685.
4892. 4900. 5131. 5555.
5633. 5695. 6108. 6204
6322. 6445. 6513. 6514.
6550. 6853. 6893. 6982.
6550, 6853, 6893, 6982,
6985. 7002. 7047. 7261.
7375. 7386.
Weibliche Reize; Koketterie 81.
181. 185. 210. 217. 239.
250, 271, 517, 587, 556
644. 651. 654. 728. 781.
792. 806. 859. 935. 1037;
792, 806, 859, 985, 1087.
1269: 2502: 3818: 4459
1108: 4881 1127 1120
1269; 2502; 3818; 4458.
1108; 4881. 1127. 1130.
1259. 1322. 1365. 1440.
1446 1456 1470 1516
1586, 1572 1600 1601
1446. 1456. 1470. 1516.
1586. 1572. 1600. 1601.
1670; 1958. 1750. 1774.
1787. 1789. 1846. 1916.
1787, 1789 1846 1916
2700. 1010. 1910.

1803. 1805. 1809. 1824 - 7.

1949. 2076. 2096. 2169: 4885, 2245, 2247, 2248, 2319, 2340, 2386, 2468, 2486. 2489. 2508. 2509. 2529, 2559, 2606, 2656 - 60. 2697. 2823. 2824. 2933. 3081. 3177. 3375. 3409. 3684. 3702. 3748. 3756: 4683; 7184; 7253, 3765. 3838. 3910. 4085. 4444. 4461, 4646, 4647, 4663, 4681. 4878. 4887. 4891. 4899. 5050. 5057. 5065: 5083, 5255, 5805, 5406, 5501: 5502, 5685, 5706, 5733. 5799. 5850. 5851. 5857. 5896. 5897. 5900. 5901. 5904. 5913. 5918.6009-11.6039.6044. 6173, 6238, 6332, 6417, 6418. 6445. 6455. 6468. 6542, 6641, 6759, 6858, 6896. 7002. 7030; 7031. 7047, 7134, 7183-6, 7260. 7261. 7265. 7357. 7528. 7533. Schönheit 2823, 5896, 6542,

Erfordernisse vollkommener w. Tadel des w. Körpers, Nichtigkeit, Vergänglichkeitw. Reize 204. 210. 223. 651; 1516. 1344; 3967, 1446, 1633, 2000. 2207. 2259. 3411. 3838; 7186. 4777. 4876. 4909. 5255. 6154. 6854. W. Putz, Schmuck, Verschönerungsmittel 81. 112. 239. 1316, 1456, 1592, 1600, 1601. 1787. 1789. 1846. 2528. 2666. 2683, 3413, 3777. 4085. 4891, 4899, 5685. 5706. 5844, 5898, 5904. 6077. 6357. 6576. 6641, 6730, 7030; 7031, W. sind rein 102, 968; 6482. 1180. 4508. 6545. 7176. 7192. — W. werden rein

durch die Regeln 4567; 5703. 7192.

W.-klugheit, W.-list 1082; 4091; 7204, 1319, 5920, 6135, 6407, 7196, 7205.

6135. 6407. 7196. 7205.
Verliebte Natur, Liebestrieb,
Liebesleidenschaft der W. 12.
236. 237. 531; 3235; 3470;
3496; 3547. 841. 878. 1082;
4091; 7204. 1105; 7107;
7128; 7135; 7144. 1266.
1618. 2090. 2290. 2324.
2626. 3141. 3489. 3504.
3517. 3579. 5026. 5704.
6215. 6435. 7129; 7582.
7222. — Ein verliebtes W.
nicht zu befriedigen, Sünde
1659; 5342. 7258.

W. nicht wählerisch in Bezug auf Liebhaber, wenden ihre Gunst auch Schlechten, Niedrigen, Hässlichen zu 753.
1066; 5829. 1180. 1411.
1613. 1662; 4770; 7383.
1822. 2141. 2853; 3793.
3668; 3822. 3852. 5226.
5498. 5907. 7191.

Kaltherziges Benehmen gegen Verliebte 626; 6861, 1815, 3556, 5131, 5633, 5695, 7216.

W. mögen nicht alte Männer,
verlangen nach jungen 2836.
3536. 3999. 5704. 5944.
6433. 6599. 7336.

Doppelt ihre Nahrung, vierfach der Verstand usw. 1082; 7204. 4091.

(Treues) W. nimmt Theil am Lose des Gatten, bleibt seine Gattin auch im künftigen Leben 979. 1026; 1027. 1141; 4544/5. 1663. 3337. 4020. Vgl. dagegen 5878. 6296. — Verantwortlichkeit des G. 5767. 5769. 6690. Unselbständigkeit, Abhängig-

keit des W. 808. 4067; 4454; 5698. 4079. 4433. 4570.

W. ausgeschlossen von religiösen Handlungen (, dem selbständigen Vollzug solcher, r. H. ohne Werth für sie) 3285; 3286. 3679; 3686. 3685. 3900. 4548. 6340. — vom Zaubern 5260.

Frauen nehmen die Eigenschaften, Gesinnung des Gatten an 5453. 7202.

Rechtes Verhalten gegen Frauen;
Pflichten des Gatten: Freundlichkeit, Schutz, Unterhalt
usw. 309. 881. 907. 958.
1133; 2957. 1699. 1959.
2099. 2100. 2785; 2786.
2814; 4848. 3069. 3361.
3674. 4038. 4158; 6552.
4434. 4511. 4539. 4639.
4784. 4813. 5063. 5354.
5371. 5510. 6162. 6266.
6453. 6562. 6735. 6791.
6875. 7141. 7157. 7588.

Fr. nicht zu schlagen, tödten 662, 664, 3361, 4661, 4856, 7214, 7215.

Fr. zu hüten 1898, 6443, 6607, 6743, 7590, 7611.

Weiberregiment, Unterordnung unter, Abhängigkeit von, Hängen an W.: Tadel 309. 903. 2555. 3289. 3495. 3556. 3592. 4066. 4639. 4073; 5074. 5131. 5559. 6117. 7472. 7477.

Vorsicht gegenüber W. 64. 176.

— Verschlagenheit — — 2738.

Neuvermählte Fr., ihr reizendes Betragen, Verschämtheit 1986. 2932. 3869. 6505. 6591. 7001. 7023. 7110.

Sittsame Fr. des auf Reisen befindlichen Mannes 5974. 6033; 6243. Junge — alte W. 953, 4389; 4457, 6264, 6434, 6498; 6774; 6775, 7593.

Unfruchtbares W. 1347, 2055; 4950; 7362, 6114.

Schwarzes W., Lob 1850. 6543. W. in den vier Lebensaltern 3000.

W. treiben Unzucht unter einander 5223.

W. mit was für Körperbeschaffenheit es wohlgeht 5404.

Gâja, Etymologie 3890; 4572.
Mädchen, verschiedene Bezeichnungen 765.

M., das ein Monstrum 7403/4.
Jungfräulichkeit 181.217.271.
378. 1123. 6238. 7260.

Weiber soll man erst nach dem Tode loben 4238.

Verschiedenes 497, 660, 1267, 4310, 4351, 5898, 5998, 6199, 6938,

Vgl. Ehe. Ehebruch. Liebe. Wittwe.

Weinpalme, Vgl. 2537.

Welt nichtig 1097. 4728. — W., Leben ∞ Meer, Wald 417. 1792. 1909. 2474. 2751. 2930. 3076. 3407. 4560. 4740. 4953. 6821. 6895. — Nothwendigkeit, Gesetzmässigkeit in der W. 3179. 3539—41.

Weltende 1346, 1721, 4270, 5197.

Weltherrscher, die sechs, 4830.

Weltschmerz 2498.

Weltseele (Âtman, Brahman); denken an, erkennen, sich versenken in —, eingehen in — 681. 811. 816. 872. 919. 993. 1097. 1402. 1450. 1491. 1508. 1647. 1721. 1731. 1751. 1758. 1759. 1909. 1998. 2054. 2447. 2453. 2522. 2670. 2673. 2789. 2966. 3077. 3247. 3328. 3463. 3612. 3872. 3960. 4021. 4026. 4176. 4435. 4463. 4479. 4491. 4498. 4609. 4632—4. 4775. 4780. 4785. 4786. 4951. 4986. 5202. 6275. 6440. 6554. 6638. 6887. 7276.

Auf Alles mit gleichem Auge schauen 66. 1757. 5192. — Auf alle Geschöpfe sehen wie auf sich selbst 905; 4805 5169.

Widersprechen. Welchen Menschen nicht zu w. 584.

Wiedergeburt, Seelenwanderung 1111. 2331. 2383. 2389. 3953.4125.4142.4793.5298/9. 5472, 5715, 6061, 6681, 6760, Vergeltung der Werke 37, 72. 92, 247, 370, 383, 388, 495, 511. 601. 669. 849. 893. 895, 972, 1012, 1053, 1111. 1241. 1338. 1353—5, 1382. 1462. 1557. 1562. 1563. 1567. 1568. 1807. 1854. 1972. 2075. 2335. 2441. 2686. 2777; 5803. 2538. 2887. 2981. 3166. 3206. 3227. 3229. 3238. 3332. 3338. 3362. 3367. 3372/3. 3476. 3574; 5219. 3587. 3597. 3607. 3825. 3898. 3920. 4057. 4104. 4117; 5218; 5219. 4172. 4173. 4175. 4242. 4447. 4470. 4557. 4563. 4565. 4594. 4605. 4738. 4799. 4938/9. 4997. 4999. 5035. 5036. 5038. 5106. 5114. 5128. 5152. 5176. 5189. 5268. 5302. 5343; 5351; 5531. 5405. 5448; 6337. 5454; 5455. 5533. 5535. 5635. 5772. 5828. 5875. 5878. 5933, 6032, 6061, 6152, 6218. 6288. 6409; 6520. 6426.6489.6493-5.6702;

6768. 7057. 7082. 7119/20. 7138/9. 7305. 7452. 7572. 7573.

W., V. geleugnet 2432, 4057, 4942, 5473, 6166.

Vergeltung der W. trifft einen Jeden nur für die eigenen Thaten 388. 893. 895. 1353. 1354; 1355; 2335. 1462. 1557. 3323; 6426. 3332. 3338. 5635. 6494. 6689. 7305. — Dagegen: die Frucht des Unrechts trifft auch Söhne usw. 4117. 5218. 5219.

V. vollzieht sich in Uebereinstimmung mit den Verhältnissen, unter denen die That geschah 4447. 5189. 5843; 5351; 5531; 5533. 5405. 5535.

W. aufheben 816, 2459, 2673, 3318, 6638, 6760.

Besondere Formen der W., V. 1400. 1972. 2190. 2255. 4834. 5490; 5491. 6501.

Die eigenen Werke geleiten den Menschen in den Tod (während Verwandte und Freunde von der Leichenstätte wieder umkehren) 72. (315).383.601.1053.(1226). 1345. 2686. 3090. 3131. 3229. 3372/3. 3607. 3920. 4307. 4938/9. (4941). 6036. (7142).

V. der W. verglichen mit dem Wachsthum der Pflanzen 92. 370, 669, 2777, 3597, 3825. 5038, 5176, 5454, 5455. 6489.

Als Mensch, Mann geboren werden 2895, 3394, 4824, 6639.

V. der W. in diesem oder jenem Leben 6152. — schon hier 2642. — — zu erkennen in dem Guten und Bösen, das wir vollbringen 5268.

"Land der Werke" 943, 1564. 2847, 7226.

Uebel aufgenommener Gast, Langmüthiger giebt dem Andern seine bösen Thaten und nimmt von ihm die guten, u. Ä. 134; 4028; 5428; 5587. 577. 856. 857. 3906. 3937; 3938. 6442. 6556. 6580; 6915.

Vgl. Böse. Schicksal. Tu-

gend.

Willensfreiheit, selbstbestimmtes Handeln besteht nicht 3182. 3380. 3561. 3996. —

Vgl. Schicksal.

Wind, Beisp., Vergl. 2588. 3736. 4273; 4836. 5927. 6684. 6996. — W. ist immer in Bewegung 4569; 6750. — W. kann man nicht mit Stricken fesseln 3459. — "W. waschen" 6335. — W. © Liebhaber 1915. 2302. 3801. 5783. 6472.

Winter 3801, 4224, 4228, 4366.

— Behagen schaffend im W.
1850, 2614, 7417.

Wissen, Wissenschaft, Gelehrsamkeit; Unterrichtete, Gebildete, Gelehrte - Lob 48. 105. 115; 6594. 201; 202. 227, 248, 332, 600, 606; 2654. 684. 685. 724. 740. 772. 1011. 1077. 1183. 1426. 1651. 1711. 1734, 1831, 1841, 1904, 1919, 1926. 1943. 1971. 1974. 2016. 2055. 2124; 3876. 2218. 2236/7. 2373. 2413. 2441. 2445. 2449. 2451. 2454. 2458 -60. 2597. 2634. 2755; 6070. 2761, 2763, 2812, 2960, 3036; 3057. 3115. 3212. 3231. 3239. 3240.3273.3275; 3276; 3508. 3394. 3397. 3545. 3570. 3603.

3670. 3680. 3773. 3873; 6109. 3956; 6761. 4022. 4032. 4119. 4209. 4275. 4402. 4519. 4807. 4813. 4824. 4839. 4981. 5070; 5352. 5277. 5426. 5598. 5795. 5816. 5881. 5987. 6009. 6010. 6031. 6072; 6084. 6076. 6085. —9. 6092. 6100—2. 6104. 6116. 6451. 6484. 6487. 6507. 6514. 6536. 6561. 6568. 6569. 6586. 6670. 6716. 6882. 6928. 7065. 7114. 7133. 7200. 7267. 7281. 7371. 7377. 7568. 7575. 7583. 7609. Tadel, geringschätzige Urtheile über. —; Fehler von Geriaten von

über -; Fehler von Gelehrten, Wissen ohne Handeln, Tugend usw.; Buchweisheit, ausserliches, oberflächliches W. 103. 105, 113, 435, 667, 787, 804, 868, 1199. 1294. 1491. 1721. 1730. 2119; 2167. 2754. 2755; 6070, 2836, 3067, 3423, 3505, 3549, 3709, 4000, 4005, 4053, 4155, 4156. 4297. 4869; 6449; 6570. 4475. 4484. 4921. 4933, 5096; 5672/3, 5378, 5380. 5513. 5636. 5809. 5835, 5865, 6093, 6098; 6099. 6117. 6190. 6287. 6449. 6749. 7361.

Verschiedenes 121; 243; 245.
(Vgl. 2750. 6605). 433. 787.
868. 1031; 7442; 7452.
1199. 1294. 1360. 1898.
2081. 2450; 2454; 4668;
6091. 2595; 3273. 3624.
3747. 3800. 3941. 4143.
4157. 5118; 5234. 5737.
5757. 5759; 6450. 5904.
6082. 6094. 6108. 6114.
6443. 6445. 6447. 6464.
6536. 6547. 6767; 7300.
6997. 7045. 7088. 7594.
Unwissende, Ungebildete 105.

114. 242. 641. 684. 685. 690. 727. 1077. 1100. 2055. 2114. 2448. 3057. 3593. 4434. 4776. 4778. 5550. 5573. 5795. 5960. 6089. 6487. 7037. 7114. 7361. 7389.

Gelehrte nicht reich 2081.2570. 3941. 4086. 6432.

Niemand ist allwissend 6941. Berühmte Gelehrte, die durch Thiere ums Leben kamen 7045.

Wissenshochmuth durch richtige Selbsterkenntniss überwunden 5188.

Wittwe: trauriges Loos 2085. 2814; vgl. 4848. 3552. 3673. 3894. 4826. — Mädchen im W.-stande 1785. 4118.

Lob, Pflicht der Selbstverbrennung 321. 1021. 2282. 2568. 4145. 4248. 4803. 5470. 6329. 6431 (?). 6466. 6633. 6947. 7203. — Vgl. 4379 (?).

Sonst 321, 724, 1624, 4020, 4948, 5359, 6119, 7540, 7541,

Wohl... [su-] 7100. 7281. Wohlgerüche die gewinnbringendsten Waaren 3879. — W. auf einen Stein auftragen: getadelt 3589; 6460.

Wohlwollen, Wohlthun. — Wohlwollen, Freundlichkeit, rücksichtsvolles Benehmen, Höflichkeit 44. 153; 3510. 295/7. 470. 510. 629. 824. 949. 983. 1217. 1272. 1420. 1607. 1765. 1767. 1910. 1926. 2215. 2514. 2519. 2586. 2589. 2748. 2751. 2752. 2755. 2812. 3027. 3037. 3161. 3167. 3260. 3406. 3417. 3527. 3604. 3645; 3646. 3830. 3862, 3986. 4022. 4236. 4253. 4277. 4281. 4349. 4350. 4352.

4355, 4357, 4578, 4813, 5499, 3510. 3527. 3577. 3659. 5549, 5595, 5617, 5690, 5854, 3689. 3755. 3868. 3874. 5881. 5915 6. 6014. 6019. 3909. 3926. 3928. 3934. 6022, 6069, 6614, 6717, 6719, 3980. 3981. 3984-3986. 6736, 6917, 6944, 7161, 7299, 4002. 4082. 4241. 4243. 7315, 7394, 7398, 7412, 4310. 4314. 4370. 4445. Dagegen 173, 665, 3472, 4334. 4475. 4499. . 4513. 4526. 4355.4556. 4559, 4691, 4768, Anderer Vorzüge anerkennen, 4841. 4867. 4877. 4975. rühmen, Gutes von A. reden, 4985. 5079, 5192, 5225, ihre Fehler verdecken 295/7. 5269, 5309, 5328, 5348, 638. 1678. 2095. 2117. 5368, 5427, 5543, 5549, 2138. 2751. 3025. 3376; 5576. 5581. 5595. 5598. 4886, 3379, 3453, 4032, 5609. 5610. 5625, 5688, 4194; 7266, 4253, 4514. 5916. 6019. 6024. 6078. 4518, 4552, 4691, 5010, 6110. 6118. 6175. 6190. 5576. 6031. 6175. 6384. 6223. 6229. 6315. 6346. 6684. 6987. 7178. 7332. 6347, 6393; 6394, 6410, Mitleid, Wohlwollen, Schonung 6415/6. 6439. 6447. 6459. gegen alle Geschöpfe; Wohl-6500. 6589; 6777. 6590. thun, Hilfe-, Dienstleistung 6638. 6639. 6715. 6719. — Lob 158, 162, 202, 208. 6722. 6724. 6725. 6731. 247. 295/7. 454. 485. 486. 6734. 6762. 6780. 6823. 550, 552, 553, 559, 594. 6909. 6914. 6930. 6943. 613.646.701.742.819-25. 7069. 7098. 7101. 7156. 905; 4805, 911, 949-951. 7178. 7188. 7266, 7393, 964. 1024. 1034. 1042. 7416. 7465. 7481. 7511. 1115, 1119, 1135/6, 1149, 7542, 7601, 7609, 1155. 1228. 1233. 1272. Mitleid mit Schmerzgefühl ver-1278. 1285. 1320. 1359. bunden 1042, 1149, 2498, 1426. 1452. 1460. 1467/8. 2619. 3926. 3928. 5581. 1515. 1547. 1578. 1603. 6175. 1710. 1605. 1717. 1745. Uneigennütziges. selbstloses, 1755. 1763. 1769. 1778. grossmüthiges Wohlthun, 1794; 3753. 1929. 1931. Hilfeleistung; Selbstlosig-2023. 2118. 2232. 2234. keit, Opferwilligkeit; W. in 2274. 2320. 2329. 2362. rechter Weise 387. 976. 2402/3. 2439. 2459. 2482. 1024; 7255, 1128, 1460, 2483. 2498. 2510; 4313. 1547. 2032. 2307. 2309. 2576. 2597. 2608. 2619. 2377. 2613. 2619. 2924. 2624. 2694. 2738. 2750: 3063. 3138. 3379. 3507; 6586. 2753. 2812. 2827. 3928, 3915, 3981-3, 3985, 2922. 2934. 2938. '2944. 4253. 4314. 4863. 5182. 2952.3015. 3090. 3167. 7099. 7354. — Dagegen 3253; 6578; 6593; 6665. 4122. — Selbstlosigkeit ver-3277. 3284. 3305. 3371. spottet 3945. 7304. - W. 3379.3417. 3442. 3507. ohne Rücksicht auf die Per-

Abhandl. d. DMG. IX. 4

son, Mitleid auch mit Bösen 118. 455. 550. 1094. 2244. 3752. 4058. 4985. 6996. — Wohlthun an Guten, Vorzüglichen, nicht an Schlechten, Gemeinen 20.122; 1287; 2088; 4031; 7482. 180. 677. 717. 1327. 1366. 1865. 2351. 2408. 3036. 3226. 3472. 3532. 3551. 4017. 6256. 6335. 7524.

W. an, Schonung gegen Feinde, Beleidiger, Böses mit Gutem vergelten 60; 956; 2856.
391. 401. 573. 613. 1022. 1071. 1281. 1590. 2597. 2854. 3025. 3147. 3799. 4163. 4661. 4731. 4757. 4849. 5338. 5964. 6384. 6786. 7099. 7291. 7396. — Vgl. dag. Freundschaft. Vergelten.

Aufopferung des Lebens für Andere 295/7. 1022. 1675. 1679. 2098—100. 2613. 2624. 2924. 3063. 3932. 4565. 5278. 7230.

Die Liebe hat bei ausgezeichneten Menschen keine Grenze 4022.

Thue nicht einem Anderen, was dir selbst nicht gefallen würde, wenn man es dir thäte u. ä. 2922; 3663. 3253; 6579. 4241. — Auf den Anderen, auf alle Geschöpfe wie auf sich selbst, in gleicher Weise sehen 66. 905; 4805. 1757. 5169. 5192. 6118.

Aufnahme, Rettung von Schutzsuchenden, Vertrauenden — Lob; Abweisung, Preisgabe, Verrath von — grosse Sünde 612; 6626. 1022. 1136. 1675. 2244. 2249. 2455. 2681; 6910. 3147. 3222. 3267. 3442. 3752. 4022. 4266. 4607. 4742. 4757. 4784. 4980. 5885. 5912. 6131. 6197. 6205. 6206. 6415/6. 6589. 6943. — Dagegen 361.

Schonung gegenüber Thieren und Pflanzen 2320. — Sch. g. geringen und widerwärtigen Thieren 701.821.3755. 6393; 6394. 7156.

Beim Anblick betrübter Geschöpfe betrübt, beim Anblick froher froh werden 5595.

Entsprechendes Verhalten gegen Verschiedene (, um sie für sich zu gewinnen) 49; 1174; 2345; 4536; 4853; 5860; 6509; 7299. 324. 2738. 3586. 4222. 5371. 6735. 7026.

Dreie leiden für Andere . . . 2637.

Theilnahme abgelehnt 7595. Vgl. Leidzufügung. Sanftmuth. Spenden.

Wolf 2350. 4378. — ∞ W. im Schafskleide 74: 659.

Wolke: Bild des Guten, Wohlthäters, Spenders 387, 1059, 1274, 2032, 2138, 2209; 6676, 2274, 3909, 3915, 4082, 4345, 4346, 4556, 4975, 5021, 6071, 7017, 7188, 7536, — Sonst 2089, 2723, 2947, 3162, 3748, 4331, 4408, 5563, 6126, 6462, Herbstw., die vergebens donnert 2089, 3462, 3874, 4345, 5141.

W. und Kataka. S Kataka. Wort. S. Rede.

Worthalten, sein Versprechen halten — Wortbruch 54. 82. 203. 612. 697; 698. 1232. 1534.1737.2271.3024; 3171; 6650; 6652.3887.4840.5508. 5824. 6491. 6626. 6909. "Würze" 4049. "Wurzeln" 594. 6268. Wüste, Vgl. 2212.

Zahlen, symbolische Verwendung von — 1374.

Zähne, Reinigung der, 1788. 3710.6358.— "Z., Haare und Nägel usw. verlieren ihr Ansehen, wenn sie von ihrem Platze entfernt werden" 5750; 7223.

Zauberei 1497, 1498, 2538, 2817, 3754, 5260, 5720, 6348, 6407.

Zeichen, Vorzeichen, Zeichendeuter 28. 415. 672. 1133; 2957; 5786; 5787.1440; 5555. 1498. 4602. 4756. 6549 6793. 7485.

Vgl. Astrologie.

Zeit; Macht der —; Verschuedenes 159, 802; 5919, 1688; 1695; 1696; 1708, 938; 5370, 1044, 1693, 1700, 1709, 1723, 1901, 1942, 1995; 4829, 2321, 2427, 2798, 3182, 3193—6, 3354, 3539—41, 3996, 4135, 4560, 4591, 5077, 5122, 5370, 5524, 5919, 6120, 6336, 6515, 6516, 6821, 6945, 7025, 7451, 7495, 7554.

Rechte Z.; zur — (und am rechten Ort) handeln; zur Unzeit, die r. Z. verpassen 21. 22. 24. 672. 938; 5370. 947. 1707. 2846. 2959. 3602. 3767; 6471. 4156. 5012. 5657. 5658. 5925/6. 6007. 6060. 6635. 6699. 6950.7496.7549 (vgl. 7577. 7603).

Die Zeit nutzen. S. Leben. Zeugen, Zeugniss; schlechtes, falsches Z. 329. 354. 1849. 2188. 2637. 2893. 3280. 3856; 6362; 7366. 5322. 5460. 6040. 6188. 6838. Z. von des Menschen Thun 930. 3368/9.

Ziege 3797. — "Nutzlos wie die Zitzen am Halse der Z."
 3120. 4202. — Staub von Z.
 98. 7432. 7433. — Z.-Kampf
 101.

Ziele, Zwecke, verschiedene, 71. 880. 4100. 4112.

Zischlaute; den Unterschied zwischen ihnen nicht Kennende 682.

Zorn — Tadel; Verschiedenes 8. 10. 12. 48. 103. 145/6. 166. 269. 282. 513. 577. 1046. 1149. 1176. 1515. 1674. 1936. 1966—8. 1970—7. 2016. 2199. 2351. 2414. 2490. 2512. 2583. 2645. 2724; 4660. 2739/40. 2973. 3001. 3075; 3082. 3315. 3422. 3537. 3670. 3709. 3730. 3850. 4092. 4871. 5013. 5045. 5422—4. 5649. 6028. 6185. 6500. 6615. 6703. 6749. 7010. 7212. 7392. 7427. 7511.

Z. bei guten — schlechten, gemeinen Menschen 126. 448.
976. 1176. 2414. 3537. —
Z. Schwacher (vergeblicher) 3008; 3918. 4092. 5677.
6233. — Z. sonst Sanftmüthiger 7427. — Z. vor wem zurückzuhalten 2973.

Zucker, Zuckerrohr 1088, 2219, 2313, 2684, 2854, 3745, 7011; 7021, 7607.

Zufall 7. — An den Z. glauben 2480. 5323.

Zufriedenheit, Genügsamkeit
— Lob 26. 353; 757, 375, 676, 694, 755, 794, 851, 1091, 1148, 1195, 1278, 1946, 1974, 2011; 6439, 2150, 2589, 2762, 2920, 3167, 3391, 3520, 3689, 3718, 3975, 4047, 4090, 4354, 4841, 4877, 4908, 5082, 5254, 5382, 5579, 5941, 6614, 6717.

6738. 6798—800. 6903. 6917. 6918. 6972. 7271, 7520.

Sich begnügen mit . . . (von Verschiedenen) 6767; 7300. Vgl. 6793.

Sich genügen lassen an Wenigem, Geringem — Tadel; Stolz gegenüber Ger. 1029. 1615. 1894. 2027. 2041. 4979; 7322. 5429; 7190. 7109. Vgl. Unabhängigkeit.

Zukunft. Man kümmere sich nicht um die Z. 676, 2072. 2073. 3963. 4244. 5385. — Pläne für die Z. machen 266.267. Zunge 4776. 5245. 7293.

Was die Zähne mit Mühe zerkauen, verschlingt die Z. mit Leichtigkeit 1521.5182. — Z. inmitten von 32 Feinden, den Zähnen 3006.

Zusammensinken, zusammenschrumpfen u. ä. wie . . . (verschiedene Vergleiche) 1366. 2322, 3101, 4534, 5098, 5388 5550, 6691, 7054.

Nachweisung der Nummern der ersten Auflage der Indischen Sprüche.

Continues		II CONTRACTOR OF THE PARTY OF T			-		
	I. A.	H. A.	1. A.	II. A.	I. A.	H. A.	I. A.
3 =	Contract of the last	78 =	= 3390	129-	= 50-	170	= 3418
5	3360	80	3391	131	52	172	3419
6	3361	81	24	132	3403	178	66
8	3362	82	25	133	3404	174	3420
9	2	84-86	26-28	134	53	175	3421
10	3	87	3392	135-	54	176	67
11	3363	88	29	137		177	69
13	5	89	30	138	55	178	70
14-17	Service Service	91	3393	139	56	179-	3422-
20	3368	92	3394	141	3405	182	3425
22	6	93-97	31-35	142	57	184	3426
23-8	3369-74	98	3395	143	3406	185	3427
34-7	7-10	100-	36-	145	3407	187	3428
38	3375	102	38	146	3408	190	71
39-41	11-13	105	39	148	3409	192	73
43-45	14-16	106	40	149	54	193	3429
48	3376	108	41	150	58	194	3430
49	3377	110	42	152	3410	195	74
50	17	111	3396	153	3411	196	3415
51	3378	112	43	154	59	197	75
53	3379	113	3397	155	60	198	3431
56	3380	115	44	157	61	200	76
57	3381	116	3398	158	62	203	77
58	18	117	3399	159	3412	205-	3432-
59	19	118	45	160	3413	207	3434
60	3382	120	46	162	3414	208	78
63	3383	123	47	163	63	209	79
67-70	3384-7	124	3400	164	64	213	80
71	20	125	48	165	123	214	81
72	3388	126	49	167	3416	217	3435
74	3389	127	3401	168	3417	219	3436
75-77	21-23	128	3402	169	65	220	3437

-						22-61	300
II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.
222	= 3438	294	= 3471	374	= 134	451-	= 161-
225	3439	298	102	375	3502	458	168
227	82	299	3472	378	135	459	3534
230	3440	300	3473	379-	3503-		169
231	83	301	3474	384	3508	461	170
232	84	302	103	386-	3509-		171
233	3441	303	3475	389	3512	465	172
235	3442	305	3476	390	136	466	3585
236	3443	307	8477	391	137	468	178
238	3444	308	104	392	3513	470	174
239	3445	309-	3478-	393	3514	471	175
241	3446	311	3480	395	3515	472	178
242	3447	314	105	398	3516	473	176
243	85	315	3481	400	138	474	177
244	3448	316	106	402	3517	475	3536
246	86	318-	3482-	403	3518	478	3537
247	3449	321	3485	404-	139-	479	3538
248	3450	325	107	406	141	480	182
250	3451	327	108	407	3519	481	183
252-	3452-		109	409	3520	483	3539
255	3455	329	3486	410	142	484	184
256	87	330	3487	411	143	485	3540
260-	3456-	331-	110-	412	3521	486	8541
262	3458	337	116	413	144	487	185
263	88	340	117	414	3522	488	186
265-	89-	341	3488	415	145	489-	3542-
269	93	343	3489	416	3523	492	3545
271	94	344	3490	418	146	493-	187-
272	3459	345-	. 118-	420	147	495	189
278	3460	348	121	425	148	496	3546
274	95	349	3491	426	3525	497	8547
275-	3461-	351	122	427-	149-	499	190
278	3464	352	3493	429	151	500	3548
279	96	353	3492	430-	3526-	501	191
281	3465	354-	124-	433	3529	502-	3549-
282	97	356	126	435-	152-	504 -	3551
283	3466	357	3494	437	154	505	192
285	98	360	3496	439	155	507	193
286	3467	361	3497	440	156	508	68 -
287	99	364-	3498-	441-		509	3552
288	3468	366	3500	443	3532	510	3553
290	3469
100	367-	127-	444-	157-	514	3554
292	101	371
372	131	446		515	194
298	3470	373	133	448		517	3555
1841/18	0110	010	3501	450	3533	519	195

100	A Control	1		William .		Tan-	
II. A		П. А.	I. A.	П. А.	I. A.	II. A.	I. A.
520-	= 3556-		= 3596	666	= 3618	740	= 3639
524	3560	599	217	667	242	743	3640
525	196	600	218	668	243	744	3641
526	197	602	3597	669	3619	745	273
529	198	603	3598	670	244	747	274
530	3561	605	219	671	245	749	1893
532-	3562-		220	674-	3620-	750	275
540	3570	607	3599	676	3622	751	3642
541	199	608-	221-	677	246	752	3643
542	200	610	223	678	3623	754	276
543	3571	611	3600	679	3624	755	277
544	201	613	3601	680	247	756	3644
545	3572	614	224	683	248	758	3645
546	3573	615	225	684	269	759	278
547
548	202
3574	617-
619	226-	685	249	760	279
550	203	620	228	686	3625	761	3646
553-	3575-	621	3603
3604	687	3626	762	280
557	3579	622	229	688	250	764-	281-
558	204	623	230	689
691-	251
252-	767
768	284
559	205	626	231	695	256		3647
560	3524	629-	232-	697	3627	769
770	285
561	206	631	234	698	3628	772	286
287
566	207	634	3605	699	257	773	288
567	208	636	3606	701	258	775	3648
568	3580	638	3607	702	3629	776	289
569	3581	639	235	704	259	777	290
570	209	640	236	706	260	778	3649
571	3582	641	3608	707	261	779	291
572	3583	643	3609	708	3630	780	3650
573	210	644	3610	710	3631	781	292
574	3584	648-	237-	711	262	782	3651
576	3585	650	239	713	263	783	293
577	3586	652	3611	715	3632	784	3652
578	211	653	240	716	264	785	294
579	212	654	3612	718-	3633-	786	3653
582	3587	655	3613	720	3635	787	3654
583	213	657	3614	721-	265-	788	295
585-	3588-	658	241	724	268	789-	3655-
591	3594	659	3615	726	270	792	3658
592	3602	660	3616	727	3636	794	296
593	214	661	179	729	3637	800	3659
595	3595	662	180	731	271	801	297
596	215	663	3617	735	272	803	3660
597	216	664	181	738	3638	805	298

-	_	1110					
H. A.	Ι. Λ.	II. A.	Ι. Δ.	H. A.	Ι. Λ.	П. Л.	Ι. Λ.
806-	= 3661-	886	= 3688	954	= 352	1032	= 390
808	3663	887	3689	956-	353-	1035	391
809	299	890	322	958	355	1086	3727
810	300	891	3690	960-	356-	1037	3728
813	3664	892	323	962	358	1038-	392-
814	3665	898	3691	964	359	1040	394
818	3666	895	3692	965	360	1041	3729
821	301	897	3693	970	361	1042	395
822	3667	898	3694	971	362	1043	396
823	302	899-	324-	974	3710	1046	3730
824	303	901	326	975-	363-	1047	397
826	304	908	327	978	366	1049	3731
829	306	904	3695	979	3711	1053	398
830	3495	907	328	980	3712	1054	3733
832	3668	908	3696	981-	367-	1055	399
833	3669	909	329	984	370	1056	3734
835	307	911	330	985	3713	1059	400
836	308	913	3697	987-	371-	1060	401
837	305	914	331	990	374	1062	3735
839	3670	915	3698	992-	375-	1064-	402-
840	8671	916	3699	994	377	1067	405
842	* 3299	917	332	996	378	1069	3736
844	309	918	333	998	379	1070	406
845-	3672-	919	3700	999	380	1071	3737
847	3674	920	334	1000	3714	1072	3738
848	310	921-	3701-	1002	381	1074	3739
849	3675	924	3704	1003	3715	1075-	407-
852	3676	925	335	1004	382	1078	410
853	3677	926	336	1005	3716	1079	3740
855	311	927	3705	1006	3717	1080	411
856	3678	930-	338-	1008	383	1082	412
857	3679	933	341	1009	3718	1084	3741
859	3680	935	342	1010	3719	1088-	413-
860	3681	937	343	1011	384	1091	416
861-	312-	938	337	1013	385	1093-	417-
865	316	939-	344-	1015	3720	1096	420
866	3682	941	346	1016	386	1098	421
867	3683	944	348	1017	3721	1102	3742
869
871	3684	945	349	1019	3722	1103	422
875-	3685	947	3706	1021-	3723-	1104	3743
878	317-	948	3707	1023	3725	1106	3744
879		949	350	1024	387	1107	8745
880	3686	950		1028	3726	1108	423
881		951	3709	1029	388	1111	424
-01	3687	952	351	1030	389	1112	425

-		1 1	100				
H. A.	1. A.	Н. А.	I. A.	П. А.	I. A.	H. A.	I. A.
1113 =	= 3746	1202- =	= 449-	1277	= 3798		= 516
1116	3747	1208	455	1278-	482-	1346	517
1117	3748	1211-	3778-	1281	485	1348	3820
1118	426	1213	3775	1282	3799	1349-	518-
1120-	3749-	1214	456	1283	486	1353	522
1123	3752	1215	457	1284	3800	1354	3821
1124	427	1216-	3776-	1285-	487-	1355	3822
1126	3753	1220	3780	1288	490	1357	3823
1127	428	1221	458	1290	491	1359	528
1128	3754	1222	5385	1292	3801	1362	3824
1129	3755	1223	459	1293	3802	1363	524
1130	429	1224	460	1294	493	1364	525
1132	3756	1226	3781	1296	3803	1365	3825
1133	430	1229	461	1298	494	1368	3826
1134	3757	1230	3782	1300	3804	1369	526
1137	431	1231	3783	1301	3805	1370	3827
1148	432	1232	462	1302-	495-	1371	3838
1145	433	1233-	3784-	1305	498	1372	527
1146	3758	1235	3786	1306	498	1373	528
1147	434	1236	463	1307	499	1377-	529-
1149	485	1237	464	1309	500	1379	531
1150	436	1238	3787	1310-	3806-	1380	3829
1152	487	1240	465	1313	3809	1381	532
1153	3759	1241	466	1315	492	1382	534
1156	3760	1243	3788	1316	501	1383	583
1159	8761	1244	467	1317	3810	1384	536
1160	3762	1245	468	1319	502	1385	535
1162	3763	1247	469	1320	503	1386	3830
1164	438	1249	470	1321	3811	1387	3831
1170	439	1251-	3789-	1322	505	1390	537
1171	440	1253	3791	1323	506	1391	538
1173	441	1255	471	1324	3812	1394	3832
1174	442	1256	3792	1325	3813	1395	539
1177	448	1258	3793	1328	504	1396	3833
1178	3764	1259	472	1329	3814	1397	3834
1180-	3765	1261-	473-	1330-	507-	1398	540
1182	3767	1263	475	1335	512	1399	541
1185	444	1264	3794	1336	3815	1401	3835
1188	445	1266	476	1337	3816	1402	3836
1189	3768	1268	3795	1338	513	1403-	542-
1190-	446-	1269-	477-	1339	3817	1405	544
1192	448	1278	481	1340	514	1406	3837
1195	3769	1274	3796	1341	3818	1407	3838
1199-	3770-	1275	3797	1342	3819	1409	3839
1201	3772	1276	1611	1343	515	1410-	545-

-		-			A STATE OF THE STA		-
II. A.	I. A.	H. A.	Ι. Λ.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.
The second secon	= 550	1501	= 3860	1586	=3885		= 3910
1418-	551-	1505	585	1588	617	1667-	644-
1422	555	1506	586	1589	3886	1670	647
1424	556	1511	587	1590	618	1671	3911
1425	557	1512	588	1591	3887	1678	3912
1426	3840	1513	589	1592	619	1674	648
1429	558	1516	590	1593	620	1676	3913
1430	559	1519	591	1595	3888	1678	3914
1433	3841	1520	3861	1599	621	1680	3915
1434	560	1522	592	1601	622	1681	649
1436	3842	1523	3862	1602	3889	1682	3916
1437-	561-	1524-	593-	1603	3890	1683	650
1442	566	1526	595	1609-	3891-		3917-
1443	3843	1527	3863	1611	3893	1690	3919
1444	567	1528	3864	1612	623	1691	651
1446-	568-	1530	3865	1614-	624-	1693	3920
1448	570	1531	3866	1616	626	1695-	652-
1449	3844	1532-	596-	1617	3894	1699	656
1450	571	1535	599	1618	627	1700-	3921-
1451	572	1586-	3867-	1619	628	1702	3923
1453-	3845-	100000000000000000000000000000000000000	3869	1621	629	1704	657
1455	3847	1539	600	1622	630	1706	3924
1456-	578-	1540	3870	1623	3895	1708	658
1458	575	1541	3871	1624-	631-	1709	3925
1459	3848	1543-	601-	1626	-688	1711	659
1460	576	1547	605	1627	3896	1712	660
1461	577	1548	3872	1628	3897	1715	662
1468	578	1549	606	1631	634	1716	661
1464	3849	1551	607	1633	635	1718	663
1466	3850	1552	608	1634	636	1721	664
1470	3851	1554	609	1636-	637-	1725	665
1471	3852	1556-	3873-	1638	639	1726	3926
1477
1478	579	1561	3878	1639	3898	1727	666
1482	580	1563	3879	1643-	3899-	1728	667
1484	3853	1564	3880	1648	3904	1730	668
1487	3854	1566	610	1650	3905	1733	669
1488	581
3855	1568	611	1652	2608	1734	670
1489		1571	3881	1653	640	1735	3927
1491	3856
3857	1572	3882	1654	3906	1736	671
1493	582	1575	612	1656	3907	1737	672
1495	583	1578	3883	1657	3908	1739	678
1496	3858	1579
1580	613	1658	641	1740	3928
1497	584	1581-	3884	1659	3909	1742	674
1500	3859	1583	614-	1660	642	1744	3929
2000	0000	1000	616	1664	643	1746	675

		Name and Address of the Owner, where	1741	-			
H. A.	I. A.	H. A.	I. A.	П. А.	I. A.	II. A.	I. A.
1748- =	= 676-	1828 =	= 705	1901 =	= 3974	1997 =	
1750	678	1830	706	1903	3975	2000	778
1751	3930	1832	3952	1905	3976	2004-	779-
1752-	679-	1836	3954	1906-	731-	2006	781
1754	681	1837	3953	1910	735	2009	3993
1760	3931	1838	3955	1911	3977	2012	782
1762	3932	1840	8956	1912	736	2013	783
1763	682	1841	707	1913	737	2014	3994
1764	3933	1843	3957	1914	3978	2015	784
1766	683	1845	708	1915	738	2016	785
1767	684	1846	709	1916	739	2018	786
1768-	3934-	1847	3958	1918	740	2019	3995
1770	3936	1850	710	1919	741	2020	787
1771	685	1851	711	1920	3979	2021	788
1772	686	1855	712	1922	742	2022	3996
1774	3937	1856	3959	1923	743	2024	789
1775	687	1858	3960	1926-	744-	2025	3997
1776	3938	1860	713	1930	748	2026	790
1780	688	1863	3961	1933	3980	2027	791
1782	689	1864	3962	1934	749	2028	3998
1783	3939	1865	714	1937-	750-	2029	792
1785	690	1866	715	1940	753	2030	793
1787	691	1868	3963	1942	754	2031	3999
794
1789	3940	1869-	716-	1943	755	2032	795
1790	692	1871	718	1947	756	2033
2036	4000
1791	3941	1872	3964	1949-	3981-	2036	796
1795-	693-	1873
1874-	3965
719-	1954	3986
757-	2039	797
1797
1798	695
3942	1876	721	1956-
1961	762	2041	798
1799	696	1877	3966	1962	3987	2043	4001
1800	3943	1878	722	1963	763	2044	799
1801	697	1879	723	1964	764	2045	800
1802	3944	1882	724	1969	765	2046	4002
1804-	3945-	1885	725	1976	3988	2047-	801-
1806	3947	1886	3967	1978	766	2050	804
1808	698	1887	3968	1979	3989	2051	806
1810-	3948-	1889	726	1980	767	2052	805
1812	3950	1890	3969	1981	3990	2053-	807-
1815	699	1892	3970	1983-	768-	2055	809
1818	700	1893-	727-	1988	778	2057	810
1819	3951	1895	729	1989	3991	2058	4003
1820	701	1896	3971	1990	3992	2060-	811-
1822	702	1898	3972	1991	774	2063	814
1823	703	1899	3973	1992	775	2066	815
1827	704	1900	730	1995	776	2068	816

1000			-				-
II. A.	I. A.	II. A.	Ι. Λ.	II. A.	I. A.	П. А.	. I. A.
	=4004	2143	= 854	2226	= 4046		= 922-
2070	4005	2144	855	2228	4087		924
2071	817	2145	4020	2229	890	2313	4056
2073	818	2148	4021	2232-	891-	2314	925
2074	4006	2149	856	2237	896	2315	926
2075	819	2151	4022	2238	4038	2317	927
2078	4007	2152	857	2239	4039	2318	2288
2079	4008	2153	858	2240	897.	2821	929
2080	820	2154	4028	2243	4040	2322	928
2082	821	2155	859	2244	898	2828	930
2083	822	2157	4024	2245	4041	2325-	931-
2084	882	2159	860	2248	899	2327	933
2085	828	2161	861	2249	900	2328	4057
2087	4009	2162	862	2252	4042	2330	934 -
2090	824	2163	4025	2253	901	2332	935
2091	825	2165	863	2254	4043	2888	4058
2093	4010	2166	864	2257	902	2334	936
	826	2169-	865-	2258	4044	2835	4059
2099-	827-	2172	868	2259	903	2336	4060
2104	831	2173-	4026-	2262	904	2837-	937-
2104	4011	2175	4028	2264	905	2339	939
2107-	4012
883-	2176-
2180	869-	2265	4045	2840	4061
2109	835	2181	873
4029	2269	906	2848-	940-
2113	836	2182		2272	907	2345	942
2114	4013	2183	874
875	2274
2277	908	2348	943
2115-	837-	2185	876	2278	4047	2351	4062
2118	840	2188	877	2279	909	2352	4068
2120-	841-	2189	878	2280	910	2357	945
2123	844	2192	879	2281	4049	2358
2359	944
2124	4014	2195-	880-	2282	911	2361	4064
4065
2125	4015	2197	882	2288	4050	2363	946
2126	845	2198	1990	2289	912	2364	4066
2127	4016	2200	883	2290	913	2365	947
2128	846	2201-	4030-	2292	4051	2368-	948-
2130	847	2204	4033	2294	914	2373	953
2181	4017	2206	884	2295	4052	2375-	954-
2132	848	2210		2297-	915-	2380	959
2133	849	2211		2299	917	2381	4067
2134
2135	4018	2215		2301	4053	2382	960
2135	850	2217		2302-	918-	2383	961
2139	851
852	2222		2804	920	2384	4068
2140	4019	2223		2306	4054	2385-	962-
2141	853	2224		2307	921	2388	965
The state of the s	-	-220	889	2308	4055	2390-	966-

-					-		-
н. л.	Ι. Δ.	II. A.	I. A.	II. A.	1. A.	н. л.	L. A.
2892 =	= 968	2466 =	4097	2534 =	= 1020	2605 =	1055
2393	4069	2467	4098	2586	1021	2606	4139
2396	4070	2468	990	2537	1022	2608-	1056-
2397	969	2470	991	2539	1023	2611	1059
2398-	4071-	2471	4099	2541	1024	2613	1060
2400	4073	2472	992	2543	1025	2615	4140
2405	970	2473	993	2544	1027	2618	1061
2406	971	2474	4100	2545	1026	2619	1062
2414	4074	2477	994	2546	1028	2621	1063
2415	4075	2478	4101	2550	1029	2622	4141
2416	972	2479	4102	2553	1030	2623	4142
2417	4076	2481	995	2554	4128	2624	1064
2418	4077	2483	4103	2555	1031	2625	4143
2421	978	2484	996	2556	4124	2627	1066
2422	974	2485	997	2557-	1032-	2628	1065
2423	4078	2486	4104	2559	1034	2629	4144
2424	975	2488	998	2561	4125	2630	4145
2425	976	2489	999	2562	4126	2631-	1067-
2426	4079	2491	1000	2565	4127	2636	1072
2427	977	2493	1001	2566	4128	2638	1073
2428	978	2494	1002	2568	1035	2641	4146
2429	4080	2495	4105	2569	4129	2642.	1074
2430	4081	2496	1003	2571	1036	2648	4147
2431	979	2497	1004	2572	4130	2644-	1075-
2433	980	2498-	4106-	2578	4131	2646	1077
2434	4082	2500	4108	2574	1037	2658	4148
2435	981	2502	4109	2575	4132	2654-	1078-
2436	4083	2503	1005	2577-	1038-	2656	1080
2437	4084	2506-	4110-	2579	1040	2657-	4149-
2438-	982-	2509	4113	2581-	1041-	2660	1081
2440	984	2510-	1006-	2585	1045	2661
2662	4153
2442	4085	2513	1009	2586	4133	2663-	1082-
2445	985	2517	1010	2587	4134
1046-	2665	1084
2446	4086	2518	4115	2588-
2590	1048	2666	4154
2447	4087	2519	4114	2593	4135	2667-	1085-
2449	4088	2520
2521	1011
4116	2594	1049	2669	1087
2450	4089	2522	1012	2596	1050	2670-	4155-
2452	4090		4118	2597	1051	2672	4157
2458	986	2523
2524	4119	2598	1052	2674	1088
2456-	4091-	2524	1014	2599	4136	2675	1089
2460	4095	2528-	1015-	2600	1053	2676	1091
2462	987	2528-	1013-	2601	4137	2677	1090
2463	988	The state of the s	4122	2602	4138	2678	1092
2464	4096	2532	1019	2603	1054	2679	1093
2465	989	2533	1013	2000	1001	2010	1000

1							
II. A.	Ι. Λ.	II. A.	Ι. Δ.	П. А.	I. A.	П. А.	I. A.
	= 1094		= 1187	2844	= 1179	2938-	
2684	4158	2763	4174	2849	4195	2940	4211
2685	4159	2767	1138	2850-	1180-	- 2945-	1236-
2688	4162	2768	1139	2858	1183	2947	1238
2689	1095	2769-	4175-	2855	1184	2950	4212
2691	4168	2771	4177	2857	- 4196	2951	4213
2694-	1096-		1140	2858-	1186-	2954-	1239-
2698	1100	2774-	4178-		1191	2956	1241
2701-	1101-		4180	2864	4197	2957-	4214-
2708
2709	1108
4164	2777-	1141-		1192	2959	4216
2710-	1109-	2787	1151	2870	4198	2961-	1242-
2712	1111	2791	1152-		1198	2965	1246
2713	4165	2791	1154	2872	1194	2966	4217
2714	1112	2795-	4181	2873	4199	2967	1247
2715	1113	2798	1155-		1195-	and the second	1248
2716	4166	2799	1158
4182	2876	1197	2969	4218
2718	4167	2800	4183	2878-
2881	1198-		1249
2720	1114		2604	2882	1201
4200	2971	4219
2721	1115	2801	4184	2883-	1202-	2973	1250
2722	4168	2802	2605	2885	1202-		4220
2728-	1116-		1159-		4201	2975
2976-	4221
2730	1123	2809	1161	2887	4202	2980	1251-
1255
2735	4169	2810	4185	2888	1205	2981	4222
2736	1124	2812-	1162-	2889	4203	2982	1256
2737	1858	2815	1165	2890	1206	2983	4223
2738	1125	2816	4186	2891	-1207	2984	1257
2739	4160	2819	1166	2893	4204	2987	4224
2740	4161	2820-	4187-	2894	1208	2989-	1258-
2741	1126	2822	4189	2898	4205	2992	1261
2742	1127	2823	1167	2899	1209	2994	1262
2744	1128	2824	1168	2901	1210	2996	1263
2745	72	2826	4190	2902	1211	2997	1264
2746	4170	2828		2904	1212	2998	4225
2747	1129	2829		2908	1213	2999	1265
2748	4171	2830		2909	4206	3003	4226
2749
2750	1130	2831		2910-	1214-	3004	4227
2752	1131	2832		2920	1224	3005-	1266-
2758	4172	2834	4193	2921	4207	3014	1275
2755	1132
1133	2885		2922	1225	3015	4228
2757	1133	2836		2924-	1226-	3016	1276
2759	4173	2838-		2926	1228	3017	4229
2760	1136	2841
2842		2929	4208	3018	1277
2761	1135	2843		2931-	1229-	3019	4230
3787765	1100	-010	1178	2937	1235	3020	1278

9-				200	-		
п. л.	I. A.	H. A.	I. A.	п. л.	I. A.	II. A.	I. A.
3021 =	= 1279	3093	= 1314	3181	=4272	3252-	
3022	4231	3096	4249	3182	1342	3254	1384
3024	1280	3100-	4250-	3183	4273	3257	1385
3026	1281	3102	4252	3184	1343	3261	1386
3027	1282	3103	1315	3186	4274	3262	1387
3029	4232	3104	4253	3187-	1344	3263	4288
3030	1283	3108	4254	3189		3264	1388
3031	4233	3109	4255	3190	1345	3265	1645
3033	1284	3110	4121	3191	1346	3266	1389
3034	4234	3112	4256	3192	4275	3268	1390
3038	4235	3113	4257	3193	1347	3269	1391
3039	1285	3116	4258	3194	4276	3270-	4289-
3040	4236	3117	1316	3195	1349	3272	4291
3041	1286	3118	1317	3196	1348	3275	1392
3042	1287	3119	4259	3197	1350	3276	
3043	4237	3120-	1318-	3198	1351	3277	4292
3044	1288	3123	1321	3199	4277	3278	4293
3045	1289	3125	4260	3200-		3280	4294
3047	4238	3127	4261	3202	1354	3281	4295
3048	1290	3129	4262	3203	4278	3283	1393
3049	4239	3131	1322	3204	4279	3285	1394
3052	1291	3137	1323	3207-		3286-	4296-
3053	1292	3139	1324	3220	1368	3288	4298
3054	4240	3141-	1325-	3222	1869	3289	1395
3055	4241	3146	1330	3223	1370	3290	4299
3056	1293	3147	4263	3225	1371	3291	4300
3057	4242	3148	4264	3226	1372	3294	1396
3058	1294	3150	1331	3228	1373	3295	4301
3059	1295	3153	.4265	3229	4280	3296	1397
3062-	1296-	3154	1332	3230	4281	3297	4302
3068	1302	3155	1333	3231	1374	3299	1398
3069	4243	3156	4266	3232	4282	3300	4303
3070	4244	3157	1334	3234	1375	3302	4304
3071-	1303-	3158	1335	3235	4283	3303	1399
3074	1306	3161	1336	3236	4284	3306	1400
3076	4245	3162	4267	3237	1376	3307	1401
3077	1307	3163	4268	3238	4285	3308	4305
3078	1308	3166	1887	3239	4286	3309	1402
3080-	1309-	3167	1338	3241	1377	3310	1403
3082	1311	3169	1339	3242	1378	3311-	4306-
3084	1312	3170	1340	3243	1868	3314	4309
3085	1313	3175	1341	3245	4287	3316	1404
3087	4246	3177	4269	3246	1379	3318-	1405-
3089	4247	3178	4270	3249	1380	3320	1407
3090	4248	3180	4271	3250	1381	3322	1408

1		7	-				
Н. А.	I. A.		I. A.	II. A.	I. A.	H. A.	Ι. Δ.
3324	= 1409		=4335	3452			
3325	1410		1438	3453	4854		1511
3326	4310		4336	3455-			1512
3327-	1411		1439	3457	4357		4874
3330	1414	3391	1440	3458	1476		1518
3331	4311	3393	1441	3459	4358		4375
3333	1415	3394	1442	3461	4359	100000000000000000000000000000000000000	1514
8335	1416	8395	4337	3462	1477		1515
3336-	4312-	The same	1504	3464	1478		4376
3338	4314		1443	3467	4360	3585	1516
3339-	1417-	3397	4338	3468	1479		4
3341	1419	3399-	1444-	3469	4361		4877-
3342	4315	3404	1449	3471-	1480-		4380
3343	4316	3405	4339	3473	1482		1518-
3344	1420	3407	4340	3474	4362	3547	1520
3345	1421	3408	1450	3475-	1483-		1521
3347	1422	3409	4341	8478	1486	3550	1548
3350	4317	3410	1451	3481	4363	3551	1522
3351	4318	3412	1423	3482	1488	3552	1528
3353	1424	3413-	1452-	3483	1489	3558	4381
3354	4319	3415	1454	3484	1487	3556	1524
3355	1425	3416	4342	3485	1490	3557	4382
3356	1426	3417	4343	3486	4864	3559	1525
3357	4320	3418	1455	3487	1491	3560-	4383-
3358	4321	3420	1456	3488	4365	3564	4387
3359	1427	3421	1457	3490-	1492-		1526
3360	1428	3422	4344	3492	1494	3566	4388
3361	4322	3423	4345	3493	4366	3568	1527
3362	1429	3424-	1458-	3494	4367	3571	4389
3363	4323	3427	1461	3495	1495	3572	1528
3364	4325	3428-	1463-	3496	1496	3573	4390
3365	4324	3430	1465	3498-	1497-	3574	1529
3366	1430	3431	4346	3501	1500	3575	1530
3367	1431	3432		3503	4368	8577	4391
3370	1432	3433		3504-	1501-	3578-	1531-
3871	1433	3435		3506	1503	3580	1533
3372-		3436	4347	3507	4369	3581-	4392-
3374		3437-		3508	1505	3583	4394
8375		3441		3510-	4370-	3584	1534
3377		3443		3512	4372	3587-	4395-
3379		3444		3513	1506	3589	4397
3382		3445	4349	3514	1507	3590-	1585-
3383-		3447-		3516		3594	1539
3385		3449		3517	1508	3595	1517
0000	1487	3451	4353	3519	1509	3596-	1540-

II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	H. A.	I. A.
3598 =	= 1542	3687 =	= 1567	3769 =	= 1612	3861	= 1670
3601	1544	3690	1568	3770-	1613-	3862	2679
3602	4398	3691	4456	3772	1615	3863	4486
3603	1545	3692	1569	3773	4476	3864	1671
3604	1546	3693	1570	3776-	1616-	3865	4487
3605	4399	3695	4457	3778	1618	3866-	1672-
3606-	1547-	3696	4458	3780-	1619-	3871	1677
3608	1549	3697	1571	3786	1625	3872	4488
3609-	4400-	3698	1572	3791	1626	3873	4489
3611	4402	3699	4459	3792	4477	3876-	1678-
3612	1550	3700-	1573-	3793	1627	3882	1684
3613	1551	3704	1577	3794	1628	3884	4490
3614-	4403-	3705	4460	3795	4478	3886	1685
3643	4432	3709	4461	3796	4479	3887	1686
3644-	1552-	3710	4462	3798-	1629-	3889	4491
3646	1554	3711	1578	3804	1635	3890	4492
3649	4433	3712-	4463-	3805	4480	3893	1687
3650	1555	3715	4466	3806-	1636-	3894	4493
3651	4434	3717	4467	3812	1642	3895-	1688-
3652	1556	3718	4468	3813	4481	3897	1690
3654-	4435-	3719	1579	3815	1648	3900-	4494-
3658	4439	3722-	1580-	3818	1644	3903	4497
3659	1557	3727	1585	3821	1646	3904	1691
3660	1558	3728	4469	3822	1647	3905	4498
3661	4440	3729-	1586-	3825	1648	3906	4499
3662	1559	3731	1588	3830-	1649-	3909	1692
3663-	4441-	3732	4470	3833	1652	3910	1693
3665	4443	3733-	1589-	3835	4482	3911	4500
3666	1560	3742	1598	3837	1653	3912	4501
3667	4444	3743	1600	3838	1654	3914	1694
3668	1561	3744	1601	3839	4488	3915-	4502-
3669	4445	3745	4471	3840-	1655-	3917	4504
3670	4446	3746	1599	3843	1658	3918	1695
3671	1562	8747	1602	3845	1659	3919	1696
3672	4447	3748	1603	3846	4484	3922	1697
3673	1563	3750	1604	3847-	1660-	3923	1699
3674	1564	3751	4472	3849	1662	3924	1698
3675-	4448-	3754	4478	3850	4485	3926	1700
3678	4451	3755	1605	3851	1663	3927	4505
3679	1565	3756	1606	3853	1664	3928	1701
3680	4452	3759	4474	3854	1667	3929	4506
3681	4453	3760	1607	3856	1665	3930	4507
3682	1566	3761	4475	3857	1666	3931	1703
3683	4454	3765-	1608-	3858	1668	3933	4508
3686	4455	3767	1610	3859	1669	3934	1704

-							
H. A.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	н. л.	I. A.
	=4509	4013 =	=4521	4090	= 1781	4172	= 1817
8939	8272	4014	1750	4092	1782	4173	4566
3940	1705	4016	4522	4095	4541	4175	4567
3941	4510	4017	1751	4096	1783	4176	4568
3942	1706	4018	1752	4097	4542	4177	1818
3943	1707	4019	1758	4099	4543	4178	4569
3944	4511	4020	4523	4101	1784	4179	4570
8945	1708	4021	1754	4102	1785	4180	347
3947	1709	4023	1755	4103	4544	4182	1819
3949	1710	4024	4524	4105	4545	4184	1820
3950	1711	4026	1756	4107	1786	4185	1821
3951	4512	4028	1757	4110	4546	4186	4571
3952	1712	4029	1758	4111	1787	4188	1822
3954	4513	4030-	4525-	4112	1788	4189	1823
3955	1713	4032	4527	4113	4547	4198	1824
3956	1714	4035	4528	4114	1789	4194	1825
3957	1937	4036	1759	4115	1790	4195	4572
3958	4514	4037	1760	4116	4548	4196	1826
3959	1715	4038	4529	4117	4549	4197	1827
3960	4515	4039-	1761-	4119-	1791-	4198	4578
3961	4516	4041	1763	4122	1794	4201-	1828-
3962-	1717-	4043-	1764-	4124	1795	4204	1831
3965	1720	4047	1768	4125-	4550-	4206	1832
3969-	1721-	4050	1769	4131	4556	4207	4574
3972	1724	4051	1770	4133	4557	4209	4575
3974-	1725-	4052	4530	4134	4558	4210	1833
3977	1728	4056	4581	4136-	1796-	4214	4576
3978	4517	4059	4532	4140	1800	4215	1834
3979	1729	4060	1771	4141	4559	4216	4577
3980	4518	4061	4533	4142-	1801-	4217-	1835-
3981-	1730-	4064	1772	4144	1803	4219	1837
3985	1734	4065	1773	4146-	1804-	4220	4578
3987	1735	4067	1774	4150	1808	4221	4579
3988	1786	4068	4534	4152	4560	4222-	1838-
3989	4519	4069	1775	4154	4561	4224	1840
3990	1737	4070	4535	4155	1810	4225	4580
3992	4520	4071	4536	4155	4562	4226-	1841-
3994	1738	4078	1776	4156	1809	4228	1843
3997-	1740-	4076	4537	4160-	1811-	4229	4581
4000	1743	4077	1777	4163	1814	4230	1716
4002	1744	4079	4538	4166	4563	4231	1844
4007-	1745-	4081	1778	4167	1815	4232	4582
4009	1747	4083	4539	4168	1816	4233	4583
4012	1748	4086	4540	4170	4564	4234	1845
1012	1749	4088-	1779-	4171	4565	4235	1846

$ \begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$	-			-	_			
4239- 1847- 4333 1906 4410 1950 4474 4638 4246 1854 4334 1907 4411 1951 4475- 1980- 4247 4585 4336 1908 4412 4618 4478 1983 4249 1856 4342 1913 4414 1952 4483 1984 4250 4586 4344 1914 4415 1952 4483 1984 4251 1857 4345- 1915 4416 1953 4485- 1989 4256- 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4266- 1863- 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4268 1867 4355 4600 4423 1956 4498 1992 4269 4587 4355 <t< th=""><th>II. A.</th><th>I. A.</th><th>П. Л.</th><th>I. A.</th><th>II. A.</th><th>I. A.</th><th>II. A.</th><th>I. A.</th></t<>	II. A.	I. A.	П. Л.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.
4239- 1847- 4383 1906 4410 1950 4474 4638 4246 1854 4334 1907 4411 1951 4475- 1980- 4247 4585 4336 1908 4412 4618 4478 1983 4249 1856 4342 1913 4414 1952 4483 1984 4250 4586 4344 1914 4415 1952 4483 1984 4251 1857 4345- 1916- 4417 4620 4490 4639 4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4266 1863- 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4268 1867 4354 1922 4422 4622 4496-1993- 4269 4587 4355 1924	4236 =	= 4584	4331 =	1905	4408	= 1947	4478 =	= 1979.
4246 1854 4384 1907 4411 1951 4475-1980-1983 4247 4585 4338-1909-1413 4618 4478 1983 4249 1856 4342 1913 4414 1952 4483 4250 4586 4344 1914 4415 1953 4485-1985-1985-1985-1985-1985-1985-1985-19	4239-	1847-						
4247 4585 4836 1908 4412 4618 4478 1983 4248 1855 4338- 1999- 4413 4619 4482 1984 4249 1856 4342 1913 4414 1952 4483 1984 4250 4586 4344 1914 4415 1953 4489 1989 42551 1857 4347- 1916- 4417 4620 4490 4639 4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4496 1993- 4266 1867 4554 4	4246	1854	4334		ALL THE REAL PROPERTY.			
4248 1855 4338- 1909- 4413 4619 4482 1984 4249 1856 4342 1913 4414 1952 4483- 1984 4250 4586 4344 1914 4415 1953 4489- 1989- 4251 1857 4347- 1916- 4417 4620 4490 4639- 4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4261- 1863- 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4268 1867 4355 4600 4423 1956 4498 1993- 4269 4587 4355 4600 4423 1956 4498 1995- 4270 4588 4356 1923 4425- 1957- 4501 1997- 4274 1870 4363	4247	4585	4836		4412			
4249 1856 4342 1913 4414 1952 4483 1954 4250 4586 4344 1914 4415 1953 4485 1985 4251 1857 4345 1915 4416 1953 4489 1989 4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4261 1863 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4268 1867 4354 1922 4422 4622 4496 1993- 4270 4588 4356 1923 4424 4623 4500 1996 4273 1869 4359 1924 4425- 1957- 4501 1997 4274 1870 4360 4601 4427- 1959 4502- 4641- 4275 4599 4362 1	4248	1855	4338-					
4250 4586 4844 1914 4415 1958 4489 1989 4251 1857 4345 1915 4416 4620 4489 1989 4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4261 1863 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4268 1867 4354 1922 4422 4622 4496- 1993- 4269 4587 4355 4600 4423 1956 4498 1993- 4270 4588 4356 1923 4424 4623 4500 1996 4273 1869 4359 1924 4425- 1957- 4501 1997 4274 1870 4360 4601 4427- 1959 4502- 4641- 4275 4589 4362 <td< td=""><td>4249</td><td>1856</td><td>4342</td><td></td><td>4414</td><td>1952</td><td></td><td>1984</td></td<>	4249	1856	4342		4414	1952		1984
4253- 1859- 4347- 1916- 4417 4620 4490 4639 4256- 1862- 4351- 1920- 4418- 1954- 4491- 1991- 4261- 1863- 4352- 4599- 4420- 4621- 4492- 4640- 4264- 1866- 4353- 1921- 4421- 1955- 4494- 1992- 4268- 1867- 4854- 1922- 4422- 4622-/ 4496- 1993- 4269- 4587- 4855- 4600-/ 4423-/ 1956-/ 4498-/ 1992-/ 4270- 4588-/ 4355-/ 1920-/ 4425-/ 1957-/ 4501-/ 1996-/ 4273-/ 1869-/ 4359-/ 1924-/ 4425-/ 1957-/ 4501-/ 1997-/ 4274-/ 1870-/ 4363-/ 1925-/ 4433-/ 4624-//> 4501-/ 4641-/ 4275-/ 4590-/ 4363-/ 1925-/ 4433-/ 4625-/ 4507-/ 1	4250	4586	4844	1914				1985-
4258- 1859- 4347- 1916- 4417 4620 4490 4639 4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4261- 1863- 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1992 4269 4587 4355 4600 4423 1956 4498 1995 4270 4588 4356 1923 4424 4623 4500 1996 4273 1869 4359 1924 4425- 1957- 4501 1997 4274 1870 4360 4601 4427 1959 4502- 4641- 4275 4589 4362 1925 4433 4624 4505 4644 4276 4590 4363 1926 4435 4625 4507 1998 4277 1871 4364 <	4251	1857	4845	1915	4416	1955	4489	
4256 1862 4351 1920 4418 1954 4491 1991 4261- 1863- 4352 4599 4420 4621 4492 4640 4264 1866 4353 1921 4421 1955 4494 1993 4268 1867 4354 1922 4422 4622 4496- 1993- 4269 4587 4355 4600 4423 1956 4498 1995- 4270 4588 4356 1923 4424 4623 4500 1996 4273 1869 4359 1924 4425- 1957- 4501 1997 4274 1870 4360 4601 4427- 1959 4502- 4641- 4275 4589 4362 1925- 4433 4624 4505 4641- 4275 4589 4362 1925- 4439- 1961- 4509 1999- 4271 1871 4364	4253-	1859-	4347-	1916-	4417	4620		
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$	4256	1862	4351	1920	4418		4491	1991
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$	4261-	1863-		4599	4420	4621	4492	4640
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$		1866	4353	1921	4421			
4270 4588 4356 1923 4424 4623 4500 1996 4273 1869 4359 1924 4425- 1957- 4501 1997 4274 1870 4360 4601 4427 1959 4502- 4641- 4275 4589 4362 1925 4433 4624 4505 4644 4276 4590 4363 1926 4435- 4625 4507 1998 4277 1871 4364 4602 4436- 1961- 4509 1998 4278 1872 4365- 1927- 4439 1964- 4509 1998 4278 1872 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374				1922	4422	4622	4496-	1993-
4273 1869 4359 1924 4425- 1957- 4501 1997 4274 1870 4360 4601 4427 1959 4502- 4641- 4275 4589 4362 1925 4433 4624 4505 4644 4276 4590 4363 1926 4435 4625 4507 1998 4277 1871 4364 4602 4436- 1961- 4509 1999 4278 1872 4365- 1927- 4439 1964 4510 4645 4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376			4355 -	4600	4423	1956	4498	
4274 1870 4360 4601 4427 1959 4502- 4641- 4275 4589 4362 1925 4433 4624 4505 4644 4276 4590 4363 1926 4435 4625 4507 1998 4277 1871 4364 4602 4436- 1961- 4509 1999 4278 1872 4365- 1927- 4439 1964 4510 4645 4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td>4424</td><td>4623</td><td></td><td>1996</td></td<>					4424	4623		1996
4275 4589 4362 1925 4433 4624 4505 4644 4276 4590 4363 1926 4435 4625 4507 1998 4277 1871 4364 4602 4436- 1961- 4509 1999 4278 1872 4365- 1927- 4439 1964 4510 4645 4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 <								
4276 4590 4363 1926 4435 4625 4507 1998 4277 1871 4364 4602 4436- 1961- 4509 1999 4278 1872 4365- 1927- 4439 1964 4510 4645 4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378	4274				4427	1959	4502-	4641-
4277 1871 4364 4602 4436- 1961- 4509 1999 4278 1872 4365- 1927- 4439 1964 4510 4645 4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986	4275	4589	4362	1925	4433	4624	4505	4644
4278 1872 4365- 1927- 4439 1964 4510 4645 4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>4625</td><td>4507</td><td>1998</td></td<>						4625	4507	1998
4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4682 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4308 1886 4384					4436-		4509	1999
4279 4591 4369 1931 4442 4626 4511 4646 4280- 1873- 4371 1933 4443 1965 4512 2000 4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383	4278	1872	4865-	1927-	4439	1964	4510	4645
4289 1882 4372 1934 4444 1966 4514- 2001- 4291 1883 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 <td< td=""><td>4279</td><td>4591</td><td>4369</td><td></td><td>4442</td><td>4626</td><td>4511</td><td>4646</td></td<>	4279	4591	4369		4442	4626	4511	4646
4291 1888 4374 1935 4446 1967 4517 2004 4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387	4280-	1873-	4371	1933	4443	1965	4512	2000
4292- 4592- 4375 1936 4447 4627 4519 2005 4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388	4289	1882	4372		4444			
4294 4594 4376 4603 4448 1968 4520 2006 4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4537- 2016- 4318 1895 4396	4291	1883	4374	1935	4446	1967	4517	2004
4295 1884 4377 4604 4449- 4628- 4521 4647 4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529- 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396	4292-	4592-	4375	1936	4447	4627	4519	2005
4297 4595 4378 2695 4453 4632 4522- 2007- 4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615 4464 1974 4538 4649 4317 1896 4397		4594	4376	4603	4448	1968	4520	2006
4299 1885 4379 1938 4454 1969 4525 2010 4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615- 4464 1974- 4538 4649 4317 1896 4397 1949- 4465 4634- 4539- 2019 4318 4597 4398-	4295		4377	4604	4449-	4628-	4521	4647
4300 1886 4381- 4606- 4455 4985 4527- 2011- 4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615- 4464 1974- 4538- 4649 4317 1896 4397- 1949- 4465- 4634- 4539- 2019- 4318 4597- 4398- 1941- 4466- 1975- 4540- 2020- 4323- 1900- <td< td=""><td>4297</td><td>4595</td><td>4378</td><td>2695</td><td>4453</td><td>4632</td><td>4522-</td><td>2007-</td></td<>	4297	4595	4378	2695	4453	4632	4522-	2007-
4303 1887 4383 4608 4456 4986 4529 2013 4304 1888 4384 1939 4457 4633 4531 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615 4464 1974- 4538 4649 4317 1896 4397 1949- 4465 4634- 4539- 2019 4318 4597- 4398- 1941- 4466 1975- 4540- 2020- 4320- 1897- 4401 1944- 4467- 4635- 4541- 4650- 4323 1900- 440				1938	4454	1969	4525	2010
4804 1888 4384 1939 4457 4633 4581 2014 4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615 4464 1974 4538 4649 4317 1896 4397 1949 4465 4634 4539 2019 4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944- 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4328- 1901- 4403	4300	1886	4381-		4455	4985	4527-	2011-
4307 4596 4385 4609 4458 1970 4532 2015 4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615 4464 1974- 4538- 4649 4317 1896 4397 1949- 4465- 4634- 4539- 2019- 4318 4597- 4398- 1941- 4466- 1975- 4540- 2020- 4320- 1897- 4401 1944- 4467- 4635- 4541- 4650- 4323 1900- 4402- 4616- 4468- 4636- 4542- 2021- 4325- 1901- 4403- 1945- 4469- 1976- 4543- 4651- 4328 1904- </td <td>4303</td> <td></td> <td>4383</td> <td>4608</td> <td>4456</td> <td>4986</td> <td>4529</td> <td>2013</td>	4303		4383	4608	4456	4986	4529	2013
4308- 1889- 4387 1940 4460 1971 4534 4648 4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615 4464 1974 4538 4649 4317 1896 4397 1949 4465 4634 4539 2019 4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4304	1888	4384	1939	4457	4633	4531	2014
4311 1892 4388 4610 4461 2831 4535- 2016- 4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 1895 4396 4615 4464 1974 4538 4649 4317 1896 4397 1949 4465 4634 4539 2019 4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4307		4385		4458	1970	4532	2015
4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 * 1895 4396 4615 4464 1974 4538 4649 4317 1896 4397 1949 4465 4634 4539 2019 4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4308-	1889-	4387	1940	4460	1971	4584	4648
4312 1894 4392- 4611- 4462- 1972- 4537 2018 4313 * 1895 4396 4615 4464 1974 4538 4649 4317 1896 4397 1949 4465 4634 4539 2019 4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-			4388	4610	4461	2831	4535-	2016-
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$				4611-	4462-	1972-	4587	2018
4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4313				4464	1974	4538	4649
4318 4597 4398- 1941- 4466 1975 4540 2020 4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4317						4539	
4320- 1897- 4401 1944 4467 4635 4541 4650 4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4318			1941-	4466	1975	4540	2020
4323 1900 4402 4616 4468 4636 4542 2021 4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4320-			1944				
4325- 1901- 4403 1945 4469 1976 4543- 4651- 4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653 4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4323	1900	4402	4616				
4328 1904 4404 1946 4470 4637 4545 4653
4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4325-		4403	1945				
4329 4598 4407 4617 4471- 1977- 4546- 2022-	4328	1904	4404	1946				
	4329	4598			4471-		The state of the s	
				1536				

1						11/200	
П. А.	I. A.	П. А.	I. A.	H. A.	I. A.	II. A.	L A.
4548	= 2024	4611	=2058	4684	= 4689	4759	= 2147
4550	2025	4612	4673	4685	2102	4760-	2148-
4552-	2026-		2059-		2103-	4765	2153
4554	2028	4616	2062	4689	2105	4766	4703
4555	4654	4618	2063	4691	2106	4767	2154
4556	2029	4619	2064	4693-	2107-		4704
4557	2030	4621	4674	4698	2112	4770	2155
4558	4655	4622-	2065-		4690	4771	4705
4559-	2031-		2067	4701	4691	4772-	2156-
4562	2034	4625	4675	4702	2113	4775	2159
4564	2035	4227	4676	4703	2114	4778	4706
4565	2036	4628	4677	4704	4692	4779	2160
4566	4656	4629-	2068-	4705-	2115-		4707
4567	4657	4635	2074	4711	2121	4783	2161
4569	2037	4636	4678	4713	4693	4785-	2162-
4570	2038	4637	2075	4714	2122	4787	2164
4571-	4658-	4639	2076	4715	2123	4788	4708
4573	4660	4640	2077	4717-	2124-	4790	2165
4574	2039	4641	4679	4719	2126	4793	4709
4575	2040	4642	2078	4722	2127	4797	2166
4577	4661	4643	2079	4723	4694	4798	2167
4578	4662	4645-	2080-	4726	4695	4799	2169
4579	2041	4649	2084	4727	4696	4800	2170
4580	2042	4652	4680	4729	4697	4801	4710
4582	4663	4654	2085	4730	2128	4803-	2171-
4583-	2043-	4656-	2086-	4731	2129	4805	2173
4586	2046	4660	2090	4732	4698	4807	2174
4589	2047	4661	4681	4784	2130	4808	4711
4590	2048	4662-	2091-	4735	4699	4809-	2175-
4591	4664	4664	2098	4736	4700	4813	2179
4592-	2049-	4665	4682	4738-	2131-	4815	2180
4594	2051	4666	2094	4742	2135	4819	2181
4595	4665	4667	4683	4744	2136	4822	2182
4596	2052	4668	4684		2137	4823	4712
4597	4666	4671	2095	4746	2144	4824	4713
4599	2053	4672	2096	4747	4701	4825-	2183-
4600	4667	4675	4685	4748	2138	4827	2185
4601	2054	4676	4686	4749	2140	4829	2186
4603-	4668-	4677	2097	4750	2139	4832	2186
4605	4670	4678	2098	4751	2141	4833	2188
4606	2055	4679	4687	4752	2142	4886-	2189-
4607	2056	4680	2099	4754	2143	4838	
4608	4671	4681	2100	4755		4841	2191
4609	4672	4682	4688	4757	2146	4842	4714
4610	2057	4683	2101	4758	4702		2192
	-	THE STATE OF	-	1100	4702	4843	4715

The same of		7					
П. А.	I. A.	П. А.	I. A.	H. A.	I. A.	II. A.	I. A.
And the last of th	=4716	4916	= 2223	4993	=4751	5062	= 2288
4845	2193	4917	4738	4994	2259	5063	4772
4846	2194	4919-	2224-	4995	2260	5065	2289
4848	2195	4923	2228	4996	4752	5066	4773
4849	4717	4924	4736	4998	4753	5068	2290
4850	4718	4925	2229	4999	2261	5069	4774
4851	2196	4927	2230	5000	4754	5071	2291
4853	2197	4928	4739	5001	2262	5072	4775
4854	4329	4929	2231	5002	4755	5078	2292
4855	4719	4930	2232	5003	4756	5076	2293
4856	2198	4931	2234	5004-	2263-	5077	2294
4857	2199	4932	2235	5006	2265	5080	2295
4859	4721	4934	2236	5007	4757	5081	2296
4860-	2200-	4936	2237	5008	2266	5083	2297
4862	2202	4937	4740	5009	2267	5084	2298
4864	4722	4938	2238	5011	2268	5085	4776
4865-	2203-	4939	4120	5012	4758	5086	2299
4867	2205	4940	2239	5014	2269	5087	4777
4873	4723	4943	2240	5017	4759	5088	4778
4874	2206	4945	2241	5018	2270	5091-	2300-
4876	2207	4947	4741	5020	2271	5094	2303
4877	4724	4948-	2242-	5021	2272	5095-	4779-
4881	2208	4950	2244	5023	2273	5097	4781
4882	4725	4952	2245	5024	2274	5098	2304
4883-	2209-	4955	4742	5025	4760	5099	2305
4886	2212	4956	4743	5027	2275	5100	4782
4888	4726	4957	2246	5028	2276	5102	2306
4889	4727	4959	4744	5030	4761	5103	2307
4890	2213	4961	2247	5032	4762	5104	4783
4891	4728	4963-	2248-	5033	2277	5105	2308
4892-	2214-	4965	2250	5035-	4763-	5106	2309
4894	2216	4966	4745	5037	4765	5108	2310
4898	2217	4967	4746	5041	4766	5109	2349
4899	4729	4968	2251	5043	2278	5110	2350
4900	2218	4970	2252	5044	4767	5111	4784
4901	2219	4971	2253	5045	4768	5112	4785
4903	2220	4974	2254	5046	2279	5113-	2311-
4904	2221	4976	2255	5047-	4769-	5115	2313
4905	4730	4977	4747	5049	4771	5116	2322
4906	4731	4982	2256	5050	2280	5121	4786
4908	4732	4984	4748	5051	2281	5122	4787
4910-	4733-	4985	4749	5053-	2282-	5123-	2314-
4912	4735	4987	2257	5056	2285	5125	2316
4914	2222	4988		5058	2286	5127	2317
4915	4737	4989	4750	5059	2287	5128	2318

1		-				Contract of the	A STATE OF THE PARTY OF
H. A.	I. A.	II. A.	I. A.	H. A.	Ι. Λ.	П. Л.	I. A.
	= 4788	5214	=4814	5288	=2391	5367	= 2428
5130	4789	5215	2361	5290-	2392-		4855
5131	2319	5218	2362	5292	2394	5369-	2429-
5134	2320	5220	2363	5293	4834	5372	2432
5135	4790	5222	2364	5294	2395	5375	2433
5136	2321	5223	4815	5295	2396	5376	2826
5138-	4791-	5225	2365	5297	4835	5378-	2434-
5140	4793	5226	2866	5300-	2397-		2436
5142	4794	5227	4816	5305	2402	5382	4856
5145-	2323-	5229	4817	5308	4836	5383-	2437-
5147	2325	5230	2367	5309	4837	5386	2440
5150	2326	5235	4818	5310-	2403-	1 TELLE	4857
5151	4795	5237-	2368-	5314	2407	5387	2168
5152	4796	5289	2370	5315	4838	5389	4858
5153	2327	5242	2371	5316	2408	5390	2441
5154-	4797-	5243	2372	5318	2409	5392-	2442-
5157	4800	5244	4819	5320	2410	5895	2445
5159-	2328-	5245	2373	5321	2411	5396-	4859-
5165	2334	5246	4820	5325	2412	5398	4861
5166	4801	5247	2374	5326	2413	5400	4862
5168	4802	5248	2375	5329	2414	5401	4863
5170	2335	5250-	2376-	5330	4839	5405	4864
5171	4803	5252	2378	5331	2415	5406	4865
5172	4804	5255	2379	5333	2416	5409	2446
5173	2336	5256	4821	5334	4840	5414-	2447-
5175	2337	5257	2380	5335	4841	5416	2449
5177-	2338-	5259	2381	5837-	4842-	5417	4866
5181	2342	5260	4822	5340	4845	5418	4867
5184	2844	5261-	2382-	5841	2417	5419	2450
5185	2343	5263	2384	5343	2418	5420	2451
5186-	2345-	5264	4823	5344	4846	5421	4868
5189	2348	5265	4824	5845	4847	5422-	2452-
5190-	4805-	5266	2385	5346	4117	5425	2455
5192	4807	5267	2386	5348-	2419-	5426	4869
5193-	2351-	5269-	4825-	5352	2423	5428	2456
5197	2355	5272	4828	5353	4848	5431	2457
5198-	4808-	5274	4829	5355	4849	5433	2458
5200	4810	5276	2387	5356	2424	5435	2459
5201-	2356-	5277	4830	5357-	4850-	5436	4870
5203
5205	2358	5279	2388	5359	4852	5437-	2460-
5206	2359	5280	4831	5360	2425	5440	2463
5208	4811	5282	4832	5861	4853	5444	4871
5212	4812
2360	5284	2389	5362	4854	5447	2464
5213	4813	5285	2390	5864	2426	5448	2465
4	4010	5286	4833	5365	2427	5450	4872

-	_						
H. A.	I. A.	н. л.	Ι. Λ.	II. A.	L. A.	П. Л.	I. A.
5451 =	= 2466	5530 =	2502	5619	=2545	5702 =	= 2583
5452	2467	5531	2503	5620	2546	5705	2584
5453	4873	5532-	4891-	5621	132	5707	2585
5454	2468	5535	4894	5624	2547	5708	2586
5455	2469	5537-	2504-	5625	4909	5710	2587
5456	4874	5542	2509	5626-	2548-	5711	4929
5457-	2470-	5544	2510	5681	2553	5713	2588
5459	2472	5547-	2511-	5632	4910	5714	2589
5460	4875	5553	2517	5633	2554	5715	4930
5462	2473	5555	2518	5634	2555	5716	4931
5463	2474	5558	4895	5636	2556	5717	2590
5466-	2475-	5559	4896	5637	2557	5718	2591
5470	2479	5560-	2519-	5638	4911	5720	4932
5472	4876	5568	2522	5640	2558	5722	2592
5474	2480	5566	2523	5642	4912	5723	2593
5475	4877	5567	4897	5643-	2559-	5726	4933
5477-	2481-		2524	5647	2563	5727	2594
5479	2483	5578	2525	5648	4913	5728	2595
5480	4878	5574	4898	5649-	2564-	5729	4934
5481	2484	5575	4899	5652	2567	5730	2596
5482	4879	5578	4900	5657	4914	5733-	2597-
5488	4880	5579	2526	5658	2568	5735	2599
5484	4881	5580	4901	5659	4915	5736	4936
5486	2485	5582	2527	5660	2569	5787	2600
5489	4882	5583	2528	5661	4916	5789-	2601-
5493	4888	5585-	2529-	5662	4917	5741	2603
5497	2486	5587	2531	5663-	2570-	5742	2606
5499	2487	5590	4902	5666	2578	5748	4935
5500	2488	5591	4903	5670	2574	5744	4937
5503	2489	5592	2532	5672-	4918-	5745	2607
5505	2490	5594	4904	5674	4920	5746	4938
5506	2492	5595	2533	5676	2575	5748	2609
5507	2491	5599	2534	5677	2576	5749	4939
2610
5508	4884	5600	2535
2536-	5678-	4921-
4928	5751
5758-	2611-
5509-	2498-	5602-
5604	2538	5680
5683	2577	5758	2616
5513	2497	5606-	2539-	5686	4924	5760	2617
5514	4885
2498	5608	2541	5690	2578	5761	2618
5518		5609	4905	5691	2579	5762	4941
5520	2499
4886-	5610	2542	5692	4925	5764	2619
5521-
5524	4889	5611	4906	5693	2580	5766	2620
5525	2500	5612	2548	5695	2581	5767	4942
5527	2501	5613	2544	5696-	4926-	5768	2621
5528	4890	5617	4907	5698	4928	5769	4940
	1702	5618	4908	5699	2582	5770	2622
5529	1402	9010	4900	3033	2002	3110	2022

-							110000
н. л.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.
5771 :			= 2680	5952	=4967	6035	= 2774
5775-	2623-		2681	5953	2730	6036	2775
5780	2628	5873	2682	5954	2731	6037	4982
5781	4944	5876	2683	5955	4968	6038-	2776-
5782	2630	5878	4959	5958-	2732-		2778
5783	2629	5879-	2684-	5960	2784	6042	4983
5784	2631	5882	2687	5962	2735	6043	2779
5786-	2632-		4960	5963	4939	6044	2780
5788	2634	5884	2688	5964-	2736-	6045	4984
5791	4945	5885	2689	5972	2744	6047-	2781-
5792	2635	5887-	2690-	The second second	4970	6049	2783
5794-	2636-		2693	5974	2745	6052	2784
5796	2638	5891	4961	5975	2746	6054	4987
5798-	2639-	The Control of the Co	2694	5977	2747	6055	4988
5808	2649	5896	2696	5978	4971	6056-	2785-
5812	2650	5898	2697	5979-	2748-	6058	2787
5814	4946	5899	2698	5981	2750	6060-	4989-
5815	2651	5900	4962	5982	4972	6062	4991
5820
5821	2652	5901	4963	5983-	2751-	6063	2788
5822-	4947	5902-	2699-	5986	2754	6068	2789
5825	2653-
2656	5907	2704	5988-	4973-	6069	2790
5827	2657	5909-	2705-	5990	4975	6071	4992
5828	2658	5911
5913	2707
2708	5991	2755	6072	4993
5830-	4948-	5917-	2709-	5992	4976	6078	2791
5832	4950	5921	2713	5993	1948	6074	4994
5833	2659	5922	4964	5994
5996	2756	6077	2792
5835	2660	5923	4605	5997	2757	6078	4995
5837	2661	5925-	3714-	5999	2758
2759	6079	4996
5838	4951	5927	2716	6005	2760	6080
9082	2793
5839	4952	5929	2717	6008	2761		2794
5840	1739	5930	2718	6010	2762	6084
6086	4997
4998
5841-	4953-	5932	2719	6012-	2763-	6087-	2795-
5843	4955	5933	2720	6014	2765	6089	2797
5844	2662	5986	4965	6017-	2766-	6091	2798
5845	2663	5939	2721	6019	2768	6092	4999
5847-	2664-	5941	2722	6020	4977	6095	5000
5853	2670	5942	2723	6021		6096	5001
5855-	2671-	5943	4966	6022-		6097	2799
5860	2676	5944	2724	6024	4980	6099-	2800-
5861
5862	4956	5945	2725	6026	2770	6101	2802
5863	4957
2677	5947	2726	6027	4981	6102	5002
5864	2678	5948	V > 125550	6029-	2771-	6107	2803
5867	4958	5849-
5951	2727-	6031	2773	6109	2804
	1000	0901	2729	6033	1960	6112	2805

II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	П. А.	I. A.	н. л.	I. A.
6113 =	5003	6199 =	2852	6275- ==	2894-	6352 =	5050
6114	2806	6200	5022	6277	2896	6353-	2931-
6115	2807	6201	5023	6279	5036	6355	2933
6116	5004	6202	1462	6280	2897	6356	5051
6117	2808	6204-	2858-	6282	5037	6357	2934
6118	5005	6207	2856	6283-	2898-	6360	2935
6120-	2809-	6208	5024	6285	2900	6361	2936
6126	2815	6209	5025	6287	2901	6362	5052
6127	5006	6210	2857	6290	2902	6363	2937
6128	2816	6211	2858	6291	5038		5054
6129	5007	6213	2859	6292	2903	6366	5055
6130	2817	6214	2860	6296-	2904-	6367	2938
6134-	2818-	6216	2861	6300	2908	6369	5056
6136	2820	6217	2863	6301	5039	6370-	2939-
6138	2821	6218	2862	6302	2909	6375	2944
6139	2822	6219-	2864-	6303	5040	6378	5057
6142	2823	6222	2867	6304	2910	6379	2945
6143	2824	6224	5026	6306	2911	6380	2946
6146	5008	6226-	2868-	6310	2912	6381	5058
6147	2825	6228	2870	6311	2913	6382	2947
6152	5009	6230-	2871-	6313	5041	6383	5059
6153-	2827-	6235	2876	6314	2914	6384	5060
6156	2830	6236	5027	6318	2915	6386	2948
6157-	5010-	6237	2877	6320	5042	6388	5061
6160	5013	6238	2878	6321	5043	6389	2949
6163-	5014-	6239	5028	6322	2916	6895-	2950-
6165	5016	6240	2879	6323	2917	6400	2955
6166	1932	6241	2880	6325	2918	6403	5062
6168	5017	6242	5029	6326	5044	6404	5063
6171	2832	6244-	2881-	6328	5045	6405	2956
6172	5018	6246	2883	6329	2919	6407	5064
6173	2833	6248	2884	6330	2920	6408	2957
6176	2834	6249	2885	6331	5046	6409	5065
6177	5019	6250	5030	6332	2921	6410	2958
6178-	2835-	6252-	2886-	6333	5047	6411	2959
6181	2838	6255	2889	6336-	2922-	6413-	2960-
6183-	2839-	6258	2890	6338	2924	6417	2964
6185	2841	6259	5031	6340	2925	6418	5066
6187-	2842-	6260	5032	6341	5048	6421	5067
6190	2845	6262	2891	6342	2926	6422	5068
6191	5020	6266	2892	6344	2927	6423	2965
6192	2846	6269	2893	6345	2928	6425	5069
6193	2847	6270	5033	6346	5049	6426-	2966-
6194	5021	6272	5034	6348	2929	6429	2969
6195-	2848-	6273	5035	6350	2930	6431-	2970-

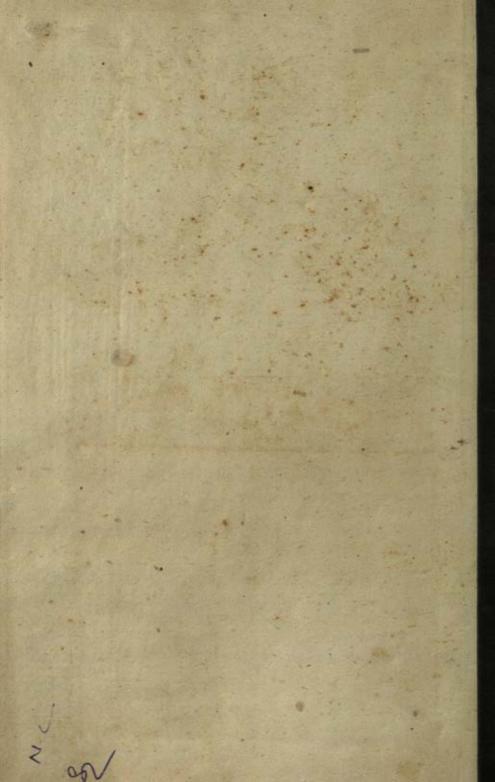
-		-	-				
н. А.	Ι. Δ.	н. л.	I. A.	н. л.	I. A.	H. A.	I. A.
6434 =	= 2973	6517-=	= 3017-	6589 =	= 3054	Name and Address of the Owner, where the Owner, which is the Owner, where the Owner, which is the Owner, where the Owner, which is the Owner, whic	= 5112
6436	5070	6519	3019	6591	3055	6678-	3104-
6437	2974	6520	5058	6592	3056	6681	3107
6438	2975	6522	3020	6594	5095	6682	5113
6439	5071	6523	3021	6595	3057	6683-	3108-
6440	2976	6524	5080	6596	5096	6688	3113
6443	2977	6525	3022	6597	5097	6690	5114
6445	2978	6527	3023	6598	3058	6691	3114
6446	5072	6528	5081	6599	3059	6692	5115
6449	2979	6529	3024	6602-	3060-	6693	3116
6452	2980	6530	3025	6604	3062	6694-	5116-
6455	2981	6532	3026	6606-	3063-	6696	5118
6456	2982	6533	3027	6615	3072	6697	3117
6458	2983	6535	5082	6616	5098	6698	5119
6462	2984	6536	3028	6617	5099	6700	3118
6468	2985	6539	3029	6620	3073	6701	3119
6465	2986	6542	5083	6621	3074	6703	5120
6466	5073	6543	5084	6622	5100	6704	5121
6467	2987	6544-	3030-	6623	5101	6706	5122
6469	2988	6548	3034	6624-	3075-	6707	5128
6471-	2989-	6553	5085	6626	3077	6709-	5124-
6474	2992	6554	3035	6627-	5102-	6711	5126
6476	2993	6555	3036	6630	5105	6712-	3121-
6478	5074	6556	5086	6633	3078	6714	3123
6479-	2994-	6559	5087	6635	5106	6716	5127
6482	2997	6560	3037	6636	3079	6717-	3124-
6484	5075	6561	3038	6637	5107	6721	3128
6485	2998	6563	5088	6641-	3080-	6722	5128
6486	2999	6564	3115	6645	3084	6723	3129
6487	5076	6565	3320	6647	5108	6725	5129
6489	3000	6566	5089	6648-	3085-	6727	5130
6490	3002	6567	3039	6650	3087	6729	4720
6492	3001	6568	5090	6652-	3088-	6730	5131
6494	5077	6569-	3040-	6656	3092	6732	3130
6495	3003	6571	3042	6658	3093	6734	5132
6496	3004	6573	5091	6659	3094	6737	5133
6497	3008	6574	3043	6660	5109	6738-	3131-
6498-	3005-	6575	5092	6661	3095	6740	3133
6500
6504-	3007	6576-	3044-	6664	5110	6741	5134
6506	3009-
3011	6582	3050	6665	3096	6742	3134
6507	5078	6583	5098	6666	5111	6743	3135
6508-	3012-	6584
6586	3051	6667-	3097-	6744	5135
6512	3016	6587	3052	6671	3101	6745	5136
6515	5079	6588	5094	6673	3102	6746	3136
0010	0019	0000	3053	6674	3103	6747	5137

6748 = 5138	II. A.	Ι. Λ.	н. л.	I. A.	II. A.	I. A.	H. A.	I. A.
6750								
6751 3138 6828 5161 6890- 5186- 6965 3224 6753 3139 6824 3168 6892 5188 6966 5209 6754 3140 6825 5162 6893 3194 6967 5210 6755 5139 6827 3169 6894 5189 6968 3225 6756 5140 6828 3170 6896 5190 6969 5211 6757-3141-3 6829 5163 6897-3195-3 6970 3226 6759 3143 6830 5164 6899 3197-6972-5212-6761 5141 6831 3171 6901 3198 6976 5216 6763 3144 6832-5165-6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6902 5191 6977 3227 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 <td>THE RESERVE TO THE PARTY OF THE</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td>	THE RESERVE TO THE PARTY OF THE							
6753 3139 6824 3168 6892 5188 6966 5209 6754 3140 6825 5162 6893 3194 6967 5210 6755 5139 6827 3169 6894 5189 6968 3225 6756 5140 6828 3170 6896 5190 6969 5211 6757- 3141- 6829 5163 6897- 3195- 6970 3226 6761 5141 6881 3171 6901 3198 6976- 5216 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5217 6765 3145 6885 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6769 3147 6840								
6754 3140 6825 5162 6893 3194 6967 5210 6755 5139 6827 3169 6894 5189 6968 3225 6756 5140 6828 3170 6896 5190 6969 5211 6757- 3141- 6829 5163 6897- 3195- 6970 3226 6761 5141 6831 3171 6901 3198 6976 5216 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5217 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3								
6755 5139 6827 3169 6894 5189 6968 3225 6756 5140 6828 3170 6896 5190 6969 5211 6757- 3141- 6829 5163 6897- 3195- 6970 3226 6759 3143 6830 5164 6899 3197 6972- 5212- 6761 5141 6831 3171 6901 3198 6976 5216 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6771 3148 6842 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>The Control of the Co</td><td></td></td<>							The Control of the Co	
6756 5140 6828 3170 6896 5190 6969 5211 6757- 3141- 6829 5163 6897- 3195- 6970 3226 6759 3143 6830 5164 6899 3197 6972- 5212- 6761 5141 6831 3171 6901 3198 6976 5216 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5218 6765 3143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 <td< td=""><td></td><td></td><td>The second second</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></td<>			The second second					
6757- 3141- 6829 5163 6897- 3195- 6970 3226- 6759 3143 6830 5164 6899 3197- 6972- 5212- 6761 5141 6831 3171 6901 3198- 6976- 5216- 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977- 3227- 6764 5142 6834 5167- 6903 3199- 6978- 5217- 6765 3145- 6835 3172- 6904- 3200- 6979- 5218- 6766 5143- 6837- 5168- 6907- 3201- 6981- 3228- 6769- 3147- 6840- 5169- 6909- 5192- 6983- 3229- 6771 3148- 6841- 3174- 6910- 3203- 6984- 3231- 6773 5144- 6842- 5170- 6911- 5193- 6986- 3231- 6776 <							The state of the s	
6759 3143 6880 5164 6899 3197 6972- 5212- 6761 5141 6831 3171 6901 3198 6976 5216 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5217 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 3144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6776 3150 6844 3								
6761 5141 6831 3171 6901 3198 6976 5216 6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5217 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 317								
6763 3144 6832- 5165- 6902 5191 6977 3227 6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5217 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986-3231-6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6781 3152 6848 3177 6918 3206								ALCOHOLD TO THE REAL PROPERTY.
6764 5142 6834 5167 6903 3199 6978 5217 6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172<								
6765 3145 6835 3172 6904 3200 6979 5218 6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177<			The state of the s					
6766 5143 6837 5168 6907 3201 6981 3228 6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783-5146 6849 3178 <t< td=""><td></td><td></td><td>HISTORY CONTRACTOR</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></t<>			HISTORY CONTRACTOR					
6768 3146 6839 3173 6908 3202 6982 5219 6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5								
6769 3147 6840 5169 6909 5192 6983 3229 6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6773 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5173 6923 5197 7001 3235 6790- 5149- 6854 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></td<>								
6771 3148 6841 3174 6910 3203 6984 3230 6778 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5173 6923 5197 7001 3235 6790- 5149- 6854 3179 6926 3209 7004 3237 6792 5151 6857 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>700000000000000000000000000000000000000</td><td></td><td></td></td<>						700000000000000000000000000000000000000		
6778 5144 6842 5170 6911 5193 6986- 3231- 6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5173 6923 5197 7001 3235 6789 3153 6853 5174 6924- 3207- 7002 3236 6790- 5149- 6854 3179 6926 3209 7004 3237 6792 5151 6867 <								
6775 3149 6843 5171 6914 5194 6988 3233 6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5173 6923 5197 7001 3235 6789 3153 6853 5174 6924- 3207- 7002 3236 6790- 5149- 6854 3179 6926 3209 7004 3237 6792 5151 6857 5175 6927 5198 7006 3238 6793 3154 6861 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></td<>								
6776 3150 6844 3175 6915 3204 6993 5220 6777 5145 6845 3176 6916 3205 6994 5221 6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5173 6923 5197 7001 3235 6789 3153 6853 5174 6924- 3207- 7002 3236 6790- 5149- 6854 3179 6926 3209 7004 3237 6792 5151 6857 5175 6927 5198 7006 3238 6793 3154 6861 3180 6928 3210 7008 5225 6795 3120 6862 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></td<>								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
6780 3151 6847 5172 6917 5195 6995 3234 6781 3152 6848 3177 6918 3206 6996- 5222- 6783- 5146- 6849 3178 6922 5196 6998 5224 6785 5148 6850 5173 6923 5197 7001 3235 6789 3153 6853 5174 6924- 3207- 7002 3236 6790- 5149- 6854 3179 6926 3209 7004 3237 6792 5151 6857 5175 6927 5198 7006 3238 6793 3154 6861 3180 6928 3210 7008 5225 6795 3120 6862 3181 6929 3212 7010 3239 6796 3155 6863 5176 6931 5199 7013 3240 6797 3156 6864 <td< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></td<>								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$			Control of the Control					
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$	- Carlotte and the same of the							
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
6793 3154 6861 3180 6928 3210 7008 5225 6795 3120 6862 3181 6929 3212 7010 3239 6796 3155 6863 5176 6931 5199 7013 3240 6797 3156 6864 3182 6934 5200 7014 5226 6798 5152 6865- 5177- 6935 3213 7017 5227 6799 5153 6868 5180 6938 3211 7018 3241 6800 3157 6869- 3183- 6940 3214 7020 3242 6801 5154 6872 3186 6941 5201 7021 3243 6802 3158 6874 3187 6942 5202 7028- 3244-								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
$\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$								
6798 5152 6865- 5177- 6985 3213 7017 5227 6799 5153 6868 5180 6938 3211 7018 3241 6800 3157 6869- 3183- 6940 3214 7020 3242 6801 5154 6872 3186 6941 5201 7021 3243 6802 3158 6874 3187 6942 5202 7028- 3244-	Control of the last of the las							
6799 5153 6868 5180 6938 3211 7018 3241 6800 3157 6869- 3183- 6940 3214 7020 3242 6801 5154 6872 3186 6941 5201 7021 3243 6802 3158 6874 3187 6942 5202 7023- 3244-								
6800 3157 6869- 3183- 6940 3214 7020 3242 6801 5154 6872 3186 6941 5201 7021 3243 6802 3158 6874 3187 6942 5202 7023- 3244-								
6801 5154 6872 3186 6941 5201 7021 3243
6802 3158 6874 3187 6942 5202 7023- 3244-								
6802 3158 6874 3187 6942 5202 7023- 3244-								
					The second second			
6803 3159 6876 3188 6943 3215 7025 3246								
TOTAL TOTAL CONTROL CO								
6804 5155 6877 3189 6946 3216 7026 5228								
6806 5156 6878 5181 6948 3217 7028 3247	CONTRACTOR OF THE PARTY OF THE							
6807- 3160- 6879- 3190- 6949 5208 7029 5229				Description of the latest and the la				
6809 3162 6881 3192 6950 3218 7030 3248								100000000000000000000000000000000000000
6813 5157 6884 5182 6951 5204 7031 3249	6813							
6814- 3163- 6885 5183 6954 3219 7032 5230								
6818 3167 6887 5184 6956- 5205- 7034 3732	6818	3167	6887	5184	6956-	5205-	7034	3732

-				-			2000
П. А.	I. A.	П. А.	I. A.	H. A.	Ι. Λ.	П. А.	L.A.
	= 3250	7109	= 3269	7184	= 5298	7268-	
7038	5231	7110	3270	7186	3297	7270	5336
7039	5232	7111	5264	7187	3298	7271	3323
7040	3251	7112	3271	7188	5299	7272	5337
7041	3252	7113	3276	7190	5300	7273-	3324-
7045	3253	7114	3273	7191	3300	7275	3326
7046	5275	7115	3274	7198-	3301-		5338-
7047-	3254-		3275	7195	3303	7282	5343
7049	3256	7118	3277	7196-	5301-	7288	3327
7050	5233	7121-	3278-	7198	5303	7284	5344
7053	3257	7125	3282	7200	5304	7285	3328
7054	3258	7126	5265	7201	3304	7286-	5345-
7055	5234	7127	5266	7202	5305	7290	5349
7056	3259	7130	5267	7204-	5306-	7291	3329
7058	5235	7131	3283	7208	5310	7292	3330
7059	3260	7133	3284	7213	5311	7293-	5350-
7064	5236	7135-	5268-	7214	3306	7295	5352
7067	5237	7141	5274	7215-	5312-	7297	3331
7068	5238	7143	3285	7217	5314	7298	5358
7070-	5239-		- 5276-	7221-	3307-	7299	3832
7074	5243	7148	5280	7224	3310	7300	5354
7075
7076	5246	7149	3286	7226	3311	7302	3333
7077	5244	7150	3287	7227-	5815-	7303-	5355-
7079	5245	7151	5281	7233	5321	7305	5357
7080	5247	7152	5282	7285	5322	7307	5358
7081	3261
5248	7154	5283	7236	3312	7309	5359
7084-	3262-	7155	5284	7237	5323	7311-	5360-
7086	3264	7157
7159	5285	7238	3313	7314	5868
7087-	5249-	7160	5286	7240	5324	7315	5365
7089	5251	7161	3288	7243	3314	7318	5364
7090	3265	7162	5287	7244	5325	7322	3335
7091	5252	7163	5288
3289	7248	5326	7323	3334
7092	5253	7164	3299	7249	3315	7324	5866
7094-	5254-	7165-	5289-	7251	5327	7325	3336
7096	5256	7167	5289-	7252	3316	7326-	5367-
7098	5257	7169-		7253	5328	7329	5370
7099	5258	7171	3291-
3293	7254	3317	7331	5371
7100	3266	7172	5293	7255-	5329-	7333	5872
7101	5259	7173	3294	7257
7260	5331	7335	3337
7102	3267	7175	3294	7260	3318	7336	5878
7103-	5260-	7176	3296	7262	3319	7837	5374
7105	5262	7178	5298	7263	3321	7339	5375
7106	3268	7179	5294	7264	3322	7340	5876
7108	5263	7181-	5295-	7265		7842	5377
		1734	0200-	1200	5333	7343	3338

П. А.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.	II. A.	I. A.
7844- =	= 5378-	7865 =	= 3345	7385 =	= 3349	7405 =	= 3358
7847	5381	7366	5389	7386	3350	7406	5410
7348	3339	7367-	5390-	7387	5402	7407	5411
7849-	5382-	7370	5393	7388	5403	7409-	5412
7351	5384	7371	3346	7389	3351	7411	5414
7352	3340	7373-	5394-	7390.	3352	7414	5415
7858	3341	7876	5397	7391	5404	7416	5416
7855	3342	7378	5398	7393	5405	7417	3359
7357	5386	7379	5399	7397	5406	7418	5417
7861	5387	7380	. 3347	7398	3353	7419	5418
7862	3343	7381	3348	7399-	5407-	7423	5419
7363	3344	7382	5400	7401	5409	7610	3305
7364	5388	7384	5401	7402-	3355-	7613	3354

"A book that is shut is but a block"

ARCHAEOLOGICAL

GOVT. OF INDIA

Department of Archaeology

NEW DELHI.

Please help us to keep the book clean and moving.

5. 8., 148. N. DELHI.